M. KOGĂLNICEANU

OPERE

III

PARTEA A II-A

MIHAIL KOGĂLNICEANU

OPERE

Ediție critică publicată sub îngrijirea lui
DAN SIMONESCU

EDITURA ACADEMIEI REPUBLICII SOCIALISTE ROMÂNIA

879.0
K64

MIHAIL KOGĂLNICEANU

OPERE

III

ORATORIE I

1856—1864

PARTEA A II-A

1861—1864

10.489

Text stabilit, note și comentarii de
VLADIMIR DICULESCU

Studiu introductiv de
DAN BERINDEI

EDITURA ACADEMIEI REPUBLICII SOCIALISTE ROMÂNIA
R 79717, București, Calea Victoriei 125
1987

STUDIU INTRODUCTIV

Numit „Demostene al românilor" de Timotei Cipariu atunci cînd a fost decisă alegerea sa, în 1862, ca membru onorar al *Astrei* [1], Kogălniceanu se impunea contemporanilor săi ca o personalitate de prim rang în momentul în care cele două principate, unite în 1859, prin dubla alegere a colonelului Alexandru Ioan Cuza, erau în preajma unei noi etape a existenţei lor, în ajunul efectivei lor contopiri instituţional-politice. Kogălniceanu avea să mai aştepte cîţiva ani înaintea reîntoarcerii sale la guvernare, dar pînă atunci glasul său va răsuna cu putere înAdunare, discursurile şi intervenţiile sale neputînd să treacă neobservate. Deosebit de activ, în miezul problemelor, intrînd în detalii, intervenind cu energie şi dăruire patriotică în aproape tot ce se discuta, impunîndu-şi nu rareori punctul de vedere, ori cel puţin marcînd dezbaterea prin poziţia sa, evocîndu-şi tinereţea, domnia lui Mihail Sturdza, ori etapele grelei lupte pentru făurirea statului naţional, Kogălniceanu a continuat şi în ultimele trei luni ale anului 1861, în 1862 şi pînă în toamna anului 1863, cînd i s-a încredinţat de către domnitor guvernarea ţării, să fie aşa cum îl caracterizase un contemporan în etapa anterioară: „un factotum" ! [2]

În mod firesc, problemele Adunării din care făcea parte au stat în centrul atenţiei sale. Validarea ori invalidarea unor alegeri [3], chestiunea supărătoarelor absenţe nemotivate ale deputaţilor [4], a diurnei sporite, necesară deputaţilor care urmau să se deplaseze în Adunarea unită din Bucureşti [5], alegerea secţiilor Adunării, redactarea proceselor-verbale [6], chestiunea compatibilităţii între deţinerea unor funcţii publice ori calitatea de cleric şi ocuparea unor mandate de deputat [7], iată unele dintre temele pe care el le-a abordat în această privinţă în cursul sesiunii din 1861—1862 şi al aceleia din 1862—1863. Cu prilejul discutării validării mandatului de deputat al lui Al. C. Moruzi, Kogălniceanu exclama cu legitimă mîndrie: „... eu cred a fi organul nu al unei partide, ci al naţiei întregi" [8].

Implicarea sa în problema de însemnătate majoră a desăvîrşirii Unirii pe plan politico-administrativ a fost totală. Unirea era uneori evocată de el, în momentele decisive ale ridicării întregii naţiuni pentru realizarea ei, descriind plastic împrejurările pe care le trăise şi în care se evidenţiase ca o personalitate dominantă. „Atunce, o mare, o întinsă [în]frigu[ra]re apucă toată ţara; oraşele şi satele fură în picioare; de la domn pînă la ţăran, la toţi le bătea o singură inimă. Era mişcarea unei naţii ce se deştepta după un somn de două secule! Era învierea României ...". „Viaţa politică, continua el ceva mai departe, curgea în toate vinele. Fiecare din noi se ostenea, vorbea, scria, cheltuia, alerga neobosit, în ţară şi în afară din ţară, spre a face a triumfa steagul său, credinţa sa politică"[9].

---

[1] A. Odobescu, *Asociaţiunea transilvană pentru literatura română şi cultura poporului român (Sesiunea din iulie 1862, în Braşov)*, în „Revista Română", 1862, p. 581.

[2] Victor Slăvescu, *Corespondenţa între Ion Ionescu de la Brad şi Ion Ghica, 1846—1874*, Bucureşti, 1943, p. 160.

[3] P. 23—26, 30—31, 31—44, 85—86, 262—263.

[4] P. 29, 87—88.

[5] P. 54.

[6] P. 70—71, 89—90.

[7] P. 263—264.

[8] P. 32.

Kogălniceanu a întîmpinat cu evidentă satisfacţie momentul desăvîrşirii unificării principatelor pe plan politico-administrativ. În raportul pe care l-a alcătuit la proiectul de răspuns la mesajul domnesc el sublinia deosebita sa importanţă: „... este cu neputinţă de a nu cunoaşte, de a nu vedea în întrunirea Camerelor din Iaşi şi Bucureşti, în strîngerea mînelor ce reprezintanţii naţiunii de dincoace şi de dincolo de Milcov şi-au dat în ziua de 24 ianuariu, este cu neputinţă, zic, de a nu vedea aci factul împlinit al Unirii eterne a ţărilor surori, rădicarea României în rîndul familiilor europene"[10]. Dinamic şi activ, Kogălniceanu recomanda a nu se da unificării depline doar un caracter pasiv, ci a se folosi prilejul pentru afirmarea pe mai departe cu vigoare a statului modern român. Ţelurile pe care le propunea Adunării, dar de fapt întregii naţiuni, erau: „... a afirma drepturile noastre ..., a arăta Europei prin unanimitatea noastră necesitatea Unirii..., a dovedi că românii, înainte de a fi întruniţi în un singur guvern şi în un singur parlament, erau una în sufletele, în inteligințele şi în trebuinţele lor ..., a organiza România în deplina ei autonomie, astfel încît ea în mijlocul a trei imperii să fie o ţară de pace, de libertate şi de bună ordine totodată"[11]. Era un program de acţiune, dar, de asemenea, o ardentă profesiune de credinţă.

Încercarea de a se determina puterile garante europene să recunoască statului naţional noua titulatură de *România* nu a avut succesul scontat în perioada imediat următoare definitivării Unirii pe plan politico-administrativ. În mod firesc, Kogălniceanu a militat fervent pentru noua denumire, semnînd cel dintîi — alături de alţi reprezentanţi ai stîngii în frunte cu C. A. Rosetti şi fraţii Brătianu — o propunere în favoarea titulaturii fireşti pe care patrioţii doreau a o da ţării. „Români! noi nu avem dreptul să ne numim patria România!" — se scria în acest document, adăugîndu-se apoi: „Români, Ţara Românească, România este un nume pe care naţiunea noastră l-a moştenit de la Traian împăratul ... România este un titlul naţional ... Este titlul Principatelor Române astăzi întrunite într-un singur stat, Statul Român, Statul României". Propunerea nu se mărginea să ceară introducerea noii denumiri, ci pleda pentru desăvîrşita unificare pe toate planurile a statului — de la stemă la steag ori la foile oficiale, urmîndu-se totodată a se desfiinţa şi directoratele ministerelor de la Iaşi[12]. Combătînd şovăielile, Kogălniceanu a susţinut propunerea într-un discurs, în care a afirmat răspicat dreptul naţiuni sale de a-şi denumi patria *România*. „Înţeleg Statele Unite din America — a spus el —, Provinciile Unite în Olanda, dar Principatele Unite nu înţeleg. Avem o Românie? Spuneţi-o! N-avem o Românie? Spuneţi-o tot nouă şi să discutăm, să hotărîm. Nu recunosc nimănui dreptul a fi mai înțelept decît toată lumea, a fi mai prudent decît noi toți ...”[13].

---

[9] P. 38.
[10] P. 75.
[11] P. 76—77.
[12] P. 133—137.

Kogălniceanu nu se mulțumea să proclame principii, ci și-a arătat în propuneri concrete poziția categorică în favoarea unificării, chiar și atunci cînd interesele imediate ale Moldovei, provincia sa natală, sau ale Iașilor păreau să fie lezate. Referindu-se la București și pledînd pentru instalarea aici a Curții de Casație proaspăt întemeiate, el spunea fără să ezite : „Aici este acum capitala României, aici trebuie să fie centralizate toate corpurile mari ale statului, aici trebuie să fie și Curtea de Casațiune”. „Nu sîntem chemați aici — mai adăuga el combătînd pe cei ce voiau stabilirea înaltei instanțe judiciare la Iași—a măguli cochetăriile și vanitățile, nici să măgulim slăbiciunile sau să facem acte de curtezie. Sîntem chemați să întemeiem Unirea. Ea are mare nevoie de centralizarea tuturor puterilor statului”[14]. De pe o poziție similară avea să ceară Kogălniceanu mai tîrziu, în februarie 1863, suprimarea „Foii publicațiunilor oficiale” din Moldova, considerată de el „un vestigiu de separatism”, și să pledeze pentru ca singurul organ care să publice legile și regulamentele să fie doar „Monitorul României”[15]. În aceeași lună, februarie 1863, bărbatul de stat avea să aibă prilejul de a defini Unirea ! „Unirea, domnilor — va spune el — , eu nu recunosc nimănui dreptul să zică, că Unirea e actul său individual, proprietatea sa esclusivă; Unirea e actul energic al întregei națiuni române”[16].

Problema agrară a dat prilej lui Mihail Kogălniceanu de a-și arăta măsura patriotismului său. Pentru el „îmbunătățirea soartei țăranilor” însemna „îmbunătățirea ... a însăși temeliei naționalității noastre”. Deplin conștient de marile complicații pe care problema le ridica, el o califica „o cestiune mare și grea”, adăugînd apoi cu înțelepciune : „nici o cestiune în hotărîrea ei nu reclamă mai mult patriotism, înțelepciune, dreptate și abnegațiune”[17]. Discursul său *Îmbunătățirea soartei țăranilor* din mai 1862 a fost o lungă și competentă pledoarie în favoarea drepturilor țăranilor. El a apărat cu fermitate cerințele la pămînt ale sătenilor : „cea întîi condițiune a îmbunătățirii soartei țăranilor români este respectarea posesiunii lor pe pămîntul ce legile în vigoare le dau spre esploatare”. Cu dîrzenie, respingînd tezele reacționare ale dezlipirii țăranilor de pămîntul ce-l munceau, Kogălniceanu a pledat fervent : „Sărmanii țărani ! Ei pînă acum aveau în spinare un singur sac; acum ca îmbunătățire am voi să le punem pe umere doi saci. Noi am da țăranilor noștri libertatea care țăranii poloni se tînguiau că stăpînii lor voiau a le-o da în 1807 : libertatea paserilor care se gonesc de pe un copac plin de fructe pe un copaci cu crengile goale. Ni se propune a libera pe țărani de fiare, conchidea el, însă cu condițiune că, o dată cu fiarele, să le luăm și cizmele !” Avînd viziunea deplinei unități a națiunii, Kogălniceanu cerea ca soarta țăranilor români din cadrul statului național să nu fie mai rea decît cea a țăranilor români aflați în acea vreme încă sub dominație străină, ceea ce ar fi considerat el „o rușine neștearsă ..., un păcat de moarte”. Cu vehemență, el a respins proiectul înfățișat Adunării de guvernul conservator al lui Barbu Catargiu, calificîndu-l a fi „contra dreptății ..., contra legii ..., contra naționalității" noastre [18]. Recunoscîndu-se „advocat al țăranilor", el se declara însă totodată „advocat al țării" și chiar al proprietarilor, deoarece le apăra adevăratele interese, atunci cînd se împotrivea soluțiilor preconizate de guvernul conservator. Însuflețit de simțăminte patriotice, Kogălniceanu cerea colegilor săi din cadrul Adunării să se ridice deasupra unor interese înguste. „Nu a vorbi, spunea el, nu a vota ca proprietari, ci a ne purta, ci a gîndi sus ca legislatori, ca bărbați de stat, în a căror mîni este depus și prezentul și viitorul României" [19]. Prin amendamente și intervenții [20], el a întregit și a întărit tezele discursului său, preludînd la începutul verii anului 1862 momentele din 1864, cînd lui îi va reveni să dea soluția, la nivelul epocii sale, spinoasei, dar atît de importantei probleme agrare.

---

[13] P. 138.
[14] P. 120—121.
[15] P. 267—269.
[16] P. 279.
[17] P. 162.

Încă în ianuarie 1862, Kogălniceanu, care avea să fie realizatorul secularizării averilor mănăstirești, ridica problema în Adunare [21]. În februarie 1862, el se pronunța pentru suprimarea taxelor de export la unele produse, neîndoielnic de pe poziția protejării economiei naționale [22]. Comitetul legislativ provizoriu, preconizat a fi înființat în primăvara anului 1862, nu s-a bucurat însă de susținerea sa, el considerînd proiectul primejdios pentru prerogativele Adunării, iar comitetul preconizat „un espedient" sau „alt nimic decît broasca țestoasă a mitologiei indiene"; „și nu cred — exclama el — că broasca poate purta asupră-i elefantele țărei noastre" [23]. Opunîndu-se ca la Iași să fie așezată Curtea de Casație, Kogălniceanu a intervenit însă în mai multe rînduri pentru o îmbunătățire a situației capitalei Moldovei pe plan economic, administrativ și cultural. La un moment dat, el a exclamat chiar: „Instrucțiunea publică pentru Ieși e cu mult mai necesară decît Curtea de Casațiune" [24]. L-a preocupat și lichidarea unor nereguli constatate la Spiridonie [25].

Dacă mai tîrziu, în calitate de prim-ministru, îl vom constata mai circumspect, în anii anteriori el se arăta susținătorul entuziast al construirii căilor ferate pe teritoriul statului național. „Aceasta, exclama el în februarie 1862, este o cestiune de viață și de moarte pentru Moldova" [26]. „Interesul național — comenta el în iunie 1862 proiectul construirii căii ferate pe teritoriul muntean — cere să se facă o linie cît mai întinsă și în punturile cele mai favorabile". El folosea prilejul pentru a-și defini poziția de principiu în chestiunea construirii căilor ferate: „E lesne să aruncăm cuvinte mari de patriotism și naționalitate, dar patriotismul cel adevărat este acela d-a introduce și în țara noastră invențiunile străine, să facem și noi ca să putem în cîteva ore să mergem la marginile țărei noastre" [27]. Stăruințele sale au fost constante în acei ani în această privință și viziunea pe care o avea asupra însemnătății căilor ferate era clară. „Trebuie să facem ceva — spunea el la 22 iunie 1862 — ca să nu ne înconjure alte drumuri de fer, care au să ne treacă pe la nas bucatele ... Așadar, cu orice preț, trebuie să avem drum de fer, căci altfel sîntem perduți ...” [28]. Dar Kogălniceanu nu raporta drumul de fier numai la interesele generale ale economiei moderne a unei țări, ci el îl considera, totodată, în mod deplin justificat, ca un instrument menit a deschide larg drum progresului multilateral al noii Românii : „... eu, un deputat din stînga, votez pentru un concesionar conservator, pentru că vreau să îl biruiesc ! Pentru că drumul de fer are să aducă în țară mulțime de ingineri, lucrători, mașiniști, care toți aceștia sînt de ideile mele, pentru că toți aceștia au să ne ajute ca să avem o lege pentru respectarea domiciliului, pentru libertatea cugetării, pentru libertatea întrunirilor, căci au să se ție întruniri de acționari, întruniri pașnice negreșit, dar tot sînt întruniri ...” [29].

---

[18] P. 190, 193–194; tot discursul: p. 162–197.
[19] P. 206, 222; tot discursul: p. 203–223.
[20] P. 231–235, 236–242, 243.
[21] P. 57–58.
[22] P 84–85.
[23] P. 93–94, 104–110.
[24] P. 130.
[25] P. 153–154.
[26] P. 110.
[27] P. 250.

Problemele economice și mai ales cele ale modernizării economice au intrat firesc în aria de preocupări parlamentare ale lui Mihail Kogălniceanu. În martie 1862 el considera Galații și Brăila drept : „două petre cele mai scumpe din coroana României”, evidențiindu-le însemnătatea [30]. Îl vedem intervenind în problema vînzării sării [31], a organizării poștelor [32], a viitoarei Bănci Naționale [33], și neîndoielnic problemele finanțelor statului în ansamblu îl preocupau în mod deosebit. În ianuarie 1863, își mărturisea satisfacția deoarece ministrul de finanțe „a dezmințit de sine cuvîntul de bancărută”, dar evident nu putea fi satisfăcut de recunoașterea de către același demnitar a faptului că finanțele tînărului stat modern erau „în dezordine” [34]. El însuși industriaș producător în acest domeniu și deci direct interesat, Kogălniceanu a ridicat în mai multe rînduri și problema industriei naționale de postav, pledînd pentru ca oștirea să fie furnizată cu produsele ei, considerate de el superioare celor străine [35]. De altfel, împotrivindu-se poziției lui C. Crețulescu, partizan al concurenței libere, Kogălniceanu pleda la 23 februarie 1863 pentru o protejare a încă firavei industrii naționale [36].

Îl preocupau pe bărbatul de stat probleme ale organizării armatei, dar și cele ale administrației civile, el pronunțîndu-se cu vigoare, la un moment dat, pentru menținerea și consolidarea serviciului statistic, care nu trebuia, potrivit opiniei sale, să aibă o existență „numai cu numele” [37], ori pledînd pentru salarii mai mari în favoarea prefectului de Putna („birtașul tuturor persoanelor celor mai însemnate care trec p-acolo”) [38], ca și pentru asigurarea unor venituri municipalităților din întreaga țară [39]. La 27 februarie 1863, a intervenit pentru modernizarea Tipografiei statului, considerată un instrument important al procesului de constituire pe noi baze a statului național [40].

Prezența României dincolo de hotare, prin reprezentare diplomatică și activitate de propagandă, era, de asemenea, o preocupare parlamentară a lui Kogălniceanu în anii 1861—1864. De pe această poziţie, a pledat energic în favoarea sprijinirii unei călătorii a istoricului V. A. Urechiă în Spania, unde cel în cauză urma să culeagă documente istorice. Susţinînd acordarea unui împrumut lui Urechiă pentru ca acesta să poată întreprinde călătoria, Kogălniceanu îşi motiva astfel opinia, combătînd ezitările unor colegi ai săi din Adunare: „Acest scrupul nu-l înţeleg deloc cînd e vorba de a avea lumini pentru originea naţionalităţii noastre, care de multe puteri a fost negată zicînd că se pierde în întunericul secolelor, şi de aceea trebuie să fim cu mîna mai darnică cînd e vorba de a putea avea documente ca să probăm evident acelor puteri, să înţelege nu prea amice nouă, că originea noastră nu se pierde în întunericul secolilor, cum pretind" [41]. Era o evidentă pledoarie pentru utilitatea politică şi propagandistică a istoriei şi pentru necesitatea utilizării ei în apărarea intereselor naţionale. Bărbatul de stat era perfect conştient de primejdiile ce pîndeau încă din umbră tînărul stat modern român. „Cestiunea Orientului — declara el la 1 iunie 1862 — este la uşile noastre ... Se tratează de un schimb a României pentru o provincie a Italiei" [42]. În această situaţie, propaganda externă trebuia intensificată. La 1 februarie 1863 Kogălniceanu propunea subvenţionarea unui periodic peste hotare: „La Roumanie" [43]. Cîteva zile mai tîrziu, el cerea în Adunare printr-o intervenţie crearea unor agenţii diplomatice ale României la Viena, Petersburg şi Belgrad, ca şi o salarizare corespunzătoare pentru reprezentantul ţării la Constantinopol, „singurul care poate vorbi Porţii şi Europei prin note oficiale" şi care îşi desfăşura activitatea, adăuga el, într-un „oraş de ruşfeturi şi bacşişuri" [44]. În acelaşi context, cel al relaţiilor externe, a fost înregistrată şi o intervenţie a lui Kogălniceanu pentru o revizuire a delimitării hotarelor, mai ales în ceea ce privea frontierele cu imperiul Austriei [45].

---

[28] P. 253.
[29] P. 253–254.
[30] P. 149.
[31] P. 145–146.
[32] P. 154–155.
[33] P. 254–255.
[34] P. 260.
[35] P. 346–347.
[36] P. 353–354.
[37] P. 357.
[38] P. 359–360.
[39] P. 363–364.
[40] P. 357–359.

Kogălniceanu aproape trei ani nu a deţinut o funcţie ministerială. În acelaşi timp, el nu avea în spatele său o largă grupare politică. Dar aceasta nu l-a împiedicat să se afirme necontenit în Adunare, întotdeauna pe poziţiile progresului, deplin conştient de greaua bătălie ce era dată pentru a se deschide drum acestuia în societatea românească. „Sîntem în mijlocul luptei — declara el în mai 1862 — , lupta între trecut şi între viitor, lupta între societatea veche şi între societatea modernă" [46]. În primele luni următoare constituirii statului deplin unificat, în vremea guvernării lui Catargiu, el s-a situat alături de reprezentanţii radicalilor munteni. De pe această poziţie el s-a opus tentativei dreptei de a-şi însuşi puteri dictatoriale după asasinarea lui Barbu Catargiu, atunci cînd îşi manifesta teama faţă de „zdrobirea tuturor libertăţilor României". „Nu recunosc nimănui — a spus el atunci răspicat — dreptul de a viola legile, de a zdrobi drepturile ţărei" [47]. Poziţia sa a suferit o oarecare modificare din momentul formării guvernului „căii de mijloc" al lui N. Kretzulescu. În timp ce radicalii au intrat într-o opoziţie din ce în ce mai accentuată faţă de guvern şi în fapt faţă de domnitor, Kogălniceanu — continuînd a exercita unele critici la adresa guvernului — a căutat să tempereze opoziția, mai ales în ceea ce îl privea pe Alexandru Ioan Cuza. Dar în același timp el se împotrivea încă unor tendințe de sporire a autorității domnești. „... Nu acum... în vîrstă coaptă, spunea el la 9 februarie 1863, voi voi să-mi adăpostesc capul la bătrînețe la umbra despotismului"[48]. Deși un an și jumătate mai tîrziu împrejurările îl vor aduce pe pozițiile de a fi conducătorul unui „guvern personal", el declara în februarie 1863 că era categoric potrivnic acestui tip de guvernare. În schimb, se declara susținător al guvernului constituțional. „Guvernul constituțional, spunea el tot la 9 februarie 1863, e o formulă de ocîrmuire pe care națiunile moderne l-au inventat și l-au dat, perfecționîndu-l din secol în secol, pentru a paraliza arbitrariul, capriciul, despotismul, defectele unui singur om, ale domnitorului"[49]. În același timp, apărînd pe domnitor și spunînd că periclitarea tronului acestuia risca să compromită și „Unirea românilor", înfăptuită în 1859, Kogălniceanu sugera înlocuirea guvernului Kretzulescu, acesta urmînd să facă loc „altui ministeriu, care să liniștească țara îngrijată despre planurile ... de dictatură"[50]. Era în realitate ceea ce avea efectiv să aibă loc, în beneficiul său, în toamna anului 1863 !

---

[41] P. 156.
[42] P. 219—220.
[43] P. 270.
[44] P. 270—272.
[45] P. 272—273.
[46] P. 163.
[47] P. 247.

Conflictul dintre majoritatea coalizată a Adunării, de o parte, și guvern și domnitor, de alta, s-a adîncit în cursul anului 1863 în așa măsură, încît, condițiile pentru lovitura de stat nefiind încă coapte, Alexandru Ioan Cuza a decis să înlocuiască guvernul Kretzulescu prin altul încredințat a fi format lui Kogălniceanu. Acesta, după tratative purtate cu Alexandru Ioan Cuza, a acceptat mandatul, condiționîndu-l însă de respectarea Convenției și pentru a realiza împăcarea între domnitor și Adunare[51]. Este însă drept că, totodată, el urmărea atît realizarea reformei agrare, cît și a celei electorale. La 12 octombrie a alcătuit guvernul, chemînd în preajma sa personalități neînregimentate în grupări politice[52].

La 5 noiembrie 1863 programul de guvernare era înfățișat Adunării. În discursul rostit cu acest prilej, Kogălniceanu își asuma în mod public misiunea „de a întrebuința toate puterile ... pentru a pune capăt nenorocitelor conflicte ce esistă între Adunare și între guvern", el urmărind „a dobîndi încrederea Adunării Legislative". Străduințele patriotice erau anunțate a reprezenta cel dintîi obiectiv al noului guvern : „Dezvoltarea și întărirea naționalității române va fi țelul neadormitelor noastre stăruințe, sufletul lucrărilor noastre". Noul prim-ministru își asuma fără șovăire „responsabilitatea tutulor actelor puterii esecutive", se angaja să respecte „cu sfințenie toate libertățile cetățenești" și accepta controlul Adunării „asupra tot ce se atinge de veniturile și cheltuielile publice". Noul guvern se mai angaja să întărească armata — a deștepta în națiune vechiul ei spirit militar — , să nu facă „politică" în administrația publică, să respecte „independința magistraturei", să se îngrijească de instrucțiunea publică, de cler, de dezvoltarea comerțului, industriei și agriculturii, cea din urmă calificată „marea noastră bogăție națională". În sfîrșit, nu erau uitate, printre obiectivele noii formații ministeriale, „așezămintele binefăcătoare care au schimbat fața Europei : căile ferate și institutele de credit"[53].

---

[48] P. 275.

[49] P. 282.

[50] P. 324.

[51] *Istoria României*, București, 1964, vol. IV, p. 358.

[52] Vezi componența la Dan Berindei, *Guvernele lui Alexandru Ioan Cuza (1859—1866). Liste de miniștri*, în „Revista arhivelor", II (1959), nr. 1.

Cu toate că opoziția, mai ales conservatoare, își păstra parte din reticențe, mai ales că se știa că domnitorul nu renunțase cu totul la ideea unei consolidări a autorității sale în stat, între noul guvern și Adunare s-a statornicit un *modus vivendi*, la temeiul căruia au stat nu numai intențiile dezvăluite de Kogălniceanu în programul său de guvernămînt, ci în primul rînd proiectul de lege al secularizării, adoptat, la propunerea guvernului, cu 93 de voturi contra 3, la 13 decembrie 1863, aceasta după ce mai înainte, la 30 noiembrie, la cererea lui Kogălniceanu și a lui Bolintineanu, domnitorul renunțase să declanșeze o lovitură de stat[54]. La 8 ianuarie 1864, primul-ministru cerea Adunării să devină „mama organizațiunii țării" și totodată, neobosit, el i-a supus un șir întreg de proiecte de legi, aceasta deși tot el se scuza la 30 decembrie 1863 că : „n-avem machină cu vapor spre a face legile"[55]. Mai în primăvară, el avea să mărturisească, într-o intervenție, strădania personală ce o depusese în acțiunea de reformă : „Și-mi permit a vă spune cum că toate proiectele de lege care am avut onoare a vă supune sînt redijate de mine, scrise de mîna mea și chiar cele mai multe prescrise de mine, ba încă chiar și corectura tiparului s-a făcut de mine"[56].

Activitatea parlamentară a primului-ministru a fost surprinzătoare prin multilateralitatea și energia neostenită de care el a dat dovadă. Evident, l-a preocupat, mai ales în primele luni ale guvernării, să realizeze „împăcarea" dintre puterea legislativă și cea executivă. La 25 noiembrie 1863 și-a și definit guvernul ca „un minister de împăcare"[57]. Străduințele sale pentru a elimina accentele acide ale răspunsului Adunării la mesajul domnesc, mergînd pînă acolo încît a amenințat cu demisia cabinetului său, sînt de reținut[58]. Dar, în aceeași vreme, el a adus în dezbaterea Adunării succesive proiecte de legi, a căror adoptare o considera neapărat necesară desăvîrșirii organizării țării „celei noi". Nu lipseau problemele financiare — taxele și impozitele, ori modul defectuos de licitare a veniturilor statului[59] — și în primul rînd problema unor credite[60] — necesare atît operei de reorganizare și consolidare a armatei, cît și despăgubirii ce se oferea Locurilor Sfinte pentru mănăstirile secularizate — , care au început să fie căutate și dincolo de hotare (la 8 ianuarie a intervenit în Adunare, de exemplu, în problema unui împrumut de 50 milioane ce urma să fie realizat la casa Lefevre)[61]. A acționat pentru adoptarea de către Adunare a legii Curții de Conturi pledînd pentru necesitatea de a se pretinde membrilor acesteia condiții de admisibilitate[62], s-a pronunțat pentru constituirea unei Curți de Apel la Focșani și nu la Galați, întrucît cel dintîi oraș „prin Convențiune aveau un viitor foarte mare" și deci era firesc să i se acorde o compensație după desăvîrșirea Unirii politico-administrative[63], a căutat să sprijine orașul Iași, dar totodată, ca și în anii precedenţi, cînd nu fusese decît un simplu deputat, a condiţionat şi acum orice sprijin în această privinţă de respectul faţă de Unirea realizată. „Şi eu am dreptul ca ieşan să susţin multe lucruri care le cere Iaşul — declara el la 15 ianuarie 1864 — , dară mai înainte de toate ţin la Unire şi pentru Unire poate să peară nu numai Iaşul, ci şi alte zece oraşe ca dînsul" [64].

---

[53] P. 367–369.
[54] *Istoria României*, vol. IV, p. 361.
[55] P. 395.
[56] P. 486.
[57] P. 372.
[58] P. 383.
[59] P. 370–371, 379–381.
[60] P. 396–399, 402–403.
[61] P. 406–407.
[62] P. 403–404, 405–406.
[63] P. 385–386.

În jurul proiectului de lege pentru organizarea armatei lupta parlamentară a fost extrem de strînsă, primul-ministru găsindu-se confruntat în special cu problema gărzii naţionale, a cărei constituire fusese introdusă în proiectul de lege de către opoziţie şi de data aceasta în primul rînd de cea de stînga pentru a se institui în mod evident o forţă pe care Adunarea să o poată opune puterii executive. Negînd orice proiect al unei lovituri de stat, Kogălniceanu şi-a mărturisit limpede reticenţele : „Nu aş voi ca, cînd avem [a] face vreo lege, să fim aplaudaţi sau şuieraţi de garda naţională" [65]. Polemizînd cu C. A. Rosetti, care spunea că în locul „stindardului patriei" se încerca a se oferi unor ostaşi „stindardul măturei", Kogălniceanu s-a pronunţat totuşi pentru ca ofiţerilor să li se acorde ordonanţe din rîndul soldaţilor [66]. Deşi potrivnic gărzii naţionale, ori cel puţin instituirii ei în forma preconizată de opoziţie, Kogălniceanu vedea organizarea puterii militare a ţării în temeiul unui larg sprijin popular. În replică, el declara încă la 30 decembrie 1863 : „Am zis că mă voi adresa la alegători şi la ţară, mă voi adresa la bunăvoinţa şi patriotismul fiecărui român şi în momentul de pericol le voi zice : Daţi-ne mai multe mijloace ca să avem mai multe tunuri la arsenal" [67]. Noul proiect al organizării armatei, rezultat din dezbaterile parlamentare, nu l-a satisfăcut pe primul-ministru. Într-un amplu discurs el şi-a dezvăluit încă o dată poziţia în această privinţă : „. . . nu voim a face resbel nimănui . . ., nu voim să aruncăm nimănui mănuşa, decît numai că voim să devenim îndestul de tari spre a ne putea împlini misiunea ce ne-a dat Europa, aceea de a ne apăra autonomia noastră" [68]. Lunga dezbatere nu a dus astfel la elaborarea unui text acceptabil pentru puterea executivă, ci doar, cum aprecia Kogălniceanu, la un „proiect de confuziune, amestecat cu garda naţională, cu *Landwehr*-ul, cu rădicarea gloatelor, cu rezervele gardei naţionale etc. . . ." [69].

Lucrările publice în ansamblul lor l-au interesat evident pe bărbatul de stat în calitatea sa de conducător al guvernului. De data aceasta el apare uneori mai reticent ca înainte cînd era un simplu deputat, responsabilitatea sa fiind direct angajată. Din această cauză s-a arătat ostil concesiunii „Mavrogheni" (combătînd mai ales faptul că Petre Mavrogheni susţinea proiectul de concesiune în calitatea sa de deputat) [70], deşi la 12 februarie 1864, referindu-se la construcţiile de căi ferate, declara că guvernul său le sprijinea „cu toată rîvna şi energia" [71]. În privinţa spitalelor, pe care le dorea mai numeroase, a susţinut atît la 25 februarie, cît şi la 5 martie 1864 ca noi spitale să fie înfiinţate fără a greva bugetul statului, ci pe cel al comunelor [72]. În schimb, pentru a evita „opoziția" deputaților de mahalale ai capitalei, a pledat pentru ca guvernului să i se acorde un credit în vederea întreținerii marilor străzi ale Bucureștiului [73]. Guvernul Kogălniceanu a adus de asemenea în discuția Adunării legea comunală, prilej de înfruntare a primului-ministru cu opoziția ostilă desemnării primarilor de către puterea executivă [74]. A fost și un prilej pentru ca Mihail Kogălniceanu să-și expună vederile în problema drepturilor comunale ce urmau să fie acordate evreilor, el pronunțîndu-se pentru ca de aceste drepturi să beneficieze cei „care voiesc să fie israeliți români", iar nu cei „care nu voiesc nimic alt decît să facă bani în țară" [75]. Bărbatul de stat a mai pledat în fața Adunării pentru menținerea serviciului de statistică — deoarece „în momentul de a organiza o țară cele dintîi trebuințe sînt datele statistice" [76] — și a Tipografiei statului [77], pentru consolidarea autorității subprefecților [78] și pentru acordarea de drepturi de reprezentare mai mari prefectului de Iași [79].

---

[64] P. 408.
[65] P. 419.
[66] P. 428—429.
[67] P. 402.
[68] P. 435.
[69] P. 438.
[70] P. 452—453.
[71] P. 447.

Desigur că în toate aceste luni nu a domnit calmul în relațiile dintre guvern și Adunare, dar un compromis se pare că fusese realizat și o conlucrare păruse posibilă. Echilibrul aparent a fost însă rupt la 13 martie 1864, cînd I. Docan a propus o violentă moțiune de neîncredere în guvern. Nu era însă vorba de o acțiune a opoziției propriu-zise, ci de un grup de opozanți apropiați — paradoxal — de domnitor. Moțiunea de neîncredere a fost respinsă cu o mare majoritate, C. A. Rosetti impunînd votul pe față [80]. Atacul eșuase, dar calmul nu s-a mai restatornicit, deoarece în aceeași ședință Kogălniceanu a depus proiectul legii rurale, pe care l-a publicat și în „Monitor", dîndu-i o largă publicitate. „De trei zile — scria „Românul" la 21 martie — nu mai este în nici o casă, în nici o prăvălie altă convorbire, altă dezbatere, decît aceea a legii rurale".

Deși la 7 și 10 aprilie 1864 s-au mai votat de Adunare, cu o mare majoritate, legea cumulului și legea concesiunii căilor ferate muntene, iar la 13 aprilie legea de organizare judecătorească, lupta dintre majoritatea conservatoare și guvern era în plină desfășurare.

Cînd guvernul a cerut un credit de opt milioane pentru concentrarea trupelor într-un lagăr, tensiunea s-a accentuat, opoziția considerînd că se afla în fața unor pregătiri de represiune împotriva ei și în preajma unor măsuri de impunere a proiectului de lege rurală. De la 10 aprilie dezbaterile în Adunare au devenit furtunoase, iar de la 13 aprilie lupta s-a dat pe față, legată evident de chestiunea rurală [81]. Deși se afla sub amenințarea votului de blam, pe care l-a și primit, Kogălniceanu s-a dovedit din nou neobositul luptător parlamentar. El a interpretat votul de blam — ce încă era preconizat ! — drept unul dat nu guvernului, ci — așa cum și era ! — legii rurale. „Ne vom duce la tron — a exclamat el sigur de sine — și ne vom da demisiunea și tronul va alege" [82]. Primul-ministru a respins energic acuzațiile ce i se aduseseră în legătură cu publicitatea pe care o dăduse proiectului de lege rurală. „N-am drept să public în « Monitor » — exclamase el — proiecte așa de mari, ca să știu ce gîndește țăranul, ce gîndește neguțătorul, ce gîndește poporul?" El n-a înțeles totodată să abdice de la poziția sa intransigentă în problema cheie a acelor ani. „De la 1837 și pînă acum — a spus el deputaților — am fost totdauna pentru împroprietărirea țăranilor și toate luptele ce am avut și toate căderile mele le datorez ideii din acest proiect". Nu se putea mai nobilă consecvență politică la un bărbat de stat care, neînfricat în opiniile sale, striga opozanților : „Nu intrați cu prăjina în ogorul țăranului !" [83].

---

[72] P. 454—455, 463—465.
[73] P. 461.
[74] P. 476—477.
[75] P. 471 ; vezi și p. 467—475.
[76] P. 486—487.
[77] P. 488—489.
[78] P. 491.
[79] P. 489—490.
[80] *Istoria României*, vol. IV, p. 364.
[81] *Ibidem*, p. 366.
[82] P. 502.

Votul de blam a fost dat, întrunind laolaltă pe conservatorii opuși domnitorului, ca și pe cei ce-i erau apropiați, fiind intr-adevăr un vot de clasă dat împotriva proiectului de împroprietărire a sătenilor, mai mult decît un vot dat împotriva guvernului. Evenimentul a deschis drum spre lovitura de stat. La 15 aprilie, Kogălniceanu a anunțat prorogarea Adunării pînă la 2 mai, cînd era din nou convocată în sesiune extraordinară *numai* pentru a discuta proiectul de lege electorală depus de guvern, căruia domnitorul îi respinsese demisia. La 2 mai 1864 Kogălniceanu s-a prezentat în fața Adunării și i-a cerut să voteze legea electorală și să autorizeze cheltuielile guvernului pînă la 15 august. El nu s-a sfiit să declare Adunării : „...în mai multe rînduri ați recunoscut că această Adunare nu reprezintă pe deplin țara" [84]. A fost și un prilej de critică adusă lui I. C. Brătianu, care, încadrat opoziției, șovăind față de poziția reacționară a conservatorilor ce-i erau aliați, sprijinise „cu jumătate gură" proiectele înaintate ale guvernului în ceea ce privea în primul rînd legea rurală [85]. A urmat dizolvarea Adunării, în zgomotul protestelor majorității. Lovitura de stat a fost înfăptuită chiar de Kogălniceanu, jocul politic împingîndu-l treptat spre această soluție, dorită de domnitor, dar pe care el, liberalul democrat, ar fi vrut s-o evite. O nouă etapă se deschidea în bogata sa activitate.

DAN BERINDEI

---

[83] P. 492,495,497; discursurile în întregime: p. 492—496, 497—499.

[84] P. 503.

[85] P. 506.

NOTA EDITORULUI

Lucrarea de față, partea a II-a a tomului III din *Operele* lui Mihail Kogălniceanu și partea a II-a a volumului I din „Oratoria” lui, cuprinde trei sesiuni parlamentare: 1861–1862, 1862–1863 și 1863–1864 – pînă la lovitura de stat din 2 mai. Este o perioadă de importanță majoră din istoria poporului român, în care se produce o dură confruntare de idei între cele două mari grupări politice ale societății românești de la jumătatea secolului al 19-lea, conservatorii și viitorii liberali. În realitate este o ciocnire între două lumi, reprezentate prin două clase sociale: marea boierime conservatoare, care deține puterea, și burghezia, care caută pe toate căile să preia puterea. Este o lume care caută să împiedice cu orice preț orice schimbare în sînul societății la a cărei temelie stă marea proprietate – moșia. În paralel, un număr însemnat de reprezentanți ai boierimii tinere și ai burgheziei luptă de asemeni cu înverșunare pentru obținerea unor reforme în mai multe domenii ale vieții sociale, politice și economice. Problema centrală a acestei lupte este problema agrară, de rezolvarea căreia era indisolubil legată și rezolvarea chestiunii sociale – emanciparea țăranilor.

10.489

Sesiunea parlamentară 1861–1862 s-a deschis într-o atmosferă încărcată în țară. Țăranii agitau insistent problema pămîntului și implicit problema emancipării. Legea votată de Comisia Centrală de la Focșani rămăsese nesancționată.

Pe tărîmul vieții politice proiectul de Constituție redactat de Comisia Centrală rămăsese de asemeni fără o finalizare. În schimb, în acest domeniu domnitorul Cuza obținuse un succes indiscutabil: Unirea reală a celor două țări. La 24 ianuarie 1862 la București se întrunesc pentru prima dată ambele Camere.

Evenimentul acesta de o indiscutabilă importanță ridica în fața bărbaților de stat din ambele tabere probleme noi, cu care Adunarea nu se mai întîlnise, și în special de ordin administrativ. Se impunea votarea unui buget unic al statului. Sistemul de obținere de credite de la un exercițiu la altul nu mai corespundea.

Apărea problema unor instituții moderne, și în primul rînd a unei armate care la nevoie să poată apăra cuceririle de ordin politic. A fost un moment de ciocnire între cele două lumi. Moșierimea căuta să-și creeze prin modul de organizare a armatei un instrument pe care să-l poată mînui după dictarea propriilor interese. În final, tendința aceasta în bună măsură a eșuat.

Trebuia făcută unificarea legislației și în special a celei administrative în noile condiții create de Unire. Erau necesare reforme în domeniul justiției. Conservatorii caută să meargă cu o serie de măsuri provizorii. Adversarii, în frunte cu M. Kogălniceanu, erau împotriva oricăror forme de provizorat. Un moment de importanță majoră îl constituie legea Curții de Casație și sediul acesteia. Antiunioniștii o cer cu sediul la Iași. Kogălniceanu demonstrează în mod convingător ce eroare s-ar face dacă s-ar accepta așa ceva, și aceasta împotriva intereselor strict personale. Este un punct de importanță majoră pe care-l cîștigă.

O altă problemă dificilă, de ordin administrativ, a constituit-o noua organizare comunală. Proiectul de lege care reglementa această chestiune, ca și multe alte proiecte de legi discutate acum, a fost redactat, după propria-i mărturisire, de M. Kogălniceanu. A fost un proiect amplu, în care el a arătat ce trebuia înțeles, în sens modern, printr-o comună și ce rosturi trebuie să aibă în viitorul țării o astfel de instituție. Din păcate, și din acest proiect s-a reținut în final numai o parte.

În domeniul vieții economice, marele bărbat de stat susține, și cîștigă, necesitatea unei legi de contabilitate a statului. A fost primul pas mare care s-a făcut în domeniul instaurării unei discipline riguroase în gospodărirea banilor publici.

Sînt de asemeni importante ideile pe care le exprimă cu mai multe prilejuri relativ la necesitatea sprijinului pe care trebuie să-l dea statul industriei naționale. În permanență se declară adeptul protecționismului industrial, făcînd abstracție de interesele personale.

Demnă de subliniat este de asemeni importanța pe care o acordă construirii de căi ferate. El duce o luptă acerbă cu grupul de deputați care, fără să nege utilitatea și necesitatea acestor moderne mijloace de transport, tergiversau totuși sub diverse pretexte concesionarea construirii lor.

În sfîrșit, rămîne problema cheie a societății românești din acea epocă, care „atîrna asupra capului" acesteia „ca o sabie a lui Damocles", chestiunea agrară. Este domeniul în care nu s-a putut ajunge la un punct de vedere acceptabil pentru ambele grupări politice. Este problema care totuși se cerea în mod imperios rezolvată, și rezolvată în favoarea țărănimii. Din toate materialele legate de acest aspect, strînse în acest tom, reiese că, dacă nu se ajungea la o soluție așa cum o vedea Mihail Kogălniceanu, în țară s-ar fi produs foarte grave tulburări. De acest fapt era conștient și domnitorul Cuza. Pentru a se evita o astfel de situație, domnitorul, secondat de Kogălniceanu, care deținea președinția Consiliului de Miniștri și portofoliul Ministerului de Interne, constrîns de situație, este nevoit să recurgă la soluția ultimă, lovitura de stat de la 2 mai 1864. Este data cu care se încheie cartea de față, și prin ea primul volum din seria: „Oratoria" lui Mihail Kogălniceanu.

Din parcurgerea celor două părți ale volumului I „Oratorie", reies cîteva calități personale ale lui M. Kogălniceanu, omul de stat, care merită să fie subliniate:

I. Uriașa sa putere de muncă, pe care o pune fără nici o rezervă în slujba binelui țării.

II. Talentul oratoric incontestabil, care îl situează din acest punct de vedere alături de celălalt mare orator al secolului al XIX-lea, Barbu Catargiu.

III. Cultura extraordinar de vastă, pe care te face să o simți, fără nici un fel de ostentație, în fiecare cuvîntare mai amplă pe care o ține.

IV. Competența plurilaterală pe care o etalează cu modestie la fiecare problemă ce se discută, indiferent de domeniu : istoric, politic, social, administrativ, economic, cultural.

Încă din această perioadă el se manifestă ca un om politic cu totul excepțional, fapt confirmat de întreaga activitate ulterioară.

*

La alcătuirea volumului am respectat regulile tehnice stabilite pentru partea I. Am luat de bază textele din „Dezbaterile parlamentare”. Excepţie am făcut pentru discursurile publicate în broşură în timpul vieţii oratorului. Am considerat, *în aceste cazuri*, că textul reprezintă ultima voinţă a lui Kogălniceanu, fiind un text scris şi probabil şi cu corectura tipografică făcută de însuşi autorul; ca atare reprezintă stilul său oratoric autentic. Şi în aceste cazuri am confruntat broşura cu textul publicat în „Dezbateri” şi ţinem să precizăm că nu am găsit nici cea mai mică deosebire de fond. În puţine cazuri am găsit cîteva cuvinte schimbate, fapt pe care l-am menţionat în subsolul paginii, dar care nu modifică cu nimic fondul textului transcris după broşură. N-am considerat necesar a nota ca variante diferenţele fonetice de tipul: *ţărele/ţările*, *ideele/ideile*, *crez/cred*, *obişnuit/obicinuit*, întrucît textul din „Dezbateri”, nefiind publicat sub supravegherea autorului, nu prezintă interes pentru cunoaşterea operei lui M. Kogălniceanu din punct de vedere lingvistic.

În ceea ce priveşte redactarea notelor, ca şi în întîia parte a volumului, am menţinut în primul rînd ideea că această lucrare se adresează cu precădere cercetătorului consacrat. Ca atare munca lui poate fi uşurată simţitor pe două căi: 1) punîndu-i la îndemînă o bibliografie minimală, de la care se poate porni investigarea diferitelor probleme. Nu ne-am propus nici un moment să dăm bibliografii exhaustive. 2) Am căutat de asemenea să punem la dispoziţia cercetătorului documentele de primă mînă, greu accesibile pentru el. De aceea, în mod deliberat, am evitat prezentarea acestora sub formă parafrazată. Nici un cercetător serios nu va lua de bază un document „povestit”. Unele dintre ele le-am prezentat sub forma citatelor ample, la care se referă textul lui Kogălniceanu. Am procedat astfel în special cu extrasele din „Dezbaterile parlamentare”, a căror colecţie completă (pentru această perioadă) se pare că nu se găseşte decît la Biblioteca Academiei R.S. România din Bucureşti *. Nu am dat citate ample din lucrările tipărite recent, accesibile uşor oricărui cercetător.

*

În trimiterea la „Dezbaterile parlamentare” am folosit următoarele prescurtări:

1 *Suplement estraordinar al Monitorului oficial al Moldaviei. Procesele-verbale ale Adunării Elective din Moldova.* Sesiunea 1861—1862. (numai pînă la finele lui decembrie 1861). Se prescurtează: *Suplement estraordinar al M.O. al Moldaviei.*

2 *Supliment la Monitorul* nr. ... Sesiunea 1861 — 1862 (de la 24 ianuarie 1862). Se prescurtează: *Supliment la Monitorul* nr. ...

3 *Adunarea Generale a României* (numai pentru sesiunea extraordinară 4 XI — 22 XI 1862).

4 *Supliment la Monitorul oficial* nr. ... Sesiunea ordinară din 22 noiembrie 1862—1863). Se prescurtează: *Supliment la M. O.* nr. ...

5 *Adunarea Generale a României* (numai pentru primul număr). Sesiunea 1863—1864.

6 *Supliment nr. ... la Monitorul oficial.* Sesiunea 1863 — 1864. Se prescurtează: *Supliment nr. ... la M. O.*

---

* Mulţumim şi pe această cale directorului-adjunct al acesteia, Gabriel Ştrempel, pentru ajutorul dat în realizarea acestui deziderat.

Discursuri, intervenţii, propuneri, amendamente

Raportul cu privire la validarea alegerilor parțiale din județele Tutova și Iași. Opinează pentru validarea alegerii lui Gheorghe Cuciureanu în colegiul proprietarilor mici din Iași și invalidarea alegerii lui Manolache Costache Epureanu în colegiul proprietarilor mari din județul Tutova *

Comisia rînduită din sînul D[omniilor] voastre spre a cerceta actile alegerei de deputați a domnilor Gheorghe Cuciureanu în colegiul proprietarilor mici de la districtul Iași și a domnului Manolachi Costachi Epureanu în colegiul proprietarilor mari de la districtul Tutova, îndeplinindu-și misia are onoare a vă comunica rezultatul lucrărilor sale prin acest raport.

1. Alegirea din districtul Iași nu înfățișează nici un viciu. Numărul delegaților alegătorilor primari în acest colegiu este după liste de 17; au fost față în ziua alegerii 15. Din aceștia au votat pentru domnul Cuciureanu patrusprezece. Al cincisprezecelea bilet ieșit din urnă a fost alb.

O singură obiecție s-au ridicat, un cuvînt în contra validității acestei alegeri au fost acela că nu s-au ales și la ocoale noui delegați, adecă alegerea deputatului s-au făcut în 20 aprilie, cu aciiași delegați carii au fost participat la alegerea anterioară din 20 februarie, alegere ce nu au izbutit din cauza parității voturilor între candidați. Însă și această obiecție au căzut înaintea întemeiatei considerații că misia delegaților aleși de alegătorii primari erau de a numi un deputat, că misia lor nu se poate considera ca săvîrșită decît atuncea cînd ei au izbutit a numi pre acel deputat. Această misie la întîia întrunire delegații nu au putut să ș-o îndeplinească din cauză că voturile lor s-au fost împărțit în egal număr între doi candidați. Prin urmare au fost rațional ca tot acești delegați să fie din nou convocați spre a-și desăvîrși mandatul. Alegerea de noui delegați s-ar fi cuvenit să urmeze numai la caz cînd ar fi fost de a se alege din nou un deputat. Acest caz n-au fost aicea. Prin urmare, comisia Domniilor voastre opinează pentru admiterea domnului Gheorghe Cuciureanu între membrii Adunării Elective.

2. Comisia Domniilor voastre nu poate rosti o aseminea opinie favorabilă și în privința alegerei de la districtul Tutovei.

Această alegere este lovită de un viciu radical, *acel al prefacerei listelor electorale în urma terminului de trei săptămîni statornicit de articolul 7 din anexa II a Convenției* și precizat în amănunțimele sale de către instrucțiile electorale [1]. Cercetînd atît actele confecționărei listelor pe anul 1861 și a operației alegerei, cît și protestația a 11 alegători direcți din Tutova comunicată comisiunei de către biroul Adunărei, comisiunea Domniilor voastre au constatat următoarele facturi:

---

* Ședința din 4 decembrie 1861.

I. Articolul 7 din anexa nr. II a Convenției zice: „Pe fiecare an și în fiecare district, listele de alegeri pentru Adunarea Legislativă se va întocmi prin îngrijirea administrației, ca la întăia duminică a lui ianuariu aceste liste să se publice și să se afișeze pe oriunde trebuința va cere. Reclamațiile se vor da la administrație în cele trei săptămîni care vor urma după publicarea listelor. Reclamanții vor putea apela la tribunalul districtului, care va otărî în grabă și fără apel. În anul 1861 cea întîi duminică a lunei lui ianuarie a fost chiar ziua de întîi ianuarie. Prin urmare, terminul reclamațiilor au espirat la 21 ianuarie.

II. Articolul 24 al instrucțiilor publicate de minister au statornicit trei zile peste ziua de 21 ianuarie, în care reclamanții, în contra înscrierilor făcute de prefecturi cu cele trei zile din urmă ale terminului de trei săptămîni, să poată apela la tribunal, și opt zile pentru ca tribunalul să-și poată da socotința. Astfel încît toate operațiile listelor să fie încheiate la 1 februarie, și așa precum o zice și articolul 12 din acesteași instrucții „la 1 fevruarie listele în toată țara să fie completate cu toate rectificările și să poată servi ca liste definitive peste tot anul".

3. La 1 februarie ministeriul prin depeșa telegrafică nr. 2609 (pagina 123 a dosarului) a ordonat prefectului de Tutova că, așa precum terminul fixat prin instrucțiile electorale pentru priimirea reclamațiilor de înscriire în listele electorale au espirat, apoi ea de îndată să comunice ministeriului știința de toate persoanile ce s-au admis și s-au esclus de prefectură și judecătorie în acel termin. Prefectura prin raportul său din 7 fevruarie (pagina 125 din dosariu) a făcut cunoscut ministeriului că de la districtul Tutova nu mai urma a se prezenta nici o persoană admisă sau esclusă din asemine liste, afară de cele ce s-au recomendat pînă acum (adecă pînă la 1 fevruarie) și care sînt publicate prin „Monitoriul" nr. 68 și 91 (cu greșeale, căci publicația este în nr. 67 și 91). Prin urmare, listele definitive ale alegătorilor pentru districtul Tutova pe anul 1861 sînt acele coprinse în nr. 67 al „Monitorului" (afișat în întîia duminică a lunei ianuarie) și în „Monitoriul" nr. 91.

4. Comparînd listele din „Monitoriu" cu acele ce au prezidat la alegerile din 22 fevruarie și 20 april, comisiunea Domniilor voastre au găsit mai mulți alegători adăogiți, și anume domnii Dimitrie Cerchez, Gheorghe Cerchez, Costachi Magu sau Armaniu, Manolachi Paladi, maiorul Dimcea, Costachi Iamandi și colonelul Boteanu. Acești doi din urmă, deși înscriși în lista proprietarilor mici, publicată în „Monitoriu", și avînd proprietăți și în alte districte, carele întrunindu-se la un loc îi îndrituiau pentru colegiul de alegători direcți ai districtului Bîrlad, n-au optat decît după terminul însemnat de instrucții, adică după 1 fevruarie.

Cii întîi patru alegători se văd adăogiți în listele electorale în 20 fevruarie, adecă în ajunul alegerei domnului A. Pano, făcută în 22 fevruarie, pentru care se și recomandă atenției Camerei procesul-verbal încheiat de prefectură în 20 fevruarie și adresa către domnii frați Cerchezăști din aceeași zi, nr. 3099 (pagina 145 și 146 a dosariului).

5. Alegerea făcută în 29 fevruarie cu asemine listă s-au încuviințat de către Cameră. Prin urmare, comisia Domniilor voastre au stat a se întreba dacă acum ar putea fi ră această din urmă alegere, adecă acea a domnului Manolachi Costachi, cînd alegerea domnului Anastasie Pano s-au recunoscut de bună și cînd între 22 fevruarie și 20 april nu au urmat nici

o nouă modificație în liste. Însă indoiala comisiei în curînd s-au dezlegat prin un act aflat la dosariu, act pe care comisia de verificație a alegerei domnului Pano nu l-au avut în vedere, încît în lipsa acestuie acea comisie au și putut, *bona fide*, a se rosti pentru fidelitatea alegerei. Acest act este o protestație adresată chiar în ziua de 22 fevruarie prefecturei de mai mulți alegători înscriși în listele primitive (pagina 162) și prin care îi contestează înscrierea, în urma terminului legal, a fraților Cerchezești și a altor alegători neîndrituiți și declară că „deși aceste înscrieri sînt niște loviri flagrante, deși sînt niște abateri care dezespereаză pe orice colegiu, dar pentru ca să dovedească locurilor mai înalte cum se observă drepturile legale, cum se formează majoritățile, îi va asista la alegere (a domnului Pano) fără ca să spereze că va ieși vreun deputat neatîrnat". Acest protest este respins de prefectură ca nefiind dat în terminul otărît de Convenție, fără a se lua însă în privire că scopul protestărei era tocmai pentru că se adăogiră alegători peste trecerea terminului. Protestul înapoindu-se reclamanților, subscriitorii săi l-au comunicat Ministeriului din Năuntru, carele prin ordonanța sa din 20 martie nr. 5799 (pagina 160) l-au trimes prefecturei cu *invitație ca să-l alătureze la acta confecționărei listelor spre a se ave în privire la Adunare la verificarea titlurilor de deputați.*

6. Cu toată această protestație, colegiul alegătorilor direcți au fost invitat ca tot după listele prefăcute în luna fevruarie să se întrunească în ziua de 20 april spre a proceda la o nuoă alegire de deputat, așa precum domnul Anastasie Pano au optat pentru orașul Iași. Dovadă întru aceasta este invitația făcută alegătorilor de către poliția locală, comunicată prefecturei prin raportul sub nr. 1411 din 19 april și aflată la acta alegerei pe ziua 27. Aceasta au dat dreptul majorității alegătorilor de a protesta alegerea, parte prin abținerea lor de la alegere, parte prin formală protestație către Adunare.

Procesul-verbal încheiat de prefectură din 17 april (pagina 168 din acta confecționărei listelor) și prin care se șterg din liste frații Cerchezești și pe maiorul Dimcea nu poate fi un argument în contra abținerei și protestărei mai multor alegători legali, căci listele odată încheiate la 1 fevruarie ele nu au mai putut fi în urmă nici adăogite, nici scăzute. Listele definitive sînt ceva sacru, în care în tot cursul anului legea nu mai învoiește autorităților nici o alterație, nici în bine, nici în rău.

Aceste sînt vițiurile care lovesc alegerea domnului Manolache Costache Epureanu.

Comisiunea Domniilor voastre opinează :

I-iu, desființarea alegerei.

II-lea, restatornicirea listelor electorale a colegiului alegătorilor direcți din districtul Bîrlad în conformitate cu legea, adecă în marginele publicației „Monitoriului" din nr. 67 și nr. 91.

Sfîrșind, comisiunea Domniilor voastre au socotit de datorie a vă aduce la cunoștință că alegerea de deputat a domnului Manolache Costache rădică și o chestiune de conștiință, domnul Costache în calitate de președinte [al] ministerului din Țara Românească este dat în judecată de către Camera din București. Primirea sa de deputat în Camera din Iași ar putea după socotința comisiunii a ni pune în conflict cu Camera surоră.

În adevăr, odată primit deputat, domnul Manolache Costache va fi acoperit cu toată neviolabilitatea garantată reprezentanților nației.

Aşa D[omnia] lui n-ar putea fi tras la judecată decît în conformitate cu art. 5 din regulamentul nostru.

Astfeliu, dar, Camera din Iaşi s-ar face oareşicum judecătoarea actelor Camerei din Bucureşti. Soluţia acestei chestii comisia o lasă însă la apreciaţia patriotică, înţeleaptă şi nepărtinitoare a Domniilor voastre [2].

Iar de raportatore [al] comisiei s-au numit pe d[umnealui] domnul Mihail Kogălniceano.

(Iscăliţi) Gr. M. Sturdza, L. Cantacuzin, Kogălniceano, N. Mavrocordat, Ghica Teodor, D. Corne, Gr. Balş.

Suplement estraordinar al M. O. al Moldaviei, 1861, p. 6, col. 2 ; p. 9, col. 1.

NOTE

[1] Textul instrucţiunilor era următorul :

,,Instrucţii
pentru întocmirea listelor electorale pe anul 1861

Art. 7 din Anexa II a Convenţiei statorniceşte : « Pe fiecare an şi pe fiecare district, listele de alegeri pentru Adunarea Legislativă se vor întocmi prin îngrijirea administraţiei, ca la întiia duminică a lui ianuarie aceste liste să se publice şi afişeze pe oriunde trebuinţa ar cere. Reclamaţiile se vor da la administraţie, în cele întîi trei săptămîni care vor urma după publicarea listelor. Reclamanţii vor pute apela la tribunalul districtului, care va hotărî în grabă şi fără apel ».

În conformitate dar cu cuprinderea Convenţiei, se aşază următoarele reguli, ce sînt a se păzi şi îndeplini atît de cei ce, potrivit articulelor 3, 4, 5 şi 9 din Anexă, au dreptul de a figura în listele electorale, cît şi de competentele autorităţi administrative şi judecătoreşti.

Art. I. Oricine posedă un venit fonciar de la 100 gal[beni] incluziv pînă la 1000 galb[eni] escluziv este alegătoriu primar de district.

Art. II. Oricine posedă un venit fonciar de la 1000 galb[eni] incluziv şi în sus este alegătoriu direct de district.

Art. III. Oricine, fie în oraş, fie în district, posedă un capital fonciar, ori un alt fond industrial sau comercial, încît din toate adună un capital de 6000 galb[eni] incluziv şi mai sus este alegătoriu direct de oraş.

Art. IV. Prefecturele vor întocmi listele electorale pe anul 1861 *ex oficio*, luînd de bază listele anului trecut şi rectificările făcute la dînsele şi publicate prin « Monitoriu ». La întocmirea listelor nouă, prefecturile vor înscrie pe acei ce ar fi dobîndit calităţile electorale în cursul anului 1860 şi vor şterge pe acei ce le-ar fi perdut în acest timp.

Este liber cu toate aceste fiecăruia a cere înscrierea sa la prefectură, sub semnătura sa sau prin procuraţie formală.

Art. V. În asemenea adresă cu cerere de înscriere în listele electorale, reclamantul trebuie să declare că are toate condiţiile prescrise pentru a figura în lista alegătorilor, şi anume :

a) Că este născut sau naturalizat român în Principatele Unite.

b) Că are vîrsta de 25 ani împliniţi.

c) Că are venitul ori capitalul cerut pentru a fi alegătoriu, deslușind numirea proprietăţii sale sau a valorei fondului (pentru orăşeni), districtul în care posedă acea avere, ce drepturi şi de cînd posedă acel venit sau capital, ce venit ia de fiecare proprietate, cum şi feliul capitalului fonciar, comercial sau industrial pentru orăşeni.

d) Să numească oraşul sau satul unde îşi are locuinţa.

Art. VI. Veniturile fonciare se constituie din veniturile anuale ale orice [sic] moşie locuită sau nelocuită, munţi, rediuri*, vii, mori, crîşme, velniţe, heleşteie, salhanale, fereste şi piue ce vor fi pe moşia proprie a alegătoriului sau zestre a femeii sale.

Art. VII. Capitalul de 6000 galbeni se poate constitui din valoră de pămînt sau acareturi în oraşe, şi din orice fond comercial sau industrial, adecă : fonduri de magazine, librării, tipografii, fabrici, mărfuri, comerţ de vite, producte, bani împrumutaţi cu ipotecă sau spiculaţi cu înscrisuri, a cărora autenticitate ar fi cunoscută de vreun tribunal, precum şi bani întrebuinţaţi în orîndare de moşii, de poduri, mori, vii, heleşteie, crîşme, velniţe, fabrici şi orice alte arende (posesori), de lucruri nemişcătoare, sau antreprize publice. Pentru formarea capitalului de 6000 galbeni, nime se poate servi cu moşii şi părţi de moşii ce sînt afară de oraşe şi care prin urmare dupre natura lor pot servi numai pentru constituirea venitului fonciar de 100 şi 1000 galbeni al alegătorilor de districte.

Art. VIII. Acel ce posedă fonduri sau capitalul de 6000 galbeni, împărţite în mai multe districte, le poate însuma la un loc, pentru a forma venitul sau capitalul cerut de art. I, II

* Rediu : pădure mică şi tînără.

și III și a se înscrie la un district sau oraș.; el este însă datoriu a înfațoșa la prefectură, în a căruia district sau oraș voiește a se înscrie, dovada de avutul său în alte districte.

Art. IX. Cel ce posedă într-un district sau în mai multe un venit fonciar de 1000 galb[eni] și mai sus nu poate fi alegătoriu primar, ci numai alegătoriu direct de district; iar acel ce posedă pe lîngă venitul fonciar de 100 sau 1000 galb[eni] și capitalul de 6000 galb[eni] prevăzut la art. VII este liber a opta între colegiul de district, la care îi dă drept venitul fonciar, și între colegiul de oraș.

Art. X. Dacă cineva posedă avere și în Moldova și în Țara Românească, însă are domiciliul său aice în Moldova, el poate a se servi de averea din Țara Românească pentru formarea venitului fonciar sau a capitalului de 6000 galb[eni] și a cere de a fi înscris la districtul sau la orașul unde are domiciliul, făcînd în terminul de trei săptămîni reclamație și dînd dovadă că posedă și venitul sau capitalul cerut.

Art. XI. Persoanele ce posedă fonduri pe vecie cu bezmen*, embatic** sau dijmă se vor considera drept proprietari, însă la calculația venitului se va scăde darea ce plătesc către proprietarul fondului.

Art. XII. Persoanele înscrise cu avere în mai multe districte sînt datoare a opta și a face cunoscut Ministerului de Interne și competentei prefecturi locul unde vroiesc a vota, cel mult pînă la 1 fevruarie, pînă la care termin listele trebuie să fie completate cu rectificările făcute, spre a se publica și a servi pentru tot anul ca *Liste definitive*. Nedeplinind această formalitate, nime nu va pute vota decît în districtul ori în orașul unde au votat la alegerele anului 1860, sau, dacă nu ar fi votat, acolo unde ar avea domiciliul său real.

Art. XIII. Subprefecții de ocoale și prefecții de districte, înfățoșîndu-li-se declarații întocmai după cele precizate prin art. V din aceste instrucții, sînt datori a primi acele declarații și a le depune intr-un dosariu special, înscriind în liste numele celor ce fac asemene declarații, naționalitatea de origină sau prin indigenat, vrîsta declarată și anume izvoarele din care se constituază venitul ori capitalul (pentru orășeni) și celelalte capități*** cerute de la un alegătoriu, după colegiul în care cere a se trece.

Art. XIV. Calitățile de alegători se dovedesc prin acte autentice, marturi și notorietate publică. Veniturile se constată prin contracte de arendare adeverite sau prin adeverințele de plata impozitului fonciar.

Art. XV. Capitalurile se dovedesc prin acte autentice sau obiecte în ființă legal prețuite prin condice ținute în rînduiala prevăzută de legi, sau prin alte înscrisuri ori marturi vrednici de credință. Acolo unde va fi trebuința de a se proceda la prețeluirea unui fond de magazie, marfă, arendă (împosesuire) sau orice altă avere pentru compunerea capitalului de 6000 galbeni, judecătoriile vor numi comisii compuse de trii persoane, cu însușirile prevăzute la anexa litera V din Regulamentul organic.

Art. XVI. Subprefecții și prefecții vor pute însă refuza trecerea în listă a unia sau mai multe persoane, pentru următoarele cuvinte:

§1. Cînd din darea fonciară plătită către stat sau din lucrările comisiilor instituite pentru evaluația venitului fonciar, cerut de legea votată de Adunarea Legislativă, pentru impozitul de 5 milioane, s-ar constata că nu posedă venitul cerut de legea electorală.

La acele localități unde asemine comisii nu s-au întrunit sau nu au finit lucrările lor, se vor lua de temei lucrările de recensiment.

Acolo unde din partea a însuși îndrituitului ar fi urmat cerere de reducție și cu aratare de un venit mai mic decît acel trecut în recensiment, se va lua de temei o asemine declarație.

§2. Cind din actele păstrate de autorități în cancelariile lor, sau din alte în scris probe, s-ar cunoaște că cel ce cere înscriere între alegători intră în categoriile de escluzie prevăzute la art. VI din anexa II-a a Convenției, adecă: este de protecție străină, interdict, falit nereabilitat ori osîndit la pedeapsă aflictivă și defăimătoare, sau numai defăimătoare.

§3. Precum se precizează la §1, se va urma și pentru evaluarea fondurilor nemișcătoare din orașe, care se cer pentru constituirea capitalului de 6000 galbeni fonciar, comercial și industrial.

§4. Cînd dupre acte de botez, sau alte acte autentice, s-ar găsi că o persoană nu are vrîsta cerută.

Art. XVII. Prefecții, îndeplinind listele în modul arătat mai sus, sînt datori, ca mult pînă la 15 dechemvrie viitor, să le trimată Ministeriului Interior, spre a se tipări și publica fără altă amînare la cea întîi dumin[i]că a lunei lui ianuarie.

Art. XVIII. În cele trei săptămîni de la cea dintîi duminică a lui ianuarie viitoriu, prefecturile districtuale vor primi orice reclamație de înscriere în liste a vreunei persoane ce din vro pricină binecuvîntată nu se va fi înscris mai nainte, reclamație ce iarăși trebuie făcută în modul prescris la art. V din aceste instrucții.

---

* Chirie pe termen lung.

** Formă de arendare pe termen lung.

*** Citește: calități.

Art. XIX. Dacă pentru vreunul din motivele descrise la art. XVI de mai sus s-ar refuza cuiva înscrierea sau pînă la 15 dechemvrie sau în timpul de 3 săptămîni după publicația listelor, prefecturile vor încheie jurnale motivate, și în 3 zile negreșit le vor trimite regulat la tribunalile respective, cu temeiuri sprijinitoare acelei refuzări.

Art. XX În termenul de trei săptămîni după publicarea listelor, orice persoană îndrituită poate reclama înscrierea sa, sau a oricăria alte persoane ce o socoate îndri uită, aseminea poate reclama ștergerea a oricăria persoane înscrise fără drept; însă aceasta numai în lista în care el face parte. Aceste reclamații se vor adresa de-a dreptul la prefecturi, și în apel la tribunalul judiciar al districtului, cu cuvenitele lămuriri și temeiuri, spre constatarea dreptului cerut de înscrierea sau escluderea unei persoane.

Art. XXI. Mai sus citatele autorități vor fi datoare a decide asupra cererilor di-ndată. Pentru aceste nu vor chema părțile, ce vor prețui numai validitatea dovezilor ce le vor prezenta și vor încheie jurnale motivate, prin care se vor rosti pentru sau contra cererei.

Nu sînt poprite însă părțile interesate de a fi de față de vor voi și a da esplicațiile necesari. În aseminea caz însă ele vor fi datoare a subscrie în jurnal că au fost prezente și au auzit închierea.

Art. XXII. Prefecturile sînt datoare a afișa de îndată, adecă în ziua chiar a admiterii sau a escluderei, pe ușile pretorului prefecturii, a poliției, a judecătoriei și a municipalității, numele persoanelor admise sau escluse în cursul a 3 săptămîni.

Art. XXIII. Rectificațiile făcute în urma reclamațiilor primite sau în urma cererilor tribunalului se vor publica îndată ori pe unde trebuința ar cere în district, comunicîndu-se totdeodată și minist[erului] ori prin telegraf, ori prin espediția statului, spre a se publica și prin «Monitorul oficial».

Listele din anul acesta, tablourile de adăogiri și ștergeri, de la data acestora instrucții și pînă la 21 ianuarie 1861 incluziv, timpul cînd se precurmă reclamațiile, se vor ține pe masa prefecturei și vor fi în libera observație a fiecăruia.

Art. XXIV. Pentru contestația la judecătorie a persoanelor admise sau respinse de prefectură în cursul acelor de pe urmă trei zile din terminul de trei săptămîni, se dă îndrituiților încă un termin de trei zile, numărate de la espirarea acelor trei săptămîni, pentru a apela la judecătorie; iar acest tribunal va fi datoriu, în termin de 8 zile numărate iarăși de la împlinirea a trei săptămîni, a săvîrși toate lucrările sale.

Art. XXV. Întrunindu-se alegătorii la ziua legală pentru a-și da votul, îndată după constituirea biurourilor definitive, ființa prefectului sau a subprefectului în localul unde se face alegerea este permisă numai în cît se atinge de menținerea liniștei și a ordinei, după cererea biuroului definitiv.

Art. XXVI. Dacă un colegiu de alegători primari la ocol se compune numai de una, două sau trei persoane, ele sînt de drit delegații ocolului unde au averea lor, iar trecînd peste trei se procedă la alegere.

Art. XXVII. În ziua convocărei colegiilor, votarea nu se poate începe mai nainte de oarele 12 (amiazăzi). După trecerea de 12 ore, se încep lucrările cu ființa și cooperația numai a persoanelor care s-au adunat; retrăgîndu-se în mijlocul operațiilor una sau mai multe persoane, se continuă lucrarea cu acei carii rămîn.

Art. XXVIII. În terminul de trei săptămîni se numără ziua în care s-au afișat listele, adecă cea întîi duminică a lui ghenarie (în anul 1861 1 ghenarie) și ce de pe urmă zi a închiderei reclamațiilor, care este 21 ghenarie. În zilele hotărîte pentru primiri de reclamații și lucrările electorale, judecătoriile nu pot ave zile fericite*, ci toate zilele sînt lucrătoare.

Art. XXIX. Aleșii de deputați din toate colegiurile electorale vor primi îndată după alegerea lor un înscris adeverit de către prezidentul și secretarii colegiurilor.

Art. XXX. Orice persoană ce se va fi înscris făcînd o declarație frauduloasă sau tăgăduind vreuna din necapacitățile prevăzute, sau va fi luat parte la vot fără a fi înscris, fără escepție ori vreo considerație va fi dată giudecății și pedepsei precum la art. 21 din anexa II se hotărăște, adecă: ori amendă de la 100 galb[eni] minimum pînă la 1000 maximum, sau închisoare de la 8 zile minimum și pînă la 3 luni cel mult.

Art. XXXI. Pentru asemine abateri, pe lîngă dreptul de reclamație ce au și alegătorii, prefecturele, de vor cunoaște vreo înscriere frauduloasă, sînt datoare a închie jurnale, motivînd temeiurile ce pot constata adevărul, și vor cere de la tribunalul respectiv a porni proces în contra săvîrșitoriului abaterei.

Ministru din năuntru, Kogălniceanu.

Ministru[l] justiției, D. Bojincă
nr. 27 803 29 noiemvrie 1860"

Monitorul oficial al Moldovei, nr. 47/29 noiembrie 1861, p. 185.

[2] Adunarea în aceeași ședință a invalidat alegerea lui Manolache Costache Epureanu cu 26 de voturi contra și 2 pentru.

---

* De sărbătoare.

Intervenţie în care arată neajunsurile ce au avut în sesiunea precedentă din cauza absenţelor nemotivate ale deputaţilor *

Domnilor, propunerea ce ni se înfăţişează astăzi[1] are de scop a pune pe Adunare în poziţiune de a fi scutită de inculpările ţărei că nu lucrează nimica. Vă aduceţi aminte că prin famosul necomplect din anul trecut am pierdut mai bine de o lună, cătră încheierea sesiunei, fără ca să putem măcar o dată a ni întruni în şedinţă. Onorabilul domn Grigorie Cuza au zis că este prevăzut numărul de congedii ce se poate a se acorda deodată. Dar nu acii cu congediu, ci acii ce se absentează fără congediu zădărnicesc şedinţele. Domnul Cuza mai pretinde că pentru aceşti din urmă este penalitate prevăzută prin regulament[2], adecă că un deputat ce nu vine la şesă şedinţi inclusiv, prin însăşi această absenţă se priveşte ca demisionat. Dar, domnilor, ce se face cînd zece deputaţi se înţeleg împreună şi-şi dau cuvîntul ca treptat, unii după alţii să nu vie la şedinţe, lipsind cînd unii, cînd alţii? Aşa se întîmplă că gradat ei pot lipsi la cinci şedinţi, vin tocmai la a şesa, şi în timpul acesta fac pe majoritate ca să stea în neacţiune.

O asemenea urmare este însuşită de a lovi demnitatea Adunărei şi de a arunca un descredit meritat asupra reprezentaţiunei naţionale.

Ştiţi cîte tînguiri au urmat în public în contra Adunărei din anul trecut şi cînd chiar în ziua închiderei Adunărei nu s-au găsit numărul cerut de deputaţi, încît preşedintele au fost silit să declare Camera închisă, cu bancele deşerte, fără mesagiu şi numai în puterea Convenţiei. Toţi ni putem aduce aminte ce imputări şi recriminări am auzit de la cetăţeni şi de la acii carii ni-au ales.

Domnilor, trebuie mai înainte de toate să ridicăm Camera mai presus de orice imputare; trebuie să încredinţăm acest corp ce reprezentează naţiunea cu tot respectul ce se cuvine unui mare corp naţional. Chipul cel mai bun spre aceasta este să dovedim ţărei că interesele sale ni sînt scumpe şi că lucrăm. Videţi tabloul absenţilor din anul trecut şi uşor veţi găsi că din cauza absenţei a 8 sau 9 deputaţi s-au zădărnicit şedinţele Adunărei mai mult de o lună, şi aceasta într-un timp cînd erau pe tapet chestiuni foarte grave de tratat, chestiuni a căror consecinţă, dacă nu le vedem astăzi, le vom vedea poate mîne.

Domnul A. Sturdza: Cer ca să se tipărească propunerea.

Şi în intervalul tipărirei şedinţele se pot iară zădărnici, bunăoară ca an **.

Suplement estraordinar al M. O. al Moldaviei, 1861, p. 6, col. 1 — 2.

---

* Şedinţa din 7 decembrie 1861.
** Anul trecut.

NOTE

[1] Propunerea lui Gr. M. Sturdza era sprijinită de M. Kogălniceanu, L. Cantacuzin, Şt. Catargiu, D. Grigoriu, E. Alcaz şi M. Jora.

Dăm în continuare textul propunerii:

„Subscrişii propun următoarea încheiere:

Spre a statornici cifra de 2/3 din numărul total a membrilor Adunărei pentru ţinerea şedinţelor, biroul, precum scade pe membrii Comisiunei Centrale şi pe deputaţii nealeşi încă, asemenea va scădea totdeauna şi pe deputaţii care au congedie de la Adunare şi pe acii care au încunoştiinţat prin înscris despre legiuita împiedicare ce-i opresc de a veni la şedinţă.

Toţi acii deputaţi care lipsesc de la seansă fără congediu de la Adunare sau fără să a f încunoştiinţat prin înscris despre legiuita împiedecare se socot ca absenţi în conformitate cu încheierea Adunărei, că acii din deputaţi ce se retrag din şedinţă, deşi absenţi, se socot abţinuţi, pentru ca prin retragerea sau lipsa unora din membrii Adunărei să nu se împiedice înaintirea şedinţei, fără ca prin aceasta să fie modificat § 125 din regulamentul nostru". *Ibidem*, p. 4, col. 1.

[2] Vezi *ibidem*, p. 6, col. 1.

Intervenţie în care contestă validitatea alegerii lui Neculai Docan în biroul colegiului direct din Iaşi, întrucît acesta nu a întrunit majoritatea absolută de voturi *

Domnilor, vreu să vă supun motivele pentru care am găsit că alegerea aceasta este neformală [1] şi în cît mă priveşte pe mine eu o declar lovită de nulitate. Este un proverb vechi francez care zice : „Charité bien entendue commence par soi-même", sau româneşte : „Caritatea bine înţeleasă începe prin sine însuşi".

Prin urmare, eu nu pot face alta decît a cere să se păzească în privire către alte feţe aceea ce s-au păzit cu rigurozitate la mine.

La 1858 mi-am fost pus candidatura în colegiul orăşenilor de Iaşi eu şi domnul Alcazi. După ce s-au format biroul provizoriu, s-au păşit prin scrutin tainic la formarea biroului definitiv şi au ieşit ca preşedinte cu majoritate relativă venerabilul părinte Mărzesco. Pe loc, mai mulţi alegători au început a striga că biroul definitiv trebuie să întrunească majoritatea absolută, şi din această cauză s-au şi păşit la al doilea scrutin, operaţiune ce au ţinut mai multe oare.

Atunci eram împărţiţi în trei partide, între care era natural ca să urmeze şi lupta. Un partid era reprezentat prin membrul comisiunei interimare, domnul Panu, altul prin onorabilul domn Gr. M. Sturdza şi al treile era pentru fostul domn Mihail Sturdza. La întîiul scrutin, din partidul reprezentat prin domnul Panu, au ieşit cu majoritate absolută numai domnul Panu; şi domnul Alcazi şi eu am avut numai o majoritate relativă. Aceasta au provenit din cauză că se tărăgănase prea mult timp cu formarea biroului definitiv, şi mai mulţi din alegători fiind flămînzi s-au dus pe acasă.

La al doilea scrutin au ieşit deputaţi domnii Gr. M. Sturdza şi N. Istrati, iar eu am căzut lipsindu-mi două voturi.

Vedeţi dar, domnilor, că alegerea biroului nu este fără importanţă în operaţiunele electorale şi de aceea, domnilor, am cerut şi pentru alegerea domnului Docan tot aceea ce s-a urmat şi cu mine la 1858. Am cerut aceea ce se păzeşte chiar astăzi în toată ţara.

Majoritatea comisiunei zice că aşa s-au ales în anii din urmă şi domnul Panu şi domnul Alcazi. Eu nu zic ba, dar rog pe Adunare să vadă dacă comisiunea de verificaţiune de atuncea au arătat prin raportul ei această neformalitate Adunărei. Eu sprijin că nu; comisiunea nevorbind atunci de aceasta, trebuia să o credeţi şi să validaţi alegerea. Dacă în alegerile trecute au urmat atunci vreo formalitate care nu s-au arătat Adunărei, aceasta cade în sarcina comisiunei, dar nu în sarcina Adunărei sau a mea.

---

* Şedinţa din 9 decembrie 1861.

Aşadar, eu menţin că au trebuit să urmeze la alegerea domnului Docan cum s-au urmat şi la a mea, cum să urmează, în fine, în toate colegiurile electorale din ţară.

Iată pentru ce susţin că alegerea nu este bună, fiindcă biroul nu s-au ales după forma cuvenită [2].

Suplement estraordinar al M. O. al Moldaviei, 1861, p. 4, col. 1 — 2.

NOTE

[1] M. K. a fost membru în comisia de validare a alegerilor din oraşul Iaşi (colegiul direct), colegiul direct din oraşul Cahul, colegiul direct din oraşul Ismail şi colegiul primar din judeţul Vaslui.

În ceea ce priveşte alegerea de la Iaşi, el a ridicat următoarea obiecţie, pe care majoritatea comisiei nu a găsit-o întemeiată pentru a putea invalida alegerea: „Pentru alegerea colegiului direct de oraşul Iaşi care au dat deputat pe domnul Neculai Docan, obiecţia rădicată de domnul Kogălniceano, cum că biroul definitiv a colegiului zis nu s-au fi format prin votare şi înscriere în tablă, majoritatea Comisiei au găsit aceeaşi formalitate îndeplinită prin procesul-verbal subscris în unanimitate de toţi alegătorii prezenţi prin care se alege biroul definitiv, fiind votanţi 66, din care 52 voturi le-au întrunit domnul Docan. Şi cu atîta mai mult s-au întemeiat a valida această alegere, cu cît Camera însuşi au validat alegerile din 2 iunie 1860 şi 25 februarie 1861, care au dat de deputaţi tot în acest colegiu pe Domnia lor E. Alcaz şi Anastasie Pano (şi a cărora acte s-au avut în privire de comisie) [şi] au tot aceeaşi formalitate pentru alegerea biroului definitiv ca ş-ace urmată la alegerea de acum a domnului Docan, care este în toată regula". *Suplement estraordinar al M.O. al Moldaviei*, 1861, p. 2, col. 2. Şedinţa din 9 decembrie.

În final alegerea a fost infirmată de Adunare. *Ibidem*, p. 7, vol. 1.

[2] Despre neregulile comise la Iaşi, Adunarea a fost sesizată prin următoarea petiţie:

„Onorabilei Cameri Legislative!

Cu adîncă mîhniciune vin întru totu[l] plecat a supune la cunoştinţa onorabilei Cameri ilegalitatea comisă în alegirea Domniei sale deputatului de capitalie domnul cavaler Nicolai Docan.

1. Preşedintele şi secretarii n-au fost aleşi prin votare de cătră colegiul electoral şi s-au aşezat de la sine pre foteluri, pretinzînd de la alegători în contra formilor alegerei (în ocazia cînd le da biletele albe) de a subscrie o hîrtie ce era în adins pregătită şi pre care cii mai mulţi din alegători, precum şi eu unul, nu ştiau ce cuprinde.

2. Alegătorilor nu li s-au dat o înadinsă cameră ca în alte dăţi spre a scrie secret şi neninrîurit de nime numele aceluia ce voia să aleagă. Ei erau înghesuiţi în sala adunărei alegerei, şi acolo prin unghere şi pre mese însemna pre bileturi numile alesului, în viderea ambilor, a capitaliei şi districtului, ce asistau, şi a domnului Docan, care înfluau pre alegători.

3. Că după ce apucasă a se deschide urna şi a se scoate aproape de jumătate biletile celor ce votasă, care apoi se rupeau, s-au mai primit doi din alegătorii veniţi atuncea şi le-au dat bilete ca să scrie numile deputatului ce l-ar alege, scriind ei în vederea tuturor alegătorilor numile cavalerului Docan.

Aceste au fost vederate înrîuriri care au apăsat foarte mult libertatea voturilor şi pe care în simţul meu de adevărat român patriot şi alegător chiar în acest colegiu nu le-am putut trece cu vederea spre a nu le espune onorabilei Cameri, la a căreia apreciaţie rămîne atît alegerea urmată în numile domnului cavaler Docan, cît şi pentru ca în viitorime să se introducă o regulă mai bună, ca alegătorii să fie scutiţi de asistenţa prefecţilor şi a subalternilor săi şi să fie o înadinsă cameră pregătită, unde fiecare alegător, singur şi neapropiat de influenţa nimănui, să poată vota în conştiinţă.

(Subscris) I. P. Panaitiu 1861, decembrie în 5 zile"

Ibidem, p. 21, col. 1—2.

Discurs cu privire la alegerea lui Al. C. Moruzi ca deputat al judeţului Vaslui *

Domnilor, m-am încredinţat că domnul T. Veisa [1] singur au recunoscut şi au vroit că trebuia să se supuie la o nouă alegere. Fiind aşa, apoi, unde nu e tînguire, nu poate fi nici discuție. Întîiul caz de opunere la încuviințarea alegerei de la Vaslui cade de la sine; vin la celelalte cazuri, pe care le voi dezvăli mai gios. Dar de mai înainte vă declar că eu nu am nimică personal în contra alesului, ci, din contră, din început recunosc deplina onorabilitate a domnului A. Moruzi. Însă datoria, conștiința și legea îmi prescrie de a mă opune la priimirea sa ca deputat. *Dura lex, sed lex.* Iată cuvintele mele:

---

* Şedinţa din 9 decembrie 1861.

Domnilor, la mai multe parlamente ale Europei, tronul sau portretul suveranului este așăzat în sala ședințelor într-un chip statornic; prin aceasta se arată că domnitorul este pururea față, spre a asculta dorințele și tînguirile poporului.

Dacă vreodată am dorit ca acest obicei să se introducă și în Camerele române, aceasta este astăzi, căci niciodată ca acum n-au fost mai mare trebuință pentru ca tronul ce am întemeiat în zilele de 5 și 24 ianuarie 1859 [2] să audă adevărurile ce au a se rosti la această tribună!

Aceste cuvinte, domnilor, le zic cu ocazia cercetărei alegerei și eligibilităței domnului cneaz Alexandru Constantin Moruzi în însușire de deputat al alegătorilor primari din districtul Vaslui.

Această alegere, domnilor mei, are toată importanța unui eveniment politic, căci prin această alegere sînt lovite însuși temeliile naționalităței și a libertăților noastre constituționale; vreu să zic: legea împămîntenirei și neatîrnarea votului.

Și această lovire este cu atît mai mare, cu atîta mai îngrijitoare, că onorabila persoană, ce pentru întîiași dată se înfățoșează înaintea Adunărei Elective ca deputat și ca pămîntean, este astăzi întîiul consilier al tronului; și aceasta în mijlocul crizei cei mai mari, cei mai periculoase din istoria noastră modernă!

Zicînd aceste cuvinte, eu cred a fi organul nu al unei partide, ci al nației întregi; eu cred că, dacă țara de la o margine la alta ar fi consultată, ea n-ar vorbi altfel decît ca mine. În împregiurările actuale, sprijin că totul, totul atîrnă de acii ce țin în mînă cîrma corăbiei statului; o rea manevră, o mișcare nechibzuită din partea cîrmaciului, și corabia națională este poate pentru totdeauna sfărîmată!

Iată cuvintele care mă fac a combate primirea domnului cneaz Alexandru Moruzi ca mandatar al nației române. Iar punturile legale ale obiecției mele sînt două, și anume:

1. Alegerea domnului cneaz Moruzi s-au făcut sub presia directă și fățișă a administrației locale [3].

2. Chiar alegerea să se fi făcut cu toată neatîrnarea alegătorilor, încă ea nu este bună, fiindcă alesul nu are condițiile de eligibilitate cerute de anexa II din Convenție [4]. D[omnia] lui cneaz[ul] Alexandru Moruzi nu este nici pămîntean, nici legiuit împămîntenit [5].

Și, dezvălind îndeosebi fiecare din motivele legale pe care mă întemeiez, spre a combate alegerea și eligibilitatea domnului cneaz Alexandru Moruzi, îl rog să fie bine încredințat că eu nu fac decît a-mi îndeplini o datorie de conștiință! Cuvintele mele nu pot atinge întru nimică personalitatea Domniei sale; din contra, eu sînt cel întîi a recunoaște toate frumoasele sale calități private, și nu de astăzi hrănesc o adîncă stimă pentru aleasa sa onorabilitate!

Cuvintele ce astăzi i le adresez le-ași rosti și către orice alt ilustru străin, fie și din națiile cele mai binefăcătoare nouă, cînd, cu călcarea legei electorale și fără îndeplinirea legiuitelor condiții de împămîntenire, el ar pretinde să ocupe între noi locul de român și de reprezentant român!

Încep acum cu dezvăluirea întîiului caz de nulitate a alegerei de la Vaslui; aceasta este presia directă și vederată a administrației locale asupra vrointei alegătorilor.

Și mai înainte de toate, eu voi face un apel la lealitatea bine cunoscută a domnului cneaz Alexandru Moruzi; îl rog să ni spuie dacă, între Domnia sa și între modeștii săi alegători de la ținutul Vaslui, au urmat, mai înainte de alegere, vreo cunoștință personală sau vreo reciprocitate și de relații de interese care așează intimitatea personală, ori politică între concetățeni și-i fac de a încredința unuia din ei onorabilul mandat de a-i reprezenta în Camera națională? Domnul cneaz Moruzi nu este și n-au fost niciodată proprietar sau locuitor în districtul Vaslui. Rudele și cunoștințele sale nu sînt nicidecum acolo. Om politic, D[omnia] lui aseminea n-au fost niciodată în viața sa, astfel încît numele său, reputația sa politică să fi străbătut pănă în codrii Vasluiului, pentru ca din propria lor inițiativă răzeșii de pe Racova și de pe Vasluieț, părăsind atîția bravi cetățeni pre care acest renumit ținut mai mult decît oricare altul numără în cuprinsul său, să alerge tocmai la Dorohoi și să roage pre stăpînul de Zvorăștea, ca să binevoiască a le veni în ajutor și a se face apărătorul dreptăților și naționalității lor.

Eu nu cred că a fi departe de adevăr sprijinind că, chiar astăzi, dacă într-o adunare numeroasă, bunăoară în publicul ce ni ascultă, s-ar afla și alegătorii și alesul lor, nu știu, zău, dacă onorabilii vasluieni mi-ar putea cunoaște noul deputat; precum aseminea nu știu dacă și cneazul Moruzi, fără anume prezentație, ș-ar putea deosebi alegătorii dintre celelalte persoane necunoscute Domniei sale!

Așadar, nici cunoștința personală, nici renumele politic al domnului cneaz Moruzi [nu] au putut face ca Domnia sa să dobîndească onoarea de a fi în Camera Moldovei mandatarul urmașilor eroilor de la Racova!

Nu dar libera voință, nu dar puterea de convicție a vasluienilor au prezidat la alegerea domnului Moruzi, ci presia isprăvnicească, această grozavă presie care și astăzi sparie și înădușă* glasul alegătorilor și care, deși de mai multe ori stigmatizată de către voturile Camerei, totuși ș-au ridicat din nou capul, fără frică și rușine, și de pe acum au început a amenința alegerile viitoare!

În ținutul Vaslui nu este un secret pentru nimene că, cu o zi înaintea alegerei, că în ziua și chiar în oarele alegerei, prefectul au colportat și au arătat însuși în iveală depeșe ce le atribuia guvernului și prin care se zicea, se poruncea că vrointa ocîrmuirei cei mai înalte era ca numaidecît cneazul Alexandru Moruzi să iasă deputat; și așa, lucru nepilduit și neauzit în nici într-o țară chiar cu o umbră de regim reprezentativ, s-au văzut pre președintele Consiliului de Miniștri în luptă electorală cu directorul Ministeriului din Lăuntru[6]! Tristă parodie, insultantă ironie a independenței electorale!

În o asemine luptă între oala de fer și între oala de lut, negreșit oala de lut trebuia să se sfărme! Bietul domn Teodor Veisa au căzut, și domnul cneaz Alexandru Moruzi au triumfat! Și cum putea să fie altmintrelea, cînd între alegători erau nu mai puțini decît: doi subprefecți, un polițai, fratele prefectului și însuși prefectul, și cînd proconsulul alegerei, organizatorul majorității, președintele biroului, cînd prefectul într-un cuvînt era famosul prefect de la Tecuci[7] din timpul alegerilor generale din anul 1860; acel carele ștersese din liste și ca alegător și ca eligibil pînă și pre Constantin Iacovachi, deputatul carele în ziua de 7 octombrie 1857 au subscris actul Unirei, deputatul care în ziua de 5 ianuarie 1859 au votat domnia lui Alexandru Ioan I! Iată prefectul carele au organizat și prezidat alegerea domnului cneaz Moruzi, exprefectul de Tecuci, acel osîndit de către Cameră, acel destituat de către ministeriul din 30 april tocmai pentru vinovatele sale uneltiri în operațiile electorale!

---

* Înăbușă.

Prin urmare, sub auspiciile unui asemine prefect, voinicul voinicilor în arta electorală, mai creadă-se la neintervenirea guvernului, la neîmpiedecata vroință a alegătorilor, la sfințenia urnei, la sinceritatea alegerei domnului cneaz Alexandru Moruzi! Fericiți cei ce hrănesc o asemine credință, căci a lor va fi împărăția ceriului!

Vin acum la al doilea caz de nulitate, acel al necapacității legale a domnului cneaz Alexandru Moruzi de a fi deputat român. D[omnia] lui nu este nici pămîntean, nici împămîntenit.

Majoritatea comisiei D[omniilor] voastre, spre a sprijini eligibilitatea domnului cneaz Alexandru Moruzi, au intrat în cercetarea genealogiei familiei Moruzești. Dupre opinia mea, ea ar fi urmat mai drept dacă s-ar fi mărginit a cere Domniei sale actul de mare împămîntenire, cum trebuie a se cere de la fiecare persoană ce are nume străin și nu vorbește românește!

Sînt dar și eu silit a intra în amănunțimile soartei acestei nobile familii! Aceasta o fac spre a dovedi că toate argumentele majorității Comisiei de verificație sînt zidite pe năsip.

După contenirea domniei în Moldova a lui Alexandru Moruz V. V., bunul alesului de la Vaslui, familia Moruzească s-au reîntors în Fanar, ca toate familiile domnilor străini, ce mai mult de un secul au ocupat tronurile subgiugate și îngiosite ale Principatelor Române. La 1821 cînd izbucni Eteria grecească, pînă și în zidurile Constantinopolei mai mulți membri ai acestei familii, în însușire de greci și împreună cu alți iluștri fanarioți, și-au plătit cu capul aspirațiile lor pentru restatornicirea Imperiului bizantin! Așa au fost și cu nenorocitul beizade Constantin Moruzi! Fiii săi, între carii se numără și actualul președinte al Consiliului de Miniștri din Moldavia, spre a scăpa de sabia otomană, au fost siliți de a se furișa din Țarigrad și a se refugia în Rosia, unde din greci raiale* s-au prefăcut în protejați rusești! Iar moșiile ce familia Moruzască avea în Moldavia, spre a scapa de secfestrul pus asupra averilor grecești, s-a ascuns prin iconomicoasă trecere pe numele moldovanului hatman Răducanu Roset. Dovadă am acta procesului pentru despărțirea hotarului dintre Zvorăștea și Saucenița de la districtul Dorohoi.

În timpul ocupației rosiene, de la 1828 și păn la 1834, fiii lui beizade Costaki Moruzi au venit în Moldavia ca să reintre în stăpînirea averei părintești. Ei au venit aice cu pașaporturi rusești și ca cneji sau prinți rusești, titlu ce și astăzi îl păstrează chiar în acte oficiale, bunăoară în propria ordonanță de numire a domnului Alexandru Moruzi la funcția de președinte [al] Consiliului. Acest titlu însă nu figurează nicăire în arhontologia românească, carea nu cunoaște decît ranguri de boierie personală!

---

* Nume dat de turci supușilor creștini din Imperiul otoman.

Ca protegiaţi ruseşti, domnii Moruzi şi-au şi urmat îndelungat timp procesele şi interesele prin canalul consulatului rosienesc, precum dovedeşte nota acestui consulat din 12 februarie 1836 no. 244 către Logofeţia Dreptăţei şi care se află în arhiva acestui minister. Dacă de o vreme încoace domnii Moruzeşti au părăsit canalul consulatului rusesc şi se adresează de-a dreptul la ocîrmuirea ţărei, aceasta provine din cauză că însuşi consulatul, desfiinţînd stărostiile de prin districte, au învoit sudeţilor* săi de a se adresa direct către autorităţile locale în privirea intereselor lor materiale.

După venirea sa în Moldova, cneazul Alexandru Moruzi s-a logodit şi apoi s-a şi cununat în Chişinău cu fiica unui boier moldovan, hatmanul Răducanu Roset.

Pe această însoţire, majoritatea comisiei D[omniilor] voastre zideşte temelia împămîntenirei domnului Moruzi. Slabă temelie !

Reglementul organic, cap. IX, anexa, lit. X, zice :

„Fiindcă această pravilă nu poate avea lucrare pe vremea trecută, oricare străin, care pînă în ziua de astăzi ar fi împămîntenit după obiceiul păzit păn acum, se va folosi cu deplinătate de dreptatea sa, ca cum ar fi cîştigat-o în puterea acestei pravile” [8].

Din aceste cuvinte purcegînd, majoritatea Comisiei urmează a zice de la sine : „Că înainte de Reglement tot streinul prin simpla sa însoţire cu o pămînteană se făcea pămîntean”. Şi aşa vine la concluzia că domnul Alexandru Moruzi, însurîndu-se cu pămînteancă la 1832, au dobîndit şi dritul indigenatului !

Greşită şi neîntemeiată teorie, a cărei aplicaţie nu se găseşte nici macar între oardele sălbaticilor Africei şi a Americei, căci şi acolo nu este îndestul ca străinul să se însoţească cu o femeie sălbatică pentru ca de-ndată să fie primit ca membru al sămînţiei. Spre a dobîndi acest drept, şi acolo streinul trebuie să îndeplinească mai întîi deosebite formalităţi de cercare, trebuie să facă mai multe serviţii comunităţei, trebuie să dobîndească consimţimîntul bătrînilor sămînţiei.

Pretutindene, şi la popoarele vechi şi la cele nouă, un străin nu capătă împămîntenirea decît cu grele condiţii şi în urmă de serviţii strălucite făcute ţărei în care vroieşte a fi priimit ca cetăţan. Şi cum, numai la români ar fi existat o lege destrugătoare de toată naţionalitatea ; o lege dupe care ar fi fost îndestul ca străinii să ne vie în ţară, să-şi aleagă fetele cele mai frumoase, să ieie cu dînsele şi moşiile cele mai răsfăţate, şi numai prin aceasta şi de-ndată să devie pămînteni şi să se puie în capul naţiei noastre ! Însă, cu o asămine lege, naţionalitatea română, încungiurată de bulgari, de sîrbi, de greci, de ruşi, de unguri, de leşi, n-ar fi ţinut un singur secul !

Dar oare înaintea Regulamentului românii fost-au lipsiţi atît de mult de orice lege apărătoare naţionalităţei lor, încît o dată cu fetele şi moşiile lor să deie străinilor şi dreptul de a se face cetăţeni, stăpîni şi ocîrmuitorii lor ?

Dar, înaintea Regulamentului, n-au existat în principatele noastre legea romană, atît de aspră în tot ce priiveşte dreptul de cetăţenie, dreptul de pămîntenire ?

Dar, înaintea Regulamentului, n-am avut § 107 din Codica civilă, care rosteşte că femeia dobîndeşte drepturile stărei barbatului ei ? [9]

---

* Sudiţi : locuitori din ţările române aflaţi sub protecţia unei puteri străine.

Prin urmare, în faţa acestei legi pozitive, pe ce se întemeiază majoritatea comisiei D[omniei] voastre spre a sprijini că înaintea reformei din 1831 barbatul urma stărei femeii sale; că nu femeia pămînteană însoţită cu un străin se făcea străină, ci că din contra ea făcea pe barbatul ei pămîntean? Nu, domnilor, o asemine nepilduită şi monstruoasă lege nu au existat niciodată în Moldavia! Ea nu figura nici în condica lui Vasilie vodă [10], nici în acea civilă din 1816, nici în otărîrile Adunărilor Obşteşti, nici în hrisoavele domneşti! Defiez pre majoritatea comisiei D[omniei] voastre, o defiez în faţa ţărei mele, ca să vă arăte un singur text de lege după care, înaintea Reglementului, străinii prin simplul fact al însoţirei lor cu pămîntence aveau dritul de a se zice pămînteni!

Nu, domnilor, o mai adaug, aceasta nu au fost niciodată! Şi înaintea Reglementului împămîntenirea nu se dobîndea decît în urma unei indelungate petreceri în ţară şi numai prin învoirea şi ştirea ocîrmuirei, adecă: ori prin încuviinţarea Adunărei boierilor, ori prin hrisov domnesc, ori prin numirea în funcţiile ţărei păstrate pămîntenilor, ori prin îmbracarea de caftan boieresc şi rînduire de scutelnici. Însoţirea cu o pămînteancă nu era decît o înlesnire, un temei mai mult pentru a dobîndi împămîntenirea. Dovadă întru aceasta sînt actele de indigenat ale familiilor Raleti, Rolla, Diamandescu etc.!

Reglementul n-au întrodus nici o nouă teorie în vechea legislaţie; el n-au făcut decît a otărî anume stagiul, termenul, în urma căruia străinul putea dobîndi împămîntenirea cea mare, şi anume: şepte ani pentru streinul însoţit cu o pămînteancă şi zece ani pentru streinul ce nu intra în categoria de mai sus [11].

Dar să zicem că moldovenii credincioşi marcei ţărei lor au fost aşa de capi-de-bou încît au avut înaintea Reglementului o aseminea lege curioasă, adecă aceea că era îndestul unui strein ca să-şi puie ochii pe o romîncă frumoasă şi poate şi bogată, pentru ca de îndată să devie pămîntean! Ei bine! eu sprijin că nici această lege nu poate folosi domnului Alexandru Moruzi. D[omnia] lui nu este însoţit înaintea Reglementului; D[omnia] lui, logodit după 1 martie 1832, s-au cununat în Besarabia rusească în anul 1833, precum dovedeşte propriul izvod de zestre al hatmanului Radu Rosseti, înfăţoşat comisiei de către domnul Moruzi ca titlu de împămîntenire. Reglementul organic însă este pus în lucrare în 1-iu mart[ie] 1831 şi legea împămîntenirei este făcută în sesia anului 1832–1833.

De la însoţirea domnului Moruzi şi pînă la sfîrşitul anului 1861, sînt tocmai 30 de ani, o întreagă vrîstă de om. Ei bine, să vedem dacă în acest lung period domnul cneaz Alexandru Moruzi au făcut vreodată, o singură dată măcar, act de cetăţean moldovan, sau încaltea dacă deosebitele guverne ce s-au strecurat în ţara aceasta i-au recunoscut această însuşire?

Ca singură dovadă întru aceasta, majoritatea comisiei Domniei voastre citează împărţeala moşiei Zvorăştea, făcută între fraţii Moruzeşti, care este întărită de către Divanul de Apel fără participaţia consulatului rosienesc. Slabă dovadă şi aceasta! Proprietatea nemişcătoare în Principatele Române au fost pururea sub regimul legilor şi a autorităţilor locale, chiar cînd ea era şi este în mînele streinilor. Prin urmare, pentru că împărţirea unei proprietăţi nemişcătoare s-au legalizat de către un tribunal local, prin aceasta nu se întemeiază nimică în priivirea stărei şi naţionalităţei stăpînitorilor ei. Şi aceasta se dovedeşte chiar prin împărţeala dintre fraţii Moruzeşti, din care unul asăzi reclamă a fi cunoscut ca împămîntenit moldovan, un al doilea era sudit rusesc şi un al treilea este sudit grecesc. Apoi dacă legalizarea acestei împărţeli de către o autoritate locală trebuie a se privi ca o dovadă pentru indigenatul cneazului Alexandru Moruzi, pentru ce cu acelaşi temei n-ar fi fost în dreptate să aspire la naţionalitatea română şi cneazul Panaite Moruzi*, pentru ce încă astăzi n-ar aspira la această naţionalitate şi al treilea frate, D[omnia] lui Costaki Moruzi, ofiţer în marina elinească? Mai zice majoritatea comisiei D[omniei] v[oastre] că cneazul Moruzi au cumpărat mai multe moşii în Moldova, dreptate ce nu este dată decît pămîntenilor. Dovadă nu mai puţin slabă; căci şi după § 45 din Codica civilă [12], şi după o zilnică practică nu numai pămîntenii, dar şi cii de religia ortodoxă, fără privire către naţionalitatea lor, puteau să cumpere averi nemişcătoare. Arhiva Curţei de Confirmaţie poate da majorităţei comisiei D[omniei] voastre toate lămuririle întru aceasta.

Negreşit că D[omnia] lui cneazul Alexandru Moruzi, dacă prin însoţirea sa cu o pămînteancă au socotit că devine pămîntean, au trebuit ca membru al clasei privilegiate să se bucure şi de toate drepturile ci erau recunoscute boierimei române prin legea reglementară, sau cel puţin a trebuit ca ocîrmuirea să i le recunoască.

Ei bine! eu îmi permit de a-l întreba: afară de titlul său rusesc de cneaz, ce rang ocupă D[omnia] lui în arhondologia Moldavei? Este D[omnia] lui logofăt mare, vornic mare, bunăoară ca beizadelele Neculai şi Iorgu Şuţu? Nu, D[omnia] lui nu are nici o boierie!

Dar, mi se va zice, domnul Moruzi era om prea liberal spre a ţinea la un rang de boierie, într-un timp cînd boieriile ajunseseră a fi atît de despreţuite!

Foarte bine; dar, însă macar în juneţea sa sau în vîrsta sa cea coaptă, ocupat-au D[omnia] lui vreo funcţie de ale statului, la care îl chemau naşterea sa, capacitatea sa? Nu, 30 de ani lungi şi mari, D[omnia] lui cneazul s-au ţinut departe de orice serviciu mare şi mic al ţărei. Şi aice mi se va întîmpina că funcţiile publice, de la Reglement încoace, atît de mult se îngiosiseră încît ele pentru un caracter neatîrnat nu puteau ave nimic atrăgătoriu; şi apoi abţinerea de la serviciul statului nu poate fi un argument în contra naţionalităţei cuiva! Fie, dar mai este o categorie de drepturi, la care este cu neputinţă ca un pămîntean să nu ţie, chiar cînd el nu le exercează. Aceste sînt drepturile politiceşti, drepturile electorale.

Principatele Române, şi înaintea Convenţiei, adecă în timpul Reglementului organic, au avut un guvern reprezentativ, oricît de restrîns el era. Noi am avut Adunarea de Deputaţi, am avut colegiuri de alegători. Prin urmare, dacă D[omnia] lui cneaz[ul] Alexandru Moruzi ar fi fost pămîntean, negreşit că, de nu pe bancele Adunărei, dar cel puţin în colegiul boierilor şi al ficiorilor de boieri de la ţănutul Dorohoi am fi trebuit să-i vedem figurînd numele; şi aceasta măcar o dată, o singură dată în lungul period de la 1832 şi pînă la 1848. Ba, mă înşel: iată ce găsesc în listele electorale de la ţănutul Dorohoiului pe anul 1847: „Domnul cneaz Alexandru Moruz nu s-a chemat, fiind grec şi neîmpămîntenit''.

Aice *domnul Kogălniceanu* întrerupîndu-se se adresează către domnul Teodor Ghica.

---

* Organizatorul legioanei greco-slave în resbelul dintre Rusia şi Turcia din anul 1854 [nota lui M.K.].

Aice trebuie să rog pe unul din onorabilii membri ai majorităţei comisiei carele sprijină împămîntenirea domnului cneaz Alexandru Moruz, şi anume pe domnul Teodor Ghica, ca să binevoiască a veni la tribună şi a ceti nu numai originalele liste din 1847, dar încă a recunoaşte şi iscălitura venerabilului său părinte, răpos[atul] Iorgu Ghica, căruia de către prefectură s-au adresat aceste liste în însuşire de ministru din lăuntru.

Domnul Kogălniceanu dă listele originale spre a se înfăţoşa deputaţilor* şi apoi urmează:

Poate mi se va întîmpina iarăşi că domnul cneaz Alexandru Moruz era şi este barbat prea independent, prea mîndru, spre a fi aspirat de a lua parte la o reprezentaţie naţională calcată şi sîluită ca acea de sub regimul reglementar; la nişte colegiuri electorale în care domnul prin simple pitace de boierie putea spori după vroinţă numărul alegătorilor, şi aşa să înăduşe** orice liberă alegere! Această stare degradantă a reprezentaţiei naţionale în timpul domnilor reglementari o primesc şi o recunosc! Dar totuşi şi în acea epocă, şi în colegiurile electorale şi în Adunarea Obştească de pe atuncea, un barbat de bine, un deputat neatîrnat, un călduros patriot putea să-şi îndeplinească misia, protestînd macar în contra abuzului şi a ilegalităţei şi aşa să-şi facă, între contimporanii săi, un nume, pre care astăzi vreunul din noi cu greu ar îndrăzni macar de a-l rîvni. Au nu în Adunările reglementare am văzut un deputat carele prin energica sa opoziţie şi-au cîştigat titlul de O'Conel-ul Moldovei?***

Aşadară, nici rang de boierie, nici funcţie publică, nici deputăţie, nici macar simpla înscriere într-un colegiu electoral, în sfîrşit tot ce sub regimul reglementar servea în principat spre a dovedi naţionalitatea şi capacitatea politică a clasei boiereşti, nimică, nimică din aceste nu au interesat pre domnul Alexandru Moruzi, de nu spre a mulţămi ambiţia sa, dară cel puţin spre a da concursul său unei ţări unde locuia şi a căreia astăzi D[omnia] lui se arată a fi cetăţean!

Dară au venit în sfîrşit un timp ce trebuia să deştepte orice nepăsare, orice indiferentism! Trecuse domnia lui Mihail Sturdza, trecuse domnia lui Grigore Ghica; Tratatul de Paris se închiesă, şi naţia română era chemată de Europa spre a-şi exprima dorinţele în privinţa viitorului ei! Atunce, o mare, o întinsă [în]frigu[ra]re apucă toată ţara; oraşele şi satele fură în picioare; de la domn pînă la ţăran, la toţi le bătea o singură inimă. Era mişcarea unei naţii ce se deştepta după un somn de două secule! Era învierea României!

Ce mare, ce întinsă, ce frumoasă luptă electorală am mai avut! Unionişti, separatişti, conservatori, progresişti, clase privilegiate şi neprivilegiate, boieri, oameni de oraşe şi de sate, toţi am luat parte la măreaţa luptă! Viaţa politică curgea în toate vinele. Fiecare din noi se ostenea, vorbea, scria, cheltuia, alerga neobosit, în ţară şi afară din ţară, spre a face a triumfa steagul său, credinţa sa politică. Europa, plină de admiraţie şi uimire, sta cu ochii pironiţi asupra României! Europa făcea cel întîi experiment al consultărei dorinţelor naţionale; şi cele întîi cuvinte ce rosti România deşteptată din seculara sa letargie fură: Unire şi libertate! Care însă ocazie mai frumoasă şi mai priincioasă putea fi pentru o inimă mare, pentru o inteligenţă înaltă, spre a se arata pe scena politică şi spre a-şi merita numele de român? Acum nu mai era vorba de serviţii domneşti, de adunări călcate şi siluite ; acum se atingea de reorganizaţia patriei, de renaşterea naţiei.

---

* Vezi la sfîrşit anexa III [nota lui M.K.].

** Înăbuşe.

*** Domnul Grigorie Cuza, apărătorul de astăzi al împămîntenirii domnului cneaz Alexandru Moruzi [nota lui M.K.].

Napoleon al III-[-lea] luasă în mînă cauza românilor ; libertatea îşi întinsesă aripile peste toată ţara, şi fiecare cetăţean socotea de cea mai sacră datorie de a-şi depune petricica sa la rădicarea noului edificiu naţional, fiecare după cugetul său, după steagul credinţei sale.

A-şi vedea numele înscris în listele electorale era un drit, era o onoare ce se estima mai mult decît pergamentele celor mai înalte boierii !

Numai domnul cneaz Alexandru Moruzi n-au ţinut la această onoare, la împlinirea acestei sfinte datorii; ţaranii Domniei sale erau alegători, şi D[omnia] lui nu ! Frigurea electorală, ca pretutindenea, străbătusă şi în satul Zvorăştea ; dar aice ea se opri la poarta curţei boiereşti. Aice locuia cineva ce sta indiferent la cele ce se petreceau în deafară, ca la lucruri străine. Ce zic? El se uita chiar cu dispreţ la mişcarea unei naţii !

Dar, domnul meu, dacă tabăra unioniştilor nu v-au plăcut, fost-aţi macar în tabăra separatiştilor? Dat-aţi uneia sau alteia partide concursul D[omniei] voastre cel mai mic? Aratat-aţi acestei naţii ce aspira la un mai bun viitor că aveaţi o inimă pentru suferinţele sale şi că nu eraţi străin la stăruinţele sale de a dobîndi un loc în familia neamurilor? Nu, domnul meu ; străinii, mulţi străini ni-au dat agiutor, au lucrat cu noi pentru ţara noastră ; şi numai d[umnea]voastră v-aţi ţinut departe ! Şi cu toate aceste, d[umnea]voastră, mai mult decît fiecare din noi, eraţi dator, de vă priveaţi ca cetăţean român, să veniţi în ajutorul nouei d[umnea]voastră patrii.

Un pămîntean poate, pînă la un oareşicare grad, să nu fie un Leonidas[13] sau un Anibal[14] de patriotism, căci el nu-şi alege patria. Maică-sa îl naşte român, neamţ, francez, englez ! Nu este aşa şi cu împămîntenitul. El îşi alege patria de bunăvoie ; prin urmare, el este dator să o iubească şi să o servească cu un îndoit amoriu decît un pămîntean !

Acest adevăr ni l-au dovedit evenimentile din 1857 ; în adevăr, în marea noastră mişcare naţională de atunce, fiii de împămînteniţi ni-au întrecut pre mulţi din noi, români din baştină strămoşească, prin patriotismul, prin strădăniile, prin sacrificiile lor pentru cauza ţărei ! Şi nimine astăzi nu ar mai putea cuteza a le tăgădui, nu naţionalitatea română, dar chiar a le imputa origina părintească.

Aşadar, în listele electorale cele mari, cele naţionale din 1857, numele domnului Alexandru Moruzi nu figură ; aşadar, pînă la 1858, D[omnia] lui nici au fost cunoscut, nici au ţinut ca să fie cunoscut de ţăranul moldovan.

De* aceea după publicarea Convenţiei din 7/29 avgust 1858, cu ocazia convocării Adunării Elective, chemată de a face alegerea domnului, numele cneazului Moruzi se arată pe listele electorale de la Botoşani şi de la Dorohoi.

Iată înscrierea de care majoritatea comisiei Domniilor voastre se servează ca un argument nebiruit în favoarea împămîntenirii domnului Alexandru Moruzi. Însă acea onorabilă majoritate au uitat că, de la cea întîi înscriere, D[omnia] lui au fost şi protestat de către ciilalţi alegători ; şi că, dacă un comisar estraordinar al căimăcămiei de trei[15], onorabilul domn

* Citeşte : după.

Necolai Docan, i-au reînscris numele *ex officio* în listele electorale de la Dorohoi, tot atuncea în alt colegiu, în acel de la Botoşeni, numele domnului Moruzi era şters ca al unui străin.

La alegerile din 1860, domnul Alexandru Moruzi şi-au văzut iarăşi numele protestat din lista electorală de la Dorohoi. Atuncea D[omnia] lui, ca alegător, au venit la Adunare cu protestaţie în contra alegerilor din acel district. Această tînguire s-au cercetat în şedinţa din 10 mart[ie] 1860.

Domnia voastră, domnilor mei, păstraţi încă în memorie apararea elocventă a ministrului de iustiţie de atunce, domnul Dimitrie Miclescu, pîrît de domnul Moruzi că au înrîurit alegerile. Atunce, în faţa Adunărei, ministrul acuzat au zis aceste cuvinte: „Întrucît priveşte pe domnul Moruzi în persoană, vroind a evita toată personalitatea şi a nu fi părtaş cu D[omnia] lui la dorinţa de vindecaţie, zic precum am mai zis şi voi zice: domnul Moruzi nu e pămîntean; îndeplinească mai întîi condiţiile reglementare, anexa, lit. X[16], şi numai aşa nu voi putè să-i combat dritul său de a fi ales deputat".

Şi atunce, în Adunare, un singur glas nu s-au rădicat spre a protesta în contra acestor cuvinte, spre a sprijini că domnul cneaz Moruzi este pămîntean; ci din contra, Adunarea, respingînd protestaţia, au îmbunătăţit alegerile de la Dorohoi.

Dar să zicem, domnilor, că numele domnului Moruzi au figurat în listele electorale din 1858 şi 1860, fără a fi fost protestat de ceilalţi alegători. Ei bine, este aceasta o dovadă despre împămîntenirea sa? Dar de cînd colegiurile electorale sînt îndrituite de a împămînteni? Eu nici într-un fel pot admite că tăcerea unor alegători ar putea să dea cuiva indigenatul sau alte drepturi pre care nu i le dă legea. Cu o aseminea teorie am avea numai în Moldova patruzeci şi şapte de corpuri dătătoare de împămîntenire, tot atîte cît şi colegiuri electorale, cînd după lege numai Adunarea Naţională poate da împămîntenirea cea mare.

A primi o altă teorie ar fi a sfărma toate garanţiile mîntuitoare ale naţionalităţei. Un străin cu avere sau cu influenţă n-ar avea atunce decît de a face a i se înscrie numele în colegiurile de Cahul sau de Ismail, n-ar avea decît a dobîndi tăcerea acelor doi sau trei alegători, crescuţi în frica lui Dumnezeu şi a prefecţilor, carii compun aceste famoase colegiuri, sau regimente de un soldat, cum le numeşte absentul nostru coleg domnul C. Hurmuzachi; şi iată pre onorabilul nostru străin declarat de român, bun de a fi deputat, bun de a fi ministru şi Dumnezeu ştie încă ce!

Nu, domnilor, o mai adaog, tăcerea alegătorilor asupra unui rău înscris în colegiul lor nu poate da acestuia drept de pămîntean, cînd nu-l are; precum această tăcere, falitului înscris, nu poate a-i ridica pata falimentului, precum interdictului nu-i rădică necapacitatea legală de a dispune de averea sa, precum pre judecatul criminaliceşte nu-l liberează de infamia osindei!

Împămîntenirea cea mare, o mai adaog, nu o poate da decît Adunarea Generală; şi aceasta încă în cuprinderea legilor.

Aşadar, sprijin că domnul cneaz Alexandru Moruzi nu este nici pămîntean, nici împămîntenit; ba sprijin încă, că precum niciodată D[omnia] lui n-au cerut împămîntenirea cea mare, tot asemine D[omnia] lui nici chiar împămîntenirea cea mică n-au cerut-o şi dobîndit-o, căci şi pentru una şi pentru alta trebuie o prealabilă declaraţie către ocîrmuire;

şi aceasta în zadar am căuta-o în arhivele noastre; ea nu există! Toate argumentele majorităţei comisiei d[umnea]v[oastră] nu pot dar slăbi, nu pot înlătura factul că treizeci de ani, vrîsta unei generaţii, adică de la 1831 şi pînă la 1858, D[omnia] lui cneazul Alexandru Moruzi nu au făcut act de cetăţean român; şi asemine, că nici unul din guvernele multe şi diferite, cîte într-acest lung period s-au succedat în biata Moldovă, nu au recunoscut Domniei sale titlul de pămîntean!

Eu niciodată, domnilor mei, nu am fost adoratorul acelui Dumnezeu teribil care se răzbună şi pedepseşte pînă la al nouăle neam! Eu din contra recunosc şi mărturisesc pre domnul păcei şi al blîndeţii, pre Dumnezeul secolului nostru, acest secol în care fiecare este fiul proprielor sale fapte!

Aşadar, domnilor mei, binevoiţi a mă crede, eu nu urmăresc aice nici o chestie de ură, de patimă sau de ambiţie. Nu am nimică personal în contra domnului Alexandru Moruzi; îl stimez ca una din cele mai onorabile persoane ce cunosc; eu resping asemine departe de mine imputarea că aş fi povăţuit de politica păcătoasă ce stă în aceste cuvinte: Scoală-te ca să mă pun eu! Eu nu aspir la onoarea de a-l înlocui. Credeţi-mă asemine că eu nu sînt muşcat de xenofobie; numai ura în contra străinilor nu o cunosc. Din contra, de cîte ori nu mi s-au imputat o prea mare părtinire pentru cii de alt neam sau de altă religie? Aduceţi-vă numai aminte cîte fortuni şi aice şi afară n-am mai stîrnit cînd în Adunarea Ad-hoc din 1857 am reclamat drepturi politice pentru creştinii eterodocşi, pentru catolici, protestanţi, armeni etc.[17]!

Eu nu tăgăduiesc că iubesc toate naţiile, ca fiicele lui Dumnezeu; eu iubesc şi pre latini, şi pre elini, şi pre teutoni, şi pre slavi; însă iubesc pre fiecare la dînsul şi în ţara sa; dar, în ţara mea şi în trebile ei, eu iubesc numai pre români. Iubesc şi pre străini, însă, întrucît ei se ţin străini, sau întrucît ei devin pămînteni din dragoste către acest loc, din simţirea inimei şi după îndeplinirea legiuitelor garanţii!

Şi, făcîndu-o aceasta, eu urmez pildei ce ne-o dau chiar puterile pre care le-am ales de modelul şi de învăţătorii noştri.

Aşa, înainte-mergătoarele civilizaţiei Francia şi Anglia ţin la legea împămîntenirei ca la bulevardul * naţionalităţei lor!

Francia, acest popor compact de patruzeci de milioane de cetăţeni, carii în tot ce priveşte patria n-au decît un gînd şi o inimă, are o lege de împămîntenire din cele mai grele! Aşa în Francia un străin nu poate dobîndi indigenatul decît în urma unei cereri formale, a unei petreceri de zece ani în lăuntrul ţărei, a unei cercetări la faţa locului despre moralitatea sa şi a încuviinţărei şefului statului, după împreună sfătuire cu Consiliul de Stat. Cu toate aceste, împămîntenitul cel mare încă nu poate a se bucura de dreptul de eligibilitate în Adunarea Naţională, nu poate fi ales şi primit deputat decît în urma unei legi. Auzit-aţi, domnilor, o lege pentru un singur om! Vă citez chiar textul francez al legei despre împămîntenire din anul 1849: „L'étranger naturalisé ne jouira du droit d'éligibilité à l'Assemblée Nationale qu'en vertu d'une loi".

În Englitera, acest leagăn al libertăţei moderne, împămîntenirea cea mare nu se dobîndeşte decît prin act al Parlamentului; şi cu toate aceste, împămîntenitul nu poate fi vreodată membru nici al Parlamentului, nici al Consiliului reginei, într-altele nici deputat, nici ministru!

---

* Pavăza.

Iată, domnilor, cum cele două mai mari, mai libere și mai civilizate nații din lume își păzesc naționalitatea ! Apoi, dacă asemine nații, care departe de a avea a se teme de înecarea elementului străin au împoporat cu fiii lor continente întregi, totuși în privirea străinilor au niște legi atît de restrînse, cu cît mai mult popoarele cele mici, bunăoară românii, încungiurați din toate părțile de nații puternice, de neamuri eterogene, precumpănitoare, trebuie să fie îngrijitori de a feri naționalitatea lor, de a împedeca năvălirea elementelor străine !

Părinții noștri, domnilor, chiar sub jugul străin, chiar în mijlocul umilinților ce-i erau consecuința, au avut curagiul de a păzi naționalitatea lor ! Cel puțin istoria și arhivele noastre o dovedesc, niciodată posturile ocîrmuitoare ale statului nu au fost încredințate străinilor.

Niciodată, chiar în timpul fanarioților, în Moldavia nu s-au văzut visternic străin, logofăt al dreptăței străin, epitrop al învățăturei publice străin !

O singură dată Moldova au suferit rușinea de a avea un mitropolit grec [18]; și la moartea sa, țara revoltată, cu adunare în sobor și cu blăstăm de arhierei, au otărît că niciodată și în veac străinii sau împămînteniții să nu încapă la scaunele eparhiale; și nesocotind că acest act era îndestul de închizeșluitor după starea politică de atunce a principatelor, au mai întărit otărîrea obștească și cu firman al sultanului ! Pînă astăzi încă în mitropolia Moldaviei și în episcopiile de Roman, Huși și Rădăuți se păstrează cîte un exemplar din otărîrea sobornicească și cartea de blestem în contra acelor ce ar îndrăzni a pune sau a agiuta de a pune vreodată străin pe scaunile eparhiale fundate de Alexandru cel Bun !

Convenția, păn și Convenția, domnilor, aceea făcută de străini au plătit un drept tribut legei păstrătoare naționalității noastre. Ea proclamă că domnul nu poate să fie ales decît dintre români și fii de români ! Ea asemine otărește că inspectorul general al armatei nu poate să fie numit decît dintre românii de naștere [19] !

Și noi, domnilor, noi reprezentanții nației române, tocmai noi, carii sîntem aice nu numai spre a apăra, dar încă spre a dezvolta și a întări neamul românesc, am vroi, am îndrăzni a sparge cea mai solanelă lege, paladiul naționalităței noastre, legea împămîntenirei !? Și pentru ce? Pentru că domnul cneaz Alexandru Moruzi este ministru primari ! Dar tocmai aceasta trebuie să fie pentru Adunare un motiv mai mare, o îndatorire mai sfîntă, spre a fi aspră, spre a fi neadormită întru de a nu învoi ca cîrma țărei să cadă în puterea, să între în mîna unei persoane ce nu este pămîntean sau legiuit împămîntenit.

Nu mi se zică că exagerez lucrurile cu intenție, că dau acestei chestii o importanță mai mare decît ea o are ! Un bărbat serios și inteligent ca domul Alexandru Moruzi nu se ține o viață întreagă departe de nația română, pentru ca, odată otărît a intra în viața politică, să se mulțămească numai cu funcțiile de deputat și de ministru ! Om serios, om rece, dar necunoscînd oamenii și lucrurile țărei, nedeprins la luptele noastre, neavînd nici macar organul românesc *, Domnia sa, deputat, nu poate niciodată giuca în Adunare un rol precumpănitor; postul de ministru, și mai ales în împregiurările actuale, nu cred că poate fi însușit de a satisface ambiția unui barbat ca domnul Moruzi, carele, prin nașterea și

---

* Citește : limba românească.

bogățiile sale, este mai mult decît oricarele din noi însușit de a nu ținea la deșărtăciunele ministeriale. Domnia sa este prea inteligent spre a nu vedea că în Principatele Unite, numai puindu-se pe un jălț ministerial, cineva nu se așază pe un pat acoperit cu roze; numai primind un portofoliu ministerial, cineva nu-și împletește cununi de dafini nemuritoare. Nu, domnilor, la noi puterea nu înalță, ci coboară, nu popularizează, ci descreditează. Alții carii au muncit o viață întreagă pentru rădicarea neamului nostru, după cîteva luni de ocîrmuire, am căzut descuragiați și rău văzuți chiar de acii pentru carii ni-am dat zilele și nopțile; și dar nu poci crede că domnul Moruzi, înzestrat cu un simț atît de drept, ș-ar închipui că acolo unde alții au căzut D[omnia] lui ar putea a se rădica. De o crede, se înșală, căci, în această grozavă epocă de tranziție ce se numește regimul convențional, puterea ucide, iar nu învie!

Așadar, domnilor mei, sînt în tot dreptul de a crede că o ambiție mai înaltă au îndemnat pre domnul Moruzi ca să-și părăsească viața liniștită și ticnită, împodobită ca retragere cîmpească, întinsele sale proprietăți, care nu-i da decît mulțămiri; și în locul acestora să vie și să între în acest cuptor de flacări și de lupte, de uri, de greutăți și de decepții, cuptori care se numește ocîrmuire!

Și iată cauza pentru care combat din toate puterile mele primirea domnului Moruzi ca deputat. Cred în rara și întemeiata onorabilitate a omului privat; mă tem de politica bărbatului de stat. Pînă acum domnul Moruzi nu ni-au dat nici o dovadă despre amorul său pentru naționalitatea română! În tot felul, D[omnia] lui îmi va da voie să zic că amorul său cel puțin au fost foarte platonic pînă acum și că nu la o vrîstă peste 50 de ani amorurile platonice se prefac în amoruri energice!

Cît pentru mine, eu nu cred că politica domnului Moruzi, cel puțin acea care rezultă din actele sale pînă acum, este cea mai folositoare și mai națională! Și apoi, oare tocmai politica domnului Moruzi ni poate păstra simpatiile Înaltei Porți și a puterilor care cu sîngele lor au dobîndit Tratatul de Paris și ne-au garantat drepturile, pentru ca România să fie santinela Orientului? Oare această politică era scopul stăruințelor noastre de douăzeci de ani? Oare ea ni insufla în zilele de 4 și 24 ianuarie 1859? Oare această politică era prevăzută prin cuvîntul de renaștere care era scris deasupra arcului de triumf ce aștepta pre alesul nației, la întîia sa intrare în capitala României? Nu, domnilor, acel cuvînt nu însemna politica domnului Alexandru Moruzi. Acel cuvînt însemna renașterea României, iar nu al străinismului. În sfîrșit, oare aceasta este politica care se cuvine să ni deschidă porțile nouei ore ce ni se anunță? Oare ea ni va conduce la adevărata Unire?

Mandatari ai nației mele, voi carii sînteți aice spre a da țării o soartă mai ferice, voi carii sînteți chemați a așterne viitorul fiilor și a concetățenilor voștri, luați seama că votul de astăzi poate otărî de acest viitor! Uitați-vă împregiurul vostru; ascultați șoaptele îngrijitoare ce vă străbat la urechi. Mîni cara cea de pe urmă a acestei Adunări poate să sune! Să gîndim la răspunderea ce ne așteaptă! Dacă nu vom apăra cu energie drepturile și interesele ce ni sînt încredințate, dacă nu vom ști a fi adevărați reprezentanți ai simțirilor, dorințelor și trebuințelor nației, credeți-mă că încrederea concetățenilor noștri ne va lipsi pentru totdeauna; că la viitoarea luptă electorală nu numai nu vom mai găsi voturile alegătorilor noştri, dar că încă ne vom afla faţă cu liste ca cele de la Bîrlad * [20] şi cu prefecţi ca cel de la Vaslui!

Nu vă uitaţi dacă gura ce vă adresează aceste cuvinte este a unui amic sau a unui adversar politic. Pe tărîmul naţionalităţei şi a constituţionalismului, trebuie să fim toţi una, precum pururea au fost românii oricînd ţara şi instituţiile ei erau în pericul!

Mă adresez dar în toată încrederea către voi, urmaşii vechei boierimi moldovene, carii mai mult de o sută de ani s-au luptat pentru redobîndirea drepturilor naţionale perdute, carii s-au luptat pînă cînd în anul 1822 au izgonit streinii de pe tronurile române. Mă adresez către urmaşii acelora carii şi-au vărsat chiar sîngele pentru apărarea libertăţilor publice. Mă adresez către acii cari, neavînd fapte strămoşeşti de citat, sînt datori a se deosebi prin propriile lor fapte. Mă adresez către toată Adunarea şi-n faţa ţărei o rog să-şi aducă aminte de acele cuvinte care tot aice, în ziua de 5 ianuarie 1859, o dată cu întîia urare de Măria ta, s-au adresat noului ales:

„Prin înălţarea Ta pe tronul lui Ştefan cel Mare, s-au reînălţat însăşi naţionalitatea română. Alegîndu-Te de capul său, neamul nostru a voit să împlinească o veche datorie către familia Ta; au voit să-i răsplătească sîngele strămoşilor Tăi, vărsat pentru libertăţile publice" ** [21]!

Lacrămile mă opresc de a merge mai departe ...

Dar înainte de a sfîrşi trebuie să vă mai zic puţine cuvinte. Vă aduceţi aminte de anul 1857, de căimăcămia lui Vogoride! Ce trist început de an! Ce dureroasă şi înjositoare ocîrmuire! Ce neagră pagină în istoria Moldovei! Ei bine, ştiţi domnilor, ştiţi cine au pus în capul naţiei pre fiul caimacamului turcesc din 1821! Nu Înalta Poartă, ci Adunarea reglementară care l-au împămîntenit în contra legei ţărei!

Voi vota deci în contra alegerei şi a eligibilităţii domnului Alexandru Moruzi!

---

* Listele falsificate din anul 1861 pentru care funcţionarii falsificatori s-au dat în judecată de către Adunare, stricîndu-se şi alegerea domnului Manolachi Costachi Epureanu [nota lui M.K.].

** Aluzie la tăierea lui Ioan Cuza de către domnul Moldaviei Constantin Moruzi V.V. [nota lui M.K.].

ANEXA I

Raportul comisiei de verificaţie în favoarea împămîntenirei d[omnu]lui Alexandru C. Moruzi

... Asupra alegerei colegiului primar de la distr. Vaslui, care au dat deputat pe d[umnea]lui Alexandru C. Moruzi, d[omnul] Kogălniceano au propus două obiecţii: 1-ia cum că fostul deputat al acestui colegiu, d[omnul] T. Veisa, prin numirea de director Ministeriului de Interne din membru ci era la Divanul Domnesc, n-au putut fi supus realegerei după regulamentul Adunărei, ca unul ci nu primisă înaintire în funcție. Al 2-le incident rădicat tot de d[umnea]lui au fost dritul de eligibilitate a d[omnu] lui Moruzi, căruia d[umnea]lui au pretins a nu-i recunoaște împămîntenirea și dreptul de a fi ales deputat.

Majoritatea dar, în cazul dintîi, pe privire că funcția de director ministeriului este o funcție superioară prin deosebirea salariului ce primește și că însuși d[omnu] Veisa s-au supus realegerei fără a protesta, întrunind șese voturi la alegerea urmată, și pe privire că convocarea colegiurilor pentru cazuri de alegire nu este în competenția comisiunei de verificare a o aprecia, n-au putut lua în considerare propunerea d[omnu]lui Kogălniceano, mărginindu-se numai a constata al doilea caz în privirea dritului de împămîntenire a d[omnu]lui Moruzi, asupra căruie au luat următoarele lămuriri :

a. Că bunul d[omnu]lui Moruzi, Alexandru voievod, domnind în Moldova, s-au căsătorit cu pămînteancă, Zoe Rosetti.

b. Că domnul Alexandru C. Moruzi, însurîndu-se cu pămînteancă la 1832, au dobîndit și dritul legiuirei votate de Obșteasca Adunare la anul 1832 și 1833, prin care acelor însurați cu pămîntence înaintea promulgărei Regulamentului li se acordează indigenatu[l].

c. Că prin hrisovul domnului Grigorie Ghica sub nr. 20 din 1849, noiembr[ie] în 23, să întărește împărțeala de avere făcută prin lucrările Divanului de Apel între frații Alexandru și Panaite Moruzi, fără a se pomeni că d[umnea]lui Alexandru Moruzi ar fi fost considerat de supus vreunei protecții străine.

d. Că d[umnea]lui Moruzi au cumpărat mai multe moșii în Moldova, dreptate ce nu era dată decît pămîntenilor după dispozițiile Regulamentului organic [22].

e. Că d[umnea]lui Moruzi, fiind înscris în listele electorale alegătoriu, în așa calitate s-au prezentat și Adunărei Legislative din 1860 în unire cu alți alegători din distr. Dorohoi, spre a contesta alegerile făcute în acel district.

Aceste lămuriri dînd încredințare majorității comisiei că d[omnul] Moruzi este pămîntean, alegerea Domniei sale s-au găsit în regulă, după care apoi, de către subscrișii membri, negăsindu-se vreun caz ci ar putea invalida alegerile făcute în citatele colegiuri, s-au mărginit a adeveri cu iscăliturile subscrișilor certificațiile deputaților aleși în aceste colegiuri, supuind Camerei împregiurările prin raportul de față ; iar de raportor s-au ales pe d[omnul] Alec. C. Sturdza.

(Subscriși) Gr. Cuza, Nicu Mavrocordat, A. Sturdza, Teodor Ghica, A. B. Fărăscu, G. Holban.

Contestațiile ce fac alegerilor de mai sus, îmi păstrez dritul de a le dezvolta în sînul Adunărei, la ocazia discuției asupra fiecărei alegeri.

(Subscris) M. Kogălniceanu.

ANEXA II

Adresa Consulatului rosienesc cu no. 244 din 12 fevr. 1836 către Logofeția Iustiției

Răspunsul cinstitei Logofeții din 10 a curgătoarei luni sub no. 1077 nu este îndestulător cerirei gios iscălitului cuprinsă prin nota de sub no. 170 ca să-i comunicarisească dela * ce au urmat în canceleria fostului viceprezedent general Mircovici în pricina între d[omnul] spatar Costache Dimitrie Arbore cu familia Moruzească, și copie după jurnalul închiet de Divanul Domnesc la 19 oct. anul trecut; și dar gios iscălitul, poftorind numerarisita notă, poftește și acum pe cinstita Logofeție ca să binevoiască a-i comunicarisi atît dela, cît și copia jurnalului cerșute prin acea notă. Totodată gios iscălitul poftește spre a se aduce întru împlinire și nota gios iscălitului adresarisită către Prea Înălțatul Domn la 4 a curgătoarei luni sub no. 185, pentru întoarcerea docomentelor ci d[umnea]lui Moruzi le-au înfățoșat în Divanul Domnesc în pricina aceasta.

---

* Procesul.

ANEXA III, lit. A

Raportul prefecturei de Dorohoi no. 143 din 21 dechemb. 1846 adresat d[omnului] ministru din lăuntru

Lista cerșută prin oficia Eccelenției voastre înregistrată sub no. 28 961 cu data de 16 a curgătoarei luni dechemb. de totimea feților de boieri și fii de boieri care după așezămînt au dreptul a fi alegători și aleși de mădulari la Obșteasca Obicinuită Adunare pentru ținutul Dorohoi și acel desființat al Herții, pregătind-o potrivit înțelesului instrucțiilor povățuitoare în aseminea [prilej] și a citatei ofiții, pe lîngă raportul de față supus opridstavlicesc Eccelenției voastre, rugîndu-vă plecat a mi se împărtăși răspuns de a ei primire.

(Iscălit) N. Bucșănescu, spatar

Asupra acestui raport urmează rezoluția d[omnului] ministru de atunce, log. Iorgu Ghica, în cuprindere: „Secția a 3-a se va urma după rezoluția pusă pe raportul Isprăv.

(Subscris) Iorgu Ghica”

ANEXA III, lit. B

Listă pentru toţi boierii, fiii de boieri aflători cu locuinţe sau numai cu proprietăţi la acest ţinut al Dorohoiului

Anul 1847

Nr. acelor cu locuinţa astăzi în acest ţinut	Nr. acelor numai cu proprietate	Treptarea rangurilor	Numele şi pronumele fiecăruia	Însemnarea celor ce s-a aflat faţă la trecuta alegere	Însemnarea împrejurărilor acelor ce au fost pedecă de a nu putea fi faţă la trecuta alegere	Numele proprietăţilor acelor înzestraţi de asemine	Numele posesiilor acelor înzestraţi de asemine	Arătarea locului locuinţei fieştecăruia
—	1	Logof.	Teodor Balş	—	Se află în capitalie	Darabanii, Corneştii, Bagiurile i Codrenii	—	În capitalie
—	1	Logof.	Costachi Sturza	—	Se află în capitalie	Rădăuţii şi Bălsăneştii	—	Asemine
—	1	Vorn.	Ilie Kogălniceanu	—	Asemine	Măteenii Kogălniceanului	—	Asemine
1	—	Vorn.	Teodor Silion	Au fost	,,	Hănţăştii şi Borzăştii	—	La Hăngeşti
1	—	Vorn.	Ioradachi Costachi Lăţescu	—	Se află în capitalie	Hudeştii Mari i altele	Darabanii şi Bivolu	La Hudeşti
—	1	Vorn.	Teodor Balş	—	Asemine	Tureatca i altile	—	Parte în capitalie şi parte în Tureatca
—	1	Vorn.	Neculai Milu	—	Asemine	Avrămeştii şi Teşnurenii	Sîrbii	În capitalie
—	1	Vist.	Neculai Roset Roznovanu	—	Asemine	Ivăneştii, Creştineştii, Vornicenii, Ştiubienii, Bolintinenii i altile	—	În capitalie
—	1	Vist.	Alecu Sturza	—	Asemine	Hăneştii, Havurna	—	În capitalie
—	1	Vist.	Alecu Balş	—	Asemine	Trestiana	—	În capitalie
—	1	Hat.	Anastasie Başotă	Au fost	—	Pomîrla, Lisna i altile	—	În capitalie şi la Pomîrla
1	—	Post.	Costachi Plaghino	—	N-au fost chemat fiind grec împămîntenit	Broscăuţi	—	La Broscăuţi
1	—	Cneaz	Alecu Moruz	—	Asemine subt asemine cuvinte	Zvorăşte i altile	—	La Zvorăşte
1	—	Cneaz	Panaite Moruz	—	Asemine	Hapăii i altile	—	Asemine
—	1	Post.	Petrachi Mavrogheni sau Alecu Mavrocordat	—	Asemine pentru că n-au avut proprietate atunci	Văculeştii	—	În capitalie
—	**1**	Post.	**Ilie Gherghel**	**Au fost**	,,	**Brăeştii**	—	**Acum în Botoşeni în slujbă**

Se pubică după *Cuvîntul în contra alegerii şi a eligibilităţii d-lui Alexandru C. Moruzi în însuşire de deputat al alegătorilor primari din districtul Vaslui*, Iaşi, 1861, 32 p. + anexe. Apare şi în *Suplement estraordinar al M. O. al Moldaviei*, 1861, p. 11, col 1 — p. 20, col.1. Pentru alte editări vezi Al. Zub, *Mihail Kogălniceanu, 1817—1891. Bibliografie* Bucureşti, 1971, LXXXII + 654 p., nr. 1420.

NOTE

[1] Teodor Veisa era deputat de Vaslui. În vara anului 1861 el a fost numit director în Ministerul de Interne şi ca atare în conformitate cu regulamentul Adunării şi legea electorală s-au făcut noi alegeri pentru locul rămas vacant. Cf. mai jos notele 7—9.

[2] Zilele de 5 şi 24 ianuarie la care se referă M.K. sînt datele la care a fost ales domn Alexandru Ioan Cuza (5 ianuarie 1859 la Iaşi şi 24 ianuarie 1859 la Bucureşti).

[3] Din desfăşurarea discuţiilor nu reiese acest fapt. Probabil că presiunile s-au făcut întrucît Alexandru Moruzi era preşedintele Consiliului de Miniştri.

[4] Dăm *in extenso* textul anexei menţionate de M.K., în traducerea vremii:

,,*Anexa a duoa*

Actul atingător de stipulările electorale trebuind a face parte întregitoare a Convencionei, traducerea literală a acelor duoăzeci şi trei de articole ce le cuprinde este transcrisă aici mai gios:

Stipulaţiile electorale anexate la Convencionea încheiată în Paris în 7(19) august 1858.

Art. 1. Adunarea Electivă se compune în fiecare principat din membrii aleşi de către districte şi oraşe. Mitropolitul şi episcopii diocezani fac de drit parte din Adunare *.

Art. 2. Alegătorii sînt sau primari, sau direcţi.

Art. 3. Este alegător primar în districte oricine dovedeşte că are un venit foncier (de pămînt) cel puţin de una sută galbeni.

Art. 4. Este alegător direct în districte oricine dovedeşte că are un venit foncier (de pămînt) cel puţin de una mie galbeni; în oraşe oricine dovedeşte că are un capital foncier, industrial sau comercial cel puţin de şase mii galbeni, proprietatea sa sau de zăstre.

Art. 5. Nimine nu va putea fi alegător de nu va fi în vîrstă de duoăzeci şi cinci de ani deplin, născut sau naturalizat moldovan sau muntean.

Art. 6. Nu va putea fi alegători: 1) Persoanele care sînt supuse unei jurisdicţioni străine; 2) Interdicţii**; 3) Faliţii nereabilitaţi; 4) Acii carii vor fi fost condamnaţi la pedepse aflictive şi defăimătoare sau numai curat defăimătoare.

Art. 7. Listele electorale se vor face pe tot anul în fiecare district pin îngrijirea administrărei. Ele se vor publica şi afişa în cea dintăi duminică a lunei lui ianuarie pretutindene unde va cere trebuinţa. Reclamările se vor adresa către administraţii, în cele trei săptămîni care vor urma după publicarea listelor. Reclamanţii vor putea apela la tribunalul districtului, care va hotărî de urginţă şi fără apel.

Art. 8. Oricare alegător va putea reclama înscrierea sau ştergerea fiecărui individ netrecut sau fără dreptate înscris în lista de care el însuşi face parte.

Art. 9. Este eligibil fără deosăbire în toate colegiele oricine, fiind născut sau împămîntenit moldovan ori muntean, va fi împlinit vîrsta de treizeci de ani şi va dovedi că are un venit cel puţin de patru sute de galbeni.

Art. 10. Alegătorii primari în districte numesc în fiecare ocol respectiv trei alegători, carii întruniţi în tîrgul de scaun al districtului vor alege cîte un deputat de district.

Art. 11. Alegătorii direcţi din districte vor alege duoi deputaţi de district.

Art. 12. În oraşe alegătorii direcţi vor alege: la Bucureşti şi la Iaşi trei deputaţi; la Craiova, Ploieşti, Ibraila, Galaţi şi Ismail duoi deputaţi; în celelalte tîrguri de scaun cîte un deputat.

Art. 13. Alegătorii fiecărei categorii se vor aduna deosebit în colegie speciale spre a procede la operările lor respective.

Art. 14. Colegiele electorale se vor convoca de către puterea ezecutivă, cel puţin cu trei săptămîni înaintea zilei fixate pentru alegere.

Art. 15. Scrutinul pentru alegerea deputaţilor este secret.

Art. 16. Alegerea se face după majoritatea voturilor rostite. Dacă nici unul din candidaţi nu a dobîndit majoritatea, atuncea se va procede la al doilea rînd de scrutin, şi candidatul carele va fi întrunit cel mai mare număr de voturi va fi ales.

---

* Articolul menţionat stipula: ,,Adunarea Electivă, în fiecare principat, se va alege pentru şapte ani conform dispuziciunilor electorale anexate către Convencionea de faţă''. Pentru textul românesc, vezi *Acte şi documente* ..., vol. VII, p. 13; pentru textul francez *ibidem*, p. 309.

** Cei supuşi la interdicţii politice.

Art. 17. Operările electorale se vor verifica de către Adunare, care singură are dreptul a judeca despre validitatea lor.

Art. 18. Deputatul ales în mai multe cercuri electorale trebuie să facă cunoscut preşedintelui Adunărei vroinţa sa în cele zece zile ce vor urma după declararea validităţii acestei alegeri, căci de nu-şi va arăta dorinţa în acel termin atuncea se va hotărî prin sorţi.

Art. 19. În caz de vacanţie în urmarea optărei, a morţei, a demisionărei sau altfeliu, colegiul electoral carele trebuie să îndeplinească vacanţia se va întruni în termine de trei luni.

Art. 20. Nici un membru al Adunărei nu poate, în curgerea sesionei, să fie arestat sau prigonit în materii penale, afară de cazurile prinderei în delict flagrant, decît după ce Adunarea au autorizat prigonirea lui.

Art. 21. Orice persoană care se va înscrie în listele electorale prin mijloc de declarări frauduloase sau ascunzînd vreuna din necapacităţile prevăzute, sau care va fi reclamat şi va fi dovedit înscrierea sa în mai multe liste, sau care va fi luat parte la vot deşi neînscrisă ori lipsită de dreptul electoral, va fi pedepsită cu o globire de o sută galbeni cel puţin şi de o mie galbeni cel mult, sau cu închisoare de opt zile cel puţin şi de trei luni cel mult.

Art. 22. În lipsa iniţiativei ministerului public, zece alegători întruniţi vor avea dreptul de a intenta proces criminal:

1. În contra oricărei persoane care în censul operărilor electorale va fi îndosit, adăogat sau prefăcut biletele.
2. În contra tuturor acelora carii vor fi tulburat operările electorale şi vor fi atins libertatea votului prin uneltiri înşălătoare sau ameninţări.

Art. 23. Stipulările electorale ce compun aceşti duoăzeci şi duoi de articoli de mai sus avînd a se anexa la Convencionea cu data din 7(19) august, conform cu art. 16 a zisei Convencioni, plenipotenţii respectivi de asemine au subscris şi au sigilat cu a lor arme actul de faţă care le cuprinde.

Paris, în 19 august 1858.

(Urmează semnăturile plenipotenţilor".)

Convencione pentru organizarea definitivă a Principatelor Române, Iaşi, Tiparul Tribunei române, [f.a.], p. 31—37. Pentru textul francez vezi: *Stipulations électorales annexées à la Convention de Paris, relative à l'organisation définitive des Principautés Roumaines.* În *Acte şi documente relative la istoria renaşterei României.* Publicate de Ghenadie Petrescu, Dimitrie A. Sturdza şi Dimitrie C. Sturdza, vol. VII, Bucureşti, 1892, p. 314—317.

[5] Date privind persoana lui Alexandru Moruzi vezi mai jos, în textul discursului.

[6] Prim-ministru era Alexandru Moruzi — candidatul, iar directorul Ministerului de Interne era Teodor Veisa.

[7] În legătură cu abuzurile de la Tecuci, vezi dezbaterile din sînul Adunării din zilele de 23—26. III.1860 în *M.O.*, 1860, nr. 152, p. 491—493 şi nr. 153, p. 496—497, precum şi discursurile din partea I a acestui volum (M. Kogălniceanu, *Opere*, III, *Oratorie I (1856—1864)*, partea I *(1856—1861)*, Bucureşti, 1883), de la datele respective.

[8] Dăm în continuare condiţiile indigenatului stabilite în 1835:

„Anexa, litera X

Pentru dritul împămîntenirii.

I. Fiecare strein, de oricare credinţă creştinească, carele ar veni în ţara aceasta şi ar dori să să folosească din dreptăţile politiceşti a indighenatului, nu le va putea cîştiga decît în puterea unui document domnesc întemeiat mai întîi pe socotinţa Obşteştii Obicinuite Adunări; către aceasta să vor păzi următoarele rînduiele;

II. Noul venit strein ce ar dori să să împămîntenească în Moldova va fi dator prin jalobă către ocirmuire a însămna căpitalurile lui, avere ce are aiure, cum şi condiţia sau meşteşugul său prin care ar putea să să facă folositor ţării.

III. După a domnului cerire Obşteasca Obicinuita Adunare va cerceta toate titlurile şi însuşirile streinului şi îi va face raportul său.

IV. Dacă după asămine cercetare dovezile ce ar fi înfăţoşat streinul să vor găsi vrednice, atuncea va putea acesta să întrebuinţeze capitalul său în feluri de cumpărături de averi, şi va fi silitor ca prin lucrările şi îndeletnicirile lui să dea dovezi de destoinicia lui şi a unui talant întru adevăr folositoriu ţării; cu asemine urmare în curgire de zece ani începători la ziua în carele va fi dat jalba şi păzind de-a pururea şi neîncetat o purtare cinstită, va cîştiga diplomă de întreaga împămîntenire, după formele cerute va fi înscris în numărul pămîntenilor, să va bucura de toate dreptăţile politiceşti şi va fi întrebuinţat de domnul în toate slujbele ce va fi destoinic a îndeplini, întrebuinţîndu-să după treptăluire[a] aşăzată prin Reglement, începînd de la rangurile cele mai de gios după dobîndirea dreptăţilor ţivile. Dacă nu va da dovezile cerute prin acest art. al IV-lea, nu va putea dobîndi şi drepturile politiceşti, însă driturile politiceşti nu să vor putea dobîndi decît de acei de credinţă pravoslavnică sau de acei ce o vor primi-o. Să înţălege că aceasta nu priveşte pe soldaţii miliţiei pămînteşti.

Art. V. Dacă un strein va intra întru însoţire cu pămînteancă nobilă şi va înfăţoşa sus pomenitele dovezi, atuncea terminul neapărat cerut pentru împămîntenire va fi micşurat la şepte ani. Dar neavînd zisile dovezi, însoţire[a] cu pămînteanca numai, nu-i dă dritul împămîntenirii.

Art. VI. Ce să atinge de streinii care să îndeletnicesc cu neguţitorie şi industrie şi ar dori să cîştige numai dreptăţile obicinuite a indighenatului, şi nu şi acele politiceşti, în ceasul ce să vor înscrie în breslile locului şi să vor supune la dările de peste tot anul, a patentelor şi a cheltuielilor comunale, vor fi îndată înscrişi în rîndul pămîntenilor şi să vor folosi de acelaşi dreptăţi ce sînt hărăzite neguţitorilor şi meşterilor pămînteşti.

Fiindcă această pravilă nu poate ave lucrare pe vremea trecută, oricare strein care pînă în ziua de astăzi s-ar fi împămîntenit după obiceiul păzit pînă acum să va folosi cu deplinătate de dreptatea sa ca cum ar fi cîştigat-o în puterea acestii pravile. Aceste dispoziţii nu vor avea iar aplicaţie la partea bisericească". *Regulamentul organic a Prinţipatului Moldovei*, Eşii, 1837, cap. IX, Despre dispoziţii generale, p. 14—15.

[9] Textul complet al articolului 107 este următorul: „Femeia primeşte numele familiei bărbatului său şi dobîndeşte driturile stărei lui; ea este datoare a sălăşlui cu dînsul, a-l agiutora după puterile sale întru ocîrmuirea casei şi spre folos, şi la cîte cere casnica rînduială să se supuie ea, cum şi toţi casnicii, prin grija şi silinţa ei, celor de către bărbat hotărîte". *Codicele civil al Moldaviei*, ediţiunea III, Iaşi, Tiparul Tribunei române, 1862, p. 28. Pentru regimul zestrei, vezi cap. XXXII: „Despre zăstre", *op.cit.*, p. 368—375.

[10] Cf. *Cartea românească de învăţătură de la pravilele împărăteşti şi de la alte giudeţe.* Cu zisa şi toată cheltuiala lui Vasilie voievodul şi domnul Ţării Moldovei... Editor Gheorghe I. Sion, Botoşani, 1875, (6) + 179 p.

[11] Vezi mai sus nota 8.

[12] Articolul 45 stipula: „Străinii se împărtăşesc de obştie de asemine politiceşti drituri şi îndatoriri ca şi pămîntenii (adecă pot cîştiga prin neguţitorii, prin tocmele, dăruiri ş.a.; pot cere driturile lor prin giudecată), afară numai dacă pentru cîştigarea vreunui drit cere trebuinţa ca să fie străinul în rîndul pămîntenilor sau să fie de o credinţă, precum: la vecinică cumpărare de moşii, la cîştigare de cinuri ş.c.l.", *op.cit.*, p. 14.

[13] Leonida, regele Spartei (488 — 480 î.e.n.), comanda oştile cetăţilor greceşti în războiul cu perşii în anul 480 î.e.n. Moare în fruntea celor 300 de spartani cu care au rămas să lupte la Termopile după trădarea lui Efialte.

[14] Hanibal (247 — 183 î.e.n.), conducătorul Cartaginei. A obţinut mai multe victorii asupra armatei romane, ameninţînd chiar să cucerească Roma. În 202 î.e.n a fost înfrînt de romani în lupta de la Zama. Este considerat un foarte mare strateg.

[15] Cei trei caimacami numiţi conform prevederilor articolului 49 din Convenţia de la Paris erau: „Ştefan Catargiu, şef Departamentului din Lăuntru, Vasile Sturza, prezident Divanului Domnesc, Anastasie Panu, locţiitoriu de logofăt al dreptăţii". Cf. *Convencione...*, p. 7.

[16] Vezi mai sus nota 8.

[17] Vezi „Discurs cu privire la acordarea de drepturi politice pămîntenilor" rostit în ziua de 12 noiembrie 1857 în Divanul Ad-hoc al Moldovei, publicat în partea I a acestui volum.

[18] Este vorba de mitropolitul Nichifor, care a fost mitropolit al Moldovei între anii 1740—1750.

[19] Referitor la domn articolul 13 din Convenţia de la Paris prevedea: „Va fi însuşit de ales la domnie oricine în vrîstă de treizeci şi cinci de ani şi fiu al unui tată născut moldovan sau muntean poate arăta că are un venit funcier de trei mii de galbeni, numai să fi împlinit funccioni publice în curgere de 10 ani sau să fi făcut parte din Adunări". *Convencione...*, p. 11. Cu privire la comandantul armatei („inspectorul general al armatei"), articolul 44 din aceeaşi Convenţie prevedea: „Comandantul de căpitenie se va numi pe rînd de către fiecare domnitoriu, cînd vor avea a se întruni miliţiile. El va trebui să fie moldovan sau muntean de naştere. El va putea fi revocat de către domnitorul care l-au numit. Noul comandant de căpitenie se va numi în aseminea caz de către celălalt domnitor". *Ibidem*, p. 26. Pentru textele în limba franceză, vezi *Acte şi documente* ... Publicate de Dimitrie A. Sturdza şi C. Colescu Vartic, vol. VI, partea I, Bucureşti, 1896, p. 309 şi 313.

[20] Referitor la aceste liste falsificate, vezi raportul comisiei de validare prezentat în şedinţa Adunării în ziua de 4 decembrie 1861 de către M. K. Aceste liste au fost închise în ziua de 7 februarie 1861 şi publicate în „Monitorul oficial" nr. 67 si 91. Ulterior au mai fost adăugate încă 7 persoane. Pe lîngă aceasta au mai fost comise şi alte ilegalităţi, semnalate în raport. *Suplement estraordinar al M.O. al Moldaviei*, 1861, p. 7, col. 1; p. 8, col. 2.

[21] Cf. „Discurs rostit la alegerea domnitorului Alexandru Ioan Cuza" în ziua de 5 ianuarie 1895, publicat în partea I acestui volum, p. 112.

[22] Cf. mai sus nota 8.

Intervenție în care arată motivele pentru care nu este de acord cu acțiunea ministrului lucrărilor publice prin care a aprobat vînzarea de către guvernul rusesc a materialelor rezultate din demolarea cetăților Ismail și Chilia după semnarea Tratatului de la Paris *

Teoria a domnului ministru îmi place și mie, adecă că nimica nu se va hotărî fără consimțămîntul Adunărei și că [n-]ar pute fi altmintrelea. Însă întîia teorie nu-mi place nicidecum, căci nimic nu e mai rău și mai periculos decît a deschide, cum zice rusul, șlesfii, adecă o acțiune în contra țărei. Domnul ministru au deschis o șlesfie, o adevărată acție asupra unei averi mișcătoare a țărei, fără consimțămîntul Adunărei [1].

După opiniunea me domnul ministru au greșit. Înainte de a se otărî a se orîndui o comisie mixtă, d[umnea]lui trebuia mai întîi a examina chestia de drit. D[umnea]lui trebuia să ieie Tratatul de Paris în mînă și să-și facă întrebarea : cine este clirenomul ** guvernului rusesc asupra avutului ce o dată cu pămîntul Besarabiei s-au dat principatelor ? Acel clironom este guvernul moldovinesc.

Din ziua subscrierei Tratatului de Paris toate drepturile suveranității rusești au devenit drepturi ale suveranității Moldovei, și nu pot să primesc nicium teoria aceea că guvernul rusesc ar fi putut, după ziua de 18 mart 1856, să vîndă ceva din ceea ce ni-au dat cele șepte puteri. Căci, dacă s-ar recunoaște că acest guvern ar fi avut dreptul să vîndă o casă macar din ale statului, atuncea el ar fi avut și dreptul să vîndă și cetatea Ismailului și toate edificiile statului și chiar pămîntul coloniilor, chiar și domeniile statului. Ar fi avut dritul să vîndă anticipando pînă și birul cetățenilor.

Toți miniștrii care au urmat pînă acum în Moldova, nici unul nu au admis teoria guvernului rusesc, că prin urmare nu s-au priimit a pune în îndoială titlurile proprietăților statului din Besarabia.

Singurul guvern al căimăcămiilor este greșit că n-au protestat la puterile garante în contra actului guvernului rusăsc de a sfărîma cetățile Ismailului și Chilia ce erau date Moldovei de cătră Tratatul de Paris.

Priimesc că la retragerea lor oștirile rusești au putut surpa aceste cetăți, spre a nu fi întoarse la caz de un nou resbel în contra Rosiei. Dar nu primesc teoria că au putut vinde și zidirile statului din acele cetăți, de îndată ce Besarabia au trecut în mîinile noastre. Asemine nu pot admite că au putut vinde și materialul provenit din spargerea cetăților. Ministeriile trecute au făcut foarte bine cînd au împiedecat pre toți acii ce vineau să ridice materialul cetăților. Acest material reprezintă un capital nu de mii și de sute de mii de lei, ci de milioane și de douăzeci de milioane. Toți miniștrii pînă acum au zis celor ce se prezentau cu acte de cumpărare : Duceți-vă la acii ce v-au vîndut marfă streină sau veniți înaintea tribunalelor noastre, pentru că nu cunoaștem dreptul guvernului rusesc să vîndă ceea ce din ziua subscrierei Tratatului de Paris a devenit proprietate guvernului Moldovei.Prin urmare, la orice reclamație guvernul de astăzi nu poate să facă nici un pas altul decît să aducă această chestiune dinnaintea Camerei sau dinnaintea puterilor garante. Mai adaog a zice.

---

* Ședința din 11 decembrie 1861.

** Clironomul, moștenitorul.

Este o cestiune de princip și nici cum e o cestiune administrativă, cum a[r] zice domnul ministru, a recunoaște că facultatea administrației este a deschide acții în contra țărei, ar fi a espune țara, fără consimțămîntul ei, la pagube colosale. Și cine va despăgubi țara și cu ce?

Gîndiți-vă, domnilor, că pînă astăzi se află în cetatea Chilia și Ismail mulțime de zidire publice; unele sînt reparate și întrebuințate, precum: penitenciarul de Ismail și alte multe zidiri, care toate sînt proprietatea statului și care toate astăzi sînt puse în contestație în lucrarea Ministeriului de Lucrări Publice. Deci, sfîrșind, declar că orice pagubă rezultă din măsurile luate de guvern o resping din sarcina statului [2].

Suplement estraordinar al M.O. al Moldaviei, 1861, p. 6, col. 1 — p. 7, col. 1.

NOTE

[1] În expunerea sa, ministrul lucrărilor publice, Constantin N. Șuțu, a arătat următoarele: ,,Voi răspunde la interpelațiunea domnului A. Grigoriu asupra lucrărilor atingătoare de materialul din cetatea Ismail ce s-au cumpărat de niște persoane de la guvernul rusesc și acum se reclamă de la guvernul nostru. Guvernul rusesc a vîndut la 4 persoane, care reclamă cu acte de a lui, o citime de material din desființata fortăreață Ismail, precum și 1577 puduri schijă și două case din Ismail, care se consideră astăzi ca proprietăți ale guvernului nostru. Consulatul rosienesc a făcut întrebarea: dacă voim a respecta acele acte date pe cînd Rosia avea în stăpinire partea aceea a Besarabiei și avea dreptul de a vinde lucrurile ei? Chestiunea pusă pe asemenea tapet nu se mai putea lăsa în rezolvarea autorităților inferioare, și guvernul nostru, spre a putea fi bine informat dacă reclamațiunile acelor persoane pot fi admisibile și spre a înlătura complicări desplăcute cu guvernul Rosiei, s-au ințăles cu acesta spre a face o anchetă locală și a se informa de natura actelor ce persoanele reclamante posedă de la guvernul rusesc și să poată otărî dacă reclamațiile în drept pot fi admise sau nu". *Ibidem*, p. 4, col. 2 — p. 5,col. 1.

[2] Vezi și intervenția următoare.

---

*Intervenție în care arată că vînzarea de către guvernul rus a materialelor rezultate din demolarea cetăților Ismail și Chilia este o acțiune ilegală, de natură juridică, ce păgubește țara**

Eu declar că nu voiesc să fac o chestie mai importantă decît ea este. Nu am intenția să duc un conflict între ministeriu și Adunare. Nu rădic nicicum o chestie ministerială. Voiesc numai, domnilor, să statornicesc că orice pagube ar rezulta din lucrările făcute de ministeriu nu pot deloc să cadă în sarcina țărei. Cred că cu aceasta se va uni și domnul Cuza [1]. Averea statului e toată aceea ce se stăpînește astăzi de către stat. Orice contestare a străinilor rădicată în contra ei urmează a se judeca de tribunalele noastre, de are dreptul, și aice mă voi servi de cuvintele onorabilului domn Cazimir ce mi-au adresat mai dăunăzi cînd ni-au zis că au fost judecătoriu toată viața sa. D[omnia] lui au zis că ar trebui și la chestiunele parlamentare să se aplice procedura ca la acele judeciare. Fiind așa, ministeriul trebuie mai întîi a cerceta cestiunea în drit și apoi în fond. Domnul ministru au făcut cu totul altmintrelea, au intrat în cercetarea fondului cestiunei și apoi ni zice că va cerceta și cestia de drit. Vă întreb, domnilor, cum ați urma cînd cineva v-ar porni un proces în

* Ședința din 11 decembrie 1861.

contra moşiei sau a casei d[umnea]voastră? V-aţi primi a intra de îndată în cercetarea fondului? Sau cea întîi întîmpinare ce aţi face n-ar fi că tăgăduiţi dritul reclamaţiei?

Domnul ministru însă au numit de îndată o comisie ca să se constateze şi să se lămurească reclamările şi chiar să se puie în lucrare descoperirele ei. Gîndiţi, domnilor, că numai din materialul de la Ismail Tulcea este zidită pe giumătate. În Galaţi nenumărate acarete sînt iarăşi zidite din acel material. Materialul ce mai esistă nu este un moluz, ci sînt milioane.

Cumpărătoriul au luat acel material cu 110 000 ruble arginţi. În anul dintîi el au cîştigat de trei ori preţul ce dăduse.

Sfîrşesc declarînd că eu nu cer alta decît ca orice pagubă ar rezulta din lucrarea miniştrilor să nu privească pe ţară[2].

Suplement estraordinar al M.O. al Moldaviei, 1861, p. 9, col. 1.

NOTE

[1] Deputatul Gr. Cuza în intervenţia sa arătase: „Tot ce a lucrat ministeriul mai înainte, nu cunosc. Văd că acuma vine şi zice că nu se va da nimica din avutul ţărei. Prin urmare chestia este sfîrşită". *Ibidem.*

În legătură cu această problemă vezi şi interpelarea lui Alexandru Grigoriu, care dă numeroase amănunte, din ziua de 9 decembrie 1861. *Ibidem*, p. 1, col. 1 — p. 2, col. 1.

[2] Vezi intervenţia şi notele precedente.

Intervenţie în care arată că nu este de acord cu propunerea lui Teodor Ghica de a se renunţa la sporul de 2 galbeni pe zi propus de guvern pentru deputaţii ce vor merge la Bucureşti *

N-am fost faţă la propunerea făcută de onor[abil] domn T. Ghica [1], altmintreiea aş fi combătut-o de îndată. Acum cînd este a se păşi la vot asupra proiectului întreg, regulamentul încuviinţează o nouă discuţie. Mă folosesc dar de acest drit şi dar din început declar că nu împărtăşesc chipul de privire al onor[abilului] deputat de Botoşeni. Cît pentru mine, eu declar că voi găsi 90 galbeni ca să mă duc la Bucureşti fără a avea trebuinţă de diurnă. Dar sînt mulţi din domnii deputaţi carii nu au drept tot venit decît 400 galbeni şi pe lîngă aceasta au şi familii grele. Cu toate acestea ei sînt tot aşa de neatîrnaţi ca şi cii cu venit de 40 000 galbeni. A nu le veni în agiutoriu [2], a nu le înlesni strămutarea la Bucureşti, ar fi a-i pune în neputinţă de a-şi împlini mandatul lor în Adunarea României. Asta mă face, deşi nu sînt căldurosul apărătoriu al guvernului actual, să apăr însă proiectul de astăzi, căci el pune şi pre cii bogaţi şi pre cii saraci în poziţie de a fi faţă în ziua de 24 ianuarie. Apelul ce face domnul Ghica nu este la locul său, ba chiar sînt în dreptate de a crede că D[omnia] lui n-au avut alt scop decît sub umbra unei propuneri de abnegaţie a pune pe mulţi din noi în necesitatea de a-şi depune mandatul. Fac dar un apel la domul Teodor Ghica ca să-şi retragă propunerea, fiindcă aice nimănui nu-i este iertat a se baza pe bogăţia sa spre a înpiedeca pre alţii de a-şi face datoria [3].

Suplement estraordinar al M.O. al Moldaviei, 1861, p. 4, col. 1—2.

---

* Şedinţa din 14 decembrie 1861.

NOTE

[1] Teodor Ghica, în intervenția pe care a făcut-o la propunerea guvernului, a spus : „Fac un apel la simțul domnilor colegi ca să se mulțămească numai cu diurna de 2 galbeni ce o avem pînă acum, fiindcă guvernul se află în neînchipuire, și criza bănească este îndeobște simțită în țară, și apoi noi, domnilor, carii reprezentăm după Convenție proprietatea, ar trebui ca deocamdată să ni mărginim în diurna ce avem, cîte 2 galbeni". *Ibidem.*

[2] În baza prevederilor din răspunsul la Mesajul tronului, guvernul a prezentat Adunării o propunere în patru puncte privind măsurile ce trebuiau luate pentru ca deputații moldoveni să poată ajunge în timp util la București, în ziua de 24 ianuarie 1862. Propunerea prevedea la punctul 2 următoarele : „Pe lîngă diurna astăzi legiuită a domnilor deputați, să li se deie o indemnitate de cîte 2 galbeni pe zi, socotiți de la 24 ianuarie și înainte pentru restul sesiunei". *Ibidem*, p. 3, col. 2.

[3] Vezi și intervenția următoare.

Intervenție în care respinge oferta lui Teodor Ghica de a suporta sporul diurnei deputaților ce merg la București și nu au mijloace. Propune ca fiecare deputat să suporte cheltuielile deplasării *

Domnilor, cunosc deputați carii de la 1856 și pînă la anul mîntuirei 1861 au făcut de zece ori călătorii la București din propriile lor mijloace. Vor face și această călătorie tot din punga lor. Cînd am luat cuvîntul pentru a protesta în contra celor zise de domnul Ghica am avut în vedere susceptibilitatea unora din colegii mei, puțin înstăriți, fără ca prin aceasta să fie mai puțin neatîrnați decît onorabilul domn Ghica. Această susceptibilitate au avut-o în vedere și guvernul cînd ni-au făcut propunerea de a spori diurna pînă la 4 galbeni. Și mie, domnilor, îmi este milă de banul țărei, însă nu socot că am încărca cheltuielile într-un chip spăimîntatoriu sporind diurna deputaților cu 2 galbeni pe zi pe timp de o lună și giumătate. Dar în fața moției domnului Ghica nu socot că vreunul din noi mai poate priimi vreo para de la guvern sau de la D[omnia] lui. Fiecare trebuie să meargă la București cu propriile sale mijloace, cum va da Dumnezeu, și sînt sigur că aceasta se va face. Noi știm că în țara noastră nu o dată cii mai saraci au făcut sacrificiile cele mai mari. Eu mulțămesc guvernului pentru delicatețea ce ni-au arătat, dar propunerea sa nu o mai putem priimi. Mai puțin încă putem priimi insultătoarea dărnicie a domnului Ghica [1], și dar propun să trecem la ordinul zilei.

Suplement estraordinar al M.O. al Moldaviei, 1861, p. 5, col. 1.

* Ședința din 14 decembrie 1861.

NOTE

[1] În replică lui M.K. la intervenția precedentă, Teodor Ghica a spus următoarele : „Îmi pare foarte rău să răspund că fiecare din noi am muncit și am făcut averea, și că ar fi de dignitatea noastră ca văzînd nevoile țărei să găsim mijloace și să mergem la București. Cînd, domnilor, am zis să nu mai luăm cîte doi galbeni, nu am vroit să insult pe nime. Însă, fiindcă domnul Kogălniceanu a făcut un apel la mine, apoi eu declar că din 10 mii galbeni ce am la guvern, ofer duoă mii pentru înlesnirea acelor din domnii deputați carii ar dovedi că nu au mijloace". *Ibidem*, p. 4, col. 2.

În final, biroul Adunării a venit în aceeași ședință cu propunerea de mai jos :

„Avînd în vedere convocarea Camerei la București spre a se întruni cu acea din țara soră.

Avînd în vedere că bugetul cheltuielilor Adunărei nu s-au votat încă în sesiunea curentă.

Avînd în vedere că amploiaţii care formează canţeleria Adunărei, urmează a merge la Bucureşti dinpreună cu arhiva Adunărei şi toate cele[l]alte lucrări ale secţiunelor.

Avîndu-se în vedere că formarea unui budget definitiv pentru Adunările întrunite urmează a se vota la Bucureşti.

Biroul supune încuviinţărei Adunărei ca măsuri provizorii:

1. § 1 Din budgetul Adunărei din anul trecut pentru lunele lucrătoare să urmeze încă a fi lucrător pînă la finitul lui februarie 1862, avînd a se scăde din el de la finitul lui dechemvrie lefile a 9 uşeri, şi de la finitul lui ianuarie leafa corectorului proceselor-verbale.

Pentru înlesnirea transportului arhivei să se mijlocească la guvern a se pune în dispoziţiunea biroului o dilijansă carea să meargă pînă la Bucureşti, precum şi un blanchet de 4 cai pentru domnul director al canţeleriei. Asemenea pentru fiecare amploiat, ca despăgubire la cheltuielile drumului, să se deie cîte 1000 lei şi 500 pentru şeful uşerilor".

Vicepreşedinţi: L. Catargiu
Gr. Balş
Secretari: M. Jora, A. Donici, D. Kracte, N. Pisoschi
Chestori: D. Castroian, P. Ciucă

Ibidem, p.5, col. 2.

Propunere şi intervenţie cu privire la închiderea lucrărilor sesiunii pînă la 24 ianuarie 1862, cînd Adunarea se va întruni la Bucureşti *

Se ceteşte următoarea propunere, prezentată de domnii N. Mavrocordat, Ghica, Kogălniceanu, P. Ciucă, N. Canta, G. D. Iamandi şi carea cuprinde:

„Considerînd că, după proclamarea Unirei, Adunarea Moldovei nu mai poate funcţiona separat.

Considerînd că şi Adunarea soră s-au prorogat pînă la 24 ianuarie.

Subscrişii propun ca Adunarea să-şi ieie vacanţie pînă la 24 ianuarie, cînd are a se întruni cu Adunarea soră şi a forma Adunarea României la Bucureşti".

Domnilor, de multe ori s-au întîmplat că vorbile cum se făgăduia nu s-au prefăcut în fapte; astăzi însă au sosit timpul ca faptele să ia locul vorbelor. Acum cînd s-au proclamat Unirea trebuie să facem ca actul acest mare să nu mai fie o simplă vorbă.

Camera soră, din momentul cînd au priimit mesagiul domnesc ce-i vestea Unirea, s-au declarat necompetentă de a mai urma izolat lucrările sale înainte şi s-au prorogat pînă la 24 ianuarie. Acest esemplu trebuia să-l urmăm. Din ziua cînd s-au proclamat Unirea, noi nu mai putem legal lucra. Astăzi nu mai esistă Moldova sau Valahia, astăzi este numai România. Noi nu mai sîntem deputaţi ai Moldovei, sîntem deputaţi a României. Camera Moldovei trebuie dar astăzi să-şi ieie ziua bună. Că, pentru interesele locale ale provinţiei noastre, Adunarea au ţinut seamă de ele, căci ea au chemat asupră-le atenţiunea Măriei sale domnitorului, pînă la întrunirea Camerilor; pînă atuncea nu cred că aceste interese vor suferi atît de mult; numai o lună ni mai desparte de ziua de 24 ianuarie, şi apoi ce este o lună în cartea neamurilor? Era cea nouă, inaugurată prin proclamarea Unirei, ni impune datoria ca să nu ni oprim în măreaţa cale în care am intrat. În Bucureşti, noi ni vom ocupa de toate chestiile vitale ale României. Este cu neputinţă ca atunci şi interesele locale ale Moldovei să fie uitate. Eu cred chiar că ele vor fi îngrijite mai bine decît pînă acum. Nenorocirile noastre au provenit nu numai din vina oamenilor, dar şi din mecanizmul cel complicat al Convenţiei[1]. Guvernul, unificîndu-se, va merge mai degrabă şi mai liber înainte. Aşa va fi şi cu Adunarea României. Eu cred dar că aceasta va putea face pentru interesele noastre locale mai mult decît Adunarea Moldovei, căci Adunarea României va avea aceea ce noi nu am avut : *dreptul de inițiativă*. Aşadar, despărțindu-ni pentru un puțin timp, să strigăm strigătul nostru cel național : *Să trăiască România!*

---

* Şedinţa din 14 decembrie 1861.

Suplement estraordinar al M.O. al Moldaviei, 1861, p. 6, col. 1–2.
Pentru alte editări vezi Al. Zub, *op. cit.*, nr. 1428.

NOTE

[1] Pentru precizări vezi textul Convenției în limba franceză publicat în *Acte și documente...*, vol. VI₁, p. 306–314 și traducerea contemporană menționată în nota 4 de la discursul din 9 decembrie 1861 cu privire la alegerea lui Al. C. Moruzi ca deputat al județului Vaslui.

Interpelări adresate guvernului în privința unor măsuri ce trebuiesc luate în vederea consolidării Unirii *

Suindu-mă pentru întîia dată la tribuna Parlamentului României, nu am intențiunea, domnilor miniştri, de a ridica nici un conflict, nici o greutate, ci, din contra, viu cu ferma voință de a nu suscita nici un conflict, de a înlătura orice greutate. Nu mă socotesc în dreptate ca a doua zi după proclamarea unui act aşa de mare, aşa de național ca acela al Unirei, a doua zi după ce ați venit la putere, să intru cu d[umnea]voastră în luptă, dar sînt dator a vă trage luarea-aminte asupra unor împregiurări din Moldavia, o provincie a marelui Principat al României, care astăzi se întinde de la Mamornița pînă la Turnu-Severin şi de aci pînă la Marea Neagră. Ca unul ce am lucrat şi am participat la marele act al Unirei, aş dori ca s-o văz prosperînd în toată demnitatea, în toată legalitatea ce cu toții am văzut în acel mare cuvînt : „*Unirea Română*”.

Eu nu voiesc să deschid rane, ci, din contră, doresc ca ele să se închiză şi să se puie balsam asupra lor. Doresc ca un glas de mîngîiere să ajungă şi în partea României de peste Milcov, căci, dacă Moldova serbează ziua memorabilă a Unirii, ea plînge însă în fața împregiurărilor în cari am lăsat-o înaintea zilei de 24 ianuariu.

Iată interpelările ce voiesc a face şi la care veți răspunde, domnilor miniştri, cînd veți binevoi.

1. Daca Cabinetul îndată după numirea sa a dat ordine telegrafice pentru desființarea ministeriului separatist din Moldova şi concentrarea direcției superioare a trebilor publice din această provincie în mîinile ministeriului României din Bucureşti, astăzi singurul organ legal al puterei executive, singurul responsabil pentru actele acestei puteri în toată întinderea României de la Mamornița şi pînă la Turnul Severinului şi pînă la Marea Neagră !

2. Dacă ministeriul a luat sau, precum cred, este otărît a lua cît mai curînd măsuri spre împlinirea dorinților esprimate de către fosta Adunare a Moldovei în cea din urmă adresă a sa la Mesajul domnesc din

---

* Ședința din 25 ianuarie 1862.

11 decembriu trecut[1], și anume pentru ca înaintea întrunirei ambelor țări surori într-o singură Românie să se îndestuleze trebuințele locale ale Moldovei, încredințîndu-se administrațiunea și justiția țărei și a districtelor în mîna unor persoane care să fie o închezășluire pentru legalitate și pentru ordinul public.

Fac această întrebare pentru că unanima dorință și trebuință rostită de Adunarea Moldovei a fost rămasă cu totul neîmplinită din partea celui din urmă ministru separatist din Iași[2], căci tocmai după mesajul din 11 decembriu legalitatea s-a călcat mai mult, și chiar ordinul public s-a turburat!

3. Dacă ministeriul are cunoștință de conflictul survenit între Ministeriul Instrucțiunei Publice și între Consiliul superior al învățămîntului public din Moldova[3], conflict survenit din nelegala destituire a unui profesore și tăgada drepturilor garantate prin legea Consiliului de instrucțiunea publică, conflict care a avut de consecință demisionarea în masă a profesorilor Universității și a Colegiului, atacarea Colegiului și a Școalei centrale de fete cu forța polițienească și militară, închiderea școalelor și apoi chiar agitațiunea orașului. Toate acestea au provenit de la manifesta și de el propriu mărturisită violare a legei de către ministrul cultelor, cneazul Alesandru Cantacuzino. Întreb dar pre minister dacă este otărît a da o satisfacțiune opiniunii publice și dreptelor cereri ale părinților de familie din Iași, prin *restabilirea legalității în toată sfințenia ei*, în tragerea la răspundere a călcătorilor de lege[4].

4. Mai interpelez pe minister de a-mi spune dacă a și luat măsuri sau precum sînt convins le va lua în curînd spre asigurarea unei zilnice și ieftine comunicațiuni poștale pentru persoane și scrisori între Iași și București, și dacă crede a putea înfățișa în curînd Parlamentului măsurile ce sînt de adoptat spre a face cît mai puțin simțibile pentru Iași consecințele strămutării corpurilor superioare ale statului în capitale României, măsuri dintre care cea mai importantă, cea mai urgentă este depunerea pe biuroul Camerii a concesiunii căilor ferate din provincia Moldovei, date unei companii de mai mult timp și care spre a se pune în lucrare nu așteaptă decît aprobațiunea puterii legislative[5].

5. Dacă ministeriul are cunoștință că, prin niște motive ce cu greu s-ar putea mărturisi și justifica, moșiile monastirilor pămîntene închinate locurilor de jos sînt a se da în arendă în zilele de 1 fevruar viitor și înainte, adică în mijlocul iernei, cu 15 luni înaintea espirărei arendăluirilor actuale, și cu condițiuni cu totul necompasibile cu driturile și interesele țărei, condițiuni care pînă acum s-au fost respins de către toate ministeriile anterioare din Moldavia. Întreb dar dacă ministeriul este otărît a desființa licitațiunile și, dacă este așa, de a și espediat ordinile cuvenite întru aceasta, dîndu-se mai ales acestei măsuri publicitatea cea mai grabnică spre a feri pre clasa arendașilor de zadarnice cheltuieli și drumuri.

6. Cu această ocaziune interpelez îndeosebi pe fostul prezident al consiliului din Moldavia, astăzi ministrul de finanțe al *marelui Principat Român*[6]; îl interpelez de a ne spune pe ce motive legale, o dată cu încuviințarea arendăluirei moșiilor monastirilor pămîntene închinate, ministeriul său a prejudecat și cestiunea de fond a monastirilor pămîntene închinate, puind cestiunea într-o cale contrară autonomiei țărei și protestată de corpurile legiuitoare, și aceasta fără măcar a se înțelege cu ministeriul din București, ca pentru o cestiune de interes comun, mergînd pînă

a face o închiere a consiliului și a adresa domnului un raport cu totul contrariu adevărului și actelor anterioare ale guvernului, ba a priimi și chiar intervenirea și asistența individuală a unor consuli în însuși deliberațiunile unei cestiuni ce nu se poate otărî decît în țară și prin țară.

În tot felul, cer a se depune pe biuroul Parlamentului român actele săvîrșite de ministeriul Moruzi într-o cauză unde nu se atinge mai puțin decît de a cincea parte a pămîntului României.

O mai repet încă o dată, nu voiesc să redic nici o greutate ministeriului României, dar doresc ca așteptarea Moldovei să fie realizată, ca ea să dobîndească de la ministeriul Unirii, de la Camera României, aceea ce n-a putut căpăta de la ministeriele separatiste ale Moldovei, iată cauza pentru care noi am ținut atîta la Unire, pentru care noi moldovenii am ținut atît ca să fim români. *(Bravo repețite.)*

Supliment la Monitorul, 1862, nr. 21, p. 4, col. 2—p. 6, col. 1

NOTE

[1] Dăm *in extenso* textul răspunsului la Mesajul tronului, citit în ședința din 13 decembrie 1861 de către M.K.:

,,Măria ta!

De abia Adunarea Electivă a Moldovei luase cunoștință de mesagiul deschiderei sesiei ei ordinare pe anul 1861—1862, și un al doilea mesagiu veni de vesti țărei și Camerei *Unirea Principatelor Române* și întrunirea reprezentanților nației în orașul București pentru ziua de 24 ianuarie 1862.

Înaintea faptelor mari chestiile secundare, interesele diverse, luptele partidelor, pururea au dispărut în țara noastră. Înaintea erei nuouă ce ni se anunță, înlăturate fiind durerile stărei de tranziție prin care am trecut, viitoriul, iar nu trecutul, fie de acum ținta activităței și a patriotismului nostru. Așadar, astăzi, Adunarea ca și întreaga Moldavie nu va avea în vedere decît curînda realizare a unei dorinți ce este însuși viața nației române, dorință care țara au exprimat-o în atîtea rînduri în chipul cel mai solenel, dorință a căreia împlinire s-au încredințat Măriei tale în zilele de 5 și 24 ianuarie 1859, dorință care se rezumă în cuvîntul *Unire!*

Îngenunchind înaintea Dumnezeului părinților noștri, carele niciodată nu ni-au părăsit, și invocînd și de acum înainte puternicul său agiutor, Adunarea salută cu bucurie viitoarea zi de 24 ianuarie, această mare zi, cînd românii de dincoace și de dincolo de Milcov ni vom da mînile spre a nu le mai despărți, cînd Principatele vor forma un totul, *România*, ce nu se va mai putea sfărîma decît o dată cu însuși sfărîmarea nației noastre.

Răzămîndu-ni în Măria ta și în patriotismul concetățenilor noștri, în București noi vom face *eternă Unirea* Patriei și a Nației. Aice, Măria ta, misia noastră, datoria noastră, este numai de a te felicita și de a-ți mulțămi.

În o zi de așa mare însemnătate, plăcută ni este datoria de a da Măriei tale tot concursul nostru, și prin însuși aceasta de a încuviința mijloacile necesarie pentru îndestularea trebuințelor publice pînă la votarea bugetului general de către Adunarea României. Așadar Adunarea aprobează fără restricție strîngerea veniturilor și facerea cheltuielilor pe trilunia I-i a anului 1862 după statu quo de astăzi și cu singura rezervă în favoarea contribuabililor cuprinsă în jurnalul Consiliului de Miniștri din 9 dechemvrie și comunicată Camerei în ședința din 11 dechemvrie.

În agiunul nouei și mult doritei eri ce ni se vestește, nerăbdarea este mai mult decît legiuită. Cu toate acestea datoria noastră ni îndeamnă să solicităm luarea aminte a Măriei tale asupra necesității de a se regula provizor, pînă la întrunirea Camerilor, neaparatile interese locale ale Moldovei, ca apoi ea întrunită și întrupată cu țara suroră să nu facă în viitoriu pentru noi și fiii fiilor noștri decît o singură și aceeași patrie, iubita Românie.

Să trăiască România!

Să trăiască Măria ta!

Subscriși: Gr. Balș, N. Mavrocordat, L. Cantacuzin, P. Cazimir, D. Corne, Kogălniceanu, P. Mavrogheni".

După lectura acestui text, M. K. propune: ,,Am arătat că numai spontaneitatea, numai unanimitatea Camerei va putea dovedi țărei și puterilor garante că sîntem și astăzi tot aceea ce am fost în 1857 și 1859. Prin urmare propun a se vota această adresă de Adunare prin aclamațiune și fără discuțiune".

,,Adunarea, prin aclamația de trei ori: «Să trăiască România!» adoptează adresa propusă de Comisiune". *Suplement estraordinar al M.O. al Moldaviei*, 1861, p. 2, col. 1 — 2.

Mesajul tronului avea următorul conţinut :

„Domnilor deputaţi !

La ocaziunea deschiderei sesiunei actuale a Adunării v-am zis că Unirea este, în fine, dobîndită pentru noi. Astăzi, cînd au sosit actul prin care se constată recunoaşterea Unirei de către Înalta Poartă şi marile puteri garante şi înscrierea ei în dreptul public european, pe de o parte proclam Unirea înaintea ţărei, iar pe de altă vă convoc, domnilor, a vă întruni la Bucureşti, împreună cu Adunarea ţărei surori, în ziua de 24 ianuarie viitoriu.

Pînă atunci dar, în privire că finitul anului se apropie, vă recomand, domnilor, a regula împreună cu guvernul Meu asigurarea diferitelor servicii publice.

Dumnezeu să binecuvînteze lucrările Adunărei şi să vă aibă în a sa sîntă pază”.

Şedinţa din 11 decembrie 1861. *Ibidem*, p. 2, col. 1.

[2] Ultimul guvern din Moldova a fost cel prezidat de către Alexandru C. Moruzi (5 oct. 1861—22 ianuarie 1862).

[3] În şedinţa Camerei de la Iaşi din ziua de 9 decembrie 1861 s-a citit „o petiţiune a domnului profesore Verdeanu, exdirectore la Şcoala centrală de fete”.

După citirea petiţiei, deputatul A. Grigoriu a spus : „Mi se pare că din cauza aceasta şi Consiliul şcolar refuzază de un timp de a funcţiona, aceasta este un caz foarte grav. Eu sînt de opiniune că deşi se va trimete la secţiune însă să se caute de urgenţă”. Adunarea a acceptat propunerea. *Suplement estraordinar al M.O. al Moldaviei*, 1861, p. 2, col. 1. Vezi în volumul de faţă şi „Interpelare cu privire la «conflictul survenit între ministrul instrucţiunii publice (Alexandru Cantacozin) şi între Consiliul superior al învăţămîntului public din Moldavia»” din ziua de 16 martie 1862.

[4] În ceea ce priveşte cauzele şi desfăşurarea conflictului vezi mai jos şi „Dezvoltarea interpelării în privinţa aşezămintelor de instrucţiune publică, din Iaşi»” din ziua de 19 martie 1862.

[5] Barbu Catargiu a răspuns imediat că aşteaptă proiectul de lege referitor la concesionarea construcţiilor de căi ferate să vină de la Iaşi „şi îndată îl vom supune înaintea Camerei şi vom susţine tot ce vom crede a fi de interesul ţărei”. *Supliment la Monitorul*, nr.20/1862, p. 7, col. 1.

[6] Ministrul finanţelor era Alex. Moruzi.

Cu privire la arendarea moşiilor mănăstireşti el a arătat în aceeaşi şedinţă următoarele :

„După cele ce am auzit şi din citirea chiar a unui «Monitor» din Moldova, am văzut că s-a publicat arendarea acestor moşii pentru anul 1863 tocmai în timpul cînd era să se serbeze aci o sărbătoare naţională, un timp foarte necuviincios, căci la noi mezatele se fac în luna iunie. De aceea eu, pe de o parte, am cerut lămurirea pentru ce s-a publicat această licitaţie în aşa timp, şi pe de altă parte am referat Consiliului de Miniştri să se suspende mezatul, căci eu singur nu o puteam face aceasta, fiind încuviinţat acest mezat prin o hotărîre a Consiliului din Moldova, înalt întărită, şi cred că Consiliul va suspenda acest mezat. Şi noi, domnilor, recunoaştem că cestiunea moşiilor pămîntene închinate e o cestiune importantă, o cestiune gravă, o cestiune naţională, ce şi în Divanul Ad-hoc s-a tratat cu mult interes.

De aceea, domnilor, şi acum trebuie să o tratăm în favoarea ţărei şi pentru acest scop am scris domnului director să-mi trimită toate actele relative la această cestiune şi de îndată ce le voi căpăta voi face cunoscut Camerei în ce stă cestiunea, căci o asemenea cestiune română nu poate fi sfîrşită fără încuviinţarea Parlamentului român”. *Suplement la Monitorul*, 1862, nr. 21, p. 7, col. 2 ; p. 8, col. 1.

Intervenţie în care mulţumeşte lui Barbu Catargiu şi Gr. Balş pentru modul leal în care au răspuns interpelărilor sale [*]

Mulţumesc pentru esplicările france şi leale ale ministeriului. În cît se atinge de persoana mea, asigurez pe ministeriu că pururea voi avea în vedere sfatul bun şi priincios al înţelegerii între guvern şi Cameră, şi numai cînd legalitatea se va călca numai atuncea va putea urma conflicte.

Sînt de asemenea mulţumit de asicurarea dată de ministeriu în privirea desfiinţării guvernului interimar, căci acel guvern n-a fost decît aşa.

---

[*] Şedinţa din 25 ianuarie 1862.

Nu voi astăzi să intru în amănunte, însă la timpul cuvenit voi arăta în ce stare se afla Moldova în zilele pornirii noastre de acolo. Era un timp cînd în capul ţărei se afla un strein, cînd am venit aici la 1857 în timpul Comisiunii internaţionale, dară cu toate acestea eram mai securi de cele ce lăsam în urmă decît acum.

Asemenea sînt mulţumit de asecurările date de ministeriu în privirea prezentării proiectului de căi ferate şi rog să se ia în privire o dorinţă esprimată prin interpelarea mea, adică o zilnică şi ieftenă comunicare postală, căci, domnilor, e cu neputinţă să mai continuăm a rămînea cu starea de lucruri în care ne aflăm astăzi, căci nu poate toată lumea să cheltuiască 50 galbeni pentru ca să vie aici spre a-şi apăra un interes de 100 galbeni.

Sînt mulţumit asemenea cu asecurarea domnului ministru de culte în privirea comisiunii de anchetă ce promite că va trimite spre a cerceta cauza dintre fostul ministru de culte şi Consiliul superior al instrucţiunii publice din Moldova. Dar fac cunoscut domnului ministru că domnul directore Boian nu e persoană neatîrnată în cestiunea aceasta. D[omnia] lui a luat parte activă în acest conflict, D[omnia] lui a fost acela care s-a dus în şcoala fetelor şi au insultat pînă şi slăbiciunea sexului [1].

În cît se atinge de punctul al cincilea şi al şeselea din interpelare, pentru moşiele pămîntene închinate streinilor, fiind o cestiune de fond, cer să se puie pe tărîmul naţionale şi să se hotărască în ţară, prin ţară şi pentru ţară.

Astfel n-am decît a adresa mulţumirile mele ministeriului pentru lealitatea esplicărilor sale [2].

Supliment la Monitorul, 1862, nr. 21, p. 8, col. 1 — 2.

NOTE

[1] La ceastă intervenţie ministrul cultelor mulţumeşte lui M.K. pentru precizările făcute în legătură cu atitudinea directorului Boian şi arată că ,,chiar de aceea noi am otărit a rîndui o anchetă ca să cerceteze această cauză, care anchetă să fie compusă din oameni în care să nu fie desemnată nici o urmă de parţialitate, fără a avea o opiniune politică şi cari să aibă o inimă română”. *Ibidem.*

[2] După intervenţia lui M. K., deputaţii A. Panu, A. G. Văsescu, A. G. Golescu, C. Grădişteanu, A. C. Golescu au făcut o propunere care se încheia astfel : ,,[...] Adunarea declară că-şi face rezervă de toate drepturile sale pentru esaminarea şi soluţiunea acestei cestiuni la timpul cuvenit şi dă în ştirea părţilor care ar contracta pe temeiul şi pe credinţa încheierii ministeriale din decembrie contenit, privitoare la imposesuirea moşiilor din Moldova, zise închinate Locurilor de Jos, că acturile şi contractele încheiate între egumeni şi arendaşi vor fi şi vor rămînea ca nevenite din ziua în care un vot al Adunărei va regula legislativamente această importantă chestie”. *Ibidem*, p. 8, col. 2 — nr. 22, p. 1, col. 2.

Discurs cu privire la întocmirea listelor electorale *

Am auzit cu o deosebită bucurie cuvintele pline de lealitate şi patriotism ale domnului preşedinte al consiliului [1], cuvinte de la a cărora realizare atîrnă toată fericirea patriei : stingerea tăciunelui vrajbelor, şi numai atunci, domnilor, va fi stins, în adevăr stins, acest tăciune, cînd vom căuta a ne ţine în legalitate pentru noi şi pentru amicii noştri, ca şi pentru inemicii noştri, pentru cei mari şi puternici, ca şi pentru cei mici şi slabi. Am auzit încă şi chiar acum răsună la urechile mele patriotica profesiune de credinţă a ministeriului că-şi va căuta puterea şi energia, că-şi va pune onoarea sa în păzirea legalităţii. Nimic mai mult, domnilor, nu reclam decît aceasta : legalitate [2].

---

* Şedinţa din 30 ianuarie 1862.

Ce poate face mai bine un ministeriu, a zis domnul ministru prezidinte, decît a păzi legea? Păzirea legii este darea de instrucţiuni. Eu socotesc însă că nu e destul atîta; în starea actuală în care ne aflăm, se cere şi o datorie morală, aceea de a se priveghea păzirea nu numai a literei, ci şi a spiritului legii.

Nu vin a face solidar pe ministeriul actual de actele ministerielor trecute separatiste din Moldova şi din Ţara Românească; acesta e un ministeriu singur în România, un ministeriu unionist, şi care a declarat că va căuta ca relele ţărei să peară pe viitor şi legalitatea să devie un fapt, iar nu ca pînă acum o literă moartă. Nu voi să pun în acuzare pe ministeriul trecut, ci viu numai să arăt pericolul de a continua greşelele regimului separatist ce de trei ani ne-au zbucinat. Şi eu, domnilor, am fost la putere, am fost ministru şi ca ministru am mărturisit singur că, cu legea de azi electorală aşa de elastică, nimic nu e mai uşor decît de a da instrucţiuni bune, dar care cu toate acestea nu pot împedeca de a face ca dreptul de alegere să fie un cuvînt deşert. *(Aplauze în tribune.)*

Domnul preşedinte citeşte articolul din regulament în care se zice că orice persoană din public tulbură liniştea sau dă semne de aprobare este scoasă afară din sala Adunării, şi roagă pe public să nu-i dea ocaziune a aplica acest articol.

Am zis că e cu putinţă ca instrucţiunile să fie bune şi cu toate acestea libertăţile electorale să fie călcate, şi toată nepărtinirea ce se cere în confecţionarea listelor să devie o iluziune, ca astfel reprezentaţiunea naţională să fie falsificată chiar din izvorul său. Nu vă pot da o mai mare dovadă de importanţa acestui izvor decît spunînd un mare fact, recunoscut de Europa întreagă : domnul Brătianu a zis că de la colegiele electorali atîrnă la noi toate puterile statului; dar D[omnia] lui a omis ceva, pe care-mi va da voie a-l spune eu : de la colegiele electorali a atîrnat marele act al Unirei de la 9 şi 27 octomvrie 1857 [3], cel puţin pentru Moldova. Aduceţi-vă aminte, domnilor, că în fosta Moldovă în 1857 s-au dat instrucţiuni, şi nimine n-a zis că nu erau bune. Cu toate acestea s-a găsit un ministru, domnul C. Catargiu, ce face parte din astă Adunare şi care acum e absent, şi a produs o Cameră cu totul separatistă, încît a trebuit ca Napoleon al III-lea să meargă la Osborne ca să se strice alegerile din Moldova [4]. În urmă însă întărindu-se legalitatea, nouăle alegeri au produs o Cameră cu totul unionistă. Instrucţiunile, domnilor, au fost bune [5], numai au atîrnat de un singur om. Iată cum s-a dobîndit cu aceleaşi instrucţiuni o Cameră radical separatistă şi apoi alta radical unionistă. Instrucţiunile nu s-au călcat deloc, dar corespondenţa domnului Vogoride a dovedit că în mînele unui ministru dibaci se pot falsifica listele foarte uşor.

Domnul ministru primar a mai zis că legea e deslușită și că leacul e Curtea de Casațiune, dar întreb de ce nu s-a format, căci e mai mult decît un an de la promulgarea legei pentru constituirea ei?

Reforma legii electorali s-a uitat chiar a se menționa, și negreșit aceasta este cea mai necesară, — dovada e că chiar Comisiunea Centrală a simțit nevoia acestei reforme, făcînd un nou proiect de lege, mai cu seamă spre a se lua din mîna administrațiunii confecționarea listelor electorali, și această trebuință a fost atît de invederată, încît a putut întruni voturile amînduror partidelor ce erau reprezentate acolo. În cîtă vreme, domnilor, formarea listelor va fi în mîna administrațiunii, ministerul e responsabil pentru orice călcări s-ar face. Noi moldovenii avem esemplu că s-au putut face liste după placul ministrului, fără să fie ordin în scris, cu toate că un ministru mai are și alte mijloace afară din ordinile formali, căci cine poate cunoaște celalt fel de instrucțiuni secrete ce se dau prin telegraf și prin alte mijloace? Oricum însă un ministru nu poate fi mai puțin responsabil de ilegalitățile comise și fără să fi dat ordine; însăși Camera din București a pus în judecată pe un ministeriu pentru ilegalitățile nu numai ce a comis el, dar și care a lăsat a se comite; această espresiune o iau textual din actul de acuzare al ministeriului Epureanu.

Lăsînd însă teoria generală și viind la cele ce privesc pe Moldova, rog pe domnul președinte al ministeriului actual să nu ia nici o solidaritate cu cele acolo preurmate. Vă voi citi instrucțiile în această materie dintr-o circulară din 4 ianuariu, cari nu s-au modificat în nimic, dar cari în urmă au fost călcate. Iată ce se zice în acele instrucțiuni:

Domnul Kogălniceanu citește următoarele pasaje.

„Art. IV din Instrucțiile pentru întocmirea listelor electorale pe anul 1861 zice: « Prefecturile vor întocmi listele electorale pe anul 1861, *ex officio*, luînd de bază listele anului trecut și rectificările făcute la dînsele și publicate prin „Monitor". Prefecturile vor înscrie pe acei ce ar fi dobîndit calitățile electorale în cursul anului 1860 și vor șterge pe acei ce le-ar fi perdut în același timp ».

Cu mirare însă am văzut în unele liste și mai ales în acele ale orașului Iași lipsind un mare număr de alegători, care au figurat și în listele anului 1859, și în acele ale anului 1860, fără ca să fie vreo dovadă că în cursul anului trecut aceștia ar fi perdut din averea care a fost îndrituit înscrierea lor de mai nainte. Instrucțiile electorale sînt foarte lămurite, ele zic « că la facerea listelor nouă să se ia de bază listele anului trecut și să nu șteargă decît pe acei care ar fi perdut calitățile electorale în același timp ». Prin urmare, domnule prefect, vă invit ca de îndată să complectați listele cu înscrierea tutulor alegătorilor ce au figurat în anul trecut, cu singura ștergere a acelora care ați avea dovadă pozitivă că în anul trecut au perdut din averea lor sau au căzut în unul din catigoriele de escluzie prevăzute prin § II, art. XVI[6] ".

„Dacă vreuna din persoanele înscrise în listele anului 1861, pe simplul fact că au fost înscriși și în anii precedenți, n-ar avea calitățile electorale cerute de Convenție, va fi treaba și dritul celorlalți alegători de a reclama ștergerea lor, precum aceasta pre larg se lămurește prin art. XX din noile instrucții"[7].

„Dar d[umnea]voastră nu aveți dreptul să ștergeți din listă nici un alegător fără a avea dovadă pozitivă de necapacitatea sa electorală.

În toate operaţiile electorale, povăţuiţi-vă, domnule prefect, de acest principiu în caz de îndoială: dacă o persoană are drit de a fi înscrisă între alegători sau ba, îndoiala trebuie pururea să se otărască în favoarea înscrierei. Legea noastră este îndestul de restrînsă, fără ca să avem trebuinţă prin interpretaţii a o face şi mai restrînsă.

Nu scăpaţi asemenea din vedere că guvernul nu are nici dritul, nici interesul de a înrîuri în facerea listelor electorale. Cît pentru mine, domnilor prefecţi, eu sînt pentru reforma legii electorale, dar niciodată nu voi aproba desfigurarea listelor electorale".

Domnilor, ministeriul care a dat aceste instrucţiuni s-a demisionat chiar în mijlocul confecţionării listelor, în 17 ianuariu[3]. Ministeriul ce mi-a succes, atît prin opiniunile politice ce reprezintă, cît şi prin relaţiunile individuale, nu avea motive de a fi cruţător către mine. Cu toate acestea acel ministeriu văzînd că listele sînt făcute în toată legalitatea le-a păstrat. Listele acelea dară sînt bune şi ministeriul din urmă din Moldova nu avea altă datorie decît a le lăsa întocmai, rămîind cetăţenilor dreptul de a contesta pe acei ce şi-ar fi perdut calităţile lor politice; el însă a făcut din contra, lăsînd ca prefectul să şteargă pe cine va voi. Sînt alegători, domnilor, care au figurat în toate listele de la 1858 şi pînă la '861 şi în '862 s-au şters fără protestul cuiva.

Vă întreb dacă găsiţi aceasta drept? Vă voi cita un fact întîmplat în colegiul alegătorilor oraşiului Iaşi: s-au contestat calităţile de alegători a unui număr de 18 persoane pe cuvînt că nu au avere de 6000 galbeni, ba nici de 600, şi prefectul a respins contestarea cu aceste cuvinte foarte naive scrise pe petiţiunea lor: cu toate că cunoaşte în adevăr că persoanele contestate nu au averea cerută de legea electorală, însă, fiindcă a primit ordine de la ministeriu, el îi păstrează înscrişi. Prin aceasta prefectul a dat o dovadă de neatîrnare, voind totodată să arate şi neperfecţiunea legii electorale şi poziţiunea unui prefect. Ei bine, domnilor, asta s-a făcut subt ochii noştri în Iaşi, dar oare ce va fi prin districte? Ştiu încă multe ce s-au făcut, şi încă au trebuit să se mai facă în urmă, căci noi am pornit spre Bucureşti de pe la 14, încît nu am putut să fim în zilele din urmă de 26 şi 27 ianuariu, cînd se încheie terminile confecţionării listelor, şi totodată nici am putut să avem cunoştinţă de dînsele, căci videţi ce viscole sînt şi pînă chiar şi linia telegrafului a fost întreruptă din cauza furtunelor. Sînt sigur însă că se vor fi făcut cu grămada, mai cu seamă că asemenea ilegalităţi se obicinuieşte a se face, după cum se zice, pe la spartul tîrgului, şi dacă nu au venit protestări pînă astăzi din Moldova e, cum zisei, din cauza timpului, însă pe curînd vom vedea venind un nămol spăimîntător.

Supliment la Monitorul, 1862, nr. 24, p. 5, col. 1—p. 7, col.1.

NOTE

[1] Preşedintele Consiliului de Miniştri era Barbu Catargiu.

[2] Vezi discursul ţinut de Barbu Catargiu în aceeaşi zi în *Supliment la Monitorul*, 1862, nr. 24, p. 3, col. 2 — p. 5, col. 1.

[3] În text datele sînt greşite, este vorba de zilele de 7 şi 29 octombrie 1857. În 7 octombrie în Adunarea Ad-hoc a Moldovei au fost votate „dorinţele ţărei" — vezi volumul de faţă partea I, p. 25, iar în 29 octombrie 1857 s-au votat principiile fundamentale de reorganizare a ţării:

„I. Privilegiile de clase vor fi desființate în România.

II. Egalitatea tuturor românilor înaintea legii.

III. Așezarea dreaptă și generală a contribuțiilor în proporție cu averea fiecăruia fără deosebire.

IV. Supunerea tuturor la conscripția militară.

V. Accesibilitatea pentru toți românii la funcțiile statului". *Acte și documente*..., vol. VI$_1$, p. 141.

[4] Întîlnirea de la Osborne a avut loc între regina Victoria a Angliei și Napoleon al III-lea, împăratul Franței, între 6 și 10 august 1857. În urma înțelegerii, cele două puteri, așa după cum se vede din telegrama lui Musurus pașa, ambasadorul Porții la Londra, către Ali pașa, delegatul Turciei în Congresul de la Paris, urmau „să sfătuiască Poarta să anuleze alegerile din Moldova și să permită ca listele electorale să fie revizuite pe bazele stabilite la Conferința de la Constantinopol din 30 mai [1857, n.n.] și ca alegerile să aibă loc la expirarea a 15 zile de la primirea de către caimacam a ordinului Sublimei Porți. În schimb, s-a convenit că, indiferent care ar putea fi hotărîrea Divanurilor Ad-hoc, Anglia și Franța în reuniunea Congresului de la Paris vor menține suzeranitatea Înaltei Porți și vor folosi toate eforturile lor pentru a restabili în principate o organizare care să le unească sub raport militar, financiar și juridic, dar sub doi domnitori separați. Partea a doua a acestui aranjament trebuie considerat pentru un moment drept confidențial [...]". Textul francez în *Acte și documente* ... Publicate de Ghenadie Petrescu, Dimitrie A. Sturdza și Dimitrie C. Sturdza, vol. V, București, 1890, p. 435 — 436.

[5] În ce privește conținutul instrucțiunilor vezi: „Firmanul pentru convocarea Divanurilor Ad-hoc în Valahia și Moldavia, stabilit în Conferința reprezentanților puterilor europene, din 13 ianuarie 1857. Constantinopole". *Acte și documente*..., Publicate de ..., vol. III, București, 1889, p. 1049 — 1052.

[6] Cf. și supra nota 4 de la „Discurs cu privire la alegerea lui Al. C. Moruzi ca deputat al județului Vaslui", în ședința din 9 decembrie 1861; cf. și instrucțiunile din *Monitorul oficial al Moldovei*, nr. 67 din 24 decembrie 1860, p. 265, col. 1, care arată expres că ele sînt în conformitate cu anexa publicată în nota menționată.

[7] Cf. *Monitorul oficial al Moldovei*, nr. 74 din 4 ianuarie 1861, p. 293, col. 1.

[8] Guvernul Mihail Kogălniceanu (30 aprilie 1860 — 17 ianuarie 1861).

Intervenție polemică cu D. Ghica în care enumără abuzurile făcute cu prilejul alegerilor din Moldova *

Mă adresez mai întîi la domnul G. Văleanu să se încredințeze bine și să-mi arate de am vorbit de două ori, căci, de va fi așa, atunci eu sînt gata a mă da jos de pe tribună, dar, de nu voi fi vorbit decît o dată, atunci domnul Văleanu trebuie a-și retracta cuvintele.

Domnul Văleanu: Cer iertare, căci nu am observat destul de bine.

Cel dîntîi cuvînt al onorabilului fost ministru, domnul D. Ghica, a fost că-i place lupta și că în luptă se află în elementul d[umnea]lui. Despre acest adevăr am şi fost îndată convins, căci m-am văzut de către d[umnea]lui tras într-o luptă cu totul străină de mine. Domnilor, eu nu vreau să ieu la luptă pe nimeni, nici pe ministeriul separatist, nici pe ministeriul unionist. Am dovedit aceasta chiar prin cuvintele mele din şedinţa trecută, cînd am făcut interpelaţiune ministeriului actuale[1] şi i-am declarat că nu voiesc a-l trage la luptă, după cum şi azi i-am repeţit că nu voiesc a-l face solidariu de neorînduielele comise în facerea listelor electorale de către ministeriul trecut. Şi dacă, domnilor, nu am voit a intra în luptă cu un ministeriu care e la putere şi cu care tot ar mai fi o glorie de a mă lupta, cu atît mai puţin nu puteam căuta lupta cu un ministeriu trecut, cu care nu am avut în nimic a face.

---

* Ședința din 30 ianuarie 1862.

Dar aş întreba pe fostul preşedinte al ministerului separat din România[2]: are d[umnea]lui mandat de la colegul său, fostul preşedinte al ministeriului separat din Moldova[3], pentru ca să vină să se facă apărătoriul ministeriului separatist din Moldova? Căci eu, spre a sprijini tînguirea în privinţa listelor electorali, nu am citat fapte din Ţara Românească, ci din Moldova. D[umnealui] zice că eu am asemănat administraţiunea D[omniei] sale cu a domnului Vogorides. Domnilor, nu numai că nu am asemănat ministerul domnului Ghica cu al lui Vogorides, dar nici chiar aceluia din Moldova noi nu i-am făcut asemenea această asemănare, ci am arătat că cele urmate sub ministeriul domnului Costin Catargiu au dovedit cît legea electorale e de viţioasă şi ce poate face un ministru dibaci cu o asemenea lege, dînd instrucţiuni foarte legali şi lăudabili, şi cu toate acestea rămîind destul cîmp a face aceea ce îi place. Dar nicicum însă nu am cugetat să se asemănez[e] administraţiunea fiului lui Gregoriu Ghica vodă cu caimacania domnului Vogorides.

Domnul Ghica a zis însuşi: Mă aflu în elementul meu cînd sînt în luptă. Această mărturisire, domnilor, nu este din cele mai avantajoase în privinţa calităţilor D[omniei] sale ministeriali, căci un luptător nu caută decît victoria, pe cînd un ministru [nu] trebuie să caute decît legalitatea şi dreptatea. D[omnia] lui cu cuvintele D[omniei] sale m-au atras şi pe mine în luptă.

Deci, primind-o de nevoie, voi lăsa pentru un moment lucrurile din Moldova, ca să vin la cele din Valahia. Domnilor, am trecut prin Buzău. Acolo mi s-a spus că un oarecare domn Deşliu, voind să sporească numărul alegătorilor, a căutat şi a găsit vreo patruzeci, cărora le-a împărţit cîte o bucăţică de pămînt, de un stînjen, dintr-un loc ce-l avea în oraşul Buzău, spre a le da reşedinţa în acel oraş, şi cu modul acesta ei s-au făcut alegători.

Aceasta e enormitatea cea mai mare ce poate [să] eziste. Dacă aceasta s-ar fi făcut pe timpul ministeriului meu, eu aş fi dat în judecată pe acel funcţionariu care a făcut asemeni falsificaţiuni. Dacă s-ar priimi asemine precedent ca temei legale, atuncea am vedea în Moldova, la districtul Neamţului, pe proprietarul de 80 mii de fălci luînd 40 mii* din ele şi împărţind cîte o mie fălci la 40 mii inşi*, şi astfel ar fi secur pe viaţă de alegerea sa, fiindcă în acel district nu sînt decît 17 alegători proprietari mari.

În Moldova, domnilor, s-au făcut de multe ori încercări de asemenea danii, şi Camera le-a respins întotdeauna şi le-a privit ca fraude, osîndind pe cei ce se încercau a le face.

Mai încolo, domnul Ghica voind a se apăra vine a contesta Adunării dreptul de a cerceta cazurile speciale de ilegalităţi, zicînd că nu poate Camera să se prefacă în tribunal.

Însă unde e acel tribunal care să scutească pe Cameră de această necesitate? Deci, fiindcă el nu există, Camera trebuie să-i ţie locul. Această teorie e susţinută şi de fostul preşedinte al ministeriului separat, căci în anul trecut ştim că darea în judecată a ministeriului Epureanu a fost bazată pe ilegalităţile comise în deosebite judeţe şi plăşi [4].

Mai zice domnul Ghica că şi noi dorim să se înfiinţeze Curtea de Casaţiune, dar că cestiunea Unirii l-a împedecat, cînd a fost ministru, de la înfiinţarea ei. Nu înţeleg că justiţia poate să aibă ceva de comun cu politica, ca astfel să se suspende punerea în lucrare a unei legi votate de Cameră şi sancţionată şi promulgată de domn. Legea Curţii de Casaţiune a fost sancţionată de domn şi promulgată; prin urmare, după trei luni de la promulgare ea trebuia să fie pusă în lucrare.

Nu mi se zică că înfiinţarea acestei Curţi era un fapt intempestiv pentru Unire. Eu unul nu cunosc nici un caz unde justiţia ar depinde de la politică, nici nu văz ce împedecare ar fi făcut regulata fun[c]ţionare a justiţiei cauzei Unirei românilor. Dar, dacă, domnilor, Unirea nu se făcea încă duoi ani de zile, oare Curtea de Casaţiune nu trebuia formată? Oare atuncea Ţărele Româneşti nu ar fi ajuns într-o stare mai deplorabile decît acea a Franţei în timpul republicei roşie, unde chiar atunci justiţia foncţiona, rea, crudă, dar foncţiona? E trist pentru o ţară cînd justiţia depinde de politică, cînd se află o administraţiune care sechestrează justiţia, îi ia cheia şi o pune în buzunar. Dacă venim şi ne tînguim Camerei, e pentru că Curtea de Casaţiune nu e înfiinţată. Pentru noi, domnilor, moldovenii, formarea listelor ia cestiune de viaţă, căci, dizolvîndu-se Camera, nu ştim dacă unul din noi mai poate fi reales, pentru că nu numai că nu am văzut listele electorali, dar nici chiar timpul nu ne iartă să putem protesta. Toţi am trebuit să purcedem, tocmai în timpul confecţionării listelor. Nici unul nu ştim de mai sîntem înscrişi. Ştim numai că am lăsat administraţiunea şi justiţia în mînele unei şi aceleiaşi persoane, că administraţia era compusă de oameni respinşi chiar de guvernul lui Vogorides, că ministeriul separatist, ce nu putea funcţiona decît pînă la 24 ianuariu, a funcţionat pînă ieri, încă.

Prin urmare, nu s-ar cuveni ca eu să acuz ministeriul unionist din Bucureşti pentru fapte săvîrşite de ministeriul separatist din Moldova[5], a cărui funcţionare nu era decît pînă în ziua de 24 ianuarie. Ilegalităţile ce au trebuit să se comiţă în ajunul închiderii listelor, aceasta e cauza ce ne face să cerem prelungirea şi sfărîmarea listelor electorale din Moldova, pentru că noi nu am ştiut cine sînt înscrişi şi cine nu şi pentru că în Moldova n-au fost tribunalele ca o instanţie de apel, căci acolo capul administraţiunii era şi capul magistraturei. Voi veni acum la oarecare fapte izolate din Moldova. În Bacău s-au şters din liste, pe temei că nu sînt români, oameni care au figurat la toate alegerile, cărora Adunarea le-a dat marea împămîntenire, precum domnul Prodan.

---

* Citeşte : 40 inşi.

Iată dar acolo un tribunal a cărui autoritate o credea mai mare decît a Adunării, căci ceea ce Adunarea face el o nesocoteşte. Adunarea zice că e român, prefectura şi judecătoria de Bacău zic că e strein. Tot aşa s-a făcut şi cu căpitanul Botezatu, ce are o avere de 15 mii galbeni, contestîndu-i chiar şi naţionalitatea. Un om care a servit ţărei din tinereţele sale, cunoscut de pămîntean, e astăzi şters din liste sub cuvînt că au fost strein, şi aceasta din cauză numai că în capul trebilor judecătoriei s-au lăsat un om care, precum am mai zis, au fost respins chiar şi de guvernul lui Vogorides.

Adunarea din Moldova, în discursul său, au cerut de la domnitor să se ia măsure serioase pentru a se lăsa acea provincie în mîna unor oameni cu inimă şi sentimente de român.

S-a fost întrebat preşedintele ministeriului ce se va face cu acei oameni care nu prezentă nici cea mai mică garanţie de onestitate şi indepen[den]ţa lor, şi d[umnea]lui a promis că îi va depărta pe toţi. Ei bine, domnilor, nici unul nu s-a schimbat pînă acum, nici acel de la Bacău, nici prefectul de la Peatra, un om fugărit de popor pe timpul domniei lui Gr. Ghica, dat în judecată criminală din funcţiunea sa de preşedinte la tribunalul distr[ictului] Vaslui. Votul Camerii a rămas nerespectat. La Huşi, domnilor, fac apel la domnul N. Catargiu să spună dacă d[umnea]lui e secur de a mai fi ales deputat după listele care s-au format acolo. Apoi, domnilor, cum vreţi să venim astăzi şi să zicem că menţinem aceste liste, cînd şi în facerea lor, şi în alegere, urmează violenţe mari, ce nu mai au nici o măsură. Fac apel la domnul Gr. M. Sturdza să spună dacă la alegerea din Ieşi un alegătoriu nu s-a destituit din funcţiunea sa pentru că a votat în contra domnului Docan.

Domnul pr[inţ] Gr. M. Sturdza: Da, Da.

Pentru că a votat în contra domnului Docan şi totdeodată se spune acest motiv cu atîta francheţă, ce dar se mai poate spera de la asemenea liste electorale? Nu vreau, domnilor, să intru în mai departe amănunturi. Cînd va veni timpul, atunci voi spune în ce stare era Moldova în timpul Unirii.

La toate unirile părţile vin cu zestrea lor, atunci voi spune şi eu ce zestre va aduce Moldova.

Supliment la Monitorul, 1862, nr. 25, p. 5, col. 2; p. 8, col. 1.

NOTE

[1] Cf. supra interpelarea făcută în ziua de 25 ianuarie 1862, p. 56.

[2] Guvernul prezidat de Dimitrie Ghica: 19 iulie 1861 — 11 dec. 1861 (21 ian. 1862).

[3] Guvernul prezidat de Alexandru C. Moruzi: 5 oct. 1861 — 22 ian. 1862.

[4] Se referă la guvernul condus de Manolache Costache Epureanu: 10 noiembrie (1859— (3 — 30 apr. 1860).

[5] Referire la guvernul din Ţara Românească, condus de Dimitrie Ghica (19 iulie 1861 — 11 decembrie 1861, interimar pînă la 22 ianuarie 1862) şi la cel prezidat de Al. C. Moruzi din Moldova (5 octombrie 1861 — 22 ianuarie 1862).

Discurs polemic cu principele Gr. M. Sturdza cu privire la întocmirea listelor electorale *

Am şi eu cuvîntul, domnule preşedinte [1]?

Domnul preşedinte: S-a propus ordinea zilei şi nu mai pot nimenui da cuvîntul decît asupra ordinii zilei.

Fiecare din noi are dreptul a-şi espune în această Cameră părerile sale. Eu cred că nu am fost niciodată un motiv de scandal, n-am suflat niciodată vîntul discordiei, ca să-mi luaţi acum cuvîntul. Nu voi să surprind Camera declarînd că voi vorbi numai asupra ordinii zilei. Domnul Sturdza a atacat toate ministeriele din Moldova [2]. Este de datoria mea să mă apăr, ca unul ce am fost şi eu ministru şi fiţi încredinţaţi că nu ca să arunc discordia, ci tocmai pentru împăcăciune cer cuvîntul. Fac apel la domnul Gr. M. Sturdza spre a interveni şi D[omnia] lui să mi se dea dreptul de [a] vorbi.

Domnul princ[ipe] Gr. M. Sturdza: Domnul Kogălniceanu nu găseşte [sic] că cuvintele mele coprind imputări. Eu nu ştiu să fi făcut imputări, însă, fiindcă D[omnia] lui crede aceasta, aş ruga pe Adunare să dea voia domnului Kogălniceanu a le rosti, şi eu sînt gata a-i răspunde.

Adunarea încuviinţează a vorbi domnul Kogălniceanu.

Domnul preşedinte îi acordă cuvîntul după ce domnul Brătianu a cedat rîndul său domnului Kogălniceanu.

Mai nainte de toate daţi-mi voie a vă esprima recunoştinţa mea că nu mi-aţi închis gura şi a lua aci la tribună angajamentul că cuvintele mele nu vor tinde decît la împăcăciune.

Un ilustru avocat francez a zis că înscrierile electorale dă în mîinile fiecăruia o parte din soarta patriei. Prin urmare şi eu sînt în drept a zice că înscrierea în listele electorale trebuie să ne intereseze mai nainte de toate, căci ne dă în mînă fericirea şi viitorul României.

Îmi pare rău, domnilor, că o cestiune aşa de mare care nu trebuie să intereseze o partidă sau alta, ci naţiunea întreagă, să fie un măr de discordie între noi.

S-a ridicat o acuzaţie din partea unui partid în contra altui partid.

N-aş fi voit ca de la a treia zi a întrunirii noastre să se ridice steagul de partidă, şi-mi pare rău că domnul Gr. Sturdza a venit să rădice steagul conservatorilor în contra steagului progresiştilor.

Misiunea noastră, domnilor, mai ales a deputaţilor din Moldova, era de-a lăsa peste Milcov patimile noastre şi a fi un element de armonie, de unire în această nefericită ţară sfărîmată de partizi. Nu era trebuinţă să ridicăm steagul conservatorilor şi steagul liberalilor într-o cestiune care interesează pe toţi: buna-credinţă în alegeri, ci să ridicăm cu toţii steagul mai strălucit, mai frumos şi mai iubit decît al oricărei partide, steagul României.

Am auzit adineaori pe preşedintele consiliului [3] lăudînd cuvîntarea domnului Gr. Sturdza pentru logica sa cea puternică, zicea D[omnia] lui; eu viu să reclam acum contra acestei logice puternice.

Mai întîi dea-mi voie domnul Sturdza să facem ceea ce face un bun neguţător, un bun gospodar în casa sa, să ne cercetăm catastişele. D[om-

---

* Şedinţa din 1 februarie 1862.

nia] lui, cercetînd catastihul d[umnea]lui politic, ministerial, electoral, a zis că Camera s-a dizolvat de 5 ori. Eu, domnilor, ştiu că de trei: de două ori aici şi o dată în Moldova. Acum a patra şi a cincea oară nu ştiu cînd s-a făcut, şi aştept să ne spuie D[omnia] lui.

Domnul princ[ipe] Gr. Sturdza: Voi spune-o la tribună.

Domnul Sturdza a zis că dizolvările Camerei s-au făcut toate sub ministere progresiste. Cercetînd catastişele găsesc că nu e aşa. Camera s-a dizolvat sub ministerul Epureanu, care nu era nicicum un minister progresist, ci un minister de fuziune, şi dovadă e că unul din membrii săi era onor[abilul] domn Balş, ce face parte din ministerul de azi. Al doilea, în anul 1860, listele s-au dresat sub ministerul Kogălniceanu, minister progresist, o mărturisesc, dar cînd s-au sfîrşit? Ministerul Kogălniceanu şi-a dat demisiunea la 17 ianuarie, în mijlocul confecţionării listelor, şi a fost înlocuit de ministerul Panu—Hurmuzachi—Mavroghene; nimeni nu va zice că domnul Hurmuzache este un progresist. A treia dresare de liste a fost sub ministerul Moruzi şi Cantacozino, un minister ce nu poate fi calificat de progresist. Listele dar s-au format toate de ministere ce nu erau progresiste. Dizolvarea asemenea nu s-a rostit de un minister progresist, ci de un minister de fuziune, şi prinţ[ul] Gr. Sturdza îşi va aduce aminte că atunci conservatorii şi progresiştii şi-au dat mîna spre a cere buna-credinţă în alegeri şi înfăţişarea unui proiect pentru legea electorală.

Domnul Sturdza îşi mai aduce aminte că a fost alături cu mine alegător şi că alături cu mine asemenea a subscris protestul contra alegerei domnului Docan. Astea toate au fost subt un minister conservator şi prin urmare progresiştii n-au nimic a face, cu atît mai mult că în acele trei luni ţipenie de progresist nu era la putere; s-au făcut în acele trei luni mai multe schimbări decît în toate ministerele progresiste. Pe fiecare zi „Monitorul" coprindea cîte 20 de destituţii şi numiri. Nici aci n-au nimic a face progresiştii. Domnul preşedinte al consiliului ne-a zis mai deunăzi că patru ore după numirea unui minister unic a dat ordine ca ministerul separatist din Moldova să contenească şi că directorii singuri continuează lucrările. Ei bine, ministeriul a funcţionat pînă la 29 ianuarie, după închiderea listelor. Am avut dreptate, dar, cînd am interpelat pe preşedintele consiliului alaltăieri a-l ruga să nu priimească clironomia din Moldova, nici chiar sub beneficiu de inventar să nu ia răspunderea faptelor trecute.

În Moldova, domnilor, nu este de ajuns numai prelungirea ăstui termen, căci a hotărît în aceste înscrieri nu numai prefecţii, ci şi tribunalele; ce folos are cetăţeanul cînd s-a respins din liste prin sentinţa tribunalului şi cînd capul administraţiei era şi al magistraturei?

S-a zis aici că să se trimită reclamările la minister. Viu şi apăr ministeriul de aceasta, ministeriul nu poate fi cel din urmă judecător în aceste cestii, pentru aceasta s-a instituit Curtea de Casaţie. Curtea aceasta nu e încă alcătuită, Camera însă nu poate recunoaşte că o lege votată de dînsa, sancţionată de domnitor şi promulgată este suspendată numai din voinţa puterei esecutive. Curtea de Casaţie trebuie să fie nu numai *de jure*, ci şi *de facto*, reclamaţiile trebuie duse la Curtea de Casaţie. Un fact care a uimit pe ministerul Moldovei a fost cuvintele unui arhiereu, care, felicitînd pe domnitor pentru Unirea de la 24 ianuariu, a zis următoarele cuvinte din Biblie: „Zis-a Domnul să se facă lumină şi lumina s-a făcut, zis-ai Măria ta să se facă Unirea şi Unirea s-a făcut". Aşa şi acum zică

Camera să se facă Curtea de Casaţie şi Curtea de Casaţie se va face şi ministeriul nu va mai avea nici o solidaritate într-acesta.

Am auzit pe preşedintele consiliului făcînd un apel la împăciuirea partidelor şi zicîndu-ne să ne ocupăm de legi. Mai întîi de toate să facem o lege care să apere reprezentarea naţională de orice corupţie, altfel nu putem asigura viitorul ţărei noastre. Roatele guvernului sînt mai mult decît repezi. S-a vorbit de trei sau de cinci dizolvări, numărat-aţi însă cîte schimbări de ministerie s-au făcut în trei ani de zile? Nimeni nu zice că legea electorală nu e elastică şi la aceasta iau martori pe mai mulţi din actualii miniştri cari au lucrat în Comisiunea Centrală la prefacerea legii electorale. Am auzit asemenea pe domnul Gr. Sturdza strigînd cu indignaţie contra trimiterei acestei legi la streini şi a avut dreptate. Eu laud pe acel ministeriu, deşi contrariu mie în idei, că a oprit această trimitere, dar el mai are o misiune : misiunea de a trimite acea lege la Parlamentul român, căci numai atunci vom face o lege care să ne dea o adevărată espresie a suveranităţei naţionale.

Supliment la Monitorul, 1862, nr. 28, p. 3, col. 2 — p. 5, col. 2.

NOTE

[1] Şedinţa era prezidată de Lascăr Catargiu.

[2] Vezi discursul lui Gr. M. Sturdza în aceeaşi şedinţă, publicat în *Supliment la Monitorul,* 1862, nr. 26, p. 6, col. 2, p. 8, col. 2; nr. 27, p. 1, col.1, p. 2, col. 2.

[3] Barbu Catargiu, preşedintele Consiliului de Miniştri, a luat cuvîntul în aceeaşi şedinţă şi a condamnat polemicile dintre deputaţi, arătînd totodată că se vor lua măsuri împotriva funcţionarilor abuzivi. *Ibidem,* nr. 28, p. 2, col. 1 — 2.

*Intervenţii în care cere să se urgenteze alegerea secţiilor Adunării pentru a se putea trece la o activitate efectivă a acesteia şi susţine adoptarea proiectului de lege penală votat de Comisia Centrală**

Sînt de părerea domnului Ion Ghica că regulamentul ridică o mulţime de cestiuni de principiu şi nu putem şti cît timp acele cestiuni vor sta în discuţiune. Cît despre ceea ce s-a zis, ca Adunarea să vază care din aceste cestiuni trebuiesc puse la ordinea zilei şi care a se trimite la ministeriu ca să putem merge înainte cu lucrarea, crez că noi am avea ce lucra, căci ştiţi, domnilor, că avem şi o comisie însărcinată cu răspunsul la discursul tronului, care trebuie să-şi împlinească misiunea cît de curînd, ca să se arate starea în care ne aflăm. Să procedăm dar la alegerea secţiunilor prin sorţi, ca să putem lucra în seanţe secrete şi să dăm şi ministeriului timp de a se ocupa de afacerile sale. Şedinţele publice dese nu sînt cel mai bun mijloc a lucra. Trebuie ca întîi toate proiectele să fie discutate cu maturitate şi apoi prezentate în Cameră.

Domnul C. Brăiloiu: Ministrul justiţiei cere urgentarea luării în discuţie de către Cameră a proiectului de lege privind „Asimilarea legislaţiunii penale din Moldova cu cea din Ţara Românească”.

---

* Şedinţa din 2 februarie 1862.

Felicit pe domnul ministru [al] dreptăţei de a atrage asupra Condicei penale a Moldovei toată atenţiunea acestei Camere şi de a voi să unifice legislaţia ei cu cea a Ţărei Româneşti.

Noi, foştii moldoveni, putem zice că n-avem o justiţie penală, n-avem condică, n-avem procedură, şi nu ştiu cum s-ar pedepsi criminalii în materia electorală, căci din trecut se dovedeşte că toţi cîţi s-au trimis înaintea tribunalelor s-au întors reabilitaţi şi nu găsesc un singur osîndit[1]. Mă unesc dar cu urgenţa votării proiectului Comisiunii Centrale în această privinţă.

Supliment la Monitorul, 1862, nr. 29, p. 4, col. 2 ; p. 5, col. 2.

NOTE

[1] Constantin Bosianu în intervenţia sa a adăugat că „legislaţiunea criminală din Moldova e prea slabă, mai cu seamă că împricinaţii nu pot avea nici o garanţie de procedură [a] tribunalelor; împricinaţii sînt lipsiţi chiar de dreptul de a-şi numi apărători [...] şi aceasta este cu atît mai rău că materia criminală e strîns legată de ordinea publică [...]. Două zile au fost discusiuni asupra neorînduielilor urmate în tribunale la înscrieri în liste electorali. Ei bine, chiar cînd am fi putut constata aceste neorînduieli pentru Moldova, nu putem pedepsi pe acei ce le-a făcut, de nu vom avea acel proiect de lege”. *Ibidem.*

Discurs în legătură cu alegerea de deputat a lui Manolache Costache *

Domnilor, viind astăzi a apăra alegerea domnului Costache Iepureanu, viu să apăr numai o datorie de conştiinţă, iar nu o persoană care ar fi oarecum amicul meu politic. Nu sînt deloc amic politic al domnului Manolache Costache, ci, din contră, de multe ori am fost adversarul său declarat în această privinţă. Şi, cînd vă voi spune că eu am fost raportorul care am cerut în fosta Cameră a Moldaviei escluderea domnului Iepureanu[1], socot că mă veţi crede că nu viu a apăra decît dreptatea şi legalitatea.

De la început mă declar contra principiului pus de pr[inţul] Gr. Sturdza că, de îndată ce deputaţii fostei Camere a Moldovei s-au declarat în contra vreunei cestiuni, să nu mai poată apoi lua parte la discusiunea acestei cestiuni cînd s-ar pune în Parlamentul român[2].

Nu ştiu unde am ajunge cu acest principiu, unde am merge atunci cu proiectele asupra cărora în fosta Cameră a Moldovei s-a votat contra? Negreşit că am merge la separatism chiar după 24 ianuarie. Eu nu cunosc deputaţi moldoveni sau munteni, ci deputaţi ai Parlamentului român. Poate să fie deputaţi din Camerele separate carii au votat pentru o cestiune, astăzi să voteze contra, dar ei nu sînt răspunzători decît înaintea conştiinţei lor dacă şi-ar fi schimbat opiniunea astăzi. Eu unul nu mi-am schimbat pe a mea şi opiniunea ce am apărat în fosta Cameră din Moldova viu acum a o apăra şi în Parlamentul român. Domnul G. M. Sturdza vine de la început, lăsînd la o parte verificarea titlurilor, dacă alegerea e legală, dacă sînt viţiuri de formă, şi pune înainte cestiunea politică, zicînd că Adunarea a dat în judecată pe domnul Manolache Costache, şi apoi se întreabă ce a făcut guvernul. Domnilor, de ar fi cestiunea ca să cercetăm dacă votul Camerei trebuie a fi respectat de guvern, m-aş pune şi eu alături cu domnul Sturdza şi aş zice că rău a făcut guvernul de a întîrziat înfiinţarea Curţii de Casaţiune, că rău a ţinut în stare anormală pe cei daţi în judecată, cînd este ştiut că chiar criminalii nu se ţin într-o stare de suspensiune şi nu li se refuză trimiterea înaintea dreptăţii; cu atît mai mult că eu ştiu că Adunarea n-a lăsat acelui guvern nici dreptul de apărare, ci a zis că la Curtea de Casaţiune vor face apărarea lor; de aceea acei bărbaţi cată să-şi găsească dreptatea, osînda sau reabilitarea, cum se cuvine unor bărbaţi ce au ţinut în mînă frînele guvernului.

---

* Şedinţa din 6 februarie 1862.

Dar domnul Sturdza întreabă ce a făcut guvernul în urma dării în judecată? Şi apoi tot D[omnia] lui răspunde că a făcut înrîuriri ca acei acuzaţi să fie aleşi deputaţi.

Negreşit că nu voi veni eu a zice că guvernul n-a făcut înrîuriri, înrîuriri s-a făcut întotdeauna, şi mai deunăzi chiar eu am protestat contra unor asemenea înrîuriri. Dar cestiunea nu e aci, şi socotesc că nu e lucrul cel mai bun, nu e mijlocul cel mai espeditiv de a împedeca înrîuririle prin escluderea deputaţilor, ci de a face lege care să determine bine cestiunea alegerilor, să ştie bine cei ce le înrîuresc că vor fi pedepsiţi. Numai cu modul acesta vom avea alegeri neinfluenţate.

Acum eu viu a spune că la a doua alegere a domnului Manolache Costache Iepureanu nu a urmat nici un viţiu de formă, că listele au fost rectificate întocmai după votul Adunărei. Falsificarea listelor s-a făcut nu cu ocaziunea întîiei sau a doua alegeri a domnului Iepureanu, ci în luna februariu 1861, cu ocaziunea alegerii onor[abilului] domnului Panu, alegere făcută fără ştirea şi voinţa dumisale.

Cu aste liste făcîndu-se apoi întîia alegere a domnului Iepureanu, Adunarea a anulat alegerea şi a rectificat listele. Prin urmare, a doua alegere e făcută întocmai după votul Camerei, nu mai poate fi lovită cu imputările făcute la întîia alegere. Domnul Manolache C. Iepureanu de astă dată este ales deputat de colegiul care alesese pe domnul Panu.

Mai vine domnul Sturdza şi zice că, Camera Moldovei a fost povăţuită şi de o cestiune de convenienţă, aceea de a nu se face judecătorul actelor Camerei de la Bucureşti, de a nu se pune în conflict cu această Cameră. Aceasta însă nu a fost un considerent pentru escluderea domnului M. Costache; Adunarea Moldovei nu l-a esclus decît pentru că a aflat viţioasă alegerea dumisale, şi cestiunea de convenienţă a fost ridicată numai de comisiune. Ca să vă dovedesc aceasta, daţi-mi voie a vă comunica adresa preşedintelui Camerei[3] către preşedintele consiliului[4], în care se arată considerantele pentru care s-a invalidat alegerea domnului M. Costache şi unde nu se vede deloc considerentul de inconvenienţă. *(Citeşte adresa.)*

Vedeţi dar că Adunarea n-a votat decît: 1-i desfiinţarea alegerii, şi aceasta s-a făcut; [al] 2-lea restatornicirea listelor, şi listele s-au restatornicit; şi al 3-lea punerea în judecată a funcţionarilor abătuţi, şi aceştia s-au dat judecăţii, în acestea dar nu e deloc o cestiune de convenienţă.

Să zicem însă că cestiunea de convenienţă îşi are greutatea ei, înţeleg aceasta, însă în Camera Moldovei, nu în Parlamentul României.

În Camera Moldovei se înţelegea convenienţa, căci ea s-ar fi făcut judecătoare a actelor Adunării din Bucureşti. Cu toate astea chiar fosta

Cameră a Moldovei, văzînd că are ale motive de escluziune, nu s-a pronunţat asupra convenienţei.

Să vedem acum de se cuvine a trata aceasta în Parlamentul român, să vedem dacă acest Parlament poate lipsi pe domnul Epureanu de a fi deputat. Eu viu a zice că nu, fiindcă acest Parlament a admis pe domnul Florescu, care se afla în aceeaşi categorie cu domnul Epureanu. Merg şi mai departe; în ziua dării în judecată se aflau deputaţi domnul Ioan Florescu şi domnul Costaforu şi întreb: oare Camera ar fi putut lipsi de mandatul lor pe aceşti deputaţi, ar fi putut pune dorobanţi să-i scoaţă din această sală? Socotesc că nu. Şi, dacă dumnealor şi-au dat demisiunile, n-au făcut-o decît dintr-un sentiment de delicateţă, iar nu că nu ar fi avut dreptul a rămînea deputaţi [5]. Ei bine! aceea ce Camera n-a făcut cu domnul Costaforu şi Florescu trebuie să o facă cu domnul Epureanu? Ce nu s-a făcut atunci cînd patimele erau aţîţate, trebuie oare să se facă acum cînd ele sînt stinse şi alinate?

Prinţ[ul] Grig. Sturdza mai vede în alegerea domnului Epureanu un viţiu, adică că alegerea s-a făcut în trei săptămîni, iar nu după trei luni. Eu ştiu că, de vreme ce Convenţiunea dă drept guvernului de a convoca colegiele electorale de la trei săptămîne pînă la trei luni, lasă acest termen cu totul în facultatea guvernului, de a face alegerile cînd va voi, la începutul, la mijlocul şi la finele termenului. Sînt cazuri în cari se cere espres convocarea colegielor în termen scurt, cum e alegerea domnului, unde se dă pentru convocarea colegielor numai opt zile [6].

Cum dar venim azi a face o crimă guvernului pentru că s-a ţinut în termenii Convenţiunei şi a făcut alegerea domnului Epureanu în trei săptămîni? De am primi teoria domnului Gr. Sturdza, am lăsa alegerile cu totul în mîna guvernului, căruia i-ar veni lesne de a convoca colegiele cînd iar plăcea, cînd e vorba de alegerea unui candidat care nu e de politica sa.

De aceea zic că colegiele au fost convocate legal şi nu pot primi că precipitarea e o înrîurire; din contra, voi lăuda întotdeauna acel guvern care va face alegerile cît se va putea mai curînd, ca să nu lase colegie mult timp fără reprezentanţi în Adunare. Mai vede domnul Gr. Sturdza o ilegalitate probabilă şi în abţinerea unor alegători. Îmi permit a întreba pe biurou de e vreun protest din partea celor abţinuţi. *(Răspuns negativ.)* La prima alegere a domnului Epureanu, aceia care s-au abţinut de la alegere nu s-au abţinut şi de a protesta pentru că au văzut înrîuriri, şi pe acest protest s-a întemeiat Camera de a invalidat alegerea. Aci nu e nici un protest şi ştiu că totdeauna tăcerea e un consimţimînt, n-au voit a vota pentru, dar n-au voit a vota nici contra. De am primi că abţinerea poate fi un caz de escludere, un semn de ilegalitate, apoi cîţi din noi n-ar trebui să fim pătaţi de astă ilegalitate.

Nu văz dar nici un cuvînt pentru care abţinerea să facă a se anula o alegere.

Dacă dar ne vom mărgini numai în misiunea noastră de a vedea dacă alegerea are viţiuri de formă, în această alegere nu putem găsi nici un viţiu şi trebuie admisă; dacă e însă să ascultăm pasiunile politice, atunci e altă cestiune; dar băgaţi bine de seamă că aceste pasiuni pot sacrifica majorităţii pe minoritate, poate astăzi acele pasiuni a mulţumi majoritatea cînd o avem, iar mîne cînd nu o vom avea, mîne cînd vom fi în minoritate, să ne poată striga majoritatea : *Vae victis!*

Voi aduce aminte acum domnului Gr. M. Sturdza, fiindcă e timpul, că şi priimirea sa a fost atacată tot de acele pasiuni politice şi că eu l-am apărat în Camera Moldovei în contra lor. D[omnia] lui a înţeles că aceste pasiuni politice pot sacrifica minoritatea majorităţii, încît, alături cu mine în Comisiunea Centrală, a voit să asigure pe deputat contra majorităţilor, votînd în proiectul de Constituţie că un deputat să nu se poată esclude decît cu votul pe faţă a două treimi.

Nu voi, domnilor, ca unde e cestia de legalitate să mă insuflu de altceva decît numai de lege. În cestii de elecţii trebuie să ascultăm astă legalitate : ea e înscrisă cu litere mari în Convenţie. Ce zice Convenţia? Şi care cazuri de escludere ne arată ea pentru un deputat? Pedepsele aflictive şi infamante, iar acuzaţia şi darea în judecată nu este un caz de escludere [7]. Vedeţi dar că nu putem pune principiul că un acuzat nu poate fi ales. Ce o să ne facem, domnilor, în caz de dizolvarea Parlamentului, ce putere va garanta în faţa guvernului independenţa noastră? Tribunalele noastre?! ... Vă mai zic dar încă o dată să ne ţinem strîns de legalitate ca să nu cădem în prăpastie; să n-ascultăm în elecţii decît glasul cel mare al legei, căci dacă vom asculta pasiunile politice, dacă vom priimi principiul ca majoritatea să poată sfărîma minoritatea, atunci vai de reprezintaţia noastră, despotismul ne aşteaptă la uşă şi despotismul, fie de la un om, fie de la un corp, este tot atît de rău, tot atît de vătămător.

Supliment la Monitorul, 1862, nr. 31, p. 2, col. 1 — p. 4, col. 2.

NOTE

[1] Vezi textul raportului citit în ziua de 4 decembrie 1861 în Adunarea Legislativă de la Iaşi. *Supliment estraordinar al M.O. al Moldaviei*, 1861, p. 6, col. 2; p. 9, col. 11.

[2] Vezi cele spuse de prinţul Gr. Sturdza în aceeaşi şedinţă, *ibidem*, p. 1, col. 1 — 2.

[3] Preşedintele Camerei era Grigore Balş.

[4] Preşedintele Consiliului de Miniştri era Alexandru Moruzi.

[5] M.K. se referă la art. 14 din Anexa nr. 2 a Convenţiei de la Paris. Vezi supra nota 4 de la „Discurs cu privire la alegerea lui Al. C. Moruzi ca deputat al judeţului Vaslui", ţinut în ziua de 9 decembrie 1861. De asemeni se referă şi la articolul 17 al Convenţiei, care stipula : „[...] El, [domnitorul, *n.n.*] poate convoca Adunarea la caz estraordinar, sau a o desfiinţa. Într-acest din urmă caz este datoriu a convoca o nouă Adunare, ce va trebui să fie întrunită, pînă în trei luni". Cf. *Convencione*..., p. 13—14. Pentru textul francez vezi *Acte şi documente*... vol. VII, p. 310.

[6] M.K. se referă la articolul 12 al Convenţiei de la Paris, care prevedea : „Cînd se va întîmpla vacanţie fiind Adunarea întrunită, ea va fi datoare a păşi pînă în opt zile la alegerea domnitorului. Iar nefiind întrunită se va convoca îndată şi se va întruni în terminele de zece zile. În cazul cînd s-ar afla desfiinţată se va păşi la nouă alegeri în termine de cincisprezece zile şi noua Adunare de asemine se va întruni în terminul de zece zile. Pînă în cele opt zile ce vor trece de la întrunirea ei, ea va fi datoare să fi păşit la alegerea domnitorului. Prezenţa a trei pătrimi din numărul membrilor înscrişi va fi cerută spre a se păşi la alegere. În cazul cînd pînă în cele opt zile nu s-ar fi făcut alegerea, într-a noua zi la amează Adunarea va preceda la alegere, oricare ar fi numărul membrilor de faţă. Învestitura se va cere ca în trecut, ea se va da pînă-n terminele de o lună cel mult". — Traducere contemporană. *Convencione* ..., p. 10 — 11. Pentru textul francez vezi *Acte şi documente*..., vol. VII, p. 309.

[7] M. K. probabil că se referă la articolul 21 din anexa 2 a Convenţiei de la Paris Vezi mai sus „Discurs cu privire la alegerea lui Al. C. Moruzi ca deputat al judeţului Vaslui", ţinut în ziua de 9 decembrie 1861.

Raport la proiectul de răspuns la Mesajul tronului *

Domnilor, nu mai mult decît cu şase ani înainte, Unirea Principatelor Române, această mare ideie a naţionalităţii noastre, urmărită în cursul secolelor de toate generaţiunile trecute, se credea încă între combinaţiunile politice păstrate unui depărtat viitor. Degetul lui Dumnezeu a voit însă ca în zilele noastre, ca supt ochii noştri, ideia să devie faptă. Mulţămită statornicei îngrijiri a marelor puteri pentru patria noastră, Unirea Principatelor s-a proclamat de Alecsandru Ioan I, prin manifestul său către români din 11 decemvrie [1] şi prin cuvîntul tronului rostit la deschiderea Adunării întrunite a României în ziua de 24 ianuariu trecut [2]. Înaintea unui asemine mare act, cea întîi datorie a românilor este de a pleca capul şi genunchii şi a mulţămi Providenţei, care, în mijlocul prefacerilor şi evenimentelor ce de atîte ori au prefăcut carta Europei, niciodată n-a părăsit naţiunea şi ţara lor, ci chiar în momentele cele mai periculoase ale esistenţei lor politice, atrăgînd asupră-le buna-voinţă a auguştilor monarhi, arbitrii lumii, le-au asigurat soarta şi în fine au ajutat pre alesul lor ca să-i conducă la limanul mîntuirii, la *Unirea Principatelor!*

Cea a doua datorie este de a mulţămi lui Alecsandru Ioan I, pentru că în săvîrşirea marelui act el a pus mai presus de toate interesele şi drepturile naţiunei, care în zilele de 5 şi 24 ianuariu 1859 [3] i-a încredinţat viitorul ei.

Recunoştinţă către Cel de sus, recunoştinţă către puterile binefăcătoare nouă, recunoştinţă către domnitorul carele prin iniţiativa sa a ştiut să răspundă atît de bine la dorinţele şi aşteptările românilor, iacă simţimintul care a insuflat pre comisiunea d[umnea]voastră în împlinirea proiectului de adresă la discursul tronului.

În adevăr, domnilor, oricare au fost greutăţile esterioare şi interioare prin care am trecut în aceşti din urmă şase ani, oricare să fie restricţiunile puse încă de Înalta Poartă la recunoaşterea Unirii definitive a principatelor, este cu neputinţă de a nu cunoaşte, de a nu vedea în întrunirea Camerelor din Iaşi şi Bucureşti, în strîngerea mînelor ce reprezintanţii naţiunii de dincoace şi de dincolo de Milcov şi-au dat în ziua de 24 ianuariu, este cu neputinţă, zic, de a nu vedea aci factul împlinit al Unirei eterne a ţărilor surori, rădicarea României în rîndul familiilor europeane!

Importanţa rezultatului dobîndit a trebuit dar, mai presus de toate alte consideraţiuni, să predomnească în lucrarea comisiunii d[umnea]voastră. Unirea este astăzi un fact cîştigat. Se atinge de acum numai de a o organiza astfel încît ea să nu mai poată fi ruptă decît cu înseşi firele vieţii noastre naţionale.

Într-aceasta stă astăzi toată activitatea românilor, iar nu întru a protesta în contra restricţiunilor puse de Înalta Poartă, ca o de pe urmă cercare, la recunoaşterea Unirii!

Comisiunea d[umnea]voastră nu-şi poate ascunde că aceste restricţiuni au fost răspîndit în ţară o îngrijire generală atît în privinţa recunoaşterii a unei Uniri numai provizorie, cît şi în privinţa lovirii independenţei noastre administrative şi legislative, a însăşi autonomiei principatelor consfinţită prin vechile noastre capitulaţiuni şi garantată de către marile puteri europene.

---

* Şedinţa din 8 februarie 1862.

Cuvîntul tronului, puind însă cestiunea pe adevăratul tărîm, proclamînd Unirea ca fapt îndeplinit, rostind principiul a liberului exercițiu al autonomiei noastre în tot ce privește organizarea dinăuntru a României și întărind încrederea noastră în statornica îngrijire și bunăvoință a puterilor garante, a trebuit a asigura și a asigurat țara despre orice îngrijire de afară.

În adevăr, domnilor, cînd după nemeritele și patrioticile cuvinte ale domnitoriului nostru[4] noi vom înfățișa Europei o națiune de cinci milioane de suflete strîns legate prin solidaritatea de simțiri și de interese, cînd ne vom folosi de Unirea politică spre a întemeia Unirea dinăuntru, spre a lucra cu înțelepciune la închiderea ranelor trecutului, la unificarea și consolidarea instituțiunilor noastre, cînd pentru Înalta Poartă și pentru staturile megiașe vom fi o închezășuire de bună ordine și de pace, mărginind acțiunea noastră în cercul intereselor noastre, putea-vom crede că Europa, care, de șase ani mai ales, ne-a dat atîtea dovezi despre mîntuitoarea sa îngrijire, va voi să sfarme acea ce ea însăși a creat, va vroi să arunce în prăpastia deznădejdei un popor care în mare parte îi datorește esistința sa politică?

Rezervele marilor puteri în favoarea drepturilor și trebuinților românilor ne sînt cea mai bună închezășuire că Unirea a devenit un act îndeplinit pentru de-a pururea și că ea nu mai poate avea vreo temere de afară. Au opiniunea popoarelor nu este pentru noi? Au principiile de dreptate și de libertate care au astăzi atîta greutate în cumpăna otărîrilor Europei nu au fost și nu vor fi pururea în favoarea noastră? Au nu încă de la conferințele de Viena, la interpelarea principelui Gorciacoff, ambasadorul Rusiei, asupra drepturilor principatelor după sfărîmarea Tratatului de Adrianopole, ministrul primar al Austriei n-a răspuns în numele aliaților săi că intențiunile Europei, departe de a vroi a jicni drepturile principatelor, erau încă de a le spori și a le întări[5]? Au încă de la Congresul de la Paris, reprezintantele Marei Britanii[6], acest leagăn al libertății moderne, nu au pus principiul în favoarea noastră că este pururea bine de a se ține seamă de dorințele popoarelor[7]? Au Franța și Italia, cu care ne leagă nu numai aceeași origină latină, au luminata Prusie nu au fost pururea călduroasele apărătoare a dorințelor de viață ale românilor, și însuși, în urma recunoașterii Unirii din partea Înaltei Porți, Napoleone III, generosul binefăcător al națiunii noastre, în cuvîntul său către Senat, n-a zis aceste asigurătoare cuvinte la adresa noastră:

„Principatele Unite n-au perdut nimic așteptînd dezvoltarea instituțiunilor de care au fost ele înzestrate prin Conferințele de Paris"; că „Unirea provizorie consimțită de Înalta Poartă nu este cel de pe urmă cuvînt al puterilor garante", și în sfîrșit că „viitorul țărei noastre nu mai atîrnă decît de înțelepciunea cu care vom ști a-l pregăti!"

În păzirea cu sfințenie a acestui mîntuitor consiliu stă toată programa politică a României! Aplicată cu sinceritate și înțelepciune, ea ne va da înăuntru pacea și fericirea și în afară bunăvoința și sancțiunea Europei.

Așadar comisiunea d[umnea]voastră socoate că interesul, că înțelepciunea, că datoria noastră este nu de a protesta pentru ce nu ni se recunoaște încă Unirea definitivă, ci de a afirma drepturile noastre, ci de a arăta Europei prin unanimitatea noastră necesitatea Unirii și de a dovedi că românii, înainte de a fi întruniți în un singur guvern și în un singur parlament, erau una în sufletele, în inteligințile și în trebuințele lor, ci de a organiza România în deplina ei autonomie, astfel încît ea în mijlocul a trei imperii să fie o ţară de pace, de libertate şi de bună ordine totodată.

Aşadar, proiectul de adresă va afirma drepturile şi legiuitele interese ale României! Însă această afirmare ar fi numai o literă moartă dacă guvernul şi Adunarea, într-alte cuvinte însăşi ţara, nu se vor aplica serios la organizarea Unirii.

Această organizare stă în cît mai curînda dezbatere şi punere în lucrare a celor mai multe din proiectele de lege anunţate în cuvîntul tronului. Comisiunea d[umneavoa]stră n-a socotit de cuviinţă a intra în de-amănuntă cercetare a seriei acelor proiecte.

Mărimea actului ce săvîrşim astăzi nu trebuie să fie micşorată prin rădicarea de cestiuni de organizare dinăuntru, care pot da loc la deosebite păreri şi discuţiuni. Esaminarea acestor proiecte se va păstra la înfăţişarea lor specială. Misiunea de astăzi a Parlamentului român este numai de a arăta Europei spectacolul unei naţiuni unite în recunoştinţa ei pentru rezultatul dobîndit de la îngrijirea sa, otărîtă de a pune capăt discordiilor şi luptelor trecute, urmare neapărată a stării de tranziţiune prin care am trecut şi a complicatului mecanism guvernamental ce am avut, otărîtă de a da domnului tot concursul său pentru a conduce ţara la puterea şi prosperitatea ce i se cuvine, otărîtă de a face ca de astăzi să înceapă pentru România o nouă eră de pace, de înfrăţire şi legalitate!

Această frumoasă misiune este păstrată întîiului Parlament român! A d[umneavoa]stră misiune, domnilor deputaţi, este de a face România una, prin legile, prin instituţiunile, prin libertatea şi fericirea tutulor claselor poporaţiunei, cum ea este una prin origina, prin limba, prin durerile trecute, prin speranţele viitoare.

D[omniilor] voastre vă mai este păstrată încă o misiune! Cu ocaziunea proclamării Unirii, ţara de la Carpaţi pînă la Marea Neagră a salutat pe fondatorul Unirii, pe Alessandru Ioan I cu titlul de Domn al României una şi nedespărţită. Astăzi, domnilor deputaţi, al d[umneavoa]stră drept şi datorie este de a confirma acest titlu, devenit de acum titlul legal al Domnitorului nostru!

Supliment la Monitorul, 1862, nr. 32, p. 6, col. 1 — p. 8, col. 2.

NOTE

[1] „Proclamaţia Înălţimii sale domnitorului către naţia română

Români,

Unirea este îndeplinită! Naţionalitatea română este întemeiată. Acest fapt măreţ, dorit de generaţiile trecute, aclamat de corpurile legiuitoare, chemat cu căldură de noi, s-a recunoscut de Înalta Poartă, de puterile garante şi s-a înscris în datinile naţiilor.

Dumnezeul părinţilor noştri a fost cu Ţara, a fost cu noi. El a întărit silinţile noastre prin înţelepciunea poporului şi a condus naţia către un falnic viitor.

În zilele de 5 şi 24 ianuar aţi depus toată a voastră încredere în alesul naţiei, aţi întrunit speranţele voastre într-un singur domn. Alesul vostru vă dă astăzi o singură Românie.

Vă iubiţi Patria; veţi şti dar a o întări!
Să trăiască România!
Dat în Iaşi, la 11 decembrie 1861.
Alexandru Ioan

Dimitrie Ghica, preşedintele Consiliului de Miniştri din Ţara Românească şi ministru din năuntru.

A. Arsachi, ministrul trebilor din afară.

A. Plagino, ministrul de finanţe.

Ioan Ghica, ministrul de război.

N. A. Niculescu, ministrul cultelor şi instrucţiei publice.

C. Văleanu, ministrul controlului.

S. Fălcoianu, ministrul justiţiei".

A. C. Moruzi, preşedintele Consiliului de Miniştri din Moldova şi ministru al finanţelor.

I. N. Cantacuzin, ministru de interne şi ad interim la justiţie.

A. Cantacuzin, ministrul cultelor şi instrucţiei publice.

Leon Ghica, ministrul trebilor din afară.

C. N. Şuţu, ministrul lucrărilor publice.

Monitorul, ziar oficial al Ţării Româneşti, nr. 271, din 11 decembrie 1861. Apud : *Mesagii şi proclamaţii ale lui Cuza Vodă*, Vălenii de Munte, 1910, p. 61 — 62.

[2] „La 24 ianuar 1862, Înălţimea sa a cetit de pe tribuna preşedintelui următorul discurs :

Domnilor deputaţi,

Prezenţa voastră în jurul meu, în această zi solemnă, mă pătrunde de o vie mulţumire şi de o legitimă mîndrie pentru succesul misiunii ce mi-a încredinţat naţiunea română. Ziua aceasta, în care mandatarii întruniţi ai ambelor ţări au venit a încunjura tronul comunei noastre patrii, este o zi de serbare pentru un popor întreg, o zi de fericire pentru alesul vostru.

O viaţă nouă se începe astăzi pentru România. Ea intră în fine pe calea care o va conduce către îndeplinirea destinelor sale.

Înalta Poartă şi marile puteri garante au venit a recunoaşte unirea Adunărilor şi a ministeriilor ambelor principate. Guvernul meu este însărcinat a vă depune actul prin care s-au statornicit modificaţiile ce noua stare de lucruri trebuia să aducă în unele din stipulaţiile Convenţiunii din 7/19 august 1858.

Eu însă, credincios misiunii ce mi-aţi dat şi cunoscînd statornica voinţă a românilor de a rămânea pururea uniţi, am proclamat, atît înaintea Domniilor voastre, cıt şi înaintea ţării, Unirea definitivă a principatelor. V-am zis că ea va fi precum România o va dori şi o va simţi. Nu mă îndoiesc, domnilor, că nici Înalta Poartă, nici puterile garante nu vor cugeta a desfiinţa în viitor Unirea, ce au recunoscut-o atît de necesară pentru fericirea principatelor.

Atîrnă, dar, de la înţelepciunea tuturor românilor ca această stare politică să ajungă a fi recunoscută şi în dreptul public european ca formă definitivă a constituirii naţionalităţii noastre.

Perioada de tranziţie prin care a am avut a trece s-a însemnat în ţară prin neliniştea spiritelor, prin agitaţiunile unei legitime nerăbdări.

Acestea au dovedit îndestul că Unirea era singura stare politică ce putea să asigure viitorul nostru şi să ni permită a da ţării organizarea ce o aşteaptă de atît mult timp.

Astăzi statul nostru s-a aşezat pe o temelie mai întinsă. O eră nouă ni s-a deschis. Sosiţi la acest stadiu al viitorului nostru, trebuie să nu pierdem din vedere că consolidarea Unirii cere din partea tuturor o abnegaţie completă, care va face a înceta fluctuaţiunile prin care am trecut pînă acum. Să renunţăm dar la însăşi amintirea dezbinărilor din trecut, a cărora reînnoire ar putea compromite Unirea dobîndită cu preţul atîtor necurmate silinţe, şi să punem toată activitatea noastră într-o comună conlucrare pentru dezvoltarea morală şi materială a României.

Garanţia libertăţilor publice, spre a se putea consolida, are trebuinţă, pe de o parte, de o dreaptă cumpănire între atribuţiile puterilor statului, iar pe de alta, de respectul legilor din partea tuturor locuitorilor ţării.

Interesele cele mai scumpe ale României cerînd o desăvîrşită securitate interioară, voişti a închezăşui ţării această neapărată condiţie a prosperităţii sale.

Pentru a asigura dezvoltarea progresivă a instituţiunilor noastre, sînteţi chemaţi, domnilor deputaţi, a vă ocupa cu mai multe proiecte de legi, atingătoare de noua organizare a statului român.

Nevoile cele mai urgente ale ţării, asupra cărora atrag a voastră luare-aminte, se pot rezuma în următoarele :

Întrunirea administraţiunilor ambelor ţări în mod de a asigura, pînă la unificarea legilor şi a regulamentelor administrative, aplicaţia celor astăzi în vigoare şi a închezăşui interesele locuitorilor unei părţi a României în momentul cînd administraţia ţării întregi se concentrează la Bucureşti.

Împărţirea atributelor administrative în mod de a permite o descentralizare care să scutească pe miniştri şi pe consiliul lor de nămolul de pricini ce astăzi absorb tot timpul lor în prejudiciul intereselor generale ale statului.

Reorganizarea prefecturilor în mod de a spori importanţa lor şi de a le înconjura de toate închezăşuirile ţintitoare a înlesni şi a lumina hotărîrile lor.

Organizarea ministeriilor, în mod de a defini mai bine atribuţiile şi de a da acţiunii administrative o impulsiune mai favorabilă şi o mai mare înlesnire pentru expedierea lucrărilor.

Despărţirea bine definită a puterii administrative de cea judecătorească, în mod de a atribui acestei de pe urmă cauzele litigioase în care adeseori administraţia este chemată a se pronunţa.

Proiectul de lege rurală.

Organizarea comunală şi municipală.

Reorganizarea ramului judiciar spre a completa reforma începută prin instituirea Curţii de Casaţie şi a asigura aplicaţia graduală a principiului statornicit prin art. 7 al Convenţiunii.

Organizarea ramului financiar prin aşezarea definitivă şi unificarea impozitelor; înfiinţarea serviciilor de constatare şi de percepţie a dărilor; înfiinţarea unei înalte instituţii pentru controlul contabilităţii publice; introducerea unui adevărat şi statornic echilibru în budgetul statului.

Reorganizarea fundamentală a instrucţiei publice pentru a o aşeza pe nişte baze solide, care să garanteze buna creştere morală şi intelectuală a junimii.

O lege de presă, care să asigure libertatea ei şi să împiedice licenţa.

Înfiinţarea de căi ferate, atît de strîns legată cu dezvoltarea prosperităţii ţării întregi. Pe lîngă acestea, crearea în viitor a unui al treilea corp preponderator, pentru întemeierea echilibrului între puterile statului, nu e mai puţin trebuitoare.

În sfîrşit, mai avem de datorie a îngriji despre soarta funcţionarilor din Moldova, a cărora carieră s-ar găsi jignită prin unirea ministeriilor ambelor ţări.

Acestea sînt, domnilor, obiectele principale de care veţi avea a vă ocupa în această sesiune. Mai multe din ele se află pe biroul Camerii. Vă recomand a le lua în deliberaţie după gradul de importanţă şi de urgenţă.

Mai avem încă a completa unificarea legislaţiunii prin codificarea legilor în ramurile civile, penale, comerciale şi de procedură.

Vedeţi, domnilor, cît de larg e cîmpul deschis activităţii voastre. Misiunea aceasta e demnă de a stimula zelul patriotic şi nobila ambiţie a tuturor românilor.

Europa a pus soarta noastră în mîinile noastre. Am toată încrederea că, urmărind cu stăruinţă şi înţelepciune îndeplinirea acestei grele sarcini, procedind cu liniştea şi maturitatea atît de necesare în discutarea şi rezolvarea acestor cestiuni, departe de a compromite instituţiile ţării şi viitorul ei, vom dobîndi adevărata întemeiere a naţionalităţii noastre.

Să ne folosim dar de învăţămintele ce trebuie să decurgă pentru noi din experienţa timpului trecut. Să avem pururea în vedere a justifica legitima aşteptare a patriei, precum şi simpatiile Europei prin integritatea în administrarea justiţiei, buna ordine în finanţe, regularitatea administraţiei, dezvoltarea intereselor noastre agricole, comerciale şi industriale, şi, mai mult decît oricînd, prin conservarea bunei ordini.

Prin aceasta vom dovedi şi recunoştinţa noastră către Înalta Poartă şi marile puteri garante.

Fiţi siguri, domnilor, că, înfăţişînd Europei civilizate o naţiune de cinci milioane de suflete, strîns legate prin solidaritatea de simţiri şi de interese, lucrînd cu înţelepciune la consolidarea instituţiunilor noastre şi la aşezarea libertăţilor publice pe temelia singură mîntuitoare a ordinii publice, mărginind acţiunea şi aspiraţiunile noastre în cercul propriilor noastre interese, nu numai că vom garanta prosperitatea şi existenţa României, dar nimeni nu va cugeta a despărţi aceea ce Dumnezeu a lăsat să fie unit.

Dumnezeu să binecuvînteze lucrările Domniilor voastre!

Sesiunea Adunării unice a Principatelor Române pentru anul 1862 este deschisă.

Alexandru Ioan I.

(L.S.)

Preşedintele consiliului, ministru de interne şi ad-interim la lucrările publice, B. Catargiu.

Ministrul justiţiei, C. Brăiloiu.
Ministrul de externe şi ad-interim la control, A.Arsaki.
Ministrul de finanţe, A. C. Moruzi.
Ministrul cultelor şi al instrucţiei publice, Gr. Balş.
Ministrul de război, I. Ghica.

După terminarea discursului, care a fost aplaudat de Adunare şi de asistenţi cu strigări: « Să trăiască România, să trăiască alesul românilor! », Înălţimea sa, sculîndu-se, a zis cu o voce fermă şi mişcată:

« Să trăiască Înalta Poartă şi puterile garante, căci România este una şi nedespărţită ».

La primirea oficială din palat, Înălţimea sa a răspuns la discursul d-lui baron Eder:

« Vă mulţumesc, domnule baron şi decan al corpului diplomatic, pentru felicitările ce aţi binevoit a-mi adresa. Vă pot încredinţa că domnul, precum şi naţiunea română, vor şti să se inspire la orice ocaziune de recunoştinţa ce datorează către puteri »". „*Monitorul*". *Jurnal oficial* „nr **49,** din 25 ianuarie 1862.

Apud : *Mesagii şi proclamaţii ale lui Cuza Vodă*, p. 63 — 69.

[3] Zilele în care Adunările Elective ale Moldovei şi Ţării Româneşti au votat alegerea lui Cuza ca domn.

[4] Vezi nota 2.

[5] La Conferinţa de la Viena (15 martie — 4 iunie 1855) au participat Austria, Franţa, Marea Britanie, Rusia şi Poarta Otomană, care urmăreau să pună bazele păcii pentru încheierea războiului Crimeii. Încă din prima şedinţă, reprezentantul Austriei, contele Buol-Schauenstein, în numele împăratului a prezentat ca bază a viitoarei păci patru puncte, dintre care 3 vizau direct principatele.

Acestea erau :

1. „Le protectorat exercé par la Russie sur la Moldavie et la Valachie cessera, et les privilèges reconnus par les Sultans à ces Principautès, ainsi qu'à la Serbie, seront dorénavant placés sous la garantie collective des Puissances contractantes.

2. La liberté de la navigation du Danube sera complètement assurée par des moyens efficaces et sous le contrôle d'une autorité syndicale permanente.[. . .].

4. La Russie abandonne le principe de couvrir d'un protectorat officiel les sujets chrétiens du Sultan du rite oriental, mais les Puissances chrétiennes se prêteront leur mutuel concours pour obtenir de l'initiative du gouvernement ottoman la consécration et l'observance des droits religieux des communautés chretiennes sujettes de la Porte". *Acte şi documente . . .* Publicate de Ghenadie Petrescu, Dimitrie A. Sturdza şi Dimitrie C. Sturdza, vol. II, Bucureşti, 1899, p. 616 — 617.

În continuare, diplomatul austriac a prezentat următoarea anexă la punctul 1 :

1. „Les Principautés danubiennes de Moldavie, Valachie et Serbie continueront à relever de la Sublime Porte en vertu des anciennes capitulations et Hats impériaux en vigueur.

2. La Sublime Porte, dans la plénitude de son pouvoir suzerain, conservera intacte aux dites Principautés leur administration indépendante et nationale, et par conséquent la pleine liberté de culte, de législation, de commerce et de navigation ; toutes les clauses qui ont pour objet la prospérité du pays contenues dans les Hats impériaux sont maintenues et seront, selon les circonstances, soigneusement développées.

3. La Sublime Porte, considérant dans sa sagesse que la position politique des trois Principautés touche de très près aux intérêts généraux de l'Europe, s'entendra dans la voie la plus amicale avec les Puissances contractantes, qui de leur côté, après examen, assureront la garantie.

4. Il y aura une force armée nationale, organisée à l'objet de maintenir la sûreté de l'intérieur et d'assurer celle des frontières. Dans l'intérêt commun de la Sublime Porte, des Principautés et de l'Europe, les conditions d'un sistème défensif seront prises en considération.

5. Dans les cas où des doutes devront être soulevés sur l'intérprétation du Hat constitutif, les représentants des Puissances contractantes examineront en conférence le fond de ces réclamations. Cette conférence fera, le cas échéant, valoir ses bons offices tant auprès de la Sublime Porte ottomane, qu'auprès des autorités locales.

6. Lorsque le repos intérieur des dites Principautés se trouverait menacé au compromis, les Puissances garantes s'entendront sur les représentations à faire soit à la Puissance suzeraine, soit aux gouvernements locaux. Une intervention armée ne saurait avoir lieu de la part de la Sublime Porte sans intervention égale au nom de l'Europe.

7. Les cours s'engagent à ne point accorder de protection spéciales dans les Principautés à des étrangers dont les menées pourraient être préjudiciables soit à la tranquillité de ces pays, soit aux intérêts des Etats voisins. Elles s'engagent de même réciproquement à ne pas tolérer de la part de leurs propres sujets de pareilles manœuvres et à prendre en sérieuse considération les réclamations qui pourraient être soulevées à ce sujet par les Puissances limitrophes, ou même par les autorités locales. Par contre, la Sublime Porte enjoindra aux Principautés de ne pas tolérer sur leur sol des étrangers tels qu'on les a désignés plus haut, ni de permettre aux indigènes de tremper dans des menées dangereuses pour leur propre pays, ou pour la tranquillité des Etats voisins". *Acte şi documente . . .*, vol. II, p. 620 — 621.

Reprezentanţii marilor puteri (contele Buol-Schauenstein şi baronul Prokesch-Osten pentru Austria, baronul de Bourqueney pentru Franţa, lordul John Russel şi contele de Westmoreland pentru Marea Britanie, prinţul Gorceakov şi Vladimir Titov pentru Rusia, şi Aariffi efendi pentru Turcia) au pornit la discutarea celor patru puncte prezentate de Austria chiar din prima şedinţă. La propunerea contelui Buol-Schauenstein s-a acceptat să se formeze comisii pentru discutarea fiecărui punct în parte. În intervenţia sa, Gorceakov a subliniat faptul că noua ordine a lucrurilor ce urma să fie instaurată prin tratatul de pace „ne devrait priver ces provinces d'aucun des avantages dont elles avaient joui jusqu'ici sous les rapports administratif, financier et commercial". *Ibidem*, p. 619. În faţa acestei afirmaţii reprezentanţii Franţei şi Marii Brianii au declarat că scopul guvernelor lor „nu era acela de a înrăutăţi poziţia principatelor, ci de a o îmbunătăţi". După cum se vede aici, M.K. face o confuzie întrucît afirmaţia este făcută de reprezentanţii Franţei şi Marii Britanii şi nu de cel al Austriei. *Ibidem*.

În a doua ședință, din 17 martie 1855, prințul Gorceakov a subliniat că scopul puterilor participante era acela de a aduce situației principatelor dunărene „toutes les améliorations dont elle pourrait être susceptible”. *Ibidem*, p. 621. În final a prezentat o propunere în patru puncte ce urmau să fie incluse în tratatul de pace. Acestea prevedeau : „1) Păstrarea privilegiilor asigurate principatelor prin hatișerifurile existente, referitoare la libertatea cultului, independența administrației naționale, totala libertate a comerțului etc. 2) Acordul celor cinci puteri [semnatare, *n.n.*] de a garanta în comun existența acestei stări de lucruri în interesul general al ordinii publice și civilizației. 3) Hotărîrea de comun acord de a consulta voința țării referitor la menținerea sau modificarea Regulamentului [organic, *n.n*], care constituie baza organizării sale. În sfîrșit, 4) Amînarea acestei lucrări la o epocă stabilită de comun acord cu guvernul otoman”. *Ibidem*, p. 624. În final conferința a stabilit următoarele: 1) Respectarea vechilor hatișerifuri imperiale și capitulații care fixau drepturile și imunitățile principatelor și „aucune protection exclusive ne sera dorénavant exercée sur ces Provinces”. 2) Poarta urma să păstreze intacte hotarele principatelor, administrația independentă și națională, libertatea cultului, comerțului și navigației. 3) De comun acord cu celelalte puteri Poarta urma să consulte voința țărilor cu privire la modificarea sau menținerea Regulamentelor. 4) Menținerea armatei naționale și condițiile în care urma să se facă o eventuală sporire. *Ibidem*, p. 625— 626.

[6] Reprezentanții Marii Britanii la Congresul de la Paris au fost contele de Clarendon și lordul Cowley.

[7] Această afirmație a făcut-o lordul Clarendon în ședința din 8 martie 1856. În această ședință reprezentantul Franței, contele Walewski, a arătat că înainte de a trece la discutarea propunerilor relative la organizarea principatelor este necesar să se delibereze asupra faptului dacă principatele (Moldova și Țara Românească) urmează să fie unite într-un singur principat sau ele vor continua să aibă administrații separate. Reprezentantul Franței susținea că unirea celor două provincii corespundea intereselor lor și „Congresul ar trebui să o admită și să o proclame”. Reprezentantul Angliei a împărtășit acest punct de vedere „en se fondant particulièrement sur l’utilité et la convenance de prendre en sérieuse considération les vœux des populations, dont il est toujours bon, ajoute-t-il, de tenir compte”. *Ibidem*, p. 1015 — 1016.

Intervenție în care în calitate de moldovean luptător pentru Unire mulțumește Adunării pentru realizarea acesteia *

Dați-mi voie, domnilor, să fiu astăzi pentru un moment organul Comitetului central al Unirii din Iași și al comitetelor sucursale din Moldova cari au contribuit atît de mult la pregătirea Unirii definitive a României. Mulțumirea votată de Parlament [1] este pentru acele comitete o onoare, o satisfacțiune mai presus decît orice ar putea esprima cuvintele mele. Mulțumesc în numele comitetelor Parlamentului, mulțumesc și domnului Grigore Balș, carele și D[omnia] lui a fost unul din cei mai ardinți luptători pentru Unire în Adunarea Ad-hoc a Moldaviei [2]. Însă providența, domnilor, ne-a dat și o altă mulțumire, aceasta este fericirea cea rară ce au puțini oameni, ba chiar puține generațiuni, de a vedea realizîndu-se aceea ce au dorit, de a secera aceea ce au semănat. Să ne amintim, domnilor, că aceea ce am dorit cu șase ani în urmă astăzi este un fapt îndeplinit, Unirea este făcută.

Esprimîndu-vă îndeosebi adînca mea recunoștință pentru d[umnea]voastră, zic că de acum poate veni și moartea, căci fericirea mea este deplină. La 7 octombrie 1857, la tribuna Adunării Ad-hoc a Moldaviei am avut misiunea de a propune Unirea țărilor surori. Astăzi, la tribuna Parlamentului român, d[umnea]voastră vă datoresc onorabila însărcinare de a constata însuşi factul îndeplinit al Unirei. Răsplătirea mea este deplină. Încă o dată, domnilor, primiţi espresiunile adîncei mele recunoştinţe.

---

* Ședința din 8 februarie 1862.

Supliment la Monitorul, 1862, nr. 33, p. 3, col. 1.

NOTE

[1] M. K. se referă la răspunsul la Mesajul tronului. Dăm în continuare textul acestui act :

,,Măria ta,

Camerele elective ale Moldovei şi Ţărei Româneşti întrunite de acum în Adunarea României au salutat cu o singură inimă şi cu un singur glas ziua de 24 ianuariu 1862, această mare sărbătoare ce Măria ta ai dat neamului nostru, această frumoasă şi fericită zi în care Măria ta în faţa Parlamentului şi a naţiunii române ai proclamat Unirea ţărilor surori !

Binecuvîntat fie Dumnezeul părinţilor noştri, carele ne-au învrednicit de a vedea în zilele noastre realizarea marei idei, trebuinţei de viaţă a naţionalităţii române ! Lăudat fie numele său în seculi pentru că puternicul său braţ a ajutat pre Măria ta spre a-ţi împlini misiunea ce naţiunea ţi-a încredinţat, cînd în zilele de 5 şi 24 ianuarie 1859 ea te-a rădicat pe tronurile lui Ştefan cel Mare şi al lui Mihai Viteazul !

Adunarea are dar deplina convincţiune că este organul credincios a cinci milioane de români cînd ea vine astăzi a felicita pre Măria ta pentru măreţul rezultat dobîndit şi a-şi esprima via şi eterna sa recunoştinţă pentru că ai proclamat Unirea, astfel precum naţiunea pururea a dorit-o şi a aşteptat-o de la Măria ta !

Oricare să fie încă restricţiunile puse din partea Înaltei Porţi la recunoaşterea Unirei principatelor pentru de-a pururea, Adunarea României nu poate a nu vedea în actul guvernului otoman atingător de această cestiune decît însuşi recunoaşterea necesităţei Unirii, iar în rezervele puterilor garante, Adunarea cu deplină încredere, cu adîncă recunoştinţă, vede însuşi consfinţirea definitivei Uniri, această Unire urmărită în cursul seculilor de toţi marii bărbaţi ai istoriei noastre, dorită şi aşteptată de toate generaţiunile ca limanul de mîntuire cerută atît de des de unanimitatea corpurilor noastre legiuitoare, aclamată de poporaţiuni şi realizată în parte prin îndoita alegere a Măriei tale.

Unirea va fi cum vor vroi-o românii, ai zis Măria ta în ziua de 3 decembrie 1861, la deschiderea Camerilor separate ale Ţărei Româneşti şi Moldovei. Puţin după aceasta, manifestul Măriei tale către români din 11 decembrie trecut* şi cuvîntul tronului la deschiderea Adunărei întrunite a României** au venit de au proclamat Unirea cum pururea au voit-o românii, adecă necondiţionată şi definitivă. Bine ai făcut Măria ta, bine ai judecat, Măria ta, de simţirile şi trebuinţele naţiunei ce te-a pus în capul ei !

Din ziua proclamaţiunei Măriei tale, Unirea a devenit dar un fapt îndeplinit şi de acum România este şi va fi una şi nedespărţită, căci tocmai ca Măria ta Adunarea şi naţiunea recunosc că respectînd legămintele noastre seculare cu Înalta Poartă, arătîndu-ne pururea recunoscători, pururea demni de statornica îngrijire a puterilor garanţi pentru patria noastră, întrebuinţînd activitatea noastră întru dizvoltarea puterilor noastre morali şi materiali, în marginile misiunei de pace şi de civilizaţiune ce de Providenţă s-au însemnat românilor la gurele Dunărei, este cu neputinţă de a se cugeta macar că s-ar mai putea despărţi aceea ce D[umne]zeu a lăsat să se unească ! Adecă două părţi ale aceluiaşi trup şi suflet ce se cheamă *România!*

În plinitudinea autonomiei sale, consfinţită prin vechile noastre capitulaţiuni liber încheiate cu Înalta Poartă, şi în deplina sa încredere în statornica îngrijire a puterilor garanti, România va organiza dar Unirea principatelor astfel precum o reclamă trebuinţele şi interesele sale, astfel ca ea să dea naţiunei toată stabilitatea, puterea, demnitatea, fericirea şi regenerarea ce pururea s-au aşteptat de la dînsa.

Pe această cale mîntuitoare deschisă de Măria ta, vei fi pururea urmat de toată naţiunea.

În menţinerea şi consolidarea Unirii patriei noastre, Măria ta ai tot dreptul să poţi în toată încrederea a te rezima pe concursul unanim şi energic al Adunărei şi al ţărei. În adevăr, precum s-a zis Măriei tale îndată după îndoita alegere, Unirea a devenit o situaţiune căria înmulţitele voturi ale corpurilor legiuitoare, dorinţe[le] şi trebuinţele naţiunei şi în sfîrşit puterea lucrurilor i-au întipărit sigiliul destinului. Unirea a devenit însuşi condiţiunea de viaţă a naţiunei, proprietatea cea mai sacră a noastră şi a urmaşilor noştri, proprietate care de acum şi pentru de-a pururea nu va mai fi atinsă decît cu însuşi peirea naţionalităţii române !

* Vezi nota 1 de la ,,Raport la proiectul de răspuns la Mesajul tronului'' rostit în ziua de 8 februarie 1862.

** Vezi nota 2, *ibidem*.

Adunarea României a priimit cu bucurie anunţarea ce i se face de Măria ta pentru mai multe proiecte de legi ce sînt a i se comunica şi care privesc noua organizare a statului român.

Adunarea le aşteaptă cu o legiuită nerăbdare şi de pe acum le făgăduieşte dezbaterea cea mai conştiincioasă, gata fiind a da Măriei tale toate mijloacele pentru întemeierea şi asigurarea libertăţilor publice, pentru curînda organizare şi înbunătăţire a finanţelor, a administraţiunei şi a magistraturei, pentru răspîndirea imstrucţiunei publice şi, în sfîrşit, pentru cea mai largă dezvoltare a intereselor noastre agricole, comerciali şi industriali.

O îngrijire nu mai puţin vie, un concurs nu mai puţin energic, Adunarea promite Măriei tale pentru curînda şi temeinica organizare a armatei române.

Dumnezeu să binecuvînteze ziua naţională de la 24 ianuarie 1862! Dumnezeu să facă din această zi un izvor de putere şi de fericire pentru Patria Română! Dumnezeu să consfinţească acest strigăt, care astăzi reprezintă bucuria şi recunoştinţa generale care astăzi răsună de la Carpaţi pînă la Marea Neagră:

Să trăiască România! Să trăiască Alesandru Ioan I, întiiul domn al României, una şi nedespărţită!''

Ibidem, p. 1, col. 1 — p. 2, col. 2.

Deşi nu avem alte argumente decît stilul în care este redactat acest act, noi considerăm că el aparţine lui M.K., cu toate că formal este atribuit comisiei de redactare.

[2] Grigore Balş, în cuvîntul pe care l-a rostit, a spus: „Dacă am luat cuvîntul într-o zi atît de solemnă ca astăzi, nu l-am luat să vorbesc ca ministru, ci ca român, ca deputat, şi am cerut cuvîntul pentru ca astăzi şedinţa să se finească cu împlinirea tuturor datoriilor. Am mulţumit, domnilor, prin adresă lui Alexandru Ioan I pentru desăvîrşirea Unirii. Voiesc acum, domnilor, să trag luarea d[umneavoastră] aminte asupra unei datorii sacre, aceea de a mulţămi Comitetului Unirei din 1856 din Moldova, în care au luat parte şi domnul Kogălniceanu, dirijînd cele mai multe acte, dintre care e şi cel al Unirei şi pe care l-au propus în memorabilul Divan-Ad-hoc din anul 1857. Naţiunea română şi Parlamentul au ştiut totdeauna, domnilor, a fi recunoscătoare tuturor ce au lucrat în interesul ţărei, şi prin urmare vin să propun a se da un vot de recunoştinţă domnilor membri [ai] acelui Comitet şi domnului Kogălniceanu ca ceia ce au contribuit la prosperarea naţiunei române şi la realizarea Unirii. *(Adunarea aplaudă această propunere.)*'' *Ibidem*.

Intervenţie în care arată motivele pentru care nu este de acord cu respingerea întregului capitol I din proiectul de regulament al Adunării *

Amorul propriu, domnilor, trebuie să-l punem la timpul favorabil, la legile ce vor veni pentru organizarea ţărei. Acum să căutăm chipul cel mai bun de a păzi regulamentul în discuţiune, căci, dacă vom avea de principiu ca raportorele să aibă cuvîntul spre a combate în fond opiniunile fiecăruia deputat, atunci desigur ajungem să serbăm Învierea fără ca regulamentul să fie finit. După părerea mea, cred că raportorele trebuie numai să espună motivele pe care s-au rezumat comisiunea în lucrarea sa, să dea lămuriri unde vom avea o nedomirire şi să declare, cînd se va cere o modificare, dacă comisiunea o adoptă sau dacă manţine articolul său neschimbat. Altminteri, dacă raportorul ar avea dreptul să ia cuvîntul de cîte ori va voi, prin aceasta vom ajunge la nişte discuţiuni interminabili, cari ne-ar putea absoarbe mai întreaga sesiune. Apoi mai este şi aceea că o comisiune care ne supune o lucrare este reprezintată prin raportul ei, şi dacă fiecare membru al acelei comisiuni ia cuvîntul spre a ne spune ceea ce ne-a spus raportorul, atunci nu înţeleg de ce mai avem un raportor. Membrii ceilalţi pot lua cuvîntul atunci numai cînd ar avea opiniuni diferite de acelea ce emite raportorul în numele comisiunii, căci altminteri ar fi să avem de fiecare comisiune atîţi raportori cît este numărul membrilor ce o compun.

---

* Şedinţa din 10 februarie 1862.

Vin acum la cele ce s-au zis în discusiunea generală asupra capitolului I. Am văzut, domnilor, că se sprijină articole din acest capitol pe temeiul că figura în regulamentul fostei Adunări din Moldova[1]. Dar dacă admir ceva e entusiasmul ce deodată a venit pentru acest regulament, pe care în zilele trecute l-am văzut rămas de o parte şi adoptîndu-se regulamentul fostei Adunări din Ţara Românească. Nu înţeleg dar cum vine deodată acest entusiasm pentru regulamentul Moldaviei, dar am pentru dînsul o admiraţiune mai mult istorică, mai mult platonică, decît practică. Şi dacă admir acel regulament îl admir pentru că era o lege ce au fost făcută în timpuri critice, făcută cu un guvern interimariu, primit de el şi, prin urmare, sancţionat de toate guvernele în timp de trei ani şi în care, domnilor, au luat parte şi însuşi capul satului. Aşadar, era raţionabil să ţinem la acel regulament ce era o lege şi care deunăzi a fost aşa de lesne respins, adoptîndu-se acel al Camerii de aici[2]. Prin urmare, nu înţeleg cum poate să se rezime observările şi argumentele noastre pe un regulament respins de Parlament.

Eu, domnilor, nu sînt pentru respingerea capitolului întreg, ci numai pentru unile articole, căci, cum a zis domnul Brătianu, legile se regulamentează prin reglemente care determină aplicarea lor. Există, domnilor, în Convenţiune un articol în privinţa dării în judecată a unui deputat. Ei bine, nu trebuie oare ca noi să regulăm chipul cum trebuie să fie dat în judecată, prin vot secret sau public, cu majoritate relativă sau absolută? Iată dar un caz, şi ca acesta mai pot fi şi altele, în care o dispoziţiune, deşi se află prevăzută într-o altă lege, cu toate acestea nu mai puţin trebuie să o determinăm şi în reglementul nostru. Prin urmare, mă declar în contra respingerii întregului capitol.

Supliment la Monitorul, 1862, nr. 34, p. 2, col. 1 — p. 3, col. 1.

NOTE

[1] În punctul 1 prezentat de prinţul Gr. M. Sturdza, ca raportor, se arăta că membrii comisiei însărcinaţi cu elaborarea proiectului de regulament au fost călăuziţi în activitatea lor de ideea de a consacra încă o dată dispoziţiunile de regulament votate cu unanimitate de Adunarea Electivă a Moldovei.

[2] Vezi discuţiile urmate în şedinţa din 25 ianuarie 1862 publicate în *Supliment la Monitorul*, nr. 20/1862.

Intervenţie în care cere ca suprimarea taxelor de export să afecteze numai produsele pămîntene *

Nu vin a combate cererea ministeriului, pe cît va fi în marginile îndestulării intereselor noastre agricole şi industriale, dar vin a combate urgenţa în materie de finanţe şi pe acest etcaetera din proiect.

Ni s-a citit propunerea votată de fosta Cameră de aici, prin care se zice că darea esportaţiei productelor se desfiinţează, dar nu ni s-a citit şi proiectul de lege, asemenea nici sancţionarea lui. Eu, domnilor, nu înţeleg că se poate înfiinţa şi desfiinţa o dare fără o lege. Dar, fiindcă este un fapt săvîrşit, nu am ce zice alt decît că nu doresc ca votul fostei Adunări de aici [1] să ne serve de precedent, că adică numai cu o propunere de 5 deputaţi să se desfiinţeze o lege şi apoi iar să se înfiinţeze. De aceea mă declar în contra unei asemenea procederi. Acum, dacă ministerul cere desfiinţarea dării la esportaţie, ceară a se desfiinţa orice dare asupra productelor ţării, şi votez cu amîndouă mînile. Dar aci nu se face deosebire între productele pămîntene şi cele din afară. Înţeleg să nu se plătească pentru grîul din România, dar nu înţeleg ca făina din Rusia, ce intră în ţară şi se esportă prin Galaţi, să nu plătească, căci aceasta aduce pagubă celor ce fabrică făină în ţară. Asemenea nu înţeleg neplata pentru articolele groase*. Ce înlesnire facem noi otărînd că pe lîngă articolele pămîntene să fie scutite şi cele străine? Pînă acum era că lîna de postav ce ieşea din ţară plătea statului 5%; asemenea şi lîna intrată tot 5%. Acum se desfiinţează, şi fabricanţii din ţară vor da numai 5%. Nu e drept ca fabrica domnului Băleanu să se folosească cu paguba statului. Zic dar că lîna care vine în ţară şi se esportă pe la Galaţi să plătească. Asemenea să plătească şi acele mărfuri care intră în ţară, trec din mînă în mînă şi şi ies afară.

---

* Şedinţa din 10 februarie 1862.

Prin urmare, zică-se în proiect astfel: grîul şi orice producte din ţară să nu plătească şi atunci votez şi eu[2].

Supliment la Monitorul, 1862, nr. 35, p. 5, col. 1 — 2.

* De calitate inferioară.

NOTE

[1] La 11 decembrie 1861 fosta Adunare a Ţării Româneşti a votat suprimarea pe timp de trei luni a taxelor de export pentru „cereale, vite, piei şi altele [. . .] pînă ce Camera unită să legiuiască definitiv”. *Ibidem*, nr. 36, p. 2, col. 1 — 2.

[2] „Art. I. Drepturile de exportaţiune ce se prelevau de către vămile părţei României de peste Milcov, asupra productelor atît brute, cît şi manufacturate ale ţărei, precum şi vitelor de orice soi, se suprimă conform votului Camerei Ţărei Româneşti din 11 decembrie.

Art. II. Toate obiectele prevăzute la art. I se vor exporta numai prin birourile vamale recunoscute”. *Ibidem*, p. 3, col. 1.

Amendament şi intervenţie la articolul 24 din proiectul regulamentului de funcţionare al Adunării *

Domnul Kogălniceanu propune următorul amendament:
„Adunarea se rosteşte prin majoritate de două treimi din numărul membrilor prezenţi ai Adunării asupra validităţii alegerilor contestate”.

În cestiuni de verificare nu poate nici un deputat şi nu trebuie să fie însufleţit de alte consideraţiuni decît de acelea ale dreptăţii. Aşadar, cînd Camera se rosteşte asupra unei alegeri, împlineşte misiunea unui înalt juriu. Ştiţi, domnilor, că pretutindeni cînd juriul e chemat de a rosti osîndă asupra cuiva, ea nu se da niciodată prin majoritate absolută, ci prin 2/3. Şi dacă în materie judecătorească se face astfel, apoi cu atît mai mult trebuie să fie aici în Cameră cînd se atinge de escluderea unui deputat ce e trimis de un colegiu pentru a apăra interesele sale. E natural lucru ca într-un parlament partidele ce caută a se predomina să se silească a-şi căpăta majoritatea. În asemenea cestiuni însă ni se cere şi mai mult, domnilor, să punem mîna pe cuget, să nu consultăm decît dreptatea şi să înlăturăm antipatiele şi simpatiile. O tristă esperienţă a dovedit că majorităţile s-au silit totdeauna să lovească minorităţile, ca totdauna să poată fi şi mai sigură majoritatea. De aceea socot că trebuie să luăm măsura de apărare pentru minorităţi în contra majorităţilor. În Camera Moldovei s-au întîmplat că un deputat ce avea toate driturile a fost contestat şi respins. Aseminea împregiurări au făcut pe membrii Comisiunii Centrale să adopte principiul ca un deputat să nu poată fi esclus decît cu o majoritate de 2/3, şi eu astăzi prin propúnerea mea nu am făcut alta decît am reprodus acel vot din Comisiunea Centrală [1].

---

* Şedinţa din 14 februarie 1862.

Supliment la Monitorul, 1862, nr. 38, p. 4, col. 1 — 2.

NOTE

[1] Articolu 124 din proiectul regulamentului de funcţionare al Adunării era redactat astfel : „Adunarea se rosteşte prin majoritate absolută, adică jumătate şi unul din numărul membrilor prezenţi ai Adunării, asupra validităţii alegerilor''. *Ibidem.*
Amendamentul a fost admis.

Intervenţie în care susţine că „Monitorul'' nu trebuie să publice decît acte oficiale *

Îmi pare rău că o lucrare mecanică s-a transformat în cestiuni cu totul străine, în tînguiri contra licenţei presei. Tînguiri de acestea putem a le face şi unii şi alţii, căci, dacă conservatorii au a se tîngui de jurnalele liberale, tot atîta au a se tîngui şi progresiştii de jurnalele conservatorilor. Escesul e de ambele părţi, şi ne putem tîngui cu toţii. Îmi pare rău asemenea că domnul Brătianu s-a întins asupra cestiunii listelor electorale [1]. Această cestiune, domnilor, s-a otărît o dată de Adunare, şi azi nu mai poate face obiectul discuţiunelor noastre. Azi nu avem a face nici jeremiade licenţei presei, nici jeremiade asupra confecţionării listelor electorale. Cestiunea azi e „Monitorul''.

Ştiu că „Monitorul'' e un jurnal plătit din tezaurul public şi destinat a publica actele oficiale ale guvernului. Iar cît pentru spaţiul ce mai rămîne liber, se imple cu buletinul nuvelelor de zi. Nu crez că în acest spaţiu să se poată însera şi tînguirile aduse de unii din cetăţeni contra altora, căci atunci ar trebui să dăm drept a se trece şi contratînguirile. Se zice în „Monitor'' : „Sateliţii domnului Marghiloman''. Acum vă întreb, domnilor, de vor veni sateliţii D[omniei] sale cu o contrăpetiţiune, ministerul nu va fi silit să o însere şi pe aceasta? Nu se va face astfel organul luptelor partidelor?

Cetăţenii au dreptul a se jelui contra ziselor unui deputat, însă numai la Cameră, iar nu la ministeriu. Şi dacă el publică sub partea oficială asemenea reclamări, unde vom merge? Roata guvernului se schimbă.

---

* Şedinţa din 15 februarie 1862.

Mîine vine alt guvern la putere : un ministeriu din partida opusă. Atunci trebuie şi el să primească a se însera în coloanele „Monitorului" tînguiri în care s-ar zice : sateliţii prinţului D. Ghica, sateliţii prinţului G. Sturza, sateliţii prinţului G. Brîncoveanu etc. Unde dar voiţi să ajungem cu aceşti sateliţi?

Convenţiunea stabileşte că un deputat nu poate fi urmărit pentru ideile ce emite în Adunare [2]. Prin urmare, nu dăm dreptul ministeriului să ne trateze prin „Monitor" de calomniatori, căci atunci „Monitorul" face licenţa cea mai mare şi atacă Convenţiunea.

Supliment la Monitorul, 1862, nr. 41, p.1, col. 1 — 2.

NOTE

Înainte de a expune cele de mai sus, M.K. a făcut următoarea propunere :

„Considerînd că « Monitorul » nu trebuie să fie organul luptelor de partid, fiind plătit de ţară pentru publicarea actelor oficiale, Camera trece la ordinea zilei".

Întrucît discuţiile degeneraseră, M.K. cerînd cuvîntul declară următoarele :

„Eu retrag propunerea mea, căci nu voiesc să fac din aceasta o cestiune ministeriale, precum din început am declarat-o". Cf. *Supliment la Monitorul*, 1862, nr. 40, p. 8, col. 2 ; nr. 41, p. 5, col. 1.

[1] M.K. se referă la următoarea interpelare făcută de către Ion Brătianu ministrului de interne, Barbu Catargiu, în ziua de 13 februarie 1862 :

„Voi să atrag atenţiunea domnului ministru asupra inserării în « Monitor » a unor acte care nu sînt de domeniul « Monitorului ».

După cît ştiu, « Monitorul » statului e destinat la publicarea actelor oficiale şi a altor acte care sînt de natură a lumina ţara asupra osebitelor ramuri de administraţiune, de finanţe, de statistică şi alte asemenea materii. Văz însă că se trece acum [la] defăimări din partea unor cetăţeni în contra unor deputaţi.

Eu ştiam că asemenea atacuri se fac numai în jurnalele particulare, care pot intra în polemice, şi nicidecum într-o foaie oficiale a statului. Am văzut în « Monitor » o adresă a unor cetăţeni din Piteşti în care se zice despre cuvintele mele din Cameră că sînt neadevărate. Înţeleg să fi făcut ministerul o anchetă şi să publice rezultatul ei, şi acesta ar fi fost, dacă voia a mă combate, un mijloc legal. Dar ca oricare cetăţean care ar voi să defaime un deputat să treacă defăimările sale în « Monitor » mi se pare că nu e nici de competenţa « Monitorului », nici de demnitatea guvernului.

Socotesc că aceasta s-a făcut fără de ştirea domnului ministru şi de aceea [a]trag atenţia dumnealui ca să nu se mai facă asemenea greşeli". *Supliment la Monitorul*, 1862, nr. 36, p. 5, col. 1 — 2.

În legătură cu această interpelare şi problema listelor electorale, vezi dezbaterile din ziua de 15 februarie 1862 în *Supliment la Monitorul*, 1862, nr. 40, p. 4, col. 1 ; p. 7, col. 2.

[2] Vezi textul Convenţiei de la Paris în *Acte şi documente* ..., vol. VII, p. 306 — 314.

Intervenţie cu privire la redactarea articolului 121 din proiectul de regulament al Adunării, cerînd o mai mare exigenţă faţă de absenţa deputaţilor de la şedinţe *

Domnilor, socot că trebuie să se lămurească bine ceea ce se înţelege prin cuvîntul de forţă majoră şi mai ales cînd cazul acesta atinge mai mult pe deputaţii din judeţele de peste Milcov. Domnilor, cu o lună înainte ni s-a făcut cunoscut să venim aici pentru ziua de 24 ianuar, și toți am primit diurna pînă la 23 ianuariu înainte, cînd Camera nu a lucrat decît pînă la 14 decembriu.

---

* Şedinţa din 17 februarie 1862.

Întrunirea Camerelor e actul acel dorit cu atîta ardoare, de atîta timp, spre a se întruni interesele mari ale României; dar și județele de preste Milcov au interesele lor speciali, cari trebuie a fi apărate în Parlamentul român. Mai mulți însă dintre domnii deputați, sub deosebite preteste, nu au venit aci nici pînă astăzi, și colegiele lor stau nereprezentate aci în Cameră.

Înțeleg că trebuie indulgență din partea Parlamentului pentru aceia a cărora neființă nu atinge interesele unui județ, dar cînd din 64 de deputați noi nu sîntem aci decît 21 socot că Adunarea trebuie să se uite mai mult la județele nereprezentate decît la persoana deputaților cari nu-și îndeplinește misiunea numai prin o simplă scuză de boală. Fără a cita nume, pot spune cu securanță că sînt unii care supt pretestul ușoriu de boală își poartă misiunea de deputat ca o panglică la butonieră și astfel își nesocotesc mandatul ce au, mandat care le dă o misiune sacră, o misiune de muncă, o misiune de ocupațiune, o misiune de responsabilitate, iar nu numai o simplă decorațiune. De aceea propun ca o dată ce se va vota acest articol [1] să se și aplice la toți cei ce nu au dobîndit concedie și care nu au dat dovezi pozitive că sînt bolnavi.

> *Domnul raportor*[2] susține că redactarea articolului este destul de aspră. Prin forță majoră înțelege: „boala, venirea mare a apelor, cît să nu se poată trece, accidente bine constatate".
> N. Lahovari *cere ca prin acest articol să fie penalizați deputații care au luat diurna și nu vin la ședințe.*
> *Domnul președinte* [3] arată că pentru diurnă este o lege specială, iar nici un deputat nu a luat diurnă după 24 ianuarie.

Camera din Moldova a încetat a lucra de la 14 decembrie și deputații au și primit diurna pînă la 23 ianuariu ca cheltuială de drum. Aș voi ca nevenirea unei părți din deputații de peste Milcov să nu se socotească ca un act politic, ca un protest în contra Unirii. Aș dori ca nevenirea lor să se constate că a urmat din neglijență, și votul Adunării în acest sens să fie un răspuns care să respingă aserțiunile răuvoitoare ce se răspîndesc. Cînd cineva este deputat trebuie să-și îndeplinească mandatul, iar nu să privească sarcina sa ca o decorațiune. De aceea chem luarea-aminte a Camerei asupra acestui caz.

Supliment la Monitorul, 1862, nr. 45, p. 1, col. 2; p. 2, col. 2.

NOTE

[1] Articolul 121 avea următoarea readctare:

„Deputatul care în cele șase dintîi ședințe după convocarea Adunării nu s-a înfățișat spre a împlini mandatul său se supune la realegere, afară numai de va justifica un caz de forță majoră.

Asemenea va fi și cu deputatul ce lipsește cu congediu șase ședințe după espirarea congediului său". *Ibidem.*

[2] Raportor asupra proiectului de regulament era prințul Grigore M. Sturdza.

[3] Președintele ședinței era Lascăr Catargiu.

Intervenţii cu privire la articolul 136 din proiectul de regulament al Adunării, referitor la modul de redactare a proceselor-verbale ale şedinţelor *

Mi se pare, domnilor, că cestiunea aceasta e otărîtă prin un articol ce am votat mai înainte, unde se zice că procesele-verbali au să se citească la 11 ore, nainte de deschiderea şedinţei, şi că în urma deschiderii şedinţei au să se facă reclamările şi să se otărască de Adunare. Acest articol dar dovedeşte curat dupe părerea mea că nici un orator nu poate avea facultatea de a-şi modifica discursul fără consimţămîntul Adunării. A voi ca oratorii să-şi modifice discursurile în faţa cu sinele[1] este a căta să aţîţăm necontenit discuţiuni, căci unii vor zice că am zis aşa, alţii că nu etc. Ispita** a dovedit aceasta. Sînt deputaţi cari au o memorie fericită şi pot reproduce textual zisele lor, dar sînt şi alţii cari din nenorocire n-au această memorie, şi luînd notele tahigrafilor*** dau liber drum imaginaţiei lor şi le modifică cu totul altfel de cum au vorbit şi astfel se va vedea că procesele-verbale în „Monitorul oficiale" vor avea o fizionomie cu totul alta de aceea a discusiunii. Şi apoi, domnilor, pe cît văz, procesele-verbale se fac foarte bune aici. Persoanele adună vorbele noastre, le reproduc cu destulă esactitate şi, cu modul cum se redijează aceste procese, trebuie să recunoaştem că sînt foarte corecte. Aceasta se dovedeşte din puţinele reclamări ce s-au făcut pînă acum. Nu voi să fac nici un compliment persoanelor care adună cuvintele noastre, dar trebuie să mărturisim că noi în Moldova nu am avut procese-verbale aşa de bune cum am găsit pe acelea care se fac aici.

Noi acum nu ne rezemăm decît pe buna-credinţă a biroului şi dovadă de încrederea deplină ce avem în buna redacţiune a proceselor-verbale este că nici nu mai asistăm la citirea lor, ştiind cît de bine sînt reproduse zisele noastre.

Dar, dacă ar fi să facem cum cereţi d[umnea]voastră, să se ia şi notele tahigrafilor, directorul să îndrepteze, biroul să îndrepteze, oratorul să îndrepteze, Adunarea să îndrepteze, nu ne-ar mai rămînea timp ca să discutăm proiecte de lege. Aşadar, eu susţin amendamentul domnului Rosetti[2].

Prinţul D. Ghica *respinge propunerea lui C. A. Rosetti şi cere ca tahigrafii să citească la ora 11, înainte de deschiderea şedinţei, notele pe care le-au luat în şedinţa precedentă, pentru ca vorbitorii să poată face eventuale corectări. Oratorii puteau fi consultaţi de redactori în caz de nedumeriri.*

P. Cazimir *combate atît amendamentul lui C. A. Rosetti, cît şi cele spuse de Kogălniceanu. Susţine ca tahigrafii să citească procesele-verbale la ora 11 înainte de deschiderea şedinţei.*

Băgaţi de seamă, domnilor, că eu am aşezat o deosebire mare între redacţiunea proceselor-verbale din fosta Adunare a Moldovei şi acelea care se redijează aici; şi, pe cît ştiu, domnul Rosetti nu cere nici o inovaţiune ca oratorii să nu-şi poată vedea cuvintele, căci aceasta îmi pare că s-a păzit întotdeauna aici. În cele dintîi zile cînd am venit aici, deprins cu modul care se urma în Camera Moldovei, am cerut şi eu notele să-mi revăz cuvintele, dar mi s-a refuzat zicîndu-mi-se că aceasta nu a fost şi nu este îngăduit aici, şi a trebuit să le ascult a doua zi cînd s-au citit în Cameră şi cînd în adevăr nu am avut nici o îndreptare a face. În Moldova însă, la o oră fixată se corectau cuvintele lor, cari apoi se clasau după număr şi astfel se trimiteau biroului pre a se citi în şedinţă. Aici cum v-am spus mi s-au zis că nu e învoit deputaţilor a lua notele, ci a asculta citirea lor în Cameră şi a face aici rectificările ce vor voi. Dar o dovadă că redacţia proceselor-verbale este corectă sînt puţinele reclamări ce s-au făcut în această Adunare. A învoi domnului redactor ca unde ar avea o nedomirire să consulte pe oratori, o recunosc ca necesitate. Iar a admite ceea ce se făcea în Camera Moldovei ca acele note să se numere şi să să împarţă la deputaţi, socotesc că ar fi cea mai greşită procedură ce putem adopta. Mă unesc însă cu ceea ce zice prinţul D. Ghica de a se putea consulta deputatul numai asupra punturilor unde ar fi lacune sau nedomiriri [3].

---

* Şedinţa din 17 februarie 1862.

** Experienţa.

*** Stenografilor.

Supliment la Monitorul, 1862, nr. 46, p. 1, col. 2 — p. 3, col. 1.

NOTE

[1] Articolul 136 avea următoarea redactare :

„Redactorii luaţi afară din Adunare sînt însărcinaţi de a redacta procesele-verbale sub supravegherea biroului.

Procesele-verbale sînt sub direcţiunea preşedintelui Adunării.

Procesele-verbale ale sedinţelor publice, îndată după ce redacţiunea lor se primeşte, sînt prescrise şi apoi subsemnate de preşedintele care a ţinut şedinţa şi de doi secretari.

Redactorii sînt însărcinaţi cu esacta reproducere a şedinţelor publice după notele tahigrafilor. Ei le comunică oratorilor spre a le revedea înainte de a li se da citire în Adunare". *Ibidem*, nr. 45, p. 7, col. 2 ; p. 8, col. 1.

[2] Amendamentul lui C. A. Rosetti avea următoarea redactare : „Secretarii sînt însărcinaţi cu esacta reproducere a şedinţelor publice după notele tahigrafilor. Oratorii nu pot face nici o modificare în zisele lor decît în Adunare". *Ibidem*, p. 8, col. 1.

[3] Prinţul D. Ghica afirma : „Nu înţeleg cum nu s-ar putea permite unui orator de a veni în ajutorul redactorului într-un caz de nedomirire". *Ibidem*.

Intervenţie polemică cu ministrul de justiţie referitor la articolul 4 din proiectul de regulament al Adunării *

Socotesc că domnul ministru [al] justiţiei [1] a vorbit ca ministru, fiindcă dacă nu vorbea ca ministru nu i se putea da întîietate ca să vorbească înaintea mea.

Domnul preşedinte: A cerut cuvîntul mai nainte.

Cer scuze şi atunci răspunz domnului deputat Brăiloiu. Îmi pare rău mai întîi că D[omnia lui] admite teoria de a se esplica voturile [2]. Al doilea, 'mi pare rău că D[omnia lui] nu are memorie, căci dacă ar avea memorie ş-ar aduce aminte că noi am lucrat la acel proiect de lege împreună în Comisiunea Centrală şi că acela nu este un proiect de lege electorală, ci pentru punerea în lucrare a legei în virtutea căreia ne aflăm aici. Voi răspunde asemenea domnului Florescu. Îmi pare rău că D[omnia] lui, care asemenea ne-a fost coleg în Comisiunea Centrală, ştie că s-a respins proiectul pentru reformarea legii electorale şi s-a primit o desluşire, cum s-a numit atunci, a legii electorale.

---

* Şedinţa din 20 februarie 1862.

Cazul că prin propunerea mea s-ar aduce pe tapet legea electorală nu-l admit; ministerul a depus pe biroul Adunării din Moldova proiectul de lege electorală pe care-l cerusem eu, împreună cu onorabilele preşedinte care ne preşede astăzi. Aşa, dacă se respinge sau nu amendamentul meu [3], acel proiect are să vie la rîndul său la ordinea zilei. Propunerea mea cere numai să se rezerve această cestiune cînd se va înfăţişa proiectul de lege şi astfel nu poate surprinde pe nimeni. Atunci, cînd se va înfăţişa, Adunarea în dreptul ei de suverană are să decide dacă ia în consideraţie sau nu acel proiect de lege. Aşadar, e dovedit că n-am voit cu propunerea mea să înşel pe nimeni, după cum s-a zis aci în Adunare, căci n-am cugetat ca prin acea propunere să se adopte şi legea electorală. Fie sigur domnul ministru că atunci cînd va fi vorba de legea electorală o voi cere cu toată francheţa. D[omnia lui] mă cunoaşte şi ştie că nu am obicei să lucrez după uşă.

Supliment la Monitorul, 1862, nr. 46, p. 7, col. 2 ; p. 8, col. 1.

NOTE

[1] Ministrul justiţiei era Constantin N. Brăiloiu.

[2] Dăm cele spuse de C. Brăiloiu *in extenso:*

,,În şedinţa trecută s-a primit amendamentul domnului Kogălniceanu şi s-a respins articolul comisiunii.

Atunci toţi era[u] de ideea că esista o legiuire de incompatibilitate. La a doua şedinţă însă au văzut că nu esistă o asemenea legiuire specială, ci este o legiuire care se ocupă de altă materie şi care ca incident coprinde un articol pentru incompatibilitate, şi atunci mai mulţi din domnii deputaţi ş-au esplicat votul şi a[u] zis că nu înţeleg prin acel vot să se oblige să intre în discuţia legii electorale, şi astfel a rămas desluşit că legea compatibilităţii are să facă un deosebit proiect de lege. Prin urmare este de cuviinţă ca acum să ne desluşim bine ce votăm. Votăm amendamentul domnului Kogălniceanu cu restricţiile aduse în a doua şedinţă? Sau votăm amendamentul fără restricţii cum s-a votat întîi?'' *Ibidem.*

[3] Articolul 4 prezentat de comisie avea următoarea redactare :

,,Nici un deputat, în tot timpul mandatului său, nu poate primi vreo funcţiune salariată, înaintare sau decoraţiune, fără ca prin aceasta să se socoate demisionat şi dator a se supune unei a doua alegere.

Deputaţii care vor primi funcţiunea de ministru nu vor fi supuşi pentru aceasta la realegere, ci numai la caz cînd vor primi vreo decoraţiune''. *Ibidem*, nr. 34, p. 6, col. 1.

Amendamentul lui M. K. era formulat după cum urmează : ,,Propunem a se şterge art. 4 şi alineatul al doilea, rămîind cestiunea rezervată la discusiunea asupra legii de necompatibilitate, prezentată de Comisiunea Centrală şi aflată între lucrările ce sînt a se pune la ordinea zilei''. Semnau : Kogălniceanu, Ştirbei, Steriade, I. Bălăceanu, I. Ghica. Şedinţa din 10 februarie 1862. *Supliment la Monitorul*, 1862, nr. 35, p. 1, col. 1.

În aceeaşi şedinţă propunerea s-a pus la vot şi a fost adoptată cu 61 de voturi pentru şi 37 contra.

Discuţia s-a redeschis cu ocazia dezbaterii generale asupra proiectului de regulament

Intervenție în care arată că este de acord să se voteze guvernului „o sumă de 400 000 lei afectați în plată de dobîndă la împrumuturile ce ar fi silit să contracte în cursul anului 1862". Cere guvernului să prezinte Adunării o situație clară a tezaurului țării *

De mai înainte declar, domnilor, că sînt de opiniune a se da Ministeriului de Finanțe creditul de 400 mii lei pentru dobînzile sumelor de care ar avea nevoie a se împrumuta, dar nu mă pot uni cu coprinderea raportului.

Raportul[1] zice că espunerea de motive ce însoțesc proiectul au convins pe comisiune de neapărată nevoie a acordării acelui credit, ceea ce va să zică că comisiunea s-a lămurit din acea espunere de motive că casa statului este în deficit și că chiar ar fi cercetat cheltuielile efectuate pe trecut. Această convingere a comisiunii socot că a fost superficiale și apoi prea grabnic trece cu buretele asupra trecutului, astfel încît încuviințează tot ce s-a făcut. Eu unul nu cred că comisiunea s-a putut convinge că cheltuielile făcute s-au făcut după toată cuviința și în avantagiul țărei. Și dacă comisiunea ar fi zis numai aceea că trebuie a se acorda guvernului această cerere de un credit în plată de dobîndă căci are neapărate cheltuieli de împlinit, aș fi fost și sînt chiar pentru a i se acorda. Dar nu voiesc ca, cu votarea acelui împrumut, să se încuviințeze și cele făcute în trecut, și eu unul de mai înainte declar rezerva ce fac ca în cercetarea cheltuielelor efectuate pe trecut să rămînă Adunarea în plenitudinea dreptului ei de a le controla. Acum nici nu aprob, nici nu dezaprob ceea ce se va fi făcut.

Apoi, domnilor, mai socot că cel întîi lucru după întrunirea Camerilor ar fi trebuit să fie de a se comunica Parlamentului starea actuală [a] activului și pasivului tezaurului public din Moldova și a celui din Țara Românească. Acesta este cel dintîi paragraf al foaiei de zestre, așa că îndată după Unire să știm ce zestre aduce fiecare, ce activ sau pasiv are atît Moldova, cît și Țara Românească.

Eu unul, mai repet, votez pentru acordarea acestei sume de 400 mii lei, dar prin aceasta nici nu aprob, nici nu dezaprob trecutul și rog pe ministeriu să prezente Parlamentului un tabel de starea tezaurului public a desființatelor principate Moldova și Țara Românească.

Supliment la Monitorul, 1862, nr. 48, p. 5, col. 2; p. 6, col. 1.

* Ședința din 26 februarie 1862.

NOTE

[1] Raportul comisei Adunării avea următoarea redactare:

„Comisiunea Domniilor voastre întrunindu-se astăzi 16 ale lunei fevruarie au deliberat asupra proiectului de lege prezentat Camerei de guvern, relativ la deschiderea unui credit de patru sute mii lei pentru plata de dobînzi la împrumuturile provizorii ce tezaurul va face în 1862.

Espunerea de motive ce întovărășea acel proiect au convins pe comisiune despre neapărata nevoie de a se acorda guvernului creditul cerut, cu atît mai mult cu cît el are de scop a înlesni trebile guvernului și a susține creditul tezaurului țărei.

Comisiunea Domniilor voastre însă au crezut nu mai puțin de trebuință a se amenda acel proiect încă cu două articole, și anume: unul ce are de scop a despăgubi pe tezaur de dobînzile ce este constrîns a plăti din cauză că persoanele ce datoresc nu-i răspund la termine sumele ce sînt obligaţi a-i da, şi altul, că la orice caz de împrumutare Ministerul de Finanţe să fie ţinut de a refera, mai întîi Consiliului de Miniştri, pentru motivul, suma, dobînda şi terminul pe cît timp vrea să facă împrumutul şi numai după o încuviinţare prealabilă să-l poată contracta.

Iar de raportor au numit pe domnul Dimitrie Cracte.

A. Moruzi, N. Mavrocordat, [D.] Gracte, Ioan G[h]erman, Ioan Oteteleşianu".

Ibidem, p. 5, col. 1 — 2.

Intervenţie în care se declară împotriva „proiectului de lege privitor la instituirea unui comitet legislativ provizoriu". În principiu se declară împotriva oricărui gen de provizorat *

Cînd Adunările din Iaşi şi din Bucureşti au strigat să trăiască Unirea şi s-au întrunit în Camera de aici, întîiul motiv ca să rostească cuvîntul: Unirea a fost speranţa că vor conteni cu provizoriul. Azi însă vedem că sîntem tot în provizoriu: ni se prezintă projecte provizorii, ni se cer voturi provizorii, ni se cere în fine un comitet provizoriu.

Domnul preşedinte[1] *(întrerupînd)*: Acestea se ating de discusiunea generală.

Mi se pare că se atinge tocmai de acest art. [2], căci se zice aci: un comitet *provizoriu* etc. Acest art. vorbeşte de provizoriu. Pînă cînd dar cu provizoriul? Pînă cînd comitete provizorii? Cine împiedică pe guvern a nu ne înfăţişa legi definitive? Mi se va zice poate că guvernul nu are dreptul de iniţiativă, şi că fără legile de care are trebuinţă nu poate merge înainte. Nu, domnilor, nimeni nu poate contesta guvernului dreptul său de iniţiativă, şi nici guvernului nu pot recunoaşte facultatea de a-şi delega acest drept, un drept inerinte unui guvern constituţional, unui guvern care ţine în mînă soarta unei naţiuni, şi cred că nu se va găsi cineva în Adunare care să conteste acest drept. Aşadar, în cît priveşte pe guvern, el are acest drept şi prin urmare projectul de faţă nu are nici un cuvînt de a fi.

Ce coprinde art. I?

Că acest comitet este provizoriu. Dar cît are să fie durata lui? Art. 2 ne răspunde zicînd că, pînă se va înfăţişa o lege care să reguleze modul definitiv după care să esercite Adunarea şi guvernul dreptul de iniţiativă, se formează un comitet provizoriu [3].

Din aceasta, domnilor, învederat rezultă că acest al 2-lea art. vine a contesta Adunării dreptul de iniţiativă. Ei bine, precum guvernului îi recunosc dreptul de iniţiativă, tot aşa nu recunosc guvernului pe acela de a contesta Adunării dreptul ei de iniţiativă. Ni se va zice însă că Adunările noastre n-au esersat acest drept. Aşa este, dar pentru ce? Pentru că pînă acum era un compromis; pentru că pînă acum erau două ţări separate, două Adunări, două puteri esecutive. Cum se putea cu modul acesta dobîndi unificarea legilor dacă se lăsa dreptul de iniţiativă tutulor corpurilor? Ar fi fost un adevărat turn al Babilonelui. De aceea s-a zis că puterea legislativă din Moldova şi puterea legislativă din Ţara Românească, şi puterea esecutivă din Moldova şi puterea esecutivă din Ţara Românească vor delega fiecare cîte un număr de comisari ca să formeze o comisiune, comisiune care nu era nici senat, nici cameră de pairi, ci o simplă comisiune centrală care să elaboreze legile.

---

* Şedinţa din 26 februare 1862.

Această comisiune, cu starea cea nouă de lucruri, s-a desfiinţat, şi fiecare a reintrat în drepturile delegate. Nu recunosc dar nimănui dreptul, chiar cu Convenţiunea în mînă, afară numai de va fi mai catolică şi decît papa, să vie a contesta Adunării actuale, Parlamentului României un drept ce-l avea chiar şi Adunările reglementare [4]. Acele Adunări aveau dreptul să arate domnului toate măsurele ce credeau de trebuinţă pentru înflorirea ţărei, să ceară guvernului legi pentru prosperitatea comunelor, pentru organizarea finanţielor etc. Dacă s-au găsit domni cari au eludat acest drept, istoria îi va judeca, naţiunea i-a judecat chiar. Eu, cu Regulamentul organic în mînă, aş putea să dovedesc că Adunarea regulamentară a avut dreptul de iniţiativă.

Cum se va putea oare contesta Adunării de astăzi dreptul de iniţiativă, pe cît timp acest drept îi e consacrat prin Convenţiune? Oare această Convenţiune este ca un pact, o chartă mai înapoiată decît aceea pe care Bourbonii au dat Franţei subt auspiciele unui milion de baionete străine? Dar însăşi acea chartă da dreptul de iniţiativă Camerei ce ea crea.

Manţin dar că această Cameră are dreptul de iniţiativă şi chiar ministerul a înţeles aceasta, dar ne zice numai că nu înţelege cum are a se esercita acest drept.

Domnilor, Adunarea reprezintă ţara şi fiecare deputat aici este reprezentantele naţiunii. Nu recunosc dar majorităţii dreptul să-mi răpească iniţiativa, să-mi ia dreptul de a veni să propun în această Cameră legile pe care le-aş crede folositoare ţărei sau judeţului meu sau colegiului ce m-a ales. Apoi, domnilor, cu un asemenea comitet se slăbeşte şi guvernul; pentru că atunci guvernul se lipseşte de trebuinţa de a avea doi deputaţi, căci se zice că dacă un projeet nu va însuşi nouă glasuri nu va putea fi supus domnitorului spre a-l înainta Camerei; se lipseşte şi Adunarea de iniţiativa ei, şi mai mult încă minoritatea, şi eu repet că nu recunosc nimănui facultatea a răpi unui deputat dreptul de iniţiativă, căci, ridicîndu-se acest drept deputatului, se ridică dreptul de iniţiativă Adunării întregi. Iată pentru ce sînt contra art. 1, care e legea însuşi [5].

Supliment la Monitorul, 1862, nr. 50, p. 3, col. 2 — p. 4, col. 2.

NOTE

[1] Preşedintele şedinţei era Petre Mavrogheni.

[2] În articolul I se stipula : „Un comitet provizoriu se institută cu însărcinarea de a elabora proiectele de legi ce au a se supune de guvern la deliberarea Adunărei''. *Supliment la Monitorul*, nr. 51, p. 5.

[3] Articolul II prevedea : „Înainte de a se închide sesiunea Parlamentului pentru anul 1862, acest comitet va supune neapărat la deliberarea Adunării a otărî modul definitiv după care au a esercita guvernul şi Adunarea dreptul lor de iniţiativă legislativă''. *Ibidem.*

[4] Articolul 54 din Regulamentul organic al Ţării Româneşti prevedea :

„Obicinuita Obştească Adunare are căderea să arate domnului, prin anaforale, năpăstuirile şi plîngerile ţării şi încă, de va fi trebuinţă, să le facă cunoscute la amîndouă Curţile [suzerană — la Constantinopol şi protectoare — la Petersburg, *n.n.*], însemnînd mijloacele ce se va chibzui mai bine spre a lor îndreptare.

Asemenea va putea această Obştească Adunare, după vechiul obicei, să aducă la cunoştinţa domnului arătări asupra vericăria pricini de folos obştesc ce va socoti de trebuinţă şi să-l roage de a le lua în băgare de seamă''. Acelaşi conţinut are şi articolul 57 din „Regulamentul.... al Moldovei''. *Regulamentele organice ale Valahiei şi Moldovei*, vol. I, Bucureşti, 1944, p. 11 şi 183

[5] În legătură cu comitetul legislativ, vezi mai jos şi intervenţiile de la p. 100 şi 104.

Discurs cu privire la condiţiile de vînzare a 15 milioane de ocale de sare *

Domnilor, în una din şedinţele trecute am atras luarea-aminte a guvernului şi a Adunării asupra unui caz de mare însemnătate, acela al vînzării prin licitaţiune a exportului sării peste Dunăre. Eu sînt încredinţat că ministerul împreună cu Parlamentul nu va vedea în aceasta altceva decît dorinţa ca guvernul împreună cu Parlamentul să se înţeleagă într-un chip îndestulătoriu asupra unei ramure importante din veniturile ţărei. Rog dară pe minister şi pe onor[abila] majoritate să se unească a da o soluţiune îndestulătoare acestei cestiuni şi să n-aibă şi aceasta soartea celorlalte interpelări, adică trecerea la ordinea zilei. Eu declar că cu aceasta nu fac o cestiune ministerială, ci o simplă cestiune de sare.

Ştiţi, domnilor, că Unirea principatelor s-a înscris pentru întîia dată în Regulamentul organic [1]. Cele dintîi dorinţe ale Moldovei pentru Unire au fost cu ocaziunea exploatării salinelor. Sînt 23 de ani de atunci. Eram foarte tînăr, cînd principele Sturdza m-a însărcinat împreună cu domnul George Şuţu să venim a propune prinţului Alexandru Ghica întrunirea ocnelor. Acea unire nu s-a făcut din împiedicări materiale. Au fost însă antreprenori mai înţelepţi decît guvernele de atunci care au înţeles că în unirea salinelor stă un mare cîştig. Acei antreprenori au făcut unirea salinelor luînd în antrepriză ocnele din ambele principate. Cei cu minte au făcut stări colosale, cei nebuni s-au ruinat. Unul din cei cu minte e domnul maior Mişa, care cu mijloace destul de onorabile a făcut o stare mare [2]. Văzînd aceasta, Comisiunea Centrală în 1859 a făcut o lege pentru întrunirea veniturilor ocnelor vămilor şi altor asemenea. Acel proiect de lege s-a votat de d[umnea]voastră şi s-a pus în lucrare. Guvernul Ţărei Româneşti în 1860 s-a adresat la acela al fostei Moldove şi i-a propus să se folosească de neîndeplinirea condiţiunilor din contractul domnului Ciocan [3] şi să unească salinele. Guvernul Moldovei a zis că nu poate admite aceasta, fiind legat prin contract pînă la finele anului 1861 şi prin aceasta a fost nevoit guvernul României ca în înţelegere cu Camera să dea în antrepriză separat venitul exportării salinelor pe anul 1861. Pedicile din '860 şi '861 nu mai sînt acum. Moldova e liberă de contract cum şi Ţara Românească e liberă de contract. Nu mai este nimic dară care să împedece această dorinţă de unificare. Pe lîngă aceasta a mai venit şi un nou vot al Parlamentului ca toate productele pămîntene să fie libere de orice taxe esportate, atît cele manufacturiale, cît şi cele brute, şi am văzut acel vot publicat prin „Monitor" ca sancţionat. Din nenorocire văz însă că, deşi legea a rostit unificarea, tot se păstrează separatismul pe cît priveşte ocnele. Văz că un mod deosebit de exploatare e adoptat în Moldova şi altul în Ţara Românească, deşi e o singură ţară, deşi avem un singur minister. Văz că nu se zice nimic despre sarea ce se esportă din Moldova pe la Galaţi. Asemenea nu văz că s-a făcut ceva pentru sarea ce se esportă peste Prut, asemenea pentru sarea de mare ce se lucrează în locurile din Besarabia. Sarea de mare care în timpul guvernului Rusiei da milioane, nu de lei, de ruble, e părăsită acum în condiţiile publicate. Nu înţeleg din aceasta dacă sarea esportată pe la Galaţi e sau poprită, sau liberă. Ministeriul separatist din fosta Moldovă a socotit de trebuinţă a ocroti salinele noastre puind o dare de 11 1/2 lei la sută pentru sarea ce esportă în Rusia. Acum ministerul unionist de bună-credinţă, din neştiinţă a desfiinţat acea dare. Spui ce s-a făcut ca să vă arăt încă unul din paragrafele de zestre ce ne lasă fosta Moldovă. Obişnuit, eu ştiu că dările de esportare se pun cu două scopuri: sau ca să aducă un venit tezaurului, sau ca să ocrotească indirect producerea naţionale. Acea dare însă a fost ca să ocrotească productele streine, căci îndată ce productele iese din ţară se socoate ca streine. Iată ce s-a făcut cu antreprenorul din Moldova. În anul din urmă, acel antreprenor, strîmtorat de mijloacele pecuniare, a vîndut sarea la gura ocnii cu preţ aşa de scăzut, încît, ca să ne servim de o espresiune turcească, a dat iama. Aşa că luna trecută un car cu patru sau cu şase boi, care încărca de la 4000 pînă la 6000 oca sare, se vindea cu o rublă argint, ceea ce revine la 60 par[ale] suta de ocă, şi nimeni nu vedea ce are să devină viitorul salinelor noastre. Să vă mai spun ceva, un evreu iscusit, cum sînt toţi cînd e vorba a cîştiga bani, a cumpărat 6 000 000 oca sare şi le-a trecut dincolo de Prut, unde le vinde pe 40 sfanţi suta. A venit apoi şi a propus guvernului 30 000 galbeni ca să-i dea monopolul esportului peste Prut. Guvernul a refuzat. Dar ce s-a întîmplat nu ştiu. Provedinţa însă are şi calcule neprevăzute, că evreul a fost ocrotit de acei 11 1/2 la %. Închipuindu-vă, dar, după preţul cu care luase sarea la gura ocnei, ce frumos cîştig trebuie să fi realizat pentru 6 milioane oca! Cît pentru sarea ce se esportă peste Dunăre, cum am zis, nu ştiu nimic. Ştiu însă că toată sarea cîtă trebuie pentru marina dunăreană se cumpără la Galaţi. În Ţara Românească văz că se publică în „Monitor” condiţiunile cu care guvernul pune în licitaţiune vînzarea dreptului de esport al sării şi capitolul întîi se esprimă chiar aşa: „Esportarea sării peste Dunăre este mărginită pe acest an la cîtimea de 15 milioane ocă”.

---

* Şedinţa din 28 februarie 1862.

Aşadar sîntem în drept a crede că acest articol constituie un monopol pentru că împedică orice altă esportare şi o mărgineşte numai la aceste 15 milioane. După lămuriri ce mi s-au dat în particular, mi s-a zis că această măsură s-a luat în faţa nevoiei de bani ce are casa statului. Eu socotesc că n-ar fi chipul cel mai bun a se creia monopoluri, în considerarea aceea numai că statul are lipsă de bani. Am dat guvernului credit de 400 000 lei, pentru plata de dobînzi, ceea ce înfăţişează un capital de 4 mil[ioane] lei, şi dacă ar fi trebuinţă am da şi şase şi opt sute de mii ca să nu robim viitorul salinelor noastre; dar s-a zis că guvernul a simţit neapărată necesitate a le da în antrepriză. Să vedem dar dacă aceste condiţiuni sînt avantagioase pentru stat. Eu le socotesc foarte avantagioase, nu însă pentru stat, ci pentru norocitul muritor care va lua această întreprindere. Întîi că-i dă un monopol, că-l face stăpîn a vinde singur sare peste Dunăre. Al doilea trebuie a şti că ceea ce e peste Prut şi peste Dunăre îi este foarte de folos, căci peste Dunăre sînt douăzeci milioane oca sare ale acestuiaşi întreprinzător, depuse din anii trecuţi, şi astfel el fiind stăpîn pe piaţă poate ucide orice concurenţă, precum a ucis pe domnul Ciocan. Eu nu pot crede că poate fi alt concurent decît cel din anul trecut, şi iată că articolul 13 ne arată aceasta, zicînd că adjudicătorii sînt datori a răspunde preţul în cinci părţi, din care două la început. Aşadar o cîtăţime [de] 15 milioane oca de sare, cîte 14 sfanţi ocaua dă o sumă de 150 000 galbeni, din care două cincimi, adică 60 000 galbeni, trebuie să fie răspunse la început. Să vedem dacă în plasa Bucureştilor putem găsi mulţi capitalişti care să poată depune pe două cîtimi 60 000 galbeni deodată în casa vistierii, şi aceasta în timp numai de o lună. Ni se va zice însă că prin articolul al doilea se rădică această greutate. Dar iată ce zice art. 2 :

„Această cîtime se poate da şi la un singur doritoriu, şi la mai mulţi ce ar dori să esporte şi mai mici cîtimi, nu mai puţin însă decît pînă la 100 mii oca ...” etc. şi art. 3 : în părţi mai mici numai atunci se poate efectua cînd doritorii vor prezinta oferte ca să acopere întreaga cîtime de 15 mil[ioane] oca [4].

Aşadar de se vor înfăţişa amatori pentru 12 mil[ioane] nu li se va da. Dar să zicem că se înfăţişează oferte chiar pentru 15 milioane. Iată ce se va întîmpla. În Moldova guvernul a voit să dea poştiile cîte două, trei în antrepriză specială. S-au găsit amatori, dar a venit un întreprinzător mare şi a zis : Ţin toate poştele cu un scăzămînt de o mie de galbeni. Asemenea caz s-ar putea ivi şi aici. Va veni întreprinzătorul de astăzi şi va zice guvernului : În socoteală pe 15 milioane oca de sare şi decît ceea ce vor întreprinzătorii speciali, eu voi da două mii de galbeni mai mult. Aceasta strică totul fiindcă cum se va putea aduna toţi să arturdisească* din nou, căci acum se face prin oferte, iar nu după sistemul vechi prin sultan-mezat. Antreprenorul dar e stăpîn în licitaţie pe preţ şi găsesc un alt articol, articolul 15, care dovedeşte aceasta. *(Citeşte art. 15.)*

Aşadar un antreprenor numai ca să se înfăţişeze ca doritor i-ar trebui 30 000 galbeni. Vă întreb unde am găsi asemenea capitalişti ca [să] vie a depune această sumă ca o cauţiune? Ministeriul zice că are mare nevoie de bani. Eu crez, pe cît ştiu că ministeriul dinainte a alcătuit care de cărat sarea şi prin urmare şi actualul a trebuit să urmeze drumul tras pînă la oarecare grad. E de datorie cred a ne ocupa de viitorul salinelor noastre, căci, dacă pentru a avea bani le sacrificăm, atunci facem ca gospodarul rău care a ucis găina ca să aibă ouă de aur. Monopolul a dovedit îndestul că împuţinează cîtimea vinderei sării. Mai nainte se urca la 30 de milioane şi acum ştiţi cum a scăzut, fiindcă acei care au monopolul nu se ocupă de viitorul salinelor, ci numai de foloasele lor. Vînduseră cu preţuri mari ca să fie în concurenţă cu celelalte săruri străine. A început a veni sare din Austria, din arhipelag, din Sicilia şi chiar de la Liverpool. Concurenţa e foarte activă a ne ucide sarea noastră pe pieţele Bulgariei. Încă chiar acum 10 zile a venit corăbii din Sicilia încărcate cu sare şi trece tranzit pe la Reni. În ziua cînd ministeriul separatist din Moldova a înfiinţat taxa de 11 lei şi jumătate pentru esport, s-a făcut şi comande pentru sare de Sicilia, care are a ucide salinele noastre şi în piaţa Rusiei.

Rog dar pe ministeriu şi pe Parlament să nu sugrume această cestiune prin trecerea la ordinea zilei, ci să jertfească o atenţiune foarte mare, căci eu cred că, desfiinţîndu-se monopolurile şi taxele de esport, este adevărat că în anul dintîi şi al doilea vom avea un venit mai mic, însă în anul al treilea se va îndoi acest venit, care e din cele mai importante care avem [5].

Supliment la Monitorul, 1862, nr. 52, p. 4, col. 2 ; p. 7, col. 1.

---

* Să atîrdisească, să dea peste preţul oferit (de un altul) la mezat.

NOTE

[1] În acest sens vezi secţia V din capitolul VIII al Regulamentului organic al Ţării Româneşti, secţia intitulată : „Începuturi de o unire mai de aproape între amîndouă principaturile”. În *Regulamentele organice...*, p. 130 — 131.

[2] Este vorba de maiorul Mişa Anastasievici, de origine sîrbă, care s-a stabilit în Ţara Românească şi a făcut, aşa cum spune şi M. K., o stare materială foarte bună. În legătură cu acesta vezi şi Vladimir Diculescu, Sava Iancovici, Cornelia Papacostea Danielopolu şi Mircea N. Popa, *Relaţiile comerciale ale Ţării Româneşti cu Peninsula Balcanică*, Bucureşti, 1970, p. 68 — 100.

[3] Vezi nota 2.

[4] Dăm textul integral al condiţiilor de antrepriză :

,,Ministeriul Finanţelor

15 milioane oca sare transportată de la gurile salinelor la porturile Olteniţa, Giurgiu şi Bechet hotărîndu-se a se vinde prin licitaţiune cu condiţiunile de mai jos, subsemnatu publică aceasta spre cunoştinţă comună şi invită pe domnii amatori ca la 21, 22 şi 23 martie viitor să se prezinte în pretoriul onor. Consiliului [sic] al Miniştrilor, unde are a se efectua zisa licitaţiune prin oferte sigilate în conformitate cu reglementul finanţial.

Ministru, G. Balş   N° 2152, anul 1862, fevruarie 12.

Condiţiunile

cu care guvernul Românici pune în vînzare prin licitaţiune dreptul esportaţiunii sării peste Dunăre.

Dreptul esportaţiunii sării peste Dunăre se vinde pe anul 1862 numai cu condiţiunile următoare :

Art. 1. Esportaţiunea sării peste Dunăre este mărginită pe acest an la cîtimea de 15 milioane ocă.

Art. 2. Această cîtime se poate da şi la un singur doritor şi la mai mulţi ce ar dori să esporteze şi mai mici cîtimi, nu mai puţin însă decît pînă la 100 mii ocă fiecare şi în proporţiune cu repartiţiunile făcute pentru fiecare salină şi port în parte.

Art. 3. În părţi mici numai atunci se poate efectua cînd doritorii va prezenta oferte ca să acopere întreaga cîtime de 15 milioane.

Art. 4. Predarea acestei cîtimi de sare se va face de către vistierie cu a sa cheltuială la porturile Dunării, Olteniţa, Giurgiu şi Bechet şi adjudecătorii va răspunde preţul cu care se va adjudeca la cel din urmă termen al licitaţiunii şi în urma întăririi ce se va da de domnitor.

Art. 5. Arătata cîtime de 15 milioane ocă sare se va preda adjudecătorilor cu repartiţiune în chipul următor :

Din punctul Olteniţa	
Din cea de la Slănic din minele lucrătoare	6 500 000
Din cea de la Telega	1 750 000
	8 250 000
Din punctul Giurgiu	
Din cea de la Telega	2 150 000
Prin punctul Bechet	
Din cea de la Salinele Mari	4 600 000
	15 000 000

Art. 6. La întîmplare cînd guvernul va fi împiedicat de vreo cauză a preda fiecare cîtime de sare însemnată mai sus, la punctele stipulate, adjudecătorii va fi datori a primi un milion mai mult sau mai puţin la un alt punct ales de guvern spre completarea cîtimii de 15 milioane.

Această măsură se aplică şi pentru mai mulţi adjudecători analogon cu cîtimile ce vor cumpăra.

Art. 7. În asemenea caz guvernul va fi dator a încunoştinţa pe adjudecători la zi întîi octombre despre modificaţiunile ce voieşte a face în predare.

Art. 8. Această cîtime de sare se va efectua prin cîntărire cu centimalu [!].

Începerea predării se va face de la 1 apriliu urmărindu-se pînă la finele lui octombrie sau şi mai înaintea acestui termen, dacă guvernul se va înlesni a o preda şi adjudecătorii a o primi.

Din cîtimea de 15 milioane ocă sare destinată pentru esportaţiune, guvernul avînd depusă acum în magazii cîtimea de 3 053 701 ocă, însă :

La Olteniţa	1 816 598
— Giurgiu	49 632
— Bechet	1 187 471
	3 053 701

Adjudecătorii pot a primi din cîtimea ce vor cumpăra, îndată după încheierea contractului, în proporțiune cu cîtimile aflate în magazii.

Transportul sării de la magazii la malul Dunării se va efectua de către adjudecători cu a lor cheltuială.

Sarea ce va sosi de la saline în porturi pe fiecare zi și pe care adjudecătorii se va înlesni a o primi tot în acea zi li se vor preda prin cîntărire și d-a dreptul la malul Dunării.

Art. 9. Vistieria va trimite adjudecătorilor din vreme științile ce și dînsa va primi de la saline pentru sarea ce se va porni pe fiecare săptămînă, ca să se reguleze și dînșii pentru a le [lua în] primire, spre care sfîrșit se obligă adjudecătorii a avea în București cîte un delegat cu care să se poată înțelege guvernul pentru tot ce s-atinge de această operațiune.

Art. 10. La întîmplare de pricini neprevăzute precum : boale epidemice, epizootii, înecăciuni mari sau altele estraordinare în întru României ce ar aduce împiedicare transportului de la saline la porturi, atunci adjudecătorii nu vor putea pretinde a le preda cîtimile ce ar rămînea nepredate și se va mărgini numai [la] esportațiunea în cîtimile ce s-ar fi predat pînă atunci și pentru acelea numai va răspunde prețul.

La caz că în Turcia sau Serbia [are] să se puie vreun impozit asupra sării, această dispozițiune a acelor guverne nu va putea opri pe adjudecător sau adjudecători a primi sarea pentru care au contract cu guvernul.

Art. 11. Această cîtime de 15 milioane ocă sare, adjudecătorii o va exporta pînă la finele anului.

Orice cîtime de sare va rămînea neexportată de la 31 decembrie 1862 va rămînea a guvernului, fără a putea cumpărătorul să ceară a i se înapoia prețul acei cîtime de sare ce nu va fi putut a o exporta.

Art. 12. Pe la porturile pe unde este a se exporta sare vor fi agenții guvernului pentru predarea ei în primirea orînduiților din partea adjudecătorilor și aceștia din urmă vor fi datori ca pentru orice cîtime de sare vor primi să dea cuitanțe de a ei primire agenților fiscali, ca să slujească de dovadă.

Art. 13. Adjudecătorul sau adjudecătorii sînt obligați a răspunde prețul sării prin împărțire în 5 părți, din care o parte la încheierea contractului, o altă la prima a viitoarei luni după încheierea acelor contracte și restul de 3 părți prin subîmpărțire în atîtea părți egale cîte luni mai rămîne pînă la finele anului, la prima a fiecăria luni despre luna ce succedă plata cîștigului al doilea.

Art. 14. Adjudecătorii nu va putea popri răspunderea cîștiurilor* sub nici un fel de cuvînt și va urma cu a lor răspundere potrivit cu regulile prescrise la art. 13 de mai sus, afară numai de cazul prevăzut la art. 10.

Drept aceea, spre asigurarea fiscului, adjudecătorul sau adjudecătorii va depune sau zălog avere nemișcătoare prin acte de cauțiune legalizat[e] de judecătoriele competinte în valoarea a 2 din 5 părți al totalului preț al cîtimei ce va cumpăra, sau în bani, o a 5 parte din acel total, luîndu-se în seamă în răspunderea celor din urmă cîștiuri, fără a pretinde adjudecătorii vreo dobîndă la aceste sume depuse, și îndată ce nu se va plăti un cîști la termenele fixate prin art. 13 de mai sus, pe de o parte se va pune în de iznoavă și grabnică vînzare dreptul exportațiunii acei cîtimi de sare în greutatea adjudecătorului abătut, pe d-alta, la caz că asigurarea să fie făcută prin ipotecă, acea ipotecă se va vinde pe dată fără mijlocire de judecată spre despăgubirea fiscului în banii nerăspunși și de paguba ce ar izvorî din acea revînzare ; iar la caz că asigurarea să fie prin depunere de bani, acei bani depuși va servi drept zisa despăgubire, iarăși fără mijlocire de judecată. Adjudecătorii însă de vor avea vreo pretențiune împotriva guvernului nu vor putea să ș-o caute decît în urmă prin canal legal.

Art. 15. Spre a se putea primi a concura la licitațiune cumpărătorii va fi datori ca deodată cu depunerea ofertelor să depuie în casa tezaurului public o sumă de bani echivalentă cu a cincea parte din totalul preț al cîtimii ce ar voi a cumpăra, și la caz că cumpărătorii să nu îndeplinească dispozițiunile prevăzute la art. 13 și 14 de mai sus, acea sumă va rămînea în folosul fiscului, fără a putea cumpărătorul a pretinde a ei înapoiere, rămîind guvernul în drept a pune în de iznoavă vînzare acea cîtime de sare cumpărată de acela ce n-au îndeplinit condițiunile de mai sus.

Sumele de bani depuse de acele persoane asupra cărora nu se va adjudeca vreo cîtime de sare se vor înapoia îndată.

1862 fevruariu 5.

(Semnat) Ministrul finanțelor, G. Balș

---

* Ratelor.

Consiliul Miniștrilor

În ședința de astăzi 5 fevruariu anul 1862 luînd în băgare de seamă condițiunile întocmite pentru vînzarea prin licitațiune a 15 milioane oca sare pentru exportațiune peste Dunăre, înfățoșată de către d[omnul] ministru secretar de stat la Departamentul Finanțelor, și găsindu-le conforme cu trebuința și situațiunea le aprobă.

(Semnați), Catargi, C. N. Brăiloiu, Arsache, I. Cornea, col. I. Ghica".

Monitorul, jurnal oficial al Principatelor Unite, nr. 34/14 februarie 1862, p. 138, col. 1–3.

[5] Vezi în această problemă și intervenția de la p. 145.

Intervenție în legătură cu articolul 6 din proiectul de lege pentru formarea comitetului legislativ provizoriu *

Îmi rezerv dreptul a vorbi o jumătate oră asupra acestui art[icol] și în genere asupra projectului cînd vom reveni la discusiunea generală, pentru că azi sînt răgușit. Dar dați-mi voie să fac oarecare observări. Îmi pare curios modul de procedură al domnului raportator de a mă combate mai nainte de a fi vorbit, prin urmare mai înainte de a fi zis argumentele mele. Combat art. 6[1], fie că el să ceară majoritatea de 10 sau 9, fie ca majoritatea să se decidă prin glasul preponderit al președintelui. Dar mai întîi mulțumesc comisiunei că a amendat acest art. cu intențiunea de a face inițiativa guvernului și a Adunărei să fie egală. Domnul raportator a zis că sînt 8 miniștri, eu nu știu cîți sînt, văz însă că aci se află 7 scaune.

Domnul D. Văleanu (întrerupînd): Sînt 8 miniștri cu al controlului.

Acum știu că comitetul are să fie compus de 16 membri, din cari 8 miniștri și 8 deputați. Majoritatea va fi de 9, după art. amendat, și ea va fi sau în partea ministrului sau în partea deputaților, cînd unul din deputați se va uni cu miniștrii, sau cînd unul din miniștri se va uni cu deputații. Astfel se dovedește că acest art. împedecă inițiativa și a Camerii și a ministerului. Iată cum : să presupunem că trebuie să fie 9 voturi pentru a forma majoritatea și să zicem că delegații Adunării sînt uniți asupra unui project, dar le mai trebuie un vot ca să se formeze majoritatea. Ca să aibă acest vot le-ar trebui să tragă în parte-le pe întregul minister, căci, cînd numai unul din miniștri s-ar uni, sînt încredințat că aceasta ar aduce o criză ministerială, căci președintele consiliului nu va suferi să vadă pe unul din miniștri votînd contra opiniunii consiliului. Cu chipul acesta Camera nu va avea niciodată inițiativa, căci, după cum zisei, ar trebui să aibă în parte-i pe întregul minister. Astfel, după acest art., inițiativa se reduce la nimic, atît din partea Camerei, cît și a ministeriului, căci unul avînd 8 membri și celălalt 8 inițiativa este neutralizată de amîndouă părțile. După mine, Parlamentul are inițiativa sa, dar e mai mică, puterea esecutivă este aceea care trebuie să previe orice inițiativă, ea trebuie a fi inima țării, de aceea guvernul trebuie a fi pus mai sus, pentru că el are mai multă cunoștință de trebuințele poporului, prin urmare el trebuie a avea mai multă inițiativă. Într-adevăr, deși sînt multe Camere cari au inițiativa, dar rareori s-a văzut legi votate prin inițiativa lor ; deși Camerile Italiei și Belgiei au inițiativa, dar toate legile, afară din unele de un interes special, ținutal, toate vin prin inițiativa ministerului, pentru că el, fiind pus în capul națiunei, se pune în capul opiniunii publice și favorizează toate nevoile și cerințele națiunii. Dați-mi voie, domnilor, a mă face azi ministerial și a vă spune că aceasta e teoria cea adevărată a regimului constituțional, se vor zice multe vorbe frumoase la tribună, sînt sigur că Parlamentul trebuie să aibă inițiativa întinsă, dar orice se va zice nu se poate dărîma teoria că guvernul e singur apt de a preveni orice inițiativă. Așadar această inițiativă, acest articol se leagă cu necesitatea de a avea un vot din partea membrilor Parlamentului; dar dacă ministeriul nu va avea acest vot? Ni se zice că ministeriul este din majoritate, că delegații Camerei sînt numiți de majoritate și că astfel vor merge în acord; dar o ispită de trei ani a dovedit că majoritățile la noi sînt foarte schimbăcioase, mai întîi sînt amoroase de ministeriu și apoi puțin cîte puțin îl părăsesc. Acest precedent l-am avut și nu știu dacă nu trebuie să-l ținem în seamă.

---

* Ședința din 28 februarie 1862.

Așadară reviu la întrebarea dacă nici unul din acei opt membri nu va voi să voteze cu ministeriul, și nu fac deloc această presupunere pentru ministeriul actual; știu negreșit că regulat într-un regim constituțional ministeriul trebuie a fi espresiunea majorității Camerii, dar domnitorul are puterea suverană de a numi miniștri și afară din majoritate, mai ales în timpuri critice de tranzițiune; s-a văzut în toate statele constituționale, unde suveranii, în puterea lor, au avut în timpi de tranzițiune miniștri fără să fie din majoritate. În acest caz dar inițiativa ar trebui să fie suspensă; apoi astfel voim noi să garantăm instituțiunile noastre constituționale? De aceea zic că trebuie să rămînem în adevăratul regim constituțional, să lăsăm guvernului plina inițiativă, să nu împedecăm mersul guvernului constituțional, împedecîndu-i inițiativa. Poate că organizarea țărei se va face mai încet cu guvernul constituțional, dar va merge mai sigur pentru că nu va fi lăsată în mîna cîtorva oameni sau a unui singur om, ci în mîna reprezentanților națiunii. Sînt dar în contra proiectului secțiunii, cu toate că aplanează multe din greutățile proiectului primitiv și sînt de părere a lăsa guvernului și Camerei inițiativa lor; să nu le confundăm, căci guvernul are totdeauna puterea de a respinge proiectele amendate de Cameră contra opiniunii lui, precum și Camera are puterea de a respinge proiectele guvernului cînd nu i se par bune. Altmintrelea, am ajunge să facem pe minister a cerșetori votul membrilor Camerei, ca să ne poată da proiecte: am împedeca inițiativa și organizarea țării de care avem atîta nevoie [2].

Supliment la Monitorul, 1862, nr. 54, p. 1, col. 2 — p. 2, col. 2.

NOTE

[1] Articolul 6 din proiectul de lege amendat de comisia Adunării prevedea: „Orice proiect de lege elaborat de acest comitet, ca să poată fi supus domnitorului, spre a se trimite în deliberarea Adunării, trebuie să întrunească cel puțin nouă glasuri". *Supliment la Monitorul*, 1862, nr. 51, p. 5, col. 2.

[2] Vezi mai jos și „Discurs cu privire la proiectul de lege referitor la instituirea unui comitet legislativ provizoriu". Ședința din 5 martie 1862. De asemenea, supra, „Intervenție în care se declară împotriva « proiectului de lege privitor la instituirea unui comitet legislativ provizoriu ». În principiu se declară împotriva oricărui gen de provizorat". Ședința din 26 februarie 1862.

Intervenţie în legătură cu libertatea presei şi problema juriului care să judece delictele de presă *

Mulţumesc domnului Iepureanu că-mi dă ocaziunea a declara că difer cu totul de opiniunile D[omniei] sale; cînd se ridicase mai deunăzi bănuiala că sînt advocatul D[omniei] lui v-am zis că voi avea ocaziuni a vă arăta că diferim în foarte multe cazuri în opiniuni [1]. Atunci, domnilor, vedeţi, nu eram advocatul domnului Iepureanu, ci al dreptăţii. Sînt persoane care asupra multor cestiuni, nevoind a se rosti cu francheţă, pun înainte tot cestiunea oportunităţii, zicînd că cutare lege nu este oportună, şi astfel din oportunitate în oportunitate merge pînă a paraliza punerea în lucrare a principielor celor mai salutarie, celor mai neapărate. Ni se propune legea asupra presei din Moldova [2], şi ni se combate juriul. Sufletul acestei legi e juriul. Articolul 57 [3] întemeiază toată această lege pe juriu. În ziua cînd s-a votat acest articul, ministerul de atunci, în care făcea parte domnii Mavrogheni şi Panu, a prezentat Divanului Ad-hoc legea juriului. În acea zi a venit Tratatul de la Paris [4], care punea capăt domniei lui Ghica, şi iată de ce nu s-a pus în lucrare legea juriului. Tribunalele au judecat în urmă după un articol provizoriu, articolul 58 [5], care zice că procesele de presă se vor judeca pînă la înfiinţarea juriului de către Divanul Domnesc. Ei bine, Divanul Domnesc a răposat. Cine o să judece acum? Îmi pare cum că domnul Iepureanu a zis cum că cestiunea juriului cere nişte studie mari [6]. Eu socot că şi D[omnia] lui şi eu la vîrsta în care sîntem am avut destul timp ca să ne formăm o opiniune în privinţa juriului, dacă sîntem pentru libertatea presei sau nu. Ar fi trist ca în vîrsta de 40 ani trecuţi să cerem timp a studia două cestiuni cari acum se învaţă pe bancele şcoalei; ar fi trist a pune pe Parlament în poziţiune a nu primi legea juriului, acea lege pe care a primit-o chiar Divanul de la Balta Liman, prezidat de domnul C. Catargiu, care a primit-o şi D[omnia] lui. Ar fi trist să ne facem mai strigoi chiar şi decît strigoii de la Balta Liman, care însă n-au fost deloc strigoi pentru că ei au votat juriul, libertatea presei. P-atunci această lege era libertatea presei, căci ne scăpa de subt regimul cenzurei străine, care ne sugruma libertatea discusiunii, ne-a scăpat de acea cenzură care închidea un jurnal numai fiindcă avea titlul „România literară" [7]. Acel Divan, zic, era mai progresist pentru că ne-a dat legea juriului, care nu s-a pus în lucrare numai fiindcă, după cum v-am spus, a venit Tratatul de Paris. Domnul Iepureanu ne zice: Gîndiţi-vă că un proiect de lege penale nu se poate vota aşa grabnic, şi citez de exemplu comisiunea legislativă din Moldova, în care am luat şi eu o mică parte. Comisiunea aceea însă era o comisiune binevoitoare, nu era ieşită din sînul Camerei, obligată a-i supune un raport într-un timp hotărît. Apoi nici n-avea cui să supuie lucrările sale pentru că n-avea corpuri legiuitoare, ea lucra mai mult pentru calendarele viitoare, cum se zice. De aceea n-a fost o mare activitate din partea acelei comisiuni şi lenevirea ei, dacă se poate numi lenevire, nu trebuie a ne servi de precedent. Domnul Iepureanu zice, tot mai zice ceva, că puind termenul de şase săptămîni am ajunge tocmai în Săptămîna Patimelor şi că acest termen este fatal. Eu sînt în contra acestei idei şi aduc aminte că Adunarea din Ţara Românească a arătat că ştie a lucra şi în Săptămîna Patimilor, şi a lucra foarte bine.

---

* Şedinţa din 2 martie 1862.

Manolache Costache *în replică arată că întotdeauna a avut curajul opiniilor sale. În ceea ce privește problema juriului care să judece delictele de presă arată că o lasă „în competenția corpurilor legiuitoare..., iar pentru momentul de față dați-mi voia a vă spune că nu mă pot rosti asupra juriului".*

Domnul Manolache Costache a zis că ar voi să știe cîte ziare apăreau subt ministeriul D[omniei] sale și cîte subt al meu [8]. Dacă aș fi avut onoarea să fiu ministru în București și să am mai mulți scriitori decît în Iași, unde sînt mai mulți evrei, atunci negreșit că răspunsul ar fi în favoarea mea pentru că orașul acesta este de patru ori mai mare, populațiunea română este de zece ori mai multă decît în Iași.

Dară nu este aceasta cestiunea, ci de a ști cine a respectat mai mult libertatea presei; eu îl disfid pe D[omnia] lui de a-mi arăta că în timpul ministeriului meu să fi intentat un singur proces de presă. Îl disfid să-mi dovedească că s-a suspens un singur ziar de către mine. Dacă a fost un timp cînd presa s-a bucurat de libertatea cea mai mare în Moldova, este fără îndoială ministeriul domnului Panu. Voi întreba, cu toate acestea, de ce în luna lui cuptor mai toate ziarele, atît „Viitorul"[9], organul conservatorilor, cît și „Trecutul" [10], organul progresiștilor independenți, au încetat? Cauza, domnilor, este că ziarele nu se pot susține decît cu bani, și știm cu toții că vara toată lumea pleacă din Iași, nimeni nu se ocupă de ziaristică, ci tutulor le place mai bine a secera și a-și strînge recolta. Prin urmare nu sînt culpabile dacă ziarele nu au avut abonați pentru a se susține. Desfid, o mai repet, pe domnul Iepureanu să-mi dovedească că în timpul ministeriului meu s-a condamnat sau s-a închis un singur ziar. Se poate ca din împregiurări particulare, din reclamațiuni de insulte personali să se fi osîndit vreo foaie; dară oare ministeriul a fost culpabile pentru că persoanele insultate ș-au cerut satisfacțiunea prin organul legilor? Eu cred că nu. Iată pentru ce zic că este timpu[l] să se aplice juriul, pentru că el este sufletul legii, căci, judecătorii fiind amovibili și putînd fi schimbați în tot momentul, nu este destulă garanția că ei vor fi neatîrnați pronunțîndu-se în materia de presă sau în materia penale. Dovada la aceasta este că în Moldova nu s-a intentat vreodată un proces de presă fără ca ziaristul sau autorele să fie condamnat. Dacă voiți sincer libertatea presei, dacă voiți să aveți o garanție pentru persoane și pentru onoare, instituiți juriul, domnilor! Am văzut oarecare rîs cînd s-a pronunțat cuvintele de România și de Parlament. În adevăr, numele sînt foarte mari, și fiindcă sînt mari de aceea cred că aceasta va fi pentru noi un îndemn ca și faptele să fie mari.

Supliment la Monitorul, 1862, nr. 56, p. 2, col. 1 — p. 3, col. 2.

NOTE

---

[1] Vezi supra „Discurs în legătură cu alegerea de deputat al lui Manolache Costache", ținut în ziua de 6 februarie 1862.

[2] În legătură cu legea presei din Moldova (1856) vezi infra notele de la „Discurs în legătură cu delictele de presă", ținut în ședința din 21 martie 1862.

[3] Articolul 57 al legii din 1856 prevedea: „Delictele de presă se vor cerceta și se vor judeca de către tribunalul juraților, potrivit cu deosebitele legiuiri pentru aceasta". *Supliment la Monitorul*, 1862, nr. 72, p. 1, col. 2.

[4] Tratatul de la Paris s-a semnat în ziua de 18/30 martie 1856.

[5] Articolul 58 stipula: „Însă asemenea delicte, acum deodată se vor judeca numai de cătră Domnescu Divan prin cerirea cătră logofeție, pînă la înființarea instituției giurilor". *Ibidem.*

[6] Manolache Costache in cuvîntarea sa arăta că „pe de o parte se pune în discusiune principiul libertății presei și pe de alta introducerea juriului. Oare credeți că cu un amendament s-ar putea rezolva duoă cestiuni așa de serioase, duoă cestiuni care formează baza fundamentale a unei constituțiuni, duoă cestiuni cari cer niște studiuri mult mai serioase decît acelea de trei zile ce le-a făcut comisiunea?”. *Ibidem*, nr. 55, p. 7, col. 2.

[7] „România literară” a apărut între 1 ianuarie și 3 decembrie 1855 la Iași. Redactor a fost Vasile Alecsandri. A fost suprimată prin ofisul Secretariatului de Stat nr. 4279 din 6 decembrie 1855. Cauza suprimării au fost cuvintele de la finele unei cronici referitoare la dezrobirea țiganilor: „Astăzi cade și se desființează sclăvia cea neagră; mîne caută să cadă și să se desființeze șerbia cea albă”. Nr. 47/dec. 1855. Apud: Nerva Hodoș și Al. Sadi Ionescu, *Publicațiunile periodice românești, (ziare, gazete, reviste)*. Descriere bibliografică de... cu o introducere de Ioan Bianu, tom. I, *Catalog alfabetic (1820—1906)*, București, 1913, p. 613.

[8] Cf. *Supliment la Monitorul*, 1862, nr. 56, p. 2, col. 2; p. 3, col. 1.

[9] „Viitorul”, ziar politic, comercial și literar. Iași, 18 ianuarie — 19 iulie 1861. Redactori G. Balch și N. Aslan. Cf. Nerva Hodoș și Al. Sadi Ionescu, *op. cit.*, p. 772.

[10] „Trecutul”, ziar politic, literar, comercial. Iași, 1 februarie — 12 iulie 1861. Redactori Ion Strat și Georgie Mîrzescu. *Ibidem*, p. 739.

Discurs cu privire la proiectul de lege referitor la instituirea unui comitet legislativ provizoriu *

Domnilor, nimeni nu va contesta, și chiar esperiența de trei ani ne-o dovedește, că una din cauzele pentru care Adunările noastre nu au putut aduce tot binele ce se aștepta de la dînsele este neputința în care s-au aflat de a-și întrebuința activitatea lor, este lipsa de inițiativă, care era delegată și de puterea legislativă și de puterea esecutivă unui al treilea corp, care, ca un comet rătăcit, era așezat într-un mic oraș, departe de centrul guvernului și de al opiniunii publice. Prin urmare acest corp, Comisiunea Centrală, se afla în neputință în Focșani de a cunoaște trebuințele, de a cunoaște opiniunile și prefacerea ideilor, și aceasta a făcut pe Comisiunea Centrală de a pune în mare parte pe Adunări în neputință de a merge înainte. Știm cu toții cîte tînguiri s-au făcut în contra Adunărilor din toate părțile că nu produc nimic; însă, domnilor, Adunările nici că puteau face altfel în fața unor asemenea împrejurări, cînd ele nu aveau altă misiune decît să voteze projectele ce li se prezentau. De aceea, din momentul cînd ni s-a vestit ora Unirii, în acea vestire am văzut două lucruri bune: întîi, Unirea patriei noastre și al doilea, întărirea și dezvoltarea drepturilor Camerei și, prin urmare, a regimului constituțional și parlamentar. Ca dovadă, dacă este să vorbim de antecedente, n-avem decît să deschidem procesul-verbal din 14 decembriu al fostei Adunări din Moldova, în care vom vedea că atunci Adunarea a zis numai două cuvinte: „Să trăiască Unirea, să mergem la București, căci acolo vom avea Unirea, acolo vom avea inițiativa!” [1].

Puteți dar judeca, domnilor, ce impresiune rea a trebuit să am, cel puțin eu, cînd am văzut prezentîndu-se projectul pentru instituirea comitetului provizoriu de legislațiune. Acest project, oricum îl vom califica, nu poate avea alt nume decît acela pe care însuși onor[abilul] domn Manolachi Costachi i l-a dat, de: *espedient*. Cuvîntul e zis, și eu îl întrebuințez, căci așa este, domnilor, e un espedient pentru ca Adunarea să nu aibă inițiativa, un espedient de a ține Adunarea în inacțiune.

Mulțămesc comisiunei, mulțămesc domnului raportator, carele s-au încercat, atît prin amendamente cît și prin raport, să înlătureze aceea ce pe fiecare din noi, fără osebire de partit, ne îngrija, și a căutat să dreagă lucrurile, ca să ne facă a crede că prin acest project ni se păstrează iniţiativa. Dar ştiţi, domnilor, foarte bine că, precum zice un poverb românesc: „Boala din născare leac nu are”. Cu toată dregerea aceasta, păcatul priimitiv, păcatul originar nu s-a putut înlătura şi aceasta rezultă din însăşi discusiunea ce s-a urmat în zilele trecute asupra acestui project, cînd eu am zis cum că Adunarea are dreptul de iniţiativă [2] şi că nimeni nu poate să vie a-i nega dreptul acesta, precum nu-l poate nega nici puterii esecutive. Negînd Adunării dreptul de iniţiativă, ne-am vedea puşi într-o poziţiune mai rea decît aceea care a avut-o Adunarea regulamentară, decît aceea care a avut-o Camera creată în Francia de către Bourboni la 1814; ne-am vedea ajunşi la faimoasele teorii ale actului adiţional din 1815 în timpul numit *les cent jours*, în timpul lui Napoleon. Eu însă, domnilor, socot că nu sîntem nici în epoca aceea, nici în regimul marelui Napoleone.

---

* Ședința din 5 martie 1862.

Cînd am zis dar că nimeni nu poate nega Adunării dreptul de iniţiativă, domnul preşedinte al consiliului[3] a zis: Da, nu neg nici eu acest drept, mă unesc cu ideea domnului Kogălniceanu; însă în cît se învoieşte aceasta cu pactul fondamental, cu Convenţiunea, Domnia sa a fost şi mai esplicit în şedinţa din urmă, cînd onor[abilul] domn Gr. M. Sturdza a făcut un amendament la propunerea de a se introduce în Moldova Codicele penale, şi în Ţara Românească legea presei, o propunere în care cerea ca guvernul să fie invitat a prezenta în curînd un project de lege pentru juriu; atunci, domnul ministru primar a zis că în această propunere ar vedea un chip de iniţiativă mascată a Adunării [4]. Aşadar, domnilor, prin însuşi aceste cuvinte sînt în tot dreptul de a mă teme cum că chiar de se va întocmi acest comitet provizoriu, chiar dacă el va avea să reguleze dreptul de iniţiativă, încît pentru mine mă îndoiesc că acest comitet are să recunoască Adunării dreptul de iniţiativă, cînd vedem că astăzi acest drept i se neagă.

S-a zis, domnilor, că Adunarea are dreptul de iniţiativă, însă după Convenţiune [5]. Ei bine, domnilor, daţi-mi voie să vă întreb: Mai putem noi în cazul acesta a aplica Convenţiunea? Mai sîntem noi oare astăzi în starea aceea ce ne-a creat Convenţiunea la 1858, 7/19 august? Dar oare avem noi doi domni? Avem oare două Adunări, avem noi două ministere? Dar oare, toate aceste fiinţe cari erau create de Convenţiune înlăturîndu-se, nu s-a modificat întru nimic Convenţiunea? Chiar Domnia voastră mai deunăzi aţi priimit de la minister un project de lege care într-o singură linie zicea: „Comisiunea Centrală încetează de a fi”. Ce mai mare negaţiune a Convenţiunei poate fi decît desfiinţarea unui corp, unui al treilea corp de stat consacrat de Convenţiune[6]? Cum mai putem noi acum să venim cu Convenţiunea în mînă a zice că Adunarea nu are dreptul de iniţiativă sau că îl are în limitele pe care la început i le-a tras Convenţiunea în vederea unei stări de lucruri care astăzi nu mai esistă? Eu, domnilor, socot că Convenţiunea, pe care o respect foarte mult, căci ea ne-a deschis calea dreptului, pe care o iubesc foarte mult, căci ea ne-a deschis porţile libertăţii, Convenţiunea nu poate fi întoarsă în toate chipurile ca un bonet de arlechin, nici ca un caleidoscop în care să căutăm a vedea tot ce ne place. Convenţiunea e modificată prin faptul Unirii, modificată prin faptul că avem un singur domn, o singură Adunare, un singur minister, prin faptul că nu mai avem o Comisiune Centrală [7].

Aş ruga pe domnul primar să nu crează că-i adresez aici vreo aluziune personală, din contra, eu ştiu că şi D[omnia] lui a zis că este apărătoriul drepturilor Camerei ca şi fiecare din noi, şi ştiu că D[omnia] lui a luptat întotdauna pentru apărarea drepturilor Camerei, şi de aceea mai repet că îl rog să fie bine încredinţat că nu fac nici o aluziune la D[omnia] lui. Am auzit însă că în oarecare regiuni sînt temeri că Adunarea ar putea să abuzeze de iniţiativa sa. Nu, domnilor, nu poate Adunarea să abuzeze de iniţiativa sa, şi iată pentru ce: ministeriul totdauna trebuie să fie mai activ decît Camera, el, cum am zis, trebuie să fie inima ţărei, să aibă activitatea aceea mare ce trebuie să o aibă mai ales un ministeriu care e chemat a organiza România. Ministeriul nu are dar decît să voiască, şi va întrece Camera prin activitatea şi iniţiativa sa, şi atunci nici unul din noi, fie încredinţat, nu va putea face concurenţă cu ministeriul în privinţa iniţiativei. Un ministeriu ce are o aşa de mare majoritate niciodată nu poate să se teme de o rea întrebuinţare a dreptului de iniţiativă din partea Camerei, căci întotdeauna un project de lege venit din partea majorităţii va fi primit cu bucurie şi va reprezinta însăşi opiniunea ministeriului; cînd, din contra, projectul va fi din partea minorităţii, a opoziţiunii, cum se zice, ei bine, domnilor, atunci se va trece la ordinea zilei.

Dar să zicem cum că Camera are iniţiativa şi o delegă acestui comitet. Nu ştiu, domnilor, dacă noi avem dreptul de a delega prerogativele noastre. Este în sistemul constituţionale de a nu se putea delega drepturile. Aşa, tronul nu poate delega nici unul din drepturile sale, nici dreptul de graţie, nici dreptul de veto sau de sancţionare a legilor. Assmenea nici ministeriul nu poate împărţi cu nimeni dreptul iniţiativei. Projectul de faţă însă îl imparte, căci sileşte pe guvern, pentru ca să poată înfăţişa un project, să aibă ajutorul unuia sau doi din delegaţii Adunării. Tot asemenea un corp legislativ nu poate delega sau împărţi nici unul din drepturile sale; dreptul însă de iniţiativă al Camerei ar deveni un cuvînt sec cînd am înfiinţa comitetul acesta, căci prin acel project se cere neapărat majoritatea de 9 voturi pentru ca să se poată înfăţişa Camerei un project de lege; delegaţii D[omniilor] voastre vor fi 8, aşadar va trebui să aibă încă un vot, care e întreg ministeriu[l], căci, dacă în lucrările corente miniştrii pot să se deosibească în opiniunile lor, înaintea Camerei însă ministeriul e o persoană morală, un tot, şi chiar în cele mai mici cestiuni ar fi un spectacol deplorabile ca un ministru să voteze în aceeaşi cestiune pentru şi altul contra. Atunci principiul solidarităţii, principiul unităţii de acţiune al ministeriului ar fi un cuvînt sec. Prin urmare zic că, cu un asemenea comitet provizoriu, unde puterea esecutivă este supusă voturilor delegaţilor noştri, unde lucrarea delegaţilor noştri e lipsită de voinţa ministeriului, iniţiativa şi a uneia şi a altia este oprită şi la cea mai mică neînţelegere între ministeriu şi delegaţii noştri trebuie să se nască un conflict, conflict care se poate sparge ori în nepriinţa şi nefericirea puterei esecutive, ori în nepriinţa şi nefericirea puterei legislative. Astfel, în ochii mei cel puţin, acest comitet nu e decît o machină de resbel, cînd ar trebui să fie o machină de pace. Mi s-a zis că ministerul e ieşit de în majoritate, că şi acei 7 sau 8 delegaţi or să fie trimişi de majoritate şi că prin urmare între ei are să fie cea mai mare armonie. Ei bine, chiar aşa să fie; dar fiecare minister nu are dreptul de a se retrage şi încă într-un motivat? Nu am văzut noi oare miniştri retrăgîndu-se zicînd: „Măria ta ai refuzat", pentru ce oare ministeriul actual nu ar face tot aşa? Atunci ministerul ce ar urma poate să nu placă delegaţilor sau aceşti 7—8 delegaţi să nu placă noului ministeriu. Dar chiar şi să rămîie ministeriul actual, cine mă poate pe mine încredinţa că totdeauna ministeriul o să aibă majoritate? Am mai zis, domnilor, şi o repet, că toate ministeriele nouă au majoritate, dar majoritățile la noi sînt ca femeile cele ușoare cari se amorezează de tot ce e nou, însă din nenorocire nu sînt statornice.

Dar să zicem că are să fie armonia cea mai mare, ei bine, eu declar că cu toată acea armonie comitetul acesta nu are să producă nimic. Greșala cea mai mare a acestui comitet este că are să fie un espedient, nu numai contra inițiativei, dar un espedient care să împedice de a se putea organiza țara. Eu cred că fără acest comitet ministeriul ar organiza țara mai degrabă și iată pentru ce: corpurile politice nu sînt făcute pentru ca să elaboreze projecte de lege, fiindcă corpurile politice au în sinele pasiunile politice.

Am avut Comisiunea Centrală, care a costat pe stat peste patru milioane. De ce Comisiunea Centrală nu a putut produce nimic, deși a lucrat, deși a făcut multe projecte de lege? Pentru că înăuntrul ei au fost două puteri în luptă. Ministeriul se schimba și acei 8 delegați ai guvernului erau permanenți. Se întîmpla, cum s-a și întîmplat, ca acei 8 delegați ai guvernului să nu mai reprezinte opiniunile ministeriului celui nou. Ceilalți 8 reprezentau opiniunile Camerei, aceștia erau un element care se mișca, cînd ceilalți compuneau un element inert, imobil. Astfel treceau zile, săptămîne și lune în care urmau necontenite discuțiuni între reprezintanții puterii legislative și ai celei esecutive; în fine se lucrau projecte, dar ce se făcea cu acele projecte? Trebuie negreșit să se înfățișeze de către ministeriu Camerei; însă se schimbase atmosfera; projectele nu mai reprezintau opiniunile ministeriului, și iată că, în contra Convențiunii, ele sta, cum stau și astăzi, în portofoliele ministeriului, așa încît numai o mică parte din projecte se înfățișau Camerei. Aceasta, domnilor, este un fact pe care nimeni nu-l poate nega, și n-avem decît să citim lista projectelor de lege elaborate de Comisiunea Centrală și lista celor prezentate Camerei și vom vedea că prezentarea e escepțiune, și neprezentarea e regula. Cînd se discuta în zilele trecute projectul de față, ministeriul a zis: Noi sîntem ieșiți din sînul majorității, delegații au să fie ieșiți tot din majoritate. Prin urmare, domnilor, acest comitet devine și el un corp politic. Eu nu pot crede, poate mă înșel, rezultatul va dovedi, că d[umnea]v[oastră] sînteți din școala lui Saint-Simon [8], care pretindea că lumea are o pagubă foarte mare nu cînd moare un împărat mare, ci cînd moare cel mai dintîi legist, cel mai dintîi economist, cel mai dintîi administrator, cel mai dintîi finanțiar. Comitetul acesta compune-se-va de asemenea oameni? Nu știu; eu nu cred cum că noi avem să ne punem aci și să alegem fără a ne uita la opiniuni, că avem să alegem pe cel mai bun administrator dintre noi, pe cel mai bun economist, pe cel dintîi în cestiuni de finanțe, pe cel mai eminent jurist, pe omul cel mai instruit în organizarea militară; nu, domnilor, din nenorocire avem să alegem oamenii care vor înfățișa mai mult opiniunile noastre politice, cari să aibă curagiul și statornicia să le apere întotdauna. Iată dar că acest comitet o să fie ce am mai zis, un corp politic. Dar să zicem că nu o să fie așa, că o să ne dezbrăcăm cu toții de toate pasiunile, de toate opiniunile noastre politice, o să ne ținem de școala lui Saint-Simon și [o] să alegem pe cel mai înzestrat cu științele militare, pe cel ce cunoaște mai bine legile. Ei bine, chiar alegîndu-i pe aceștia, comitetul tot nu are să facă nimic și iată pentru ce: timpul material are să-i lipsească; nu e în natura omului de a putea face ca timpul să se lungească, să fie elastic; timpul e mărginit, are orele sale, minutele sale, secundele sale. Domnul ministru primar a spus foarte drept că Domnia lor astăzi trebuie să lucreze nu numai ca miniștri, dar și ca direptori şi chiar ca capi de secţiuni, prin urmare cînd toată atenţiunea d[umnea]lor este atrasă asupra administraţiunei şi asupra celorlalte mari ramure ale serviciului public, cînd mai ales pentru domnii miniştri din Ţara Românească Moldova e o *terra incognita* şi cînd pentru miniştrii din Moldova Ţara Românească e asemenea o *terra incognita*, cînd şi unii şi alţii nu cunosc nici oamenii, nici legile, nici obiceiele a unei jumătate din România, cum socotiţi, domnilor, că ministeriul acela va mai avea timp a juca un rol activ în acel comitet? Va rămînea dar dreptul şi sarcina asupra delegaţilor d[umnea]voastră, cari să lucreze mai mult. Ei bine, domnilor, oare şi deputaţii ca reprezentanţi ai unor colegie nu au să aibă şi ei datoria să vie în Cameră ca să-şi esercite mandatul lor, ca să vie să-şi apere ei înşile rodul ostenelelor lor? N-au să vie să discute, să sprijine, să facă să triumfe projectele făcute de ei? Apoi, chiar ca reprezentanţi ai colegielor lor, ca oameni politici nu au ei de împlinit datorii? Şi toate astea nu cer pregătire? Oare un deputat conştiinţios, mai înainte cu o zi de aceea a şedinţei, nu are o zi de studiu sau măcar cîteva ore?

Şi deputăţia e un secerdoţiu, domnilor; numai preotul care merge cu potcapul pe ureche nu se pregăteşte pentru a doua zi, numai unul ca acela poate servi sîntele taine fără a se pregăti. Dar şi noi, domnilor, aci servim sîntele taine ale ţărei noastre şi fiecare din noi are necesitate a se pregăti.

Aşadar nu văz aci un chip ca comitetul acesta să poată produce ceva, pentru că esistenţa lui e foarte precaria, ea depînde de sesiunea Camerei, şi este tocmai în timpul sesiunii cînd toată activitatea noastră este chemată aci în Cameră; deputatul trebuie în fiecare zi să asiste la şedinţe. Este oare materialiceşte posibil să mai aibă timp a elabora şi legi în comitet? Ţara însă nu poate să aştepte astăzi, ea cere organizare, şi această organizare nu poate veni de la deosebirea ideilor, de la rosturi împărţite; organizarea trebuie să vie de la o ideie unică, de la ministeriu, care este unul şi unic; liber e el să cheme comisiuni, consiliuri de stat şi orice va voi spre a-l ajuta; dar, de se va face comitetul ce se propune aici, în conştiinţa mea declar că, departe de a activa organizarea ţărei, el are să împedece lucrările. Noi n-avem trebuinţă astăzi de comitete; şi revin a zice că el nu e decît un espedient pentru a înlătura iniţiativa Camerei, un espedient pentru a întîrzia organizarea ţărei, un espedient încă şi mai pericolos pentru că pune responsabilitatea ministeriului subt acoperămîntul responsabilităţii Camerei, pentru ca să se zică că ministeriul nu a putut prezenta projecte, fiindcă comitetul le-a întîrziat: şi comitetul fiind votat de d[umnea]voastră, se va zice că Adunarea e vinovată, că ea e responsabilă pentru că organizarea ţărei s-a întîrziat.

Comitetul acesta provizoriu s-a apărat aci cu multă elocinţă, însă, domnilor, vorbele dulci şi frumoase nu duc totdeauna la limanul mîntuirii.

S-a citat deunăzi mitologia indiană; voi cita şi eu mitologia elenă: după ea erau odată nişte sirene care aveau o voce dulce şi fermecătoare, voce însă care nu ducea la liman, ci la vasfrîngere. Dea Dumnezeu ca comitetul acesta să ne ducă la liman, dar eu nu cred. Mie mi se pare că facem aceea tocmai ce ne-a zis domnul preşedinte al consiliului, cînd ne punea înainte o trăsătură din mitologia indiană; D[omnia] lui a zis că, după indieni, lumea este pe un elefant şi că elefantul avea de pedestal o broască ţestoasă, dar că dedesubtul broaştei nu se ştia ce mai este. Eu am cercetat, domnilor, şi am descoperit că dedesubt era un lac de lapte, o baltă, un chaos. Ei bine, mi se pare că aci facem ca indienii, şi noi avem un elefante. Pentru noi, moldovenii cel puțin, elefantele e o ființă foarte cunoscută, pentru că de la el a început ziua de 5 ianuariu și apoi a venit ziua de 24 ianuarie, și tot de la dînsul au venit toate actele acelea care ne-au dat ocaziunea ca să fim aci împreună; fără elefantele din Iași, noi nu am fi avut poate astăzi mai nimica [9]. Acestui elefante care înfățișază toate speranțele noastre, tot fiitorul naționalității noastre, ar fi trebuit să-i dăm un pedestal mare, solid, acel pedestal ce-l putem avea numai prin reforma legei electorale, voința națiunii: o Adunare care să fie cum în 1857 am votat-o toți în unanimitate; o Adunare care să reprezente toate interesele țărei. Ei bine, în loc de aceasta, ce pedestal dăm noi elefantelui? Iertați-mi să o spui, căci comitetul acesta încă nu e votat și nefiind votat am dreptul să-l critic; dar dacă se va vota atunci eu îmi voi pleca capul înaintea lui, ca înaintea oricărui corp legislativ al țărei mele; ba încă îi voi aprinde, dacă veți voi, chiar și o lumînare, rămînînd apoi ca domnul Brătianu, după obiceiul D[omniei] sale, să se ducă să o stingă. Dar astăzi, domnilor, cînd acest comitet nu e încă votat, dați-mi voie să spui că nu e alt nimic decît broasca țestoasă a mitologiei indiene, și nu cred că broasca poate purta asupră-i elefantele țărei noastre. *(Aplauze.)*

Domnilor, am citat un fapt din mitologie; acum să venim la fapte serioase, la realitate, care n-are nimic a face cu mitologia. Mă adresez dar către domnul președinte al consiliului, care să fie bine încredințat că păstrez pentru D[omnia] lui o admirare adîncă, nu numai pentru elocința, dar mai ales pentru independința caracterului D[omniei] sale. Aveți, domnule ministru, aceea ce lipsește la mai mulți, aveți inteligință, aveți forța morale, aveți sprijinul acestei majorități și aveți chiar voința minorității de a nu vă împedeca, vă pot încredința de aceasta. Un ministru cînd are asemenea pozițiune, un ministru al României poate să facă mult și sînt sigur că d[umnea]v[oastră] veți face mult. Pentru aceasta, domnule, lăsați comitetul de o parte, lăsați lucrurile provizorie, nu vă impedicați libertatea acțiunei prin asemenea comitete, lăsați-vă libertatea cea mai mare, răspunderea cea mai mare, ca și faptele voastre să fie mari.

Luați seama, domnule, la Cavour [10]. Cavour nu a cerut comitete, Cavour s-a pus în capul națiunii; nimeni mai mult decît d[umnea]v[oastră], domnule ministru, în starea de astăzi a lucrurilor, nu poate să fie în poziţiune de a ridica drapelul naționalității. Puneți-vă deci în capul națiunii, ridicați demnitatea națională, care, în luptele noastre, a căzut foarte mult; ocupați-vă cu reorganizarea țărei, a țărei care e demoralizată și descuragiată. Ați vorbit adesea, domnule ministru, de durerile Moldovei; ei bine, cînd veți organiza România, cînd durerile României vor conteni, atunci fiți sigur că vor conteni și durerile Moldovei, căci Moldova nu e astăzi decît o parte din România, și cînd veți voi a face ca durerile României să contenească, nu aveți decît să mergeți înainte și să nu vă temeți de micele opozițiuni care le-ntîlniți, să nu vă temeți nici de pedantismul politic, nici de ideile subversive, nici de luptele cari împedică pe un guvern național să meargă înainte; aceste idee subversive nu exista la noi, domnilor, ele sînt plaga societăților bătrîne, iar nu a unei societăți tinere și într-o țară care poate să întreţină, nu 5 milioane de suflete, ci și 15 milioane.

Nu aveți dar, domnilor miniștri, decît a ridica steagul naționalității, steagul libertății și al reformelor și în asemenea caz fiți siguri că nu veți avea sprijinul numai al majorității, veți avea sprijinul unanimității;

veți avea pentru d[umnea]v[oastră] nu numai Parlamentul, veți avea națiunea întreagă.

Supliment la Monitorul, 1862, nr. 57, p. 3, col. 2 — p. 7, col. 2.

NOTE

[1] Vezi dezbaterile publicate în *Supliment estraordinar al M.O. al Moldaviei*, 1861, p. 6, col. 1; p. 7, col. 2.

[2] Vezi supra cuvîntările ținute pe această temă din zilele de 26 și 28 februarie 1862.

[3] Prim-ministru era Barbu Catargiu.

[4] Vezi discuțiile ce au avut loc în ziua de 3 februarie 1862. *Supliment la Monitorul*, nr. 29/1862.

[5] Conform prevederilor Convențiunii, dreptul de inițiativă în materie de legi îl aveau domnitorul și Comisia Centrală de la Focșani. Articolul 14 prevedea: „ [...] Prepară legile de interes special principatului, și anume bugetele, și le supune deliberărilor Adunărei". Articolul 20 prevedea că „Adunarea va discuta și va vota proiectele de lege ce i se vor înfățișa de domnitoru. Ea le va putea amenda sub rezerva stipulată prin articolul 36 încît se atinge de legile de interes comun".

[6] Articolul 33 stipula: „ [...] Comisiunea Centrală va prepara legile de interes general comune ambelor principate și va supune aceste legi prin mijlocirea domnitorilor la deliberarea Adunărilor".

[7] În articolul 3 se stabileau următoarele referitor la domnitor, Adunarea Legislativă și Comisia Centrală: „Puterile publice vor fi încredințate în fiecare principat unui domnitor și unei Adunări Elective, cari vor lucra în cazurile prevăzute prin Convencionea de față cu concursul unei Comisioni Centrale comună ambelor principate". Cf. *Convencione* ..., p. 11—12, 15, 20, 6. Pentru textul francez vezi *Acte și documente* ..., vol. VII, p. 309, 310, 311—312, 308.

[8] Claude-Henri conte de Saint-Simon (1760—1825). Socialist utopist francez. A văzut posibilă dezvoltarea capitalismului industrial prin participarea tuturor claselor sociale la muncă și prin planificarea economiei. Pentru el socialismul se putea instaura cu ajutorul nobilimii și al burgheziei.

[9] Aluzie la sala „Elefantul" din Iași unde la 5/17 iauuarie 1859 Al. I. Cuza a fost proclamat domn al Moldovei.

[10] Camillo Benso, conte de Cavour (1810—1861). Om politic liberal italian. Prim-ministru al Regatului Sardiniei, apoi al Italiei unificate. A sprijinit unirea principatelor.

Intervenție cu privire la urgentarea discutării proiectului de lege pentru construirea unei căi ferate pe valea Siretului, de la Galați pînă la granița cu Austria *

Eu socot că aici urmează o nedomirire asupra simțului propunerei principelui Gr. M. Sturza [1]. D[omnia lui] cere precăderea în secțiuni, ca înainte de sărbători să putem noi, deputații de peste Milcov, duce o bună știre concentățenilor din Moldova. Nu trebuie să ne facem iluziuni că moldovenii nu sînt interesați în cestiunea drumurilor ferate. Aceasta este o cestiune de viață și de moarte pentru Moldova. Noi n-avem arteria Dunărei de-a lungul Moldovei. Productele noastre stau în stagnație. Criza este mare. Noi cînd am venit aici ne-am plecat la tot ce s-a cerut, cu speranța numai de a scăpa odată de aceste rele. Puneți-ne dar și pe noi în poziție de a duce o plăcută știre concetățenilor noștri, căci pînă acum vă mărturisesc că, fără a acuza pe nimeni, pentru județele de peste Milcov nu s-a făcut nimic. Ministerul a avut dreptate să zică că trebuie să dăm precădere altor lucrări, precum încăperile ministerielor etc., pe care ministrul le-ar fi putut contracta pe singura sa responsabilitate, fără să fi socotit că este cineva care ar voi să facă din închirierea unei case o cestiune ministerială. Acele lucrări însă sînt deja discutate şi eu sper că la prima şedinţă se vor şi rezolva. De la început am sprijinit propunerea domnului ministru şi o sprijin şi acum. Nu trebuie însă să uităm că drumurile de fer sînt, după cum am zis, pentru judeţele de peste Milcov o cestiune de viaţă şi de moarte. Domnul M. Costache a cerut ca ministeriul să ne depuie toate cărţile care tratează despre astă chestiune [2]. Nu ştiam că ministerul este şi bibliotecarul Adunării. Tot ce ştiu e că nu putem cere de la minister decît a ne da desluşiri, iar nu cărţi. Sînt dar şi eu de părere a se da precăderea acestor proiecte de lege şi îndată apoi să cercetăm pe acela al drumului de fer [3].

---

* Ședința din 12 martie 1862.

Supliment la Monitorul, 1862, nr. 60, p. 2, col. 1.

NOTE

[1] „Domnul principe Gr. M. Sturza dă citire următoarei propuneri:

Cerere de urgenţă pentru cercetarea proiectului de lege privitor la concesiunea unui drum ferat pe valea Siretului de la Galaţi la frontiera Austriei, cu un ram pînă la Iaşi, altul pînă la Ocnă.

Considerînd că asociaţii din Englitera prin comisionarul lor au declarat că părăsesc această întreprindere dacă nu vor avea otărîrea definitivă pînă la 1 apriliu.

Considerînd că această cale ferată are pentru noi o mai mare însemnătate nu numai în privirea comercială, dar şi în privirea naţională pentru a consolida Unirea patriei noastre într-un singur stat.

Subscrişii propun a cere de la secţiuni de urgenţă raportul lor asupra acestui proiect de lege şi a i se da precăderea în una din şedinţele viitoare. D[omnii] Gr. M. Sturza, N. Bibescu, Nicu Cantacuzino, Kogălniceanu, Gr. Brîncoveanu, E. Alcaz, N. Mavrocordat, George M. Ghica, M. Marghiloman, D. Văşescu, Strat, G. Cozadini, Cincă, Piclianu, D. Cozadini". *Ibidem*, nr. 59, p. 6, col. 2.

[2] Manolache Costache, în intervenţia sa cerea: „[...] De aceea rog pe minister să depuie la secţiuni toate lămuririle, precum şi orice cărţi de cari a fost condus guvernul cînd a încheiat o asemenea concesiune, căci guvernul a trebuit să se bazeze pe principele de concesiune pe cari s-a bazat şi aiurea. Rog pe guvern, fiindcă nu văz că proiectul e întovărăşit de ştiinţele ce are guvernul, să le comunice şi secţiunelor, ca să le poată studia şi să vază felul acestei lucrări". *Ibidem*, p. 8, col. 1.

[3] În legătură cu această problemă, vezi infra şi intervenţiile de la p. 148 şi 151.

Intervenţii referitoare la „proiectul de lege privitor la dotaţiunea oastei" *

Domnilor, în sînul comitetului delegaţilor eu m-am rostit în favoarea acestui proiect, însă cu două restricţiuni: întîi nu voi ca acest proiect să prejudece legea organizaţiunii armatei, al doilea nu voi ca să se admită sistema recrutării ce se întrebuinţează astăzi. Asemenea nu admit principiul exonerării [1], pentru că fiecare cetăţean e dator a da ţării lui două biruri: unul de bani şi altul de sînge. Nu înţeleg cum se poate face trafic de oameni. Nu înţeleg cum un om ar cumpăra pe altul ca să apere ţara lui. În cît dar priveşte casa de dotaţiune, ea se poate susţine fără principiul exonerării, şi astfel sînt pentru proiect. Dară în ceea ce pretinde a prejudeca organizarea armatei sînt cu totul contra. Cu atît mai mult că trebuie să ni se prezinte în curînd proiectul definitiv al organizării oastei, în care vom găsi și legea de recrutațiune, care este baza acestui proiect, căci nu știu cum am putea pune acoperămîntul unui edificiu fără să-i fi zidit mai întîi temelia. Cer dar ca acel proiect de organizare să ni se prezinte cît mai curînd, mai cu seamă că în Moldova legea recrutării a fost făcută și votată numai pentru doi ani și iată că acel termen astăzi espiră și astfel vom rămîne fără lege de recrutare.

---

* Şedinţa din 12 martie 1862.

Domnul D. Văsescu: Și eu ca membru în secțiunea a doua am dat un amendament, fiind cu totul în contra articolului de exonerare ca și domnul Kogălniceanu, însă bazat pe alte considerente.

În proiectul casei de dotațiune trebuie să se arate numai veniturile. Socotesc dar că acest articol de exonerare nu-și poate avea locul aici privind o altă lege, aceea a recrutării. Termin zicînd că mă mir cum domnul raportor[2] n-a espus și opiniunea mea, cînd știm că regulamentul zice ca socotințele minorității să se espuie Camerei.

Domnul gen. I. Florescu: Întreb pe onorații deputați ce s-au înscris dacă vor să le răspund acum sau la urmă.

Mai multe voci: Cum veți voi.

Am mai cerut cuvîntul pentru că uitasem a spune o împrejurare particulară Moldovei. Acolo e o populațiune evreiască foarte numeroasă, care trebuie ori să devie cetățeni, ori, după o espresiune populară, să li se dea pace. Populațiunea ovreiască prin exonerare nu devine cetățeni, pentru că fiece comunitate fie oricît de săracă face contribuțiune pentru răscumpărarea membrului ei pe care soarta oarecum l-a destinat să fie soldat, și așa toată greutatea cade asupra populațiunii creștine. Unul din modurile cele mai bune ca evreii să devie cetățeni este învățătura limbei române prin școale și serviciul sub stindardul României. Limba română era obligatorie în școalele israelite, dar în urma unor întîmplări ivite acum în urmă la școale s-a scos cu totul. Iară cît pentru ceea ce privește serviciul militar, toți au căutat să scape. Vedeți dar că respingerea principiului de exonerare va sili pe acești evrei ori să se facă cetățeni români, ori să emigreze peste Prut și în alte părți, și eu voi fi totdauna gata să le urez călătorie bună[3]!

Supliment la Monitorul, 1862, nr. 60, p. 4, col. 1 — p. 5, col. 2.

NOTE

---

[1] Proiectul de lege cuprindea un capitol special referitor la această problemă. Era „Titlul [al] II-lea. Despre exonerația din serviciu". Dăm *in extenso* conținutul lui :

„Art. [al] 5-lea. Tinerii coprinși în contingentul anual dobîndesc exonerația din serviciu prin mijlocul primelor vărsate în casa de dotație și destinate a asigura reînlocuirea lor în oaste, prin reangajarea vechilor militari în activitate.

Art. [al] 6-lea. Suma de exonerație este hotărîtă la începutul fiecăruia an dupe propunerea ministerului, printr-o ordonanță domnească.

Art. [al] 7-lea. Vărsarea sumei de exonerație în casa de dotație trebuiește efectuată în cele cinsprezece zile după tragerea la sorț.

După espirarea acestui termen, consiliul de revizie, adunat în capitala districtului, hotărăște exonerațiile după înfățișarea recipiselor de vărsare.

Art. al 8-lea. Afară din cazul de rezbel, militarii în activitate se pot exonera prin vărsarea unei prime a cării sumă e hotărîtă conform dispozițiilor art. 5 și 6, exonerația se hotărește în acest caz de consiliurile de administrație ale corpurilor cărora se înfățișează și recipisele de vărsare.

Art. [al] 9-lea. Casa de dotație este autorizată a primi în numele tinerilor înaintea chemării clasei lor răspunderi în bani, privitoare la exonerația lor ulterioară, dacă va fi trebuință". *Ibidem*, nr. 62, p. 3, col. 1.

[2] Raportor era generalul Ion Florescu, iar M. K. era delegat în comisia de studiu a proiectului de lege, din partea secției a III-a a Adunării. *Ibidem*, nr. 60, p. 2, col. 2.

[3] Vezi infra și intervenția de la p. 113.

Intervenție și propunere în care cere „amînarea votării legii pentru casa de dotațiune a armatei” *

Să mi se dea voie a vorbi, deși pentru a treia oară, că sînt delegat și mă deosebesc de părerea domnului raportor. Toate discusiunile cîte s-au urmat au fost asupra recrutațiunii, mai puțin decît asupra exonerării. Am discutat adică asupra unei legi pe care nu o aveam înainte. Am discutat foloasele, în fond, ale recrutației. Aceasta dovedește că legea dotațiunii este nu numai foarte strîns legată cu legea recrutațiunii, dar încă o consecință a aceleia, căci, în adevăr, dacă s-ar schimba sistema recrutațiunii negreșit că și aceea a dotațiunii trebuie schimbată asemenea. Eu am zis, că sînt pentru legea aceasta, dară să nu se prejudece legea recrutațiunii [1]. Domnul raportor [2] ne-a zis că noi nu putem inventa și că trebuie mult timp încă să imităm. Da, în adevăr, și eu recunosc că noi nu sîntem Arhimeži ca să putem zice : *eurica* ! ! Dar tocmai fiindcă nu putem inventa, ci numai a copia, să copiem mai întîi legea de recrutare, care e principiul, și apoi legea de dotațiune, care e consecința. De aceea eu sînt de părere să amînăm votarea acestei legi pînă ce vom fi hotărît pe cea principale, căci altminteri va trebui să reîncepem din nou. S-a apărat legea actuală prin neapărata nevoie de a căpătui pe soldații vechi, și găsesc acest scop prea bun. Trebuie a se da un azil acestor militari bătrîni, ca să nu-și cerșească hrana, după cum am văzut zilele trecute pînă și la ușa Parlamentului. Nu sînt poet, domnilor ; am făcut numai o tragedie în toată viața mea și aceea foarte mediocră. Sînt prozaic și ca vechi militar și ca fost ministru. În ministerul meu s-a aplicat pentru întîia oară legea recrutărei de azi. Ei bine, domnilor, știți ce sînt jidovii în Moldova? Iepuri de două hotare. Cît e vorba de recrutare, fug peste Prut. De aceea se și văd numai 49 de răscumpărări din partea lor, căci altminteri ar fi trebuit să fie sub steaguri 400 de israeliți sau 400 de răscumpărări. Această scăpare a lor a și dat loc de procesuri și domnul ministru de resbel poate să ne spuie scandalul cu oficerul de la schela Prutului provenit din asemenea împrejurări.

Voi termina, domnilor, rugîndu-vă să primiți următoarea propunere :

„Propunem amînarea votării legii pentru casa de dotațiune a armatei pînă se va vota sistema formării și organizării armatei române” [3].

M. Kogălniceanu, G. Știrbei, Gr. Miculescu, Gr. Arghiropolu, C. T. Grigorescu, C. A. Rosetti, D. Brătianu, Gr. Iorgulescu.

Supliment la Monitorul, 1862, nr. 61, p. 5, col. 2 — p. 6, col. 1.

---

* Ședința din 12 martie 1862.

NOTE

[1] Vezi, supra „Intervenții referitoare la proiectul de lege privitor la dotațiunea oastei”, în aceeași ședință. Tot acolo și capitolul II din proiectul de lege referitor la exonerare (nota 1).

[2] Raportor era generalul Ion Florescu.

[3] Propunerea a fost respinsă.

Raport cu privire la rezidenţa Curţii de Casaţie *

Domnul M. Kogălniceanu, raportorul comitetului, dă cetire următorului proces-verbal în această privinţă:

Subscrişii delegaţi ai secţiunilor Adunării Elective a României întrunindu-se în comitet central au luat în cercetare propunerea domnului Panaite Cazimir pentru a se aşeza Curtea de Casaţie în oraşul Iaşi.

Mai nainte de toate, subscrişii au luat cunoştinţă de deosebitele opiniuni emise asupra acestei cestiuni în diferitele secţiuni. Acestea sînt următoarele:

Secţiunea I^{ia}, compusă din 16 membri, au cercetat şi cererea guvernului de a i se da un credit de 60 000 lei pentru închirierea localului trebuitor pentru Curtea de Casaţiune, şi propunerea domnului Cazimir, şi au adoptat cu majoritate de opt voturi contra patru următoarea propunere a domnului George Mihail Ghica;

„Sînt de părere a se acorda creditul cerut de guvern pentru instalarea Curţii de Casaţiune, subordonînd însă aceasta otărîrei ce s-ar lua de Adunare după declaraţiunea ministeriului asupra propunerei ivită a se instala Curtea de Casaţiune în Iaşi".

Secţiunea II, compusă din 17 membri, au dat următorul rezultat:

7 membri au adoptat propunerea domnului Cazimir.

6 s-au rostit contra ei.

4 s-au abţinut.

În secţiunea III, compusă de 20 membri, propunerea a fost respinsă, fiind înlocuită de o propunere a domnului Kogălniceanu susţinută de domnii Manoil Costache Epureanu, C. A. Cottescu şi Mihail Marghiloman. Această propunere au avut pentru sine 11 voturi, 8 contra şi două abţineri, a domnilor Grigori Mihail Sturdza şi Iordache Gheorghiade.

Textul propunerii domnului Kogălniceanu este în următorul chip:

„Iaşii merită toată luarea-aminte a guvernului şi a Adunărei Generale. Îmbunătăţirea sa morală şi materială este însă cu totul neatîrnată de înfiinţarea acolo a Curţii de Casaţiune.

Curtea de Casaţiune nu poate să fie înfiinţată decît după Convenţiune sau după starea politică ce au dobîndit România prin întrunirea ministeriilor, a Camerilor şi alegerea unui singur domn.

După Convenţiune nu poate fi aşezată decît în Focşani[1]. După transformarea politică a ţărei ea nu poate fi aşezată decît în Bucureşti.

Dezvoltarea Iaşilor stă în alte mijloace mai priincioase decît în aşezarea Curţii de Casaţiune acolo. Unele din acestea sînt generale, altele sînt speciale şi locale.

Acele generale stau în îmbunătăţirea administraţiunei şi a justiţiei, în decentralizarea autorităţilor, astfel încît interesele locale să-şi găsească îndestularea lor înaintea instalaţiilor locale.

Mijloacele de dezvoltare speciale pentru Iaşi sînt:

Menţinerea şi dezvoltarea şcoalelor superioare şi inferioare din Iaşi.

Uşurarea contribuţiunelor şi aducerea lor în starea normală a ţărei întregi.

Întemeierea Iaşilor ca antrepozit liber de mărfuri.

Stimularea lucrărilor publice din Iaşi.

---

* Şedinţa din 14 martie 1862.

Completarea sistemului de şosele din Iaşi pînă la Roman, Focşani şi Bucureşti şi pînă la Sculeni şi Botoşeni.

Deschiderea Prutului pentru navigaţiune cu vapoare şi valuri pînă la Ţiuţora, cel puţin.

Aşezarea unei Camere de comerciu şi a legei cambiale.

Pentru aceste considerente cer înlăturarea propunerei" [2].

Secţiunea IV, compusă din 18 membri, prin majoritate de 10 membri contra şapte, fiindcă un membru n-au asistat la vot, au adoptat următoarea propunere a domnului Bosianu:

„Asupra propunerei pentru aşezarea Curţei de Casaţiune La Iaşi.

Fiindcă este proiect de lege dat de guvern pentru cheltuielile instalărei acestei Curţi şi prin care proiect se presupune că guvernul este de opiniune a se aşeza Curtea de Casaţiune în Bucureşti.

Fiindcă ar fi o procedare eseptională în uzul parlamentariu dacă nu am consulta şi pe guvern de stăruieşte în opiniunea sa, mai vîrtos că în cestiunele de faţă nimene mai mult decît guvernul nu este mai bine în poziţiune de a preţui avantajele şi dezavantajele unui fapt.

Fiindcă este o datorie a Parlamentului a nu se pronunţa asupra unei cestiuni fără a avea în faţă toate elementele ce l-ar lumina în otărîrea ce are a lua.

Propui:

Ca să se întrebe mai întîi guvernul care este opiniunea sa asupra aşezărei Curţei de Casaţiune în Iaşi sau în Bucureşti şi care din aceste două oraşe ar prefera ca scaun al Curţii de Casaţiune, rămîind ca Camera să decidă".

O altă propunere, a domnului C. Filipescu, a avut pentru sine numai 7 voturi, iar majoritatea de 10 am respins-o. Această propunere se rosteşte aşa:

„Propui ca mai înainte de a lua secţiunea vreo otărîre asupra propunerei de faţă, să avem o adunare particulară cu celelalte secţiuni şi să dezbatem între noi această grea cestiune".

Cît despre întrebarea care se zice în propunerea domnului Bosiano de a se face întrebare mai întîi ministeriului, eu nu sînt de această părere, nefiind aceasta de căderea ministeriului, ci numai de a Camerei.

Secţiunea a V-a, avînd 15 membri faţă, a adoptat cu 8 voturi contra 7 aceeaşi opiniune votată de secţiunea IV şi aceasta după propunerea domnului Grigore Epureanu, redijată astfeliu:

„Asupra propunerei domnului Panait Cazimir pentru statornicirea Curţei de Casaţiune în oraşul Iaşi, eu propun a se lăsa aprecierea acestei cestiuni ministeriului şi a se lăsa în iniţiativa sa".

Comitetul delegaţilor secţiunilor intrînd apoi în cercetarea deosebitelor opiniuni de mai sus, fără a intra în fondul cestiunei prin majoritatea de 4 voturi, au adoptat opiniunea secţiunelor IV şi V, adecă ca:

Aprecierea cestiunei dacă Curtea de Casaţiune urmează a se aşeza în capitala României — Bucureşti, sau în oraşul Iaşi, se lasă în iniţiativa ministeriului.

Iar delegatul secţiunei a II-a, onorabilul domnul Dimitrie Văsescu, a rămas statornic în opiniunea adoptată de secţiunea sa, adecă ca să se primească propunerea domnului Cazimir de a se aşeza Curtea de Casaţiune în Iaşi, păstrîndu-şi dreptul de a dezvolta considerentele ce milită în favoarea propunerei domnului Cazimir [3].

Majoritatea delegaţilor, şi anume domnii Gheorghe Ghica, Lahovari şi Cozadini, cu toate că lasă în iniţiativa ministeriului otărîrea asupra propunerei domnului Cazimir, socoate că datoria de a plăti un drept tribut patriotismului ce în marea mişcare naţională a Unirii au dovedit oraşul Iaşi şi de a recunoaşte sacrificiele ce acest oraş au făcut cauzei Unirii, comitetul socoate dar că este de cea întîi datorie şi a guvernului şi a Adunărei de a răsplăti aceste sacrificii îmbrăţoşînd cît mai curînd toate mijloacele putincioase pentru a îmbunătăţi starea morală şi materială a capitalei Moldovei[4].

Raportorul comitetului este domnul M. Kogălniceanu.

Gheorghe Ghica, Cozadini, N. Lahovari.

Supliment la Monitorul, 1862, nr. 63, p. 3, col. 1 — p. 4, col. 2

N O T E

[1] Articolul 38 din Convenţia de la Paris prevedea: „Se va înfiinţa o Curte Înaltă Judecătorească şi de Casaţie comună ambelor principate. Ea va rezida la Focşani. Se va face întocmirea ei printr-o lege. Membrii săi vor fi inamovibili". *Convenţiune pentru organizarea definitivă a Principatelor Unite Române, încheiată la Paris în 7/19 august 1858*, Bucureşti, 1864, p. 13.

[2] Se referă la propunerea lui Panait Cazimir.

[3] Iată textul opiniei lui D. Văsescu citit în această şedinţă:

„Daţi-mi voie, domnilor, a vă citi şi a dezvolta opiniunea minorităţii. Mai întîi vă declar că în raportul citit de domnul Kogălniceanu am văzut spuind multe considerente şi multe îmbunătăţiri pentru Iaşi pe care nu le-au auzit deloc în comitetul delegaţilor d[umnea]v[oastră]. Acolo nu s-a zis nimic mai mult decît că se mărgineşte a priimi opiniunea domnului Iepureanu ca această cestiune să se lase la apreţierea şi iniţiativa ministeriului.

Încă o dată, domnilor, vă declar că considerentele espuse de domnul Kogălniceanu n-au avut loc în discusiunile comitetului şi pentru aceasta iau martor pe domnul Iepureanu, care vă poate încredinţa că-i sînt necunoscute acele considerente, pentru care cauză D[omnia]lui a şi refuzat de a iscăli. Domnul Kogălniceanu era dator a spune toate acele considerante, ca să le discutăm, cu care poate m-aş fi unit şi eu, şi a se mărgini a reproduce socotinţa majorităţii. Fiindcă nu a făcut astfel, eu le consider toate acestea ca socotinţe ale D[omniei] sale, iar nu ca ale delegaţilor.

Acum vă rog să-mi daţi voie a vă citi opiniunea minorităţii, care este şi a mea, şi aştept să fie combătută ca să o susţin:

Subscrisul delegat al secţiunii a II-a, întrunindu-se cu ceilalţi patru delegaţi ai secţiunelor Camerii şi luînd în discuţie opiniunile deferite a[le] secţiunelor în privirea propunerii domnului Cazimir de a se aşeza Curtea de Casaţiune la Iaşi, nu ne-am putut uni cu socotinţa majorităţei ca să se defereze acest caz în apreţierea şi iniţiativa ministeriului, pentru că ministeriul au manifestat odată părerea sa prin creditul de 60 mii lei ce au cerut pentru instalarea Curţii de Casaţiune la Bucureşti şi pentru că această cestiune este de competenţa exclusivă a Camerii Legiuitoare, care reprezentînd toate interesele materiale şi morale a[le] ţărei sale este nu numai în stare de a cunoaşte toate împrejurările, dar în drit şi în îndatorirea de a se pronunţa ca independinte de socotinţa ministeriului.

Secţiunile în dezbaterile lor, dacă au avut trebuinţă de socotinţa ministeriului spre a se lumina, au putut confera cu ministeriul, după care să opineze într-un chip categoric, şi dacă aceasta n-au făcut-o era uşor de ştiut că ministru[l] are loc în Cameră cînd se va discuta propunerea în plenum ca să arate părerea şi concluziunile sale. Prin urmare, această opiniune a patru delegaţi, răzămate pe socotinţa a trei secţii, care lasă cestiunea nedezlegată sau mai bine zicînd o substrage de la autoritatea Camerii, neputîndu-mi uni, am dat socotinţa mea în fondul cestiunei, care este următoarea:

Socotinţa minorităţii delegaţilor întruniţi a secţiunilor Camerii în privirea Curţii de Casaţiune.

Luînd în privire că o dată cu proclamarea Unirei complete şi definitive a României de dincolo şi de dincoace de Milcov Bucureştii au devenit capitala ambelor ţări surori, iar consecuenţa acestei transformări politice au fost pentru Iaşi, capitală Moldovei, de a suferi însemnate pierderi materiale, căci din Iaşi luîndu-se scaunul domniei, ministeriile şi Camera Legiuitoare, fireşte şi netăgăduit este că toate valoarele imobile şi comerţul au suferit o mare depreciere.

Luînd în privire că românii din Moldova şi cu deosebire Iaşii, de la care porneşte impulsia prin districte, deşi au fost în mare majoritate pentru Unire, însă este netăgăduit că separatiştii iarăşi au fost o partidă care s-au mişcat, mişcare care poate iar a începe dacă îi vor găsi un argument în decăderea Iaşilor şi în oarecare decepţii care uşor se pot naşte din jignirea intereselor materiale. Pe lîngă aceste interese mai sînt în joc amoriul propriu şi nobila ambiţiune a iaşenilor de a avea şi ei în sînul lor Curtea de Casaţiune, ca cel mai suprem tribunal judecătoresc. Şi de bună seamă Iaşii, care au fost scaunul domniei, care au avut o Adunare Legislativă şi au fost centrul guvernului unei frumoase ţări a României, merită a avea Curtea de Casaţiune. Şi mai mult decît atîta, prin care chip ar putea fi compensat de toate cîte au pierdut în momentul de faţă.

Nu este îndoială că Unirea acestor două ţări române de pe malul Dunării va da în viitor fericite roduri, ce le vor gusta mai bine urmaşii noştri. Dar pentru timpul de faţă, încît priveşte Iaşii, au rezultat numai paguba materiale, care se simte şi se transmite în cele[l]alte părţi ale Moldovei. Este bine dar, foarte bine şi prudent, de a căuta să vindecăm răul prezent, pre cît este cu putinţă, şi chiar de a face sacrificiuri pentru ca nu decepţia sau nemulţumirea ce ar naşte din nesatisfacerea unei legitime dorinţe care nu se opune întru nimic [ca] principiul general al Unirei să meargă crescînd [sic].

Dacă avem temei a conta pe patriotismul românilor din Moldova, pe abnegaţia şi pe constanta lor conlucrare în scopul de a consolida Unirea, nu putem a [nu] ţine seamă şi de a lor dorinţă ce se esprimă prin deputaţi într-un chip atît de vederat, cu atîta mai vîrtos că noi cerem Curtea de Casaţiune la Iaşi vremelnic, pînă la înfiinţarea căilor ferate care să lege Iaşii cu Bucureştii.

Considerînd apoi că principiul Unirei nu cere ca Curtea de Casaţiune numaidecît să fie la Bucureşti, centrul guvernului, ce din contră în starea în care ne găsim, cu două capitalii, aşezarea Curţii la Iaşi este un mijloc puternic de a consolida Unirea, în vreme cînd respingerea propunerii de faţă susţinută de mai bine de 2/3 din deputaţi ai Moldovei pentru mine unul este sămînţa dezbinării zvîrlite pe pămîntul Unirei.

Cît pentru două obiecţii care am întîmpinat în secţiunea II unde fac parte, că adecă Curtea de Casaţiune fiind totodată un tribunal politic trebuie să fie în centrul guvernului spre a-l privighea atît ea, cît şi opiniunea publică, eu crez că cea dintîi obiecţie de privăghere sau controlul guvernului e incompatibilă cu independenţia Curţii de Casaţiune. Nu are nici o putere, căci nime nu poate asigura că fiind în Bucureşti dreptatea va fi mai bine împărţită şi mai rău dacă va fi în Iaşi. Toate aceste cuestiuni care se ţin* de onorabilitate, ştiinţă şi independenţa membrilor ce compun acest corp judecătoresc. A doua obiecţie cade înaintea factelor viderate că Iaşii nu au fost un oraş unde opiniunea publică au lipsit. Din contra, oricînd steaua Unirei au apărut pe orizon[t]ul politic, vom videa că această opiniune au fost în floare şi putere cu o salutare influenţă chiar asupra Unirei. Întru nimica Iaşii şi Moldova n-au cedat pasul, ce au mers totdeauna înainte cu proclamarea principiilor de naţionalitate, autonomie, libertate şi egalitate, fără a le împrumuta de aiurea, decît din conştiinţa şi simţul lor de naţiune română intrată pe calea progresului. Dacă în Bucureşti această regină puternică care se cheamă opiniunea publică au aşezat tronul ei pentru România, cine poate asigura că aci lumina nu va esersa o salutare influenţă asupra Curţii de Casaţiune în Iaşi. În fine , dacă acestea se par a fi argumente, pentru mine nu sînt şi le subordinez la principiul suprem al Unirei, care tocmai pentru a se consolida cere ca să se aşeze Curtea de Casaţiune în Iaşi. Zic pentru a se consolida şi ca dovadă aduc esemplul Italiei, care a suferit nenorocirile dezunirii şi comoţiunile unirii. Italia au scos din Turin Curtea de Casaţiune şi au trimes-o la Milan, în interesul numai acestui mare oraş, care nu era o capitalie. Belgia au avut multă vreme Curtea în Anvers, iarăşi pentru înflorirea acestui mare oraş şi numai după mare îmbunătăţire a luat-o şi a dus-o la Bruxelles; şi cu bună seamă aceste staturi civilizate, care au vărsat sîngele lor pentru unire, nu au făcut aceasta din motive de separatism.

Considerînd că aceste două frumoase surori a[le] României, după proclamarea Unirei, cu destulă confiinţă** s-au aruncat una în braţele altia, voind a lega a lor Unire nu pe decrete sau acte diplomatice, dar pe o adevărată simpatie, fraternitate, comunitate de interese şi mărire naţională, confiinţă care s-ar clătina în inimile românilor de dincolo de Milcov dacă aceştia de dincoace nu ar voi a compensa chiar cu oarecare sacrificie pierderile materiale la care a fost expusă cu strămutarea capitalei lor în Bucureşti. Compensaţie care cu aşezarea Curţii de Casaţiune în Iaşi se poate face într-un chip mai eficaciu, iar cu orice altă reformă nu, căci acest tribunal judecătoresc ar putea împiedeca prin importanţa lui crede acestui mare oraş inima Moldovei [sic]. Subscrisul, în calitate de delegat al s[ecţiei] II şi conform opiniunei majorităţei, are onoare de a propune Camerei următoriul proiect de încheiere :

Curtea de Casaţiune, pînă la înfiinţarea căilor ferate care să lege oraşul Iaşi cu Bucureşti, se va aşeza în Iaşi, fosta capitală a Moldovei***.

Delegatul secţiunii II, D.G. Văsescu".

---

* citeşte: aceste cuestiuni ţin.

** Încredere (fr. *confiance*).

*** O propunere similară a făcut D. G. Văsescu şi în şedinţa din 9 martie 1862, subscrisă şi de: A. Văsescu, G. Cozadini, I. Docan, N. Cantacuzin, N. Docan, T. Ghica, P. Ciucă, Şt. Catargiu, A. Plachida şi L. Catargiu, *Ibidem*, nr. 58, p. 8, col. 1.

Ibidem, nr. 63, p. 4, col. 2 ; p. 6, col. 1.

[4] Vezi în această problemă şi discursurile următoare (p. 118, 119, şi 121).

Discurs polemic referitor la redactarea raportului cu privire la rezidenţa Curţii de Casaţie *

Domnilor, nu eram în Cameră cînd a vorbit domnul Văsescu, dar am auzit că s-ar fi pus în suspiciune buna-credinţă a procesului-verbale ce vă citii. S-a zis că s-au pus într-însul discusiuni şi considerente de cari n-a fost vorbă. Domnilor, procesele-verbali ale secţiunelor, ale comitetelor, ca şi ale Camerei sînt o lucrare mecanică şi făcută în anume forme, după regulament. Iată formula lor în regulament. *(Citeşte în regulament articolul privitor la redacţiunea proceselor-verbale* [1]*.)* Toate aceste socotinţe sînt în dosarele fiecăria secţiuni şi fiecare delegat nu are altă creditivă decît dosarul secţiunii ce reprezintă. Vă întreb, e aşa? *(Da, da!!)* Aţi văzut ce zice regulamentul în privinţa proceselor-verbale. Iată acum şi procesul-verbale al comitetului. *(Citeşte în procesul-verbal al comitetului enunţarea opiniunilor fiecării secţiuni* [2]*.)* Eu nu am făcut altceva decît am scos opiniunile diferitelor secţiuni din dosarele respective. Am extras concluziunile secţiunilor 1, 2, 3, 4 şi 5 din dosarele lor, apoi, după ce am pus din cuvînt în cuvînt ceea ce s-a zis în comitet, am pus opiniunea majorităţii, care este aceea că a adoptat opiniunea secţiunilor 2, 4 şi 5, adică aceea că fără a intra în fondul cestiunii să se lase în apreţiarea şi iniţiativa guvernului. Acum să vedem dacă cuvintele ce am pus în raport sînt espresiunea secţiunilor 2, 4 şi 5. Iată opiniunea secţiunei 2. *(Citeşte.)* Aşa cum vedeţi secţiunea 2 zice să se aştepte declararea ministeriului [3].

Domnul G. Vălleanu: Domnul Văsescu nu a contestat aceasta, ci considerantele d[umi]tale.

Eu n-am pus deloc considerante de la mine, ci numai am luat opiniunile secţiunilor. Iată apoi opiniunea secţiunii a 4-a. *(Citeşte acest pasagiu din procesul-verbale.)*

Iată, în fine, opiniunea secţiunii a 5-a, care n-a făcut decît să adopte părerea domnului Iepureanu. *(Citeşte opiniunea secţiunii 5* [4]*.)*

Aţi văzut dar, domnilor, că trei secţiuni, adică majoritatea secţiunilor, cer să se lase această cestiune la apreţiarea şi iniţiativa guvernului, şi comitetul de la sine n-a pus nici considerante, nici nimic, ci a zis numai că se uneşte cu opiunile acelor secţiuni, pe care le-am transcris textual în raport, ca un simplu copist. Iată cum se exprimă raportul. *(Citeşte din nou raportul.)*

Domnul Văsescu (întrerupînd): Vreau să fac o rectificare[5].

Domnule preşedinte [6], vă rog ordonaţi să-mi dea pace. Iată, domnilor, v-am arătat cum am pus opiniunea majorităţii, care e bazată pe considerantele secţiunilor 2, 4 şi 5. A mai rămas opiniunea minorităţii, care e şi a domnului Văsescu. Iată şi aceea. *(Citeşte.)* Vedeţi dar că noi am fost de bună-credinţă, căci noi nu numai că am trecut pe scurt opiniunea

---

* Şedinţa din 14 martie 1862.

D[omniei] sale, dar am constatat şi aceasta că D[omnia] lui a profitat de acest drept ca să facă o catilinară [7].

Am zis că domnul Văsescu îşi păstrează dreptul de a dezvolta şi a susţine în Cameră opiniunea sa, dar cînd l-am văzut că vine a face o catilinară şi a zice că a nu înfiinţa la Iaşi Curtea de Casaţiune e a arunca pomul de discordie, a arunca sămînţa dezunirei pe pămîntul Unirei, ar fi trebuit să ne adunăm, să dezbatem şi să dăm o refutare acelor zise. Noi însă ne-am mărginit numai a zice că nu e de opiniunea majorităţii comitetului, rezervîndu-şi dreptul de a-şi dizvolta opiniunea sa în Adunare.

Socot, domnilor, că pentru aceasta nu trebuie a fi puşi noi sub pata că voim a ucide legănul părinţilor noştri.

Domnilor, eu sînt ieşean din părinţi şi moşi ieşani şi nu credeţi că aş dori eu să ucid Ieşul. Nu, domnilor, deşi am lucrat pentru Unire şi ţin a se consolida, dar am cerut totdauna şi cer ca Moldova şi Iaşul, mai ales, care a făcut sacrifice pentru astă Unire, să nu rămînă în părăsire. Dar n-am socotit că instituirea Curţii de Casaţiune acolo ar fi mijlocul cel mai nimerit de a asigura prosperitatea oraşului.

De aceea noi am zis că trebuie a plăti un tribut sentimentelor unioniste şi patriotice ale ieşenilor prin măsurele ce am arătat. *(Citeşte acea parte din raport.)* Vă întreb acum, domnilor, cînd trei din membrii comitetului, sau poate numai unul, păstrează opiniunea majorităţii, nu poate avea dreptul să vie şi să facă un apel la guvern şi la Cameră şi să ceară a face o compensaţiune la sacrificiele ieşenilor? Iată ce am cerut noi, şi vă întreb în ce acest proces-verbale denaturează faptele, jigneşte drepturile şi închide gura celorlalţi? Noi am emis numai nişte dorinţe. Minoritatea, domnilor, a venit şi a citit o catiliniară, a ameninţat, şi majoritatea să nu aibă dreptul de a veni şi a propune şi ea socotinţele sale [8]?

Mai multe voci: Da, da! Aşa este!

Supliment la Monitorul, 1862, nr. 63, p. 6, col. 2 — p. 7, col. 2

NOTE

[1] Pentru articolul 136 din regulamentul Adunării vezi supra p. 90, nota 1.

[2] Vezi supra „Raport cu privire la rezidenţa Curţii de Casaţie", aceeaşi şedinţă.

[3] Idem.

[4] Idem.

[5] Iată textul rectificării făcute de D. Văsescu: „Nu am zis domnului Kogălniceanu nici un cuvînt de bună sau de rea-credinţă, nu am zis asemenea că opiniunile secţiunilor transmise în raport nu sînt adevărate. Prin urmare D[omnia] lui combate argumente ce nu am întrebuinţat. Eu am zis numai că considerantele D[omniei] lui din raport trebuia să fie utile şi în comitet. Numai aceste considerante am zis că nu le-am auzit în comitet, că nu sînt ştiute de nimeni". *Ibidem*, nr. 63, p. 7, col. 2.

[6] Preşedintele şedinţei era prinţul Grigore Brîncoveanu.

[7] Vezi mai sus nota 3 de la „Raport cu privire la rezidenţa Curţii de Casaţie". Aceeaşi şedinţă.

[8] Vezi şi discursul şi intervenţia ce urmează.

Discurs în legătură cu stabilirea Curţii de Casaţie la Bucureşti *

Am auzit pe un onor[abilul] orator [1] întreţinîndu-ne de toate lucrările afară de ceea ce e la ordinea zilei; v-a vorbit de auziri, v-a spus de separatism, de greşeli gramaticale, de avocăţei, precum şi de avocaţi mari ce au ajuns la putere [2]; ar fi trebuit ca D[omnia] lui să vă mai vorbească şi de mari întreprinderi, de transformarea Curţei de Casaţiune în tapis-franc *; ar fi trebuit să vă mai vorbească de Curtea de Întărituri ca să vă convingă cui şi unde încredinţaţi acest înalt corp, acest păstrător al justiţiei. Eu nu voi considera toate acestea, dar, adresîndu-mă către ministeriu, îl voi întreba cum, pe lîngă municipalitatea din Iaşi, singura autoritate legală, [î]şi instituie azi o altă autoritate, sub nume de reprezentaţiunea comunei?

---

* Şedinţa din 14 martie 1862.

Văd între subsemnători [3] un nume, căci deoarece s-a vorbit de nume să-mi fie permis a vorbi şi eu, care a fost secretariul lui Vogoride cînd se persecuta uniuniştii; altul care a fost agentul lui Baldovici, ca să se alunge populaţiunea din Basarabia în Dobrogea; şi aceşti oameni vin acu a ne vorbi de Unire! Şi ce e mai de mirat, văd că deputaţii se pun în corespondenţă cu asemenea oameni! Acum viu a vă spune că şi eu am priimit o depeşie de la Iaşi subsemnată de mai multe persoane onorabile, foşti membri la municipalitate, foşti deputaţi, foşti directori de ministere, profesori, proprietari etc., etc. Aceste persoane zic că în adevăr Iaşii merită o de aproape luare-aminte ca să nu-şi piarză interesele materiale; cer un mijloc de îmbunătăţire, dar nu Curtea de Casaţiune, căci aceasta nu interesează decît pe advocaţi, ca să poată pleda la doi paşi de la casele lor, iară nu să vie 29 de poşte, şi pe alţii cari nu-şi văz decît de trebuşoarele lor. Domnilor, ministerul mi-a făcut onoarea de a-mi încredinţa cel mai frumos post în principate, acela de procuror la Curtea de Casaţiune, şi l-am refuzat numai ca să fiu în Cameră. Nu am acuzat niciodată pe nimeni de separatist, dar spun şi declar, domnilor miniştri, că am depeşe că în Iaşi se fac dezordini, sub inspiraţia preşedintelui municipalităţii, care e mîna dreaptă a lui N. Strat; că s-a luat portretele lui Kogălniceanu şi Panu ca să se arză în efigie. Eu am în Iaşi femeia şi copiii şi mă tem pentru dînşii...

Domnul preşedinte: La cestiune, domnule!

Sînt foarte în cestiune, domnule preşedinte, cînd spui domnilor miniştri dezordinile ce s-au urmat în Moldova şi-i somez a face cercetare ca să se încredinţeze de acest adevăr. Sînt de părere ca Curtea de Casaţiune să se înfiinţeze aici, iar nu la Iaşi. Eu sînt ieşan şi interesele mele personale ar fi ca Curtea de Casaţiune să fie acolo; dar aceasta nu se poate. După Convenţiune, astă curte trebuie să se înfiinţeze la Focşani [4], dar împrejurările s-a schimbat; ele a favorit pe români ca să aibă o singură Românie, şi s-a zis aci, domnilor, că ceea ce Dumnezeu a unit nimeni să nu mai cuteze a dezuni. Aci este acum capitala României, aici trebuie să fie centralizate toate corpurile mari ale statului, aici trebuie să fie şi Curtea de Casaţiune; iar pentru Iaşi rămîne a i se face îmbunătăţirile materiale de cari are trebuinţă, căci eu nu văz că Curtea de Casaţiune e mijlocul cel mai nemerit de o îmbunătăţire. Dar s-a aflat oameni lacomi de popularitate, pentru care au cerut aceasta, iar nu că în adevăr visează la îmbunătăţirea intereselor Iaşului. Sînt sigur că toţi vă interesaţi de poziţiunea Iaşului, şi eu mai mult decît toţi, căci am familia, copiii, interesele acolo. Sînt încredinţat dar că veţi face tot ce se cuvine pentru ca Iaşul să nu peardă interesele sale; veţi face a se lua toată măsurile ca să înceteze dezordinile şi Iaşul să prospere, fără ca Curtea de Casaţiune să se înfiinţeze acolo şi fără să vă temeţi că cu aceasta aruncaţi, cum s-a zis, pomul discordiei, căci ceea ce D[umne]zeu a legat niminea nu va mai putea să dizlege[5].

---

* Local rău famat.

Supliment la Monitorul, 1862, nr. 64, p. 3, col. 2—p. 4, col. 2.

NOTE

[1] Panait Cazimir, deputat de Iaşi.

[2] Vezi cuvîntarea lui Panait Cazimir din aceeaşi şedinţă în *Supliment la Monitorul*, 1862, nr. 63, p. 7, col. 2 ; nr. 64, p. 3, col. 2.

[3] Semnatarii erau : A. Cerne, I. Corjescu, P. Cornescu, C. Corjescu, P. Cristea, D. Lăzărescu, Baldovici. *Ibidem*, nr. 64, p. 2, col. 2.

[4] Conform cu art. 38 din Convenţia de la Paris. Cf. supra p. 116, nota 1 ; textul francez, în *Acte şi documente* ..., vol. VII, p. 312.

[5] În legătură cu reşedinţa Curţii de Casaţie, vezi şi discursul şi intervenţiile de la p. 114, 118 şi 121.

Intervenţie polemică cu privire la rezidenţa Curţii de Casaţie la Iaşi *

Mai întîi voi vorbi în cît se atinge de municipalitate. Domnul Văsescu[1] a zis că înfiinţarea Curţii de Casaţiune este un act politic ! Ei bine, actele politice nu sînt în atribuţiunile municipalităţii. Recunosc municipalităţii dreptul de a cere şi de a face tot pentru înfrumuseţarea oraşului, dar nu-i recunosc ca alături cu dînsa să încuviinţeze înfiinţarea unei autorităţi numită reprezentaţiunea comunei, şi zic că a deviat din datoriile ei cînd a înfiinţat o altă autoritate.

Acum ni se zice ca să măgulim vanitatea Iaşului sau să facem un caz de curtezie. Nu sîntem chemaţi aici a măguli cochetăriile şi vanităţile, nici să măgulim slăbiciunile sau să facem acte de curtezie. Sîntem chemaţi să întemeiem Unirea. Ea are mare nevoie de centralizarea tuturor puterilor statului. Se zice că Curtea de Casaţiune s-ar putea ţine şi în Iaşi. Nu ! Şi în Iaşi este opiniune publică, dar nu ca în acest oraş, care după cum s-a zis este inima României. Retragerea guvernului şi a reprezentanţilor de acolo a avut o înrîurire tristă, periculoasă, şi fac apel la domnul vicepreşedinte Catargiu[2] să ne spuie ce s-a făcut Curtea de Întărituri de cînd s-a transportat ministerul din Iaşi ? De ce cînd ministrul a citit proiectul de înfiinţare a acelei Curţi a fost aplaus chiar de oamenii aceia care nu obişnuiesc să aplaude pe miniştri ? Mă tem că Curtea de Casaţiune, departe de autoritate, să nu devie ceea ce a zis principele Ştirbei[3], departe de opiniunea publică să nu devie un Divan de Întărituri[4].

Supliment la Monitorul, 1862, nr. 65, p. 1, col. 2 — p. 2, col. 1.

NOTE

* Şedinţa din 14 martie 1862.

[1] Vezi mai sus nota 3 de la „Raport cu privire la rezistenţa Curţii de Casaţie''. Şedinţa din 14 martie 1864.

[2] Lascăr Catargiu.

[3] În cuvîntarea precedentă, principele G. Ştirbei spusese: „Curtea de Casaţiune fiind departe de puterea executivă şi ştiind că e inamovibilă s-ar crede mai presus de orice putere şi ar refuza a se supune la puterea esecutivă [...]". *Ibidem*, nr. 64, p. 8, col. 2.

[4] Vezi supra şi discursurile de la p. 114, 118 şi 119.

Interpelare cu privire la „conflictul survenit între ministrul instrucţiunii publice (Alexandru Cantacozin) şi între Consiliul superior al învăţămîntului public din Moldavia" *

A doua zi după întrunirea ambelor Camere într-o singură Adunare, *Adunarea României*, în ziua de 25 ianuarie, am avut onoarea a adresa ministerului un şir de interpelaţiuni privitoare la mai multe acte ale ministerului Moruzi — Cantacozino din Moldova. Una din aceste interpelaţiuni era următoarea:

„Fac întrebare dacă ministerul are cunoştinţă de conflictul survenit între ministrul instrucţiunii publice (Alexandru Cantacozin) şi între Consiliul superior al învăţămîntului public din Moldavia, conflict survenit din nelegala destituire a unui profesore şi tăgada drepturilor garantate prin lege Consiliului de instrucţiune publică, conflict care a avut de consecinţă demisionarea în masă a profesorilor Universităţii şi ai Colegiului, atacarea Colegiului şi a Şcoalei centrale de fete cu puterea poliţienească şi militară, închiderea şcoalelor şi apoi şi chiar agitaţiunea oraşului; toate acestea au provenit de la manifesta şi de el propriu mărturisita violare a legii de către ministrul culturilor, cneazul Alexandru Cantacozino; întreb dar pe minister dacă este otărît a da o satisfacţiune opiniunii publice şi dreptelor cereri ale părinţilor de familie din Iaşi prin restabilirea legalităţei în toată sfinţenia ei, în tragerea la răspundere a călcătorilor de lege?"

La această interpelaţiune, predecesorul domnului ministru actual al instrucţiunii publice[1], onorabilul domn Grigorie Balş, a răspuns că actele atingătoare de acel conflict nu erau încă sosite, că nu cunosc** amănuntele celor întîmplate în Iaşi, dar că avea să numească de îndată o comisiune de cercetare la faţa locului, şi sfîrşi *făgăduind că dreptatea se va face.*

De atuncea au trecut aproape de două luni şi *dreptatea nu s-a mai făcut!*

Contra asigurării date de domnul preşedinte al consiliului că încă din ziua de 23 ianuarie se anunţase miniştrilor din Iaşi că prin numirea ministerului unic al României funcţiunile miniştrilor din Iaşi încetaseră şi că ei să dea cîrmuirea trebilor în mînile directorilor, domnul cneaz Alexandru Cantacozino, cu dispreţul ordinilor primite din Bucureşti, a urmat a cîrmui instrucţiunea publică sau, mai bine zicînd, a înăbuşi instrucţiunea publică pînă în ziua de 22 *** ianuariu.

În acest timp însă lumina începu a se face şi nu mai rămîne o singură voce care să nu ceară dreptate pentru lege şi pentru opinia publică, călcate în picioare de către fostul ministru al instrucţiunii publice, domnul cneaz Alexandru Cantacozino. Însuşi directorul ministerului, domnul Teodor Boian, a recunoscut prin raport formal nevinovăţia profesorilor şi necesitatea reinstalării lor.

---

* Şedinţa din 16 martie 1862.

** Citeşte: cunoaşte.

*** Citeşte: 29.

Comisiunea locală şi-a mîntuit lucrarea şi s-a reîntors în Bucureşti.

Ministrul, domnul Gr. Balş, s-a dus asemenea la Iaşi cu împuternicire formală de a împăca conflictul, dînd satisfacţiune legei, părinţilor de familii şi oraşului Iaşi, care în menţinerea şcoalelor vede o cestiune de viaţă şi de moarte, nu numai pentru sine, dar şi pentru naţiune. Pe cît ştiu, onorabilul domn Gr. Balş a recunoscut că toată cauza răului a provenit de la d[umnea]lui cneazul Cantacuzino, carele s-a socotit în drept de călca legea!

Domnul Balş a încuviinţat dar reinstalarea profesorilor, nedrept depărtaţi, căci toată vina lor n-a fost decît că au îndrăznit a protesta în contra călcării de lege.

Cu toate acestea profesorii stau încă destituiţi, şcoalele prin lipsa de profesori stau închise, părinţii de familie sînt întristaţi şi îngrijiţi despre întreruperea instrucţiunii copiilor şi Iaşii poartă doliul şcoalelor sale!

Aşadar interpelez pe domnul ministru al cultelor şi al instrucţiunii publice de a spune în faţa Adunării şi a ţărei care sînt motivele de stat care-l fac pe dumnealui d-a nu încuviinţa cele puse la cale în Iaşi de împuternicitul său coleg, ono[rabilul] domn Gr. Balş; care sînt motivele de stat că D[omnia] lui nu ţine seamă de durerile Iaşilor, care, după ce au perdut de bunăvoie importanţa sa politică, de trei luni este acum silit a-şi vedea perdută şi importanţa sa de centru ştiinţific al judeţelor de peste Milcov; care sînt marele motive care-l fac pe D[omnia] lui, întîiul ministru al instrucţiunii publice din România, să fie urmaşul politic al cneazului Alexandru Cantacozino, destructorul învăţămîntului public din Moldova?

Rog pe domnul ministru să se gîndească bine la măsurele ce are a lua în privinţa şcoalelor din Moldavia, căci, mai adaog, menţinerea şi dezvoltarea şcoalelor în Iaşi este o cestiune de viaţă sau de moarte pentru acest oraş, căci Iaşii şi Moldavia aşteaptă de la ministrul instrucţiunii publice din România o altă îngrijire, o altă inimă pentru luminarea naţiunei decît aceea ce au găsit la cneazul Alexandru Cantacozino [2].

Supliment la Monitorul, 1862, nr. 66, p. 1, col. 1 — p. 2, col. 1.

NOTE

[1] Barbu Belu.

[2] Vezi supra „Intervenţie în care mulţumeşte lui Barbu Catargiu şi Gr. Balş pentru modul leal în care au răspuns interpelărilor sale" şi „Interpelări adresate guvernului în privinţa unor măsuri ce trebuiesc luate în vederea consolidării Unirii" din şedinţa de la 25 ianuarie 1862 şi infra „Dezvoltarea interpelării «în privinţa aşezămintelor de instrucţiune publică din Iaşi»" din ziua de 19 martie 1862. De asemenea infra p. 321.

Intervenţie în legătură cu proiectul de lege care interzice ofiţerilor în retragere a se încadra din nou în armată *

Legea actuală, legea regulamentară dă voie fiecărui ofiţer ca după doi ani aceia care erau retraşi din serviciu să ceară reintrarea lor în funcţiune. Prin aceasta guvernul nu se lipseşte de dreptul său d-a încuviinţa cererea sau nu. Aceasta e legea actuală, însă dreptul fiecăruia ofiţer actual după această lege e că poate să ceară reintrarea sa în funcţiune cu rangul ce l-a avut[1].

---

* Şedinţa din 16 martie 1862.

Prin proiectul de lege actual se zice cum că un ofiţer ieşit odată din oaste nu mai poate reintra[2]. Aceasta o înţeleg pentru ofiţerii a căror poziţiune actuală e asigurată, căci în acest proiect de lege se zice că nici un ofiţer nu poate să fie lipsit de epoletele sale, însă, domnilor, oare această garanţie a fost dată ofiţerilor vechi? Oare n-am văzut noi ofiţeri care şi-a făcut datoriile lor, care şi-a apărat onoarea şi epoletele lor şi care a fost siliţi să iasă din oştire fiind persecutaţi, şi alţii care nu a făcut onoare epoletelor lor şi li s-a permis a le purta?

N-am văzut noi ofiţeri care au fost siliţi, fără voia lor, să iasă din oaste prin o demisiune silnică? N-a fost, domnilor, aceasta pînă acum?

Eu apelez la fiecare din d[umnea]v[oastră]. Astăzi pentu întîia dată otărîţi principiul mîntuitor că nici un ofiţer nu poate fi lipsit de epoletele sale decît în coprinderea legii; prin urmare, e drept să se zică că ofiţerii care vor ieşi din libera lor voinţă din oaste nu mai pot reintra, aceasta o înţeleg pentru ofiţerii care ar ieşi din oştire pe viitor, dar nu înţeleg pentru ofiţerii care au ieşit pînă acum.

Statul are dreptul să zică ofiţerului bun: te priimesc, şi celui rău: nu te priimesc. Dar nu poate să-l lipsească de dreptul care e dat ofiţerului după legea actuală; ofiţerul care a ieşit din oaste de bunăvoie a ieşit poate că n-a voit să se supuie la capriţiile, la şicanele şi ameninţările şefului său. Dar a ieşit, domnilor, cu siguranţa care îi dă legea că oricînd va voi va reintra, şi eu voi face apel la memoria domnului ministru de resbel[3] şi-l voi întreba: dacă se făcea această lege acum trei ani, D[omnia] sa ar fi purtat astăzi epoletele? Fac apel la onor[abilul] domn Florescu: dacă această lege ar fi fost pusă în lucrare sînt 3 ani de zile, ar fi putut reintra D[omnia] lui în armată? Ar fi putut să fie unul din cei mai capabili ofiţeri ai armatei? Apoi de ce să socotim noi acum că toţi ofiţerii capabili sînt în armată şi că armata şi guvernul nu mai are trebuinţă de ofiţerii retraşi, pentru ce s-o credem aceasta? Eu cunosc ofiţeri care ar fi foarte folositori armatei, care astăzi poartă fracuri şi care mîne ar putea fi d-un mare ajutor pentru oaste. De aceea rog pe domnul ministru ca să nu facă o nedreptate atît ofiţerilor, cît şi armatei, punînd într-o poziţie pe vechii ofiţeri care au servit ţărei, care au adus foloase armatei, să-şi pearză dreptul d-a mai reintra, cer dar ca să se dea tutulor oficerilor un termen de duoi ani, spre a face declaraţie guvernului de voiesc a reintra în armată, căci prin legea actuală se dezbracă o mulţime de oficeri de drepturile ce aveau. S-a zis că de cînd s-a început oastea, de la Regulamentul din 1830, fiecare oficer ce a ieşit din armată a ieşit fiindcă ştia că Regulamentul îi garantează dreptul d-a reintra, dar, domnilor, un oficeriu care a ieşit acum 30 de ani înainte nu crez că o să mai vie să ceară reintrarea în armată. Dar sînt oficeri cari au ieşit de sînt 2—3 luni şi care astăzi poartă fracul, aceia ce vor face? Nu zic pentru mine, domnilor, eu nu mai pot intra în armată, vîrsta mea şi alte împrejurări nu-mi mai permit a spera să port epoletele.

Eu nu crez că armata să coprindă toate capacităţile, să fie aşa de perfectă încît să poată fi privată de concursul altor oficeri, cari ar fi azi pe din afară.

Supliment la Monitorul, 1862, nr. 67, p. 1, col. 1 — p. 2, col. 2.

NOTE

[1] Articolul 438 al Regulamentului organic al Ţării Româneşti şi articolul 272 din cel al Moldovei prevedeau: „Cei ce de bună voie vor lăsa slujba pot de iznoavă fi priimiţi, dar numai după împlinirea de doi ani ce vor fi mijlocit după cererea slobozeniii din slujbă, tot cu acelaşi rang ce au avut atunci, şi tot cu aceeaşi vechime. Vremea ce va urma după cererea slobozeniii nu să va socoti a slujbei". Am dat textul de mai sus după Regulamentul ... Ţării Româneşti. În Regulamentul ... Moldovei conţinutul este absolut identic, diferă numai limbajul. Vezi *Regulamentele organice ...*, p. 142 şi 298.

[2] Articolul 22 din proiectul de lege stipula: „Nici un ofiţer admis în retragere nu se va mai putea reprimi în cadrele armatei". Şedinţa din 16 martie 1862. *Supliment la Monitorul*, 1862, nr. 68, p. 2, col. 2.

[3] Ministru de război era Ion Gr. Ghica.

Propunere în care cere să se prezinte de către guvern, spre dezbatere, mai multe proiecte de legi referitoare la ameliorarea situaţiei oraşului Iaşi după mutarea capitalei la Bucureşti *

Subscrişii fac apel la patriotismul Adunării României şi o rugăm să binevoiască a cere de la ministeriu cît mai curînd prezentarea de proiecte de legi privitoare la adoptarea următoarelor măsuri menite de a dezvolta buna stare morală şi materială a oraşului Iaşi.

1. Menţinerea şi dezvoltarea şcoalelor superioare şi inferioare din Iaşi, şi îndeosebi dezvoltarea Universităţii.

2. Întemeierea Iaşilor ca antrepozit liber de mărfuri.

3. Înjumătăţirea impozitului fonciar pînă la o nouă evaluaţiune a imobilelor.

4. Desfiinţarea accizelui pe vin pămîntean şi a contribuţiunei pusă pe acest articol în folosul statului.

Asemenea desfiinţarea harabagilecului, care este una din cele mai mari împiedicări puse comerciului şi libertăţii comunicaţiunelor.

5. Stimularea lucrărilor publice din Iaşi şi îndeosebi isprăvirea catedralei şi a cazarmei de la Copou.

6. Completarea liniilor de şosele ce sînt încă pregătite între Iaşi şi Botoşeni, asemenea şi între Iaşi şi Roman, precum şi construcţiunea şoselei pînă la Sculeni.

7. Curăţirea Prutului pînă la Ţuţora spre a se face navigabil pentru vase atît cu vapor, cît şi cu văluri.

8. Aşezarea unei Camere de Comerciu şi promulgarea legei cambiale.

9. În sfîrşit, grabnica construcţiune a unei căi ferate, cu preferinţă a oricăreia alte[1].

Kogălniceanu, M. Jora, Ion Ghica, I. Brătianu, Anton I. Arion, C. A. Cotescu, A. Panu, Budişteanu, C. A. Rosetti, Alecu Constantin Golescu, Nicolae Golescu, Miculescu şi C. T. Grigorescu[2].

---

* Şedinţa din 19 martie 1862.

Supliment la Monitorul, 1862, nr. 68, p. 7, col. 2; p. 8. col. 1.

[1] Vezi mai sus şi „Raport cu privire la rezidenţa Curţii de Casaţie", în şedinţa din 14 martie 1862.

[2] Deşi propunerea este semnată de mai mulţi deputaţi, din desfăşurarea şedinţei reiese clar că M. K. este autorul ei.

Interpelare în care arată abuzurile comise de către arhimandritul Teoctist Scriban în calitate de „cap" al consistoriului de Ismail şi persecutarea monahului Sofronie Vîrnav *

De la înapoiarea Basarabiei de jos către Moldavia, în districtele Cahul, Ismail şi colonii, guvernul căimăcămesc în înţelegere cu mitropolitul au aşezat o autoritate spirituală provizorie sub numele de *consistoriul de Ismail.* În capul acestei autorităţi, guvernul au numit pre arhimandritul Teoctist Scriban. În curînd, din deosebite părţi s-au rădicat mai multe tînguiri asupra venerabilului părinte.

Punturile cele mai de căpetenie a acestor tînguiri erau mita, mîncături de bani ai bisericilor, dări nelegiuite aruncate asupra preoţilor şi dascălilor şi, în fine, o purtare puţin potrivită cu potvigul ** călugăresc şi cu demnitatea de arhimandrit. Prin înrîuriri însă puţin cunoscute pînă acum, părintele Scriban au ştiut pururea a înlătura urmărirea tînguirilor. Au ştiut chiar a prelungi în mînile sale menţinerea consistoriului de Ismail, cînd această autoritate nu era creată decît pe un timp foarte provizoriu. În sfîrşit, după emigrarea unor colonii bulgare, în care venerabilul părinte au ţinut o poziţiune cu totul pasivă cînd emisarii străini şi preoţii ruseşti de prin sate făceau o neascunsă propagandă[1], ministeriul Panu au rînduit o comisiune mixtă spre cercetarea tînguirilor ce mai mult decît orişicînd se ridicaseră asupra şefului bisericesc din Ismail.

Rezultatul comisiunei a fost înspăimîntător. S-au descoperit nişte abuzuri care sînt de natură a atrage asupra arhimandritului Scriban toată asprimea legilor. Lucrarea comisiunii este coprinsă în procesul-verbal din 15 septembrie, anul contenit. În acest proces-verbal se menţionează de o scrisoare autografă a monahului Scriban, care este alăturată la dosar şi care făcea de prisos orice altă cercetare.

Îmi permit de a da cetire de pe această scrisoare:

„Cu plecăciune onor. părinte Simeon,

Eu, cu ajutorul lui Dumnezeu, am venit de la Iaşi la 2 septemvrie şi sînt foarte strîmtorat de această călătorie de două luni de zile. Drept aceea sînt silit a mă întoarce către sf[inţia] voastră şi către alţi blagocenii *** cu poftire de a îndemna din parte-vă pă clerul ce vă este supus priveghierii, precum şi pe starostii bisericilor, ca fiecare după închipuire să-mi trimeaţă cele ale provizionării, precum: pîine, orz, legume, brînză şi altele, fiindcă numai din leafa de 300 galbeni eu nu poţ să ţin cu mîncare 6 persoane, cheltuielile ce cere slujba pe care o ocup.

---

* Şedinţa din 19 martie 1862.

** Canonul.

*** Blagocestivi, cuvioşi, evlavioşi.

Totodată, în blagocenia sf[inţiei] tale am preoţii care i-am preoţit prin a mea mijlocire, şi nici unul din ei nu-mi dă măcar bună dimineaţa, şi lor le este cunoscut că preoţia nu i-a costat nimic. Şi cei mai mulţi au copii în şcoală. Sper, sf[inţia] voastră, că veţi întrebuinţa silinţa spre a-i aduce la înţelegere, căci fără a simţi nevoia credeţi că nu m-aş adresa niciodată cu asemenea cereri la dînşii.

Diaconul Lirote nu mi-a făcut nici o mulţumire pentru slujba ce au căpătat tot după a mea mijlocire. Deci faceţi-i cunoscut că să vie şi să-şi primească ucazul. Trădaţi ale mele complimente domnului poliţmaister şi familiei.

Dorindu-vă cele bune, atît sf[inţiei] voastre, cît şi familiei, sînt al sf[inţiei] voastre de tot binele voitor,

Teoctist Scriban"

În faţa unei asemenea dovezi nu rămîne alta de făcut decît de a se destitui arhimandritul Scriban din funcţiunile sale şi a se supune asprimei legilor bisericeşti şi penale.

Deşi de la săvîrşirea cercetării au trecut şase luni, cu toate acestea arhimandritul Teoctist Scriban urmează a fi menţinut în capul bisericii Basarabiei, spre marea nemulţumire a locuitorilor de acolo şi spre compromiterea chiar a sacrei noastre religiuni.

În timpul cînd se arată către arhimandritul Scriban o indulgenţă atît de puţin înţeleasă, o nemeritată asprime se întrebuinţează asupra monahului Vîrnav, fostul inspector al seminariului din monastirea Neamţul. Toată crima acestui demn bărbat este că îmbrăţişînd podvigul călugăresc ş-au dăruit cea mai mare parte din averea sa capelei române din Paris, este că numai în monastirea Neamţul el a servit guvernul din toate puterile sale, spre a introduce în acel chinoviu ideile naţionale şi moralitatea, este că au atacat din toate puterile pre acei cari din monastirea Neamţul făcuseră un centru de obscurantism şi de propagandă antinaţionale. Sînt însă acum aproape de 6 luni de cînd, după nişte dispoziţiuni ce cu greu pot [a] se justifica ale cneazului Alexandru Cantacuzino, fostul ministru de instrucţiune publică, vrednicul monah Vîrnav, după nenumărate torture, se vede internat în lăuntrul monastirei Neamţului, fără a avea cine a veni la Iaşi sau la Bucureşti ca să reclame dreptatea.

Făcînd dar un apel la dreptatea şi religiozitatea domnului ministru al culturilor, îmi permit de a-l interpela dacă are cunoştinţă despre abuzurile săvîrşite la Ismail şi despre strîmbătatea comisă la monastirea Neamţu, şi fiind aşa, dacă nu socoate că este mai mult decît timpul ca monahul Teoctist Scriban să fie supus judecăţii, iar monahul Sofronie Vîrnav să-şi redobîndească libertatea şi onoarea nedrept călcate [2].

Supliment la Monitorul, 1862, nr. 68, p. 8, col. 1 — nr. 69, p. 1, col. 2.

NOTE

[1] M. K. se referă la situaţia coloniştilor bulgari stabiliţi în sudul Basarabiei în urma războaielor ruso-turce din prima jumătate a secolului al XIX-lea. Aceste colonii beneficiau de o serie de privilegii acordate de autorităţile ruseşti şi reconfirmate în mare măsură de cele româneşti în urma realipirii Basarabiei de sud la Moldova după 1856. În urma abolirii tuturor privilegiilor prin hotărîrea Divanului Ad-hoc al Moldovei, coloniştii s-au declarat nemulţumiţi şi unii dintre ei au trecut peste Nistru, stablindu-se în sudul Rusiei. Procesul acesta de emigrare, aşa după cum subliniază şi M.K., a fost alimentat şi de propaganda rusă.

[2] În şedinţa Adunării din 23 martie 1862 ministrul cultelor a spus: „[...] Răspunsul meu e foarte simplu: în ceea ce priveşte la părintele Scriban e că am cerut a mi se trimete

din Moldova dosarul cercetării ce s-a făcut. Cit pentru părintele Vîrnav, dosarul a venit și sper a se da acestei pricine o soluțiune dreaptă și binemeritată". *Ibidem*, nr. 78, p. 3, col. 2.

Dezvoltarea interpelării „în privința așezămintelor de instrucțiune publică din Iași" *

Voiesc să dezvolt, domnilor, interpelațiunea ce am făcut în privința așezămintelor de instrucțiune publică din Iași. Părinții noștri aveau și datine bune, pe care ar trebui să le păzim și noi. Ei n-au vroit ca instrucțiunea publică să fie supusă fluctuațiunilor politice și spiritului de partidă, precum nici caprițului guvernului. De aceea înainte, ca și după Regulamentul organic, s-au numit totdeauna Eforii sau Epitropii sau Consilie superioare în capul instrucțiunii publice[1]. Așa a urmat și în Moldova pînă la 1844. Atunci numindu-se epitropi pe bărbații cei mai capabili din țară domnii răposatul Costachi Sturdza, Lascar Rosetti, C. Hurmuzachi, V. Alexandri și V. Pogor, aceștia cu ținta de [a] regulamenta instrucțiunea publică au supus guvernului un proiect care s-a înaintat Divanului și care după ce s-a votat s-a și întărit de domn. După această lege, direcțiunea instrucțiunii publice este încredințată unui Consiliu școlar subt preșidența ministrului de culte [2], pe o bază mai regulată decît aci, unde este încredințată unei Eforii anume. Nu este acum cestiunea de a ne pronunța dacă această lege este bună sau rea, dară, precum a zis domnul ministru primar [3], în cît o lege esistă ea trebuie să se esecute, fie pentru dorobanți, fie pentru contribuabili, ca și pentru școli.

În timpul căimăcămiei lui Vogorides această lege s-a mai călcat tot după instigațiunea domnului Alex. Cantacuzino, prin fratele său Dimitrie Cantacuzen ce se afla atunce ministru de culte, și în contra art. 170 [4] s-a pus în capul Gimnaziului central de fete o damă streină. Nu e locul aci ca să spunem toate scandalele ce a urmat din cauza aceasta, este destul numai a zice că toți părinții și-au retras fetele din stabiliment. Îndată însă după promulgarea Convențiunii, subt cel întîi minister constituționale, domnul Teriachiu, unul din colegii domnului Manolachi Costachi, a destituit pe acea damă streină și a încredințat direcțiunea acestui institut profesorelui Verdianu, bărbat onorabil, ce servea statul de mai bine de 20 ani. De la 1850 și pînă la 1861 s-au schimbat mai mulți miniștri la instrucțiunea publică și la culte, și cu toți au fost mulțămiți de purtarea și moralitatea acestui profesore. Dovadă că el merita acest post este că numărul elevelor a sporit; mai toate pensionatele private au rămas deșerte; mai multe fete de familie au intrat în acest așezământ, căci, fără a o lăuda, această școală este una din acele mai bune în feliul acesta în România. După formarea ministeriului Moruzi, cneazul A. Cantacozino, frate cu domnul D. Cantacozino, care sub căimăcămia lui Vogoride era ministru de culte și numise o directrice străină, a depărtat pe domnul Verdianu și a pus în locul lui pe o madame Gros, pe care cei mai în vîrstă dintre d[umnea]voastră cred că o cunosc de aci din București pe la 1842. După legea din Moldova de care v-am vorbit, profesorii sînt inamovibili [5] și ei nu se pot destitui decît după o deciziune a Consiliului școlar, conform art. 108, care pune însărcinarea asupra Consiliului şcolar de a îngriji aducerea la îndeplinire a legilor şi a priveghea punerea lor în lucrare. Îndată după destituţiunea domnului Verdianu a urmat corespondenţă între Consiliul şcolar şi ministeriu, şi domnul ministru văzînd că nu mai putea motiva actele sele a declarat singur că mergea alăture cu legea, sub responsabilitatea ministerială. Consiliul atunci, care este însărcinat cu privigherea respectării legilor, în faţa acestei atitudini a răspuns că nu se mai socoate în putinţă de a apăra legile şi conteneşte de a mai funcţiona pînă la restabilirea legalităţii. Atîta a fost conflictul între Consiliul şcolar şi Ministeriul Instrucţiunii Publice. Acesta declară singur că călca legea, şi celălalt că nu mai poate funcţiona în asemine împrejurare. Însă, după ce Consiliul şcolar a declinat funcţiunile sale şi după ce poliţia a depărtat cu forţă pe domnul Verdianu, înlocuind pe* doamna Gros, pentru a cărei instalare s-a făcut cheltuieli estraordinare de lux în mobilare, profesorii s-au adresat cu tînguire la Adunare, însă ea n-a avut timp a se pronunţa, s-au adresat apoi la Comisiunea Centrală, şi aceasta iarăşi n-a avut timp; în fine s-au adresat cătră domnitor, şi Înălţimea sa a binevoit a le făgădui că va da urmare cererilor lor. A doua zi după aceasta, Consiliul şcolar priimi o circularie care-i convoca în camera academică, şi toţi profesorii, socotind că aceasta urma după ordinea** domnitorului, s-au adunat cu tot acolo. Domnul ministru prezentîndu-se i-a invitat a se constitui în Consiliu şcolariu şi, văzînd că refuză a face aceasta fără ordinea** domnitorului, atunci le-a prezentat un întreg recuizitoriu prin care îi invita să destituie trei profesori, pe domnul Mîrzescu, unul din profesorii noştri cei mai de merit, pentru că avuse o ceartă cu părintele Scriban; pe un altul, pe domnul Columb, pentru că invitase pe doamna Gros a se retrage ca să pună capăt conflictului, şi în fine pe al treilea, domnul Petrescu, directorul internatului Colegiului naţional, subt pretest că a permis elevilor a da o reprezentaţiune dramatică între dînşii, fără public. Aceea ce doamna de Maintenon [6] permitea a se face la Saint-Cyr, pentru a distrage pe Louis XIV în Francia.

---

* Ședința din 19 martie 1862.

Acestea sînt testual în însuşi raportul domnului ministru. Profesorii au declinat competenţa lor de a se pronunţa şi a doua zi domnul ministru, prin raportul său către domnitor, a calificat aceasta de nedesciplină, de insubordinaţiune, servindu-se de toate cuvintele cele mari cari ascund slăbiciunea fondului, şi prin ordonanţie domnească acei trei profesori fură depărtaţi. Profesorii s-au adresat pentru a doua oară la domnul ministru, rugîndu-l să nu strice privilegiul şcoalelor, şi dacă legea era rea să înfăţişeze un nou proiect corpului legislativ, arătînd că din parte-le nu puteau decît să se retragă, fiindcă nu aveau nici o garanţie pentru respectarea legii. În urma acestora, 28 de profesori şi-au dat demisiunea, şcoalele s-au închis şi de abia au rămas doi profesori streini la Universitate, şi la Colegiu patru sau cinci. Iată, domnilor, care a fost părtăşia profesorilor în acest caz. De aci s-a iscat conflictul între ministeriu şi Consiliul şcolar. După ce a destituit pe domnul Petrescu, domnul cneaz Cantacuzen l-a înlocuit prin un preot care fusese depărtat pentru necapacitatea sa ca directore al internatului, şi fiindcă tinerimea s-a împotrivit a recunoaşte autoritatea unui om reprobat de opiniunea publică domnul cneaz a început a striga că este revoluţiune; a pus în picioare toată armata, artileria, infanteria, cavaleria, jandarmeria şi pompierii, a pus după cum se zice rusește să se sune trivoga și cu astă putere așa de mare s-a dus să învingă o simplă mutinerie * de copii.

---

* Citeşte: cu.
** Ordinul.

Apoi, ca un feldmareșal în capul oștirii sele a mers la școala de fete și acolo s-a încredințat pe deplin că era revoluțiune completă, pentru că fetele au declarat că ele ca romane cari supseseră lapte de romăncă nu voiau să recunoască de directrice pe o streină. Ce a înfuriat mai mult de strălucitul cneaz este că, ajungînd acolo, o fetiță de șapte ani suindu-se pe o masă a strigat: Jos ministeriul! Asta s-a întîmplat, domnilor, la 18 genariu, pe cînd noi toți eram plecați din Iași spre a veni aci ca să proclamăm marele act al Unirii române.

Fac apel la onor[abilul] domn Corne, actualele ministru al lucrărilor publice, dacă inima sa, ca și a tutulor românilor din Iași, n-a sîngerat la aceste acte crude și impolitice ale unui ministru ce din o simplă cestiune de copii a făcut o cestiune mare, o revoluțiune, și a făcut a se primbla două zile pe strade soldații cu puștele încărcate.

În ziua chiar de 25 ianuariu am avut onoare a interpela ministeriul în privința aceasta și onorabilul domn Gr. Balș, care era atunci ministru al instrucțiunii publice, a promis că dreptatea se va face, a promis că se va trimite o comisiune de cercetare care să esamine cu de-amănuntul acest conflict și că va arăta Camerei fără nici o parțialitate pe culpabil. Acea comisiune s-a numit, dar, mai înainte chiar, domnul directore **Boian** prin raport a arătat că domnul Cantacuzin, deși a primit ordin de a nu mai funcționa, D[omnia] lui tot a lucrat ca ministru pînă la 29 ianuariu, dovadă la aceasta e depeșa telegrafică a ministerului, prin care dă ordine directorelui de a nu mai recunoaște autoritatea domnului Cantacuzin. Vedeți dar că se face domnului Cantacuzin cunoscut de pe la 23 ianuariu de a nu mai funcționa, și cu toate acestea D[omnia] lui, în contra ordinelui, a mai funcționat pînă la 29 ianuariu, iată dar și o uzurpațiune de suveranitate în așa grad încît ministeriul s-a văzut silit să publice acea depeșe prin „Monitor”.

În urmă domnul directore a făcut cunoscut că dezorganizarea era complectă, că părinții de familii erau descurajați, că totul era un doliu obștesc, căci în urma unei strămutări a capitalii era o lovire foarte mare ca ieșenii să vază că li se ridică și școalele. În fața unor asemenea împrejurări, domnul Gr. Balș a primit împuternicire să meargă la Ieși spre a împăca conflictul prin chipurile cele mai compatibile cu demnitatea profesorilor și cu interesele națiunii. Unul dintre domnii profesori, domnul Dr. Strat, ce se afla aci, a fost rugat să meargă la Ieși, să îndemne pe profesorii cealalți la împăcare; apoi domnul Gr. Balș s-a adresat chiar și la mine, și eu am scris la toți profesorii să puie de o parte orice simț de amor propriu, să puie mai presus de orice interesul instrucțiunii publice și să primească orice le va cere domnul Gr. Balș.

Domnul Gr. Balș s-a dus la Ieși și a promis profesorilor reinstalarea. După concesiunea aceasta, conflictul era aproape a se împăca. Însă deodată am văzut demisionarea domnului Balș și ca ministru, și ca deputat și toate acele promisiuni au rămas zadarnice, astfel încît astăzi sînt 28 profesori destituiți și 500 tineri alergînd pe ulițí, fiindcă cursurile le sînt întrerupte și perd un semestru întreg.

Instrucțiunea publică pentru Ieși e cu mult mai necesară decît Curtea de Casațiune. Și dacă am combătut înființarea acelei Curți în Ieși, voi apăra însă întotdeauna menținerea școalelor în acel oraș, căci nicăiri, domnilor, nu e mai mare necesitate de şcoale multe decît în Ieşi. Acolo şcoalele trebuie să fie mai multe decît oriunde; dacă vroiţi ca junii ce se educă să fie români adevăraţi, daţi şcoli, căci popułaţiunea acolo e mai multă de streini, şi oraşul se află aşezat la o jumătate oră departe de Prut, şi e o datorie naţională de a susţine că oraşul Ieşi să fie ţinut în privilegiul şcoalelor ce le are astăzi. Fac apel la domnul ministru de culte [7] dacă nu l-am rugat să se intereseze pentru şcoalele din Iaşi, şi D[omnia] lui mi-a pus înainte tendinţe scrupuloase, tendinţe revoluţionare. Dacă e să amînăm toate cestiunile aşa, apoi nu ştiu ce nu e revoluţiune, chiar aci în mijlocul nostru, căci ea se face de toate partidele, şi mai ales de cele estreme.

---

* Răzvrătire (fr. *mutinerie*).

Cînd vin să apăr cestiunea şcoalelor din Iaşi, nu fac o cestiune de partid, ci de naţionalitate, de înaltă trebuinţă pentru Iaşi, o cestiune de moarte şi de viaţă pentru toate ţinutele din Moldova de sus, căci dacă nu vor fi şcoale în Iaşi, şcoale superioare, iar nu primare, atunci părinţii îşi vor trimite copiii pe la Cernăuţi, la Lemberg, Chişinău şi atuncea în loc de a avea juni români, cu sentimente şi caracter adevărat românesc, vom avea juni nemţi sau muscali.

Am rugat şi astăzi pe domnul ministru de culte pentru această cestiune, dară D[omnia] lui mi-a zis că nu poate restatornici pe profesori şi că nu poate face nimic pînă cînd nu se va vota un project de lege pentru şcoli [8]. Dar, domnilor, pînă la facerea acelui projet, ar trebui să se păzească legile actuale. Domnul ministru zice că nu poate lua nici o măsură, fiindcă D[omnia] lui, după legea din Moldova, e capul Consiliului scolastic şi că, acel consiliu fiind în Iaşi, D[omnia] lui nu poate face nimic pînă cînd nu va fi aici centralizată toată instrucţiunea. Însă, domnilor, cînd am văzut venind [pe] domnul preşedinte al miniştrilor şi proclamînd marele principiu al descentralizării, chiar în administrare, ar fi un flagel, o nenorocire de care toate ţările vor să se scutească, de a centraliza instrucţiunea publică. Esemplul îl avem în şcoalele din Germania, unde instrucţiunea publică nu e nicicum centralizată şi unde ştiinţa şi cultura e aşa de înaintată, unde ştiinţa şi-a luat un zbor înspăimîntător în comparaţiune cu acele state unde instrucţiunea publică e centralizată, e un monopol al statului.

Noi cu toţii, domnilor, am vrut şi vrem Unirea, dar nu centralizarea instrucţiunii. Am cerut cu toţii Unirea, dar nu am cerut şi centralizarea şcoalelor, ci vrem să avem şi în Iaşi universitate, şcoli superioare, nu voim centralizarea pînă şi în învăţămîntul public.

Îmi pare foarte rău, domnule ministru, că d[umnea]voastră, ca cel ce sînteţi întîiul ministru de instrucţiune publică al României, în loc de a trimite o mîngîiere Moldovei, d[umnea]voastră îi trimiteţi ameninţări de revoluţiune şi îi lăsaţi şcoalele închise [9]. Dar cum puteţi d[umnea]voastră, domnilor, hotărî pe ieşeni de revoluţionari? Fost-aţi prin Iaşi? Cunoaşteţi d[umnea]voastră Iaşiul? Cunoaşteţi d[umneavoa]stră poporul ce locuieşte în Iaşi? Aveţi d[umnea]voastră în ministeriul d[umnea]voastră decît un singur moldovean? Fără a ne judeca, domnilor, ne osîndiţi pînă şi în cestiunea şcoalelor.

Domnilor, fac apel la toţi d[umnea]voastră să vedeţi în cestiunea aceasta nu o cestiune de partidă, ceea ce am zis-o şi o mai repet, ci o cestiune de viaţă şi de moarte, nu numai pentru Iaşi, dar pentru întreaga Moldovă [10].

Supliment la Monitorul, 1862, nr. 69, p. 1, col. 2 — p. 4, col. 2.

În legătură cu această problemă vezi şi : „Interpelări adresate guvernului în privinţa unor măsuri ce trebuiesc luate în vederea consolidării Unirii” din ziua de 25 ianuarie 1862 şi „Interpelare cu privire la « conflictul survenit între ministrul instrucţiunii publice (Alexandru Cantacozin) şi între Consiliul superior al învăţămîntului public din Moldavia »” din ziua de 16 martie 1862. De asemenea infra p. 321.

[1] Cu privire la „Epitropia învăţăturii” vezi *Regulamentele organice ...*, vol. I, p. 340 — 341.

[2] Cf. *Reglementul organic al Prinţipatului Moldovei*, Iaşi, 1846, p. 80 — 82.

[3] Primul-ministru Barbu Catargiu.

[4] Articolul 170 din ,,Regulamentul şcolar obştit în 1851 de principele Moldovei Grigorie Ghica” poartă cuprinsul următor (cap. III din partea a II-a despre Şcoala centrală din Iaşi) : ,,Directorul se va alege de către Departament din profesori români, însuraţi şi înzestraţi cu însuşirile ştiinţifice şi morale cerute pentru asemenea post”. *Supliment la Monitorul*, 1862, nr. 75, p. 5, col. 2.

[5] Vezi supra nota 2.

[6] Françoise d'Aubigné, marchiză de Maintenon (1635 — 1719), soţie morganatică a lui Ludovic al XIV-lea, a fondat şcoala Saint-Cyr pentru fetele de nobili scăpătate.

[7] Ministru era Barbu Belu.

[8] Vezi mai jos nota 9. Pentru legea respectivă vezi expunerea de motive şi ,,Proiectul de lege pentru administrarea instrucţiunei publice din Principatele Unite”. *Supliment la Monitorul*, 1862, nr. 75, p. 2, col. 2 — p. 5, col. 2.

[9] Barbu Belu în calitate de ministru al cultelor şi instrucţiunii publice dăduse următorul răspuns:

,,Eu nu am cunoscut nimic din cele ce s-au petrecut în Moldova, pînă la întoarcerea comisiunii de anchetă. De la venirea acelor dosare, care sînt sosite de vreo trei zile, am esaminat această cestiune şi am văzut două fapti principali petrecute în şcoalele din Moldova : demisionarea directorelui de la internatul de fete şi înlocuirea lui cu o directorice. De e bună sau ba depărtarea acelui directore sau înlocuirea prin o damă, aceasta priveşte pe ministeriul de atunci, deie-şi el răspunsul, eu nu pot fi judecător al faptelor lor. Al doilea fapt principal e că au fost tulburări în şcoale, tulburări intolerabili, cari nu tind şi nu pot avea de rezultat a face din juni buni patrioţi, ci un cuib de revoluţionari şi de intriganţi politici. Aşadar am mai constatat că acea comisiune era numită să esamineze de unde a provenit acele tulburări, ce neapărat trebuie să aibă un cap, un instigator, un conductor. Comisiunea a cercetat, şi ce ne-a arătat? Ea a constatat neorînduielile urmate, şi iată chiar textual cuvintele prin care comisiunea relatează faptul. *(Domnul ministru citeşte un pasagiu din raportul comisiunii.)*

În faţa unor asemenea împrejurări a Moldovei, socotiţi, domnilor, că ar fi prudent să restabilim îndată pe toţi acei profesori ce s-au dimisionat cu cuvînt sau fără cuvînt, precum a zis domnul Kogălniceanu, pînă mai întîi nu se va cerceta şi se va afla instigatorul? Nu, nu e prudent să introducem pe acei profesori, cînd poate că dintre ei a fost acel instigator, acel tulburătoriu.

În faţa acestor împrejurări, şi apoi în starea anormală în care mă aflu — avînd în Moldova alt chip de dirijare a şcoalelor, acela prin Consiliu şcolar, cu consiliu ce l-au socotit legea trebuincios a-l constitui pentru a se sfătui ministeriul cu dînsul în lucrările şcolare, cînd în partea de dincoace de Milcov nu exista o asemenea organizaţiune. Aicea este o Eforie ce dirije administraţiunea şcoalelor. Şi eu sînt responsabil despre totul fără de avea, domnilor, mijlocul de a face ceva în şcoli. Trebuia prin urmare în o asemenea stare de lucruri să mă gîndesc spre a aduce o modificare, a organiza administraţiunea şcoalelor şi să o concentrez în Bucureşti, unde este Ministerul Instrucţiunii Publice. Am simţit trebuinţa de a avea un Consiliu şcolar aicea, cu care consiliu să pot cerceta lucrul şi dovedind cine e instigatorul să pot lua hotărîre pentru reinstalarea profesorilor de dincolo de Milcov. Pînă atuncea însă, legalmente vorbind, nu pot face nici o punere la cale.

În această dorinţă, dară, eu am făcut o lege pe care o voi prezinta Camerei, de urgenţă, şi numai votînd-o veţi putea face să contenească luptele din Moldova şi să se îndrepte şcolile. Numai aşa, domnilor, voi putea ieşi din această poziţiune dificile. Fără aceasta, oricît ar fi de zelos domnul Kogălniceanu de a vedea şcolile bine organizate, ele tot nu vor fi pentru că nu voi putea admite ca şcolile să devie cuibul dezordinilor.

Cît pentru domnul Grigore Balş, D[omnia] lui în adevăr mi-a dat părerea de a restitui* pe acei profesori ce se depărtaseră, dar eu nu am putut da nici un răspuns pentru că îmi lipsea

[*] Reintegra.

orice dosariu de la Moldova. Astăzi însă am raportul comisiunii însărcinată cu cercetarea cestiunii școalelor și mă ocup cu facerea proiectului de lege de care am vorbit, ca să se poată pune capăt acelor neorînduiele. Acest proiect îl voi supune Camerei cît de curînd, și votîndu-l vă promit că atunci vor merge lucurile după voința D[umnea]voastră și a noastră a tuturor". *Ibidem*, p. 5 col. 1—2.

[10] În legătură cu această problemă vezi și *Memoriul conflictului dintre Ministeriul de Culte cu Consiliul școlariu iscat din motivul îndepărtării d. Neculai Verdeanu de la direcțiunea Școalei centrale de fete*, Iași, 1861, 16 p.

Propunere subscrisă de mai mulți deputați prin care se preconizează o serie de măsuri menite să consolideze Unirea *

PROPUNERE

Prin proclamațiunea către români din 11 decembre trecut, contrasemnată de ambele ministere din București și din Iași, Măria sa Alesandru Ioan I a rostit aceste nemuritoare cuvinte:

„Români! Unirea este îndeplinită, *naționalitatea română* este întemeiată! Acest fapt măreț, dorit de generațiunile trecute, aclamat de corpurile legiuitoare, chemat cu căldură de noi, s-a recunoascut de Înalta Poartă, de puterile garante și s-a înscris în datinile națiunilor! ... În zilele de 5 și 24 ianuariu [1] ați depus toată a voastră încredințare în alesul națiunii; ați întrunit speranțele voastre într-un singur domn. *Alesul vostru vă dă astăzi o singură Românie!*

Vă iubiți Patria; veți ști dar a o întări. *Să trăiască* România!"

Această sublimă proclamațiune care realiza eternele dorințe și trebuințe ale națiunii române s-a comunicat Camerelor separate printr-un mesagiu vestitor despre întrunirea lor într-o singură Adunare în București și despre formarea *întîiului minister întrunit al României*, pentru ziua de 24 ianuariu 1862. Atît proclamațiunea către români, cît și mesagiul către Adunări erau contrasemnate între alți miniștri și de onorabilul domn Apostol Arsachi, actualele ministru al afacerilor străine al României!

La rostirea acestor acte naționale și de mult așteptate, onorabilele domn B. Catargiu, actualele președinte al Consiliului de Miniștri al României, a zis patriotecele cuvinte;

„Ceea ce Dumnezeu a unit, oamenii să nu îndrăznească a mai despărți". Și a sfîrșit frumosul său cuvînt, strigînd: „Tot pentru țară, nimic pentru noi! *Să trăiască România!*" [2]

Atunci Camera din București a declarat în unanimitate că *tronul României* nu va mai putea fi zdrobit decît cu viața a cinci milioane de români.

Nu mai puțin entusiastă, nu mai puțin unanimă a fost Camera din Iași în rostirea recunoștinței sale pentru mărețul rezultat dobîndit. Ea a zis:

„Îngenunchind înaintea Dumnezeului părinților noștri, care niciodată nu ne-a părăsit, și invocînd și de acum înainte puternicul său ajutoriu, Adunarea salută cu bucurie victoria zi[lei] de 24 ianuariu, această mare zi, cînd românii de dincoace și de dincolo de Milcov ne vom da mînele spre a nu le mai despărți, cînd principatele vor forma un totul, *România*, ce nu se va mai putea sfărîma decît o dată cu însăși sfărîmarea națiunii noastre.

---

* Ședința din 20 martie 1862.

Rezimîndu-ne în Măria ta și în patriotismul concetățianilor noștri, în București noi vom face eternă Unirea patriei și a națiunii !" [3]

În ziua de 24 ianuariu trecut, Măria sa Alesandru Ioan I, aclamat de toată națiunea ca *domn al României*, intrînd în mijlocul Parlamentului român a întărit proclamațiunea sa din 11 decembre și în fața națiunii a rostit aceste cuvinte, nu mai puțin domnești, nu mai puțin patriotice :

„Credincios misiunii ce mi-ați dat, cunoscînd statornica voință a românilor de a rămîne pururea uniți, am proclamat atît înaintea d[umnea]-v[oastră], cît și a națiunii, Unirea definitivă a principatelor ; v-am zis că *ea va fi presum România o va dori și o va simți*".

Și după ce și-a arătat programa în privirea organizării dinăuntru a României, domnul a sfîrșit cu aceste cuvinte : *România de azi va fi una și nedespărțită*" ! [4]

Parlamentul român s-a asociat în unanimitate cu nobila și energica inițiativă luată de Măria sa Alesandru Ioan I. El l-a proclamat de *domn al României*, titlu cu care din ziua de 11 decembre fusese aclamat de toată națiunea de la Carpați și pînă la Marea Neagră !

Mesagiul domnesc era supscris de domnul președinte al consiliului, care în ziua de 11 decembre zisese aceste cuvinte : „Ceea ce D[umne]zeu a unit, oamenii să nu îndrăznească a mai despărți !" Mesagiul era supscris de domnul ministru al afacerilor străine, care contrasemnase și proclamațiunea prin care se zicea românilor : *Domnul vostru vă dă o Românie!*

În ființă, cu primirea și cu împreună votarea acestor miniștri și a colegilor săi, Parlamentul în unanimitate a votat domnitoriului o adresă, în care îi zicea : „Proclamînd Unirea, cum pururea au voit-o românii, adecă necondiționată și definitivă, bine *ai făcut Măria ta*, bine ai judecat Măria ta de simțirile și trebuințele națiunii ce te-a pus în capul ei. Din ziua proclamațiunii Măriei tale, Unirea a devenit un fapt îndeplinit, și de acum *România* este și va fi una și nedespărțită ! Pe această cale mîntuitoare, deschisă de Măria ta, vei fi pururea urmat de toată națiunea ; în manținerea, în organizarea și în consolidarea Unirii patriei noastre, Măria ta ai tot dreptul și poți în toată încredeea a te răzima pe concursul unanim și energic al Adunării și al țărei".

Și după concluziunile raportorului, Adunarea a salutat pe fondatoriul Unirii cu strigătul de: „Să trăiască Alesandru Ioan I, *întîiul Domn al României* una și nedespărțită !"

De la formarea ministeriului întrunit al României, de la întrunirea Parlamentului român, de la Unirea *de jure* a principatelor într-un singur stat — România, Unire isprăvită prin inițiativa domnului, susținută de miniștrii săi, aprobată de reprezintanții națiunii și salutată de toată țara, de la 24 ianuariu în sfîrșit sînt acum două lune, și încă Unirea nu este nici cum a dorit-o românii, nici cum a proclamat-o Alesandru Ioan I, nici cum a aclamat-o Parlamentul ! Nu avem încă decît Principatele Unite ; și titlul de România este un titlu proscris din ordinanțele domnești, din actele oficiale. Români, noi nu avem dreptul să ne numim patria România !

O încheiare a Consiliului de Miniștri și circularie ministeriale ordinează tuturor autorităților, de dincoace și de dincolo de Milcov, ca actele oficiale să nu poarte alt titlu decît Principatele Unite. „Monitoriul oastei", care în ziua de 13 fevruariu se intitula încă : „ziar oficial al României", în ziua de 16 fevruariu nu se mai intitula decît : „ziar oficial al oastei române", publicînd o ordine de zi pe toată oastea (nr. 50) că hîrtiele adresate ministeriului să nu aibă de titlu decît Principatele Unite!

În ședința de 28 fevruariu, domnul președinte al Consiliului de Miniștri a declarat că titlul oficial al țărei este numai de Principatele Unite. Dar, așa fiind, ce deosebire este între ordinea de lucruri federativă, fundată prin Convențiunea din 7/19 august 1858 și între proclamațiunea din 11 decemvre anunțînd Unirea definitivă a principatelor? Dar titlul de Principatele Unite dat Moldovei și Munteniei, cînd ele erau menite a fi ocîrmuite de două puteri esecutive și două puteri legiuitoare, nu este însuși negațiunea Unirii acestor principate într-un singur stat[5]? Nu este însăși negațiunea naționalității române? Dar titlul de Principatele Unite neurmat de nici un epitet, de nici un regim, nu are nici un simț! El este un nesimțiu geografic și etnografic; acest titlu nu însemnează nici țară, nici națiune! El refuză Moldovei titlul de Românie, singurul pentru care ea s-a priimit a se lepăda de numele său, cu care a avut o personalitate politică, cu care și-a făcut o istorie! Principatele Unite rădică și țărei de dincoace de Milcov titlul de România, titlu supt care ea s-a ilustrat în timpii lui Mircea și al lui Mihai Viteazu, titlul care l-a păstrat pînă și domnii regulamentari, nesfiindu-se ei de a se numi în fața țărei și a străinilor: *domni a toată Țara Românească.* Așadar acest titlu de Principatele Unite refuză titlul de România și țărei ce pururea l-a purtat, și țărei care aspiră după el, și care pentru ca să-l dobîndească a făcut și este otărîtă a face atîtea sacrificie! Titlul de Principatele Unite în capul ordinanțielor domnești sfîșie și proclamațiunea din 11 decemvre, și mesagiul din 24 ianuariu și adresele Camerelor din Iași și din București și a Parlamentului întrunit; el pune în îndoială însăși Unirea definitivă a Principatelor Române.

Sînt două luni de cînd domnul, ministerul și Parlamentul au proclamat ca fapt îndeplinit Unirea definitivă a țărei de dincoace și de dincolo de Milcov, și cu toate acestea, precum acestei țăre s-a refuzat titlul de România, tot așa i se refuză și orice organizațiune a Unirii, i se refuză chiar simbolurile Unirii!

De două luni funcționează și ministerul și Parlamentul întrunit al României, și afară de projectul de lege pentru împărțirea țării în patru provincii, project care în loc să unească are să despartă și mai mult România, nu s-a înfățișat Adunării un singur project de lege pentru organizarea Unirii prin cale legislativă. Tot așa de puțin s-a făcut pentru Unire și prin calea și în marginile administrative. În întreaga colecțiune a „Monitoarelor" din Iași și București, cu greu s-ar găsi o ordonanță, o dispozițiune care să dovedească națiunii că ea este una, că ea are unul și același guvern, că se lucrează neadormit pentru înlăturarea deosebirilor, pentru contopirea intereselor, pentru întrunirea autorităților. Ce contrast cu activitatea întîiului ministeriu al Italiei, după întrunirea provincielor italiene supt sceptrul lui Vitore Emanuele[6]! Ce contrast cu „Monitoriul" Italiei, care în întîiele luni după întrunirea Parlamentului italian ieșea zilnic în numere îndoite și întreite, pline de ordinanțe regești, decrete ministeriale, de regulamente și dispozițiuni administrative menite de a răspîndi pretutindeni ideea Unirii, de a o face să intre în inimile, în deprinderile, în vinele italianilor, de a face ca Unirea să deviie un adevăr de la Alpi și pînă la țărmurile de jos ale Siciliei!

Nu este așa și în România; separatismul domnește încă și în Iași și în București! Și acolo, și aici sînt încă două centruri de administrațiune, cu singura deosebire că acel de peste Milcov, lipsit de inițiativă, de atribute de sine stătătorie, este în neputință de a face bine, și are toate mijloacele de a face rău. Moldavia nu știe, nu crede încă că are Unirea, căci ea pînă acum nu-i are nici măcar simbolurile. Ea vede în Iași un „Monitoriu", și în București un alt „Monitoriu"; peste Milcov fîlfîie un steag, și dincoace un alt steag. O parte din țară are o marcă și o altă parte altă marcă. Și Focșanii, deși un singur oraș, despărțit în două, cu fruntarie păzite de grăniciari și jandarmi înarmați, cu două administrațiuni, cu două municipalități, cu două poliție, cu două sisteme de învățătură, arată fiecărui trecătoriu, fie român, fie strein, că la Milcov sînt încă două otarie, două țare, două ocîrmuiri, că Unirea nu este încă decît un cuvînt scris, și România un cuvînt proscris!

Aci este cauza principale a durerilor Moldovei. În ziua cînd ea pentru întîia dată au strigat *Unirea*, ea era pregătită la toate sacrificiele momentane ce avea să facă, dar era pregătită și la toate foloasele eterne ce avea să rezulte pentru dînsa din dorita Unire. Moldova știa ce avea să peardă, dar știa și ce avea să cîștige. Așadar dacă Moldova se tînguiește, aceasta este nu pentru că vrea a da înapoi, ci pentru că nu merge înainte! Ea nu voiește a reveni asupra Unirii, ci voiește a se îndeplini și a se consolida Unirea! Ea voiește să fie România și pînă acum se vede silită să fie tot Moldova, însă Moldova părăsită și rău ocîrmuită. Să nu se creadă că astăzi Moldavia este mai puțin unionistă decît în ziua de 7 octombre 1857, cînd reprezintanții ei, afară de două glasuri, strigau în aplauzele poporațiunilor: *Să trăiască Unirea, să trăiască România!* Să nu se crează că durerile momentane de care în această epocă de tranzițiune suferă cîteva județe de peste Milcov, au județele de dincoace de Milcov nu sufer, să nu se crează că aceste dureri vor face pe Moldova să caute aiurea decît în Unirea definitivă limanul mîntuirii* sale! Să se cunoască bine, să se știe pretutindine că oricînd ora pericolului ar suna pentru Unire nu moldovanii vor fi cei mai de pe urmă, nu ei vor fi cei mai neotărîți întru d-a apăra marea ideie a strămoșilor lor, rodul sacrificielor generațiunii actuale și viitoriul urmașilor lor: *Unirea României!*

A priveghea la înlăturarea cu tot ce ar putea compromite soarta Unirii, a stimula curînda organizare și consolidare a Unirii, a face ca toate județele, toate orașele și satele, ca toată națiunea și în comun și individual să se simtă cît mai curînd de binefacerile Unirii, aceasta este marea și patriotica misiune a Parlamentului român.

Invocînd dar proclamațiunea domnitoriului din 11 decembre, mesagiul său din 24 ianuariu și adresele Camerelor separate și ale Adunării întrunite, chemînd concursul miniștrilor ce au subscris și proclamațiunea și mesagiul, întemeindu-ne pe cuvintele patriotice rostite de actualul președinte al Consiliului de Miniștri, că „ceea ce D[umne]zeu a unit oamenii nu mai pot despărți", invocînd împreună cu D[omnia] lui blăstemul străbunilor noștri, al nostru și al urmașilor noștri asupra celor cari, supt orice cuvinte și motive, ar împedica sau ar îngreuia organizarea și consolidarea Unirii, subscrisul propun ca Parlamentul român să binevoiască a invita pre ministeriu a lua următoarele dispozițiuni:

1. Români, Țara Românească, România este un nume pe care națiunea noastră l-a moștenit de la Traian împăratul. Acest nume sacru numai uciderea naționalității noastre, cucerirea streină îl va putea șterge

---

* În text: măturii.

din limba şi din ţara noastră, din gura copiilor noştri; guvernul va păstra dar acest nume, în titlul domnitorului, în actele publice ale ţărei. Acest titlu de secoli l-au avut toţi domnii şi înainte şi în urma Regulamentului. Nimine nu a contestat domnilor Alecsandru Ghica, George Bibescu, Barbu Ştirbey dreptul de a se întitula cu mila lui Dumnezeu domni a toată Ţara Românească. România este un titlu naţional ce nu poate insufla nici frică, ce nu reprezintă nici o idee de concuistă. Este titlul Principatelor Române astăzi întrunite într-un singur stat, Statul Român, Statul României.

2. Să se reguleze într-un chip definitiv şi unic culorile, drapelul şi marca României.

3. „Monitoarile" din Iaşi şi din Bucureşti să se întrunească într-o împreună foaie oficială: „Monitorul României".

4. Să se ridice grănicerii şi jandarmii de pe desfiinţatele frontiere dinlăuntru ale României.

5. Proiectele de lege menite de a organiza România să aibă de scop, nu despărţirea, ci întrunirea tuturor părţilor principatului, într-alte cuvinte pe de o parte concentrarea în Bucureşti a direcţiunei superioare şi unică a trebilor publice ale ţărei, iar pe de alta, descentralizarea administraţiunei, astfel încît interesele locale să-şi poată găsi îndestularea înaintea instanţilor locale.

6. De îndată să se desfiinţeze directoriatul Ministeriului de Externe din Iaşi, pentru ca măcar în faţa streinilor să avem un singur guvern.

Mergînd pe această cale naţională fie sigur ministeriul că, oricare să fie diverginţele de opiniuni ale deputaţilor în privinţa reformelor dinăuntru ale ţărei, puterea executivă va fi susţinută nu numai de unanimitatea Parlamentului, dar şi de întreaga ţară[7].

Kogăliceanu, I. Brătianu, C. A. Rosetti, C. T. Grigorescu, Pîcleanu, D. Brătianu, D. Culoglu, A. S. Petrescu, Budişteanu, I. Marghiloman, Gr. Miculescu, G. Arghiropolu, A. I. Arion, Alecu Const. Golescu.

Supliment la Monitorul, 1862, nr. 72, p. 4, col. 2 — p. 8, col. 1.

NOTE

[1] Zilele în care a fost ales domn Alexandru Ioan Cuza.

[2] Vezi cuvîntarea lui Barbu Catargiu din şedinţa din 11 decembrie 1862. *Supliment la Monitorul*, 1862, nr. 17, p. 4, col. 1 — p. 5, col. 1.

[3] Cf. *Suplement estraordinar al M.O. al Moldaviei*. Şedinţa din 13 decembrie 1861, p. 2., col. 1—2.

[4] Cf. discursul rostit de Alexandru Ioan Cuza în *Urmarea suplimentului la Monitorul*, 1861, nr. 19, p. 2, col. 1 — p. 4, col. 1.

[5] Articolul 1 al Convenţiei de la Paris stipula: „Principatele Moldaviei şi Valahiei constituite d-acum înainte sub numirea de «Principatele Unite Moldavia şi Valahia» rămîn puse sub suzeranitatea M. S. Sultanului". *Convenţiune*..., p. 5.

[6] Victor Emanuel al II-lea (1820—1878), rege al Italiei (1861—1878), creator, alături de ministrul său Cavour, al unităţii italiene.

[7] Propunerea a fost respinsă. Vezi în continuare şi „Discurs în legătură cu propunerile menite a consolida Unirea" din 20 martie 1862.

Discurs în legătură cu propunerile menite a consolida Unirea *

Domnilor, îmi pare foarte rău că o propunere care nu cere decît punerea în lucrare a proclamațiunii domnitorului, subscrisă de deosebiți miniștri și care astăzi face gloria d[umnea]lor cea mai mare, și punerea în lucrare a voturilor Adunărilor din Iași și din București și a votului Parlamentului, îmi pare rău, zic, că această propunere se ia ca o punere în acuzațiune a ministeriului[1]. Nici prin cuget mi-a trecut a pune ministeriul în acuzare; decît am cerut o stare de lucruri, la care d[umnea]lor au contribuit foarte mult, și adaug că acesta va fi meritul d[umnea]lor întotdauna, înaintea țărei, înaintea națiunii și înaintea istoriei, — și aceasta să se facă cum s-a așternut, cum s-a projectat și s-a votat; sau, dacă sînt împedicări, dacă sînt reguli de prudență, cari cer, cum se zice, o *stasis*, zic atunci că tocmai ca să nu cădem în despotism, tocmai ca să păzim acele regule constituționale, domnii miniștri să nu ia răspunderea asupra d[umnea]lor, ci să fim împreună și la bine și la rău, să lucrăm totdeauna împreună.

Ce am cerut în propunere? Pentru ce atîta mînie? Pentru ce atîta pornitură, atîta violență? Am pus în propunere toate proclamările, toate voturile și am zis: Puneți-le în lucrare astfel cum le-am projectat, cum le-am votat cu consimțimîntul d[umnea]voastră. Am zis să se numească țara România; n-ați strigat toți: România? Am zis domnul românilor; nu zice domnitorul în proclamațiunea[2] adresată către *români: Domnitorul vostru* vă dă astăzi o singură *Românie?* Nu este acea proclamațiune subsemnată și de domnul ministru al afacerilor străine, care ne zice astăzi: Mulțumiți-vă cu Principatele Unite? Înțeleg Statele Unite din America, Provinciile Unite în Olanda, dar Principatele Unite nu înțeleg. Avem o Românie? Spuneți-o! N-avem o Românie? Spuneți-o tot nouă și să discutăm, să hotărîm. Nu recunosc nimănui dreptul a fi mai înțelept decît toată lumea, a fi mai prudent decît noi toți. Atît mai mult că domnitoriul ne-a zis: „Deși ni s-a dat o Unire provizorie, eu vă dau Unirea definitivă"[3], și noi am zis: Bine ai judecat, bine ai făcut, Măria ta! Și mai deunăzi am văzut pe domnul ministru [al] justiții[4] cerînd în judecată pe un jurnalist fiindcă a susținut că consulii au protestat în contra proclamării Unirei. Prin aceasta însăși a arătat că nu este opunere, nu este primejdie a proclama România. Prin urmare n-am cerut decît punerea în lucrare a voturilor Adunărilor.

Domnul președinte al consiliului ne-a vorbit de jertfele ce a făcut. Nimeni nu le cunoaște mai bine decît mine; dar dea-mi voie a zice că și noi am făcut jertfe, și noi moldovenii, alergînd cîte 20 de poști ca să venim să cerșetorim Unirea, și negreșit că cu aceasta nu ne-am îndreptat stările, ci ne-am ruinat. Să nu ne vorbească dar de jertfe, căci toți am făcut jertfe; unii șezînd acasă, alții alergînd pe drumuri, dară jertfele sînt făcute.

Domnul președinte al miniștrilor a tratat propunerea mea ca coprinzătoare de lucruri de inițiativă primejdioasă[5]. Dacă inițiativa aceasta este primejdioasă, n-am luat-o noi, a luat-o domnul Arsachi și domnul D. Ghica, care a subscris și d[umnea]lui** proclamațiunea, spre marea d[umnea]lui** onoare; crede-mă că o spui cu toată seriozitatea.

---

* Ședința din 20 martie 1862.

** Citește: *d[umnea]lor*!

Domnul preşedinte al consiliului îmi zice : „Te-aş socoti de om mare dacă ai pune în lucrare toate lucrurile cîte le-aţi zis aci şi vino de-mi ia locul"; eu n-am nicidecum pretenţiunea de a-i lua locul, dară acele lucruri le-aş face, fiindcă n-aş face nimic, dară curat nimica, decît a pune în lucrare voturile d[umnea]voastră; sau altminterni voturile d[umnea]voastră nu au nici o valoare, căci voturile d[umnea]voastră sînt cele de la 14 decemvre ale Adunărilor din Iaşi şi Bucureşti[6], şi votul adresei care zice domnitorului : Bine ai făcut de ai făcut Unirea[7]. Nu cerem dar, o mai repet, decît punerea în lucrare a acestor voturi. Dacă sînt primejdii, spuneţi-o; dacă nu sînt, spuneţi-o iară. Trebuie să lămurim această cestiune. Cestiunile cele mari ale ţărei nu se tratează de minister, se tratează de Cameră. Trebuie să ştim o dată hotărîtă: avem Unirea după firman sau după proclamaţiunea domnitorului! Unirea după firman n-o doresc, căci atunci n-am ce mai căuta aci. Dacă avem Unirea după proclamaţiune, după cum aţi aprobat şi d[umnea]voastră, votînd projectul de adresă[8], în care n-aţi schimbat o iotă, atunci nu puteţi vedea în propunerea mea decît cererea de a se pune în lucrare voturile d[umnea]voastră, ca să avem un „Monitor", un steag, o marcă, în fine toate acele concuiste cari le comportă Unirea; altfel avem separatism, Unirea după firman, şi aceasta socotesc că nimeni din d[umnea]voastră nu o voieşte.

Încă o dată dar declar că n-am făcut alta în propunerea mea decît să cer punerea în lucrare a voturilor date; şi dacă avem Unirea definitivă, puneţi-o în lucrare; dacă avem Unirea după firman, spuneţi-o ţărei ca să ştie ce să facă. Nu este iertat nimănui a-şi lăuda prudenţa şi curagiul; în asemenea cestiuni este numai prudenţa şi curagiul ţărei, adică al Adunării.

Supliment la Monitorul, 1862, nr. 73, p. 4, col. 2 — p. 6, col. 1.

NOTE

[1] Vezi supra propunerea de la p. 133.

[2] Vezi supra „Raport la proiectul de răspuns la Mesajul tronului". Şedinţa din 8 februarie 1862, nota 1.

[3] *Ibidem*, nota 2.

[4] Ministru de justiţie era Constantin Brăiloiu.

[5] Barbu Catargiu a spus între altele: „[...]. Ca om politic, însă, curagiul meu se mărgineşte în interesele ţărei mele, în înţelepciunea ce reclamă poziţia ei. Îmi iubesc ţara prea mult ca să nu mă grăbesc să fac greşele de acelea cari să o tîrască în prăpastie. Mai bine voi a trece eu de om mic, slab, decît a-mi periclita ţara prin o imprudenţă neiertată de starea de faţă [...]". Şedinţa din 20 martie 1862. *Supliment la Monitorul*, 1862, nr. 73, p. 3, col. 2.

[6] Referire la „Propunerea" făcută în ziua de 20 martie 1862.

[7] Textul adresei în *Supliment la Monitorul*, 1862, nr. 33, p. 1, col. 1 — p. 2, col. 2. Dăm în continuare pasajul la care se referă Kogălniceanu : „[...] Adunarea are dar deplina convincţiune că este organul credincios a cinci milioane de români cînd ea vine astăzi a felicita pre Măria ta pentru măreţul rezultat dobîndit, a-şi esprima via şi eterna sa recunoştinţă pentru că ai proclamat Unirea astfel precum naţiunea pururea a dorit-o şi a aşteptat-o de la Măria ta[...]".

[8] Confer nota 7.

Discurs în legătură cu delictele de presă *

Ieri am fost înscris ca să vorbesc în fondul cestiunii : un orator sub nume de cestiune personală a venit şi nu numai a tratat fondul, dar a şi învinovăţit pe stînga, în care mi-a făcut onoarea de a mă pune şi pe mine, cum că prin interpelări amînăm votarea legilor. După care apoi a atacat pe ministerul care a fost la putere şi n-a înfiinţat juriul; în fine a ridicat şi incidentul jurnalului „Tribuna română'', ai căror redactori ar fi fost loviţi cu băţul şi cu pumnul şi altele [1].

---

* Şedinţa din 21 martie 1862.

Toate acestea mă privesc pe mine. În cît se atinge de jurnalul „Tribuna'', dacă ar fi redactorul ei aci, eu sînt sigur că ar preferi să fie espus la atacurile la care a fost espus în Iaşi, căci la nişte asemenea atacuri nelegiuite legea dă dreptul de apărare, sînt sigur că ar fi preferit aseminea atacuri, decît acelea la care îl espune legea presei de faţă.

Atacul acela a fost făcut de militari, de militari care s-au socotit ofensaţi în onoarea lor de un articol scris de un alt militar [2]. Guvernul n-a luat altă parte la aceasta decît, îndată ce a priimit o petiţiune, a orînduit [o] comisiune, care a fost compusă de comandatul superior al armatei, de preşedintele municipalităţii şi de întîiul preşedinte al tribunalului; redactorul nu s-a înfăţişat; în nefiinţa lui, comisiunea şi-a făcut lucrarea, ministeriul a găsit că lucrarea nu era îndestulătoare în interesul atacatului şi a orînduit a doua comisiune; dacă redactorul n-a socotit de cuviinţă ca să urmărească procesul, guvernul n-avea nici o putere.

Împregiurarea aceasta, domnilor, fapta militarului poate să nu fi fost cuviincioasă, dar pînă la oarecare grad înţeleg susceptibilitatea acelui ofensat de a voi să afle numele celui ce-l ofensase.

Nu încuviinţez fapta, dar înţeleg susceptibilitatea; aceasta însă nu poate să cază nici în contra ministrului, nici în contra omului liber, căci amîndoi şi-a făcut datoria lor, şi dacă ar fi încuviinţat fapta şi dacă ar fi lăsat-o nepedepsită, atunci ar fi putut să cază asupră-i. Ministeriul nu avea nici un interes ca să aprobeze pe acel militar, care poate să fie o persoană destul de onorabilă, dar nu reprezinta opiniunile ministeriului. Eu încă o dată zic că, dacă ar fi permis redactorul[ui] „Tribunei'' ca să opteze între atacurile acelea şi legea presei de azi, sînt sigur c-ar fi preferat să priimească atacurile acelea pentru că, cum am zis, putea să se apere. A zis domnul Sturdza: Cum domnul Panu care cere astăzi lege de presă numaidecît cu juriul, cum d[umnea]lui care a fost atîta vreme la minister nu a înfăţişat nici un proiect într-aceasta? Cum domnul Kogălniceanu care a fost asemenea la minister n-a aplicat juriul? D[om]nul Panu n-are trebuinţă să fie apărat de nimeni.

Ministeriul din timpul domnitorului Ghica atît de mult a privit juriul ca parte întregitoare a legii de presă încît însuşi proiectul de lege asupra presei era una cu legea juriului, iar nu deosebite legi; juriul forma numai un capitol şi iată am aci un esemplar din acel proiect îndreptat cu observările domnului vicepreşedinte Hurmuzachi.

Acest proiect are un capitol care se numeşte *Tribunalul juraţilor* [3]; dacă ministeriul are voinţa reală ca să înfăţişeze legea juriului şi dacă cei care deunăzi au cerut această lege o voiesc în adevăr, n-are decît să citească acest proiect şi să-l adopte căci, dacă legea presei din Moldova care e partea întîi e bună, nu ştiu de ce legea juriului care e partea a doua să fie rea. Dacă domnul ministru Panu n-a putut s-o puie în aplicaţie e că s-a votat o parte din legea juraţilor în vremea domnitorului Ghica, şi domnia a căpătat sfîrşit mai nainte d-a se promulga.

Caimacamul Panu nu putea să aplice legea juriului fiindcă el nu avea puterea suverană în acel grad mai mult decît un domn ca să introducă legea juraţilor, care nu era cu totul votată şi încă mai puţin sancţionată. Însă ministerele Panu şi Kogălniceanu oricînd le-a fost cu putinţă au cerut legea juraţilor, dar n-a putut s-o înfăţişeze Camerei, fiindcă era o lege de interes comun, care trebuia să fie elaborată de Comisiunea Centrală.

Convenţiunea da miniştrilor convenţionali numai dreptul d-a propune Comisiunii Centrale ca să facă legea juraţilor[4] şi dovadă cum că acei miniştri şi-au făcut datoria, iată raportul către domnitor din 5 ianuarie 1861. *(Citeşte raportul ministeriului către domnitor şi mesagiul domnirorului către Comisiunea Centrală*[5].)

Acest mesagiu e dat în 5 ianuarie 1861.

Ministeriul Panu a repetit mijlocirea către Comisiunea Centrală de trei ori; dacă Comisiunea Centrală n-a făcut proiectul de lege pentru juriu, nu e vina nici a ministeriului Panu, nici a ministeriului Kogălniceanu, nici a stîngii, ci e vina dreptii, căci ea a avut majoritatea în Comisiunea Centrală.

Ministrul justiţiei: Nu e adevărat!

Domnule ministre, aţi zis un cuvînt mare: „Nu e adevărat". Dacă, domnilor, stînga ar fi avut majoritate, vă pot încredinţa că multe proiecte care noi le atacăm aci nu s-ar fi făcut în Comisiunea Centrală. Prin urmare, cuvîntul de neadevărat nu-l priimesc şi-l dau înapoi aceluia care l-a zis.

Domnul preşedinte: Eu n-am auzit acest cuvînt, căci dacă l-aş fi auzit aş fi rugat pe domnul ministru să-l retracteze.

Cuvîntul de neadevărat nu e cuvînt parlamentar şi cu atît mai mult nu trebuia să vie de la ministru[l] justiţii[6].

Minis[trul] justiţiei: Nu am zis neadevărat, ci am zis că nu e exact, dar tot cam aceea e.

Dacă d[umnea]v[oastră] daţi cuvîntului de „neadevărat" o aşa de puţintă importanţă, eu nu mai am nimic de zis.

Domnilor, eu socot cum că sîntem veniţi în această Cameră ca să apărăm fiecare convicţiunile noastre, nu sîntem veniţi aci să facem portrete de defecte à la La Bruyère[7]. Nu sîntem veniţi aci ca să criticăm defectele trupeşti şi sufleteşti ale unora din noi; sîntem veniţi aci să ne îndeplinim cu demnitate şi în convicţiune datoriile de deputaţi, rămîind ca naţiunea să hotărască. Cu mare părere de rău am văzut pe prinţul Sturdza, care obicinuit nu urmează un asemenea tărîm, abătîndu-se astăzi şi viind la tribună a întreţine Camera o oră întreagă despre defectele personale ale domnului Brătianu, fizice şi morale[8].

Domnul Brătianu: N-a zis morale, numai fizice.

Este trist, domnilor, ca în Parlamentul român să [se] repete o reprezentaţiune de la teatrul francez cînd Voltaire insulta pe Frénon[9].

Supliment la Monitorul, 1862, nr. 76, p. 6, col 2.— p. 8, col. 1.

NOTE

[1] Vezi discursul prinţului Gr. M. Sturdza în şedinţa din aceeaşi zi (21 martie). *Ibidem*, p. 2, col. 2 – p. 3, col. 2.

[2] Prinţul Gr. M. Sturdza afirmase:

„[...] Asemenea domnul Kogălniceanu a fost mai mult timp ministru, prezentatu-ne-au D[omnia] lui o lege a juriului [juraţilor, *n.n.*]? Funcţionat-au în timpul ministeriului D[omniei] sale, afară doară dacă s-ar privi ca juraţi acei ce au închis ziarul « Tribuna română » a domnului Ionescu cu palme şi cu pumni.

Domnul Kogălniceanu întrerupînd spune că nu a închis acel ziar". *Ibidem.*

Dăm în continuare cîteva date în legătură cu acest incident.

,,Tribuna română", nr. 102/23 iunie 1860, p. 3, col. 2—3, a publicat articolul de mai jos, semnat de I. Leca:

,,Reprezentația noastră adevărată, comitetu[l] intim, compus de fiii boierilor, de moși și nepoți, veri și cumnați, sfîrșind manifestațiile populare, au intrat în calea sa cea naturală. După ce mai în unanimitate au legitimat pișcăturile de cîteva milioane făcute de unii din d[umnea]lor sub administrația coruptă și degradată a prințului Grigore Ghica; după ce au statornicit capitația ca probă a iubirei lor de libertate; după ce au admis munca silită și fără plată pentru țărani numai, la stîrpirea lăcustelor, ca cel mai adînc respect pentru principiile cuprinse în Convenție; după ce au regulat dreptatea și egalitatea de biruri, necruțîndu-se nici măcar pe d[umnea]lor de a da ceva cînd n-ar ajunge birul țăranilor pentru moderatele lefi ce au făcut, cu o dreptate exemplară, plină cu dreptul de venerație către modelul virtutei, a demnității și a patriotismului d[umnea]lor; prin organul oratoric al fiului E[xc]elenței voievodului Mihail Sturdza, au manifestat cele mai bune intenții pentru remunerația serviciilor ce au făcut supt toate guvernele timp de 40 de ani secretariul Reglementului, vechiul redactor al «Gazetei de Moldova», referendariul școlilor și decanul censorilor Moldovei, postelnicul și cavaler domnul G. Asachi, ideal [fidel, *n.n.*] sincerilor principii ce insuflă neamul boieresc, [care] a dat dovezi că știe cu orice guvern a face contracte, învoieli și altele totdeauna în beneficiul statului și cu sacrificiul său. Ne-am mira dacă ministeriul actual n-ar izbuti să-și facă laudă, aducînd și el o piatră la coloana cea veche. Notăm protestarea plină de indignare ce au făcut la această ocazie domnii C. Ghica și Manolachi Costachi. În părerea noastră nimic nu putea să facă mai caracteristic reprezentanții spre a dezamăgi țara cea credulă.

În ședințele din urmă Adunarea s-au arătat mai puțin generoasă pentru viitor. Ea a votat asupra economiilor problematice crearea de multe creații nouă, cum și pentru armată un condei de nouă milioane, lăsînd pe sama ministeriului să facă budgetul cheltuielilor cum va socoti".

În legătură cu acest articol, în același ziar, cu data de 3 iulie 1860, p. 1, col. 2, se spunea:

,,Aflăm că comandirul jandarmilor colonelul Roznovanu, comandirul escadronului I-i maiorul Vîrnav și comandantul capitaliei au invitat pe domnii ofițeri la Comendație spre a face în corpore o manifestare în contra colegului nostru și a Domnia lor* subleitenantul Leca pentru cele scrise de acel ofițer în no. 102 al «Tribunei». Factul este ciudat și ne îndeamnă a spune cui se cade a ști că timpul sumuțărilor, a provocărilor și a manifestărilor a trecut, pentru că însuși domnul Kogălniceanu la tribună a reprobat manifestarea de la Piatră. Noi nu credem că astă procedare să fie cea mai bună pentru popularitatea unui guvernămînt angajat de a preveni întrunirile și n-am sfătui pe nimine să se sălească a-i contrabalansa pe calea manifestărilor, măcar că nu sîntem vînători de popularitatea. Vogoride încă avea politica de a amenința, a conrumpe cu bani și cu posturi, de a ațîța pe unii în contra altora, și tot nu s-au prea ilustrat în arta de a cîrmui lucrul public. Ne îndoim dar că alții ceapcîni** tot pe această cale vor fi mai norociți. Într-un guvernămînt serios și regulat manifestările de asemine natură se numesc dezordini mai bine, pentru că ele provoacă sau impun călcarea legilor, ceea ce mi se pare că s-au și întîmplat. Comisia care a judecat pe domnul Leca s-a văzut nevoită a da două sentințe diferite tot pe aceleași temeiuri: sentința din naintea manifestărilor a fost de achitare, și cea din urmă de un arest de 15 zile și depărtare de oaste, ca și cînd oastea ar fi a lui Șuluc sau a domnului Adrian***. Numai în Regatul Neapolului se mai vedea sub regele Bomba nobila canalie serbînd prin insulte, prădăciuni și omoruri, fără ca să fie pedepsiți, pentru că striga: Vivat regele!

Noi pînă acum nu avem încă lazaroni organizați ca să formeze o putere amenințătoare cetățenilor, și prea puțini oameni se găsesc a servi de asemine instrumente. Jălim un guvernămînt care ar avea recurs la mijloace perfide și infame, pentru că însuși domnul Kogălniceanu a zis: «Fără respectarea legii să năruiește guvernul cel mai așăzat, și oricine iesă din legalitate, zică-se el conservator, guvenamental sau progresist, este un anarhist».

În fine, laudă domnilor ofițeri ce nu se dau de boieri, pentru demnitatea cu care au respins propunerea de manifestare".

I. Leca era ofițer de pompieri. Pentru alte amănunte vezi Nerva Hodoș și Al. Sadi Ionescu, *Publicațiunile periodice românești...*, p. 744—745; de asemenea partea I a acestui volum, p. 405 (nota 30), precum și — în volumul de față — regestul 176 din sesiunea 1861—1862.

[3] Articolul 57 din ,,Ordonanța domnească cu nr. 26 din 12 mai 1856 pentru libertatea presei" prevedea: ,,Delictele de presă se vor cerceta și se vor judeca de către tribunalul jura-

---

* Citește: al Domniei lor.

** În text: cea prîni.

*** Colonelul G. Adrian, ministrul de război.

ţilor potrivit cu deosebitele legiuri pentru aceasta". *Supliment la Monitorul*, 1862, nr. 72, p. 1. Pentru instituţia juraţilor vezi şi partea întîi a acestui volum, passim.

[4] Cf. textul Convenţiei în *Acte şi documente*..., vol. VII, p. 307—314.

[5] Iată textul raportului către domnitor:

„Prea Înălţate domne!

Una din cele mai neapărate reforme reclamate de ţara întreagă este îmbunătăţirea instituţiei penale. Cele întîi condiţii ale acesteia sînt încunjurarea libertăţei indivduale cu toate putincioasele garanţii şi reorganizarea tribunalelor, astfel încît ele să deie o dreptate grabnică şi nepărtinitoare.

Această trebuinţă nu de astăzi este simţită. În cel din urmă an al domniei fericitului întru amintire principele Grigorie Ghica, guvernul său au şi propus Divanului Estraordinar un proiect pentru introducerea ministeriului public şi a juriului în procesele criminale şi de presă, proiect care în mare parte s-au şi fost votat de acel Divan, cînd sosi finitul domniei şi prin urmare toate proiectele sale rămaseră în nelucrare.

Între dorinţele rostite de memorabila Adunare din 1857, una din cele mai principale au fost iarăşi asigurarea libertăţii individuale şi introducerea ministeriului public şi a juriului. Convenţiunea din 7/19 august 1859 asemine proclamă mîntuitoriul principiu al garantării libertăţii individuale şi necesitatea reformei codicilor şi a procedurei noastre.

Este prin urmare mai mult decît timp ca aceste mari principii ale anului 1789, şi care astăzi formează baza tuturor staturilor constituţionale, să se consacreze şi să capete putere practică şi în România.

Am dar onoarea a supune Înălţimei voastre spre binevoitoare aprobare şi subscriere alăturatul mesaj, prin care Comisiunea Centrală se invită ca cît mai curînd să se ocupe cu elaborarea unui proiect de lege ţintitoare: 1) de a garanta libertatea individuală astfel încît ea să nu poată fi atacată decît în urmarea unui mandat judecătoresc, 2) de a se institua pretutindenea judecători de pace şi 3) de a se introduce juriul în procesele criminale şi de presă.

Cu cel mai profund respect

etc. etc.

Preşedintele consiliului, M. Kogălniceanu.
Nr. 4, 1861 ianuarie 5, Iaşi".

Monitorul oficial al Moldovei, nr. 75/5 ianuarie 1861, p. 1, col. 1.

Dăm şi textul mesajului domnesc:

„Noi Alexandru Ioan I,
Cu mila lui Dumnezeu şi voinţa naţională
domn Principatelor Unite
Moldova şi Ţara Românească,
La toţi de faţă şi viitori sănătate!

Domnilor membri ai Comisiei Centrale,

În virtutea art. 33 al Convenţiunei din 7/19 august 1858, noi vă invităm de a vă ocupa cu elaborarea unui proiect de lege ţintitoare 1) de a garanta libertatea individuală, astfel încît ea să nu poată fi atacată decît în urmarea unui mandat judecătoresc, 2) de a se institua pretutindene judecători de pace şi 3) de a se introduce juriul în procesele criminale şi de presă.

Dat în Iaşi la 5 ianuarie 1861.
(Subscris) Alexandru Ioan I
Preşedintele Consiliului Miniştrilor din Moldova, M. Kogălniceanu
Nr. 1". *Ibidem*.

[6] Constantin Brăiloiu era ministru de justiţie.

[7] Aluzie la lucrarea lui La Bruyère *Les Caractères* (1688—1694).

[8] Principele Grigore M. Sturdza afirmase între altele în cuvîntarea sa: „[...] Eu gîndesc că dacă domnul Brătianu ar aplica principiul de a se cunoaşte pe sine ar fi mult mai modest şi ar simţi că, oricît de mult vorbeşte în Adunare, totuşi nu are nici un drept a se crede mai pe sus de alţii. O natură maştihă i-a refuzat calităţile cele mai esenţiale unui om public. În vorbele Domniei sale nu este nici căldura sîmţirilor ce pornesc de la inimă, nici logica sănătoasă ce vine de la minte. La D[omnia] lui numai limba lucrează şi aceasta încă îi refuză adeseori serviciile sale şi pune în oboseală răbdarea noastră căutîndu-şi cuvintele. Cea mai mare dovadă că stînga este statornică în ideile liberale o văd tocmai în aceasta că rămîne credincioasă principielor sale, deşi le susţine domnul Brătianu, căci în adevăr trebuie o mare răbdare pentru a nu obosi ascultîndu-l. Dacă domnul Brătianu s-ar apreţui mai bine, nu ar trata cum o face lucrările altora. Doresc să fie oricine bine încredinţa că numai cu părere de rău, o mai repet, mă pun pe tărîmul cestiunilor personale, însă sînt în drept a aştepta şi eu ori de la cine să-mi dea pace. Ce mai văd, domnilor? Orice proiect vine de la dreapta, fie bun, fie rău, este respins de domnul Brătianu sub feluri de cuvinte. Unul vine prea devreme, celălalt prea tîrziu, altul este inoportun, şi numai interpelările care au de scop a răsturna ministeriul sînt bune. Cu acestea ni se zădărnicesc, domnilor, toate lucrările noastre. Şi apoi, după

o aseminea pierdere de timp, se inculpă ministeriul că nu organizează nimic! Ascultăm pe domnul Brătianu vorbind cîte o oră alăturea cu cestiunea, ne certăm, timpul trece, orolniciul însemnă 5 ore, şedinţa se ridică, trebuie să ne ducem şi nici o lege nu este votată. Dacă nu votăm legi, cum voim ca ministeriul să organizeze ţara? Oare prin ordonanţe? Aş dori ca domnul Brătianu să fie un Mirabeau ca să mă încînte şi pe mine şi să antreneze Adunarea întreagă după ideile liberale, dară, din nenorocire, nu este aşa. Îmi pare rău a face aseminea luări-aminte, dar privesc ca o datorie să le zic. Rog pe domnul Brătianu să crează că am adînca convingere, am conştiinţa că sînt mai folositor ideilor liberale decît D[omnia] lui. Acele ce le-am zis pînă acum arată îndestul de ce nu voiesc a răspunde la argumentele domnului Brătianu în cestiunea ce ne ocupă[...]". *Supliment la Monitorul*, 1862, nr. 76, p. 2, col. 1—2.

[9] Elie Frénon (1719—1776), critic literar francez, adversar al lui Voltaire.

Vezi, în aceeaşi problemă a delictelor de presă, şi intervenţia următoare.

Intervenţie la articolul 44 din proiectul de lege a presei, referitor la delictele de presă *

Domnilor, însuşi titlul acestei legiuiri arată că sîntem aci chemaţi să facem o lege de presă, iar nu asupra strigătelor publice. Cunoaşteţi că legea penală redactată de domnul Brăiloiu cuprinde în amănunt toate delictele şi le aplică penalităţi foarte aspre. Acolo se cuprind penalităţi contra tutulor acelor ce strig, zbier, se adun, fac nelinişte persoanelor şi se cuprinde penalităţi foarte aspre, se cuprinde totul afară de indulgenţă şi modestie. Nu văz dară de ce să încurcăm în legea de presă toate acele chestiuni practice. Ni s-a spus încă, că la Ploieşti sau la Buzău un individ a făcut emblemă[1], că altul s-a suit p-o masă şi a strigat: „Jos Ministerul". Toate aceste delicte mici sînt prevăzute şi în toate oraşele sînt tribunale ca să le judece, şi nu înţeleg de ce să facem noi ca acele individe să se aducă 10, 15 poştii a se judeca aci. Prin aceasta s-ar strica cu totul ordinea ce dorea domnul ministru [al] justiţiei, ca delictele de presă să se judece şi să se pedepsească ca şi cele făcute cu ciomagul, căci am face ca o mulţime de delicte să treacă de la instănţiile ordinari la Curtea de Apel Criminale. S-a zis, încă, că mai sus de această Curte e şi o altă instanţă, care prezintă cea mai mare garanţie prin inamovibilitatea sa, Curtea de Casaţie.

Domnilor, Curtea de Casaţie e instituită numai ca să observe aplicarea legei, ea nu intră în chestiunea faptei, nu judecă şi cu atît mai puţin cînd e vorba de delicte de presă, cari mai toate sînt provocate de pasiunile politice. În aceste chestiuni culpabilitatea e lăsată cu totul în aprecierea judecătorilor de la Curte, mai ales că văz că juriul se trimite la calendele grece.

Domnule preşedinte[2]*:* La chestiune, domnule!

Sînt în cestiune cînd zic că nu trebuie să amestecăm în legea presei strigătele şi emblemele, căci cu aceasta se strică ordinea regulată a justiţiei, şi rog pe domnul raportore[3] a le da la o parte, pentru că sînt cuprinse în Codicele penale. Altfel am strica principiul organismului liber şi raţionale al justiţiei, căci dacă s-ar găsi oameni cari din pasiune, din beţie, să zic, ar face o emblemă, ar scrie pe tarabă o pară, cum se obicinuia în Francia în timpul lui Louis Philippe[4], dacă s-ar introduce şi la noi ca para să fie o emblemă politică, dacă s-ar găsi mai multe asemenea individe ca să desemne unul o pară văratică, altul tomnatică, altul pergamut, atunci o să fiţi siliţi să-i aduceţi pe toţi la Curtea Criminale, şi sînt tare îngrijat că nu o să mai găsiţi judecători pentru acea Curte[5].

---

* Şedinţa din 21 martie 1862.

Supliment la Monitorul, 1862, nr. 78, p. 1, col. 2 — p. 2, col. 1.

NOTE

Articolul 44 prevedea : „Acei cari prin discursuri, prin strigări şi ameninţări rostite în locuri sau adunări publice, sau prin tipărituri, prin desenuri, prin gravuri, prin picturi sau emblem* vîndute sau distribuite, puse în vînzare sau espuse în locuri şi adunări publice, sau prin placarde şi afişe espuse la ochi publicului, va urma în contra dispoziţiunilor ce vor fi precizate prin articolele următoare, sînt supuşi penalităţilor ce prin ele se vor preciza". *Ibidem*, p. 7, col. 1—2.

[1] Raportorul la proiectul de lege arăta: „Cînd am făcut aceasta mi-am adus aminte de o emblemă ce s-a făcut la Ploieşti. Acolo, pe oblonul unei cîrciumi se afla un ţăran apucat de doi dorobanţi silindu-l să plătească contribuţiunea şi dedesubt era scris: « Iată Unirea ». Aceasta e o emblemă care provoacă la dispreţul administraţiei". La această precizare prinţul Grigore M. Sturza a propus „a se zice orice emblemă contra publicului sau a persoanelor", *Ibidem*, p. 1, col. 2.

[2] Preşedintele şedinţei era principele Gr. Brîncoveanu.

[3] Raportor era C. Brăiloiu.

[4] Aluzie la caricaturile care circulau în Franţa în timpul regelui Ludovic Filip, al cărui cap semăna cu o pară.

[5] Articolul a fost votat în redactarea proiectului.

Vezi în aceasta problemă şi discursul precedent.

* *Emblem* — orice semn cuprinzător de un înţeles care direct sau indirect ar cuprinde un atac în contra ordinului public. [*Supliment la Monitorul*.]

Intervenţie în care aduce precizări în legătură cu vînzarea celor 15 milioane de ocale de sare *

Permiteţi-mi, domnilor, mai întîi să vă dau o esplicare. Autorul acei propuneri sînt eu. Şi eu am zis să se ceară de la ministeriu actele atingătoare despre saline şi apoi să se facă raportul asupra acestei cestiuni, pentru ca Adunarea să ia o deciziune[1]. În fine, chiar chipul deciziunei urmate a arătat că Adunarea să ia o hotărîre definitivă în această chestiune, şi dovadă zisele principelui Ştirbei, cum că se apropie terminul licitaţiunii şi secţiunea n-au prezintat raportul său. Noi nu am primit decît cîteva acte, iar dosarul atingător de ridicarea acelor 11 lei nu ni s-a trimis pînă astăzi şi am spus numai după cele văzute prin „Monitor" că se desfiinţează acei 11 lei.

Prin propunerea mea, domnilor, nu am înţeles nicidecum să fac un blam ministerului şi declar că în una din seri, întrunindu-ne la domnul Iorgu Ghica pentru consultare, au rămas ca dumnealui să facă raportul. Domnul Ghica vine după 24 ore şi ne spune cum că nu poate să redije acel raport, avînd alte opiniuni decît ale majorităţii [2]. Văzînd aceasta, atunci am însărcinat cu elaborarea raportului pe domnul I. Brătianu, ale cărui opiniuni sînt şi ale mele, iar redacţiunea raportului priveşte numai pe raportor.

Vin acum asupra trecerei la ordinea zilei, căci cestiunea e gravă, fiindcă măsura luată de guvern pentru darea în antrepriză a esportaţiunei sărei e în contra legei făcută de Comis[ia] Centrale, şi nu crez că voiţi ca în o asemenea cestiune să rămîie bănulaia că ministerul a călcat legea cu intenţiune. Eu voi ruga numai pe Cameră să-mi permită a ceti raportul Comis[iei] Centrale, chemînd în ajutoriul meu şi pe domnul Arsache, unul din redactorii acelei legi, care zice cum că să se caute pe conta statului esportaţiunea sărei, iar nu a se da în antrepriză. Prin urmare socot că pentru o cestiune aşa de mare nu trebuie a se trece la ordinea zilei, ci să se discute şi, dacă Adunarea nu va trece la ordinea zilei, atunci voi ceti raportul Comis[iei] Centrale, care hotărăşte curat ca esportaţiunea salinilor să se caute pe conta statului ca un venit al său, de la cea dintîi ocaziune şi să nu se mai dea, ca pînă acuma, în vînzare [3].

---

* Şedinţa din 21 martie 1862.

Supliment la Monitorul, 1862, nr. 79, p. 7, col. 2 — p. 8. col. 1.

NOTE

[1] M.K. se referă la discuţiile ce au avut loc în cadrul secţiei. Aceste discuţii nu sînt publicate. O succintă prezentare a lor este făcută de Ion C. Brătianu, raportorul comisiei. El arată că membrii secţiei au hotărît să cheme pe directorul Ministerului de Finanţe ca să-i ceară explicaţii în legătură cu publicarea condiţiilor de arendare a exportului de sare. În continuare spune: „[...] Comisiunea a văzut că nu este pregătit în cestiune ca să poată răspunde la toate întrebările. De ce a luat secţiunea această hotărîre? Pentru că se afla în faţa unei cestiuni grele de studiat şi, văzînd că nu era timp ca să se aştepte documentele de la Iaşi, a zis că, dacă s-ar raporta Camerei numai simplu asupra trebuinţei de a se aduce documentele şi apoi să se rînduiască o altă comisiune care să le cerceteze, ar urma o mare pierdere de timp şi de aceea s-a optat ca să se ceară documentele de-a dreptul de această comisiune, ca să nu se compromită un venit însemnat printr-o întîrziere care ne-ar fi dus pînă la ziua licitaţiii. Eu am zis că comisiunea nu avea timpul să intre în cercetarea documentelor şi am întrebat pe secţiunea din care fac parte dacă mă autoriză să fac raportul în Cameră în sensul acesta; secţiunea m-a autorizat[...]”. *Ibidem*, col. 1, cf. şi raportul prezentat de Ion Brătianu, *ibidem*, p. 1, col. 1; p. 4, col. 1.

[2] Dăm *in extenso* precizările făcute de Iorgu Ghica referitor la această întîlnire:

„În cea din urmă întrunire a comitetului majoritatea au invitat pe domnul I. Brătianu a face raportul, şi D[omnia] lui ceru să fie scutit de această însărcinare avînd alte ocupaţiuni. Atunci am zis că mă voi sili eu să fac un raport în sensul părerii majorităţii; încă a doua zi am declarat că nu pot să fac raportul într-o opiniune pe care nu o împărtăşesc [cea a majorităţii, *n.n.*]. Domnul Kogălniceanu prin cuvintele D[omniei] sale parcă ar arăta că de cu seară aş fi fost de o idee şi a doua zi de alta.

Protestez în contra unei asemenea bănuiele ce ar rămîne asupră-mi, căci am fost statornic în opiniunea mea[...]”. *Ibidem*, p. 8, col. 1.

[3] În legătură cu aceeaşi problemă vezi mai sus şi „Discurs cu privire la condiţiile de vînzare a 15 milioane ocale de sare” din ziua de 28 februarie 1862.

Intervenţie în care arată că va vota proiectul de lege referitor la „stîngerea veniturilor şi răspunderea cheltuielilor [*statului*, n.n.] *după* statu quo *pînă la finele anului”. Totodată cere ca taxa pe băuturi spirtoase ce în Moldova se încasa de stat să fie lăsată municipalităţilor* *

Eu declar, domnilor, că votez pentru acest credit, pentru că nu pot împedeca mersul guvernului de a îndestula trebuinţele ţării. Deci votez aceasta cu două rezerve: 1-i cestia de principiu, adică ministerul separatist a fost pregătit bugetul pe ’62 şi l-a depus pe biroul Adunării. În

* Şedinţa din 27 martie 1862.

urmă, după cererea ministrului preşedinte al consiliului actual, bugetul a fost înapoiat spre a-l unifica şi ministrul de finanţe de atunci a declarat că va înfăţişa bugetele unificate. După mine, socotesc că această sarcină nu era aşa de grea fiindcă în întîiul an nu se putea unifica toate veniturile, însă puteau să arăte cheltuielile generale, apoi pe cele speciale, şi cu modul acesta puteau să se vază şi economiele, şi astfel am fi fost puşi în poziţia nu numai de a încuviinţa credite, dar a face şi economii. Şi aceasta o zic după toate sistemele economice ale statelor mai înaintate decît noi. Şi cerînd aceasta nu-cer o anevoinţă pentru guvern, căci întîiul an precum v-am spus, deşi nu putea da un buget general, de toate recetele, dar putea face cum s-a făcut şi în Italia, un buget într-un esemplar pentru ţara întreagă, şi pe urmă capitole speciale pentru fiecare provincie. De aceea crez că în timpul scurt ce mai rămîne, deşi nu ni se poate prezenta un buget regulat, dar ni se poate prezinta unul cu chipul ce spusei, şi mai ales zic aceasta că domnul ministru primar vă a zis că poate să se prezinte un sumar. Cu aceste rezerve dar, eu declar că voi vota proiectul guvernului. Acum vin la o cestie specială pentru Moldova. Domnul ministru ne-a declarat că a avut bunavoinţă de a unificat impozitul fonciar şi timbrul, şi cu aceasta a ridicat multe din argumentele mele. Dar, domnilor, mai este ceva, şi rog pe domnul ministru de interne să crează că aceea ce am să propui este ceva foarte drept şi conform art[icolului] 46 din Convenţie [1]. Ştiţi, domnilor, că după evenimentele de la '48 ţara a fost cotropită de oştiri străine, guvernul a făcut cheltuieli, şi aceste fatale invaziuni a lăsat pe stat cu datorii. Pentru plata acestor datorii s-a[u] impus contribuţiuni, şi una din aceste contribuţiuni a căzut şi pe băuturile spirtoase. O dată cu contenirea protectoratului rusesc a contenit şi această dare. Dar în timpul căimăcămiei [2] s-a pus din nou în urmare. În timpul ministeriului Panu s-a cerut autorizarea Adunării pentru desfiinţarea acestei dări şi toată Adunarea a fost de părere că această dare trebuie să înceteze, şi de aceea nici n-a votat percepţiunea mai mult decît pe trei luni. Adunarea însă închizîndu-se, această contribuţiune a urmat a se strînge. Această dare, domnilor, e foarte nedreaptă. Domnul ministru binevoiască a lua informări şi se va încredinţa că în Moldova mai toate municipalităţile sînt falite pentru că acolo companiile de pompieri, sergenţii de oraş, grădinele publice, gardianii de noapte, toate acestea se întreţin numai de municipalitate, fără nici o povară pentru guvern, precum se urmează aici. Şi mai vîrtos pentru Iaşi e de neapărat ca această dare să se lase pe seama oraşului, mai 1-i pentru că orăşanii nu trebuie să dea fiscului o dare pe care sătenii nu o dau, şi al 2-lea e nedrept ca această dare să o ia statul pentru că pune pe municipalitate în poziţie de a nu putea face mulţi ani de acum înainte nici o îmbunătăţire pentru oraşe. De aceea rog pe minister şi-l conjur să ia în considerare această cerere, care e sprijinită pe Convenţie şi care e în interesul municipalităţilor ca să poată îngriji de salubritatea şi înfrumuseţarea oraşelor.

Supliment la Monitorul, 1862, nr. 83, p. 1, col. 1 — p. 2, col. 1.

NOTE

---

[1] Articolul 46 din Convenţia de la Paris prevedea:

„Moldovenii şi românii vor fi toţi deopotrivă înaintea legii, înaintea contribuţiii şi primiţi deopotrivă în funcţiile publice în unul şi cellalt principat.

Libertatea lor individuală va fi chezăşuită. Nimeni nu va putea fi oprit, arestat sau dat în judecată decît conform legiuirei. Nimeni nu va putea fi expropriat decît legal, pentru pricină de interes public şi prin despăgubire.

Moldovenii şi românii de orice rit creştin se vor bucura deopotrivă de drepturile politice. Esersarea acestor drepturi se va putea întinde şi la celelalte culturi prin dispoziţii legislative.

Toate privilegiurile, scutirile sau monopoluri[le] de care se bucură încă unele clase vor fi desfiinţate şi se va proceda fără întîrziere la revizia legiuirei care regulează raporturile proprietarilor pămîntului cu cultivatorii, avînd în vedere îmbunătăţirea stărei ţăranilor.

Instituţiile municipale, atît cele orăşăneşti cît şi cele cîmpeneşti, vor dobîndi toată dezvoltarea ce le pot da stipulăţile acestei Convenţii". *Convenţiune* ..., p. 14–15.

[2] Se referă la căimăcămia Moldovei instaurată la 17/29 iulie 1856 în persoana boierului Todiriţă Balş, care moare la 17 iulie/4 august 1857, urmîndu-l la căimăcămie Nicolae Conachi Vogoride.

Discurs cu privire la concesionarea construcţiei de căi ferate *

Viu a mulţumi domnului preşedinte al consiliului[1] pentru cuvintele ce a zis şi-l pot încredinţa că aceste cuvinte vor trece mai iute ca firul electric, vor străbate toată Moldova şi vor fi astfel o adevărată sărbătoare de Paşte de la Focşani pînă la Mihăileni[2], şi cînd Domnia sa, liber de ocupaţiuni, va face o călătorie în Moldova, va vedea că zisele mele nu sînt esageraţiuni. Principele Sturdza[3] cînd s-a urcat la tribună a citat cuvintele lui Michel Chevalier[4], unde zice că dacă s-a întîrziat a se face căi ferate în Francia cauza a fost neîncrederea în autorităţi şi zavistiele. Nimic mai adevărat, domnilor, şi dovadă e că noi moldovenii n-am voit ca acest project să se voteze de Adunările separate, de frica zavistielor. S-a dezbătut îndestul această cestiune, dar domnul D. Ghica a zis că nu s-a făcut studie[5]. Studiele sînt făcute aşa de bine, mai cu seamă pentru acea parte a drumului care trece pe valea Siretului, în timpul domniei lui Grigore Ghica, încît s-a constatat foarte esact pînă şi numărul de boi ce s-ar întrebuinţa pentru transport, şi s-a calculat că 500 000 perechi şi 50 000 care, îndată ce vapoarele va cutriera acele şesuri, se vor întrebuinţa la agricultură. Domnul Man. Costachi a zis că gubernul şi Adunarea era în întuneric şi a adăugit că e o providenţă care să ne lumineze[6]. Providenţa să n-o căutăm sus, ea e jos, ea e domnul Man. Costachi, care în şedinţa de ieri a întrebuinţat două oare cătînd să ne lumineze. D[omnia] lui e o providenţă, însă o providenţă care voieşte a ne ţine în nelucrare, care voieşte să împedece metamorfoza ce o să aducă drumurile ferate, providenţă ce voieşte să ţie ţara noastră în starea de sălbătăcime cum a zis domnul ministru, ţiindu-ne să nu putem veni de la Iaşi în Bucureşti decît în 15 zile şi atunci chiar să ne lipsească caii, să fim siliţi astfel a face acest drum cu boi[i], cum l-a făcut mai mulţi din deputaţii moldoveni la 24 Ianuariu, ba încă şi espuşi a fi mîncaţi de lupi. D[omnia] lui a început a combate projectul drumurilor ferate pentru că contracciul[7], după cum D[omnia] lui l-a numit în deriziune, a fost chemat într-o şedinţă să ne dea esplicări, zicînd: În ce Parlament s-a văzut contracciul discutînd cu Camera?

Dar regulamentul chiar ne dă dreptul să chemăm pe orice persoană în şedinţă particulară ca să ne lumineze şi cu atît mai mult prin urmare pe domnul P. Mavrogheni, care, dacă e un contracciu, este singurul care merită atențiunea țării, fiindcă a făcut ceea ce n-a făcut nici un guvern, d-a ne aduce capitaluri streine. Greșit-am că am voit să ne lămurim mai mult și nu ne-am mărginit numai în luminele domnului Iepureanu? A venit apoi și a zis că voiește ca țara să cunoască meritele fiecăruia. Țara voiește să știe meritul acelora care combat drumurile de fer; și noi însă avem un merit, acela că voim să o înzestrăm cu drumuri de fer, care să ne puie în relațiune cu celelalte țări și să ne aducă ceea ce e mult mai mare decît interesele materiale, ideele, care neputînd străbate în țara noastră face pozițiunea grea oricui e la putere. Acest merit e mare pentru aceia cari vor să voteze concesiunea căilor ferate, e mare căci pînă aci nici un ministru nu l-a avut; și o mărturisesc că nu o dată s-a prezentat cereri de concesiuni; chiar în ministeriul meu s-a prezentat marchizul de Betmarre ca reprezentant al mai multor asociațiuni, ca reprezentant al unor persoane care ocupă funcțiuni înalte în Francia, și a zis că numai dînd o concesiune favorabilă se va risca a veni în principate, și întîia condițiune a fost una care se face în America, a da lemnele degeabă, și încă ceva mai mult, să le transportăm la locul construcțiunii. Vedeți dar că ne-a tratat ca americani. Concesionarul P. Mavrogheni nu ne cere nici dreptul de a esploata salinele, nici lemne, nici beilice și veniți să ne ziceți că această concesiune va aduce sărăcie țării. Domnul Iepureanu v-a spus că s-a ocupat de această concesiune, însă n-a voit să ia asupră-i o asemenea răspundere mare și a comunicat-o colegului său din București; și tot D[omnia] lui ne spune rezultatul care a fost: „Să se aștepte; la delă * spre știință". Bine, să se aștepte cît îi va plăcea domnului Manolache Costache, dar crede D[omnia] lui că streinii au să ne aștepte? Prințul Sturdza v-a spus destul de bine că capitalurile au momentele lor favorabile și nefavorabile; și într-adevăr nenorocirile unor țări aduce fericirea altora. Acum luptele din Statele Americii[8] vor face fericirea noastră dacă vom ști să profităm, căci capitalurile Londrei neavînd un loc sigur unde să circule vor veni să-l caute în țara noastră. D[omnia] lui a mai criticat projectul de lege sub cuvînt că s-a făcut trei concesiuni. În cea dintîi concesiune ce se cerea se zicea că linia drumurilor de fer să fie spre Galați iară nu în Galați, fiindcă capitaliștii au zis că e o mare pagubă pentru dînșii ca linia să fie în Galați și gara să fie în pustie la gura Siretului. Atunci gălățenii n-ar fi venit singuri să garanteze suma dobînzii prisosului, numai ca să nu se strămute orașul lor?

---

* Şedinţa din 28 martie 1862.

Iată ce a făcut pe concesionari să facă acea cerere și noi azi cerem să mîntuim Galații de o ruină: și Galați și Brăila fiind două petre, cele mai scumpe din coroana României, ceea ce vom face pentru Galați și Brăila facem pentru România, căci acestea sînt acele porturi care ne recomandă Europei. Așadar a trebuit a se preface concesiunea și să zică să meargă pînă în Galați. S-a mai zis că drumurile de fer în România trebuie să se facă ieftine pentru că valoarea pămîntului e mică; dar, dacă aceea a pămîntului e mică, a capitalului e mare. Prin urmare, capitalurile fiind scumpe și pămînturile ieftine, iată pentru ce drumurile de fer trebuie să fie scumpe. De aceea voiesc a apela la suvenirile domnului Manolache Costache. Ce e în adevăr drumurile de fer? E ca orice instituțiune de utilitate publică, e ca și o bancă: chemare de capitaluri streine, pe cari nu le putem avea fără a da avantaje. Domnul Manolache Costachi, în timpul ministeriului său din Moldova, a socotit să cheme

---

* Dosar.

capitaluri streine prin împrumut. Să vedem dacă şi acum D[omnia] lui are tot acea opiniune ce avea atunci.

Domnul Man. Costache a zis ieri că aceia cari vin a da capitalurile lor nu se ocupă de cîştig, ci numai de garanţii, şi apoi zice că 6% e prea destul. Iată ce zicea domnul Man. Costachi cînd voia să facă acel împrumut, într-o scrisoare ce am avut onoare a-mi adresa. *(Citeşte scrisoarea.)* Ei bine, domnilor, cînd vin concesionarii să ne ceară a le garanta 6%, cum vine D[omnia] lui să ne zică că nu e avantagios, D[omnia] lui care făcea condiţiuni antreprenorilor mult mai favorabile şi ne zicea că noi trebuie să le primim pentru că în Francia procentul e de 8%? !

A mai zis că e peste putinţă ca drumurile la noi să dea 6%, însă D[omnia] lui trebuia să vază că dacă drumul de la Berlin la Hamburg, care a costat 500 000 fran. kilometru[l], dă 4%, la noi, unde kilometru[l] nu ţine decît mai puţin de jumătate, drumurile de fer nu se pot mărgini a nu cîştiga nimic, şi ar fi astfel statul nevoit să plătească întreaga sumă garantată, adică 6%[9]. Situaţiunea Moldovei apoi se preface, se îmbunătăţeşte cu totul. Astfel, prin refuzul drumurilor ferate ar fi a răspîndi mare îngrijire; daţi drumuri de fer, astfel numai vom putea mai bine a ne contopi. Drumurile ferate e întîia necesitate, după cum zicea princ[ipele] Sturdza, a consolidării Unirii pentru că prin 15 zile a veni din Iaşi la Bucureşti relaţiunile nu vor fi strînse şi Unirea va fi numai pe hîrtie. Mai e şi o cestiune naţionale implicată aci, pe care a ridicat-o domnul Ion Ghica[10]. Să nu socotim că poziţiunea noastră politică e aşa de forte, încît să dictăm legi Europei şi în parte Austriei. Noi avem un concurent puternic, pe Rusia, care în orice moment poate zice Galiţiei: Lasă valea Siretului şi apucă pe aceea a Nistrului. Ei bine! în ziua cînd linia Galiţiei ar părăsi ideea să treacă prin Besarabia, socotiţi d[umnea]v[oastră] că veţi mai găsi capitaluri streine pentru linia Siretului sau a României? La aceasta daţi-mi voie a vă citi un mic articol din „Acţionarul", gazeta drumurilor ferate. Acesta arată opiniunea Europei pentru România, astăzi, cînd are o fiinţă politică, iar nu cînd se afla în poziţiunea aceea efemeră. Iată ce zice acest articol în privinţa acestei concesiuni. *(Citat.)* Vedeţi, domnilor, că zice că nici capitalurile Germaniei, nici ale Franciei, nici ale Engliterei nu găsesc siguranţie în principate, şi noi acum, cînd printr-o norocită întîmplare găsim capitaluri, zicem să nu se facă acea metamorfoză ce dorim, cum v-a arătat princ[ipele] D. Ghica, sub cuvînt că ţara n-are mijloace a garanta 6%. Dar, domnilor, acea metamorfoză credeţi d[umnea]voastră că nu va schimba în nimic poziţiunea materială a ţării? Socotiţi d[umnea]voastră că impozitul fonciar va fi tot de 4 000 000? Nu, să nu credeţi aceasta. Moşiile atunci se vor înzeci în valori şi prin urmare, pînă la oarecare punt, şi veniturile statului.

S-a zis că ţara are să plătească pe an două milioane. Mare e oare astă sumă, cînd face o lucrare care e o cestiune de viaţă pentru dînsa?

O voce: Nu 2 mil., ci mai mult.

Fie chiar trei, dară refuzul drumurilor ferate pentru Moldova e a răci în acea frumoasă parte a României ideile unioniste. O spun în toată francheţa, cu riscul chiar de m-aş vedea tratat de separatist.

Înainte de a sfîrşi, daţi-mi voie a răspunde la un proverb citat de domnul M. Costache, care zice că cu orice preţ nici la rai n-ar merge. Ei bine, domnilor, dacă noi moldovenii am fi zis tot astfel, nu am fi fost acum aici şi faptele au dovedit că am voit a fi cu orice preţ. D[umnea]voastră dar nu veţi cîntări paraua, nu veţi cîntări galbenul ca cu orice preţ să fim români, să fim o Românie[11].

Supliment la Monitorul, 1862, nr. 87, p. 3, col. 2 — p. 5, col. 2.

NOTE

[1] Preşedintele Consiliului de Miniştri era Barbu Catargiu.

[2] Mihăileni era punctul extrem de frontieră spre Bucovina.

[3] Principele Gr. M. Sturdza.

[4] Michel Chevalier (1806—1879), economist şi om politic francez, adept al teoriilor lui Saint-Simon. A condus periodicul „Globul". Mai tîrziu a devenit partizan al liberului schimb.

[5] Cf. *Supliment la Monitorul* 1862, nr. 86, p. 6, col. 1 — p. 7, col. 2.

[6] Cf. şedinţa din 27 martie 1862. *Supliment la Monitorul*, 1862, nr. 84, p. 2, col. 1—2.

[7] Petre Mavrogheni.

[8] Aluzie la războiul de secesiune (1861—1865).

[9] Vezi *Supliment la Monitorul* 1862, nr. 84, p. 3, col. 1.

[10] În final Ion Ghica arătase: „De aceea propui ca preţiul prezentat de compania Mavrogheni să fie primit şi urez acestei companiei [sic!] realizarea unei întreprinderi aşa de frumoase, şi eu unul m-aş simţi dezolat văzînd că prima companie de drumuri de fer în ţara noastră pierde, şi voi fi dezolat pentru că acest drum va servi de normă acelora ce trebuinţa va cere să se mai facă. Mă tem dară ca nu cumva puindu-se condiţiuni grele acestei companie să renunţe. De aceea am votat în secţiune acest proiect, nu orbeşte cum a zis domnul Manolache Costache, ci în privirea trebuinţei ce avem, şi rog pe Cameră să nu respingă acest proiect [...]". *Supliment la Monitorul*, 1862, nr. 86, p. 7, col. 2 — p. 8, col. 2; nr. 87, p. 2, col. 2.

[11] Vezi în această problemă şi intervenţiile de la p. 110 şi de mai jos.

Intervenţie în care arată că unii deputaţi doresc să pună „condiţiuni esorbitante antreprenorilor" liniei ferate de pe valea Siretului încît „să nu mai avem drumuri de fer" *

Mi se pare, domnilor, că toată această discuţiune, în loc de a fi pe tărîmul ei, s-a abătut alăturea. Ce facem noi aici? Sîntem aici oare să facem condiţiunile unei licitaţii? Nu. Sîntem a vedea de primim condiţiunile unei concesiuni sau de o respingem. De este dar trebuinţă şi utilitate de a avea drumuri de fer cu condiţiunile actuale fie cît de grele, trebuie să votăm. Iară de nu, să respingem cu totul proiectul. Dupe cum a arătat domnul Dimitrie Ghica [1], toată greutatea provine din art. 16 [2]. Iată pentru ce a fost D[omnia] lui în contra acestui proiect. Așa o înțeleg. Dar a veni acum la tocmeală ca să zicem ba 150 000, ba 140 000 fr. n-o înțeleg. Să vă pui, domnilor, acum un caz înainte. Să zicem că linia Galiți[e]i a ajuns pînă la Cernăuți și că stă la îndoială dacă trebuie s-o apuce pe valea Nistrului sau pe valea Siretului în România. Trebuie oare noi să lăsăm pe Rusia a profita de aceasta? Societatea aceasta face o licitație și zice că voiește a aduce această linie prin țara care-i va da mai multe avantaje. Ei bine, socotesc că trebuie în asemenea ocazie să facem sacrificie ca să nu lăsăm drumul de fer d-a ne ocoli și a trece prin statele străine. Să nu socotiți, domnilor, că prințul Sapieha[3] care conduce drumul Galiți[e]i o să aștepte hotărîrea noastră și [o] să compromită interesele sale, căci îndată ce va vedea răceală din partea noastră va lua îndată valea Nistrului și în urmă veți căuta a da și 180 000 și 200 000 fr. și nu veți găsi.

---

* Şedinţa din 29 martie 1862.

Domnilor, la facerea șoselelor în Moldova s-a[u] făcut concesiuni pentru cei ce aduceau petrele, concesiuni pentru cei ce așezau petrele, și altele, și se făceau abuzuri, că în loc să aducă 100 de care, de esemplu, aduceau 10 și funcționarii dau dovadă de 100. Prin urmare, chiar de s-ar întreprinde de stat, tot vom ajunge la 181 000 fr. de kilometru, cu deosebire că, în loc să se cheltuiască pentru folosul statului, se va cheltui pentru pungele altora, cum v-a arătat domnul Dimitrie Ghica. Așadar zic că, de voim să avem drumuri de fer, trebuie să primim aceste condițiuni și termin, domnilor, și eu cu o anecdotă, cum a făcut domnul Manolache Costache, anecdotă care se potrivește foarte bine cu ceea ce vor să facă unii din noi astăzi.

Era o văduvă care avea o fată. Această fată într-o zi zise mă-si: Du-mă, mamă, în tîrg de mă vinde, dar să ceri pe mine atît încît nici dracul să nu mă ia. Tot așa voiesc și unii din noi, să puie condițiuni esorbitante antreprenorilor, încît să nu mai poată veni nici unul și, prin urmare, să nu mai avem drumuri de fer [4].

Supliment la Monitorul, 1862, nr. 90, p. 6, col. 2 — p. 7, col. 1.

NOTE

---

[1] Dimitrie Ghica în cuvîntarea sa a spus: „V-am atras, domnilor, băgarea de seamă încă de la discusiunea generale asupra acestui articol, care condamnă întregul proiect [...]". *Ibidem*, nr. 40, p. 7, col. 1.

[2] Articolul 16 din „Proiect de lege pentru concesiunea unui drum ferat pe vale Siretului de la Galați la frontiera Bucovinei, cu un ram pînă la Iași și altu[l] pînă la Ocne" prevedea:

„Statul garantează concesionarilor ca venit curat al întreprinderii un procent anual de șase la sută, dar niciodată mai mult și sub nici un cuvînt asupra capitalului ce va întrebuința pentru construirea diferitelor secțiuni ale drumului, pentru materialul de esploatație, pentru cumpărarea pămîntului, pentru studii, precum și pentru administrarea întreprinderii și serviciul procentelor către acționari în timpul construcției.

Capitalul asupra căruia urmează a se aplica această garanție se fixează după acum pe rizicul și pericolul concesionarilor la suma totală de patru sute optzeci mii lei în cursul tezaurului, sau în moneta franceză una sută optzeci și una mie franci de fiecare kilometru (adică patru sute patruzeci și șase stînjeni domnești, trei palme, trei parmace și trei optimi, după măsura din Moldova) ce va cuprinde lungime[a] drumului concedat pentru fiecare secțiune a liniei de la ziua deschiderei ei, și se va aplica pururea pentru totalul secțiunelor deschise și date în circulațiunea publică, iar nu pentru fiecare secțiune îndeosebi. Concesionarii vor avea facultatea de a cere autorizarea cuvenită pentru deschiderea și punerea în esploatare a unei părți dintr-o secțiune fără însă ca să poată rezulta din aceasta dreptul pentru ei de a cere intrarea în lucrare a garanției procentului înaintea punerei în circulațiune publică a secțiunei întregi". *Ibidem*, nr. 94, p. 2, col. 2.

[3] Prințul Leo Sapieha împreună cu Petru Mavrogheni solicitau concesionarea acestei construcții în condițiile stipulate în proiectul de lege menționat mai sus. Traseul urma să fie cel menționat în articolul 1 al acestui proiect, care avea următoarea redactare: „Se declară de utilitate publică construirea unui drum ferat pe valea Siretului de la Galați la frontiera nord-apuseană a Moldovei, unde acest drum se va împreuna cu drumurile ferate ale Imperiului Austriei, avînd un ram pînă la Iași și altul pînă la Ocnă". *Ibidem*, nr. 93, p. 7, col. 2.

[4] În legătură cu această concesiune vezi sus și: „Intervenție cu privire la urgentarea discutării proiectului de lege pentru construirea unei căi ferate pe valea Siretului, de la Galați pînă la granița cu Austria", ședința din 12 martie 1862, și „Discurs cu privire la concesionarea construcției de căi ferate", ședința din 28 martie 1862.

Intervenție în care cere ca Ministerul de Interne să ia măsuri pentru curmarea unor nereguli în administrarea averii Casei Sfîntului Spiridon din Iași și a altor bunuri de mînă moartă *

Domnilor, să nu amestecăm nicicum spitalul Sf[întul] Spiridon în averile acestei case, care prin regulament e casă publică, ceea ce înainte în Moldova se numea Comitetul central și a cărui atribuțiuni s-au împărțit parte către Ministerul din Întru și parte către Ministerul Cultelor, precum: casa apelor, cutia milelor au trecut la Ministerul Cultelor și altele la Ministerul din Întru.

Dacă cu Casa Sf[întul] Spiridon s-a păstrat o administrațiune neatîrnată, e numai pentru ca să nu se strice puterea și creditul moral al acestui așezămînt, care pururea au fost binefăcător.

Domnul ministru cînd a citit proiectul pentru introducerea de 10% pe averile de mînă moartă și dincolo de Milcov [1], domnul ministru a aderat la propunerea mea ca să dea subvenția și să se privească moșiile Sf[întului] Spiridon tocmai ca și moșiile Departamentului Cultelor, adecă cu o mînă să se dea și cu alta să se ia. Iar cît privește averile Holban, și eu mă unesc cu domnul Lascăr Catargiu că domnul ministru să fie cu deosebită îngrijire asupra acelor averi, căci să întrebuințează foarte rău și chiar contra voinței donatorilor [2]. E o foarte lungă corespondență pentru avere între domnul Mihail Sturza, între mitropolit și între acea familie și, dacă le lovește astăzi cu 10%, găsesc că legea face foarte drept și nu trebuie să ne oprim aci și trebuie să mergem și mai departe.

---

* Ședința din 30 martie 1862.

Acum, domnilor, viu să spun cum că şi epitropia Sf[întul] Spiridon are numai un foncţionar plătit şi ceilalţi epitropi cea mai multă vreme o petrec la ţară, şi cu chipul acesta administraţia degenerează. Rog dar pe domnul ministru de interne să binevoiască a pune toată luarea-aminte asupra acestor case, a căror venituri să suie la milioane, căci neorînduiala încă creşte din ce în ce şi negreşit că prin depărtarea ministerului de la Iaşi neorînduielile şi mai mult cresc.

Persoanele care sînt în capul acestei administraţii sînt foarte onorabile, însă cea mai multă vreme nu petrec în Iaşi, şi astfel face ca această casă e încredinţată numai unei persoane, care e directorul.

Domnul preşedinte al Consiliului: Aş vrea să-mi dea o deslușire domnu[l] Kogălniceanu. Aceşti epitropi de către cine se numesc?

Se numesc de către domnitor după propunerea Ministeriului din Întru.

Supliment la Monitorul, 1862, nr. 92, p. 4, col. 2— p. 5, col. 1.

NOTE

[1] Textul proiectului de lege avea următoarea redactare:

„Art. I. Toate proprietăţile nemişcătoare din partea de dincolo de Milcov, supuse la contribuţiunea fonciară, ale tuturor aşezămintelor publice, precum este: Mitropolia, episcopiele, chinoviele, monastirile şi bisericile de sub diferite tutele şi dupe diferite dispoziţii testamentale, municipalităţile, comunele, spitalele, şcoalele, seminarele şi orice alt aşezămînt de binefacere, sînt supuse totdeodată pe seama fiscului şi la o a doua impoziţie denumită «taxa de transmitere a proprietăţilor lor».

Art. II. Această taxă rămîne statornicită în cifra de 10 la % pe an asupra venitului curat (net) aşa precum este fixată şi în partea de dincoace de Milcov. Ea (taxa) se va răspunde cu începere de la 1-i apriliu anul curent de acele aşezăminţi deodată cu impoziţia fonciară dupe aceleaşi reguli de percepţie şi comptabilitate.

Art. III. Escepţiele stipulate prin legea impozitului fonciar adoptată în partea de dincoace de Milcov vor fi aplicabile întocmai şi în partea de dincolo de Milcov”. *Ibidem*, p. 6, col. 1.

[2] Lascăr Catargiu, referindu-se la situaţia aşezămîntului Sfîntul Spiridon, ca şi a altor aşezăminte similare, arăta: „[...] Chem luarea-aminte a guvernului ca să facă nişte studii pentru toate cazurile acestea şi pentru subvenţiile spitalurilor cu o mînă să ia şi cu alta să dea căci altmintrelea se desfiinţează spitalurile”. *Ibidem* p. 4 col. 2.

*Intervenţie în care susţine propunerea ca guvernul să fie obligat să ia măsuri urgente pentru exploatarea poştelor după data de 1 mai, cînd expiră contractele în vigoare **

Toate zisele domnului Lascăr Catargiu [1] merită luarea noastră aminte şi toţi dorim să dispară poştiile streine, care jignesc autonomia noastră şi ne loveşte în interesele noastre. Însă nu socot că poştiile străine atîrnă cu totul de cestiunea poştiilor de cai. Cestiunea atîrnă de poştia scrisorilor

---

* Şedinţa din 31 martie 1862.

Poştiile de cai nu sînt astăzi care insuflă neîncredere. Cînd eram la ministeriu am intrat în vorbă cu consulii despre poştiile dumnealor şi au priimit a le desfiinţa, însă au cerut garantă de la amploiaţi că scrisorile, gropurile* vor fi date la timp în mîna acelora la care erau adresate. S-a zis că scrisorilor le trebuiesc două săptămîni spre a veni de la Iaşi aci. Ei bine, vina nu este a cailor, ei nu stau pe drum. Şi dacă vedem întîrziere vina e a espeditorilor. Negreşit, e neapărat a rupe cu sistema trecută, să avem cai buni, hamuri bune, postilion bun. Dar să vedem toate acestea se pot face într-o lună? E imposibil guvernului a le face. Şi ştiţi ce capital trebuie? Un cal bun de poştie costă 25 de galbeni, hamurile 5 galbeni, care fac 30 de galbeni, şi pentru 3000 de cai ne-ar trebui 90 000 de galbeni, adică trei milioane lei. Apoi e şi ispita anilor trecuţi, cînd statul a voit a face cumpărări cu grăbire, a cheltuit sume mult mai mari decît costa în realitate cumpărările sale. Iată un esemplu: în Moldova în timpul domniei principelui Grigore Ghica statul a cumpărat grîu în socoteala municipalităţii pentru aprovizionarea capitalei şi a izvorît pagubă de 20 000 de galbeni. A cerut în urmă aceşti 20 000 de galbeni de la municipalitate şi municipalitatea s-a opus subt cuvînt că nu trebuia statul a cumpăra grîu, şi nu se ştie nici pînă astăzi cine urmează a plăti acea pagubă.

Nu încuviinţez sistema actuală. Aş fi dorit a se desfiinţa cu o oră mai înainte. Însă astăzi cînd sîntem la 31 martie ce credeţi că guvernul ar putea face într-o lună de zile, chiar însărcinîndu-l de a cumpăra cai şi a cheltui trei milioane? El nu va putea face nimic, căci trei mii de cai nu se pot cumpăra aşa lesne în România. Va fi împiedicat de o forţă majoră.

Prin propunerea aceasta [2] se dă ministeriului mijlocul cel mai nimerit de a putea îmbunătăţi poştiile. Ceea ce dăm astăzi nu dăm ministeriului, ci ţărei, căci ce vom face la 1-i de mai cînd ne vom trezi fără poşte? Eu n-aş fi de părere să încuviinţez tot ce cere ministeriul, dar în faţa necesităţei de forţă majoră mă supui, căci ce am face fără poşte? Ne-ar trebui 100 de galbeni ca să putem veni de la Iaşi pînă aici.

Supliment la Monitorul, 1862, nr. 94, p. 5, col. 1—2

---

* Sumele de bani.

NOTE

[1] Lascăr Catargiu în cuvîntarea lui cerea: „[...] Apoi o altă cestiune serioasă e că trebuie odată desfiinţate poştiile streine, acele ruseşti şi austriace, care trag un beneficiu însemnat din ţară, şi cu antreprenorii de astăzi nu se poate desfiinţa [...]. Sînt de opiniune a le căuta guvernul [poştele, *n.n.*], ca să putem desfiinţa poştiile streine şi să tragem noi beneficiul de care se bucură ele" [...]. *Ibidem*, p. 4, col. 2.

[2] Propunerea avea următoarea redactare: „Considerînd că la 1 mai espiră termenul vechilor contraccii şi că prin urmare lipseşte timpul material pentru a se mai da poştele cu licitaţie sau pentru a se vota şi a se pune în lucrare noua lor organizare.

În privire dar a necesităţii de forţă majoră, subscrişii propun a se invita guvernul să ia măsurele ce le va socoti mai nemerite pentru a nu rămînea ţara fără serviciu poştal şi, dar, a i se da autorizarea ori de a prelungi contractele actuale cu condiţiunile cele mai favorabile pentru stat şi în mărginirea termenului de la unul mult pînă la trei ani, sau în faţă de condiţiuni neadmisibile de a căuta poştele pe conta sa.

Totodată se autorizează guvernul a mai înfiinţa prin licitaţie cîte din liniile poştale desfiinţate în anul trecut se va socoti neapărate pentru înlesnirea comunicaţiilor. Gr. N. Sturza, Kogălniceanu, Gr. Filipescu, I. Petrescu, Florescu, Tătăranu, Bibescu, Docan, I. Băbeanu, C. Filipescu, N. Cantacuzino, Mavrogheni, A. Moruzi, Corlătescu". *Ibidem*.

Intervenţie în care demonstrează utilitatea călătoriei în Spania a lui V. Alexandrescu [-Urechia, n.n.] cu scopul colectării de documente referitoare la istoria naţională *

Mi-a părut tare bine cînd am văzut pe onor[abilul] domn Moruzi că au rădicat cestiunea finanţelor [1] şi eu promit că atunci cînd va fi cestiunea aci voi fi cel dîntîi a o sprijini.

Însă acest mare scrupul al domnului Moruzi, foarte lăudabil, n-ar trebui să-l aibă tocmai cînd e vorba de a putea avea documentele cele mai sacre, acelea ale naţionalităţii noastre. Guvernele trecute încă n-au cruţat cheltuieli pentru asemenea cercetări. Am văzut pe principele M. Sturza trămiţînd agenţi ca să aducă instrucţiuni pentru îmbunătăţirea spitalurilor; am văzut pe caimacamul A. Ghica, de fericită memorie, trămiţînd comisiuni pentru cercetarea instrucţiunii în străinătate, care au dat un folos foarte mare. S-au făcut totdauna cheltuieli pentru asemenea cercetări, şi noi să ne opunem acum de a împrumuta 300 galbeni pentru ca să putem căpăta documente atingătoare de naţionalitatea noastră? Acest scrupul nu-l înţeleg deloc cînd e vorba de a avea lumini pentru originea naţionalităţii noastre, care de multe puteri au fost negată zicînd că se pierde în întunericul secolelor, şi de aceea trebuie să fim cu mîna mai darnică cînd e vorba de a putea avea documente ca să probăm evident acelor puteri, se înţelege nu prea amice nouă, că originea noastră nu se pierde în întunericul secolilor, cum pretind.

Pentru a se face cercetări de documente trebuiesc cheltuieli mari şi nimeni nu ar putea face cu 300 galbeni o călătorie în Spania pentru acest scop. Este o fericită ocaziune ce ne o dă petiţionarul şi pe care nu trebuie să o pierdem.

Domnul Alexandrescu a fost căsătorit în Spania cu o femeie de litere, socrul său e medicul curţii şi prin urmare are toate mijloacele de a cerceta bibliotecile şi arhivele [2].

În fine, orice scrupul cade după declararea ce vă făcu domnul ministru de culte că sînt şi paragrafe alocate în buget pentru acest scop.

Supliment la Monitorul, 1862, nr 95, p. 8, col. 1—2.

---

* Şedinţa din 15 mai 1862.

NOTE

[1] În discuţia cererii lui V. Alexandrescu-Urechia, ministrul cultelor a declarat „că în bugetul Ministerului Cultelor se află condeie alocate pentru asemenea lucrări. Ministerul dar aderă la aceasta”. *Ibidem*, p. 7, col. 1. Pornind de la această declaraţie, principele Alexandru Moruzi a declarat: „Am vorbit de sume şi de condeie, şi mai ales de condeie, fiindcă toţi ştiţi grelele împregiurări în cari se află ţara în privinţa finanţelor. Socot că nimeni nu se află aici care să nu-i placă dezvoltarea instrucţiunii în ţară, dară socot iară că în aceste împregiurări, cînd ministrul de finanţe vine şi ne spune că starea finanţelor sufere, nu este prudente a da aşa lesne condeie. Iată pentru ce am vorbit de sume şi de condeie”. *Ibidem*, p. 7, col. 2.

[2] Dăm mai jos textul cererii lui V. Alexandrescu-Urechia:

„Onor Parlament al României,

Importanţa unei istorii naţionale este bine apreţuită de Domniile voastre, domnilor deputaţi. D[umnea]voastră ştiţi mai ales de cîtă însemnătate este pentru omul politic, pentru legiuitoriu o cunoştinţă cît mai esaptă a împrejurărilor care preşedură la fundarea statului. O asemenea cunoştinţă nu o dată numai au dat esplicarea prosperitatei sau decandinţei unei naţiuni şi au facilitat astfel combaterea, smulgerea al germenului destructiv furişat în fundamentele naţionalităţei.

Una din părţile ce mai puţin lămurite ale istoriei noastre este tocmai acea în care stau închise profeticele decrete ale lui Dumnezeu despre viitorul patriei noastre. Evenimentele în mijlocul cărora se făcu a doua descălecare a principatelor sînt mai de tot necunoscute.

Domniile voastre, domnilor deputaţi, prin urmare cunoaşteţi înşivă de ce valoare ar putea fi pentru ţară cele mai mici descoperiri istorice făcute asupra primei vîrste a României.

De acest fel de notiţii istorice şi documinte preţioase subsemnatul ştie că se află în mai multe din muzeele şi bibliotecile Spaniei, ţară vergură pînă acum de orice cercetări istorice române. Domniile voastre cunoaşteţi marile relaţiuni din secolii cruciatelor dintre Orient, Imperiul bizantin, cu catalanii şi alte provincii ale Peninsulei Iberice, patria lui Traian. Domniile voastre, deci, înşivă puteţi a bănui existenţa de preţioase documente de interes pentru istoria noastră în bibliotecile şi muzeele din acele părţi.

Lipsit de mijloace cu care să pot duce la rezultat cercetările istorice ce întreprinsei în ultimele mele călătorii în Spania, cutez a mă adresa către Domniile voastre, viu interesaţi de bună seamă la dezmormîntarea gloriei străbune, şi a vă ruga să-mi încuviinţaţi, cu asemenea scop, o mică subvenţiune, de trei sute galbeni măcar.

Şi pentru ca onor. Parlament, zelos de neirosirea banilor ţărei, să ezite cît mai puţin a-mi asculta cererea aceasta cu favoare, eu mă oblig :

a) A depune la întoarcerea mea din Spania, în cercetarea bărbaţilor competinţi ce va alege guvernul, toate descoperirile, notiţiile şi documintele istorice adunate.

b) A înturna guvernului deplina somă de trei sute galbeni, în trei termene de cîte un an, dacă comisiunea cercetătoare documentelor adunate le-ar crede mai jos decît soma aceasta de bani şi

c) Guvernul rămîne asigurat pentru soma aceasta de bani în proprietatea ce am în Iaşi, evaluată la 2500 galbeni.

După asemenea condiţiuni asigurătoare pentru onor. Parlament, subsemnatul speră a nu fi refuzată cererea lui în interesul istoriei şi a literaturei naţionale.

Subscris, Lic[enţiat] V. Alexandrescu"

Ibidem, p. 6, col. 1—2.

Discurs cu privire la mînăstirile închinate *

Aş putea apela la mărturia mai multora din colegii mei că de cîte ori mi-a fost cu putinţă am sfătuit prudenţa cea mai mare în această cestiune ; cele zise în particular nu pot decît înrîuri cele ce zic aici ca deputat, zic dar prudenţă, dar şi energie totodată.

Să-mi permită domnul ministru al cultului [1] a-i spune că nu mă aşteptam să zică Adunărei : „Hotărăşte şi apoi vom vedea" [2], căci aceasta este contrariu cu angajamentul luat de ministeriu a doua zi după Unire, cînd domnul Balş [3], în aplauzele tuturor, a zis că această cestiune nu se va rezolva decît în ţară, prin ţară şi pentru ţară. Nu înţeleg apoi cum ministeriul îşi leapădă cel întîi drept care are, dreptul de iniţiativă, şi nu înţeleg asemenea abţinerea sa în o cestiune naţională, în care e angajat. Lămuririle domnului ministru al cultului nu numai că nu sînt îndestulătoare, dar le-am auzit cu durere. Domnia sa ne-a vorbit de un lucru, care sînt sigur că nici unul [din] d[umnea]v[oastră] ca deputat, nici din Moldova, nici din Ţara Românească, nu l-aţi cunoscut. D[omnia] lui ne-a vorbit de un protocol care pune condiţiuni la învestitura domnitorului. Îmi pare rău că onor[abilul] domn Lascăr Catargiu nu este aici, căci aş face apel la memoria sa. Domnia sa era ministru de interne în Moldavia şi, aflînd că esistă un asemenea protocol, a cerut a i se prezenta, ca ministru, şi a se respinge ca contrariu drepturilor noastre. Neîndeplinindu-i-se cererea şi-a dat demisiunea. În tot felul însă nici guvernul, nici

---

* Şedinţa din 22, 25 mai 1862.

Adunarea n-a avut pînă acum cunoştinţă de un asemenea protocol; de care pentru întîia dată ne vorbeşte acum domnul ministru [al] cultelor şi care ar coprinde nu numai dispoziţiuni asupra cestiunii monastirilor închinate, dar şi despre investitura îndoitei alegeri a domnitorului [4]. Despre învestitură ţara pînă acum nu cunoaşte alt decît ordonanţa domnească care anunţă recunoaşterea alegerii îndoite din partea puterilor Europei [5]. Domnitorul nu ne-a vorbit nici de protocol, nici de firmăn, el a zis : Sînt domn după voinţa naţională şi Europa a recunoscut alegerea voastră. Nu ştim nimic de o recunoaştere cu condiţiuni, ci din contra, dacă ni s-ar fi prezintat actul de care vorbeşte domnul ministru, sînt sigur că toţi deputaţii ar fi protestat contra acelui act şi defiez pe oricine să arate că ar esista în arhivele noastre vreun protocol care, pe lîngă recunoaşterea alegerii, lipeşte şi cestiunea monastirilor închinate...

Domnul Barbu Belu, ministrul cultelor, întrerupînd: N-am zis aceasta.

Domnul ministru a zis că este un protocol pentru alegerea domnului şi că cu acest protocol s-a recunoscut şi protocolul al 13-lea[6]. Eu nu-l cunosc.

Văz apoi că domnul ministru prezintă cestiunea aceasta ca un proces între două persoane şi a făcut întrebarea că cine să judice ? Dar cum se potriveşte aceasta cu declaraţiunea ministerului de la 25 ianuariu, cînd a zis că cestiunea se va hotărî în ţară şi de către ţară şi a cerut numai timpul material ca să o studie [7] ? Cum se potriveşte acea declaraţiune cu aceea ce ne face domnul ministru astăzi, după patru luni şi ne zice : Decideţi d[umnea]v[oastră] şi vom vedea pe urmă. Nu zic să se hotărască într-un chip imprudent, dar avem înainte declarările tutulor miniştrilor, Creţulescu, Iepureanu, N. Golescu, însuşi a aceluia din care făceam şi eu parte, şi în fine şi pe a ministeriului de azi că cestiunea nu se va hotărî decît cu împreuna înţelegere şi încuviinţarea reprezintaţiunii naţionale.

Ministerul, după declaraţiunea sa de la 25 ianuarie, trebuia să ne spuie care este părerea sa, aceasta este dreptul şi datoria iniţiativei sale; cestiunea este grea, el trebuia să o cunoască, să ne arate greutăţile, iar nu să ne amîne la o espunere istorică. Împărtăşească-ne actele, protocoalele, şi vază-se cine a priimit protocoalele, deşi eu crez că nimeni nu le-a priimit şi ştiu că în timpul ministeriilor Ion Ghica, Iepureanu, N. Golescu nu se căuta decît a se zădărnici protocolul acela. Ştiu că cestiunea are să se hotărască în ţară şi prin ţară, ştiu că anaforaua de la 1860 august hotărăşte a se ţine cestiunea în stat pînă ce să se hotărască; ştiu că domnul Bosianu şi Lascăr Rosetti şi-au dat demisiunea din comisiune tocmai spre a paraliza protocoalele. Cum ne aflăm astăzi pe tărîmul protocoalelor ?

Aflu că consulii francez, englez şi rus din Iaşi au priimit însărcinare de la ultimul guvern separat al Moldovei a face cunoscut la Poartă că guvernul aderă la protocoale. Ştiu ceva mai mult : în lipsa agintelui nostru de la Constantinopole, un foncţionar, Bordeanu, a făcut declarare Porţii că guvernul nostru recunoaşte protocoalele. Cum ne vedem îngropaţi, fără ştirea Camerei, într-o aşa de grea poziţiune ? Cum toată Europa se socoteşte în drept a hotărî cestiunea aceasta şi Camera nu ştie nimic ? Se zice că cestiunea e grea, că Europa şi-a rezervat-o, dar făcutu-s-a tot din partea noastră spre a lumina pe Europa despre drepturile noastre ? Ştiu că călugării greci trag veniturile noastre cu care tipăresc broşure, memoare, unde se zugrăvesc boierii munteni şi moldoveni — şi vorbesc numai de boieri — că vor să ia veniturile monastirilor închinate pentru interesele lor private. Nu era dator oare guvernul să respingă asemenea neadevăruri prin broșuri, note, memoare la Constantinopole și-n toate părțile? Știu ceva mai mult: fac apel la domnii Brăiloiu și Arsache, cari au fost în Comisiunea Centrală, a spune de adresa formală care s-a făcut de acea Comisiune și prin care cerea, silea guvernul, a desființa comisia care o numise pentru acele monastiri; știu asemenea că se numise un comitet din sînul Comisiunii Centrale ca să studieze cestiunea și că, ca ministru, am dat o mulțime de documente domnului Teriachiu care făcea parte din acel comitet; cum nu ni se zice nimic de toate aceste? Cum nu se vorbește nici de Comisiunea Centrală, nici de ultima încheiere a miniștrilor din Moldova? Dacă e o cestiune unde avem toată dreptatea este aceasta. Străinii chiar s-a pronunțat în favoarea noastră. Comisiunea lor internațională din 1857 a luat Divanului Ad-hoc din Moldova și s-a rostit pentru noi [sic]. Iacă cum judecă comisarii Austriei, Francei, Sardiniii, Marei Britanii și Prusiei și n-avem a ne teme de apăsarea lor, ne trebuie numai prudință și energie.

„Comisarii Austriei, Franciei, Marei Britanii, Prusiei și Sardiniei, după un matur esamen, adoptă cele următoare ca baze ale aprețierilor lor[8].

1. Nu este decît un mic număr de monastiri închinate locurilor sînte cari să fi fost închinate de fondatorii lor.

2. Proprietățile ce se țin de aceste monastiri erau, dacă informațiunile zișilor comisari sînt esacte, destinate mai întîi a susține comunitățile lor proprie și a săvîrși acte de caritate și de binefaceri în țară. Numai prisosul venitului lor era însușit trebuințelor sîntelor locuri.

3. Un mare număr din aceste monastiri a fost închinat în urma fondațiunii lor, nu de fondatorii lor, ci de principii ambelor principate, cari, găsind monastirile indigene și proprietățile lor rău administrate, le-au pus prin acte de închinare supt *privegherea* monastirilor străine, cari se bucurau atunci d-o mare reputațiune. Scopul lor, care era de a prevedea mai bine la mănținerea comunităților și la milele impuse de fondatori, poate fi încă constatat prin mai multe acte de închinare, cari au fost reproduse într-o broșură tipărită supt auspicele sîntelor locuri. Dar este de însemnat că în cîteva pasaje din acest opuscul vorba românească care însemnează ***închinare*** a fost tradusă prin cuvîntul *donațiune*, care implică o contradicțiune cu cugetarea care a dictat actul".

Domnul Kogălniceanu zice aci: **Așadar iacă-i declarați pînă și de plastografi.** *Ș-apoi urmează a citi.*

„Mai mult decît atît, numiții comisari constatînd că capitolu[l] III din regulament, § 57 coprinde că monastirile neînchinate trebuie să fie supuse la sarcinile statului, capitulu[l] VII din regulamentul Valahiei instituie o comisiune pentru a ficsa sumele ce monastirile închinate urmează a vărsa în casa statului, pentru stabilimentele de binefaceri, și declară totodată că aceste monastiri se găsesc acum într-o stare de ruinare regretabile.

În adevăr, pînă acum nu sînt comunități în monastirile de cari e vorba; aceste monastiri cu toate enormele lor venituri nu esercită actele de caritate ce ar fi în drept a se aștepta de la dînsele. Tot ce provine din moșiele ce aparțin, afară de puținul ce servesc a întreține bastimentele și prizonierii cărora sînt datori a le da locuință, este aplicat sau în profitul preoţilor greci care le administrează, sau în profitul monastirilor grece de cari sînt trimişi aceşti preoţi. Autorităţi demne de credinţă stabilesc că pămînturile apropiate monastirilor închinate coprind aproximativ a opta parte din teritoriul moldo-român.

Astfel este, după opiniunea comisarilor Francei, Austriei, Marei Britanie, Prusiei şi Sardiniei, adevărul asupra punturilor sus însemnate; ei se cred încă autorizaţi a considera bunurile monastirilor închinate ca bunuri religioase ce sînt ale ţărelor moldo-române, destinate principalmente a susţine operile pietoase indigene şi a contribui prin subsidiu la întreţinerea monastirilor sîntelor locuri.

Pare asemenea incontestabil zişilor comisari că legile în vigoare impun acestor monastiri obligaţiunea d-a contribui la actele de binefaceri, precum şi la sarcinele ce apasă asupra statului, întreţinerea bisericelor, a spitalelor şi a instituţiunilor de instrucţiune publică".

Domnul Kogălniceanu arată că comisarii recunosc că călugării trebuie să fie supuşi la sarcinele statului ş-apoi urmează a citi.

„Cu toate acestea ei nu îndeplinesc nici una din aceste îndatoriri şi negleg de a veghia, precum sînt obligaţi, ca intenţiunile fondatorilor să fie cu stricteţă îndeplinite.

Dacă principii aveau dreptul d-a închina monastirile indigene la monastirile sîntelor locuri, fiindcă atunci cele dintîi nu răspundeau la scopul instituirii lor, statul, precum se vede, ar avea şi astăzi dreptul d-a face să înceteze aceste închinări, pentru că condiţiunile impuse nu au fost îndeplinite. Căci, din două lucruri una, ori proprietatea bisericei era simplu o proprietate particularie, şi atunci principii nu putea să dispună de dînsa, sau era o avere, ca să zicem aşa naţională, închinată la acte de pietate supt auspicele statului, şi în acest caz principii cari au avut dreptul d-a le închina au şi dreptul d-a le retrage. Cu toate acestea, sau că supt tutela monastirilor străine diferite proprietăţi au fost adăogite la proprietăţile ce de la început erau ale monastirilor închinate, ori prin legaturi sau prin cumpărare, sau că este totdeauna de dorit a termina printr-o tranzacţiune o neînţelegere care durează de atîţi ani, numiţii comisari cred că trebuie a recomanda o învoire amicabilă.

Comisariul Austriei se apţine d-a emite vreo ideie asupra principielor cari ar putea servi de bază la o asemene învoire, pentru că opiniunile oamenilor celor mai versaţi în această materie, atît de importantă cît şi complicată, pe cari a avut grija a-i consulta în privinţa aceasta, sînt foarte diverginţi, şi crede prin urmare că nu poate lua asupră-i responsabilitatea d-a face o propunere în această privinţă. Dar comisarii Franciei, Marii Britanie, Prusiei şi Sardiniei, văzînd că documentele primitive ale fondaţiunii nu pot fi reproduse, cred că monastirile sîntelor locuri pot fi îngajate a lăsa pretenţiunile lor asupra averilor monastirilor închinate şi asupra cestiunii acestor averi, contra fixării unei sume anuale plătită de stat şi garantată cu pămînturile monastiriilor, supt nişte condiţiuni cari nu pot fi precizate aci. Numiţii comisari mai însemnează că monastirile grece au declarat adesea că nu priimesc decît o mică parte din veniturile monastirilor care le sînt închinate. Învoirea de mai sus ar fi dar deopotrivă favorabilă monastirilor sîntelor locuri şi bisericei principatelor, ea va termina afară de aceasta o stare de lucruri deplorabilă, care a făcut să treacă a opta parte din pămîntul naţional în mînele străine".

Trebuie luat seama că acea comisiune ce da majoritatea se compunea din 12 persoane, din care patru boieri, patru preoţi şi patru delegaţi greci, pe cînd protocoalele întemeiază un număr egal; astfel vorbesc streinii, şi comisarul Rusi[e]i singur s-a împotrivit şi iată pe ce cuvinte:

„Comisariul Rusiei observă că de treişte [sic] scaunele patriarcale şi sîntele locuri din Oriinte posedă monastiri şi averi în pămînt în principate. Posesiunea este fundată pe dreptul în vigoare în tot Oriintele în favoarea tutulor comunităţilor religioase.

Dacă, pentru a combate dreptul proprietăţii ecleziastice, pune cineva înainte acte din care el purcede sau fapte, o citaţiune parţială poate duce la nişte induceri contrarii dreptului.

Fiecare din proprietăţile bisericei grece în principate este în posesiunea sa în virtutea aci a unei donaţiuni, aci a unui testament sau a unui act de cumpărătoarie. Dacă din unele din actele de donaţiune rezultă că o monastire indigenă, redusă în stare de ruină şi lipsită de toate averile sale, a fost închinată sîntelor locuri şi dotată cu această ocaziune cu averi în pămînt, dobîndite de donatoriu, este încă un număr şi mai mare de documente cari dovedesc că fondatoriul monastirii a fost şi donatoriul ei.

Cît pentru termenii de « donaţiune » şi de « închinare », cel dintîi s-aplică la pămînturi şi cel de-al doilea mai particular la monastiri. Şi apoi textul actelor este foarte esplicit asupra valoarei termenilor. Între aceste acte sînt unele cari constituie o donaţiune absolută, sînt altele cari impun oarecari condiţiuni. Pentru a constata dreptul, precum şi obligaţiunile ce se ţin de dînsul, singurul mijloc legal şi echitabil este esaminarea actelor. Această esaminare deja prescrisă de Regulamentul organic nu s-a făcut încă, ca şi alte multe dispoziţiuni cari contraria scopurile şi interesele principatelor.

Înaintea reformei din 1830, principii strîngea un fel de tribut în profitul lor personal şi în al monastirilor indigene, cari formează astăzi Casa centrală. Peste puţin după aceea, principii au cercat a-nlocui acel venit printr-o dare luată de la monastirile grece, precum au reuşit tot la aceeaşi epocă a lua pe seama lor, contrariu legii organice, o parte din venitul vămii".

Şi mai la vale.

„De cinci luni sîntem marturi a silinţelor guvernului a combina arendarea moşiilor monastirilor greceşti cu aceea a Casei centrale *spre a introduce aceeaşi deprădare ce comisiunea a semnalat în acest raport*".

Iacă, domnilor, cum comisarul rus apără cestiunea numai supt cuvînt că guvernul voia să jefuiască veniturile, iar ceilalţi comisari aţi auzit cum se rostesc în favoarea noastră. Aşa socotesc că nu trebuie să lăsăm a opta parte din teritoriul nostru a fi înstreinat fără nici un cuvînt, că guvernul nu trebuie să se abţie, el care cunoaşte gravitatea cestiunii, ci să ne depuie documentele, fiindcă nu trebuie ca în lipsă de documente să emitem un vot care poate fi foarte patriotic, dar care poate s-aducă bănuieli asupra Camerei. Cestiunea de faţă nu e nici pentru Cameră, nici pentru ministeriu, e pentru naţiunea întreagă, şi lauda va fi mare şi pentru Cameră şi pentru ministeriu dacă se va termina. E timpul a termina această cestiune, care a ajuns a fi un scandal în România [9].

Supliment la Monitorul, 1862, nr. 98, p. 6, col. 2 — p. 8.
col 2; nr. 99, p. 1, col. 1 — p.2, col. 2,

NOTE

[1] Barbu Belu.

[2] Pentru intervenția respectivă cf. *Supliment la Monitorul*, 1862, nr. 98, p. 5, col. 2 – p. 6, col. 1.

[3] Ministrul cultelor era Grigore Balș. Intervențiile la care face referire s-au făcut în ziua de 25 ianuarie 1862. Cf. *Supliment la Monitorul*, 1862, nr. 22, p. 1, col. 2 – p. 7, col. 2.

[4] Aluzie la Raportul asupra stării și reorganizării Principatelor Moldova și Muntenia, adresat Congresului de la Paris de Comisia europeană, încheiat în 7 aprilie și iscălit în 13 aprilie 1858. *Acte și documente* ... Publicate de Dimitrie A. Sturdza și C. Colescu Vartic, vol. VI, partea a II-a, București, 1896, p. 464–473.

[5] Puterile garante: Franța, Rusia, Anglia, Prusia și Sardinia au recunoscut dubla alegere a lui Al. I. Cuza la 1/13 aprilie 1859. Austria și Turcia au recunoscut același fapt la 25 august/6 septembrie 1859. Actul de învestitură a fost citit la București de către reprezentantul sultanului, colonelul Tair bei. Vezi *Monitorul oficial al Țării Românești*, nr. 117 din 28 septembrie 1859, p.1, col. 1–2. În legătură cu acest moment vezi și Răspunsul domnului adresat trimisului sultanului, Proclamația către locuitorii Principatelor Unite, Proclamația către locuitorii din Basarabia, Ordinul de zi către armată și Mesagiul către Adunarea Electivă. Toate aceste acte sînt reproduse în *Mesagii și proclamații ale lui Cuza Vodă*, p. 6–24.

[6] Cf. nota 4.

[7] Cf. *Supliment la Monitorul*, 1862, nr. 22, p. 2, col. 1–2.

[8] Vezi mai sus nota 4.

[9] Vezi în acest volum și intervențiile de la p. 383 și 396.

„Îmbunătățirea soartei țăranilor” *

Domnilor mei, dacă în țară este o cestiune mare și grea, negreșit că este cestiunea ce astăzi ni se înfățișează spre dezlegare. Vreau să vorbesc de îmbunătățirea soartei țăranilor, de îmbunătățirea prin urmare a însăși temeliei naționalității noastre.

În adevăr, domnilor, nici o cestiune în hotărîrea ei nu reclamă mai mult patriotism, înțelepciune, dreptate și abnegațiune totodată decît marea reformă ce sîntem chemați de a face; reformă care a fost grea și în țările cele mai puternice și mai luminate ale Europei, reformă care astăzi preface condițiunile naționale și sociale din marele imperiu al Rusiei[1], reformă care și în principate se urmărește fără succes de mai mult de un secol, reformă grea și spinoasă a cării soluțiune părinții ne-au lăsat-o ca o fatală moștenire. Dar **, domnilor, fatală moștenire! Căci cînd sîntem chemați a dezlega această cestiune, a săvîrși această mare prefacere în ideile noastre, în trebuințele noastre, în viața socială și economică a proprietarilor de moșii și a trei milioane de țărani? În mijlocul transformării noastre naționale și politice, în mijlocul luptelor de partidă, în timpul cînd tot ce este vechi este căzut, cînd tot ce este nou nu are încă rădăcină, cînd Convențiunea, marea noastră revoluțiune — da, domnilor, Convențiunea este o mare, o întreagă revoluțiune în țara noastră —, cînd, zic, această Convențiune este abia la întîiul period al punerii sale în lucrare, iată epoca cînd sîntem chemați a hotărî și cestiunea socială.

Nu mă îndoiesc, domnilor, de patriotismul nimănui; cred, domnilor, că toți cîți sîntem aci, din orice partid am fi, sub orice steag am fi adunați, toți vroim îmbunătățirea soartei fraților noștri, ridicarea țăranilor din starea înjosită în care se află; toți voim a da acestei cestiuni soluțiunea cea mai bună, căci toți, cel puțin așa o cred eu, văd în această soluțiune însăşi consolidarea naţionalităţii române. Însă, domnilor, pe lîngă patriotism, avem oare şi toate studiile pregătitoare, toate luminile trebuitoare, toată înţelepciunea cerută şi mai ales acea ochire dreaptă, acea linişte de suflet, acel sînge rece, acel simţ nepărtinitor, condiţiuni neapărate ale legislatorilor, condiţiuni fără de care legile ieşite din mîinile noastre niciodată nu vor putea fi expresiunea ec[h]ităţii şi a nepărtinirii, niciodată nu vor putea îndestula legiuitele interese ale ţării, niciodată nu vor putea aduce în mijlocul noastru liniştea, pacea şi fericirea generală?

---

* Ședința din 25 mai 1862.

** Citește: Da

Cît pentru mine, domnilor, cu durere o spui, eu nu o cred!

Sîntem în mijlocul luptei, lupta între trecut şi între viitor, lupta între societatea veche şi între societatea modernă; această stare de lucruri a făcut din toate cestiunile o armă de resbel. Cum dar şi cestiunea rurală de care sînt legate atîtea mari interese să nu fi devenit şi ea în mîinile partidelor o grozavă maşină de atac sau de apărare! Aşadar, nu cînd totul se agită, cînd nimica nu este stabil, cînd lupta este elementul pînă şi al legislatorilor, nu în mijlocul unei aşa mari fermentaţiuni cestiunea rurală ar putea dobîndi o soluţiune de dreptate, de pace, de înfrăţire şi prin urmare de consolidare a naţionalităţii noastre!

Sîntem mai presus de toţi oameni; este dar cu neputinţă ca şi noi să nu ne resimţim de impresiunile, de agitaţiunile şi de patimile din afară; şi dar, în frica lui Dumnezeu, o declar*: mă tem că în momentul de faţă nu am fi la înălţimea misiunii noastre.

Dacă această temere a mea este greşită, eu de mai înainte fac escuzele mele şi aş fi prea norocit ca rezultatul să mă dovedească greşit.

Ce bucurie ar fi pentru mine, ce fericire ar fi pentru ţară, ce frumoasă recomandaţiune ar fi pentru clasele inteligente şi bogate ale României înaintea Europei, cînd am dovedi că sîntem în stare de a lua în mîinile noastre nobila iniţiativă a acestei mari reforme sociale şi că, capul şi inima ne sînt atît de sus, încît să fim capabili de a lăsa de o parte interesele individuale şi a nu avea dinaintea ochilor noştri decît marele interes al României!

În asemenea caz soluţiunea ar fi şi isprăvită.

A fost un corp politic, domnilor, care dacă s-ar fi pus cu tot dinadinsul, cu toată maturitatea, poate ar fi izbutit să puie Adunarea, să puie chiar ţara în poziţiune de a hotărî cestiunea rurală în cunoştinţă de cauză, pregătită şi luminată! Acest corp era Comisiunea Centrală. Departe de mine, domnilor, ideea sau cutezarea de a arunca asupra onorabililor membri ce au compus acest înalt corp cea mai mică umbră de învinovăţire sau măcar de îndoială despre patriotismul, rîvna, ori capacitatea lor! Însă să-mi fie ieratat de a o zice că Comisiunea Centrală, compusă de reprezentanţi ai două puteri adesea în luptă, n-au ştiut îndestul a uita această deosebire a originei sale; că dar ea a urmat curentul a două opiniuni; că aceasta a făcut că şi cestiunea rurală s-a tratat de dînsa ca o cestiune de partid, cînd ea nu trebuia a se trata decît ca o cestiune de utilitate publică!

Aşadar şi în sînul Comisiunii Centrale s-au înfiinţat două tabere: apărătorii proprietarilor şi apărătorii ţăranilor[2], cînd, după opiniunea mea, Comisiunea Centrală, în această cestiune mai ales, nu trebuia să înfăţişeze decît pre apărătorii naţiunii. Şi cînd o zic aceasta, sînt departe de a arunca vreun blam; mă mărginesc numai de a constata un fact; şi, dacă mi-ar fi iertat de a arunca blam, acesta l-aş adresa partitului din care eu am onoare de a face parte.

---

* declar că *(M.O.)*.

Un partit, partitul conservator, în sînul Comisiunii Centrale, şi-a formulat ideile sale în cestiunea rurală; acest partit s-a înfăţişat cu un anume proiect! Bun, rău, dar era un proiect[3]! Celălalt partit s-a mărginit numai de a critica şi de a combate lucrarea pusă pe birou, fără a veni şi din parte-i cu vreun alt proiect, bine aşternut şi bine lămurit. Şi aşa, cînd în sînul Comisiunii Centrale a venit ora votului, unii din onorabilii membri au fost nevoiţi a admite, cu toate lipsurile sale, proiectul domnilor Arsache, Docan[4] şi Brăiloiu, pentru că acesta le înfăţişa încai un ce pozitiv, cînd, cu durere o spui, apărătorii ţăranilor n-au înfăţişat decît discursuri, discursuri foarte bine simţite, foarte întemeiate, dar care, netraducîndu-se în nici un proiect precis, nu înfăţişa nimic practic în privirea rezolvării cestiunii. Şi aşa chiar ţara a rămas în nedumerire asupra opiniunilor minorităţii; aşa şi Adunarea s-a pus în neputinţă de a se rosti ntre două socotinţe traduse prin două proiecte.

Această atitudine negativă a liberalilor în sînul Comisiunii Centrale n-a avut dar alt rezultat decît că a contribuit şi mai mult la răspîndirea a felurite de bănuiele asupra opiniunilor şi planurilor partitului ce nu s-a unit cu proiectul majorităţii!

Ce bine ar fi rezultat însă şi pentru Adunare şi pentru ţară dacă astăzi, chemaţi de a ne rosti asupra unei cestiuni atît de greele, am fi avut dinaintea noastră două proiecte menite de a dezlega nodul! Ce îngrijiri mai puţine pentru proprietari; ce mîngăiere pentru ţărani; ce dezminţire mai vederată a vorbelor deşarte, a cuvintelor seci, a învinovăţirilor de comunişti, de socialişti[5], *de mîncători de moşie, şi cîte alte imputări ce se aruncă asupra tuturor acelora care au nenorocirea de a nu îngenunchea înaintea proiectului de lege rurală elaborată de majoritatea Comisiunii Centrale!*

Ce liniştire pentru ţară şi ce înlesnire în sfîrşit s-ar fi făcut Adunării, de a putea, în cunoştinţă de cauză şi luminată despre proiectele şi a unui partit şi a celuilalt, de a putea, zic, rezolva cestiunea în deplina ei neatîrnare şi cu toată maturitatea!

Însă aceasta din nenorocire nu este; Adunarea are dinaintea sa numai proiectul de lege rurală elaborat de majoritatea Comisiunii Centrale. Acest proiect este adoptat de secţiunile fostelor Adunări a Moldaviei şi a Ţărei Româneşti şi raportorii acelor Adunări sînt şi raportorii Adunării României în această cestiune. Aşadar proiectul Comisiunii Centrale, sprijinit de adeziunea secţiunilor şi de raporturile comisarilor, avem să-l studiem, avem să-l cercetăm, şi apoi ori să-l adoptăm, ori să-l respingem!

Şi acum, domnilor, după ce am îndrăznit a nu încuviinţa purtarea amicilor mei politici din sînul Comisiunii Centrale, daţi-mi voie să mă esprim cu toată moderaţiunea, cu toată deferinţa, dar totodată şi cu toată sinceritatea şi asupra proiectului majorităţii Comisiunii Centrale ce stă astăzi în discusiune. Şi pentru ca să fac aceasta, daţi-mi voie, domnilor, să mă întreb mai întîi dacă acest proiect este elaborat pe acele margine care le a cerut Convenţiunea din 7/19 august 1858? Şi chiar din început şi fără sfială o zic că nu!

În adevăr, ce zice Convenţiunea în privinţa acestei cestiuni?

Textul francez al articolului 46 din actul european zice: „Il sera procédé sans retard à la revision de la loi qui règle les rapports des propriétaires du sol avec les cultivateurs, en vue d'améliorer l'état des paysans" [6].

Traducerea românească a acestui articol, după ediţiunea aprobată de comisiunea interimară din Moldovia, zice: „Se va procede fără întîrziere la revizia legii care reglează raporturile între proprietarii de pămînt cu lucrătorii, spre a îmbunătăţi starea ţăranilor". Aşadar aceea ce rezultă şi din textul francez şi din traducerea românească a Conventiunii este că Comisiunea Centrală avea chemarea de a proiecta reviziunea legii ce reglează astăzi relaţiunile dintre proprietari şi dintre locuitori. Spre a putea dar bine statornici care este această chemare, urmează mai întîi ca să ne lămurim ce înţelegem prin cuvîntul *reviziune*. Aicea stă cestiunea. Să luăm dar vreunul din cele mai bune dicţionare franceze, de exemplu pe acel al lui Bescherelles [7], şi să-l deschidem la litera R şi la cuvîntul *Revision*. Iată ce vom găsi : „Revision, action par laquelle on revoit, ou examine de nouveau : la revision des lois".

Să nu ne mulţumim cu atîta şi să căutăm şi la cuvîntul *Revoir*; şi iată ce vom găsi : „Revoir, voir de nouveau".

Voi acum să fiu înţeles şi de onorabilii mei colegi carii nu ştiu carte... franţuzească.

„Reviziune, dupe Bescherelles, înseamnă fapta de a revedea, de a cerceta din nou. Revederea legilor".

Revedere însemnează a vedea încă o dată, a vedea cum s-ar zice de două ori !

Aşadar datoria ce Conventiunea de Paris ne impune este ca să revedem, ca să vedem de două ori, ca să cercetăm legea de astăzi, spre a veni la rezultatul dorit, la îmbunătăţirea soartei ţăranilor.

Lucrarea de a revedea legile spre a ajunge la îmbunătăţirea soartei ţăranilor nu este un ce nou în ţara noastră.

Înaintea Convenţiei de Paris, am mai avut o altă convenţiune, Convenţiunea de la Balta-Liman.

Această urîtă convenţiune încheiată la 1849 zicea că „în ambele principate se va rîndui cîte o comisiune alcătuită de cei mai destoinici boieri şi cunoscuţi în dreptate". Chemarea acestor comisiuni era de a face reviziunea Reglementului organic, şi îndeosebi a părţii privitoare la drepturile şi îndatoririle dintre proprietarii de moşii şi dintre locuitori [8]. Să vedem acum cum boierii rînduiţi, dintre carii unii avem onoare de a-i avea pe băncile Adunării, de exemplu onorabilii domni Arsachi şi Costin Catargiu, să vedem, zic, cum aceşti boieri şi-au început şi îndeplinit misiunea? Lucrările de atuncea o dovedesc. În întîia şedinţă, dumnealor au încheiat protocolul pentru întrunirea lor; apoi s-au întrebat ce au să revadă? Să vadă de două ori, să cerceteze? Legea reglementară, şi-au zis nobilii comisari. S-au pus dar pe cititul legii reglementare. După aceasta au intrat în cercetarea articolelor din lege care, după părerea D[omnii] lor sale, se socotea a fi împedicătoare îmbunătăţirii stării ţăranilor.

Dupe multe şi prelungitoare discusiuni, dovadă că boierii comisari au luat în serios chemarea lor, d[umnea]lor şi-au făcut raportul, propuind fiecare ce era de păstrat, ce era de schimbat, ce era de adăugit în legea reglementară. Aceste lucrări au fost supuse domnilor Grigore Ghica şi Barbu Ştirbei, cari le-au supus la încuviinţarea curţilor suzerană şi protectrice, care, în aceste triste timpuri, îşi puseseră în buzunar autonomia Principatelor Române; şi iată cum fără împreună lucrarea Adunărilor Generale, suspendate prin Convenţiunea de la Balta-Liman, s-au născut așezămintele din 23 aprilie 1851 [9], menite de a îmbunătăți soarta țăranilor români.

Spre eterna onoare a lui Grigorie Ghica, a bunului domn, așezămîntul rural din Moldova a fost un pas înainte în îmbunătățirea soartei țăranilor și mai ales în recunoașterea drepturilor lor seculare. În Țara Românească, așezămîntul din 1851, lucrat sub fricile Revoluțiunii din 1848, a fost un pas înapoi. Drepturile țăranilor, care *ab antiquo*, care pînă și prin Regulamentul organic din 1832, cu mici deosebiri, era unele și aceleași și în Țara Românească și în Moldova, s-au declarat de nule. Țăranii din Țara Românească din locuitori s-au prefăcut în chiriași [10]; drept mîngîiere momentană recunosc însă că li s-au împuținat cîtimea muncii [11]. Cu toată diversitatea teoriilor de *drit* ce au precedat la facerea așezămintelor rurale din Iași și din București, un fapt însă a rămas statornic; acest fapt este că și un așezămînt, și celălalt a respectat stăpînirea țăranilor pe legiuitele lor pogoane sau fălci, au respectat dreptul țăranilor de a locui și a se hrăni pe moșiile noastre [12]! Aceasta ne dovedește că comisiunile din 1850, bine, rău, s-au menținut în marginile mandatului ce le era încredințat prin Convențiunea de la Balta-Liman, că ele au făcut reviziunea, iar nu desființarea legii reglementarie.

Să vedem acum dacă și Comisiunea Centrală a fost tot așa de credincioasă întru de a îndeplini misiunea ce i s-a fost dat prin frumoasa și liberala Convențiune de la Paris? Să vedem cum ea a făcut reviziunea legii rurale?

Făcut-a ea oare ca boierii Convențiunii de la Balta-Liman?

În cea dintîi ședință avut-au leguitorii de la Focșani curiozitatea măcar de a vedea, de a citi legile în vigoare, pe care, după Convențiune, ei aveau datoria de a le revedea, de a le cerceta și prin urmare de a le îmbunătăți? În neștiință, voit-au măcar să știe? Adresatu-s-au cătree guvernele din Iași și din București cu cerere de a li se arăta, de a li se comunica legile în vigoare, legile care astăzi regulează relațiunile dintre proprietari și dintre locuitori? Odată primite, pusu-s-au legiuitorii a l vedea și a le revedea, adică a le vedea de două ori, a le cerceta articol după articol, și apoi, ca boierii comisari din 1850, a șterge unele articole, a preface pre altele, a adăogi altele nouă, și așa a veni la acea îmbunătățire făgăduită țăranilor de către puterile Europei și pre care negreșit că nu guvernul și Parlamentul pămîntesc le-o vor împiedica sau nimicnici?

Comisiunea Centrală a urmat o procedură cu totul alta de acea păzită de comisiunile din 1850.

Proiectul de lege al Comisiunii Centrale este votat de opt membri, căci ceilalți opt membri ori au votat contra luării în considerațiune a lucrării comitetului, ori au fost absenți [13]. Așadar, o legiuire, de o asemenea mare importanță, nu au fost votată decît de jumătate din corpul legislativ de la Focșani. Această majoritate deși a votat, însă n-a văzut, însă n-a revăzut nici una din legile actuale. Ba ce este mai curios, moldovenii n-au cunoscut nimic din legea Țării Românești, și muntenii n-au cunoscut nimic din legile Moldovei; și cu toate aceste, și unii și alții au făcut o lege rurală unică pentru ambele principate, lege rurală care astăzi, domnilor, vi se înfățoșează ca rezultatul acelei reviziuni cerută de Convențiunea și țintitoare de a îmbunătăți soartea a trei milioane de români.

Domnia voastră, domnilor, nu veți crede un asemenea fapt. D[omnia] voastră, țara, Europa ați fi în tot dreptul de a-mi imputa că clevetesc lucrările Comisiunii Cenetrale, sprijinind că ea a făcut reviziunea legilor în vigoare fără măcar a le citi, ba chiar fără măcar a le vedea sau a le cunoaşte ! Din nenorocire, domnilor, faptul este întocmai precum am onoare a vi-l spune; şi însuşi protocoalele Comisiunii Centrale vă vor dovedi tot adevărul, tot golul adevăr.

Convenţiunea reclamă îmbunătăţirea soartei ţăranilor. Deducţiunea logică din aceste cuvinte este că, de vreme ce soarta lor se cuvine a fi îmbunătăţită, ea prin urmare în timpul de faţă nu este bună; căci, de ar fi de tot bună, n-ar mai trebui a fi îmbunătăţită. Comisiunea Centrală neputînd tăgădui acest rău, moldovenii au căutat a-l imputa legii din Ţara Românească, şi muntenii s-au silit să-l arunce în sarcina legii din Moldova. Nimic, domnilor, nu este mai instructiv, mai caracteristic, dar totodată şi mai trist decît discusiunea ce s-a stîrnit în sînul Comisiunii Centrale asupra întrebării cine din moldoveni sau din munteni erau împilătorii ţăranilor[14].

Daţi-mi voie, domnilor, să vă citesc însuşi dialogul urmat între onor[abilii] comisari, scos din protocolul XL, şedinţa din 28 iulie 1860.

Se trata de dijmă, ce, după aşezămîntul din 1851, locuitorii din Ţara Românească sînt încă datori a da proprietarilor.

Domnul Nicu Catargiu luînd cuvîntul zice: „Nu-mi era cunoscut, domnilor, că aceea ce numiţi d[umnea] voastră în Valahia dijmă din acele legiuite se mai conservă, cînd la noi ea este abrogată încă din anul 1851. Acum cred că ar fi vremea să se facă această uşurare şi locuitorilor din Valahia; şi pentru a ajunge la scopul acesta eu cred că voi avea concursul chiar a acelora din domnii membri cari au manifestat mai puţin simpatie pentru proiectul de faţă"[15].

La aceasta vine de răspunde onor[abilul] domn Brăiloiu, spre apărarea aşezămîntului muntenesc şi spre învinovăţirea aşezămîntului moldovenesc.

„D[umne]voastră, întîmpină domnul Brăiloiu domnului Catargiu, aţi exprimat o părere în care stăruiţi; dacă legea Moldovei ar fi întocmai ca a Ţării Româneşti, încît lucrul care îl dă săteanul în Ţara Românească, drept chiria pămîntului, să se potrivească cu acela din Moldova, aş cere şi însumi să se desfiinţeze şi la noi dijma. În Moldova, deşi lucrul este numai de 12 zile, însă în fapt este de şaptezeci zile, şi nu este nici o comparaţiune între ambele legiuiri ... Cuvîntul de unificare nu-şi poate avea locul în cazul ce se discută, căci ar trebui sau să contopim într-o lege uniformă pe aceea a Moldovei cu a Ţării Româneşti, sau să adoptăm una din ele, spre a o aplica la amîndouă"[16].

Domnii Docan şi Catargiu protestă că n-au ştiut că există dijmă în Ţara Românească[17].

La aceasta domnul Teodor Brătianu întîmpină şi cu drept cuvînt: „Lucrul ce fac locuitorii Ţării Româneşti şi cu toată dijma ce dau este mult mai uşor pentru ei decît la Moldova fără dijmă"[18].

În ajutorul onor[abilului] domn Teodor Brătianu vine onor[abilul] domn Arsachi, autorul principal al aşezămîntului muntenesc din 1851. Iată ce zice D[omnia] lui: „Cînd s-a făcut legiuirea la anul 1851, am avut onoare a fi şi eu membru al comisiei ce a fost însărcinată cu această lucrare. Cu această ocaziune am fost făcut calculul matematic cu toate detaliurile de pămîntul ce primesc şi de munca ce fac cultivatorii atît în Ţara Românească, cît şi în Moldova, unde se vede deslușit diferenţa ce există în favoarea celor dintîi". Apoi, adauge domnul Arsachi: „De voiţi unificarea, domnilor, ea nu se face prin desfiinţarea dijmei care în Ţara

Românească să ia în natură, iar în Moldova intră în totalul muncii ce face cultivatorul. Dacă voiţi unificarea, primiţi şi în Moldova legiuirea noastră din 1851, şi vă încredinţez că aceasta numai va fi o mare îmbunătăţire a soartei cultivatorului în Moldova"[19].

Cum vedeţi, domnilor, eu nu vă citez decît dialogul dintre membrii conservatori cari au votat pentru adoptarea proiectului; căci stîngacii sau liberalii, de permiteţi această expresiune, acei ce au votat contra, nici au luat parte la acest dialog însemnat în toată puterea cuvîntului. În mijlocul discusiunii, intervine şi raportorul comitetului însărcinat cu elaborarea proiectului de lege ce vă stă în mînă.

Acesta era onor[abilul] domn Ion Docan. Domnia sa a apărat proiectul de lege cu multă căldură; totuşi însă nu s-a putut opri de a nu face cîteva mărturisiri foarte naive, şi de care îmi permit de a vă da chiar acum o probă.

Iată ce zice domnul raportor: „Mărturisesc că eu unul, neavînd cunoştinţă de aşezămintele Valahiei, nici că am gîndit cum că sătenii de acolo ar fi dînd încă dijma. Adesea am cerut a mi se da aşezămîntul Ţării Româneşti privitor la relaţiunile dintre locuitori şi dintre proprietari, care însă, făgăduindu-mi-se de azi pe mîine, pînă în sfîrşit nu l-am căpătat; şi cu acest chip numai mi-a scăpat din vedere dijma, care nădăjduiesc însă că Comisiunea în unanimitate o va desfiinţa, nemaifiind de veacul nostru, nici chiar în interesul proprietăţii"[20].

Mai apoi adaoge tot onor[abilul] domn Ioan Docan: „Mai nainte avînd cuvîntul, începui prin a mărturisi că, deşi am luat parte activă în toate lucrările Comitetului, nu am avut însă cunoştinţă despre aşezămîntul Valahiei, pe care neavîndu-l sub ochi a trebuit să mă raportez la cele ce mi se spunea"[21].

Onor[abilul] domn Brăiloiu, deşi fiind tot în aceeaşi cunoştinţă în ceea ce priveşte aşezămîntul din Moldavia, a vrut să arate că-l ştia de rost; zisele Domniei sale însă dovedesc că pe atuncea Domnia sa era întru deplină neştiinţă despre condiţiunile rurale ale Moldovei, arătînd că cultivatorii de acolo ar fi îndatoraţi a da lucrul în zile, cînd noi, cel puţin deputaţii acei de peste Milcov, ştim că sătenii noştri sînt chemaţi a lucra nu zile, ci anume prăjini de prăşilă, de seceră, de coasă[22].

Dialogul ce am avut onoare a vă cita merită, domnilor mei, toată atenţiunea dumneavoastră; el ne arată grăbirea şi permiteţi-mi de a zice şi uşurinţa ce a preşezut la facerea unui proiect de lege de la care atîrnă soarta a unui întreg popol. Ce poate fi mai instructiv decît de a vedea pe însuşi raportorul comitetului carele vine şi în faţa Comisiunii Centrale şi a ţării mărturiseşte că, din legile în vigoare, legea a unuia din Principatele Unite, a Ţării Româneşti, n-a ştiut-o, n-a cunoscut-o, că necontenit a cerut-o, că nu i s-au dat, că dar a trebuit a se raporta la cele ce i se spuneau; şi cu toate acestea domnii raportatori au susţinut că au urmat Convenţiunii, că au făcut reviziunea legilor în vigoare, a legilor pre care nu le au avut sub ochi şi despre care a trebuit să se raporteze la alţii, la cele ce i se spunea.

Dacă raportatorul comitetului, pînă în momentul votului, a cunoscut atît de puţin legile ce era chemat a le revede, cu greu am putea crede că şi ceilalţi onor[abili] membri le-au cunoscut mai bine; şi aceasta prin bunul cuvînt că din propriile protocoale ale Comisiunii Centrale rezultă că nici aşezămintele rurale ale Moldovei, nici acele ale Ţării Româneşti nu au fost la dispoziţiunea Comisiunii Centrale. Şi cu toate acestea opt comisari, neştiind unii nimic despre legile din Moldova, şi alţii iară nimic despre legile Valahiei, au făcut reviziunea acestor legi, şi rezultatul acestei neauzite, nepilduite şi deşănţate reviziuni ne este astăzi supus spre aprobare!

Să vedem acum dacă greşeala, dacă meteahna convenţională comisă de Comisiunea Centrală s-a îndreptat măcar de secţiunile fostelor Camere din Iaşi şi din Bucureşti.

Să vedem dacă secţiunile ce au fost însărcinate cu cercetarea proiectului Comisiunii Centrale a ştiut, a văzut, a cercetat aşezămintele actuale.

Secţiunea Adunării din Bucureşti şi raportoriul ei [23] nu menţionează o dată măcar că ar fi avut dinaintele legiuirile din Moldova. Şi aceasta se dovedeşte şi mai mult prin factul că aşezămîntul din 1851 al domnului Gregorie Ghica abia în trecutele lune s-au tipărit aice şi ni s-au comunicat, adică un an după lucrarea secţiunilor fostelor Adunări separate.

Tot aşa a fost şi cu secţiunea Adunării din Iaşi. În anul trecut, cînd proiectul Comisiunii Centrale se cerceta în secţiune, onorabilul domn Cracte a cerut în şedinţa publică a Adunării de a se tipări şi împărţi deputaţilor aşezămîntul domnului Barbu Ştirbei din 1851, întemeindu-se pe cuvîntul că cum Adunarea Moldovei ar face reviziunea unei legi înainte de a o cunoaşte?

Adunarea a încuviinţat acea propunere şi guvernul a aderat la ea. Însă s-a întîmplat ca cererea domnului Cracte să rămîie neîndeplinită. Secţiunea a făcut reviziunea legii rurale din Valahia fără a o cunoaşte. Aceasta rezultă din chiar lucrarea raportorului, onorabilul domn Grigorie Costache Iepureanu [24].

Dar ce este mai curios este că secţiunea din Iaşi, în raportul ei, n-a avut în vedere, n-a cercetat nici măcar legiuirile rurale din Moldavia, în complètul lor. Cel puţin, nici lucrările secţiunii, nici raportul nu ne spune nimic de legea muntelui votată de Adunarea Obştească din Moldova şi întărită de domnul Mihail Sturdza în anul 1844, legiuire care încă de atunci a desfiinţat în mare parte boierescul la toate satele de munte, proclamînd vatra satului de nesupus la nici o plată şi îndrituind pre locuitori ca în loc de boieresc să plătească proprietarilor de moşie o dare bănească anuală hotărîtă o dată pentru totdeauna, adică 98 lei cursul Moldovei [25]. Asemenea secţiunea nu zice nimica despre soartea locuitorilor aşezaţi pe moşiile răzăşeşti (moşnenii) nealese, soartea care este regulată în special prin anume paragrafi din Regulament [26] şi din aşezămîntul anului 1851 [27]. Asemenea onorabilul domn Grigorie Costache nu menţionează măcar în treacăt legiuirea în vigoare din districtele de peste Prut, Cahul şi Ismail. Aceste districte au o legiuire deosebită, aceea a Basarabiei, Contractul normal din 1846, întărit de imperatorul Rusiei Nicolae I şi care la înapoierea Basarabiei de jos către Moldova nu s-a oborît pînă acum prin nici o altă legiuire [28].

Ca proprietar mare din districtul Cahul, D[om]nia sa ar fi trebuit însă să cunoască mai în special această legiuire. În adevăr, Domnia sa, a doua zi dupe înapoierea Basarabiei, s-a socotit în dreptate de a oborî însuşi această legiuire de pe moşiele sele, precum şi învoielile ce pe puterea acei legiuiri încheiase cu locuitorii săi. Însă aceasta nu ar fi trebuit să-l împiedice pre D[omnia] lui ca măcar ca om public, ca raportor, să ne zică un cuvînt de această legiuire. Întîmplîndu-se de a avea un exemplariu a acestei legiuiri, îmi permit de a pune aice la dispoziţiunea Domniei voastre, spre a o avea măcar noi în vedere la reviziunea legilor rurale. *(Domnul Kogălniceanu depune la birou acel exemplar.)*

Cum vedeți, domnilor, nu mai puțin decît cinci așezăminte regulează astăzi relațiunile dintre proprietarii de moșii și dintre locuitorii lor. Iată-le :

1) Așezămîntul din 1851 al domnului Barbu Știrbei pentru Valahia.

2) Așezămîntul din 1851 al domnului Grigorie Ghica pentru moșiile de cîmp din Moldova.

3) § 36 din același așezămînt pentru locuitorii așezați pe moșii răzeșești nealese.

4) Legiuirea domnului Mihail Sturza din 1844 pentru locuitorii de munte din Moldova.

5) Contractul normal din 1846 pentru moșiile de peste Prut din districtele Cahul și Ismail.

Aceste cinci așezăminte, nu în special, dar nici în întregul lor nu s-au cercetat nici de către Comisiunea Centrală, nici de către secțiunile fostelor Adunări separate. Cercetarea lor n-a trecut nici prin secțiunile Adunării întrunite. Și cu toate acestea, iată-ne chemați, prin o trăsătură de condei, a șterge, a desființa cinci legiuiri, fiecare rezultatul și urmarea a multor legiuiri de mai înainte, întemeiate pe o ispită* de seculi, desființînd drepturi și interese cele mai mari, cele mai sfinte ale unei țări, căci privesc pe de o parte însuși locașul și hrana a țărănimii românești, iar pe de alta și însuși viitoriul proprietății funciare.

Ei bine, domnilor, avînd în vedere cele urmate în sînul Comisiunii Centrale și a secțiunilor Adunărilor separate, pe care se pare că vroim a le îmbunătăți, fără ca cestiunea după regulamentul nostru să se fi cercetat mai întîi prin toate secțiunile Adunării, îmi permit de a vă face întrebarea : Aceasta este revizuirea legilor ce ne-a cerut Convențiunea de Paris, spre a ajunge la îmbunătățirea soartei țăranilor?

În toate procesele civile și criminale, cea întîia datorie a judecătorului, înainte de a da o hotărîre, este ca să citească dosariul ca să ia cunoștință de dovezile pentru și contra, ca să asculte pre împricinați și pe martori. Ce ați zice, domnilor mei, cînd în unul din procesele D[omniilor] voastre de hotar sau de fond ați vedea că tribunalul își dă hotărîrea începînd mai întîi prin a da de o parte dosariul, neprimind a se citi dovezile Domniei voastre și nelăsîndu-vă nici d[umnea]voastră, nici advocatului d[umnea]voastră dreptul de a espune cursul pricinei?

Ce opiniune ați avea d[umnea]voastră de un asemenea tribunal?

Ce opiniune ați avea d[umnea]voastră de Curtea Criminală, cînd ați afla că ea osîndește pe vreun dat în judecată fără a-i citi actul de acuzațiune, fără a-i asculta apărarea, fără a-l chema înaintea sa, fără a-i primi martorii și dovezile de dezvinovățire? Sînt sigur, domnilor, că fiecare din D[omnia] voastră ar fi indignat de o asemenea procedură și ar sprijini în gura mare că în asemenea împrejurări, că cu asemenea vițiuri de forme, tristă, crudă dreptate ar fi aceea dată de asemenea tribunale.

Și Adunarea Românieі este astăzi chemată de a hotărî un proces care dupe espresiunea reprezentanților puterilor garante întruniți în București în anul 1857 este procesul cel mai mare, cel mai important, ce de două secole se tratează în principate : procesul dintre proprietate și dintre țărani.

---

* Experiență.

Cum Comisiunea Centrală, cum secțiunile fostelor Adunări separate a cercetat și a hotărt acest proces? O știți din cele de mai sus. Necitind dosariul cauzei, neavînd sub ochi legile în materie, mărturisind că nu cunosc, că n-a avut sub ochi legile în vigoare, că nu știa decît din spuse o parte din drepturile și îndatoririle împricinaților, neîntrebînd și neascultînd decît o singură parte, căci cealaltă parte era ținută afară; și *nota bene*, că partea întrebată și ascultată era totodată și partea hotărîtoare! Împricinați și judecători totodată!

Domnilor, de mai mult de cinci ani și în sînul Comisiunii Centrale și în Adunările separate și în această Adunare întrunită a României auzim necontenit vorbindu-se de guvernul constituțional, de formele și uzurile regimului parlamentar. Dezvoltătorii libertăților publice necontenit și cu drept cuvînt ne citează Belgia și Anglia ca modelele ce trebuie să le avem în vedere.

Ei bine, domnilor, ia să vedem, cum se petrec lucrurile în Belgia și în Anglia cînd se atinge de a se modifica o lege veche sau de a se face o lege nouă, oricît de neînsemnată ea ar fi!

În Englitera, domnilor, înainte de a se spori dările cu un singur shiling, ba chiar cu o fracțiune de shiling, înainte de a se schimba o iotă din legea vămilor sau aceea a industriei sau a legii săracilor, toată țara se acopere de comitete, de comisiuni cercetătoare, de mitinguri de magistrați sau agenți, însărcinați de a întreba pe interesați, de a afla toate motivele pentru sau contra măsurei propuse. Toate protocoalele, toate raporturile, toate rezultatele dobîndite se tipăresc spre a se da în critica presei și a opiniunii publice; și apoi toate acestea criticate, sprijinite sau combătute de glasul lui Dumnezeu, adică de popului Marei Britanii, se comunică Parlamentului, carele în fine în întreaga cunoștință de cauză judecă și hotărăște ca însuși Dumnezeu, adică: drept și [ne]părtinitor!

Și astfel se face că numai legea care s-a votat de reprezentanții liberei Englitere nu se poate zice că nu este espresiunea adevăratei voințe și a adevăratelor interese ale națiunii.

În România, care însă aspiră a ocupa un loc între națiunile libere și constituționale ale Europei, nimic din cele ce se fac în Anglia, în Belgia, în Italia nu s-a făcut; și încă la ce ocaziune? La ocaziunea reformei celei mai grele, celei mai esențiale, celei mai vitale, cestiunea proprietății, cestiunea țăranilor, într-alte cuvinte însuși cestiunea naționalității române!

Noi n-am făcut nimica din cele măcar ce în asemenea ocaziune s-a făcut de curînd în Rusia.

În marele imperiu al slavilor nu există nici Constituțiune, nici Parlament, nici miniștri răspunzători. Există un împărat; el este singur stăpînitor, el este autocratorul tuturor Rusiilor. Din un singur cuvînt el ar fi putut în imperiul său hotărî cestiunea proprietății. Cu toate acestea, Alexandru II[29], înainte de a opera marea reformă, care va pune numele lui în istoria neamurilor alăturea cu numele celor mai mari binefăcători ai omenirii, celor mai liberali suverani cari vreodată au ocupat tronurile lumii, Alexandru II a voit să studieze cestiunea, să consulte toate interesele, să asculte ambele părți. El a instituit comitete în toate provinciile, a trimis funcționari în toate satele, a făcut o adevărată anchetă, care n-a ținut mai puțin decît trei ani de zile.

Lucrările acestor comitete formează o întreagă arhivă; ele s-au supus deliberațiunilor unui comitet central, care a așternut în deosebite regulamente bazele marei reforme, și apoi, după îndeplinirea acestor studii conştiincioase, a ieşit şi manifestul lui Alexandru II, care dă libertate şi pămînt la 25 de milioane de ruşi!

Şi, noi, românii, ce am făcut? Opt membri ai Comisiunii Centrale, oricît de inteligenţi au fost şi sînt, din nenorocire, ca oameni, supuşi şi erorii, au luat* asupră-şi fără studie, fără anchete, fără a avea sub ochi măcar legile în fiinţă, retraşi într-un mic oraş departe de orice centru al opiniunii publice şi chiar al guvernului, închişi între patru păreţi, a[u] luat, zic, asupră-şi greaua răspundere de a aşterne bazele marei reforme şi prin cîteva pagine de scrisoare, sub nume de reviziune, a şters, a desfiinţat o stare de lucruri seculare.

Domnilor, orice cuvinte, cele mai energice, cele mai elocuente, cele mai sfîşietoare nu sînt în stare de a descrie, ca simpla naraţiune a faptelor, tot neconstituţionalismul urmării Comisiunii Centrale în această cestiune vitală pentru România. M-am mărginit în espresiunea de neconstituţionalism, pentru că respectul ce fiecare cetăţean trebuie să poarte corpurilor legiuitoare, chiar cînd ele sînt desfiinţate, îmi impune datoria moderaţiunii. Dar acest respect tot nu va opri inima mea de a bate, nu va opri gura mea de a protesta înaintea d[umnea]v[oastră] despre o lucrare făcută cu totul afară din marginile prescrise de actul constitutiv al Principatelor Unite!

Acestaşi respect nu va opri glasul ţării de a se rădica către d[umnea]v[oastră] şi de a reclama contra votului dat de Comisiunea Centrală în 28 iulie 1860. Nu va opri trei milioane de ţărani de a întinde mîinile către domn şi către Parlament, către Domnia voastră, legalii reprezentanţi ai ţării şi prin urmare şi ai lor, de a vă zice :că Comisiunea Centrală, acest înalt corp politic întemeiat de şapte suverani [30] pentru a fi păstrătorul şi apărătoriul drepturilor şi libertăţilor naţiunei române, acest corp legislativ chemat de a aşterne bazele îmbunătăţirii soartei ţăranilor, prin proiectul său de lege rurală, îi izgoneşte din bucăţica de pămînt ce le-o recunoscură pînă şi aşezămintele din 1851, făcute fără împreuna lucrare a reprezentanţiunii naţionale şi promulgate de sultanul otomanilor, şi aşa osîndeşte la lipsă şi la sărăcie şi în curînd şi la proletariat trei milioane de ţărani. Şi aceasta s-a făcut fără măcar a li se cerceta drepturile şi îndatoririle izvorîte din legile actuale; într-alte cuvinte, ei s-au osîndit cu dreptatea în sîn!

Dar de la lucrările din 1861 ale secţiilor separate făcut-am măcar acum vreo îndreptare? Dar, de cînd Adunările separate s-au întrunit în Parlamentul României, cestiunea studiatu-s-au mai bine? Trimisu-s-au proiectul prin secţiuni, potrivit regulamentului nostru? Nu! Noi avem numai lucrarea secţiunilor Adunărilor desfiinţate şi avem, lucru curios, şi doi raportori! Şi nu gîndim că în Parlamentul României sînt cel puţin o a treia parte de deputaţi cari n-au figurat în Adunările separate, cînd cestiunea rurale venise pe tapet; şi astăzi toţi, toţi, nestudiind cestiunea prin secţiuni, sîntem, pentru a vota, siliţi a ne mărgini numai în studiul onorabililor raportori ai desfiinţatelor Adunări! Cum, domnilor, la facerea reglementului nostru, cu toţii am recunoscut că modul uzitat de desfiinţatele Adunări de a se încredinţa cercetarea proiectelor numai unei secţiuni ad-hoc era viţios, că nu înfăţişa îndestulă garanţie pentru studierea cu maturitate a cestiunilor, cu toţi apoi am hotărît că în Parlamentul României toate proiectele, toate propunerile cele mai neînsemnate chiar, urma să se trimiţă la toate secţiunile Adunării spre a se studia prealabil de toți deputații; și tocmai cestiunea rurală, această cestiune vitală a țării noastre, noi voim să o otărîm fără nici o cercetare în secțiuni, fără raportul comitetului delegaților, într-alte cuvinte în chipul cel mai contrar regulamentului Adunării, în chipul cel mai opus unei conștiincioase cercetări! Și așa, domnilor, noi am discuta și am încuviința fără prealabilă cercetare un proiect de lege de la a căruia mare sau rea chibzuire atîrnă în bună parte viitorul țării noastre!

---

* au luat, zic *(M.O.)*.

Dar fie și așa, să facem în ședința plenară și publică aceea ce n-am făcut în secțiuni; să ne punem dar a studia legiuirile pe care sîntem chemați a le revedea. Prin urmare, să ne punem a cerceta, a vedea ce drepturi și ce datorii rezultă din aceste legiuiri și pentru proprietarii de moșii și pentru locuitorii de pe dînsele. Nu vă supărați, domnilor, că zic drepturi pentru locuitori. Acest cuvînt este scris în fruntea tuturor legiuirilor noastre. În zadar am protesta în contra acestui cuvînt. El este! Dreptul există! Țăranii nu sînt proletari, nu sînt salahori, nu sînt simpli chiriași pe moșiile noastre. Ei au dreptul de a locui, de a se hrăni pe moșiile noastre. Ei sînt uzufructuari pe anume cîtimi de pămînt otărîte de lege și izgonindu-i în totul sau chiar și în parte de pe aceste pămînturi lucrate de ei de sute de ani, stropite și rodite cu sudoarea, ba chiar adesea și cu sîngele lor, am face cea mai mare strîmbătate a secolului, o strîmbătate și mai mare decît aceea cînd populațiunea rurală s-a fost redus la robia rumâniei sau a vecinătății.

În zadar, la auzul acestor cuvinte, unii îmi vor striga: Comunism, socialism și Dumnezeu știe încă ce! Comunism! El nu există decît în imaginațiunea acelora carii sînt surzi la glasul dreptului și al naționalității, cari sînt orbi în fața reformei ce s-a făcut în toate țările unde proprietatea este cea mai sacră, în Francia, în Germania, și sub proprii noștri ochi în Austria și în Rusia.

Socialism, dacă socialism este, el nu există decît în insuși legile noastre de astăzi care asigurează țăranilor *le droit au travail*, dreptul la muncă, dreptul de a locui și a se hrăni pe moșiele noastre.

Zicînd aceste cuvinte, departe de mine ideea, departe de mine îndrăzneala de a voi a jicni sîntul și mîntuitorul principiu al proprietății. Să se știe bine, să se auză pretutindeni că și noi iubim și respectăm proprietatea, și noi o privim ca temelia societății, ca agentul cel mai puternic al civilizațiunii și al întăririi naționalității, și noi dar vom apăra-o cînd ea va fi atacată.

Însă, precum respectăm proprietatea, tot așa trebuie să respectăm și adevărul pre care ni-l arată istoria, adevărul că felul, că eserciţiul, că mărginile proprietății funciare au variat pururea după secoli, după țări și după legi.

Au în Transilvania nu esistă proprietate? Au în Bulgaria nu este asemenea proprietate? Ei bine, este ea una și aceeași în ambele țare? Au proprietatea în Austria și în Rusia, înaintea marei reforme a emancipării țăranilor, era ea tot aceeași cum ea este astăzi, după rezolvarea cestiunii rurale?

Un mare împărat, un binefăcător al omenirii, Alexandru II, în manifestul său despre emanciparea țăranilor ruși, zice într-un chip categoric: „Drepturile proprietarilor au fost pînă acum foarte întinse și foarte imperfect definite de lege, la care a ținut loc tradițiunea, obiceiul și bunul plac al proprietarilor".

Cînd împăratul rusesc a definit felul proprietății în Rusia, el prin aceleași cuvinte făcea și definițiunea proprietății în România.

Așadar, fără a pune la îndoială că fiecare din noi n-ar fi proprietarul, n-ar fi stăpînul moșiei sale moștenite sau cumpărate, sprijin că această proprietate teritorială a noastră este mărginită, este supusă la legi, la condițiuni altele decît acele la care este supusă proprietatea în Occidentul Europei. Și cînd zic aceasta, domnilor, nu zic nimic de la mine. Toate legiuirile din Principatele Române, vechi și noi, ne arată acest adevăr în chipul cel mai vederat. Să cercetăm ce drept ne dau titlurile noastre de proprietate, voiesc a zice hrisoavele de dăruire sau de întărire ale vechilor domni? „A lua din zece una din cîmp, din fînețe, din pomet, din pădure" [31] etc.

Iată, domnilor, drepturile noastre de proprietari, după chiar acturile noastre. Și iarăși după propriele aceste acturi fiecare locuitor de orișiunde era avea, pînă la legile rurale din secolul trecut, dreptul de a ara, de a cosi cît ar fi voit pe moșiele noastre, dînd numai dijmă. Iată ce zice hrisovul din 28 decembrie 1794 al domnului Mihail Șuțu [32]:

„Cînd locuitorilor de la un sat nu le va fi îndestulă moșia aceea unde șed ca să are în destul și să-și facă fîneață, dator să fie vornicelul satului să meargă să se arate la ispravnicii ținutul[ui] și ispravnicii făcînd cercetare, de se vor încredința cum că cu adevărat nu au loc în destul pe moșia unde șed de arat și de fîneață, să caute pe alte moșii care să mărginesc și prin știința stăpînului acelei moșii să le dea o bucată de loc de o parte, cît le va fi în destul pentru trebuința lor, unde să nu facă stricăciune și pagubă stăpînului moșiei, și să-i puie să are unul lîngă altul *, și să le ia stăpînul moșiei numai dijma, iar cu claca sau cu altele să nu-i supere și pămînturile ce le vor ara locuitori[i], atît pe moșia unde șed cît și pe locul ce li se va da pe moșia megiașă, luîndu-și și stăpînul moșiei dijma obicinuită, să nu fie volnic a le lua pămîntul, pînă cînd nu-l vor lăsa ei singuri de vechi** etc. Iar cînd vor vedea pe vreun stăpîn al moșiei îndărătnic și nu va voi ca să dea loc de arat***, pe unul ca acela ori de ce stare va fi să nu-l îngăduiască, ci să-l facă să înțeleagă a le da loc de arat, cum și de cosit"****.

Ei bine, domnilor, în fața cu aceste misive* și cu multe altele, putem noi sprijini că în principate proprietatea funciară seamănă cu proprietatea occidentală, cu proprietatea absolută? Cît pentru clacă, ea nu este nicidecum un drit al proprietății izvorîtor din acturile de dăinuire. Claca și la noi, ca pretudindea, este o urmare, un drit al feudalității, adusă din țărele occidentale în Ungaria și în Polonia și de acolo în Principatele Române. Claca, pînă la Regulamentul organic din 1832, a fost la noi, fără cea mai mică schimbare, aceeași cum a esistat în Occidentul Europei, și în special în mai multe provincii ale Franciei, de unde s-a întrodus și în Polonia. Voi cita întru sprijinirea ziselor mele o carte pe care domnul președintele consiliului [33] a citat-o de mai multe ori ca o bună autoritate: *Dicționarul politic* al lui Garnier Pagès [34]. Iată ce se zice în această carte despre clacă.

„Clăcile particulare constau în îndatorirea la care erau supuși în început șerbii și de la liberarea comunelor țăranii liberi către stăpînii lor, spre a cosi fînețele lor, spre a ara locurile lor de hrană, spre a face secerișele lor, culesul viilor etc.

---

* hrisoave *(M.O.)*.

Clăcaşul trebuia să fie încunoştinţat cu două zile mai nainte. Stăpînul său nu putea cere de la dînsul vreo muncă, nici înaintea răsăritului, nici după apusul soarelui, şi el avea dreptul de a se refuza la orice lucrare care ar fi putut pune viaţa sa în pericol, sau a-l îndemna a face ce este neonest, ori contrariu pudorii. Dar era rar ca clăcaşul să aibă îndestul curagiu pentru a se încerca de a se servi de un asemenea drept.

Clăcaşii munceau cu însăşi ale lor instrumente (unelte), şi se hrăneau cu de la sine mijloace. Cîteodată ei trebuiau să muncească cu boi, cu cai şi cu celelalte ale lor vite de jug. Clăcile regulat nu se puteau cere decît în cuprinsul moşiei; însă cele mai adesea ori stăpînii cereau ca clăcaşii să lucreze mai multe ore în depărtare de locuinţele lor.

Obicinuit numărul zilelor de clacă era hotărît, dar se întîmpla a semenea că ţăranii erau în voinţa stăpînului lor, şi aceasta se numea clacă nehotărîtă *(corvée à merci)*; cu toate acestea, aceste abuzuri au dispărut gradual. Regii opriră pe stăpînii moşiilor de a cere de la vasalii lor mai mult decît douăsprezece zile de clacă într-un an, adică trei zile de muncă mult într-o lună şi o singură zi în aceeaşi săptămînă".

Cine nu vede în aceste cuvinte deosebitele aşezăminte de 12 zile de clacă ale ţăranilor noştri pînă la Regulament inclusiv [35]?

Nu zică-se dar că claca sau boierescul era sau este o prestaţiune în muncă echivalentă a chiriei pămîntului. Căci, dacă ar fi fost aşa din început, pentru ce locuitorul străin ar fi putut ara şi cosi pe moşia mea numai cu condiţiunea dijmei, cînd locuitorul aşezat pe proprietatea mea era dator pe lîngă dijmă să-mi facă şi clacă? Rezultă dar din aceasta, o mai repet, că claca nu era răsplătirea pămîntului ce se esploata de ţărani, ci era numai un drit feudal al stăpînului asupra ţăranilor aşezaţi pe moşia sa, lipiţi pămîntului, *glebae adscripti.*

Suindu-ne apoi la originea clăcii, adică înaintea supunerii ţăranilor la şerbia rumâniei sau a vecinătăţii, noi găsim dovadă că claca nu era decît o muncă de bunăvoie ce locuitorii o făceau în folosul stăpînului *(seigneur, Grundherr)*, a preotului ori a sărmanilor comunei. Acest simţ pînă astăzi încă îl păstrează în Moldova cuvîntul clacă şi astăzi în districtele de peste Milcov se fac clăci, adică muncă de bunăvoie, plătită numai cu lăutari, cu jocuri şi cu pahare de vin, în favoarea fie a preotului, fie a învăţătorului sătesc, fie a vreunei văduve sau a unui sătean neputincios.

Boierescul în Moldova înseamnă muncă pentru boier, căci pînă la Regulament proprietarul birnic, adică ... neboier, nu avea drept să ceară boieresc de la ţăranii aşezaţi pe moşia sa.

Aşa era, domnilor, cu claca şi în Polonia şi în Rusia şi în toate ţările unde esistau legile slavone. Ea n-a devenit obligatorie decît după ce ţăranii s-au supus, după vechea espresiune, jugului robiei, după ce ori prin ocîrmuire, ori prin stăpînii moşielor, din locuitori liberi s-au prefăcut în rumâni, vecini, iobagi, podani etc.

Tot din obiceiurile şi legile slavone izvorăşte şi îndatorirea de a se da ţăranilor pînă la două treimi a moşielor. Această îndatorire nu este o născocire sau o deducţiune a comuniştilor şi a socialiştilor moderni. Ea se găseşte în toate urbarierele polone, ruseşti şi pînă şi prusieneşti, şi nicăieri această îndatorire nu s-a desfiinţat decît prin împroprietărirea desăvîrşită a ţăranilor pe locurile ce ocupau. La noi această îndatorire, consfinţită şi prin Regulamentul organic [35], se menţine şi astăzi chiar şi în părţile dezlipite ale Moldovei. Iată ce zice Contractul normal din Besarabia rusească, promulgat în 27 marte 1846:

„§ 2. La cele moşii unde stăpînitorii nu vor fi în stare a da ţăranilor trăitori la dînşii pămînt dupe măsura cuprinsă în § 1 pentru trei şi patru perechi de boi (adică 10 fălci şi 44 prăjini), li se dă voie a însemna pămînt fiecărui ţăran, pre cît va ierta întinderea sau cuprinsul moşiei, pentru o pereche şi două perechi de boi; şi după măsura unei aseminea împărţiri de pămînt ţăranii vor fi datori a lucra şi stăpîni* boierescul lor. Deci rămîne la voinţa stăpînilor, dacă vor voi, să împărţească moşia în trei deopotrivă părţi din care oprind una pentru sine celelalte două să le dea în folosul ţăranilor etc." [37]. Însă mi se va întîmpina: principatele sînt ţări române, în care a domnit şi domnesc legile române, şi aceste legi recunosc proprietatea absolută.

La aceasta voi răspunde: dar naţiunea română este de origină latină; însă aduceţi-vă aminte că secoli românii au trăit cu slavii, că mai mult timp ei au constituit un singur stat cu bulgarii [38]; însă aduceţi-vă aminte că mai multe sute de ani am avut şi în biserică şi în stat şi în scoale limba slavonă; însă aduceţi-vă aminte că am fost în dese şi neîntrerupte relaţiuni cu Polonia, de la care am împrumutat nu o singură lege. Prin urmare sînt în tot dreptul de a sprijini că şi în privinţa proprietăţii funciare am făcut împrumutări de la legile slavone. Şi aceasta nu o zic eu, nu o inventez eu. Iată, domnilor, ce ziceau boierii din Adunarea Obştească a Moldovei, cînd în 1817 a fost chemaţi a se rosti asupra felului proprietăţii în ţară din vechime.

„Pentru locuitorii moldoveni, aceştia au fost vecini (rumâni) moşnaşilor celor ce au avut moşiele lor, precum şi în alte stăpînite locuri, dupe sistema slavonilor" [39].

Ori de cîte ori boierii şi legislatorii noştri au fost chemaţi a face sau a preface o legiuire, şi mai ales în materie rurală, ei se uitau mai întîi la legile ţărelor megieşe, ţări slavone. Astăzi numai nu ne mai ţinem de acest obicei, şi tocmai atunci cînd ar trebui să ne uităm mai ales împrejurul nostru.

În vechime se făcea almintere. Iată ce zice arz-magzarul** boierilor moldoveni din 1805, adresat sultanului cu cerere de a se spori boierescul:

„În ţările străine ce se megieşesc cu noi şi două zile pe săptămînă şi cel mai puţin o zi pe toată săptămînă la alţii sînt îndatoraţi sătenii a lucra stăpînului moşiei" [40].

Aşadar, proprietatea funciară în principate este regulată dupe sistema slavonilor, şi chiar numele şi constituţiunea comunelor noastre rurale se datoreşte legilor slavone [40']; pînă şi numele vechi al comunei rurale, grămada satului, este împrumutat de la poloni, cari numesc comuna: gromado.

Dupe legile slavone, grămada, obştea, comuna, în stilul modern, este colectiv uzufructuarie pe pămîntul ocupat şi cultivat de ea, în opunere cu comuna occidentale, unde proprietatea este individuală. Acest drept al comunei slavone de a stăpîni de laolaltă şi de a împărţi numai anual pămîntul trebuitor între membrii comunei răspunde cu deplinătate la întîmpinările ridicate în sînul Comisiunii Centrale că adică în principate țăranul nu ar avea nici un drept asupra pămîntului esploatat de el, pentru că el nu-l tradă în moștenire copiilor săi [41].

---

* stăpînului (*M.O.*).

** Adresa.

Întîmpinarea aceasta, departe de a fi un argument contra, este un argument pro; ea dovedește că proprietatea funciară la noi este departe de a fi proprietatea occidentală. În adevăr, după legile slavone, țăranul idividual nu este uzufructariu pămîntului ce esploatează și prin urmare nici îl poate trece moștenire către urmașii săi; însă, ca compensațiune, la slavoni, comuna este uzufructuarie și așa comuna are totdeauna pămînt pentru toți membrii săi. Ce trebuie dar ca să moștenească copiii proprietate individuală de la părinții lor, cînd comuna se însărcinează a le da pămînt îndată ce ei ajung în vîrsta de a-l putea cultiva? De aicea vine că și chiar după Regulament fiecare însurățel are drept să ceară pămînt pentru hrana sa [42]. De aici provine că și chiar după Regulament fiecare moșie, pînă la două treimi a întinderii sale esploatabile, este supusă șerbiei către țărani.

Nu am obiceiul de a-mi împrumuta adesea argumentele mele de la onorabilul domn Emanoil Costache Iepureanu; însă astă dată deie-mi Domnia sa voia a face un împrumut din broșura sa dedicată Comisiunii Centrale și atingătoare de cestiunea țăranilor [43]. Și mai nainte, să-mi fie iertat de a zice că nimeni n-a caracterizat mai bine decît Domnia sa exercițiul proprietății funciare în Principatele Române.

,,Să căutăm, zice D[omnia] sa, a ne pătrunde acum adevăratul adevăr, precum se zicea într-un timp în Franța, și să petrecem pe un proprietar în timpul întrebuințării proprietății sale, din momentul cîștigării ei. Voi lua de esemplu titlul cel mai puternic a unei proprietăți, cumpărarea prin mezat de la instanțiile supreme a țării, ca să putem mai cu tărie respinge toate teoriile de pacate moștenite ce se ridică din vreme în vreme. Așa: chiar eu cu multe jertfe am cumpărat moșia Iepurenii, ca o moșie veche a familiei, și mi s-a dat un act în toată forma pe o proprietate de 4000 fălci; întreb dar dacă cu asemenea titlu mai pot avea pe cineva de conproprietar? Cu buna samă că nu, căci am devenit proprietar pe nici un parmac mai puțin decît 4000 fălci!

De a susține o teorie contrarie ar fi o lovire în drepturile proprietății și dar declar de mai înainte că orice soluție trebuie să menție dreptul proprietății neatins; dar, o dată ce mi s-a înmînat de către instanția țărei actul proprietății, am făcut și eu aceea ce oricare cumpărător face, adică: a trebuit să mă duc să mă pun în stăpînirea proprietății cumpărate și să mă folosesc de ea. Să propunem un moment că cumpărătorul ar fi fost un strein, locuitor dintr-acele staturi unde legile proprietății predomnesc în toate întinderea lor, fără ca ea să mai fie expusă la rezolvarea unor chestii de acest fel. Streinul ajungînd la moșie, într-un capăt al ei a găsit un minunat loc, de care și voi de-ndată să dispuie pentru sămănături de pîne albă; vechilul moșiei însă îi declară neputința, arătîndu-i o întindere de loc îmbrăzdată, pe care a calificat-o apoi de pămînt a cotului cutare. Streinul nostru ar fi stat puțin pe gînduri. Mergînd apoi spre celălalt capăt al moșiei, ar fi găsit în mijlocul pădurii o întinsă poiană, cu un sat pe ea. Cu bună samă nemulțumirea lui ar fi fost și mai mare, dacă arătînd dorința a-l strămuta de acolo s-ar fi văzut iarăși întîmpinat de vechilul moșiei că după mai multe încercări a proprietariului de mai înainte ca să-l strămute din pădure la cîmp, însă cu toată strîmtoarea lor ei sînt deprinși la pădure și că nu vor să-și lase vetrele lor. În mijlocul moșiei apoi a găsit un alt sat. Streinul nostru, pre care să-l presupunem înzestrat cu toate cunoştinţele de iconomie rurală şi de o bună administraţie, ajungînd acasă, şi-ar fi întins harta pe masă şi-ar fi căutat să-şi aducă aminte impresiile călătoriei sale pe moşie; iată, dacă nu ne înşelăm, cea întîi impresie care a trebuit să i se înfăţişeze :

« Mi s-a zis că am cumpărat o proprietate de 4000 fălci şi cu toate acestea mă văd oprit a întrebuinţa acele locuri cum mi-ar conveni mai bine; de altă parte am găsit în pădurea mea aşezaţi o mulţime de oameni, cari-mi strică pădurea şi pe cari nu-i pot da afară. Cu bună samă, ar fi adăogat în gîndul său, că oamenii aceia în ţară n-au o idee adevărată de proprietate, căci la mine în ţară, cumpărînd o moşie, n-am decît a observa regulile poliţieneşti şi de acolo apoi sînt proprietar absolut ».

Dacă streinul ar fi fost un englez, s-ar fi alunecat a întreba : Cînd se sfîrşesc anii posesiei cu aceşti oameni ce i-am văzut aşezaţi pe moşie? Ar fi dobîndit drept răspuns că aceasta posesie n-are sfîrşit. Şi de ar fi fost vreo zi de sărbătoare şi gramada copiilor satului s-ar fi găsit adunată pe lîngă scrînciob, vechilul ar fi putut să-i adauge că, dintre aceştia, cîţi vor trăi au să ajungă a se hrăni pe moşie; streinul înspăimîntat ar fi strigat că cu acest chip i s-ar duce toată moşia şi că lui nu i-ar mai rămînea nimic cu vreme. — Nu, domnule, i-ar fi răspuns vechilul; o treime din locurile de hrană tot îţi va rămînea pentru întrebuinţarea personală.

Cerem iertare de la cititorii noştri, că ni servim de acest mod de argumentaţie ca să punem în adevărată lumină starea lucrurilor, şi urmăm înainte cu închipuirea împrumutată că cumpărătorul ar fi fost un strein. Negreşit el ar fi aflat că în contra pămîntului ce văd * folosindu-se alţii avea şi el drept de a se bucura de o cîtime de muncă; dar nu ni trebuie multă perspicacitate şi oricare din noi poate să înţeleagă că tranzacţia impusă astăzi este vederat spre paguba şi dărîmarea proprietăţii, căci la ce se reduce în sfîrşit lanţul de legătură între proprietar şi locuitori? Proprietarul pe de o parte-şi vede din an în an lanurile boiereşti împuţinate, sustrase facultăţii sale de întrebuinţare şi alienate oarecum sub forma de schimb în contra unei munci ce are şi el drept a o reclama de la locuitori şi urmaşii lor. Dintr-acestea rezultă mărginirea absolutului drept de proprietate, în privinţa locuitorilor: 1. Că proprietarul este silit a îngădui stăpînirea locuitorilor pe pămînturile ce le-a găsit într-a lor dispoziţie cînd a cumpărat proprietatea. 2-lea. Este dator să înzăstreze şi pe copiii lor pînă la concurenţa de două treimi; aceasta tranzacţie intră în categoria acelor designate prin dritul roman sub formula de *ut fueras*, cu deosebirea că tranzacţia de faţă este impusă de o lege. Cui este oare astăzi mai folositoare? Înţelegem tare bine că, în vremele trecute, cînd comerţul nu era încă dezvălit în ţară, cînd marfa monedei era rară, cînd tranzacţiile se făceau ca în toate stările primitive mai mult în schimb; atuncea, credem, necuviinţile nu erau atît de mari pentru proprietate. Astăzi însă cînd pămîntul a cîştigat în valoare, cînd capitalurile de exploataţie s-au înmulţit, cînd avem toată speranţa de a atrage capitalurile streine, îndatoririle impuse astfel proprietăţii nu pot decît să fie în prejudiciul proprietăţii, nu numai pentru prezent, dar într-o proporţie şi mai mare încă pentru viitor, căci, proprietarul fiind silit a fi răşluit** din an în an pentru înzestrarea nouălor generaţii şi primind din contra muncă în schimb, lesne se poate vede că în prevederea înmulţirii fireşti a populaţiei şi a îmbunătățirii sistemului nostru de agricultură, chemînd în ajutor mașinile care înlocuiesc o mare parte de brațe, negreșit că proprietatea are toată perspectiva de a se sui în valoare, în vreme cînd toate probabilitățile ne fac să presupunem scăderea valorii muncii. Așadar, cu toate foloasele amăgitoare de care se bucură astăzi proprietarii, schimbul ce li este impus pentru prezent și viitor constituie cea mai vătămătoare călcare a principiului de proprietate.

---

* Citeşte : vede.

** Micşorat, ciuntit.

Să venim iarăși la streinul nostru, căruia nu i-ar fi trebuit mult timp ca să-și dea seama de condițiile defavorabile în care a văzut pusă proprietatea sa și luînd *ad litteram* îndatoririle locuitorilor către proprietari, prescrise prin legile țării, fără să aibă experiența țărei despre abaterile îngăduite de către o administrație slabă, nu știu dacă ideea cea întîi ce i s-ar fi înfățișat în minte, oricît de filantrop ar fi putut fi, ar fi fost aceea de a îmbunătăți soarta locuitorilor? Noi credem din contra că toată preocuparea sa ar fi țintit la găsirea de mijloace cum să-și emancipeze proprietatea sa.

În adevăr, ar fi putut să-și zică că în Europa noastră civilizată, cu păraie de sînge ni-am apărat proprietățile noastre în contra ideilor socialiste, în contra dreptului de lucru (*droit au travail*, vezi art. 117, lit. A) reclamată de noii reformatori, și aici în țară găsesc acest drept în totul necompatibil cu principurile societății moderne, nu numai tolerată de guvern, dar și înscrisă cu litere mari în legile țărei.

Dacă streinul nostru s-ar fi încercat să ademinească locuitorii așezați pe proprietatea sa, proclamîndu-le principiu[l] libertății muncii, declarîndu-le că ei sînt liberi a se strămuta de pe moșia sa oriunde li-ar plăcea, cel mai prost locuitor i-ar fi răspuns: Noi, domnule, și astăzi sîntem slobozi să ne ducem unde ne va plăcea; d[umnea]ta însă n-ai dreptul să ni alungi! Rezultă însă dintr-aceasta că definiția proprietății din legile civile la noi este numai o literă moartă și că nu există la noi în fapt proprietari tot cu aceleași drepturi ca și în alte staturi? Nu, căci oricine posedează o proprietate nelocuită, dreptul său nu este mărginit decît prin restricțiile prevăzute în toate legislațiile, reclamate de interesul comun, iar pentru moșiile locuite, pe lîngă îndatoririle proprietarului către locuitori sus descrise, și anume:

a) îndatorirea de a lăsa pe locuitori nestrămutați în vetrele și pămînturile posedate de ei,

b) îndatorirea de a înzestra însurățeii pînă la o cîtime de două treimi; trebuie să mai adăogăm și c) mărginirea dreptului de a-l putea depărta de pe moșie, decît numai la cazurile anume prescrise de legi"[44].

Însă pentru ce și domnul Manolachi Costache să nu se trateze de comunist, de socialist, de mîncător de moșii, cum se tratează toți acei ce n-au fericirea de a crede în proprietatea absolută a stăpînilor de moșii și în libertatea brațelor țăranului? Pentru ce, ni se va răspunde, să primim teoriile domnului Costache? Au ele nu pot fi greșite ca și ale dumitale și a fiecărui altul din d[umneavoa]stră, cari voiți a înființa pe moșiele noastre dirituri țărănești!?

Ei bine, domnilor, las pe domnul Manoil Costache Epureanu de o parte și voi chema în ajutorul, în sprijinul drepturilor țăranilor pe alți martori, pe care negreșit nici unul din d[umnea]voastră nu va putea a-i trata de adăpați în idei subversive, nu-i va putea califica de revoluționari, de comuniști, de socialiști etc. și în fine cum se califică toți aceia cari comit crima de a reclama și în România reforma ce s-a făcut în Prusia de Stein[45] şi Hardenberg[46], în Austria de împăratul Franţ Joseph, în Rusia de Alexandru II.

Cum ştiţi, domnilor mei, Tractatul de Paris la art. 23 zice :

„Legile şi reglementele de astăzi se vor revedea; spre a se întocmi o deplină înţelegere asupra acestei reviziuni, se va numi o comisiune care se va aduna la Bucureşti, cu un comisar al Înaltei Porţi ... Însărcinarea acestei comisiuni va fi de a cerceta şi a afla starea de astăzi a ţărilor susnumite şi de a arăta bazele viitoarei lor organizaţii".

Art. 24 adaugă :

„Sultanul făgăduieşte că va chema îndată în fiecare din aste două ţare (principatele Moldavia şi Ţara Românească) o Adunare într-adins pentru aceasta, alcătuită din reprezentanţii tuturor intereselor şi tuturor stărilor de oameni ale naţiunii. Aceste Adunări vor fi chemate pentru sfîrşitul de a rosti dorinţele poporului asupra chipului de organizaţie definitivă a ţarelor lor".

Art. 25 mai zice :

„Comisiunea, luînd în băgare de seamă părerile celor două Adunări, va trimite fără întîrziere la reşedinţa congresului lucrările sale. Înţelegerea definitivă întru aceasta cu puterea suzerană se va aşterne în scris în o convenţie încheiată la Paris între părţile alcătuitoare"[47].

Toate acestea s-au făcut; şapte comisari s-au întrunit în Bucureşti; Adunările Ad-hoc au fost convocate. Fiecare clasă a poporului şi-a rostit dorinţele sale. Comisiunea internaţională din Bucureşti, ascultînd cererile naţiunei, studiind starea lucrurilor şi a legilor din principate, şi-au făcut raportul către congres. Pe bazele, pe studiele acestui raport au urmat apoi Convenţiunea din 7/19 august 1858, a căria sîntem astăzi chemaţi de a dezvolta una din cele mai mari şi mai binefăcătoare închiezăşluiri : îmbunătăţirea soartei ţăranilor. Cum ştiţi, domnilor, în Adunarea Moldovii cestiunea rurală a fost tratată şi în deosebitele comitete şi în şedinţă plenară; ea a dat loc la dezbateri foarte lungi şi foarte oragioase *. S-au format nu mai puţin decît unsprezece opiniuni[48]; şi cu toate acestea rezultatul a fost foarte negativ, căci, nici una din propuneri nedobîndind majoritate, toate s-au trimis comisiunii internaţionale, ca ea să aprecieze, ca streinul să hotărască ! Ce mai mare dovadă despre greutatea cestiunii, despre importanţa procesului şi despre nematuritatea noastră de a-l putea otărî ! Dea Dumnezeu ca această apreţiaţiune a mea să iasă greşită şi ca Adunarea Electivă, dezlegînd nodul gordian într-un chip drept şi naţional, să dovedească că ea este mai înţeleaptă, mai matură şi mai patriotică decît a fost Adunarea mumă !

Comisiunea internaţională primind deosebitele păreri ivite în Adunarea Ad-hoc a Moldovei, în privinţa cestiunei rurale, a însărcinat cu studiarea lor un înadins comitet compus de comisarii Franciei, Prusiei şi Austriei, domnul baronul Talleyrand Périgord, domnul baron Richthoffen şi domnul Liehman de Palmerode[48'].

Acest comitet, cercetînd cestiunea şi legislaţiunea în vigoare şi deosebitele opiniuni emise în sînul Adunării Moldovii, şi-a făcut raportul său către comisiunea internaţională, care şi ea, preţuind greutatea cestiunii, a supus-o Congresului de Paris. Daţi-mi voia să vă comunic acum în traducţiune opiniunea comitetului despre starea legală a cestiunii, despre

---

* Furtunoase (fr. *orageux*, ~*se*).

drepturile proprietarilor și a țăranilor la noi și mai cu deosebire despre felul proprietății în principate. Iată:

„Propunerea formulată de deputați[i] clasei țăranilor clăcași de a dobîndi dreptul să răscumpere claca și să devie astfel proprietari ai pămîntului ce cultivă astăzi sub titlul de uzufructuari, supuindu-se la niște dări fixe, făcute în muncă sau în bani, această propunere a ridicat în Divan și în țară o cestiune socială a cărei soluțiune a fost amînată pînă astăzi și care se poate considera cu drept cuvînt ca una din cele mai grave ce s-a agitat de mai mult de un secol în principate; lungile dezbateri ce s-a urmat în sînul Divanului se află în procesele-verbale nr. XXVIII și XXIX de la 18 și 19 decembre.

Importanța materiei obligă pe comisarii Austriei, Franciei și Prusiei a intra în o cercetare mai specială a cestiunii și a expune toate dificultățile de care e încungiurată. Ar fi anevoie de a se pronunța cineva dacă, din originea ei, proprietatea fonciară în principate a fost constituită pe principii analoage cu acele recunoscute în occident; căci bazele ei și drepturile reciproce ale stăpînilor moșiei și ale țăranilor cultivatori erau atunci așa de puțin definite, încît ar fi mai peste putință de a le analiza astăzi, punîndu-se în punctul de vedere european al dreptului de proprietate.

Așezămîntul acela *(glebae adscripti)* care robește pămîntului pe populațiune[a] supusă clăcii stăpînești, aci fixe, aci dupe diferința condițiunilor populațiunii, era în vigoare în al 17-lea secol. Principele Constantin Mavrocordat, în 1749, săvîrși un însemnător început de reforme în favoarea vecinilor, cari formau o parte din populațiunea rurală. Aceștia, reduși atunci într-o stare aproape de a robiei, fură asimilați cu țărani[i] lipiți pămîntului[49] și care urmară a fi tot astfel pînă la Regulamentul organic, dupe cum o dovedește art. 18 din hrisovul promulgat în 1827 de principele Ioan Sturdza[50].

Claca era hotărîtă atunci de 12 zile simple, adică de la răsărit pînă la apusul soarelui și cîteva transporturi sau podvede.

Regulamentul organic, deși au păstrat unele restricțiuni în libertatea individuală a țăranilor, i-a liberat însă de lipirea la pămînt, recunoscîndu-le, pentru prima dată, dreptul de a părăsi satul căruia erau lipiți[51].

Stăpînii moșiilor fură îndemnizați de aceasta prin următoarele avantagie:

a) Restrîngerea pămîntului dat țăranilor[52].

b) Sporirea clăcii, care din 12 zile simple a fost transformată în muncă asupra unei oarecari întinderi din pămîntul de lucru, precum a prăși, a cosi, a secera, care muncă, mulțumită abuzivei interpretări date celei vechi, cere astăzi aproape încincit numărul zilelor de mai înainte[53].

c) Confirmarea (întărirea) monopolurilor senioriale (ale stăpînului) asupra vinului, rachiului și așezarea monopolurilor cărnii, pîinii etc., ceea ce face că țăranul nu poate nici chiar a ține și a consuma vinul ce scoate din propria lui vie[54].

d) Dreptul recunoscut stăpînilor moșiei de a scuti de orice contribuțiune și de orice sarcină către stat o a zecea și mai adesea o a cincea parte din populațiunea agricolă așezată pe moșiele lor, și aceasta spre a exploata munca lor în folosu-le[55].

Cu toate acestea Regulamentul nu a deposedat cu totul pe țărani de pămîntul ce ocupau pe moșiele boierilor și pe ale mănăstirilor și legea a stipulat și definit lămurit cîtimea de muncă și felul de îndatoriri la care erau supuşi către proprietari. Mulţumită însă la nepăsarea guvernelor, interesate cu mult mai mult a menaja pe boieri decît pe ţărani, mulţumită corupţiunii subadministratorilor, a căror alegere însă era lăsată a se face de către însuşi ţăranii, cu scopul de a le da apărători contra împilărilor proprietarilor şi arendaşilor, s-au văzut îndată toate dispoziţiunile binefăcătoare închezăşluite de Regulament în favoarea populaţiunii rurale, s-au văzut toate călcate şi căzînd în desuetudine.

Acţiunea guvernului fu cu totul paralizată pe la ţară, ţăranii fură lăsaţi la bunul plac al proprietarilor şi un fel de drept feudal fu reintrodus în Moldavia.

Această stare de lucruri atrăgînd băgarea de seamă a Înaltei Porţi şi a curţii Rusiei, o comisiune de boieri mari fu instituită în 1850, în urma Convenţiunii de [la] Balta-Liman[56], cu scopul de a pune capăt abuzurilor ce apăsau pe populaţiunea agricolă.

Raportul chiar al acestei comisiuni constată pe deplin abuzurile şi suferinţele ţăranilor maltrataţi atît de subadministratori, cît şi de proprietari şi de arendaşii lor etc. etc.

În urma lucrărilor acestei comisiuni, o nouă lege, destinată a asigura mai bine pe ţărani contra abuzurilor şi a defini mai bine drepturile şi datoriele reciproce a ambelor părţi, fu publicată în Moldavia în 1851[57]. Cu toate acestea, această lege n-a răspuns deloc la scopul care o dictase; şi ridicînd pentru întîia dată ţăranilor dreptul ce aveau, în virtutea tuturor urbarielor şi chiar a Regulamentului organic, de a preface claca în bani, această lege n-a făcut decît a continua să favorize apăsarea clăcaşilor de către proprietari şi mai cu seamă de către arendaşii lor.

Comisarii Austriei, Franciei şi Prusiei se cred datori a da o ochire asupra dispoziţiunilor principali a legii din 1851, astăzi în vigoare.

Conform aşezămîntelor anterioare şi unei legi votate mai înainte de Obşteasca Adunare[58], legea aşează trei categorii de relaţiuni între proprietarii moşielor şi ţărani. Astfel în ţinutele de cîmp, ţăranul, pentru partea de pămînt ce i se cuvine de la proprietar, este supus la clacă sau la o muncă obligatorie pe o oarecare întindere a pămîntului şi la oarecare cărături. În părţile muntelui ţăranul nu este supus, pentru aceeaşi parte de pămînt, decît la o rentă fixă anuală, şi a cării maximum nu poate trece peste cifra de 98 lei[59]. Pe moşiele răzeşilor sau proprietari[lor] mici în devălmăşie, cultivatorul are facultatea de a plăti claca în bani, dupe preţurile localităţii.

Monopolurile sînt ţinute în folosul proprietarului. Din parte-i şi acesta nu are dreptul de a pretinde de la ţărani nici o plată pentru ograda caselor şi pometurile lor; nu are dreptul de a deposeda pe ţărani de părticelele lor de pămînt sau de a schimba fără voia lor aceste părticele pe alte petice de pămînt, şi afară de acestea este îndatorit de aceeaşi lege a da la toţi ţăranii însuraţi aşezaţi pe moşia sa, sau cari s-ar însura pe viitor, nouă părţi de pămînt pînă la împlinirea a două treimi din întinderea cultivabilă a moşiei sale. Aceasta îndatorire nu priveşte şi pe răzaşi[60].

Proprietarul nu are dreptul de a depărta pe un ţăran de pe comuna sa, decît numai în urma unei cercetări *(enquête)* formale, a unei deciziuni a Consiliului de Miniştri sancţionată de domn, pentru cauză de perturbare a ordinii; şi chiar în acest caz proprietarul este dator a-l despăgubi de casa şi plantaţiunile lui.

Cu toate acestea, păstrînd claca ca dajdie obligatorie şi legală, datorită de cea mai mare parte a populaţiunii rurale, adică de cultivatori, tuturor judeţelor de cîmp[61], legea aceasta nu şi-a îndeplinit scopul şi nici unul din abuzurile pe cari legislatorii din 1851 voiseră a înlătura n-a putut fi stîrpit.

De aceea, întîia şi unica propunere ce a formulat în Divan deputaţii ţăranilor clăcaşi, ca comitet al clasei lor, a fost de a se răscumpăra claca, de a se desfiinţa monopolurile şi a se aşeza autorităţile comunale, în alte cuvinte, de a fi recunoscuţi, prin o despăgubire a muncii, ca proprietari definitivi a părţilor de pămînt care sînt astăzi în posesiunea lor[62].

Comisarii Austriei, Franciei şi Prusiei, deşi constată cu părere de rău că propunerea ţăranilor e scrisă într-un stil arzător, emfatic şi de ură, care nu poate veni din peana deputaţilor clăcaşi, trebuie însă să recunoască, că condiţiunea mizerabilă a populaţiunii agricole a Moldaviei merită cu atît mai mult atenţiunea puterilor, cu cît acţiunea guvernului este nulă pe la ţară şi cu cît desele schimbări ale personalului administraţiunii a contribuit foarte mult a mări abuzurile.

Majoritatea deputaţilor clasei boierilor proprietari mari, în număr de treisprezece deputaţi, s-au crezut datori a apăra într-o lungă espunere istorică drepturile proprietăţii fonciare, fără însă a nega legitimitatea plîngerilor ţăranilor contra abuzurilor.

Reclamînd libertatea individuală pentru ţărani, proprietarii mari au în vedere a desface proprietăţile lor de îndatorirea de a da ţăranilor pămînturi pînă la împlinirea celor două treimi a întinderii cultivabile a moşielor lor; ei merg încă pînă a pretinde să le poată lua înapoi părticelele de pămînt ce posed astăzi.

Dacă această cerere a boierilor s-ar primi, ar împovăra foarte grav condiţiunea ţăranilor, reluîndu-le pămînturi ce ei au cultivat şi care prin munca lor au dobîndit un preţ mai presus de claca legală. Apoi ar da naştere vagabondagiului în clasa rurală deposedată. Cu toate acestea, deşi contestă comunelor rurale cele mai mici drepturi asupra pămîntului moşielor lor, aceeaşi majoritate a proprietarilor mari s-a văzut obligată a recunoaşte trebuinţa de a se desfiinţa claca sau munca îndatoritoare şi a se stabiliza ţăranii, fără însă a defini ceea ce înţelegea cu această vorbă.

Minoritatea proprietarilor mari, unsprezece deputaţi, s-a mărginit a constata necesitatea ce era a preface în rentă claca la care ţăranii sînt supuşi, lăsînd la viitoarea Adunare Legislativă dezvoltările şi amănuntele reformei[63]. Tot această concluziune, sub o formă mai esplicită, a fost asemenea adoptată de majoritatea comitetului proprietarilor mici, cari au consacrat un principiu al cărui echitate e foarte contestabil[ă], acela al uniformităţii dării datorite proprietarilor de către ţăranii cultivatori[64] aşezaţi pe moşii de cîmp sau de munte, fie ale boiarilor, fie ale monastirilor, fie ale răzaşilor.

Mai mulţi deputaţi de oraşe şi ai clerului au sprijinit propunerea deputaţilor din clasa ţăranilor clăcaşi.

Nici una din propunerile făcute de diferitele comitete n-a dobîndit majoritatea în Adunarea Generală, care, prin urmare, n-a putut emite un vot asupra cestiunii.

Însă din toate propunerile care s-au ivit în Divan, oricît de contradictorie ar fi, a rezultat un fapt pozitiv, pe care toate clasile l-au admis: necesitatea urgentă de a îmbunătăţi condiţiunea populaţiunii rurale, luîndu-se de baze a noii reforme desfiinţarea clăcii prin despăgubire şi constituirea ţăranilor în proprietari fonciari. Divanul nu s-a putut înţelege şi a se învoi numai asupra acestor punturi: asupra cîtimei de pămînt ce ar fi să se dea, epoca oportună și modul aplicării legii și despăgubirea ce ar fi a se acorda proprietarilor de moșie.

Acest rezultat negativ, lipsa de înțelegere asupra unei măsure recunoscute în unanimitate ca indispensabile, dovedește încă o dată că dacă această reformă se lasă a o face numai părțile interesate nu se va săvîrși niciodată cu dreptate și cu mulțumirea tuturor.

Cestiunea condițiunii sociale a țăranilor a trecut de un secol încoace prin diferite faze, dar nici un guvern n-a știut să asigure bunul trai al populațiunii rurale, nici a preîntîmpina răul care astăzi începe a lua așa de mari proporțiuni. Emanciparea țăranilor Transilvaniei și Bucovinei, unde pînă în 1848 se aplica ponturi mai ca acelea ale Moldaviei, și mai cu seamă marea reformă ce se operă azi în Rusia, fac încă și mai indispensabile și mai urginte completa emancipare a populațiunilor rurale ale principatelor. Dar, pentru ca cestiunea să aibă o soluțiune echitabilă și completă și pentru ca această soluțiune să poate aduce toate roadele dorite, trebuie ca condițiunile guvernamentale ale principatelor să fie cît prin putință mai asigurate; trebuie ca această țară să aibă mai înainte de toate un guvern tare, constituit și la înălțimea datorielor ce-i impune marea reformă, cerută de cestiunea cea mai importantă pentru viitorul țarei". Iată ce zic comisarii!

Însă mi se va întîmpina că sîntem autonomi, că cestiunea rurală este o cestiune dinlăuntru, că nu sîntem îndatorați de a ne ținea de cele zise și socotite de străini și că prin urmare putem otărî cum vom voi despre soartea țăranilor. Am luat seama că de trei ani, de cîte ori se atinge de a prelungi cestiunile pe care art. 46 din Convențiune[65] le cere a fi hotărîte cu grăbire și în avantagiul mulțimei, de a asigura libertățile publice, de a sfărîma scutirile, privilegiele și monopolurile care pînă astăzi apasă populațiunile noastre — bunăoară monopolul băuturilor —, într-un cuvînt de a pune un capăt durerilor trecutului și de a ne ridica națiunea prin ridicarea claselor rurale, a căror soarte s-a recunoscut ca rea de către întreaga Europa, noi totdeauna întîmpinăm că sîntem autonomi și foarte autonomi; și că vom face ce vom voi și cînd vom voi. Dar cînd se atinge de a ne numi patria cum au numit-o strămoșii noștri, de a efectua Unirea principatelor nu numai pe hîrtie, dar și în faptă, de a mai tăia unghiele jurisdicțiunii consularie, de a face ca măcar în țara noastră străinii să ne respecteze, o! atuncea zicem că sîntem foarte puțini autonomi și necontenit ni se recomandă respectul tractatelor și al Convențiunii!

Fie, domnilor, voi lăsa de o parte pe străini; mă lapăd și de domnul Talleyrand și de domnul Liehman și de domnul Richthoffen și voi chema în ajutorul drepturilor țăranilor o autoritate pămînteană, voi chema pe un cineva a căruia mărturie și drit de a vorbi în cestiune nimeni din noi nu le va putea contesta. Acest cineva este însuși legislatorul așezămîntului din 1851, este însuși domnul Moldovei Grigorie Alexandru Ghica V. V., carele, ca autorul legii, mai bine decît oricine altul, poate să ne spuie care sînt drepturile și îndatoririle țăranilor așezate prin acea lege.

Cum știți, domnilor, înainte[a] încă a încheierii Tractatului de Paris, înaintea convocării Adunărilor Ad-hoc, Poarta Otomană se socotise în drept de a da, de a octroia* Principatelor Române o Constituțiune. Această Constituțiune, la care unii din reprezentanții puterilor garante își și daseră consimțămîntul lor, fu așternută în protocolul încheiat în Constantinopole la 11 februarii 1856 [66].

---

* Acorda (fr. *octroyer*).

În acel timp Poarta voia a atrage în favoarea sa simpatiele populațiunilor noastre rurale, fiindcă în boieri ea nu avea credință, socotindu-i devotați Rusiei. Ea dar se otărî a se ocupa îndeosebi cu îmbunătățirea soartei țăranilor români, eliberîndu-i de clacă și făcîndu-i proprietari.

Iată ce Turcia proiecta pentru dînșii în art. 17 din sus-citata Constituțiune: „Relațiile între proprietari și țărani se vor regula într-un chip drept, în cît se va putea prin învoială. Claca și șerbiele personale (podvezile, zilele de meremet) ce mai esistă încă, fie sub orice numire, se vor declara de răscumpărabile prin o lege specială, care se va decreta și esecuta cel mult pînă într-un an, așa încît cu totul să înceteze pînă într-un scurt timp" [67].

Acestea se ziceau la începutul anului 1856. Dacă Constituțiunea projectată de Înalta Poarta s-ar fi pus în lucrare, țăranii români în cursul anului 1857 ar fi fost liberi de clacă și proprietari.

Noi sîntem însă în 1862 și încă deputații români discută ce trebuie să facem pentru țăranii români!

Și apoi ne mai tînguim că țara nu merge înainte și că se cere reforma legii electorale!

Însă dacă art. 17 din proiectul de Constituțiune al Turciei era de o mare binefacere pentru țărani, erau alte articole din acest project care jicneau drepturile și interesele României.

Atuncea domnul Moldaviei se otărî a apela la Congresul de Paris în contra lucrărilor din Constantinopole. El luă în studiu Constituțiunea turcească articol dupe articol și lîngă fiecare adaose observațiunile sale [68].

Viind la art. 17, atingător de cestiunea rurală, și cedînd influinților miniștrilor săi și solicitațiunilor proprietarilor îngrijați de reforma turcească, domnul Ghica combătu răscumpărarea clăcii, într-alte cuvinte împroprietărirea țăranilor; însă aceasta o făcu trăgîndu-și argumentele din legea actuală, pe care el o declara ca cea mai bună pentru locuitori, fiindcă le asigura nu numai prezentul, dar și viitorul chiar al generațiunilor celor mai depărtate.

Iată propriele cuvinte ale domnitorului:

„Legislația actuală a lămurit tot aceea ce vechea legislație avea întunecat, pentru a lăsa cît s-ar putea mai puțin loc arbitrariului. Ea a desființat dijma, care dă o idee de șerbire și de vasalitate...

Așadar, după legea aceasta, fiecare țăran are partea sa otărîtă de arătură, de fîneață și de pășune; în adevăr el nu e proprietar asupra acestora, însă are dreptul de a se folosi de rodurile lor, el nu poate înstrăina acest pămînt, dar și proprietarul nu poate nici a i-l lua, nici a i-l schimba după planul său...

Acolo unde pămîntul trebuincios nu este de ajuns pentru a îndeplini partea otărîtă a fiecărui țăran, el se împarte în trei părți, dintre care două sînt ale țăranilor și a treia a proprietarului; în acest caz scade și lucrul în proporție...

Afară de aceasta, fiecare țăran are pentru locuința sa o îngrăditură de 360 stînjeni cuadrați, pe care îl lucrează precum voiește...

Acesta e regimul de față. Se poate ca la punerea lui în lucrare să fie oarecare abuzuri; dar așa e soarta tuturor legilor; oricum ar fi, aceasta e un progres și chiar țăranului i se dă mari foloase...

Se cade oare a ne atinge de astfel de condiţii? E oare de folos ţaranului de a schimba soarta lui de uzufructuar sau de posesor cu acel de proprietar?!

Dar mai întîi care va fi chipul de răscumpărare adoptat în această lege specială, care după art. 17 va trebui a fi pusă în lucrare înainte de un an?

În aceasta se întîmpină greutatea chiar dintîi. Ţăranul va trebui el să plătească deodată capitalul pentru toate? Asta nu se poate nicidecum. Sau să plătească dobîndă pe fiecare an, fără a fi dator cu capitalul? Condiţia nu se schimbă şi nu aduce nici un progres în starea actuală a lucrurilor.

Să zicem chiar că i se va da degeaba pămîntul ce el lucrează acum; în puţini ani ţăranul proprietar va trebui să împărţească partea sa spre a o da copiilor săi; sau, suferind consecuinţele greşelelor sale sau a pagubelor neprevăzute, el o va vinde şi va rămîne atît el, cît şi familia sa lipsit de toate mijloacele de vieţuire.

Proprietarul care va fi cumpărător nu va fi mai mult îndatorit de a-i da un alt pămînt, precum dupe legislaţiunea de astăzi el este îndatorit de a da fiecăruia, chiar de ar fi şi mai mulţi într-o singură familie, cîte o parte de pămînt"[69].

Chiar[*] textul legei este atît de chiar[**] şi de lămurit, cînd comisiunea internaţională, aceea care a fost însărcinată de Tractatul de Paris de a studia starea lucrurilor, recunoaşte că după legile în vigoare ţăranul este uzufructuar pe legiuitele sale fălci sau pogoane şi că proprietarii de moşii sînt datori de a da însurăţeilor pămînt pînă la două treimi a moşiei, cînd însuşi legislatorul din 1851, în conformitate şi cu legea regulamentară, vine şi esplică legea şi recunoaşte drepturile ţăranilor, cum am putea acum noi, deputaţi ai Parlamentului român, noi, reprezentaţiunea legale a României, noi cari sîntem datori a apăra drepturile mai ales ale acelora cari nu sînt aice reprezentaţi, cum am putea, zic, a veni acum şi a tăgădui drepturile străvechi ale ţăranilor, garantate prin toate legile vechi şi noi, dreptul de a fi uzufructuari pe legiuitele părţi de pămînt ce le exploatează? Şi cum am socoti că, cu cea mai mică umbră de dreptate, am putea izgoni pe ţărani din locurile lor, din drepturile lor, şi a le zice să se mulţumească cu darea de 1, 2 sau 3 pogoane de om, ca pămînt comunal, cînd legea actuală le dă întreit mai mult? Dar cum am crede că am putea aplica asemenea nedreaptă legiuire? Da, domnilor, nedreaptă, căci şi posesiunea şi uzufructul este un drept tot aşa de sfînt ca şi proprietatea.

Însă îmi vor întîmpina unii din onorabilii deputaţi de dincoace de Milcov: În Ţara Românească, ţăranii nu au aceleaşi drepturi care le au în Moldavia. Aşezămîntul din 1851 le-au şters aceste drepturi. Domnul Ştirbei a statornicit că ţăranul nu este decît chiriaş şi că proprietarul poate a-l izgoni de pe moşie, oricînd va voi.

Aşa este după aşezămîntul din 1851; dară, o recunosc, domnul Ştirbei a decretat că în viitor ţăranul din Valahia nu va mai fi decît un simplu chiriaş, un proletariu, pe care proprietarul, oricînd va voi, va putea a-l izgoni nu numai de pe moşie, dar chiar şi din casa sa, clădită de el[70]. Însă, îmi voi permite de a întreba şi eu pre aceşti onorabili ai mei colegi: De cînd, în principate, domnii au avut dreptul de a face singuri legi? Cum, domnilor, Adunarea Țării Românești, din care mai mulți din d[umnea]v[oastră] ați făcut parte, au dat, în sesiunile trecute, mai multe voturi dupe care s-a hotărît că chiar dispozițiunile domnului Știrbei, făcute cu împreuna-lucrare a Divanului Ad-hoc de la Balta-Liman, sînt supuse reviziunii Adunării Elective, că chiar sămile * visteriei încuviințate de acest Divan se cuvine a se cerceta din nou de către Adunare, așa precum de la 1848 țara nu a mai avut reprezentațiune legală; și tot acei deputați cari au dat asemenea voturi ar veni acum și ar recunoaște domnului Știrbei dreptul ca singur, fără măcar cooperațiunea Divanului Ad-hoc, să facă un așezămînt care răstoarnă o legislațiune de sute de ani, care ridică țăranilor drepturile ce le sînt închezășluite prin vechile legiuiri, prin Codica lui Caragea, prin chiar Regulamentul organic! Atuncea recunoașteți domnului Știrbei și dreptul de monarh, de autocrat, de samoderjiaț ** și nu-i mai revizuiți administrațiunea finanțiară, nu-i mai cercetați semele ***, nu-i mai confiscați averea. Ați hotărît că el n-a fost competinte a cheltui un singur ban fără încuviințarea Adunării și astăzi îi recunoașteți dritul de a hotărî singur cea mai grea cestiune care, după mărturisirea Europei, se agită de două sute de ani în principate. Pentru numele lui Dumnezeu, să fim consecvenți măcar într-o asemenea cestiune, de la a cării soluțiune atîrnă în mare parte însuși viitorul naționalității noastre!

---

[*] Citeşte: Cînd.

[**] Clar.

Dar să zicem pentru un moment că domnul Știrbei a avut dreptul să prefacă singur legislațiunea rurală. Fie! Și așa fiind, apoi recunosc că esistă o mare deosebire între legislațiunea din Valahia și între acea din Moldova în privința țăranilor. Dar acum și eu voi întreba: pe ce dreptate dumnezeiască sau omenească ne-am putea întemeia spre a unifica aceste două deosebite legiuiri, nu dînd țăranilor de dincoace de Milcov drepturile fraților lor din Moldova, ci dezbrăcînd și pe aceștia din urmă de drepturile ce pînă acum le au avut și le au în ființă?

Dar de cînd reforma și unificarea legilor trebuie să se facă în folosul celor puțini, iar nu a celor mulți, în folosul unei clase, iar nu a populațiunei întregi? Au aceasta ar fi să se facă pentru că țăranii nu au dreptul să fie aici, nici măcar prin o indirectă reprezentațiune, și pentru că numai noi, proprietarii, sîntem chemați de a rezolva această cestiune, într-alte cuvinte de a fi împricinați și judecători totodată? Domnilor, domnilor, să gîndim că este un Dumnezeu, să gîndim la cuvintele ce, cu 120 de ani mai înainte, ziceau strămoșii unora din noi cînd desființau lanțurile rumâniei și ale vecinătății:

„Nu este lucru creștinesc, este de mare pagubă sufletelor noastre să supunem sub jugul robiei pe frații noștri" [71]! Și care mai grozav jug al robiei poate fi altul decît sărăcia și proletariatul, care negreșit va fi partea țăranilor dacă, în loc de a îmbunătăți, vom înăspri soarta lor?

Însă nimenea din noi nu o vrea aceasta. Toți, îmi place a o crede, voim îmbunătățirea soartei sătenilor noștri, căci îmbunătățind soartea lor îmbunătățim soarta țărei și prin urmare și propria noastră soartă; și din contra, vai de noi dacă am socoti că, soartea țăranilor fiind rea,, soartea țărei, soartea noastră va putea fi și rămînea bună!

Spre a ajunge însă la această îmbunătățire, chipul cel mai drept cel mai practic, cel mai legiuit nu este de a lua, ci de a da sau măcar de a păstra. Țăranii au astăzi în stăpînirea lor legiuitele pogoane sau fălci, date lor spre exploatare, cum zic însuși așezămintele rurale din 1851, în măsura întemeiată pe adevărata lor trebuință. Tînguirile țăranilor n-au fost niciodată că li se impune o prea mare întindere de pămînt. Așadar misiunea noastră nu este de a ne pune a chibzui dacă țăranul are mult sau puțin pămînt. A lua acum de la proprietar o singură prăjină din locurile sale și a o da locuitorului ar fi o nedreptate ce am face proprietarului; a lua iarăși de la sătean o singură prăjină din ceea ce el astăzi stăpînește și a o da proprietarului ar fi o nedreptate ce am face țăranului. Tînguirile sătenilor n-au fost și nu sînt decît despre munca silită, claca sau boierescul la care ei sînt supuși, cerînd răscumpărarea sau plata în bani. În rezolvarea acestei cestiuni, în înlocuirea muncii silite prin un mod de despăgubire mai ușor, mai îndemînatic, mai asigurător în contra abuzurilor și a împilărilor, stă dar misiunea noastră; și, îndeplinindu-se aceasta misiune în marginile aceste, să fim siguri că vom ajunge la acea îmbunătățire ce Convențiunea, ce interesul națiunii reclamă ca să introducem în soartea țăranilor noștri.

---

* Socotelile.

** *Samoderjeț* (rus).

*** Sămile.

Libertatea proprietății, libertatea muncii, liber proprietarul, liber țăranul, se striga, mai ales în Țara Românească, pe la anul 1857! Oamenii practici au înăbușit de pe atunce acest strigăt, au respins această teorie, care, dacă ar fi fost a se pune în lucrare, ar fi adus dupe sine consecuințele cele mai grozave și în privința naționalității și în privința agriculturei noastre. Astăzi toți, și conservatori și liberali, înțeleg că țăranul nu poate fi smuls din casa sa, din cîmpul său, și izgonit pe drumuri în voia lui Dumnezeu. Toți înțeleg că țăranul are două drepturi necontestabile: dreptul de locuință și dreptul de hrană pe moșiele noastre. Acest drept nu li s-a putut contesta chiar de către apărătorii proprietății absolute din sînul Adunării Ad-hoc a Moldaviei, de către majoritatea comitetului proprietarilor mari; căci, deși el tăgăduia țăranilor orice drept, orice șerbire asupra moșielor noastre, totuși în încheierea lor n-au putut face altminteri decît de a proclama că legea (ce va avea Adunarea Legiuitoare, a face în cea întîia ei sesiune) va fi întemeiată pe principiul respectului proprietății și totodată va privi și la stabilirea și la chipul viețuirei locuitorilor săteni, astăzi lucrători de pămînt.

În aceasta este subscris și unul din raportorii în cestiunea rurală onorabilele domnul Gregorie Costache Iepuranul [72].

Împace acum Domnia sa aceste trei principie: respectul proprietății, stabilizarea locuitorilor și chipul viețuirii lor, și toți îl vom aplauda. Rezolve Domnia sa greul problem pe baza principielor de mai sus, și D[omnia] lui va fi un mare bărbat!

Așadar, domnilor, cum vedeți, după chiar închinarea apărătorilor proprietății absolute din Adunarea Ad-hoc a Moldaviei, este cu neputință de a rădica din mînile, din stăpînirea țăranilor pămîntul pe care ei sînt stabiliți, pămîntul pe care ei își găsesc chipul de viețuire. După convicțiunea mea, deposedarea țăranilor de pe acest pămînt nu s-ar putea face în România fără o grozavă catastrofă, căci istoria și facturile trecute și contimporane din pregiurul nostru ne dovedesc că pretutindeni, și în Francia și în Germania și în Austria și în Rusia, țăranul nu s-a emancipat decît împreună cu pămîntul ocupat de el. Însă mi se va răspunde: acolo țăranii au fost șerbi; la noi ei sînt oameni liberi încă din anii 1746 și 1749, cînd s-a desființat rumânia în Valahia, și vecinătatea în Moldavia [73]. Mare greșală, deplină eroare! Robia, șerbia sau cum se zice în limba franceză *le servage* și în limba germană *die Leibeigenschaft*, da, s-a desființat în principate de mai mult de un secul.

Da, în zilele memorabile de 5 august 1746 și 6 april 1749, șerbia a contenit de a fi condițiunea țăranilor noștri. „Ei n-au mai putut fi strămutați din satul lor cu sila; ei n-au mai putut fi vînduți fără de moșie; ei n-au mai putut fi despărțiți cu împărțeală, sau a se da în foi de zestre, sau a se schimba numai oameni fără de moșie, sau pe copii a-i despărți de la părinți; într-alte cuvinte, ei n-au mai putut fi tratați ca robi sau ca șerbi". Iar mărginiți, opriți d-a se strămuta din sat fără voia stăpînului și siliți d-a se întoarce înapoi oricînd și unde fugea, ba chiar certați, într-alte cuvinte lipiți pămîntului, *glebae adscripti*, ei tot au urmat a fi și dupe desființarea rumâniei și a vecinătății. Chiar actul Adunării Moldaviei o rostește categoric: „Și cînd se va vinde moșia, oamenii să nu să vîndă și ca niște săteni ai satelor în sat să rămînă, făcînd slujba obicinuită" [74].

Și această stare de lucruri s-a menținut pînă la Regulamentul organic. Ca să o dovedesc aceasta, nu voi avea recurs decît la acte autentice, la însuși legislațiunea țărei dinaintea și în urma desființării șerbiei țăranilor.

Iată ce găsesc deopotrivă, și cu același text, și în Codica lui Vasile vodă din anul 1646, și în Îndreptarea legii publicată de ordinul lui Matei Basarab V. V. în anul 1652:

„Cînd va fugi țăranul de la locul și de la stăpînul său, atunci nimeni nicăierea să nu-l primească, iar de-l va și primi deodată, atunci degrab să-l întoarcă la satul lui de unde este; iar de va fi avînd vreo treabă cu aceia, acela ce l-a primit, atuncea să se puie a-și spune treaba domnului al acelui sat; iar de va meșteșugui într-alt alt chip și va călca pravila aceasta, atunci să plătească la domnie 12 litre de argint și 24 litre boierului aceluia ce al cui va fi țăranul" [75].

Această legiuire este făcută cu o sută de ani înaintea desființării șerbiei țăranilor din principate. Să vedem acum dacă o sută de ani după desființarea vecinătății, atunci cînd se zice că țăranii au fost devenit liberi, să vedem ce legi regula libertatea lor.

Iată, domnilor, ce găsesc în hrisovul domnului Moldaviei Ioniță Sturdza și în anafora[u]a boierilor Divanului Moldovei din 10 aprilie 1827:

„Locuitorii ce vor fi pe moșiele boierești și a altora nu pot avea voie a se rădica fără voia stăpînului; și pururea fugarii de acest fel [ce] se vor rădica fără de voia [stăpînului], să fie aduși la urmă și certați".

Acest act nu-l poate tăgădui nimeni, căci originalul se află în arhiva Moldaviei și doi din subscriitorii săi se află pe bancele noastre: onorabilii domni Petre Roset și Ștefan Catargiu [76].

Să potrivim acum legislațiunea lui Vasile Lupu și a lui Matei Basarab din secolul al XVII-lea și aceea a lui Ion Sturdza din secolul al XIX-lea, și apoi să mai pretindem că în anii 1827 țăranii noștri erau oameni liberi!

Nu, domnilor, țăranii noștrii au urmat a fi lipiți către satul lor, către pămîntul *, au urmat a fi *glebae adscripti* pînă la anul 1832. Regulamentul organic pentru întiia dată a dat țăranilor o condiționată libertate [77] și însuși așezămintele din 1851 au păstrat încă oareșicare mărginiri în libertatea de strămutare a ţăranilor; altmintrelea ce ar însemna art. 144, § 9 din aşezămîntul domnului Ştirbei, care zice:

---

* Citește: pămînt.

„Sătenii pot să se strămute la sorocul ce s-a zis mai sus (numai la facerea catagrafiei, într-alte cuvinte o dată în cinci ani) în orice număr vor voi; poate să se strămute şi satul întreg; nici un proprietar însă nu este volnic să primească pe a sa moşie mai mult decît 12 familii deodată de la unul şi acelaşi sat”[78].

Aşadar pînă la Regulament ţăranii noştri fiind lipiţi pămîntului şi Regulamentul şi aşezămintele din 1851 menţiind claca şi boierescul, noi nu putem acum a emancipa pre ţărani decît împreună cu pămîntul ocupat de ei. Nicăieri, nici în ţărele latine, nici în ţărele germane, nici în ţărele slavone, ţăranul din şerb nu s-a prefăcut în lipit pămîntului, şi din lipit pămîntului, din clăcaş, nu s-a prefăcut în cultivatori liber, decît rămîind stăpîn pe pămîntul esploatat de dînsul.

Legea slavonă zice: „Şerbul este al stăpînului moşiii, dar şi pămîntul este al şerbului, şi stăpînul moşiei nu poate izgoni pe şerb de pe moşie”.

Sub ochii noştri şerbii din Rusia se emancipează. Ei bine, eu fac întrebarea: Se emancipează ei cu sau fără pămînt? Legea emancipaţiunei ţăranilor ruseşti este publicată nu numai ruseşte, dar şi în limbele franceză şi germană.

Citiţi-o, domnilor, şi veţi vedea că fiecare ţăran rus primeşte sau, mai bine zicînd, păstrează nu numai casa şi îngrăditura sa, dar şi locul de păşune, de arat şi de fîneţe ce-l are în stăpînire. Singuri servitorii, slugile din casele boiereşti, singuri lucrătorii din fabrice se emancipează numai cu persoana lor.

Ar fi a mă întinde prea departe dacă m-aş pune a face istoricul emancipaţiunei ţăranilor din Francia, Germania, Austria, Prusia. Însă din toate legislaţiunile ce reguleazā materia rezultă factul constatat şi fără escepţiune că pretutindeni emancipaţiunea cultivatorilor a trecut prin fazele următoare:

Din şerbi, ţăranii au devenit liberi de persoană, însă lipiţi pămîntului şi clăcaşi; apoi claca ori s-au răscumpărat o dată pentru totdeauna, ori s-au prefăcut în o dare bănească anuală (rente, cens, Zins). Însă niciodată şi nicăierea ţăranii n-au fost deposedaţi din pămînturile esploatate şi îmbunătăţite de ei.

Numai în Polonia, unde legislaţiunea rurală şi starea legală a ţăranilor era întocmai ca la noi, prin Constituţiunea din 1807 octroiată de Napoleon I Marelui ducat de Varşovia s-au proclamat libertatea ţăranilor, dupe principiele Codului civil francez. Acest cod, neştiind nimic din Constituţiunea comunei şi proprietăţii slavone, necunoscînd decît proprietatea occidentală, adică absolută, a deposedat, fără a şti, milioane de ţărani.

Însă rezistenţa a fost atît de mare, încît legea nicăire nu s-a putut aplica. Vechea legătură a clăcei între proprietari şi cultivatori s-a menţinut pînă în anul contenit. Dupe cincizeci şi patru de ani, în anul 1861, însă am văzut pre însuşi proprietarii poloni luînd iniţiativa emancipării şi a împroprietării desăvîrşite a ţăranilor pe pămînturile esploatate de ei, şi iată cum s-au spălat păcatul comis în 1807.

Aşadar, domnilor, din toate cele espuse mai sus, rezultă că cea întîi condiţiune a îmbunătăţirii soartei ţăranilor români este respectarea posesiunii lor pe pămîntul ce legile în vigoare le dau spre esploatare.

Odată acest principiu recunoscut, orice soluţiune va fi putincioasă va fi priimită. Şi ajungînd aicea, domnilor, eu nu voi veni cu nici o soluţiune de la mine. Vă voi cita numai soluţiunile ce s-au adoptat de două ţări mari, care sînt în megieşie cu noi: Austria şi Rusia.

Soluţiunea dată de Austria a privit şi o veche parte a Moldaviei, Bucovina, în care pînă la anul 1848 a fost în putere legea moldovană, hrisovul sau pontul lui Grigorie Ghica V. V. din 1766 [79].

Rusia rezolvează cestiunea rurală şi în privinţa Basarabiei, o altă parte a Moldaviei şi în care iarăşi pînă acum se menţine vechea lege moldovenească, foarte puţin modificată prin Contractul normal din 1846.

Soluţiunea Austriei este radicală. Soluţiunea Rusiei este graduală. Şi una şi alta sînt bune, sînt un mare pas făcut înainte spre îmbunătăţirea soartei ţăranilor, căci şi una şi alta purced dintr-un punt de dreptate: nu rădică ţăranilor un parmac de pămînt din aceea ce ei stăpîneau înaintea nouii legiuiri şi nu se ocupă decît de modificarea sau desfiinţarea clăcei.

Soluţiunea Austriei face pre ţărani proprietari de îndată, cu despăgubirea proprietarului moşiei sub garanţia şi cu participaţiunea statului.

Soluţiunea Rusiei face pre ţărani proprietari numai pe casă, pe îngrăditură, pe livadă şi pe izlazul din lăuntrul satului; iar pe locul de păşune, de arătură şi de fîneţe, îl face deocamdată numai uzufructuar vecinic.

Această legiuire, fiind mai puţin cunoscută, daţi-mi voie să vă citez articolile ei cele mai principale:

Din Regulamentul general:

Art. I. Starea de şerbie a ţăranilor lipiţi de pămînt pe moşiele stăpîneşti, precum şi a slugilor este oborîtă pentru de-a pururea.

Art. III. Proprietarii, păstrînd drepturile lor de proprietate pe toate pămînturile ce sînt ale lor, dau ţăranilor, în contra a otărîte îndatoriri, uzufructul vecinic a îngrăditurilor lor şi pe lîngă aceasta spre a încheză̦şlui vieţuirea lor şi îndeplinirea îndatoririlor lor către guvern şi către proprietate le dau cîtimea de pămînt cultivabilă cu aparteninţele rurale statornicite de regulamentele locale.

Art. VIII. Proprietarii, după ce au lăsat ţăranilor uzufructul perpetual al pămîntului ce li s-a păstrat în stăpînire, nu mai sînt datori în viitor de a le mai da, sub nici un cuvînt, o altă parte de pămînt.

Art. XI. Este lăsat ţăranilor dreptul de a răscumpăra îngrăditura sau vatra, spre a o stăpîni în deplină proprietate, răspunzînd suma răscumpărărei hotărîte prin regulamentele locale.

După art. 37 din Regulamentul Marei Rusiei, a Micei Rusiei şi a Rusiei Albe, sub nume de vatră sau îngrăditură se înţelege tot pămîntul cuprins în lăuntrul satului, adecă locuinţa ţăranilor, clădirile care serv la gospodăria lor, la industria lor, acele care sînt pentru trebuinţa comunei, precum şi toate grădinile şi livezile de pomi a ţăranilor, cînipiştile, şurile, locurile pentru cultura hameiului, pentru stupi, adăpătorile, izlasul din lăuntru (vypusk) şi locurile deşerte între clădiri, precum şi uliţele şi hudiţile trebuitoare pentru circulaţiune.

Art. XVII. În fiecare sat ţăranii păstrează în uzufruct perpetuu îngrăditurile lor, păşunea, locul de arat şi de fînaţe în aceeaşi întindere şi în acelaşi număr de desetine de care ei se bucurau înaintea întăririi acestui regulament; cu aceasta însă că această cîtime de pămînt să nu treacă peste maximum calculat pentru întreaga comună (adică două treimi din întinderea exploatabile a moşiei).

Art. CXI. Dacă o familie de ţărani părăseşte comuna sau dacă un cap de familie ar muri fără a lăsa moştenitori şi că pămîntul său rămîne vacant sau liber, din orice motiv, lotul acesta rămîne la dispoziţiunea comunei, care poate a-l lucra în comun sau a-l da ca uzufruct moştenitor unui nou cap de familie.

Art. CLIV. Suma răscumpărării pentru îngrăditură se otăreşte înmulţind cu 16 2/3 partea din obroc (darea bănească) afectată de către charta reglementară pentru zisa îngrăditură.

Art. CCXXXVI. Pînă la împlinirea de doi ani de la întărirea acestui regulament, ţăranii nu pot trece de la clacă la obroc (darea bănească) fie cu comuni întregi, fie cu familii îndeosebi, altfel decît după încuviinţarea proprietarului. Dar, după doi ani, ţăranii dobîndesc dreptul de a preface claca în obroc (dare bănească), fie în comune întregi, fie şi individual, fără a fi îndatoriţi de a mai cere învoirea proprietarului, decît numai cu condiţiunea ca să-l încunoştinţeze mai dinainte.

Art. 4 şi 18 din Reglementul general zice : Proprietarii nu pot sui obrocul sau claca peste ceea ce era otărît înaintea întăririi reglementelor.

Iată, domnilor, o soluţiune gata, o lege potrivită cu împregiurările noastre economice, cu trebuinţele agriculturii, cu necesitatea îmbunătăţirii soartei sătenilor români.

Eu nu cer pentru ţăranii noştri liberi, cum se zice, decît aceea ce împăratul Alexandru II şi nobleţea Rusiei au făcut pentru şerbi, pentru craposnoi *. Nu veţi zice, dar, că vă cerem soluţiuni comuniste sau socialiste; vă cerem soluţiunea adoptată de statul cel mai conservator din Europa, statul căruia datoriţi Reglementul organic.

Nu vă place această soluţiune, atunci să luăm una din acele care le-au propus puterile cărora datorim Convenţiunea din 7/19 august 1858.

Iată soluţiunea încuviinţată de Turcia în 11 februarie 1856 [80] :

„Claca şi şerbiele personale ce mai esistă încă, fie sub orice numire, se vor declara de răscumpărabile prin o lege specială, care se va decreta şi esecuta cel mult pînă într-un scurt timp".

Iată soluţiunea propusă în sînul comisiunii internaţionale din Bucureşti de către comitetul însărcinat cu studierea cestiunii rurale, adică de către comisarii Austriei, Franciei şi Prusiei:

„Comisarii Austriei, Franciei şi Prusiei trebuie să se mărginească a constata faptele ; ei nu sînt în stare a se pronunţa asupra bazelor ale însăşi reformei şi nu pot decît a rezuma astfel cestiunea : trebuie pe de o parte a se îmbunătăţi starea ţăranilor, liberîndu-i de clacă prin despăgubire şi constituindu-i proprietari pe ceea ce au astăzi în posesiune ; pe de altă parte a se scuti stăpînii moşieilor de îndatoririle foarte împovărătoare la care sînt supuşi către clăcaşi şi urmaşii lor în ramura bărbătească.

Soluţiunea acestei mari probleme cere dar o deplină cunoştinţă şi o serioasă cercetare a intereselor locale ; de la măsurele ce vor fi adoptate depinde în fine prosperitatea industriei agricole, care, în toate ţărele, şi mai cu seamă în Moldo-Valahia, formează sorgintea principale a avuţiei şi prosperităţii naţiunii" [81].

Această soluţiune s-a adoptat şi de comitele Valevski [81'] şi s-a propus în sînul Conferinţei de la Paris, din care a ieşit Convenţiunea din 7/19 august 1858.

---

* *Krepostnoi* (rus).

Ea este cuprinsă în întîiul project de Convențiune și este redijată în următorul chip :

„Se va procede fără întîrziere la reviziunea legii care regulează relațiunile dintre proprietarii de pămînt cu cultivatorii, spre a îmbunătăți starea țăranilor, liberîndu-i de clacă prin despăgubire și făcîndu-i proprietari a casei și a locurilor pe care ei le stăpînesc astăzi" [82].

Dacă Europa nu s-a pronunțiat otărîtoriu în cestiune, nu este pentru că soluțiunea propusă de președintele Conferinței s-a socotit rea, ci pentru că puterile au voit să lase însuși guvernului și Parlamentului român misiunea și onoarea de a hotărî cestiunea în deplina lor autonomie, mărginindu-se numai a le pune înainte drept bază : necesitatea îmbunătățirei soartei țăranilor.

Și noi, domnilor, legale reprezentațiune a țărei, ne-am folosi de această autonomie nu spre a da țăranilor ceea ce pretutindene li s-a dat, ceea ce însuși puterile străine au recunoscut ca singura condițiune de îmbunătățire a soartei lor, ci spre a-i reduce la soarta de chiriași, ci spre a-i preface în proletari; sau, aceea ce este mai totuna, a le lua din stăpînire mai mult decît două treimi din legiuitele lor părți de pămînt, și așa a înăspri în loc de a îmbunătăți soarta lor ! Căci, domnilor, cînd chiar legiuitele pogoane de astăzi d-abia ajung la întreținerea unei familie, ce voiți să facă țăranii cu un pogon, două sau trei, cum aud că unii din d[umnea]voastră prin o parcimonioasă generozitate propun a se lăsa în stăpînirea sătenilor ! Dar la o a doua generațiune ce are să devie această iluzorie proprietate ! Și cum se poate crede că țăranul ar primi o asemene lege cu mult mai împilătoare decît legea actuale, care, cu toate abuzurile ei, încai le asigurează pămînt, nu numai pentru prezent, dar și pentru viitor ?

Sărmanii țărani ! Ei pînă acum aveau în spinare un singur sac; acum ca îmbunătățire am voi să le punem pe umere doi saci. Noi am da țăranilor noștri libertatea care țăranii poloni se tînguiau că stăpînii lor voiau a le-o da în 1807 : libertatea paserilor care se gonesc de pe un copac plin de fructe pe un copaci cu crengile goale. Ni se propune a libera pe țărani de fiare, însă cu condițiune că, o dată cu fiarele, să le luăm și cismele !

Noi românii, cu un guvern românesc și într-o țară românească, noi mandatari ai națiunii române, prin reforma ce ni se propune, am face ca țăranii noștri, ca frații noștri, în propria lor țară, să se afle mai rău decît sînt țăranii români în Bucovina, în Transilvania, în Basarabia, sub jugul nemților, al ungurilor și al rușilor.

Dar aceasta ar fi pentru noi o rușine neștearsă, dar acesta ar fi un păcat de moarte, care ar pica pe capul nostru, pe capul fiilor fiilor noștri ! Dar Dumnezeu și națiunile lumei ne-ar lovi cu un blăstem, care în seculi nu s-ar mai șterge !

Iată, domnilor, cauzele care mă fac să combat din toate puterile mele proiectul Comisiunii Centrale și orice alt proiect care ar ținti de a lipsi pe țărani de o singură prăjină de pămînt din ceea ce astăzi stăpînesc în puterea legilor în vigoare.

Asemenea proiecte sînt în contra dreptății, în contra legii, în contra naționalității și în contra chiar interesului proprietarilor de moșii.

Ele ar fi în contra dreptății, pentru că nu este drept să ne folosim de puterea noastră de legiuitori spre a strîmbătăți pe cei slabi și pe cei neîndrituiți de a rădica glasul aice.

Ele ar fi în contra legii, pentru că ar trage din stăpînirea țăranilor părticica de pămînt ce le o garantează legile actuale.

Ele ar fi în contra naționalității noastre, pentru că, departe de a dezvolta simțul patriotic în inima gloatelor, fără de care o națiune nicio-dată nu este tare, ele n-ar face decît de a dezlipi clasa cea mai numeroasă a populațiunii noastre de la sînul patriei, pentru că, nelegînd pe țărani cu nici un interes la apărarea pămîntului strămoșesc, i-am face străini în propria lor țară și poate i-am sili în deznădejdea lor ori la o pustietoare emigrațiune peste hotar, ori la o grozavă rezistență în lăuntrul țării!

Ele ar fi în contra chiar a interesului proprietarilor de moșii, pentru că proprietatea numai acolo este respectată, numai acolo este sigură, unde ea are mulți apărători, pentru că ispita ne arată că acolo unde proprietarii n-au avut îndestul patriotism și îndestulă inteligență spre a se pune singuri în capul reformei, spre a face singuri concesiunile cerute de folosul, de binele generale al țărei, ei au dat loc la grozave catastrofe, a cărora au fost ei cele întîie victime.

Voi combate, în sfîrșit, orice proiect care n-ar îndestula drepturile și legitimele trebuințe ale țăranilor, pentru că un asemenea proiect ar fi menit de a întreținea neștearsă ura între două clase, care pentru binele patriei trebuie să fie pururea în cea mai strînsă legătură de armonie și de dragoste, pentru că dupe propria mărturisire a unui ministru conservatoriu al Franciei, a lui Odillon Borrot, nicăiri ideile comuniste și subversive nu nasc și nu sporesc mai mult decît în țările unde țăranii sînt lipsiți de proprietate și sînt reduși la cea de proletari sau și chiar de coloni.

Servîndu-mă în fine de espresiunile onorabilelui domn Brăiloiu, cînd a combătut în sînul Comisiunii Centrale reforma legei electorale, voi combate orice proiect care n-ar respecta stăpînirea țăranilor ca un proiect de despotism și de dezordine.

Și acum, o domnilor, las dreptul de o parte și mă voi adresa numai la inima d[umneavoa]stră.

Nu voi mai chema în ajutoriul țăranilor noștri decît umanitatea și patriotismul dumneavoastră.

O! fie-vă milă de un milion de țărani cari cu femeile și cu pruncii lor, deși ținuți afară și departe de dezbaterile noastre, au ochii țintiți asupra dealului Mitropoliei ca asupra soarelui mîntuirii și vă întind mîinile!

O! nu drămuiți brazda de pămînt trebuitoare hrănei țăranilor! Gîndiți la durerile, la patimele, la lipsurile trecutului lor. Gîndiți la origina averilor d[umnea]voastră. Gîndiți că cea mai mare parte din ele o datoriți muncii și sudoarelor lor. Închipuiți-vă că părinții lor s-au luptat alăturea cu părinții noștri pentru salvarea țărei și al altariului. Gîndiți că mîne poate ora pericolului poate iarăși suna; că fără dînșii nu veți putea apăra nici patria, nici averile, nici drepturile voastre și că odată țara căzută nu veți fi decît slugile străinilor, cînd astăzi sînteți în capul României, în capul unei țăre libere și autonome.

Aduceți-vă aminte că atunci cînd era ocupațiune străină mulți din noi treceam otarul, iar țăranii rămîneau și ne păzeau moșiele și averele!

Închipuiți-vă care era soarta nenorociților noștri țărani în acele triste timpuri!

Aduceți-vă aminte că ei și cu însuși femeile lor adesea au fost reduși la stare de vite, înjugați la carele muscălești, și că oasele a mii de țărani români pînă astăzi încă înălbesc cîmpiele Dobrogei și ale Bulgariei!

O! fie-vă dar milă de dînșii, fie-vă milă de țara noastră!

O! de ce nu se rădică dintre d[umnea]voastră vreun urmaş al vechilor domni români sau ai companionilor de luptă al lui Ştefan cel Mare şi al lui Mihai Viteazul, al lui Şerban Cantacuzin şi ai lui Grigorie Ghica, şi el să fie, el să se puie în capul marei reforme; să rădice el steagul emancipării ţăranilor români, cum au făcut-o în Ungaria urmaşii lui Zriny [83] şi ai lui Bathiany [84], în Prusia unul din cele mai strălucite nume ale aristocraţiei germane, principele de Hardenberg, cum astăzi în Rusia sînt în capul reformei numele cele mai vechi ale boierimei moscovite!

O! dacă Dumnezeu şi-ar face milă cu această ţară, şi ar îmblînzi inimele cele împetrite!

O! de ce nu am elocuenţia trebuitoare pentru ca glasul meu să poată triumfa de ideile egoiste, de fricele neîntemeiate, de interesele meschine, şi aşa să izbutim ca această mare şi naţionale cestiune să se hotărască nu prin lupte, nu prin majoritate, ci prin primirea tutulor, prin unanimitatea Parlamentului român. De s-ar face aceasta, ce mare şi frumoasă zi ar fi pentru România, ce glorie ar fi pentru clasele bogate şi inteligente ale ţărei, ce renume pentru Adunarea Legislativă şi cît de sus am rădica naţiunea noastră în ochii Europei!

Şi din contra, ce ruşine, ce decadenţie pentru noi, cînd am dovedi streinilor că nu avem putinţă de a fi, de a ne ridica la înălţimea misiunii noastre, că în mînele noastre era să întărim România şi că noi am îngropat-o de vie; căci nenorocind trei milioane de ţărani nenoricită va fi şi ţara noastră; şi moartă va fi România cînd, în o asemenea cestiune, noi legiuitorii ei am da pilda strîmbătăţei şi a nelegiuirei!

Şi să nu credem, domnilor, că prin un vot al nostru am înnecat pentru veci dreptul ţăranilor.

Nu, domnilor, dreptatea nu pere; ca trupul lui Christos ea se poate îngropa, dar întocmai ca şi Christos-Dumnezeu ea va reînvia!

Şi înainte de a sfîrşi, domnule preşedinte al consiliului, întîiul consiliar al tronului României, daţi-mi voie a vă adresa două cuvinte: a vă aduce aminte o mare, o solemnelă făgăduinţă. Eram în Adunarea din Iaşi; Unirea ţărelor surori se proclamase de către alesul naţiunei. În acea zi, în 11 decembrie, D[omnia] voastră aţi zis la tribuna aceasta: Totul pentru ţară şi nimic pentru noi! Cînd D[omnia] voastră aţi zis aceste cuvinte care au făcut să tresare milioane de inimi, D[omnia] voastră aţi contractat o mare datorie; aţi subscris o trată * la adresa Ţărei! Astăzi momentul plăţei a venit. Faceţi onoare subscrierii D[omniei] voastre. Apăraţi dar cauza ţăranilor ca o misiune ce vă vine de drept. Şi cînd veţi înfăţişa lui Alesandru Ion I votul Adunărei, înainte de a-i cere sancţiunea, o aduceţi-i aminte de cuvintele ce o dată cu proclamarea sa de domn Moldaviei i s-a adresat în numele Adunării şi al naţiunei ce-l punea pe tronul lui Ştefan cel Mare:

„O doamne, mare şi frumoasă îţi este misiunea! Convenţiunea din 7/19 august ne însemnează o epocă nouă şi Măria ta eşti chemat să o deschizi. Fii dar omul epochei, fă ca legea să înlocuiască arbitrariul, fă ca legea să fie tare, iar Măria ta, ca domn, fii bun, fii blînd, fii bun mai ales pentru acei pentru carii mai toţi domnii trecuţi au fost supărători sau răi.

Nu uita că dacă cincizeci de deputaţi te-am ales domn, însă ai să domneşti peste [două] milioane de oameni; fă dar ca domnia ta să fie

---

* Datorie (fr. *traite*).

cu totul de pace și de dreptate, împacă pasiunele și urele dintre noi și introdu în mijlocul nostru strămoșasca frăție !”[85].

Se publică după broșura *Îmbunătățirea soartei țăranilor. Cuvînt rostit în Adunarea Generală a României. Ședința din 25 mai 1862, de M. Kogălniceanu (deputatul orașului Focșani)*, București, 1862, 88 p. Apare și în *Supliment la Monitorul*, 1862, nr. 100, p. 1, col. 1 — nr. 103, p. 4, col. 2. Pentru alte editări, vezi Al. Zub, *op, cit.*, nr. 1567.

NOTE

[1] M. K. se referă la reforma agrară făcută în Rusia în 1862.

[2] Vezi dezbaterile în legătură cu chestiunea țărănească din ziua de 16 septembrie 1859. Ele sînt publicate în *Protocoalele Comisiunii Centrale*, nr. LVI, p. 1 — 6. Cf. și acest volum, partea I, p. 462, regestele 126 și 127, ca și ședințele din 23, 26, 28, 30 iulie și 2 august 1860, în *Protocoalele Comisiunii ...*, nr. XXXVIII—XLII și *Acte și legiuiri privitoare la chestia țărănească*, Seria I, *De la Vasile Lupu pînă la 1866*, adunate de D. C. Sturdza-Scheeanu, vol. I — II, București, 1907, vol. II, p. 210 — 314, 319 — 338.

[3] Proiectul este publicat în *Protocoalele Comisiunii ...*, nr. XLII, p. 12 și *Acte și legiuiri ...*, vol. II, p. 314 — 319.

[4] Nicolae Docan.

[5] Marii proprietari conservatori taxau de comuniști sau socialiști pe toți cei care s-ar fi atins sub vreo formă oarecare de marea proprietate.

[6] Vezi *Acte și documente ...*, vol. VII, p. 313.

[7] Bescherelle ainé [Louis Nicolas], *Dictionnaire national ou dictionnaire universel de la langue française ...*, Sixième edition, Tome I-II, Paris, 1858.

[8] Convenția de la Balta-Liman semnată între Rusia și Turcia la 1 mai 1849 a fost publicată în *Acte și documente* ... Publicate de Ghenadie Petrescu, Dimitrie A. Sturdza și Dimitrie C. Sturdza, vol. I, București, 1899, p. 357 — 364.

La această problemă se referea și firmanul împărătesc din 1851, în care se arăta că numirea comisiei a urmărit : „de a lăți cercul bunei petreceri a proprietarilor, precum și a sătenilor, prin modificații și întocmiri potrivite cu împrejurări a dispozițiilor cuprinse în art. 118 — 132 a Regulamentului organic, atingător despre administrația din lăuntru a Moldovei, statornicit în partea fermanului dat la 1249 și împodobit cu autograful împărătesc, care dispoziții reguleasă îndatoririle și driturile reciproce ale proprietarilor și ale sătenilor lucrători de pămînt [...]”. *Acte și legiuiri ...*, vol. I, p. 534.

[9] Legiuirea lui Grigore Alexandru Ghica se intitula : „Așezămîntul atingător de regularea dreptăților și îndatoririlor proprietarilor de moșii și a locuitorilor lucrători de pămînt din 1859”. *Acte și legiuiri ...*, vol. I, p. 536 — 547. Legiuirea lui Barbu Știrbei se intitula : „Legiuire pentru reciproacele drepturi și îndatoriri ale proprietarilor și ale lucrătorilor pămîntului, care legiuire să intre în locul art. 138, 139, 140, 141, 142, 143, 144, 145 și 146 ale Regulamentului organic”, *ibidem*, p. 699 — 710. Pentru adăogirile menționate în legiuire vezi : „Exposé des motifs et projet de loi concernant les rélations entre proprietaire et paysan”, *ibidem*, p. 623 — 697 (pentru Țara Românească).

[10] Vezi mai jos nota nr. 42.

[11] În acest sens vezi articolele 4 — 12 din legiuirea menționată. *Ibidem*, p. 536 — 539.

[12] Articolul 13 din Așezămîntul lui Grigore Alexandru Ghica prevedea : „Așadar proprietarul este îndatorit a da fiecăruia din locuitorii statorniciți pe moșia sa :

a) Un loc de zece prăjini fălcești pentru casă, ogradă și grădină spre trebuința familiei lui.

b) Proprietarul mai este îndatorit a da fiecărui locuitor fără osebire și fără privire către vite :

Una și jumătate falce de arat.
Patruzeci prăjini de fînaț.
Patruzeci prăjini pentru pășune.

c) Tot locuitorul va primi pentru fiecare pereche de boi sau de cai peste locurile însemnate mai sus :

Șasezeci de prăjini de fînaț.
Șasezeci prăjini de pășune[...]”. *Ibidem*, p. 539.

Articolele 24 și 25 se refereau la situația însurățeilor și burlacilor, iar articolul 27 punctul b stipula : „Nu este iertat proprietarului de a nu da locuitorului întreaga parte de pămînt arătat prin art. al 13-lea sub cuvînt de a-l scădea din lucru, dacă locuitorul de buna sa voie nu va primi una ca aceasta [...]”. *Ibidem*, p. 542 — 543.

Obligațiile proprietarului erau prevăzute în modificarea articolului 140 din Regulamentul organic, în Legiuirea lui Barbu Știrbei. *Ibidem*, p. 700 — 701.

[13] Din cei 16 membri ai Comisiei Centrale de la Focșani doi au fost absenți. Din cei 14 prezenți au votat pentru, 8 membri, și anume: Apostol Arsachi, Constantin Brăiloiu, Teodor Brătianu, [I.] Cantacuzino, Nicu Catargiu, Ion Docan, Alexandru Moruz, [N.] Șuțu.

Șase membri au votat contra, și anume: Gr. Arghiropol, Vasile Mălinescu, Eugen Predescu, Ludovic Steege, Alexandru Teriachiu, Șt. Golescu. După cum se vede M. K. a fost unul dintre cei 2 absenți. Protocolul 42, ședința din 2 august 1860 a Comisiunii Centrale, *Acte și legiuiri* ..., vol. II, p. 338.

[14] Vezi mai sus nota 2.

[15] *Acte și legiuiri* ..., vol. II, p. 280.

[16] *Ibidem*, p. 280 — 281.

[17] *Ibidem*, p. 281.

[18] *Ibidem*.

[19] *Ibidem*, p. 282.

[20] *Ibidem*, p. 280.

[21] *Ibidem*, p. 282 — 283.

[22] Ion Docan, răspunzînd lui C. Brăiloiu, arăta: „Domnul Brăiloiu, fiind tot în așa caz în ceea ce privește așezămîntul Moldovei [necunoscîndu-l, *n.n.*], a vrut să facă a crede că-l cunoaște de rost, zisele D[omniei] sale însă dovedesc că e întru deplină neștiință în ceea ce se petrece aici, arătînd că cultivatorii din Moldova ar fi îndatorați a da lucrul în zile, cînd toți o știm că ei sînt chemați a face anume prăjini, de prașă *, de secere și coasă, meremetul ** numai urmînd a-l face în zile [...]". *Acte și legiuiri*..., vol. II, p. 283.

[23] Raportor în ședințele Adunării Elective de la București a fost prințul Dimitrie Ghica. Cf. dezbaterile ședințelor din 5, 6, 14 martie 1860, *ibidem*, p. 182 — 204.

[24] Este vorba de raportul asupra proiectului de lege în Comisia Centrală.

[25] Vezi „Proiect pentru regularisirea îmbinatelor dreptăți și îndatoriri ale proprietarilor și ale locuitorilor din satele de prin munți", precum și „actele întăritoare ale proiectului" în *Acte și legiuiri*..., vol. I, p. 280—283.

[26] Articolul 128 din Regulamentul organic al Moldovei prevedea: „Sătenii carii locuiesc pe moșii răzășești nu vor fi îndatoriți la lucrul mai sus hotărît [vezi articolele 125, 126, 127, *n.n.*], ci afară de dijmă vor plăti în bani analogon a 12 zile cu prețul ce va fi orînduit de către Obșteasca Obicinuita Adunare, art. 125, lit. j". *Regulamentele organice*..., p. 203.

[27] Articolul 31 din legiuirea lui Gr. Al. Ghica prevedea: „Se lămurește însă că la părți alese și stîlpite ***, pe care vor fi locuitorii moșneni șezători, se urma a lucra ca și la celelalte moșii, nefiind ele în categoria numirii răzășești". *Acte și legiuiri*..., vol. I, p. 545.

[28] Vezi mai jos citatul dat de M.K., p. 176, precum și nota nr. 39.

[29] Alexandru al II-lea, țar al Rusiei, fiul și urmașul la tron al lui Nicolae I. S-a născut în 1818, s-a urcat pe tron în 1855 și a murit în 1881.

[30] Este vorba de împăratul Franței, regina Angliei, regele Prusiei, împăratul Rusiei, egele Sardiniei, sultanul Turciei și împăratul Austriei.

[31] Pravila lui Vasile Lupu, în paragraful intitulat: „Pentru ceia ce vor împărți roada, ce vor fi semănat în parte", în articolul 22 stipula: „Partea celui ce seamănă pe locul altuia de va fi sămînța lui și cu toate cheltuiala, sînt a lui nouă snopi și a celui ce au dat pămîntului un snop; iar cel ce va împărți într-alt chip este blăstămat de Dumnezeu". Acest paragraf făcea parte din capitolul intitulat: „Pentru plugari". *Acte și legiuiri*..., vol. I, p. 4.

[32] În citatul dat de M. K. au fost omise unele cuvinte față de forma integrală a actului. Semnalăm aceste omisiuni în vederea completării:

* ..., iar nu rășchirat, ...

** ..., cum și la vremea coasei iarăși să aibă priveghearea ispravnicii de a li se da de către stăpînul moșiei iarbă de o parte, ca să-și cosească fîn...

*** ... în vreme cînd nu mai pricinuiește stricăciune și păgubire...

**** ..., păzind întocmai rînduiala ce mai sus se arată; asemenea și locuitorii să nu fie volnici de a intra pe moșii străine în silă și fără știrea ispravnicilor și a stăpînilor moșiilor, nici cu aratul, nici cu cositul.

Completările s-au făcut după „Ponturile lui Mihai Șuțu asupra îndatoririlor dintre locuitori și stăpîni[i] de moșii. 1794 decembrie 28", articolul II. *Acte și legiuiri*..., vol. I, p. 46—47.

[33] Barbu Catargiu.

[34] Garnier Pagès, *Dictionnaire politique. Encyclopedie du langage et de la science politique...* V édition, Paris, 1875. Barbu Catargiu și M. K. se referă la una din edițiile anterioare.

* Prașilă.
** Lucrare de reparație sau de întreținere.
*** Hotărnicite.

[35] Articolul 141 din Regulamentul organic al Ţării Româneşti prevedea:
[...] Lăcuitorul sătean va fi dator să lucreze după vechiul obicei douăsprezece zile pe an în folosul proprietarului pe a cărui moşie se va fi aşăzat, adecă: patru zile primăvara, patru zile vara şi patru toamna.

Fieşicare este dator să lucreze aceste douăsprezece zile cu al său plug sau cu carul său, dacă va avea, precum şi cu numărul dobitoacelor de muncă, pentru care proprietarul îi asigurează mijloacele hranei lor.

Întîmplîndu-se ca lăcuitorul sătean să nu mai aibă dobitoace, atunci va lucra aceste douăsprezece zile cu mîinile.

Articolul 142. Ziua de lucru a lăcuitorului s-a socotit pe mărimea pămîntului ce poate lucra un lăcuitor pe seama sa, precum mai jos se arată [...]". *Regulamentele organice...*, p. 68 şi 201.

[36] Articolul 144 din Regulamentul organic al Ţării Româneşti prevedea: „Pentru moşiile ce vor avea o întindere mărginită şi la care proprietarul nu va putea să dea sătenilor săi pogoanele de loc ce se îndatorează, se va împărţi toată întinderea moşiei în trei părţi deopotrivă, din care două se vor da pe seama lăcuitorilor şi o parte se va păstra pe seama proprietarului. Dacă însă şi după această împărţire s-ar găsi lăcuitori carii să nu aibă locuri de ajuns, asemenea lăcuitori vor putea să se mute pe alte moşii, însă la şapte ani o dată, şi anume în curgerea acelui din urmă an al catagrafiei, pentru ca noua catagrafie să poată a-i găsi şi a-i înscrie între dajnicii aşăzării lor ce vor dobîndi din nou [...]". *Ibidem*, p. 41. În acelaşi sens vezi şi articolul 127 din Regulamentul organic al Moldovei. *Ibidem*, p. 203.

[37] Cf. *Acte şi legiuiri...*, vol. I, p. 604—605.

[38] Cf. *Istoria României*, vol. I, Bucureşti, 1960, p. 756—765; vol. II, Bucureşti, 1962, p. 109 ş.u.

[39] Citatul este scos din: „Anafora a Obşteştii Adunări a Moldaviei din 1817 pentru feliul proprietăţei în ţară din învechime". *Uricarul cuprinzător de hrisoave, anaforale, tratate şi alte acte de ale Moldo-Valahiei. De la sula XIV pînă şi din acea a XIX, sub redacţiunea lui Teodor Codresco*, Partea a patra, Iaşi, 1857, p. 325—343. Citatul se află la p. 327—328.

[40] Dăm textul integral al frazei din care M. K. a scos citatul: „Asemenea lăsăm a zice că această împuţinare a slujbei nu are asemănare cu rînduielile altor părţi, căci şi întru această stăpînire a preaputernicei împărăţii ştim că tot mai mult slujesc sătenii la stăpînii moşiilor, dar după aceasta în ţări străine ce se megieşesc cu noi şi două zile pe săptămînă şi cel mai puţin o zi pe toată săptămîna la alţii sînt îndatoraţi sătenii a lucra stăpînului moşiei". Vezi „Magzarul boierilor moldoveni către Înalta Poartă pentru boieresc, 1805", în *Acte şi legiuiri...*, vol. I, p. 59.

[40'] Vezi infra nota 45 de la p. 230.

[41] Problema pe care o discută în fond M. K. este aceea a dreptului de proprietate asupra pămîntului *ab antiquo*. Marii proprietari, conservatori, susţineau că ţăranii clăcaşi nu au nici un drept asupra pămîntului pe care îl folosesc, el aparţinînd de la început boierilor. Ţăranii nu sînt în acest caz decît „chiriaşi" pe acest pămînt, dijmele şi claca reprezentînd preţul chiriei.

Opus acestei păreri era aceea că *ab antiquo* ţăranii au fost proprietarii pămîntului. Ei au fost deposedaţi de aceste pămînturi de către boieri în decursul timpului, prin fraudă şi violenţă. Ca atare boierii nu au nici un drept asupra pămîntului. O împroprietărire era necesară, după cum susţineau adepţii reformei agrare, şi ca un act de dreptate. Susţinătorii acestei opinii preconizau şi reforma agrară fără despăgubiri.

Legiuirea lui Caragea în articolul 1 din capitolul 6 prevedea: „Claca iaste un chip de clădire obicinuit în Ţara Românească şi să întocmeaşte cînd stăpînul moşiei primeaşte pe clăcaş, adică pe săditor, să sapă pe moşia lui". Urmează apoi obligaţiile clăcaşului faţă de stăpîn. *Legiuirea Caragea*, ediţie critică, Bucureşti, 1955, p. 44.

Principiul acesta a fost reluat şi legiferat şi de Barbu Ştirbei în 1851. Vezi mai sus nota 9. Prin articolul 140 se preciza: „După legiuirile pămîntului, şi anume § 1, cap. 6, desp. 3 din pravilă, Condica Caragea, săteanul ce locuieşte pe moşia altuia nu se poate socoti decît ca un chiriaş pe acea parte de loc ce primeşte, şi banii ce plăteşte sau munca ce face pe seama proprietarului nu se poate socoti iarăşi decît o chirie din partea-i pentru acest pămînt [...]". *Acte şi legiuiri...*, vol. I, p. 700.

Aşa cum am arătat şi mai sus, aceste probleme s-au dezbătut şi în cadrul Comisiei Centrale de la Focşani în şedinţele din 23, 26, 28 şi 30 iulie 1860, reproduse în *Acte şi legiuiri...*, vol. II, p. 210—314.

[42] M. K. se referă la articolul 138 din Regulamentul organic al Ţării Româneşti şi articolul 123 din cel al Moldovei. Cf. *Regulamentele organice...*, p. 37 şi 201.

[43] M. Costachi Epureanu, *Cvestia locuitorilor privită din puntul de vedere a Regulamentului organic şi a Convenţiei*, Iaşi, 1860, 33 p.

[44] *Op. cit.*, p. 11—17.

[45] Heinrich Friedrich Karl baron von Stein (1757—1831), prim-ministru, adept al despotismului luminat, a făcut unele reforme liberale în Prusia după Tratatul de la Tilsit,

dînd actul de emancipare a țăranilor din 1807. A fondat „Societatea de istorie a Germaniei", care a editat *Monumenta Germaniae*.

[46] Karl August von Hardenberg (1750—1822), om politic prusian, diplomat, susținător al reformelor sociale din Prusia la începutul secolului al 19-lea. A desființat șerbia și a introdus impozitul funciar.

[47] „Traité générale de paix signé à Paris le 30 mars 1856, avec article additionnel et transitoire". *Acte și documente* ..., vol. II, p. 1049—1075.

[48] Cf. procesele-verbale ale acestor ședințe, publicate în *Acte și documente* ..., vol. VI$_1$.

[48'] Vezi infra p. 230, notele 40—42.

[49] Dăm mai jos fragmentul din hrisovul lui Constantin Mavrocordat din 6 aprilie 1749 la care se referă M. K.: „[...] La șesă zile a lui april, joi întru a doua săptămînă după Paști, noi toții adunați, atît parte bisericească, cît și boierească și altă obștie în mînăstirea Triisfetitelor, la scosul Sfintelor Moaște, s-au făcut sobor de întrebăciune acestor pricini mai sus arătate. La care cu toții cu un glas am răspuns mărturisind adevărul că vecinii robi nu sînt, nici să stăpînesc cu nume de robie, fiindcă numai țiganii au acea robie, cari cu femeile și cu copiii lor slujesc pe toate zilele stăpînilor săi. Iară vecinii numai partea bărbătească slujesc, scoțind la lucru numai un om dintr-o casă, măcar cîți ficiori va avea omul, asemine slujesc ca și lăturalnicii; iară partea femeiească nu slujește, nici au acea supunere ca robii, că vecin va să zică sătean megieș fără moșie, *atîta numai că din sat nu este volnic ca să iasă* [sublinierea ns.]; care poruncă este și de la domnie și a vistieriei și a pravelii, poruncind: săteanul să nu fie volnic a ieși din sat, și unde va ieși să se dea la urmă. Care rînduială s-au păzit și de răposații domni cei vechi cum s-au văzut la hrisoavele lor, că cînd s-au pîrît doă sate pentru un sătean de unde s-au dovedit că au fost de baștină acolo s-au dat. Numai îndrăzneala unora din stăpînii moșiilor i-au supărat fără de cale; cu vînzările și împărțirile și mutările ce s-au purtat de la un loc la altul, li-au dat pricini de jalobe; părîndu-le lor o supunere ca de robie care lucru a se vinde vecinii, sau a se despărți cu împărțală, sau a se da în foi de zestre pe frați, sau a se muta dintr-un sat într-altul, sau a se schimba numai pe oameni făr de moșie, sau pe copii a-i despărți de la părinți, n-au fost volnici stăpînii satelor și nici de acum înainte această volnicie asupra lor nimeni să nu aibă, că nu este cu cale. Și cînd s-a vinde moșia oamenii să nu se vînză, ci ca niște săteni a satelor în sat să rămîie, făcînd slujba obicinuită. Însă și slujba să o facă cu nart * 24 de zile de om într-un an, ori la ce lucru se va pune și dejmă să dea de ...** pe moșie [...]". *Acte și legiuiri*..., vol. I, p. 22—23; cf. și Gheorghe Brătianu, *Două veacuri de la reforma lui Constantin Mavrocordat, 1746—1946*, București, 1947, p. 69.

[50] Articolul 18 din sobornicescul hrisov emis de Ioniță Sandu Sturdza la 9 aprilie 1827 prevedea: „Lăcuitorii ce vor fi pe moșiile boierești, mînăstirești și a altora nu pot a avea voie a să rădica fără voia stăpînului, și pururea fugarii de acest fel [ce] se vor ridica fără voie să fie aduși la urmă și certați". *Acte și legiuiri* ..., vol. I, p. 68.

[51] Articolul 144 din Regulamentul organic al Țării Românești prevedea că, în cazul în care într-un sat ar rămîne clăcași fără pămînt din cota de 2/3 a moșiei la care clăcașii aveau drept de folosință, aceștia se puteau muta în alte sate în următoarele condiții: „La o asemenea întîmplare acest fel de lăcuitori săteni vor fi îndatorați cu un an înainte să se mărturisească la tribunalurile din amîndouă satele, ca printr-aceasta să poată fi scoși din foaia satului de unde se vor rădica, primind mai întîi un bilet după forma ce se va da și trecuți în foaia satului unde își vor hotărî hălăduirea; iar în curgerea sorocirei catagrafiei nu vor putea săvîrși o asemenea strămutare dacă nu vor plăti mai întîi la satul de unde vor fi să se rădice capitația pentru toți anii ce ar rămînea pînă la împlinirea pomenitei sorociri, precum și către proprietar dările de peste an ce s-ar cuveni acestuia pe acel de atunci curgător an, și așa, în puterea unei asemenea isbrăviri ***, nu va mai fi îndatorat la nici o dare către vistierie pînă la înnoirea sorocirei catagrafiei.

Asemenea va fi slobod și proprietarul, la împlinirea prevăzută prin paragraful întîi al acestui articol, ca în curgerea celui după urmă an al sorocirei catagrafiei să depărteze pe lăcuitorii ce ar avea prea mulți, după asemănarea întinderii moșiei sale. Va da însă de știre cu un an înainte atît lăcuitorului, cît și stăpînirei". *Regulamentele organice* ..., p. 41—42.

[52] Articolul 140 din Regulamentul organic stabilea suprafețele de pămînt pe care proprietarul era obligat să le dea țăranilor (loc de casă și grădină, loc de izlaz, de fînețe în funcție de numărul de vite cornute, loc de arătură, prisoase cu învoială, drept de folosință în pădure și crînguri). *Ibidem*, p. 38.

[53] Articolele 141 și 142 fixau numărul de zile de clacă la care era obligat clăcașul și nartul pentru muncile respective. *Ibidem*, p. 38—40.

* Normă fixată.

** Loc liber în text.

*** Izbrăniri (plătirea unei datorii).

[54] Articolul 146 stipula: „Numai proprietarul are drept de a vinde pe a sa moşie vin, rachiu sau alte băuturi şi să ţie scaune * de carne şi prăvălii, fiindcă aceste drepturi sînt alăturate fireşte la proprietate, precum şi folosinţa de la mori, heleşteie, păduri şi alte de asemenea" [...]. *Ibidem*, p. 42.

[55] Se referă la prevederile articolului 143 din Regulamenul organic, care stipula că anual „4 oameni la suta de familii" vor lucra la curtea stăpînului moşiei în mod gratuit şi în permanenţă". În încheiere articolul prevedea că „în curgerea anului, de se vor afla asemenea oameni în slujba proprietarului, a lor capitaţie către vistierie şi zeciuiala acestei capitaţii orînduită la cutia satului se vor plăti de către sat, din veniturile cutiei ce se întocmesc printr-acest Regulament în fieşicare sat". *Ibidem*, p. 41.

[56] Cf. „Convention de Balta-Liman entre la Russie et la Turquie". *Acte şi documente...*, vol. I, p. 357—360. În articolul III se prevedea: „Pentru ca să păşească cu întreaga şi cu cuvenita chibzuire în trebuitoarele îmbunătăţiri pe cari starea cea de faţă a acestor două principate şi abuzurile cîrmuirei le cer, se va înfiinţa două comisii cercetătoare care vor presudsfie ** una în Iaşi şi alta la Bucureşti, alcătuite din cei mai destoinici boieri şi cunoscuţi în dreptate, la cari se va încredinţa îngrijirea a se consfătui, a cerceta cele atingătoare de legea reglementară şi a arăta modificaţiile şi îmbunătăţirile cîte sînt de cuviinţă şi potrivite întru a înfiinţa buna orînduială şi siguranţă de care în mai mulţi ani s-a lipsit ţara [...]". *Loc. cit.*, p. 362.

[57] Este vorba de aşezămîntul lui Grigore Alexandru Ghica. Cf. *Acte şi legiuiri...*, vol. I, p. 536—548.

[58] Pentru aceste aspecte cf. *Acte şi legiuiri ...*, vol. I, p. 270—278.

[59] „Proiect pentru regularizarea îmbinatelor dreptăţi şi îndatoriri ale proprietarilor şi ale locuitorilor din satele de prin munţi"; în aceşti 98 de lei intrau: „Falce de cap 4 zile — 24 lei; lemnul de foc şi celelalte trebuitoare pentru casă şi heiuri *** — lei 6; podvoada — lei 20; 28 prăjini arături pentru 2 boi, în două zile cîte 12 parale prăjina — 8 lei, 16 parale; 36 prăjini pentru 3 zile prăşite de două ori, culesul, punerea în coşer şi facerea coşului, cîte 20 parale prăjina — 18 lei; 48 prăjini de seceră în 3 zile, cu căratul la arie, cîte 18 parale prăjina — 21 lei, 24 parale. Total 98 lei". *Acte şi legiuiri ...*, vol. I, p. 281.

[60] Pentru aceste probleme vezi: „Proiecte pentru trei pricini cari împovărează pe locuitorii de prin sate şi aduc cu dinadinsul împiedicare stării lor, Modificări introduse de Adunare în proiectul de lege, Anaforaua Adunării către domn luînd întărirea legiuirii votate, Ofis domnesc către Adunare făcînd oareşicare observaţiuni asupra proiectului de lege votat de Adunare şi încheierea acestuia, Anexă la încheierea de mai sus, Anaforaua din partea Adunării către preaînaltul domn însoţind legiuirea modificată în sensul cerut de domn, Ofis domnesc întărind legiuirea pentru trei pricini cari împovărează starea locuitorilor de prin sate". *Ibidem*, p. 270—277.

[61] Cf. nota 57.

[62] Cf. *Acte şi documente ...*, vol. VI_1, p. 342—346. Dăm *in extenso* pasajul din cererea deputaţilor ţărani la care se referă K.

„[...] Pe lîngă cele mai *mari dorinţi* care dimpreună cu celelalte trepte le-am arătat în Adunarea Obştească ţării, *treapta locuitorilor pontaşi* **** cere ca pe viitorime săteanul să fie şi el pus în rîndul oamenilor, să nu mai fie ca pînă acum asămăluit cu dobitoacele necuvîntătoare; *bătaia,* care atîta amar de timp ne-o umilit şi ne-a ovilit, biciul şi varga, care de multe ori au batjocorit părul cel alb al părinţilor noştri şi cîteodată au făcut pe femeile noastre să-şi piardă pruncii din pîntecele lor, *să se rădice pentru totdeauna de asupra noastră.* Pentru orice vină să ni se puie pedepsi ca la cealaltă lume şi să nu mai fim osîndiţi fără judecată.

De asemenea *ne rugăm* ca pe viitorime *toate beilicurile* scrise şi nescrise în legi, *toate havalele,* precum şi birul pe cap *să fie* pentru totdeauna *oborîte.* În locul tuturor acestora să se puie un singur bir pe averea fiecui, fără osebire în ţară, iar nu ca pînă acum: căci cei ce nu aveau de unde dau mult, iar cei ce aveau mult dau puţin sau nimic.

Ne mai rugăm iarăşi ca *satele să-şi aibă de acum înainte dregătorii alese* chiar din sînul lor înşuşi, dregătoriile acele să aibă a căuta sub privigherea cîrmuirii de toate nevoile satului, precum: ţinerea rînduielii în sat, la cîmp şi la drumuri, privigherea, hotărîrea şi apărarea asupra avutului, venitului dărilor, cheltuielilor, lucrărilor, alcătuirilor şi a tuturor drepturilor săteşti. Să nu mai fie ca pînă acum, că noi vornici şi paznici aleşi de sat i-am avut, dar nici într-o samă nu am fost. Că cutii săteşti încă am avut, bani am tot dat, ar fi să fie mii de mii de lei, dar cutiile au fost ca şi sparte, cum punea se şi străcura munca noastră, Dumnezeu ştie pe a cui mînă intra. Pentru sate nici şcoală, nici vreo altă îmbunătăţire nu s-a făcut.

* Trunchi pe care se taie carnea în măcelării.

** Rezida.

*** Acareturi.

**** Ţăranii clăcaşi.

Apoi suspinul, durerea noastră de toate zilele, dorința cea mai mare pentru care ne rugăm zi și noapte la Dumnezeu să se îndure, este *căderea boierescului*. De aceea vrem *să răscumpărăm boierescul și toate acelea cu care sîntem împovărați de către boierii de moșii*. Vroim să scăpăm, vroim să ne răscumpărăm de robia în care sîntem, vroim să ne răscumpărăm, să nu mai fim ai nimănui, să fim numai ai țării și să avem și noi o țară. Am îngenuncheat, am îmbrîncit cu toții; cum sîntem nu o mai putem duce îndelung. Nu vroim să jignim drepturile nimărui, dar nici al nostru să nu se întunece.

Din buni și străbuni noi am avut *dreptul de a ne lucra pămîntul* trebuitor pentru hrana noastră și a vitelor noastre, *fără să ne poată* nimica *alunga* de pe dînsul. Toate uricile țării, toate așezămintele vechi și nouă ne sfințesc acest drept, precum și acela *de a se da copiilor noștri pămînturi* pînă la acoperirea *a două treimi* din moșie, iar pînă la Regulament aveam dreptul de a lucra cît vom putea. De asemenea boierii de moșii au avut dreptul de a ne cere boieresc.

Să fie deci o Adunare Obștească unde să avem și noi oamenii noștri, să se ceară și să se dezbată drepturile boierilor și drepturile noastre și ceea ce o țară va găsi că sîntem datori cu sudorile noastre, vom plăti, că omul ca să scape din robie și să fie stăpîn la casa, vatra și ogorul său, cu tragere de inimă va lucra și se va răscumpăra.

Iată plecatele noastre rugăminți și cereri. Noi rugăm ca *marea Adunare* a țării să ieie aminte la durerile noastre și la sfînta dreptate, să dezbată întru înțelepciunea sa ce este sau ce nu este cu cale și socotința să o trimeață pe lîngă cererile noastre la cei șapte trimiși adunați în București, carii înfățoșează chipul celor șapte puteri [...].

Iași, 26 octombrie 1857.

(Subscriși): Ion Roată, Simion Stanciu, Răducanu Sava, Dănilă Bălan, Constantin Ostahi, Toader sîn Pavel, Ion a Babei, Dumitru Savin, Pandelachi Croitoriu, Timotei Sacalov, Ioniță Olariu, Vasilie Balaiș, Ioan Levărdă, Ioan Roșca, Vasilie Stan".

[63] În ședința comitetului marilor proprietari din 18 decembrie 1857 a fost citită de către Constantin Hurmuzachi „încheierea majorității comitetului proprietarilor mari", care avea următoarele concluzii:

„Comitetul proprietarilor mari dorește dar ca la viitoarea organizație să se ia de bază următoarele principii:

I. Modul de astăzi al răsplătirii pămîntului prin lucru să fie cu totul desființat.

II. Adunarea Legiuitoare, în cea întîie a ei sesie, să hotărască un termin în care relațiile dintre proprietarii de moșii și țăranii lucrători de pămînt așezați pe ele să se reguleze prin alcătuiri de bunăvoie.

III. Adunarea Legiuitoare să facă o lege căria vor fi supuși acei din proprietari și țărani care nu s-ar fi folosit de terminul publicat pentru regularea relațiilor reciproce prin alcătuiri de bunăvoie.

IV. Legea aceasta va fi întemeiată pe principiul respectului proprietății și totodată va privi și la stabilirea și la chipul viețuirii locuitorilor săteni astăzi lucrători de pămînt.

(Subscriși): I. Docan, A. Botez-Forăscu, Gr. Balș, G. Sturdza, C. Sturdza, A. Aslan, I. Pruncu, N. Catargiu, S. Miclescu, Gr. Șuțu, N. Carp, L. Catargiu, Gr. Costachi".

Ibidem, p. 359.

Minoritatea acestui comitet, prin A. Teriachiu, a prezentat o altă propunere, cu următoarele concluzii:

„Subscrișii propun ca la viitoarea organizație să se ia de bază următoarele dorinți:

I. Desființarea răsplătirii prin lucru a pămîntului ce se dă locuitorilor de către proprietari după așezămintele de astăzi.

II. Regularea definitivă a relațiilor dintre proprietari și locuitori și statornicirea unor principii care fără a jigni drepturile proprietarilor să împace și interesele locuitorilor.

III. Adunarea Legiuitoare viitoare la cea dintîi a ei sesie va vota o lege căria vor fi supuși și locuitorii și proprietarii și care, dezvălind acele principii, va hotărî această chestie atît de importantă și de vitală pentru Principatele Unite.

Anul 1857, luna dechemvrie în 11 zile.

(Subscriși): D. Miclescu, M. Kogălniceanu, D. Rallet, M. Jora, N. Canano, A. Teriachiu, M. Costachi, I. Fotea, C. Rolla, P. Mavrogheni, V. Sturdza".

Ibidem, p. 361.

În afară de aceste două lucrări P. Panu a citit și „osebita socotință a d[omnu]lui C. Roset-Tețcanu". *Ibidem*, p. 361—363.

[64] Este vorba de următorul pasaj din încheierea majorității comitetului proprietarilor mici, citită în ședința din 18.XII.1857 de către D. Grigoriu:

„Principiul dar statornicit pentru locuitorii de pe moșiile răzășești și la moșiile de la munte de a plăti munca în bani este singurul care n-a dat loc la abuzuri pentru că nici o plîngere, nici o protestație nu se vede asupra răzășilor sau asupra sistemului aplicat la dînșii.

Propunerea locuitorilor de a-și răscumpăra cu bani munca ce sînt îndatorați a mai da acei de pe moșiile mari și stîlpite vine din abuzurile ce produce acel sistem. Acea propunere se sprijină pe pilda aplicată la răzăși, aplicată cu mare succes la moșiile boierești, mînăstirești și răzășești de la munte și este primită chiar de principiile art. 130 din Reglement și art. 36 din Așezămînt — din 1851 —, numai ea este mai practică, mai împăcătoare și nevătămătoare nici unii părți [...]". *Ibidem*, p. 265. Iar în încheiere acest comitet făcea următoarele propuneri :

„a) Locuitorii îndeobștie să se folosească nestrămutați din pămînturile ce le au astăzi în folosință mărginită de pont.

b) De către Obșteasca viitoare Adunare, după pilda aplicată la munte, o dată pentru totdeauna să se prețuiască munca în bani și locuitorii să fie slobozi și îndatoriți a plăti prețul zilelor muncitoare în bani pe fiecare an.

c) Urmașii locuitorilor să nu mai ceară pămînturi la proprietari, *ci să fie slobozi a intra fără nici o pedecă în driturile părinților lor*, plătind suma hotărîtă de lege.

d) Pentru pămînturile ce locuitorii ar avea trebuință peste acelea hotărîte de legi, să rămîie slobozi, și proprietari și locuitori, a se alcătui cu condițiile, cu prețurile și pe timpul ce ambele părți vor stipula, potrivit aceasta chiar și cu legea lucrătoare.

(Subscriși :) D. Cracte, C. Morțun, I. Hrisanti. Ne unim cu socotința aceasta : N. Bosie, G. Masian, C. Bădărău, Șt. Călin, G. Vîrlan, Chir. Ciocîrlie, C. Știun".

Acte și documente..., vol. VI$_2$, p. 363 — 365.

[65] Pentru art. 46 al Convenției de la Paris vezi partea I a acestui volum, p. 291, nota 2.

[66] „Protocole des Conférences de Constantinople arrêtant les dispositions relatives à la situation et à l'administration des Principautés de Moldavie et de Valachie, signé par les représentants de l'Autriche, de la France, de l'Angleterre et de la Turquie". *Acte și documente*..., vol. II, p. 917 — 921.

[67] *Ibidem*, p. 919.

[68] „Mémoire et observations de S.A.S. le Prince régnant de Moldavie, Gregoire A. Ghyka X, sur le protocole des Conférences de Constantinople envoyés au Congrès de Paris le 28 février et 8 mars". *Ibidem*, p. 966 — 994.

[69] *Ibidem*, p. 982 — 986.

[70] Articolul 140 prevedea : „După legiuirile pămîntului și anume § I, cap. 6, desp. 3 din pravilă, Condica Caragea, săteanul ce locuiește pe moșia altuia nu se poate socoti decît ca un chiriaș pe acea parte de loc ce primește, și banii ce plătește sau munca ce face pe seama proprietarului nu se poate socoti iarăși decît o chirie din parte-i pentru acest pămînt [...]". *Acte și legiuiri* ..., vol. I, p. 700.

În continuare legea are un întreg capitol intitulat : „Ceeea ce are să dea proprietarului drept chirie un sătean pentru pămîntul ce primește de la dînsul pentru hrana și locuința sa". *Ibidem*, p. 703 — 710.

În articolul 144 se preciza :

„Precum este săteanul stăpîn cu desăvîrșire pe sineși și pe averea sa, asemenea este și proprietarul pe pămîntul său ; pe acest temei nici proprietarul nu poate avea pe munca și averea săteanului, nici săteanul pe pămîntul proprietarului alte drepturi decît acelea care izvorăsc din vreo tocmeală făcută de bunăvoie între dînșii sau din întocmirile ce această legiuire a așezat deopotrivă pentru amîndouă părțile ; prin urmare :

§ 1. Slobod este săteanul să se strămute și să-și așeze locuința și munca sa, cînd și unde folosul său îl va povățui.

§ 2. Slobod este proprietarul să întrebuințeze proprietatea sa după cum i-ar cuveni mai bine și să lasă pe dînsa sau să depărteze din săteni, pe cîți va socoti [...]".

În paragrafele următoare se stabilesc condițiile de strămutare. *Ibidem*, p. 708 — 711.

[71] Textul este extras din „Carte a Obșteștii Adunări pentru dezrobirea tuturor țăranilor" din 5 august 1746. În : Gheorghe Brătianu, *Două veacuri de la reforma lui Constantin Mavrocordat* ..., p. 65.

[72] Cf. mai sus nota 63.

[73] Aluzie la așezămintele lui Constantin Mavrocordat. Cf. Gheorghe Brătianu, *op. cit.*, p. 65, 68 — 69.

[74] Prevederi din așezămintele lui Mavrocordat. *Ibidem*.

[75] Articolul 18 din „Pravile tocmite, alese, scoase pentru toți lucrătorii pămîntului, anume : pentru plugari, pentru lucrătorii vielor, pentru năimiți și pentru păstori, arătînd împreună tuturor județul și certarea ce li se va da fieșcăruia după deala sa, carii vor umbla cu nedreptate". *Acte și legiuiri* ..., vol. I, p. 3 — 4.

[76] Cf. „Sobornicescul hrisov al lui Ioan Sandu Sturdza V.V.". *Acte și legiuiri* ..., vol. I, p. 68. Vezi și supra nota 50.

[77] Cf. Regulamentul organic al Moldovei, art. 123 — 127 și Regulamentul organic al Valahiei, art. 144. *Regulamentele organice* ..., p. 201 — 202, 41 — 42.

[78] *Acte și legiuiri* ..., vol. I, p. 709.

[79] Cf. „Întiiul așezămînt pentru boieresc al lui Grigorie (III) Ghica. 1766 ianuarie 1". *Ibidem*, p. 25 — 28.

[80] Cf. mai sus nota 66.

[81] Cf. Protocolul nr. 13 al Conferinței de la Paris din 39 iulie 1858. *Acte și documente*..., vol. VII, p. 287.

[81′] Vezi infra nota 13, p. 228.

[82] *Acte și documente*..., vol. VII, p. 96.

[83] Zrinyi Miklós (1620—1664), poet și om politic ungur, partizanul ideii de monarhie națională centralizată și al unei Ungarii independente.

[84] Batthyany Ludovic, născut la 1806. Prim-ministru prezident al Ungariei. Liberal, adept al unei politici moderate față de Austria. În timpul Revoluției de la 1848 are o atitudine oscilantă și refuză să urmeze guvernul revoluționar la Debreczin. Arestat la 8.I.1849, executat la 6.XI.1849.

[85] Citat din discursul ținut de M.K. la alegerea domnitorului Alexandru Ioan Cuza. În partea I a acestui volum, p. 112 — 113.

Vezi și discursul următor. De asemenea, pentru problemele politice interne legate de această problemă, și *Istoria României*, vol. IV, București, 1964, p. 295 — 395, precum și lucrarea lui D. Bolintineanu. *Viața lui Cuza Vodă*. Memoriu istoric de ..., București, 1869.

„Îmbunătățirea soartei țăranilor. Al doilea cuvînt" *

Domnilor, ședința trecută v-a înfățoșat o discusiune care ar merita, mai bine decît discusiune parlamentară, numele de o luptă eroică, de o epopee. În adevăr, domnilor, a fost luptă de eroi ca în timpul lui Omer. Ba chiar unii oratori s-au servit de espresiunile obicinuite ale eroilor lui Omer. Singura deosebire numai au fost cum că 6 eroi luptau contra unui singur om [1]. Cinci oare de-a rîndul, trei prinți și trei miniștri nu au făcut alta nimica decît a repeta necontenit numele de Kogălniceanu, zicînd că domnul Kogălniceanu este Proudhon, domnul Kogălniceanu au întrecut ideele cele mai extreme ale comuniștilor, domnul Kogălniceanu cere împroprietărirea țăranilor prin jăfuirea proprietarilor, domnul Kogălniceanu este o himeră cu capul de porumbiță, cu trupul nu știu de ce și cu coada de șopîrlă și tot așa ** pînă la finitul ședinței [2]. S-au repetat întru atîta numele de Kogălniceanu, încît, dacă domnii tipografi ar pune unul dupe altul acest nume de cîte ori s-a zis, desigur că un întreg „Monitor" nu ar cuprinde decît numele de Kogălniceanu. Ei bine, domnilor, oare sîntem noi aicea pentru ca să repețim numele unui singur om? Nu. Oare adunatune-am aici pentru a combate un singur om, pentru singurul fapt că are nenorocirea de a nu crede în proprietatea absolută sau occidentale în Principatele Române și că nu crede că chipul cel mai nemerit și cel mai convențional pentru a îmbunătăți soartea țăranilor ar fi acela de a le ridica pămîntul ce-l stăpînesc și-l muncesc de sute de ani?

Aceste idei pot fi rătăcite, dar este o rațiune ca în loc de a le combate cu argumente mai puternice să voiți a ucide un om pentru că au avut curagiul opiniunii sale, pentru că, în acest concert unanim ținut în onoarea proprietarilor, el a avut nenorocirea de a fi o notă discordantă, zicînd un cuvînt întru apărarea țăranilor?

Cuvîntul meu, domnilor, se va tipări. Mă voi îngriji a-l publica și în limbe străine și atunci se va vedea dacă am meritat a fi portretat ca Louis Blank [3], cu Considérant, cu extravagantul Proudhon [4] și Dumnezeu ştie cu cine încă! Dacă ar fi a se face portrete aici, zău, multe fizonomii ale adversarilor mei le-aş găsi bune de păstrat posterităţii. Însă aici nu * este cestie de persoanele noastre. Aici cestia este să ştim dacă principiele mele sînt bune sau rele. Veniţi şi le combateţi, iar nu ocupaţi Adunarea şi ţara cu numele unui singur om. Aţi voit să mă arătaţi ţărei ca răsturnătoriu, ca socialist, ca predicator hoţiei şi jafului. Cuvintele s-au zis. Aţi voit în sfîrşit să mă puneţi la pilori. Fie, la pilori sau la stîlp, cum se zice româneşte, s-au pus oameni şi mai însemnaţi decît mine. Însă luaţi seama că piloriul a devenit de multe ori un piedestal. Şi dar acest pilori, acest piedestal ce vi-l datoresc, îl primesc şi rămîn pe el. Aţi zis, domnilor, că numai setea popularităţii mă face pe mine să vin să vorbesc despre drepturile ţăranilor. Nu este aici timpul şi locul de a vă convinge că greşiţi. Dar, dacă ar fi fost ca să fiu condus numai de setea popularităţii, rău drum aş fi ales. Popularitatea astăzi este partea numai a apărătorilor proprietarilor. Aici este puterea, gloria, aplauzele, căci claca din sate, permiteţi-mi acest calambur, aţi adus-o în Adunare. Popularitate pentru cei ce vorbesc în favoarea ţăranilor nu poate să fie, şi şedinţa trecută este cea mai bună dovadă despre aceasta.

---

* Ședința din 1 iunie 1862.

** Și așa *(M.O.)*.

Dar chiar să fi fost condus de setea popularităţii, tot d[umnea]voastră sînteţi vinovaţi. Căci de am dobîndit popularitate D[omnii]lor voastre vă o datoresc, şi mai ales din şedinţa trecută. În adevăr, văzîndu-se că atîţia oratori şi miniştri se scoală şi atacă un singur om, lumea nu poate să zică alminterni decît că acel om difere cu totul de adversarii săi şi că adevărurile ce acest om au spus au trebuit să fie foarte mari, de vreme ce au întărîtat asupră-şi atîtea strigăte, după proverbul românesc că: Numai adevărul doare.

Cîţiva deputaţi întrerup zicînd: La cestiune! Nu e aci cestiunea.

Domnul preşedinte[5] observă cum că convorbirile şi interuperile sînt oprite şi roagă pe domnul oratore a se ţine în cestiune.

Domnul Vernescu: Înţeleg ca domnul preşedinte să cheme pe orator la ordine cînd iese din cestiune, dară nu înţeleg să cheme la ordine pe un deputat ce a fost atacat în şedinţa trecută şi acuma vine să răspunză la cele ce i s-au zis. Deputatul ce vorbeşte astăzi nu se poate chema [la] ordine, căci s-au zis acele cuvinte de himeră cu capul de porumbiţă etc., şi trebuie prin urmare să răspunză. Almintrelea ar fi a se opri libertatea de discuţiune.

Domnul preşedinte: În şedinţa trecută nu am fost în Cameră şi prin urmare nu ştiu ce s-au petrecut. Atunci poate colegul meu nu a observat reglementul. Eu însă nu pot lăsa abateri din cestiune, căci s-ar perde timpul. Pentru aceasta am chemat pe domnul Kogălniceanu la cestiune, iar nu la ordine, după cum zice domnul Vernescu. Rog dară pe domnul Kogălniceanu, care s-au suit la tribună spre a ne lumina în cestiune, să nu facă personalităţi.

Regulamentul dă dreptul ca să răspundă un deputat căruia i se adresează o personalitate. Regulamentul nu opreşte pe un deputat, cînd este atacat personal, de a se apăra. În şedinţa trecută am fost atacat, mi-am luat note pentru fiecare cuvînt ce mi s-au adresat. Astăzi voi să răspunz şi nu pot fi oprit la aceasta, fiindcă sînt în stare de legitimă apărare. Ieri s-a vorbit în contra mea cinci ore de-a rîndul. Adversarii mei m-au atacat cum au voit în tot timpul, mărginindu-mă numai a zice: „Pune, Doamne, pază gurei mele şi uşe de îngrădire împregiurul buzelor mele"; deunăzi am tăcut, astă-dată veţi binevoi a mă asculta.

Domnul principe Gr. M. Sturdza: În şedinţa trecută domnul preşedinte a fost invitat de Adunare să nu intervină în discusiune spre a întrerupe pe deputat, arătîndu-i că cutare frază iese din cadrul discusiunii. Domnul Kogălniceanu voiește a răspunde la argumentele care s-au rostit în contra sa și la aceasta are un îndoit drept: întîi, că răspunde la argumente[le] ce s-au zis în Adunare și prin urmare e în cestiune, și al doilea, că se crede a fi fost atacat personal. Prin urmare, trebuie a se lăsa cuvîntul domnului Kogălniceanu.

---

* Însă nu *(M.O.)*.

Domnul președinte al consiliului: Aș voi ca domnul Kogălniceanu să-mi arate anume cu ce cuvinte l-am atacat personal, căci eu crez că aceasta mi s-a întîmplat atunci pentru întîia oară. Dar declar că nu am voit a face cea mai mică personalitate contra domnului Kogălniceanu, care cunoaște bine deosebita considerație ce-i port.

Mulțumesc Adunării pentru dreptatea care a arătat către mine recunoscîndu-mi dreptul de legiuită apărare. Aceasta îmi impune datoria ca să trec peste multe și să nu relevez toate personalitățile ce mi s-au adresat. Mulțumesc domnului președinte al consiliului pentru esplicarea ce mi-a dat, că prin cuvintele sale n-a vrut să facă o cestiune personală, și de pe acum declar că prin aceasta mă aflu îndestulat. Mulțămesc principelui Sturdza, care a sprijinit dreptul deputatului de a se apăra[6] și dar mă folosesc de acest drept spre a întîmpina mai întîi la învinovățirile Domniei sale. În ședința trecută, D[omnia] sa a început acuzările în contră-mi! D[omnia] sa m-a pîrît înaintea țărei că din projectul legii rurale am voit să fac o cestiune de partidă, o armă de resbel.

Tot D[omnia] lui însă au dat un testimoniu în contra învinovățirilor sale, zicînd că în Adunarea Ad-hoc eu am fost unul din cei dintîi care am sfătuit pe țărani la pace și la speranță de un mai bun viitor [7]. Așa este, domnilor, însă domnul Sturdza trebuia să spuie mai mult. Voi spune eu dar. Domnilor, am și am avut totdeauna slăbiciunea a crede că proprietatea în țara noastră nu este occidentală, nu este absolută. Această opiniune nu o profesez de astăzi, și o aveam chiar și la etatea de 18 ani, cînd am scris la Berlin istoria Țărei Romănești [8]. De atunci am ideea, poate rătăcită după alții, dar dreaptă după mine, că țăranii au drept de uzufructuari pe pămînturile ce le ocupă. Și aici am în ajutorul meu toate legile veche și nouă, chiar legea lui Caragea pe care o citează domnul Arsachi ca un argument în contra țăranilor. În adevăr, iată ce zice legea lui Caragea:

„Stăpînul să nu poată să ia curătura clăcașului ce o are de la părinți sau o face cu voia stăpînului" [9].

Iată ce găsesc mai jos:

„Clăcașul fugind de pe moșie sau murind fără moștenitori, de nu e dator vistieriei, să stăpînească stăpînul casa lui, grădina lui și curăturile lui" [10].

Așadar din însuși textul legii rezultă că proprietarul nu are drept să ia țăranului curătura sa și că fiii au dreptul de a moșteni curătura părintelui lor.

Asta am găsit în Caragea, și pentru că am pronunțat aceste cuvinte nu înțeleg că am meritat să fiu tratat de jefuitor și de predicator maximei că proprietatea este o hoție. Revin la cestiune.

În Divanul Ad-hoc al Moldovei, cum știți, cererea țăranilor pentru răscumpărarea clăcii a dobîndit un rezultat negativ. Același rezultat însă l-au dobîndit și alte zece propuneri făcute de Adunare și de comitetele sale, și țăranii au ieșit disperați. În adevăr, domnilor, nici că putea să fie altminterni; Moldavia era despărțită în două tabere: unioniștii și separatiștii; și unii și alții se sileau a atrage în favoare-le puterea numerică a țăranilor; și drept răsplătire li se făgăduia desființarea boierescului; în alte cuvinte, împroprietărirea definitivă pe pămînturile lor. Deputații clăcaşi s-au declarat pentru Unire, care reprezenta clasii lor, ca şi ţărei, idealul tutulor îmbunătăţirilor. Cînd însă au venit pe tapet cestiunea îmbunătăţirii sorţii lor, atunci drept singură răsplătire majoritatea comitetului proprietarilor mari le-au răspuns prin o lungă espunere istorică, în care li se tăgăduia nu numai dreptul asupra pămînturilor ce le lucra de sute de ani, dar chiar şi dreptul de a se numi români, căci în raportul acestei majorităţi se zicea textual că ţăranii din Moldova nu sînt români, ci robi, ci streini; robi sau cumpăraţi de boieri, aduşi de peste hotar[11].

Judecaţi, domnilor, cu ce inimă au trebuit ţăranii să asculte aceste cuvinte. În lăuntrul Adunării ei pregătiră o grozavă hîrtie şi afară din Adunare poate se pregătea ceva şi mai grozav încă. Atunci, domnilor, eu am îndemnat pe ţărani să-şi retragă hîrtia, eu i-am îndemnat să se ţie liniştiţi, eu i-am sfătuit să aibă încredere în dreptatea Europei şi a viitoarei Adunări[12]. S-au zis aci că este o înjosire de a se face advocatul ţăranilor, atunci dar în 1857 m-am înjosit viind în Bucureşti şi făcîndu-mă apărătorul ţăranilor înaintea comisiunii internaţionale. Ca concluziune la un memoriu ce am dat comisarilor Europei despre lucrările Divanului Ad-hoc în cestiunea rurală, iată, domnilor, ce ziceam:

„Da, susţiu că şerbirea ţăranului este cel mai mare rău pentru societatea noastră, şi pe cît timp ţăranul împreună cu munca se va fi supus proprietarului cel mare, trebuie să desperăm despre orice adevărat progres în principate. În zadar am voi să asigurăm viitorul politic al acestor ţări; fără emanciparea ţăranilor, toate proiectele vor cădea nefiind îndestul de sprijinite de marea populaţiune. În adevăr, ce poate face o ţară, ce putere poate desfăşura spre a se apăra de pericolele din afară şi dinîntru pe cît timp populaţiunea rurale va fi şerbită pe moşiile a o mie de boieri şi a cîteva sute monastiri închinate şi neînchinate, şi prin urmare nu vor avea nici un interes ca să apere pămîntul care nu este al său şi ordinea pentru a cării conservare nu este nicidecum interesată? Ce siguranţă, ce legalitate se va putea introduce înăuntrul ţărei pe cît timp această populaţiune şerbită clăcii şi prin urmare espusă la toate abuzurile, la toate răzbunările apăsării va fi necontenit esploatată de aceia cari doresc dezordinea? Aşadar atît ca om care ţin la ţara mea, precum şi ca proprietar care ţin la patrimoniul copiilor mei şi atît în interesul principatelor, pre cît şi în acela al marei proprietăţi espusă la ura ţăranilor şi mai cu seamă a inimicilor ordinii, cer, doresc din toate puterile mele emanciparea pămînturilor stăpînite de ţărani, printr-o dare perpetuă sau prin răscumpărarea clăcei, ca să ajungem astfel la emanciparea proprietăţii [cel]ei mari de şerbia la care este supusă astăzi, de a da * două părţi din întinderea sa.

Numai făcînd această reformă, şi cît se va putea mai curînd, vom putea realiza generoasele cugetări ale marilor puteri cari au luat în mînile lor soarta principatelor, cugetări cari nu pot fi altele decît de a ** introduce o stare de lucruri statornică, regulată, dreaptă pentru toate clasele şi menită a consolida fericirea şi viitorul Principatelor Române".

Cum vedeţi, domnilor, eu nu vorbeam numai ca advocat al ţăranilor, dar vorbeam şi ca advocat al ţărei mele şi ca advocat al proprietarilor, căci şi eu, domnii mei, sînt proprietar, deşi nu atît de mare ca unii din adversarii mei; şi eu ţin la proprietatea mea ca fiecare din D[omniile] voastre, căci pămîntul îmi hrăneşte femeia şi copiii; dar aceasta nu mă va face ca să răpesc proprietatea altora, dreptul țăranilor de a locui și a se hrăni pe moșiele noastre.

---

* dînd *(M.O.)*.
** decît a *(M.O.)*.

Cînd ați tratat de hoție propunerea noastră de a se desființa claca și a se împroprietări țăranii pe pămînturile ce le ocupă cu despăgubirea proprietarilor, D[omniile] voastre n-ați făcut alta decît de a trata de hoție ideile bărbaților de stat celor mai străluciți ai Europei, ideile ale însuși președintelui Conferinței de Paris[13], din sînul căria a ieșit Convențiunea noastră.

Domnul ministru [al] justiției v-a cetit în limba franceză o sentenție a tribunalului corecțional al Senei prin care se osîndește pe Vachereau, pentru că a cerut împărțirea moșielor[14]. Dea-mi voie să-i citesc și eu tot în limba franceză opiniunea comitetului Walewski despre îmbunătățirea soartei țăranilor români. Rog pe domnul ministru al afacerilor străine[15] să vază că am în mînă edițiunea oficiale, publicată în imprimeria împărătească.

Iată o citesc:

„Tous les privilèges, exemptions ou monopoles dont jouissent encore certaines classes seront abolis; et il sera procédé à la révision de la loi qui règle les rapports des propriétaires du sol avec les cultivateurs, en vue d'améliorer l'état des paysans, en les libérant de la corvée moyennant une indemnité et en les constituant propriétaires de l'habitation et de la terre dont ils sont aujourd'hui en possession''.

Dați-mi voie acum să vă dau și traducția românească:

„Toate privilegiile, scutirile și monopolurile de care se bucură încă unele clase se vor desființa; și se va procede fără întîrziere la revizia legii care reguleaază raporturile dintre proprietarii de pămînt cu cultivatorii, în vederea de a îmbunătăți starea țăranilor, liberîndu-i de clacă prin despăgubire și constituindu-i proprietari pe locuința și pămîntul pe care ei le stăpînesc astăzi''.

Soluțiunea aceasta, propusă de un mare bărbat de stat al Franciei și căruia România datorește atît de mult, soluțiune mult mai radicală decît aceea propusă de noi, mă apără cu deplinătate de toate violentele imputări ale domnului Gr. Sturdza. Domnia sa mă învinovățește de ce am tratat cestiunea cu dritul istoric; D[omnia] sa însă uită că în Divanul Ad-hoc cererea deputaților clăcași s-au respins cu citațiuni istorice, că conservatorii mai întîi au abordat tărîmul istoric[16]. Patru ani am așteptat ziua în care să pot și eu combate netemeinicia acestor citațiuni istorice; această zi a sosit, și la istoria falsă am răspuns cu istoria adevărată, cu însuși textul legilor țărei. Nu este dar vina mea că am tratat cestiunea sub punctul de vedere al dreptului și al istoriei, căci eu, întocmai ca și domnul președintele consiliului, în îmbunătățirea sorții țăranilor români mai presus de toate văz o cestiune politică, o cestiune națională.

Domnul Sturdza m-au învinovățit că nu numai teoriele mele, dar și purtarea mea în această cestiune au fost violentă, cînd datoria mea era de a predica împăcarea.

Voi apela la onorabilitatea principelui Știrbei, care făcea parte din un comitet numit de d[umnea]voastră spre a trata mijloacele de împăcare între ambele părți ale Adunării. Voi apela asemenea la domnul Văleanu și la colegii săi a cărora nume îmi scapă acum, spuie D[omniile] lor dacă eu am fost violent și dacă n-am fost unul din cei mai împăciuitori în conferințele ce am ținut împreună spre a ajunge la o soluțiune priimită de toţi, spuie domnii Ştirbei şi Văleanu dacă, afară de cestiunea întinderii pămîntului ce era lăsată în alb, nu am priimit projectul D[omniilor]lor.

Dacă apoi acest project a fost părăsit de însuşi conservatori nu este vina mea.

Nu pot dar fi pîrît că am căutat gloriola mea în respingerea a orice fel de măsure de împăcare.

Asemenea partitul nostru nu poate fi învinuit că el a stîrnit procesul acesta, ci puterea lucrurilor, ci legile anterioare, ci tînguirile din ambele părţi, necontenitele prefaceri, şi în fine însuşi Regulamentul organic.

Nu ştiu cum s-a urmat în Ţara Românească, dară cînd în Moldova s-a pus în lucrare Regulamentul organic a trebuit baionetele ruseşti şi suliţele cazacilor pentru a lua din mînele ţăranilor o parte din pămînturile ce le stăpîneau mai nainte.

Pentru Ţara de Jos, însuşi Regulamentul punea un soroc de şapte ani spre punerea sa în lucrare. Au trecut şapte ani şi încă guvernul cel tare al lui Mihail Sturdza n-a îndrăznit să-l aplice, ci a trebuit să ceară de la Obşteasca Adunare o lege ca să mai prelungească încă pe 7 ani nepunerea sa în lucrare. A trebuit dar un termin de 14 ani, pînă ce prin stăruinţele proprietarilor, prin prefecţi, subprefecţi şi dorobanţi ţăranii joseni ai Moldovei au putut să se supuie, au putut să li se smulgă jumătate din pămînturile lor. Prin urmare, o mai repet, cestiunea nu s-a stîrnit de mine, nici de alţii, ci de puterea lucrurilor, ci de silniciele comise de sute de ani asupra ţăranilor, şi cine vrea să o împace trebuie să se puie deasupra consideraţiunilor de drept şi de interese private, şi dovadă că şi principele Sturdza a înţeles-o tot aşa este că, după ce califică teoriele mele de violente, apoi vine mai la aceeaşi concluziune ca şi mine propuind menţinerea stăpînirii ţăranilor pe cinci pogoane, adică pe pămîntul dat de legile actuale pălmaşilor.

Mai e o imputare personale făcută de principele Sturdza şi care durerea mă sileşte s-o spui: m-a învinovăţit că apăr autocraţia[17]. N-ar fi trebuit ca principele Sturdza să-mi facă o astfel de imputare; noi ne cunoaştem destul de bine din copilărie, cunoaşte foarte bine trecutul meu, ştie că n-am servit nici odinioară nici turcilor, nici ruşilor. Autocraţia n-am apărat-o, am lăudat numai pe un mare bărbat care a prefăcut condiţiunile sociale ale unui întreg imperiu. Am lăudat pe Alexandu II[18], am zis că Rusia n-are Parlament, n-are anchete parlamentare, n-are miniştri responsabili şi cu toate acestea acest împărat a împroprietărit 25 milioane de ruşi. Ştiţi că stînga numai rusolatră n-a fost; ei bine, cu riscul de a fi tratată de şerbă autocraţiei, daţi-i voie ca o dată în viaţa ei să laude şi ea o lege rusească şi să ceară pentru românii liberi ceea ce s-a făcut în Rusia pentru şerbi. Priimiţi dar legea rurală rusească, şi o vom subscri-o cu toţii. Sfîrşind, dea-mi voie prinţul Sturdza să-i zic că n-ar trebui ca tocmai Domnia sa să atace atît de mult autocraţia, căci mi-e teamă că mulţi din amicii săi politici să nu vază în aceasta o personalitate.

Cît pentru acei ce ne tratează de socialişti şi ne învinovăţesc că voim a călca Convenţiunea[19] care consfinţeşte proprietatea, voi răspunde că socialişti nu pot fi aceia ce drept soluţiune propun legea rusească. Iar cît pentru respectul afectat către Convenţiune, fie-mi iertat de a zice că acei ce pururea au slăvit Regulamentul ar trebui să vorbească mai puţin de dragostea lor pentru Convenţiune, fiindcă am putea-o trata de dragoste maimuţească care strînge la pept pînă ce înăbuşe.

Viu acum la cele zise de prinţul D. Ghica [20] şi recunosc din început că D[omnia] lui e singurul care a fost consecuent. D[omnia] lui a zis: nu dau nimic; sînt reprezentant al proprietarilor şi voi respecta mandatul meu; aceasta se cheamă a fi consecuent, aceasta se cheamă a respecta mandatul său. Dar pentru ce-mi impută D[omnia] sa cînd îmi respectez şi eu mandatul meu? D[omnia] lui e reprezentant al proprietarilor mari, eu sînt reprezentantul oraşului Focşani, sînt mandatar al neguţitorilor, al băcanilor, al tabacilor etc. şi aceştia au rude sau cunoscuţi clăcaşi. Pentru ce-mi zice D[omnia] sa că e înjositor a fi avocatul ţăranilor? Atunci aş putea răspunde şi eu că e înjositor a fi avocatul proprietarilor. Convenţia a dat drepturi egale şi la proprietarul cel mai mare şi la ţăran. Nu, domnilor, nu e o înjosire a fi avocat, şi numai aceia cari au dispreţuit dreptatea au putut zice că e înjositor a fi apărătorul legii; au putut ataca cea mai nobilă profesiune, profesiunea de avocat. Era un timp cînd profesiunea de avocat în adevăr era într-o stare foarte tristă, cînd ea se compunea numai de slujitori boiereşti; însă lucrurile s-au schimbat; am văzut în urmă oameni onorabili, chiar dintre numele cele mai strălucite ale boierimei, socotind că nu se degrad adoptînd misiunea de apărător legii şi tocmai astăzi cuvîntul de înjosire nu este la locul său. Îmi pare rău că cel mai ilustru avocat al României nu se află aici pentru ca el să apere nobila noastră profesiune.

Domnul pri[ncipe] D. Ghica: Cine a zis că nu e o profesiune onorabilă?

Aţi zis: nu e permis unui deputat a se înjosi la rolul de avocat al ţăranului, mi-aţi voit * a da lecţiuni de modul cum am a mă purta în Adunare; nu priimesc lecţiunea; aţi zis că un sentiment de pudoare trebuia să mă oprească de a susţine teoriele ce le am emis în seanţa trecută.

Resping consiliiurile acelor care vor a-mi arăta calea ce trebuie să urmez în această Adunare. Domnul Ghica, voind apoi combate opiniunile mele, n-a găsit alt argument decît de a spune că mi se face o adresă de mulţumire din partea corpului comercianţilor din Bucureşti. Declar că nu ştiu nimic; dar, de ar fi aşa, aş priimi-o cu mulţumire, căci din şedinţa trecută am meritat-o. Voi mai ruga pe beizade Ghica ca să se primească ca măcar în materie de mulţumiri să se aplice articolul 46 din Convenţie pentru desfiinţarea monopolurilor. Au priimit adrese de mulţumire destui miniştri şi poliţai; să-mi fie şi mie iertat de a le priimi ca deputat.

În tot felul, onor[abilul] meu adversar fie bine încredinţat că eu niciodată nu voi pune cizme lungi şi nu voi merge nici pe piaţa Sîntului George, nici prin mahalale spre a cerşetori iscălituri; nu, niciodată nu voi alerga după o astfel de popularitate.

Viu acum la principele Moruzi [21]; întîmpinarea D[omniei] sale se împarte în două: o parte scrisă şi alta nescrisă. În partea nescrisă D[omnia] sa cîntă vecinica pomenire unui deputat ce este încă în viaţă. Nu împărtăşesc în totul cele coprinse în cuvîntul onor[abilului] domn Gr. Cuza [22], dar socot că acest cuvînt n-a coprins nimic personal pentru domnul Moruzi, pentru ca D[omnia] lui să îngroape de viu pe un coleg al nostru. Noi toţi cîţi sîntem aici nu figurăm decît ca români şi într-un Parlament român; nimănui dar nu este permis de a ne impune prefacerea istoriei noastre; nimeni nu are dreptul aci de a pretinde ca să nu mai zicem că epoca fanarioţilor este pagina neagră a istoriei noastre. Aci, şi împreună cu domnul Moruzi, nu sîntem decît români şi prin urmare nimeni, cînd se vorbeşte de fanarioţi, [n-]ar fi în drept să se tînguiască că i s-au adresat o personalitate. Infamia părinţilor nu se moşteneşte de fii, precum din nenorocire nu se moştenesc nici virtuţile strămoşeşti. Nu recunosc dar nimănui dreptul să vie să ne atace personal pentru că am criticat actele publice ale unui strămoş d-ai noştri, fiindcă nimeni nu poate susţinea că în familia sa n-a numărat decît Catoni şi Bruţi.

---

* aţi voit *(M.O.)*.

Domnul Cuza n-a citat decît acte pe care istoria le întăreşte şi dar, cu durere o declar, nu mă aşteptam să văd pe domnul Moruzi otărînd la moarte pe un Cuza, şi ce e încă mai trist, viu fiind, să-i cînte : Dumnezeu să-l ierte ! Domnul Moruzi va recunoaşte singur cît este de greşit ; avem dreptul şi pentru vii şi încă mai mult pentru cei morţi a critica viaţa publică şi actele rele tot aşa de nemărginit cum avem şi datoria de a lăuda pre cei buni, pre cei cari au făcut bine ţărei noastre. Domnul Moruzi a zis că eu ca ministru am călcat toată Constituţiunea.

Eu nu m-am supărat nicidecum, viaţa mea publică poate oricine s-o judece. Însă permită-mi şi D[omnia] lui a vorbi asupra fanarioţilor care au cîrmuit ţara ; precum am datoria de a lăuda pe bunul D[omniei] lui, domnul A. Moruzi, carele a făcut Moldaviei mult bine [23], asemenea recunoască-mi dreptul de a critica pe acel principe Moruzi care a dat ruşilor o parte din România, Basarabia !

Viu acuma la partea cea scrisă, la ceea ce mă priveşte pe mine. Am auzit cuvintele de desfrînare de idei, de interese mîrşave şi alte asemine espresiuni. Nu voi răspunde nimic, fiindcă ele nu mă pot privi pe mine. Domnul Moruzi a vrut să mă arate ca un Proudhon [24], a zis că proprietatea nu * are trebuinţă de apărarea mea. Nu ştiu dacă proprietatea are trebuinţă de mine sau ba. Ştiu numai că D[omnia] lui în două rînduri a avut trebuinţă de mine, şi ca ministru şi ca particular, ca să-i apăr proprietatea sa. Cred că sînt îndestul aceste esplicaţii şi nu voi mai ocupa Camera cu asemenea cestiuni care privesc numai persoana mea.

Viu acum la cestiunea de principiu, la cele zise de domnul Arsache. D[omniei] lui îi fac mulţumirile mele pentru calmul cu care a vorbit, şi ca deputat şi ca membru al Comisiunii Centrale [25].

Dacă cineva avea drept să fie oarecum violent în contra mea, negreşit că era domnul Arsache, căci i-am criticat actele şi ca membru al Comisiunii Centrale, şi ca unul din autorii aşezămîntului din 1851. Tot aşa ar fi putut, cu oarecare drept, a-mi voi rău şi persoanele care fac parte din familia fostului domn Ştirbei ; însă aceste persoane ştiu că, dacă nu pot decît a critica, şi cu mare asprime, aşezămîntul de la 1851, tot aşa de drept am fost a recunoaşte marele merite ale domnului Ştirbei, care singur dintre toţi principii reglementari a făcut mult pentru organizaţia administrativă şi întărirea militară a Ţărei Româneşti.

Revin la onor[abilul] domn Arsache. D[omnia] sa ca fost membru al Comisiunii Centrale se apără de învinovăţirea ce am făcut acestui corp înalt că n-au revizuit legea, că nu şi-a împlinit misiunea ce-i era dată de Convenţiune, sub cuvînt că partitul liberal s-a împotrivit la reviziunea Reglementului ca constituţiune politică. Dar aşa este, noi am cerut să se dea ţărei o constituţiune nouă şi partitul conservator au aplaudat propunerea noastră, au elaborat şi au votat projectul său de constituţiune.

---

* a zis că nu *(M.O)*..

Însă niciodată nu am cerut să nu se revază legile organice, legile speciale, precum este și legea rurale, a căria reviziune este special cerută de Convențiune.

Cînd am arătat că Comisiunea Centrală n-a făcut reviziunea legilor rurale astăzi esistente, eu am fost departe de a face vreo imputare personală membrilor acestui corp, sau de a pune în contestațiune meritul și capacitatea D[omnii]lor sale; ci cu dreptul meu de a critica, de a priimi sau de a respinge projectele înfățișate Adunării, am zis și o zic și astăzi, cu chiar protocoalele ei în mînă, că Comisiunea Centrală n-au cunoscut, n-au citit și prin urmare n-au putut revedea așezămintele actuale. Iată propriele cuvinte ale raportorului în cestiunea rurală [26].

„Mărturisesc că eu unul, neavînd cunoștință de așezămintele Valahiei, nici că m-am gîndit cum că sătenii de acolo ar fi dînd încă dijma. Adesea am cerut a mi se da așezămîntul Țărei Românești privitor la relațiunile dintre locuitori și dintre proprietari, care însă făgăduindu-mi-se de azi pe mîne, pînă-n sfîrșit nu l-am căpătat; și cu acest chip numai mi-a scăpat din vedere dijma, pe care nădăjduiesc însă că Comisiunea în unanimitate o va desființa, nemaifiind de veacul nostru, nici chiar în interesul proprietății...".

Mai apoi adaogă tot onor[abilul] domn I. Docan:

„Mai nainte avînd cuvîntul, începui prin a mărturisi că, deși am luat parte activă în toate lucrările comitetului nu am avut însă cunoștință despre așezămîntul Valahiei, pe care neavîndu-l sub ochi a trebuit să mă raportez la cele ce mi se spuneau".

Din însuși aceste cuvinte, scoase din propriele protocoale ale Comisiunii Centrale, puteți vedea, domnilor, că onor[abilii] membri ai acestui corp nu au dreptul de a se considera mai infailibili decît papa. Dovadă că D[omniile] lor și secțiunile despărțitelor Adunări n-au cunoscut legile ce erau chemați a le revedea este că, afară de onor[abilul] domn Plachida, nu cred că în toată Adunarea să se găsească încă două persoane care să cunoască legea rurală din districtele de peste Prut.

Asemenea nu văz nicăiri, nici în project, nici în raporturi, că se zice ceva de legea muntelui din Moldova. Această lege, făcută sub domnia lui Mihail Sturdza, este însă un mare progres în privința îmbunătățirii soartei țăranilor, căci desființează boierescul, pre care îl preface în rentă perpetuă, adică 98 lei cursul Moldovei [27].

Și aci e locul să vorbesc de caracterul provizoriu ce principele Sturdza pretinde că ar avea așezămintele actuale. Domnia sa își ia argumentul său din art. 4 al așezămîntului din Moldova al lui Gr. Ghica, în care se zice că se ia drept normă a relațiunilor dintre proprietari și locuitori cele statornicite în art. 3, *pînă ce năimirile de pămînt se vor putea face prin alcătuire de bunăvoie* [28].

Dacă în această legiuire nu s-ar găsi vreun alt articol care să esplice ce au voit a înțelege legislatorul cu cuvintele de mai sus, teoria domnului Sturdza ar fi dreaptă; însă mai esistă art. 39, care ne lămurește cum trebuie să fie acele alcătuiri de bunăvoie. Iată ce zice acest articol:

„Așezămîntul acesta, în toată coprinderea lui, trebuind a se privi și a se păzi, apoi învoielele cele pînă acum săvîrșite între proprietari și cultivatori vor avea lucrarea lor în cîtă vreme amîndouă părțile ar rămînea mulțumite în acele învoieli; iară de s-ar arăta nemulțumire, atuncea se va urma dupe acest așezămînt; iar învoielele pe viitor nu se vor îngădui, dacă ar fi însărcinătoare peste îndatoririle locuitorilor arătate prin acest așezămînt, datoare fiind isprăvniciele a priveghea ca niște așa învoiele să fie în adevăr cu bună priimire a ambelor părți" [29].

Iată ce mai zice și art. 47 din legea muntelui:

„Fiindcă învoirele dintre proprietar și locuitori au lucrarea lor, în cîtă vreme amîndouă părțile rămîn mulțumite și statornice în acele învoiele, se înțelege că, de s-ar arăta asemenea nemulțumire, atunci se va urma după acest așezămînt, precum și pentru învoielele ce nu ar fi întărite de cîrmuire, iar în viitorime *nu se vor îngădui, nici se vor întări* niscaiva învoiri dacă nu vor fi potrivite în prețurile mai jos arătate sau mai înlesnitoare pentru locuitori după mulțumirea ambelor părți" [30].

Din aceste două articole rezultă dar că legile noastre rurale nu sînt provizorie, că ele sînt legi fundamentale, care consființesc drepturi deopotrivă sfinte atît pentru țărani, cît și pentru proprietari, drepturi care se proclamă de art. I al legiuirii, coprinzînd că: proprietarul este îndatorit a da loc de hrană locuitorilor așezați pe moșia sa, precum asemenea și aceștia sînt îndatoriți a lucra pentru acesta în socoteala proprietarului.

Domnul Gr. Sturdza este dară cu desăvîrșire greșit în argumentațiunea sa.

Tot așa de greșit este și onor[atul] domn Arsachi în chipul său de privire asupra reformei rurale ce s-a făcut în Prusia sub Hardenberg [31] și Stein [32]. D[omnia] sa a pretins în ședința trecută că în Prusia țăranii nu s-au împroprietărit decît pe domeniele statului. Mare eroare, domnilor; în Prusia s-au împroprietărit toți țăranii, nu numai acei ce aveau embaticuri vecinice, dar și acei cari aveau embaticuri numai pe viață, dar chiar și acei ce aveau cîtățimi de pămînt în arendă numai pe un număr mărginit de ani.

Iată ce citesc în scrierea a doi bărbați însemnați din Prusia:

Die Landes-Kultur Gesetzgebung
des
Preussischen Staates
von
Adolph Lette und Ludwig von Rönne [33].

„Cel mai important edict atingător de regularea relațiilor dintre stăpînii de moșii și dintre țărani, acel din 14 septembre 1811, a hotărît pentru toată întinderea de atunci a statului prefacerea tutulor locurilor ce nu erau proprii ale țăranilor, chiar și *pe moșii private*, în plină și liberă proprietate a țăranilor, cu despăgubire a stăpînilor de moșii, fie prin înapoierea unei părți de pămînt, fie prin plata anuală (rente), cu eliberarea și a stăpînilor de moșii și a gospodăriilor țărănești de drepturile și îndatoririle reciproce rezultînd din relațiile dintre stăpîn și țăran, și anume cu eliberarea stăpînilor de moșii și de oarecare justiții * domeniale, precum de îndatoririle de a veni în ajutorul țăranilor și de a fi răspunzători pentru dările lor, precum și cu eliberarea țăranilor de slujbe, redevanțe (clăci) și șerbii, și anume: fără deosebire dacă aceste loturi de pămînt (gospodării țărănești, *Höfe*) se stăpînea de țărani cu *moștenire* sau *numai pe timp neotărît*, pe un *număr determinat de ani* sau *și pe viață* sau chiar și în *arendă vremelnică*, și alte asemenea condiții, fără privire la întinderea lor sau determinațiune provincială.

Întemeindu-se pe natura constitutivă a pămînturilor țărănești ca posesiuni de sine stătătoare ieșite din dispozițiunea stăpînilor de moșii și fără privire către cîteva alte deosebiri a modului de despăgubire între gospodari (locuitori) moştenitori şi nemoştenitori, edictul statornici, în cestiunea principală, principiul că locuitorii moştenitori să înapoiască stăpînului moşiei *a treia parte* din *pămînturile lor sau valoarea* acestei părţi, iar locuitorii nemoştenitori jumătate din pămînturile lor, şi aceasta spre a despăgubi cu deplinătate pre stăpînul moşiei pentru drepturile sale anterioare".

---

* petițiuni (*M. O.*).

Vedeţi dar, domnilor, că s-au găsit bărbaţi de stat, că s-au găsit miniştri care au împroprietărit ţărani pe pămînturile ce le aveau numai cu embatic, ce le aveau chiar în simplă arendă, fără ca ei să fie osîndiţi de tribunale ca domnul Vachereau, după propunerea domnului ministru [al] justiţiei din Principatele Unite.

Însă aci vine principele Sturdza şi ne zice că alta este felul proprietăţii în România şi alta este ea în alte ţări, şi ca dovadă ne citează o scrisoare a domnului Bariţ ţintitoare de a ne dovedi că felul proprietăţii din Transilvania diferă de acel al proprietăţii din România [34]. Iată dar că însuşi domnul Sturdza recunoaşte teza ce am sprijinit-o şi care a produs atîtea furtune în şedinţa trecută, că felul, că eserciţiul, că marginile proprietăţii fonciare variază pururea după secoli, dupe ţară şi dupe legi. Dacă domnul Sturdza poate, fără a fi tratat de socialist, a sprijini cu autoritatea domnului Bariţ că proprietatea din România diferă de proprietatea din Transilvania, pentru ce pe mine mă trataţi de socialist cînd, cu autorităţi tot atît de respectabile ca şi domnul Bariţ, sprijin că la noi proprietatea nu este occidentale, nu este absolută.

Şi aci sînt silit a mă opri puţin la cele zise de onor[abilul] domnul Bariţ. Nu ştiu întru cît opiniunile sale în privirea proprietăţii fonciarie din România pot fi temeinice. Dar aceea ce trebuie să relevez este că principele Sturdza nu ne-a citit decît o parte din memoriul domnului Bariţ şi că a omis partea cea mai importantă a acestui memoriu, aceea adică unde publicistul transilvan conchide la neapărata trebuinţă de a se împroprietări ţăranii români pe pămînturile ce le stăpînesc. Eu rog pe domnul Sturdza ca să binevoiască a ne da citire de întregul memoriu al domnului Bariţ şi dacă D[omnia] sa nu o va face, apoi de aci, de la tribuna română, fac apel la apărătorul naţionalităţii române de peste Carpaţi ca, în interesul cauzei României, să publice în întregimea ei opera la care se referă principele Sturdza.

Încă un cuvînt în privinţa domnului Bariţ. Domnul Sturdza şi conservatorii fac rău că iau drept autoritate pe domnul Bariţ, căci acest publicist are nişte idei foarte curioase, nu voi să zic mai mult, despre starea principatelor, despre boieri şi despre partitul conservator de aci. Nu voi să citesc feluritele articole ce „Gazeta de Transilvania" publică la adresa conservatorilor din principate, voi cita numai un singur fapt. Cînd în anul contenit ziarul „Dacia", din Iaşi, propunea de a se lucra la unirea Transilvaniei cu principatele [35] domnul Bariţ, în no. din 22 marte al „Gazetei Transilvaniei", zicea, subt propria sa subscriere, că nu poate întru nimic priimi consiliul acesta, fiindcă în ochii românului transilvan ungurul şi neamţul este totuna, iară moldoromânii trec la el de greci sau de muscali, numai nu de români [35].

Negreşit că aceste cuvinte numai ţăranilor noştri nu se adresau. Dacă dar d[umnea]v[oastră] priimiţi pe domnul Bariţ ca autoritate într-una, fiţi consecuenţi şi priimiţi-l şi în cealaltă.

Urmînd dar teoriei sprijinită acum şi de domnul Sturdza, că proprietatea fonciară diferă dupe ţări şi legiuiri, sprijin că în principate proprietatea fonciară este după felul slavonilor și aceasta dupre textul a însuși legilor și otărîrilor Obșteștilor Adunări ale țărei.

Tot cu asemenea acte combat opiniunea domnului Arsache, care sprijină că la noi proprietatea este absolută și că, dacă pînă la Regulament țăranii aveau dreptul a cosi, a ara și a semăna pe orice moșie numai cu plata de dijmă, aceasta se făcea numai prin o măsură silnică, impusă de guvern proprietății, spre a putea țăranii produce mult în folosul Constantinopolii.

Asemenea nu cu hrisoave a domnilor greci, ci cu legiuiri ale țărei, cu încheieri a Obșteștilor Adunări voi dovedi că claca era un drept feudal, era slujbă către neamul boieresc.

Iată, domnilor, ce găsesc în încheierea Adunării Obștești a Moldovei, din 2 ianuariu 1805, în privința drepturilor țăranilor:

„Pentru arături și semănături să nu fie slobozi locuitorii a face împrăștiete arături, pricinuind cu aceasta stricăciune la fînețe și moșii, ci cu îndestulare să-și aibă ei țarinele lor într-o parte a moșiei, semănînd * unul lîngă altul; și pămînturile cele vechi care au apucat a avea locuitori să nu le ia stăpînul moșiei pînă nu le vor părăsi ei de învechite și netrebnice. Iară cînd locuitorii vreunui sat vor arăta că nu au loc îndestul pentru arături, și stăpînul moșiei îndărătnicindu-se nu va voi să le dea pentru îndestulare, să fie datori a arăta ispravnicilor, și făcîndu-se cu amănuntul cercetare, atunce să le dea ispravnicii din loc de țelină atîta parte de loc încît să fie dupe analogia mărimei moșiei, și asemine cînd se va încredința ispravnicul că stăpînul moșiei asupra cărei locuiesc *acei săteni nu are îndestul loc să le dea lor pentru arat*, nici din prisosul locului de *fînețe ce va avea*, *atunce* să se înlesnească locuitorii de la moșiele înmegieșite, precum au fost *obișnuit și mai nainte*, dîndu-le loc de arat într-o parte prin știința și a stăpînilor moșiei, fără stricăciune și păgubire; și acei locuitori să dea stăpînului *obișnuita dijmă*, cărînd-o și la coșarele stăpînului, iară cu altă cerere și slujbă mai mult să nu se supere" [37].

Iată acum ce zice această încheiere sau anafora:

„Preaînălțate doamne,

Cînd și în care altă vreme ar fi putut sistima toată a neamului boieresc a pune înainte cuvîntarea cea dreaptă, pentru strîmtorirea petrecerei sale și pentru mărturisita de toți păgubire ce suferă din pricina împuținărei slujbei ce avem de la locuitorii acei cari locuiesc moșiele noastre, se hrănesc, se folosesc și dobîndesc de la dînsele, și nici măcar zeciuiala slujbei zilelor anului după a tuturor noroadelor cuviință și dreptate nu avem de la dînșii; fără numai douăsprezece zile, obișnuite de la o epocă necunoscută, cînd moșiele era fără preț, țara nelocuită, cheltuielele micșorate și toate întru ieftinătate. Acum zicem în vremea dreaptă a cîrmuirii a Înălțimei tale, prin toate cele mai întemeiate ale noastre nădejdi, acum pe lîngă toate celelalte lăudate puneri la cale a patriei și a simpatrioților noștri de la Înălțimea ta, fără de îndoire și noi vom aștepta îndestulare către aceasta a dreptățiilor** noastre. Cunoscute sînt Înălțimei tale jertfirile celor pururea credincioase ale noastre slujbe în toată vremea, atît către săvîrșirele prea înaltelor împărătești porunci, cît și către ale pămîntului și a locuitorilor țărei trebuințe. Netăgăduit este de toți că acest cin a boierilor ridică sarcina pămîntului întru toate întîmplările, stînd față și înainte la împlinirea împărăteştelor şi domneştelor porunci pînă la cea mai de pe urmă şi la întîmplătoare jer[t]fire a vieţei. Văzute sînt de către toţi măritele de astăzi cheltuiele, după următoarea din toată lumea întru toate scumpete. Locuitorii Moldoviei în luminate zilele Înălţimei tale petrec întru o mulţumitoare stare şi întru veac a fericirei lor, căci au dobîndit şi a dărilor uşurare, şi a havalelilor împărăteşti osebită bună îndreptare cu a preaînaltului devlet * îndurare şi a Înălţimei tale rîvnitoare nepregetare, toate cu înţeleaptă chibzuire s-au pus la cale pentru dînşii" [38].

---

* rămînînd *(M. O.)*.

** dreptății *(M.O.)*.

Mai iată din aceastăşi anafora o altă dovadă că boierescul sau claca era o slujbă cuvenită numai boierilor, adică un drept feodal, iar nu un drept cuvenit proprietăţii fără deosebire din partea ţăranilor aşezaţi pe ea. Această dovadă este art. 22, care zice că „aşezămîntul boierescului să se păzească nestrămutat pentru toţi acei ce vor avea moşii întregi cu săteni pe dînsele, afară numai de moşiele *birnicilor răzaşi*, la care moşii locuitorii ce se află şezători fără osebire şi neavînd împărtăşire de moşie, birnici sau alţii, să nu se supere cu lucrul, ci să plătească slujba lor în bani etc.".

Aceste dovezi şi consecuinţele ce izvoresc din ele nu sînt ale mele, domnilor; sînt ale strămoşilor a multora din d[umnea]v[oastră]. Dacă acele sînt comuniste, subversive, hoţeşti, luaţi portretele strămoşilor d[umnea]voastră şi le puneţi la pilori **.

Vin acum la soluţiunile ce am propus pentru cestiunea *** rurale. Domnilor, iarăşi nu v-am propus nimica de la mine. V-am propus soluţiunile adoptate şi aplicate în Austria şi Rusia. Vă sfidez dar să le puteţi califica de subversive sau hoţeşti. Nu vă plac acestea, v-am propus soluţiunea projectată de Reşid **** paşa [39] în Conferinţele din Constantinopole. Iată-o : „Clasa şi şerbiele personale ce mai esistă încă, fie subt orice numire, se vor declara de răscumpărabile prin o lege specială, care se va decreta şi esecuta cel mult pînă într-un an".

V-am propus apoi soluţiunea baronului de Talleyrand [40], baronului de Richthoffen [41] şi a iubitului domn Liemann de Palmerode [42] în sînul comisiunii internaţionale din Bucureşti. Ea este în scurt în următorul chip :

„Trebuie pe de o parte a se îmbunătăţi starea ţăranilor liberîndu-i de clacă prin despăgubire şi constituindu-i proprietari pe ceea ce au astăzi în posesiune. Pe de altă parte a se scuti stăpînii moşielor de îndatoririle foarte împovărătoare la care sînt supuşi către clăcaşi şi urmaşii lor în ramura bărbătească" [43].

S-a mai zis că această opiniune nu s-a avut în privire în sînul Congresului de Paris; mare eroare, domnilor; ea a fost îmbrăţişată şi emisă în sînul conferinţei de către însuşi preşedintele, comitele Walewski. V-am citat la început propriele cuvinte întrebuinţate de întîiul ministru al lui Napoleone III; sînt silit a le mai repeţi!

„Se va procede fără întîrziere la reviziunea legii care regulează relaţiunile dintre proprietarii de pămînt cu cultivatorii, spre a îmbunătăţi starea ţăranilor, liberîndu-i de clacă prin despăgubire şi făcîndu-i proprietari ai casii şi ai locurilor pe care ei le stăpînesc astăzi" [44].

Dacă cestiunii rurale însă în sînul Conferinţei de Paris nu s-a dat o anume soluţiune, aceasta n-a fost pentru că s-au osîndit drepturile ţăranilor, ci pentru că Europa a voit să plătească un tribut autonomiei

---

* Guvern.

** Stîlpul infamiei (fr.).

*** secţiunea *(M.O.)*.

**** În text : Reschid.

României, ci pentru că a voit ca însuşi reprezentanţii României s-o hotărască. Lăsîndu-ne nouă soluţiunea cestiunii, Europa poate a voit să ne puie şi la o probă, a voit să cerce dacă sîntem destul de maturi şi îndestul de nepărtinitori ca să găsim însuşi noi o soluţiune potrivită la o cestiune grea în orişice ţară unde s-a prezentat.

Aşadară, domnilor, trebuie să recunoaşteţi că în privinţa teoriei mele că proprietatea în Principatele Române este slavonă [45] am de marturi şi de părtaşi pe însuşi strămoşii a multora din d[umnea]v[oastră], pe membrii vechilor noastre Adunări; că în privinţa soluţiunii ce trebuie a se da cestiunii rurale nu v-am propus alta decît soluţiunile încuviinţate de Reşid * paşa, baronul Talleyrand, baronul Richthofen, domnul Lieman de Palmerode şi comitele Walewski; şi apoi soluţiunile puse în lucrare în Austria şi în Rusia de împăraţii Franz-Ioseph [46] şi Alexandru II.

Şi acum, domnule ministru al justiţiei, pentru ca să fiţi consecuent, pentru ca să aplicaţi otărîrea dată de tribunalul de Sena în contra domnului Vachereau — otărîre care eu aş da-o, însă nu astăzi, ci a doua zi după ce vom împroprietări clăcaşii noştri de astăzi şi prin urmare vom statornici şi în România proprietatea absolută, proprietatea occidentală —, puneţi alăturea cu Vachereau, alăture cu mine, pe bancele tribunalului de Sena, sau mai bine zicînd de Ilfov, puneţi zic alăturea cu noi şi pe Reşid * paşa, şi pe domnii de Talleyrand, Lieman şi Richthofen, şi pre comitele Walewski, şi pre însuşi împăraţii Franz-Ioseph şi Alexandru II, şi, în însuşire de cap al ministeriului public, stăruinţi pentru a se osîndi ca socialişti, şi apoi lîngă mine puneţi-vă şi însuşi d[umnea]v[oastră] căci şi d[umea]v[oastră] aţi călcat principiul *respect proprietăţii*, căci şi d[umnea]v[oastră] în sînul Comisiunii Centrale aţi îndatorit pe proprietari ca să dea ţăranilor cîte o bucăţică de pămînt pentru casa şi îngrăditura lor, şi dacă, după teoria d[umnea]voastră, proprietatea în principate este absolută, apoi cum aţi putut să-mi atacaţi moşia şi să mă îndatoriţi ca să dau ţăranilor mei o jumătate pogon, cînd, după legile din toate ţărele unde există proprietate absolută, nu pot să fiu îndatorit a da, nu jumătate de pogon, dar nici un stînjen, o palmă sau un pălmac de pămînt. Oare în Francia baronul Rotschild [47], care are un minunat castel şi dominiu lîngă Paris, ar putea să fie îndatorit ca să dea un picior de pămînt slugilor sau argaţilor ce are pe moşia sa? Nu, domnilor, căci în Francia legea de espropriaţiune silnică pentru interes public nu se aplică în cazul ce sîntem chemaţi a trata, adică la împroprietărirea ţăranilor, ci se aplică la cestiuni de drumuri de fer, de canaluri, de îndreptarea stradelor, de aşezarea de piaţe publice şi alte asemenea. Cum vedeţi, domnilor, eu aci sînt tot atîta de conservator cît fiecare din d[umnea]v[oastră], sînt asemenea conservator, şi poate şi mai conservator decît d[umnea]v[oastră], cînd cer la dezlegarea cestiunii rurale să se preţuiască claca, iar nu pămîntul, căci, domnilor, dacă am hotărît că pămîntul trebuie să se plătească, ştiţi, domnilor, ce facem prin aceasta? Facem însuşi proprietatea fonciară nesigură, recunoaştem că ea poate orişicînd a se espropria în folosul gloatelor, îndrituim generaţiunile viitoare ale ţăranilor ca şi ele să vină să reclame pămînt. Astăzi Adunarea hotărăşte că, fără ca ţăranii să aibă vreun drept asupra pămîntului nostru, să le dăm unul, două sau trei pogoane. Pentru ce mîne o altă Adunare n-ar veni şi n-ar hotărî şi ea că o asemenea întindere de pămînt este prea mică şi că trebuie să li se dea 10, 20 sau 30 pogoane?

---

* În text: Reschid.

Cu totul este almiterni cu propunerea de a se plăti claca. Claca este muncă silită, este un vestigiu al feodalităţii; răscumpărîndu-se aceasta, nu mai esistă în România clăcaşi; proprietatea devine absolută şi în mîna proprietarilor de moşii şi în mîna ţăranilor, fiecare pe partea sa mare sau mică, şi cînd în viitor s-ar mai înfăţişa ţărani care să ceară pămînt, atunce şi proprietarii vor fi în dret să răspundă : Voi n-aţi fost clăcaşi, nu vă datorim şi nu ne datoriţi nimic; proprietatea este sfîntă.

Şi cînd cer prefacerea clăcii în plată bănească nu cer, domnilor, nimică nou; acesta e un principiu admis de legislaţia noastră veche şi nouă. Şi Regulamentul[48] şi aşezămintele din '51[49] pentru acei ce n-au putut împlini datorinţele lor către proprietate preţuiesc munca, iar nu pămîntul. Domnul Mihail Sturdza, în legea sa pentru moşiele de munte din Moldova, asemenea a luat de temei plata clăcii, iar nu a pămîntului[50]. Tot asemenea s-a făcut şi în Rosia, unde valoarea clăcii, a robotei s-a prefăcut în *obroc*, adică dare bănească, iar nu valoarea pămîntului. Şi cînd sprijin preţăluirea clăcii în bani, eu sprijin ceva contrariu interesului material al ţăranilor din mai multe districte ale României, atît dincoace cît şi dincolo de Milcov, unde valoarea clăcii este mult mai sus decît valoarea pămîntului.

În toate projectele înfăţişate pînă acum, văz că se propune de a nu se constitui ţăranii proprietari individuali, ci numai că pămîntul ce li s-ar da să fie pămînt comunal. Sînt în contra unei asemenea măsure; esperiinţa a dovedit că numai acolo unde proprietatea este individiuală se manţine şi se înrădăcinează respectul proprietăţii şi din contra, nicairi nu se răspîndeşte comunismul mai uşor decît acolo unde proprietatea este comună sau în devălmăşie. Chiar în Rusia şi în Polonia, unde proprietatea comunală intră în obiceiurile străvechi ale ţărei, guvernul rosian a hotărît a statornici proprietatea individuală, făcînd pe ţăran proprietar personal pe părticica sa de pămînt, ca aşa fiecare să poată zice : ogorul meu. Credeţi-mă domnilor, că nimic mai mult decît acest cuvînt : *ogorul meu* nu întemeiază respectul proprietăţii altuia şi totodată dezvoltă sentimentul patriotismului.

În privinţa economică, proprietatea în devălmăşie este asemenea astăzi osîndită. Ispita a dovedit că un cîmp care este a toatei lumei, şi prin urmare a nimenui, este proprietatea cea mai tristă şi cea mai părăsită, putîndu-se abia hrăni cîteva vite; cînd din contra, acel pămînt, transformat în proprietate individuală, devenind fîneţe sau arătură, hrăneşte un număr întreit de vite ori de oameni. De aceea în Francia comunele au dobîndit învoirea de a împărţi între toţi copiii ai familiei izlazele comunale *(la vaine pâture)*.

Crez dar că este cu totul în contra interesului proprietăţii şi a progresului agriculturei de a constitui numai o proprietate comunală, şi aci vine în ajutorul meu onor[abilul] domn preşedinte al consiliului, care v-a spus că esistă judecăţi ce s-au făcut între moşneni şi care au ţinut zecimi * de ani pentru un clăcaş. Tot atîta timp aceştiaşi moşneni se judecă pentru un stînjen de pămînt[51].

Ei bine, este dovedit că nicăiri pămîntul moşnenilor nu s-a perdut mai uşor, nu s-a luat de către un vecin răpitor cu mai mare înlesnire decît acolo unde pămîntul este neales, ori în devălmăşie, căci un pămînt ce este lăsat în apărarea tutulor este fără apărător. La moșiele în devălmășie se găsesc pururea între moșneni cîțiva mai șireți, mai corupți, cari se fac apărători comunii și vînd drepturile tutulor. Cu totul este alminterni în satele unde pămîntul este ales, unde fiecare poate zice : ogorul meu, pămîntul meu. Acolo, cel puțin am dovezi mai multe sate de răzeși din Moldova, apărarea este morțiș și fiecare se judecă pentru propriul său pămînt pînă la scara murgului. Aduceți-vă aminte, domnilor, cine în 1848 a apărat în Francia proprietatea în contra comuniștilor și a socialiștilor. N-au fost proprietarii cei mari, ci proprietarii cei mici, țăranii, care mulți n-aveau decît un stînjen, o palmă sau un pălmac de pămînt; căci știți cît în Francia proprietatea este de îmbucătățită și redusă, pot zice, la praf. Ei bine, acești țărani au luat topoarele și coasele în mînă și au salvat societatea și proprietatea.

---

* Citeşte : zeci.

Dacă voim să fim conservatori în adevăratul simț al cuvîntului, să nu ne uităm, domnilor, numai la ziua de astăzi, ci să gîndim și la ziua de mîne; propriul interes al nostru de proprietari mai cere ca să statornicim nu proprietatea comunală, proprietatea slavonă, ci proprietatea individuală, proprietatea occidentală. Nu credeți că, nedînd țăranului nimic propriu al său, constituind numai proprietatea comunală, vă veți asigura ușor muncitori sau cumpărători de pămînt. Oricum veți face, țăranul tot va fi nevoit să cumpere pămînt de la proprietarii cei mari. Domnul președinte al consiliului v-a spus singur că cine în Țara Românească are capitalul exploatații, adică munca, uneltele și vitele, și prin urmare cine produce și vinde. Țăranii. În Țara Românească ei produc, ei exportează cea mai mare parte a productelor cereale; ei sînt adevărații arendași sau posesori ai moșielor, cum înțelegem noi în Moldova posesia, adică lucrarea prin sine a pămîntului năimit. Puțini țărani în Țara Românească, deveniți deplini proprietari pe legiuitele lor pogoane, ar fi cari să nu aibă încă trebuință și de prisoase. Aceasta în general este starea țăranului în Țara Românească, și domnul președinte al consiliului v-a făcut o adevărată descriere despre condițiunea sa [52]. Însă D[omnia] sa n-a vorbit decît ca ministru al Valahiei, n-a vorbit și ca ministru al Moldovei; aci, cu durere și cu rușine trebuie să v-o spun, condițiunea țăranului este cu totul alta; aci afară de două, trei districte aproape de Galați, țăranul, ocupat tot anul la lucrul boieresc, nu produce nimic pentru exportațiune. Ce zic! el nu produce măcar îndestul pentru hrana familiei sale pe anul întreg. Redus la lipsă, el se hrănește de către proprietar sau posesor pe datorie și această datorie din an în an crește și aceasta face că el în veci nu mai este liber. Aci este o plagă socială, la care noi proprietarii moldoveni ar trebui mai cu deosebire să gîndim tocmai acum cînd ne ocupăm cu soluțiunea cestiunii rurale. De această plagă a scăpat Țara Românească, unde proprietarii, iertați-mă să o spun, preferînd petrecerea în București și preumblarea la grădina Kiseleff și la Cișmegiu, nu s-au ocupat atît de mult ca moldovenii de moșii și prin urmare au esploatat mai puțin pe țărani.

Și în Moldova soartea țăranilor era bună pînă pe la 1832 și '34, însă atunci, cu deschiderea porturilor Dunării și cu luptele pentru domnie, un mare număr de boieri s-a retras la țară și mai în special toți paraponisiții, toți acei ce nu putură deveni domni sau miniștri.

Aceasta a avut pe de o parte un bun rezultat, căci oamenii s-au deprins a trăi și altfel decît din punga societății noastre, din chiverniseală. Acei ce s-au așezat la țară au devenit mai energici, mai neatîrnați, mai demni și viața familiei au cîștigat foarte mult. Însă aci este și pagina * cea rea, aceasta este că proprietarul, ocupîndu-se cu moșia sa, trăgînd și toate veniturele sale din moșie, s-a silit a-și întinde cultura cît se poate mai mult și, legea nedîndu-i decît o anume cîtime de muncă, el a trecut alăturea cu legea, s-a făcut stăpîn pe munca țăranului din primăvară pînă-n toamnă, au respins toată intervenția guvernului în relațiunile sale cu țăranul, s-au făcut stăpînul și judecătorul său și asfel s-au întemeiat în Moldova, dupe cum o constatează și comisiunea internațională, s-a întemeiat, zic, un fel de feudalitate al cării rezultat a fost că țăranul peste Milcov nu mai este producător, nu mai este esportator, ci este un simplu muncitor pentru marea producțiune a proprietarilor de moșii.

Avea dar dreptate onor[abilul] domn Arsache cînd în sînul Comisiunii Centrale zicea comisarilor moldoveni: „Dacă voiți unificarea, priimiți și în Moldova legiuirea noastră din 1851 și vă încredințez că aceasta numai va fi o mare îmbunătățire a soartei cultivatorului în Moldova”[53].

Domnul Arsache zicînd aceste cuvinte au zis sfîntul adevăr. În Moldova, țăranul este atît de sărac că, afară de cîteva districte de lîngă Galați și cîteva localități din Țara de Sus unde cumpără suhaturi pentru pășunea vitelor, el niciodată nu cumpără pămînt de arătură, neavînd timp a lucra nici măcar părticica sa de pămînt. De aceea în Moldova nu crez ca să fie zece proprietari sau zece țărani cari să înțeleagă ce va să zică cuvîntul *prisoase*.

Nu știu dacă în Țara Românească sînt multe sate unde proprietarii sînt siliți să plătească birul țăranilor. Din contra, mi se spune că aci sînt multe sate unde mulți țărani pot împrumuta cu bani pe proprietarii lor. În Moldova, domnilor, este regulă comună că la fiecare sfert vornicul satului, sau cum se zice aci pîrcălabul, merge la proprietarul sau la arendașul și se împrumută de la el cu bani pentru a putea istovi sfertul.

Cînd domnitorul nostru a cumpărat moșia Ruginoasa, vă pot încredința că a făcut o binefacere simțită de tot satul său cînd, ca nou proprietar intrînd pe moșie, a plătit pe un sfert birul țăranilor săi. Aceste, domnilor, sînt fapte evidente, fapte triste, dar pozitive, și credeți-mă că nu spun tot. Ocupați-vă, domnilor, cu tămăduirea răului, de voiți a vă asigura proprietatea; și d[umnea]v[oastră], domnule ministru din întru [54], care aveți a aplica noua legiuire, gîndiți cu seriozitate la starea lucrurilor din districtele de peste Milcov.

Și acum întocmai cu domnul ministru președinte, voi zice: las cestiunea de drept și viu la cestiunea politică. O, aicea, domnilor, sper că măcar în cestiunea politică vom fi toți una; sper că cu toții vom înțelege că interesul țărei reclamă să îmbunătățim soartea țăranilor, și cu orice preț s-o facem mai înflorită decît ea este astăzi. Pentru aceasta însă să facem o lege care să o priimească țăranii nu cu murmure, nu cu resignație, dară cu entuziasm, căci astăzi numai entuziasmul ne poate scăpa.

Ia uitați-vă, domnilor, împregiurul nostru; vedeți Serbia, Bosnia, Muntenegru, Erțegovina, toate gata a ridica stindardul naționalității.

Cestiunea Orientului este la ușile noastre. Purtarea nehotărîtă și molatică ce am păzit de trei ani ne-a făcut să perdem mai toate simpatiele din afară. Nu putem pe sigur a ne rezima pe o singură din înaltele puteri europene; sîntem cu totul izolați. În întru nu avem armată, nu avem finanțe; nu avem nici o organizațiune. Din toate părțile ni se anunță pericolul. Se tratează de un schimb a României pentru o provincie a Italiei.

---

* partea *(M.O.)*.

Ei bine! Voiți ca la o încercare de un asemenea schimb și chiar de o simplă ocupațiune să mergem iară cu capul plecat înaintea cuceritorilor noștri? Strigăm necontenit că sîntem națiune autonomă și nu luăm nici o măsură spre a ne apăra autonomia. Priviți pe Serbia, cu mîna pe pistol și cu alta pe tractatul ce-i garantează autonomia, zicînd: *Dieu me l'a donnée, malheur à qui y touche*! Dumnezeu mi-a dat-o, vai aceluia care ar voi să mi-o ia!

Nu socotiți d[umnea]voastră că este adevărat ceea ce v-a zis domnul ministru președinte, că vasul ia apă din toate părțile? Și, fiind așa, nu trebuie să saie și să se adune toți matelоții pe lîngă piloți, ca să astupe gaurele și ca să scape vasul statului? Și oare țăranii noștri nu sînt matroții cei mai numeroși și cei mai energici? Trebuie să-i lăsăm deoparte? Credem că numai noi sîntem în stare de a înlătura pericolul? Aduceți-vă aminte de ce a zis un țăran la 1848, că țărei noastre nu-i trebuie la otar un gard de nuiele, ci un gard format de pepturile fiilor săi!

Cu ce vreți să duceți la otar acele pepturi, dacă nu veți ridica clasele de jos din apatia lor, dacă nu le veți interesa la apărarea patriei, dacă nu veți învia entuziasmul lor? Fără dînșii, o mai repet, ce veți face la o încercare de ocupație sau cînd ar fi să fim schimbați pentru un alt popor, care știe să fie mai energic în apărarea drepturilor sale?

Vedeți ce a făcut Prusia la 1807, cînd ea era ca noi, cînd două părți ale țărei era în mîna streinului, cînd regele umilit sta refugiat la Koenigsberg, cînd toate proclamațiunile sale către popor sta fără efect: au chemat lîngă sine doi * bărbații de stat, doi * oameni adevărat liberali, pre principele Hardenberg și pre baronul Stein, le-a arătat steaua Prusiei mai apusă și le-a încredințat misiunea de a o face să strălucească din nou pe orizontele Europei. Cele întîie mijloace de întărirea națiunii la care consilierii lui Frideric Wilhelm [al] III-lea [55] gîndiră fură libertatea și îmbunătățirea soartei țăranilor. Ei nu gîndiră la cestiunea de drept, la întrebarea pînă unde se întindeau drepturile proprietarilor, ci gîndiră la neapărata nevoință de a interesa gloata poporului la apărarea patriei.

Ei împroprietăriră dară țăranii, și avură dreptate. Căci cînd apoi în 1812 regele Prusiei adresa poporului său renumita proclamațiune: *An meinem Volk*, toți prusianii săriră ca un singur om, luară armele, și Prusia era pentru de-a pururea salvată de jugul lui Napoleone.

Lăsați-mă să vă citez un estract dintr-un memoriu adresat regelui în acea epocă de către principele Hardenberg:

„*Memoriul* lui Hardenberg, compus în esiliul său la Riga în 1812 și adresat regelui *Prusiei.*

Împregiurările care de mai mulți ani au ațîțat mirarea lumei, iar ochilor scurt văzători se arată ca grozave nenorociri se par a fi mai mult legate cu un plan universal al înțelepciunei Provedinței, *de a sfărîma* tot ce este slab, fără putere *și pretutindene învechit, și de a deștepta nouă puteri* pentru viitorul progres spre perfecțiune.

Statul căruia s-ar noroci de a înțelege adevăratul spirit al timpului și prin înțelepciunea guvernului său a lua parte la acel plan universal, fără să aibă nevoie de comoțiuni violente, ar avea neapărat mari preferințe, și membrii săi ar trebui să binecuvînteze îngrijirea care ar lucra pentru dînșii într-un chip atît de binefăcător. Fără putere au fost toate acele pedice eare s-au opus torentului revoluțiunei, pentru că *slăbiciunea*, interesul egoist și ideile neîntemeiate le-au dirijat fără nici o chibzuială; gîndirea nebunească, că chipul cel mai bun de a combate revoluțiunea ar fi de a se ținea de cele vechi și de a prigoni cu toată asprimea principiele și ideile izvorîte din ea, n-a avut alt rezultat decît că a dezvoltat revoluțiunea și i-a dat o întindere din ce în ce mai mare. O revoluțiune în bunul simț, o revoluțiune care ar avea de scop marea civilizare a omenirei, făcută prin înțelepciunea guvernului și nu prin impulsiuni violente, cu atît mai mult ar trebui să fie privită ca țintă și ca principie povățuitoare. Principie democratice într-un guvern monarhic se par a fi pentru Prusia formele cele mai potrivite".

---

* din (*M.O.*).

Mai jos Hardenberg recomandă pentru organizațiunea din lăuntru cea mai mare libertate și egalitate de drepturi între membrii statului, regulate dupe principiul înțelept al unui stat monarhic, și fiecare post în stat, fără escepțiune, să nu se mai păstreze cutăria sau cutăria clase, ci să se deschiză numai meritului din orice clasă.

Mai apoi sfîrșește:

„Clasa cea mai numeroasă, cea mai importantă, aceea care pînă acum s-a neglijat și s-a împilat mai mult ar trebui cu preferință să fie un obiect al neadormitei îngrijiri a ocîrmuirei, și a se desființa prin o lege scurtă, bună și grabnică toată servitudinea". Și ca soluțiune se propune:

„Concesiunea și statornicia pămînturilor țărănești ca liberă proprietate a țăranilor, cu despăgubirea stăpînilor de moșii, și așa a se ajunge la desființarea legămintelor între stăpînii de moșii și între țărani!"

Iată, domnilor, cum vorbea și cum lucra întîiul consiliar al Prusiei*. *Principie democratice într-un stat monarchic.* Și pentru sprijinirea acestor principii, *îmbunătățirea țărănimei*! Cum vedeți, domnilor, el nu trata nici cestiunea istorică, nici cestiunea de drit a proprietăței. El lăsa deoparte pre comuniști și pre apărătorii proprietăței absolute. El sacrifica moșiele cele mici pentru ca să manțină moșia cea mare, *Patria.*

Sper, domnilor, că măcar aceste cuvinte ale unui mare ministru vă vor convinge de necesitatea de viață și de moarte ce este pentru noi ca să ridicăm clasele împilate ale societăței noastre, ca spre aceasta să sacrificăm întocmai ca Prusia din moșiele cele mici ca să putem păstra moșia cea mare, România, și spre aceasta credeți-mă că numai focul entuziasmului național poate în ora pericolului să ne scape. Și cine ne poate asigura că această oră nu va suna poate într-o lună, poate în două sau trei? Uitați-vă la norii de prin pregiurul nostru. Dar să zicem că n-ar fi primejdia așa de mare sau așa d-aproape. Ei bine, nu trebuie să fim preparați din vreme? Nu trebuie ca să gîndim și la viitoriu? Dar să zicem că autonomia noastră nu este amenințată de niminea, că putem, cum se zice, să dormim pe amîndouă urechile. Ei bine, tocmai această autonomie ne impune datoria ca să ne ocupăm serios în îmbunătățirea soartei poporului nostru. Autonomia noastră, domnilor, nu ni s-a dat nouă numai pentru domnii proprietari. Europa și-a vărsat sîngele pentru popoarele Orientului, pentru emanciparea lor și prin urmare și pentru emanciparea poporului român.

Dea-mi voie deputații din Moldova a le aduce aminte că în 1857, la deschiderea Adunărei Ad-hoc, cînd deputații sătenilor s-au prezentat, comisarul Marei Britanie, domnul Henri Bulwer[56], el i-a salutat cu aceste cuvinte:

---

* tronului *(M.O.)*.

„Voi sînteți adevărații reprezentanți ai naționalității române”.

Prin urmare, domnilor, să nu credeți cum că cu toată autonomia noastră Europa se va uita cu nepăsare la o soluțiune nedreaptă ce am da cestiunei țăranilor, la o soluțiune care, în loc să îmbunătățească soarta țaranilor, ar înăspri-o și mai mult încă de cum a fost pînă acum.

Domnilor, am văzut Europa făcînd o espedițiune în Siria spre a apăra pe creștini despre atacurile musulmanilor. Vedem pe Francia combătînd la Mexic pentru a așeza acolo un guvern regulat și credincios tratatelor, și socotiți, domnilor, că puterile Europei care ne garantează autonomia și Convențiunea se vor uită cu sînge rece la reaua trebuințare ce am face și de una și de alta? Dar nu știți, domnilor, că la Dunărea de Jos esistă și un interes european?

Nu, domnilor, luați sema! De ce Europa s-a amestecat în cestiunea monastirilor închinate? Pentru că călugării greci de 10 ani strigă necontenit că li se face o mare strîmbătate, că boierii vreau să le ia moșiele, nu în interesul public, ci în folosul lor în parte, și că luîndu-li-se aceste moșii se ucide cristianismul în Orient. Și pentru că apoi nu s-a găsit nimeni dintre români care să ridice glasul spre a lumina Europa despre această cestiune și să-i arate că aceste moșii sînt lăsate de părinții noștri monastirilor pentru faceri de bine în țara noastră, pentru ajutoriul locurilor sfinte, iar nu pentru întreținerea trîndăviei și ațițarea propagandei străine[57].

Iată, domnilor, cauzele pentu care Europa s-a amestecat în cestiunea călugărilor, și acum socotiți d[umneavoa]stră că Europa nu se va amesteca și în cestiunea mult mai mare, în cestiunea a trei milioane de țărani români cînd se va cîștiga convicțunea că noi în soluțiunea dată n-am consultat decît interesul proprietarilor? Vrem, domnilor, să se respecte autonomia; să începem noi mai întîi a o respecta, și autonomia noastră niciodată nu va fi respectată mai bine decît cînd vom întemeia-o pe dreptate și legalitate. Nu zic și pe generozitate. *(Aplauze.)* ... Am zis nu pe generozitate și e drept căci, domnilor, țăranul nostru nu vă cere milostenie, ci dreptate. V-o mărturisesc, eu am voit să fac învoială cu țăranii mei, am voit chiar să le dăruiesc o parte de pămînt, însă ei n-au primit, zicînd că așteaptă legea obștească și că vor plăti ce se va hotărî.

Aduceți-vă aminte, domnilor, că 1848, dacă a avut o pagină rea, a avut și pagine bune; cînd în Adunarea proprietarilor și a țăranilor din București, aceștia din urmă au fost întrebați cu ce vor plăti pămîntul ce cereau, ei au răspuns ridicînd nervoasele lor brațe în sus: Cu acestea, ele sînt negre și zbîrcite, dar ele aduc parale de aur și argint în țară.

De aceea eu nu susțin, domnilor, ca să dăm țăranilor noștri un singur pălmac de pămînt fără plată. Domnul ministru a zis foarte drept [că] ar fi a demoraliza pe țărani deprinzîndu-i a dobîndi fără ostenele și fără plată. Și acu, cu ocaziunea cuvîntului de *demoralizare*, eu cer cu tot dinadinsul desființarea monopolului băuturelor spirtuoase, fiindcă băuturele ovreiești, mai cu seamă în Moldova, sînt cea întîie cauză a demoralizării țăranilor noștri.

Așadar, domnilor, iată misiunea noastră care este: nu a vorbi, nu a vota ca proprietari, ci a ne purta, ci a gîndi sus ca legislatori, ca bărbați de stat, în a căror mîni este depus și prezentul și viitorul României. Departe dar de noi interesul privat; dinaintea ochilor noștri să avem numai interesul general și, gîndind așa și legiferînd așa, credeți-mă că soluțiunea rurală va fi foarte ușoară, și mărirea națiunei noastre va fi rezultatul lucrărilor noastre. Și atunci puțini ne vor rîvni postul de legislatori, cînd vor vedea că cei cari sînt în Adunare își fac bine datoria lor [58].

Să ne punem dar în capul progresului, să facem ce zicea Hardenberg: principie democratice într-un stat monarhic și rădicarea claselor împilate. Atunci veți fi conservatori în adevărul cuvîntului și atunci voi fi și eu conservator împreună cu d[umneavoa]stră. *(Aplauze.)*

Se publică după broșura *Îmbunătățirea soartei țăranilor. Al II-lea cuvînt. Rostit în Adunarea Generală a României. Ședința de la 1 iunie 1862, de M. Kogălniceanu, deputatu[l] orașului Focșani*, București, 1862, 59 p. Apare și în *Supliment la Monitorul*, 1862, nr. 109, p. 4, col. 2 — nr. 111, p. 6, col. 1. Pentru alte editări, vezi Al. Zub, *op. cit.*, nr. 1568.

NOTE

[1] În ședința din 29 mai 1862, combătînd argumentele lui K. (vezi supra „Îmbunătățirea soartei țăranilor") au vorbit opt deputați: Grigore Cuza, principele Gr. M. Sturdza, principele D. Ghica, principele Alexandru Moruzi, Apostol Arsache, C. Apostoleanu, Constantin Brăiloiu și Barbu Catargiu. În intervenția sa M. K. se referă la cei „trei prinți" și la „trei miniștri", și anume: Ap. Arsache, care era ministru de externe, Constantin Brăiloiu, ministru de justiție, și Barbu Catargiu, ministru de interne.

[2] Dăm în continuare un rezumat mai amplu al celor afirmate de cei șase vorbitori menționați:

Principele Gr. M. Sturdza și-a început discursul acuzîndu-l pe K. în felul următor: „Este frumos a avea cineva un mare talent. Dar eu crez că este încă mai frumos a-l întrebuința spre a alina greutățile țărei, iar nu spre a le mări, spre a împăca spiritele, iar nu spre a le ațîța, spre a potoli patimele, iar nu spre a le întărîta. Răspunderea morală a fiecăruia este cu atît mai mare cu cît mijloacele de acțiune ce i-au încredințat providența sînt mai puternice [...]. Este frumos a fi apărătoriul celor slabi și a deștepta generozitatea acelor tari pentru binele general, dară mi se pare că drumul apucat de domnul Kogălniceanu [nu] duce nicidecum la un asemenea rezultat, nu este calea înfrățirei. A înfrunta partidele nu este mijlocul de a le convinge și să ne gîndim, domnilor, că într-o cestiune socială atît de gravă lupta însemnează sfîșierea patriei noastre [...]".

Referindu-se la afirmația lui K., care susținea că proiectul de lege propune „a libera pe țărani de feare", dar totodată să li se ia și cizmele, ceea ce ar determina țărănimea la emigrare și la rezistență internă, Gr. M. Sturdza susține că starea țăranilor din România „nu este așa de tristă cum o descrie domnul Kogălniceanu". Subliniază în continuare pericolul pe care-l prezintă „protestarea lucrărilor corpurilor legiuitoare. Dacă am admite-o, am înmormînta în curînd toate libertățile noastre publice".

Acuzîndu-l pe K. că „pune în îndoială maturitatea țărei de a putea dezlega ea, și numai ea, cestiunea", se referă la o conversație pe care ar fi avut-o cu unul dintre membrii comisiei internaționale de la București. „Acel comisariu străin a zis că cestiunea proprietății se poate rezolva la noi numai prin o mare revoluțiune sau prin alte împregiurări politice, adecă prin o ocupațiune străină". Respingînd această idee, Grigore M. Sturdza arată că acel comisar s-a înșelat întrucît „cestiunea vom hotărî-o noi cei din țară, în interesul țărei, iară nu străinii", lăsînd să se înțeleagă că prin afirmațiile lui K. pare a fi favorabil unei intervenții străine, care singura ar putea soluționa problema agrară. În continuare, subliniind patriotismul notoriu al acestuia, își exprimă însă îndoiala asupra unei asemenea intenții.

Respinge de asemeni exemplul dat referitor la Rusia, țară autocrată, care a făcut împroprietărirea. El arată că partidul politic care ține cu orice preț la realizarea ideilor sale, cu orice mijloace, „nu este departe de a sacrifica libertățile publice spre a le da chiar și în mîna unui dictator". Este o aluzie directă la poziția partidului liberal. Pornind de la exemplul Angliei dat de M. K., țară cu vechi tradiții democrate, subliniază că „avem și noi o istorie, un trecut, avem tradițiunile noastre. Avem de învățat de la străini, dar și străinii au unele de rîvnit la noi: sînt vechile noastre tradițiuni republicane, căci după ele domnul poate ieși din popor, dar reintră în el prin fiii săi, și cu toate schimbările politice nimeni nu a fost silit a-și părăsi patria și a căuta în esil scăparea sa [...]. Avem și noi dar uzuri și tradițiuni bune, pe cari trebuie să le respectăm, iară nu să le dispretuim". În concluzie respinge ideea că Adunarea nu ar fi suficient de matură pentru rezolvarea problemei.

Combătînd ideea de a se da ţăranilor 2/3 din moşie, fapt care după K. s-ar apropia de dreptate, considerînd-o ca o idee „extremă”, Sturdza ţine să sublinieze că nu aceasta este „dreptatea cea adevărată” şi, deoarece K. afirmase în discursul său că dreptatea nu piere, răspunde: „În adevăr dreptatea nu pere, însă nu acea dreptate a domnului Kogălniceanu, nu acea dreptate de a merge să semeni, să ari şi să coseşti pe moşia altuia, fără voia proprietarului”.

Acuzîndu-l pe orator că a mers prea departe cu ideile lui, Gr. M. Sturdza afirmă: „Dacă domnul Kogălniceanu se va pune să judece cu sînge rece, va mărturisi singur că în adevăr a mers prea departe în acele principuri ce a aruncat de aici ca un foc în ţară, va vedea că nu le poate susţine [...]. Să părăsim dară această cale ce nu ne duce decît la discordie, la ură [...]”.

Sturdza respinge ideea împroprietăririi cu despăgubire pentru că, spune el, „mă îngrijesc că aş face pe ţărani proprietari”. A desfiinţa reglementările actuale ale raporturilor dintre ţărani şi proprietari „ar fi vătămătoriu şi pentru unii şi pentru alţii. Tot atît de uşor este de dovedit că a lua silnic pămîntul de la proprietari pentru a împroprietări pe locuitori este vătămătoriu şi proprietarilor şi locuitorilor, iar mai cu seamă acestora din urmă”. Plata despăgubirilor pentru împroprietăriri, pentru că fără de despăgubiri faptul era de neconceput, ar agrava situaţia ţăranilor, „ poziţia cultivatorului ar deveni mai grea, şi prin urmare mai rea decît astăzi. Exploatarea cultivatorilor, adică şerbia lor din pricina datoriilor de muncă în folosul altuia, va fi mai mare decît astăzi fiindcă vor avea mai mult de plătit”. Datorită acestor obligaţii ce vor urma un şir de ani, ţăranii în final îşi vor pierde loturile de pămînt „cu atît mai vîrtos că nu vor lipsi amatori de petici de moşie carii să le împrumute banii la nevoiele lor”. În eventualitatea unei legiuiri care să împiedice înstrăinarea loturilor de împroprietătire, legiuire „retrogradă” în raport cu spiritul vremii, situaţia ţăranilor împroprietăriţi ar deveni şi mai grea, întrucît aceştia ar cădea „sub şerbia datoriilor, care i-ar supune a munci tot anul în folosul altuia pentru a plăti abia dobînda capitalului cu care ar fi datori”. În continuare subliniază înclinarea nativă a ţăranului pentru rezolvarea nevoilor prin datorii făcute la particulari, ocolind institutele de credit sau alte modalităţi oferite de stat. După părerea marelui latifundiar Gr. M. Sturdza, dintre toţi creditorii ţăranului, cei mai „umani” sînt proprietarii. În cazul împroprietăririi cu despăgubiri o consecinţă sigură ar fi că „plaga datoriilor nestrînse s-ar întinde fără îndoială şi asupra lor [a ţăranilor deveniţi proprietari, *n.n.*] şi i-ar reduce la proletariat [...]. Pentru proprietari aceasta ar fi o lovire a dreptului lor de proprietari a[i] pămîntului, iară paguba lor materială n-ar fi atîta de mare ca aceea a locuitorilor [...]. Într-un cuvînt, nu este bine de a împroprietări pe cineva cu de-a sila [cazul clăcaşilor, după părerea oratorului, *n.n.*] şi răpind dreptul altuia” [al moşierilor, *n.n.*].

După cum se vede limpede, prinţul Grigore M. Sturdza se dovedeşte un adversar înverşunat al împroprietăririi, pe care o prezintă ca fiind complet contra intereselor ţărănimii clăcaşe, această categorie socială nedorind-o sub nici o formă. În acest sens ni se par foarte sugestive cuvintele: „Luaţi aminte, domnilor, că îmbrăţişînd interesele celor slabi îmbrăţişarea să nu-i înnăbuşe, cum ar înnăbuşi o mumă copilul său strîngîndu-l prea tare la piept. Luaţi aminte că de cîte ori statul s-a amestecat în tranzacţiunile particularie, de cîte ori a zis să se dea mai ieftin atunci au murit oamenii de foame”. De altfel referindu-se la discursul lui K. şi la partidul liberal din care el făcea parte, susţine că acesta reprezintă o primejdie pentru societate: „Ce ar fi o ţară unde ar exista numai elementul progresist [reprezentat prin liberali, *n.n.*]? Desigur că acea ţară ar ajunge în curînd la anarhie şi la despotism”. Pentru păstrarea unui echilibru el socoteşte necesară menţinerea în mod imperios a unui partid conservator puternic. În ultima parte a discursului, Gr. M. Sturdza analizează legislaţia agrară în vigoare şi propune soluţii, în afara sistemului de împroprietărire. *Supliment la Monitorul*, 1862, nr. 105, p. 4, col. 1 — p. 8, col. 2; nr. 106, p. 1, col. 1 — p. 5, col. 2.

Principele D. Ghica din capul locului se declară de acord cu cele spuse de principele Sturdza în răspunsul la discursul lui M.K. El mai adaugă că, pornind de la afirmaţia că ar exista un proces între ţărani şi proprietari, K. a pledat cauza ţăranilor ca un avocat şi în dorinţa de a cîştiga cu orice preţ procesul în contra proprietarilor n-a cruţat nimic, n-a lăsat nici un mijloc neîntrebuinţat. Acuză pe orator că discursul ţinut în ziua de 25 mai a avut mare răsunet atît în Adunare, cît şi în capitală; răsunetul a fost însă nociv şi din cele mai primejdioase. „Căci nu se poate arunca între clase tăciunele discordiei fără a produce ca consecuenţe inevitabile ura şi vrajbele, la care se mai adaugă mărirea crizei comerciale ce bîntuie ţara noastră d-aproape patru ani”. În continuare arată că în capitală se adună semnături de la negustori pe un „act” de mulţumire pentru discursul ţinut de K. D. Ghica însă îi contestă sinceritatea: „Dar cine va crede că un asemenea act este sincer, că pot exista comercianţi serioşi cari pînă în acel grad să nu aibă cunoştinţa adevăratelor lor interese, încît să mulţumească aceluia ce s-a silit a sărăci pe proprietari şi a denigra proprietatea, care este sorgintea avuţiei naţionale şi a prosperităţii comerciului?” Contestă în acelaşi timp valabilitatea actelor pe care K. îşi întemeiază afirmaţia cu privire la existenţa procesului menţionat.

Susține că membrii Congresului de la Paris nu au acceptat ideea procesului, dovadă în acest sens fiind faptul că prin Convenția semnată țăranii au fost excluși din Adunare. Dar, chiar dacă un asemenea proces ar exista, tot nu ar fi permis, după cum spune D. Ghica, unui deputat să se transforme în avocat și să acuze atît actuala Adunare, cît și Comisia Centrală de la Focșani că nu au studiat suficient de serios problema luată în discuție, afirmație cu totul inexactă. K. este acuzat că din rea-credință pe de o parte caută să aducă în discuție proiectul de lege, iar pe de alta susține, sub pretextul insuficienței studiului, amînarea discuției.

În ceea ce privește poziția lui K., D. Ghica are dreptate, însă nu prezintă corect motivele acestei atitudini. K. a dorit luarea în discuție a proiectului întrucît își dădea seama de necesitatea stringentă a acestei legi. El urmărea ca prin lege să se rezolve cît de cît situația grea în care se aflau țăranii. În momentul în care a văzut însă că nu există nici o perspectivă în acest sens, în mod întemeiat a preferat amînarea rezolvării. El dă dovadă de un înalt simț politic, întrucît știa că, odată legea votată, nu se mai putea reveni asupra ei și aceasta ar fi adus imense complicații interne. Or, din cele arătate de cei șase oratori menționați, atmosfera din Cameră era cu totul ostilă țărănimii. Marii proprietari fie că erau total împotriva împroprietăririi, fie că o acceptau cu loturi foarte mici.

D. Ghica, ca și ceilalți cinci oratori, susține dreptul moșierilor asupra pămîntului prin aceea „că mai toate proprietățile de astăzi s-au vîndut de către vechii lor proprietari și au trecut în mîna altora, care le-au răscumpărat cu capitalul dobîndit prin sudoarea muncei, în bună conștiință, fără nici un proces". Din cele arătate, găsește deci că aceste cumpărări au fost drepte și ca atare o expropiere a două treimi este egală cu o „hrăpire" a acestui pămînt. A vota această lege, după părerea vorbitorului, înseamnă a trăda interesele celor ce i-au trimis pe deputații conservatori în Cameră. Pentru că „prosperarea moșiilor și înavuțirea proprietarilor stă în cea mai strînsă legătură cu buna-stare a sătenilor cultivatori". Deci îmbunătățindu-se soarta sătenilor se îmbunătățește și situația moșierilor. Ca atare proprietarii sînt direct interesați în această îmbunătățire, fără însă să se facă împroprietărirea. Respinge în același timp, ca exagerate, perspectivele unor grave turburări interne în cazul în care nu s-ar împroprietări țăranii.

Din cele arătate reiese limpede că și D. Ghica susține punctul de vedere al marilor proprietari conservatori, ostili împroprietăririi, dar care în mod demagogic se declarau susținătorii îmbunătățirii situației țăranilor. *Ibidem*, nr. 106, p. 5, col. 2 — p. 8, col. 1.

Principele Alexandru Moruzi, exponent tipic al moșierimii reacționare, acuzîndu-l pe M. K de adept al ideilor socialiste, afirmă : „[...] Nu e de mirare, trebuie să vă zic, că socialismul e forma oricărei societăți sclave. Și cu cît o societate e mai apăsată, cu atît ea se identifică cu practica teorielor socialiste". Vorbind de pe pozițiile marelui latifundiar, în continuare susține : „[...] Numai ordinea, ordinea legală, ordinea în libertate și în activitate, apără pe proprietate, iar nu dezordinea sau revoluțiunile și răsturnarea tutulor ideilor sănătoase, morale, practice, nu confuziunea socialistă". În încheiere, acuzîndu-l pe K., spune: „Păstrează-și domnul Kogălniceanu pentru D[omnia] lui însuși scumpul său Regulament și progresul precum D[omnia] lui îl înțelege, și trista glorie, dacă este vreo glorie a provoca dezordinile, agitațiunile în țară, a confuziona toate interesele societății, a produce nenorociri private ce pot degenera în nenorociri publice, și aceasta rătăcind opiniunile gloatelor în a lor judecată, întărîtînd într-însele sentimentul mîrșav al cupidității [...]. Domnul Kogălniceanu, în lunga D[omniei] sale pledoarie, mi se pare că s-a rătăcit. D[omnia] lui caută ordinea în dezordine, bogăția în gaspiliagiul * capitalurilor adunate prin munca seculilor, puterea în nemișcare și trîndăvie, întemeierea naționalității române pe constituțiunele Rusiei și Austriei, românismul în slavism, viitorul în trecut, în loc de a căuta împreună cu noi o dreptate echitabilă pentru toți, uitarea unui trecut nefericit, fecondilatea pentru viitorul scumpei noastre patrie și armonia, concordia a tuturor intereselor legitime într-o înțeleaptă libertate". *Supliment la Monitorul*, 1862, nr. 107, p. 2, col. 1, 2.

Toate acestea erau spuse după ce mai înainte îl acuzase pe K. de demagogie și că ar urmări o popularitate ieftină : „[...] M-am indignat împreună cu toți oamenii bine cugetători auzind aruncîndu-se de pe această tribună cuvinte de provocare și întărîtare, cu atît mai imprudente cu cît ele sînt destinate a se trasmite prin presă unui public ușor de impresionat [...]". *Supliment la Monitorul*, 1862, nr. 106, p. 8, col. 2.

Apostol Arsache, combătînd ideea de împroprietărire susținută de M.K., susține ideea lui Blanqui, care „propune meteiajul ** sau fermajul, despre acest din urmă ca de espresia cea mai înaltă a agriculturei; zice că prin aceste mijloace s-au adus cele mai mari avuții în lume. El nu vorbește însă nicăiri de împroprietărire, nici legea franceză, nici Stein". Pornind de la aceste constatări, susține că la noi „cultivatorul a ajuns să n-aibă trebuință decît de pămîntul cu chiririe, căci el are toate trebuincioasele pentru esploatare, precum plug, vite, sămînțe etc. Care va să zică la noi a venit țăranul în poziția aceea de care zice domnul Blanqui vorbind despre fermaj, în poziție adică să poată zice proprietarului: Dă-mi pămînt să lucrez și să plătesc chiria".

---

* Risipirea (fr. *gaspiller*).

** Arendare cu plata din recolta obținută (fr. *métayage*).

În ceea ce privește originea domeniului boieresc, A. Arsache combătîndu-l pe M.K susține că în țările române ea este diferită de țările din apusul Europei. Acolo ,,proprietățile feudale erau date de căpeteniile acelea dintîi ale națiilor care au năvălit în Europa locotenenților lor, cu condiție ca ei cu oamenii lor să meargă la resbel.

Dar la noi proprietățile nu sînt date astfel, ci sînt luate cu bani, fără nici o condiție". În continuare combate cele afirmate de K. referitor la reciprocitatea de drepturi și îndatoriri între clăcași și proprietari prevăzută în Regulamentele organice, arătînd că este o concepție nouă, introdusă prin aceste legiuiri după modelul rusesc și nepotrivită cu situațiile din țările române. ,,Drepturi și îndatoriri nu s-au recunoscut mai înaintea Regulamentului. Noi asemenea obligații n-am avut în Țara Românească". În continuare nu recunoaște decît ,,două legiuiri care au regulat această cestiune a proprietății: legea lui Caragea și legea lui Ipsilant [...]. Legea lui Ipsilant vorbește despre drepturile ce au stăpînii de moșii asupra locuitorilor. În urmă [...] vine legea lui Caragea, [care] clasifică claca între tocmeli, în capitolul tocmelelor, care va să zică o consideră ca o tocmeală". *Ibidem*, nr. 107, p. 3, col. 1 — p. 5, col. 1.

După cum se vede și Apostol Arsache se situează pe o poziție net reacționară, negînd țăranilor orice drept asupra pămîntului, considerîndu-i *ab initio* emfiteozari*, și totodată neagă necesitatea oricărei împroprietăriri, susținînd în același timp superioritatea sistemului de arendășie, ca unul care întotdeauna a adus ,,cele mai mari avuții în lume".

Constantin Brăiloiu referindu-se la expresia lui M.K. de ,,îmbunătățirea soartei" arată: ,,[...] Știu, domnilor, că în Europa s-a[u] ivit unele doctrine, sînt vreo cîțiva ani, care au făcut mare zgomot și care pretindea[u] să reducă societatea într-un fel de cazarme numite falanstern, atelier național pentru îmbunătățirea soartei oamenilor prin organizarea muncii, cum am zice noi, prin drepturi și datorii reciproce fixate, reglementate. Aceste doctrine au costat mult sînge și multe tulburări. Francia le-a exilat. Nu cred ca domnul Kogălniceanu să ne facă poliță la acele doctrine". În continuare arată că ceea ce susține K. în fond nu este decît ,,împroprietărirea țăranilor și deproprietărirea proprietarilor", doctrină care în statele civilizate este considerată ,,ca un atac în contra proprietății, și noi venim acum să le susținem". *Supliment la Monitorul*, 1862, nr. 108, p. 4, col. 1—2.

Barbu Catargiu în răspunsul pe care îl dă pornește de la faptul că M.K. i-a citat expresia:,,Totul pentru țară, nimic pentru noi". Pornind de la aceasta precizează: ,,Cînd am zis totul pentru România și nimic pentru noi, eu n-am înțeles că România e despărțită în două tabere, în oameni fără avere și în oameni avuți, și că cei dintîi singuri sînt nația, iar cei d-al doilea paria, niște ființe afară din lege". În continuare, adresîndu-se susținătorilor necesității împroprietăririi, expune clar punctul de vedere al marilor latifundiari: ,,Dacă principiele de economie pe care se rezemă unii din d[umnea]voastră nu vă dau alt mijloc de a înmulți averile decît de a lua de la unii și a da altora, apoi sărace sînt acele principie, putrede sînt acele temeie pe care voiți a vă sprijini". Referindu-se la discursul lui K., îl caracterizează în felul următor: ,,Acel discurs a fost o himeră, o himeră ciudată, paradoxală, o himeră cu capul de porumbiță, făgăduind multă blîndețe, cu trunchiul de aspic ** plin de venin și cu coada de șopîrlă măglisitoare ***. Căci după ce ne-a făgăduit împăcăciunea, abnegația de pasiune și de interese meschine, apropierea și înfrățirea, a stigmatizat proprietatea cu cele mai înveninate cuvinte, cu cele mai degrădătoare calomnie. Cu un cuvînt, a sanctificat principiele lui Proudhon, care zice că proprietatea e o hoție. În fine, a încheiat cerînd cu multă umilință a se da țăranilor pămîntul ce cultivă astăzi".

Trecînd la analiza situației țăranilor, Barbu Catargiu vede în aceștia numai forța de muncă, ce trebuie stimulată în favoarea proprietarului. Pentru ca țăranul să devină liber, el nu trebuie să fie împroprietărit pentru că în actul împroprietăririi oratorul nu vedea decît un act de spoliere a moșierimii. Nu o admite nici măcar ca un act de ,,milă" față de țăran. ,,Dacă voiți să faceți pe țăran liber, trebuie să-l faceți virtuos, și ca să fie virtuos trebuie să-l moralizați. Oare aceasta e virtutea ce trebuie să arătați nației: A hrăpi ce este al altuia? A face dintr-înșii niște milogi, niște cerșetori calabreji **** care cu espengola ***** în mînă să ceară de la cei mai avuți decît ei punga sau viața? Aceasta e virtutea ce trebuie să aibă o națiune care aspiră la libertate? Nu! Virtutea ce trebuie a învăța pe națiune este de a respecta ce este al altuia, ca să i se respecte și ei într-o zi de primejdie naționale ceea ce e al ei. Virtuțile acestea sînt adevăratele virtuți care întăresc o națiune, care o leagă în toate mădulările ei, iar nu a-i insufla spiritul dezbinării, spiritul de invidie prin spiritul de hrăpire contra proprie-

* Chiriași.

** Nume care în antichitate era dat unei vipere foarte veninoase. Mușcătura ei a provocat moartea Cleopatrei.

*** Înșelătoare.

**** Calabrezi.

***** Pușcă scurtă (fr. *espingole*).

tății, care e elementul și izvorul tuturor bogățielor". Vorbind în numele marilor proprietari, arată că această clasă trebuie să-și susțină drepturile.

În ceea ce privește justificarea împroprietăririi cu exemple luate din situațiile din Rusia și Austria, B. Catargiu găsește că acolo s-a putut face așa ceva întrucît acolo proprietarii au altă situație decît o au cei din România : ,,[...] Au ei documente de părticele de pămînt cumpărate, cum le au proprietarii români de la chiar strămoșii țăranilor acelora căror voiți a le da dreptul a le lua îndărăt prin o lege silnică [...]"?

Căutînd să absolve pe boieri de orice vină la legarea țăranilor de glie, el o aruncă asupra lui Mihai Viteazul și caută să facă din ea un act de patriotism al marelui domn. El a introdus ,,servagiul pentru o necesitate a vremii, prin niște mijloace barbare, negreșit, dar neapărate în împregiurările în care se afla. El văzînd că populațiunea română se împrăștie, că într-o zi o să se deștepte singur pe pămîntul României, fără oștire, fără finanțe și prin urmare în neputință de a mai susține diferitele resbele ce era nevoit a întreprinde pentru apărarea țărei sale, ș-a zis : Voi să jertfesc mai bine libertatea nației mele ca să o scap întreagă din robia străină. Cum vedeți dar servagiul s-a făcut pentru o necesitate politică, iar nu ca să flateze pe proprietarii de atunci". Oratorul neglijează însă să precizeze cauzele care determinau fuga țăranilor.

Originea marii proprietăți o susține pe baza vînzărilor de pămînt făcute în decursul veacurilor de țărani, așa cum se poate constata prin actele de vînzare existente. Aceste acte ,,prin urmare netăgăduit arată că pămîntul României fu odată împărțit la toți și că grămădirea unor cîtățiuni mai mari în mîinile proprietarilor de azi n-a fost prin răpire, n-a fost prin dominația unui element străin asupra elementului primitiv al pămîntenilor, precum în Europa occidentală". (În legătură cu originea domeniului boieresc vezi : Valeria Costăchel, P. P. Panaitescu și A. Cazacu, *Viața feudală*, București, 1957 ; P. P. Panaitescu, *Obștea sătească*, București, 1964 ; H. H. Stahl, *Contribuții la studiul satelor devălmașe românești*, vol. I–III, București, 1958–1965).

Trecînd la argumentul lui K. după care împroprietărirea mărește gradul de patriotism al țăranului, care are pentru ce lupta în caz de nevoie, Barbu Catargiu continuă : ,,Ați zis că neîmproprietărind pe țăran nația se pierde [...]. Oare patriotismul se vinde cu cotul de pămînt? Nu, domnilor, patriotismul consistă în sentimente morale și frățești, în legătură de interese reciproce și eu socotesc că nu este un singur român care să zică : Nu sînt român pentru că am mai puțin decît altul și nu sînt slobod a jefui pe cel ce are mai mult decît mine". În încheierea acestei părți a discursului marele șef conservator spune : ,,Acestea sînt, domnule Kogălnicene, cele ce aveam a răspunde la discursul D[om]niei tale [...]". *Ibidem*, nr. 108, p. 5 col. 1 – p. 6, col. 2.

Considerăm că cele de mai sus nu mai au nevoie de niciun comentariu. Ele dovedesc pe deplin poziția utltrareacționară a partidului conservator în ceea ce privea problema împroprietăririi clăcașilor.

Pentru ca acest lucru să fie și mai limpede, încheiem cu un citat tot din acest discurs : ,,S-a zis în sfîrșit că dîndu-li-se cîte 5 pogoane toate se vor înlesni. Vorba nu e de 5, de 7 sau de 10 pogoane, ci de folosul ce le va da. Proprietarul nu va perde nimic pentru că el va căuta a-și acoperi această pagubă prin închirierea prisoaselor ce i s-a lăsat. Dar țăranul va perde mult; cu aceasta se va încuragia lenea și va ajunge astfel o ființă care nu va produce nimic chiar pentru sine". *Ibidem* p. 8, col. 1.

Referindu-se la prevederea Convenției de a îmbunătăți soarta țăranilor, el consideră că aceasta nu s-a referit la împroprietărire, ci numai la eliberare, susținînd în același timp că cea mai eficientă soluție de rezolvare a problemei țărănești o constituie eliberarea juridică și trecerea la învoieli libere între țărani și moșieri, pămîntul fiind al moșierilor. *Ibidem*, p. 7, col. 2 – p. 8, col. 2.

[2] Vezi supra p. 226.

[3] Louis Blanc (1811–1882), socialist utopic.

[4] Pierre Joseph Proudhon (1809–1865), reprezentant al socialismului premarxist. A susținut că proprietatea este un furt.

[5] Președintele ședinței era Lascăr Catargiu.

[6] Cf. și *Supliment la Monitorul*, 1862, nr. 109, p. 5, col. 2.

[7] Pentru discursul principelui Gr. M. Sturdza vezi *Supliment la Monitorul*, 1862, nr. 105, p. 4, col. 1 – p. 8, col. 2 ; nr. 106, p. 1, col. 1 – p. 5, col. 2.

[8] *Histoire de la Valachie, de la Moldavie et des valaques transdanubienes*, Berlin, 1837, XX + 470 p.

[9] *Legiuirea Caragea*, ediție critică, București, Editura Academiei, 1955, partea a III-a, cap. 6, § 8.

[10] *Ibidem*, § 10.

[11] *Acte și documente* ..., vol. VI_1, p. 505, 517, 521.

[12] Cf. intervențiile lui K. din ziua de 9 decembrie 1857 în *Apendice nr. 1 la nr. 24 al Buletinului*..., p. 4, col. 1 ; *Apendice nr. 2 la nr. 24 al Buletinului* ..., p. 1, col. 1 ; p. 4, col. 2.

[13] Alexandre Joseph Colonna, conte Walewski (1810—1868), om politic francez, fiul natural al lui Napoleon I. A prezidat Congresul de la Paris din 1856 şi a fost ministrul lui Napoleon al III-lea.

[14] C. Brăiloiu. Kogălniceanu se referă la faptul citat în cadrul discursului ţinut în ziua de 29 mai 1862. *Supliment la Monitorul*, 1862, nr. 108, p. 4, col. 2.

[15] Ministru de externe era Apostol Arsache.

[16] Cf. supra nota 11.

[17] Cf. supra nota 6.

[18] Vezi nota 29 de la p. 197.

[19] Se referă la discursul principelui A. Moruzi. Cf. *Supliment la Monitorul*, 1862, nr. 107, p. 2, col. 1, 2.

[20] Cf. discursul în *Supliment la Monitorul*, 1862, nr. 106, p. 5, col. 2 — p. 8, col. 1.

[21] Cf. nota 19.

[22] *Supliment la Monitorul*, 1862, nr. 104, p. 8, col. 2 — nr. 105, p. 4, col. 1.

[23] Alexandru Moruzi domneşte în Moldova între 19 septembrie 1802 şi 12 august 1806 şi între 5 octombrie 1806 şi 7 martie 1807. K. probabil se referă la aşezămîntul din 3/15 ianuarie 1805, prin care se hotăra că „repartizarea fînaţului şi imaşului se face potrivit numărului de vite al sătenilor împărţiţi în trei categorii, după regiuni (fruntaşi 16—6 vite, mijlocaşi 12—4 vite şi codaşi 6—2 vite)". În realitate însă în felul acesta se restrîngea dreptul de folosinţă al ţăranilor asupra pămîntului moşiei. Este totodată „cea dintîi legiuire care prevede eliberarea unei părţi din moşie de toate servituţile feudale şi transformarea ei în proprietatea absolută a boierului" (*Istoria României în date* elaborată de Horia C. Matei (istorie veche), Florin Constantiniu, Marcel D. Popa (istorie medie), Nicolae C. Nicolescu, Gheorghe Rădulescu (istorie modernă şi contemporană), sub conducerea lui Constantin C. Giurescu, Bucureşti, 1972, p. 162—163).

La 17 noiembrie 1806 a început ocupaţia rusească, ce a durat pînă la 12 mai 1812, în urma căreia Rusia a anexat Basarabia. Al. Moruzi era filorus.

Pentru domniile lui Alexandru Moruzi vezi şi : C. C. Giurescu, *Istoria românilor*, vol. III, partea întîi, De la moartea lui Mihai Viteazul pînă la sfîrşitul epocii fanariote (1601—1821), Bucureşti, 1942, p. 340—344, şi N. Iorga, *Histoire des Roumains et de la romanité orientale* par..., Bucarest, 1944, p. 220—241.

[24] Vezi supra nota 4.

[25] Vezi *Supliment la Monitorul*, 1862, nr. 107, p. 3, col. 1 — p. 5, col. 1.

[26] I. Docan.

[27] În § 6 se spunea : „Neavînd proprietarii pe acea moşie loc îndestul ca să lucreze locuitorii după aşezămînt, va plăti cîte 98 lei în cursul politicit, cuprinzîndu-se împreună şi podvezile, în afară de zilele de meremeturi şi de lemnele de foc pentru aşezarea din sat a proprietarului". *Acte şi legiuiri* ..., vol. I, p. 281.

[28] Cele expuse de K. sînt cuprinse în articolul 4 din aşezămîntul lui Grigore Al. Ghica (nu şi art. 3), care prevedea : „Aşadară după acest bazis trebuie a se hotărî şi a se statornici îndatoririle la care locuitorii sînt supuşi din partea lor către proprietar, pentru ca prin aceasta să se întîmpine toată gîlcevirea sau urmarea însavolnică pînă ce năimirile de pămînt se vor putea face prin alcătuiri de bunăvoie [...]". *Ibidem*, p. 536.

[29] *Ibidem*, p. 545.

[30] Textul este din articolul 8, care este şi utimul (şi nu 47, cum citează K.). *Ibidem*, p. 282.

[31] Vezi supra p. 199, nota 46.

[32] Vezi supra p. 199, nota 45.

[33] Adolf Lette şi Ludwig von Rönne, *Die Landes Kultur Gesetzgebung des Preussischen Staates; eine systematisch geordnete Sammlung ... nebst einem historisch-kritischen und praktischen Kommentar über die betreffenden Gesetze*, Berlin, Veit, 1853—1854, 3 vol.

[34] Cf. *Supliment la Monitorul*, 1862, nr. 105, p. 7, col. 1 — p. 8, col. 1. Iată textul scrisorii pe care G. Bariţ a trimis-o principelui Gr. M. Sturdza : „După un studiu de 26 ani ce am făcut în patriunea [sic !] asupra cestiunii agrarie care la noi s-a dezbătut în 60 ani mai în toate Dietele, iar mai vîrtos în anii 1837 1842, 1847 şi 1848. După ocaziuni dese ce avusesem de a mă informa şi despre natura aceleiaşi cestiuni aici în principate. Despre * mai multe paralele ce am tras între legile şi referinţele agrarii de aici cu cele din Ardeal, Ungaria, Galiţia, Germania şi Anglia, ajunsei cu cercetările mele acolo încît să poci susţine acum că în aceste două ţări româneşti feudalismul german nu a putut străbate niciodată, aşa precum el a străbătut pînă în Carpaţii Transilvaniei. El însă ş-au rămurit totuşi unele atribute de ale lui pînă la Dunărea de Jos. Să vedem prin enumerarea facţilor cei mai esenţiali.

Pînă în Carpaţi : proprietaria de teritoriul ţărei a fost recunoscută prin legea publică numai Coroana, iar vasalii acesteia au fost numai posesori (*possessores, Besitzer und reine*

---

* Citeşte : după.

Eigenthümer), uneori numai în linie bărbătească, alteori și în cea femeiască, însă după stingerea familei moșia se reîntoarce la Coroană. Iar vasalii vasalilor, adică țăranii numiți iobagi, coloni, colonicați, supuși urbariali, erau numai uzufructuari ai colonicaturei *(usufructarius, Nutzniesser)*. Dincoace de Carpați nu s-a știut pînă acum de distincțiunea între *proprietarius* și posesor în sensul feudalismului nostru.

Dincolo a existat maioratul în familiile aristocratice, dincoace niciodată.

Dincolo a fost *aviticitae*, o lege care oprea pe nobilul posesor de a-și vinde moșia sa pe vecie, ci îi lăsa voia numai a o zălogi. Dincoace nimica de acestea.

Dincolo aristrocrația ereditarie (erbaristocrație), dincoace abia de la tată la fiu sau nicidecum, afară numai de vom porecli pe așa-numitele « neamuri » de erbaristocrație.

Pînă în Carpați distincțiune aprigă și strîns observată între pămînt alodial, *alodiature*, care era o posesiune exclusivă indubitabilă a nobilului, între pămînt colonial sau *colonicature*, care trebuia să se afle totdeauna la mîinile țăranilor iobagi uzufructuari spre a se susține și nutri pe dînsa, cu îndatorire însă de a face domnului possesor serviciu sau robote și a-i da zeciuiala. Dincoace de Carpați se află numai în Regulament o urmă de asemenea distincțiune, însă fără a-i fi cunoscute aceste numiri de alodiature și colonicature.

În Ungaria și Transilvania, țăranul iobag, adică nenobil, neprivilegiat, fusese oprit prin legi a-și cumpăra moșie de vecie, afară numai dacă putea scăpa la orașile libere. În principate asemenea legiuire nu e cunoscută.

Din toate acestea, închei eu că cestiunea agrară în România nu se poate tracta precum se tracto * aceea în Ungaria și în Transilvania, că aici țăranul de 100 ani încoace nu mai e sclav, că el nu e oprit de a-și cumpăra proprietate pe vecie, numai mijlaoce să aibă".

[35] „Dacia", diaru politicu, literariu și comerciale. Iassi, 9 martie — 15 iuniu 1861. Zilnic. Fol. (45 × 29). Anul 4 galbeni, nr. 1 leu. Redactori Georgiu Petrescu și Vasile Alecsandrescu (Urechia). Tip. „Buciumul Romanu". Cf. Nerva Hodoș și Al. Sadi Ionescu, *Publicațiunile periodice românești* ..., p. 181. Ziarul se adresa românilor de pretutindeni, inclusiv celor din Macedonia. Un loc important îl ocupa situația românilor din Transilvania. În unul din numerele apărute se adresa cititorilor săi de peste munți și-i îndemna să se aboneze la „Gazeta Transilvaniei" a lui G. Bariț. Chiar în numărul 1 al „Daciei" se publica o corespondență din Brașov referitoare la situația românilor transilvăneni.

Textul la care se referă K. este următorul:

„*Ultimatul națiunilor*

[...] Exprimînd aceste dorinți naturale ale noastre nu provocăm pe nimeni. Noi nu avem pretențiunea de a declara resbel nici Austriei, nici Rusiei, nici Turciei. Într-un cuvînt, nici unia din puterile învecinate. Aceasta am mai repetat-o. Însă nu mai puțin credem de a putea într-o zi realiza frumoasele noastre speranțe. Calea naturală a faptelor, necesitatea de a se stabili *echilibrul european* va cere fără nici o îndoială ca într-o zi să nu mai considerăm Carpații ca o barieră, precum astăzi trecem Milcovul fără pașaport [...].

Astfel, după cum istoria ne arată, o uniune româno-maghiară se pare imposibilă [...]. Pe toată ziua cutremurile cletin monarhia austriacă. Ungurii se mișcă, românii stau sentinelă credincioasă viitorului lor, zeloși apărători [ai] drepturilor violate. La un semnal dat, care va fi calea ce vor lua ei, care va fi punctul de orientare la care ei vor ținta? Trece-vor ei valea sau încă vor ei Carpații?

Noi le povățuim legalitatea. Sîntem frații lor și a presupune ceva intențiune din parte-ne este a ne considera fratricizi.

Deci legalitatea va cere să urmeze pe pașii noștri, să-și aducă aminte că atît în vale, cît și pe coastele Carpaților, cît și dincolo de Carpați ei au rudele cele mai de aproape, care ar participa și ar sălta la reorganizarea lor socială.

Să urmeze sorții, care încălzește sub același acoperiș, oricît de rău ar fi starea lui, aceeași familie.

N-au de ce se teme. Dreptul ginților respectă schimbările ce le fac națiunile în năutru[l] lor pe cît nu vatămă pe vecini. Și ce vătămare ar putea aduce frații noștri de dincolo de Carpați cînd ei ar cere naturala stabilire a echilibrului european?

Europa se va arăta ea mai ostilă decît n-a fost pentru o mulțime alte națiuni pe care le-a chemat succesiv la viață? N-a venit oare acum timpul omenoasei diplomații, care nu-și mai propune estirparea națiunilor?

Pentru ce oare voacele fraților noștri care se întind de la Tisa pînă la Marea Neagră vor fi înăbușite? Care va fi mîna acelei puteri, în secolul în care trăim, ce să subscrie sentința de moarte a atîtor milioane de români? Noi, care am arborat stindardul naționalității, nu vom înceta un moment ca s-o susținem. Cu atît mai mult cuvînt sîntem datori penele noastre cauzelor juste a[le] fraților noștri". *Ibidem*, nr. 11/27 martie 1861, p. 2—3.

[36] Textul la care se referă M.K. a apărut în „Gazeta Transilvaniei", nr. 23/22 martie 1861, p. 98.

---

* Citește: tratează.

G. Bariţ, care semna această notă, afirma cele de mai sus întrucît găsea că îndemnurile la unirea tuturor românilor publicate de ziarul ,,Dacia" au venit într-un moment total nepotrivit. În Transilvania în momentul acela era o profundă fierbere în sînul tuturor naţionalităţilor, fiecare căutînd să-şi obţină o poziţie dacă nu dominantă, dar cel puţin care să-i asigure cît mai multe drepturi. Bariţ, ca un bun cunoscător al realităţilor, îşi dădea seama că o unire a tuturor românilor nu era în nici un caz posibilă atunci. Orice tendinţă de acest gen n-ar fi avut ca efect decît o înrăutăţire a situaţiei acestora, din toate punctele de vedere. Represalii ar fi venit atît din partea cercurilor maghiare, cît şi din partea guvernului vienez. În final rezultatul unei acţiuni aşa cum era văzută de către ziarul ,,Dacia", cel puţin pentru momentul acela, nu ar fi putut avea decît rezultate negative pentru românii transilvăneni, deşi ei reprezentau majoritatea locuitorilor provinciei.

Pe de altă parte, subliniem faptul că ,,Dacia" avea o simpatie deosebită pentru ziarul braşovean, dovadă căldura cu care recomanda cititorilor moldoveni să se aboneze la ,,Gazeta".

Că poziţia lui Bariţ era determinată de conjunctura de moment este dovedită de întreaga lui acţiune de propagandă românească, desfăşurată prin ziarul pe care l-a condus, atît înainte, cît şi după această dată, precum şi prin alte lucrări ale lui de interes fundamental.

[37] Citatul reprezintă punctul 21 din anaforaua Divanului Moldovei. *Uricariul* ..., partea a doua, ediţia a II-a, Iaşi, 1889, p. 141—142.

[38] *Acte şi legiuiri* ..., vol. I, p. 50—51.

[39] Mustafa Reşid paşa (1802—1858). Ambasador la Paris, apoi mare-vizir al Imperiului otoman.

[40] Charles Auguste Maurice de Talleyrand-Périgord (1821—1896), diplomat francez, reprezentantul Franţei în comisia europeană de anchetă în Principatele Române (1857—1858).

[41] Emil von Richthofen, comisarul Prusiei în comisia europeană de anchetă în principate.

[42] Liebmann-Palmerode, reprezentantul Austriei în comisia europeană de anchetă în principate.

[43] Cf. *Acte şi documente* ..., vol. VI$_2$, p. 585.

[44] Vezi protocolul nr. 1, în *Acte şi documente* ..., vol. VII, p. 266—270.

[45] Pentru această problemă, vezi P. P. Panaitescu, *Obştea sătească* şi Henri H. Stahl, *Contribuţii la studiul satelor* ... (citate supra la nota 1).

[46] Franz-Joseph, împărat al Austriei (1848—1916) şi rege al Ungariei (1867—1916).

[47] Alphonse Rothschild (1827—1905), bancher francez.

[48] Regulamentul organic al Ţării Româneşti în art. 142, § XV, prevedea : ,,Cînd proprietarul nu va avea la ce să puie pe sătenii săi a-i lucra pe a sa moşie, va putea să se despăgubească în bani, după osebitele preţuri ce vor urma în fieşicare locuri de lăcuinţă, care se vor hotărî pe fieşicare trei ani de către Obşteasca Adunare după cel de mijloc preţ luat din preţurile urmate pe trei ani trecuţi, şi acest fel de hotărîte preţuri vor sluji de regulă la reciprocile daraveri ce vor urma între proprietar şi al său sătean în curgerea fieşicăreia sorociri de trei ani [...]". În Regulamentul organic al Moldovei, art. 125, § K se stipula : ,,Sătenii sînt volnici a răscumpăra cu bani lucrul ce ei sînt datori a face şi aceasta rămîne numai la voinţa stăpînului de a o primi". *Regulamentele organice* ..., p. 40, 202.

[49] Aşezămîntul în *Acte şi legiuiri* ..., vol. I, p. 536—545.

[50] Cf. mai sus nota 27.

[51] Cf. discursul lui Barbu Catargiu, şedinţa din 29 mai 1862. *Supliment la Monitorul*, 1862, nr. 108, p. 8, col. 2.

[52] *Ibidem.*

[53] Şedinţa Comisiei Centrale de la Focşani din 28 iulie 1860. *Protocoalele Comisiunii* ... ... 1860. Protocolul nr. 40.

[54] Barbu Catargiu.

[55] Frederic Wilhelm al III-lea, rege al Prusiei (1797—1840).

[56] *Acte şi documente* ..., vol. V., p. 652—654. Cu acest prilej. M.K. a ţinut în faţa comisarului Angliei următoarea cuvîntare în numele deputaţilor moldoveni : ,,Nous sommes heureux, Monsieur le commissaire, de voir Votre Excellence en Moldavie; nous sommes bien heureux de saluer dans votre personne le représentant de l'Angleterre, ce grande et noble pays qui a de tout temps été la patrie de la légalité et de la liberté, et dont la glorieuse Reine, de concert avec les autres Souverains signataires du Traité de Paris, en prenant en mains la défense des droits séculaires des Principautés, s'est acquis des titres ineffaçables à l'amour et à la reconnaissance de cinq millions de Roumains. Le nom illustre de votre famille, la libéralité de vos principes, les travaux de votre vie politique nous sont un sûr garant que nous trouverons dans Votre Excellence un interprète éclairé et bienveillant de nos vœux et un défenseur énergique de notre nationalité et de nos libertés politiques et de nos droits. C'est donc dans toute la joie de notre cœur que nous vous disons, Monsieur le commissaire, soyez le bienvenu en Moldavie". *Ibidem.*

[57] În chestiunea mănăstirilor închinate vezi partea întîi a acestui volum, discursurile şi intervenţiile de la p. 240, 316 şi 410.

[58] Este de remarcat faptul că românii din Transilvania urmăreau foarte de aproape desfăşurarea acestei lupte între cele două tabere. În „Gazeta Transilvaniei" din 21 februarie 1863 (nr. 16, p. 62), pornindu-se de la situaţia nobilimii poloneze răsculate, se arăta că din cauză că nu înţelegea necesitatea unei rezolvări favorabile a problemei ţărăneşti nu a fost sprijinită de această clasă socială în acţiunea sa politică. Dăm în continuare textul din ziarul transilvănean :

„Insurecţiunea polonă. Mai multe telegrame de la Cracovia, Liov, Varşovia tot din 1 martiu anunţă că lupta ruşilor cu Longievicz insurgentul la Malagoszez din 24 febr. a fost foarte înverşunată. Insurgenţii pierdură 2 tunuri de fer, 32 cară de bagaje ; după altă depeşă, 70 cară şi 152 cai ; Longievicz s-a retras la Toharnia. Altă depeşă zice că Longievicz rănit ar fi luat fuga şi ţăranii au prins vreo 200 din insurgenţi şi i-au predat ruşilor.

Aşa o va păţi-o şi boierii din România dacă nu-şi vor atrage acum la început simpatia poporului prin generoasa dezlegare a cestiunei rurale şi a legei ectorale. Doamne, cum îşi vor pocăi păcatele în deşert în toată eternitatea ! *Quod omen deus avertat* !"

Amendament şi intervenţie la „proiectul de lege rurală de la art. 2 (inclusiv) înainte" *

CAPU I

Despre întocmirea teritorială a comunelor săteşti [1]

Art. 1. Vetrele satelor de orice catigorie devin şi rămîn în fiitor libere în toată întinderea Români[e]i.

Art. 2. Sătenii aşezaţi astăzi pe moşii de-ale statului, monastireşti şi particulare devin proprietari pe locul caselor şi a îngrăditurilor lor, în întinderea prevăzută de legile în vigoare.

Pentru aceste locuri, fiecare sătean va răspunde proprietăţii ca despăgubire cîte doi galbeni de casă şi îngrăditură. Această sumă se răspunde colectiv de către comune în termen de doi ani, şi anume cîte o jumătate galben la începutul fiecărui semestru.

Art. 3. Locurile coprinse de piaţă, de uliţi, precum şi locurile pe care sînt zidite bisericile şi cimitirile şi alte asemenea stabilimente comunale, asemenea şi locurile trebuitoare pentru case de consilii comunale, de şcoli, de coşare (pătul de rezervă) trec în folosul comunelor, fără a fi supuse la vreo plată către proprietate.

Art. 4. Proprietarii de moşii păstrează pe seama lor toate clădirile, sădirile, uzinile şi îngrăditurile lor, precum şi iazurile (heleştaiele) cu morile lor ce vor fi avînd în coprinsul vetrelor satelor, fără însă a putea opri vitele sătenilor de a se adăpa şi în viitor din acele iazuri ; în asemenea caz însă sînt datori sătenii de a da proprietarilor de iazuri ajutor şi din parte-le pentru întreţinerea iezăturilor, însă numai întru cît se va cere de trebuinţă pentru adăpătoare.

Art. 5. Monopolurile de băuturi, măcelării (căsăpii), pitării, brutării şi alte asemenea se desfiinţează de pe întinderea vetrii satelor şi a locului de păşune comunal (izlaz, imaş), de care se va vorbi mai jos.

Proprietarii de moşii păstrează în a lor deplină stăpînire zidirile de cîrciumi şi altele asemenea aflate în coprinsul vetrei şi a terenului comunal.

---

* Şedinţa din 2 iunie 1862.

Ei păstrează asemenea şi dreptul de a face în ele orice speculaţii învoite de lege, avînd însă a plăti dările ce s-ar statornici pentru trebuinţa comunelor.

CAP. II

Despre regularea stărei locuitorilor săteni

Art. 6. Claca (boierescul), dijma, podvezile, zilele de meremet, carele de lemne şi alte asemenea însărcinări se desfiinţează cu despăgubire în toată întinderea României [2].

Art. 7. Locuitorii supuşi astăzi însărcinărilor de mai sus păstrează în a lor stăpînire pămînturile de păşune (imaş, izlaz), de fîneaţă şi de arătură ce au astăzi în moştenire în puterea legilor în fiinţă, fiind însă ei supuşi la răspunderea către proprietarii de moşi a unei plăţi anuale în bani, despăgubitoare îndatoririlor de muncă şi de dijmă, ce se desfiinţează potrivit art. 6 din această legiuire, şi care plată se otărăşte mai jos.

Proprietarii de moşii şi sătenii pot pururea încheia învoieli după care plata în bani să se răspundă în muncă de bunăvoie sau în producte; însă aceste învoieli trebuie a fi individuale şi pe un număr de ani ce nu va covîrşi peste cinci, putîndu-se însă reînnoi [3].

Art. 8. Locurile de păşune (izlaz, imaş) în întindere de trei pogoane de fiecare sătean în districtele de dincoace de Milcov, de una falcă şi jumătate în ţinuturile de peste Milcov şi de 3 fălci în districtele de peste Prut se vor împreuna la un loc pre cît cu putinţă şi se vor lipi către sate spre a forma teritoriul comunal.

La moşiele de munte unde dispoziţiunea de mai sus în privinţa locurilor de păşune va fi cu neputinţă de a se aplica, se păstrează *statu quo* actual, pînă cînd se va putea pune în lucrare şi acolo întrunirea îndeosebi a izlazelor (imaşelor) [4].

Art. 9. Zidirile, grădinele, sădirele şi alte îngrădituri ce se pomenesc la art. 4 şi pe care proprietarii de moşii le au în întinderea locurilor de păşune comunale rămîn în deplina lor stăpînire; în privinţa heleştaielor, sătenii au voie, precum s-a zis la art. 4, a-şi adăpa vitele în ele, fiind însă supuşi la îndatorirea prevăzută în acelaşi articol.

Art. 10. Teritoriul comunal se otărniceşte şi se petruieşte, încongiurîndu-se cu şanţuri sau garduri de către locuitorii fiecărui sat. Aceasta se va face sub privigherea consilierilor comunali şi a autorităţilor administrative.

Doi ingineri topografi se rînduiesc pe fiecare district spre a dirija şi a activa lucrarea de mai sus.

Art. 11. Locurile de fîneţă şi arătură lăsate în esploataţiunea sătenilor după art. 7 [5] din această legiuire se vor deosebi prin şanţuri sau movile de acele păstrate de proprietarii de moşii în nemijlocita lor stăpînire.

Acolo unde locurile de arătură sau de fîneţ sînt împrăştiate în mai multe părţi, ele se vor întruni pre cît cu putinţă. Această lucrare se va face prin comisiuni de comasaţiune rînduite de către respectivele comune.

Art. 12. La moşiele unde, din cauza strîmtoarei, locuitorii nu au locurile legiuite, proprietarii nu sînt datori a le da mai mult decît două treimi din întinderea locurilor cultivabile (adică imaş, fîneţ şi arătură).

La asemenea moşii însă şi locuitorii sînt scăzuţi în analogie din plata anuală cuvenită proprietarilor de moşii.

Art. 13. Casele şi îngrăditurele lor, părtăşia la locul de păşune comunală, locurile de fîneţ şi de arătură arătate la art. 7 din această legiuire, sătenii le pot trece prin diată sau fără diată către urmaşi şi alte rude a lor.

Ei pot asemine a le înstreina în viaţă, însă numai către cultivatori săteni ce nu au asemine locuri şi cu stricta păzire a îndatorirelor cuprinse în această legiuire în privinţa plăţei anuale cuvenită către proprietarii de moşii.

Art. 14. Plata cuvenită proprietarilor pe moşii, potrivit art. 7 din această legiuire, se răspunde regulat pe tot anul în două cîştiuri, adică la fiecare 23 aprile şi 25 octombrie. Neurmătorii cu plata la aceste termine [se] esecutează de către autorităţile comunale şi administrative ale districtului cu aceeaşi măsură şi preferinţă ca pentru dările cuvenite statului.

Măsurele de împlinire sînt : 1, vînzarea productelor ; al 2-lea, darea în arendă a locurilor de fîneţ şi de arătură şi 3, în fine, ca ultima măsură, trecerea acestora către alt cap de familie din comună.

Art. 15. Afară de locurile de casă, păşune, fîneţă şi arătură, întinderea menţionată în articolile de mai sus, şi care pentru totdeauna trece în dispoziţiunea locuitorilor cu îndatoritea plăţei anuale în bani, proprietarii de moşii sînt şi rămîn deplini stăpîni pe toată întinderea cealaltă a moşiei lor, ca proprietate absolută.

Art. 16. Cîtimea plăţei anuale în bani, cuvenită de a se răspunde de către săteni proprietarilor de moşii, în locul clăcei (boierescului), a dijmei şi a celorlalte îndatoriri de astăzi, se otărăşte în plină şi întreagă valoarea acestor îndatoriri, şi anume îndeosebi pentru fiecare plasă (ocol).

Otărîrea acestei sume se face de către comisiuni arbitrale, una de fiecare district.

Aceste comisiuni sînt compuse de cîte un proprietar de moşie sau arendaş posesor de fiecare plasă (ocol) ales de respectivii proprietari de moşie sau în lipsă-le de reprezentanţii lor, şi de cîte un membru de consiliu comunal de fiecare plasă, ales asemenea de respectivele consiliuri comunale ale plăşii.

Aceşti arbitri întruniţi la rezidenţa districtuală rînduiesc un superarbitru. Acolo unde urmează neînţelegere asupra alegerii acestui superarbitru, comisiunea arbitrală este preşezută de drept de către preşedintele tribunalului judiţiar de întîia instanţie.

Otărîrea *plăţei anuală* din toată România trebuie a fi săvîrşită de către deosebitele comisiuni arbitrale pînă la cel întîi ianuarie după promulgarea acestei legiuiri, şi aceasta spre a putea fi supusă [la] vreme Adunării Generale.

Adunarea va cerceta preţuluirile despăgubirei anuale cuvenită proprietarilor de moşii şi va statornici prin anume lege plata anuală pentru fiecare plasă îndeosebi.

Această plată, odată încuviinţată de Adunare şi de puterea esecutivă, va fi neschimbată şi îndatoritoare atît pentru proprietarii de moşii, cît şi pentru săteni.

Art. 17. Autorităţile însărcinate de lege sînt datoare a da proprietarilor de moşii tot ajutorul pentru a fi [în]destulaţi de această plată la terminile statornicite; este pururea liber comunelor de a răspunde *colectiv* proprietarilor de moşii plata cuvenită lor de la toţi sătenii, şi acestora de a o răspunde respectivei lor comune.

Art. 18. Locuitorii din districtele de munte de peste Milcov ce astăzi sînt supuşi legiuirei munţilor din anul 1844 [6] vor plăti în bani proprietarilor de moșii suma anuală de nouăzeci și opt lei, statornicită prin acea lege, fără a mai fi îndatoriți la muncă și podvezi, ca unele ce sînt coprinse în suma bănească de nouăzeci și opt lei cursul de astăzi al Moldaviei.

Art. 19. Locuitorii cari pînă acum n-au fost supuși la legiurile generale actuale, și au avut deosebite așezăminte după învoieli veșnice sau hrisoave, urmează și-n viitor a se bucura de acele așezăminte, dîndu-li-se însă facultatea de a răspunde în bani din prețurile curente munca ce ar fi coprinsă în acele așezăminte.

Art. 20. Pentru viile ce locuitorii stăpînesc peste întinderea dată astăzi de legile în vigoare pentru casă și îngrăditură, și întrucît aceste vii nu intră în locurile legiuite de pășuni, fînețe și arătură lăsate în esploatațiune sătenilor, acestea urmează în viitor după legiuirile ori alcătuirile actuale.

Locurile coprinse de pomete a locuitorilor se numără în locurile legiuite lăsate în esploatațiunea lor.

Pentru pometele ce trec peste locurile legiuite, locuitorii urmează după învoielele săvîrșite sau după *statu quo* a îndatoririlor păzite pînă acum.

Art. 21. Locuitorii cu respectivii lor proprietari de moșii sînt pururea liberi de a face învoieli pentru a dobîndi o [mai] mare lățime de pămînt decît acel ce stăpînește în coprinderea legilor actuale, locuitorii au asemenea voie de a nu priimi locurile de fînețe și de arătură coprinse în această lege și prin urmare de a fi scutiți în proporțiune de plata cuvenită proprietarilor de moșii.

Asemenea locuitorii sînt liberi de a părăsi orișicînd moșiele pe care sînt statorniciți și de a se așeza oriunde vor vroi, putînd dispune de casele și locurile date în esploatațiunea lor [7], în coprinderea art. 13 [8] din această lege. La strămutarea lor ei sînt însă datori a încunoștiința pre autoritățile competinte în privința dărilor lor către stat.

Art. 22. Locuitorii ce nu vor voi a se folosi de această legiuire și nici a face deosebite învoieli cu proprietarii moșiilor pe care ei sînt astăzi statorniciți vor avea facultatea de a cumpăra pămînt de veci pe moșiele statului și pe acele ale monastirilor de orice condițiune și alei nstitutelor de binefacere.

Prețurile și condițiunele vînzărei de pămînt pe aceste moșii formează obiectul unui deosebit cap din această legiuire [9].

Nicolae Golescu, Ioan Ghica, I. Marghiloman, Kogălniceanu, C. Argitoianu, G. Arghiropolu, Alec. Const. Golescu, D. Culoglu, col. Adrian Cuciureanu, D. G. Văsescu, Iorgu Radu, Anton I. Arion, D. Cosadini, Steriade, Pîcleanu, C. T. Grigorescu, C. A. Cotescu, Georgiade, Gr. Miculescu, D. G. Apostoleanu, N. Iancovescu.

După citirea acestui amendament, *domnul Kogălniceanu* adaugă :

Cum vedeți, domnilor, acest amendament nu reprezintă opiniunea noastră pentru o reformă radicală, căci mai multe împregiurări se împotrivesc la aceasta acum deodată. De aceea s-a și înfățișat mai multe amendamente la proiectul Comisiunii Centrale în speranță că să ne putem înțelege așa ca această legiuire să se voteze în unanimitate. Cum vedeți, opiniunile sînt esprimate prin două amendamente, unul al majorității și altul al minorității. De aceea propun un de pe urmă mijloc de împăcare : pînă a nu se pune la vot acesta, să se citească și proiectul majorității. Să luăm 24 oare ca să putem și noi studia și lua cunoștință de acel amendament[10] și poate după asta Dumnezeu ne va inspira și vom vota în unanimitate legea rurală, cum am făcut totdeauna în cestiunile cele mari. Cer să ni se lase 24 de ore, căci din parte-mi eu declar că nu am cunoștință de amendamentul majorității, și apelez pentru aceasta la onorabilitatea domnului Știrbei, care vă va spune că nu ni s-a dat în cunoștință cînd s-au numit astă iarnă două comitete pentru acest sfîrșit[11].

Supliment la Monitorul, 1862, nr. 114, p. 4, col. 1—p. 7, col. 2.

NOTE

[1] Dăm în întregime textul capitolului respectiv din proiectul de lege:

,,Capul III

Despre întocmirea teritorială a comunelor rurale

Art. 26. Satele se vor organiza în comune. Organizațiunea teritorială a comunelor și regulele de statornicirea locuinței sătenilor cultivatori sînt determinate după cum mai jos se arată.

Art. 27. Fiecare proprietar care va avea pe moșia sa unul sau mai multe sate sau cătunuri va da pentru așezarea și întocmirea teritorială a comunei un loc lipit de fiecare sat sau cătun, împrejur sau la o margine a lor, după rînduiala prescrisă prin următoarele dispozițiuni:

Acest loc va avea menire de pămînt comunal și va forma rosa * satului.

Art. 28. Întinderea acestui loc fixat în proporțiune cu numărul locuitorilor va fi pe familie de patruzeci prăjini fălcești în Moldova și de un pogon în Țara Românească la cîmp, iar la munte de douăzeci prăjini în Moldova și de jumătate de pogon în Țara Românească, osebit de partea determinată după așezămîntul pînă acum în vigoare pentru locul locuinței, ograda (curtea) și grădina locuitorilor.

Art. 29. Locurile slobode (sterpe) printre casele locuitorilor va fi socotite în rîndul pămîntului comunal.

Proprietariul însă este volnic pentru ale sale trebuințe să poprească pe seama sa din acele locuri sterpe, îndatorîndu-se numai a le îngrădi.

Art. 30. Plata chiriei locurilor date comunei ca pămînt comunal se va socoti pe prețurile de închiriere obișnuite, pe fiecare localitate pentru locurile de imaș (izlaz), pentru care locuri se va plăti drept embatic perpentual [sic !] prețul închirierii de astăzi, iar pentru locurile posedate de locuitori în îngrăditura caselor lor după așezămîntele de mai înainte, vor plăti numai o a patra parte după prețul mai sus menționat.

Prisoasele însă cuprinse în îngrăditura grădinei locuitorilor nu se pot socoti că fac parte din rosa *, iar voind săteanul a urma cu stăpînirea lor, va plăti chirie anuală ca pentru locuri de arătură.

Art. 31. Tot locul cuprins de uliți, precum și locurile pe care sînt zidite bisericile, cimitirele, casele de consiliul comunal și de școală, cu îngrăditurile lor, nu vor fi cuprinse în pămîntul cedat cu embatic, nici supuse la vreo plată.

Art. 32. Proprietariul păstrează pe seama sa toate clădirile, sădirile, uzinele și îngrădirile ce va avea în tot cuprinsul teritorului comunal.

Art. 33. Teritoriul comunal se va otărnici și se va împietri încongiurîndu-se cu șanț sau gard prin îngrijirea locuitorilor fiecăruia sat, a proprietarului și sub privegherea guvernului.

Art. 34. Fiecare sătean este liber a-și aduce în orice timp și de oriunde ar vroi, spre întrebuințarea pentru consumațiunea casei sale, băuturi și orice alte de ale hranei.

Art. 35. Această legiuire nu se aplică la tîrgurile așezate pe moșii cu osebite învoieli și hrisoave". *Supliment la Monitorul*, 1862, nr. 103, p. 6, col. 2 — p. 7, col. 1.

[2] Art. 6 din amendament se referea la prevederile art.1 din proiectul de lege, care stipula: ,,Legiuirile pînă acum în vigoare prin care se regula relațiunele reciproce dintre locuitorii cultivatori și proprietarii pămîntului pe care se află așezați sînt și rămîn abrogate pe cît ele sînt contrarii dispozițiunilor legii de față". *Ibidem*, p. 4, col. 1.

[3] Art. 7 din amendament se referea la art. 2 din proiectul de lege: ,,Locuitorii cultivatori sînt liberi a dispoza prin tocmeli de orice natură de locuințele lor și de sădirile de vii și de pometuri, nefiind supuse aceste clădiri și sădiri la nici o altă îndatorire către proprietarul moșiei, decît la plata regulată a embaticului sau în bani sau în natură, după obiceiul osebitelor localități". *Ibidem*.

[4] Art. 8 din amendament se referea la art. 4 și 5 din proiectul de lege care prevedeau:

---

* Citește: raza.

,,Art. 4. De acum înainte locuitorii cultivatori se vor înţelege de-a dreptul cu proprietarul respectiv pentru toate locurile de hrană, de fîneţe şi de păşunea ce va avea de trebuinţă, în forma obişnuită pentru tocmelile de bunăvoie.

Nici o legiuire, nici o măsură administrativă nu va putea interveni întru a regula cu chipul de autoritate aseminea tocmeli".

Art. 5 stipula: ,,Tocmelele pentru locurile de hrană şi de fînaţe se vor face în parte [de] fiecare locuitor.

Tocmelele pentru păşunarea vitelor se pot face şi cu obştea satului". *Ibidem*, p. 5, col. 1.

[5] Art. 7 prevedea: ,,Cîţi din aceşti locuitori nu se vor putea învoi cu proprietarii respectivi pe nouă tocmeli vor avea dreptul fiecare în parte a urma condiţiunilor aşezămîntului pînă acum în vigoare, cu facultate de a plăti în bani, după preţurile curente în fiecare localitate, lucrul ce-l dau astăzi ca chirie a pămîntului". *Ibidem*.

[6] ,,Proiect pentru regularizarea îmbinatelor dereptăţi şi îndatoriri ale proprietarilor şi ale locuitorilor din satele de prin munţi". În *Acte şi legiuiri* ... vol. I, p. 280—282. Proiectul a fost aprobat întocmai de Obşteasca Obişnuită Adunare.

[7] Art. 3 din proiectul de lege prevedea: ,,Locuitorii sînt liberi a se strămuta cu locuinţa oricînd şi oriunde vor voi, fără oprire". *Ibidem*, p. 4, col. 2.

[8] Art. 13 din proiect prevedea: ,,Locuitorii învoiţi cu chipul prescris prin art. 8 vor fi în drept de a se folosi de asemenea alcătuiri pe cît timp vor voi, încă şi pe toată viaţa lor". *Ibidem*, p. 6, col. 2.

[9] Capitolul II din proiectul de lege trata ,,despre autorizarea ce se dă guvernului de a vinde statornic sau a da cu embatic părţi de pe domeniile sale, de pe moşiile aşezămintelor bisericeşti şi de binefaceri şi de pe moşiile aşezămintelor publice". *Ibidem*, p. 5, col. 2 — p. 6, col. 1.

[10] Cf. ,,Legea rurală amendată de secţiunile întrunite I-ia şi a III-a". *Ibidem*, nr. 103, p. 7, col. 2 — nr. 104, p. 1, col. 2.

[11] În legătură cu proiectul de lege rurală, vezi mai jos şi discursul următor şi intervenţiile de la p. 243 şi 248.

Amendament şi discurs cu privire la proiectul de lege rurală prezentat în şedinţa din 2 iunie 1862[*]

Domnul M. Kogălniceanu dă citire următorului amendament, care completează pe acela ce a citit în şedinţa trecută:

CAPIT. I

Despre împroprietărirea locuitorilor cultivatori pe moşiile publice

§ Toţi locuitorii care sînt astăzi aşezaţi pe moşiile statului, ale clerului de orice catigorie, ale institutelor de binefacere, într-un cuvînt pe moşiile publice, şi cari prin legiuirea actuală sînt liberaţi de clacă prin o rentă anuală, au dreptul a capitaliza această rentă, plătind deodată renta pe cincisprezece ani şi aşa pot deveni proprietari definitivi pe pămînturile ce le au astăzi în stăpînire ca uzufructuari.

§ Statul, pe toate moşiile publice menţionate în § de mai sus, este autorizat de a vinde statornic părţi de pămînt de cultură acelor din locuitori aşezaţi pe aceste moşii sau însurăţeilor (spornicilor) de pe aceste moşii cari nu ar avea pămînt pentru gospodăria lor.

Statul va fi dator a vinde asemine pămînt şi locuitorilor de pe moşii particulare din tot coprinsul României cari ar voi a se strămuta pe moşii publice, precum şi la toţi acei ce ar veni de piste otar de origină şi naţiune română spre a se ocupa de cultura pămîntului, renunţînd însă la protecţiunea străină.

---

[*] Şedinţa din 4 iunie 1862.

§ Fiecare locuitor ce se va aşeza pe moşie publică va avea preferinţa de a cumpăra pămînt ca proprietate absolută sau de a lua pămînt numai cu embatic, avînd însă pururea dreptul de a capitaliza acest embatic.

§ Uneia şi aceliaşi familii nu se va putea vinde sau da cu embatic mai mult de 12 pogoane deslușit pe fiecare moşie de aşezăminte publice.

Atît cei ce vor voi a cumpăra statornic, cît şi acei ce vor voi a lua cu embatic pămînt vor răspunde cîte un galben de pogon, şi care apoi se va scădea din preţul cumpărării sau a embaticului. Atît unii, cît şi alţii vor da un act cuprinzătoriu că vor răspunde la termine plata pămîntului ori embaticul. Vor mai declara că n-ar poseda alt pămînt ca proprietar sau embaticariu şi se va obliga ca în curs de un an să-şi împrejure pămîntul ce primeşte cu pietre sau cu movile, după modul cel mai priincios şi mai statornic ce va chibzui şi va adopta guvernul.

§ Prefectura va da îndată cultivatorului act de priimirea sumei ca arvună cu arătare de numărul pogoanelor cerute şi de condiţiunele cuprinse în articolul de mai sus, şi-i va libera totodată ordonanţă către orînduitul din partea statului, a monastirei sau a aşezămîntului public la moşia unde cultivatorul a cerut şi dobîndit pămînt.

§ Cultivatorul se va înfăţişa la acesta din urmă cu actul de răspunderea banilor şi cu ordonanţă. Delegatul aşezămîntului public va opri la sine ordonanţa, va întoarce actul de răspunderea banilor cumpărătoriului sau embaticariului, ce trebuie însuşi să-l păstreze, şi-l va pune îndată în posesia pogoanelor prin măsurătoarea locului şi numirea de semne, de care va încheia actul ce va da sub a sa iscălitură cultivatorului şi care se va înscrie într-o condică unde va adeveri cultivatorul.

§ Prefectul va ţine condica de toate aceste acte în partidă îndoită pentru fiecare moşie şi va trimite regulat pe fiecare două luni estract împrenă cu suma banilor adunaţi la Depart. Finanţelor. Nici unul din aceiaşi cumpărători nu-şi va putea înstreina pămîntul prin vînzare în curs de 20 ani, către nimene altul afară decît cultivatorilor săteni ce nu ar fi avînd pămînt în întinderea sus-menţionată.

§ Preţul va fi cinci galbini pogonul şi plata se va urma în cinci ani cîte o a cincea parte din preţ la începutul fiecărui an.

După trecere de 10 ani, guvernul va putea rădica preţul pogonului pentru viitorii cumpărători. Fixarea acestui preţ va trebui mai întîi a fi încuviinţată de Adunarea Generală. Preţul embaticului va fi a 15-a parte din preţul otărît pentru cumpărarea statornică a unui pogon.

§ Pămîntul înstreinat va sta ipotecat în mînile statului pînă la definitiva răfuire a preţului.

§ Pomenitele vînzări şi embaticări se vor face sub dirigerea, îngrijirea şi priveghcrea de aproape a miniştrilor de culte şi de finanţie, potrivit despoziţiunelor de mai jos :

§ Se va demarca îndată la fiecare trup de moşie publică, din cele ce se cuprind la art. ...*, partea ce se osebeşte pentru vînzarea parţială.

Această parte va fi două treimi din întinderea espluatabilă a moşiei, cuprinzîndu-se în acestea şi locurile stăpînite de locuitorii aşezaţi pe moşie.

---

* Loc gol în text.

§ Oricare cultivator din România, sau români veniți, sau ce ar veni de peste otar, va voi să cumpere sau să ie cu imbatic pămînt de pe moșiile publice se va adresa la prefectura districtului unde se va afla moșia cu pămînturi de cumpărat.

Va arăta în scris numele, pronumele, vîrsta, locul locuinței sale actuale, numărul pogoanelor ce voiește a cumpăra sau a lua cu embatic pînă la maximum de douăsprezece pogoane, și anume. Asemine estract va trimite și la Ministeriul Cultelor orînduitul așezămînt bisericesc sau public de pe la fiecare moșie în parte.

§ Ministerile de culte și de finanțe vor ținea condici regulate de toate vînzărele și embaticurile în partide osebite pentru domenul fiecarii monastire și așezămînt public în parte, subîmpărțite pe districte și moșii.

§ Cîți din locuitori își vor fi încungiurat pămîntul cumpărat statornic sau luat cu embatic, și cei întîi ce își vor fi plătit cîștiul al treilea, sau cel al doilea, vor fi urmat trei ani cu plata embaticului regulat, vor primi cu începutul anului al 2-lea act definitiv de proprietate, sau de embatic, cu arătare de semnele încungiuratoare și de măsurătoare în lung și lat. Actul se va subscrie de miniștrii cultelor și al finanțelor, rămîind sub a acestor priveghere și îngrijire păstrarea ipotecii a pămînturilor cumpărate, pînă la desăvîrșita răfuire a prețului.

§ Se va ține o contabilitate cu totul osebită de sumele ce se vor aduna din vînzările statornice de pămînt.

Guvernul va îngriji a utiliza acel capital cu chip productiv și cel mai sigur precum se va arăta mai jos. Dobînda acestor capitale se va răspunde așezămintelor de care vor atîrna moșiile pe care se va fi vîndut pămînt, bine înțelegîndu-se că după ce se vor scoate cheltuielile cerute de acest serviciu.

§ Ministeriul la deschiderea fiecărei sesiuni va da Adunărei Elective socoteală esactă și relațiune lămurită de lucrarea în curgerea fiecărui an. Iar contabilitatea va fi supusă cercetării controlului deopotrivă cu socotelele caselor publice.

§ Un așezămînt de credit funciar, special menit pentru a veni [în] ajutorul cultivatorilor pentru a cumpăra pămînt sau a răscumpăra renta (plata anuală), se va organiza în cel întîi an al punerei în lucrare a acestei legiuiri.

Cele întîi capitaluri ce se vor întrebuința la întemeierea acestui așezămînt de credit funciar vor fi sumele desponibile din casele comunale și sumele provenite din vînzarea pămîntului pe moșii publice.

Subscriși : Anton Arion, C. Argitoianu, D. Cosadini, Kogălniceanu, Cuciureanu, G. Adrian, Iorgu Radu, D. Apostoleanu, G. T. Grigorescu.

După citire *domnul Kogălniceanu* zice :

Socot, domnilor, că este de prisos a mai intra în cestiunea de drept, căci nici unii, nici alții nu ne vom putea convinge ; dar este un fapt constatat că nimeni din d[umneavoastră] nu voiește ca vetrele satelor să rămîie în starea în care sînt, după cum am și auzit pe mulți zicînd că claca era o despăgubire ce se da proprietarului pentru vatra satului.

Al doilea, în amendamentul majorității văz că se propune a se îndreptăți comuna de a putea răscumpăra nu numai vatra, ci și teritoriul comunal [1].

Al treilea punct este desființarea monopolurilor [2].

Am văzut în projectul Comisiunii Centrale cum că țăranului i se dă dreptul de a cumpăra vin și rachiu de unde va voi. Dar, domnilor, și după legea actuală țăranul avea dreptul acesta, el nu putea fi oprit, după lege, de nimeni în mijlocul drumului ca să-i caute sticluța de rachiu ce cumpăra din altă parte, și dacă se făcea aceasta undeva, era numai un abuz. După amendamentul majorității proprietarii se îndrituiesc de a vinde comunelor acest monopol, sub cuvînt că nu este monopol, ci drept al proprietății. Socot că aici facem un joc de cuvinte, căci n-avem decît să căutăm la contractele de arenduire, mai ales ale veniturilor tîrgurilor particulare, și vom vedea că se întrebuințează chiar cuvîntul de monopol: monopolul băuturelor, monopolul măcelărielor, monopolul brutăriilor etc. Așadar nu înțeleg cum acum dreptul de a vinde esclusiv vin, rachiu nu este monopol; și fiind monopol, el nu poate fi vîndut, ci numai desființat; nu poate fi vorba de despăgubire, căci Convențiunea zice: monopolurile vor fi desființate[3], și zicînd aceasta Convențiunea n-a înțeles decît dreptul esclusiv de a vinde vin, rachiu, carne, pîne etc.; Convențiunea n-a făcut decît a se conforma cu studiele făcute de comisiunea internațională, și iată ce a zis această comisiune:

„Regulamentul a întărit monopolurile stăpînului moșiei asupra vinului, rachiului și așezarea monopolurilor cărnei, pîinii etc.”[4]. Vedeți dar, domnilor, ce comisiunea internațională califică de monopoluri, și Convențiunea cere desființarea acestora; iar d[umnea]v[oastră] propuneți sau a se păstra sau a se vinde și dacă aceste drepturi nu sînt monopoluri, adică de a vinde singur rachiu, pîne, carne și celelalte, apoi atunci care e monopolul în țara noastră? Atunci să căutăm să desființăm monopolul sării, căci altele nu mai sînt în țară.

Am căutat lexicoane, am căutat rădăcina cuvîntului și m-am convins că monopolul va să zică dreptul de a vinde singur, prin urmare eu nu pot primi despăgubirea și cer desființarea.

Osebit de aceasta, domnilor, eu văz cum că prin projectul d[umnea]v[oastră], care pretindeți că nu e decît revizuirea legei care regulează relațiunile între proprietari și clăcași, văz, zic, că se țintește a se desființa și o lege cu totul osebită de aceea privitoare la clăcași, e legea aceea care regulează pozițiunea clerului sătean în principate. Văz că în projetul d[umnea]v[oastră] se zice, în art. 7 sau 8, cum că preoții nu vor avea în viitor decît casa și grădina; eu nu înțeleg cum s-a putut pune acest articol într-o lege care nu privește regularea condițiunilor clerului, ci relațiunile între clăcași și proprietari[5].

Regulamentul, domnilor, are anume o anexă care n-are a face cu legea clăcașilor pentru așezămîntul tagmei bisericești.

Iată ce zice Regulamentul:

„De aceea proprietarul, firește, fiind cea mai întîi căpetenie a enoriașilor bisericei după acea moșie, va da preotului acele pogoane de pămînt hotărîte prin acest Regulament pentru tot săteanul cu cinci vite ca să le întrebuințeze pentru hrana sa, și îl va scuti pentru aceasta de zilele de clacă și de dijmă pe cîtă vreme se va afla în lucrarea sîntelor slujbe chiar la acea biserică din acel sat”.

Iar Regulamentul Moldaviei zice:

„Proprietarul va da preoților trei fălci arătură, trei fălci fînețe, de unul, la partea cîmpului și două fălci pol * pentru imaș, iară la partea mun-

---

* Jumătate.

telui două fălci și jumătate pentru arătură și două fălci fînețe, iar imaș o falce și jumătate, pentru care loc va avea îngrijire preotul numai pentru sămînța trebuitoare, iară lucrarea toată să fie îndatoriți locuitorii în timpurile cuviincioase a o săvîrși și a o aduna la casele preoților, pentru ca prin chipul acestei înlesniri să poată fără zăticnire a-și păzi datoriile atît către biserică, cît și către locuitori după osebite instrucții ce i se va da. Unui diacon i se va da două fălci pentru arătură și două pentru fînețe, care se va lucra și se va strînge în vreme tot ca și a preutului. De fiecare dascăl se va da cîte o falcă și jumătate pentru arătură și cîte una pentru fînețe, care se vor lucra și se vor strînge de către dînșii înșuși, din care loc de hrană și fînețe, precum și din locul casii cu a grădinii pentru un preot și un diacon cuprins în șasesprezece prăjini la partea cîmpului și numite [sic] și în moșii strîmte douăsprezece prăjini, iar la dascăli ca și la locuitori.

Preoților, diaconilor și dascălilor nu li se va cere de către proprietari nici un fel de dare sau dijmă, precum nici zilele de boieresc, nici clăci sau plată pentru locul caselor lor, iară cei ce vor avea trebuință de mai mult imaș de arătură sau fînețe să se învoiască cu proprietarul sau posesorul moșiei" [6].

Aceasta zice Regulamentul.

În Țara Românească, la 1847 s-a mai făcut o lege osebită, prin care s-a otărît că preoților de prin sate să li se dea întinderea îndoită de pămînt ce au avut pînă atunci [7], și acum d[umnea]v[oastră], ca progres, în loc să păstrați măcar *statu quo*, propuneți să se ia preoților chiar pămîntul ce le era dat de Regulamentul din 1831!

În Divanul Ad-hoc din 1857 în Moldova s-a făcut în adevăr oarecari încercări de a se lua preoților locurile acelea. Iată însă cum toți comisarii europeni, adică al Austriei, al Rusiei, al Franciei, al Italiei, al Marei Britanii și al Prusiei, numai turcul, domnilor, pentru respect către religiunea noastră s-a ținut deoparte. Iată, zic, cum toți au calificat acea pretențiune:

„Comisarii Austriei, Marei Britanie, Franciei, Prusiei și Sardiniei nu se pot uni cu socotința proprietarilor de a se lua din stăpînirea servitorilor bisericești pămînturile de care ei astăzi se bucură după legile în vigoare; fiindcă aceasta este o șerbire la care proprietatea funciară a fost pururea supusă în principate și este consființită prin mai multe legiuiri [8]".

În contra dreptății, în contra opiniunii întrege a comisiunii internaționale, d[umnea]v[oastră] voiți acum a îmbunătăți soarta preoților întocmai cum voiți a îmbunătăți și pe aceea a clăcașilor, luînd și preoților pămînturile ce le stăpînesc după legea în vigoare și mărginindu-i numai la casă și grădină, ca și pe clăcași.

Iată, domnilor, cauzele pentru care noi nu putem priimi proiectul d[umnea]v[oastră]; ele sînt trei:

I. Depărtează pe clăcaș din stăpînirea legiuitelor sale pogoane.

II. Păstrează monopolurile pe băuture.

III. Nu respectează măcar pămînturile ce prin osebite legi sînt date servitorilor bisericești.

Aceste considerație ne-au făcut a înfățișa un contraproiect care, cel puțin în ochii noștri, este o adevărată revizuire a legilor rurale actuale și care, pre cît îmbunătățește soarta țăranilor, pre atîta respectează și drepturile esențiale ale proprietății, emancipînd-o de șerbiile care astăzi o apasă.

Dați-mi voie a zice cîteva cuvinte tîlcuitoare proiectului nostru.

Capitolul I nu are alt scop decît întemeierea vetrelor satelor ca comune libere. Socot că niminea nu are nimic a zice în contra acestui principiu, care este recunoscut de toți ca o necesitate publică.

Capitolul al II [-lea] cere desființarea clăcii și a altor redevanse; menținerea stăpînirii clăcașilor pe legiuitele lor pogoane și plina și întreaga despăgubire a proprietarilor prin răspunderea în bani a valorii muncii locuitorilor.

Eu nu voiesc, domnilor, să abuzez de timpul d[umnea]v[oastră] repetîndu-vă tot ce am zis în ședința trecută despre necesitatea de a lăsa în stăpînirea țăranilor pogoanele legiuite de pămînt de care să folosesc astăzi, fiind aceasta unica condițiune de îmbunătățire a soartei lor.

Chiar legile actuale, și îndeosebi aceea a Moldovei, zic textual că locuitorii nu pot fi strămutați din locurile lor, și aceasta spre a le putea îmbunătăți. Oare locuitorii, întemeindu-se pe această lege, prin munca lor n-au dat pămîntului o valoare mai mare?

Ca dovadă, vă voi cita un fact ce s-a petrecut în Moldova.

Domnul Mihail Sturdza, la 1844 mergînd la moșia sa Cosmeștii, a găsit că locuitorii stăpînesc locurile cele mai bune și în deosebite părți. Voind dar să le reguleze moșia, a luat locuitorilor locurile stăpînite și i-a strămutat pe alte locuri acoperite de copaci și de spini și, ca să-i despăgubească de strămutarea ce le făcea, le-a dat o întindere mai mare de locuri. Locuitorii atunci s-au apucat de lucru cu topoare și cu sape, au curățit stufișurile, au astupat gropile, au îngrășat pămîntul și astăzi aceste locuri sînt cele mai bune de pe Cosmești.

Ei bine domnilor, vă fac întrebare: Pămîntul acesta se mai poate lua din mîna locuitorilor? Și dovadă că nu, e că posesorul moșiei în anul trecut a voit să strămute pe locuitori de pe dînsele, locuitorii au persistat și guvernul a fost silit a trimite trei ispravnici la fața locului, și rezultatul a fost că locuitorii s-au menținut în stăpînirea acestor locuri.

Factele citate sînt constatate și se pot dovedi prin propria cartă a moșiei, prin însuși cărțile tipărite date la 1844 de către comitetul moșiilor domnului M. Sturdza, în capul căruia era răposatul logofăt Teodor Sturdza.

Legea zice că locuitorii nu pot fi strămutați din locurile lor și mai cu osebire din curaturile lor, și nici că legea putea zice almintrelea, căci se știe că Moldova era mai toată acoperită cu păduri și mai cu seamă districtele din Țara de Sus. Locuitorii au curățat pămînturile cu sapa sau cu toporul și le-au prefăcut în ogoare sau în fînețe. Munca lor a creat, pot zice, aceste pămînturi. Care este însă originea cea mai sacră a proprietăței decît munca? Acesta este un adevăr pre care nu-l veți putea contesta, el este recunoscut și de lege și de economia politică. Poate dar a fi o mai mare strîmbătate decît de a intra acum cu prăjina în aceste locuri și a le lua din stăpînirea țăranilor după ce brațile lor le-au dat o îndoită și întreită valoare? Și drept singura îmbunătățire să-i mărginim într-o rază teritorială atît de strîmtă încît chiar pentru o gîscă ce ar merge la adăpat la heleșteul proprietarului bietul țăran să fie silit a plăti despăgubire? Caz care de notorietate publică s-a întîmplat la moșia unui mare proprietar din Moldova de jos. Iată, domnilor, cauzele pentru care noi cerem respectarea stăpînirii locuitorilor pe legiuitele lor pogoane, și cînd o cerem aceasta desărcinăm totodată proprietatea de îndatorirea de a mai da pămînt la însurăței, și cînd propunem această concesiune folositoare ambelor părți vă propunem un ce care s-a făcut și aiurea. D[umnea]-

v[oastră] singuri citaţi Francia ca ţara unde proprietatea este cea mai absolută şi cea mai respectată; ei bine, şi acolo chiar astăzi sînt cazuri analoage cu ale noastre. Sînt proprietari cari posedă, cu numele, mare întindere de pămînt şi sînt comune săteşti care se folosesc de întrebuinţarea acestor pămînturi, voiesc să vorbesc de întinderile de păduri, unde fondul este al unuia şi dreptul de păşunat al altora. Aici, cînd proprietarul şi comuna voiesc a desface legătura, aceasta nu se face prin izgonirea comunei din întrebuinţarea pămîntului, ci se face prin împărţirea proprietăţii între proprietar şi între comună, ceea ce se numeşte *cantonement*. Ce în Francia se petrece cu unele păduri, la noi se petrece cu toate moşiile. Dar sîntem proprietari ai moşielor noastre, însă pe aceste moşii avem sate, avem un număr de locuitori care au dreptul de a locui şi a se hrăni pe moşiele noastre pînă la două treimi a întinderei cultivabile.

Voim acum să rupem secularea legătură dintre proprietari şi săteni? Să-i facem deplin stăpîni pe pămînturile ce ei azi stăpînesc şi încă cu despăgubire şi noi iarăşi să rămînem proprietari absoluţi pe toate celelalte părţi ale moşielor noastre!

În fine, domnilor, spre a mă rezuma, vă rog să gîndiţi cu seriozitate la partea nepractică a proiectului d[umnea]v[oastră], la acea prăjină care are să intre în 6000 de sate şi să măsoare locurile de fîneţe, de arătură şi altele care sînt a se răpi din stăpînirea ţăranilor. Acum d[umnea]v[oastră] hotărîţi cum veţi voi, căci sînteţi stăpînii situaţiunii, căci încă mai nainte de a începe discusiunea aţi calificat proiectul d[umnea]v[oastră] de project al majorităţii[9].

Supliment la Monitorul, 1862, nr. 115, p. 6, col. 1 — p. 8 col. 2; nr. 116, p. 1, col. 1 —p. 3, col. 1.

NOTE

[1] Această propunere a fost făcută de Scarlat Miclescu în cadrul amendamentelor majorităţii. Cf. art. 6 în *Supliment la Monitorul*, 1862, nr. 104, p. 4, col. 2.

[2] Propunerea a fost făcută tot de Scarlat Miclescu. *Ibidem*, p. 2, col. 1.

[3] Cf. articolul 46 din Convenţia de la Paris reprodus în partea I a acestui volum, p. 291, precum şi art. 12—14 din amendamentul principelui Gr. M. Sturdza în următoarea redactare:

,,Art. 12. Fiecare sătean este liber a-şi aduce în orice timp şi de unde ar voi băuturi şi orice alte articole de consumaţiune numai pentru trebuinţa casei sale. Dacă însă comuna va voi şi dreptul de vînzare de băuturi şi altele în concurenţă cu proprietarul, se va preţui o dată pentru totdeauna venitul cîrciumilor din raza comunei lor şi din acel venit o jumătate se va plăti anual proprietarului de către comună în două cişturi, la Sf. George şi la sf. Dimitrie.

Art. 13. Această legiuire nu se aplică la tîrgurile aşezate pe moşii cu osebite învoiele şi hrisoave.

Art. 14. Comuna voind a răscumpăra de veci pămîntul comunal arătat la art. 4 din această legiuire şi dreptul de a vinde băuturi şi altele în concurenţă cu proprietarul moşiei va avea facultatea de a face această răscumpărare plătind o dată pentru totdauna proprietarului capitalul constituit prin înmulţirea de 15 ori a venitului ce îl are de la acea comună". *Supliment la Monitorul*, 1862, nr. 115, p. 1, col. 1—2.

[4] Cf. *ibidem*, p. 293.

[5] Nu există această afirmaţie.

[6] *Regulamentele organice* ..., art. I—III, p. 207—208.

[7] *Regulamentul organic întrupat cu legiuirile din anii 1831, 1832 şi 1833 şi adăugat la sfîrşit cu legiuirile de la anul 1834 şi pînă acum, împărţite pe fiecare an, precum şi cu o scară desluşită a materiilor. Acuma a doua oară tipărit cu slobozenia înaltei stăpîniri în zilele Preaînălţatului prinţ şi domn stăpînitor a toată Ţara Românească Gheorghe D. Bibescu V. V.*, Bucureşti, 1847, p. 668.

[8] *Acte şi documente* ..., vol. VI_2, p. 593.

[9] Vezi şi intervenţia următoare.

Intervenție polemică cu privire la proiectul de lege rurală *

Domnilor, am voit să cerc și eu o dată să văz dacă ideele oamenilor celor mai conservatori trecînd prin gura mea rămîn tot conservatoare; dară m-am înșelat, căci, de îndată ce le-am emis, cu mare mirare am văzut că au fost taxate de idei subversive, răsturnătoare, de teorii socialiste, comuniste, violente și altele.

Am voit și eu o dată a mă face plagiariu — ceea ce n-am făcut în viața mea — și am luat ideele omului celui mai conservatoriu, idei care numai pentru că au trecut prin gura mea au devenit subversive, comuniste. Ei bine, domnilor, aceste idei nu sînt ale mele, sînt cum v-am spus ale unui mare conservatoriu — ia ghiciți cine? Sînt ale principelui Barbu Știrbei, care cu dreptul său de mare proprietar și-a făcut și el projectul său de lege rurală și în care iată cum fixează prețul pogonului:

Domnul Kogălniceanu citește articolul din projectul principelui Barbu Știrbei în care se prețuiește pogonul pe cinci galbeni, și apoi urmează :

Vedeți, domnilor, că noi am fost în privința proprietății mai conservatori și decît principele Știrbei, căci am pus prețul de doi galbeni pentru a patra parte a pogonului, adică opt galbeni pogonul pentru un pămînt care se cede de bunăvoie; pe cînd principele Știrbei hotărăște la 5 galbeni pogonul, și încă ce fel? Împroprietărind pe sătean prin vînzare silnică a pămîntului [1]. Prin urmare, dacă voiește să fie drept, domnul Brăiloiu tragă și pe vodă Știrbei la tribunalul corecțional de Ilfov alăturea cu domnul Vachereau.

Domnul Gr. Sturdza a calificat projectul meu de violent, subversiv, revoluționar și Dumnezeu știe mai cum. Aceasta însă nu m-a mirat deloc, căci am văzut pe D[omnia]lor totdeauna calificînd astfel projectele și principiile adversarilor Domnielor sale; tot așa, în Comisiunea Centrală, am auzit pe domnul Brăiloiu, cînd se trata despre reforma electorală, pe care o dorea, o cerea țara-ntreagă, zicînd că aceea este o lege de dezordine, de despotism și anarhie.

Nu m-am mirat dar ca domnul Sturdza să viie a combate, precum a zis, din toate convingerile sale amendamentul ce am înfățișat eu [2], dar aș voi să știu din care convingere mă combate, cînd D[omnia] lui a schimbat pînă acum de patru ori convingerile D[omniei] sale în cestiunea rurală și a dat trei projecte rurale, unul contradictoriu altuia.

În fine, domnilor, cît pentru locurile de curătură produse prin munca țăranului cu securea și sapa, fac apel la domnul N. Millo, care are cumpărată o asemenea proprietate chiar de la mine, să spuie și D[omnia] lui cum țăranii au adus locurile în stare de cultură și dacă este drept ca astăzi să le luăm din stăpînirea lor [3].

Supliment la Monitorul, 1862, nr. 117, p. 1, col. 1—2

* Ședința din 4 iunie 1862.

NOTE

[1] Cf. „Legiuire pentru reciproacele drepturi și îndatoriri ale proprietarului și ale lucrătorilor pămîntului, care legiuire să intre în locul art. 138, 139, 140, 141, 142, 143, 144, 145 și 146 al Regulamentului organic". În *Acte și legiuiri*..., vol. I, p. 699—710.

[2] Cuvîntarea lui Grigore Sturdza a fost ținută în aceeași zi (4 iunie). Cf. *Supliment la Monitorul*, 1862, nr. 116, p. 3, col. 1 — p. 5, col. 1.

[3] Vezi în această problemă și supra p. 231 și 236 și infra p. 248.

Intervenție în legătură cu măsurile de ordine ce trebuie luate după asasinarea lui Barbu Catargiu *

Domnilor, D[omnia]sa domnul Ghica a pus înainte o cestiune personale pentru mine, arestarea mitropolitului din Moldova[1]. Nu voi, domnilor, să răspund astăzi la această cestiune fiindcă voi să dovedesc că și minoritatea poate să fie moderată și răbdătoare, ci voi fi gata altă dată a răspunde și aci, precum am răspuns în Adunarea din Moldova.

Astăzi e cestiunea de trebuie să dăm doi deputați din Camera noastră[2] și apoi de niște mijloace indirecte și estraordinare ce se cere de către guvern pentru a menține ordinea publică. În privirea cererii acelor doi deputați, dumnealor înșile au declarat că primesc să se ducă și înaintea justiției și în închisoare preventivă [3]. Respectez libertatea individuale a Domniilor sale. Dar, dacă mi s-ar cere votul meu, eu ca deputat nu voi sfîșia cu propriele mele mîini inviolabilitatea deputatului.

Deplîng, domnilor, asasinatul infam care au răpit țărei un bărbat, cel mai eminent, dar niciodată socot că am onora memoria lui cînd a doua zi dupe moarte-i am veni să răpim acelei** instituțiuni ale țărei pe care el trăind a declarat că le va apăra cu prețul vieții sale[4].

E vorba, domnilor, de menținerea ordinei publice. Guvernul nu are nici o nevoie de mijloace estraordinară, afară de lege.

Guvernul are legile în vigoare — aplice-le. Sau, dacă le crede că nu-i sînt de ajuns acestea, înfățișeze-ne un proiect de lege și eu de mai nainte declar să fie sigur că i-l vom vota. Iar nu prin fraze indirecte, prin cereri vage, să ne ceară a sfărîma legile în ființă.

Nu, domnilor, legile actuale sînt în stare a înfrîna dezordinile, a pedepsi crimele. E un vot al Camerei care declară că Codicele penale al Țărei Românești să se aplice și în Moldova. Și acest codice, dacă păcătuiește cu ceva, păcătuiește cu asprimea, iar nu cu blîndețea sa[5].

Supliment la Monitorul, 1862, nr. 125, p. 3, col. 2 – p. 4, col. 1.

---

* Ședința din 9 iunie 1862.

** Citește: acele.

NOTE

[1] La deschiderea ședinței președintele interimar al Consiliului de Miniștri, Apostol Arsache, a adresat Adunării o comunicare în care între altele, în legătură cu asasinarea lui Barbu Catargiu, arăta: „[...] Guvernul au luat spre menținerea liniștei toate mijloacele de care dispune. Între mijloacele ce poliția au socotit că o poate conduce la descoperirea făptuitorului pe care ea îl urmărește este și aceea de a supune la închisoare preventivă pe subsemnătorii hîrtiei ce au provocat discusiunea de ieri. Și, fiindcă între dînșii se află și doi membri ai acestei onorab[ile] Adunări, vin a vă ruga, domnilor, să binevoiți a-i preda în mîinile poliției". *Ibidem*, p. 5, col. 2.

Referitor la această cerere prințul Dimitrie Ghica arată că la astfel de măsuri recurg în general partidele slabe, minoritățile parlamentare. Dacă însă ea vine din partea unui guvern solid se presupune că la aceasta l-au îndemnat niște motive puternice, motive pe care Adunarea trebuie să le aprecieze. În sprijinul primei părți a afirmației spune: „[...] Voi cita un singur esemplu, între altele, de o asemenea violență a unui ministeriu din țara suroră. Vă voi aduce aminte, domnilor, că am văzut în acești din urmă ani chiar pe un președinte al Adunării, un cap al bisericei, luîndu-se de la altar și tirîndu-se la închisoare și apoi în esiliu". *Ibidem*, p. 7. Se referă la mitropolitul Moldovei, Sofronie Miclescu, figură reacționară, intrat în conflict și cu domnitorul Al. Ioan Cuza. Cf. *Mesagii și proclamații ale lui Cuza vodă*, p. 44–47, precum și partea I a acestui volum, p. 335 ș.u.

[2] Este vorba de deputații A. I. Arion și Grigore Miculescu, care în ședința din ziua precedentă, printr-o adresă semnată alături de N. T. Orășanu, Gr. Heliat, E. Carada, I. Ionescu, D. Castroianu, C. Trandafir, făceau cunoscut prefecturii că în ziua de 11 iunie 1862, „pe Cîmpul Libertății", se va face o serbare. *Supliment la Monitorul*, 1862, nr. 123, p. 7, col. 1—2.

Scrisoarea respectivă a determinat următoarea interpelare din partea lui C. Filipescu:

„Din zvon am aflat că la cîmpul Filaretului, zis și Cîmpul Libertății, este a se face pentru ziua de 11 iuniu o serbare care va purta numirea de sărbătoare naționale. Vin dar a aduce aminte domnului ministru că în anul trecut, sub ministerul Golescu, s-au făcut tot la acest loc un banchet și, fiindcă luase o turnură politică, a atras blamul Adunării asupra acelui minister.

Acum dar dați-mi voie de a vă întreba dacă de ministerul actual este recunoscută o asemenea serbare și dacă acea serbare este naționale, ca să știm și noi ce să facem. Cît despre mine, domnule ministru, aș dori ca să înceteze asemenea adunări, care nu pot avea alt rezultat decît acela al dezordinii". *Ibidem*, nr. 123, p. 6, col. 2 — p. 7, col. 1.

La această interpelare Barbu Catargiu, președintele Consiliului de Miniștri, arată că la început a auzit și el, din zvon public, că se organizează o petrecere la Filaret și nu a dezaprobat ideea, întrucît a înțeles că acea adunare nu va avea „alt caracter decît acela al unei simple serbări de bucurie. Acum însă, de două zile încoace cestiunea s-a schimbat. Prefectul poliției a primit o hîrtie din partea [...] unei autorități, n-am cum s-o numesc, prin care îi anunță că este a se serba o aniversară de regenerare a țărei și cere de la prefect numai răspuns de primirea hîrtiei. Lucrul după cum vedeți a luat o urmare foarte anormale.

Eu aș dori, domnilor, să-mi spuneți dacă d[umnea]voastră cunoașteți că persoanele susscrise în acea hîrtie constituie vreun fel de autoritate a țărei?

Mai mulți deputați cer a se citi hîrtia și semnăturele.

Unul din secretari citește acea hîrtie în următoarea coprindere:

Domnule prefect,

Luni 11 iuniu, aniversariu zilei regenerării României, fiind a se da pe Cîmpul Libertății un banchet poporariu comemorativ, vă facem cunoscut aceasta ca să nu se poată [da] interpretări rătăcite întrunirii de cetățeni ce se vor aduna pentru această serbare naționale.

Binevoiți, domnule prefect, a ne răspunde de priimirea acestei adrese". Urmează semnăturile menționate mai sus.

În continuare Barbu Catargiu spune: „[...] Nu socot că aceste persoane, aceste trei, patru iscălituri formează o autoritate constituită, un corp al statului, ca să se poată adresa ca autoritate către o altă autoritate și încă ceva și mai mult poate. Cu asemenea urmări, domnilor, nu se păstrează libertățile publice, ci se strivesc". *Ibidem*, p. 7, col. 1—2.

A. Arion, unul dintre cei doi deputați semnatari, afirmă că în conformitate cu prevederile Convenției de la Paris adunările erau libere, iar în conformitate cu un ordin al comandantului poliției aceste adunări trebuiau numai anunțate poliției cu 24 de ore înainte. De aceea s-a procedat așa cu adresa respectivă. În încheierea intervenției A. Arion declară: „Dar poate că domnului ministru să se fi părut curioasă forma acelei încunoștiințări pentru că nu am zis că ne rugăm cu genunche plecate". *Ibidem*.

Deputații R. Rosetti, Manolache Costache, B. Catargiu se declară pentru interzicerea unor astfel de manifestări. La aceasta s-a raliat și principele Dimitrie Ghica. În replică A. Arion continuă să susțină punctul lui de vedere. Barbu Catargiu răspunde justificînd interzicerea adunării din momentul în care și-a dat seama că este vorba în fond de o acțiune cu caracter politic, „că înveselirea, serbarea e numai un pretext de aparință". În continuare reamintește tulburările care s-au petrecut în anul precedent tot cu prilejul sărbătoririi datei de 11 iunie, fapt care a atras după sine căderea guvernului pe motiv că nu a fost capabil să țină ordinea. „Dar ni se zice că va fi numai o serbare cu buchete de flori. Jurnalul «Românul» ne-a vorbit și el de vreo cîteva lune încoace necontenit de niște buchete tot de trandafiri de soiul acesta, aduse încoace spre capitală pentru *serbarea* de 24 ianuariu. Teamă îmi este să nu fie și aceste buchete de astăzi tot de felul acelora. Teamă, domnilor, nu pentru mine, puteți fi încredințați de aceasta, ci pentru drepturile, pentru libertățile, pentru viitorul acestei țăre îndestul pînă acum de nenorocită!

Voiți să vedeți și dumneavoastră florile, trandafirii din acele buchete cu care se găteau să serbeze ziua de 24 ianuariu? N-aveți decît să mergeți la Văcărești și veți vedea că buchetele se compuneau de topoare, cuțite, sulițe, ciomege și chiar puști, și îndată veți înțelege ce scopuri inocente avea și acea serbare". În încheiere Barbu Catargiu spune: „Dar, domnilor, să credem, să sperăm cel puțin, că vor înceta de a mai crește pe pămîntul României asemene trandafiri, asemenea buchete, al căror parfum este otrava cea mai ucigătoare ce revarsă peste societatea noastră. Pacea, domnilor, pacea și odihna e scăparea țărei și voi prefera a fi zdrobit decît a îngădui slăbirea liniștei. Voi prefera moartea mai înainte de a călca sau a lăsa să se calce vreuna din instituțiile țărei". *Ibidem*, p. 3, col. 2 — p. 4, col. 1.

În încheierea discuţiei Camera a adoptat propunerea lui I. Florescu, pe care a trimis-o în discuţia secţiilor, cu următorul conţinut:

„Serbarea de la 11 iuniu nefiind otărîtă de nici un corp legiuitor ca serbare naţionale, guvernul va îngriji prin orice mijloc a manţine buna ordine netolerînd atrupamentele, atunci mai vîrtos cînd ele se anunţă într-un mod atît de necuviincios.

Guvernul nu va tolera niciodată ca unii indivizi să vie a se constitui în comitete şi a trata cu autorităţile".

I. Florescu, C. Catargiu, A. Mavrocordat, C. Glogoveanu, C. Filipescu, C. Gr. Ghica, N. Mavrocordat, Radu Rosetti, I. Lahovari, Castroianu, N. C. Isvoranu, I. Petrescu, Şt. Catargiu. *Ibidem.*

La plecarea de la Adunare, Barbu Catargiu a fost asasinat.

[3] Anton Arion arătase: „[...] Rog pe amicii mei să înceteze discusiunea, fiindcă singur declar că voi merge înaintea justiţiei". Grigore Miculescu declarase: „[...] Merg cu mulţumire pentru orice cercetare". *Ibidem*, nr. 124, p. 8, col. 2.

[4] Cf. nota 2.

[5] Vezi şi intervenţia următoare şi „Interpelare referitoare la afirmaţia preşedintelui Consiliului de Miniştri cum că arestările care s-au făcut în ultimul timp — după asasinarea lui Barbu Catargiu — s-au făcut cu autorizarea domnului". Şedinţa din 20 iunie 1862.

Intervenţie în legătură cu măsurile de ordine ce se preconizau după asasinarea lui Barbu Catargiu *

Domnilor, ieri eram bolnav în pat cînd am aflat moartea marelui cetăţean Barbu Catargiu. Dacă ieri l-am plîns ca om onest, astăzi îndoit îl regret, căci văz că moartea sa are să o plătească România cu zdrobirea tuturor libertăţilor ei.

Un asasinat este totdeauna o faptă infamă şi deplor că asemenea faptă s-a săvîrşit în ţara noastră. Dar, domnilor, asasinaturi, atentate s-au urmat şi în alte ţare, însă nicăiri nu le-a plătit ţara cu libertăţile ei. Napoleone III, regele Prusiei, împăratul Austriei, regina Greciei au fost subt ţinta armei unui ucigaş şi nu i-am văzut a doua zi sfărîmînd libertăţile publice pentru că s-a găsit un infam care să ridice mîna a comite o crimă. Împăratul Napoleone nu şi-a răzbunat asupra Italiei crima lui Orsini [1], ci din contra, l-am văzut luptîndu-se pentru liberarea ei. Am văzut pe regele Prusiei că, în urma unui atentat în contra vieţei sale, a declarat că întăreşte şi manţine libertăţile publice. Împăratul Austriei, în urma iarăşi a unei fapte tot aşa de infame, convocă Reichstat-ul, acel Reichstat care a proclamat drepturile cele mai sacre ale cetăţeanului liber, a proclamat libertatea individuală şi respectul domiciliului.

Să nu osîndim, domnilor, veacul nostru, el nu este mai rău decît veacurile trecute. Mă adresez mai în particular la deputaţii moldoveni; ei vor putea spune cum într-un alt veac un arhipăstor, mitropolitul Iacov [2], a fost ucis cînd se cobora de pe scaunul său, unde preşedea Divanul înaltei dreptăţi a ţărei, şi cu toate acestea întreaga ţară nu a plătit cu libertăţile sale o crimă izolată. Aceea ce s-a făcut atunci a putut să se întîmple şi azi.

Oare, domnilor, credeţi d[umnea]v[oastră] că totul este perfect în societate? Oare nu pot fi strîmbătăţi individuale? Răutatea se află sus precum şi jos, şi se pot găsi fanatici ca să se arunce la un act de răzbunare personală. În triste zile am ajuns, domnilor, cînd pentru o crimă izolată auzim zicîndu-ni-se că societatea este în gangrenă! Vai de ţara aceea care nu mai are încredere în legile sale şi aleargă la măsuri escepţionale! Ţara aceea este pe calea peirei!

---

* Şedinţa din 9 iunie 1862.

Viu acum la propunerea ce se face [3], trebuie să vorbesc de ea, căci poate şi eu pentru cea de pe urmă dată mă sui la această tribună. Declar, domnilor, că nu recunosc Camerei dreptul de o asemenea iniţiativă: de a desfiinţa Convenţiunea care ni s-a dat şi s-a subscris de cele şapte mari puteri. Noi înşine, domnilor, sîntem adunaţi aci în puterea Convenţiunii şi trebuie să o respectăm. Nu recunosc nimănui dreptul de a desfiinţa articolul 46 din Convenţiune. Iată ce zice cel articol.

„Libertatea individuală a românilor va fi chezăşuită, nimeni nu va putea fi oprit, arestat, nici prigonit decît potrivit legii".

Întreb pe acest ministeriu dacă el se socoate în drept a consimţi să se desfiinţeze Convenţiunea prin o propunere a Camerei, care ea însăşi nu funcţionează decît în virtutea Convenţiunii?

Aduceţi-vă aminte, domnilor, cîte strădanii, cîte lupte, cîte suferinţe şi sacrificie ne-au costat dobîndirea acestor drepturi ce ne garantează Convenţiunea şi pe care acum într-o clipă voiţi a le desfiinţa. Eu, tatăl meu şi strămoşii mei, şi strămoşii d[umnea]v[oastră] au fost prigoniţi, pedepsiţi, şi chiar unul din autorii propunerii de astăzi a fost esiliat peste hotar la Măcinu, pentru că am apărat drepturile ţărei, pentru că ne-am silit a căpăta starea de lucruri ce avem astăzi.

Nu ne aşteptam, domnilor, că după atîtea sacrificie împlinite, venind aici la Bucureşti ca să facem Unirea, vom reculege proscripţiunea şi despotismul.

Nu recunosc nimănui dreptul de a viola legile, de a zdrobi drepturile ţărei. Protest solemnel contra acestei propuneri; protest din toate puterile-mi contra votului ce se va da cînd ar fi priimită, şi de acum declar că nu pot lua parte la acest vot anticonvenţional, antinaţional! [4] *(Iese din Adunare.)*

Supliment la Monitorul, 1862, nr. 126, p. 8, col. 1–2; nr. 127, p. 1, col. 1.

NOTE

[1] Felice Orsini (1819–1858), revoluţionar italian, arestat şi condamnat la moarte în 1855. Evadează şi la 14 ianuarie 1858 atentează fără succes la viaţa lui Napoleon al III-lea. În urma atentatului au fost omorîte şi rănite 156 de persoane. A fost executat la 13 martie 1858.

[2] Este vorba de mitropolitul Iacob Stamate, care a păstorit între 1792–1803. În 1796, în realitate a fost rănit cu un cuţit de către un nebun. „La 10–11. mart. 1803 Iacov Stamate murea de dropică". N. Iorga, *Istoria bisericii româneşti şi a vieţii religioase a românilor*, vol. II, Vălenii de Munte, 1909, p. 196.

[3] Dăm textul propunerii la care se referă:

„Adunarea naţională adînc întristată de dureroasa pierdere ce au făcut în persoana unui mare cetăţean şi bun patriot, indignată totodată de sumeţia crimei ce s-au săvîrşit, crimă care ameninţă întreaga societate română. Mai luînd în privire greutăţile ce preîntîmpină guvernul pentru a menţine ordinea publică, Adunarea pentru binele ţărei dă guvernului putere discreţionară pînă la întîia duminecă a viitoarei lune decembre, de a lua toate măsurele, şi chiar cele mai energice, în privirea acelora ce i-ar afla că conspiră sau făptuiesc în contra liniştei publice, de a-i aresta, de a-i înfrîna şi chiar de a-i depărta din ţară, precum şi de a suspenda libertatea presei. Iar la deschiderea Adunării îi va da relaţiune de măsurile ce au luat". C. Glogoveanu, I. Florescu, Nicu Cantacuzin, Radu Rosetti, Manolache Costache, P. Roset. Şedinţa din 9 iunie 1862. *Ibidem*, nr. 126, p. 3, col. 2. Propunerea a fost adoptată.

[4] Vezi şi intervenţia precedentă, ca şi pe cea de la p. 251.

Intervenţie în legătură cu cap. III din proiectul de lege rurală, referitor la vinderea de pămînt din moşiile statului *

Domnilor, n-am luat parte, dimpreună cu mai mulţi amici ai mei, la discusiunea articolelor acestui proiect care s-a adoptat de majoritate şi azi se supune la vot definitiv; n-am luat parte fiindcă principele Sturdza de mai nainte a spus că în zadar ne-am încerca a-l modifica, pentru că acest amendament este proiectul majorităţei[1]. Prin urmare, dacă venim azi să mai zicem un cuvînt, este numai ca să împlinim o datorie de conştiinţă, iar nu ca să aprindem discusiunea şi să aducem noi vifore; este o rezervă ce facem, este o supremă dorinţă pe care o adresăm lui Dumnezeu, ca el să binecuvînteze acest proiect, să-l facă să fie o lege de fericire, de pace şi de îmbunătăţire pentru ţara noastră. După această dorinţă, voi să spui cuvintele pentru care sînt contra proiectului. Voi fi scurt, căci ora este înaintată şi unde judecata este făcută nu mai încape vorbă.

Sînt în contra acestui proiect pentru că nu e drept, pentru că jigneşte cinci principie ale legislaţiunii în vigoare.

Legile actuale dau ţăranului pămîntul trebuincios pentru hrana sa, căci aşa zice legea atît una, cît şi cealaltă, atît aci, cît şi în Moldova, că măsura pămîntului să fie în proporţiune cu trebuinţele ţăranului. Legea d[umnea]v[oastră], fără a consulta trebuinţele lui, în starea actuală a înmulţirii cheltuielelor, a sporirii dărilor, îl depărtează din stăpînirea pămîntului ce are azi şi-l reduce la o a patra parte. Aceasta dar este o jicnire ce se face principielor legii actuale.

A doua este că, dacă comuna se împroprietăreşte sau se face embaticară, nu se ia drept bază a răscumpărării valoarea muncei, ci valoarea pămîntului, fără a se ţine în seamă că sorgintea proprietăţii este munca, fără a se ţine în seamă că ţăranul a muncit şi a ridicat pămîntul la valoarea urcată la care este acum, şi prin urmare nu este drept ca să preţuim valoarea pămîntului în loc de aceea a muncei.

Toate legile, domnilor, veche şi nouă, priimesc de principiu evaluarea muncei, iar nu evaluarea pămîntului. Voi lăsa însă acestea de o parte şi voi lua lucrarea Comisiunii Centrale: şi ea, la dispoziţiunile tranzitorie, zice că se va lua valoarea clăcei, iar nu a pămîntului. Proiectul de faţă calcă şi această rămăşiţă a dispoziţiunilor legislaţiunilor trecute. Ştiţi ce se face cu această lege? În opt districte ale Moldovei se îmbunătăţeşte soartea proprietarilor de patru ori mai mult, cum în Suceava şi altele, şi se înăspreşte soartea ţăranilor de patru ori mai greu... *(Întreruperi.)*

Domnilor, vă rog să mă lăsaţi să urmez; citez fapte, nu ating cestiuni personale; sînt fapte, aşa este în Suceava, în Roman, în Neamţ, în Bacău. Ţăranul, în aste districte, pentru patru falce şi şase prăjini de pămînt, dă o clacă care reprezintă o valoare de şase galbeni în bani. În viitor va fi dator a da 16 galbeni, căci în Bacău, de esemplu, la moşia Călugăra, o falce de pămînt este patru galbeni, pe cînd el astăzi dă numai un galben şi jumătate.

Rezultatul o va dovedi, căci faptul este adevărat şi astfel este, v-o repet, în Suceava, în Roman, în Putna, în Bacău şi celelalte, şi dacă se va primi această lege ţăranii au să zică ca acela căruia se promisese că se va libera din închisoare dacă va lua o fată urîtă : Întoarceți-mă la închisoare; așa vor zice și ei : Întoarceți-ne la legea veche.

---

* Şedinţa din 11 iunie 1862.

Sînt contra proiectului, încă pentru un al treilea cuvînt, pentru că amendamentul se atinge de ceea ce s-a numit cu o espresiune pitorească proprietatea popească. Nu este, domnilor, proprietate popească, este pămîntul bisericei, este pămîntul lipit de către fiecare fondator de biserica ce a înălțat. În Basarabia moldovenească și în cea rusească, este lege ca nimeni să nu poată zidi o biserică fără a arăta chiar planul pămîntului ce i-l dăruiește. Auz că preoții vor fi răsplătiți cu leafă. Preotul are trebuință mai mult de pămînt; preotul nostru e puțin cărturar, lucrul pămîntului îl face să se păstreze mai mult în starea morală și face că săteanul ascultă cu mai multă evlavie leturg[h]ia zisă de un preot de sat decît de un preot de oraș. Apoi, dacă e vorba de leafă, sînt șase mii de sate în toată România. Dacă vom socoti de fiecare sat cîte un preot, doi dascăli și doi slujitori, sînt 30 000 oameni și, socotindu-i numai cîte șapte sau opt sute de lei leafă pe an, sînt 24 milioane pe fiecare an. Este oare drept să încărcăm noi țara cu asemenea sumă, cînd azi proprietarul este dator să intreție clerul bisericesc din sat?

Sînt în sfîrșit contra proiectului pentru că manține monopolurile și, dacă le desființează, le desființează cu despăgubire, în contra articolului Convențiunii care zice să se desființeze fără despăgubire. Sînt apoi mai cu seamă contra dispozițiunilor tranzitorii fiindcă ele nu dezleagă cestiunea, ci din contră, lasă șerbită, pentru copiii noștri, o mare parte din moșii; amînă pe o generațiune întreagă dezlegarea ei și lasă un proces copiilor noștri, fiindcă viața țăranilor e mai lungă decît a proprietarilor, căci au un trai mai simplu. Prefer să dau difinitiv mai multe pogoane și să las mai puțin copiilor mei, decît să le las în viitor o judecată.

Pentru aceste considerațiuni declar că în consecinție sînt contra proiectului și încă o dată zic : Să dea Dumnezeu ca astă lege să se reverse în fericire, în pace, în îmbunătățirea sorții sătenilor, dar eu nu cred [2].

Supliment la Monitorul, 1862, nr. 123, p. 7, col. 1 — p. 8, col. 1.

NOTE

[1] În nici una din intervențiile și cuvîntările principelui Gr. M. Sturdza nu întîlnim această afirmație. Probabil că a fost făcută într-o conversație privată.

[2] Vezi mai sus și intervențiile de la p. 231, 236 și 243.

*Intervenție în legătură cu construirea unei căi ferate pe valea Jiului**

Domnilor, cînd s-a votat drumul de fer din Moldova, mai mulți moldoveni au luat îndatorirea că vor sprijini cu bucurie concesiunea care ar fi să se facă pentru județele de dincoace de Milcov. Unul din acei moldoveni am fost și eu și acum viu să-mi împlinesc făgăduința. De aceea mai întîi voi a da un sfat, ca să nu intrăm pe drumul amendamentelor, căci nimic nu e mai fatal pentru o lucrare principală și urgentă ca aceasta decît amînările și discusiunile zadarnice. Dacă noi din Moldova am fi venit cu amendamente cînd se discuta acea linie, dacă fiecare din noi am fi venit cu clopotul orașului nostru în buzunar să-l sunăm aci, dacă deputatul din Botoșani ar fi propus ca drumul ce trece numai o jumătate oră departe de acel oraș să treacă prin Botoșani, care e un oraș mai mare decît Ploiești, dacă asemenea ar fi venit și deputatul orașului Focșani care sînt eu și aș fi zis să se ducă drumul prin Focșani, iar nu prin Doaga, și cu atît mai mult ar fi fost de neapărat pentru Focșani aceasta, că scurtîndu-se drumul între Iași și București ne-am fi apropiat mai mult de Unire; dacă, zic, fiecare din noi am fi venit atunci cu asemenea cereri, nici că mai puteam vota acea concesiune, sau și dacă o votam nu făceam nimic, după cum proverbul francez zice: *Qui trop embrasse mal étreint*, adică : Cine voiește să îmbrățișeze mult strînge rău și nu poate prinde nimic; tocmai așa facem și noi acum. Unii vin și cer să meargă drumul pe la orașul cutare și alții pe la orașul cutare, și astfel se perde interesul obștesc, care trebuie să ne povățuiască, și ne gîndim numai la interesul local. Mie cel puțin nu-mi e iertat a vorbi de localități, căci sînt deputat de peste Milcov; eu privesc cestiunea numai din puntul de vedere al interesului național.

---

* Ședința din 19 iunie 1862.

Interesul național cere să se facă o linie cît mai întinsă și în punturile cele mai favorabile. Știți, domnilor, că de 12 ani, cum a zis-o prințul Brîncoveanu, urmează stăruințe foarte mari din partea Austriei ca drumul de fer din Transilvania să intre în Țara Românească pe un punt cu totul altul decît cel folositor Țărei Românești, care e Aradul [sic], adică prin valea Jiului; și noi, domnilor, în loc să fim mulțumiți că prințul Brîncoveanu a reușit a dobîndi acest rezultat care nu l-a putut dobîndi nimeni altul, noi venim să-i aruncăm în față cuvîntul că serve interese străine [1], fără a avea în vedere că interesele străine în acest caz vin în armonie cu interesul național; și apoi, domnilor, trebuie să recunoaștem că dacă am aștepta ca numai interesul național să ne facă drumul de fer, socot că și strănepoții ca și strămoșii noștri au să umble tot cu carul cu 4 boi și nici drumul de fer al Siretului [2], nici acela al Țărei Românești prin valea Jiului nu s-ar mai face, dacă n-ar fi la mijloc și interese străine, precum nu s-ar fi făcut nici drumul de fer al Galiției, nici acela al Tisei, dacă n-ar fi fost în interesul Europei și îndeosebi al Austriei. Iată dar, domnilor, că aceste interese sînt care au făcut ca și noi să putem avea drumuri de fer. Interesele străine, domnilor, vin și îndestulează interesele noastre naționale și prin urmare nici în cestiuni de drumuri de fer, nici în cestiuni de bancă să nu tot aruncăm cuvîntul de interese străine, să nu atacăm interesele străine, căci nu le atacăm pe dînsele, ci pe ale noastre chiar.

E lesne să aruncăm cuvinte mari de patriotism și naționalitate, dar patriotismul cel mai adevărat este acela d-a introduce și în țara noastră invențiunile străine, să facem și noi ca să putem în cîteva ore să mergem la marginile țărei noastre. Așadar, domnilor, încă o dată repet că eu ca moldovean vin a da acest sfat și a-mi împlini îndatorirea ce am luat făgăduind că voi stărui din toate slabele mele mijloace a se vota un drum de fer și pentru Țara Românească precum s-a votat pentru Moldova.

Să lăsăm interesele orașelor și să nu căutăm decît la interesul României. Compania, domnilor, este formată și aceasta este deja un mare noroc că s-a făcut.

Vedeți, domnilor, pe onor[abilul] domn Mavrogheni [3] că, cu toată concesiunea ce i-am dat, n-a izbutit pînă acum a angaja acționari.

Noi vedem pe prințul Brîncoveanu că nu vine numai c-o promisiune, ci vine c-o realitate, cu un angajament sigur. Să nu punem, domnilor, pedice, căci în adevăr atunci se va zice că am trecut și sesiunea aceasta fără să facem nimic.

Supliment la Monitorul, 1862, nr. 135, p. 7, col. 1 — p. 8, col. 1.

NOTE

[1] Astfel de afirmații au fost făcute de P. Cazimir. *Ibidem*, nr. 135, p. 5, col. 2 — p. 6, col. 1. Față de aceste acuzații prințul Grigore Brîncoveanu a răspuns: „Protestez în contra cuvintelor zise de domnul Cazimir și îi răspund că această concesiune este pe seama mea. Eu nu sînt străin și, cînd am luat această concesiune și m-am dus în străinătate, nu m-am dus ca să fac interesele străinilor, ci pe ale țării mele și m-am întors aici convins că linia care o s-o aduc e singura care poate fi mai folositoare țării noastre. De aceea protestez în contra cuvintelor că fac interese străine [...]. Eu, domnilor, mă fălesc că am ajuns d-am izbutit, și numai prin stăruințe am avut fericirea a ajunge pînă la o persoană înaltă în Viena, și am izbutit cu toate intrigile ce se făcea[u] pentru această concesiune". *Ibidem*.

[2] În legătură cu această concesiune vezi mai sus intervențiile din 12 și 28 martie, precum și discuțiile care au avut loc, *Supliment la Monitorul*, nr. 88, p. 2; din 29 martie, *ibidem*, p. 3—6, nr. 89, p. 1—8; nr. 90, p. 6—7; nr. 99, p. 6, col. 2. De asemenea, vezi mai jos și intervenția referitoare la aceeași problemă din 22 iunie 1862.

[3] Cf. nota 2.

Interpelare referitoare la afirmația președintelui Consiliului de Miniștri cum că arestările care s-au făcut în ultimul timp — după asasinarea lui Barbu Catargiu — s-au făcut cu autorizarea domnului *

Interpelez pe domnul ministru președinte al consiliului de a binevoi a-mi spune pentru ce cu ocaziunea răspunsului la interpelarea domnului Gr. Cuza în privirea ultimelor arestări Domnia sa au amestecat numele domnitorului, zicînd că toate acestea arestări și tot ce s-a făcut s-a săvîrșit cu autorizațiunea Înălțimei sale.

După Convențiune, domnitorul guvernează cu concursul miniștrilor săi [1]. Însă o regulă de bună-cuviință, de respect și de înaltă conservare și mai ales principiul că numai miniștrii sînt răspunzători pentru actele guvernului [2] face că niciodată agenții puterii publice nu-și pot pune lucrările lor sub scutul capului statului și că prin urmare nici că pot zice că sînt autorizați a declara că cele trecute au aprobațiunea domnească.

Socot dar că declarațiunea domnului președinte al consiliului este neconstituționale, este periculoasă pentru instituțiunile noastre, căci, dacă ar fi a se privi ca legale, consecuența ar fi că ar trebui să admitem că tot cu încuviințarea tronului ar fi și orice ilegalități comise sau care s-ar putea comite de către agenții guvernului nu numai în contra cetătenilor, dar și chiar și în contra reprezentanțiunii naționale.

Domnul președinte al consiliului [3] declară că voiește a răspunde îndată.
Domnul președinte [4] dă cuvîntul domnului Kogălniceanu spre a-și dezvolta interpelarea.

Domnilor, într-o țară ca a noastră, sfîșiată de partite, este cu neputință ca agenții puterii esecutive să se ție totdauna în marginile une stricte legalităţi, şi nu de mult am văzut emanînd de foarte sus un act care ne-a dovedit că chiar în regiunile superioare ale guvernului se mai comit încă abuzuri. Nu ştiu dacă arestările ce s-au făcut sînt legale[5]. Sîntem prea aproape de evenimente spre a ne pronunţa.

---

* Ședința din iunie 1862.

Unii zic că au fost legale, alţii nelegale. Dar aceste arestări s-au făcut de autorităţile subalterne, şi dacă răspunderea cade asupra lor nu se poate sui mai mult decît pînă la miniştri.

În votul Camerii de mai alaltăieri motivat pe comunicaţiunea ministeriului, se zice numai că se dă ministeriului puteri discreţionare spre a supune la închisoare preventivă[6]. Am văzut oameni închişi şi pe urmă eliberaţi. Nu ştiu dacă acele persoane au fost bine sau rău tratate. La interpelaţiunea însă a domnului Gr. Cuza a venit ca o bombă declaraţiunea domnului ministru că D[omnia] sa este însărcinat a declara la toţi în general şi mai în particulariu domnului Cuza că arestările s-au făcut cu aprobarea Măriei sale domnitoriului[7]. În asemine împrejurări, dupe aşa declaraţiune, respectul ne opreşte de a merge înainte, dar pierdem şi dreptul de a critica actele guvernului.

Dacă ţinem la regimul constituţional, trebuie să procedem regulat. În societatea noastră mobilă, trebuie să fie o fiinţă supremă, mai presus de patimele noastre, la care nimeni să nu apeleze decît la caz de înaltă justiţie. În zdruncinările noastre trebuie să fie un corp stabile. Acesta este tronul şi nu trebuie să-l amestecăm în luptele noastre. Aţi văzut chiar în interpelaţiunea domnului Panu că procurorul a citat pe un coleg al nostru fără autorizarea Camerei[8], că s-au desigilat chiar şi scrisori. Pentru ce dar să se facă declaraţiune că toate acestea s-au urmat cu înalta autorizare?

Cu aceasta, domnilor, nu întemeiem principiele conservatoare, dar din contră zdruncinăm toate instituţiunile noastre constituţionale[9].

Supliment la Monitorul, 1862, nr. 137, p. 2, col. 2 — p. 3, col. 2.

NOTE

[1] Această prevedere se află în articolul 14 al Convenţiei de la Paris. *Convenţiune* ..., p. 8.

[2] Cf. articolul 15 din Convenţia de la Paris. *Ibidem*.

[3] Preşedintele Consiliului de Miniştri era Apostol Arsache.

[4] Preşedintele şedinţei era Lascăr Catargiu.

[5] În legătură cu arestările vezi interpelarea lui Grigore Cuza din ziua de 18 iunie 1862. *Supliment la Monitorul*, 1862, nr. 130, p. 5, col. 2; p. 6, col. 1.

[6] Pentru propunerea Camerei, vezi mai sus nota 3 de la p. **247**.

[7] Apostol Arsache, preşedintele Consiliului de Miniştri, a făcut această declaraţie în ziua de 19 iunie. Cf. *ibidem*, 1862, nr. 134, p. 8, col. 2.

[8] Dăm textul interpelării lui Anastasie Panu :

„Interpelarea ce am să fac este motivată de o epistolă ce am primit de la domnul D. Brătianu, care se află bolnav. Iată acea epistolă :

« Bucureşti, 18 iuniu 1862.

Astăzi am fost obiectul unei foarte neplăcute mistificaţii. Am fost chemat printr-un ofiţer de jandarmi înaintea procurorului Curţii Criminale. Fiind bolnav, am autorizat pe domnul Grigorescu a mă reprezenta înaintea magistratului menţionat, la trebuinţa pentru care eram chemat.

Domnul procuror a desigilat faţă cu procuratorul meu o epistolă a mea poprită la poştă, a citit-o şi apoi a înapoiat-o deschisă. În aceeaşi vreme văzînd că coprinsul ei nu oferea nici un interes pentru dînsul, a înapoiat şi fratelui meu Teodor o epistolă nedeschisă, poprită asemenea la poştă.

Alătur aci citaţia procurorului, împreună şi cu epistola ce mi s-a desigilat şi nu mai am trebuinţă a mai adăoga că puteţi face cu această împărtăşire uzul ce veţi socoti de cuviinţă. Mi se pare că chemarea mea înaintea procurorului Curţii Criminale fără autorizarea Camerei și violarea secretului corespondenței mele private sînt o călcare flagrantă a drepturilor mele de deputat și de cetățean.

Totdeodată, poprindu-se scrisoarea pomenită d-a merge la destinația ei, mi s-a cauzat o pagubă materială simțitoare. Prin urmare crez că atît demnitatea reprezintațiunii naționale din care am onoare a face parte, cît și ordinea publică cer imperios a nu se tolera asemenea procedări afară din lege.

Primiți vă rog cu această ocaziune ș.c.l.

D. Brătianu

Domnului A. Panu, deputat al Parlamentului ».

După aceasta domnul Panu dă citire următoarii interpelări :

Interpelez pe domnul ministru după care legi s-au chemat înaintea procurorului fără autorizația Adunărei, precum asemenea după care legi se oprește libera espeduire a scrisorilor și se violează secretul scrisorilor". *Ibidem*, nr. 134, p. 6, col. 2 — p. 7, col. 1.

[9] Cu privire la această problemă vezi mai sus și cele două intervenții privind măsurile de ordine ce trebuiau luate după asasinarea lui Barbu Catargiu din ședința de la 9 iunie 1862.

Intervenție în legătură cu proiectul de lege referitor la construirea de căi ferate *

Cu o zi înaintea închiderei Adunării pentru vacanțele Paștelor aceleași vorbe mari care răsuna[u] atunci răsună și acum. Atunci se zicea că ducem țara la prăpastie, că este o calamitate mare pentru noi drumul de fer. Persoanele care ziceau aceste cuvinte să se bucure ! Calamitatea aceea nu s-a întîmplat. Compania Galați a dat preferență liniei Nistrului.

De aceea, ca să nu se întîmple și acum un asemenea lucru, votez cu ochii închiși drumul de fer de aici. Domnul Iepureanu are în mare parte dreptate cînd zice că trebuia studiuri pregătitoare [1] ; dar de 12 ani de cînd se agită cestiunea drumurilor de fer la noi nu s-a făcut nimic, și ca în alte lucrări ale noastre nestabilitatea ne-a fost partea. Prin urmare, ca să nu se întinză și asupra drumului de fer, votez pentru el.

Care este cea mai mare trebuință a țărei noastre? Oare pătulele noastre sînt deșerte sau pline? . . .

Mai multe voci: Pline, pline !

Ei bine, domnilor, toate pătulele din Ungaria și Transilvania sînt deșerte. Dar și la proprietarii de pe lîngă Dunăre — căci noi stăpînim rîul cel mai frumos din Europa cu numele —, pătulele stau asemenea pline, fiindcă șlepele anul trecut au transportat grînele Transilvanei. De aceea starea de azi a proprietarilor e de tînguit.

Mi-au spus unii din domnii proprietari de aici că cu porumbul hrănesc porcii ! . . . În Moldova facem ceva și mai grozav : rachiu. Apoi de vreo cîtăva vreme chiar industria aceasta a căzut. Moldovenii nu mai vrea să bea ca mai nainte, și ungurii mănîncă mai puțin slănină.

Trebuie să facem ceva ca să nu ne înconjure alte drumuri de fer, care au să ne treacă pe la nas bucatele. Închiși și fără comunicație cum sîntem, o să rămînem un fel de China. Așadar, cu orice preț trebuie să avem drum de fer, căci altfel sîntem perduți. Chiar de se va îndoi cheltuielile statului, eu unul dau cu toată bucuria. Sînt pentru drumul de fer, căci el aduce nu numai îmbunătățirea materială, dar și cea morală, are să aducă nu numai capitaluri, dară și idei. Iată pentru ce eu, un deputat din stînga, votez pentru un concesionar conservator, pentru că vreau să îl biruiesc ! Pentru că drumul de fer are să aducă în țară mulțime de ingineri, lucrători, mașiniști, care toți aceștia sînt de ideele mele, pentru că toți aceștia au să ne ajute ca să avem o lege pentru respectarea domiciliului, pentru libertatea cugetării, pentru libertatea întrunirilor, căci au să se ție întruniri de acționari, întruniri pașnice negreșit, dar tot sînt întruniri. Voiesc dar ca să-l silesc pe d[umnea]lui conservatorul a-mi da singur ajutor contra ideelor D[omniei] sale[2].

---

* Ședința din 22 iunie 1862.

S-a făcut apoi o propunere de a se studia o linie de la Galați la mare, Fac pentru aceasta apel la patriotismul ministerului : cheia mîntuirei noastre e drumul acesta de la Galați la mare ! Basarabia care ni s-a dat n-o putem pe deplin încorpora, domnilor, pînă nu o vom lega cu interesele noastre. Altfel, o filă de hîrtie ne-a dat-o, o altă filă poate să ne-o ia îndărăt ; să ducem drumul de fer acolo și să nu ne temem de portul Odesei, căci avem acolo porturi care vor bate portul Odesei. Propun ca după votarea acestui drum de fer să facă guvernul toate studiele pentru acela. Acolo e mîntuirea noastră, să lăsăm toate fricile, toate temerile, să îmbunătățim țara noastră, să asigurăm viitorul României ! ... *(Aplauze.)*

Supliment la Monitorul, 1862, nr. 142, p. 2, col. 1 — p. 3, col. 1.

NOTE

[1] Manolache Costache Epureanu afirmase : „[...] Crez că este permis a mai adăogi puține cuvinte pentru ca să justific în fața țărei motivele care mă îndeamnă a considera votarea și primirea acestui proiect al drumurilor ferate departe de a fi o binefacere, din contră de o calamitate pentru viitorul României [...]". În continuare a susținut că nu s-au făcut încă suficiente studii legăte de problema pusă în discuție. *Ibidem*, p. 2, col. 1 — p. 4, col. 2.

[2] În legătură cu această problemă a căilor ferate, vezi mai sus intervențiile de la p. 110, 148, 151 și 249.

Intervenție în care arată că este prematură discutarea cu urgență a proiectului de lege referitor la crearea unei bănci naționale *

Sînt din toată inima pentru formarea unei bănci la noi. Precum drumurile de fer ne vor aduce foloase însemnate, tot asemenea de folositoare poate fi și o bancă. Încă să-mi permiteți a face o observație asupra chipului cum se înființează această bancă. Ne vine un comunicat de la minister fără expunere de motive. Am văzut împărțindu-se un cuvînt nesubsemnat de nimeni, cu expunere de motive. L-am văzut totodată într-o altă ediție, pe hîrtie velină subscris de domnul ministru al finanțelor și eu nu pot crede nicicum că e făcut de dumnealui. Domnul președinte ne spune de un domn Polihroniadi. Afară de acestea s-a împărțit unul și în limba franceză. Mai este al domnului Huter[1], șeful bancei din Moldova, care merită a fi luat în considerație. Întreb acum pe minister : cînd a hotărît să înființeze o bancă, făcut-a tot ce trebuia să facă? Cînd s-a hotărît valoarea monedei, chemat-a oameni speciali ca să facă ceea ce se numește mercuriala bancei? Avem în țara noastră o bancă otomană, o bancă cum avem în Moldova, în capul căria este domnul Poumay, avem o mulţime de neguţători deprinşi în materie de bancă, care au pe toată ziua relaţii cu străinătatea şi care ne pot da destule învăţăminte.

---

* Ședința din 22 iunie 1862.

Ei bine, chematu-s-au toţi acei oameni speciali, consultatu-s-au? Ministerul a făcut o simplă concesie şi vine acum a ne cere a se discuta de urgenţă, fără ca acel proiect să fi trecut prin secţiuni, fără ca să fi putut noi cel puţin chema pe acei oameni speciali spre a ne pune în poziţie de a ne lumina. Această cestiune se atinge de comerciu. Să ascultăm dar ce zic cei mai însemnaţi din comercianţii noştri, care m-au autorizat a vă prezenta această petiţiune. *(Citeşte o petiţiune a comercianţilor prin care cer a fi consultaţi asupra bancei [2].)*

Supliment la Monitorul, 1862, nr. 142, p. 4, col. 1.

NOTE

Acest proiect de lege, precum şi expunerea de motive au fost prezentate în şedinţa Adunării din 18 iunie 1862. Ele au fost publicate în *Suplimentul la Monitorul*, 1862, nr. 133, p. 1, col. 1; nr. 134, p. 4, col 2.

[1] În ceea ce priveşte pe cei doi solicitanţi, Tousaint şi Huter, M. K. îi descrie ca persoane foarte serioase, demne de toată încrederea. Ambii la acea dată se aflau în Bucureşti. Pe Huter îl prezintă în mod deosebit, astfel: „Acest om e un om serios, e un om căruia îi datorim mîntuirea Băncii Naţionale din Moldova, care era îngenuncheată. D[umnea]lui a fost redactoru[l] unui jurnal însemnat. E putere financiară în toată Germania. A fost director de bancă”. *Ibidem*, nr. 143, p. 2, col. 2.

[2] Vezi şi intervenţia următoare.

Intervenţie în care îşi arată nedumerirea privind divergenţele dintre preşedintele Consiliului de Miniştri şi ministrul de finanţe cu privire la proiectul de lege referitor la concesionarea creării unei bănci naţionale *

Domnilor, în cestiunea aceasta vedem o neînţelegere între domnul ministru primar şi domnul ministru al finanţelor, căci domnul ministru [al] finanţelor arată că, spre a răspunde la interpelaţia ce i s-a făcut de unii din domnii deputaţi, a înfăţişat Camerei proiectul de concesiune a băncii naţionale şi că în urmă prezentîndu-i-se alte două cereri de concesiune declară că n-au avut vreme să le studieze şi pe acelea [1], şi domnul ministru primar zice ca să ne ocupăm de urgenţă de acest proiect studiat de d[umnea]lui [2].

Cum vedeţi, domnilor, acum urmează o diversiune între domnul ministru al finanţelor actual şi între îndeplinitorul ministrului finanţelor de mai nainte; dar aceasta nu e treaba noastră. Noi la Adunare aflăm că mai sînt alte două cereri de concesiuni. Acum e întrebarea: avem noi dreptul să zicem daţi-ne şi pe acelea ca să le cercetăm? Dar, domnilor, dacă cînd ni s-a prezentat proiectul drumului de fer ar fi venit cineva cu o petiţie către Cameră şi ar fi zis: Iată, domnilor, şi eu cer drumul de fer şi fac concesiune mult mai favorabilă. Oare noi am fi zis: Nu primim nicidecum, noi voim să dăm 6 %, după proiectul întîi al guvernului, deşi voi sînteţi mulţumiţi cu 5 sau cu 4 %? Dimpotrivă, dacă-mi e iertat a zice ceva, socot că proiectul domnului Răducănache merită negreşit ca să fie luat în consideraţie. Dar aceasta nu mă împiedică d-a zice, cînd ministeriul declară că mai sînt încă două concesii şi nu a avut vreme să le cerceteze, că mă socotesc incompetinte de a vota pe cel înfăţişat acum, şi mai cu seamă cînd oameni speciali, comersanţi din Bucureşti, vin şi ne zic: Consultaţi-ne şi pe noi. Eu nu ştiu de ce s-ar lua în consideraţie cererea lor, şi să zicem: Nu vă consultăm pe voi, pentru că nici pe ţărani nu i-am consultat cînd am făcut legea rurale [3].

---

* Şedinţa din 22 iunie 1862.

Supliment la Monitorul, 1862, nr. 142, p. 5, col. 2; p. 6, col. 1.

NOTE

[1] Teodor Ghica, ministrul de finanţe, arată că pe lîngă cererea de concesiune a lui Polihroniade s-au mai depus încă două cereri, una a lui Toussaint şi alta a lui Huter, ultimele două fiind „în lucrare". Din precizările făcute de A. Moruzi, se vede că Polihroniade lucra în numele lui Răducanache. În realitate, la data acestor discuţii concesiunea fusese acordată lui Polihroniade. De aceea A. Moruzi îşi exprimă mirarea că celelalte două oferte au mai fost luate în consideraţie. *Ibidem*, p. 5, col. 1.

[2] Preşedintele Consiliului de Miniştri, Apostol Arsache, răspunzînd lui Anastasie Panu, arătă că atunci „cînd s-a elaborat acest proiect eu ţineam locul domnului ministru de finanţe. Am studiat această cestie îndestul şi vă pot da orice lumini veţi cere". *Ibidem*; p. 5, col. 2.

[3] Vezi şi intervenţia precedentă.

SESIUNEA 1862–1863

Intervenție în care atrage atenția Camerei asupra necesității de a se urgenta lucrările comisiei însărcinate cu unificarea legislativă a țării *

În anul trecut ne-a venit un proiect de lege elaborat de Comisiunea Centrală pentru unificarea legilor civile și penale din ambele părți ale României[1]. O comisiune ad-hoc s-a orînduit să facă acea unificare, puindu-i-se un termen de șase săptămîne ca să o termine, și persoanele ce compuneau comisiunea se întreceau în zel să facă acea lucrare în șase săptămîni. În adevăr comisiunea a și prezentat legea presei, care s-a votat și se aplică cu un mare scrupul de Ministeriul Justiției, pentru care nu am decît a-i face complimente asupra rigorii cu care o aplică. Însă lucrul nu e nici pe jumătate făcut căci tocmai ceea ce era mai important, adică Codicile penale, este și pînă astăzi neînfățișat. Din aceasta rezultă un ce foarte nepriincios pentru toți nenorociții dați în judecată criminale dincolo de Milcov, căci noi acolo nu avem nicidecum un codice de procedură. Tribunalele judecă cum le povățuiește Dumnezeu și de multe ori numai prin analogie. Curtea de Casațiune văzînd că în procedură nu se păzesc nici întîiele principie ale dreptului strică acele hotărîri și aceasta face ca nenoro[ci]ții acuzați să stea în închisori preventive îndoit și întreit timp. Mă mir cum domnul ministru [al] justiției n-a simțit această trebuință ca să fi venit singur a cere de la comisiune terminarea în curînd a acestei cestiuni. Noi ne apropiem de Crăciun și vedem că comisiunea aceea nu va termina nimic nici pînă la Paștele de estimp, căci unii din membrii ei sînt demisionați, alții răposați, alții bolnavi, și aceia care au rămas au cerut congediu. Crez dar că am făcut un bine chemînd luarea-aminte a Camerei, ca să se poată pune capăt acestui rău.

Domnul președinte[2]*:* Comisiunea, domnilor, nu e complectă pentru că domnul Manolache Costache a demisionat, Domnul Corlătescu a răposat, domnul Șt. Catargiu este bolnav și ceilalți membri ce mai rămîn nu pot lucra.
Domnul ministru [al] justiției[3]*:* Lămurirea ce am să vă dau, domnilor, este că, pe cît privește pe minister, el a îngrijit de a numi o comisiune însărcinată cu lucrarea procedurii criminale. Acea lucrare este deja terminată și, dacă nu s-a depus pînă acum, cuvîntul este că am așteptat să se termine întîi budgetele.
Domnul Manolache Costache: Voi să aduc aminte onor[at]ei adunări că între proiectele de lege elaborate de fostul comitet legislativ este și acela ca guvernul să numească un comitet de oameni speciali care trebuiesc a fi salariați, pentru cuvinte foarte valabile, căci acei oameni au să fie însărcinați cu elaborarea marelui edificiu judiciar, care trebuie a se face cu cea mai mare maturitate, iar nu ușor și în pripă.

Eu nu mi-am permis de a face o interpelare ministerului, căci atunci ar fi trebuit să o fac în scris și să treacă prin formele impuse de regulament. Eu am întrebat numai pe comisiune de ce nu a urmat votului Camerei de a termina acea lucrare în şase săptămîni. Membrii ei au luat asupra-le a face acea lucrare în termenul acela şi, acest termen astăzi espirat, eram în drept a veni să interpelez comisiunea ce a făcut cu acea lucrare. S-a mai zis în urmă că trebuie a fi oameni speciali. Dar lucrările, domnilor, dovedesc că sînt, căci au produs legea presei şi prin urmare puteau să producă şi pe cealaltă.

---

* Ședința din 10 decembrie 1862.

Principele Dim. Ghica susţine că discuţia este nereglementară deoarece nu se întemeiază pe o propunere, o interpelare sau un proiect de lege.

Camera are dreptul a cere de la secţiuni să grăbească o lucrare. În puterea regulamentului dar am întrebat pe comisiune ce a făcut cu votul Camerei? A terminat sau nu lucrarea în termenul de 6 săptămîni ce i s-a pus de Cameră? Şi aceasta au* făcut-o văzînd că acea comisiune nu va putea termina lucrarea, căci din membrii ei au rămas numai doi şi aceia şi-au cerut congediu.

Supliment la M.O., 1862, nr. 4, p. 2, col. 1—2.

* Citeşte : am.

N O T E

[1] Vezi procesul-verbal al şedinţei din 2 martie 1861, în *Supliment estraordinar al M.O. al Moldaviei*, 1861, p. 12.

[2] Preşedintele şedinţei era Lascăr Catargiu.

[3] Ministrul justiţiei era Dimitrie Cornea.

Discurs asupra situaţiei financiare, pe marginea proiectului pentru un credit special de 150 000 de lei *

Domnilor, m-am folosit de congediul pe care Adunarea mi l-a dat pînă la cel după urmă termin al său, care espira astăzi, şi aceasta face cum că ieri n-am asistat la discuţiunea ce a urmat în Cameră; viind astăzi însă, am citit ordinea zilei şi am văzut cum că este a se vota în total projectul pentru un credit special de 150 000 lei. Discuţiunea însă ce am auzit aci m-a făcut a crede că n-am cetit bine ordinea zilei, şi am gîndit că se discută asupra adresei la tron, sau că discutăm budgetul şi echilibrarea veniturilor şi cheltuielilor statului, unde negreşit Camera are dreptul cel mai mare, dreptul suveran de a dispune de banii ţărei. Iată, domnilor, în ce discuţiune m-am socotit, cînd am văzut atacurile şi apărările în tonul cel mai veninos, cînd am văzut că se pune cestiunea chiar de neîncredere în ministeriu, şi se pune această cestiune pe tapet aproposítu de un credit de 150 000 lei. Atunci m-am mirat foarte, căci momentul oportun pentru asemenea cestiune are să vie cînd vom dezbate budgetul, şi atunci nici ministeriu, nici deputaţi, nici dreaptă, nici stîngă nu va putea veni să conteste Camerei dreptul de a se pronunţa pentru asemenea cestiuni şi a întreba pe miniştri cine sînt şi de unde vin? Eu văz că ministeriul de astăzi e tot acela care a fost la deschiderea Camerei. Atunci Camera ar fi avut dreptul să ceară ministeriului o programă, şi pe cît știu principele Știrbei a și cerut-o[1]. Astăzi ministerul e tot același și cu ocaziunea unui project de credit de 150 000 lei nu pot, eu cel puțin, să vin și să întreb pe miniștri cine sînt Domniile lor numai pentru că e domnul Tell[2] și nu mai e domnul Cornea[3]. Aș înțelege această întrebare de la alții, iar de la mine nu; eu nu pot întreba pe domnul Tell cine e Domnia lui și cum e la minister? Și mă bucur că e Domnia lui la minister, aceasta cel puțin pentru mine, și aș dori să avem mulți miniștri ca domnul Tell. Ar putea însă să se găsească alții cari să zică că nu vor pe domnul Tell; alții că vor pe domnul Ghica, alții că nu vor pe domnul Ghica, și asfel pentru oricare ministru.

---

* Şedinţa din 15 ianuarie 1863.

Domnilor, încă de la început s-a spus că acest ministeriu e un ministeriu de tranzițiune, un ministeriu care s-a format din împrejurarea că majoritatea n-a voit să forme un minister, și nu înțeleg ca oamenii din minoritate să vie și să întrebe ce caută ministeriul acesta aci? În cît pentru mine, și socot că împreună cu mine și acei care împărtășesc opiniunile mele politice, nu pot face această întrebare, și iarăși pentru mine, nu pot să cer ministeriul majorității. Înțeleg ca majoritatea, ca aceia cari pretind că fac majoritatea, să ceară aceasta; dar eu, care mai totdeauna am fost în minoritate, nu pot să cer ministeriu din majoritate. Ia să ne aducem aminte, domnilor, ce legi ne-au înfățișat ministeriul majorității? Căci, domnilor, nu trebuie să ne ascundem, numai un singur ministeriu a fost din majoritate și acela era ministeriul domnului Catargiu[4]; dar cît a susținut majoritatea pe ministeriul acela? Ei, domnilor, de două ori ministeriul acela ar fi căzut chiar prin majoritate, dacă nu l-ar fi sprijinit stînga, și anume în cestiunea drumului de fer al Moldovei și în cestiunea poștelor. Osîndesc fapta infamă ce a ridicat viața unui bărbat de stat, dar zic că pentru gloria lui a fost poate un bine această faptă, căci, de mai trăia 15 zile, ar fi fost răsturnat de aceia chiar cari se ziceau amicii săi politici.

Ministeriu din majoritate cerem noi? Dar ministeriul din majoritate a venit aci la tribună și a contestat Adunării drepturile sale cele mai incontestabili. Cînd s-a închis sesiunea acel ministeriu a făcut Adunării imputări că nu au votat projectul pentru prefecturele generali, și după ce a citit decretul de închidere a sesiunii capul cabinetului a anunțat demisiunea sa, deși nu mai putea după închidere să vorbească, căci atunci da dreptul fiecăruia deputat să răspunză[5].

Ministeriu al majorității nu-l voi dori, nici îl voi cere eu, domnilor, căci pe cît timp a fost acel ministeriu eu n-am dormit liniștit în patul meu. Fac apel la mulți din dumneavoastră dacă nu știau că votul de putere discreționară nu era dat decît în contra unora din noi, dacă o listă de destărare nu era făcută anume pentru unii din noi.

Nu voi zice că ministerul actual este perfect. Am și eu multe de zis pentru ministrul de finanțe[6] și pentru ministrul lucrărilor publice[7]. Dar, cînd este să caut cazuri a dezaproba ministerul, voi căuta să mă folosesc de cazurile acele mari, de cazurile unde Convențiunea îmi dă dreptul și unde nici ministerul, nici nimine nu poate veni să-mi contesteze acel drept; și asemenea cazuri voi avea cu ocaziunea adresei la tron, cu ocaziunea budgetelor. Dar ce voiți dumneavoastră să faceți astăzi? Socotiți oare că projectul acesta de lege consacră un drept al Adunărei? Nu, domnilor, îl sfărîmă, și știți pentru ce? Pentru că supune la sancțiunea domnitorului un drept care nu are nevoie de această sancțiune, dreptul de anchetă al Adunării. Iată dar pentru ce sînt în contra acestui project de lege:

pentru că supune sancţiunii domnitorului un drept care nu-l poate tăgădui nimeni, dreptul de a ști ce se face cu banii publici. Apoi, domnilor, refuzînd acest credit, socotiţi oare că-l refuzăm ministeriului? Nu, domnilor, îl refuzăm creditorilor statului, şi făcînd aceasta nu facem alt decît să clătinăm ceea ce necontenit cerem a se întări, şi care numai cu asemenea chip nu se poate întemeia, voi să zic clătinăm creditul statului.

Am auzit vorbindu-se că cutare ministeriu e vinovat de starea finanţelor, iar nu cutare. Domnul D. Ghica [8] ne-a spus că sub ministeriul Domniei sale mandatele statului nu căzuseră cu 25 la sută. Se poate: dar cauza dezordinii poate să vie de la un ministeriu, şi efectele ei să lovească pe altul, şi voi aduce aminte domnului Ghica că nu astăzi, ci a doua zi după 24 ianuariu, în ziua retragerii Domniei sale de la ministeriu, funcţionarii statului din Moldova nu erau plătiţi. Ei, domnilor, aceasta e o situaţiune care nu datează de astăzi şi din care fiecare din noi care a fost la minister trebuie să-şi tragă partea sa de răspundere; eu unul sînt dintîi a-mi lua această parte, deşi nu am fost ministru de finanţe.

Domnul D. Ghica a zis că a lăsat lucrurile în cea mai bună stare [9]. Să-mi permită însă ca eu să nu văd cestiunea sub nişte colori aşa de frumoase. Domnilor, cînd Domnia sa a cerut desfiinţarea taxei esportaţiii a zis că are mijloace spre a acoperi acele 8 000 000 care făceau deficitul, dar, dacă ar fi fost acele mijloace, atunci nu am fi avut deficit în anul acesta. Prin urmare să nu-şi facă Domnia lui pagina cea frumoasă.

Voi cita un esemplu din Moldova, cînd era un bun finanţial în guvern, cînd era domnul Alesandru Moruzi ministru de finanţe, care, cîrmuindu-şi averea sa particulară foarte bine, credeam că va cîrmui tot aşa şi averea publică. Ei, domnilor, dar cînd era să venim la Bucureşti a trebuit ca deputaţii să-şi sconteze diurna şi noi am plătit 2%. Prin urmare vedeţi cum că starea noastră finanţială nu a fost atît de înflorită în ziua de 24 ianuarie, pentru că de atunci încoace se zice că totul e rău şi răposatul Catargiu de la început a zis că e bancăruta*. Eu atunci, pentru onoarea ţărei mele, am contestat acest cuvînt, care era înscris în procesul-verbal, şi m-am espus a fi dezminţit de amicii mei politici, numai şi numai că nu voiam ca acest cuvînt să răsune aşa de tare într-o ţară atît de bogată, căci îmi părea dureros şi îngrijitor pentru ţară mai ales atunci cînd se trata drumuri de fer şi instituţiuni de credit. Eu unul sînt fericit că cu ocaziunea espunerii motivelor asupra budgetului actual domnul ministru de finanţe a de[z]minţit de sine cuvîntul de bancărută şi a zis că finanţele noastre sînt în dezordine [10].

Da, domnilor, finanţele noastre sînt în dezordine, dar pentru a îndrepta această dezordine trebuiesc nişte umeri de Ercule, şi de vom aştepta aceasta de la umerii de Ercule ai domnului cneaz Cantacuzin, sau de la umerii de Ercule ai fiecăruia din noi în parte, aşteptarea noastră va fi zadarnică. Trebuie să ne punem toţi, Adunare şi guvern, să ne punem serios pe lucru şi să căutăm mijloacele de îndreptare. Cînd vom cerceta budgetul, să tăiem toate acele cheltuieli nefolositoare, să facem cum a făcut Comisiunea budgetară, să nu îngreunăm ţara sporind dările, ci dimpotrivă să facem ca cu dările actuale să se producă tot binele ce se va putea. Acolo, domnilor, avem să tratăm această cestiune; atunci putem cere numire de comisiuni; dar nu astăzi să venim, supt cuvînt că dăm un vot de blam guvernului, şi să nu facem alt nimic decît să ne lipsim de un drept al nostru care n-are nici o trebuinţă de sancţiunea domnitorului. Dar e vorba că ministeriul ne-ar contesta acest drept? Atunci e altă cestiune, atunci să aşteptăm adresa la tron, în care vom şti a apăra drepturile noastre. Astăzi socotesc că am face act de patriotism, am ridica demnitatea Adunării, dacă ne vom ţine în ceea ce e la ordinea zilei. Astăzi e la ordin[e]a zilei un credit pentru dobînzele unui împrumut; acel împrumut s-a făcut de la osebiţi creditori şi aceştia, precum au drept să ceară capitalul lor, asemenea au drept să ceară şi dobînzele, şi dacă vom acorda astăzi acest credit, nu-l acordăm pentru ministeriu, ci pentru onoarea ţărei. Dacă ministeriul acesta sau cele de mai nainte au întrebuinţat rău banii aceştia, dacă au făcut dilapidări, atunci să cercetăm cine a făcut dilapidări şi puţini din cei ce au fost la guvern vor rămînea fără partea lor de răspundere; iar nu să aruncăm cuvîntul de dilapidare necontenit miniştrilor în faţă[11]. Şi cine face această imputare? Acei care au fost miniştri şi care poate şi ei au făcut aceasta, fără intenţiuni, unii prin neştiinţă, alţii prin lenevire, alţii că au stat prea puţin la guvern, dar faptul e al tutulor, e transmis în moştenire de la unii la alţii. Şi eu am făcut multă opoziţie şi voi face încă, mi-o da Dumnezeu vreme s-o fac, nu mă tem de răsturnările ministerielor, dar le voi face pe tărîmul cel mare, pe tărîmul cel constituţional. Nu voi face însă niciodată opoziţiune ca aceia care astăzi ţipă şi strigă în contra acestui credit şi cari în timpul ministerului Catargiu îi acordau credite nu de 150 000 lei, ci veniturile pe un an întreg, fără să se mai îngrijească de cercetarea socotelelor[12]. Cerutu-s-au atunci socotele? Întrebatu-s-au dacă banii se cheltuieşte pe lucruri folositoare sau nefolositoare? Nu! Apoi dar să avem o măsură pentru toţi şi să nu atacăm numai pe miniştrii aceia ce sînt de faţă, nu pentru alt, decît numai pentru că sînt ei la putere.

---

* Bancrută.

Onora[bilul] meu amic, domnul Tell, a zis un cuvînt foarte drept, a zis cum că trebuie un mare devotament pentru ca, în starea de azi a lucrurilor, să priimească cineva a fi ministru[13]. Da, domnilor, şi eu o declar că trebuie un mare devotament pentru ca cineva să răspunză la apelul tronului şi să şadă astăzi pe banca ministerială.

Supliment la M.O., 1863, nr. 22, p. 1, col. 1 — p.3, col. 2.

N O T E

[1] Iată textul la care se referă K.: „[...] În orice guvern constituţional ministerul cînd e să depuie budgetul dă mai întîi o prescurtare despre anul încetat, adică o socoteală în general despre rezervele şi datoriile, precum şi de economiile anului precedent, pentru că socotelile nu pot fi atunci revizuite de Cameră şi Camera nu poate veni asupra lor decît la anul 1861, care încheie socotelile anului 1860, ş-apoi să treacă la cel următor, dar ministerul e totdauna în poziţiune d-a da o prescurtare de rezerve sau datorii ale anului încetat [...]". *Supliment la M.O.*, 1863, nr. 3, p. 7, col. 1.

[2] Christian Tell era ministrul cultelor (30 decembrie 1862 — 26 mai 1863).

[3] Dim. Cornea era ministrul justiţiei (7—24 iunie 1862; 24 iunie — 30 decembrie 1862).

[4] Barbu Catargiu a prezidat guvernul între 22 ianuarie — 8 iunie 1862, cu remanieri în 27 ianuarie, 7 februarie, 11 martie şi 24 martie.

[5] Cf. *Supliment la M.O.*, 1863, nr. 143, p. 6.

[6] Ministru de finanţe era Al. Cantacuzino.

[7] Ministrul lucrărilor publice era Al. Şt. Catargiu.

[8] D. Ghica a prezidat guvernul între 11 decembrie 1861 — 22 ianuarie 1862.

[9] Dăm textul din discursul principelui D. Ghica la care se referă K.: „[...] Acum viu a spune domnului Vernescu că a fost nedrept generalizînd acuzarea asupra tuturor ministerielor trecute şi zicînd că toate sînt complice la dezordinea în care se constată că sînt astăzi finanţele. Şi eu, domnilor, am fost la guvern şi aş dori ca domnul Vernescu să aducă dovezi cînd implică şi cabinetul meu în acea acuzare, căci eu îi voi da dovezi contrarie zicînd că în timpul cînd am

fost la guvern nici un impiegat nu a rămas neplătit, nici un mandat n-a rămas în suferinţă o singură zi de a nu fi plătit şi nu s-a scontat în piaţă cu paguba de 20 şi 25 la sută, cum zice că se urmează azi. Noi am depus pe biroul Adunării budgetele tipărite, în care puteţi vedea oricînd că cheltuielile se află pe deplin echilibrate cu veniturile [...]”. Şedinţa din 15 ianuarie 1863. *Supliment la M.O.*, 1863, nr. 21, p. 6, col. 2.

[10] K. se referă la intervenţia ministrului de finanţe din ziua de 23 decembrie 1862. *Supliment la M.O.*, 1862, nr. 15, p. 7, col. 1.

[11] Referire la discursul lui Ion Brătianu din şedinţa de la 23 decembrie 1862. *Ibidem*, p. 4, col. 2 — p. 6, col. 2.

[12] Cf. şedinţa Adunării din 26 februarie 1862, în care subscrie acordarea unui credit pentru guvern de 400 000 de lei. *Supliment la Monitorul*, 1862, nr. 48, p. 5, col. 2; p. 6 col. 2.

[13] Dăm textul ministrului cultelor, Chr. Tell, la care se referă K.: „Domnul preopinant contestă ministeriului dreptul de sta pe această bancă, pentru că nu este ieşit din majoritatea Adunării. Oare uitat-a domnul preopinant [A. Panu, *n.n.*] cuvintele pentru care acest ministeriu se află aci? Uitat-a că astă-vară preşedintele Cabinetului, domnul Barbu Catargiu, a căzut ucis în nişte împrejurări triste? Că atunci domnitorul a făcut apel la majoritate şi că majoritatea n-a crezut cu cale a da guvernul ce i se cere? Rog dar pe domnul preopinant să-şi aducă aminte de toate acestea şi să binevoiască a înţelege că atît onorabilii mei colegi, cît şi eu am făcut un sacrificiu cînd am primit a lua parte la guvern. Am arătat devotamentul nostru către ţară răspunzînd la apelul ce ne făcu capul statului şi la care majoritatea nu a răspuns [...]”. Şedinţa din 14 ianuarie 1863. *Ibidem*, 1863, nr. 20, p. 3, col. 2.

Intervenţie în care arată temeiurile pentru care consideră că alegerea lui Gr. Cozadini ca deputat de Piatra nu este valabilă *

Domnilor, socotesc că cestiunea aceasta se lămureşte îndestul prin Convenţiune. Ce zice Convenţiunea? Cînd se fac alegerile, după verificarea titlurilor, dacă un deputat este ales la mai multe colegiuri, comisiunea verificatoare trebuia să-l înştiinţeze ca să opteze pentru unul din aceste colegiuri [1]. Dar aci nu este tot acel caz: domnul Cozadini este deja deputat de la Ismail, şi nimeni nu-l poate opri de a veni aci să ia parte la discuţiune şi astfel am vedea pe deputatul de Ismail discutînd şi votînd pentru deputatul de la Peatra, sau s-ar întîmpla că două colegiuri să fie [ne]încetat în dispută. Domnilor, noi aici sîntem două feluri de deputaţi: pe viaţă şi provizori. Deputaţi pe viaţă sînt preasfinţia sa părintele metropolit şi părinţii episcopi; provizori, ceilalţi toţi. Cunoaşteţi dumneavoastră că, dacă mitropolitu[l] ar fi ales de deputat la vreun colegiu din Focşani sau Rîmnicu Sărat, ar putea să opteze şi s-ar considera această alegere? Nu.

Tot astfel, dacă la votările noastre de aici din Cameră s-ar vedea că iese din urnă numele vreunei persoane streine, negreşit că nu s-ar ţine în seamă acel vot.

Nu se poate admite aşadar teoria că un deputat se mai poate alege pe cîtă vreme era deja deputat şi nu-şi didese demisiunea. O asemenea alegere este nulă. Alminterni s-ar putea vedea celebrităţile noastre puindu-şi candidatura în 20 de colegiuri şi negreşit că ţara ar alege în 20 de colegiuri pe acele celebrităţi, un Palmerston [2], un Fould [3]. Şi ce s-ar întîmpla atunci? Am avea un acelaşi deputat de la 20 de colegiuri şi am paraliza astfel toate alegerile.

Daca am priimi acum alegerea de la Peatra a unui deputat ce era deja ales la Ismail, acel deputat va trebui să opteze şi s-ar putea întîmpla foarte bine să prefere mandatul colegiului de la Peatra. Atunci vă întreb în ce a greşit colegiul de la Ismail ca în mijlocul împregiurărilor celor mai grave să rămîie fără mandatar în Cameră? Nu găsesc că aceasta ar fi tocmai după Convenţiune. Convenţiunea zice curat că nimeni nu poate fi deputat la două colegiuri, prin urmare zic că alegerea de la Peatra nu este valabile[4].

---

* Şedinţa din 18 ianuarie 1863.

Supliment la M.O., 1863, nr. 24, p. 3, col. 1–2.

NOTE

[1] Cf. articolul 18 din instrucţiunile pentru desfăşurarea alegerilor de deputaţi întocmite de către Conferinţa de la Paris în 19 august 1858 şi anexate la Convenţia semnată în aceeaşi zi. *Acte şi documente...*, vol. VII, p. 316.

[2] Henry Temple Palmerston (1784–1865), om politic englez. Ministru de externe (1830–1841, 1846–1851), prim-ministru (1855–1858, 1859–1865).

[3] Achille Fould (1800–1867), om politic şi bancher francez. Ministru de finanţe (1847–1852, 1861–1867).

[4] În final, preşedintele şedinţei, Ion Ghica, „pune la vot alegerea domnului Cozadini şi se respinge prin 47 bile negre contra a 44 albe". *Supliment la M.O.*, 1863, nr. 24, p. 4, col. 1.

Intervenţie în care respinge principiul incompatibilităţii funcţiunilor administrative şi preoţilor cu mandatul de deputat *

Domnilor, eu am citit cu mare luare-aminte acest proiect şi găsesc că toată legea se coprinde în articolul 1; acest articol zice aşa. *(Citeşte articolul 1.)* Aş fi fost foarte fericit să văz că în ţara noastră se poate aplica acest principiu. Dar mai întîi voi întreba pe domnul ministru [al] instrucţiunei publice cîte şcoale primare avem noi în ţară, cîte colegiuri, cîte universităţi, cîte liceuri şi în fine cîte mijloace de întindere a instrucţiunii, ca să vedem dacă în ţara noastră sînt atîţia oameni luminaţi încît să credem că naţiunea sufere de pletoră intelectuală.

Voi mai întîi să-mi răspunză domnul ministru că sînt toate aceste şcoale în ţară la noi, şi voi vota cu toată plăcerea pentru acest proiect.

Domnul ministru [al] cultelor[1]: Domnilor, am onoare să vă spui că nu numai nu este pletoră intelectuală, dar încă o mare lipsă de instrucţiune.

Atunci, una din două: Sau facem pe guvern cu totul încapabil de a pune în lucrare voturile Camerei, sau punem Camera în imposibilitate de a delibera şi a da acele voturi.

St. Simon a zis odată că lumea sufere mult mai mult cînd pere cel dintîi literat, cel dintîi matematic, cel dintîi arhitect, în fine cel dintîi om de geniu, decît cel dintîi împărat; şi pentru aceasta a fost osîndit. Tot asta face şi acest project: va să arate că St. Simon n-a avut dreptate, că guvern şi ţară n-au trebuinţă de capacităţi în ştiinţe şi în arte, şi că acele capacităţi cari sînt să se grămădească toate sau în Cameră sau în guvern. Apoi dacă s-ar vota acest project, noi deputaţii de peste Milcov nu mai avem decît să luăm pălăriile şi să plecăm, pentru că nu cunosc pe aici unul din noi, fie cît de bogat, care să n-aibă daraverile sale cu statul: unii îi ţine moşiile cu arendă, alţii au diferite antreprize etc.

---

* Şedinţa din 21 ianuarie 1863.

Astfel acest proiect [2] dă privilegiul de a fi deputat în Cameră numai acelora care moştenesc de la părinţi o avere de 80 000 de galbeni, ca să nu mai aibă trebuinţe să se amestece în afacerile statului. Pe de altă parte, nu trebuie să credeţi că escluzînd pe funcţionari o să măriţi opoziţiunea. În Francia, domnilor, unde funcţionarii sînt escluşi, ştiţi care e numărul membrilor din opoziţiune? Abia şapte sau opt; pe cînd la noi, slavă Domnului, opoziţiunea e mai mare, şi văz cu plăcere funcţionari mult mai independenţi decît alţi deputaţi, cari nu sînt în funcţiune independentă, domnilor, nici se cîştigă, nici se perde prin posturile publice. Independenţa vine din bună creştere şi din inteligenţă, şi se perde prin ignoranţă şi incapacitate.

S-a zis că trebuie să asigurăm independenţa Camerei; da, dar trebuie să asigurăm şi capacitatea ei, şi pe cîtă vreme un om care n-are o avere mare părintească vrea să-şi cîştige viaţa cu o funcţiune onorabilă, să fiţi siguri că dacă nu-i va fi permis să-şi urmeze funcţiunea nu va veni pe bancele noastre. S-a[u] văzut două exemple foarte frumoase în Moldova: doi funcţionari au fost aleşi la două colegiuri şi s-au lepădat amîndoi, simţind că nu sînt destul de independenţi ca să-şi împlinească mandatul [3]. Şi eu zic că sînt posturi incompatibile, dar numai cele administrative şi cele judecătoreşti. Sînt cu toată bucuria în contra acestor posturi, dar nu pot să pui principiul în general, pentru că aş merge pînă la absolut pentru toată starea morală a ţărei.

Apoi văz că se propune ca preoţii să fie excluşi sub cuvînt că au de reprezenta[n]t pe înaltul cler, pe mitropolit şi pe episcopi, adică că preoţii se reprezentează de călugări [4]. Să-mi permită domnul Brăiloiu a-i spune că, în contra temperamentului Domniei sale, ieri a fost poet, a făcut poezii, pentru că ceea ce a zis ieri este ca cum ar fi zis ca, caprele să reprezenteze pe oi [5]. Cea dintîi plîngere a preoţilor din Moldova, cînd li s-a permis a ţine un sinod şi a-şi arăta dorinţele, a fost în contra absolutismului episcopilor, sub cari trăiesc ca nişte iloţi. Sînt o mulţime de exemple de deosebirea ce este între preoţi şi călugări, şi dacă am căuta în analele Adunărilor noastre nu vom găsi nici un călugăr, afară de mitropolitul Veniamin [6], care să fi luat în apărare pe preoţi. Din contră, pe cînd preoţii din Moldova era[u] în capul tutulor mişcărilor unioniste, episcopii comprimau aceste mişcări patriotice; aceasta a făcut-o mai cu seamă episcopul de la Roman [7]. Eu sînt în contra excluderii preoţilor de mir. Viaţa lor socială îi face cu totul independenţi de călugări şi-mi pare rău că n-au un cîmp mai larg de înaintare, ci nu pot să ajungă decît protopopi. Şi apoi, chiar dacă am esclude pe preoţi sub cuvînt că sînt reprezentaţi de înaltul cler, unde sînt aleşii providenţiei? Eu nu văz nici pe părintele mitropolit, nici pe părinţii episcopi. *(Rîsuri.)* Mă iertaţi, domnilor, nu voi să fac o satiră, voi numai să arăt că călugării niciodată n-au luat apărarea preoţilor de mir. N-am văzut decît cu ocazia legii rurale o propoziţiune a mitropolitului în favorul lor, şi aceasta tocmai după votarea legei, cînd Camera hotărîse deja soarta lor. Daţi-mi voie să vă spui un fapt care există: în Moldova am văzut cîţiva preoţi alegători foarte conştiinţioşi, şi, de cînd preoţii au început a fi aleşi prin municipalităţi, aceste corpuri sînt mai independente decît totdeauna. Astfel nu socotesc că am face bine ca să excludem pe preoţi, şi cît pentru principiul coprins în proiectul guvernului îl resping şi voi mai bine proiectul Comisiunei Centrale [8].

Supliment la M.O., 1863, nr. 23, p. 7, col. 2 — p. 8, col. 2.

NOTE

[1] Ministrul cultelor era Cristian Tell.

[2] Dăm *in extenso* textul „Proiectului de lege asupra incompatibilității (așa cum l-a înfățișat guvernul)" :

„Art. I. Sînt neeligibili ca deputați ai națiunei toți funcționarii salariați ai statului, fie de orice ramură a serviciului public, toți preoții și călugării și toți acei care ar avea contracturi de antrepriză cu statul sau judecăți izvorîte din asemenea contracte.

Art. II. Nici un deputat reprezintant al națiunei nu va putea priimi vreuna din funcțiunele salariate ale statului în timpul mandatului său.

Art. III. Sînt esceptate din această poprire funcțiunile de miniștri secretari de stat, prin urmare acești funcționari sînt eligibili.

Art. IV. Nici un deputat nu va putea încheia contract de antrepriză cu statul, nici fi tovarăș cu vreun contractual al statului.

Art. V. Orice deputat se va dovedi că este părtaș în vreun contract de antrepriză al guvernului încetează de a mai fi deputat.

Iar de delegat a numit pe domnul C. Grigorescu.

Comitetul delegaților întrunindu-se în 14 decembrie și luînd în dezbatere diversele amandamente făcute de secțiuni și proiectul de lege al guvernului au admis în toate articolele, afară de unul, la care domnul Grigorescu a propus un amandament, respins de ceilalți delegați și a căruia coprindere este :

« Amandament la art. II. Nici un deputat reprizintant al națiunei nu va putea primi vreuna din funcțiunile statului, nici vreo antrepriză a statului — precum : saline, vămi, poști, lucrări publice și dominii — în timpul mandatului său și șase luni după espirarea mandatului, fără ca cu aceasta să se considere ca demisionat și neadmis prin altă alegere în sînul Parlamentului ».

Au admis cu unanimitate următoarea redacțiune :

Proiect de lege asupra incompatibilității (adoptat de comitet)

Art. I. Mandatul de deputat este incompatibil cu funcțiunile publice salariate de stat ; sînt esceptați de la această probițiune acei ce esercitează profesiunile liberale.

Art. II. Mandatul de deputat este incompatibil cu calitatea de călugăr și de protopop, nu și cu cea de preot.

Art. III. Cînd s-ar întîmpla ca unul din miniștrii secretari de stat să nu fie deputat la intrarea sa în ministeriu, nu va fi eligibil în timpul foncțiunii sale.

Art. IV. Nici un delegat nu va fi îndrituit a fi chemat la o foncțiune salariată pînă în un an de zile de la încetarea mandatului său, provocată prin demisionare sau nealegere.

Art. V. Deputații ce vor esercita profesiunile liberale salariate de stat nu vor fi îndrituiți a primi nici o înaintare pînă la un an de zile după încetarea mandatului lor, provocată prin demisiune sau nerealegere.

Art. VI. Nici un foncționar a căruia foncțiune este declarată prin prezinta lege incompatibilă cu mandatul de deputat nu va fi îndrituit a fi ales deputat dacă nu se va fi demisionat din serviciul ce ocupa cu patru luni de zile înainte de alegere.

Art. VII. Deputatul care astăzi este foncționar va trebui să opteze în zece zile de la promulgarea legii prezente, carele neoptînd se va considera demisionat din mandatul de deputat". *Supliment la M.O.*, 1863, nr. 26, p. 7, col. 1 — p. 8, col. 2.

[3] În raportul prezentat de C. Grigorescu se spunea : „1-i. Proiectul de lege al guvernului pornea din singura ideie de a înlătura cauzele de înrîurire asupra mandatarului națiunei în esercițiul mandatului său, cauze din care unele făptuiau chiar o suferință a serviciului public. Aceasta a dictat imperios comitetului delegaților a admite în contra proiectului de lege, în marginea ce i s-a părut corespunzătoare la scopul mîntuitoriu ca deputatul să fie adevărată espresiune a opiniei politice și sociale a colegiului ce-l alege, ca reprezentanții națiunei să nu fie, cînd numele lor ies din urna electorală, obiectul unei surprinderi publice sau motivul unei bănuieli de înrîurire guvernamentală". *Ibidem*, p. 8, col. 1.

[4] În legătură cu situația preoților, în raport se arăta :

„În privirea preoților comitetul n-a găsit rațiuni care să motiveze cu îndestulare o escludere a lor de la dreptul politic cel mai înalt a[l] unui cetățean. Preoții, această parte mare, dar în condițiuni modeste a clerului nostru, difere esențialmente de clerul catolic. Această parte a clerului, prin neescluderea lui de la taina căsătoriei, este un cler cu rădăcini în popor, este un cler emin[am]ent național. De ce mare prestigiu în ochii națiunei nu s-ar încongiura lucrările acestui Parlament cînd legiuitorul națiunei ar fi servitorul sîntului altar !

Numai o biserică națională este adevăratul aliat al statului și comitetul a socotit că nimic nu e mai demn decît de a nu lipsi pe preoți de dreptul cel mai eficace în realizarea identității intereselor morale și politice". *Supliment la M.O.*, 1863, nr. 27, p. 1, col. 1.

[5] Const. Brăiloiu susținuse următoarele : „[...] Nu admit asemenea nici escepțiunea făcută în favoarea preoților, mai cu seamă că osebit de considerația că preoții trebuie să fie

legaţi de altarul bisericii ca şi ceilalţi funcţionari de funcţiunile lor. Dar noi avem în ţara noastră un ce care nu esistă în multe alte ţări, noi avem pe reprezentanţii clerului permanenţi în mijlocul nostru, reprezentanţi de drept, şi nici o altă clasă de oameni nu are reprezentanţi permanenţi şi inamovibili in sînul Adunării. Va să zică noi adăogim încă un privilegiu peste acela pe care îl are deja clasa clerului, căci acea clasă după ce-şi are reprezentanţii săi inamovibili, pe urmă venim să le dăm un prisos de privilegiu, de care nu se bucură nici o altă clasă. Sînt dar contra redacţiunii comitetului şi primesc articolul guvernului, însă cu scoaterea paragrafului al doilea, care priveşte pe aceia cari au contractat cu statul". *Ibidem*, nr. 27, p. 3, col. 2.

[6] Veniamin Costache, mitropolit al Moldovei (1803–1808, 1812–1842). Pentru amănunte vezi: N. Iorga, *Viaţa şi faptele Mitropolitului Moldovei Veniamin Costachi*, Bucureşti, 1904, 78 p.; C. Bobulescu, *Din viaţa Mitropolitului Costachi. Neamul, copilăria, tinereţea şi episcopatul* Chişinău, 1933, 162 p. +4 pl.; Protosinghelul Vasile Vasilache, *Mitropolitul Veniamin Costachi. 1768–1846*, Mînăstirea Neamţului, 1946, 328 p. O bibliografie mai vastă în: Vladimir Diculescu, *Bibliografia istorică a României. Secolul XIX. Tom. 5. Biografii*. Volum îngrijit de ..., Bucureşti, 1974, p. 294–296.

[7] Referire la locotenentul episcopiei de Roman, Nectarie Hermeziu. Cf. prima parte a acestui volum, p. 34, notele 1 şi 3.

[8] În legătură cu aceste probleme vezi şi şedinţa Adunării din 13 februarie 1862. *Supliment la Monitorul*, 1862, nr. 33, p. 6–7 şi urm. şi nr. 37, p. 1, şi din 20 februarie 1862, *ibidem*, nr. 33, p. 7.

*Intervenţie în care răspunde lui Constantin Creţulescu susţinînd că proiectul de lege referitor la organizarea armatei este mai important decît cel referitor la vitele de pripas **

Domnilor, ştiu că în şedinţa trecută biroul a înfăţişat o serie de proiecte de lege, ca şi astăzi, şi ştiu că Adunarea a dat un vot după care s-a zis că biroul împreună cu ministeriul să reguleze urgenţa acelor proiecte, adică să hotărască cari sînt cele dintîi ce merită de a fi luate în dezbatere mai nainte. Acesta e votul Adunării, la care am participat şi eu, şi prin urmare potrivit votului aceluia am crezut că sînt în drept a zice că organizarea armatei e mult mai urginte decît legea pentru vitele de pripas. Socotesc, domnilor, că zicînd acest cuvînt n-am făcut alt nimic decît a mă servi de dreptul meu de deputat şi prin urmare domnul C. Creţulescu[1] să-mi dea voie a nu primi nicidecum cuvîntul de defăimare, pentru că eu n-am obiceiul de a defăima, ci de a critica, şi de aceea socoteam cînd am zis că trebuie să dăm preferinţă acelor proiecte, socoteam, zic, că sînt în dreptul meu, fără ca să-mi atrag acea furtună, la care şi domnul Lahovari a venit a mai adăogi cîteva vînturi[2]. Eu îl rog să fie bine încredinţat că nu dispreţuiesc pe nimini, fie chiar vitele, dar crez că cu atît mai mult înainte de a se hotărî o lege pentru vitele furate trebuie să hotărîm una pentru cei ce au să prinză pe furi.

Supliment la M.O., 1863, nr. 33, p. 7, col. 1.

* Şedinţa din 28 ianuarie 1863.

NOTE

[1] Textul lui Constantin Creţulescu era următorul:

„Domnilor, s-a făcut o defăimare biroului sub cuvînt că a dat precădere unor legiuiri mai puţin importante decît altele.

La aceasta, domnilor, răspunsul nostru e cum că lista care am făcut-o noi n-a fost nicidecum definitivă, ci a fost numai o listă asupra căria Adunarea avea să delibereze şi s-o modifice; al doilea, biroul nu a făcut-o singur, ci in înţelegere cu ministerul şi cu chipul acesta s-a făcut acea ordine care s-a defăimat.

Totdodată am fost preocupați și de alte considerațiuni. Totdauna am dat precăderea unei legiuiri care cere mai puțină discuțiune și care ar fi trecut mai curînd prin secțiuni.

Iată, domnilor, pentru ce s-a făcut ceea listă defăimată de domnu[l] Kogălniceanu și de domnu[l] Brătianu.

Domnu[l] I. Brătianu: Nu, nu de mine !" *Ibidem*, p. 4, col. 2.

[2] Textul lui N. Lahovari era următorul : „Am să zic prea puține cuvinte. Am văzut că s-a vorbit cu dispreț de proiectul de lege pentru vitele de pripas. Aceasta e o lege dintre cele mai însemnate pentru că privește o măsură luată in privința hoților care se fac cu vitele țăranilor, aceasta e o preîntîmpinare la acele hoții care trebuie regulate cît mai curînd. Prin urmare, crez că e tot atît de importantă ca și celelalte proiecte de lege". *Ibidem*, p. 4, col. 2 ; p. 5, col. 1.

Intervenție în care cere suprimarea „Foaiei publicațiunilor oficiale" din Moldova, ca „un vestigiu de separatism" *

Eu am cerut suprimarea acestei foi de dincolo de Milcov, fiindcă ea era un vestigiu de separatism și da loc la o mulțime de neînțelegeri. Se știe că o lege nu e îndatoritoare decît din momentul ce apare în ziarul oficial. Fiind două ziare oficiale, se întîmplă că legile se publică într-o zi în „Monitorul" din București [1] și în altă zi în foaia din Iași [2]. Altă dată aceste legi nu se publica în Iași decît peste o lună, alte dăți o lege ori se publica aci și acolo nu. Din aceasta rezultă o mare confuziune în interesele cetățenilor.

Trebuie dar să esiste un singur „Monitor" al României, însă o dată ce desființăm foaia din Iași trebuie s-o gîndim ca să punem ceva în locul ei în privința intereselor locale. „Monitorul" ce iese azi în București este tot „Monitorul" Țărei Românești și nu „Monitorul" României întregi, căci dacă el publică legile și măsurele generali, dar publică totodată dispozițiunile administrative și judecătorești numai pînă la Milcov, cînd celelalte de dincolo se publică în Iași. Noi cari sîntem aci în București cetim „Monitorul", și lucrările autorităților de dincolo de Milcov trebuie să le căutăm aiure. Trebuie dar să avem un adevărat „Monitor" al României, care să publice numai legile și dispozițiunile generale ale guvernului ; iar pentru celelalte publicațiuni de interes local să înființăm foi locale sau făcute de guvern, sau date prin concesiune, un ziar particular precum se face în Francia. „Monitorul", care nu trebuie să cuprindă decît dispozițiuni ce au un caracteriu general, să se trimită la toate comunele și orașele, iar publicațiunile de interes local să iasă în foi speciale, răspîndite numai în resortul lor local, și fiindcă urmează a se institui patru curți de apel, pe lîngă fiecare din acestea poate fi cîte o foaie locală care să publice dispozițiunile administrative și judecătorești din coprinsul juridicțiunii acelei curți. Dacă nu vom face aceasta, vom întîmpina mari greutăți și totodată vor urma a plăti în zadar din casa statului cîte 50 000 lei pentru foaia din Iași. În „Monitor" ar fi cu greu a se publica și măsurile de interes local de peste Milcov, bunăoară publicarea arendării unei moșii sau vînzarea ei în termen de 40 de zile nu ar fi nimerite de a se publica în „Monitoriul" din București. Mai văz apoi o altă cheltuială zadarnică. Văz că iese pe lîngă minister o foaie de agricultură subvenționată de guvern, care, după ce publică pe fața întîi cîteva mici articole de agricultură, nu face apoi decît a pune pe celelalte pagini lungi serii de publicaţiuni pentru vite de pripas de dincoace de Milcov. Această foaie iese însă în 5000 esemplare; ea se plăteşte şi de comunele de dincolo de Milcov, fără ca ele să aibă vreun interes de a cunoaşte vitele de pripas din cutare sau cutare district de dincoace de Milcov. Propun dar reforma „Monitorului" şi înfiinţarea a patru foi locali, care să se întreţină prin singurele taxe de inserare, plătite de părţile interesate. În Moldova asemene publicaţiuni se plătesc de părţile interesate, şi aceasta constituie un capital îndestulător pentru întreţinerea unei asemine foi. Eu cunosc tipografi cari ar fi bucuroşi să ia asupră-le o asemine publicare. Astfel „Monitoriul" să se rădice la importanţa unei adevărate foi oficiale publicînd numai legile şi dispoziţiunile generali, iar nu şi publicaţiuni locale şi novele streine care au apărut în alte ziare cu trei ani în urmă [3].

---

* Ședința din 1 februarie 1863.

Supliment la M.O., 1863, nr. 35, p. 7, col. 2 — p. 8, col. 1.

NOTE

[1] *Monitorul oficial al Ţării Româneşti*. Bucureşti, 29 ianuarie 1859 —. Anul 21 lei. Tip. Colegiului Sf. Sava. Pentru amănunte vezi: Nerva Hodoş şi Al. Sadi Ionescu, *Publicaţiunile periodice româneşti...*, p. 434—435.

[2] *Monitorul oficial al Moldovii*. Principatele Unite Moldova şi Valahia. Iassii, 23 oct. 1858 — 28 februarie 1863. 2 pe săpt. Anul 60 lei, nr. 20 parale. Editor T. Codrescu. Tip. Buciumul romanu. T. Codrescu şi D. Gusti. Pentru amănunte vezi: Nerva Hodoş şi Al. Sadi Ionescu, *op. cit.*, p. 433—434.

[3] În final a rămas să îndeplinească rolul preconizat de Kogălniceanu *Monitorul oficial*. Vezi şi intervenţia următoare.

Amendament şi intervenţie pentru decretarea „Monitorului României" ca singurul organ de publicare a legilor şi regulamentelor *

Vă asigur ca om practic că aceasta se poate pune în lucrare pînă în 15 zile. Iată amendamentul ce fac:

„Propui ca «Monitorul României» să fie singurul organ care, în privinţa publicaţiunei legilor şi reglementelor generale, să fie îndatoritor pentru toată ţara; iar în privirea publicărilor administrative şi judecătoreşti de interes local, să se fixeze pe lîngă fiecare curte de apel cîte un ziar local, care va publica toate aceste acte din coprinsul jurisdicţiunii curţei şi drept acoperirea cheltuielelor să tragă în folosul său taxa de inserare de la interesaţi".

Vedeţi că cestiunea este foarte simplă, domnul ministru n-are decît a espedia o depeşe a mea la Iaşi şi eu singur îi voi găsi îndată un ziarist sau un tipograf ca să se însărcineze cu toate publicaţiunile administrative şi judecătoreşti. Vă încredinţez că într-o săptămînă foaia va fi organizată. Aceasta se poate face şi în Bucureşti dacă s-ar adresa la tipografi.

Domnul ministru primar [1]: Credeţi că s-ar face o mare zăpăcire prin supresiunea acestei foi. Noi vom lua ca o dorinţă propunerea domnului Kogălniceanu şi ne vom sili a regula cestiunea, dar pînă atunce trebuie ca să menţineţi cifra.

Eu nu pot esprima numai o dorinţă şi voi vota pentru desfiinţarea acelui serviciu. Am corespuns cu însuşi unul din tipografii din Iaşi şi pînă în 15 zile se poate organiza o asemine foaie. Dați-mi-o mie și pînă în opt zile voi înființa-o, și vă voi fi recunoscător, căci voi cîștiga.

---

* Şedinţa din 1 februarie 1863.

Biuroul observă domnului Kogălniceanu că amendamentul său are formă de propunere și că comisiunea cere numai desființarea serviciului.

Cestiunea s-a discutat în sînul comisiunii. Chiar domnul ministru era de față cînd am arătat necuviința întreținerii foii din Iași cu speze de la stat. Fac apel la domnul raportor ca să declare dacă nu s-a urmat astfel.

P. Cazimir *susține propunerea lui M. Kogălniceau.*
G. Ghica *întreabă dacă venitul „Foaiei publicațiunilor oficiale" „se întrebuințează pentru susținerea ei sau în alte scopuri?" I se răspunde că veniturile sînt consacrate numai foii.*

Domnilor, mai e și un caz politic, pe care voiam a-l trece cu vederea, însă fiindcă mă siliți îl voi spune. În Iași în capul foaiei e un șef de biurou român[2] și unu[l] francez; nu e însă nimeni care să-i controleze. Din aceasta rezultă, domnilor, că foaia publică vrute și nevrute, așa că s-a văzut în zilele trecute, sub rubrica prefecturei județului Iași, care-și are juridicțiunea sa numai în acel ținut, s-a văzut, zic, de această prefectură publicîndu-se în toată țara o mijlocire a agenției austriace de a se face cunoscut o recrutațiune pentru armata austriacă făcută pe pămîntul românesc. Domnul ministru de aci nu știa nimic de toate acestea, pînă ce s-a înștiințat de către prefectul de poliție de acolo, și așa a fost nevoit de a da ordini să se dispublice. Însă publicațiunea era făcută. De aceea cer ca foaia din Iași să fie numai pentru publicațiunile ce interesează pe locuitorii de acolo și să nu aibă caracterul „Monitorului". Asemenea cer a se reforma foaia ce iese aici sub numele de „Monitorul comunelor"[3], care se împarte în toată țara, și ce coprinde el? Cîte cinci pagine în șir de publicațiuni numai pentru vitele de pripas. Și ce mă interesă pe mine vitele de pripas de la Craiova? Asemine cer reforma „Monitorului oficial" din București; în el văd astăzi publicîndu-se, de esemplu, de un tribunal precum acel de Argeș ivirea tuturor creditorilor a unui oarecine; și ce mă interesă pe mine, cetățean din Iași, această publicare? În toate țările, domnilor, e un singur „Monitor" ce publică toate măsurele obștești, așa să fie și la noi. Iar pe lîngă curțile de apel se află cîte o foaie ce inseră publicațiuni judecătorești, și altele de interes local și care publicațiuni se dau la un ziar particular, pe care le primește cu multă bucurie ca unele ce-i dau un mai mare credit; și, dacă vă îndoiți că aceasta nu s-ar putea face și la noi, eu vă declar că de astăzi iau pe răspunderea mea foile de peste Milcov și pînă în 8 zile mă oblig a face tot ce vă spun, fără a vătăma cîtuși de puțin interesele cetățenilor de acolo și fără a avea trebuință de subvențiunea statului și de redactor plătit de stat. Prin urmare de ce să cheltuim banii fără nici o necesitate[4]?

Supliment la M.O., 1863, nr. 36, p. 1, col. 1 — p. 3, col. 1.

N O T E

[1] Prim-ministru era Nicolae Crețulescu.

[2] „De la 29 iulie 1860 șeful biroului Monitorului: A. Obregia și de la 14 martie 1861: A. Baronzi". Nerva Hodoș și Al. Sadi Ionescu, *op. cit.*, p. 443.

[3] Catalogul lui Nerva Hodoș nu menționează existența unui atare periodic în epoca respectivă.

[4] Amendamentul a fost admis. Vezi și intervenția precedentă.

Intervenție în care susține înființarea unui ziar de propagandă românească pentru străinătate intitulat „La Roumanie" *

Domnilor, în budgetul acesta văz că se cere 60 000 lei, și apoi 260 000 lei [1]. Mai întîi, domnilor, declar că ieri n-am fost la comisiune și nici n-am putut ști nimic despre noua reducțiune ; am fost și eu pentru împuținarea cifrei, numai în privința economiei ; iar cînd e vorba de trebuința ce are țara noastră de sprijin în streinătate prin presa străină, niciodată, domnilor, nu voi sprijini o asemine teorie de economie, căci vedem pe Rusia că are „Nordul", pe Grecia „La Grèce" etc., cari fac mari sacrifice ca să-și aibă jurnale în străinătate ; nu sînt pentru subvenționarea ziarelor străine, anonime ; dară socotesc că noi mai mult decît oricare altă națiune, noi cari acum venim pe orizontele politicei trebuie să avem o presă a noastră, care să ridice vocea în favoarea noastră ; și de aceea eu sînt pentru o cifră cît se poate de mare ca să putem și noi avea în streinătate ziarul nostru, care să se numească „La Roumanie".

Iacă, domnilor, pentru ce dezaprobez întrebuințarea ce s-a făcut cu banii noștri într-un mod culpos, pentru că trebuie să avem și noi ziarul nostru, care să apere pozițiunea și drepturile țărei ; o zic aceasta mai mult pentru că s-a zis că guvernul a făcut o întrebuințare rea cu banii aceștia, și am citit un articlu în ziarul „Europa", o corespondință care pentru mine mai bine decît să o su[b]semnez mi-aș fi tăiat mîna îndată ; căci în acel articlu se lăuda epoca cea tristă pentru noi a regimului fanarioților și a Brîncoveanului.

Supliment la M.O., 1863, nr. 37, p. 2, col. 1.

* Ședința din 1 februarie 1863.

N O T E

[1] Iată textul din raportul guvernului : „Domnilor, capitolul 5, *Cheltuiele și îndemnizări, de drum, precum și porturi de scrisori*, ce conține cifra de 60 000 lei, precum și capitolul 6, *Cheltuieli diplomatice și de presă*, cu cifra de 200 000 lei după proiectul guvernului, care împreună fac 260 000 lei, comisiunea au redus această sumă la cercetarea cea dintîi făcută budgetului la cifra de 120 000 lei ; ieri însă la facerea bilanțului general, revenind asupra acestor capitole, au redus cifra la 80 000 lei, adică au mai redus încă 40 000 lei". *Ibidem*, p. 1, col. 1.

Intervenție în care susține subvenționarea convenabilă a agentului român la Constantinopol *

Nu voi, domnilor, a face cestiune de persoane, și cu atît mai puțin nu voi aceasta, pentru că domnul Negri [1] e unul din amicii mei, pe care îi venerez și îi iubesc. Las dar la o parte persoana domnului Negri și vorbesc numai de agentul nostru la Constantinopole, de agentul X. Agentul nostru de la Constantinopole e singurul care poate vorbi Porții și Europei prin note oficiale. România în concertul european nu poate vorbi decît prin agentul ei [de] la Constantinopole, ceilalți nefiind decît niște agenți oficioși ai domnitorului. Eu nu pot admite teoria că trebuie să asimilăm pe agentul nostru de la Constantinopole cu ai celorlalte state de mijloc, precum Bavaria, Wurtembergul etc., pentru că toate interesele noastre esterioare să tratează în Constantinopole, pe cînd celelalte state n-au acolo decît interese comerciali; prin urmare agenția noastră din Constantinopole rezumă toată reprezentațiunea noastră esterioară oficială. Nu uitați, domnilor, că această agenție, în Constantinopole, reprezintă în fața numeroșilor români de acolo patria absentă, nu uitați pe lîngă aceasta și alte împregiurări.

---

* Ședința din 4 februarie 1863.

Agentul nostru din Constantinopole se află într-un oraș pe care însuși sultanul l-a declarat un oraș de rușfeturi și bacșișuri, și însuși sultanul a oprit de a se mai da plocoane, ba chiar nici buchete de flori. În adevăr buchete nu se mai dau, dar ceva mai sunător se priimește, și cine a fost în Constantinopole știe cît îl ține bacșișurile. În budgetul statelor streine e o cifră hotărîtă pentru bacșișuri și să nu calculați astă țifră după a Vienei sau a Parisului. Apoi agenția noastră are și alte cheltuieli mari; sînt români cari merg în Palestina, alții cari se întorc din Egipet și cărora li se întîmplă a nu li se ajunge banii pe drum. Aceștia se prezentă la agent și el trebuie să-i ajute. Apoi masa, casa agentului trebuie să fie deschisă oricui. La acestea se adaogă, domnilor, luxul, fastul, care e o necesitate pentru un agent în capitala Imperiului otoman. Să cercetăm acum cu ce lux trăiește agentul Serbiei din Constantinopole. El merge în caic cu 16 vîslași. Dacă noi nu facem așa e că banii nu ajung; nu fiți însă prea mult parcimonioși, fiindcă agentul din Constantinopole reprezintă în fața streinilor România, patria noastră, și noi trebuie să fim interesați ca ea să fie reprezentată cu demnitate.

Principele D. Ghica *arată că trebuie făcute economii; agenția de la Constantinopol e subvenționată de două și trei ori mai mult decît cele ale Bavariei și Würtembergului. În același spirit vorbesc* C. Brăiloiu *și* I. Brătianu. Manolache Costache *îl sprijină pe Kogălniceanu. Consideră că agentul țării la Constantinopol se cuvine a fi însoțit măcar de fastul agenților regulamentari.*

Știți, domnilor, că în cestiuni de cifre nu trebuie să discute cineva cu pasiune, și dacă este ceva fără pasiune este omul cu peri albi; ei bine, ați auzit pe domnul Arsachi că a apărat ceea ce apăr eu, a zis că aci nu trebuie să facem cestiune de cifre, ci cestiune de demnitate națională [2].

Pentru comparațiunea ce s-a făcut cu Bavaria și alte state mici, răspund cu cuvintele domnului Iepureanu: Bavaria și Viurtembergul nu au decît niște afaceri comerciale, pe cînd agentul nostru reprezentează niște interese mult mai mari, reprezentează gurele Dunării, reprezentează dezvoltarea intereselor țării, reprezentează desființarea puterii consulare, și aceste lucruri nu le reprezentează agentul Bavariei. Apoi sînt zece mii de români la Constantinopole și în toată întinderea Turciei, pe cînd Bavaria ce supuși are? Oare vreo cinci cizmari și vreo zece berari [3]. Apoi agentu[l] nostru e factor de scrisori și pe fiecare zi scoate o mulțime de note pe care le trimite în toate părțile, cînd la miniștrii din Constantinopole, cînd la sultan, cînd la ambasadorii puterilor streine.

Domnul Brătianu a lărgit cestiunea, a pus-o pe tărîmul cel mare al reprezentațiunii naționale zicînd că trebuie să avem reprezentanți și la Paris și la Viena și la Turin [4]. Cînd va veni cestia pentru înființarea de agenții, sînt cu totul de opinia Domniei lui; cestia e azi că nu trebuie să facem din cestie de cifră o cestie politică, nu trebuie să dărîmăm prestigiul singurului nostru reprezentant în streinătate. Acum, că vom agiunge a avea agenți oficiali și în celelalte state, asta va fi atunci cînd vom putea înfăţişa Europei un stat ale cărui drepturi nu figurează numai pe hîrtie, ci şi în vîrful baionetelor. Dar pînă acuma singurul nostru agent recunoscut este cel de la Constantinopole, pentru că avem şi un agent la Paris, dar vi s-a spus că nu dă paşapoarte româneşti, şi prin urmare nu e oficial; cînd va putea da paşapoarte româneşti, îmi voi retrage bucuros cuvintele şi voi zice că avem agent la Paris; dar acum nu avem; aceasta este trist, dar e adevărat [5].

Supliment la M.O., 1863, nr. 38, p. 6, col. 1 — p. 7, col. 2 — p. 8, col. 1.

NOTE

[1] C. Negri era agentul României la Constantinopol.

[2] Textul lui Apostol Arsachi: „Cînd în şedinţa trecută a fost vorba de jurnalele din străinătate ca să ne susţie, s-a dezvoltat îndestul că ele nu se poate cumpăra; cu atît mai mult cînd este vorba de cestiuni diplomatice. Pentru agentul nostru de la Constantinopole care este pus între cei de întîia treaptă, trebuie date bune mijloace spre a putea avea după trebuinţă casa deschisă la toţi românii din străinătate, şi de altă parte trebuie să aveţi în vedere şi cheltuielele ce are cineva spre a se prezinta la demnitarii din Constantinopole. Ambasadorul Austriei are 2000 florini leafă şi 11 000 cheltuieli de reprezentaţiune· Cu cît mai mult dar trebuie să aibă agentul nostru din Constantinopole, care ne reprezintă oficial în toată Europa”. *Ibidem*, p. 5, col. 2.

[3] Manolache Costache, între altele, a susţinut:

„[...] S-a pus cestiunea şi sub un alt punct de vedere, s-a făcut comparaţie cu Bavaria, Elveţia etc. Răspund domnului Brătianu că diplomaţia nu s-a familiarizat atîta cu simplicitatea republicană, încît să permită agenţilor noştri să meargă cu opinci pe acolo; mai lesne permite aceasta ambasadorilor care pe lîngă simplitate au şi puterea.

Îmi pare rău că s-a pus o comparaţie aşa de nepotrivită între noi şi Bavaria înaintea Turciei. Agentul Bavariei nu are decît nişte relaţii comerciale, de vreme ce al nostru are mai mare însemnătate: apără drepturile noastre politice [...]”. *Ibidem*, nr. 38, p. 7, col. 2.

[4] Dăm textul lui Ion Brătianu la care se referă Kogălniceanu: „[...] La nici o curte nu veţi găsi că ambasadorul Statelor Unite sau al Elveţiei este tratat cu mai puţină conveninţă decît un altul care ar întreţine luxul cel mai splendid.

Noi, domnilor, şi pentru aceasta mă raport însuşi la domnul Kogălniceanu, care a zis că noi trebuie să cheltuim mai mult decît alte staturi, fiindcă singurul agent care ne reprezintă oficial în toată Europa e cel de la Constantinopole, dar îmi pare foarte rău că ceilalţi agenţi nu au izbutit să se facă a fi primiţi oficial pe lîngă alte puteri. Cred că cestiunea română are destulă însemnătate în Europa ca guvernul să fi căutat a ne înfiinţa ca să punem reprezentanţii oficiale pe lîngă puterile cele mari, şi mai cu seamă la Paris, Londra şi Turin. Aceasta, domnilor, ne foloseşte mai mult decît luxul şi fastul pentru un singur agent”. *Ibidem*, p. 7, col. 1.

[5] Pentru agenţia din Constantinopol vezi: *Reprezentanţele diplomatice ale României*, vol. I, Bucureşti, 1867, capitolul: Înfiinţarea reprezentanţelor diplomatice ale României la Constantinopol (G. G. Florescu), p. 63—101. Agenţia s-a înfiinţat la finele anului 1859 şi primul agent a fost Costache Negri.

Intervenţie în care cere delimitarea hotarelor României atît pe Dunăre, cît şi spre Austro-Ungaria *

Domnilor, domnul Costaforu a zis că cu ocaziunea bugetelor nu se poate discuta cestiuni ce nu se cuprind în buget şi nu se poate aloca sume ce nu se cer de guvern [1]. Eu am o opiniune contrarie şi să mă ierte Domnia lui a-i spune că cu ocaziunea bugetelor se pot discuta toate cestiunile privitoare la folosul ţărei, se pot aloca orice sume sînt de trebuinţă pentru cestiuni cari n-ar fi în buget.

---

* **Şedinţa din 4 februarie 1863.**

O zic aceasta mai mult pentru că am venit la cestiunea delimitări hotarelor noastre — o cestiune foarte delicată. Această cestiune se împarte în trei : întîi sînt insulele dunărene pînă la Prut, pentru cari, după cum s-a zis foarte adevărat, cu banii cheltuiţi cu comisiunea riverană s-ar fi putut cumpăra aceste insule. Al doilea vin insulele de la gura Prutului pînă la Chilia, o cestiune pendentă de la cedarea Besarabiei, şi după cît ştiu pentru regularea acestei cestiuni s-a rînduit o comisiune care şi-ar fi terminat lucrarea. Nu ştiu însă ce a hotărît şi de aceea am zis că-mi rezerv dreptul să întreb ce s-a făcut cu hotarul Besarabiei pînă la Marea Neagră. Al treilea, delimitarea hotarului despre Austria. Aici, domnilor, trebuie să ne gîndim, căci ştiţi ce hotar e despre Orşova? Esista numai după stăpînire şi se întîmpla adese să fie călcat cînd de o parte, cînd de alta, dar mai totdeauna în paguba noastră. Au fost numite mai multe comisiuni ca să reguleze acel hotar şi de la Regulament [2] şi pînă acuma nu s-a putut isprăvi încă nimic. Unul dintre comisarii aceia se află în mijlocul nostru, e domnul P. Roset Bălănescu. Mai repet, domnilor, că e mare nevoie să delimităm otarul despre această parte şi de aceea să însemnăm o cifră pentru comisiunea aceea, ca să caute să delimite hotarul despre Austria. Aceasta e o cestiune foarte mare; despre Rosia avem tras otar, iar de partea aceasta nu e nimică. De aceea fac următoarea propunere : „Să se înscrie în budget 20 000 lei cheltuială pentru lucrarea comisiunii de delimitaţie a hotarelor României despre statele Austriei" [3].

Supliment la M.O., 1863, nr. 39, p. 2, col. 1—2.

NOTE

[1] G. Costaforu a avut următoarea intervenţie : „Din toate acestea eu nu văd decît o pierdere a capitalului celui mai preţios, o pierdere de timp, pentru că nu văd cum într-un mod regulat se poate respinge o cifră cerută şi să votăm o alta necunoscută, necercetată şi nedezbătută. Să suprimăm pe comisariul dunărean, o înţeleg, dar nu să mergem cu dezbaterile pe la Marea Neagră, să căutăm insule şi să intrăm în materii străine. Cînd guvernul va veni să pună această cestiune, atunci o vom dezbate cu cunoştinţa de cauză, căci eu nu ştiu astăzi de e destul 20 sau 30 000 lei. Pînă atunci nu văd cum ştergem o cifră şi o înlocuim cu alta. Sînt de părere şi propun un subtamendament, de a se desfiinţa acea cifră, fără însă a se înlocui cu o alta necunoscută şi nedezbătută". *Ibidem*, p. 1, col. 2 — p. 2, col. 1.

[2] Regulamentul organic.

[3] Propunerea a fost adoptată. *Ibidem*, p. 2, col. 2.

Intervenţie în care susţine înfiinţarea de agenţii diplomatice la Viena, Petersburg şi Belgrad *

Principele D. Ghica a zis că ambasada otomană de la Paris reprezintă pe Turcia şi la Brussele [1] ; nimic mai just căci în 12 ore se poate duce cineva din Paris la Brussele, dar, dacă acel ambasador ar fi însărcinat a o reprezenta şi la Madrid şi la Berlin, reprezentaţiunea ar deveni iluzorie. Iată pentru ce am zis că agentele de la Paris nu poate fi şi la Turin, pentru că el este deja acreditat la Londra. Cît se atinge ca să avem reprezentaţi şi la celelalte puteri, asta o doresc şi eu; şi pentru mine am deplină convingere că nu vom găsi nici o greutate ca ei să fie recunoscuţi în un mod oficios. Mi-aduc aminte că în timpul reglementar domnii chiar de pe atunci aveau agenţi în străinătate, şi pe cînd eram secretariu lui Michail Sturdza el avea de agente la Viena pe baronul de Philipsborn.

---

* Şedinţa din 4 februarie 1863.

Este de o mare importanță ca să avem agenți la Viena și la Petersburg, căci sînt parte din vechea Moldovă anexate Austriei și Rusiei unde românii de dincolo de Milcov au proprietate. Nu știu pentru ce azi am avea mai puține drepturi decît în timpul reglementariu și ni s-ar contesta dreptul de a avea agenți cel puțin într-un mod oficios. Dar pentru aceasta trebuie fonduri, și dacă nu vreți să dați pentru toate deodată dați guvernului facultatea ca să trămită la timp oportun agenți în analogie cu misiunile celelalte ce le aveam pînă acum. Dar este un stat care va avea de plăcere a recunoaște agentele noastre de oficiale, acesta este Serbia. Ea are o agenție aici, și nu știu pentru ce nu am avea și noi o agenție la Belgrad [2]. Cînd propun aceasta nu numai esprim o dorință, ci crez că este o îndatorire pentru noi.

Deputatul Văsescu cere înființarea unei agenții române la Torino. *I. Brătianu* susține ca în buget să se treacă cuvintele „agent oficial", iar nu „agent oficios".

Spre a veni în înțelegere cu domnul Brătianu și a nu face numirea lor dependentă de recunoașterea oficială a puterilor, care poate deocamdată nu le vor atribui acest titlu, propun ca „guvernul să înainteze mijlocirile cuvenite pentru agrearea de agenți români la Viena, Berlin și Petersburg, și dar pentru aceasta va întrebuința suma de 5 000 galbeni. Asemenea să se pună la dispozițiunea guvernului și să se înscrie în budget cifra de una mie două sute galbeni pentru agenția română în Serbia" [3].

Supliment la M.O., 1863, nr. 39, p. 4, col. 2 — p. 5, col. 1.

N O T E

[1] Principele D. Ghica arătase : „[. . .] Aveam cunoștință că unele din puteri aderă să fim reprezentați, precum de exemplu avem pe agentele nostru de la Paris. Credeți că am simțit mare bucurie acum cinci luni cînd am văzut că el ne scutește de a merge cu pașapoartele la ambasada otomană, și cu viza sa am putut urma călătoria înainte. Acest drept căpătat este pentru mine un ce destul de scump și de aceea am arătat în comisiune dorința ce avem ca să ne punem în contact cu toate guvernele străine. Noi datorim tot aceeași deferință către toate puterile, și dacă am încuviințat părerea comisiunii este ca treptat să putem ajunge a avea la toate curțile garante cîte un reprezentante, și s-a arătat că deocamdată s-ar putea ca cel de la Paris să ne reprezinte și la Turin. Aceasta nu mi s-a părut ceva foarte anevoios, căci vedem pe ambasadorul Greciei de la Viena că o reprezintă și pe lîngă celelalt curți ale Germaniei, ambasada otomană de la Paris reprezentă pe Poartă și în Belgia. Comisiunea a arătat dorința ca să întindem cît se poate reprezentațiunea noastră afară [. . .]". *Ibidem*, p. 4, col. 1.

[2] În legătură cu aceste agenții precizăm următoarele :

Agenția de la Torino nu s-a înființat. De abia în anul 1873 se va înființa o agenție la Roma și primul agent a fost P. P. Carp. Cf. *Reprezentanțele diplomatice*. . ., p. 256—283 (Dan Berindei). Agenția de la Paris a fost prima agenție înființată în timpul domniei lui Al. I. Cuza și primul agent a fost Ion Alecsandri (*ibidem*, p. 102—133 (Dan Berindei)). Agenția de la Viena s-a înființat la 24.XII.1868 și primul agent a fost Ludovic Steege (*ibidem*, p. 155—186 (V. Netea)). Agenția de la Belgrad s-a înființat în 1863. Primul agent a fost T. Callimachi (*ibidem*, p. 134—154 (G. G. Florescu)). Tot în această lucrare vezi și bibliografia pentru fiecare agenție.

[3] Propunerea lui M. K. a fost adoptată. *Ibidem*, p. 7, col. 2.

„Cuvînt în contra adresei rostit în ședința Adunării Generale a României din 9 februarie 1863" *

Domnilor, încep mai întîi prin a vă face profesiunea mea de credință ; socot că acesta e chipul cel mai bun de a ne așeza bine, și eu ca cel ce am onoare a vă vorbi, și dumneavoastră cari sînteți chemați de-a mă asculta şi a judeca. Domnilor, sînt pentru guvernul constituţional reprezentativ în toată puterea cuvîntului.

---

* Ședința din 9 februarie 1863.

Recunosc că această Adunare e înzestrată cu toate drepturile care le are orice Cameră în Europa, recunosc că ea are dreptul de control asupra tutulor actelor guvernului, recunosc că chipul cel mai bun de-a ocîrmui o ţară nu e de-a tăgădui Adunărei drepturile sale, ci e din contra, a i le recunoaşte. Această profesiune de credinţă care vă fac am apărat-o în toată viaţa mea, şi ca particular, şi ca ziarist, şi ca ministru. Îmi pare rău că prinţul Sturdza nu e aci, ca să vie şi Domnia lui să mărturisească pentru mine cum am fost ministru, şi fiindcă Domnia sa nu e aci daţi-mi voie, domnilor, să vă citesc numai două cuvinte de-ale lui. Iată ce zicea în Camera Moldovei în 15 februarie 1861 :

„Vă aduceţi aminte, domnilor, cîte greutăţi întîmpina guvernul după retragerea ministeriului domnului M. Costachi pentru a putea compune un nou ministeriu, greutăţi despre care au vorbit chiar şi ziarele ? Domnul Kogălniceanu priimind ministeriul, prin aceasta a făcut un adevărat serviciu guvernului ; prin aceasta a reînălţat prestigiul puterei esecutive, care, în acele momente, îi lipsea. Pe lîngă aceasta mai are un merit ministeriul trecut, acela că, cu intrarea domnului Kogălniceanu, s-au reintegrat în toată greutatea sa autoritatea puterei legiuitoare. Ministeriul acela au fost de la intrarea sa un adevărat ministeriu constituţional, care a respectat prerogativele marilor corpuri legiuitoare, care nu s-a pus în conflict nici cu Comisiunea Centrală, nici cu Adunarea. Domnul Kogălniceanu este acela carele, ca preşedinte al consiliului, a susţinut că unul din marele principie liberale şi parlamentare este de a însoţi puterea legislativă cu acea esecutivă, de a lua învoirea Adunărei pentru toate otărîrile importante ale guvernului. Adeseori urmează nemulţumiri chiar pentru aplicarea cu stricteţă a legilor. Oamenii nu sînt toţi filozofi, cînd îi doare. Sînt mulţi cari ţipă şi sînt nemulţămiţi tocmai pentru că li s-a aplicat legea. Aşadar, să ţinem seamă ministeriului că a avut curagiul a aplica legile fără osebire.

Eu, domnilor, întru aceasta constatez un progres netăgăduit, pentru care trebuie să arătăm acelui ministeriu mulţămirea noastră, iar nu nemulţămire. Aşadar, să-i ţinem seamă de acest pas, spre aplicarea celui mai mare principiu de dreptate : Egalitatea înaintea legei.

Nu ştiu dacă puţina moderaţiune nu a contribuit ca să aibă curagiul de a aplica legea fără cruţare, fără hatîr, fără deosebire de clasă ? Constatez însă că acesta este un adevărat progres pe calea egalităţei înaintea legei. Acuma, oricum ar vroi să critice cineva aseminea acte, ele merită aprobarea noastră.

Noi punem foarte sus acest mare rezultat[1]” !

Domnilor, 23 ani ai vieţei mele am fost în luptă, apărînd libertatea ; nu acum cînd sînt în vîrstă coaptă voi voí să-mi adăpostesc capul la bătrîneţe la umbra despotismului ! În privinţa ministeriului, domnilor, recunosc domnitorului dreptul de-a chema la cîrma statului pe orice cetăţean se bucură de întrebuinţarea drepturilor civile şi politice ; tronul în aceasta are toată libertatea, libertate necontestată în nici o ţară.

În Englitera se zice că tronul alege obişnuit miniştrii săi din Adunare, nu ca îndatorire, dar prin prudenţă. Însă o dată ce domnul a ales miniştrii, aceştia sînt datori a-şi atrage încrederea Camerei. Domnitorul îi controlează prin majoritatea Camerei. Un minister, domnilor, care nu se adoptează de majoritatea Camerei nu poate funcţiona, şi aci, domnilor, rămîne la dreptul şi inteliginţa capului statului să vază, să cumpănească între consiliarii săi şi între Cameră, şi, cînd vede că Camera tot persistă a nu onora cu încrederea sa pe minister, atunci ori trebuie a face apel la ţară prin dizolvarea Adunărei, ori ministerul este dator să se retragă. Dar atunci, după drept, vine şi o datorie pentru Cameră : adică, cînd acei miniştri se retrag, majoritatea care i-a combătut de îndată trebuie să-i înlocuiască.

Nu poate Camera, nu se cuvine ea să lase pe aceste bănci *un gol* ; ea este datoare să-l umple, şi atît de mult ea e datoare, că însuşi ministeriul demisionat cînd îşi dă dimisiunea ştie ghici, ştie judeca cine are să-l înlocuiască.

Dacă vom citi analele parlamentelor Angliei şi Franţii, vom vedea de multe ori pe ministeriul ieşit propuind tronului persoanele ce s-ar cuveni să le cheme, să le încredinţeze portofoliurile vacante. Aşa am făcut şi eu, domnilor, cînd m-am retras din ministeriu în Moldova, mi-am permis de a consilia tronul pe cine să cheme ca să intre în pînea mea ; eu am consiliat tronului ca să cheme pe onor[abilul] domn Panu [2], eu i-am făcut acest serviciu. *(Rîsete.)*

O dată domnilor, ce recunosc puterii legiuitoare toate drepturile, am de datorie de a recunoaşte şi toate drepturile puterei esecutive. Într-un stat constituţional, cel dintîi drept al puterii esecutive e ca domnitorul să pretinză de la toate puterile ca persoana sa şi prerogativele sale să fie respectate, să fie neatinse, să fie nejignite ; e ca domnitorul să pretinză ca adevărul care i se spune să i se spuie cum se spune către acela care ţine în mîna sa suveranitatea naţiunii, ca depozit sacru, către acela care în faţa streinilor reprezintă însuşi majestatea, însuşi demnitatea şi autonomia naţională. *(Aplauze.)*

Şi acum, domnilor, după ce am avut onoare[a] de-a vă spune o profesiune de credinţă care nu e decît reproducerea principielor celor mai constituţionale mărturisite aci de oratorii cei mai indipendinţi, profesiune care e sprijinită de constituţiunele statelor celor mai înaintate, celor mai deprinse cu libertatea, permiteţi-mi acum să viu la cestiune.

Domnilor, am citit amendamentul onor[abilului] domn Panu, prefăcut apoi în opiniunea minorităţii din comisiunea numită de dumneavoastră [3]. Acel amendament, domnilor, cum s-a zis, e o idee, un tot ; ca toată lumea, l-am citit şi eu, domnilor. Dumnezeu m-a înzestrat şi pe mine cu puţină perspicacitate pentru a putea citi nu numai liniele, dar şi printre linii ; am înţeles dar. Cu toate acestea mi-am zis că poate nu înţelesesem bine, că poate devenisem prost, că poate Dumnezeu mă pedepseşte retrăgîndu-mi judecata, dreapta apreţiare, şi mai că era să cred toate aceste, mai ales cînd am auzit una din declaraţiunile ce au întovărăşit acest amendament cînd a venit în discusiune. Nu se atinge, s-a zis aci, decît numai de miniştri şi nimic mai mult, nu atingem pe nimeni, respectăm tot ce e de respectat, nu atingem decît pe minister.

Pe minister !

Ei, domnilor, dacă în acest project nu e vorba decît de minister, şi eu sînt cu dumneavoastră. Cu toate că pe bancele acestea sînt cîteva persoane care au stima mea particulară, dar, ca ministeriu întreg, ca ministeriu omogen, niciodată nu voi sprijini acest minister. Eu nu pot sprijini, domnilor, un ministeriu care e compus în mare parte de aceleaşi elemente ce compunea ministerul trecut [4], pre care l-am combătut, deşi l-am scăpat de două ori, pentru că vedeam atunci neputinţa partitului din care aveam onoare a face parte de a-l înlocui. L-am scăpat în cestiunea depeşelor injurătoare în contra deputaţilor şi publicate prin „Monitor"; l-am apărat în cestiunea drumului de fer[5].

Nu voi sprijini dar ministeriul actual, care are pe bancele sale pe domnul Al. Catargiu, pe domnul Ion Ghica, care a avut pe domnul Cornea. Domnul Cornea, domnilor, care a cerut darea mea în judecată pentru c-am introdus în Moldova condicuţa slugilor, introdusă de domnul I. Ghica în Ţara Românească. Pe domnul Cornea, braţul drept al separatiştilor din Moldova şi care, a doua zi 24 ianuariu, a devenit unul din cei dintîi miniştri ai României; pre domnul Cornea, pe care ministeriul l-a ales ca să meargă în Moldova după Unire ca să dea Moldovei o salutare din partea României. Domnul Cornea care s-a dus în Moldova ca ministru unionist şi acolo propaga separatismul. *(Aplauze.)*

Aşa, domnilor, nu pot eu şi nici nu voi a sprijini un asemenea ministeriu.

Prin urmare, domnilor, dacă e cestiunea de ministeriu, sînt şi eu cu dumneavoastră şi, orice act de pîră se va face în contra ministeriului actual, îl voi susţine chiar de va fi şi nedrept. Ei, domnilor, multe ministere au fost răsturnate pe nedrept, aibă şi ministerul acesta partea sa, pachetul său, cum se zice! Banca aceasta, domnilor, nici mai e un pat acoperit cu roze, nici mai dă cununi de dafin! Ci e o bancă mai rea decît aceea a pîrîţilor dinaintea Curţii de Casaţiune, mai rea decît seleta acuzaţilor! Nu avem decît să citim procesele-verbale ale acestor trei după urmă şedinţe ca să vedem la ce a ajuns banca ministerială şi să vedem dacă astăzi mai putem găsi un om care să mai voiască de bunăvoie să priimească, să ceară, să dorească măcar de-a fi pe bancele acestea. Cît pentru ministerul actual, poate să fie unii din Domniile lor cari să dorească cu orice preţ a şedea pe aceste bance, dar sînt şi oameni cari, sînt sigur, şed pe ele numai de datorie, numai din devotament. Dar, domnilor, după ce am făcut partea blamului, daţi-mi voie să fac şi partea adevărului. Dar, domnilor, admir devotamentul acestor miniştri care şed aci şi apără o situaţiune pe care ei n-au făcut-o. Cît pentru mine, eu nu m-aş putea ridica la înălţimea unui asemenea devotament, n-aş avea curagiul acesta! O spun cu toată sinceritatea. Viu acum la cestiune.

După ce am ascultat pe mai mulţi oratori, şi îndeosebi pe onor[abilii] domni Panu, Costaforu, Ioan Marghiloman, Sturdza, Brîncoveanu şi Brăiloiu, am văzut că în contra projectului * de adresă nu se atinge de minister şi că aci nu e nimic mai puţin decît un proces între domnitor şi între Cameră. Unii fac procesul domnitorului, alţii fac procesul Camerei. Cu alte cuvinte, este însuşi procesul guvernului constituţional reprezentativ, procesul Convenţiunii, procesul a tutulor acelor instituţiuni pentru care mulţi din noi de douăzeci de ani ne-am luptat, am suferit, am fost esilaţi şi unii au avut chiar capul lor pus la preţ. În zadar, domnilor, se vor face protestări, cuvintele sînt zise şi fiecare cuvînt, fiecare orator nu a venit decît a adăogi mai mult la cele coprinse în adresă. Cîţi oratori atîtea comentarii şi unele mai energice şi mai espresive şi mai contrazicătoare decît altele.

Dacă le-am strînge pe toate la un loc, mai că s-ar putea pune alături cu numeroasele comentarie ale acelui codice de legi care se numeşte *Corpus juris justinianei*. Apoi, domnilor, ce trebuie să zic eu, ce trebuie să zică ţara pentru o adresă care e interpretată într-atîtea feluri? Cum se poate crede că acel act, compus de penele cele mai iscusite, subscris de oamenii cei mai însemnaţi din această Cameră, ar avea un scop atît de neînsemnat cît pîra în contra unui ministeriu, cînd dă loc la atîtea interpretaţiuni, unele mai contrazicătorie decît altele! Ce dovedeşte aceasta? Dovedeşte că aici nu e adresă, nu se atinge de minister, ci e un proces, e procesul ce se face puterii esecutive de patru ani, procesul domnitorului. Dacă cele scrise nu ar fi îndestul spre a o dovedi aceasta, cuvintele domnului Brăiloiu [6], ale domnului Grigore Sturdza[7] şi ale prinţului Brîncoveanu ar fi de ajuns ca să o dovedească şi celor mai greu crezători. Ce a zis prinţul Brîncoveanu? A zis: Voim să ridicăm un principe străin! Bravo, prinţule Brîncovene! pe faţă, aşa e bine[8]!

---

* Citeşte: în contraproiectul.

Aşa fiind lucrurile, viu dar să combat acest contraproject, pentru că ţiu la Convenţiune, pentru că şi astăzi sînt acelaşi ce eram cînd s-a subscris Convenţiunea şi cînd toată ţara a zis: deşi această *chartă* nu e făcută de noi, dar ne-o însuşim ca propria noastră proprietate.

Pentru că nu avem fericirea de a fi pentru contraproject, ni se zice că sîntem *servili*. Domnilor, cuvîntul s-a zis şi s-a zis asemene că numai acei 32 deputaţi care au suscris contraprojectul sînt pentru guvern constituţional şi că acei cari sînt contra acelui contraproject sînt pentru guvernul personal. Aşa s-a zis, domnilor. Ei bine, eu nu sînt pentru guvernul personal şi nu cred că un singur deputat este pentru guvernul personal. Să mă ferească Dumnezeu să fiu pentru guvernul personal! Dacă aş fi pentru guvernul personal, m-aş întoarce la guvernele trecute, la guvernele reglementare, pe care le-am combătut toată viaţa mea. Uşor e, domnilor, de-a califica. Anul trecut, pe la luna iunie, tot la această tribună şi într-o cestiune tot atît de importantă, de la această bancă *(arătînd spre banca ministerială)* n-am fost tratat de himeră, cu capul de porumbiţă, cu pîntecele de viperă şi cu coadă de nu ştiu ce [9]? Cu toate aceste denumiri, eu am rămas statornic în convicţiunile mele, nu m-am uitat nici la atacuri, nici la laude, am mers înainte, pentru că eu nu sînt deprins să fiu instrument, nu sînt o pană care zboară; merg unde crez că pot şi trebuie să merg şi pe urmă Dumnezeu şi ţara judecă.

Servil, domnilor, nu pot să fiu, căci am pentru mine douăzeci şi trei de ani de lupte, de la 1840 şi pînă astăzi; în lupte mari, în lupte mici, totdeauna cînd a fost loc şi trebuinţă în ţara mea de a nu sta deoparte, eu niciodată nu m-am dat înapoi. Totdeauna am mers înainte fără a mă uita în dreapta şi în stînga, fără a mă uita chiar după mine să văz dacă mă urma cineva sau ba! N-am fost şi nu sînt servil, domnilor, căci dacă aş fi fost servil aş fi avut funcţiuni, onoare, decoraţiuni, şi astăzi, dacă aş pune toţi anii mei de serviciu public la un loc şi aş voi a-mi cere pensiune, nu ştiu de mi s-ar cuveni cinci parale, nici după legea munteană, nici după legea moldavă.

În vremea lui Mihail Sturdza, domnilor, cînd negreşit că era guvern personal, căci atunci domnitorul era numit, nu era ales de noi, domnitorul nu avea miniştri responsabili, domnitorul era totul, el poruncea şi toţi asculta; pe-atunci eu eram june, aveam de-abia 20 de ani, în mijlocul puterei celei mari a lui Mihail Sturdza, am scris şi am tipărit în „Dacia literară" că peştele de la cap se împute. La 1848 s-a pus preţ pe capul meu 700 galbeni, şi astăzi păstrez decretul subscris de postelnicul Basile Beldiman.

În vremea lui Grigorie Ghica am fost pîrît că voiam să-l fac călugăr. *(Rîsete.)* Deşi toată domnia lui am fost prigonit, după ce a căzut, după ce a murit, eu i-am apărat domnia și memoria în „Steaua Dunării”, deși „Steaua Dunării” a fost închisă de cinci ori sub acest domn[10].

L-am apărat, domnilor, cu toată inima, cu toată energia, plătind cu numele și cu persoana mea ; n-aveți decît să cetiți articolele din „Patria”[11] și din „Nepărtinitor”[12]; i-am apărat memoria neapărată de acei cari, cînd el era domn, mergeau în Divanul Domnesc și zicea „unde e poruncă nu încape lege”. Onorab[ilul] domn Constantin Sturdza, președintele Curții princiare de-atunci, dacă va binevoi poate că-și va aduce aminte de-aceasta. Tot acești domni, astăzi unioniști, pe atunce opreau întrunirile pentru Unirea principatelor. Dar s-a făcut și ceva mai mult, onor[abilul] domnul Radu, eu, N. Ionescu, Chinezu, Ioan Ionescu și alții mai mulți din Moldova am fost subscris și trămis cea dintîi adresă către împăratul Napoleone III, cerîndu-i Unirea. Mesagerul nostru însă a fost oprit în Cernăuți, adus pînă la fruntiera Moldaviei subt escortă de jandarmi austriaci și de-aci pînă la Iași subt escortă de jandarmi moldoveni. Iată, domnilor, cum debuta în favoarea Unirii acei cari chiar și aici se încearcă a monopoliza Unirea, a-și face din ideia Unirei un privilegiu, o proprietate de familie. Unirea, domnilor, eu nu recunosc nimănui dreptul să zică, că Unirea e actul său individual, proprietatea sa esclusivă ; Unirea e actul energic al întregei națiuni române, e marea noastră conchistă ! *(Aplauze.)* Și de aceea, domnilor, nici chiar domnitorului, dar încă unui singur particular, nu-i recunosc și nici nu-i voi da vreodată dreptul acesta de a zice că el a făcut singur Unirea. Nu, domnilor, Unirea, națiunea a făcut-o *(aplauze)*, națiunea care a ales un domn pentru ambele țăre, cu misiunea de a realiza Unirea ; de aceea, domnilor, eu am votat contra articolului I al projectului întîiei comisiuni, care atribuia numai domnitorului facerea Unirei. Dacă dar chiar domnului, pe care Camera l-a declarat de fondatorul Unirii, nu i-am recunoscut dreptul de-a fi făcut singur Unirea, recunoscîndu-i numai, și acesta este un merit destul de mare, că și-a împlinit misiunea dată lui de națiune, permiteți-mi ca și altor indivizi să nu le recunosc dreptul de a-și monopoliza ca o proprietate individuală renașterea României ! *(Aplauze.)*

Servil sînt eu !? Dar dacă sînt servil pentru că viu să apăr astăzi voturile de la 5—24 ianuariu, apoi, domnilor, permiteți-mi să vă spui că toată Camera, toată națiunea e servilă. Servili sînt aceia cari au depeșat domnitorului aceste cuvinte în 11 decembrie, anul 1861 :

„Dacă tronurile Moldaviei și Țărei Românești v-a înălțat în voința lor de a se uni, Măria ta ai ridicat tronul României.

Ca reprezentanți ai unei părți a acestei frumoase Românii ce astăzi și-a luat oficial locul său între națiunile domnitoare în Europa, venim să depunem la picioarele tronului omagele noastre de recunoștință și de devotament, *și vă urăm să vă înzilească Dumnezeu pe acest tron*, care nu va mai putea fi zdrobit decît cu viața a cinci milioane de români”[13].

Servil era acel bărbat mare, gloria tribunei române, Barbu Catargiu, care tot în acea zi a zis :

„Să trăiască domnitorul, care singur prin a sa stăruință ne-a dat mijlocul de a striga : Să trăiască România, să trăiască domnitorul ei veșnic și nedespărțit de noi !”[14]

Servil era și prințul Dimitrie Ghica, cînd, sînt acum doi ani, zicea în această Adunare :

„Dumnezeu ni l-a dat, vai de acela ce se va atinge de dînsul !”

Servili eraţi şi toţi dumneavoastră, cari aţi subscris adresa Camerei din 8 februariu 1862, care zicea:

„Binecuvîntat fie numele Domnului, care ne-a învrednicit să vedem în zilele noastre realizarea marei idei a Unirei etc.!"[15]

Servili era toată dreapta, şi dumneavoastră, domnilor conservatori, cînd anul trecut, sub ministerul Barbu Catargiu, la orice cerere venea de la banca aceasta *(arătînd spre banca ministerială)* strigaţi: „Bun, bun, bun, şi iar bun", fără a vă uita la opoziţiunea stîngei? Nu eraţi servili, domnilor, aveaţi convicţiunea dumneavoastră şi vă împlineaţi datoria, ca oameni de principie, şi noi combăteam şi ziceam: „Rău, rău, rău!" Aşa sînt luptele politice şi din jocul acestor lupte iese adevărul, iese triumful majorităţii, iese progresul reţinut de partea conservatoare şi împins înainte de partea radicală. Aşadar şi acum nu aveţi dreptul să ziceţi: Cine nu e scris între cei 32 e servil, cine nu e pentru contraproject e pentru guvern personal.

În zadar tăgăduiţi; onor[atul] domn Ioan Ghica a zis: Aci sînt două forme de guvern, guvern personal şi guvern reprezentativ, şi două tabere: acei cari sînt pentru guvern reprezentativ sînt subscrişi în contraproject, acei care combateţi acest contraproject sînteţi pentru guvern personal.

Aţi vorbit de înfrăţire, aţi zis: *Unire, mîni unite*! Frumoasă Unire e aceea care, după ce v-aţi unit şi pentru că sînt oameni care n-au fericirea de a fi de opiniunile Domniilor voastre, veniţi a le zice: *Sînteţi servili, sînteţi dependinţi, sînteţi ministeriali*! sînteţi cu noi; altfel sînteţi pentru guvern personal. Dar cu aceasta nu faceţi, domnilor, decît ceea ce făceau anabaptiştii cînd cu sabia şi focul în mînă cutriera oraşele si satele Germaniei strigînd: *Închinaţi-vă, noroade, pentru că cu noi e Dumnezeu!* Sau cum în timpul Convenţiunii cei roşii ziceau: „*Français, la fraternité ou la mort!*" Sau cum în 1848 şi 1849 ziceau ungurii românilor din Transilvania: Unirea sau moartea!

Nu, domnilor, astfel de urmare, astfel de încriminări nu este nici unire, nici închezăşuire pentru o viitoare unire.

Lăsaţi şi nouă convicţiunile noastre, lăsaţi-ne şi nouă să zicem: Domnilor, sîntem şi noi independenţi, dar nu împărtăşim opiniunile Domniilor voastre. Cît pentru noi, domnilor, credeţi-ne că onorăm mai cu deosebire pe acei cari au avut francheţa şi au spus curat: Iată acum ce voim; nu mergem împregiur; să declarăm lămurit; nu voim ce este, voim ca domnitorul să [nu mai] fie aşa; nu mai voim domn pămîntean, domnia pămînteană este osîndită, voim principe străin; voim ca domnul să reintre în viaţa privată. Toate aceste cuvinte s-au zis. Va să zică acum şi categoric nu mai este cestiunea de minister, nu mai e o simplă cestiune ministerială; e un proces formal între Cameră şi între domnitor. Camera se acuză că voieşte răsturnarea; domnitorul se acuză că voieşte dictatura; şi acei cari nu voiesc răsturnarea se acuză că voiesc guvernul personal.

Am zis că aici nimeni nu voieşte guvernul personal; dar, dacă mi-ar fi permis de a presupune cuiva asemenea opiniuni, apoi aş putea zice, domnilor, că mai degrabă acei cari sînt pentru contraproject sprijină un guvern personal, şi iată pentru ce: pentru că dumneavoastră atribuiţi tot răul unui om, şi prin urmare aşteptaţi iarăşi tot binele numai de la un om. Ei bine, domnilor, vorba aceasta: Totul vine de la domnitor;

așteptăm tot de la domnitor, e oare altceva decît tot ce e mai guvern personal? *(Bravo!)*

Dar nu știți, domnilor, că cu cuvintele acestea dezmințiți acele mari laude care le-ați dat imperatorului Napoleon în amendamentul Domniilor voastre, abateți însuși temelia instituțiunilor ce datorim în mare parte suveranului Franței?

Ce ne-a zis acest monarh? N-aveți oameni mari; în lipsă de oameni mari, vă dau principiele de viață de la 1789, vă dau Convențiunea, vă dau guvernul reprezintativ. Și dumneavoastră veniți și ziceți acum: Nu așteptăm nimica din aceste instituțiuni! Nu în dezvoltarea acestor instituțiuni vom găsi mîntuirea răului. Cauza stărei actuale este guvernul personal! Într-alte cuvinte, este domnul.

Domnitorul e om; nimic mai mult decît un om, nu are pretențiunea de a fi un bărbat mare: sămînța bărbaților mari s-a perdut de la Ștefan cel Mare și Mihai Bravul, acum se cultivă sămînța gîndacilor de mătase. *(Bravo, bravo, rîsete prelungite.)*

În zadar poeții dumneavoastră încearcă de a cloci și sămînța de bărbați mari; această sămînță e secată și în zadar ei se încearcă de a sufla bășici de săpun pe care scriu: *Bărbați mari.* Lumea îi cunoaște. Bărbații mari vin numai la întîmplări mari; poate că și oamenii mari îi avem, necunoscuți în popor, jos; de multe ori subt un suman au bătut inimi mari, însă numai evenimentele i-au scos la lumină. Împrejurarea ca să jucăm și noi un rol mare în lume n-a venit; n-a sosit încă timpul acela spre a se realiza profeția lui Ștefan cel Mare, care pe patul morții a zis: „Dumnezeul părinților noștri se va îndura și din mijlocul nostru va rădica un bărbat mare, care vă va restatornici în gloria cea veche!"

Dar, cînd va veni acel bărbat mare, fiți siguri că el atunce se va ocupa foarte puțin de tribună și de Parlament. Sabia și steagul națiunii vor fi singurile sale legi.

Așadar, domnilor, pînă atunci nu trebuie să facem solidar pe un singur om de tot răul ce este în țară, căci atunce recunoaștem că și binele nu ne poate veni decît de la un om; și atunci la ce ne mai servă instituțiunile noastre? Să ne înturnăm, de se poate, la guvernul personal din epoca cea mare a lui Ștefan și Mihai, cînd nu erau miniștrii răspunzători, dar era sabia și topuzul, sau, lucru ce este mai probabile, la regimul reglementariu, la regimul de servilism, la vremea pecetluitelor, de care ne-a vorbit domnul Costaforu. Și aice vine locul, domnilor, să rectific o eroare. Eu, care m-am ocupat cu istoria, nu știu să fi citit, să fi găsit undeva ca domnul Grigorie Ghica al Țărei Românești să se fi servit de această infamă tortură [16]. Știu, din contra, că acest domn a desființat tortura. Nu socot că domnul Costaforu, citîndu-vă esemplul pecetluirii, a înțeles cu aceasta a dori reîntoarcerea la vechiul regim sau a insulta memoria unui domn bun. Domnia lui a înțeles numai a ne arăta că cauza pentru care astăzi lucrurile stau în amorțeală, că toată lumea critică, că legile nu se pun în lucrare e că prestigiul autorității nu este la înălțimea unde se cuvine. Și aceasta, domnilor, o veți recunoaște cu toții; în țara noastră autoritatea e căzută și aceasta e o mare nenorocire. Nu voiesc, domnilor, autoritatea pecetluitelor, a voinței personale, a despotismului, dar voiesc autoritatea legii, autoritatea cum este în Belgia, în Piemonte, în Anglia, autoritatea ace[e]a legală și mare care face ca înaintea unei mici baghete pe care este scris singurul cuvînt: *respectul legii* să își plece cerbicele frunțile cele mai mari și mai semete. Și cînd cer și pentru țara mea această autoritate este pentru că crez că numai prin ea se poate statornici la noi egalitatea pentru toţi, pentru cel slab ca şi pentru cel mare. Aceasta e singura autoritate ce o doresc şi să mă ferească Dumnezeu de a voi altceva!

Domnilor, să venim acum a cerceta ce e guvernul constituţional pe care toţi îl reclamăm şi pe care însă foarte puţini îl înţeleg încă. Guvernul constituţional e o formulă de ocîrmuire pe care naţiunile moderne l-au inventat şi l-au dat, perfecţionîndu-l din secol în secol, pentru a paraliza arbitrariul, capriciul, despotismul, defectele unui singur om, ale domnitorului; e un guvern pre care naţiunile îl reclamă spre a împăca, de se pot împăca, aceste două principie: monarhia şi republica. Acesta e guvernul constituţional. El este menit de a face ca o naţiune să poată merge înainte, chiar avînd în capul său un domn ca toţi oamenii. Guvernul constituţional face dar de dispare individul, el face de dispar calităţile şi metehnele omului, el face din stăpînitor o fiinţă abstractă, o fiinţă care nu poate să facă decît binele şi niciodată răul, şi aceasta se esplică prin cuvintele Constituţiunii Angliei: *Le roi ne peut mal faire*, regele nu poate greşi; prin cuvintele ce Carol II al Angliei[17] zicea unui ministru: *Le mal viendra de vous, le bien viendra de moi*, răul va veni de la tine, binele va veni de la mine.

În Moldova, cînd ţara a fost chemată să-şi aleagă un domn după Convenţiunea din 1858, partitele s-au înfăţişat fiecare cu programa sa. Peste Milcov erau atunci trei partite: era partida ce se numea unionistă pură, aceea care în Divanul Ad-hoc a fost preponderentă şi care avea de organ „Steaua Dunării"[18]; era partida a doua, a separatiştilor, a boierilor bătrîni, ea avea de organ ziarul „Patria"[19], redigiat de Niculai Istrati; era o a treia partidă, care sprijinea candidatura unui june plin de energie şi de ambiţiune, prinţul Gr. Sturdza; aceasta avea de organ „Constituţionalul"[20], redigiat de domnul Hurmuzache şi Gr. Balş.

Partida separatiştilor şi partida unioniştilor amîndouă erau întrunite într-un singur punct; ele sprijineau necesitatea de-a avea o Adunare bună, sprijineau supremaţia Adunării, zicea: fie Adunarea bună, şi nu ne îngrijim cine va fi domnul. Aşadar aceste două partide nu se uitau la candidat, ele nu cereau decît o Adunare bună, povăţuindu-se de maxima: *Chaque pays vaut son gouvernement.*

Partida „Constituţionalului" zicea din contra. Nu, noi nu recunoaştem supremaţia Adunării, noi mai presus de toate aşteptăm binele de la viitorul domn. Aşadar, mai nainte de toate, puneţi-vă candidatul pe faţă, voim să-l ştim, să-l cunoaştem.

Iată pe ce tărîm a urmat lupta noastră în Moldova.

În 5 ianuari 1859, din tustrele partitele a triumfat acel partit care sprijinea mai presus de toate necesitatea unei bune Adunări, care pînă în cele din urmă momente ale alegerii nu avea un candidat hotărît, care se mărginea a zice: Oricare din noi, numai să aibă principiele noastre. Iată cum s-a ales domnul colonel Alecu Cuza, priimit de noi toţi, chiar de acei ce nu au fost faţă la alegerea pregătitoare, bunăoară eu, care atunci dormeam în patul meu.

În Ţara Românească nu aţi avut aceasta, libertatea de a discuta pe faţă şi principiele şi candidaturele nu aţi avut-o; pentru că în Ţara Românească aţi avut presa încătuşată, aţi avut pe domnul Brăiloiu censor, acelaşi care astăzi, unit cu stînga, reclamă juriul pentru aplicarea legii presei. Mare progres şi de care îl felicit din toată inima! *(Rîsete.)*

Prin alegerea domnului, am pus Convențiunea în aplicațiune; am dobîndit dar guvern constituțional. Ei bine, domnilor, acum sîntem în guvernul constituțional, și în acest guvern ce e domnitorul? Îndată ce e un guvern constituțional, domnitorul nu mai e un om, nu mai e un particular, el nu mai are calități și metehne individuale, el devine domnu[l]-idee domnu[l]-instituțiune, domnu[l]-principiu. Persoana particulară dispare atît, încît ca ființă abstractă domnul nu mai are nici sex.

De aceea vedem în țărele constituționale că femeile care domnesc se numesc domnul, rege[le], iar nu regina sau doamna. În Englitera, marea Elisabetă, deși femeie, se numește de analiști *rex, princeps*. Ungurii asemine, în limbagiul lor constituțional, strigau : *Moriamur pro rege nostro Maria Theresia* ! Erau dar regi, iar nu regine, și Elisabeta și Maria Teresia.

Cum vedeți, domnilor, eu merg departe; într-un stat constituțional domnitorul nu este trup, nu este persoană; după teoria celor mai renumiți scriitori ai dreptului constituțional, domnitorul devine instituțiune, ființa i se subtilizează și nu mai este decît o putere abstractă și ideală. Numai privindu-l așa, venim la adevărat[ul] guvern constituțional. Orice altă teorie, orice critică a persoanei sale, și chiar a actelor sale, ne conduce la guvern personal, tocmai acel guvern pe care nu voim să-l avem. Numai subtilizînd corpul și persoana capului statului, venim la principiul regimului adevărat reprezentativ, care este de a nu avea a face cu oameni, cu persoane, ci numai cu puteri : puterea legislativă și puterea esecutivă.

Iată ce zice Hello [21] la Curtea de Casațiune din Francia :

,,Dritul nostru public face abstracțiune de individ spre a nu vedea decît instituțiunea. El proclamă că principele se transformă și că el nu poate muri, el cere ca să nu lucreze singur, el privește ca un triumf de a neutraliza cualitățile sale personale, de a le împuțina înrîurirea, astfel de a nu face din cele bune o necesitate și de a nu avea a se teme de cele rele.

Doamna de Stael zicea imperatorelui Alexandru : « Sire, caracterul vostru face cît o constituțiune ». « Nu sînt, răspunse imperatorul cu mult simț, decît un norocit accident pentru popolii mei ».

Aceea ce charta țintește este de a face ca aceste accidente, fericite sau nu, să contenească de a fi otărîtoare și ca fericirea unui popul să nu mai atîrne de un ce trecător și schimbător. Provedința seamănă a fi lovit doi principi de aceeași infirmitate, spre a dovedi deosebirea regimului constituțional de puterea absolută : nebunia lui Carol VI [22] au pus vîrf la nenorocirile Francei; în Englitera, nebunia lui Georges III [23] n-a fost o calamitate publică.

Numai spre a veni la acest rezultat popoarele au închipuit de a absoarbe pre domni în instituțiune; instituțiunea așa privită este negreșit o abstracțiune neclintită între necontenitele prefaceri și aceasta este meritul ei; ea leagă de un principiu stabil soartea schimbătoare și slabă a unui om, și îndreaptă prin o ficțiune legală neputința naturei noastre" *.

Așadar vedeți, domnilor, în vechea Francie, aceea cu un guvern absolut, unde tot atîrna de un om, tot atîrna de rege, unde se cerea tot binele de la domnitor, Carol VI a făcut nenorocirea acelei țări. În Englitera, sub regimul constituțional, în acea țară care binele și răul și-l datorește numai instituțiunilor sale, chiar nebunia lui George III n-a fost nicidecum o nenorocire obştească; ba chiar niciodată Englitera nu s-a suit la o mai naltă treaptă de putere şi de glorie decît pe timpul lui George III.

---

* *Du regime constitutionnel*, par. C. G. Hello, tome second, page 181 [nota lui M. K.].

Aşadar, pe cît timp sînt aci, eu nu am a face cu omul. Datoria noastră este să apărăm pe domnitorul-instituţiune, pe domnitorul-principiu, pe domnitorul-idee, el care are în mînele sale jumătate din puterea legislativă şi toată puterea esecutivă, el care ţine în mînă drapelul României. Pre acesta eu îl apăr, iar nu pre om. Căci pre om, noi nu sîntem aici chemaţi, noi nu avem dreptul nici a-l critica, nici a-l apăra. Omul persoană, omul trup, omul materie poate şi el să aibă greşelile sale, ca fiecare din noi. Şi eu, domnilor, poate am avut şi am ca om nemulţumirile mele, jicnirile mele, metehnele mele. Însă, o mai adaog, nu sîntem aci ca să ne criticăm sau să ne răzbunăm unii pe alţii ca membri fie ai Camerei, fie ai puterei esecutive.

Noi nu sîntem dar aice ca să facem proces de calităţile bune sau rele ale persoanei care ocupă tronul. Nu sîntem aci ca să comparăm individualitatea sa cu regele galantuomo, cu regele din Belgia, cu regele din Portugalia, şi apoi să facem antiteze, spre a mă servi de espresiunea principelui Sturdza [24]. Nu sîntem aci pentru aceasta, precum nu sîntem aice nici pentru a face portretul nostru. Acestea se pot face în memoriuri, în pamflete, în ziare. Şi în această privinţă şi eu am memoriele mele, ce vă pot încredinţa că ele sînt foarte curioase. *(Aplauze.)* Aşadar dreptul nostru, competinţa noastră aice nu se întinde pînă a ne putea esprima asupra persoanei domnitorului. Din contra, de sîntem adevărat constituţionali, datoria noastră este să apărăm tronul şi pe acela care e pe tron! A-l ataca, a-i contesta drepturile, a-l pune în joc ca individualitate, a-i critica calităţile, a-i zice că a făcut rău, că în viitor trebuie să facă bine, este tocmai a voi a avea guvern personal! În adevăr, care guvern poate fi mai personal decît acela unde şi binele şi răul se aşteaptă de la un singur om, de la domn? A-i zice : Lasă-te de rău şi fă bine, este prin însuşi aceasta a încuviinţa guvernul personal, şi în asemenea caz noi, deputaţii, nu avem decît să mergem acasă şi să lăsăm pe acel om ca să guverne. În regimul constituţional însă, dacă în adevăr voim un guvern constituţional, o asemenea teorie nu se poate adopta. În regimul constituţional nu se poate zice : Măria ta, ai greşit. Aceasta ni se dovedeşte chiar prin discusiunea ce a urmat pentru adresa către tron din Camera Prusiei. Deputaţii opoziţiunii de acolo au pîrît pe miniştri că au pus persoana regelui în joc, au pîrît pe miniştri că pun pe domnitor înainte. Şi fiindcă miniştrii în adevăr s-au fost pus în dosul tronului, atunci opoziţiunea cu drept cuvînt a întîmpinat : De vreme ce puneţi pe rege în joacă, atunci ne siliţi şi pe noi să avem recurs la vechiul drept german, de a ne adresa direct către rege şi de a-i zice : Preaonorate, preauguste, preamare, preailustre rege, ai greşit. Aşadar, spre a se putea zice domnitorului : Măria ta, ai greşit, trebuie să ieşim din Convenţiune, trebuie să fim afară din regimul constituţional. Iar acolo şi întrucît sînt în faţă-ne miniştri care vin şi declară : Noi sîntem răspunzători pentru tot ce s-a făcut rău, binele vine de la domnitor, răul e de la noi; de este rău, pedepsiţi-ne pe noi şi nu vă suiţi mai sus, atunci nu putem să zicem domnitorului : Măria ta, ai greşit. Aceste cuvinte noi nu le-am putea zice chiar în faţa unor acte făcute afară din responsabilitatea ministerială, şi domnitorului nu se poate zice că greşeşte, pentru că actul care-l subscrie nu poate avea efect lucrător decît dacă se aplică de vreun funcționar, și chiar în asemenea caz acel funcționar se pedepsește, iar nu domnitorul.

Întru sprijinirea acestei teorii constituționale vă voi cita un esemplu tras tot din istoria Angliei. Acest esemplu ni-l dă Carol al II-lea [25], carele, voind a încheia un tratat cu Francia, punea puterea Engliterei la serviciul regelui Ludovic XIV pentru o sumă anuală de șase milioane; depeșa aceasta deși scrisă de Derby, mare trezorier al Engleterei, însă acesta sta la îndoială de a o espedia; atuncea regele o luă și adresă aceste cuvinte: „Cette lettre est écrite par mon ordre" (această carte este scrisă din ordinul meu). Scrisoarea fatală a ajuns în mîna Parlamentului și, deși regele de mai nainte s-a servit de dreptul său de grație spre a acoperi pre Derby, protecțiunea regală nu-l putu feri de răspundere. Parlamentul nu zise regelui „*Majestatea ta ai greșit*", decît puse în acuzațiune pre Derby, carele se învoise la un asemenea act al regelui.

Cînd ieri prințul Sturdza cerea a se da pe Costache Negri în judecată pentru punerea în lucrare a memorandului nesubscris de nici un ministru [26], Domnia sa era foarte constituțional; însă Domnia sa curînd a ieșit din calea constituțională cînd a venit a pune și persoana domnitorului. În adevăr, domnilor, întru cîtă vreme domnul nu pune singur în lucrare otărîrile sale, în cîtă vreme sînt funcționari cari le esecută, nu putem striga. În guvern constituțional, domnul n-are acțiune decît în consiliul său; afară din consiliu, el nu poate nimica otărî, nici esecuta decît prin miniștri și funcționari; așadar, cînd se face ceva rău, n-avem trebuință, n-avem drept să ne apucăm de acel ce a ordonat, ci de acei cari au esecutat și, de vrem, să le tăiem și capul. Vedeți, domnilor, că sînt foarte constituțional. Prin urmare de ce și adresa dumneavoastră nu este tot așa de constituțională? Pentru ce ea părăsește această teorie care singuri dumneavoastră ați zis că e din cele mai bune, din cele mai ortodoxe?

Făcîndu-vă această întrebare, intru acum în însuși cercetarea formei acestei adrese și mai întîi îmi voi permite să fac un mic apel către vechiul meu amic, domnul Ioan Ghica, și să-i zic că mi se pare că Domnia sa a comis o eroare în aprețiarea ce a făcut despre drepturile Adunărilor reglementare, precum și despre chipul de procedere de pe atunci. Domnia lui a zis că în timpii Regulamentului Adunările nu făceau adrese, că domnitorul nu deschidea Adunarea cu un mesagiu espuitor despre starea țărei, ci el se mărginea a-i adresa un simplu oficiu în două cuvinte. Domnitorul trimitea apoi Adunării prin *un pitac* proiecte de legi; rog să nu socotiți că *pitac* însemnează *gologan* sau creițar de aramă, pe atunci pitac însemna o hîrtie îndoită în lung, purtînd pecetea domnească, la care Adunarea răspundea prin o *anaphora* [27].

Ei bine, domnilor, domnul Ioan Ghica s-a înșelat: și Adunările reglementare priimeau *mesagiu* de la domn și răspundeau prin *adrese*; eu am aci, domnilor, chiar colecțiunea mesajelor domnești și a adreselor Adunărei Moldavei din timpul lui Mihail Sturdza, și aceste în curs de 14 ani. Fiecare din aceste adrese se sfîrșește prin cuvintele sacramentale: *Să trăiască părintele patriei, să trăiască binefăcătoriul Moldovei*! Însă, deși tot așa se zicea în curs de 14 ani, totuși răspunsurile Adunării păstrau marginile unei adrese constituționale; aceste acte nu reveneau niciodată asupra anilor trecuți, adresa nu atingea decît faptele de peste an. Vedeți dar, domnilor, că și bătrînii noștri știau foarte bine ce însemnează o adresă.

Ni se pare că noi ăști tineri, cel puțin în acest punt, începem a fi mai ignoranți decît părinții noștri. Așadar și pe atunci Camera se deschidea prin un mesagiu domnesc, care începea cu cuvintele: Domnilor deputați, și apoi Adunarea răspundea prin o adresă în care ea se rostea asupra actelor guvernului de peste an și, această adresă odată dată domnitoriului, anul era închis. Aceasta este modul de procedere al tutulor Camerilor. Într-un stat constituțional, cum vedeți, domnilor, fiecare an își are cum se zice *son compte rendu*, își are bilanțul său, care se încheie cu fiecare sesiune. Odată acest *compte rendu*, acest bilanț, înfățișat Camerei și cercetat de aceasta, dosarul se trimite la arhiva statului pentru totdeauna. Așa se făcea și în timpul Regulamentului. Dar cîteodată Adunările de pe atunci aveau dreptul de a reveni și asupra anilor trecuți, însă atunci nu mai era adresă, era *doleanță*, atunci se lua în cercetare 4, 5 sau 10 ani, într-alte cuvinte toți anii de ocîrmuire a domnitorului și atunci boierii nu mai lăuda, ci făcea proces domnitorului. Ei îl trăgea la judecată; aceasta era deosebirea între adresă și doleanță. În junețile mele am fost adiotant domnesc și am asistat la confecționarea multor adrese. Cît pentru în Moldova, adresele se făceau de aceeași mînă care făcea și mesagiul. Se făcea de postelnicul. Jumătate oră după ce se citea mesagiul domnesc în Adunare, se subscria și adresa. Nu trebuia mai mult timp pentru aceasta. Adunarea numea o comisiune, însărcinată pro formă pentru a prelucra proiectul de adresă.

Comisiunea din Moldova era obicinuit compusă de secretarii Adunării și îndeosebi de un onor[abil] veteran al Adunărilor reglementare, domnul Dimitrie Bran; Domnia sa pot zice că a format singur toate comisiunile de adresă în timp de 14 ani de-a rîndul. Comisiunea odată numită, domnul Bran se punea pe lucru, se retrăgea în altă cameră pe o jumătate de oră și apoi, intrînd în Adunare, zicea: Gata. Adresa se citea, boierii zicea *bravo*, și subscria. Și iată cum, cel puțin în Moldavia, s-au făcut adresele în toată domnia lui Mihail Sturdza. Cîteodată însă, și anume în Țara Românească, se făcea *adrese* și de către Adunare; însă atunci nu mai erau adrese de laudă, ci adrese de nemulțumire, erau *doleanțe*; aceste doleanțe de cîte ori s-au făcut au fost scrise de pretendenți; așa doleanțele date domnului Alexandru Ghica s-au scris de pretendenții Bibescu și Știrbei; aceste doleanțe se făcea, pe acea vreme, și cu știrea vreunui consulat; pe atunci mi se pare a consulatului rusesc. Acum, domnilor, consulatul rusesc nu mai este omnipotent; să mă ferească Dumnezeu de a crede pentru onoarea noastră că consulii străini sînt părtași la lucrările noastre ca în timpul doleanțelor reglementare! Noi în adevăr cerem *prinți străini*; facem proces domnului pămîntean, dar sîntem popor autonom și tot ce facem facem noi și numai noi și nici un consul nu știe nimic din acestea. Sîntem independinți.

Știți, domnilor, că s-a zis că o adresă constituțională nu trebuie să facă procesul decît al anului petrecut de la închiderea celei din urmă sesiuni. Onorabilul domn Arsachi a combătut această teorie zicînd că sînt țări unde adresa îmbrățișează [o] perioadă de mai mulți ani, și ca o dovadă ne-a arătat cea din urmă adresă a corpului legislativ din Francia către împăratul Napoleone. Însă Domnia sa a uitat că și în Francia miniștrii sînt responsabili numai către împăratul și împăratul e responsabil către națiune; că acolo guvernămîntul personal este baza Constituțiunii Franciei. Dacă această Constituțiune place onorabilului domn Arsachi să ne-o spuie și aibă parte de ea! În toate țările adevărat constituționale, adresele nu tratează decît actele guvernului din intervalul unei sesiuni pînă la cealaltă. Tot așa s-a urmat și la noi în timp de trei ani, n-avem decît să luăm în mînă adresele Adunărilor Țărei Românești și ale Moldovei și ne vom convinge că ele sînt redijate în stilul cel mai pur și după regulele cele mai aspre și necontestate ale regimului parlamentar. Odată mesagiul domnesc citit, s-a numit o comisiune însărcinată de a elabora un project de adresă; projectul pregătit și tipărit se dezbătea în Adunare.

Cînd acest project n-a plăcut majorității, s-a orînduit o altă comisiune, care aceasta a înfățișat o nouă lucrare, ce a dobîndit încuviințarea majorității. Însă totdeauna aceste adrese n-au coprins decît cum aș zice bilanțul unui singur an, și oricît de aspre au fost unele din aceste adrese, bunăoară aceea votată în timpul ministerului Iepureanu în Țara Românească [28], această adresă n-au atins pre capul statului, nu au suit pînă la el responsabilitatea actelor ministeriale.

Așa s-a urmat și în Moldova, și acolo s-a întîmplat un ceva și mai curios: în 1860 pe la luna decembre eu aveam onoare să fiu șeful cabinetului. În asemenea însușire, eu dar am citit mesagiul tronului, la deschiderea Adunării; aceasta a numit o comisiune pentru redijarea răspunsului. Adresa s-a făcut și era foarte bună pentru mine, încuviința și lăuda toate actele guvernului [29]. Însă curînd după aceea îmi veni și mie rîndul să-mi dau demisiunea și să-mi iau ziua bună ca ministru. Aceasta o făcui mai nainte de a se discuta și vota adresa, și așa se întîmplă că adresa redijată sub ministerul meu se discută în timpul succesorului meu, onor[abilul] domn Panu. Acesta era un lucru tare și care nu crez că s-a întîmplat aiurea. O adresă redijată în vremea unui minister care îi încuviința toate actele să se discute și voteze în vremea altui ministeriu. Ba se întîmplă încă și ceva mai curios: adresa era redijată într-un chip foarte măgulitor pentru faptele mele. Ei bine, după retragerea mea, chiar unii din comisarii ce o elaboraseră se primiră a o preface într-o adresă de blam pentru mine, ș-apoi se mai zice că mai rîvnesc puterea! Cine mai îmblă după minister aibă parte de el; cît pentru mine, eu am mîncat o dată papara, nu voi să o mai gust a doua oară. Cu toate acestea însă, deși lucrul era anormal, tipicul constituțional tot s-a păzit, și cine au cerut-o aceasta? Însuși succesorul meu. Iată ce au zis Adunărei onorabilul domn Panu: Domnilor, adresa nu ne privește pre noi, fiindcă de-abia am luat puterea în mînă; adresa se cuvine să coprindă numai citarea actelor ministeriului trecut [30], ne rugăm însă numai să nu atingeți vîrful piramidei sociale și acele cuvinte elocuente și înflorite pe care vi le-a citit la începutul discusiunei onorabilul domn Barbu Belu; și așa s-a și urmat, adresa nu s-a întins cu revista retrospectivă peste sesiunea din urmă, peste ministerul meu.

Urmînd regulile parlamentare, noi în ce stare ne găsim astăzi? Ne aflăm în fața adresei din februarie anul trecut, prin care Adunarea în unanimitate mulțumea tronului că a făcut Unirea. Mai avem alte adrese de la finitul anului 1861. Adunarea Moldovei zicea prin adresa sa: „În fața actului celui mare al Unirei, uitat să fie, Măria ta, tot trecutul", și Adunarea din București protesta iar în unanimitate că va apăra pe alesul ei cu sîngele a cinci milioane de români [31] și acum de-abia după un an veniți și ziceți: Toți miniștrii cîți ai avut au fost buni, toți au dat concursul lor ca să opereze renașterea României. Numai tu ești rău, pentru că guvernul tău niciodată n-a fost sincer. Și cine o zice aceasta? Unsprezece din aceşti miniştri! Vedeţi dar, domnilor, că aice nu mai este vorba de adresă, este o curată, o întreagă doleanţă regulamentară.

De voiţi să dovediţi că aceasta nu au fost, nu este intenţiunea dumneavoastră, atunci lăsaţi deoparte ministeriele anterioare anului 1862, chiar pe domnul Panu [32], domnul D. Ghica [33], cari au fost miniştri şi nu şi-au dat seama către Adunare, şi începeţi numai de la 24 ianuarie 1862, şi atuncea trageţi la răspundere numai ministeriul lui Catargiu [34], acel bărbat pe care-l plînge această tribună, căci a perdut pe cel dintîi orator, şi ministeriul lui Creţulescu [35]. Dar îmi veţi zice : Catargiu a murit! Da, a murit, au rămas însă colegii săi, domnii Arsache, Brăiloiu etc. Domniile lor nu şi-au dat socoteala şi de la 24 ianuariu 1862 bilanţul nu este făcut, registrul nu este închis.

Domnii Arsachi şi Brăiloiu trebuie dar să meargă să se puie pe banca de suferinţe a guvernului, alăturea cu domnul Creţulescu, şi să ne dea seamă de actele lor, iar nu din acuzaţi să se facă judecători ai succesorilor lor.

Aceştia au să dea seamă pe şase lune şi domnii Arsachi, Brăiloiu etc. pe alte şase lune. Aşadar, Domnia ta, domnule Brăiloiu, vino de ne dă seamă de justiţia Domniei tale, de Curtea de Casaţiune ce ai înfiinţiat, de moralitatea magistraturei sub ministeriul Domniei tale.

Domnia ta, domnule Arsache, vino de dă seamă ţărei de ce ai lipsit-o de străvechiul nume de *România*, de ce ne-ai botezat statul cu numele de *Principatele Unite*, ştergînd chiar numele cunoscut de Moldavia şi Ţara Românească şi neînlocuindu-le cu numele părinţilor noştri. Nu te apăra, căci esistă un jurnal al Consiliului de Miniştri care păstrează această frumoasă faptă. Spune-ne pentru ce te-ai dus pe la consuli a doua zi după 24 ianuariu spre a răstălmăci pînă şi cuvîntul ieşit fără voia Domniei tale din inima lui Alessandru Ioan I, cînd la deschiderea Camerei întrunite a României el a zis să trăiască puterile garante, căci de acum România va fi una şi nedespărţită.

Domnia ta ai zis *consulilor* că domnul a zis : *şi* România, iar nu *căci* România va fi etc.

Să fim, domnilor, consecuenţi cu noi, să avem curagiul a recunoaşte greşealele noastre; iar nu cînd sîntem la Comisiunea Centrală, sau pe banca opoziţiunii în Adunare, să strigăm : *România*, *România*, pînă a asurzi urechile, şi cînd sîntem la guvern să ne dezbrăcăm naţiunea chiar de străvechiul ei nume, să ne umilim înaintea consulilor dîndu-le esplicaţiuni pînă şi pentru un biet *căci* şi să ameninţăm cu arest pe funcţionarii ce au îndrăznit a pune în capul actelor cuvîntul de România în loc de Principatele Unite.

Şi acum, reviu la amendament. O dată ce veţi priimi cu mine că el nu poate reveni asupra trecutului anterior de 24 ianuarie 1862, o dată ce veţi consimţi că acest act să nu atingă decît actele miniştrilor Catargiu, Arsache [36] şi Creţulescu, mă priimesc a-l recunoaşte de *adresă*; îndată însă ce el face proces tot trecutului de la 5—24 ianuarie 1859 şi pînă astăzi şi că confundă toate actele a 16 ministerie suindu-le răspunderea pînă la capul statului, atunci acel amendament, o mai repet, este *o doleanţă*. Şi spre a o dovedi aceasta şi mai bine, mă voi servi de comentariele făcute acestui act de însuşi subscriitorii lui. Aceste comentarie se contrazic unul prin altul şi prin urmare nu fac decît a afirma aceea ce ţintesc de a nega. Cel dintîi din comentatori este domnul * D. ** Ghica. Domnia lui recunosc că a voit şi a cătat a şterge impresiunea de doleanţă ce a produs generalmente textul amendamentului. Domnia sa a început cuvîntul său prin o declaraţiune de conştiinţă, că n-a înţeles nicicum a ataca pe domnitor, ci că a voit numai a-i espune situaţiunea actuală, adică că nu este justiţie, că nu este administraţie, că, Camera este împărţită în două tabere, din care una voieşte guvernul constituţional şi alta susţine guvernul personal; că sînt administratori pătaţi, demni de puşcărie; că se fac răzbunări şi alte asemenea rele.

---

* Domnia lui *(M.O.)*.
** Citeşte : I.

Această declaraţiune a domnului I. Ghica este făcută într-un chip foarte constituţional, ea este o adevărată adresă parlamentară; îl rog dar să invite pe domnii tahigrafi să o scrie pe curat de la început pînă la fine şi de pe acum declar că sînt gata a o subscrie cu Domnia lui împreună [37]. Nu este nimic mai bine decît a arăta domnitorului toate relele ţărei şi a-i cere vindecare. Eu întru aceasta mă unesc cu dumneavoastră, domnilor subscrişi în amendament, chiar cînd în imputarea relelor ce aş * face ministeriului actual aţi fi nedrepţi. Au mai fost mulţi miniştri nedreptăţiţi. De ce să nu fie şi aceştia! De ce şi Domnia lor să nu pătimească nedrepte imputări? Domnia lor nu sînt aici pentru a cruţa persoanele lor. Numai miniştrii din România de patru ani nu sînt deprinşi de a auzi complimente din partea Adunării. Aşadar, dacă ar fi să ne luăm numai după declaraţiunea domnului Ion Ghica, spre a înţelege amendamentul, l-aş subscrie cu amîndouă mîinile. Dar după domnul Ion Ghica a venit prinţul D. Ghica, care a caracterizat acest amendament într-un chip mai textual, într-un mod mai energic. Domnia sa ne zice franc şi lămurit: prin contraproiect voim a scăpa Unirea şi naţionalitatea română [38]. Nu cred că Domnia sa va să zică că miniştrii de la 24 ianuariu încoace au pus în pericol Unirea şi naţionalitatea noastră. Aceşti miniştri în asemenea caz ar fi, pe lîngă domnii Creţulescu, principele Iancu Ghica, Corne, Alexandru Catargiu, ar fi şi domnii Arsachi şi Brăiloiu [39], şi nu cred că Domniile lor s-ar fi priimit în asemenea caz a subscrie propria lor osîndă. Aceste cuvinte ale prinţului Dimitrie Ghica se caracterizează şi mai accentuat prin următoarea frază: „Datoria noastră este de a spune adevărul, *oprească-se unde va voi*". Aşadar, domnilor, cînd spuneţi adevărul, nu vă pasă unde se va opri. O spuneţi singuri. Ia să vedem acum acest adevăr.

„Starea actuală a lucrurilor, adaugă principele Ghica, provine din starea de neorganizare sau de la un rău mai mare? Această naţiune blîndă a ajuns în stare de sălbăticie, în o grozavă luptă a pasiunilor! Dacă se zice că răul provine de la cele 16 ministerie trecute, pentru onoarea României resping această acuzaţiune! Răul provine din sistematica despărţire a românilor în două tabere inemice, provine din sistema de bascule" [40]. Scurt şi cuprinzător! Cum vedeţi, răul nu provine nici de la ministeriul actual, nici de la cele 16 ministerii trecute. Toţi devin basma albă. Răul dar vine *de la altcineva*. Aşadar adresa nu priveşte actele miniştrilor? Ce e de făcut? Ne-o spune tot prinţul Ghica, şi ne-o vor spune şi mai lămurit ceilalţi comentatori ai adresei. Prinţul Ghica zice: „Vom găsi în patriotismul celor 32 deputaţi subscrişi mijlocul de a nu periclita tronul României" [41].

Respectez mult patriotismul celor 32 deputaţi, dar cînd se atinge de tronul României — patriotism pentru patriotism — daţi-mi voie şi mie să contez şi pe patriotismul altora, şi înainte de a veni la acel mijloc să mă gîndesc de două ori.

---

* Citeşte: aţi.

Să venim la cea mai gravă acuzațiune a prințului Ghica, adică că răul provine din sistematica împărțire a Camerei în două tabere inemice, răul provine din sistema de bascule. Aici să ne oprim nițel. Să vedem de cînd sîntem împărțiți în două tabere. Eu, domnilor, de cînd am intrat în lumea politică, de cînd am început a mă ocupa de trebile publice, cam pe la anul 1840, pe cînd eram redactorul „Daciei literarie", totdeauna am văzut în țara mea două tabere inemice. Nu crez că la 1857, în timpul Adunărilor Ad-hoc, era o tabără numai în România; nu cred că și la 5 ianuariu și la 24 ianuariu 1859, și în Moldova și în Țara Românească, națiunea română forma o singură tabără.

Îmi aduc aminte, din contra, că după ziua de 24 ianuariu, în palatul legislativ din Iași, la sosirea deputațiunii române spre a chema pe alesul Moldaviei de a veni a se sui și pe tronul lui Mihai Viteazul, am auzit pe un deputat al Țărei Românești ce și astăzi se află pe bancele noastre, l-am auzit rostind aceste cuvinte și astăzi *înspăimîntătoare* :

„În minutul în care s-a pronunțat numele lui Alexandru Ioan în Camera din România, lacrăme de bucurie au curs din ochii tutulor, cînd cu un minut mai înainte nu prevedea cineva alta decît lacrăme de întristare și de doliu".

Pentru ce dar lacrăme de doliu, dacă în țară era numai o tabără? Înțeleg cînd este numai o tabără să fie vărsări de lacrămi, dar doliu nu înțeleg. Dacă vom merge ceva înapoi cu cercetarea, adică ceva mai departe de 1859, vom vedea că din nenorocire țara noastră niciodată n-a format o singură tabără. Știți că dacă Moldavia se personifică prin Cantemir, Transilvania prin Lazăr, Muntenia se esprimă prin Vladimirescu. Ei bine, în timpul lui Vladimirescu, de atunci sînt 42 de ani trecuți, vă întreb era pe atunci o singură tabără? Știu că era o tabără la Golești, dar nu crez că într-însa să fi fost adunați toți românii. La 1821 și la 1848, iarăși nu crez că națiunea să fi format o singură tabără. Nu intru în acele triste evenimente, dar știu că asupra unor cereri de despăgubire din partea noastră către Rusia, pentru ocupațiunea oștirilor ruse la '48, guvernul țarului a răspuns că nu se recunoaște dator cu nimic către noi, fiindcă armata rusească a fost chemată de către însuși boierii țărei, și că prin urmare Țara Românească, departe de a avea a lua, avea a da. Citez un fapt, faptul că s-a găsit o tabără care, pentru ca să triumfe de cealaltă tabără, adică a Revoluțiunii din 1848, a chemat în țară oștirile muscălești. Vă zic, citez un fapt; nu voi dar nici a atinge pe nimini, nici a chema asupra capului cuiva blestemul cerului. Nu voiesc a cădea sub puterea observațiunilor făcute de principele Dimitrie Ghica cuvintelor domnului Vernescu [42].

Nu voi dar a arunca blestemul asupra strămoșilor sau urmașilor celor ce au năzuit la străini în contra fraților lor. Eu sînt pentru Dumnezeul de pace, pentru Dumnezeul de milă, pentru Dumnezeul de îndurare, iar nu pentru acel Dumnezeu care se răzbună pînă la al noulea neam. Acesta e Dumnezeul ovreilor, cînd cel dintîi este Dumnezeul creștinilor; și eu sînt creștin. *(Aplauze.)* Faptul pozitiv însă este, domnilor, că și în 1848 erau două tabere : una care a împins pe cealaltă peste hotar și a osîndit-o să mănînce pînea surghiunului, pînă la 1857.

Iată dar că și de la '48 pînă la '57 nu era în țară o singură tabără, ci două. La '57 au fost convocate Adunările Ad-hoc și atunci iarăși erau două tabere, atît aci cît și în Moldova. Acolo în Adunare erau două tabere voinice : unioniști și separatiști; mai era și o altă tabără afară, și care la însuşi uşa Camerii striga că e ruşine pentru România a recunoaşte că nu are nici un om capabil de a o guverna, şi aşa de a cere un prinţ străin. Odată Alecsandru Ioan I ales, aceasta şi tabără s-a pus a striga mereu : *Principe străin.* Trebuie să mai spui că acele Adunări erau chemate a se rosti în privinţa nu numai a cestiunilor naţionale, dar şi a cestiunilor sociale. Acestea însă pînă astăzi au rămas nerezolvate. Pînă însă nu se vor rezolva aceele cestiuni, în zadar vom striga că tabere nu au existat înainte de 1859 şi vom atribui unui om politica de basculă ; aceasta este în natura lucrurilor, în cîtă vreme cestiunea proprietăţii nu va fi otărîtă, în cîtă vreme apărătorii proprietăţii absolute vor trata pe apărătorii împroprietărirei ţăranilor de himere cu capul de porumbiţă, cu trupul de aspidă şi cu coada de nu ştiu ce [43], fiţi siguri că, oricare să fie în capul guvernului, totuşi vor esista în ţara noastră două tabere. Otărască-se cestiunea rurală, şi numai atunci urele şi discordiele se vor alina, şi numai atunci naţiunea nu va fi împărţită în două tabere. Atunci, domnilor conservatori, voi fi şi eu cu dumneavoastră ; atunci dreapta şi stînga nu vor mai fi două tabere inemice, pentru că atunci numai opiniunile, iar nu şi interesele vor mai putea fi dezbinate. Dovadă că cestiunea socială este cauza cea mare a discordielor noastre este propria corespondenţă a domnului Panu, care alaltăieri v-a mărturisit că cestiunea socială, adică cestiunea proprietăţii, era în aceeaşi linie cu cestiunea naţională, adică cestiunea Unirii. Această din urmă cestiune s-a dezlegat ; dezlege-se şi cea dintîi şi atuncea şi numai atunci nu vom mai fi despărţiţi în două tabere, nu vom mai avea a ne tîngui de sistema de basculă.

Viu acum la cuvîntul domnului Panu [44]. Domnia lui v-a mărturisit că în aşteptarea Unirii n-a făcut nimic în privinţa intereselor materiale ale ţărei ; că dar n-a administrat aşteptînd Unirea. Dacă este aşa, daţi-mi voie a vă întreba cum veniţi a imputa altora reaua administrare, lipsa de îngrijire, magistratura rea, finanţele în dezordine şi atîtea şi atîtea alte rele ? Dar atunci şi alţi miniştri ar putea a se dezvinovăţi despre ocîrmuirea lor, tot cu pretextul că era în aşteptarea Unirii. Însă daţi-mi voie a vă spune că un popor nu se hrăneşte numai cu aşteptarea, el are trebuinţe şi necesităţi materiale şi zilnice. Aceste nu cer amînare ; ele trebuie a fi îndestulate pe minută, oricare ar fi formele şi combinaţiunile politice ale guvernului. Cînd după Tratatul de Paris s-a rînduit în principate caimăcămiile, ele erau datoare după regulament a se mărgini în simpla espeduire a trebilor curente, pentru că existenţa lor se credea numai de o mică durată ; dar ele s-au prelungit mai mult de doi ani şi din necesitate a trebuit să-şi însuşească dreptul de a ocîrmui, de a întări otărîri, de a face acte de guvern întreg şi aceasta ca să poată merge machina guvernamentală înainte, căci erau neguţători care aveau bani de împlinit, erau proprietari cari aveau procese pentru călcare de hotare, erau venituri publice de arendat, erau în fine sute de cestiuni cari trebuiau rezolvate. De aceea, fără a învinovăţi pe cineva, rog pe domnul Panu să fie mai indulgent către predecesorii sau succesorii săi, carii, nefiind mai puţin unionişti decît Domnia sa, totuşi au socotit că în aşteptarea marelui act totuşi trebuie să facă ceva şi pentru administraţiunea ţărei. Domnia sa, între altele, ne-a zis că au făcut însă ceva în ministeriul său : ne-au zis că au restatornicit armonia între proprietari şi între ţărani. Eu, felicitînd pe ministeriul Domniei sale că în starea actuală a lucrurilor a putut restatornici această armonie, îl felicit mai ales pentru modestia sa, că nu s-a lăudat mai mult în această privinţă, şi las ţăranilor de peste Milcov ca să spuie ei cum era acea armonie pe care onorabilul domnul Panu pretinde că au restatornicit-o! Sfîrşind lauda despre ministeriul său, domnul Panu a intrat apoi în critica actelor ministeriului actual.

Cea întîi imputare ce i-au adresat a fost că nu s-a înfăţişat cu programă înaintea Adunării. Foarte dreaptă, foarte constituţională este această cerere; cînd domnul Ştirbei cel întîi a cerut programa ministeriului, şi eu am susţinut această cerere, căci recunosc ca o dogmă că orice ministeriu cînd se prezintă pentru întîia dată în Cameră trebuie să vie cu programa sa, şi apoi la începutul fiecărei sesiuni este dator să dea seamă de starea ţărei. Dar care ministru oare a introdus în ţările noastre această sistemă de a nu veni cu programă? Domnul Panu. Domnia sa, intrînd în Camera Moldovei în ziua de 18 ianuarie 1861, s-a mărginit a zice: Persoana mea este programă [45]. Prea bine, programă foarte frumoasă; dar şi domnul Iepureanu şi domnul Brăiloiu tot cu asemenea programe ar fi putut să se înfăţişeze. Şi în asemenea caz, domnul Iepureanu cu greu ar fi putut fi răsturnat şi trimis înaintea Curţii de Casaţiune ca călcător de programă [46]. Eu, domnilor, devenind ministru, m-am înfăţişat cu programă; am conştiinţa că am păzit-o, cu toate acuzaţiunile domnului Grigorie Balş. Am păzit-o, căci îndată ce am văzut că mi se clătina majoritatea m-am retras de la putere. Domnul Panu însă nu a înfăţişat o programă şi cît pentru teoria sa că un minister trebuie neapărat să lucreze şi să trăiască în armonie cu puterea legislativă răspunde faimosul său necomplect de 40 de zile, în care, deşi necurmat treieram la Adunare, niciodată nu ne-am putut complecta, fiindcă prin o curioasă fatalitate lipseau şase deputaţi guvernamentali şi aceştia fiecare la rîndul său, cînd unii veneau alţii fugeau, era cum se zice la cadrilă un adevărat *chassez-croisez*. Aş fi dorit ca ministeriul domnului Panu să se fi prelungit pînă la decembre spre a se întîlni cu Camera şi atunci sînt sigur că teoriele sale constituţionale s-ar fi cam modificat ceva.

Viu acum la corespondinţa secretă ce onor[abilul] domn Panu pretinde că au avut cu domnitorul în privinţa Unirii. Domnia sa v-au citit-o aice [47]. În ţările constituţionale un domnitor, deşi este o fiinţă abstractă, însă tot are şi el acţiunea sa, şi aceasta o are în Consiliul Miniştrilor. O! aice domnul nu mai este fiinţă abstractă; el discută, el are opiniunea sa, el adesea otărăşte cestiunile, el dă chiar direcţiunea politică, se înţelege, că cu împreuna înţelegerea miniştrilor săi. Iată ce zice domnul Hello, pre care vi l-am mai citat:

„În fundul scenei, în dosul acestui văl pre care charta nu-l rădică, este consiliul, lucrare pregătitoare ale căria rezultate singure cad sub simţirile noastre şi ne ajung. Acolo reşede regele, nu cu corp inert menit numai spre a ocupa un gol, dar ca inteliginţă; căci numai unei inteleginţe se poate cineva adresa, cînd i se încredinţează îngrijirea de a-şi alege miniştrii, de a-i controla prin majoritatea Camerei; de a controla această majoritate însăşi ea prin opiniunea publică, de a se decide în fine pentru disoluţiunea Camerei Elective sau pentru o schimbare de cabinet... Deşi necesitatea unei inteligenţe nu se poate înţelege decît spre a delibera despre afacerile statului, a delibera în consiliu este dreptul şi datoria domnului. Aceasta nu este încă acţiunea, dar este influinţă şi dacă i-am refuza chiar această influinţă, am cădea în absurd, am desfiinţa chiar fiinţa inteligentă. Înţelegem foarte bine că această parte interioară a afacerilor rămîne nevizibilă, şi că charta nu calcă peste pragul cabinetului. Influinţa unui om asupra altui om nu este unul din acele lucruri ce se poate măsura.

Această influință scapă oricărei discipline omenești. Cineva într-o deliberațiune precumpănește pururea; nu se poate opri ca unul să nu ia o putere morală asupra altuia, și ca acesta să nu o primească de bunăvoie. Ce este de făcut? Nici un guvern nu are leac la acest rău, dacă el este un rău. Dar charta are paliativ. Oamenii aleși cu cari ea încongiură pe domn în consiliu nu sînt acolo spre a asculta orbește. Ea le cere opiniunea lor proprie, și această cerere nu le-o poate arăta cu mai multă energie decît declarîndu-i responsabili. La un bărbat de inimă, nimieă însă nu dă mai mult curagiul datorinței decît simțimentul responsabilității".

După Constituțiunea engleză, regele, deși lipsește, se presupune însă că este pururea în consiliu. Și la noi se urmează așa; din aceasta provine că încheirile consiliului se supun domnitorului spre întărire, din asta provine că și Convențiunea cere de la domn inteligință. Altmintrelea nu s-ar cere ca el să aibă 35 de ani, ca să fi ocupat posturi înalte etc.

Așadar, urmînd acestor teorii, cine zice *consiliu* zice *sfat*, zice *taină*. Cine zice domn în consiliu zice domn cu inteligență, domn cu influență, și cine zice miniștri constituționali zice bărbați de inimă și bărbați responsabili, carii, o dată ce o cauză s-a deliberat în consiliu și s-a priimit de ei, o pun în lucrare, pe răspunderea lor, căci acțiunea este a miniștrilor și acțiunea, adică guvernul, nu începe decît la ușa consiliului.

O dată dar ce miniștrii împreună cu domnul au hotărît în consiliu o treabă, dreptul și datoria lor este de a pune în lucrare otărîrea. Dacă din contră ei nu se învoiesc, dacă diferă de domnitor, atuncea miniștrii se retrag, și dacă sesiunea e deschisă vin la Adunare, au chiar dreptul de a spune că se retrag ivindu-se divergență de opiniuni în consiliu.

Noi am avut două ministere care au urmat această regulă constituțională, unul al domnului B. Catargiu, care dîndu-și demisiunea a venit în Cameră și a declarat că aceasta a provenit din cauză că nu s-a putut înțelege cu domnitorul[48].

Onoare memoriei acelui bărbat care a avut curagiul de a enunța opiniunile sale și lealitatea de a menține responsabilitatea actelor sale. A mai fost și alt ministeriu, al domnului N. Golescu și Brătienii, care n-a șezut decît cîteva zile la putere, și fiindcă nu s-a putut înțelege cu tronul a venit în Adunare și a zis: Mi-am dat demisiunea pentru că nu aveam încrederea domnitorului. Asemenea a urmat și domnul D. Ghica[49], și-a dat de trei ori demisiunea și niciodată nu s-a pus în dosul tronului, onoare Domniei sale.

Vedeți, domnilor, că înțeleg și mărturisesc toate regulele regimului constituțional.

Însă, o dată ce o fac aceasta, dați-mi voie să vă arăt și mirarea mea de a vedea miniștri ce se zic constituționali, ce reclamă respectul Constituțiunii, cît de puțin își păzesc nu legile, dar chiar Convențiunea. Mă esplic. Pînă la Unire, Alexandru Ioan era domn în parte al Moldovei, domn în parte al Țărei Românești, avînd consiliul său deosebit în fiecare țară. După teoria engleză domnul este dator să fie sau să se socoată pururea prezent în consiliu, și aceasta spre a delibera cu miniștrii săi. Aceasta se putea îndeplini prin poștă sau prin firul electric. Acestea erau mijloacele prin care ministrul din Iași putea delibera în consiliu cu domnul ce se afla în București și viceversa. Așadar domnul și miniștrii săi, deși despărțiți, deliberau în consiliu și consiliu nu va să zică piață publică, și o dată ce un ministru s-a primit a esecuta ce s-a deliberat în consiliu el se îmbracă cu responsabilitatea cestiunii. Ei bine, onorabilul domnul Panu a lipsit tutulor acestor regule şi cuviinţe constituţionale. Cum, domnilor, am onoare a fi preşedinte al consiliului, deliberez cu domnul prezent sau absent, iar în mîna mea [e] să priimesc sau să refuz cele otărîte în consiliu şi în cele din urmă să-mi dau demisiunea. Eu însă priimesc şi mă plec la toate, nu-mi dau demisiunea, esecutez toate, stau la putere pînă ce vine Popa Costea de mă răstoarnă, şi apoi, în loc să mă îmbrac cu răspunderea actelor mele, mă sui la tribună şi citesc corespondinţa privată ce am avut cu domnitorul, într-alte cuvinte deliberaţiunile din consiliu, căci în toate ţările sînt taine. Şi cum, să citesc aceste fără ca incriminatul să se poată măcar apăra, căci aşa este poziţiunea domnului, că el pe cît este pe tron nici poate măcar a se apăra? Dar, dacă v-aţi otărît a-l acuza, fiţi consecuenţi, reînnoiţi un trist precedent şi aduceţi-l la bara Adunării ca să se poată apăra; şi apoi mai cereţi ca domnitorul să aibă încredere în miniştrii săi! Nu, domnilor, nu poate să aibă şi cu asemenea miniştri nici se cuvine s-o aibă. Şi eu am fost ministru şi am diferit adesea de opiniune în consiliu, însă o dată ce m-am însărcinat cu esecutarea celor otărîte am priimit şi răspunderea asupra mea şi o primesc şi azi. În Moldova, o singură dată m-am rezemat pe un ordin dat de domnitor ca şef al armatei şi încă mi-am găsit beleaua, şi aice este cazul să combat teoria prinţului Grigorie Sturdza: nu ministrul de resbel, ci domnul este şeful armatei, Domnia sa rău dar a susţinut că Adunarea dispune de armată, pentru că ea numeşte pe ministrul de resbel. Chiar aşa să fie, însă tot domnul este şeful direct al armatei, căci ministrul de resbel nu este decît economul armatei. Oare cînd va veni ziua, cînd va suna ora ca şi stindardul României să se desfăşure la otare şi ca domnul în fruntea armatei că apere ţara, ar primi prinţul Szurdza teoria ca domnul să ceară mai întîi contrasemnarea ministrului spre a ordona de a se trage cu puşca?

Toate constituţiunile, şi în particular acee[a] a Franciei, însă zic: „Le roi est le chef des armées de terre, de mer" (Regele este capul puterilor armate de uscat şi de mare) şi tot aci e locul să relevez un act de guvern personal ce domnul Lascăr Catargiu îl impută domnitorului. Domnul L. Catargiu ne-a vorbit de armele de la Galaţi, de aceste arme nu aveam nici o ştiinţă, ele s-au adus în ţară după chibzuirea unui fost ministru din Ţara Românească; sosirea lor în Galaţi aduse greutăţi diplomatice, pentru că erau destinate unei mişcări revoluţionare în Ungaria. După consiliul unor puteri binevoitoare şi urmînd chiar regulei păzite de Turcia, care şi ea sechestrase armele la Sulina, am trebuit să le înapoiem, însă cu păstrarea demnităţii şi a autonomiei noastre naţionale: armele aveau să fie reîncărcate pe vasele ce le aduseseră sau pe corăbii năimite de noi şi să fie transportate la Genova, spre a se da acolo în numele domnului României [50]. În această otărîre domnitorul a fost constituţional; deşi înapoierea se chibzuise în Bucureşti, însă, fiindcă armele erau în Galaţi, domnitorul a venit la Iaşi, lucrarea s-a executat numai după primirea mea. Ordinul către prefectul de Galaţi spre înapoierea armelor la Genova este subscris de mine; în urmă am ieşit din minister şi armele acestea nu s-au trimis la Genova în numele domnitorului României, mi se zice că nu s-a ştiut nimica, că acestea s-au făcut fără ştirea miniştrilor; dar dacă n-aţi ştiut ce va urma de ce atunci aţi şezut la putere? Eu cît am fost ministru am ştiut tot ce s-a făcut şi primesc răspunderea tutulor acelor acte.

Aşa, primesc răspunderea şi pentru ordinul dat în privinţa armelor. Eu sînt vinovatul, trimiteţi-mă pe mine la Curtea de Casaţiune. În primăvara de 1861, cînd nu mai eram ministru, nişte corăbii engleze s-au însărcinat a duce armele la Genova, însă ele în loc de a merge la destinaţia lor au fost descărcate în arsenalul Turciei. Domnul ministru d-atunci zice că n-a știut nimic despre aceasta; cu atît mai rău pentru dumnealui [51]. Un ministru e dator să știe tot ce se face în țara sa, tot ce privește pe țara sa.

Domnul Panu ne-a mai vorbit apoi de projectul de Constituțiune și nu a spus că, precum ca deputat l-a cerut, așa ca ministru l-a și dat Camerei. Se dezvinovățește însă că s-a mărginit a-l trimite Adunării numai în protocoalele tipărite ale Comisiunii Centrale din cauză că la intrarea sa în ministeriu nu a găsit originalul Constituțiunii. Domnia sa se înșeală, acest project se găsește în arhiva Consiliului Miniștrilor. Domnilor, eu cînd am intrat în minister am găsit Constituția și cînd am ieșit am lăsat-o tot acolo, afară numai de nu s-a fi furat acum ca și dosarele din Ministerul Controlului. De nu am dat eu Camerei acest project, sînt eu răspunzător. Projectul de Constituțiune nu era o lege întemeiată pe Convențiune, ci un project care avea de țintă să modifice Convențiunea. Adică era realizarea Unirei. Proiectul de Constituțiune trata și cestiunea principelui strein, mai întîi în chiar corpul projectului și apoi în anex. Această cestiune însă a fost combătută de toți membrii Comisiunii Centrale care forma stînga, adică domnii Ștefan Golescu, Predescu, Văsescu, Argyropulo, Steege și eu. Așa, mai nainte d-a vota Constituțiunea, toți am făcut această declarare:

„Subscrișii declarăm că votăm Constituțiunea, însă prin aceasta nu înțelegem a vota și anexul I, privitor la cazul de vacanță a tronului, care nu o putem accepta ca parte integrante a corpului Constituțiunei". Constituțiunea proclamă Unirea principatelor, dar știți că domnitorul avea misiunea dată de ambele Adunări de a face Unirea cînd va socoti timpul priincios și cu mijloacele ce va crede mai nemerite. Eu am adus declararea Camerei din Moldova în Camera de aici, eu am avut onoarea de a fi cel întîi moldovean care de pe tribuna din București a salutat Camera României, invitînd-o să se unească cu Adunarea din Iași, spre a se întruni amîndouă la Focșani. Camera de aici însă a făcut o declarare, poate mai înțeleaptă, dar totdeodată și mai puțin energică decît declarațiunea din Iași. Acea Adunare s-a mărginit în cuvinte foarte frumoase a zice că: „Realizarea Unirei o lăsăm la înțelepciunea Mării tale". Domnitorul după împuternicirea dată de Cameră a luat asupra sa realizarea Unirei; iar noi miniștrii am fost datori să guvernăm după Convențiune. Prin urmare datoria mea era să înfățișez Camerei numai legi organice întemeiate pe Convențiune. Era dar un drept exclusiv al domnitorului de a prezinta Camerei Constituțiunea cînd va voi, o dată adică cu facerea Unirei. Aceasta era ultima procedare convențională de urmat, cel puțin pentru mine unul, și mă recunosc responsabil pentru această urmare. După mine însă au venit mai mulți miniștri: domnii Panu, Moruzi [52] în Moldova, domnii Golescu, Cataragiu și D. Ghica în Valahia [53], carii sînt toți oameni ce apărau libertățile țărei, ce astăzi reclamă Constituțiunea. Au fost asemenea ministeriul I. Ghica, căruia din partea Comisiunii Centrale s-a trimis copia legalizată a proiectului Constituțiunei. Pentru ce dar dumnealor n-au prezintat Camerei Constituțiunea? Pentru că n-a socotit momentul oportun. Așa fiind lucrurile, de ce dar, domnilor, astăzi impută guvernului sau domnului un refuz la care Domniile lor au fost principalii culpași? În sfîrșit s-a făcut Unirea și a venit ministeriul Catargiu, Brăiloiu și Arsachi, pentru ce și Domniile lor n-au prezentat Constituțiunea? Ei bine, domnilor, eu mă recunosc vinovat pentru neprezintarea acestei

Constituțiuni, trimiteți-mă înaintea Curtei de Casațiune, dați-mi însă companie pe domnul Arsachi, Brăiloiu, principele Dimitrie Ghica, Ioan Ghica și alții. Cum vedeți, dacă ar fi să facem răspunzători pe miniștri pentru neprezintarea Constituțiunii, am găsi mulți vinovați. Să vedem acum dacă măcar domnul Panu a trimis Camerei această Constituțiune. Domnia sa zice *da* și eu zic *ba*, și iată pentru ce: Domnia lui a trimis Adunării numai protocoalele tipărite ale Comisiunii Centrale și acestea nu spre a se dezbate Constituțiunea, ci numai spre a se lua în cercetare anexa a II-a atingătoare de legea electorală. Iată adresa prin care s-a trimis acele protocoale. (*Citește adresa prin care domnul Panu trimite domnului președinte al Adunării din Iași protocoalele Comisiunii Centrale în cari se află anexa II a Constituțiunii privitoare la legea electorală ce Adunarea avea să dezbată.*)

Rog pe ascultătorii mei, rog însuși pe domnul Panu a-mi spune dacă din această adresă rezultă că Domnia sa v-a trimis Constituțiunea; Domnia lui a mai adăogit că nu a putut trimite acea lucrare în original pentru că manuscrisul era perdut. Ei bine, fie și așa. Dar dacă acela se perduse, nu era Constituțiunea tipărită în mii de esemplare și pe care o avem toți? Apoi chiar dacă nu a găsit la nimeni nu singur esemplar, de ce n-a scris la Comisiunea Centrală, spre a-i trimite o copie? Și apoi, cînd se trimite puterii legislative o Constituțiune, o lege fondamentală pentru care alte națiuni au vărsat torente de sînge, pentru care Englitera s-a luptat șapte secoli, oare o asemenea carte sfîntă se trimite numai cu o simplă adresă ministerială? Dar atunci la care lege ar mai încăpea sigiliul statului și subscrierea domnitorului românilor? !... Domnul Panu să-mi dea voie a-i spune și a-i mai spune că Domnia lui comite o eroare cînd sprijină că a trimis Adunării Constituțiunea. Nu-i fac din aceasta o crimă, căci întru aceasta și Domnia lui n-a făcut decît aceea ce au făcut toți miniștrii de la 1859 pînă la 1862, adică ca ministru a fost mai prudent decît ca simplu deputat. A! însă sosi și ziua cînd trebuia să se prezinte Adunării Constituțiunea, aceasta era ziua de 24 ianuarie 1862, cînd s-a proclamat Unirea. O, atunci se cuvinea, trebuia a se înfățișa acest mare project. Însă nici astă dată el nu se înfățișează, cu toate că la putere și în ministeriu era chiar unii din nașii projectului de Constituțiune, onorabilii domni Arsachi și Brăiloiu. Așadar să nu ne mai acoperim, să nu ne mai îngomfăm cu pene care nu sînt ale noastre. A trecut timpul fanfaronadelor și a bășicuțelor de săpun și fiecare aibă coragiul de-a priimi responsabilitatea faptelor sale. Dacă eu onor pe cineva în viața mea e pe acel ministru care a zis la această tribună: Voi fi fulgerat, voi fi zdrobit, dar voi apăra principiele mele. Așa zic și eu: Voi fi fulgerat, dar, vă spun, n-am dat Constituțiunea. Faceți și dumneavoastră asemenea și nu imputați altora un fapt al dumneavoastră, domnilor foști președinți ai ministerielor trecute.

Acum viu la memorandum[54]. E!... Iată o cestiune de guvern personal! Cum! Un domnitor se adresă la străini! Un domnitor care cheamă intervențiunea străinilor! Un domnitor care clevetește națiunea sa! Nu, domnilor! Nici aici nu aveți dreptate. Aduceți-vă aminte că Camerele au dat domnului împuternicirea de a face Unirea cu mijloacele ce va socoti de cuviință și în timpul oportun. Dacă este ca să fim drepți în vreo cestiune, este negreșit aceasta. Domnilor, întorceți-vă ochii înapoi numai cu cîtiva ani. Să ne transportăm numai la 1856 cînd ceream Unirea. Credeam noi oare atunci că în zilele noastre, că subt ochii noștri vom vedea Unirea realizată? Credeam noi că încă înainte de a ne vedea albindu-ne părul capului vom vedea întrunite tronurile lui Ştefan cel Mare şi lui Mihai Viteazul? Credeam noi atunci că în timp de 4 ani vom avea Unirea? Şi aceasta fără vărsare de sînge, fără pagubă, fără zdruncinare, şi noi cei despărţiţi de veacuri ne vom găsi întruniţi într-o singură Adunare munteni şi moldoveni, şi ca deputaţi ai unei singure naţiuni să otărîm despre trebile unei singure ţăre, unei singure patrie, România? Plecaţi, domnilor, capetele şi mulţumiţi lui Dumnezeu, căci la puţine generaţiuni a fost dat să vază ce am văzut noi şi să dobîndească aceea ce am dobîndit noi! Şi, în loc de a mulţumi, dumneavoastră veniţi acum să faceţi imputare aceluia ce a împlinit misiunea ce i-am dat, zicînd : Cu memorandum ai călcat drepturile ţărei, ai chemat intervenţiunea străinilor! Dar de ce n-aţi zis domnitorului la '59 ca să facă Unirea îndată? De ce acei care erau la putere înainte de 5 şi 24 ianuarie n-au făcut-o? Eu ştiu că în Moldova eram cîţiva başibuzuci, domnul Iorgu Radu, Mălinescu, Ionescu şi alţii, care socoteau că nu era prea periculos de a merge la Bucureşti şi a goni căimăcămia domnului Ioan Manu. Dar înainte de a face acest pas am socotit să avem şi opiniunea amicilor noştri din Bucureşti; într-un stil *cu cheie* am depeşat domnului C. Rosetti, zicînd că eram otărîţi a publica o carte despre Unire, şi-l rugăm să ne spuie dacă în Bucureşti am găsi mulţi abonaţi. Domnia lui mi-a răspuns că da, dacă mai ales vom găsi abonaţi şi în Iaşi. Eu socoteam că întîiul abonat la acea carte va fi comisiunea interimară a domnului Panu. Dumnealui însă s-a refuzat, zicînd că abonarea era periculoasă. De ce dar tocmai aceia cari ar fi putut să facă Unirea şi n-au făcut-o vin acum să facă domnitorului o imputare retrospectivă despre un act prin care au putut realiza Unirea? Şi cînd? Cu un an după proclamaţiunea Unirei. Nu este acesta cum zice francesul: *De la moutarde après... dîner??*

Şi apoi domnul Panu carele din propria sa corespondenţă rezultă că cunoştea şi memorandul şi conferinţele din Constantinopole, dacă acest drum nu-i era plăcut, de ce nu şi-a dat demisia? Domnul Brăiloiu viind în ajutorul domnului Panu a zis că în Englitera guvernului înfăţişează anual actele sale prin un dosar ce se numeşte *livre bleu*, iar în Francia *livre jaune*; că guvernul nostru încă nu a comunicat Camerei actele ce au precedat facerea Unirei. Domnia sa însă nu ne-a spus cine trebuie să comunice aceste acte. Să v-o spun eu. Acesta este onorabil domn A. Arsachi, carele a fost ministru de esterne şi în ministeriul ce au anunţat Unirea şi în acela carele a subscris mesagiul din 24 ianuarie 1862! Să vedem dacă dumnealui a comunicat memorandum. Iată ce văz în mesagiul domnitorului din 11 decembrie 1861, adresat ambelor Adunări şi subscris de domnul Arsachi : „Astăzi cînd a sosit actul prin care se constată recunoaşterea Unirei de către înalta Poartă şi marile puteri garante şi înscrierea ei în dreptul public european, pe de o parte proclamăm Unirea înaintea Ţărei, iar pe de alta vă convoc, domnilor, a vă întruni la Bucureşti etc."[55].

Vedeţi, domnilor, aici se vorbeşte numai de actul ce s-a primit din Constantinopole, şi de ce nu-i zicem pe nume: firmanul? Nicaieri, onorabile domn Arsachi, nu se vorbeşte şi de acele lucrări şi documente pregătitoare actului mai sus citat.

Să vedem acum dacă Domnia sa, ca cel intîi ministru al afacerilor străine din România întrunită, este mai esplicit? Iată numai ce găsesc în discursul ţinut în 24 ianuarie 1862 către Adunarea întrunită : „Înalta

Poartă şi marile puteri garante au venit a recunoaşte unirea Adunărilor şi ministerielor ambelor principate"[56].

Domnul Arsachi este aici mai puţin energic şi mai diplomat, căci în 11 noiembrie 1861 zicea mult mai mult: actul de la Constantinopole constată recunoaşterea Unirei de către Poartă şi marile puteri garante şi înscrierea sa în dreptul european.

„Guvernul mai este însărcinat a vă depune actul prin care s-a statornicit modificaţiunile ce noua stare de lucruri trebuie să aducă în unele din stipulaţiunile Convenţiunei din 7 şi 19 august 1858".

În urma acestor cuvinte, ce ne-au comunicat onor[abilul] domn Arsachi, ministrul afacerilor străine în ministeriul Catargiu? Actul, firmanul care nu ne dă decît o Unire iluzorie, condiţională, provizorie, legată de viaţa domnului Cuza [57]. De ce atuncea, domnule ex-ministru, şi atunci era şi timpul, ca fact îndeplinit, şi nu ne-aţi comunicat şi memorandum[ul], şi toată corespondenţa urmată după aceea, adică *le livre jaune*, nu *le livre bleu*, spre a ne servi de espunerea diplomatică a domnului Brăiloiu? Îmi veţi zice poate că nu aţi ştiut de aceste acte, nu le-aţi găsit în ministeriu, însă dumneavoastră aţi recunoscut această stare de lucruri, v-aţi făcut solidar cu ea, căci aţi priimit a fi ministru de esterne şi după retragerea ministeriului Dimitrie Ghica. Aţi priimit a face parte din ministeriul B. Catargiu. Aşadar, nu vă mai puteţi dezvinovăţi că nu aţi ştiut nimica de memorandum. Chiar de nu l-aţi văzut în ministeriu, l-aţi văzut în ziare, care l-au publicat cu mult înaintea intrării dumneavoastră în ministeriu. Şi, aşa fiind, cum aţi priimit a fi ministrul unui domn aşa de sperjur? Dreptate dar, domnilor, dreptate pentru toţi, dar dreptate şi pentru cel mai sus decît toţi! În urma acestora, Adunarea în unanimitate a mulţumit domnitorului că a făcut Unirea, că a proclamat-o, precum naţiunea pururea a dorit-o, adică întreagă, absolută şi perpetuă. Ea n-a voit să ştie nimica nici despre mijloacele întrebuinţate, nici despre memorandul; ea s-a uitat numai la actul îndeplinit, la Unirea făcută, şi tocmai acum, după un an de zile, în loc să ne servim de rezultatul dobîndit spre a merge înainte, noi venim asupra trecutului, cercetăm arhivele şi facem proces domnitorului pentru un act cunoscut şi îndeplinit.

Acum viu şi la cele cuprinse în memorandum în privinţa legii electorale. O dată ce aţi ştiut despre esistenţa memorandului şi că aţi văzut că prin el se jicneau interesele interesele ţărei, de ce dumneavoastră, boieri, n-aţi protestat atuncea? De ce ministeriul dumneavoastră n-a făcut raport către domnitor cerînd darea în judecată a funcţionarului carele a dat urmare acelui memorandum fără a fi contrasemnat de un ministru? Acesta o faceţi acum, după mai mult de 2 ani de zile. Propuneţi acum punerea in acuzare a domnului Negri. E foarte constituţional, deşi cam tîrzie, însă uitaţi că în ziua cînd s-a anunţat Unirea Adunarea din Bucureşti a votat mulţămire lui Negri. Şi dacă Negri a fost vinovat, el'şi-a priimit dezvinovăţirea o dată cu mulţămirile adresate domnitorului şi lui; şi la această ocaziune, daţi-mi voie a mai adăogi două cuvinte în privinţa domnului Negri. Domnul D. Ghica cu ocaziunea discusiunii lefii agentului nostru din Constantinopole a adresat stimabilului şi vechiului meu amic Negri o imputare zisă cam cu uşurinţă şi de aceea o şi crez c-a făcut-o fără rea intenţiune. Dumnealui a zis: Cu greu domnul Negri şi-ar putea îndestula trebuinţele cu banii ce-i dăm, fiindcă Domnia sa e răsipitor [58]. Are dreptate domnul D. Ghica. Domnia lui nu cunoaşte pe Negri, nici frumosul său trecut. Dar Negri n-a răsipit averea, a avut o pungă pururea deschisă. Dar mulţi chiar de aicea ştiu cum şi-a răsipit averea, cum şi-a vîndut cel din urmă rest din averea părintească, moşia Mînjina... Era pentru susţinerea cauzei române! Şi eu unul rîvnesc sărăcia lui Negri mai mult decît avuţia altora. Dacă domnul Negri ar fi voit să uite numele ce-i lăsase părintele său, astăzi ar fi fost stăpînul celei mai strălucite averi din Moldova, aceea a lui Conache, şi domnul Ghica n-ar fi avut ocaziunea să impute lui Negri prodigalitatea sa. Rog dar pe domnul D. Ghica, fiindcă eu ştiu că ţine la onoarea familiei, să-şi retragă cuvîntul adresat lui Negri, căci sînt sigur că Domnia lui nu l-a zis cu rea intenţiune.

Viu acum şi la comentariul onorabilului domn Lascar Catargiu. Domnia sa lasă de o parte pre miniştri şi se apucă de a cerceta calităţile domnitorului. Dumnealui a început prin a face elogiul Măriei sale înainte de a fi domnitor. Eu nu aş primi a se face nici laude, nici contestaţiuni asupra individului, pentru că domnitorul, cum am zis, e o fiinţă abstractă. Domnul Catargiu a zis dară că domnitorul a fost bun pîrcălab, bun preşedinte, însă că lucrurile în domnia sa merg rău din cauza linguşitorilor ce încunjoară tronul[59]. O, linguşitorii au fost peirea a multor domni şi, de mi-ar fi dat, i-aş prinde şi eu şi mai cu seamă pe vreo doi din Iaşi; i-aş pune într-un sac, i-aş arunca în fundul Dîmboviţei şi singura mea frică ar fi ca Dîmboviţa să nu fie destul de adîncă şi aşa să iasă iar deasupra apei. Dar şi aci nu e vina domnitorului, ci a acelor miniştri care au linguşit pe linguşitori, care au petrecut cu dînşii, care le-au făcut parte în trebile ţărei.

Domnul Lascar Catargiu o recunoaşte cu plăcere, însă nu se poate atinge de aceste cuvinte, căci Domnia sa a fost în contra linguşirilor; aşa a fost şi domnul M. Costache, carele voia să trimeaţă pe unul din linguşitori chiar la ocnă. Aşadar, dacă sînt linguşitori, dacă înrîurirea lor a fost fatală ţărei, cauza este că acei miniştri slabi de fire care au curtenit pe linguşitori şi i-au lăsat să se apropie de tron.

După ce a sfîrşit cu linguşitorii, onorabilul domn Lascar Catargiu a aruncat grele imputări asupra administraţiunii şi asupra judecătorilor, mai ales asupra celor din Moldova. Sînt cu totul de opinia Domniei sale. Dacă, domnilor, magistratura noastră nu e cum trebuie să fie, însă socot că măcar în această cestiune nu veţi face tronul responsabil; cauza răului sînt parte miniştrii, sînt parte chiar legile sau mai bine zicînd lipsa legilor. În Moldova ştiţi cum se pedepseşte un funcţionar prevaricatoriu: cu globire la cutia milelor de la 50 pînă la 500 lei. Iacă Condica penală ce avem, acei care au făcut-o să-i tragă păcatul, să aibă parte de dînsa! Domnul Lascar Catargiu în timpul ministeriului său a dat 40 de funcţionari în judecată; eu în ministeriul meu am dat un număr cam tot pe acolo. Şi ştiţi ce s-a petrecut? Procurori cari să-i urmărească nu erau, legi nu erau, iar cei acuzaţi se apărau voiniceşte şi astfel se întîmpla că preste două, trei luni, ei reveneau înaintea guvernului cu un decret de om onest, bazat pe sentinţa judecătoriei.

Domnul M. Costache: Şi cu cereri de satisfacţiune.

Da, şi cu ceriri de satisfacţiune. Tot sentinţa ordona restatornicirea lor în funcţiuni în numele legii. Şi apoi cu asemenea legi voiţi ca s-avem buni şi integri funcţionari? Acum s-a aşezat şi peste Milcov procurori; sper că pe viitor urmărirea în numele guvernului va fi mai serioasă, dar mai nainte, cum vă spusei, în zadar răii funcționari s-au dat în judecată și de domnul L. Catargiu și de domnul Panu și de mine. Ei au fost totdeauna dezvinovățiți de tribunal; bunăoară subprefecți ce luau mită ziua mare, judecători ce furau cu mii de lei, președinți de municipalitate cari a furat pînă și din banii unei subscribțiuni ce se făcea spre ridicarea unui arc de triumf în onoarea Măriii sale doamnei. Pe acest onorabil magistrat muncipal eu l-am dat în judecată, dar tribunalul l-a achitat și anul acesta concetățenii săi l-au ales iară cap orașului lor. Mulțumesc domnului Crețulescu că nu l-a întărit. Iaca fapte, domnilor.

Să vă mai spun ceva acum spre dezvinovățirea domnului Crețulescu. Nu sînt pentru politica domnului Crețulescu, dar trebuie să facem partea evenimentelor. Domnia lui este ministru al României, însă jumătate din România este Moldova, pe care și Domnia sa, ca și predecesorii săi, o cunoaște foarte puțin, și ca țară și ca societate. Domnia sa are asemenea un director care n-a fost nici o singură dată în Moldova și cu toate acestea Domniile lor ocîrmuiesc Moldova. Vine cineva la niște numiri, ministrul se adresă la deputații de peste Milcov; unul îi recomandă un funcționar de bun, îl numește bona-fede*, vine apoi un alt deputat și zice: Cum ai pus în funcțiune pe cutare? Dar e un hoț, și ministrul nu știe pe cine să mai crează. Domnul Ioan Ghica și eu am fost lăudat tribunalul din Tîrgoviște și pe președintele acelui tribunal ca un om capabil; l-am vazut cum se zice *séance tenante* redijînd o ședință, cum așa voi să văz făcute mai multe și de alți președinți de tribunale și chiar și de instanții mai înalte. Domnul Vernescu a venit însă în urmă și a emis o opiniune cu totul contrarie în contra acelui magistrat. Iată dar două persoane, mă pun și eu al treilea, în contradicțiune. Domnul Ghica și eu cităm o persoană ca foarte capabilă și domnul Vernescu protestă. Aceasta se întîmplă în toate zilele. Ce poate în asemenea caz să facă un ministru? Cum poate să aleagă? Aceasta ar fi lesne, cînd un ministru ar cunoaște întreagă țara pe care este chemat a ocîrmui; dar cînd nici n-a văzut jumătate din ea? De aceea zic să ținem seamă de împrejurări. Fiecare cîți am fost miniștri, judecînd drept, știm cîtă greutate este a alege oamenii și a se compune bine perfecturile și judecătoriele. Prin aceasta nu voi să zic că domnul ministru trebuie să manție un funcționar cînd știe că e rău. Un ministru trebuie să distituie de îndată cînd are convicțiunea că cineva nu e la locul său.

Cu funcționarii un ministru trebuie să fie drept, dar și aspru totdeodată. Și-apoi foncționari răi au fost și sînt numai sub ministeriul domnului Crețulescu? Oare sub ministeriul domnului Ioan Ghica, al domnului Catargiu, al domnului Panu și subt al meu n-a[u] fost funcționari răi, nu s-au făcut abuzuri? Eu sînt cel dintîi a o mărturisi. Dar nu înțeleg cum rădică gura tocmai acii sub care s-au făcut atrocitățile cele mai mari. Nu înțeleg cum de esemplu în contra abuzurilor tocmai unii, din foștii miniștri din Moldova care au numit și au sprijinit prefecți și subprefecți ce învoiau unor arendași din Țara de Sus de a face în sate împilări, cruzimi și chiar uciderі de oameni, și cu toate acestea acei subprefecți s-au menținut și faptele arendașilor s-au făcut mușama. De ce însă onor[abiiii] subscriitori ai contraproiectului nu ating și aceste abuzuri?

Nu, donmilor, în starea actuală a lucrurilor nu ar fi drept a se imputa guvernului toate relele numiri ce se poate întîmpla. Aceea ce se poate cere de la un ministru cînd rînduiesc pe cineva în funcţiune este să consulte dosarile care le are, este să ţie seamă şi de glasul presei, căci cu toate defectele ei presa tot luminează, presa tot are şi partea sa cea bună. Acel ministru este vinovat cînd dobîndind dovezi temeinice contra unui funcţionar tot urmează a-l ţine în funcţiune. Sîntem într-o epocă care plăteşte pentru relele secolilor trecute; nu putem pretinde că nu avem corupţiune; să o precurmăm de astăzi, să facem toate chipurile să o împuţinăm, însă mult va trece încă pînă cînd vom salva societatea de cangrenă. Ş-apoi, domnilor, oare corupţiunea nu este în alte ţări? De esemplu corupţiunea în alegerile noastre poate ea să se compare cu cele ce se petrec în Anglia, unde o alegere constă pînă la cinci sau zece mii livre sterling? Prin urmare, o mai repet, corupţiunea [a]cum şi în administraţiune şi în magistratură nu se va putea combate puternic decît prin îmbunătăţirea moravurilor şi prin crearea de nouă legi de admisibilitate, de înaintare şi mai ales legi de pedeapsă. Sînt obosit; binevoiţi, vă rog, domnule preşedinte, dacă consimte Camera, a suspende şedinţa pentru cîteva minute.

---

* *Bona fide (it.)*: de bună-credință.

Domnul preşedinte suspende şedinţa pentru 10 minute.
La redeschidere, *domnul Kogălniceanu* urmează.

Domnilor, după o esplicaţiune ce am avut cu prinţul D. Ghica, rezultă că n-a fost intenţiunea Domniei sale de a atinge cît de puţin onorabilitatea domnului Negri. În adevăr, domnul Ghica a zis că nimeni nu preţuieşte mai bine decît Domnia sa caracterul domnului Negri şi onorabilitatea sa. Domnia lui cunoaşte de mult şi ştie toate meritele şi sacrificile sale; ştie că este un bărbat foarte onest şi foarte patriot, decît că generozitatea sa a mers pînă a-i compromite averea. Aceste explicaţiuni ale prinţului D. Ghica vi le comunic ca datorie de conştiinţă.

Şi acum reviu la cestiunea onor[abilului] domn Lascar Catargiu; ca să sfîrşesc cu Domnia sa, a zis terminînd discursul său că, Camera nu e vinovată de starea actuală a lucrurilor, căci ea a votat bugete, a votat legi, a votat toate ce i s-a propus. Să mă ferească Dumnezeu ca să arunc vreo învinovăţire asupra instituţiilor parlamentare ale ţărei mele! Adunarea Legislativă este bunul ce l-am moştenit de la străbunii noşti, amendat, modificat, ciuntit. Noi pururea am avut un corp legislativ. În păstrarea şi îmbunătăţirea instituţiilor noastre parlamentare, a regimului reprezentativ văd toată mîntuirea, tot fiitorul ţărei mele. Fără a face Camera vinovată de tot răul, cu toţii însă recunoaştem că în Camera noastră au fost lupte, au fost jocuri de pasiuni. A trebuit dar să se facă greşele. Ei bine, fiind aşa, este cu neputinţă ca să nu fi luat şi Camera parte la acele greşeli, să nu fi contribuit şi ea la aducerea acestei stări de lucruri, de care cu toţi ne tînguim. Să consultăm procesele-verbale ale Adunărilor şi vom vedea sesiuni întregi în care ea n-a făcut nimic. Ce legi am votat noi în toată sesiunea de la 24 ianuariu pînă la 10 iuliu? Dar veţi zice că nu ni s-au înfăţişat; cu toate astea în timpul acela aţi avut un model de ministru constituţional, ieşit din majoritate şi susţinut de dînsa. Pe lîngă acestea, apoi se simplificase şi mecanismul nostru constituţional; nu mai era[u] nici două ministere, nici două Adunări, nici Comisiunea Centrală...

Domnul L. Catargiu (întrerupe): De acea sesiune am zis că a votat 36 proiecte de lege.

Poate să fie, însă, afară de două, trei projecte de o importanţă mai mare, celelalte au fost nişte projecte şi propuneri cu totul neînsemnate.

Datu-ni-s-au acele proiecte care ni s-au promis prin mesagiul de la 24 ianuarie? Datu-ni-s-au proiectele pentru reforma electorală, pentru armarea țărei, pentru crearea Curții de Conturi, pentru organizarea districtelor, municipalităților și comunelor? Drept toate acestea ni s-a dat projectul pentru prefecturile generale, project care făcea din țară patru pașalîcuri și pe care l-a respins Adunarea în toate secțiunile, și bine a făcut Adunarea. Așadar vedeți că ministeriul susținut și primit de majoritate nu ne-a dat projecte de legi organice.

Ministeriul Catargiu, cum am zis-o și precum o recunoașteți și dumneavoastră, era din majoritate și susținut de majoritate. Așadar, dacă țara subt acel ministeriu, adică de la 24 ianuariu 1862 și pînă astăzi, nu a fost organizată, dumneavoastră sînteți răspunzători, iar nu tronul căruia ați impus acel ministeriu. Socotesc că acest adevăr nu-l va contesta nimeni, pretutindenea este statornicit că, atunci cînd un ministeriu iese din majoritate și este sprijinit de ea, deputații majorității sînt solidari și egal responsabili ca și miniștrii.

Ziceți că Adunarea nu e în nimic vinovată de starea actuală a lucrurilor; că cercetăm purtarea ei în privința ministerielor și dacă ea a cedat pasiunilor mai mult decît dreptății și chiar contra acelor ministere care păzeau Convențiunea, care mergeau înainte. În toate țările Adunarea e corpul care împinge puterea esecutivă înainte, iar puterea esecutivă e corpul moderator, e corpul ponderator. La noi au urmat din contra: puterea legislativă a oprit pe loc, și guvernul a voit a merge înainte. Pentru ce miniștrii au luat blam de la Adunare, pentru ce miniștrii s-au propus de a fi dați în judecată? Au pentru că au stat pe loc sau pentru că a voit a aplica principele liberale ale Convențiunii, într-alte cuvinte pentru că a voit să meargă înainte? Însuși domnul Lascar Catargiu a fost aproape a fi dat în judecată de către Adunare și aceasta nu pentru principiele sale conservative, ci pentru că a desființat hrisovoliții *, pentru că a oborît decelnicii **, pentru că a întins peste toți darea pentru șosele, fără să aibă o lege specială, parcă Convențiunea nu este o lege! Cîtă vreme vom avea legea electorală actuală, defiez pe orice ministeriu să stea la putere fără a păți asemenea. Singurul chip de păstrare nu este decît a sta pe loc. Însă care guvern poate sta pe loc? Și chiar în vremile Regulamentului, domnilor, ați văzut cum oameni care erau ultraconservatori, ultrareacționari, cum se făceau miniștri deveneau progresiști, mergeau înainte. Este lucru firesc, este legea progresului. Care om public nu vrea să meargă înainte, nu are ambițiunea să lase ceva după dînsul? Cu cît dar mai mult sub regimul convențional un ministru trebuie să meargă înainte, și patru ani de ispită ne dovedesc că fiecare act al puterii esecutive, chiar cînd se lăuda, era tratat de Adunare ca neconstituțional. Am avut onoare a vă spune că cît pe aci domnul L. Catargiu era să fie dat în judecată. Și cine a voit să-l dea în judecată? Guvernul personal? Nu, domnilor, ci deputații din Cameră și membrii cei mai indipendinți în Comisiunea Centrală. Domnia sa a fost acuzat de domnul Arsachi, Brăiloiu, Petru Rosetti, Radu Roset, I. Florescu. În Cameră propunerea de dare în judecată s-a făcut, nu de mine, nu de partizanii guvernului personal, ci de domnul Panu, Hurmuzache, P. Balș și Dimitrie Cornea, un om foarte indipendent. Domnul Cosadini și eu l-am apărat; și cu toate acestea cînd am devenit ministru domnul

---

* Boierii contribuabili.

** Zecelnicii, cei care plăteau zeciuiala.

Lascăr Catargiu este acela carele mi-a făcut opozițiunea cea mai tare, Domnia lui a cerut punerea mea în judecată pentru arestarea mitropolitului. Nu-i voiesc rău, Domnia lui e om onest, om independinte ; nu este de opiniile mele, dar onorez caracterul său. Ce dovedesc toate acestea ce vă spui? Că și Camera are partea sa în starea nenorocită a lucrurilor. Prin aceasta nu voiesc a osîndi Constituțiunea, să mă trăsnească Dumnezeu mai nainte de a conspira contra regimului constituțional ! Acest regim este temelia libertăților noastre și viitorul țărei noastre. *(Aplauze.)* Dar aceasta nu vrea să zică că nu trebuie că recunoaștem greșelile Camerei.

Viu acum la cuvîntul prințului Sturdza. Domnilor, mai nainte de toate trebuie să fac o declarațiune ca acea care domnul Sturzda a făcut-o în privința domnului Tell. Domnilor, am avut onoarea a crește cu prințul Sturdza ; copilăria și tinerețele mele le-am petrecut în mare parte împreună. Cînd eram tineri și făceam la un loc aceleași studie, concuram amîndoi cine va face mai puține greșele la teme și versiuni. Eram la Berlin ; premiele erau porțiuni de una sau mai multe înghețate. Cînd ne-am făcut mari, cînd am intrat în vîrsta coaptă, luptele noastre nu mai erau temele și versiunile, erau luptele politice. Prin urmare, domnilor, niminea mai bine decît mine nu cunoaște pe prințul Studrza. Promulgarea Convențiunei și-a avut de cel întîi efect : candidaturele la domnie ; prințul Sturdza avînd capacitate, energie, voință, și-a pus candidatura în Moldova. Eu, cunoscînd tocmai această a sa voință, energie și capacitate, l-am combătut din toate puterile mele. L-am combătut fiindcă credeam că caracterul și individualitatea sa mai mult decît absolută nu era făcute spre a face din Domnia sa un domn constituțional, un domn *fétiche*, un domn trîndav, *un prince fainéant*, cum zice francezul și cum ar dori Domnia lui să fie domnitorul României. Prințul Sturdza n-a izbutit. Cînd însă am ajuns în 1860 la minister, prințul Sturdza m-a sprijinit. Cînd am ieșit din minister și am fost acuzat de mai toată Camera, căci stînga era redusă la vreo șase deputați, Domnia sa nu m-a părăsit, aicea este locul să zic, căci după cea dintîi dizolvare a Adunărilor, făcute în Moldova de domnul Manolache Costache și în Țara Românească de domnul Ioan Ghica, în lupta electorală de peste Milcov au fost picat peste 16 liberali, încît puterea opozițiunii era cu totul din dreapta și în capul dreptei pe atuncea era onor[abilul] domnul Panu. Acum lucrurile s-au schimbat, domnul Panu dar și cu dreptașii săi m-au sfîșiat cît au vrut, am fost silit a mă retrage și, odată demisionat, am fost atacat și mai tare, ca tot omul căzut ; de la 18 ianuarie și pînă la 18 februarie, Cristos cred că n-a suferit ceea ce am suferit, am fost calomniat, am fost torturat, singur domnul Grigorie Sturdza mi-a venit în ajutor și cu o picătură de apă a stins setea buzelor mele. O, atunci am zis în gura mare că Domnia lui avea o inimă mai mare decît a mea, căci a uitat trecutul și răul ce-i făcusem. Aceste cuvinte ieșite din inimă au zburat îndată pe aripele zefirilor și am fost pîrît ca necredincios și lăsat pradă dușmanilor mei. Apărarea prințului Sturdza mi-a făcut mult rău în Iași, mi-a făcut și mai mult rău cînd am venit în București în ajunul de 24 ianuarie 1862. Cînd am sosit aci, se trata despre buna priimire ce se cuvine a se face deputaților de peste Milcov. Domnul Cezar Boliac era atunci primit ca distribuitor de popularitate ; într-o Adunare de liberali, Domnia sa zise : trei mulțumiri, trei felicitări, trei cărți de vizită domnului Panu și numai o mulțumire, o felicitațiune, o carte de vizită lui Kogălniceanu, pentru că Kogălniceanu e unit cu beizade Sturdza. Iată cauza, domnilor, pentru care eu am fost în București de trei ori mai puțin bine primit decît onor[abilul] domn Panu.

Domnul Boliac era înşelat, veţi vedea cum sînt unit cu prinţul Sturdza şi o dată ce mi-am împlinit o datorie reintru în cestiune.

Domnul Grigorie Sturdza e cel dintîi din comentatorii contraproiectului care nu şi-a ascuns cugetările sale. Este cel dintîi care cuvintele sale nu şi le-a stropit cu aiasmă, Domnia lui n-a fost crescut la şcoala iezuiţilor, ci la şcoala protestantă, în care libera gîndire, libera judecată şi libera vorbire sînt o dogmă. Domnia lui încailea a pus punturile pe iota. De aceea şi eu zic dupre proverbul român : Mai bine cu un voinic la pagubă decît cu un mişel la cîştig. Domnul Sturdza a lăsat pe minister deoparte şi a venit şi ne-a zis franc şi tare : „Domnul ! cu domnul avem treabă''. Iată propriile sale cuvinte : „Eram departe a ne aştepta ca la noi unde dreptul divin nu există, unde domnii ies dintre noi, şed alăturea cu noi, i-am văzut în Divanul Ad-hoc şezînd alături cu ţăranii, de a doua zi după 5 şi 24 ianuariu să înceapă guvernul cum îl vedem''. Domnul Sturdza însă a uitat un lucru, a uitat că atunci cînd domnul Bibescu şi Ştirbei şedeau alături cu ţăranii nu erau decît simpli particulari, reintraţi în viaţa privată, cetăţeni pe lîngă care puteam trece şi fără a fi datori a ne uita măcar la ei. Prin aceste cuvinte nu voi să zic nimica jicnitor în contra foştilor domni, şi mai ales în privinţa bătrînului principe Ştirbei, pe care îl venerez în toată puterea cuvîntului, şi aceasta nu de astăzi, ci de cînd am avut onoarea de a-l cunoaşte ; zic îl venerez, pentru că din toţi domnii reglementari a fost domnul cel mai voinic, un bun administratore, un mare reformator şi Ţara Românească îi datoreşte tot ce are mai bun. *(Aplauze.)* Aceşti domni, o mai adaog, au venit de au şezut între noi ca particulari, ca cetăţeni, nu ca *domni-instituţiune*, ca *domni-idee*, ca *domni-principii*. Domnul-instituţiune, domnul-idee, domnul-principiu şedea pe tronul României ; nimenea prin urmare nu poate şedea alăturea cu el, el personifică suveranitatea şi majestatea naţiunei, nu-i e prin urmare permis nimănui să-l atingă, şi vai de acela care l-ar atinge ! Din început dar principele Sturdza greşeşte în comparaţiunea sa, tot aşa greşeşte şi cînd urmează a compara persoana domnitorului cu regele Italiei, cu regele Belgiei, cu tatăl regelui Portugaliei şi apoi face *antithesa*, cuvîntul s-a zis. Domnilor, socotesc că atunci cînd se zic aceste cuvinte, atuncea nu mai este vorba nici de miniştri, căci nici domnul A. Catargiu, nici Cantacuzin nu crez că pot avea pretenţiunea de a fi comparaţi cu regele *galantuomo*. Spuneţi dar, domnilor, dacă aceste zi[se, da]că cuvîntul prinţului Sturdza nu formează o singură, o întreagă personalitate ; şi aceasta numai în contra unui singur om. Cui se adresează acea antiteză? Laude pentru regi străini atestat de constituţionalism, de sinceritate, de bună-credinţă, şi apoi imputare pentru domnul nostru că-i lipseşte sinceritatea, că nu are lealitate ; şi toate aceste cuvinte s-au zis în plină tribună, în faţa Adunărei şi a ţărei şi la toate aceste cuvinte crude miniştrii au tăcut[60].

Nu mai este dar aicea vorba de adresă parlamentară, [să] nu se mai zică că se atinge numai de căderea unui minister. Aci se atinge de răsturnarea a tot ce este mai sacru şi mai neviolabil ; dacă pînă acum nu s-a propus căderea materială, dar căderea morală este pusă pe tapet. Da, domnilor, v-aţi încercat a umilia pre alesul naţiunei şi umiliaţiunea ce este alta decît o cădere morală? „Înaintea neviolabilităţii legale este o neviolabilitate morală'', zice un autor francez, pre care am avut onoare a vi-l mai cita, *Hello*. „Fără aceasta, cea dintîi este de prisos ; vai de neviolabilitatea legală cînd nu respectăm neviolabilitatea morală. Se ia tot unui domn de care ne deprindem a vorbi rău ; nimica nu se împotriveşte la acţiunea continuă a clevetirii și a sarcasmului, și nu este majestate omenească care să nu cază înaintea defăimărilor. Acei cari își dau trista plăcere de a-l ataca n-au conștiință de tot răul ce fac; dacă ar avea-o, ei ar fi prea vinovați. Cînd injuria au înjosit pre capul statului pînă la nivelul ei, nu mai rămîne decît a-l părăsi lui însuși... Un rege ce se înjură este un rege ce se sacrifică. Nu este îndestul de a impune tăcere ultragiului, rămîne încă a forma moravurile regimului constituțional, care nu sînt moravurile monarhiei absolute. Prestigiul vechei regalități s-a stins pentru totdeauna și supunerea de instinct face loc unei supuneri de raționămînt. Identitatea domnului cu instituțiunea, adică cu patria, este ideea mumă din care trebuie să purceadă moravurile noastre moderne. Numai propagînd această doctrină, numai făcînd-o vulgară, vom deprinde spiritele a nu mai despărți pre domn de țară, și pietatea pentru persoana sa va deveni spontaneu o parte din patriotismul nostru etc.".

Toate aceste principie conservative și liberale totodată s-au scăpat din vedere de subscriitorii contraproiectului și mai ales de comentatorii săi; să ne readucem aminte de cuvintele prințului Sturdza, ale domnului Brăiloiu, ale principelui Brîncoveanu, simțul tutulor acestor cuvinte este: voim o schimbare, voim o prefacere, și spre aceasta nimica nu s-a respectat, tron, guvern, administrațiune, magistratură. Ce limbagiu nu s-a ținut în privința Curții de Casațiune? Și cine ține acest limbagiu? Chiar foști miniștri care au compus și acei ce au sprijinit ministerul sub care s-a format. Nu gîndiți însă că dacă Curtea de Casațiune pretinde că e rea este vinovat domnul Brăiloiu care a compus-o după chipul și asemănarea sa. Dacă domnul Brăiloiu e vinovat, mai vinovată este majoritatea a căria espresiune în anul trecut era domnul Brăiloiu și colegii săi, și pentru ce atîtea descuviințări se aruncă Curții de Casațiune? Pentru că a dezvinovățit pe ministeriul Iepureanu. Dar și aicea vă greșiți. Nu Curtea de Casațiune, ci majoritatea Camerei, ci Adunarea a dezvinovățit pe domnul M. Costachi și pe colegii săi. În zadar ați tăgăduit acest fapt. Cine, afară decît majoritatea Adunării, în sesiunea de an, au numit pe domnul Manolaci Costachi membru al comitetului legislativ? Cine afară de dumneavoastră l-a însărcinat cu redijerea legii de presă și a Codicei penale, tocmai acea codice care Curtea de Casațiune voiați ca să i-o aplice? Dumneavoastră dar ați dezvinovățit pre miniștrii dați în judecată, căci în nici o țară nu s-a văzut ca miniștrii dați în judecată pentru călcarea legilor să se însărcineze cu redijerea legilor.

Dar găsiți că Curtea de Casațiune nu-și face datoria; ziceți că responsabilitatea ministerială este iluzorie, pentru că Curtea de înaltă justiție este indulgentă, este tolerantă; ei bine, domnilor, însușiți-vă misiunea de a fi singuri judecători și gîdele să ne fie la ușă. Transformați-vă în Parlamentul lui Enric VIII al Angliei. Cine nu-l cunoaște poate avea o idee despre el, la teatrul domnului Millo, în piesa *Catherinei Howard*[61]; sau poate Domniile voastre responsabilitatea ministerială o înțelegeți după definițiunea unui deputat din convențiunea roșie, care strigă: *La responsabilité c'est la mort* (responsabilitatea este moartea). Cu ocaziunea responsabilității miniștrilor, prințul Sturdza a făcut o glumă care mi-a plăcut și mie. Domnia sa a împărțit ministeriele Convențiunii în ministerie de iarnă și în ministerie de vară, ce se rînduiesc o dată cu înfrunzirea codrilor.

Nu știu care miniștri în Țara Românească s-au rînduit vara; în Moldova nu cunosc decît un singur minister ce ar putea intra în această categorie. Acesta nu a fost ministerul meu. Eu am devenit ministru în 20* aprilie o dată cu înflorirea lăcrimioarelor şi a toporaşilor. Am fost, am dus-o peste vară, dar şi Camera a fost de vară; voinicii mei au fost onorabilii mandatari ai naţiunii; cu dînşii am dus-o bine, şi foarte bine. Mai toată vara am lucrat împreună, şi mi-au dat, şi mi-au votat tot ce am cerut. Pe la mijlocul lui iulie, ei înşuşi mi-au cerut să-i eliber pe la casele lor, şi asta am făcut-o. Iarna, la decemvrie, iar i-am adunat; însă atuncea i-am găsit burzuluiţi, pentru că le ridicasem *duhovnicul.* Mi-am luat dar ziua bună de la dînşii, şi în locul meu a intrat căpitan... onorabilul domn Panu.

Domnia sa veni la putere, cerut şi sprijinit de dreapta; numai în Bucureşti Domnia sa este om din stînga. Cu toate acestea, Domnia sa a dus-o cu Camera şi mai rău decît mine. Spre a trece lunile fatale ale iernei, Domnia sa nu a găsit alt mijloc decît renumitul necomplect, care, ca şi postul cel mare, a ţinut 40 de zile. Aice trebuie să vă mai zic că ministeriul Panu a fost împărţit în două secţiuni, una de iarnă şi alta de vară. Cea întîi secţiune, acea de iarnă, se petrece cu necomplectul şi se sfîrşi cu retragerea colegilor săi Hurmuzache, Mavrog[h]eni, Cuciureanu şi Dimitrie Sturdza. Domnul Panu rămase singur şi atuncea îşi face un minister de vară, a doua secţiune. Dar în ministeriul de vară nu ţinu mult; zilele sale îi fură scurtate prin catastrofa lui Popa Costa. Aceste odată zise, voi trece uşor asupra comentarelor onorabilului domn Brăiloiu, principelui Ştirbei şi principelui Brîncoveanu. Principele Ştirbei este singur[ul] care după părerea mea a fost constituţional şi franc totdeodată. Domnia sa a zis două adevăruri, pe care cu toţi le recunoaştem. *Ţara suferă,* a zis Domnia sa, şi aşa este. *Cu toţi sîntem greşiţi, să plecăm capul naintea Ţărei,* a mai adăogat Domnia sa, şi iarăşi aşa este [62].

Domnul Brăiloiu a fost scurt şi cuprinzător; Domnia sa a zis nişte cuvinte foarte espresive şi care sînt în stare a lumina pre cei carii în naivitatea lor crez că aice nu se atinge decît de o adresă parlamentară, de o cestiune ministerială. Iată cuvintele Domniei sale: „Arătaţi-mi unde este scrisă în Convenţiune neviolabilitatea domnului? Neviolabilitatea domnului se statorniceşte prin neviolabilitatea Adunării" [63].

Domnia sa a venit apoi la două cestiuni personale ale Domniei sale. A zis că a fost pecetluit de domn. Nu sînt, domnilor, nici pentru pecetluirile domnului Costaforu, nici pentru acele ale onorabilului domn Brăiloiu. Ştiu numai că atunce cînd fostul ministru al justiţiei în ministeriul Catargiu a fost pecetluit, şi domnul Catargiu carele era încă în viaţă, şi domnii Arsachi, Cornea etc., carii şi astăzi trăiesc, n-au obiectat. Prin urmare sînt în drept de a crede că de acea pecetluire au avut cunoştinţă şi colegii Domniei sale, şi dar acestora le şi revine responsabilitatea acestui act.

Onorabilul domn Brăiloiu a finit comentariul său cu declaraţiunea solemnă că *Domnia sa nu are gărgăuni de domnie.* Aice mă voi mărgini a-i răpunde că sînt deplin convins de această lipsă de ambiţiune [64].

Cît pentru principele Brîncoveanu, Domnia sa ne-a zis curat şi lămurit că Domnia sa, cu ţara întreagă, vrea un principe străin şi că, rezemîndu-se pe făgăduinţa ce domnitorul a dat ambelor Adunări a doua zi după îndoita alegere, spera că Înălţimea sa se va coborî după tron spre a intra în viaţa privată. Aceste cuvinte se comentează de sineşi şi n-am trebuinţă de a mai adăogi nimica de la mine [65].

---

* Citeşte: 30.

Acum voi veni la un punt care este comun tuturor comentatorilor, care îl găsesc în gura tuturor oratorilor care sprijinesc contraproiectul adresei. Acest punt este *guvernul personal*, care, după Domniile lor, a înlocuit guvernul constituţional întemeiat pe responsabilitatea miniştrilor [66]. Aici, domnilor, recunosc că este un punt serios, care merită toată serioasa luare-aminte a noastră, căci de la soluţiunea acestei cestiuni atîrnă toată libertatea noastră constituţională.

Sub Regulament, domnilor, noi am avut un guvernămînt adevărat personal; căci domnul era totul şi miniştrii erau nimica, erau numai cum se zice în limba franceză *ses commis*. Miniştrii, sub Regulament, nu atîrnau decît de domn şi erau responsabili numai către dînsul. Nu este însă aşa şi sub regimul Convenţiunii. Sub acest regim, domnul în adevăr numeşte şi depărtează cînd vrea pe miniştrii săi; însă el nu poate ţinea miniştrii pre cari nu-i vrea Camera şi ei sînt răspunzători tot atît către Adunare, cît şi către domn. Sub regimul constituţional, nu subscrierea domnului, ci contrasemnarea miniştrilor dă putere actelor guvernului. Cum vedeţi dar, domnilor, acţiunea nu este în mîna domnului, ci în mîna miniştrilor, carii singuri ordonează şi esecută în ţară cele otărîte în înţelegere cu domnul.

Aşadar, în cîtă vreme ţara este ocîrmuită numai prin reglemente, prin ordonanţe, prin acte contasemnate de miniştri, în cîtă vreme domnul nu guvernează decît cu concursul, cu priimirea, cu subscrierea miniştrilor, nu se poate zice că avem guvern personal! Însă mi se va întîmpina că domnul înrîurează, că miniştrii se pleacă, că devin complezanţi, că sînt siliţi a face concesiuni. Nu mă aşteptam să auz un asemenea limbagiu, şi mai ales din gura unor deputaţi cari au fost şi miniştri. Dar de ce Domnia lor au fost complezanţi? Dar de ce Domnia lor au făcut concesiuni în contra convicţiunii lor? De ce n-au căutat curagiul de a rezista în responsabilitatea lor? De ce n-au imitat pre Barbu Catargiu? O mai repet, nimic nu ridică mai mult independinţa unui bărbat de inimă cît responsabilitatea sa. Eu, cît pentru mine, priimesc responsabilitatea tutulor actelor săvîrşite în ministeriul meu. De m-am plecat, de m-am supus înfluenţei domnului, de am făcut concesiuni, aceasta este treaba mea. În faţa Adunării, eu nu declin cea mai mică parte de responsabilitate. A doua zi după retragerea din ministeriu, am fost atacat cu cea mai mare violenţă pentru toate actele ministeriului meu. Nu am dat un pas înapoi, nu am căutat nicidecum a mă pune în dosul tronului. Onorabilul domn Catargiu mi-a făcut o teribilă acuzaţiune pentru arestarea şi darea în judecată a mitropolitului Moldovei, deşi a doua zi Adunarea a otărît închiderea dosarului şi desfiinţarea acuzaţiunei, căci în acea zi intrase în minister onorabilul domn Panu şi se iscălise acele cărţi de învoială şi de iertare de care v-a vorbit onorabilul domn Tel; eu nici astăzi nu declin responsabilitatea acelui act, şi precum am zis-o în Adunarea din Iaşi o mai repet şi aci, dacă ar fi de reînceput acel act, nu o dată, ci de zece ori, l-aş face încă.

Odată acuzaţiunea arestării mitropolitului retrasă, am fost învinovăţit pentru alte acte nu mai puţin importante; bunăoară domnul Cornea m-a acuzat că fără lege am introdus în Moldova regulamentul de poliţie privitor la servitori, pus în lucrare la Bucureşti de ministrul de interne, domnul Ioan Ghica. Domnul Grigorie Balş, că fără lege am otărît cît de largi să se facă podurile pe rîurile plutitoare şi ca să aibă parmaclicuri, spre a nu cădea nebunii în apă. Am fost învinovăţit că am desfiinţat bătaia şi că în loc de butuci şi bici am pus să se zidească case de arest prin sate. O comisiune parlamentarie a fost chiar rînduită spre a cerceta toată gravitatea vinelor mele; ea însă a socotit mai prudent de a închide de a doua zi *taraba*.

Cu toate aceste însă, eu nici astăzi nu declin responsabilitatea actelor mele de ministru [67]. Şi dar nu crez că în această Cameră s-ar găsi un singur ministru, fie trecut, fie prezent, care să se respecte atît de puţin încît să vie a mărturisi că nu el care a contrasemnat ordinile este vinovat, ci domnul. Nu crez ca ministeriul actual să respingă de la sine răspunderea tutulor actelor săvîrşite în timpul guvernului său şi despre care dumneavoastră vă jeluiţi. Prin urmare, vă întreb, unde este guvernul personal?

Nu, domnilor, pretutindenea unde legea prevede miniştri responsabili, un guvern personal nu poate să esiste. Nu avem trebuinţă să vorbim despre domn, nu avem trebuinţă să aducem pe capul statului în arena discusiunilor şi a patimilor noastre, şi nici a pune responsabilitatea asupră-i; putem foarte bine să oprim orice tendinţe la guvern personal. Însuşi domnul Gr. Sturdza ne-a arătat mijlocul legal întru aceasta. Avem dreptul să respingem miniştrii care nu ne plac, avem dreptul să-i blamăm, să-i dăm în judecată, să le refuzăm chiar bugetul. Dea-mi-se garanţă că pururea voi vede aice 5 oameni care să primească responsabilitatea tutulor actelor puterei esecutive şi nu mă tem de guvern personal. A! dacă aş vedea miniştri lăsaţi deoparte, dacă aş vedea acte de ale domnului necontrasemnate şi puse în lucrare, dacă Camera n-ar găsi pe bancele ministeriale pe niminea care să se îmbrace cu responsabilitatea acestor acte, atuncea voi zice şi eu că este şi avem guvern personal. Dar atuncea nu mai vorbeşte Camera, atuncea vorbeşte naţiunea; şi cînd vorbeşte naţiunea, atunci ea nu mai deosibeşte nici puterea esecutivă, nici puterea legislativă; ea nu mai cruţă nici o inviolabilitate; dacă o voim aceasta, atuncea să avem curagiul a ne lepăda de haina inviolabilităţii, de mandatul nostru de deputaţi, a ne coborî în uliţe, a ne pune peptul înainte, şi lupta va otărî biruinţa. Iar în cîtă vreme sîntem aci în Cameră ca deputaţi în puterea Convenţiunii, nu ne este permis a ne sui peste capul miniştrilor, nu ne este liber să atacăm inviolabilitatea domnului, căci atunci atacăm şi pe a noastră. Şi atuncea unde am merge? Cum, într-o ţară ca a noastră, unde nu avem o singură putere moştenitoare, unde tronul este electiv, unde nobleţea nu este ereditară, unde nu avem decît instituţiuni elective şi un domn ales pe viaţă, oare se cuvine şi pre acesta să-l amestecăm în arena luptelor şi a pasiunii noastre? Dar atunci, unde ar mai fi stabilitatea? Şi ştiţi, domnilor, pentru ce amestecăm pre domn în toate luptele noastre, pentru ce noi astăzi în ţara noastră îi atribuim tot răul, cînd el ca instituţiune nu poate face decît bine? Aceasta provine din cauza că domnia este pe viaţă şi că o asemenea instituţiune este o anomalie în Constituţiunea noastră. Mă esplic.

Sîntem în o ţară cu instituţiuni democratice, adică sîntem într-o republică.

Nu vă speriaţi de acest cuvînt. În adevăr, o ţară unde nu esistă nici o instituţiune moştenitoare, unde nu avem nici Cameră de Pairi, nici nobleţă ereditară, unde toate puterile statului provin din alegere, unde egalitatea de drituri şi de succesiuni în republică este consacrată prin lege, unde fiecărui cetăţean care are vîrsta de 35 de ani şi un venit de 3000 galbeni este permisă ambiţiunea şi este consacrată putinţa de a deveni domn, acolo este o adevărată republică. Singura anaomalie ce avem în ţara noastră este că domnul, în loc să fie ales pe 5 ani după cum se cerea la 1848, este ales pe viață! Ce vreme lungă! Dacă el ar fi fost ales pe 5 ani, fiecare pretendent și-ar fi putut zice în sine: Să aștept 5 ani și va veni și rîndul meu, cum se urmează astăzi în America cu alegerea președinților de republică.

Dar la noi domnia fiind pe viață, și viața unui om fiind lungă, mai ales cînd domnul este tînăr, ambițiunea noastră ar avea a răbda prea mult. Și fiindcă prin Constituțiune, prin mijloace legale nu putem reduce termenul domniei la 5 ani, atunci căutăm să schimbăm pre domn. Facem ca în timpul lui Alessandru Ghica, îi adresăm o doleanță, facem ca în timpul lui Bibescu și Mihail Sturdza, îi răsturnăm, și iată cum ajungem de a purifica sistemul nostru republican, schimbîndu-se domnii din 5 în 5 ani ca niște adevărați președinți de republică.

Socot, domnilor, că aceste cuvinte sînt în destul spre a dovedi unde unii din noi voiesc a merge și că prin urmare aici nu e vorba de adresă parlamentară, ci de o doleanță răsturnătoare. Și chiar dacă zisele mele n-ar dovedi-o aceasta, cuvintele rostite de prințul Brîncoveanu sînt de ajuns spre a ridica orice îndoială despre ținta contraproiectului. „*Venim să ridicăm un principe străin*" a zis-o domnul Brîncoveanu cu o franchețǎ demnă de toată lauda. Dar, așa fiind, o mai declar încă o dată că misiunea noastră aci nu e de a alege un domn străin, ci de a organiza țara împreună cu domnul ce l-am ales și de a da țărei reformele ce le așteaptă de patru ani de zile, și la tot răul, la toată ilegalitatea a ne adresa către domn, și a-i arăta păsurile și reformele trebuitoare.

Și acum, după ce am atacat forma acestei pretinse adrese, înainte de a veni la cercetarea fondului ei, înainte de a o esplica prin ea însăși, căci pînă acuma n-am făcut alta decît a întîmpina la comentariele sprijinitorilor ei, dați-mi voie să zic cîteva cuvinte și despre proiectul de adresă al majorității, fiindcă pînă acum nu s-a zis aci nimic despre dînsul.

Și mai înainte de toate, dați-mi voie să vă spun cine este adevăratul autoriu al acestui project.

Socotiți poate că este făcut de domnul D. Romalo, Bălăceanu și Apostoleanu? Vă înșelați: Domniile lor sînt numai cu numele, compuitorul lui, adevăratul autoriu al acestui project este prințul Sturdza.

Iată cum. Eram în Camera Moldovei, în luna lui februarie 1861. Se trata despre acea faimoasă adresă către tron, redijată sub ministeriul meu și votată în timpul ministeriului domnului Panu [68].

Urma[ră] discusiuni cum trebuie să fie redijată o adresă parlamentară, atunce prințul Sturdza luă cuvîntul și ne arătă tipicul unei adevărate adrese parlamentare.

Acest tipic l-au urmat acum redactorii projectului majorității. Dați-mi voie să vă citez propriele cuvinte ale prințului Sturdza:

„Pentru ca să facem un răspuns folositoriu lucrului public, trebuie să ne dăm osteneala să vedem care sînt trebuințele cele mai urgente ale țărei? Să cercetăm și să aflăm ce vindecare la acele nevoi am putea însemna acum deodată în răspunsul nostru? Ca membru al acestei Adunări, sînt dator să aduc și eu partea mea de concurs la această însemnată lucrare: să răspund și eu tributul meu cu cîteva idei, prin care s-ar completa răspunsul Adunărei. Mai întîi voi trage luare-aminte a Domniilor voastre asupra centralizării ministeriale. Această centralizare, introdusă la noi mai cu seamă de Regulamentul organic, ne împedecă de a merge pe calea convențională. Țara pătimește și este de datoria Adunărei ca să mărginească acest rău. Nu este îndoială că oarecare centralizare administrativă este neapărată pentru a se putea ocîrmui o ţară, dar totodată de neapărat este şi mărginirea în otarele cuvenite a acestei centralizări, căci altfeliu un guvern devine absolut; şi cea mai amară pedeapsă a unui asemenea guvern este că răul se face chiar şi atuncea cînd voieşte să facă binele. De acolo provin cele mai multe nemulţămiri, cele mai multe loviri în interesele private, cînd a unora, cînd a altora; deci acolo rezultă atîrnarea instrucţiunelor [sic] locale, înrîurirea nemărginită a puterei esecutive. Tot din această cauză provine şi greutatea ce o întîmpină guvernul de a împedica abuzurile, precum şi neputinţa în care se află de multe ori miniştrii şi funcţionarii superiori de a opri abaterile funcţionarilor subalterni. În contra acestui rău, Convenţiunea a adoptat responsabilitatea miniştrilor. Adunarea însă funcţionează numai trei lune, iar domnul poate să-i împiedice de la asemenea abateri în tot cursul anului. Iată dar ce în privirea miniştrilor avem chipul de a-i mărgini, ca să nu se poată abate. Dar noi nu trebuie să aşteptăm binele numai de la ministeriu, carele nu este decît reprezentatul puterei esecutive. Aceia carii aşteaptă tot binele numai de la guvern, aceia carii aruncă iarăşi tot răul numai asupra guvernului sînt departe de a fi încă cetăţeni deprinşi cu instituţiunele liberale. Mi se pare dar că nu este destul să ne gîndim numai la responsabilitatea miniştrilor şi să credem că tot răul şi tot binele vine numai de la miniştri. Acei cari mărginesc responsabilitatea puterei esecutive numai asupra miniştrilor sînt departe de a fi îndestul de liberali şi departe de a-şi înţelege misiunea lor în întregimea sa. De aceea socot că ar trebui a se pune o responsabilitate serioasă şi asupra funcţionarilor subalterni, fără de care responsabilitatea puterei esecutive, după cum este centralizată numai asupra miniştrilor, nu numai că şi-ar perde în mare parte efectul, în ceea ce priveşte îndreptarea lucrurilor, dar pune chiar pe ministeriu în neputinţă de a împedica abuzurile. Pentru aceste cuvinte, noi ar trebui să cerem să ni se prezinte o lege despre responsabilitatea tutulor funcţionarilor publici, care lege să dea facultatea fiecăruia cetăţean de a urmări înaintea instanţielor judecătoreşti competente pe orice funcţionariu administrativ care ar fi făcut în contra legei vreo lovire în dreptul cuiva. Acesta este unul din cele mai mari drepturi cetăţeneşti şi mediu-locul* cel mai efectiv pentru a împedica abuzurile. În adevăr, ce alt mediu-loc ar putea fi mai bun, pentru a urmări abuzul, pentru a-l putea cunoaşte, pentru a-l popri, decît cînd însuşi victima acelui abuz poate să ceie şi să urmărească îndreptarea lui?

Socot că este totodată neapărat ca acea lege să fie mărginită astfel încît să producă binele ce aşteptăm de la ea, fără să poată împedica marşa administraţiei.

Fie numai o asemenea lege, elaborată cu intenţiunea de a produce binele, şi atuncea ne va fi uşor de a înlătura răul.

Trag dar serioasa luare-aminte a Camerei asupra unei aseminea cerere de a se statornici serios şi responsabilitatea funcţionarilor subalterni, căci, după cum am zis-o, oricît am urmări pe ministeriu aceasta nu va fi îndestul pînă cînd, sub adumbrirea responsabilităţii ministeriale, vor putea face funcţionarii subalterni ceea ce vroiesc.

De cîte ori li se face vreo observare de către împricinaţi, ei zic: Noi sîntem responsabili, şi apoi, fac ce vroiesc, fără ca de multe ori ministeriul să fie în stare de a îndrepta ceea ce au stricat acei funcţionari.

---

* Mijlocul.

Numai împuind responsabilitatea serioasă şi asupra lor, numai astfeliu se pot împedeca abuzurile.

Acuma, vreau să trec la o altă trebuinţă a ţărei, care este tot atît de urgentă, tot de atît mare, şi anume la atîrnarea judecătorilor. Articolul 7 din Convenţiune rosteşte anume că : « O lege va otărî condiţiunile de priimire şi de înaintare în magistratură, luînd de bază aplicarea progresivă a principiului inamovibilităţii ».

Sînt acum 2 ani de cînd s-a introdus Convenţiunea la noi ; de cînd auzim că se aplică. Ce urmare vedem însă în aplicarea progresivă a principiului inamovibilităţii judecătorilor? Pînă acum nu este nici o urmă despre aplicarea lui ; judecătorii se schimbă după buna plăcere a puterii esecutive, ca şi în trecut. Putem uita apăsarea la care sîntem espuşi, fiindcă magistraţii ţărei, judecătorii, cari au în mîna lor averea, viaţa şi onoarea cetăţenilor, sînt cu totul atîrnaţi de puterea esecutivă? Nu văz astăzi nici o diferinţă de la ce erau mai nainte : căci judecătorii sînt toţi sub aceeaşi nemijlocită atîrnare a guvernului.

De aceea eu sînt de socotinţă că ar trebui să cerem a se aplica progresiv principiul inamovibilităţii magistraţilor. Recunosc şi eu că inamovibilitatea acestor funcţionari nu se poate aplica deodată.

De aseminea, nu trebuie să uităm că şi alegerea Adunărei se face tot sub acest sistem neconstituţional, neliberal, ci curat administrativ.

Prefectul face listele electorale. Apelurile urmează la judecători, cari, fiind amovibili, fac adeseori sentinţa după placul acelor de la cari atîrnă.

Unde avem o lege care să supuie la pedeapsă, ca surpător al reprezentărei naţionale, pe orice funcţionariu, administrativ sau judecătoresc, care ar contribui a falsifica listele electorale? Unde este legea despre necompatibilitatea mandatului de deputat cu unele din funcţiile publice? O lege atît de urgentă, pentru a păstra Adunărei caracteriul de neatîrnare, care, si[n]gur, îi poate atrage încrederea ţărei? Cu sistemul acesta, orice funcţionariu poate face asupriri în operaţiele electorale, poate înăduşi* vroinţa ţărei şi poate scăpa de orice responsabilitate ; ba chiar a avea şi mulţumiri, în loc de a fi supus la pedeapsa cuvenită călcătoriului de lege, uzurpătoriului reprezentărei naţionale.

Aici este locul ca să vorbim şi despre reforma electorală. Socot că nu este nici unul din noi carele să nu dorească a vedea în Adunarea noastră o deplină reprezentare a tutulor intereselor, a tutulor puterilor vitale a ţărei. Şi eu unul o doresc, ca orişicare altul ; însă cînd puterea esecutivă ne îndeamnă la reforma legei electorale, atunci dea-mi voie a zice : vreau reforma electorală, pentru a face din Adunarea noastră o mai deplină reprezentare naţională, un mai puternic control al puterei esecutive, vreau ca să intre în Adunare toţi cetăţenii acei cari sînt în stare de a esercita acest mare drept politic. Însă nu vreau să supun puterei esecutive pe puterea legiuitoare. Vreau ca din legea electorală să nu poată urma nici o abatere ; vreau cele mai mari garanţii în aplicarea ei. În acest chip înţeleg o reformă electorală sinceră, în acest chip vom conlucra de a se da legei electorale lărgirea cuvenită, pentru ca nici un cetăţean capabil să nu rămîie esclus, lipsit de acest mare drept.

Trebuie să luăm aminte că în statele liberale Adunarea este numai coroana edificiului constituţional, dar baza acestui edificiu trebuie să se afle pururea în ţară, în instituţiunile de ocîrmuire de sine. Fără de această bază, Adunarea este în neputinţă de a introduce reformele cuvenite, este în neputinţă de a priveghea aplicarea legilor aşa după cum le-au votat. Fără asemenea instituţiune, ne vom sili în zadar de a introduce în adevăr la noi constituţionalismul. Să se înfiinţeze consiliele ţinutale, fără de care toate silinţele noastre de a apăra interesele locale vor fi fără nici un rezultat. Aceste consilie ţinutale vor fi şi un control folositoriu pentru prefect, fără a împedeca marşa administraţiei. Aseminea, domnilor, trebuie să cerem o înfiinţare temeinică a consilielor municipale, în care nu trebuie să se vază necontenit mîna puterei esecutive.

---

* Înăbuşi.

Fără aseminea instituţiuni, ministeriul nu poate cunoaşte toate trebuinţele localităţilor, nu poate împedeca abuzurile subalternilor săi. De aceea să nu socotim că am făcut totul cînd am aruncat peatra asupra ministeriului; şi, pentru ca să fim drepţi, nu trebuie să o facem cu uşurătate.

Eu cer înfiinţarea consilielor ţinutale pentru a da intereselor locale cuvenita îndestulare şi pentru a avea un control activ asupra abaterilor ce s-ar putea întîmpla în ţinut. Căci, o mai repet, miniştrii nu pot cunoaşte tot ceea ce se fac subprefecţii şi prefecţii din toată ţara. Cer ca aceste instituţii de ocîrmuire de sine să fie aşezate pe astfeliu de baze încît să nu depîndă de puterea esecutivă. Aseminea trebuie a se organiza serios şi consiliile comunale, pentru a nu se mai putea întîmpla cazuri ca acelea pe care l-a citat domnul Grigorie Balş. Atunci şi Adunarea ar avea o lucrare mai uşoară şi mai temeinică, şi o garanţie mai mare, atît la alegerea membrilor Adunărei, cît şi la aplicarea legilor ei.

Acum să vă vorbesc, domnilor, de articolul 46[69], despre care ne vorbeşte şi discursul tronului. Să vedem cum sînt garantate prin acel articol libertăţile individuale, drepturile cetăţeneşti? Domnilor! Nu este nici o îndoială că principiele cele mai esenţiale, cele mai mari de dreptate şi de egalitate sînt cuprinse în scurt în acest articol, însă, cu toate acestea, el este departe de a conţine toate cele mai mari, cele mai sfinte drepturi a omului....

Într-un cuvînt, se poate zice că în articolul 46 se cuprind unele din acele mari drepturi cetăţeneşti. Dar nu văz nimic în el care să ne garanteze în contra arestărilor prevenite fără mandat judecătoresc. Nu văz nimic despre neviolabilitatea domiciliului, nimic despre libertatea presei!

Aceste sînt cele mai întîi, cele mai mari drepturi care se garantează prin toate constituţiunele liberale. Cine nu ştie că baza tutulor libertăţilor poporului englez a fost în Magna Charta, în vechea sa Constituţiune? Dreptul numit: *habeas corpus*, adecă dreptul care consistă în dispunerea liberă despre persoana sa, în garanţia ce o are cetăţeanul că nu poate fi supus nici măcar unei arestări preventive decît în urma unui mandat judecătoresc.

Voi mai observa că şi guvernele absolute, ca şi cele liberale, vorbesc de egalitate. Diferenţa însă e mare, căci în statele absolute nu se vorbeşte de egalitate decît pentru a înjosi, adică pentru a face pe toţi deopotrivă de mici dinaintea puterei absolute, deopotrivă de sclavi. Iată cum e înţeleasă egalitatea în statele absolute. Din contra, în cele liberale, egalitatea consistă întru a ridica pe fiecare cetăţean, adică de a face pe cel mai mic cu deopotrivă drepturi, cu deopotrivă garanţii ca şi cel mai mare;

şi astfeliu de a înălţa pe toţi la treapta la care îi cheamă destinaţiunea omenească.

Domnilor! Aceste sînt drepturi mai presus şi decît averea, şi decît viaţa! Cine nu ştie cît sînge nu au costat pe umanitate pentru a-şi asigura aceste drepturi? Iată, domnilor, cum înţeleg eu esplicarea sinceră a articolului 46.

Acum, socot că ar fi de trebuinţă să vorbim, domnilor, de neapărata nevoie care este de a se face căile de comunicare, aceste artere de viaţă a unei ţări!

Socot că ar fi bine să cerem a ni se supune cît mai curînd o lege prin care să se otărască că o parte din armata noastră să se întrebuinţeze la marile lucrări de utilitate publică, care sînt de un interes naţional.

După aceasta mi se pare urgent să atragem luarea-aminte a puterei esecutive asupra organizărei instrucţiunei publice şi să o invităm de a înfiinţa şcoli comunale prin toate satele. Astăzi ni s-a citat de domnul Gr. Balş că la judeţul sătesc de la moşia Domniei sale se află scriitoriu un jidov care a înşelat satul cu 60 galbeni la cisla ce a făcut pentru un sfert. Un asemenea esemplu înspăimîntătoriu e în destul ca să ne arate mai mult decît orice neapărata nevoie a unor asemenea şcoli comunale, care, singure, vor face din fiecare locuitoriu de ai noştri un adevărat cetăţean român.

De asemenea, aş voi să observăm că trebuie să se organizeze serios armata noastră. Încă în sesiunea anului trecut s-a votat legea pentru înfiinţarea de detaşamente mobile; şi ele nu sînt înfiinţate nici pînă acum. Cînd am fost membru la Comisia Centrală, am elaborat dimpreună cu domnii Tell şi Florescu un proiect de lege pentru înaintarea militarilor în gradele ostăşeşti. Acel proiect nu se vede, nu ni se înfăţişază de la Comisia Centrală, deşi e cel mai neapărat pentru armată, cel mai important. Noi nu putem avea o armată bine organizată, întru cît timp înaintarea în grade va atîrna de la favoritism şi de la arbitralitate. Vedeţi starea strălucită a armatei franceze; ea provine în mare parte de acolo că legea avansamentului este o lege din cele mai perfecte şi mai bine păzite. Mai repet că şi în privirea aceasta ar trebui să facem o cerere.

Voi sfîrşi cu socotinţa că ar trebui să facem o luare-aminte arătînd că desele dizolvări a Adunărilor într-un timp de reorganizare, cum este acesta în care ne aflăm, nu poate să aducă decît împedecare în lucrările noastre".

Iată, domnilor, cum în 1861 prinţul Sturdza se esprima asupra redijărei unei adrese parlamentare. Majoritatea comisiunii dumneavoastră a urmat acestei programe.

Dar se zice că de la 1861 starea lucrurilor s-a schimbat, că situaţiunea s-a înăsprit. Aşa este, însă cine pretinde că trebuie să ne ţinem numaidecît de textul proiectului de adresă al majorităţii? Cine ne opreşte să o modificăm? Ni se răspunde: Mai bine de a vă ţinea de adresa minorităţii, amendaţi lucrarea domnului Panu. Ne cereţi o neposibilitate. Ce să amendăm din acest contra proiect, cînd acest botezat amendament este un totul, este o ideie, este de la început pînă la finit o lungă, o întreagă personalitate, este într-un cuvînt procesul făcut domnitorului? Aşa fiind lucrurile sau cel puţin aşa socotindu-le noi, nici că putem dar primi o aseminea propunere.

Acum să venim la cercetarea în fond a acestui contraproject. Aici mă voi sili să fiu pe cît se poate de scurt!

Toate cele cuprinse în amendamentul minorității în privința stării deplorabile a finanțelor noastre, toate acuzațiunile ce din aceasta decurg și apoi se aruncă în capul guvernului sînt arme care în țara noastră le cunoaștem nu de astăzi. Totdeauna cînd partidele au voit să răstoarne un guvern, s-au servit de cestiunea financiară. Eu, domnilor, nu voi zice ca domnul M. Costachi că sînt foarte tare în finanție; din contra, o recunosc, sînt prea slab, dar cu toate acestea îmi veți da voie să vă arăt cîteva facturi, cîteva cifre încheietoare.

Dumneavostră n-aveți dreptul să imputați guvernului actual deficitul în care se află fiscul nostru, și comiteți o esagerațiune cînd ziceți că, de la 1859 încoace, budgetul veniturilor și cheltuielelor s-a îndoit. Budgetul de la 1858 din ambele țări nu coprindea toate casele publice, cum trebuie să fie un budget normal.

Aceasta s-a făcut de-abia la 1859 și 1860. Prin urmare, atunci s-au concentrat numai veniturile esistente, iar nu că s-au îndoit dările. În adevăr, de la 1859 încoace, ce dări nouă s-au creat afară decît impozitul fonciar, ce se suie la 10 milioane, întinderea dărei personale și a taxei șoselelor asupra claselor privilegiate? Taxa pe șosele esista mai nainte și s-a prefăcut numai din muncă în plată bănească. S-a mai votat apoi și taxa de mîna moartă, de doi ani în Țara Românească și de mai puțin de un an în Moldova.

Alte dări nu știu să se fi mai votat sub regimul Convențiunii. Budgetele dar nu s-au îndoit prin sporire de sarcini nouă, ci prin centralizarea caselor publice, căci mai înainte știți că esistau afară din Casa vistieriei deosebite case publice, Departamentul averilor bisericești neînchinate, Casa instrucțiunii publice, chinoviele în Moldova, pînă și Departamentul lucrărilor publice constitua o casă deosebită. Concentrîndu-se toate aceste case publice într-o singură casă, nu este dar a zice că bugetul s-a îndoit.

Venim acum la deficit. Se zice că este un grozav deficit. Da, esistă un deficit; însă să vedem de unde vine acest deficit? Este el oare rezultatul regimului actual? Nu, domnilor, și aici voi chema în ajutor mărturisirea unui bărbat ce nu mai trăiește și a căruia memorie trebue să o venerăm cu toții, aceasta este fericitul întru pomenire domnul Moldovei Grigorie A. Ghica V. V., și acel ce a fost ministrul lui de financie, onorabilul domn Moruzi, nu cred că-i va contesta zisele. Acest domn ne spune că deficitele de care suferă vistieria țărei provin încă de la 1848 și 1850, din cauza ocupațiunilor armatelor străine. Iată ce zice prin mesagiul său către Divanul Ad-hoc la închiderea sesiunii anului 1855-1856:

„Strîmtorirea finanțelor noastre datează de la ocupația țărei de către trupele rosiane, în anul 1848, ocupație care a ocazionat cheltuieli estraordinare nepotrivite cu mijloacele vistieriei... Dar noua invaziune a oștirilor din luna iunie 1853 veni deodată să răstoarne echilibrul financial pe care budgetul anului 1853 izbutise a-l restatornici".

După aceste cuvinte ale domnului Ghica, ministrul său de financie de atunce, care era domnul Mavrogheni, a venit apoi prin vocea directorului său, care era domnul A. Catargiu, actualul ministru al lucrărilor publice, a arăta la ce sumă se urca deficitul. Acesta le scot dintr-o broșură tipărită în București, deși poartă o firmă din Bruxelles. Ministrul de atuncea mărturisește singur că deficitul Moldovei era de 6 milioane, şi tot el zice că în acelaşi an datoria Ţărei Româneşti era de 27 216 543 lei. Însă, după retragerea din domnie a lui Grigore Ghica, miniştrii caimacanului Th. Balş şi inemici ai domnului Grig. Ghica au contestat cifra datoriei de 6 milioane şi au sprijinit că datoria era de 17 milioane. Spre a se constata aceasta, s-a orînduit o înadinsă comisiune, compusă în adevăr din inimicii personali ai domnului Grig. Ghica[70].

Aceasta au venit la rezultatul că deficitul Moldovei era de 11 milioane. Domnul Mavrogheni, chemîndu-mă în ajutoriu spre a apăra memoria fostului domn, eu, deşi am fost prigonit de domnul Grig. Ghica mai în toată domnia sa, afară de un singur an, am răspuns cu bucurie la apelul făcut.

Broşura sub titlul de *Observaţiune la raportul despre starea financielor Moldovei* (*10 august 1856*), deşi subscrisă de domnul Alexandru Catargiu, este compusă de mine[71]. Iată cum domnul Mavrogheni, prin glasul directorelui său, rezuma cestiunea :

„Să sperăm că viitoarea reorganizaţie nu numai va îmbunătăţi starea noastră politică, administrativă şi financială, dar va esercita totodată şi o fericită influinţă asupra moralităţii noastre, ştergînd dintre noi discordiele şi trista deprindere de a ne calomnia şi a ne denigra unii pe alţii, şi prin urmare a ne compromite însuşi naţia în ochii străinilor ; şi în locul viţiurilor caracteriului, rezultat al secolilor de împilare ce au trecut preste capetele noastre, va introduce între noi virtuţile civice, concordia frăţească, emulaţia spre bine şi amorul către patrie ; ca aşa, cu puteri întrunite şi fii ai aceliaşi mume, să lucrăm pentru fericirea ţărei. Numai într-acest chip vom putea realţa preaiubita noastră Românie la acel grad de bunăstare, de putere şi de glorie ce i se cuvine a ocupa în marea familie a naţielor libere şi civilizate''

Cuvintele acestea sînt scrise la începutul anului 1857. Dacă s-ar şterge această dată şi s-ar înlocui prin anul 1863, ele ar esprima chiar situaţiunea de astăzi ; adevărul de atuncea este şi adevărul de acum, căci ne aflăm în aceeaşi poziţiune de lupte şi de pasiuni ; şi *cestiunea financială*, şi astăzi ca şi atuncea, este o armă de resbel, şi cea mai grozavă.

În 1856 inemicii domnului Grig. Ghica, după ce au stors în contra lui toate mijloacele de atac, au căzut în fine la cestiunea financiară, la imputarea că a ruinat tezaurul public. Aşadar au publicat o broşură prin care i se impută un deficit de vreo 12 milioane şi un folos în parte de o cifră şi mai mare. Iată această broşură ; din fiecare pagină a ei curge sînge, căci ea a omorît pe domnul Grig. Ghica. (*Domnul Kogălniceanu rumpe această broşură şi o azvîrlă de la tribună.*) Vedeţi, domnilor, că şi clevetirea perde *(Aplauze.)*

Dar poate se va zice că caimacamiele au îmbunătăţit financiele. Nu, domnilor, nici în Moldova, nici aici asta nu s-a putut face ; cine nu ştie imputările ce partidele Bibescului şi Ştirbei adresau căimăcămiei lui Alexandru Ghica ; şi apoi, propunerea partidei lui A. Ghica spre a se pune secuestru pe averea domnului Ştirbei[72], propunere care s-a priimit. Iată, domnilor, cum toate partidele şi-au făcut unele altora imputări despre reaua stare a financelor ; şi, oricum să fie, negreşit că nu căimăcămiele au îmbunătăţit financele noastre.

Dar spre a dovedi că deficitul este o succesiune moştenită de la alte guverne, de regimul actual, mai am şi alte documente.

Cu două luni şi jumătate înaintea alegerii lui Alessandru Ioan I, adică în 18 octomvrie 1858, ministrul de finance al Moldovei, domnul

Panait Balş, a publicat *Starea financiară a Moldovei la 18 către 19 octomvrie 1858, în raport şi cu datoriele anterioare.*

Iată ce găsesc în tabloul acesta la pagina 10 : „*Unsprezece milioane patru sute nouăzeci şi una mii, şase sute şaptezeci şi doi lei şi optzeci de bani* ; osebit de suma neajunsului ce va înfăţoşa sema la finitul anului 1858".

Acest neajuns, după lămurirea de la pagina 8, avea a fi de 1 733,871 lei. Aşadar guvernul lui Alessandru Ioan I numai în Moldova a moştenit de la guvernul căimăcămesc un deficit de mai mult de *treisprezece milioane lei.*

Aşadar, din cifrele aruncate de dumneavoastră în sarcina regimului constituţional, ştergeţi peste 13 milioane numai pentru Moldova. Şi cînd miniştrii mărturisesc 13 milioane deficit, !să se înţeleagă bine că ei mai ascund cîteva milioane. Numai domnul Cantacuzin era păstrat de a face un budget mare fără necesitate, şi care numai din gust a înscris şi venituri şi cheltuieli imaginare, înscriind bunăoară şi sarcini municipale şi comunale şi aceasta spre a veni la uriaşa sumă de 165 milioane, sumă ce a speriat ţara. Şi nemulţumit cu atîta, vine apoi şi de la înălţimea tribunei ne mai declară că dezordinea domneşte în finanţe. Îi fac complimentele mele pentru capacitatea sa financială, însă îl rog ca să lase măcar acum pre alţii să întocmească această dezordine. Căci Domnia lui n-a făcut aceasta de mult? Acum alţii n-ar pătimi pentru Domnia lui, precum şi în Moldova, tot din cauza cneazului Cantacuzin au pătimit colegii săi din pricina sfărîmărei şcoalelor.

Viu acum la alt punct din adresa minorităţii, acel privitor la schimbarea funcţionarilor. Şi aice îmi voi permite a întreba : Care funcţionariu s-a schimbat de domn fără contrasemnarea unui ministru? Mi se va zice că ministrul a cedat ; dar a cui e vina dacă a fost moale şi complezant şi a cedat? Şi dacă este permis de a zice ceva personal în privinţa domnului, aş putea zice că tocmai Înălţimea sa a fost acela care a mai oprit cît a putut o mai deasă schimbare a funcţionarilor. Oare de cîte ori se schimbă un ministru inima funcţionarilor nu bate, pulsul lor nu se opreşte pentru cîteva momente?

Şi n-avem de exemplu două ministerie care s-au retras de la putere tocmai pentru că domnul s-a refuzat de a întări listele lor?

Domnul C. Rosetti: Numiţi acele ministerii!

Întîiul ministeriu e acela al lui Barbu Catargiu, ce chiar în demisiunea sa zicea : „Am propus Înălţimei voastre mai multe schimbări, şi Măria ta ai refuzat". Cît pentru mine, nu ştiu ca domnul să fi schimbat pe cineva fără consimţimîntul ministrului competent. Dar să zicem că domnul a cerut schimbări ; însă miniştrii de ce au priimit? Eu am făcut multe schimbări ; domnul M. Costachi asemine, domnul Creţulescu iar a făcut şi face schimbări. Toate aceste ne privesc pe noi, căci ordonanţiele sînt toate contrasemnate de noi. Prin urmare, cum am putea să imputăm domnului acte săvîrşite cu consimţimîntul miniştrilor?

Domnul C. A. Rosetti: Numeşte-ne şi pe celălalt ministeriu.

Celălalt e din Moldova, nu ştiu care.

Dar aceste imputări nu sînt nimica pe lîngă celelalte neconstituţionalităţi şi ilegalităţii ce se atribuiesc domnului. Cea întîi din aceste e deasa disoluţiune a Camerilor. În amendamentul cel dintîi al domnului Panu se vorbea de 5 disoluțiuni; mulțumesc domnilor redactori ai minorității din sînul comisiunei a doua, cari, mai modești, au binevoit a reduce acest număr la trei. Prin aceasta, domnilor, au restatornicit adevăratul număr al disoluțiunilor. Cît pentru mine, eu nu crez că vreunul din miniștrii ce au dizolvat o Cameră ar voi a se sustrage de la responsabilitatea actului său.

Cînd în ambele țări în anul 1859 totodată s-au dizolvat Camerele, miniștrii au socotit că Adunările acelea ce au ales pe domn coprindeau un element ce nu putea corespunde la trebuințele de organizare ale noului ordin de lucruri, creat în 5 și 24 ianuarie 1859; căci acele Camere fuseseră alese mai mult spre a alege un domn decît spre a legifera. Și atît domnul Ioan Ghica cît și domnul M. Costache, cari au făcut aceste disoluțiuni, nu crez că ar respinge de asupră-le responsibilitatea acestor dizolvări.

Domnul M. Costachi: Dar*, o priimim toată.

De atunci, în Moldova, n-a mai urmat o singură disoluțiune, și dacă Camera de acolo ar fi funcționat pînă astăzi, ca Adunare despărțită, ea ar fi acum în a 4-a sesiune a legislaturei. În Țara Românească, de la 1859 n-a mai fost decît o singură disoluțiune, și pentru care miniștrii ce au făcut-o și-au găsit beleaua. Prin urmare și aici nu este caz de imputare domnitorului. Și acum, dacă sîntem adevărat constituționali, trebuie să vă spun că oricîte ori, cît de des s-ar dizolva Camera, noi nu avem dreptul de a face din aceasta un caz de acuzație. Dreptul de a dizolva Adunarea este o prerogativă a tronului, care nici într-o țară a lumei nu se contestă șefului, oricîte ori ar voi să o întrebuințeze. Convențiunea garantează domnului acest drept într-un chip absolut, și miniștrii săi, ori de cîte ori simt trebuința de a consulta țara, au dreptul de a cere domnitorului convocarea unei noue Adunări.

Acum să vedem ce se mai impută domnitorului. Legea rurală. Pentru ce projectul nu s-a întărit sau nu s-a înapoiat Camerei?

O, această imputare întrece pe toate celelalte. Dar știți, domnilor, că nimeni nu are dreptul să întrebe pre domn de ce nu întărește o lege? Dar știți că Constituțiunea engleză, pe care o citați necontenit cu atîta amoare, stipulează că dreptul de sancțiune au de veto este un drept al coroanei, pentru esersarea căruia regele nu dă seamă decît lui Dumnezeu?

E treaba coroanei de a ști de ce legi are trebuință, și dacă aceasta e treaba ei, atunce ea întărește projectele ce-i plac și lasă în portofoliu pre acele care nu-i plac. Și pentru ce voiți ca domnul să vă trimiță înapoi legea rurale? Să o mai votați încă o dată? Ziceați că voiți să o amendați, fiindcă n-ați avut pretențiunea de a face un ce perfect. Dar știți, domnilor, că nu este permis într-o asemenea mare cestiune de a se zice că nu s-a pus tot studiul și toată maturitatea? Dar știți că, în ziua cînd veți declara că ați votat această lege cu ușurință, prin însuși aceasta vă puneți sub epitropie? Nu, domnilor, nu se cuvine ca dumneavoastră înșivă să vă desputerniciți voturile. Ce a votat majoritatea este sfînt pentru majoritate, minoritatea, noi acei ce am combătut acea lege, avem singuri dreptul de a o critica. Dar să zicem că domnul este vinovat în această cestiune. Ei bine, aidem să facem un apel la țară; dar foarte mi-e teamă că, dacă s-ar întreba țara, zău nu știu pre cine ar găsi vinovat, pre acel care n-a întărit o asemenea lege, sau pre acei ce au votat-o? *(Aplauze.)*

---

* Citește: da.

Ei, domnilor, vedeţi că sînt imputări pre cari n-ar fi trebuit nici să le ridicăm, fiindcă zău nu ştiu în capul cărora ele ar cădea.

După ce mi-am permis de a critica cele coprinse în contraprojectul de adresă, îmi voi permite de a întreba pentru ce în această adresă s-a omis cestiunea juridicţiunei consulare, şi mai ales cestiunea monastirilor închinate?

Cum, domnilor, fără prealabilă studiare, înscrieţi între veniturile ţărei veniturile moşielor monastirilor închinate; siliţi pe ministeriu ca să vă înfăţişeze proiectul de lege pentru regularea cestiunii acestor monastiri, ameninţîndu-l că-i veţi refuza budgetul; puneţi pe tapet cestiuni mari; daţi marele vot din 22 decembrie şi apoi în adresa dumneavoastră nici menţionaţi de acest vot?

Mă abţiu de a califica această contradicţiune. Dar las acum toate imputările speciale şi vin la adevăratul scop al adresei, scop care, deşi nu se rosteşte, dar se ghiceşte foarte lămurit: „*Prinţul strein*"!

Dorinţa unui principe strein s-a exprimat mai întîi de Adunările Ad-hoc din 1857. Cestiunea a revenit apoi pe tapet la Comisiunea Centrală, atunci îndoita alegere nu era încă recunoscută de Europa; şi în fine, la '61, cînd şi în Moldova şi în Ţara Românească s-au făcut interpelări şi propuneri în sînul Camerelor despărţite. Atunci naţiunea, şi dincolo de Milcov şi aice, prin adunări, prin petiţiuni numeroase, a osîndit interpelările partidelor din Camere şi s-a rostit pentru domn pămîntean. Se spunea pe atuncea că petiţiunea ce avea întru aceasta a se prezenta domnitorului cuprindea mai mult de 300 000 de subscrieri. Vom lăsa dar să răspunză cei ce au organizat acele mişcări, cei ce au subscris acea petiţiune naţională. Mie-mi veţi da voie să nu zic nimic în cestiunea aceasta, decît că oricare ar fi convicţiunile noastre în privinţa domnului străin sau pămîntean nu avem dreptul să zicem, ca domnul Brîncoveanu, că domnul este locotenentul prinţului străin şi că prin urmare să se scoboare de pe tron şi să vie între noi [73]. Precum acei ce sînt pentru prinţ strein nu pot să zică* domnitorului de a se coborî de pe tron, asemenea şi acei cari sînt în contra prinţului străin au dreptul să zică domnitorului că nu-i recunosc dreptul de a dispune de ţara noastră în favoarea nici unui principe străin, *(aplauze)* căci este principe, şi principe străin putem dobîndi tocmai pre acela care nu-l voim, şi nici se cuvine să-l voim.

De aceea credeţi-mă, domnilor, că, dacă ridicaţi cestiunea aceasta, ea poate să ne fie fatală! Şi se prea poate ca sub perdeaua prinţului străin să se ascunză şi altceva, bunăoară doi domni. Dar să zicem că asta nu este şi că voim serios un principe străin. Ei bine domnilor, vă întreb: care ar fi nemernicul, care ar fi şionţul **, iertaţi-mi această espresiune, care ar consimţi să se urce pe un tron pe care noi înşine l-am umilit? Dar ***, domnilor, l-am umilit! Să căutăm discusiunile din toate parlamentele din lume, şi-mi pun capul că nicăieri nu vom găsi o discusiune ca cele ce se urmează de o săptămînă în Adunarea noastră! Vedeţi adresa din Prusia, vedeţi discusiunea ce a urmat în Parlamentul din Berlin; ea a fost energică, a fost foarte aprinsă, dar cu toate aceste de domnitorul ţărei nu s-a atins nimeni, toate loviturile au fost îndreptate în contra ministeriului. Nici un deputat în Camera din Berlin nu a urmat ca dumneavoastră, cari aţi lăsat pe miniştri de o parte şi aţi pus în joc persoana capului statului. Şi, ca să vă dau dovadă cît de mult regretez şi deplîng o asemenea urmare, vă zic, oricît de aspră este adresa Camerei Prusiei, ea este scrisă pe hîrtie roză pe lîngă contraprojectul de adresă al dumneavoastră; şi dar faceţi şi dumneavoastră o adresă după modelul adresei din Berlin, oricît de aspră ea ar fi, şi eu vă asigur că voi subscri cu dumneavoastră. Cestiunea devenind atunci numai ministerială, sînt sigur că domnii miniştri se vor retrage, chiar fiind osîndiţi pe nedreptate.

---

* Citeşte: pot să zică.

** Şoacătul (calificativ peiorativ acordat străinilor).

*** Citeşte: da.

Dar, acest ministeriu odată retras, dumneavoastră sînteţi datori să daţi îndată un alt ministeriu, iar nu să lăsaţi aceste bance goale, şi aşa ţara să rămîie fără guvern, plan care s-a şi cugetat odată. Şi la 1860 ministeriul esistinte se combătea, se cerea căderea lui, şi nimeni nu voia a-l înlocui. Toate partitele în Moldova îşi ziseseră cuvîntul de a nu priimi ministeriul. Fiind şi eu chemat de tron, am zis: Atunci cînd toţi vor refuza, eu voi priimi; pentru că refuzul altora va fi puterea mea, şi aşa a şi fost. Într-un timp de opt luni am fost norocit a ridica prestigiul autorităţii şi a face cu putinţă înfiinţarea unui ministeriu. La ieşirea mea, toţi acei ce cu opt luni mai nainte sau refuzau categoric ministeriul, sau puneau condiţiuni neadmisibile, se socotiră prea fericiţi de a priimi portofoliurile, fără nici o condiţiune, numai ca să scape de mine, şi iată cum a venit la putere ministeriul domnului Panu. Prin urmare, domnilor, de voiţi numai schimbarea ministeriului, amendaţi contraprojectul şi formaţi-ne lista noilor miniştri.

Şi aşa fiind, să ne ferim de orice personalitate în contra domnului şi să nu agităm în zadar cestiunea prinţului străin. Nu este timpul acum de a vorbi despre această cestiune, căci nu ştim cine ne va veni, şi de ne va veni. Priviţi pe greci, ei şi-au alungat regele, şi astăzi îmblă cu lumînarea ca să-şi găsească un domnitoriu. Şi trecutul să ne serve de lecţiune pentru viitor. Să ne apucăm de lucru, căci ţara de patru ani aşteaptă organizarea sa. Dacă în comentariele dumneavoastră am admirat ceva, au fost cuvintele principelui Ştirbei că „toţi sîntem greşiţi''. Dar, domnilor, aşa este; şi, fiind aşa, să iertăm noi greşiţilor noştri, precum zice rugăciunea de toate zilele, rugăciunea duminicală. Aceasta este singura cale care ne poate duce la un viitor fericit, dar nu să imputăm unui singur om răul la care cu toţii am contribuit, dar nu din domnitorul nostru să facem Christul României şi să cerem răstignirea sa. *(Aprobaţiuni.)*

Cum socotiţi, domnilor, că din decadenţa cea mai mare, urmare neapărată a seculilor de mizerie ce au trecut peste capul nostru, că din nomolul de abuzuri şi de viţiuri sub care am fost cufundaţi, vom putea ca prin o baghetă magică a ne transforma şi a ne rădica la perfecţiune; că regimul nostru constituţional ce datează abia de ieri va putea în cîţiva ani a ajunge la înălţimea Parlamentului Angliei? Cum, domnilor, dumneavoastră nu admiteţi nicidecum epoce de tranziţiune, ani de cercare? Ce? Voiţi ca deodată din prunci să ne facem oameni mari? Dar oare civilizaţiunea aşa de iute păşeşte? Nu, domnilor; în lumea morală, ca şi în lumea fizică, lucrurile nu merg aşa de iute, fiecare generaţiune are misiunea sa; fiecare nu poate pune decît o peatră la edificiul viitoriului. Perfecţiunea ce o dorim, numai generaţiunile viitoare vor vedea-o şi se vor bucura de bunurile ei. Mai avem încă a trece prin multe cercări, prin multe dureri. Fii şi nepoţi ai domnilor regulamentari, aduceţi-vă aminte de starea de înjosire a seculilor trecute, aduceţi-vă aminte de umilinţele ce aşteptau pe părinţii voştri cînd mergeau la Constantinopole pentru a-şi lua investitura; ei îşi încovoiau capul pînă la pămînt şi săruta pulberea de sub picioarele sultanului.

Comparaţi, domnilor, vizita şi primirea lui Alexandru Ioan I la Constantinopole cu priimirea ce se făcea mai nainte la Înalta Poartă domnilor noştri, chiar şi acelor reglementari, şi apoi mai jăluiţi-vă de prezent. Şi dacă domnii ţărei cari aveau în mînă sabia şi topuzul căzuseră într-un asemenea grad de înjosire, şi aceasta nu numai înaintea sultanului, dar chiar şi înaintea fiecărui paşă; dacă domnul era atît de înjosit, ce trebuia oare să fie boierii, ce trebuia să fie celelalte clase ale societăţii noastre? Şi cu un trecut de ieri atît de degrădător, noi astăzi am voi să ne îmbrăcăm cu manta pairilor Marei Britanii? Libertatea şi Constituţiunea engleză, strănepoţii noştri vor vedea soarele lor; noi să ne mulţumim că le putem vedea zorile!

Înţeleg că sînt inime nobile şi entuziaste ce voiesc a realiza îndată şi sub ochii lor tot binele în ţară; înţeleg că sînt inteligenţe ce înaintează asupra seculilor şi doresc a face din viitor prezentul; dar o asemenea antecipare v-o declar că mă miră, că n-o aşteptam pentru întîiaşi dată să o găsesc tocmai la acei cari în alte cestiuni de mai mică importanţă, în reforme practice, care în alte ţări de mult au devenit facturi îndeplinite, ne striga necontenit: Încet, încet, nu vă grăbiţi. Progresul bun este acela care merge lin şi treptat! Şi acum cînd e vorba de transformarea regimului nostru guvernamental, de relaţiunile puterei legislative cu puterea esecutivă, de aşezarea unei stări de lucruri normale, care numai cu multă strădanie, după mult timp se poate dobîndi, deodată noi ne credem transportaţi în Parlamentul Angliei.

Şi eu doresc aceasta şi o doresc din toată inima, şi toată viaţa mea am lucrat spre a ajunge la aceasta, dar să ţinem seama şi de timp şi de greutăţi nedezlipite de o epocă de tranziţiune. Credeţi-mă, domnilor, şi vă conjur, lăsaţi la o parte contraprojectul minorităţii. După discusiunile ce au urmat, după discursurile ce s-au pronunţat aice, după comentariile ce i s-au făcut, el are o importanţă, el are un simţ care mă sperie, şi cînd îmi permit de a zice aceasta credeţi-mă că nu o fac spre a apăra pe un om, ci spre a apăra convicţiunile şi drepturile Adunării. S-a zis că guvernul cugetă de a proclama dictatura; ei bine, chipul cel mai bun de a împedeca, de a respinge dictatura, ca o plantă parazită şi periculoasă, este de a ne ţine tari pe tărîmul constituţional, de a respecta prerogativele tronului şi de a nu întinde prin urmare responsabilitatea mai sus decît se cuvine.

Aţi vorbit de cestiunea Orientului, acea cestiune care din nenorocire este la uşa noastră. Credeţi că vom putea înlătura criza ce ne ameninţă punînd peste ruinele trecutului încă o ruină mai mult? Dar, domnilor, cum socotiţi că am putea scăpa din periculul ce ne încongioară, cînd fără finance, fără administraţiune, fără armată, căci projectul pentru înarmarea ţărei stă încă nediscutat, cu cestiunea ţăranilor nedezlegată, noi vom zdruncina şi temeliele tronului? Dar oare atunci ce tărie vom înfăţişa în afară, slabi şi dezbinaţi în lăuntru, ce limbagiu vom mai putea ţinea, care va fi rolul ce voim să jucăm în criza orientală?

Dar să lăsăm Orientul şi să vă întreb numai pentru cele din lăuntru. Oare discusiunile urmate pînă acum fost-au ele folositoare pentru întemeierea liniştei şi a bunei-stări din năuntru? Oare luptele noastre contribuit-au la alinarea crizei financiare, de care cu toţii pătimim, la ridicarea creditului statului, de care atîta vorbim şi pe care zilnic îl voim? Ce asigurare a căpătat din ele negoţiul? Ce folos au tras din ele interesele materiali ale ţărei? Şi, mai presus de toate, oare aceste discusiuni adus-au liniştea în spirite? Şi acum e locul să întreb mai ales pe colegii mei de peste Milcov, să-i rog să vă spuie : Ce ştiri primesc de la familiile şi amicii lor?

În Moldova, domnilor, toţi ne cred că sîntem în mijlocul focului, în vărsare de sînge. Prinţul Ştirbei s-a mirat de a vedea pe unii din deputaţii de peste Milcov aci, cînd cu puţin mai înainte trimiseseră certificate de boală. Nu ar avea pentru ce să se mire de venirea lor, cînd ar şti că nu numai acei deputaţi, dar Moldova întreagă a primit veşti din Bucureşti că destronarea domnului era otărîtă. Acesta este un fapt, domnilor, pe care nimeni de peste Milcov nu-l va putea contesta. *(Aprobaţiune.)* Apoi, dacă este aşa, îmi permit să fac întrebarea celor 32 deputaţi : gînditu-s-au dumnealor în patriotismul Domniilor sale la mijlocul de a nu periclita nu numai tronul, dar şi Unirea României? Eu stimez toate convicţiunile ; crez dar că Domniile lor sînt convinşi că prin schimbarea ce meditez Unirea nu va fi compromisă. Însă într-o cestiune aşa de mare şi care atinge pe ţara întreagă fiecare are cuvîntul său ; şi dar, vă rog, observaţi, şi observaţi bine, între acei 32 de subscrişi nu se găsesc decît patru deputaţi de peste Milcov. Nu judecaţi, domnilor, lucrurile numai după atmosfera ce vă încungiură. Bucureştii nu e încă inima întregei României. Gîndiţi că, deşi Unirea s-a proclamat de un an, pînă acum nu s-a făcut nimic pentru a lega pe vecie pe Moldova cu Ţara Românească. Gîndiţi că numai de cîteva luni s-a ridicat otarul de la Milcov. Moldova suferă în toate interesele materiale şi nici guvernul, nici Adunarea nu au făcut nimic spre a le îndestula. Aduceţi-vă aminte că în sesiunea trecută, de cîte ori ceream ceva pentru judeţele de peste Milcov, şi pentru Iaşi mai îndeosebi, majoritatea se ridica ca un singur om, cerea închiderea discusiunii şi trecea la ordinea zilei [74]. Iată rezultatul ce am dobîndit, îndeosebi cînd se trata cestiunea închiderii şcoalelor din Iaşi, şi ştiţi ce s-a dobîndit? Un rău care trebuie să treacă mulţi ani spre a se vindeca. Ba s-a mai înfăţişat un ce şi mai dureros.

Cînd am făcut interpelaţia în privinţa şcoalelor, ministrul de atunci zicea că avea presupusuri că răscularea şcolarilor avea o rami[fi]caţiune cu răscularea ţăranilor de aici, şi majoritatea n-a protestat în contra unei acuzaţiuni atît de ridicule. Otărîrile tribunalelor din fericire au dovedit mai apoi cît de himerice au fost şi una şi alta din acele răsculări.

A trebuit ca onorabilul meu amic Tell să vie la ministeriu [75] spre a redeschide şcoalele de peste Milcov spre a da Moldaviei lumina pe care cneazul Cantacuzino [76] şi ministeriul majorităţi i-au ţinut-o stinsă un an de zile ; şi iată cauza pentru care am zis că aş fi fericit de a vedea pe bancele guvernului miniştri ca domnul Tell. Pentru fapta sa, Domnia sa dacă n-a şi primit va priimi, sînt sigur, în curînd mulţămirile cetăţenilor din Iaşi, mulţămiri pe care întîi trebuie să i le facă deputatul de Iaşi, onorabilul domn Panu. Domnia sa însă a socotit mai bine a-l întreba cine este şi ce caută pe bancele ministeriale. Vă conjur dar, nu judecaţi lucrurile numai după atmosfera din Bucureşti, acea de peste Milcov este cu totul alta. Chiar în momentele acestea se organizează cu subvenţiuni particulare un jurnal separatist, şi tocmai acuma dumneavoastră voiţi să compromiteţi singurul fir ce din nenorocire menţine Unirea : *domnitorul*. Se zice că vom avea prinţ strein ; dar mai înainte să căutăm a întări Unirea înlăuntru şi a face ca ea să fie recunoscută în deafară. Şi apoi, dacă Europa nu ne va da *prinţ străin*, ce va fi? Pretendenţii, fiţi siguri, că se vor ivi şi în Iaşi, ca şi în Bucureşti ; şi în starea actuală a lucrurilor fiţi siguri că acei din Iaşi vor găsi pre cine să-i aleagă domni. Veţi zice poate că veţi trimite oşti spre a menţine Unirea, dar în secolul actual popolii nu se mai guvernează cu oşti.

Oricare să fie evenimentele viitoare, cît pentru mine, eu sînt deputat al României în Adunarea din Bucureşti şi eu voi rămîne aici şi chiar cînd aş fi cel de pe urmă. Însă, domnilor, nu o dată ambţiunea a triumfat de principiu, la Iaşi se află încă un tron, alăturea se află sala Adunării decorată şi gata tocmai cum era în ziua de 5 ianuariu 1859. Cine dar ne garantează că tocmai unii din acei cari strigă mai tare *prinţ strein*, văzînd că nu-l putem dobîndi, vor alerga mai iute decît gîndul la Iaşi, spre a se alege şi a se urca pe tronul lui Ştefan cel Mare? *(Aplauze.)* Şi aşa de la prinţ străin să ne aflăm iarăşi cu doi domni separatişti. Iată pentru ce zic şi rezic : Domnilor, nu zdruncinaţi edificiul naţional pe care de-abia l-am ridicat, să cerem îndreptarea lucrurilor, să lucrăm necontenit ca regimele reprezentativ să devie un adevăr. Dar aceasta nu vom dobîndi-o făcînd din domnul României Christul ei! Cugetaţi serios că Unirea României, alegerea domnului şi Convenţiunea sînt plante tinere care au trebuinţă de pace din lăuntru spre a prinde rădăcina, şi aşa a fi garantate contra restriştei din afară. Şi cine ne poate asigura că, provocînd o schimbare pentru a dobîndi un prinţ străin, nu vom căpăta un domn sau poate şi chiar doi domni numiţi d-a dreptul? Şi în Regulament era înscris dreptul alegerei domnului [77], ştiţi însă că numai un singur domn s-a ales în ţară, domnul Bibescu. După 1848 acest drept însă iarăşi l-am perdut; şi domnii ne-au venit numiţi d-a dreptul în Constantinopole. De multe ori ministrul majorităţii ne-a comparat cu druzii şi maroniţii, să luăm seama a nu fi trataţi ca ei. Ştiţi că ei aveau mai nainte chiar o dinastie moştenitoare. Certele însă din lăuntru le-au desfiinţat dreptul de a fi ocîrmuiţi prin domnii lor.

Astăzi ei se guvernează de un armean, de Daud paşa. Veţi zice însă : Niciodată nu vom suferi o asemenea umiliaţiune, ne vom apăra. Dar cu ce? Întăritu-ne-am oare în lăuntru? Ridicatu-ne-am cu reformele noastre în ochii Europei? Şi unde ne sînt aliaţii din afară? Ei, domnilor, să fim mai cu atenţiune asupra poziţiunei noastre, asupra adevăratelor împregiurări în care se află ţara! Negreşit că starea ei nu este de rîvnit; negreşit că avem trebuinţă de mari reforme, că trebuie să păşim pe calea progresului. Să zicem dar cu toţii : Înainte! Înainte! însă cu domnul României în capul nostru. (*Aplauze.*)

Domnul Busueceanu cere menţinerea ordinii în tribune.

Fiţi, domnilor, aşa de buni şi mă lăsaţi să urmez; poate că aţi fi preferat să fiu şuierat; şi asta nu mă va opri să-mi fac datoria.

Domnul preşedinte cheamă tribunele la ordine.

Acum, domnilor, voi fini, însă mai întîi daţi-mi voie a mă adresa către persoanele care au onoare a reprezenta aici partitul conservator. În toate ţările cel întîi principiu, cea întîi lege a partitului adevărat conservator a fost stabilitatea şi păstrarea principiului de autoritate. În ţărele adevărat constituţionale, principiul de autoritate este strîns legat cu stabilitatea şi cu libertatea. Nu răsturnaţi pe unul, căci răsturnaţi şi pe celelalte. Libertatea nimeni nu o poate preţui mai mult decît acei ce au inteligenţă şi interesul de a o conserva; stabilitatea şi respectul autorităţii nimeni afară de partitul conservator nu trebuie să ţie mai mult la ele, mai ales la noi unde cestiunile sociale sînt încă nedezlegate. Căutaţi dar ca semănînd vînturi să nu culegeţi furtuni!

Mă adesez apoi către acele persoane din stînga cari au subscris contraprojectul minorității, să le rog, să le conjur în interesul ideilor și al principiilor liberale ai cărora ei cei întîi în România au fost apostolii de 20 ani, principie pe care astăzi alții le repet ca școlari — nu știu dacă le vor aplica și ca oameni maturi —, ca să se retragă de la acel amendament. Să nu se măgulească de a vedea ideile liberale din acest act îmbrățișindu-se de acei cari le-au combătut pînă ieri. Nu o dată reacțiunea a împrumutat liberalilor cuvintele și armele lor, dar aceasta au făcut-o nu spre a face de a triumfa, ci spre a ucide principiele liberale!

Nu știți, domnilor, că la 1815 în Francia cu libertatea presei reacțiunea a ucis libertatea? Partidul liberal din țara noastră s-a învinovățit pururea că nu este decît destructor, însă el a fost creatorul actului măreț de la 24 ianuariu; să nu-și ucidă dar el însuși pe pruncul său. Mi se va întîmpina că și din dreapta au fost unii bărbați de bine care au luat parte la acest mare act; așa este, o recunosc, și chiar îmi aduc aminte de frumoasele cuvinte ale prințului Dim. Ghica: „Dumnezeu ni l-a dat, vai de acei ce-l vor ataca!“ Astăzi este timpul ca Domnia lui să-și aducă aminte de aceste cuvinte și să viie să se puie alăturea cu acei ce apără pe domnitor.

Mă adresez acum la prințul Sturdza. Domnia lui este un om de onoare, care și-a ținut întotdeauna angajamentele și și-a plătit pururea datoriele sale. Domnia sa are o datorie de plătit către domnitoriu. La 1858, în Adunarea Electivă din Moldova, partiturile erau atît de înverșunate, încît s-au găsit deputați cari contestau prințului Sturdza pînă și naționalitatea, pînă și dreptul de a fi deputat[78]; beizadea Vogoride striga în gura mare: „Excelența sa Muhlis pașa, *șeric turcesc*, nu poate fi deputat în Adunarea Moldaviei”. Domnul Lascar Catargiu v-a vorbit de calitățile pîrcălabului și a magistratului de la Galați, Alecsandru Cuza; aice este locul să vorbesc și eu acuma despre actele deputatului Alecu Cuza; cînd Vogoride contesta prințului Sturdza pînă și dreptul de a fi deputat, iată ce colonelul Cuza a zis: „Eu crez că un moldovean, servind un drapel străin, nu-și perde naționalitatea sa. Chiar comisia declară că nu esistă la noi vreo lege în această privință. Cînd prințul Sturdza declară Adunării că nu este mai mult în serviciul turcesc, aceasta este îndestul; căci, cînd Turcia l-ar rechema, atunci Moldavia l-ar sprijini în puterea capitulațiunilor. Socot în sfîrșit că trebuie să punem patimile de o parte și să deschidem era Constituțiunii prin dreptate și frăție”! (*Bravo.*)

Prințul Sturdza a mai zis că nu va vota decît pentru un domn ce va face Unirea. Domnia-sa n-a votat dar la 5 ianuariu 1859. Votează dar astăzi, căci Alexandru Ioan I a făcut Unirea!

Acum, domnilor miniștri, dați-mi voie să mă adresez și către Domnia voastră.

Sînteți interpreții tronului, în fața puterii legislative; s-au zis multe despre dictatură, ministeriul a jicnit în multe susceptibilitățile Adunării; țara este îngrijată de amenințările ce se fac libertăților noastre constituționale. Nu cred că aceasta este calea cea mai bună spre a asigura pacea și mulțumirea generale. Sîntem într-o epocă unde nu domnitorii smulg popoarelor libertățile, ci popoarele smulg regilor drepturilor lor. Pozițiunea dumneavoastră a devenit dificilă, a devenit neposibile.

Aveți mai ales în mijlocul domneavoastră un coleg care s-a făcut și Adunării și țărei antipatic; dacă Domnia sa are un devotament adevărat către tron, retragă-se de la guvern[79], spuneți-i că nu este în destul numai să nu vie între noi, ci să se grăbească de a-și da demisiunea, cu o oră mai nainte, căci nimeni nu-l voim. Singuri dumneavoastră veţi înţelege că nici într-un fel lucrurile nu pot a rămîne în starea actuală. Aţi stat la putere ; aţi ocupat aceste bance pentru a vă îndeplini o datorie, pentru a apăra drepturile constituţionali ale tronului şi persoana domnitorului. V-aţi îndeplinit datoria cu curagiu, dar vedeţi că aici e în joc şi persoana dumneavoastră. Şi un partit şi altul din Cameră au condamnat multe din principiele dumneavoastră. Retrageţi-vă dar şi faceţi loc altui ministeriu, care să liniştească ţara îngrijată despre planurile dumneavoastră de dictatură. Eu am apărat un principiu, principiul neresponsabilităţii domnului, iar nu pe dumneavoastră ! Şi cînd am apărat acel principiu, am apărat însuşi această tribună, am apărat însuşi drepturile Camerei. Fiu al tribunei, datorînd tot ce sînt regimului parlamentar, mai bine să fiu fulgerat decît să dărîm astă tribună, decît să conspir în contra libertăţilor noastre constituţionale ! Domnilor miniştri, Domniile voastre veţi aduce la cunoştinţa domnitorului dezbaterile noastre. Orice otărîre va lua, să caute în inima şi inteligenţa sa. Spuneţi-i însă să-şi aducă aminte de cuvintele ce am avut onoare a-i adresa cînd din colonelul Cuza a devenit Alexandru Ioan I. Iată acele cuvinte :

„O, doamne, mare şi frumoasă îţi este misiunea ! Constituţiunea din 7 august ne înseamnează o epocă nouă şi Măria ta eşti chemat să o deschizi. Fii dar omul epocei ! Fă ca domnia ta să fie cu totul de pace şi de dreptate, împacă pasiunile şi urele dintre noi şi reintrodu în mijlocul nostru strămoşeasca frăţie".

Aduceţi-i aminte că la întîia sa intrare în capitala României Bucureştii i-au dat un steag. Spuneţi-i, acest drapele să-l desfăşure la otarele României, să-i ridice demnitatea în deafară, iar în lăuntru să dezvolte principiele de dreptate şi de libertate ale Convenţiunii pentru toţi deopotrivă, pentru cei mari şi pentru cei mici, şi atunci rugăciunile ce din 10 000 biserice se înalţă în toată ziua spre cer pentru păstrarea sa se vor ridica din toate inimile românilor, şi Dumnezeu va pune sub picioarele sale pe toţi vrăjmaşii şi pizmaşii săi [80] ! (*Aplauze prelungite.*)

Se publică după *Cuvînt în contra adresei rostit în şedinţa Adunării Generale a României din 9 februariu 1863 de M. Kogălniceanu, deputatu[l] oraşului Focşani*, Bucureşti, 1863, 115 p. A apărut şi în *Supliment la M. O.*, 1863, nr. 55, p. 6 — nr. 58, p. 8. Pentru alte editări, vezi Al. Zub, *op. cit.*, nr. 1635.

NOTE

[1] Citatul este scos din discursul lui Gr. M. Sturdza ţinut în ziua de 17 februarie 1861 în Adunarea de la Iaşi. Cf. Proces-verbal nr. XXII în *Suplement estraordinar al M. O. al Moldaviei*, p. 316, col. 2.

[2] Aluzie la schimbarea guvernului Kogălniceanu. Guvernul condus de Anastasie Panu a rămas la putere între 17—18 ianuarie 1861 — 23 septembrie 1861.

[3] Cf. mai jos nota nr. 80.

[4] În momentul .în care K. ţinea discursul era la putere guvernul prezidat de Nicolae Creţulescu (24 iunie 1862 — 11/12 octombrie 1863). Guvernul precedat fusese prezidat de Barbu Catargiu şi a stat la putere între 22 ianuarie 1862—8 iunie 1862. După asasinarea lui Barbu Catargiu (8 iunie 1862) conducerea aceluiaşi guvern a fost luată de Apostol Arsache pînă la data 24 iunie, cînd guvernul a fost schimbat. Cf. Dan Berindei, *Guvernele lui Alexandru Ioan Cuza (1859—1866) — liste de miniştri*, în „Revista arhivelor", 1/1959, p. 158.

[5] Pentru concesiunea de căi ferate, cf. regestrele : 1861—1862, nr. 152, 192, 194, 196—203, 207, 255 ; 1863—1864, nr. 140—142.

[6] Dăm citatul din discursul lui Constantin Brăiloiu la care se referă M. K. :

„[...] Apoi cînd vine ministeriul a ne zice : «Nu aveţi dreptul a controla guvernul, a pune guvernul sub epitropie. Arătaţi-ne pe ce articol din Conveţiune bazaţi asemenea drept al Camerei asupra guvernatorului?», nu sîntem oare în drept şi noi să vă întrebăm : Este oare un articol care să vorbească espres de inviolabilitatea domnului? (*Mişcare mare, protestări şi aplauze zgomot.*) Mă iertaţi, nu voi să zic cu aceasta că şeful statului nu trebuie să fie inviolabil; zic că, inviolabilitatea sa nu este esprimată anume de Convenţiune cu o dispoziţie scrisă precum s-au esprimat aici toate drepturile Adunării şi cu toate acestea nu vedeţi că şeful statului trebuie să fie inviolabil? Dar şi Adunarea trebuie să fie inviolabilă [...]. Nu trebuie să facem cea mai mică diferenţă între una şi cealaltă [...]. Zilele trecute însuşi domnitorul s-a adresat la o deputaţiune de la Craiova şi i-a zis: «Mă pui lîngă ministeriul meu, adresaţi-vă la mine, veniţi şi vă spuneţi păsurile voastre». Cînd dar însuşi domnitorul provoacă singur pe reprezintanţii unui oraş a se adresa la dînsul şi a-şi arăta păsurile, cum puteţi tăgădui Adunării dreptul de a răspunde la asemenea chemare, cînd ea este într-un contact de toate zilele cu şeful statului pentru interese mult mai mari şi mai importante! (*Aplauze.*)

Nu văd de ce ni se impută aceasta ca o crimă. Vrem să lipsească orice ar putea aduce perturbaţii în relaţiele noastre cu domnitorul. Acolo este armonia. Armonia este într-o înţelegere frăţească. Dar cînd nu vom fi liberi a arăta nevoile şi dorinţele noastre, atunci nu poate fi armonia ce arată domnul Boerescu. Armonia se leagă prin relaţii de bună-credinţă şi încredere între noi şi domnitor. Să aibă domnitorul încredere în Adunare şi Adunarea în domnitor, să-i vorbească limpede, curat, fără să ascunză nimic.

Şi dacă domnitorul are asupra Adunării, iertaţi-mi espresia străină, vrun parapon, să vie să ni-l spuie, să ne înţelegem. Noi nu vom fugi de esplicaţii [...]". *Supliment la M. O.*, 1863, nr. 53, p. 7, col. 1–2.

[7] Prinţul Grigore M. Sturdza în cuvîntarea sa, între altele, afirmase:

„[...] Nu este prea de mirare că în alte ţăre, unde domnitorii n-au putut nici uita, nici învăţa nimica, unde sînt dinastie care domnesc de secoli, precum de exemplu în Prusia, unde regele poate zice că bunul său Frederic cel Mare a fundat puterea Prusiei, a făcut Prusia ceea ce este astăzi, nu este de mirare, zic, ca în asemenea ţări să poată exista încă o astfel de luptă [între puterea executivă şi cea legiuitoare, *n.n.*] pînă ce va trece generaţiunea de faţă.

Înţeleg pînă la oarecare grad ca domnitorii acestor ţăre, crescuţi în tradiţiuni aristocratice, să voiască a pune personalitatea lor, caracterul lor, mai presus decît voinţa naţiunii. Dar eram departe a ne aştepta să vedem această tendinţă, această pretenţiune, la noi, unde nimeni n-a domnit prin dreptul divin, unde alegerea este sorgintea puterilor publice, unde domnii ies dintre noi şi se întorc iarăşi între noi ca simpli cetăţeni şi şăd alăturea de noi, alăturea cu locuitorii săteni, precum au şezut domnii Bibescu şi Ştirbei — spectacol foarte frumos, cel puţin pentru mine unul. Spre a avea însă această stabilitate de care avem nevoie, sper că va sosi ora cea fericită pentru naţiune cînd vom dobîndi un principe străin, precum au cerut Divanurile Ad-hoc.

O voce: Ferească Dumnezeu!

Domnul prinţul [sic] *Gr. M. Sturdza*: În zadar se ridică cîte o voce izolată spre a protesta contra dorinţelor rostite în Divanurile Ad-hoc, contra voturilor tuturor corpurilor noastre legiuitoare, contra voinţei ţărei întregi. Domniele pămîntene sînt judecate şi osîndite de ţară [...]". *Ibidem*, nr. 47, p. 6, col. 2.

[8] Principele Gr. Brîncoveanu spusese:

„[...] Mai vine acuma şi alte argumente [sic!]. Aşa vine domnul Boerescu care a fost cu multă linişte [ascultat] în timpul discursului său şi ne zice: Unde mergeţi? Vreţi să loviţi pe domnitor? Şi apoi ne sfătuieşte ca să o facem. Lovim pe domnitor, şi pentru ce? Fiindcă vrem principe străin? Fiindcă naţiunea întreagă îl voieşte?

(*Se face tumult în Cameră; cîteva voci strigă că nu e adevărat, că protestează, că naţiunea nu cere principe străin.*)

Domnul principe Brîncoveanu: Domnitorul însuşi a luat angajamentul a lucra pentru principe străin şi trebuie să-şi ţie acest angajament". *Ibidem*, nr. 54, p. 2, col. 1.

[9] Cuvintele menţionate de K. au fost spuse de Barbu Catargiu în discursul pe care l-a ţinut în ziua de 29 mai 1862 ca răspuns la discursul lui K. „Îmbunătăţirea soartei ţăranilor". Cf. mai sus, p. 194 şi *Supliment la Monitorul*, 1862, nr. 107, p. 5, col. 1–2.

[10] *Steoa Dunării*, jurnal politic, literar şi comercial. 1 oct. 1855 — sept 1856 şi 1 noembrie 1858 — 5 noembrie 1860, 3 pe săpt. [...]. Red. M. Kogălniceanu. Tip. franţezo-română Adolf Bermann. De la 3 iulie 1856 se suprimă subtitlul. De la 2 ianuarie 1859 fuzionează cu „Zimbrul şi Vulturul" şi apare sub titlul: „Steoa Dunărei. Zimbrul şi Vulturul". De la 3 august 1860, „Steoa Dunării".

De la 1 noiembrie 1858 zilnic, de la 5 mai 1860, 3 pe săpt. şi de la 3 august 1860, 2 pe săpt. [...].

De la 2 ianuarie 1859, redactori V. Alexandrescu, V. Mălinescu şi I. Codrescu.

De la 14/26 iulie — 20 sept. apare în lb. franceză sub titlul de „L'Etoile du Danube".

„L'étoile du Danube" (Bruxelles, 4 dec. 1856 — 1 mai 1858, 1 pe săpt. Apud Nerva Hodoş şi Al. Sadi Ionescu, *op. cit.*, p. 245.

[11] *Patria*. Foae politică şi literară. Iaşii, 27 noemvrie 1858 — 5 oct. 1859. Redactor responsabil C. Gane. Tip. Institutului Albinei. De la 1 decembrie 1858 red. responsabil C. Dediu. *Ibidem*, p. 485.

[12] *Nepărtinitorul*, jurnal politic literar și comercial. Iași, 21 iunie—30 august 1856. Redactor responsabil C. Gane, Tip. Gane.

,,L'étoile du Danube" (Bruxelles, no. 2, 1856) îi anunță încetarea pe la 23 sept. 1856, în urma suprimării legii presei. *Ibidem*, p. 448.

[13] Întrucît în citatul lui K. s-au strecurat unele inexactități, dăm citatul integral după *Monitorul oficial al Moldovei*, nr. 343/12 decembrie 1861, p. 1 : ,,De pe tronurile Moldaviei și a Țărei Românești pe care românii v-a înălțat în voința lor de a se uni, Măria ta ai rădicat tronul României. Ca reprezentanți ai unei părți a acestei frumoase Românii ce astăzi ș-a luat oficial locul între națiunele domnitoare în Europa, venim a depune la picioarele tronului omagele noastre de recunoștință și vă urăm să vă înzilească Dumnezeu pe acest tron, care nu va mai putea fi zdrobit decît cu viața a cinci milioane de români [...]".

[14] *Supliment la Monitorul*, 1862, nr. 17, p. 5, col. 1.

[15] Întrucît există deosebiri între citatul dat de K. și textul citit tot de el în Adunarea Deputaților, dăm și cel de al doilea text : ,,[...] Binecuvîntat fie Dumnezeul părinților noștri, carele ne-au învrednicit de a vedea în zilele noastre realizarea marei idei, trebuinței de viață a naționalității române ! Lăudat fie numele său în seculi pentru că puternicul său braț a ajutat pre Măria ta spre a-ți împlini misiunea ce națiunea ți-a încredințat, cînd în zilele de 5 și de 24 ianuarie 1859 ea te-a rădicat pe tronurile lui Ștefan cel Mare și Mihai Viteazu [...]". *Supliment la Monitorul*, 1862, nr. 33, p. 1.

[16] Dăm textul din discursul lui G. Costaforu : ,,[...] Mai nainte, domnilor, știm toți că omul care era funcționar cît de mic avea o considerațiune în lume. Cel mai mic scriitor al administrațiunii era o putere, și astfel mergea țara atunci. Oare erau acei funcționari incoruptibili? Oare acei funcționari nu erau hoți? Oare erau mai patrioți decît cei de astăzi? O ! domnilor, vedeți că nu răspunz la aceasta. Știți dumneavoastră ce zic eu în aceasta? Ce coardă ating? Dar pe vremea aceea ieșea[u] domni de spînzurau și pecetluiau pe boierii cei mari ai țărei cînd complotau în contra lor. Și vodă Grigore Ghica, acest domn care au făcut mult bine țărei, în cel dintîi an al domniei sale știți, domnilor, ce a făcut? Știți că a doua zi s-au găsit boieri care au crezut că nu trebuie să fie el domn, ci dînșii, pentru că sînt de părinți mai buni, de viță mai bună, de rang mai mari. S-au revoltat a doua zi, și aceasta istorie e veche ca și nenorocita noastră țară. Ei bine, domnilor, ce le-au făcut Măria sa? I-a pecetluit și i-a trimis în esiliu și nu a mai îndrăznit nimeni să vie și să facă opozițiune și comploturi. (*Risete, dezaprobări.*) [...]". *Supliment la M.O.*, 1863, nr. 51, p. 4, col. 1.

[17] Carol al II-lea al Angliei a domnit între anii 1660—1685. A avut prim-ministru pe Clarendon, iar în timpul domniei lui înalta societate engleză a cunoscut un mare grad de decădere și de corupție. Cf. André Maurois, *Histoire d'Angleterre*, Paris, [f. a.], p. 470—498. Ediția în limba română : *Istoria Angliei*, vol. II, București, 1970, p. 81—92.

[18] Cf. supra nota 10.

[19] Cf. supra nota 11.

[20] *Constituționariul*. Jurnal politic. Iași, 10 noembrie — 31 decembrie 1858.. Redactor responsabil, Gr. Balș. Tip. Buciumul român. T. Codrescu și D. Gusti. De la 8 decembrie redactor responsabil N. Aslan. ,,Apare și în o ediție franceză sub titlul ,,Le constitutionnel, journal politique", Jassy, 20 noemvrie — 11 decembrie 1858". Apud Nerva Hodoș și Al. Sadi Ionescu, *op. cit*,. p. 145.

[21] Pentru Hello, cf. partea I a acestui volum, p. 215, nota 1.

[22] Carol al VI-lea a domnit în Franța între anii 1380—1422. A înnebunit în pădurea de la Mans în 1392, în timpul luptelor cu Anglia. Cf. Jaques Bainville, *Istoria Franței*, trad. de Petru Manoliu, vol. I, București, [f. a.], p. 107—114.

[23] George al III-lea a domnit în Anglia între anii 1760—1820. Bolnav mintal, a trebuit să cedeze domnia fiului său, devenit George al IV-lea. Pentru amănunte, vezi André Maurois, *op. cit.*, p. 552—569 ; cf. și ediția română, vol. II, p. 153—167.

[24] Gr. M. Sturdza a afirmat : ,,[...] Vă voi cita Belgia, unde regele a jurat pe o Constituțiune votată de un congres național în timp de revoluțiune, unde regele prin a sa bună-credință cătră Constituțiunea pe care a jurat a ajuns a fi idolul națiunii, astfel încît, pe cînd furtuna revoluționară mătura tronurile în alte părți, în Belgia poporul întreg cădea la picioarele regelui său și-l ruga să rămîie pe tron. Iată ce dobîndește un domn cu bună-credință, un principe în adevăr constituționale [...]. Vă voi cita Portugalia, o țară care sper că nu veți zice că este o esceptiune. Ei bine, ați văzut aprețiarea ce s-a făcut despre viața regelui Ferdinand, ați auzit cuvintele ce s-au pronunțat asupra lui. S-a zis de acel mare bărbat că n-a căutat puterea decît în funcționarea regulată a regimului constituționale. Aș dori din toată inima ca aceasta să se poată zice totdeauna și în țara noastră [...]". *Supliment la M. O*,. 1863 nr. 47, p. 7, col. 2.

[25] Cf. supra nota 17.

[26] Prințul Gr. M. Sturdza a spus :

,,[...] Acum, domnilor, voi veni a vă da oarecare dovezi cum că puterea esecutivă se cearcă de 4 ani de zile, cum a zis prea bine domnul L. Catargiu, să așeze pe spinarea țărei un guvern dictatoriale, personale. Să căutăm însă dovezi, puține și bune. Domnul Văsescu a făcut un apel foarte frumos, foarte naiv, cînd a zis că acel ministru care a contrasemnat memorandul * trămis la Constantinopole să rădice mîna. Cum vreți în adevăr să rădice mîna acel ministru cînd el nu se află aici, nu se află nicăieri ! Acel memorand, domnilor, este un act de guvern personale; îl aduc aminte ca să nu se mai repete. Știți, domnilor miniștri, că există în Convențiune un articol care zice că nici un act al domnitorului nu este valabile dacă nu este contrasemnat d-un ministru și că nici un funcționariu nu se poate supune unui asemenea act. Esistă acel articol sau nu?

Domnii miniștri : Da, da !

Domnul prin[cipe] Gr. Sturdza : Îmi pare bine că recunoașteți măcar aceasta. Ei bine, domni[loi] miniștri, vă invit a pune îndată supt judecată pe funcționariul acela, pe agintele de la Constantinopole, ce a cutezat a pune în lucrare o ordine a domnitorului necontrasemnată de ministrul respectiv. Și dacă n-o veți face, voi face propunere la această tribună și vom cere darea sa în judecată, căci numai astfel vom opri de-a se introduce în țara noastră regimele de guvernare personale ! (*Aplauze*)". *Supliment la M. O.*, 1863, nr. 47, p. 8, col. 2— nr. 48, p. 1, col. 1.

[27] Ion Ghica a emis următoarea opinie : ,, [...] S-a zis apoi că aceasta nu e o adresă, ci o doleanță. Doleanță, domnilor, se numea adresa ce se făcea în vremea Regulamentului, cînd Adunarea se deschidea cu un oficiu ** domnesc în care se zicea numai atît : «Sesiunea Adunării e deschisă » și atribuțiunile acelei Adunări se mărgineau, mai cu seamă, în cercetarea budgetelor, fără să aibă dreptul de a putea face adrese la tron[...]. Se prevedea însă prin Regulament un caz esceptional ca atunci cînd țara se afla în nevoie să se facă anafora la domn și acea anafora, după Regulament, era o doleanță [...]". *Ibidem*, nr. 42, p. 7, col. 1.

[28] Este vorba de guvernul prezidat de Manolache Costache Epureanu între 13 iulie 1860 — (14—17) aprilie 1861.

[29] Întrucît am socotit că acest text are o strînsă legătură cu demisia guvernului Kogălniceanu, îl dăm în întregime.

,,Domnilor deputați,

Cu ocazia călătoriei ce am făcut la Constantinopole, am dobîndit convicția că, mai mult decît orișicînd, România poate conta pe simpatiile Înaltei Porți și ale puterilor garante.

Să fim energici. dar totodată și prudenți. Prin îmbunătățirile din năuntru să ni întărim țara, și insuflăm încredere Europei, și viitorul, chiar un curînd viitor, se va însărcina cu realizarea tuturor legiuitelor noastre dorinți și trebuinți.

În scurtul interval de cinci luni ce s-au petrecut de la închiderea cei de pe urmă sesii a Domniei voastre, guvernul meu au pus în lucrare cele mai multe din legile și voturile Adunărei sancționate de mine.

Sîntem în anul întîi al reorganizării din năuntru. Multe și felurite greutăți am avut de înlăturat. Sper că d[umnea]voastră veți ține samă guvernului meu de aceste greutăți, și din care cea mai mare au fost de a incita [sic] țara la un sistem de dări, bazate pe legalitate, cînd pînă acum sistemul era acel al privilegiului și al scutirei.

Cu toate acestea, îndestulîndu-se toate serviţiile publice și putîndu-se încăsui în întregimea lor veniturile votate de d[umnea]voastră, o însemnată rezervă va fi disponibilă pentru plata a unei părți din datoriile statului, contractate de guvernele trecute.

Domnilor deputați, un șir de proiecte prelucrate de Comisia Centrală sînt gata spre a vi se înfățișa. Acele care reclamă mai întîi deliberațiile D[omniilor] voastre sînt : reforma justiției penale, împuternicirea de a controla un împrumut menit de a veni mai cu deosebire în agiutorul proprietății fonciare, astăzi îngenuncheată sub sarcina ipotecelor și a cametei, și îmbunătățirea soartei țăranilor, închezășluită de Convenție și la care interesele noastre cele mai vitale reclamă ca, cît mai curînd, să-i dați cea mai scrupuloasă atenție.

Mai este o reformă, la care în curînd guvernul meu va cere cooperația d[umnea]voastră. Aceasta este reforma legei electorale, ca prin aceasta Adunarea să fie o mai deplină reprezentație a intereselor țărei.

Domnilor deputați, o ispită de doi ani v-au convins, cred, precum au convins țara, precum m-au convins și pe mine, că trebuie să uităm luptele trecutului, să înlăturăm spiritul de partidă și să ni dăm mîna cu toții, pentru a ni ocupa cu reorganizarea țărei. Timpul faptelor este sosit, și mai cu deosebire acel al aplicărei sincere a art. 46 din Convenție, căci în acest articol stă tot viitorul național și social al patriei.

---

* În legătură cu acest memorandum, redactat de C. Negri, agentul țării la Constantinopol, și care trata despre problema secularizării, precum și cu conflictul cu guvernul, care nu contrasemnase, vezi : D. Bolintineanu, *Viața lui Cuza Vodă.* Memoriu istoric de ..., București, 1869, p. 70—73.

** Ofis.

Apucaţi-vă dar serios de lucru!

Cît pentru mine, domnilor deputaţi, eu vă făgăduiesc tot concursul meu. Au cauza ţării nu este cauza mea? Au pot eu reclama afecţi[une]a concentăţenilor mei şi o pagină în Analele Române altfel decît puindu-mi toată voinţa şi toate puterile întru dezvoltarea şi fericirea ţărei mele?

Nu scăpaţi din vedere, domnilor deputaţi, că, cu cît o naţie înăuntru îşi dezvoltează cu energie şi cu linişte puterile, cu atîtea ea în deafară este mai tare şi mai respectată.

Din nenorocire, în cîteva punturi ale ţărei respectul legilor s-au călcat. Mulţumită energiei dezvălită de autorităţile locale, mulţumită curagiului junei noastre armate, carea pretutindenea ş-au făcut datoria, liniştea s-au restatornicit în curînd.

În greaua epocă de tranziţie în care ni aflăm, eu vă făgăduiesc, domnilor, mănţinerea ordinului material, însă şi d[umnea]voastră trebuie să-mi daţi tot ajutorul, întărindu-mi guvernul şi ocupîndu-vă serios cu înlăturarea cauzelor ce ar putea produce dezordine.

Adresîndu-vă aceste cuvinte, eu îndeplinesc o sacră datorie către ţară.

Eu am conştiinţa misiunei mele. Eu ştiu şi nu voi uita că reprezint principiul Unirei. Realizarea însă a acestui mîntuitor princip atîrnă mai cu deosebire de patriotismul, concordia şi prudenţa politică a tuturor corpurilor statului, precum şi de spiritul de ordin[e], de pace şi de progres real care trebuie să ni însufle şi să ni povăţuiască pre toţi şi în toate.

Dumnezeu să binecuvînteze lucrările Domniei voastre".

Mesajul tronului s-a citit în şedinţa din 4 decembrie 1860. Cf. *Supliment estraordinar al M. O. al Moldaviei*, p. 1, col. 1—p. 2, col. 1. Comisia pentru redactarea răspunsului la acest mesaj a fost formată din 6 deputaţi aleşi în şedinţele din 7 şi 9 decembrie 1860. Răspunsul la mesaj a fost citit de A. Grigoriu în şedinţe din 4 februarie 1861. Cf. *ibidem*, p. 199, col. 2—p. 200, col. 2.

Proiectul de răspuns la Mesajul tronului:

,,*Măria ta*!

Adunarea Legislativă în a doua sa sesiune au primit cu cea mai vie mulţumire încredinţările ce Măria ta ai binevoit a i le da că mai mult decît oricînd putem conta pe simpatiile marelor puteri ale Europei.

De a sa datorie găseşte a se rosti mulţumită de declaraţiunile ministerului Măriei tale că va păzi cea mai strictă neutralitate şi o ospitalitate neviolabilă în împrejurările complicate în care se găsesc unile din staturile Europei, această politică fiind singura demnă şi folositoare pentru ţară. Sîntem convinşi, Măria ta, că prudenţa şi energia sînt condiţiuni neapărate ale îmbunătăţirei din năuntru, care este cel mai sigur mijloc de a ne întări ţara şi a ridica naţiunea în stima Europei.

Salutăm cu bucurie viitorul ce Măria ta ni arăţi, adecă curînda realizare a dorinţelor şi trebuinţelor noastre, căci numai în aceasta, în Unirea desăvîrşită a ambelor principate vedem cu toată ţara putinţa consolidării naţionalităţei noastre şi chiar a principiilor constituţionale.

Recunoaştem şi ţinem samă guvernului Măriei tale de greutăţile ce au putut întîmpina cu aplicarea legilor votate în sesiunea trecută şi sancţionate de Măria ta. Aceste greutăţi au provenit însă nu din aplicarea sistemului bazat pe egalitatea dărilor, sistem cuprins în actul constitutiv al nostru şi adoptat în unanimitate de Adunare la ocaziunea votărei bugetului, ci din defectuozităţile ştiinţelor statistice şi din un sistem de percepţiune vicios. Sperăm că guvernul Măriei tale va lua măsurile cuvenite pentru îndreptarea ştiinţelor statistice, care sînt baza tuturor dărilor, precum şi pentru introducerea unui mod de percepţiune mai perfect.

Cu mulţămire am primit încredinţarea ce ni se dă de Măria ta că, după încăsuirea dărilor votate în sesiunea trecută, va rămîne o rezervă care se va afecta în plata datoriilor statului. Măcar că aceste datorii sînt contractate [de] guvernile trecute, totuşi, ele fiind făcute în numele statului, onoarea şi interesul ni obligă a le considera ca datorii sacre. Pătrunşi de mărimea misiunei noastre, vom da cea mai serioasă luare-aminte proiectelor de lege ce ni le vor prezenta.

Recunoaştem nevoia de a reforma justiţia penală, carea astăzi este necompatibilă cu principiul egalităţei tuturor înaintea legii, princip a căruia introducere în toată legislaţia noastră este de toţi aşteptat şi dorit. Cunoaştem că Condica penală este nu numai defectuoasă, ci cuprinde chiar dispoziţiuni ce nu mai sînt potrivite cu spiritul secolului şi cu celelalte instituţiuni ale ţări.

Proiectului de lege pentru contractarea unui împrumut în străinătate, vom închina toată seriozitatea şi scrupulozitatea ce reclamă marea însemnătate a unei asemine măsuri.

Adunarea cunoaşte urginţa a se regula cît mai curînd chestiunea relaţiilor dintre proprietari şi sătenii cultivatori, urginţă simţită adînc de ţara întreagă. Vom studia dar cu religiozitate proiectul ce ni s-au înfăţoşat şi vom căuta prin o otărîre nepărtinitoare a împăca drepturile proprietăţei, care este una din bazele societăţii, cu îmbunătăţirea soartei ţăranilor, garantată lor prin Convenţiune şi dorită de noi toţi, ca una ce este o condiţiune neapărată, cerută pentru prosperitatea şi întărirea ţărei întregi.

Adunarea se va ocupa de reviziunea legei electorale, a căreia defectuozitate s-au dezvălit din aplicaţiune.

Măria ta ! Sîntem convinşi că pentru a ni pute ocupa cu succes de reorganizarea ţărei trebuie să ni dăm mîna cu toţii, căci numai prin o strînsă legătură şi unire între puterile statului putem agiunge la dezvoltarea noastră din năuntru, putem culege rodurile mănoase ale sistemului constituţional şi ale aplicării articolului 46 din Convenţiune. Vom esamina dară cu conştiinţă şi vom îmbrăţoşa cu căldură tot ce ni va pute asigura progresul, care este o condiţiune de viaţă pentru ţară. Va fi o datorie pentru noi de a ni ţine în strînsă legătură cu alesul naţiei, acela în care se personifică principiul Unirei, condiţiune vitală a esistenţei noastre politice, ca naţiune autonomă.

Adunarea, pe cît au văzut cu o adîncă părere de rău că liniştea s-au turburat în cîteva punturi ale Principatelor Unite, cu atita s-au mîngăiet de grabnica restabilire a ordinei legale. Negreşit că în epoca de tranziţiune în care ne găsim multe datini locale, multe interese individuale se pot lovi. Respectul însă şi egalitatea înaintea legei fiind mai presus de toate, Adunarea crede că guvernul Măriei tale va avea chibzuinţa şi energia pentru a păstra linişte publică, menţiind pe fiecare în îndatoririle sale legale. Primeşte dară, Prea înălţate doamne, espresiunea adîncei noastre gratitudini pentru încredinţarea ce ni dai de menţinerea ordinei materiale, căci ordinea este o condiţiune neapărată pentru realizarea reformelor aşteptate. Din parte-ni făgăduim Măriei tale un concurs sincer şi patriotic pentru a face ca fiecare cetăţean să se bucure cît mai curînd de îmbunătăţirile asigurate prin noul regim şi aşa a înlătura şi motivele de nemulţămire, nedespărţite de epohile de tranziţiune şi reforme.

Adunarea sfîrşeşte precum au început esprimînd deplina sa încredere că Măria ta cu o energie neadormită vei şti a aduce cît mai curînd oara solemnă şi mult dorită a împlinirii celei mai mari a noastre dorinţi şi trebuinţi, oara Unirei.

Dumnezeu să binecuvînteze Principatele Unite !

Dumnezeu să binecuvînteze pe Alesul naţiunei române !

(Subscrişi) Ştefan Catargiu (cu rezerva alineatului al doile a paragrafului atingător de datoriile satului), Iancu Cantacuzin, D. Strat, P. Cazimir, A. Grigoriu".

Supliment estraordinar al M. O., al Moldaviei, 1861, p. 200.

[30] Cf. *Supliment la M. O.*, 1863, nr. 43, p. 7, col. 2.

[31] Cf. *ibidem*, nr. 17, p. 5, col. 1.

[32] Pentru guvernul Anastasie Panu vezi mai sus nota 2.

[33] Guvernul Dimitrie Ghica a rămas la conducere între 19 iulie 1861 — (11 decembrie 1861—22 ianuarie) 1862.

[34] Pentru guvernul Barbu Catargiu vezi supra nota 4.

[35] Pentru guvernul Nicolae Creţulescu vezi supra nota 4.

[36] Vezi supra nota 4.

[37] Cf. mai sus nota 27.

[38] Cf. discursul principelui D. Ghica în *Supliment la M. O.*, 1863, nr. 32, p. 4, col. 2 ; nr. 33, p. 2. col. 1.

[39] Miniştri în guvernul din perioada 8 iunie 1862 — 24 iunie 1862 şi în cel următor, din 24 iunie 1862 — 11/12 octombrie 1863.

[40] Cf. nota 38.

[41] Idem.

[42] În răspunsul la afirmaţiile făcute de G. Vernescu, principele D. Ghica între altele afirmase :

„[...] E lesne a avea talentul a înşira vorbe, e lesne a presupune fapte, a pune în gura altora alegaţii care nu s-au zis de nimeni şi a le combate singur. Ce dovadă mai frumoasă vă poci da despre aceasta decît spuindu-vă că domnul Vernescu ia vorba memorandum pentru Unire şi asupra ei face un discurs de două ore, şi cînd noi îi strigăm : Nu e cestia de memorandul în privinţa cererii Unirii, d[umnea]lui ne răspundea : Ce-mi pasă, eu voi să vorbesc asupra lui ! Apoi, după ce ajunge la sfîrşit, zice : Văz că deşi n-a fost vorba despre memorandum, dar acum, că l-am combătut destul, îl las.

Cînd poate cineva a merge peste orice hotare, cînd poate merge pînă a-şi permite a zice de la înălţimea acestei tribune [...] că, familiile ce au domnit în această ţară fiind condamnate de ea, blestemul ţării fie asupra lor, e lesne atunci a vorbi şi 4 ore [...]". *Supliment la M. O.*, 1863, nr. 52, p. 8, col. 2 — nr. 53, p. 1, col. 1.

[43] Cf. mai sus nota 9.

[44] Cf. *Supliment la M. O.*, 1863, nr. 42, p. 7, col. 2 — nr. 44, p. 4, col. 1.

[45] *Suplement estraordinar al M. O. al Moldaviei*, şedinţa din 20 ianuarie 1861, p. 138.

[46] Se referă la guvernul condus de Manolache Costache Epureanu, care a deţinut puterea în Moldova între 10 noiembrie 1859 — (3—30 aprilie) 1860 şi care a fost pus sub anchetă. Cf. prima parte a acestui volum, p. 294 şi 472 (regestul nr. 50).

[47] Cf. mai sus nota 44.

[48] Guvernul Barbu Catargiu, care a deţinut puterea între 30 aprilie — 12 mai 1861.

[49] Vezi supra nota 33.

[50] În iarna anilor 1862—1863 revoluţionarii maghiari au primit din Italia un transport de arme, care a fost debarcat la Galaţi. Despre sosirea lor a fost informată Austria, care a

protestat vehement, protest la care s-a alăturat şi Turcia. În fața acestor complicații diplomatice, K., care devenise ministru de interne, a dat dispoziție ca armele să fie reîncărcate şi expediate cu destinația Genova. În legătură cu acest incident vezi şi regestele cu numerele 45, 51, 52, din sesiunea parlamentară 1862—1863, precum şi N. Corivan, *Relațiile diplomatice ale României de la 1859 la 1877*, Bucureşti, 1984.

[51] Preşedintele Consiliului de Miniştri şi ministru de interne era Anastasie Panu.

[52] Guvernul prezidat de Al. Moruzi a deținut puterea în Moldova între 5 octombrie 1861—22 ianuarie 1862.

[53] Pentru Barbu Catargiu vezi supra nota 48; Ştefan Golescu a fost prim-ministru între 12 mai — (24 iunie—12 iulie) 1861; pentru Dimitrie Ghica vezi supra nota 33.

[54] În legătură cu această problemă, vezi Nicolae Corivan, *op. cit,*. p. 103—152. Tot acolo şi bibliografia.

[55] Mesajul domnesc citit în Adunările din Iaşi şi Bucureşti la 11 decembrie 1981. *Supliment la Monitorul*, 1861, nr. 17, p. 3, col. 2 şi *Suplement estraordinar al M. O. al Moldaviei*, 1861, p. 2, col. 1.

[56] În ziua de 24 ianuarie 1862 în Adunare s-a citit numai discursul domnului Alexandru Ioan Cuza, din care este scos citatul dat de K. *Urmarea suplimentului la Monitorul*, 1862, nr. 19, p. 2, col. 1.

[57] Cf. *Istoria României. Compediu*, Bucureşti, 1969, p. 343. De asemeni pentru situația generală internă vezi şi p. 342—344.

[58] În legătură cu salariul lui C. Negri ca agent la Constantinopol, vezi *Supliment la M. O.*, 1863, nr. 38, p. 5, col. 1 — p. 8, col. 2.

[59] Dăm citatul la care se referă K.: „[...] Eu unul am convințiune[a] că domnitorul nu ştie starea țărei unde se află şi iată de ce: pentru că Înălțimea sa, din neorocire, au fost încongiurat de oameni cari nu au voit nicidecum regimul constituțional (*aplauze*) şi aceasta este învederat că tendințele acelor oameni au fost necontenit de a răsturna Camera ca să rămiie singuri, să nu aibă nici un control şi să facă ce le va plăcea. Prin urmare, domnilor, eu sînt convins de aceasta că domnitorul este rău consiliat şi rău încongiurat, pentru că cunosc bine pe domnitor, îl cunosc de cînd era administrator şi ştiu că a fost un bun administrator şi un bun judecător şi nu au suferit niciodată nedreptatea [...]". *Supliment la M. O.*, 1863, nr. 46, p. 6, col. 2.

[60] Cf. mai sus nota 7, precum şi restul discursului ținut de prințul Gr. Sturdza, la aceeaşi trimitere. În ceea ce priveşte cele spuse referitor la Ch. Tell, vezi la trimiterea respectivă p. 2, col. 2; p. 3, col. 2.

[61] Referire la drama lui Al. Dumas, care are ca temă viața Caterinei Howard, a cincea soție a lui Henric al VIII-lea, regele Angliei, decapitată la 12 februarie 1541.

[62] Prințul Ştirbei a afirmat următoarele: „[...] Vă întreb, cînd văz cele ce se petrec în jurul meu, cînd vine discusiunea adresei către tron, ocaziune oferită de Constituțiune, oare nu sînt datoriu să arăt păsurile țărei? Nu sînt dator să zic: *Măria ta, țara suferă şi Măria ta poți s-o scapi menținînd legalitatea*? De trei zile, de cînd am intrat în discusiune, nu văd alta decît încriminări personale asupra celor 12 care au fost miniştri [...]". *Supliment la M. O.*, 1863, nr. 50, p. 6, col. 1.

[63] Cf. mai sus nota 6.

[64] Vezi mai sus nota 6.

[65] Cf. supra nota 8.

[66] Pentru această problemă vezi în special discursurile lui G. Vernescu, Gr. Sturdza, Gr. Brîncoveanu, Ion Ghica, A. Panu, menționate în notele anterioare.

[67] Guvernarea din Moldova, 30 aprilie 1860 — 17 ianuarie 1861.

[68] Cf. mai sus nota 29.

[69] Pentru art. 46 din Convenția de la Paris vezi prima parte a acestui volum, nota 2, p. 219.

[70] *Raport la E. S. D. Caimacam asupra stărei Departamentului de Finanțe în Moldova (prezentat de Scarlat Rosel Vel Vist.). Rapport à S.E. le Caimacam sur l'état du Departement des Finances en Moldavie (présenté par Charles Rosetti)*, Iaşi, Tipografia Institutului Albinei, 1856, 34 p.

[71] Titlul întreg era următorul: Alecsandru Catargiu, *Observații la raportul despre starea finanțelor Moldovei adresat Căimăcămiei de d. vornicul Sc. Rosetti, ministrul de finanțe (în 10 august 1856). Observations sur l'état actuel des finances en Moldavie présenté à la Caimacamie par M. le visliar Ch. Rosetti (rapport du 10 août 1856)*, Bruxelles, Imprimeria lui Gustav Gratiot, (1857?), 66 p. + 1 tab.

[72] În legătură cu această problemă vezi şi broşura *Starea finanțială a Țării Româneşti la retragerea din domnie a prințului Barbu Ştirbeiu*, Bucureşti, 1856, 12 p. (litografiat).

[73] Cf. nota 8.

[74] Vezi supra interpelarea de la p. 56.

[75] Christian Tell a deținut acest portofoliu între 30 decembrie 1862—26 mai 1863. Cf. şi interpelarea din 25 ianuarie 1862.

[76] Ioan C. Cantacuzino a deţinut portofoliul cultelor şi instrucţiunii publice între 30 aprilie — 17 mai 1861 şi interimatul după 19 iulie acelaşi an.

[77] În Regulamentul organic al Ţării Româneşti, cap. I era intitulat „Pentru alegerea domnului". Titlu identic avea acelaşi capitol şi din Regulamentul organic al Moldovei. *Regulamentele organice*. . . , p. 1 şi 173.

[78] În legătură cu această problemă vezi intervenţia lui M. K. din 31 decembrie 1858, precum şi notele respective, în partea întîi a acestui volum, p. 106.

[79] Conducerea era deţinută de guvernul Nicolae Creţulescu, 24 iunie 1862 — (11—12 octombrie) 1863. Vezi supra nota 4.

[80] Întrucît în cursul discursului M. K. face numeroase referiri la textul proiectului adresei de răspuns la Mesajul tronului, dăm în continuare textul integral al proiectului, semnat de majoritate, ca şi pe cel al minorităţii din comisia de redactare. Precizăm că textul minorităţii este menţionat de orator cu termenul „amendamentul Panu".

„*D*[*omnul*] *G. Apostoleanu* dă citire următorului proiect de adesă a majorităţii comisiunii :

Domnilor deputaţi,

Ales de raportor de către comisiunea numită de dumneavoastră spre a elabora un nou proiect de răspuns la discursul tronului, am onoarea a vă supune acel proiect de adresă. Totodată lămuresc că onorabilii domni I. Ghica şi A. Panu au susţinut amandamentul prezentat de domnul Panu la întîiul proiect de adresă cunoscut dumneavoastră din şedinţele trecute cu oarecare mici modificaţiuni, pe care amandament majoritatea comisiunii nu a putut a-l primi şi pe care vi-l supun ca opiniune a minorităţii.

1863 februarie 1.

Apostoleanu

Proiect de adresă la discursul tronului.

Măria ta !

Chemată a se întruni cu o lună înaintea termenului fixat de Convenţiune, Adunarea, pătrunsă de urgenţa reformelor cerute de noua situaţiune făcută prin realizarea celei mai scumpe dorinţi a românilor, a răspuns cu bucurie şi grăbire la apelul Măriei tale.

Adunarea a ştiut în sesiunea trecută să ţie seama guvernului Măriei tale de greutăţile nedespărţite de o schimbare şi aşa de radicale în starea politică şi administrativă a statului român.

Astăzi mandatarii ţărei cred de a lor sfîntă datorie a aduce la cunoştinţa Măriei tale suferinţele şi nevoile obşteşti, ca cunoscîndu-le Măria ta să faci să se potolească şi să se îndestuleze cu o oră mai înainte, şi aşa să nu se împiedice dezvoltarea vitalităţei naţiunei române, de care ea a dat dovezi prin memorabilele voturi ale Divanurilor Ad-hoc şi prin întrunirea pe capul Măriei tale a strălucitelor coroane a lui Ştefan cel Mare şi Mihai Viteazul.

Lăsată în cea mai deplină neştiinţă despre relaţiunile guvernului Măriei tale cu statele străine într-un timp cînd evenimente asemănătoare se pregătesc împrejurul nostru, ţara şi Camera doresc a ieşi dintr-o incertitudine plină de îngrijiri. Adunarea din parte-i promite că va face cea mai călduroasă primire oricărui proiect de lege pentru întărirea mijloacelor de apărare, fiind convinsă că acestea sînt condiţiunea celor mai bune relaţiuni esterioare şi pavăză autonomiei noastre.

Starea precară a principatului pînă la Tratatul de Adrianopole a putut justifica ingerinţa străină în cestiuni interioare. Acea stare încetînd, jurisdicţiunea consulară nu mai are cuvînt de a fi. Adunarea în starea cea nouă a lucrurilor, avînd în vedere şi proiectul ce i s-a prezentat asupra întinderei dreptului de cumpărare de moşii, aşteaptă cu o vie nerăbdare ca guvernul Măriei tale să-i anunţe definitiva regulare a unei cestiuni ce atinge aşa de aproape autonomia ţărei.

Guvernul Măriei tale va avea tot concursul Adunării în examinarea proiectelor de lege pentru organizarea administraţiunei şi instituirea consiliilor districtuali, pentru organizarea şi dezvoltarea instituţiunelor municipale şi comunale, baza esenţiale a oricărei constituiri serioase a statului. Pentru a putea însă aceste reforme da toate roadele lor trebuie neapărat ca ele să decurgă dintr-un sistem general de organizare, ca timpul şi puterea Adunării să nu se mai consume în votare de legi fără legătură între dînsele şi adesea discordante.

În acest plan trebuie neapărat să intre proiectul de lege care să efectueze o despărţire bine definitivă a puterii administrative de cea judecătorească. Acest proiect este viu dorit, căci este cunoscut Măriei tale cîte inconveniante rezultă din amestecul în cauzele litigioase a agenţilor administrativi, la a căror numire prezidă ades mai mult consideraţiunele politice decît condiţiunele de capacitate şi de moralitate.

Adunarea aşteaptă realizarea înaltei şi înţeleptei Măriei tale promisiuni relativă la organizarea puterii judiciare, cu aplicarea graduală a principiului de inamovibilitate. Această lege prevăzută prin art. 7 din Convenţiune va fi menită a da magistraturei noastre acea independenţă şi demnitate care singure o pot pune mai presus de orice bănuieli.

Nedespărţibile de legea de inamovibilitate sînt acele de admisibilitate şi înaintare în funcţiunile statului şi de responsabilitate a tutulor impiegaţilor publici. Lipsa acestor legi este în mare parte cauza stărei îngrijitoare în care se află magistratura noastră, precum a constatat-o în anul trecut Înalta Măriei tale judicată. Cu întristare mărturisim că un asemenea verdict puteaţi da şi asupra administraţiunei.

Această operă de reorganizare nu s-ar putea completa decît prin legi ce ar garanta inviolabilitatea domiciliului şi libertatea individuală şi ar înzestra justiţia cu instituţiunea juriului în materii penale şi de presă.

Adunarea se află în aşteptarea proiectului de lege promis de Măria ta prin mesagiul din 24 ianuarie anul trecut asupra instrucţiunei publice. Ţara întreagă este adînc convinsă că dezvoltarea instrucţiunei publice în unire cu întărirea armatei este cel mai puternic mijloc de a înălţa naţiunea română la rangul ce i se cuvine în marea familie a statelor europene.

Asemenea este urgenţă, Măria ta, ca constituţiunea bisericei să se reforme în vederea principiului de unitate a capului ei, ca înaltele demnităţi ale bisericii să iasă din starea actuală de văduvie şi ca soarta clerului mirean să se îmbunătăţească.

Adunarea nu va lipsi de a se ocupa de proiectul de lege asupra reformei electorale şi exprimă Măriei tale sincerile mulţumiri pentru proiectul de lege asupra incompatibilităţii mandatului de deputat cu funcţiunile salariate ale statului, care amendîndu-se conform nevoilor ţărei s-a votat spre a răspunde la dorinţa Măriei tale.

Proiecte de legi pentru întocmirea de bănci care să dea o impulsiune de viaţă creditului privat ajuns la agonie vor ocupa cu deosebire activitatea Adunării in această sesiune, rezervînd ea tot aceeaşi solicitudine pentru proiecte de legi relative la dezvoltarea căilor de comunicaţiuni şi îndeosebi a şoselelor, ce punînd Iaşii prin Prut în comunicaţiune cu Galaţii să aducă o compensare în parte măcar la sacrificiile suferite prin centralizarea serviciilor publice în Bucureşti. Adunarea speră că guvernul Măriei tale va da în viitor rezultate în o justă proporţiune cu sarcinile ce-şi impune ţara în această privinţă.

Toate aceste îmbunătăţiri atît de dorite de toţi românii nu s-ar putea realiza dacă nu s-ar face o radicală îndreptare în starea financelor publice. Adunarea nu şi-ar îndeplini toată datoria sa, oricît de grea şi dureroasă ar fi, dacă n-ar arăta Măriei tale dreapta îngrijire a ţărei. Spaima aruncată în toate inimile prin vestirea ministerului precedent că bancruta ne ameninţă nu s-a putut micşora prin declaraţiunea ministerului actual că nu este bancrută, ci o deplină dezordine. Încrederea numai atunci va renaşte în ţară cînd îi vom putea anunţa că ordinea domneşte în finanţe.

Acestui obiect Adunarea cu deosebire va consacra toată atenţia sa şi este decisă în virtutea dreptului ce are a da Măriei tale toate mijloacele putincioase în starea de faţă a lucrurilor spre a pune capăt acestei situaţiuni anormale a caselor publice. Ea va căuta a echilibra cheltuielile cu veniturile statului, însă spre a putea ajunge la acest rezultat Adunarea aşteaptă ca guvernul Măriei tale să înfăţişeze cu legea socotelelor pe anii espiraţi un tablou esact de starea financiară, ca guvernul Măriei tale cu o inimă română să aducă iconomia cea mai mare în cheltuieli, să reducă la justa limită serviciile publice, ce în anul trecut au căpătat o dezvălire periculoasă pentru averea publică, în fine să ia o nestrămutată hotărîre de a restrînge şi a efectua cheltuielile în limitele legilor.

Este datoria Adunării a declara Măriei tale că nerezolvarea cestiunei rurale n-a contribuit mai puţin la starea de suferinţă în care se află atît creditul public, cît şi cel privat. Legea votată în sesiunea trecută n-a răspuns la toate legitimile dorinţi, de vreme ce n-a putut dobîndi Înalta sancţiune a Măriei tale. Adunarea aşteaptă ca guvernul să i-o întoarcă, arătînd totdeodată defectuozităţile ei, spre a se precurma cît mai degrabă incertitudinea ce frămîntă spiritele şi bîntuie interesile agricole. Măria ta ! O cestiune care din curat economică n-ar fi luat caracter naţional dacă prin împrejurările ce o înconjoară n-ar aştepta * în inima tuturor românilor simţimîntul autonomiei lor călcate este cestiunea monastirilor zise închinate. În faţa unei dorinţe atît de generale şi fierbinţi Adunarea nu crede că îi este permis a nu se face organul ei pentru a ruga pe Măria ta a-i trimite un proiect de lege prin care să reintre naţiunea în posesiunea unei averi atît de însemnate. O lege care să reguleze întrebuinţarea veniturilor în conformitate cu intenţiunile de binefacere a pioşilor donatori, străbunii noştri.

Espuind Măriei tale cu un deplin devotament şi cu nepărtinire starea lucrurilor, nevoile şi dorinţele ţărei, Adunarea în faţa pericolelor şi nenumăratelor dificultăţi care înconjoară situaţiunea pune împreună cu ţara întreagă speranţile sale în patriotismul alesului ei ; ea este pătrunsă de adînca convicţiune că pe lîngă o nepregetată activitate a tuturor puterilor statului condiţiunea cea mai de căpetenie pentru a învinge atîtea greutăţi este perseverenţa lor pe calea constituţională. Aşa, ca să se menţie o deplină armonie şi o reciprocă încredere între puterea esecutivă şi puterea legislativă, Adunarea dar a trebuit să vază cu adevărată durere acea armonie compromisă prin imprudentile cuvinte cu care un ministru a pus în suspiciu simţimentele ei.

---

* Citeşte: deştepta.

Măria ta!

Adunarea nestrămutată în credințele sale asigură și astăzi că o veți găsi totdeauna împrejurul Măriei tale pentru apărarea și mărirea patriei și a tronului constituțional.

Să trăiești Măria ta, să trăiască România!

A. Romalo, G. Apostoleanu, Ion Bălăceanu.

După aceea domnul raportor citește următoarea redacțiune a proiectului de adresă prezentată de minoritate:

Măria ta!

Adunarea văzînd că a fost convocată cu o lună mai naintea terminului prescris de legea organică a țărei și fiind pe deplin pătrunsă de marele și urgențele trebuințe ale națiunei, atît de imperios reclamate de starea noastră socială și de situațiunea noastră populară, a răspuns cu cea mai vie bucurie la chemarea ce i s-a făcut. Ea a răspuns cu fericire chiar, avînd și otărirea și credința că va putea să dea dovezi nouă și mai pipăite despre devotamentul ei pentru menținerea și dezvoltarea principielor dătătoare de viață conținute de Convențiune și pentru ridicarea și consolidarea națiunei române.

Cu cît însă simțămintele noastre au fost mai sincere și mai călduroase, cu atît guvernul Măriei tale au fost mai departe d-a răspunde la așteptarea noastră prin atitudinea ce a luat din cele dintîi zile în fața reprezentanțiunei naționale.

Nu numai că de la deschiderea Camerei și pînă acum nu ne-a dat în nimic seama despre starea afacerilor, atît din lăuntru cît și din afară, nu ne-a spus un singur cuvînt despre calea pe care cugetă a merge, dar nu ne arată nici însăși starea noastră financiară, despre care țara era tare îngrijită mai înainte chiar d-a fi pe deplin frămîntată prin propria declarare a ministrului de finanțe * că «ea este în cea mai mare dezordine», și pe lîngă toate aceste el ne neagă, și încă în două rînduri și cu tonul cel mai amenințător, cel mai neauzit în analele parlamentare, drepturile de căpetenie ale reprezentațiunei naționale. El a mers pînă a o declara o vatră de conspirațiune, lovind astfeliu națiunea întreagă, lovind-o chiar în suveranitatea ei, compromițînd-o înaintea Europei, și aceasta tocmai în ajunul unor evenimente esterioare prin care poate însăși soarta României are să fie pusă în joc.

Aceste toate ne impun o îndatorire și mai imperioasă de a espune Măriei tale, ca reprezentanți ai națiunei, cu cea mai întreagă sinceritate și cel mai absolut devotament situațiunea țărei.

Cînd toate puterile cele mari recunoscură și constatară înaintea Europei prin Tratatul de la Paris drepturile noastre ca națiune autonomă și ne asigurară independența acțiunei noastre declarînd neutralitatea principatelor, românii dovediră îndată lumii prin spontaneile lor manifestări și prin Adunările Ad-hoc puterea vitalității lor ca națiune și aptitudinea lor politică ca corp social european. Din nenorocire deplina încredere ce ave[a]m în buna-voință a puterilor garante ne opri de a-și [sic] pune în lucrare voința espresă în unanimitate de către națiune.

În fața acestei atitudini, ce nu era decît o prudință din partea românilor, puterile garante crezură prin aceasta chiar că au trebuință a se asigura că vigoarea noastră n-au fost rezultatul unei săltări momentane și ne supuseră la nouă încercări. Astfel, în loc de a recunoaște îndată dorințele națiunii esprese și de-a dreptul, și prin reprezentanțiunea ei legală, ele ne creară prin Convențiunea de la Paris un organism politic care în loc de a înlesni funcționarea vieții naționale o împiedică. Națiunea înțelese îndată pericolul și constrînsă din întiia zi de a lupta în contra lui reintră în vechea ei credință română, se întruni, redeveni unanimitate și anunță intrarea ei în luptă prin faptul cel măreț de la 24 ianuarie 1859, și acest fapt făcu că Europa o recunoscu din nou demnă de solicitudinea acelor puteri care au susținut-o la Congresul de la Paris.

Cu toate acestea, adevărata Unire tot nu fu împlinită. Trunchierile care erau prin organismul politic ne împiedicau și națiunea, deși videa cu îngrijare că în curgere de 3 ani guvernul Măriei tale nu punea neapărata stăruință și vigoare în lucrările sale spre a înlesni opera de renaștere și reconstituire ce era menită a face, ea suferi cu cea mai mare răbdare și liniștea atribuind tot răul lipsei de unitate în guvern, stării provizorii a situațiunei noastre politice. Cînd însă Unirea fu proclamată, cînd un singur minister fu chemat a administra România, cînd un singur tron fu înfipt deasupra edificiului nostru politic, inimile românilor fură domnite de o încredere absolută că orizontele politic al României are să fie limpide de aici înainte, că în sfîrșit toate puterile publice au să rivalizeze pentru reedificarea și consolidarea statului român spre a deveni cum au fost declarat imperatorul Napoleone înaintea corpurilor legiuitoare ale Franței: «Un bulevard de asigurare pentru Occidente».

Măria ta! Vorbind de împlinirea unia din cele mai mari dorințe ale națiunei, noi, reprezentanții ei, avem imperioasa datorie a nu lăsa să treacă această solemnă ocaziune fără a declara că, de cîte ori se pronunță în această adunare cuvîntul de o Românie una și nedespărțită, inimile noastre nu se pot opri d-a raporta recunoștința lor eternă la picioarele tronului augustului suve-

---

* Al. Cantacuzino.

ran al Franciei, care a contribuit mai cu osebire la constituirea statului român și care, prin memorabilele sale cuvinte zise chiar în luna aceasta către corpurile legiuitoare, ne asigură încă o dată nestrămutata sa solicitudine pentru triumful definitiv al cauzei române.

Unirea dar proclamată, națiunea uită, cum ziserăm, toate suferințele ei trecute, spre a se da și cu inima și cu mintea spre viitorul cel frumos ce se deschidea acum cu atîta siguranție înainte-i.

Din nenorocire însă ea fu amăgită în speranțele și în credința ei, ea vede că după ce în cursul de un an de cînd avem în sfîrșit deplina Unire nu numai n-a făcut un singur pas înainte, dar vine acum guvernul și se încearcă a spulbera chiar bazele guvernămîntului constituțional, a lovi însăși reprezentanțiunea națională și a pune astfel în cestiune toate beneficiurile dobîndite după atîtea secole de lupte și suferințe. Și în această critică pozițiune ea se întreabă cu durere și cu spaimă care este cauza ce o paralizează și îi mistuie toate puterile, pînă a o face a pierde chiar din încrederea ce avea într-însa.

Cauza este că regimele constituționale nu poate produce nici într-un stat vrun bine dacă guvernul nu-l îmbrățișează cu sinceritate. Din contra, dacă guvernul îi este ostil și chiar dacă nu-l înțelege bine și pe deplin, acest regim nu poate conduce decît la anarhie sau la despotism.

Aceasta este din nenoricire și situațiunea în care se află statul nostru. De patru ani guvernul nu și-a aplicat puterile sale legale spre a înlesni sincera funcționare a mecanismului constituțional, și astfel acest regim n-a putut da roadele ce cu drept cuvînt aștepta de la dînsul și țara și Europa. Dacă guvernul ar fi pus în serviciul regimului constituțional acțiunea ce a dezvoltat de patru ani dizolvînd de trei ori Adunările noastre Legiuitoare, acțiune ce uneori a mers pînă a călca legalitatea la facerea listelor și la alegerea deputaților, d-ar fi pus toată acțiunea sa pentru dezvoltarea și consolidarea lui ș-a libertăților publice, iară nu pentru periclitarea lui, ar fi dat toate roadele ce conține într-însul, mai cu seamă la noi, unde nu este o plantă străină, ci din contră un regim tradițional, unde, precum știi bine Măria ta, alegerea a fost sorgintea puterilor publice totdeauna cînd națiunea n-a fost sub o presiune din afară.

Nici concursul oamenilor n-a putut lipsi guvernului Măriei tale, căci în șaisprezece ministere ce s-au succes de patru ani au intrat toți bărbații carii au o valoare politică în țară fără osebire de opiniuni politice și toți au ieșit de la putere fără a lăsa nimic în urmă-le, de nu poate unii reputațiunea lor politică.

În această necontenită și totdeauna stearpă frămîntare, căutîndu-se de către toți cauzele, s-au atribuit de unii răul spiritului Camerilor ca provenite dintr-o lege electorală defectuoasă. Dar oare la ce ocaziune mare, la care apel al guvernului n-au răspuns aceste Camere? Alegerea unanimă a Măriei tale fost-au ea productul unui spirit reacționar?

Creditele acordate îndată, două de 5 și unul de 8 milioane pentru cumpărătoare de arme, noile creațiuni ale armatei, toate sacrificiile făcute de Camere pentru oștire și manifestările făcute adesea și prin propria lor inițiativă că oștirea să se organizeze astfel încît să devie un scut puternic al independenței noastre naționale, fost-a oare voturi și manifestări antinaționale? Bugetele care de la 60 de milioane le-am suit la 120 milioane, suire neauzită încă în așa scurt timp în analele parlamentarii a altor state, nu este oare o dovadă că nu cruțarăm nici un fel de sacrificiu pentru a netezi calea puterii esecutive? Unirea cerută cu o necontenită stăruință, votată chiar de mai multe ori, entuziasmul cu care primiră proclamarea ei și grăbirea ce au pus Camerile de a se întruni, toate acestea sînt oare pentru toată lumea semne de spirit de reacțiune sau din contră dovezi netăgăduibile că oricînd guvernul s-a întors cu fața spre calea națională, oricînd a făcut cereri care răspundeau la trebuințele și dorințele națiunii, Camerile nu numai că nu au respins nici una, dar încă au răspuns la toate cu cel mai învederat devotament?

Cu aceste repezi amintiri nu voim să [ne] facem apărătorii legii electorale, astăzi mai cu seamă cînd nu venim ca reprezentanți ai unei opiniuni politice, nici chiar ai unei majorități, ci ai Camerii întregi, ai națiunii. Din contră declarăm din nou, precum tot în unanimitate am declarat Măriei tale încă d-acum doi ani, că și noi sîntem atît de convinși de defectele acestei legi încît luarăm în dezbatere nu anexu[l] al Constituțiunii elaborate de Comisiunea Centrală și care Constituțiune cu întristare sîntem datori a constata că nu s-a trimis încă Adunării cu toată chiara prescriere a Convențiunii. Acest fapt este nu numai o dovadă pipăită așa că voim toți reforma legii electorale, ci încă o deplină convingere pentru Măria ta că încercările făcute la Constantinopole ca străinii să ne octroieze* o lege electorală au fost o violare a autonomiei noastre, fără ca cel puțin să fie scuzată de o îndărătnicire neclintită a Camerilor.

Nu, Măria ta, nu este regimele constituționale, ci, din contra, nesincera lui aplicare de către guvern care a făcut ca suferințele țărei să crească în proporțiune cu sacrificiile contribuabililor. Nu este regimele constituționale care a făcut ca legea proprietății votată de Cameră și nesancționată să stea în mîna guvernului Măriei tale, atîrnată pe capul națiunii ca o sabie a lui Damocles, în loc de a o întoarce Camerii cu observările sale, pe care ea [ce] n-a avut pretensiunea de a face o lucrare perfectă, să le poată aprețui și aplica în tot ce vor avea bun. Nu este regimul constituționale care a făcut ca lucrările publice, precum și instrucțiunea să fie foarte departe de ce trebuia a fi în comparaţiune cu milioanele ce le acordarăm pe tot anul, ca armata să fie în lipsă, ca foncţionarii publici să fie neplătiţi la timp, ca sumele votate de Cameră să fie distrase de la destinarea lor, ca finanţele ţărei să fie într-o dezordine atît de înspăimîntătoare încît mandatele să nu fie plătite la timp şi să se vînză cu scăzămînt de 25%, ca budgetele să nu fie cercetate şi votate de la 1860 şi semele pe mai mulţi ani neprezentate Camerii, violare vegheată a Convenţiunei, ca legea presei să fie aplicată fără juraţi, ca libertatea individuală să nu fie respectată, ca foncţionarii publici să fie pe toate zilele cernuţi şi destituiţi şi nu după interesul public, ci după un capriciu fără frîu, care făcu ca însuşi magistratura să devie mai clătinitoare decît oricînd, să devie un instrument în loc de edificiu [!] solid prescris de Convenţiune, ca administraţiunea să fie arbitrarie şi prevaricatorie şi România de peste Milcov să rămîie părăsită bunului plac al foncţionarilor subalterni.

---

* Acorde (fr. *octroyer*).

Măria ta ! A fost şi greu şi dureros pentru noi să ne otărîm a pune înaintea Măriei tale dezvălite în toată goliciunea lor ranele ce bîntuie naţiunea ş-o fac să sufere amar. Dar am crezut că este o datorie imperioasă pentru noi reprezentanţi ai naţiunei să ducem nevoile, păsurile şi suferinţele ei pînă la tronul alesului nostru, ca, încredinţîndu-te şi Măria ta ca şi toată ţara că răul este în culmea sa, să faci ca guvernul să iasă de pe drumul rătăcit şi vătămătoriu intereselor ţărei pe care merge.

Atunci, Măria ta, toate puterile statului fiind de acord se vor pune la lucru cu bărbăţie şi vor aduce în curînd statul român în poziţiune d-a păstra neutralitatea ce-i dictează interesele sale de conservaţie şi de ginte latină la întîmplarea de vreo criză în Orient.

Să trăieşti Măria ta !

Să trăiască naţiunea română una şi nedespărţită !

A. Panu, I. Ghica”

Supliment la M. O., 1863, nr. 37, p. 1, col. 1—p. 8, col. 2.

Dăm în continuare şi Mesajul tronului citit în faţa Adunării de către preşedintele Consiliului de Miniştri, N. Creţulescu, în ziua de 4 noiembrie 1862.

„Domnilor deputaţi,

Împrejurări neatîrnate de voinţa noastră au împiedicat întocmirea unor budgete regulate pe anii 1861 şi 1862.

Cunoaşteţi că astăzi budgetele votate în anul 1860 servă guvernului de normă pentru venituri şi cheltuieli. De a lăsa însă lucrătoare acele budgete pe un timp mai îndelungat, ar fi a prelungi o situaţie cu totul anormală şi în contra intereselor statului.

Am socotit dar, domnilor deputaţi, de neapărat de a vă convoca într-o sesie extraordinare ca să aveţi tot timpul pentru votarea budgetelor pe anul 1863, înaintea chiar a începerei acelui an, şi ca să putem astfel inaugura o marşă mai regulată în privinţa financelor decît în anii trecuţi.

Veţi avea ocazia, domnilor deputaţi, de a aviza la măsurile ce vi se propun pentru consolidarea creditului statului şi de a chibzui la îndeplinirea lacunelor făcute veniturilor statului prin suprimarea taxei de esportaţie, care a produs pentru anul 1862 o scădere de peste 8 milioane în casa tezaurului, şi peste anul 1863 o lipsă însemnată în venituri.

Domnilor deputaţi, lucrarea Domnielor voastre însă în privinţa financelor nu ar fi deplină dacă guvernul nostru nu v-ar pune în putinţă de a esamina şi de a controla socotelile şi cheltuielele anilor din urmă.

Guvernul nostru dar va fi gata a da Domnielor voastre tot concursul, toate luminile ce veţi cere pentru esaminarea socotelelor din urmă necercetate încă de Domnia voastră de la anul 1855 încă pentru Ţara Românească şi de la 1859 pentru Moldova.

Aseminea el va avea îngrijire de a vă prezenta socotelele pe anul 1860 pentru Moldova şi acelea ale Ţărei Româneşti, spre completarea situaţiei ce s-au comunicat Domniilor voastre la anul 1861.

Ţara se află astăzi cîrmuită de două legislaţii. Guvernul nostru va avea a vă prezenta proiecte de legi de unificare care vor consolida legile de ordine administrativă şi judiciară.

Dumnezeu să vă aibă în a sa bună pază !

Sesiunea estraordinară a Adunării Elective este deschisă.

Alexandru Ioan

N. Creţulescu, pr. Al. Cantacuzino, Dimitrie Cornea, N. Racoviţă, I. Gr. Ghica, Ioan Em. Florescu, Al. Şt. Catargiu.

Bucureşti, 4 noiembrie 1862”

Adunarea generale a României. Deschiderea sesiunei estraordinare din 4 noiembrie 1862, p. 1, col. 1—2.

Proiectul de adresă de răspuns la Mesajul tronului s-a citit în Adunare în ziua de 1 februarie 1863 de către D. Apostoleanu, care era raportorul comisiei de redactare. Au fost trei proiecte, aşadar. După cum se poate observa urmărind numele semnatarilor, K. nu a făcut parte din comisia de redactare şi ca atare nu putea fi autor la nici unul, mai ales că pe ultimele două le combate. Al. Zub în lucrarea pe care am menţionat-o, bizuindu-se pe o scrisoare a lui K., afirmă că el ar fi autorul adresei de răspuns. Credem că M. K. se referă în acea scrisoare la discursul pe care l-am publicat mai sus. Cf. Al. Zub, *op. cit.*, p. LI.

În final facem o recapitulare a desfășurării evenimentelor generate și legate de conflictul dintre domnitorul Al. I. Cuza și Adunarea Deputaților. În ziua de 4 noiembrie 1862 s-au deschis lucrările sesiunii parlamentare 1862—1863. N. Crețulescu, în calitate de președinte al Consiliului de Miniștri, a citit Mesajul (discursul) tronului. Ședința s-a suspendat după aceea, întrucît din Adunare lipseau 80 de deputați, deci nu întrunea majoritatea. Lucrările s-au reluat la 10 noiembrie 1862. În ziua de 4 decembrie a început alegerea comisiei care să redacteze răspunsul la Mesajul tronului. Au fost aleși doi membri, Al. Moruzi și Gr. Bengescu. În ziua de 5 decembrie 1962 alegerea a continuat și în baza scrutinului au fost declarați aleși încă trei membri: C. Crețulescu, A. G. Golescu și D. Brătianu. C. Crețulescu cere să nu fie ales și în locul lui a fost ales P. Rosetti.

În ziua de 22 ianuarie 1863, Barbu Belu, în calitate de raportor al comisiei, citește proiectul de adresă semnat de: B. Belu, Gr. Bengescu, Nicu Cantacuzin (cf. *Supliment la M. O.*, nr. 30, p. 2, col. 2—p. 3, col. 1). La acest text A. Panu prezintă un amendament, contrasemnat de mai mulți deputați, între care: A. Panu, C. A. Rosetti, Ștefan Golescu, Gr. Brîncoveanu, G. Știrbei ș. a. (cf. *ibidem*, p. 3, col. 2 — p. 6, col. 1). Dacă la textul prezentat de B. Belu nu se înregistrează nici o luare de cuvînt, mai mulți deputați cer tipărirea textului al doilea, pentru a putea fi studiat.

Discuția este reluată în 25 ianuarie, și Barbu Belu, ca raportor, arată că membrii comisiei de redactare privesc acest al doilea text ca un contraproiect de adresă și cere să fie tratat ca atare (*ibidem*, nr. 31, p. 7, col. 1). Proiectul, după cum am arătat mai sus, a fost respins. În consecință s-a ales o nouă comisie de redactare a răspunsului, formată din A. Romalo, G. Apostoleanu, I. Bălăceanu, A. Panu și I. Ghica. Raportor a fost G. Apostoleanu. În ziua de 1 februarie 1863 G. Apostoleanu a citit două texte: unul semnat de A. Romalo, Ion Bălăceanu și G. Apostoleanu (*ibidem*, nr. 37, p. 3, col. 2—p. 5, col. 2). și apoi un al doilea text, ca un proiect de adresă al minorității, semnat de A. Panu și I. Ghica (*ibidem*, p. 6, col. 1—p. 8, col. 2). Acest al doilea text este în realitate „amendamentul" prezentat de A. Panu la primul proiect de adresă „cu oarecare mici modificări, pe care amendament majoritatea comisiei nu a putut a-l primi și pe care îl supune ca opiniune a minorității". În final s-a pus în discuție proiectul minorității, pe care l-a prezentat I. Ghica ca raportor (cf. *ibidem*, nr. 64, p. 1, col. 2) în ziua de 12 februarie 1863 și care, mult amendat, s-a acceptat în ziua de 18 februarie 1863. Textul integral *ibidem*, nr. 74, p. 4, col. 1—p. 7, col. 1. Rezultatul scrutinului: 52 bile albe, 5 bile negre. *Ibidem*, nr. 75, p. 2, col. 2.

În legătură cu conflictul dintre domnitor și Adunarea Legislativă, vezi și *Istoria României*, vol. IV, București, 1964, p. 350—358; *Istoria Parlamentului și a vieții parlamentare din România pînă la 1918*, București, 1983, p. 126—135, precum și infra intervențiile de la p. 340, 349 și 351.

*Intervenție în care aduce unele precizări în legătură cu reforma legii electorale și transportul de arme destinat revoluționarilor unguri **

Să-mi permită domnul Arsachi să-i aduc aminte cîteva cuvinte zise de D[omnia] lui. Eu am fost membru la întîia sesiune a Comisiunii Centrale și am fost singurul dintre membrii săi trimis de Adunare care am cerut reforma legii electorale. Toți ceilalți șapte colegi ai mei, patru din Țara Românească și trei din Moldova, s-au opus la aceasta. Apelez la domnii Arghiropol și Șt. Golescu care erau colegii mei atunci [1]. Domnii Arsachi și Brăiloiu au respins cu toată tăria reforma legii electorale și a doua zi au venit cu o propunere de a se face o desloșire. Au zis: Nu vrem reforma legii electorale, dar ne primim să desloșim anexa II a Convențiunii [2].

Cuvîntul desloșire, cum vedeți, este proprietatea domnului Brăiloiu. Atuncea s-a luat anexa [a] II-a și s-a făcut o desloșire, iar nu o reformă, precum protocolul Comisiunii Centrale o poate dovedi. Va să zică domnul Arsachi nu se poate făli că în anul mîntuirii 1859 a făcut reforma legii electorale și de aceea îl rog și pe D[omnia] lui și pe domnul Brăiloiu să nu-și dea un merit ce nu-l au, căci reforma legii electorale nu s-a făcut de dumnealor, dar de secțiunile Adunării din anul trecut, după o propunere a mea, cînd se trata despre legea incompatibilității [3]. Ce e dreptul, o mărturisesc, a fost un vot de surprindere și chiar domnul A. Florescu a declarat-o aceasta a doua zi. Dar, în sfîrșit, dumneavoastră ați votat, domnilor, că trebuie să se reformeze legea electorală și pe temeiul acela secțiunile au luat în dezbatere acea lege. Prin urmare domnii Arsachi și Brăiloiu nu-și mai însușească aceea ce nu este a D[omnii]lor sale, prefăcînd desloșirea D[omniilor] sale în reformă.

---

* Ședința din 13 februarie 1863.

Întru cît privește cele zise de domnul Văsescu [4], îl rog pe D[omnia] lui ca să nu mă scape nicicum de răspundere. Cînd s-a trădat armele, ele trebuia să meargă la Genova, și acel ordin era subscris de ministrul Kogălniceanu. El este întreg scris de mîna mea și conține ca armele italiane care se introduseseră în principate pentru o destinațiune necunoscută să se înapoieze la Genova pe conta guvernului român. Am făcut aceasta pentru că așa făcuse și Turcia, care trămisese corabiile sechestrate la Sulina pe conta sa, și cînd voi fi acuzat și pus în judecată voi avea de advocat în această cestiune pe unul din oamenii cei mai mari ai secolului nostru, pe împăratul Napoleon III. Dacă nu s-a dus armele la Genova este că s-a întîmplat de a înghețat Dunărea și în primăvară Kogălniceanu își didese demisiunea. Cînd a înfrunzit codrul Kogălniceanu nu mai era ministru. Căutați în colecțiunea telegrafică de atunci și veți vedea întreg ordinul scris și subscris de mine ca armele să se trimită la Genova. Am respect pentru un personagiu mare străin, al cărui nume nu voi să-l pronunț, dar v-aș spune pentru ce armele n-au mers la destinațiunea lor. Nu acuz pe nimeni căci nu a fost greșeală nici din partea guvernului, nici din partea ministrului, și dacă armele nu s-au dus la Genova și au intrat în arsenalele turcești cauza a fost felonia, reaua-credință a unui străin [5].

Supliment la M.O., 1863, nr. 66, p. 5, col. 1—2.

NOTE

[1] Pentru discuțiile Comisiei Centrale de la Focșani vezi ședințele din 2, 7 și 8 octombrie 1859, publicate în *Protocoalele Comisiunii Centrale...*, nr. 65, 67, 68. Pentru atitudinea lui M.K. vezi partea întîi a acestui volum, p. 465—466, regestele nr. 189, 198—215.

[2] Pentru textul Anexei a doua a Convenției de la Paris, „Stipulations électorales annexées à la Convention conclue à Paris, le 19 Août 1858, entre Leurs Majestés l'Empereur des Français et l'Empereur d'Autriche, la Reine du Royaume-Uni de la Grande-Bretagne et d'Irlande, le Roi de Prusse, l'Empereur de toutes les Russies, le Roi de Sardaigne et l'Empereur des Ottomans'', cf. supra p. 48, nota 4.

[3] În legătură cu legea incompatibilității vezi mai sus: „Intervenție în care respinge principiul incompatibilității funcțiunilor administrative și preoților cu mandatul de deputat'' din 21 ianuarie 1863, precum și nota 8 de la această intervenție.

[4] Iată textul lui D. Văsescu la care se referă K.:

„[...] Deși eram director, dară directorii nu știau ce se petrecea în lucrările politice căci nu se amestecau și nici aveau competință în afacerile esterioare. Dar, de vreme ce domnul Kogălniceanu zice că [ori]ce director trebuie să știe, apoi eu voi spune D[omniei] s[ale] că pentru armele de la Galați aș vroi să văd ordinul dat de D[omnia] sa, căci spune D[omnia] lui că au dat ordine ca să se dea italianilor, că ar fi tocmit niște corăbii ca să le ducă în numele domnitorului la Genova. Eu voi spune D[omniei] lui că prin o rea-credință a unui diplomat acele arme nu s-au descărcat la Genova, ci în arsenalul de la Constantinopoli. Eu ca director mai zic o dată că nu esistă ordin și la acte nici n-a fost, nici este.

***Domnul Kogălniceanu (întrerupînd)*: Este ordinul meu dat.**

Domnul D. Văsescu : Cînd e vorba de călcarea constituţionalismului eu văd pe domnii miniştri că vin pe rînd şi se acuză unul pe altul şi din toate discuţiile nu văd pe nimeni basma curată, din contră, pe toţi călcători de lege prin propria lor mărturisire. Atunci să-mi daţi voie a spune că nu cred decît ceea ce voi vedea cu ochii. Prin urmare spun că pentru armele de la Galaţi atunci vo crede cînd voi vedea ordinul. Eu ştiu atîta că s-au călcat în picioare demnitatea noastră naţionale. Cînd voi vedea ordinul depus pe birou voi zice că domnul Kogălniceanu au operat-o şi voi cerceta numai dacă au trebuit a se da acele arme în orice condiţii [. . .]". Şedinţa din 13 februarie 1863. *Supliment la M. O.*, 1863, nr. 65, p. 8, col. 2— nr. 66, p. 1, col. 1·

[5] În această problemă vezi şi supra nota 50 de la p. 329.

Intervenţie asupra urgenţei chestiunii rurale *

Eu nu voi intra nicidecum în discusiunea de fond, pentru că nu voi cîtuşi de puţin să contribui la sfîşierea unirei dintre partide, cum ne acuză prinţul Sturdza[1]. Dar constat un mare progres constituţional : de la 1857 pînă azi, toţi aceia care cereau îmbunătăţirea soartei ţăranilor se clasificau de socialişti şi comunişti[2]; nu aveţi decît a citi procesele-verbale ale anului trecut şi se va vedea că răposatul preşedinte al consiliului, B. Catargiu, nu numai a calificat pe acei oameni de comunişti, şi încă i-a luat de la Meseniani şi i-a adus pînă la estravagentul [sic] de Proudhon. Azi domnul Sturdza declară că nu sînt comunişti în această ţară[3]; constat acest fapt. Apoi constat că în acest amendament se tratează cestiunea rurală de spada lui Damocles[4]. Dar să-mi fie permis a întreba pentru ce de patru ani Adunarea a lăsat această cestiune să fie spada lui Damocles? Şi nu se poate imputa guvernului această întîrziere, căci cestiunea rurală e o cestiune socială de interes obştesc, prin urmare iniţiativa nu era a guvernului, ci a ţării întregi. Pentru ce dar ţara de patru ani aşteaptă ca să vază cum se va trage acea spadă din teacă, adică cum se va hotărî această cestiune? E însă cineva care e mai interesat în această cestiune : e acel popor căruia Convenţiunea i-a făgăduit că se va procede fără întîrziere la îmbunătăţirea soartei sale[5]; şi cînd venea cineva şi vă zicea : puneţi în aplicaţiune Convenţiunea, la acea tribună ministerul majorităţii, prin capul său, ce răspundea? Himeră cu cap de porumbiţă şi cu coada de aspidă. Mai constat încă ceva. Prinţul D. Ghica zicea că legea rurală era perfectă[6] şi mai constat că tot Domnia lui su[b]semnă un amendament în care zice că acea lege nu e perfectă. Cît pentru mine, acea himeră cu capul de porumbiţă, domnul ministru rău a zis-o, căci atinge pe cei ce au supscris-o.

Domnul preşedinte al consiliului a vorbit despre scrisori particulare[7]; Domnia lui n-are drept să facă scrisori particulare pe la prefecţi în cestiuni politice.

În cît priveşte cuvintele aruncate asupra venerabilului domn Gr. Cuza[8], declar că nu am înţeles vocea acestui bătrîn aşa cum s-a interpretat. El a zis că nu se preumbla prin sate, dar că locuieşte în sat şi că toată viaţa sa au petrecut-o la ţară şi între săteni ; prin urmare nu merita vorbele ce i s-a zis că locuitorii din satul său nu sînt mulţumiţi cu proprietariul. Ar fi de dorit, prinţule Ghica, ca toate satele din Moldavia, şi toţi ţăranii, să aibă soartea satului şi a ţăranilor din Ghergheleu. I s-a mai imputat onorab[ilului] domn Cuza că a vorbit de boieri, şi dacă e cineva boier apoi e Domnia lui[9], fiindcă poartă antiriu şi biniş. Ei, domnilor, astăzi nu mai sînt boieri, căci pe apelul nominal nu mai vedem trecute titulele boiereşti ale ţărei de vornic, logofăt etc., însă titulele de prinţi, boierii streine, le văd figurînd[10].

---

* Şedinţa din 14 februarie 1863.

Supliment la M. O., nr. 68, p. 3, col. 2 — p. 4, col. 1

NOTE

[1] Afirmaţiile prinţului Gr. M. Sturdza la care se referă sînt următoarele: „Domnilor, văd că unii dintre voi doresc să dovedească numaidecît că majoritatea cea mare de mai nainte a fost greşită, şi unul din adversarii acelei majorităţi, vorbind despre majoritatea din anul trecut şi despre amicii săi politici, a făcut în apreţierile sale politice, cum zice proverbul român: Cine împarte parte îşi face. D[omniei] sale şi amicilor D[omniei] sale politici a făcut o foarte frumoasă particică, şi majorităţii din contră n-au voit să-i recunoască nici un sentiment de dreptate, de naţionalitate, ci a oprit toate acestea pe seama sa şi a amicilor săi. Ei, domnilor, e de prisos a mai reveni asupra tuturor acestor cestiuni, cele ce auzirăm sînt toate numai nişte argumente tocite, care nu mai pot servi să aducă dezbinarea între noi, dreaptă şi stîngă. Astăzi văd starea în care s-a adus ţara şi această stare sîntem hotărîţi a nu o mai suferi [...]". Şedinţa din 14 februarie 1863. *Supliment la M. O.*, nr. 67, p. 7, col. 1—2.

[2] Vezi prima parte a acestui volum, p. 77, notele 3 şi 4, şi p. 90, nota 6.

[3] Principele Gr. M. Sturdza susţinea emanciparea clăcaşilor cu împroprietărirea din pămînturile statului, cu loturi de 5 pogoane (proiectul de lege conservator). Guvernul respingea această idee. Ca atare, vorbitorul îl acuză că „e interesat să nu facă niciodată acele reforme, e interesat a ţine ţara în starea aceasta pentru ca să ne poată zice: Vă trebuie dictatură, iar nu această tribună, iar nu regim constituţional, căci acestea sînt utopii [...]. Noi, domnilor, trebuie să zicem sus şi tare, trebuie să zicem foarte franc guvernului că să nu gîndească că va putea ţine ţara în cursă. Nu avem la noi cete de comunişti care în Paris au putut să înlesnească lovitura de stat de la 2 decembrie [...]". *Supliment la M.O.*, 1863, nr. 67, p. 8, col. 2.

[4] Dăm paragraful din „Amendament la proiectul de adresă spre răspuns la discursul tronului" la care se referă M. K.: „[...] Nu, Măria ta, nu este regimele constituţionale, ci, din contra, nesincera lui aplicare care a făcut ca suferinţele ţărei să crească în proporţie cu sacrificiele contribuitorilor. Nu este regimele constituţionale care a făcut ca legea proprietăţii votată de Cameră şi nesancţionată să stea în mîna guvernului Măriei tale atîrnată pe capul naţiunii ca o sabie a lui Damocles, în loc d-a o întoarce Camerei cu observările sale, pe care ea, care n-a avut pretensiunea d-a face o lucrare perfectă, să le poată apreţui şi aplica în tot ce vor avea bun". *Supliment la M. O.*, 1863, nr. 30, p. 5, col. 2.

[5] Articolul 35 din Convenţia de la Paris prevedea obligativitatea revizuirii prevederilor Regulamentelor organice. Cf. prima parte a acestui volum, p. 294, nota 3.

[6] Prinţul D. Ghica afirmase: „S-a vorbit apoi de legea rurale. Eu, domnilor, cred această lege foarte bună. Aceasta este convicţiunea mea [...]". *Supliment la M. O.*, 1863, nr. 68, p. 2, col. 2.

[7] Ministru de interne şi preşedinte al Consiliului de Miniştri era N. Creţulescu. El a afirmat: „Eu nu cunosc acea circulară la care face aluzie domnul D. Ghica; dacă vorbeşte de scrisorile mele particulare, acelea nu intră în actele oficiale [...]". *Ibidem*, p. 3, col. 2.

[8] Principele D. Ghica spusese următoarele: ,

„Am dat toată ascultarea la cuvintele venerabilului domn Cuza şi în adevăr n-am putut bine să mă pătrunz cum am meritat [de] onoarea de a fi obiectul unui discurs scris de D[omnia] sa. Ce am zis eu în şedinţa trecută cu ocazia discusiunii generale? Am zis că domnul Cuza ne arată că păsurile de care au a se plînge sătenii nu sînt alt decît în contra proprietarilor. Azi însă D[omnia] lui vine şi retractează zisele D[omniei] lui şi, pe cînd atunci a vorbit în numele sătenilor din toată ţara îndeobşte, azi vine şi zice că nu cunoaşte decît ceea ce se petrece în satul D[omniei] lui. Dacă D[omnia] lui a vorbit în numele tuturor sătenilor, atunci răspunsul meu era bine meritat. Azi însă vine şi zice într-un chip oficial: „Eu nu umblu prin sate, şi arătările din discursul meu era[u] un studiu ce am făcut numai în satul meu". Astfel domnul Cuza vine acum a mărturisi cu naivitate că atunci ţara se va îndrepta cînd D[omnia] lui va fi mai drept către sătenii D[omniei] sale.

Apoi domnul Cuza ne-a vorbit de boieri, să fie bine constatat, de boieri, iar nu de proprietari. Tot ce-i pot răspunde este că la acest titlu D[omnia] sa are mai multe drepturi decît mine [...]". *Ibidem*, p. 2, col. 1.

[9] Pentru o mai bună înțelegere a lucrurilor, dăm cuvîntul lui Grigore Cuza: „Domnilor, am cerut cuvîntul asupra paragrafului în discusiune prin care se menționează despre sabia lui Damocles ca să răspunz totodată M[ăriei] sale prințului Dimitrie Ghica. M[ăria] sa în una din ședințele trecute, sprijinind proiectul de răspuns al minorității în contra acelor domni care îl combăteau, nu m-a trecut cu vederea nici pe mine și făcînd aluzie la cele ce am fost zis tot în acea ședință, că nu auz alte plîngeri din partea sătenilor pontași din dincolo de Milcov decît despre boieresc, mi-a atribuit espresii care n-a[u] fost ale mele; înșelîndu-l poate auzul, a zis că m-aș fi preumblînd prin sate şi suspectîndu-mă a dedus că astă preumblare a mea nu știe în ce scop ar fi: ca să-i liniștesc sau să-i irit? Să-mi fie permis, dar, servindu-mă de espresii de care M[ăria] sa s-a servit la alte ocazii să rectific o necesitate, eu n-am zis că mă preumblu prin sate, ci că locuiesc în sat, și aceasta se știe de toți onor[abilii] deputați de dincolo de Milcov.

Iar cît despre presupusul ce se pare că preocupă pe M[ăria] sa prințul despre vreo perturbație din partea locuitorilor țărani (și să fie zis tot numai pentru partea de dincolo de Milcov), o asemenea s-ar fi putut întîmpla numai dacă s-ar fi pus în aplicație legea rurală votată în anul trecut de majoritatea onor[atei] Adunări, din care a făcut parte şi M[ăria] sa prințul Ghica, căci atunci sabia lui Damocles despre care se menționează nu ar fi mai stat spînzurată, ci ar fi căzut și ar fi făcut poate un răsunet nu prea plăcut la auz și numai la asemenea întîmplare m-aș fi găsit nevoit a mă purta printre țăranii cei bătrîni ca și mine, care mă cunosc, spre a-i liniști, esplicîndu-le că acea lege conține pentru dînșii toate avantajele, căci îi despovărează de boieresc, de care obicinuit se plîng, și îi lasă în deplină libertate a nu se mai ocupa cu agricultura, nu numai pentru boieri, dar nici pentru dînșii dacă ar voi, căci le este permis a se preumbla din loc în loc după sezoane, ca țigani de laie și modoreni cu șetrele, sau ca paserele cerului, neîngrijindu-se pentru ziua de mîine ce vor mînca și ce vor bea, căci Tatăl ceresc poartă grija pentru dînșii, precum și ne spune Sf[înta] Evanghelie [. . .]". Ședința din 14 februarie 1863. *Ibidem*, 1863, nr. 67, p. 5, col. 2 — p. 6, col. 1.

[10] Vezi și infra nota 3 de la p. 507.

Intervenție în care susține amendamentul și discursul de dezvoltare a lui prezentate de C. Crețulescu la adresa de răspuns la Mesajul tronului *

Am auzit pe unul din oratori zicînd în una din ședințele trecute că geniul României a vorbit prin glasul cutăruia. Să-mi fie și mie permis a zice că astăzi prin gura domnului Crețulescu a vorbit geniul binelui, adevărului și al moralității. Niciodată în această Cameră, permiteți-mi să o spun, tribuna și Adunarea nu s-a onorat și s-a rădicat ca prin cuvintele domnului Crețulescu, care a arătat cauza relelor, gangrena de care pătimește România de 400 ani. Amendamentul[1] și cuvintele domnului Crețulescu[2] merită să fie scrise cu litere de aur și afișate oriunde va fi un ministru sau un prefect. *(Aplauze.)* Pentru mine, nu mă voi încerca a dezvolta acele cuvinte demne de autorul *Istoriei culturii*, ci oriunde voi găsi asemenea amendament îl voi sprijini cu toată inima.

Supliment la M.O., 1863, nr. 69, p. 7, col. 2 — p. 8, col. 1.

---

* Ședința din 15 februarie 1863.

NOTE

[1] Pentru importanța lui, reproducem amendamentul la care se referă K.:

„Este drept a recunoaște că obiceiul înrădăcinat în clasele cele comparativ mai luminate ale societății noastre, de a dezdemna orice altă profesiune și de a se îmbulzi în aceea a serviciului public, a adus concurența ce-și fac cetățenii în această carieră la un grad funest moravurilor noastre publice, astfel încît ea ar putea zădărnici orice încercare de o serioasă îmbunătățire din partea unui guvern luminat și cu intențiuni sincere. Totuși Adunarea deplînge că guvernul Măriei tale, nu mai cere. Totuși, Adunarea deplînge că guvernul Măriei tale, nu mai puțin decît acelea ale predecesorilor Măriei tale, departe de a cerca a combate acest defect al moravurilor noastre care este una din cauzele principale ale paraliziei societăţii noastre, nu a făcut decît a-i favoriza dezvoltarea, întorcînd-o în folosul lor, ca pe un mijloc legitim de conservaţiune a lor". *Ibidem*, p. 3, col. 2.

[2] C. Creţulescu, referindu-se la conţinutul adresei, arată că nu este suficient să se indice relele de care suferă ţara şi că trebuie să se indice „cauza principală a relelor". Se arată că în ţările evoluate şi bine guvernate există o opinie publică compusă din „oameni independenţi de guvern, care găsesc mijloace de a-şi cîştiga hrana vieţii, de a căpăta consideraţiune şi chiar celebritate istorică prin profesiuni cu totul altele decît cele plătite de budget. Una din acele clase este clasa industrială. Nu vorbesc de clasa industrială acea de jos, care o avem şi noi şi în care nu se cere decît foarte puţină cultură, ci vorbesc de acea clasă industrială unde se cere multă cultură, multe cunoştinţe. Apoi e clasa comercială, care e mult numeroasă, apoi oamenii de litere, oamenii de ştiinţe, oamenii de arte, care sînt asemenea foarte numeroşi [...]. Vin acum să vedem la noi. În opoziţiune cu acele profesiuni, ce avem? Aşa vom vedea că nu avem decît oameni ce nu pot trăi decît din budgetul statului, care nu pot căpăta nici cele necesari pentru vieţuire, nici o consideraţiune oarecare decît prin servicii ale statului. E industrie la noi, însă o industrie de jos, aşa încît oamenii ce profesează sînt oameni neculţi şi nu se pot compara cu oamenii de industrie a altor societăţi. La noi toate industriele în susul acelora de zidar şi dulgher (cari sînt esercitate de români) sînt esercitate de străini. Toate industriele mai nobile, precum ceasornicăria, bijuteria, zugrăvia, chiar acea puţină care vedem pe aceşti pereţi, croitoria, confecţionarea a tot ceea ce avem pe noi la datorom la o seamă de unguri şi germani [...]. Iată că nu avem români industriali.

Să venim acum la comerciu şi vom vedea că între români sînt prea puţini comercianţi. La noi comerciul superior e în mîna streinilor. Comerciul ce fac românii este acela care nu cere nici o cultură de inteligenţă. Dacă vedem în comerciul mai înalt cîte vreun român, el îşi esersă profesiunea sa pînă să se prezinte ocaziunea de a putea ocupa un post al statului, şi atunci îndată închide biroul comercial şi se face funcţionar. Cît pentru oamenii de litere, pot să zic că noi nici nu avem. Căci, deşi sînt cîţiva, sînt prea puţini şi putem zice că şi aceştia mai că nu au putut trăi decît din budgetul statului. Asemenea şi artiştii şi toţi ceilalţi. Vedeţi dar ce deosebire mare e între societatea noastră şi aceea a altor ţări. Cînd în alte state aceste clase care fac opiniunea publică sînt nedependinte, la noi ele nu pot trăi decît din budgetul statului [...]. Dară aceasta e cauza că nu se poate face nici o îndreptare în ţara noastră [...]. În naţiunile bine organizate guvernul e responsabil, adică îşi atrage deosebite consecinţe cînd purtarea lui e bună şi deosebite consecinţe cînd purtarea lui e rea. Pricina este că acele clase de care am vorbit, ca unele ce nu au nici un interes direct de guvern, sînt nepărtinitoare. Interesele acelei clase sînt interesele generale şi naţionale, spre esemplu interesul că justiţia şi administraţia să fie bună şi să chezăşuiască viaţa, onoarea şi averea oamenilor, interesul ca drepturile ţării să nu fie călcate de străini. Îndată ce un guvern împlineşte aceste condiţiuni el e susţinut, oricine ar fi persoanele care ar compune guvernul pentru acea clasă e indiferent. Astfel oricare partid vine la guvern e nevoit a face bine, căci altfel acea clasă îl dă jos.

La noi nu e aşa fiindcă acea clasă luminată de care vorbim pe lîngă interesele ţărei mai are şi alte interese de guvern : mijloc de viaţă, interesul de a căpăta distincţiune, care nu pot fi mulţumite decît prin meserii retribuite de budgetul statului [...]. Vedeţi dar cît e de puţin silit un guvern la noi a administra bine, căci orice guvern cît de bine ar administra întotdeauna va avea dezaprobarea acelora cărora nu a putut să le facă loc în budget, şi iarăşi oricît de rău ar administra va avea susţinerea oamenilor cărora le face părticică în budget. E cam dur de a zice aceste adevăruri, însă trebuie să arătăm răul, căci de aici decurge că guvernul e silit să creeze posturi ca să mulţumească pe mai mulţi. Şi la noi orice guvern pune de obiect mai întîi conservaţiunea sa şi apoi vine binele public. Prin urmare instinctul de conservaţiune îndeamnă ca beneficiul din budget să-l dea acelor ce-l susţin fără nici o altă consideraţiune. Aceasta e sorgintea răului din punctul de vedere al administraţiunii ţărei.

Pe urmă din punctul de vedere al amorului propriu naţional veţi găsi că acele profesiuni ce compun în alte ţări clasele luminate, precum industria, ştiinţele, artele etc,. acelea singure constituie civilizaţiunea. O societate în sînul căria aceste profesiuni nu sînt exersate nu se poate numi o naţiune civilizată [...].

Eu crez că pînă nu vom ieşi din făgaşul cel vechi, de a trăi numai din budgetul statului, nu am făcut şi nu vom putea face nici un pas înainte. Pentru mine îmbunătăţirea instituţiunilor este o condiţiune secondară la civilizaţiune, pentru că cunoaştem ţări care au legi, instituţiuni bune, şi nu au făcut multe înaintări în civilizaţiune. Cunoaştem altele care au legi şi instituţiuni defectuoase, unele chiar monstruoase, şi care au fost şi sînt civilizate.

Acum sub puntul de vedere al efectului ce are starea societăţii asupra moravurilor, moravurile publice nu pot fi decît rele în mijlocul unui proletariat boieresc [...]. Am băgat de seamă că oamenii noştri de stat [...] atribuie de multe ori viţiuri ale instituţiilor şi lipsei de legi relele ce trebuie atribuite năravurilor. Am băgat de seamă că de cîte ori se face un abuz ne atingem de lipsa de legi. Părerea mea este că, chiar cu legile noastre greşite de astăzi, am fi de o sută de ori mai bine dacă năravurile ar fi mai bune.

În una din şedinţele trecute domnul Kogălniceanu zicea că legea din Moldova care pedepseşte pe funcţionarii publici cari comit abuzuri este de neajuns, căci prevede pentru funcţionarii prevaricatori pedepse prea mici. Spre dovadă ne-a spus că D[omnia] lui a trimis înaintea judecăţii 50 de funcţionari, care au fost toţi dezvinovăţiţi. Vedeţi însă că acest exemplu dovedeşte nu că legea pronunţă pedepse mici, ci lipsa de moralitate a tribunalelor. Cred dar că dacă vom observa bine vom vedea că răul provine mai mult din lipsa de moralitate decît din a legilor, precum o susţin oamenii noştri de stat. Au avut şi la noi un caz grav de asemenea natură. Nu voi să citez persoana, dară vă spui că am cunoscut un funcţionar public care a sfeterisit bani ai statului şi astăzi încă se foloseşte de dînşii. Aceasta nu din cauză că lipsesc legile, ci pentru că lipseşte moralitatea. Iată dar cuvintele pe care m-am bazat cînd v-am propus acest amendament". *Ibidem*, p. 5, col. 1 — p. 7, col. 1.

Cf. şi supra discursul de la p. 274 şi nota 80 a acestuia.

Intervenţie în care susţine că pentru organizarea armatei va trebui alocată în buget o sumă mai mare de 9 milioane de lei *

Am luat cuvîntul pentru ca să rectific cele zise de domnul Catargiu [1]. Domnilor, cînd s-a făcut budgetul anului 1860 domnul colonel Adrian, care era atuncea ministru de resbel, a venit cu cerere de a înfiinţa mai multe servicie nouă. La opunerea comisiunii budgetarie, Domnia sa a declarat că acele creaţiuni la va organiza treptat, după care declaraţiune Adunarea din Moldova a încuviinţat 9 milioane pentru ca să se facă un început de nouăle creaţiuni, mărginite în un regiment şi un batalion de vînători. Acele 9 milioane s-au întrebuinţat însă nu pentru acele cheltuieli, căci organizaţiunea s-a făcut la finele anului, încît acele 9 milioane nu au acoperit creaţiunile votate de Cameră. Nu e ce se zice că s-au dat acele 9 milioane pentru cumpărarea de arme, pentru organizarea o dată pentru totdeauna a acelor creaţiuni [2]. Din contra, acele 9 milioane nu au fost de ajuns pentru acele creaţiuni făcute treptat; prin urmare nu se poate reduce acea cifră. Se va vedea din contră că s-au dat acele 9 milioane pentru ca să se poată face ce se va putea. Prin urmare deducţiunea logică e că acuma o să trebuiască o cifră mai mare [3]

Supliment la M. O., 1863, nr. 72, p. 4, col. 1.

* Şedinţa din 16 februarie 1863.

NOTE

[1] Lascăr Catargiu a spus următoarele: „La întrebarea făcută de domnul Mano[lache] Costache dacă budgetul actual cuprinde o scădere sau sporire, îi voi răspunde că în 1860 budgetul din Moldova cuprindea cifra de 9 milioane pentru armată şi 3 milioane pentru jandarmi. Apoi cel din Ţara Românească coprindea 17 milioane, dar voi spune că atunci s-a dat aceaste sumă pentru că erau să se facă creaţiuni nouă şi sporire de armată. Asemenea s-au dat să se cumpere cai şi arme. Acestea sînt lucruri ce nu se fac pe tot anul şi de aceea budgetul actual cuprinde o cifră mai mică". *Ibidem*, p. 3, col. 2—p. 4, col. 1.

[2] Pentru discuţiile la care se referă K. vezi şedinţa Camerei Moldovei din ziua de 14 iunie 1860, dezbateri publicate în *Monitorul oficial al Moldovei*, 1860, II, nr. 276, şi din ziua de 22 iunie 1860, *ibidem*, III, nr. 29. Cf. şi prima parte a acestui volum, p. 476, nr. 115 şi p. 479, nr. 190—191.

[3] Guvernul a cerut să se prevadă în buget suma de 32 728 268 lei, iar comisia bugetară a acordat 29 077 897 lei. *Supliment la M. O.*, 1863, nr. 72, p. 2, col. 2.

Intervenţie referitoare la cei patru generali ai armatei române *

Teoriile care le-au pus înainte prinţul Ştirbei [1] sînt foarte esacte. Recunosc comisiunii dreptul să facă orice schimbări, după ce va înţelege şi va asculta pe ministru; însă, după ce s-au făcut acele schimbări, comisiunea a venit de-a doua oară şi a mai făcut oarecare modificări. Cum s-au făcut acele modificări? S-au făcut în sensul iconomic; fără să incriminez comisiunea, fiindcă şi eu am făcut parte dintr-însa, dar zic că, cînd ne vom hotărî să facem inconomii, să căutăm să le facem în alte părţi, unde nevoia e de mai puţină importanţă.

În cît priveşte fondul cestiunii, adică că trebuie să organizăm armata în brigade şi în diviziuni, teoria prinţului Ştirbei nu e la locul ei, pentru că noi n-avem nici brigade, nici diviziuni, ba încă pot zice că armata noastră nu e mai deloc organizată. Noi am votat casa de dotaţiune [2], dar temelia, baza organizaţiunii n-am votat-o; cînd vom vota-o, atunci vom hotărî definitiv cum are să fie comandele şi ce unitate să se adopte. Dar afară de aceasta e altă cestiune de luat în băgare de seamă. Ceea ce cere domnul general Florescu e o cestiune de serviciu, e că ţara noastră trebuie să fie împărţită în mai multe diviziuni teritoriale, în capul cărora trebuie să fie cîte un general, cîte o autoritate militară supremă, care să se ocupe cu administraţiunea şi supravegherea [3]. Domniile voastre cereţi să se puie în capul acestor diviziuni cîte un colonel [4], dar şi eu aş fi pentru această idee, însă un colonel nu poate avea autoritatea aceasta, pentru că un colonel e menit a se duce cu regimentul unde îl va trimite; daca îl trimite la Ismail, trebuie să se ducă la Ismail, de-l trimete la Craiova, trebuie să se ducă acolo, pe cînd în rezidenţa acestor diviziuni teritoriali trebuie să fie o autoritate permanentă care să se o[c]u[p]e cu administraţiunea, îndestularea, cu contabilitatea deosebitelor corpuri; aceasta o vedem bunioară în Iaşi, unde e comanda superioară, care are pe lîngă dînsa doi, trei amploiaţi care controlează cheltuielele, mănţin ordinea şi disciplina militară etc. De aceea zic că cestiunea atîrnă de împărţirea ţărei, împărţim ţara în 3, 4 sau 5 diviziuni, după această împărţire trebuie să dăm şi generali. În Valahia Mică n-o să fie atîtea trupe concentrate încît să fie trebuinţă d-un general, poate să fie şi un colonel, tot ce cer însă e ca această autoritate, fie general, fie colonel, să fie permanentă şi trebuie să fie trei, nu doi, cari să corespondeze d-a dreptul cu ministeriul, precum e în Moldova comandantul superior, care are cancelaria lui şi corespondează d-a dreptul cu ministerul, ceea ce face ca socotelile şi comptabilitatea din Moldova să fie mai regulat trimise la minister, cu mai multă grăbire şi esactitate decît după la regimentele din Ţara Românească. De aceea dar trebuie să hotărîm mai întîi cîte centruri de administraţiune să avem şi pe urmă să votăm cîţi generali să fie [5].

Supliment la M. O., 1863, nr. 75, p. 6, col. 1—p. 7, col. 1.

* Şedinţa din 18 februarie 1863.

NOTE

[1] Principele G. Ştirbei a afirmat următoarele:

[. . .] Dacă armata noastră ar fi în aceleaşi condiţiuni cu alte armate, ca o dată pe an să se concentreze trupele, atunci trebuie să avem brigade şi diviziuni, cu reguli ostăşeşti, atunci negreşit că disciplina şi lucrările militare cer un şef peste şefii ceilalţi. Dar la noi nu este aşa, şi anul acesta avem să luăm în dezbatere un proiect care are să strice cu totul organizaţiunea actuală.

Așadar, noi am avut în vedere numai anul '863, și avînd de scop iconomiile ce trebuie să facem pe anul acesta și reorganizațiunea oștirei de care avem să ne ocupăm peste curînd am socotit că este destul să fie numai doi generali". *Ibidem*, p. 6, col. 1.

[2] Vezi supra intervenția referitoare la „proiectul de lege privitor la dotațiunea oastei" și „Intervenție și propunere în care cere « amînarea votării legii pentru casa de dotațiune a armatei »", ambele din ziua de 12 martie 1862.

[3] Iată considerentele expuse de generalul Ion Emanoil Florescu, ministrul de război, la care se referă K.:

„[...] Nu mă îndoiesc, domnilor, că peste puțin Adunarea o să puie bazile organizării militare, precum e proiectul depus, pe care negreșit că-l veți adopta. Vă întreb dar, după esplicările care vă dedei în toate aceste privințe, dacă în aceste trei părți mari ale României nu e bine să fie cîte un cap? Dar [a] cum ziceți d[umnea]voastră că poate să fie și un colonel. Așa e, poate să fie, dar în ierarhia militară gradul mai mare are o autoritate mai mare. Osebit de aceasta, nu e vreun lux ca într-o țară unde putem acum chiar conta pe treizeci mii oameni și cu aspirațiuni de a avea mai mult, sau d-a ne pune în pozițiune ca la o trebuință să putem avea o cifră mai impozantă de oameni armați, nu e un lux zic să ne familiarizăm a face educațiunea cu trei, patru oameni care să fie generali. Avem trebuință, domnilor, d-a ne învăța cu aceasta.

Așadar, dintre patru generali, considerînd pe unul care poate fi ministru, nu rămîn ceilalți decît trei, adică pentru Craiova, Iași și București. Iată, domnilor, motivul pentru care s-a propus patru generali. Însă fiindcă d[umnea]voastră nu aderați la cifra de patru, propui să fie trei: unul la Iași, altul la Craiova și cel de-al treilea aici, iar [nu] numai doi generali, cum propune comisiunea ; este imposibil". *Supliment la M. O.*, 1863, nr. 75, p. 5, col.2.

[4] Acest punct de vedere era susținut de prințul Dimitrie Ghica : „[...] Domnul general zice că în viitor vom avea patru diviziuni militare și în capul fiecăreia din aceste diviziuni să punem cîte un general, căci nu putem pune un colonel. Eu aș crede că aceste diviziuni se poate comanda de către un colonel vechi, iar nu de general, căci acesta nu face a aduce o cheltuială mai mare [. . .]". *Ibidem.*

[5] Vezi și intervenția următoare.

Intervenție în care susține necesitatea existenței unor generali în armata română *

Eu combat din toate puterile mele prefecturele generale, însă știu că pe biroul Adunării este un proiect pentru împărțirea țării în patru diviziuni militare. Socotesc că aceasta e prea mult, dar trei diviziuni sînt neapărate. În capul acelor diviziuni trebuie să fie cîte un general al ministeriului [1], în privința intendenței cu îmbrăcămintea, cu îndestularea, și apoi ofițeri de administrațiune, și pe urmă trebuie să fie unu[l] care să privegheze disciplina.

Astăzi este numai un centru organizat, acela din Iași. Acolo e un ofițer comandant superior, care are ofițerii cancelariei sub comanda sa, și vedeți că lucrurile merg foarte bine. D[umnea]voastră voiți a pune această cestiune la o parte, dar eu socotesc că trebuie să o tratăm chiar azi. Trebuie diviziuni militare și în fiecare diviziune trebuie un șef. Acum vreți să fie acest șef un colonel sau un general, puțin importă. Dar dacă nu vom face aceasta atunci suprimăm chiar serviciul care se află azi în Iași și care este foarte bun. Prin urmare, cum este acolo un centru, astfel trebuie să fie și în București și în Craiova. Și d[dumnea]v[oastră] singuri ați fost de aceeași opiniune că trebuie să fie trei diviziuni și iată ce ați făcut în bugetul corpului ofițerilor de administrație. Acolo erau puse patru diviziuni și d[umnea]voastră în prevederea acestor trei diviziuni ați suprimat un administrator cl. I, altul de clasa II și altul de clasa III și ați lăsat cîte trei din fiecare clasă. Vedeți, dar, avem intendența militară, ofițeri de administrație și pe urmă avem un general care completează o diviziune, căci, știți, trupele se schimbă, dar comanda militară rămîne. Afară de această diviziune teritorială, mai era o direcțiune de geniu, pe care am desființat-o și am unit-o cu statul major.

---

* Ședința din 18 februarie 1863.

Credeți d[umnea]voastră că în statul major nu trebuie un general de geniu, care să fie un adevărat ofițer de geniu? Asta se vede și în Belgia și în Olanda. Acolo s-a adus cîte un general strein. Nu trebuie dar și la noi să fie un asemenea om? Nu trebuie să aibă numai renume, trebuie să fie un om care a și trecut prin foc [2].

Supliment la M. O., 1863, nr. 76, p. 2, col. 1—2.

NOTE

[1] Raportorul la proiectul de lege preciza: „Domnilor, în proiectul guvernului sînt patru generali, comisiunea [bugetară, *n.n.*] la a doua reviziune a redus numărul generalilor la doi". *Ibidem*, p. 3, col. 1.

[2] În raportul comisiei bugetare se spunea:

„Statul major de geniu s-a unit cu acel general într-un spirit de economie, rămînd ca domnul ministru să așeze în el ofițeri de armile speciale de care serviciul ar putea avea trebuință.

Gradurile superioare intendenței au rămas vacante pentru anul acesta, arătînd însuși domnul ministru că va putea purta serviciul cu subintendinții clasa a II-a și ceilanți". *Ibidem*, nr. 71, p. 8, col. 1.

În legătură cu aceste probleme vezi și precizările ministrului de război făcute în aceeași ședință (18 februarie 1863). *Ibidem*, nr. 76, p. 1, col. 2—p. 2, col. 1.

În final s-a primit propunerea de trei generali. Cf. *ibidem*, p. 3, col. 1.

Intervenții în care susține propunerea ministrului de război de a se acorda cheltuieli de reprezentare ofițerilor *

Eu, domnilor, mențin cheltuielile de reprezentare ca necesare, mai ales în Iași. Domnilor, cu toții trebuie să fim convinși că Ieșii au suferit prea mult prin ridicarea autorităților superioare ce întrețineau mulțimea de jos și chiar comerciul. Căci trebuie să știm că Iașii nu erau un centru de comerciu și comerciul său nu se făcea decît prin cheltuielile oamenilor ce viețuiau în capitală și a acelor ce veneau de prin provincie pe la autorități. Aceea cheltuieli acum s-au ridicat și nu mai sînt altele decît acele făcute de societățile private, care și acelea astăzi sînt foarte mici. Comandantul de oraș nu dă baluri, dar are și el primirile lui și acestea aduc după sinele și oaricari cheltuieli; asemenea și prefectul, cu toate că și balurile contribuiesc mult la ridicarea comercianților, căci s-a văzut adesea că un singur bal ridică cîțiva comercianți. Cer dar cheltuieli de reprezentare cel puțin pentru comandantele din Iași, și sînt sigur că atunci cînd se cere un mic sacrificiu pentru Iași nu vorbește numai vocea mea, ci a Iașului întreg. Și iarăși sînt sigur că niciodată nu vă veți uita la o sumă așa de mică cînd vă veți pune în minte sacrificiele ce Iașii au făcut [1].

Domnul D. Văsescu: Domnilor, eu nu înțeleg nicidecum dezdăunările cerute de domnul Kogălniceanu pentru sacrificiele făcute de Iași.

---

* Ședința din 18 februarie 1863.

După nişte sacrificie aşa de mari, apoi d[umnea] lui voieşte să le dezdăuneze cu patru mii de lei daţi comandantelui. Dar, domnilor, trebuie să mai luăm în seamă şi la finance, şi un ministru nu e destul numai să ceară generali şi cheltuieli de reprezentare, dar trebuie să mai ia seamă şi la finance ; de unde să dăm acele cheltuieli? Eu unul, domnilor, declar că nu pot primi nici un sporiu, căci avem 12 milioane deficit. Şi de unde să facem sporiu cînd nu sînt mijloace? E destul că nu dezorganizăm serviciele neapărate.

„Domnul mini[stru] de resbel" *susţine necesitatea acordării cheltuielilor de reprezentare pentru prefecţi şi ofiţeri, cu atît mai mult cu cît soldele ofiţerilor sînt mici în comparaţie cu unele salarii ale funcţionarilor civili.*

„Domnul principe G. Ştirbei" *arată că în toate ţările cu tradiţie nu se confundă solda cu accesoriile, cheltuielile de reprezentare fiind accesoriile. Ca atare cere ca mai întîi să se fixeze solda şi apoi accesoriile.*

Domnilor, astăzi sînt prea bătrîn pentru ca să mai danţ şi prin urmare ca să apăr balurile. Cînd eram tînăr însă, eram băiat de societate şi toate saloanele îmi erau deschise şi prin urmare ştiu cîtă înrîurire au balurile asupra comerciului. La aceasta iau de martor pe imperatorele Napoleon, căci el a dat senatorilor cîte 20 mii franci pe an şi le-a zis : „Aveţi casă deschisă şi faceţi poporul să cîştige". În Iaşi toate acele ocaziuni ce întreţineau comerciul au dispărut şi aceasta are o înrîurire mare asupra spiritului poporului. De aceea la toată ocaziunea voi cere ajutoriu pentru Iaşi, adică pentru întreţinerea spiritului unionist ce dispare. Şi de aceea voi cere pentru prefecţi, pentru rectorele Universităţii, pentru comandantele superior şi alţii, voi cere cheltuieli de reprezentare şi vă voi ruga totdauna ca pe cît veţi putea să veniţi în ajutorul Iaşilor, căci acestea servă a înlocui lacunele ce s-au făcut. E foarte popular cînd vorbeşte cineva de economie, dar mai pre sus de aceste vorbe e să facem să dispară nemulţumirea din ţară, mai ales de acolo unde sînt o mulţime care lucrează pentru separatism.

Supliment la M. O., 1863, nr. 76, p. 3, col. 1—2.

NOTE

[1] Ministrul de război — I. Em. Florescu — justifica astfel aceste cheltuieli : „[...] Sînt cunoscute oricui nevoile ce se simt cînd e vorba a se strămuta cineva dintr-un loc într-altul, cîtă greutate e de a găsi case de închiriat şi cît sînt de scumpe casele prin districte. Pe lîngă acestea, domnilor, un şef de aramată are de datorie, cariera militară cere, de a aduna şi de a primi în casa sa ofiţeri, ceea ce la noi pînă acum s-a obicinuit în un chip nu prea îndestulătoriu. Deci ar trebui să se dea cheltuieli de reprezentare oricît de modeste, ca la început, căci sînt de mare necesitate. Funcţiunile militare, domnilor, sînt cele mai neconstante şi nu ştiu care funcţiune altă are o rezidenţă mai nestatornică decît acele militare, căci pe toată ziua se întîmplă cazuri să plece şi nu-i întreabă nimeni pe cît timp a plătit chiria casei şi ce cheltuieli a făcut. Iată, domnilor, pentru ce am prevăzut oarecari cheltuieli de reprezentare şefilor de armată şi acestor generali". *Ibidem.*

Intervenţie în care arată că postavurile indigene prezentate la licitaţie pentru furniturile armatei sînt superioare calitativ celor străine *

Domnilor, şi eu sînt unul din acei fabricanţi respinşi şi nu pot să iau parte la această discusiune pentru că sînt parte interesată ; decît vă voi cita un fact, factul e acesta : m-am dus împreună cu domnul Băleanu la licitație și acolo am găsit pe colonelul Semeșescu, am dus probe, le-am arătat și Domnia lui le-a găsit bune, bunăoară postavul civit* era ceva mai bun al domnului Băleanu și cel sur mai bun al fabricei din Moldova; dar pe urmă am văzut niște condiții publicate în „Monitor'' prin care se cerea ca postavul sur să aibă arșinul ** 323 dramuri *** greutate și doi arșini lățimea fără bete.

---

* Şedinţa din 19 februarie 1863.

Defiez pe acel funcționar din minister care avea o mare înrîurire și care a adus mai mult rău șefului său, îl defiez ca să aducă dumnealui din orice fabrică a Europei postav care să fie de 322 dramuri greutate arșinul și să aibă lățimea de doi arșini fără bete. Numai fabricile rusești fac postav de doi arșini lățime, însă cu bete; încolo toate fabricile din Germania nu dau postav decît de un arșin și jumătate, și asta cu bete cu tot.

Iată dar dovadă că asemenea condițiuni s-au pus numai ca să aducă în pozițiune pe oricare fabricant d-a nu putea concura.

În cît privește calitatea, recunosc că postavul francez poate să aibă un decatir **** mai bun, ceea ce numesc francezii *poli* *****, dar, în cît se atinge de soliditate, e cu neputință să fie mai bun, pentru că nu poate să concureze cu fabricațiile pămîntene, și aceasta din pricina lînei, căci lîna aci costă trei lei și jumătate și aceeași lînă costă, nu la Paris, ci la Bielitz, în Moldavia ******, 7 1/2 pînă la 8 lei. Așadar nu poate concura cu noi.

Tot materialul e ieftin în Moldova și Țara Românească și poate ține concurențe, numai acolo unde se cere mult poli nu pot concura fabricele noastre cu celelalte din Europa. De aceea zic că postavul domnului Băleanu cel civit concura cu toate cele fabricate în țările streine și postavul din Moldova cel sur asemenea este mai bun decît acela al domnului Godillot; spre dovadă să se ia o manta de jandarmi și să se compareze cu o manta din postavul domnului Godillot și se va vedea că e mult mai bun, și că mantaua jandarmului din Moldova poate să ție cel puțin un an mai mult decît aceea de la domnul Godillot. Apoi, domnilor, trebuie să luăm în băgare de seamă și clima, clima noastră cere ca soldatul nostru să fie îmbrăcat cu materiile mai calde decît soldatul francez și mantalele domnului Godillot nu știu zău dacă pot ține cald, pentru că sînt foarte subțiri.

Eu nu pot lua partea la vot, pentru că sînt parte interesată, decît m-am crezut dator să pui aceasta în vederea dumneavoastră [1].

Supliment la M. O., 1863, nr. 79, p. 1, col. 1—2.

* Albastru închis.
** Arșin : unitate de măsură = 71,12 cm.
*** Dram : unitate de măsură = 3,18 g.
**** Lustru.
***** Neted, lucios (fr. *poli*).
****** Citește ; Moravia.

N O T E

[1] În legătură cu aceeași problemă vezi și partea I a acestui volum, p. 326 și 329, precum și — în volumul de față — intervenția următoare și cea de la p. 353 și regestrele nr. 73, 74 și 79 din sesiunea 1862—1863.

Intervenţie în care susţine interesele industriei naţionale de postav în cadrul licitaţiilor armatei *

Domnilor, poziţiunea mea e foarte delicată, fiindcă sînt parte interesată; de aceea nu voi vorbi decît pentru viitor, iar nu pentru trecut. Cauza pentru care noi fabricanţii din România nu am putut să luăm asupră-ne totdeauna antreprizele şi să răspundem la trebuinţele ţărei nu e că noi nu putem să dăm orice calitate ni s-ar cere în ziua de astăzi, decît numai pentru că terminul ni se pune prea scurt.

Dacă Ministerul de Resbel ar face publicări cu şase sau opt luni mai nainte, vă pot încredinţa că fabrica domnului Băleanu şi a mea pot echipa 50 000 de oameni, şi pot lua asupra mea orişicînd asemenea angajamente. Dar iată pentru ce cer a se face publicaţii cu 6 luni mai nainte, pentru că în România lîna se cumpără la iarmarocul de la Buzău, la Drăgaica, şi în Moldova la iarmarocul de la Fălticeni şi, trecînd timpul iarmaroacelor, atunci nu se mai poate găsi nici măcar o mie oca lînă în România. Iată dar de ce zic ca să ni se dea 3 luni de zile termin, pentru că în acel termen să putem cumpăra cîtăţimea trebuincioasă de lînă, căci nu poate un fabricant, daca nu va fi asigurat de furnitură, să bage zece sau douăsprezece mii de galbeni în material şi să-l ţie închis în magazie un an de zile. Aceasta e cauza cea mai de căpetenie din care fabricanţii români nu pot să dea cîtimea cerută în timpul cuvenit, pentru că de la început şi pînă astăzi timpul care s-a dat era numai de 2 sau 3 luni şi cu aceasta nu putem ţine concurenţă cu străinii; ci totdeauna cînd se întîmpla un asemenea caz vineau străini şi ovreii din Iaşi şi lua asupra lor ş-apoi se duceau în Germania, în Moravia şi cumpăra de la regimentele de huzari austriaci rămăşiţele care se numeşte *bracs*, şi de aceea încă din vremea lui Gr. Ghica voivod nu puteau fabricanţii pămînteni să concureze cu acei străini, pentru că acei streini aducea[u] de aceste bracs, care, precum s-a văzut în Moldova, vara să didea hainele soldaţilor şi primăvara erau cu coatele ieşite; aceasta e şi cauza pentru care nu poate să se dea postavurile de calitatea cerută, şi chiar eu recunosc că într-un an am dat postav civit cu o culoare foarte rea. De aceea zic ar trebui ca guvernul să dea terminele pe 6 sau 8 luni şi mai cu seamă comisiile care se orînduiese din partea ministeriului să nu mai facă şicane, să nu se uite decît la obiecte, iar nu la omul politic, care nu poate juca nici un rol în asemenea cestiune; atunci vă pot încredinţa că fabricile ţărei vor prospera.

Să vă spun un caz ce mi s-a întîmplat mie în timpul caimacamiei singuratice, nu în aceea de trei. Nu aveam fericirea să fiu bine văzut, şi ce s-a urmat? Mi s-a scos fabrica în vînzare sub cuvînt că nu am dat postav de calitate bună şi aceasta a făcut scandal mare, încît au intervenit şi cîţiva străini şi cîţiva amici ai mei din societate ca să dovedească unde e greşeala şi cînd i-a dus la magazie li s-a arătat nişte postav care dedesem eu pentru cai şi li se zicea: Iată, domnilor, postavul care dă domnul Kogălniceanu pentru oştire ca să se îmbrace oamenii, cînd eu acest postav nu dedesem decît pentru cai. În anul trecut aveam îmbrăcămintea jandarmilor din Moldova şi văzînd o publicaţiune pentru o cîtăţime de postav civit eu, deşi n-aveam fonduri, însă tot am voit că concur pentru viitoriu, şi aşa m-am adresat la domnul Băleanu şi am făcut amindoi asociațiune, că Domnia lui să dea 20 mii și eu 10 mii arșini, adică eu să dau postav sur și Domnia lui postav civit, fiindcă nu avea decît numai de acesta.

---

* Şedinţa din 20 februarie 1863.

Eu am vizitat fabrica domnului Bălenu într-o călătorie făcută cu domnul Ghica și n-am văzut în acea fabrică decît ca la 30 mii arșini de postav civit, ce constituia un capital de 12 mii galbeni; aceasta în luna august. Nu voi să zic însă că domnul Băleanu nu ar fi putut să producă mai în urmă toată suma. Domnia lui putea să dea postav numai pentru mantale, iar pentru tunice nu, căci machinele ce are nu sînt în putință să corespunză la trebuințele actuale. Dar și postavul domnului Godillot nu e pentru trebuințele noastre, nu e nicidecum pentru noi, însă e postavul de Brașov, ce a servit pentru îmbrăcămintea dorobanților și comparîndu-se cu acela al domnului Băleanu arată o diferență mare, e de o calitate mai bună, căci a Domniei sale e după modelul vechi, acel rusesc, însă postavul civit al domnului Băleanu e cel mai bun. Sînt interesat în cestiune și nu mă pot tîngui [decît] de puțina ocrotire ce s-a dat acestei industrie, dară daca voiți să ocrotiți industria țărei, care poată să puie pe stat în pozițiune de a îmbrăca aici la noi oricîtă armată, atunci e de trebuință a se da pe termin mai lung pregătirea postavului. Apoi mai e și aceea de a feri pe fabricanți de strîmbătățirile, de șicanele comisiunilor guvernului și în fine de ovreii aventurieri, de streini[i] ce vin să concureze aducînd postav din streinătate și, nota bene, tot ce e brac. Căci, domnilor, fabricantul de aicea își face calcul pe cît are să dea, ce are să cîștige și așa vine și dă prețul său, cînd ovreul sau orice strein își face socoteala pe bracurile ce are să dea. Așa, în timpul domnului Gr. Ghica, s-a adus postav de la nemți și pînă în primăvară îmbrăcămintea soldaților a fost ruptă. Dar, repet, domnul Băleanu are astăzi postav sur; atuncea nu avea decît civit[1].

Supliment la M. O., 1863, nr. 80, p. 2, col. 2 — p. 3, col. 2.

NOTE

[1] Vezi și discursul precedent.

Intervenție privind „tipicul după cum trebuie a urma” în cazul adreselor și deputățiilor către domnitor *

Domnilor, tipicul după cum trebuie a urma cu deputațiunile, adresele și felicitățiele [ce] să se prezente domnitorului e cuprins în regulament. Regulamentul prevede două feluri de prezentări ale espresiunii Camerei înaintea tronului. Acele cari au caracter politic sînt scrise; acele ce au caracter de curtezie sînt verbale. Și unele și altele nu se pot adresa domnitorului decît fiind o înțelegere a deputațiunii cu Camera, deputațiunea nu poate face un pas, nu poate zice un cuvînt fără încuviințarea Camerei. Aici a fost o adresă redactată, scrisă și votată de Cameră. Unde se zice în regulament că deputațiunea avea misiune să citească adresa și apoi în față cu tronul să vie în discusiuni? Ce trebuia să facă dacă domnitorul nu primea să se citească [1]? Chiar vorbele domnului Văsescu [2] dovedesc că comisiunea în faţa tronului s-a depărtat de la formele constituţionale. Deputaţiunea trebuia, cînd şeful statului ar fi zis un cuvînt, să facă compliment şi a doua zi să tragă la răspundere pe ministru. Domnul L. Catargiu zice : Totdeauna s-a citit adresa; dar, daca şeful statului consideră această adresă ca un atac personal şi nu voieşte să o asculte, îi putem zice : Ba ascultă? Aceasta însă că adresa s-a citit totdeauna nu e esact. S-a citit cînd domnitorul a voit să asculte ; nu s-a citit cînd domnitorul n-a voit să asculte. Misiunea deputaţiunii care să dea adresa domnitorului se termină îndată ce se prezintă înaintea domnitorului. Apoi, dovadă că adresa nu s-a citit totdeauna e că în Moldova n-a fost numai domnul Lascăr Catargiu preşedinte însărcinat să prezinte adresa domnitorului. A fost şi domnul Vasilie Sturdza preşedintele unei asemenea deputaţiuni, din care făceam şi eu parte. Domnul V. Sturdza a dat adresa, domnitorul a luat-o şi a răspuns. Atunci domnul V. Sturdza pe lîngă acea adresă a zis cîteva cuvinte ca preşedinte. Pentru acestea s-a sfătuit cu colegii săi, nu însă în faţa tronului. Aş pune cazul cel mai grav, că domnitorul n-a voit să priimească adresa, insultă făcută majestăţii naţionale ! Domnilor, tot nu puteau fi în drept a zice ceva, căci şeful statului nu putea răspunde nimic, nu putea zice : Să mă consult cu miniştrii, cum a zis domnul L. Catargiu : Să mă consult cu colegii mei. Unde mai e atunci demnitatea şefului statului şi a Adunării constituţionale? Să ne uităm pretutindeni şi să vedem dacă în faţă cu şeful statului se urmează conversaţiuni ; dar unde acum merge cu aste teorii?... Vedeţi, domnilor, în Prusia şeful statului n-a voit să primească adresa, Camera a zis să se trimeaţă cu poşta.

---

* Ședința din 20 februarie 1863.

Domnul L. Catargiu a zis că Domnia lui e deprins să n-ascunză niciodată faţa. Recunosc lealitatea Domniei lui, dar recunosc şi vivacitatea caracterului Domniei sale. Domnia lui ne-a apostrofat anul trecut cu un glas tare. Aceasta nu dovedeşte blîndeţe de caracter. Domnia lui, cînd s-a prezentat şefului statului, trebuia să lase acasă temperamentul cel iute şi să nu ducă cu Domnia lui decît sîngele rece. Ce se putea cere de la puterea esecutivă? Domnul Brătianu v-a spus că, cînd a mers o deputaţiune, şeful statului a primit-o în mică ţinută. Aceasta era o insultă. Acum însă şeful statului vine în mare ţinută, garda dă onoarea cuvenită deputaţiunii puterii legiuitoare. Mi-aduc aminte că şi în Moldova a fost o deputaţiune, din care faceam şi eu parte, şi noi văzînd că nu ni se prezentă armele am zis ministrului de resbel : Ne vom duce, dar să ni se facă onorile cuvenite. Nu puteam cere şi de la şeful statului să ne asculte, căci ascultarea e primirea adresei şi domnul L. Catargiu trebuia să o dea fără a insista să o citească [3].

Supliment la M. O., 1863, nr. 81, p. 5, col. 2 — p. 6, col. 2.

NOTE

[1] Dăm prezentarea incidentului făcută de Lasăr Catargiu în faţa Camerei :

„Am onoare, domnilor deputaţi, a vă anunţa că domnitorul a primit ieri, la 2 ore după-ameazi, deputaţiunea ce aţi trimis pentru a prezenta Măriei sale adresa d[umnea]voastră. Eu ca preşedinte al acestei deputaţiuni am voit după cum este obiceiul să citesc adresa. Măria sa a refuzat zicînd că o cunoaşte, dîndu-ne pentru tot răspunsul : Vă doresc sănătate.

Eu am insistat a o citi. Măria sa iarăşi a refuzat. A trebuit dar să mă consult cu ceilalţi membri ai comisiunii dacă trebuie să o dăm fără a o citi. Atunci am dat-o în mîinile Măriei sale. Mai este şi un alt incident. Biroul a luat stenografi pentru ca cuvintele Măriei sale să le putem aduce cu fidelitate la cunoştinţa Adunării. Ministerul însă i-a depărtat. Această urmare am făcut-o fiindcă totdeauna deputaţiunea ce prezenta adresa a fost însoţită de stenografi. Ministeriul însă mi-a făcut o imputare : de ce am adus stenografi? Resping această imputare pentru că biroul Camerei n-are trebuinţă a cere permisiunea ministerului pentru aceasta". *Ibidem*, p. 3, col .1.

[2] Intervenţia lui D. Văsescu : „Am făcut şi eu parte, domnilor, din această comisiune şi simt o adevărată întristare că s-a ridicat acest incident în Cameră. Am fost primiţi la palat cu toată onoarea. Stenografii ne precedaseră şi eu cînd am venit acolo am întrebat pe colonelul Cazimir dacă a dispus vrun loc pentru stenografi. D[omnia] lui mi-a zis că Măria sa nu primeşte stenografi. S-a adresat şi domnul Lascăr Catargiu şi a căpătat acelaşi răspuns. Atunci noi am zis : Dacă nu primeşte, bine. Am mers după aceea în sala tronului. Măria sa a intrat încongiurat de miniştri, de statu[l] major în mare uniformă, cum zicea domnul general Florescu. Atunci domnul Lascăr Catargiu a voit să citească adresa. Măria sa a zis : «O cunosc, încredinţeaz-o ministerului».

La aceasta domnul Lascăr Catargiu a răspuns : «Sarcina mea este a o citi şi a o încredinţa în mîinile Măriei tale». Dar, fiindcă Măria sa a insistat a nu o citi, domnul Lascăr Catargiu ne-a întrebat de voim să o dea fără a o citi, şi noi toţi i-au zis : Dă-o. Nu găsesc că cu aceasta s-a făcut o necuviinţă, şi eu unul vă mărturisesc că sînt mulţumit de primirea ce ni s-a făcut. Vă rog dar să nu facem un incident din aceasta şi să trecem la ordinea zilei, căci dacă s-a mancat * o linie de etichetă e cuviincios a nu se mai ridica aci acest caz. Asemenea vă rog să nu faceţi un incident din aceea că s-a luat stenografi la palat. Dacă s-a luat stenografi nu e că cugetăm să discutăm în sala tronului ; dar obiceiul şi regula ce s-a urmat pînă aci era a se aduce stenografi la palat, cari să însemneze zisele domnitorului, pe care preşedintele trebuia să le comunice Adunării, şi domnul preşedinte acum n-a făcut decît să urmeze cum s-a făcut şi altă dată. Aşadar vă rog să nu facem un incident din aceasta şi să trecem la ordinea zilei". *Ibidem*, p. 5, col. 1–2.

[3] Vezi şi intervenţia următoare.

* A lipsit (fr. *manquer*).

*Intervenţie polemică privind atitudinea comisiei care a prezentat răspunsul la Mesajul tronului **

Onor[abilul] domn Brătianu a zis că eu am ocolit cestiunea, pentru ca să ascund adevărul [1]. Onor[abilul] domn Brătianu mă cunoaşte, am fost multă vreme alături cu Domnia sa şi afară de această cestiune voi fi iarăşi alături cu Domnia sa; prin urmare, Domnia lui ştie că eu niciodată nu ocolesc şi şez la postul meu şi apăr convicţiunile mele, şi în această cestiune dimpotrivă n-am ocolit, ci voi dovedi-o că nu numai că nu ocolesc, dar din contră pui degetul unde se cuvine.

Vin mai întîi la prinţul Dim. Ghica. Domnia sa a zis că eu sînt un fenomen şi că toată lumea nu poate fi fenomen ca mine [2]; îi foarte mulţumesc de compliment. Domnia lui a mai adăogit că toată lumea nu poate avea prezenţa mea de spirit. Aşa e, dar cel care reprezintă Adunarea trebuie să aibă, daca nu prezenţa de spirit, dar spiritul acela d-a nu ieşi afară din însuşi regulamentul Camerei.

Ce zice regulamentul nostru? El mărgineşte atît de mult pe deputaţii care merg înaintea tronului, încît nu le dă voie să facă nici măcar un compliment fără hotărîrea Adunării. De aceea zice că felicitările se fac de preşedinte, însă după ce se sfătuieşte cu Adunarea. Prin urmare, daca mărgineşte pe deputaţi d-a face chiar un compliment, cu atît mai mult Adunarea e geloasă de chipul cum deputaţia sa trebuie să se înfăţişeze înaintea tronului şi e o necuviinţă d-a adăogi un cuvînt care nu e hotărît de Cameră, e calcare a regulamentului; regulamentul nu dă voie nimenui să zică măcar un singur cuvînt fără hotărîrea Camerei. Ei bine, ce a fost atunci, domnilor, cînd domnitorul a zis : Daţi-mi adresa, şi domnul Lascar Catargiu a zis : Să mă înţeleg cu colegii mei?...

---

* Şedinţa din 22 februarie 1863.

Domnul Stănuţă Cesianu: Dar n-a fost aşa, domnule!

Rog pe domnul Stănuţă Cesianu, care vorbeşte aşa de rar, să nu mă mai întrerupă.

Ce a zis domnul Lascar Catargiu văzînd că Înălţimea sa îi cere adresa? a zis : Să mă sfătuiesc cu colegii mei. El bine, domnilor, în faţa tronului nimeni nu poate să facă sfatul acesta, trebuia să dea adresa şi apoi să se întoarcă aci şi să ceară socoteală ministeriului; iar acolo nu trebuia decît să arate respect, pentru că acolo nu se afla în faţa unui om, ci în faţa suveranităţii ţărei, a majestăţii naţionale şi cînd un străin, un consul, un ambasador cît de mare ar fi, ar veni şi ar lipsi respectului cuvincios în faţa tronului, eu m-aş simţi atacat în dignitatea naţiunii mele, cu atît mai mult cînd această insultă se face de către un preşedinte al Camerei. Domnitorul, domnilor, nu mai e o persoană, e şeful statului şi cu şeful statului nimeni nu se poate sfădi.

Domnul Brătianu a zis că e o inconvenenţă de nu s-a priimit ca să se citească adresa [3], dar eu pui cazul cel mai grav: să presupunem respingerea deputaţiunii, nepriimirea ei, şi încă ea trebuia să-şi plece capul şi a doua zi să vie aici, să tragă pe minister în judecată şi de va fi fost vinovat să-l trimeaţă la eşafod, dar înaintea şefului statului nu avea decît să-şi plece capul...

Mai multe voci: La Rusia, la Rusia, nu la noi!

Da, domnilor, şi la noi, căci eu nu mă pot sfădi cu şeful statului, nu pot ţine dialog cu dînsul, ci trebuie a mă inclina cu respect...

O voce: La Moscova, domnule, la Moscova!

Şi eu sînt liberal ca şi dumneavoastră, libertatea nu e patrimoniul nimănui, e al fiecăruia, în marginea conştiinţei şi dignităţii sale; de la Convenţiune monopolul e desfiinţat.

Aşadar pun cazul cînd s-ar fi urmat cea mai mare inconveniinţă şi încă nu trebuie să răspundem noi cu altă inconvenenţă.

Nu trebuia domnul Lascăr Catargiu să stea în dialoguri, în tălmăciri, în esplicaţii cu şeful statului; daca n-a voit să priimească citirea adresei, trebuia să plece şi a doua zi să dea pe minister în judecată.

Foarte mult sprijin aceasta şi deplorez ceea ce s-a făcut astăzi, chiar pentru triumful principiului constituţional care voim să-l păzim şi nu-l păzim; vă voi spune un fapt mult mai grav şi de o importanţă mult mai mare şi veţi vedea că acela care şade pe tron trebuie respectat. Era în Spania la 1846, atunci pe tron se afla o copilă, regina Maria Isabela; avea ministru pe Olosaga; o intrigă de palat a făcut pe regină să-l dea afară şi ministerul viitor a venit şi l-a incriminat c-a silit mîna reginei să iscălească un decret în contra libertăţilor publice; Olosaga cu toate astea înaintea acestor incriminări n-a zis că regina spune un neadevăr, ci a răbdat, a aşteptat sentinţa plîngînd cu lacrăme şi nu s-a apărat, numai ca să respecteze constituţionalismul; pînă acolo merge constituţionalismul; aşa se respectează tronul, căci altmintrelea unde ar mai fi stabilitate, unde ar mai fi siguranţă, am merge la disoluţiunea socială şi noi care sîntem datori s-o păzim trebuie s-o păzim mai ales într-o ţară ca a noastră, unde domnia e pe viaţă, iar nu cu moştenire.

Eu, domnilor, precum m-am abţinut la votarea adresei, tot asemenea mă abţiu şi la votarea acestei propuneri.

Supliment la M. O., 1863, nr. 82, p. 1, col. 2—p. 3, col. 1.

N O T E

[1] Ion Brătianu a afirmat: „[...] Acum domnul Kogălniceanu, spre a ocoli cestiunea, spre a-i da alt drum şi a lăsa la o parte adevăratul său tărîm, se agaţă de domnul L. Catargiu şi-l acuză că ş-a pierdut sîngele rece şi că a făcut o necuviinţă". *Ibidem*, p. 7, col. 1.

[2] Principele D. Ghica a spus între altele:

„[...] Viu acum la a doua cestiune, la imputarea ce se face asupra atitudinii deputaţiunii noastre. Dacă în această privinţă este vreun motiv de a se face o acuzare, toată acuzarea cade asupra guvernului, căci, după cum şi domnul Brătianu a demonstrat, guvernul a avut destul timp ca să pregătească lucrurile astfel cum să nu dea loc la o surprindere pentru deputaţiune şi să nu-i creeze o poziţiune dificilă cu totul neaşteptată.

Ne zice domnul Kogălniceanu ca D[omnia] lui ar fi ştiut să iasă din această poziţiune; se poate, dar astă prezenţă de spirit nu este dat tuturor să o aibă. Dacă D[omnia] lui e un fenomen, nu trebuie să aibă pretenţiunea ca toată lumea să fie numai fenomene ca D[omnia] lui [...]". *Ibidem*, p. 8, col. 1—2.

[3] Ion Brătianu a afirmat: „[...] Ziceţi că domnul Catargiu, deputaţiunea, a făcut o necuviinţă? Dar el aflîndu-se în faţa unei necuviinţe nu a făcut decît un gest, o întoarcere de ochi, pe care negreşit că stricteţea convenienţelor şi delicateţei nu o permitea, dar care se poate scuza prin surprinderea în care au fost puşi, pe cînd d[umnea]v[oastră], domnilor miniştri, aţi avut două zile a vă gîndi şi a vă consulta ce trebuia să faceţi, şi de aţi călcat convenienţele constituţionale, aţi făcut-o în cunoştinţă de lucru, cu chibzuinţă, cu premeditare, iar nu ca comisiunea care a făcut-o într-o surprindere [...]". *Ibidem*, p. 7, col. 1—2.

[4] Propunerea principelui Gr. Brîncoveanu: „În privinţa celor urmate la palat cu prezentarea răspunsului la tron, Camera dezaprobînd purtarea ministerului trece la ordinea zilei". *Supliment la M. O.*, 1863, nr. 81, p. 8, col. 2.

Vezi şi intervenţia precedentă, ca şi discursul de la p. 274 şi nota 80 a acestuia.

Intervenţie polemică cu C. Creţulescu în apărarea industriei naţionale *

Domnilor, daca s-ar fi atins numai fabricele de postav, nu aş fi luat cuvîntul fiindcă sînt şi eu în cestiune. Dar s-a atins industria naţională în general, care nu consistă numai în postav, şi de aceea sînt silit a combate amendamentul domnului C. Creţulescu de a se da concurenţa liberă[1] şi înţeleg precum sînt fabricele din Braşov şi Cernăuţi de pei, postavuri, pălării etc. Îmi voi permite a întreba pe domnul Creţulescu dacă în alte state industria naţională născînd a putut înflori cu principiele Domniei sale? Daca aşa au înţeles şi Francia şi magnaţii unguri protecţiunea industriei lor naţionale? Noi avem puţină industrie naţională, sînt fabrici mici de postav, de hîrtie, de pînză, care au să cază, şi aceste fabrici căzînd cad şi meseriaşii cei mici care trăiesc la umbra proprietarilor de postav, de pînză etc. Aş vrea să întreb pe domnul Creţulescu ce a făcut pînă astăzi fabricile noastre? Nimic alt decît păgubind 5 şi 6 la sută pe an, pe cînd la Cernăuţi, Braşov şi altele merg neîncetat înflorind. Aşa principiele de iconomie politică sînt bune pentru catedre, dar Domnia lui știe că iconomia politică nu e așa pozitivă și seamănă mai mult cu teoria, e mai mult filozofică. Eu l-aș ruga să binevoiască a face ceea ce face Ungaria, Prusia și alte state, cari, cînd se inventă o fabrică, vin cu decorații, cu recompense, cu înaintare de capitale; la noi din contra nu se face nimic. Concursul se face așa că la iarmaroace sînt comiși voiajori cari fug cu marfă și vin la Ismail de o vinde ca bracuri cu un scăzămînt de 50 %. Aceasta nu va să zică că guvernul să vie a da monopolul echipamentului oștirei la fabricele naționale, dar guvernul trebuie să vie în ajutor fabricelor naționale, el are mijloace, vede prețurile și venind la mezat poate foarte lesne să vie în ajutor unei fabrici care cade; pe lîngă acestea el are probele franceze, germane și altele, și poate prea bine să dea o încurajare fabricelor naționale luînd o probă pămînteană.

---

* Şedinţa din 23 februarie 1863.

Așadar principiele de economie politică sînt foarte bune de învățat în carte, iar nicidecum de practicat astăzi la noi.

Supliment la M. O., 1863, nr. 84, p. 1, col. 2—p. 2, col. 1.

NOTE

[1] Constantin Crețulescu în aceeași ședință a prezentat următorul amendament și o intervenție explicativă:

„«La contracturi de furnitură să fie admisă atît industria străină, cît și cea pămînteană a concura între dînsele, la condițiuni egale preferîndu-se industria națională».

Domnilor, mai întîi această propunere este folositoare fiscului. Fiindcă fiscul se află și el în condițiunile unui particular, trebuie ca guvernul să urmeze ca un particular. Și noi cînd căutăm marfă luăm de unde o găsim mai bună și mai ieftină; asemenea și statul. Interesele sale fiind bine administrate trebuie să fie servit tot astfel.

Al doilea, s-a emis aci opiniunea că, lăsînd pe străini a concura, aceasta e o încuragiare pentru industria străină și o vătămare pentru cea pămînteană. Să-mi dați voie a spune că această e o doctrină greșită, căci în toată lumea s-a recunoscut că încuragiarea industriei țărei se face cînd ea se află în concurință cu industria străină. Așadar, admițînd și concurința străină e mijlocul cel mai bun de a ne putea procura marfă de unde o vom găsi mai bună și în privința calității și a prețului". *Ibidem*, nr. 83, p. 6, col. 1.

Amedamentul lui C. Crețulescu a fost respins.

Intervenția în care susține urgența votării proiectului de lege pentru împămîntenirea și acordarea unui salariu lui Veggezi Ruscala *

Sînt silit a combate pe domnul Prijbeanu. D[omnia] lui a zis că, dacă domnul Ruscala a așteptat 40 de ani, să mai aștepte încă patru, cinci zile [1]. Îi voi spune numai că acea persoană a fost de 30 de ani poate de cînd a început a se ocupa cu naționalitatea și literatura noastră și lucrează necontenit de patruzeci ani. Prin urmare aceasta dovedește că acea persoană nu e așa de tînără ca domnul Prijbeanu, ci e în vîrstă de 70 ani și la o asemenea vîrstă fiecare zi e un secol. Votul nostru nu o să facă poate decît mîngăierea unui om la finele carierei sale.

Domnul D. Ghica a zis[2] că urgența e o tactică parlamentară pe care altă dată am osîndit-o. Dar, domnilor, totdauna am osîndit tacticile parlamentare care fac să vie în dezbaterea noastră o hîrtie subscrisă afară din Cameră. Dar această hîrtie știe D[omnia] lui că nu am subsemnat-o aiurea. S-a luat după birou și s-a subsemnat aci înaintea tutulor, înaintea țărei întregi, și aceasta nu va să zică că este o tactică parlamentară. Cînd ministerul vine cu o asemenea propunere pentru un asemenea om, pe care nu-l cunosc numai ei, ci trebuie să fie cunoscut de oricine pretinde să fie mandatar al țărei, atunci ce avem să discutăm în secțiune? Oare meritul domnului Ruscala? Meritul D[omniei] lui e cunoscut de noi toți. Dar s-a zis că n-avem precedente. Oare cînd ați dat împămîntenirea lui Kiseleff și l-ați făcut mare ban, oare nu e un precedent? Oare nu era un precedent cînd ați votat un monument domnului B. Catargiu înainte d-a vota lui Ștefan cel Mare și Mihai Viteazul? Ei bine, domnilor, cînd ați făcut astfel de precedente mai cu seamă cînd poate națiunea era în contră, azi d[umnea]v[oastră] vă opuneți cînd e națiunea întreagă pentru [3].

---

* Ședința din 23 februarie 1863.

Supliment la M. O., 1863, nr. 84, p. 6, col. 1.

NOTE

[1] Andrei Prijbeanu a susținut următoarele : „Domnilor, voi să zic că nu trebuie să ne grăbim căci nu avem pentru ce. Urgența totdeauna trebuie să aibă un motiv. Aici nu se vede motivul care să ne facă a vota cu atîta urgență, adică de a se bate în palme, precum zice românul. D[omniile] voastre știți că noi avem alte proiecte de lege depuse de mai nainte și mai urgente decît acela ca o persoană care trăiește în străinătate să-i dăm indigenatul. Mai întîi trebuie să facem o lege care să autorizeze o asemenea procedare, iar nu să votăm această lege îndată, fără să fi trecut prin secțiuni, căci poate să fie nemerit, foarte bine, s-o facem acum. Dar să vie un alt caz care să nu fie așa de nemerit. De aceea socotesc că acest proiect să meargă la secțiune și acolo tot noi sîntem, vom lua această lege de urgență și o vom întoarce îndată la Cameră, care, după raportul nostru, are să realizeze această dorință. De aceea nu sînt a se lucra aci de urgență, căci, precum se zice că sînt 40 ani de cînd a început această persoană a lucra pentru noi, gîndesc că patru sau cinci zile, cît se va ocupa secțiunea cu acest proiect, nu va aduce nici o vătămare”. *Ibidem*, p. 5, col. 2.

[2] Principele D. Ghica spusese : „[...] Nu e nicidecum vorba de proiectul de față, nu este vorba de domnul Veggezi Ruscala. Nu contest că un sentiment lăudabil va fi împins poate pe guvern a ne prezenta această lege. Dar preocupațiunea mea este de a ne feri să adoptăm o procedură care poate deveni pernicioasă lucrărilor acestei Adunări. Văz că este o majoritate care asigură succesul acestei legi... (*Zgomot, întreruperi.*) Domnilor, nu aveți dreptul să mă întrerupeți, veți vorbi la rîndul D[omniilor] voastre. Unii din domnii deputați au spus, fără se se jeneze cîtuși de puțin, că sînt felurite tactice parlamentare pe care le întrebuințează cineva spre a reuși în vreun scop, precum domnul Kogălniceanu a avut franchețea să ne spuie că dumnealui cu asemenea tactice a nimerit-o de multe ori. Dacă și aceste întreruperi intră în sistema D[omniilor] voastre de tactice parlamentare, renunțați, domnilor, de a le întrebuința în privința mea, căci vă asigur că nu vă va servi la nimic”. *Ibidem*, p. 4, col. 2 — p. 5, col. 1.

[3] Vezi și intervenția următoare.

Intervenția în care susține împămîntenirea lui Veggezi Ruscala și acordarea unui salariu pentru cursul de limba și istoria românilor pe care urmează să-l țină la Universitatea din Torino *

Am onoare să spui domnului Prijbeanu [1] că încă de la 1860 domnul Ruscala este corespondentul guvernului nostru în privința tinerilor români trimiși la Turin pentru studii și că el totdauna a arătat dorința de a servi cauza română prin toate mijloacele putincioase, și suma ce cere ministerul sînt sigur că nu va intra în punga domnului Ruscala multă vreme.

---

* Ședința din 23 februarie 1863.

Suma aceasta dar să nu îngrijească pe domnul Prijbeanu că va îngreuia bugetul nostru. Cît despre mine, aş dori ca să avem multe pagube de acestea, domnilor, însă nu va ţinea multă vreme această pagubă. Noi cînd votăm această sumă nu o votăm pentru domnul Ruscala, ci socotim că noi, naţia română liberă şi independentă, trebuie să facem la Universitatea de la Turin ceea ce un slav, un împărat muscal a socotit că trebuie să facă la Universitatea de la Petersburg înfiinţînd un curs de limba română, şi a produs rezultate foarte bune, pentru că azi limba noastră este cunoscută de multă lume din Petersburg.

Prin urmare, dacă e trebuinţă să se cunoască limba română la Neva, trebuie cu atît mai mult să fie cunoscută şi la Turin şi dacă aceasta va îngreuia bugetul, atunci vom da diurnele noastre. Aceasta spre a linişti temerea domnului Prijbeanu. Vin acum la zisele domnului Brătianu. D[omnia] sa a zis că-i pare rău că s-a făcut propunerea şi că nu a avut timp ca să-şi facă apreţierile D[omniei] sale [2].

Domnul I. Brătianu: Am subscris-o și cu D[omnia] ta.

Da aţi iscălit-o, însă cred că nimeni nu v-a silit, nu v-a impus. Pentru ce dar vă arătaţi părerea de rău? Nu trebuie nicicum să vă pară rău.

Acum vin la propunerea cealaltă, că domnul ministru trebuia să facă cutare şi cutare menţiune în acest proiect.

Ei bine, domnilor, numai Dumnezeu îmbrăţişează totul, cît pentru mine, eu mulţumesc domnului ministru acest proiect astfel cum este şi noi nu avem decît să venim cu o altă propunere, în care să dăm împămîntenirea şi altor filoromâni. Faceţi, domnilor, o propunere şi pentru domnul Edgar Quinet, o voi iscăli cu plăcere şi vă voi zice că aţi făcut bine. Dar, dacă un cap de om nu poate îmbrăţişa tot, trebuie oare să-l blamăm? Astăzi răsplătim pe domnul Ruscala, mîine pe domnul Edgar Quinet şi alţi francezi şi germani cari au servit cauza română. Şi dovada este că noi moldovenii la închiderea Divanului Ad-hoc la 1857 am votat un act de mulţumire la publiciştii francezi şi la presa germană care au subscris pentru binele ţării noastre.

Încît pentru domnul Ruscala n-am nimic de zis fiindcă numele D[omniei] sale se apără de sine şi, dacă din partea ministeriului n-a venit nici un proiect pentru cutare sau cutare bărbat care [a] susţinut cauza naţională, aceasta nu mă priveşte pe mine şi socotesc că sînt interpretul Adunării întregi cînd zic că domnul Ruscala a binemeritat de la noi această recunoştinţă [3].

Supliment la M. O., 1863, nr. 84, p. 7, col. 1 — p. 8, col. 1.

NOTE

[1] A. Prijbeanu a afirmat următoarele: „Nu sînt împotrivitor de a se da împămîntenirea onor[atului] literat care a scris pentru români atîta, cum se zice. Dar sînt împotrivitor pentru deschiderea unei școli de limba română în Turin. Nu știu cine va învăța literatura noastră acolo unde nimeni nu cunoaşte vocabularul român; nu a mai fost școală pînă acum acolo. Dacă onor[ratul] literat vorbește românește precum ca să poată deschide o școală, nu știu și nu înțeleg ca să deschidă o școală un bărbat care e în vîrstă de 70 de ani. Dar știu că îndată ce se va vota proiectul o să înceapă a se răspunde bani și efectul nu știu care va fi. Dacă voi dobîndi o mai mare lumină de la acei onor[ați] domni deputați, poate mă voi convinge; dar acuma nu sînt convins". *Ibidem*, p. 6, col. 2.

[2] Dăm partea din intervenţia lui Ion Brătianu la care se referă K.: „Am votat și am subscris propunerea de urgenţă, dar acum îmi pare rău că s-a făcut această propunere. Însă o dată ce s-a făcut era Camera angajată înaintea ilustrului filoromân ca să nu rămîie în îndoiala că numele său nu e cunoscut și nu e preţuit de români. Dar să vă spui de ce îmi pare rău că s-a

făcut propunerea : domnul Kogălniceanu a zis că dacă s-au făcut antecedente rele să facem şi antecedente bune. Domnilor, antecendent e antecedent, fie bun sau rău ; azi facem un fapt bun, mîine poate prin amăgire să facem un fapt rău. Chiar eu pot să fac greşeli, să mă amăgesc. Dar domnul Kogălniceanu a zis că în această Cameră s-a votat împămîntenirea generalului Kiselef. Eu cred că aci nu se mai află nici unul de aceia care au votat această împămîntenire, şi dacă ar fi vreunul n-ar putea să zică că, Camera aceasta are vreo solidaritate cu aceea şi cu cele ce s-a făcut într-un trecut pe care îl deplorăm cu toţii [...]”. *Ibidem*, p. 6, col. 2.

[3] Vezi şi intervenţia precedentă.

Punîndu-se la vot, proiectul de lege privind împămîntenirea s-a adoptat. *Ibidem*, nr. 85, p. 1, col. 1—2.

Intervenţie în care arată importanţa pe care trebuie să o aibă serviciul de statistică în ţară *

Domnilor, una din două : ori privim statistica ca o instituţiune folositoare, ori nu. De vă veţi întoarce ochii în celelalte state, veţi vedea cîtă greutate pune guvernul asupra statisticei. Voiţi ca acest serviciu să fie un oficiu statistic numai cu numele? Atunci să menţinem cifra propusă de comisiune şi chiar să o mai reducem. Dar, dacă voiţi ca el să corespunză la trebuinţele publice şi să dea rezultate mai bune, atunci trebuie a-i da mijloace spre a corespunde la dorinţele şi trebuinţele publice. De vrem să se dea rezultate mai bune, să-i dăm oamenii trebuincioşi[1]. Pentru aceasta n-avem decît a ne uita la celelalte state : la Viena, la Paris etc. oamenii ăi mai însemnaţi sînt capul statisticei. Dacă dar acest oficiu n-a făcut ce a trebuit, nu e vina decît a oamenilor care-l compun, că nu ş-au făcut datoria. Să ne aducem aminte cît costa comisiunele catagrafice care se făceau la 7 ani şi să nu ne mai scumpim, mai cu seamă acum cînd avem trebuinţă de un asemenea serviciu cît se va putea mai bun, ca să putem cunoaşte esact populaţiunea, mişcarea sa, activitatea comerciului, industriei noastre etc., căci toate ramurile avuţiei naţionale sînt de domeniul statisticei. Vrem să avem un birou statistic numai cu numele? Atunci putem să-l reducem şi la doi amploiaţi. Acum aud că domnul directore al acestui oficiu este om capabil, dar că nu lucrează. Asta e treaba ministerului să-l invite a merita banii ce-i ia şi a-şi împlini datoriele.

Supliment la M. O., 1863, nr. 90, p. 7, col. 2—p. 8, col. 1.

* Şedinţa din 27 februarie 1883.

NOTE

[1] În raportul comisiei bugetare se prevedea suprimarea încă a doi funcţionari din cei puţini cîţi erau, iar leafa directorului era fixată la 18 000 de lei pe an. În final Adunarea a acceptat propunerea comisiei. *Ibidem*, p. 8, col. 1.

Intervenţie în sprijinul modernizării tipografiei statului *

Domnilor, în comisiune am studiat cestiunea cu luare-aminte şi am făcut o propunere care-mi pare rău că nu s-a citit de domnul raportatore ...

Domnul preşedinte: S-a citit.

* Şedinţa din 27 februarie 1863.

Eram în altă cameră într-o altă comisiune şi de aceea nu ştiu ce s-a citit. Eu aş ruga pe on[orata] Adunare să otărască ca în timpul şedinţei publice să nu se ţie şedinţă şi în comisiuni. Aci se discută cestiuni serioase, acolo asemenea, şi doritori să luăm parte şi la unele şi la altele nu sîntem nici într-un loc : rîvna mare ucide toată lucrarea.

Aşa, domnilor, în cestiunea tipografiei mă socot competent, nu ca tipograf, ci ca proprietar de tipografie în timp de 10 ani[1]. În comisiune am votat ca toate sumele afectate pentru tipărituri pe la diferitele ministerii să se întrebuinţeze spre a se aduce o machină cu vapor în locul celei care astăzi se poartă de oameni : să fie o tipografie a statului, una şi aceeaşi. Îndată ce Adunarea va încuviinţa această propunere, dumneavoastră nu puteţi şterge un singur ban, căci impiegaţii de astăzi vor fi încă puţini. Apoi la tipografia statului e peste putinţă să avem directore numai cu 6000 lei pe an; trebuie cel puţin 1000 lei pe lună. Aşadar, domnilor, dacă şi dumneavoastră veţi vota ceea ce a priimit comisiunea, adică ca toate cifrele pentru tipărituri de pe la diferitele ministerii să se întrebuinţeze pentru aducerea unei machine de tipografie cu vapor, vă pot încredinţa că în loc de a cheltui pe fiecare an cîte 500 000 minimum, preţiul propus de mai mulţi tipografi, cari vor să se însărcineze cu aceste tipărituri, veţi avea un venit. Crez că e mai folositor să dăm o dată 700 000 lei, cifra arătată de domnul ministru, decît să dăm pe fiecare an cîte 500 000 lei.

Domnul ministru primar[2]*:* Îmi pare rău că domnul Kogălniceanu n-a fost aic cînd am dat relaţii on[oratei] Adunări despre lucrarea ce am făcut în urma votului comisiunii budgetarie. Am făcut calcule cu oameni speciali şi am văzut că costul instituţiunii aceştia este de 700—800 000 lei dacă s-ar pune pe un picior cum doreştel domnul Kogălniceanu. Cumpărătoarea machinei cu aburi, construcţiunea unui local apropiat la aceasta se urcă la suma ce arătai. Acum sumele ce sînt în budget sînt pentru cheltuielile de astăzi ale tipografiei şi astfel fiind, vedeţi, nu se pot întrebuinţa spre a se face îmbunătăţirea ce propune domnul Kogălniceanu. Dar tipografia astfel cum e astăzi dă un venit de 400 000 lei aproape şi ca să vă dovedesc iată şi un număr al „Monitorului'' prin care am publicat cheltuielile şi veniturile trimestrului din urmă. Cheltuieli a[u] fost 111 000 lei (*cit* [*eşte*] *tablou*[*l*]). Totalu[l] veniturilor 206 000 lei. Scăzîndu-se din aceasta suma cheltuită, rămîne 93 103. Aceasta e venit care s-a vărsat în casa vistieri[e]i pe trimestru[l] din urmă cum vă spusei, căci mai nainte era un labirint. Prin urmare vedeţi profitul ce dă tipografia astfel cum s-a organizat acum.

Domnul Gr. Busueceanu: Domnul Kogălniceanu a zis că nu se scade nimic din sumele acordate pentru tipărituri, cu condiţiune[a] să se reorganizeze astă tipografie, aducîndu-şi machine cu vapor. Domnul ministru ne declară că nu poate scade nimic şi fără această condiţiune. Dacă e să se facă organizarea tipografiei cum s-a propus de domnul Kogălniceanu, toţi, crez, sîntem de părere a nu se scade nimic, iară de nu, personalul e prea mare. Să luăm un esemplu. Tipografia lui Rasidescu e cea mai bună din ţară — să se cerceteze cîţi tipografi are. Întrebaţi asemenea pe domnii Rosetti şi Boerescu să vă spuie ce lefi plătesc şi cîţi funcţionari au în tipografiele d[umnea]lor. Aşadar primim toate sumele ce s-au trecut în budget cu condiţiune să ia guvernul angajament să organizeze această tipografie aducînd machine cu vapor. Iar cît pentru funcţionarii ce ni se cere pentru tipografia de astăzi, dacă e să vorbim ca oameni cunoscători de lucrarea aceasta, fiindcă am avut şi eu o tipografie, vă mărturisesc că ajutorul contabil şi un machinist poate lipsi fără a se jicni lucrările.

Domnul D. Văsescu: Să se citească amendamentul meu şi, dacă domnul Kogălniceanu ca om competinte zice că trebuie acel personal, îl retrag.

Nu sînt de opiniunea acelor oameni speciali, cari au spus domnului ministru că pentru reorganizarea tipografiei trebuie o sumă de 800 000 lei. Aci e încăpere mare, să adauge o sală pentru machină şi un cuptor, unde să se aşeze căldarea. Acestea costă 2000 galbeni. O machină cu putere de 24 cai, socotindu-se puterea unui cal 200 galbeni, fac 2400 galbeni şi nu 2000, fac 4400. Apoi căldarea 600, fac 5000 galbeni. Mai puneţi 5000 galbeni pentru înzestrarea tipografiei, precum litere etc., fac 10 000 galbeni. De unde a luat dar 700 000 lei? Aşa dacă Domniile voastre voiţi să organizaţi tipografia, socotesc că astă organizaţiune se poate face în 1 1/2 an. Atunci s-ar putea publica tot ce trebuie şi ar putea servi şi de model : ar fi în capul artei tipografice. Apoi ţara scapă de sacrificiuri mari, ba încă ar avea şi foloase. Dacă însă vă ţineţi în *statu quo*, nu mai ţineţi tipografie, ci faceţi apel la industria privată.

Viu acum la amendamentul domnului Văsescu [3]. Ca să hotărîm desfiinţiarea acelor impiegaţi, trebuie să facem o cercetare specială, să vedem cîte machine sînt, căci de fiecare trebuie cîte un maşinist. Să numim dar o comisiune care să cerceteze toate acestea şi atunci vom vedea de putem desfiinţa vreun impiegat. Domniile voastre cereţi să se publice „Monitorul'', procesele-verbale etc. Ca să se publice trebuiesc purtători, zeţari etc. De aceea eu unul nu mă socot competinte a desfiinţa din purtătorii roatelor sau din alţi impiegaţi. Toţi cereţi ca toate lucrările guvernului să aibă cea mai întinsă publicitate şi grăbnicie, atunci nu ştergeţi din lucrătorii ce ni se cere, pentru că sînt de trebuinţă.

Supliment la M. O., 1863, nr. 91, p. 3, col. 2—p. 5, col. 1.

NOTE

[1] Cf. Al. Zub, *op. cit.*, p. 254, nr. 3534—3537.

[2] Nicole Creţulescu.

[3] Amendamentul lui D. Văsescu : „Să se suprime machinistul primar, 6 alegători clasa III, 2 aşezători de hîrtie şi 2 rotari". *Supliment la M. O.*, 1863, nr. 90, p. 8, col. 2. După intervenţia lui K., amendamentul a fost retras. *Ibidem*, nr. 91, p. 5, col. 1.

Intervenţie în care explică de ce salariul prefectului de Putna trebuie să fie mai mare decît cel propus de comisia bugetară *

Prefectul de Putna avea înainte 30 000 lei, acum s-a scăzut la 18 000. În adevăr că acest prefect în timpul Comisiunii Centrale era supus la oarecare cheltuieli de reprezentaţie, pentru care în budgetul Moldovei i s-a sporit leafa. Însă socotesc că, dacă e să i se reducă leafa fiindcă nu mai există Comisiunea Centrală, totuşi nu trebuie să i se facă o asemenea reducere mare şi nu aveţi decît să întrebaţi pe acei domni deputaţi de peste Milcov care trec pe acolo să vă spună unde trag cînd trec prin Focşani. Toţi, domnilor, trag la casa prefectului. Şi apoi am văzut un lucru curios : acolo sînt două poştii, poştia moldovenească şi poştia muntenească, şi am văzut chiar într-un proiect prezentat la domnul ministru al finanţelor că la Focşani pune 60 cai, pe cîtă vreme pentru Iaşi cere numai 52. În sfîrşit, domnilor, prefectul din Focşani a ajuns cum am zice birtaşul tuturor persoanelor celor mai însemnate care trec p-acolo şi astfel e supus la cheltuieli de reprezentare care nu le are alt prefect. Cît pentru prefectul de Buzău, deşi asemenea e în drumul Iaşilor, dar fiindcă acolo e episcopie fiecare trage acolo ca la dînsul acasă şi ceea ce se face la Buzău cu episcopia se va face la Putna cu casa prefectului.

---

* Şedinţa din 27 februarie 1863.

O voce: Rău face pentru că sînt oteluri.

Rău, bine, nu putem opri pe un om să nu primească mosafiri și lumea d-a nu trage la dînsul. Dar zic că sînt oameni care trag la dînsul și multă vreme are să mai treacă pînă cînd casa prefectului din Focșani nu are să mai fie o casă publică.

Rog dar, domnilor, să fiți drepți și să nu faceți o așa de mare reducere și ceea ce ați făcut pentru prefecturele de Galați, Ismail și Cahul să faceți și pentru prefectura din Focșani, care e singurul punt de unire unde trec toți călătorii cînd se duc de aci la Moldova și viceversa[1].

Supliment la M. O., 1863, nr. 91, p. 7, col. 2—p. 8, col. 1.

NOTE

[1] În aceeași ședință, după mai multe intervenții polemice cu raportorul comisiei bugetare și cu deputații Gh. Adrian, Andrei Prijbeanu și Lascăr Catargiu, K. propune un amendament prin care cere să se acorde acestui prefect cheltuieli de reprezentare de 12 000 lei pe an. *Ibidem*, nr. 91, p. 8, col. 1, 2 și nr. 92, p. 1, col. 1. Amendamentul a fost respins *Ibidem*, p. 1, col. 2.

Intervenție în care explică situația dificilă care s-a creat în Iași după Unire. Susține salariul de 4000 de lei pentru prefect și menținerea postului de secretar al acestuia *

Domnilor, cînd s-a propus de către ministerul Catargiu înființarea prefecturelor generale, singurul oraș care a săltat de bucurie atunci a fost Iașii și acei cari au combătut acel project dimpreună cu mine nu au apărat interesele orașului Iași, pentru că nu trebuie să vă faceți iluziune, domnilor, orașul Iași regretă trecutul său și în privința politică și în privința comercială. Astăzi ce mai e acolo? Un prefect al județului și altul al poliției, două autorități fără să aibă cheia bolței, și fiecare din aceste două prefecturi face aceea ce voiește.

De aceea, domnilor, noi trebuie să înființăm o autoritate care să fie și pentru oraș și pentru județ, pentru că acel oraș e al doilea după București, acolo e comerciul țărei, inima ei. Acolo trebuie să fie o persoană nu care îmblă după post, ci o persoană după care să alerge postul, o persoană egală cu miniștrii, care să poată impune propietarilor celor mari, în fine o persoană care să reprezinte cu demnitate guvernul. Închipuiți-vă ce e astăzi, este un prefect de poliție la care aleargă toată lumea săracă, acesta face ce voiește, și săracului nu-i dă mîna să vie la ministru în București. De aceea trebuie să facem pe acel prefect ca o curte de apel, o persoană de importanță mare, o persoană după care să alerge guvernul și țara, să fie mai presus de orice presupunere de mituire, ba încă pe lîngă leafă să mai aibă încă un venit de 6—7 mii galbeni să arunce pe paveaua Iașului. În Iași sînt o mulțime de oameni neputincioși, paralitici, care pînă acum erau obișnuiți să stea la poarta domnească și la a ministrului ca să capete; trebuie să dăm prefectului mijloacele de a suplini pînă la oarecare punct acest rol.

---

* Ședința din 27 februarie 1863.

Trebuie să-i dăm leafa precum am dat la Galaţi şi la alte judeţe, însă trebuie să i se acorde o sumă mai mare ca cheltuieli de reprezentaţie; de aceea am făcut acest amendament[1]. Aduceţi-vă aminte, domnilor, ce s-a făcut în Italia. Guvernul italian a trimes la Neapole pe generalul La Marmora şi deşi i s-a acordat leafa ca la toţi ceilaţi prefecţi, dar însă cheltuiala de reprezentaţie i s-a dat. I s-a dat credit nemărginit de sute de mii franci. Eu însă nu vă cer atît pentru prefectul din Iaşi, dar vă cer ca acel care se va numi prefect la Iaşi să fie luat dintre persoane care să fie dintre cei mai bogaţi la Iaşi, ori din Ţara Românească, care ar putea arunca pe un an pe pavagiul Iaşului 7—8 mii galbeni, care pe lîngă banii săi să-i mai daţi un secretar general, pentru că secretarul să-l ramplasese, şi acel secretar să şază pururea acolo ca secretar. Iată, domnilor, pentru ce am cerut aceste cheltuieli de reprezentaţie, şi de aceea vă rog, credeţi-mă că nu trebuie acolo să facem o iconomie de cîteva mii de lei, fiindcă acolo e un post cu totul politic. Acolo sînt reprezentanţii puterilor străine, şi cînd vă cer ca să puneţi pe guvern în poziţiune de a trimite la Iaşi un om fie din România ori Moldova, care însă să nu trăiască din leafă, ci din veniturile sale, eu voi să aibă palaturi; e un palat domnesc gol, pustiu, să aibă loje la teatru, este loja domnească în care nu se duce nimeni, în fine să fie un om care să îndeplinească toate trebuinţele locale şi să aibă încrederea ministeriului, iar nu ca azi, să se trimită pe fiecare zi revizori ca să vază ce face prefectul de Iaşi. Îmi pare foarte rău că pînă azi nu s-a făcut nimic, nu s-a imitat guvernul italian, care a ales pe cei mai iluştri cetăţeni şi i-au numit prefecţi. De aceea vă rog, domnilor, gîndiţi-vă serios înainte de a şterge această sumă meschină din buget, şi rog pe domnul ministru ca să aleagă dintre propietarii cei mai avuţi dintre Moldova ori Ţara Românească şi să-l trimită acolo. Vă rog, domnilor, nu votaţi contra.

Domnul G. Cosadini: Domnilor, după ce a vorbit domnul Kogălniceanu mă tem ca să nu slăbesc cuvintele Domniei sale, de aceea nu voi zice nimic mai mult decît că sînt şi eu de opiniune a se menţine suma propusă de comisiune pentru prefectul din Iaşi.
Se pune la vot suma de 4000 lei pe lună prefectului din Iaşi şi se priimeşte.
Domnul raportator: Domnilor, comisiunea a opinat că secretarul pentru prefectura din Iaşi produs [sic] de guvern să se suprime.

Domnilor, espunerea care am avut onoarea a face este şi pentru acest post pentru că n-am spus* că prefectul ce are a se numi acolo nu poate să meargă prin judeţe; de aceea trebuie să aibă un secretar general care să-l înlocuiască în asemenea reviziune şi să ţie corespondenţa cu streinii. De aceea vă rog să nu desfiinţaţi acest post.

Se pune la vot suprimarea secretarului şi se respinge.

Supliment la M. O., 1983, nr. 92, p. 3, col. 1—p. 4, col. 1.

* Citeşte : am spus.

NOTE

[1] Textul amendamentului nu se dă, dar din desfăşurarea discuţiei reiese că s-a propus suma de 4000 de lei şi s-a acceptat. *Ibidem*, p. 4, col. 2.

*Intervenţie în care cere să se reducă salariile funcţionarilor de la poliţia din Iaşi şi cu suma economisită să se sporească cele ale funcţionarilor prefecturii**

Mai chem luarea-aminte a Domniilor voastre asupra unui fapt: noi am hotărît ca prefectura de Iaşi să fie o autoritate supremă şi poliţia să-i fie subordinată. Prin urmare cu cît scade importanţa poliţiei cu atît creşte a prefecturei judeţului, şi fiindcă amploiaţii prefecturii poliţiei au lefuri mai mari decît aceia ai prefecturii judeţului socotesc că să autorizăm pe domnul ministru a scădea lefile de la poliţie şi a creşte cu acest scăzămînt pe ale amploiaţilor prefecturei, sau cel puţin să le egaleze. Mie mi se pare un ce anormal ca şeful de secţiune de la poliţie să aibă o leafă mai mare ca acel al prefecturei judeţului. Este în contra ierarhiei. De aceea socotesc că ar trebui să se egaleze.

Domnul Preşedinte[1]*:* Vă rog, domnule Kogălniceanu, faceţi o propunere în privinţa aceasta.

Aceasta a fost discutat şi în comisiune şi fac apel la domnul raportator să vă spuie daca n-am propus-o în comisiune. Însă voi face o propunere.

Domnul Kogălniceanu face propunerea.

I. Brătianu *susţine ca salariaţii prefecturii Iaşi să fie indemnizaţi ca şi ceilalţi din ţară.*

Îmi pare foarte bine de zisele onor[abilului] domn Brătianu şi vă pot încredinţa că Domnia lui a găsit un chip foarte bun pentru ca o discusiune finită s-o repuie iarăşi pe tapete, adică cestiunea prefecturilor generale[2] şi altele. Domnia lui se face că nu înţelege sau răstălmăceşte amendamentul meu şi zice că, dacă am făcut sporiri, am făcut un sacrificiu foarte mare. Într-adevăr, domnule Brătiene, s-au făcut foarte mari, dar în vedere că noi venim de două ori pe an aici tot e ceva mai mult.

Domnilor, această propunere care am făcut-o crez că e demnă de a fi luată în consideraţiune, pentru că guvernul n-a făcut nimic pentru acei amploiaţi cari mai nainte strigau să trăiască Unirea şi astăzi au rămas pe uliţe fără posturi şi alţii serv jurnalele separatiştilor, fiindcă mor de foame, şi nu voi ca cu aceste sporiri să se zică cuvîntul de sacrificiu. Îmi pare rău că şi aceasta e o iluziune care am pierdut-o pe lîngă celelalte despre domnul Brătianu. Ce am cerut eu prin amendamentul meu? Nu am cerut nici un spor, am zis că amploiaţii prefecturei poliţiei care au astăzi leafă 7 sau 8 sute de lei, fiindcă acum se creie o autoritate superioară, propui să se ia de la cei mai de jos şi să se dea la cei mai de sus, cu alte cuvinte să se ia [de la] amploiaţi de la prefectura poliţiei şi să se dea la prefectura judeţului şi nu am cerut nici o pară mai mult.

Aţi văzut că, cu ocazia cererii ca Curtea de Casaţie să se aşeze la Iaşi, eu am fost cel dintîi care am cerut ca Curtea de Casaţie să se constituie în Bucureşti, şi acum cînd venim şi noi şi cerem o îmbunătăţire pentru Iaşi dumneavoastră refuzaţi.

Supliment la M. O., 1863, nr. 92, p. 4, col. 1—p. 5, col. 1.

---

* Şedinţa din 27 februarie 1863.

NOTE

[1] Lascăr Catargiu.

[2] Dăm textul din intervenţia lui Ion Brătianu la care se referă K. :

„[...] Rog pe domnul Kogălniceanu să nu ne propuie acuma sporirea lefurilor amploiaţilor de la prefectura din Iaşi. Domnilor, s-a dat prefectului 4000 lei. Cînd Camera de votat această sumă miniştrilor, credeţi, domnilor, că a făcut o jertfă şi de aceea cînd am dat prefectului de Iaşi 4000 lei am făcut mai mult decît mult. Am făcut aceasta numai din consideraţiunea aceea ca să nu nemulţumim pe fraţii ieşeni. Dar, domnilor, vă rog să nu venim şi să constituim o prefectură care ar fi mai mult decît o prefectură generală; noi am fost contra prefecturilor generale şi chiar onor[atul] domn Kogălniceanu a fost contra, şi dacă propune ca prefectul să aibă o leafă mai mare e numai o cestiune de timp [...]. Aceasta i s-a dat, i s-a mai dat şi secretarul general şi iarăşi am consimţit [...]. Dar nu vom face acum ca şi amploiaţii prefecturii de la Iaşi să aibă o poziţiune deosebită decît amploiaţii celorlalte prefecturi din ţară [...].

Eu zic că, dacă nu am făcut pînă acum nimic pentru Iaşi, prin sporirea lefurilor amploiaţilor nu facem nimic. De aceea sînt de opinie să lăsăm pe amploiaţii acelei prefecturi tot în aceeaşi linie ca şi amploiaţii altor prefecturi din ţară [...]”. *Ibidem*, p. 4, col. 2; p. 5, col. 1.

Intervenţie în care arată de ce este necesar ca taxa de 0,5% din valoarea exportului şi importului efectuate prin tîrgurile şi oraşele dunărene să fie încasată de municipalitate *

Noi aci facem o regulă obştească[1]; nu înţeleg nicicum că prin această propunere să jignesc instituţiunile, administraţiunile, autorităţile, comisiunile ce sînt actual esistente.

Aceasta este o altă cestiune. De vorbiţi de acestea, apoi daţi-mi voie a fi de o altă opiniune; una din două: ori că orăşenii găsesc că comisiunea reprezintă bine interesele lor, neavînd nevoie de municipalitate; sau, de nu sînt mulţumiţi, atunci au municipalitatea, pentru că nu înţeleg a fi două autorităţi. Comisiunea aceasta a avut cuvînt a fi în timpul ei, azi însă cînd cu toţii sîntem contra jurisdicţiunii consulare nu ştim cum am putea suferi o comisiune de neguţători, cari, deşi foarte oneşti, dar stau sub drapelul jurisdicţiunii străine. Nu aş voi ca prin propunerea aceasta să se consacre o asemenea instituţiune, ci trebuie să cază, căci şi-a făcut timpul.

I. Brătianu *susţine că taxele asupra importului şi exportului trebuie folosite exclusiv pentru amenajări portuare.*

Sînt cu totul de opinia domnului Brătianu[2]. Iată, domnilor, vedem Odessa, care datoreşte cheiurile, porturile şi toate stabilimentele sale de felul acesta acestei 1/2% ce se impune asupra esportului şi importului; şi de aceea am făcut propunerea aceasta, căci e locul cel mai nemerit şi mai drept şi care ne pune în poziţiune să avem şi noi porturile în o stare bună; dar nu am înţeles prin astă propunere a desfiinţa acele autorităţi ce funcţionează azi. Nu pot însă priimi ca cu ocaziunea aceasta să se întărească o intituţiune ce s-a creat provizoriu. Domnul Cantacuzin a zis că protestează în contra celor zise în privirea comisiunii şi a mărturisit că nu e compusă de neguţători pămînteni[3]; ei bine, îl voi întreba dar cine l-a ales pe Domnia lui deputat? Comisiunea sau membrii ce aleg pe municipali?

Domnul J. A. Cantacuzin: Nu sînt deputat de oraş, ci al proprietarilor mari.

---

* Şedinţa din 1 martie 1863.

Vedeți, domnilor, că sînt neguțători pămînteni de una vreme ce sînt alegători, și eu unul dacă aș fi propietar acolo nu aș permite o asemenea comisiune. Domnia lui vine apoi și zice că comisiunea și-a dat socotele despre întrebuințarea banilor; dar să-mi permită să-i spun că Domnia sa e un orășean sau galațian nou și că comisiunea aceea nu a dat socotele de 15 ani. Fac apel la domnul A. Cantacuzin să ne spuie dacă nu e așa. Nu voi zice însă că membrii actuali nu sînt oameni onorabili; se poate prea bine să fie, dar am a spune că nu avem pe malul Dunării nici 30 stînjeni de pămînt ca să fie romănesc și unde să poată veni vapoarele.

Domnul I. A. Cantacuzin: E greșală.

Dea-mi voie domnul Cantacuzin să-i arăt că nu am nici o greșeală și că am mai multe esperiență decît Domnia lui, căci am fost director la Ministerul de Interne și am văzut că s-a dat pămîntul unui strein; așa, de esemplu, unui strein englez ca să facă bursă, încît astfeliu a devenit propietăți particulare tot malul Dunării; și, cu toate luptele ce am avut, nu am putut face nimic: comisiunea a dat toate pămînturile în mîna streinilor. Așadar, domnilor, comisiunea trecută nu a făcut nimic bun, ea a făcut totul rău. Cît pentru acea de astăzi, ea poate să facă ceva, însă eu nu pot priimi o asemenea autoritate. În Galați școalele naționale nu pot funcționa, pentru că streinii nu se supun la legile țărei, ei și-au întemeiat gimnazie în limbe streine.

Domnul președinte[4]*:* Domnilor, nu e cestiunea aceasta; acum sînt asupra propunerii pentru 1/2% din taxa importului și esportului, pentru îmbunătățirea orașelor cu porturi.

Sînt în cestiune, și încă e foarte mare cestiunea aceasta, căci domnul Cantacuzin a apărat cu mare căldură comisiunea și pe care nici noi nu voim să o desființăm; nu voim să desființăm nimic, dar nici voim să consacrăm asemenea instituțiuni, căci dacă trebuie să datorim totul ce s-a făcut pînă acum e să datorim numai patriotismului prefecților ce au urmat și nicidecum acelei comisiuni. Să priimim dar această propunere să [nu] se desființeze nimic din ceea ce esista.

Supliment la M. O., 1863, nr. 94, p. 1, col. 1—p. 2, col. 1.

NOTE

[1] În aceeași ședință un grup de 20 de deputați au depus următoarea propunere:

„Subscrișii propunem de urgență să fie autorizat guvernul a aplica în favoarea orașelor și tîrgurilor de export d-a lungul Dunării următoarele măsure pentru înflorirea și dezvoltarea lor:

I° Toate orașele și tîrgurile d-a lungul Dunării care astăzi servă de punturi de import și de esport de cereale și alte mărfuri sînt autorizate a percepe în folosul lor, numai pentru îmbunătățirea porturilor și rîurilor, o jumătate la sută din valoarea productelor și mărfurilor esportate și importate prin ele. Se înțelege că acest venit este osebit de dările ce se strîng în folosul fiscului.

II° Această taxă se va face venit al caselor municipale respective și va începe a se percepe de la 1 aprilie anul corent 1863.

III° De acest drept se vor folosi și alte punturi de esport și de import d-a lungul Dunării, ce nu sînt încă în rîndul tîrgurilor și orașelor, îndată ce vor dobîndi instituțiuni municipali.

IV° Taxa de esport se va plăti numai la portul de întîia încărcare. Dacă acest port nu se va afla încă așezat în orașe și tîrguri cu municipalități, taxa se va plăti la portul orașului unde se va încărca definitiv". *Ibidem*, p. 7, col. 1—2.

K. a susținut această propunere. Cf. regestul nr. 98 și 100, sesiunea 1862—1863.

[2] Ion Brătianu a spus următoarele: „Și eu am subsemnat propunerea aceasta, dar subsemnînd-o n-am înțeles alt decît că obiectul ei principal e să se ia 1/2 la % pentru trebuința îndreptării și construirii porturilor, cheiurilor, în fine pentru tot ce privește la îmbunătățirea numai a porturilor, iar nicidecum pentru celelalte trebuințe ale orașelor [. . .]. Nu, nu putem face

aceasta decît numai pentru porturi, pentru că cei ce esportă şi importă sînt datori şi e în interesul lor să facă această îmbunătăţire a porturilor [...]". *Supliment la M. O.*, 1863, nr. 94, p. 1,

[3] I. A. Cantacuzino vorbind despre comisia de negustori care exista la Galaţi şi care încasa o taxă similară arătase următoarele : „[...] Cît pentru că comisiunea aceea se compune din supuşi străini aceasta în adevăr este aşa şi, ce e drept, e o nenorocire că sînt numai străini [...]. Apoi dacă comisiunea e compusă numai de străini, e însă prezidată de prefect şi votul acesta e întotdeauna preponderent [...]. Eu termin şi mai repet să se urmeze ca mai înainte şi vă rog să nu daţi aceşti bani în mîna municiplităţii, căci vă asigur că nu se va putea face nimic, ci să-i lăsaţi tot comisiunii care funcţionează astăzi şi care a dat probe că ştie a întrebuinţa foarte bine fondurile ce i se încredinţează". *Ibidem*, p. 8, col. 2.

[4] Preşedintele şedinţei a fost Lascăr Catargiu.

Intervenţie în care cere să se adopte şi pentru Muntenia şi Oltenia sistemul din Moldova de a se crea surse de venit municipalităţilor *

Domnilor, în sînul comisiunii budgetare, cînd ni s-a înfăţişat budgetul general al statului, am văzut într-însul un sistem prejudiţiabil libertăţilor municipale, şi acest sistem este ca municipalităţile să nu poată impune decît pînă la un grad oarecare, şi pentru dările ce va impune să ceară consimţimîntul guvernului. Principiul acesta nu esistă decît în Francia şi în Regulamentul părţii de dincoa de Milcov. În Belgia, pe care noi ne-am silit a o imita în partea de dincolo de Milcov, acest principiu nu e admis. Acolo fiecare comună are dreptul a-şi crea orice mijloace cu consimţimîntul puterii esecutive, pentru ca puterea esecutivă cînd vede că comunile pune dări ce jignesc interesele ţării întregi să poată a-şi avea *veto* al său. De esemplu, daca o comună vrea a pune o dare prea grea asupra voiajerilor, sau asupra echipajelor, sau asupra oricărui mijloc de comunicaţiune, prin acesta făcîndu-se un rău ţării întregi, împedicîndu-se se circulaţiunea, comerciul, guvernul îşi poate da *veto* al său. Comisiunea budgetară cercetînd această cestiune a fost în contra principielor din budget, ca guvernul şi puterea legislativă să hotărască dările municipale, şi a zis că, aceasta fiind ceva indipendinte de budgetul statului, municipalităţile să-şi creeze veniturile lor singure. Acum naşte întrebarea : cum în starea actuală am putea noi dezvolta aceste principie ? Să aşteptăm legea de organizare a municipalităţilor ? Dar necesitatea şi timpul nu ne iartă. Ce trebuie dar a face ? Ce am făcut în mai multe cazuri. Apoi noi românii de peste Milcov ne-am aprop[r]iat mai multe legi de aici cari ne lipseau, cum de exemplu condica de comerciu etc. Negreşit că condica aceasta are trebuinţă de mai multe îmbunătăţiri, însă noi nu puteam aştepta acele îmbunătăţiri şi a trebuit a o aproba *en bloc*, rămîind a o modifica mai tîrziu. Tot aşa dar să facem şi pentru aci cu legea municipalităţilor. În Moldova comuna, obştea, toţi alegătorii au dreptul a se întruni la casa municipală, a se chibzui asupra trebuinţelor locale şi a crea veniturile trebuincioase la acestea. Jurnalul pe care ei îl încheie îl supun la cunoştinţa ministeriului, care cercetîndu-l şi văzînd că nu jigneşte interesele ţării îl întăreşte prin sancţiunea domnitorului[1]. Tot aşa se urmează şi în Belgia : şi acolo comunele îşi creează singure veniturile şi comunicîndu-le guvernului el le supune la întărirea domnitorului. Se va zice că la aceasta sînt greutăţi, că comunele nu se vor folosi de libertatea ce li se dă de a se impune. Nu o tăgăduiesc. Dar, domnilor, noi am văzut că în Moldova cu această lege s-a îmbunătăţit, s-a dezvoltat starea municipală. La început e oarecum greu, dar, în fine, care orăşean e acela care să nu fie rîvnitor a îmbunătăţi oraşul, care n-ar voi dezvoltarea locului naşterei sale? Aşa, daca în Moldova drepturile municipale sînt mult mai dezvoltate decît aci, aceasta o datorează acelei legi, care pururea s-a respectat. Adică, că în Moldova municipalitatea convoacă comunele, obştea, care se adună, se sfătuieşte, discută, hotărăşte ce-i trebuie ; şi aceasta deşteaptă la viaţa publică, căci, de o dată ce acei aleşi au dreptul de a li impune dări, ei îşi recunosc şi dreptul de a trage la răspundere pe municipalitate de a administra bine fondurile ce-i încredinţează. Închipuiţi-vă ce viaţă politică este acolo ! În Iaşi, de esemplu, nu este cetăţean care să nu se intereseze de serviciele locale. Întrebaţi pe minister să vă spuie luptele ce a avut a susţine cu municipalitatea în Iaşi. Şi aceasta în toate oraşele din Moldova. Apoi, ştiţi, domnilor, că izvorul patriotismului, amorul pentru ţară naşte din patriotismul local. Eu socotesc dar ca să dăm municipalităţilor de dincoa de Milcov drepturile de cari se bucură cele de dincolo, cu aceasta neprejudecînd nicicum hotărîrea acestei cestiuni în fiitor şi făcînd un bine. Vedeţi în Moldova case cumpărate de municipalităţi, şi nu e un oraş oricît de mic care să n-aibă proprietate ; vedeţi corpuri de pompieri bine organizate în fiecare oraş ; căci nu e un orăşel : în Dorohoi, la Neamţ, în cari să nu fie cîte 12 sau 15 pompieri. Acelaşi interes obştea are de şcoli, de şosele, de carne, de lumînări şi de orice se atinge de îndestularea locală, căci o obşte care are dreptul a se impune are şi conştiinţă de a controla întrebuinţarea banilor ce [se] dă de către municipalitate. Socotesc dar că nu e rău nicicum de a se da aceste drepturi şi municipalităţilor de dincoa de Milcov şi a da încă o probe de aspiraţiunile noastre pentru instituţiele libere ale liberei Belgie. Mai cu seamă că cu aceasta descentralizăm, şi ştim cît avem trebuinţă de aceasta.

---

* Şedinţa dn 1 martie 1863.

Supliment la M. O., 1863, nr. 94, p. 6, col. 2—p. 7, col. 2.

NOTE

[1] În Regulamentul organic al Moldovei, în anexa litera F se prevedeau referitor la sfatul oraşului, după ce se stipula cum se va proceda la Iaşi, următoarele :

„*Art. VI.* În toate celelante oraşe ale Moldovei ocîrmuirea orăşenească se va potrivi cu starea fieştecărei politii şi cu trebuinţele lăcuitorilor ei, fără însă a se depărta nicicum de principiile Reglementului acestuia, carile mai vîrtos va sluji de pildă.

Art. VII. Adiverirea sumelor adunate de către acest sfat şi cheltuielile urmate pe fieştecare lună se vor cerceta de către controliorul finanţiilor, iar pe la ţinuturi acestea se vor cerceta de către sameşii ţinuturilor şi apoi totul socotelilor a fieştecăruie an se vor înfăţoşa spre cercetare la Obşteasca Obicinuita Adunare.

[...]

Art. IX. Sfatul orăşenesc va face cunoscute guvernului prin ministrul din lăuntru toate nevoile oraşului. Acest sfat va fi dator a priveghea pentru toate cîte privesc la buna orînduială, îndestularea, curăţenia şi înfrumuseţarea politiei, pentru care se va corespondarisi cu ministrul din lăuntru [...].

[...]

Art. XI. Strîngerea venitului muniţipalităţii se va face de către acest sfat prin staroştii corporaţiilor.

[...]

Art. XIII. Sfatul orăşenesc se va aduna regulat de două ori pe săptămînă, şi anume lunea şi gioia, într-o casă hotărîtă, spre tractarisirea celor cuviincioase asupra intereselor obştei. Această casă se va numi mai cu deosăbire Casa politiei.

Art. XIV. Hotărîrile sfatului se vor da prin cele mai multe glasuri, însă numai în urma aprobaţiei ministrului din lăuntru se vor pune în lucrare''.

Regulamentele organice. . . , p. 239—240.

SESIUNEA 1863—1864

Discurs cu privire la programul de guvernare și răspuns la întrebarea lui C. A. Rosetti în legătură cu caracterul ordinar sau extraordinar al sesiunii Adunării *

Domnul președinte al consiliului citește mesagiul prin care M. Sa domnul face cunoscut Adunării numirea noului minister. Apoi adaogă :

Acum, domnilor, cînd M. Sa a încunoștiințat pe onor[ata] Adunare despre formarea noului minister, am dreptul a ridica glasul în această Adunare ca ministru și cea dîntîi datorie a mea este de a vă citi programa noastră :

Domnilor deputați,

Mesagiul domnesc citit la deschiderea sesiunii Adunării Elective pe anul 1863—1864[1] v-a arătat cauzele cari au motivat chemarea noastră la minister, precum și misiunea ce ne este încredințată de către Măria sa domnul României. Această misiune este de a întrebuința toate stăruințele, toate puterile noastre pentru a pune capăt nenorocitelor conflicte ce esistă între Adunare și între guvern.

Mesagiul domnesc este însuși programul nostru.

Permiteți-ne însă, domnilor deputați, a mai adăogi cîteva cuvinte, care, pe lîngă cele rostite de domnitor, vă vor lămuri cu deplinătate despre linia de urmare a administrațiunii noastre.

Odată numiți miniștri de către domn, în puterea articolilor 14 și 21 [2] din Convențiune, cea întîi datorie ce avem, ca consiliari ai tronului, este de a cere și a dobîndi încrederea Adunării Legislative.

Această încredere avem dreptul a o reclama și sîntem încă siguri a o dobîndi prin respectarea drepturilor Camerei, așa precum ele sînt stabilite de Convențiune, prin prezentarea unor projecte de legi bazate pe principiele de egalitate și de libertate, care sînt baza actului european și nu mai puțin reclamate de trebuințele generale ale țărei, și prin actele drepte, nepărtinitoare și legale ale administrațiunii noastre. (*Prea bine* !)

Dezvoltarea și întărirea naționalității române va fi țelul neadormitelor noastre stăruințe, sufletul tutulor lucrărilor noastre.

În relațiunile noastre esterioare, respectînd legăturile noastre seculare cu Înaltă Poartă și căutînd a ne face pururea demni de solicitudinea puterilor garante, noi vom da politicei noastre drept temelie nestrămutată numai demnitatea, drepturile și interesele națiunii, cari ne vor fi pururea sacre.

Noi mai presus de toate recunoaștem și proclamăm folositorul principiu al responsabilității și solidarității ministeriale. (*Aplauze.*) Așadar de mai nainte, în fața domnului, a Adunării și a țărei, noi luăm asupra-ne responsabilitatea tuturor actelor puterei esecutive. Prin însuși aceste cuvinte noi zicem asemine că în nici un caz și cu orice preț nu ne vom învoi ca această responsabilitate să se suie mai presus de capetele noastre.

---

* Ședința din 5 noiembrie 1863.

Noi vom păzi cu sințenie toate libertățile cetățenești, astfel precum ele sînt garantate de Convențiune și precum ele se vor dezvolta prin fiitoarele legi. Amnistia pentru delictele de presă ce s-a acordat deodată cu intrarea noastră la minister dovedește, domnilor deputați, importanța ce pururea vom da unei prese serioase, luminate și indipendente, avînd misiunea de a forma opiniunea publică și de a arăta guvernului trebuințele țărei.

Luăm o solemnelă îndatorire, în fața Adunării, că administrațiunea noastră va căuta cea mai mare a sa putere în legalitatea și moralitatea mijloacelor. Recunoaștem că numai aceste două principie pot ridica națiunea și societatea noastră.

În materie de finanțe, recunoaștem ca o dogmă controlul Adunării asupra tot ce se atinge de veniturile și cheltuielile publice. *(Aplauze.)* Banul țărei ne va fi sacru. Rădicarea creditului statului va fi objectul întregei noastre activități. Ambițiunea noastră va fi de a face din Ministerul de Finanțe un palat de cristal în care să-și poată arunca ochii nu numai Adunarea, dar și cel mai mic contribuabil. *(Numeroase aplauze.)*

Serioasa și temeinica organizare a puterii noastre militare, astfel ca ea să fie în stare de a apăra otarele și autonomia noastră, va găsi în ministerul nostru cea mai energică îngrijire.

Instituțiunile militare au fost odată puterea și fala României; cît ele au fost în picioare, autonomia țărei a fost un adevăr. Cu concursul dumneavoastră ne vom sili a regenera și a dezvolta acele instituțiuni și a deștepta în națiune vechiul ei spirit militar.

În administrațiune nu vom face politică; în administrațiune nu vom avea nici amici, nici inimici; vom da fiecărui ce i se cuvine, ce este al său, dreptul său, apărarea onoarei, vieței și proprietății sale.

Menținerea ordinii materiale în timpul epocei de tranzițiune în care ne aflăm este o cestiune vitală pentru Țara Română. Această ordine vom ști a o apăra și a o păstra cu orice preț.

În ordinea îmbunătățirilor morale și materiale, independința magistraturei, răspîndirea instrucțiunii publice, ridicarea și îmbunătățirea soartei clerului, dezvoltarea comerciului, a industriei și a agriculturei, marea noastră bogăție națională, vor găsi în noi energici sprijinitori. Spre înflorirea mai cu deosebi a agriculturei noastre, noi vă vom propune introducerea în țară a acelor așezăminte binefăcătoare care au schimbat fața Europei: căile ferate și institutele de credit.

Iată, domnilor deputați, profesiunea noastră de credință. Ea va fi sprijinită de actele noastre.

Învățați de ispita trecutului, puternici de bunavoitoare[a] încredere a domnului, aspirînd a merita și pre a d[umnea]voastră, folosindu-ne de activitatea ministerelor anterioare, care ne-au ridicat multe pedice, ținînd seamă de trebuințele țărei, de aspirațiunile națiunii, de legiuitele cereri ale opiniunii publice, noi vom priveghea ca principiele egalitare, liberali și binefăcătoare ale Convențiunii să devie un adevăr și o proprietate pentru toate clasile societății noastre.

Știm că luăm o grea sarcină; ea ne va deveni ușoară, dobîndind încrederea și sprijinul d[umnea]voastră și a națiunii.

Ele ni se cuvin pentru că scopul nostru este scopul la care aspiră toată țara, scopul de a potoli patimele, de a menține și stabili ordinea publică, de a da fiecăruia dreptul său, într-un cuvînt de a întemeia domnia legilor. *(Numeroase aplauze.)*

Acum răspund la întrebarea ce-mi face onor[atul] deputat al capitalii Bucureşti [3]. În cuvîntul de sesiune ordinară ce esistă în mesagiul domnului de convocare, să nu vedeţi nici o intenţiune secretă. Dacă este o intenţiune, este că am voit să vă punem pe D[omniile] v[oastre] în o poziţiune uşoară, adică să vă chemăm în sesiune ordinară spre a avea trei luni ca să puteţi vota acele projecte pe care guvernul şi-a propus de a vi le înfăţişa. Citind Convenţiunea în textul francez şi cel oficial român nu socotiţi că m-am depărtat din sensul şi litera ei. Convenţiunea zice : „L'assemblée devra être convoquée...” [4], va să zică că se pune termenul cel mai după urmă pentru a fi convocată, adică neapărat trebuie s-o convoce în întîia duminică a lui decembre.

De aceea desfiinţatul regulament al Adunării Moldovei zicea că, daca guvernul nu va convoca pînă la decembre Adunarea, în asemenea caz deputaţii se vor întruni şi fără convocare.

Guvernul are unsprezece luni spre a convoca Adunarea în sesiune ordinară, dar în decembrie trebuie s-o convoce neapărat; asta nu va să zică că nu poate s-o convoce înainte. Astfel prima sesiune a Camerei României a început la 24 ianuariu şi a ţinut pînă la mai; şi mai nainte, la 1859, domnitorul a convocat Camera Moldovei în sesiune ordinară la noiembrie şi pe a Ţărei Româneşti la decembrie. Aşadar, domnilor, noi nu am înţeles nimic alt decît de a vă strînge mai de timpuriu şi de a vă pune în poziţie de a lucra în linişte şi pe îndelete termenul de trei lune şi poate şi mai mult.

Aceasta a fost intenţiunea noastră; dacă D[omniile] v[oastre] voiţi să daţi discusiunii o mai mare latitudine, dacă voiţi să faceţi dintr-însa subiectul unei interpelări, faceţi-o şi vă voi răspunde.

Supliment nr. 2 la Monitor, 1863, p. 6, col. 2 — p. 8, col. 1. Pentru alte editări, vezi Al. Zub, *op. cit.*, nr. 1674.

NOTE

[1] Pentru textul mesajului cf. infra „Discurs cu privire la răspunsul la Mesajul tronului din 25 noiembrie 1863, nota 3.

[2] Pentru art. 14 din Convenţia de la Paris vezi prima parte a acestui volum, p. 176, nota 1. Pentru articolul 21 al Convenţiei cf. *Acte şi documente* ..., vol. VII, p. 311 („Si les ministres ne sont pas membres des assemblées, ils n'y auront pas moins entrée et pourront prendre part à la discussion de loi, sans participer au vote”).

[3] C. A. Rosetti.

[4] Citatul este scos din art. 17 al Convenţiei. Cf. *Acte şi documente*. .., vol. VII, p. 310.

Intervenţie în care cere ca pe lîngă proiectul de lege a pensiilor să se mai ia în discuţie şi proiectele de legi referitoare la Consiliul de Stat, Curtea de Conturi, Curtea de Apel a Moldovei, precum şi cel referitor la atribuţiile prefecţilor din Moldova *

Domnilor, negreşit că legea pensiunilor e foarte importantă şi guvernul era s-o propuie dacă nu s-ar fi luat iniţiativa de d[umnea]voastră. Vă rog însă să luaţi în consideraţiune că este un alt proiect de lege mai important, acela pentru Consiliul de Stat. Mai nainte guvernul nu era însărcinat cu facerea proiectelor de lege, pentru că exista un alt corp, Comisiunea Centrale, care avea această atribuţiune. Acum acest înalt corp este desfiinţat, de cînd s-a făcut Unirea, şi aceasta grea sarcină d-a elabora proiectele de lege cade toată asupra guvernului, care e însărcinat şi cu administraţiunea, ceea ce face ca proiectele de lege pe care le elaborează ministeriul să [nu] fie poate făcute cu toată maturitatea cerută, neavînd timp să le studieze în destul. Pentru aceasta guvernul, în sesiunea trecută, v-a înfăţişat un proiect de lege pentru formarea unui Consiliu de Stat care să elaboreze proiectele de legi.

---

* Şedinţa din 9 noiembrie 1863.

Vă rog dar, domnilor, să vă ocupaţi mai întîi de cestiunea aceasta, fiindcă este foarte importantă.

Vă mai rog asemenea să vă ocupaţi şi de proiectul de lege pentru Curtea de Compturi, căci controlul de astăzi nu este un control serios pe cîtă vreme ministrul acelui departament este coleg cu ceilalţi miniştri şi urmează sistema acelui ministeriu, ceea ce face ca socotelele să nu se poată controla bine, ca de o Curte de Compturi.

Mai e un ce, domnilor, pe care toată Moldova îl reclamă. Aceasta e că prefecţii de dincolo de Milcov au nişte căderi mult mai întinse decît cei de aici, mai ales în cestiuni de împliniri, de secuestruri ş.c.l. Aceste atribuţiuni ar trebui modificate, cum sînt şi dincolo de Milcov.

Mai avem trebuinţă şi de înfiinţarea Curţii de Apel peste Milcov, căci acum nu esistă acolo decît o singură curte şi, cînd odată Curtea de Casaţiune sfărîmă hotărîrile ei, trebuie să se constituie o altă curte sau să se trimeată la vro curte de dincoace de Milcov, care necunoscînd legile Moldaviei nu poate să se pronunţe în spiritul acelor legi. Aceste toate proiecte odată terminate vă vom prezinta şi proiectele făgăduite prin Mesagiul domnesc.

Se dă citire din nou propunerii, modificate în sensul cum a cerut domnul ministru, şi puindu-se la vot se primeşte.

Supliment nr. 7 la M. O., 1863, p. 46, col. 1—2.

Intervenţie în legătură cu situaţia financiară a municipalităţii Iaşi şi taxa tutunului *

Domnilor, membrii municipalităţii din Iaşi (mulţumită acelor preşedinţi ai municipalităţii, aleşi, intraţi şi menţinuţi la putere pentru că a[u] jucat hora Unirii în Bucureşti cînd în Iaşi se juca hora separatismului) a[u] încărcat municipalitatea de Iaşi cu o datorie de două milioane. Necontenit urmează tînguiri din partea obştei întregi cum că municipalii speculă veniturile municipalităţii. De douăzeci de ori s-au chemat alegătorii ca să creeze venituri şi au zis că nu creează venituri fiindcă aceşti municipali mănîncă banii publici.

---

* Şedinţa din 25 noiembrie 1863.

În cele din urmă zile ale ministerului onor[abilului] domn Creţulescu, auzindu-se cum că domnul Creţulescu îşi dă demisiunea[1], a socotit să scompteze toate veniturile viitoare şi s-au apucat în fuga mare să înstrăineze veniturile municipali pe nimic. Venitul tutunului e unul din cele dintîi venituri ale municipalităţii din Iaşi. Mai nainte se dădea cu 460 000 lei pe an. În anul acesta s-a dat numai cu vro 300 000. Întrînd eu la ministeriu, mă trezesc cu o depeşă a unui comersant din Iaşi care zice : „Domnule ministru, la negoţul tutunului s-au făcut abuzuri, s-au dat cu preţuri mici. Eu răspunz cu garanţie mari în număr de 2000 galbeni pe an şi mă supun a da un venit de 1000 de galbeni mai mult pe an decît s-au dat prin acest mezat. Şi, dacă se va face mezat, vă încredinţez că se va sui mai sus''. Pe lîngă acea depeşă a acelui comerciante, am şi o scrisoare a unuia din cei dintîi proprietari, onor[abilul] domn T. Boian, care-mi zice : „Domnule ministru, declaraţiunea lui Inge Robert nu este o declaraţiune de nimic. Garantez eu cu averea mea că venitul tutunului se va sui mai sus''.

Văz că acea lucrare s-a întărit în ziua de 10 octombriu. Fac acum apel la domnul Creţulescu şi-l rog a spune dacă încă în ziua de 8 octombriu D[omnia] sa nu se socotea demisionat şi dacă nu era decît o cestiune de subscriere a decretului, şi în urmă întrebînd în cancelarie mi s-a răspuns că a iscălit acea întărire ca o hîrtie corentă, nu altfel.

Această contractare, domnilor, după regulamentul actuale nu se poate confirma numaidecît de ministrul singur, ci trebuie să se supuie de Consiliul de Miniştri. Ce am făcut eu? Am zis că municipalitatea să ia din nou în cercetare, aceasta mai cu seamă că contractele sînt neîntărite şi sînt la mine pînă azi. Constataţi bine aceasta, domnilor, contractele sînt la mine pînă azi.

Domnii municipali, care ştiau că îi voi suspinde*, chiar în acea zi de suspindere se apucă şi sfîrşesc cu antreprenorii, iau poliţe de la dînşii şi le scontează tot în acea zi. Eu nu m-am amestecat nicidecum şi am zis că las comuna să hotărască asupra veniturilor ei şi că rămîne în chibzuirea ei să vază dacă mezatul e bun sau rău. Ce au făcut domnii municipali? S-au apucat şi au escomptat banii municipali. De trei luni g[u]arzii sînt neplătiţi, antreprenorul de ecleragiu este neplătit şi două milioane datorie. Iată starea municipalităţii.

Domnul Manolache Costache vorbeşte de înrîurire. Domnilor, sînt mîndru că m-am silit să apăr de înrîurire municipalităţile. La Iaşi nici pe şeful poliţiei nu l-am lăsat să asiste la alegerea cea nouă şi l-am chemat în Bucureşti, şi am încredinţat privigherea alegerilor locotenentului de mitropolit. Dovada este că de preşedinte s-a ales domnul Vasile Pogor. Cu toate acestea eu mă înclin înaintea reprezentaţiunii naţionale şi mîne vă voi aduce tot dosarul ca să-l vedeţi, dar nu mă înclin înaintea interpelaţiunii domnului Costache, care vorbeşte de moralitate. *(Aplauze.)* Mîne vă voi aduce dosarele. Municipalitatea are pînă acum o garanţă de două mii de galbeni din partea domnului Inge Robert şi el a zis că de se va face licitaţiune se va sui preţul mai mult decît o mie de galbeni. Iată dar municipalitatea cîştigată cu cel puţin o mie de galbeni. *(Aplauze.)* [2]

Adunarea mulţumită de răspunsul domnului ministru trece la ordinea zilei.

Supliment nr. 17 la M. O., 1863, p. 127, col. 1 — p. 128, col. 1.

---

* Suspenda.

NOTE

[1] Guvernul N. Crețulescu a demisionat în ziua de 12 octombrie 1863.

[2] Intervenția aceasta este răspunsul la următoarea interpelare făcută de Manolache Costache Epureanu :

„Interpelez de domnul ministru [de interne, *n. n.*] asupra faptului următoriu :

1. Predecesorul dumisale întărind la 10 octombrie mezatul tutunului al municipalității din Iași, municipalitatea a și primit de la antreprenor un număr de polițe, în plata cîștiurilor, pe care polițe i le-a și slobozit în piață spre plata datorielor sale.

2. La 11 octombrie, ajungînd domnul Kogălniceanu la Ministeriul de Interne, prin depeșa telegrafică revoacă acea întăritură supt cuvînt că în ziua de 10 domnul Crețulescu ș-ar fi dat demisiunea și că n-ar fi fost în drept de a întări acel mezat.

3. La această depeșă au întîmpinat atît municipalitatea, precum și antreprenorii cum că, pe temeiul întăriturei ministeriali, fără a le fi cunoscută demisionarea sau nedemisionarea ministeriului, tranzacțiunea s-au fost desăvîrșit prin slobozire și primire de polițe.

4. La aceasta domnul ministru răspunde prin altă depeșe, nr. 29 408 la 10 noiemvrie, în cuprindere : „Inge Robert arată că garantează tratele date în contul venitului tutunului turcesc, dacă se adjudecă asupră-i, și cere grabnică otărîre, fiindcă timpul trece. Las în aprecierea dumneavoastră grabnica regulare".

Întreb dar pe domnul ministru dacă lucrările de asemenea natură pot da o garanție de legalitate și moralitate făgăduite prin programa subscrisă de Domnia sa ? [. . .]

Domnul ministru de interne declară că voiește a răspunde îndată.

Domnul președinte dă cuvîntul domnului M. Costache a-și dezvolta interpelarea.

Domnul M. Costache : Domnilor, am foarte puține de zis. Este un fapt ; n-am nevoie de a-l împodobi cu cuvinte mari.

Municipalitatea de Iași se bucură de un venit pe care-l dă în întreprindere ea. Acest venit după formele ce s-au păzit s-a întărit de către ministerul domnului Crețulescu, în cît domnul ministru Crețulescu prin depeșe telegrafică aprobează mezatul făcut de municipalitate. Ajunge onor[abilul] domn Kogălniceanu la minister și la 11 octombrie primește o depeșe municipalitatea prin care se revoacă acea întăritură. Închipui[ți]-vă dar, domnilor, în ce pozițiune se pusese municipalitatea prin aceasta cînd ea, pe temeiul înaintării făcută de minister că desăvîrșise alcătuirea, nu slobozise încă contractul. Dar municipalitatea, găsindu-se împovărată cu datorii, au primit de la noii antreprenori polițe, pe care le-a și scontat pe la deosebiți bancheri. Întreabă dar municipalitatea pe minister ce să se facă cu acele polițe, precum asemenea antreprenorul răspunde ministrului : Domnule, noi n-am știut dacă ministerul trecut au fost dimisionat sau nu, ci am văzut o lucrare oficială din partea ministerului, și pe care lucrare am pus temei și am răspuns banii, pentru că răspunzînd polița este ca și a răspunde bani în numărătoare. La aceasta s-a răspuns din partea ministerului că polițele să se ia înapoi. S-au dus apoi la acei bancheri pe unde municipalitatea apucase să sloboadă polițe, bancherii au zis că polițele le-au răspîndit în piață, că ele circulează prin toată lumea și că nu le mai pot revoca. Dupe aceasta ce s-a mai întîmplat ? S-a întîmplat că noul antreprenor, sau mai bine noul ministeriu care făgăduia un preț mai mare, vine la minister și zice : Eu iau asupra mea orice pretențiune ar fi contra municipalității, și faceți mezat de iznoavă. La aceasta ministerul răspunde, prin depeșa care v-am cetit-o în original, că nu găsește nimic necuviincios ca o municipalitate să-și lase polițele sale circulînd prin lume ca un falit și zice : Lăsați polițele unde le-ați slobozit pentru că noul antreprenor au luat asupră-i orice pretențiuni. Vedeți în ce pozițiune se pune creditul unei municipalități și întreb dacă o asemenea recomandațiune din partea ministerului răspunde la acele principii care pot consolida creditul în casele publice? Așadar găsesc cu totul abătut, găsesc ceva scandalos ca un ministru să declare pe celălalt predecesor al său incompetent, să revoace o lucrare care, cum vedeți, a aruncat discreditul pe piață și a adus defăimări asupra acestei case publice, cu atît mai mult cu cît se strigă astăzi mereu : Respectul municipalității, să se curme înrîurirea asupra municipalității, pe cînd toate acestea se fac în fapt ; v-am citit ordinul oficial". *Ibidem*, p. 125, col. 2—p. 127, col. 1.

Discurs cu privire la răspunsul la Mesajul tronului *

Domnilor deputați, cînd am avut onoare a ne înfățișa înaintea D[omniilor] voastre, întîiele cuvinte ce am rostit au fost de a vă mărturisi sus și tare respectul nostru pentru toate drepturile Adunării și dorința noastră fermă și neclintită de a fi un minister de împăcare, de a corespunde la misiune[a] ce ne-a dat domnitorul, venind și împăcînd Adunarea, împăcînd țara prin respectarea drepturilor Adunării, prin respectarea drepturilor puterii executive. Iată, domnilor deputați, ce am avut onoare a vă zice în programa noastră :

---

* Ședința din 25 noiembrie 1863.

„Noi, mai presus de toate, recunoaștem și proclamăm folositorul principiu al responsabilității și solidarității ministeriale. Așadar, de mai nainte, în fața domnitorului, a Adunării și a țărei, noi luăm asupră-ne responsabilitatea tutulor actelor puterii esecutive. Prin însuși aceste cuvinte noi zicem asemenea că în nici un caz și cu orice preț nu ne vom învoi ca această responsabilitate să se suie mai sus decît capetele noastre" [1].

Luăm mărturie pe Dumnezeu, pe Domnia voastră, dacă de cînd ocupăm aceste bance am negat un singur drept al Adunării, dacă în toate n-am cătat să venim cu propuneri de împăcare, respectînd dreptul D[omnilor] voastre, recunoscînd controlul Adunărei în toate actele guvernului, pînă și în actele acele ce se ating de municipalități și unde sînt chemați alții decît d[umnea]voastră a se rosti: comuna. Chiar adineaori v-am dat dovada despre aceasta, angajîndu-mă a vă comunica dosariele municipalității din Iași [2].

Așa fiind dar, domnilor, astăzi sînt[em] datori, dupe ce am împlinit datoria noastră către onorabila Cameră, să o împlinim și către puterea esecutivă ai căreia avem onoare a fi consiliari și reprezentanți, și dacă în această cestiune, în cestiunea adresei ce se ceti, noi n-am veni să apărăm puterea esecutivă, am fi trădători domnitorului *(aplauze)* și cine e astăzi trădător domnului se face mîne trădător către Adunare și poimîne către țară.

Domnilor, înainte de a ne rosti asupra fondului acestei adrese, permiteți-ne a zice cîteva cuvinte asupra formei, asupra procederii care s-a urmat la redacțiunea acestei adrese. Domnilor, pretutindene, în statele cele mai constituționale, o adresă nu se discută și nu se redige pînă mai întîi nu se ascultă ministeriul, și aceasta chiar în interesul acelei adrese, pentru că într-o adresă care vine din partea Adunării țărei nu se cuvine să fie cea mai mică umbră de bănuială, cea mai mică neesactitate. Urmatu-s-a astfel aici? Nu, domnilor; am știut că s-a numit o comisiune, n-am fost chemați, n-am fost încunoștințați unde acea comisiune se adună; deodată ca un fenomen, ca un meteor, am văzut o adresă citită la tribună; și procedarea fost-a acea cerută de regulament? Nu, căci regulamentul zice că dupe ce se citește un raport Adunarea otărăște tipărirea, și apoi se pun trei zile de interval și se discută. Îndată ce s-a citit acea adresă Adunarea a zis să se tipărească și domnul raportatore a răspuns că este și tipărită; tipărită, domnilor, nu în tipografia statului, tipărită fără nume, tipărită fără nici un titlu, fără a zice că e project de adresă, ci numai începînd cu cuvintele: „Măria ta" și terminîndu-se fără a fi subscrisă de nimeni, de nici un membru al comisiunii [3]. Iacă un ce de care sînt în drept a zice că tinde a se izbi puterea esecutivă; căci, de am fi fost chemați, v-am fi arătat că multe lucruri sînt de prisos și nu mă îndoiesc că aceasta ați fi recunoscut-o mulți din d[umnea]voastră, fiindcă adevărul e tot unul și adevărul e o lege pentru toți, și pentru Adunare ca și pentru guvern. Așadar, aceste sînt cuvintele pentru care noi trebuie să fim contra procederii ce s-a urmat în facerea acestei adrese.

Venim acum la fond. Am zis, domnilor, că recunoaștem principiul mîntuitor al responsabilității și solidarității miniștrilor, însă acea solidaritate nu trebuie să meargă în genere, nu trebuie să meargă în deșert, să se pună într-un chip anonim, ci trebuie anume să se rostească pe cine priveşte. Oamenii care ne-au preces au fost miniştri răspunzători ca şi noi şi ei singuri au declarat în discusiunile [de] anu[l] trecut că primesc responsabilitatea faptelor lor. Prin urmare sînt în drept a crede şi crez că ei vor avea şi curagiul apărării pentru faptele ce au făcut, negreşit în toată constituţia lor.

Prin urmare, tot în ce privesce trecutul, ministeriul de faţă nu are misiunea de a se rosti nici pentru, nici contra; sîntem răspunzători pentru faptele noastre şi ne este de ajuns această responsabilitate, ca să nu se mai puie asupră-ne şi aceea pentru faptele altora. Aşadar, dacă această adresă s-ar fi mărginit numai în cestiunea ministeriului trecut, n-am fi zis nimic; dacă nu s-ar fi legat ca o răspundere care se pune asupra puterei esecutive de la originea ei, de la anul 1859, şi mai ales în cestiunea financelor. Se zice, domnilor, în această adresă, cum că în adevăr a fost peste Milcov un deficit, însă dincoace a fost un escedinte mare care a trebuit să acopere deficitul de dincolo. Ei bine, domnilor, d[umnea]voastră ştiţi foarte bine cum că numai de doi ani s-a făcut Unirea. Cînd a venit Moldova să se unească cu Ţara Românească, între altele bune a adus şi un rău în zestrea ei, a adus un deficit de cincisprezece milioane, deficit mărturisit de cel dupre urmă ministru de finanţe al caimacamului Vogoride, domnul P. Balş, care, printr-o dare de seamă făcută numai cu două lune înaintea alegerii domnului Moldovei, recunoaşte deficitul de cincisprezece milioane. Cînd s-a făcut bugetul pe 1860, acel deficit nu s-a pus în buget; bugetul pe 1860 nu privea alt nimic decît veniturile curinte şi datoriele curinte, păstrîndu-se Adunării dreptul de a aviza pentru acoperirea deficitului. În Ţara Românească, domnilor, nu ştiu dacă a fost escedinte, din contra ştiu că şi tezaurul Ţărei Româneşti era dator, însă nu era dator la particulari, era dator la casa publice, şi dupe cum zice proverbul: O mînă spală pe alta; adunîndu-se la un loc şi casa centrale şi toate celelalte case publice, tezaurul, poate, nu cunosc, a acoperit, a împlinit acel deficit, adică n-a mai fost datoare casa statului către celelalte case publice. Aşadar, nu va să zică că a fost escedinte ca să se acopere acele 15 milioane; eu însă primesc că a fost şi că escedentul s-a răspîndit în zadar. Ei bine, pentru ce nu vă rostiţi de către cine s-a risipit. Zică-se care din ministere a răspîndit acel prisos, acea sumă care era hotărîtă să acopere deficitul Moldovei? Cînd aţi zice aceasta D[omniile] voastre, ştiţi cine vor fi răspunzători? Patru din onor[abilii] subscriitori ai adresei acesteia.

În această comisiune sînt patru onorabili membri carii reprezintă, cu o singură sau două escepţiuni, toate ministeriele cîte în Ţara Românească au fost la putere de la 24 ianuarie şi pînă la facerea Unirii. Este onor[abilul] domn D. Brătianu şi onor[abilul] domn Rosetti, cari au fost întîiul ministeriu...

Domnul C. A. Rosetti: N-am fost.

Însă a fost domnul Brătianu; onor[abilul] domn Rosetti a fost în ministeriul N. Golescu; onor[abilul] domn I. Cantacuzin a fost în ministeriul domnului Ioan Ghica; onor[abilul] domn Dim. Ghica a fost preşedintele acelui de pe urmă ministeriu; pînă şi ministeriul onor[abilului] domn Man. Costache are reprezinta[n]tele său în această adresă, are pe onor[abilul] domn Dim. Ghica. Vedeţi dar, domnilor, cum că, afară de ministeriul Ştefan Golescu, precum ştiu, toate ministeriele cîte au fost în Ţara Românească, acelea care au operat risipirea escedentului, figură în această adresă. Prin urmare dar cum aceşti miniştri vin şi aruncă o responsabilitate asupra altora decît asupra [a]lor sale? Cînd vreodată puterea esecutivă a cheltuit un ban macar fără contrasemnarea unui ministru, fără hotărîrea consiliului? Ei bine, domnilor, daca este solidaritate, apoi onorab[ilii] domni membri supsemnaţi în această adresă sînt responsabili, şi d[umnea]lor nu pot să acuze. Tot ce trebuie să facă este să se apere. Va să zică în această cestiune este iarăşi o greşeală.

Mai este altă cestiune, este pasagiul acela care voieşte să puie pe puterea esecutivă în contradicţiune cu cuvintele cari le-a zis în Mesagiul tronului, că Înalta Poartă şi puterile garante ne încuragiază, în chipul cel mai simpatic, pentru organizarea noastră naţionale, şi cu cuvintele luate din cartea galbenă, unde se zice cum că esperiinţa a dovedit că Principatele Unite n-au reuşit întru a realiza buna-voinţă a puterilor. Domnilor, între simpatiele ce Înalta Poartă şi puterile garante trebuie să aibă, şi negreşit că le au, pentru ţara noastră şi între regretul lor de a vedea că reforma noastră din lăuntru nu se face într-un chip repede aşa cum o cere Convenţiunea şi cum erau în drept puterile să o aştepte este o mare deosebire: puterile garante tocmai pentru că se ocupă cu simpatie de organizarea noastră naţională, tocmai pentru aceea văz cu durere că de 5 ani încoace cele mai simple principii ale Convenţiunei, organizarea din lăuntru, desfiinţarea privilegiilor, a monopolurilor, îndrituirea tuturor cetăţenilor, dezvoltarea agriculturei, a comerciului, că toate acestea sînt încă în stare de literă moartă.

Nu se cuvine dar, domnilor, a învinovăţi pe guvern de duplicitate, de nearătare de adevăr, căci aţi văzut că chiar în ziua cînd s-a citit acest proiect de adresă, tocmai în ziua aceea ministerul vine şi dezminte în chipul cel mai categoric înfăţişarea unui proiect de Constituţiune, apelul la străini ca să vie să ne facă organizarea ţărei, care se cuvine să se facă numai în ţară. Daca am fi fost noi chemaţi şi v-am fi arătat actele, şi multe acte, aţi fi văzut că atunci nu trebuie să imputaţi puterii esecutive fapte pe care însăşi puterea esecutivă vine a le dezaproba şi a protesta în contra lor.

Spre a vă zice, domnilor, mai mult, fiţi bine încredinţaţi că niciodată ministerul actual nu va permite ca organizarea ţărei să se facă de către străini *(aplauze)* şi că în ziua aceea cînd o asemine nenorocire ne-ar ameninţa să fiţi bine încredinţaţi, domnilor, că noi atunci vom apăra autonomia ţărei, nu numai ca miniştri, nu numai ca deputaţi, dar ca români, şi că în ziua aceea nu vom fi aci, ci vom fi acolo între d[umnea]voastră! *(Aplauze.)*

Iată, domnilor, cauzele pentru cari noi nu putem să primim această adresă, iată cauzele pentru care vă conjurăm şi pe d[umnea]v[oastră], vă conjurăm în numele ţărei, să n-o primiţi, căci această adresă nu e pacea, nu, domnilor, nu e pacea, ci resbelul, şi resbelul ne ucide în timpul de astăzi[4]. *(Numeroase aplauze.)*

Supliment nr. 17 la M. O., 1863, p. 129, col. 2 — p. 132, col. 2.

NOTE

[1] Cf. supra discursul din 5 noiembrie 1863.

[2] Cf. mai sus interpelarea lui Manolache Costache Epureanu şi răspunsul lui M. K. în calitate de ministru de interne, p. 370 şi 372.

[3] Raportorul comisiei de redactare a adresei de răspuns era C. A. Rosetti. Textul redactat de comisie a fost citit de C. A. Rosetti în ședința din 20 noiembrie 1863. Cf. *Supliment nr. 12 la M. O.*, 1863, p. 90, col. 1 — p. 92, col. 2.

Dăm textul proiectului Adresei de răspuns la Mesajul tronului :

„Măria ta !

Și noi deplîngem conflictul iscat în sesiunea trecută între puterea legiuitoare și puterea esecutivă. Îl deplîngem cu atît mai mult cu cît el a provenit nu din patimi și din neînțelegeri, ci din vointa curat manifestată a guvernului Măriei tale d-a nu ține seama nici de voturile Adunării, nici de prescrierile legii noastre fundamentale ; că guvernul ș-a permis nu numai a paraliza lucrările Adunării în timpul sesiunii, dar închizînd Adunarea [înseamnă] a închide totdodată și cartea Convențiunii ș-a smăcina țara în curs de nouă luni prin tot felul de măsure tot atît de nenemerite pre cît au fost de arbitrarie, că ș-a permis în curs de nouă lune, călcînd legile și drepturile cîștigate, a s-aplica necontenit d-a face din justiție, din administrațiune, din armată instrumente de blamabile răsplătiri sau de răzbunare, a decreta budgete, a le percepe prin siluire ș-a le cheltui după buna sa plăcere.

Nu, Măria ta, nu așa se pot răsipi bănuielile, nu așa se pot consolida tinerile noastre instituțiuni.

Invitarea ce ne face mesagiul Măriei tale d-a uita luptele trecutului a găsit un mare răsunet în inimile noastre. Sîntem gata a le uita — le-am uitat. Nu putem însă uita, avem datoria imperioasă a nu uita cauza acelor lupte, căci am trăda mandatul nostru de reprezentanți ai României, am sfărîma reprezentațiunea națională și tronul ce ea a rădicat asupra întregii Românici, d-am suferi un singur minut în tăcere călcarea pactului nostru fundamentale.

Am auzit, e o vie și firească plăcere enumerarea frumoaselor proiecte de legi ce au a ni se prezinta. Sîntem nerăbdători a le avea ș-a le acorda toată atențiunea noastră. Într-adevăr, încă din sesiunea trecută noi am cerut și un nou proiect de lege rurală, și întinderea legii electorale, și descentralizarea administrativă cu organizarea comunelor, și forța armată potrivit cu trebuințele, cu resursele și cu datinile țărei. Asemenea am cerut și cerem și acum proiectul de Constituțiune elaborat de Comisiunea Centrală, precum și juriul, care împreună cu garda națională vor completa garanțiile libertăților noastre publice și vor asigura esistința naționalității noastre.

În aceeași sesiune, voim * a face să înceteze procedările greșite prin care guvernul compromitea din ce în ce mai mult cestiunea monastirilor zise închinate, i-am cerut un proiect de lege menit a da cestiunii o soluțiune definitivă în țară și prin țară. Ministeriul nesocotind voturile Adunării și angajamentele luate de guvernele precedinte a urmat a compromite și mai rău, tot prin măsuri administrative, această mare cestiune națională.

Din toate proiectele de legi cerute de Adunare în sesiunea trecută, i s-a dat singurul proiect de lege de necompatibilitate între mandatul de deputat și funcțiunile dependinți de guvern și, pe cînd așteptam promulgarea acelei legi votată de Adunare, deputații au fost numiți din nou în funcțiuni publice, și cei mai mulți au fost puși în capul administrațiunii districtale.

Nu dar îndărătnicirii Adunării se poate atribui starea jalnică în care au căzut toate ramurile administrațiunii publice, ci lipsei spiritului de inițiativă și de organizare a guvernului și nenorocitei sale stăruințe d-a nu esecuta legile în ființă, d-a contesta necontenit drepturile puterii legiuitoare, d-a eluda mereu legea și d-a căuta pururea a ieși prin spedinți** dintr-un provizoriu în care nu se mai poate ține, spre a cădea într-un provizoriu și mai ruinătoriu.

În fine, recunoașterea legitimității cererilor Adunării prin a sa convocare pusese pe Adunare în drept a aștepta că noul ministeriu să fie luat din oamenii care împărtășau opiniunile sale. Marea sa dorință însă d-a merge înainte a făcut-o să treacă peste această considerațiune ș-a primit cu o adevărată satisfacere declararea noului ministeriu că guvernul este decis a intra ș-a se ține neclintit pe căile legale. Deși i s-a mai zis, sînt acum doi ani, că « timpul faptelor a sosit », și faptele de atunci au redus pe Adunare în trista necesitate d-a pune ministeriul în acuzațiune. Adunarea iubește a crede că ministeriul actuale va ști să se conforme cu ale sale solemne promisiuni și-l așteaptă la fapte ca să-i dea sprijinul cel mai sincer.

Mesagiul Măriei tale ne arată că trebuințele publice nu se pot îndestula, budgetul fiind neregulat, că creditul statului nu e statornicit pe baze solide, că echilibrul finanțelor noastre este zdruncinat. Vedem cu durere că așa este, Măria ta. Dară răul este mare, însă nu provine atît din datoriile lăsate de guvernele trecute. În adevăr dincolo de Milcov s-a găsit un dificit. În casele publice de dincoace de Milcov s-a aflat un eccedinte însemnat, care a covîrșit cu prisos acel dificit. În realitate dar moștenirea legată de guvernele precedinți, de guvernul Măriei tale n-a fost tocmai rea. Apoi veniturile statului s-au îndoit în acești din urmă ani și contopirea administrațiunilor de dincolo și de dincoace de Milcov într-o singură administrațiune a trebuit să scază, iar nu să adauge cheltuielile statului. Răul provine, Măria ta, din credite straordinari decretate pe toată ziua pentru creațiuni efemere și neproducătoare, din vireminte*** făcute în fondurile publice de la o destinațiune judecată neapărată la alte destinațiuni zadarnice și neprevăzute, din nedarea socotelilor, totdauna în deșert cerute, din adăogirea de funcționari fără necesitate, în mai multe ramuri ale serviciului public. Răul provine mai cu seamă din dezordinea ce bîntuie finanțele noastre, dezordine pe care încă din anul trecut însuși ministrul de finanțe a numit-o spăimîntătoare și a mers pînă a face pe același minister — lucru neauzit — a publica într-un interval de cîteva luni întîi că activul covîrșește pasivul ș-apoi că se găsește într-un difict de peste zece milioane.

---

* Citește : voind.

** Expediente.

*** Deturnări, schimbări de destinație.

De ni se vor da budgetele și socotelile la timp și de ni se va acorda timpul necesariu spre a le cerceta cu scumpătate, nici de astă dată nu vom lipsi la datoria noastră. Ne vom sili a echilibra veniturile cu neapăratele trebuinți ale fiscului. Într-același timp, luînd act cu plăcere de declararea ministeriului că dorește a face din Ministerul de Finanțe un palat de cristal și că primește bucuros concursul Adunării spre a restabili ordinea în finanțe, ne vom grăbi a numi comisiuni speciale care vor dovedi țărei și Măriei tale adevăratele cauze ale acestor dezordini.

Curtea de Compturi, institute[le] de credit și căile ferate cu care dorim a vedea țara înzestrată cît mai fără întîrziere vor contribui mult a regula și a spori financele noastre.

Am auzit cu bucurie din gura Măriei tale că Înalta Poartă și puterile garanți urmează a ne da încurajările cele mai simpatice în favoarea reorganizării noastre naționale. Durerea noastră dar a fost cu atît mai mare cînd, cu puține zile în urmă, am luat știință că puternicul amic al românilor, că guvernul împăratului Napoleone, el însuși, a zis corpului legislativ că cu părere de rău recunoaște că speriința încercată în Principatele Unite n-a reușit. Am citit această teribilă sentință cu durere, însă fără mirare, căci zgomotele ce se răspîndesc de mai mult timp, cu o persistență crescîndă că regimele constituționale este sorgintea tu[tu]ror releìor la noi, că, de va mai dăinui, România este pierdută și că numai un guvern absolut o poate scăpa, nefiind dezmințite, trebuia neapărat să producă în străinătate impresiunile cele mai funeste. Așteptăm că guvernul Măriei tale apretuind gravitatea situațiunii se se va grăbi a dezminți acele zgomote perfide.

În prezința acestor noi pericole, simțim și mai adînc solemnul apel cu care ne-a onorat Măria ta ! Fii sigur, Preaînălțate doamne, concursul nostru cel mai călduros pentru organizarea și întărirea țărei nu va lipsi în nici o ocaziune guvernului Măriei tale ! Și noi, Măria ta, ne aducem aminte de părinții noștri și nu vom recula înaintea nici unui sacrificiu, pentru apărarea libertăților și a teritoriului patriei noastre.

Cînd Mesagiul tronului ne vorbește de patimi, de neînțelegeri, de lupte și ne amintește că timpul faptelor a sosit, n-ar fi fost de demnitatea noastră și totodată am fi lipsit la respectul ce datorim tronului de ne-am fi mărginit a face din adresa noastră o simplă parafrază a mesagiului.

Nu, Măria ta, datorim conștiinței noastre a spune Măriei tale adevărul în toată sinceritatea, și cu aceeași sinceritate a zice noilor miniștri : Întreprindeți cu sinceritate și pe căile legale organizarea țărei și toate reformele de cari ea are nevoie și, fără a vă mai întreba de unde veniți, sîntem gata a vă susține din toate puterile noastre, căci sîntem setoși de legalitate, setoși de lucrări serioase.

Numai cu acest preț vom putea răspunde la așteptarea României și la apelul tronului. Așa numai la momentele de criză ce întrevede Mesagiul domnesc guvernul Măriei tale poate fi sigur d-a găsi în sprijinul acestei Adunări sprijinul națiunii întregi.

Să trăiești Măria ta !

Trăiască România !

(Aplauze prelungite.)"

Supliment nr. 12 la M. O., 1863, p. 90, col. 1 — p. 92, col. 2.

Dăm în continuare și Mesajul tronului la care se referă textul de mai sus :

„Domnilor deputați !

Neînțelegerile urmate în sesiunea trecută între guvernul meu și între Adunarea Electivă au avut un trist și neapărat efect : întîrzierea organizațiunei României.

Voind din parte-mi a înlătura aceste neînțelegeri, eu am numit un nou minister și v-am convocat mai de timpuriu.

Ministeriul meu se va înfățișa înaintea D[omniilor] voastre otărît a pune toate stăruințele sale întru precurmarea conflictelor dintre ambele puteri ale statului prin respectarea drepturilor lor reciproce așa cum ele sînt statornicite de Convențiunea din 7/19 august 1858.

Sperînd, domnilor deputați, că și d[umnea]voastră veți pune aceeași bunăvoință pentru restatornicirea bunei armonii în relațiunile Adunării cu guvernul meu, eu vă reclam tot patrioticul și luminatul d[umnea]voastră concurs ca așa lucrînd împreună să putem cu o oră mai nainte a da României acele binefăcătoare reforme făgăduite de Convențiune și pe care națiunea întreagă le așteaptă cu o legitimă nerăbdare.

Relațiunile noastre esterioare sînt mulțumitoare. Înalta Poartă și marele puteri europene care au luat sub garanția lor soarta României urmează a ne da încurajărele cele mai simpatice în favoarea reorganizațiunei noastre naționale.

Domnilor deputați, echilibrul financelor noastre este mai de mulți ani zdruncinat. Aceasta provine în mare parte din cauza unei însemnate datorii ce guvernul meu a moștenit de la guvernele de mai nainte Provine asemenea din cauza mai multor creațiuni efectuate în anii din urmă, fără ca totdeodată să se fi afectat și resursele trebuitoare pentru organizarea și întreținerea lor.

Ministeriul meu o dată cu înfățișarea budgetului pe anul 1864 va avea a vă comunica situațiunea financelor noastre, precum și socotelile esercițiului pe 1861.

Vă invit dar, domnilor, ca supuindu-le legiuitului control al Adunării să luați totodată măsurile cuvenite pentru reașezarea echilibrului între venituri și cheltuieli, ca astfeliu creditul statului să se statornicească pe baze solide, și guvernul meu, funcționînd cu un budget regulat, să fie pus în pozițiune de a îndestula toate trebuințele publice.

Cestiunea financiară otărîtă, misiunea d[umnea]voastră nu va fi îndeplinită, ea numai va începe.

Țara este încă în așteptarea noii sale orgnizațiuni. Aicea avem încă mult de făcut. Aprețuind această mare nevoință, ministeriul meu vă va înfățișa o serie de proiecte de legi, care, pe lîngă cele prezentate d[umnea]voastră în sesiunele trecute, sînt menite a desăvîrși noua reformă.

Cele mai importante din aceste proiecte vor fi :

Legea rurală.

Legea pentru organizarea și dezvoltarea sistemului nostru militar.

Legea electorală și de necompatibilitate între mandatul de deputat și între mai multe categorii de funcțiuni publice.

Legea pentru unirea bisericii române, care pînă astăzi, prin organizațiunea ierarhiei sale, este încă în stare de separatism, și legea pentru îmbunătățirea soartei clerului mirean.

Legea de garanție a libertăților cetățenești.

Legea comunală și municipală, care împreună cu legea consiliilor generale și a consiliurilor de prefecturi prezentată D[omniilor] voastre în sesiunea trecută să puie capăt sistemului de centralizațiune, care astăzi apasă districtele și comunele noastre în prejudițiul intereselor lor locale.

Legea pentru instrucțiunea publică, obligatorie și gratuită.

Legea pentru neamovibilitatea treptată a magistraturei.

Legea pentru admisibilitatea în funcțiunile publice.

Legea pentru unificarea codicilor civil, penal și comercial în toată România.

Legea de concesiuni pentru căile ferate ale țărei, pentru împrumut și pentru institutele de credit, singurul mijloc de a da agriculturei, comerciului și industriei noastre o energică și rapidă dezvoltare.

Acestea sînt proiectele principale care vor forma obiectul activității d[umnea]voastră în sesiunea aceasta. Toate sînt importante, toate sînt legate de interesele cele mai vitale ale țărei. Sînt însă unele care reclamă o mai deosebită și grabnică soluțiune.

Proiectul care îl recomand cu tot dinadinsul D[omniilor] voastre este ceea ce privește soarta muncitorilor de pămînt. D[umnea]voastră n-ați uitat că art. 46 al Convențiunei rostește anume : „Se va proceda fără întîrziere la revizuirea legii ce regulează relațiunile proprietarilor de pămînt cu cultivatorii, spre a se îmbunătăți starea țăranilor”. Populațiunile noastre rurale sînt însă încă în așteptarea realizațiunei acestei solanele făgăduințe.

Proiectul de lege votat de majoritatea Adunării în sesiunea anului 1862 eu nu l-am putut sancționa, fiindcă el nu răspunde dorințelor mele și, după însuși recunoașterea acelor ce l-au sprijinit, el nu îndestula interesele nici ale clăcașilor, nici ale proprietarilor și încă mai puțin interesul național.

Ca domn al românilor sînt dator și voiesc a mă îngriji de buna stare și drepturile tuturor românilor fără osebire. Vă invit dar, domnilor deputați, ca luînd în cercetare noul proiect ce vi se va înfățișa să-i dați atențiunea cea mai serioasă, pentru ca așa cestiunea rurală să dobîndească o soluțiune dreaptă și binefăcătoare, și prin urmare o soluțiune națională. O aștept aceasta de la patriotismul dumneavoastră, domnilor deputați, fiindcă sînt sigur că d[umnea]voastră sînteți pătrunși de adevărul că numai prin îmbunătățirea reală a soartei populațiunilor noastre rurale putem a consolida naționalitatea română.

Aceste cuvinte vă vor convinge că cu aceeași căldură se cuvine a se cerceta și vota și proiectul pentru reforma legii electorale.

Mai este, domnilor deputați, o cestiune serioasă pentru care reclam toată atențiunea d[umnea]voastră. Acaesta este îmbunătățirea soartei vechii capitale a Moldovei. Iașii, prin concentrarea în București a tuturor autorităților superioare ale țărei, a pătimit și pătimește mult în interesele sale materiale. Nu uitați însă, domnilor, că acest oraș a fost leagănul Unirei. Eu am numit o comisiune consultativă care să proiecteze putincioasele mijloace de îmbunătățire pentru Iași. Lucrarea aceasta se va supune d[umnea]voastră. Ea va dobîndi, sînt sigur, tot concursul D[omniilor] voastre. România este destul de mare și bogată spre a putea răsplăti sacrificiile ce acest nobil oraș a făcut cauzei naționale.

Cum vedeți, domnilor deputați, activitatea d[umnea]voastră are un mare și frumos cîmp. Faceți dar ca această sesiune să fie mănoasă prin lucrările sale. Faceți ca țara să-i datorească organizațiunea sa. Interesele noastre cele mai sacre, însuși viitorul României o reclamă neapărat. Puneți-vă dar serios la lucru, căci astăzi, mai mult decît oricînd, timpul faptelor a sosit.

Și înainte de a fini, domnilor deputați, mai am a vă adresa încă cîteva cuvinte, din toată sinceritatea inimei mele. În fața evenimentelor esterioare ce se pregătesc, cînd toate națiunele, și cele mai puternice, își uită dezbinările din lăuntru spre a fi unite și tari pentru ora pericolului, socotiți că este de interesul ţărei noastre de a urma pe calea luptelor de partit, care de atîţia ani ne consumă toate puterile şi aşa ne ţin dezorganizaţi în lăuntru şi slabi în de afară ? Socotiţi că bănuielele în care se pun actele şi cugetările guvernului sînt de natură a consolida tinerile noastre instituţiuni şi a asigura esistenţa noastră politică ? S-au aruncat bănuieli asupra politicei guvernului meu. Ele sînt nedrepte. Noi nu putem şi nu se cuvine să avem decît o politică, politica care ne este trasat[ă] de însuşi actele europene ce garantează drepturile noastre de naţiune liberă şi autonomă, politică care se rezumă într-un singur cuvînt : neutralitate. Dacă însă, fără voinţa noastră, România ar fi învăluită în complicaţiuni exterioare, sau că drepturile ei ar fi ameninţate, fie din orice parte, fiţi siguri, domnilor deputaţi, că eu nu voi fi decît acolo unde vor fi aspiraţiunile şi interesele naţiunei. Eu sînt şi nu pot fi decît cu ţara mea. Eu am conştiinţa misiunii mele şi în toată împrejurarea voi şti a o îndeplini.

Pentru ca să o fac însă cu succes şi la timp, eu am nevoie de tot patrioticul d[umnea]voastră concurs. Eu vi-l cer în numele României. Uitaţi dar luptele şi bănuielile trecute. Organizaţi ţara cu o oră mai înainte. Întăriţi-o prin dezvoltarea nouălor noastre instituţiuni, pe calea păcii şi a moderaţiunei. Şi atuncea, domnilor, fiţi fără îngrijire şi pentru esistenţa noastră politică şi pentru consolidarea libertăţilor publice. Părinţii mei ş-au vărsat sîngele pentru susţinerea lor. Nu dar eu voi fi acela care le voi răpi * naţiunei mele, căci atuncea aş lipsi legei, familiei mele, aş lipsi celui întîi titlu carele a prezidat la alegerea mea de domn.

Eu sper, domnilor deputaţi, că acest limbagiu va găsi răsunet în inimele d[umnea]voastră. Eu cred că Dumnezeul părinţilor noştri, carele în toate marele împrejurări a venit pururea în ajutorul românilor, nu ne va părăsi nici astă dată şi că alinînd patimele şi urele dintre noi ne va reda strămoşeasca frăţie, strămoşeasca putere. În această speranţă vă fac un solanel apel : guvern şi Adunare să ne unim într-un singur gînd, într-un singur scop — organizarea şi întărirea României !. Şi eu, avînd acest gînd şi acest scop, vă şi urez ca Dumnezeu să binecuvînteze lucrările D[omniilor] voastre !

Domnilor deputaţi, sesiunea Adunării pe anul 1863—1964 este deschisă.

Alecsandru Ioan

Contrasemnaţi :
Kogălniceanu
general Al. Lacovachi
L. Steege
A. Papiu Ilarian
N. Rosetti Bălănescu
Dim. Bolintineanu
P. Orbescu"

Adunarea generale a României. Deschiderea sesiunei de la 3 noiemvrie 1863, p. 1, col. 1 — p. 3, col. 2.

[4] Vezi infra şi discursul de la p. 383.

* În text : ripi.

Intervenţie cu privire la modul defectuos în care se licitează veniturile statului *

On[orabilul] domn Manolache Costache în dezvoltările interpelării D[omniei] sale citează un fapt care alaltăieri nu s-a fost coprins în acea interpelare[1]. Ca unul ce sînt de peste Milcov, voi răspunde eu pentru colegul meu. Înainte de toate, în tot ce priveşte principiul pus de onor[abilul] Manolache Iepureanu, sînt şi eu cu totul de opiniunea D[omniei] sale. Da, domnilor, este un abuz din cele mai mari care se face cu toate întreprinderile publice, cu toate mezaturile, prin modul viţios al strigărei la mezat, prin ceea ce se numeşte sultan-mezat, prin respingerea ofertelor. De mai multe ori s-a întîmplat ca statul să păgubească din asemenea mezaturi pînă la a treia parte din adevăratul preţ ; însă acest mezat nu este introdus de noi, nu este introdus de onor[atul] meu coleg D. Bolintineanu, este introdus de predecesorul său[2] cu ocaziunea dării în antrepriză a moşiilor monastirilor zise închinate. Mai întîi s-a publicat ca să se facă antrepriza prin oferte şi apoi a venit o depeşă telegrafică, care a zis ca să se facă cu strigare, şi aceasta a avut de efect că mai nici o moşie nu s-a dat cu bună-credinţă şi că mai toate moşiile s-au arendat cu hîrtii cari se numesc dincolo de Milcov economicoase. Asemene, în cît priveşte moşia Germăneşti, iarăşi are dreptate domnul Manolache Costache. Da, din nenorocire, locuitorii au fost siliţi să dea unei companii de evrei, să-i făgăduiască trei mii de galbeni.

---

* Şedinţa din 29 noiembrie 1863.

O voce: Nu erau toţi evrei.

A putut să fie şi români, însă pe unii ca aceia nu-i pui mai sus decît evreii. *(Aplauze.)* Eu fiind faţă la acel mezat m-am pus garant şi am strigat în gura mare, în faţa publicului, să se înapoieze acele trei mii galbeni. Pe urmă, în această vreme viind la ministeriu şi fiindcă lumea bănuia că acele trei mii galbeni s-ar fi împărţit altora decît cui se dideseră, am stăruit către colegul meu să desfiinţeze mezatul şi să poată veni locuitorii germăneşti a lua ei acea arenduire; mezatul are să se facă mîne, şi sînt sigur că şi mîne vor trebui să fie victima unei companii, căci din nenorocire la toate mezaturile, cum a zis domnul Iepureanu, oamenii sînt siliţi să dea parale; însă, chiar cînd mezaturile se vor face cu oferte, vor fi asemine companii; şi cînd se vor cerceta mai multe antreprize făcute cu oferte şi dincoace şi dincolo de Milcov, se va vedea că din lipsa de mulţi concurenţi, cari n-au capitaluri, statul totdauna cumpără mai scump şi dă mai ieftin.

Acum viu la pădurea de care vorbeşte domnul Iepureanu. Iată, domnilor, cum este împrejurarea: în districtele de peste Milcov toate pădurile Ministeriului Cultelor sînt împărţite în parchete şi înainte aceste parchete se da împreună cu moşia, numai în acest an nu s-a dat astfel; nu ştiu de ce ministeriul precedent a socotit ca parchetele de păduri să se dea îndeosebi de moşii. Cînd se da împreună cu moşia era un cîştig mai mare pentru stat, pentru că cheltuielele de antrepriză nu era[u] îndoite ca acum, un arendaş care lua moşia împreună cu pădurea avea personalul lui de administraţie, avea epistat şi toate celelalte ce-i trebuia, iar astăzi antreprenorul care va lua pădurea deosebit trebuie să aibă cheltuieli deosebite pentru administraţia ei şi acesta e un mod viţios, mai cu deosebire că acest mod este contrariu obiceiurilor de peste Milcov, unde fiecare arendaş va să aibă cu moşia şi pădurea, pentru că-i trebuie lemne. Moşia Mîlele dacă ar fi fost dată împreună cu pădurea ar fi dat pînă la 8—9 mii galbeni, această moşie s-a dat în deosebi şi de aceea n-a produs preţul ce ar fi putut produce; dar aceasta a făcut-o ministerul trecut, fiindcă a fost în neştiinţă despre lucrurile de peste Milcov.

Domnul Odobescu, văzînd asupra acestei păduri că preţul ce a ieşit la întîiul mezat, care a fost la 25 septemvrie, a fost mai mic decît ar fi putut să producă, a hotărît să se facă un al doilea mezat; a[u] trecut 80 zile şi s-a făcut în noiemvrie şi pădurele nu pot să se dea decît în septemvrie, iar nu în timp de iarnă. Prin urmare ce trebuia să facă ministeriul? Ministeriul a trebuit să întărească acest al doilea mezat. Zice domnul Iepureanu că acel parchet s-a dat cu preţul jumătate; aceasta nu este esact; D[omnia] lui zice că pentru moşia Mămuşii sînt lucrări în minister şi că anul trecut s-a dat parchetul cu 1300 galbeni.

Eu ştiu bine că acea moşie s-a dat cu 700 galbeni; este adevărat că anul acesta s-a dat cu 450 galbeni, însă s-a dat cu condiţiune că antreprenorul să plătească impozitul fonciar, să ţie pădurari, şi alte cheltuieli, care fac cu totul la 600 galbeni.

Anul acesta s-au dat parchetele cu un preţ mai jos, pentru că parchetele, deşi au aceeaşi întindere, dar nu au aceeaşi calitate, parchetele în Moldova s-a făcut de vreo 7 ani numai şi pădurile de stejar au cîte 80 ani şi pentru că nu erau parchetate au putut fi întrebuinţate după plăcere de episcopi şi de prefecţi.

Să vă spui un fapt: la moşia Lineşti au fost un parchet care s-a vîndut cu 120 galbeni pentru că coprindea lemne de doage, care se vinde cîte patru galbeni unul, însă sînt alte parchete care n-au nici un lemn de foc şi care prin urmare n-o să dea un preţ însemnat; prin urmare vedeţi că, calitatea ridică preţul şi calitatea parchetelor care s-a dat în acest an nu era din cele bune. Aşadar nu se poate zice că daca parchetele trecute s-au dat cu 700 galbeni urmează că şi acestea trebuia să se dea cu şapte sute galbeni; ministerului nu i se poate imputa în această cestiune că a făcut altceva decît că a întărit un al doilea mezat, care s-a făcut prin strigarea publică de către celălalt minister şi aceasta este foarte natural.

Cît pentru mezatul de tutun, este un fapt izolat; se dă un venit al municipalităţii şi ministerul, primind o depeşe că se va da 2000 galbeni mai mult, negreşit că n-a voit să întărească acel mezat şi a luat dispoziţiuni să se facă altul. Dar dincoace nu era aşa, aci văzînd ministerul că n-au ieşit preţul ce ar fi putut să producă, a făcut un nou mezat, pe care a trebuit să-l întărească; aci nu a fost numai o pădure, ci mai multe, şi daca preţul a fost mai scăzut s-a compensat prin aceasta că s-au dat toate împreună, în vreme ce, daca s-ar fi despărţit spre a se striga în parte, pentru unele nu s-ar fi dat mai nimic, dupe cum a şi fost o pădure pentru care la întîia strigare nu s-a arătat nici un muşteriu, nici măcar arendaşul cel vechi.

Acum, domnilor, pe lîngă cele ce am avut onoare a vă spune, iată şi dosarul; binevoiţi a-l cerceta.

Supliment nr. 18 la M.O., 1863, p. 138, col. 2—p. 140, col. 2.

NOTE

[1] În şedinţa din 25 noiembrie 1863 Manolache Costache Epureanu a adresat ministrului cultelor următoarea interpelare:

„Interpelez pe domnul ministru de culte rugînd ca să dea toată a sa atenţiune dispoziţiilor regulamentului financiar în privirea formei mezaturilor, ca să se împiedice cel puţin în viitor pagube ca acele ce au suferit statul cu ocaziunea vînzării pădurii Huşului şi a Cotu-Morii (luată această din urmă, dacă nu mă înşel, de către ovreul Goldner, redactorul jurnalului « Progresul » din Iaşi). Rog pe domnul ministru a se încredinţa că acele păduri s-au vîndut cu un preţ mai puţin de jumătate decît în anii trecuţi". *Supliment nr. 17 la M.O.*, 1863, p. 126, col. 1.

În şedinţa din 29 noiembrie 1863 vorbitorul şi-a dezvoltat interpelarea în felul următor:

„Domnilor, prin interpelarea mea asupra vînzării atît de ieftine a unor[a] din pădurele de pe moşiele statului, am voit să atrag toată luarea-aminte a domnului ministru de culte şi a Camerei asupra viţiosului mod care se întrebuinţează la arendarea prin mezat a moşielor statului şi mai cu seamă a moşiilor Ministerului Cultelor.

Să vă dau o lămurire de modul cum se păzesc astăzi formele cerute în asemenea cazuri, pe urmă voi veni la fapt.

Dincolo de Milcov, domnilor, se fac mezaturile moşielor monastireşti în contra regulamentului financiar. Iată ce se urmează: se fac asociaţiuni foarte puternice care impun muşteriilor adevăraţi şi aceşti muşterii se văd în cele din urmă siliţi a se învoi cu acele asoţiaţiuni, încît din aceasta se cauzează pierderi simţitoare pentru casa statului, pentru adevăraţii muşterii, şi cîştig pentru acele asociaţiuni. Vă voi cita un esemplu:

Cu ocaziunea arendării moşiei Germăneştii am luat cunoştinţă despre toate cele urmate şi am constatat că spre a se putea lua în arendă acea moşie s-a oferit de către locuitorii din Germăneşti, asociaţiunii ce se formase, o sumă de 3000 galbeni numai ca să se retragă de la mezat, fapt vătămător interesului material al fiscului.

Astfeliu şi la păduri. S-a vîndut pădurea de pe moşia Huşii cu un preţ foarte scăzut. Un parchet ce fostul posesor l-a vîndut în particular cu 1300 galbeni, un parchet de 60 fălci, astăzi s-a dat cu 450 fără darea impozitului. Eu nu am fost niciodată antreprenor al statului. Sosind în Iaşi şi informîndu-mă despre cum s-a urmat aceste mezate închipuite, am socotit de datoria mea de deputat de a informa prin depeşe telegrafică pe domnul ministru respectiv. Însă, ca să nu i se pară încunoştinţarea mea neimportantă, am socotit să mă arăt chiar eu de muşteriu şi că sînt gata a depune şi garanţie. Dar cu toate aceste vă mărturisesc că pădurile s-au vîndut mai ieftine chiar decît stuful.

Cînd s-a făcut mezatul? S-a făcut vineri, eu am sosit în Iaşi sîmbătă şi duminică am făcut această depeşă. Dar eu pe ce m-am întemeiat? Pe aceea că am văzut că mezatul municipalităţii pentru tutun, deşi era întărit, se stricase, şi de aceea mi-am zis că cu atît mai mult nu are să se întărească mezatul acesta atît de păgubitor statului.

Mezatul tutunului deşi era încheiat s-a stricat. Şi mezatul acesta care n-apucase a se întări, ci numai contractul era încheiat, pentru că trei zile mai în urmă am depeşat domnului ministru, precum am zis, şi cu toate acestea au rămas contractul în fiinţă şi mezatul bun. Acum aveţi cuvîntul să întrebaţi pentru ce muşteriii nu se arată în ziua mezatului, pentru ce vin în urmă cu hîrtii posteriori şi sporesc la mezat? Iată, domnilor, de unde vine aceasta: pe de o parte nesiguranţa care este în privinţa mezatului descurajează pe muşterii şi atunci nu mai e sînţenie în mezat, mezatul degenerează într-adevăr într-o aprobare sau dezaprobare din partea ministerului, încît, oricît de onorabile ar fi intenţiunile guvernului, dreptul acesta care şi-l rezervă şi-l aplică într-un mod diferit face ca muşterii să nu mai aibă încredere în mezaturi şi prin urmare unii se retrag, alţii nu mai vin a doua oară şi alţii nu se mai ţin de mezatul dintîi, zicînd că e destul să dea o hîrtie ministeriului, încît această formă viţioasă în realitate se sparge în capul statului.

Dar, domnilor, aceste necuviinţe, care nu cred [că] le poate cineva contesta, prin ce s-a gîndit guvernul de mai nainte a le înlătura? Prin întrebuinţarea sistemei de oferte sigilate. Atunci negreşit coaliţiunile acestea, asociaţiunile acestea se pot înlătura. Şi ca să vă dau un esemplu că s-a urmat astfel, voi cita cazul cînd s-a dat în antrepriză în Iaşi pavarea uliţelor. Se formase şi atunci companii de a nu lăsa mai jos decît 8 sau 10 la sută. Cu toate acestea unul din tovarăşi în urmă a venit şi a dat o ofertă cu 28 mai jos. Acest fel de mezat cu oferte s-a executat şi în alte staturi şi a avut de rezultat a înlătura asemenea necuviinţe, pre cît mintea omenească le poate prevedea şi evita. Prin urmare în faţa acestor trei fapte: întîi, că mezatul tutunului deşi întărit s-a desfiinţat; al doilea, că mezatul pădurei, deşi nu a avut timp a se preda contractul, fiindcă a treia zi am depeşat, şi cu toate acestea a rămas bun; în fine în faţa celui de al treilea fapt, care e de notorietate publică, că locuitorii din Germăneşti a[u] fost siliţi să ofere 3000 galbeni unei companii ca să se retragă, am zis că e învederat că s-au cauzat pagube statului. Eu am declarat că domnul ministru [al] cultelor negreşit n-a cunoscut împregiurările de faţă. Dar, domnilor, dacă voieşte guvernul a lua încredinţări că cele zise de mine sînt adevărate, n-are decît a adresa o depeşă prefectului respectiv şi a-l întreba cu cît a fost arendată acea pădure. Eu vă declar că sînt 10 zile de cînd mi-a zis cineva că au vîndut un asemenea parchet în 1300 galbeni. În urmă s-a deosebit preţul şi a vîndut pădurea de o parte şi moşia în deosebi. Mai mult, chiar în Ministerul din Întru se vor găsi dosare din care se vor putea încredinţa că a fost contestaţiuni între domnul Tulbure, arendaşul de mai nainte, cu subtarendaşul său de pădure, din care se va cunoaşte preţul adevărat al pădurii. Acum negreşit poate zice guvernul: Eu nu sînt responsabile dacă pădurea s-a suit la preţ sau dacă a scăzut. Aşa e, dar eu zic: De ce atunci guvernul nu este cu aceeaşi măsură între amîndouă cazurile? Cînd a venit cestiunea municipalităţii am arătat şi eu abuzurile ce s-a comis la mezatul de atunci şi de aceea dar întreb: Pentru ce acum un mezat a rămas bun, care nu era desăvîrşit, în vreme ce celălalt, deşi a fost întărit, s-a stricat?" *Supliment nr. 18 la M.O.*, 1863, p. 136, col. 2 — p. 138, col. 2.

[2] Ministrul cultelor în guvernul N. Creţulescu, care l-a precedat pe D. Bolintineanu, a fost Al. Odobescu.

Intervenţie asupra celui de al doilea proiect de răspuns la Mesajul tronului *

Domnilor, anul contenit, discuţiunea care a urmat asupra Adresei tronului a ţinut mi se pare mai multe şedinţe şi pot zice mai multe săptămîne ; din acea discuţiune, din adresă, au provenit apoi conflictele între puterea esecutivă şi între puterea legislativă[1]. Spre a le precurma, puterea esecutivă, domnul, a rînduit un nou ministeriu şi înainte ca acel ministeriu să aibă onoare a se înfăţişa înaintea d[umnea]v[oastră] a făcut acte, acte zic, care v-au dovedit dumneavoastră şi ţărei că înţelegea a se pune capet conflictelor, că înţelegea a se pune în armonie cu on[orata] Adunare. După convocarea Adunării, Mesagiul tronului a venit de a făcut încă un pas înainte spre acea împăcare. Programa ministeriului[2] a făcut un alt pas înainte, şi cel dintîi proiect de lege care am avut onoarea a-l înfăţişa a fost o vederată dovadă cum înţelegem noi a fi miniştri : miniştri respectînd drepturile Adunării.

Ce întîmpinare am avut din partea comisiunii care a fost însărcinată cu elaborarea adresei ? Aţi citit acel proiect de adresă, l-aţi văzut şi dumneavoastră şi sînteţi în stare de a aprecia dacă şi din partea acei comisiuni s-a făcut un pas spre împăcare. S-au retras acel proiect de adresă[3], a venit un al doilea[4]. Dacă n-am fi fost în stare a înţelege nimic din acel proiect, cuvintele on[orabilului] domn raportatore[5] ne-ar fi luminat ca să înţelegem. Am înţeles. Al doilea proiect e ceea ce se numeşte în limba greacă : *epitome*, *abrégé*, prescurtarea întâiului project, nici mai mult, nici mai puţin ; scurt şi coprinzătoriu. Aşadar, domnilor, ministeriul vine de mai nainte a vă declara că nu poate primi acel proiect, şi în ziua cînd acel proiect se va primi noi vom merge şi vom depune demisiunile noastre în mîinele domnitorului, şi atunci nu veţi mai avea trebuinţă să ne întrebaţi de unde sîntem ; vor veni alţi miniştri cari vă vor spune de unde sînt şi unde vor să meargă ; vrea să zică, în asemenea caz, tronul va fi chemat ca să se rostească între miniştrii ce-şi vor da demisiunile şi între Adunare ; va face apel la naţiune, căci noi nu avem devotamentul ministeriului trecut de a mai sta aci un moment după ce se va primi adresa. Aşadar, cestiunea personale e otărîtă ; nu înţelegem noi a funcţiona ca miniştri ai tronului cînd o asemenea adresă se va comunica tronului. Dar oare ţara, al cărui cuvînt se pronunţă necontenit, merge-va înainte, şi împregiurările din afară şi împregiurările din întru se vor netezi, daca această adresă se va discuta (şi se va discuta serios) şi se va vota ?

Nu crez, domnilor. Fiind aşa, sîntem datori şi d-astă dată să urmăm ce am făcut, să cercăm toate mijloacele de împăcare, pentru ca cu o oră înainte să se facă acea dorită şi reclamată de toţi şi de dumneavostră organizare a României. Ei bine, în proiectul d[umnea]voastră este un ce unde ne putem împăca. D[umnea]voastră ziceţi : Miniştrii să înfăţişeze proiecte, şi noi le vom vota. Iată un ce unde ne putem împăca. Noi să înfăţişăm proiecte, d[umnea]voastră să le discutaţi şi să le votaţi, şi noi să le supunem la puterea esecutivă spre sancţionare. Iacă partea practică, partea de împăcare. Aşadar, vin astăzi a vă propune un ce : adresa d[umnea]voastră la tron nu ne vine nouă. Dar iarăşi noi n-avem dreptul, nici puterea să vă facem pe d[umnea]v[oastră] să aruncaţi acea adresă. Ei bine, domnilor, să o lăsăm de o parte, căci în adresa aceasta ce ziceţi? Vă tînguiţi de trecut, nu de noi.

---

* **Şedinţa din 2 decembrie 1863.**

Pentru noi sînteţi aşa de buni de a ne făgădui concursul D[omniilor] voastre. Ei bine, să ne dăm concursul acesta. Să lucrăm, domnilor, împreună, şi noi şi d[umnea]v[oastră], şi atunci ţara va judeca cine lipseşte acelui angajament care-l luăm şi care-l luaţi şi d[umnea]voastră.

Să ne punem dar pe lucru, domnilor! Orele cele mai multe ce am întrebuinţa întru a discuta adresa, în a lovi şi a ne apăra, să le întrebuinţăm în cercetarea şi votarea proiectelor, şi cînd la finitul sesiunii vom face şi noi acte care vor fi supuse cercetării D[omniilor] voastre, atunci veţi face o adresă tronului şi pentru vremea de faţă, şi pentru ministeriul actuale. Dacă ministeriul actuale va fi la înălţimea misiunii sale, atunci veţi fi datori să lăudaţi faptele noastre, dacă din contra nu vom fi la înălţimea misiunei noastre, dacă nu vom înfăţişa proiecte, ei bine, atunci ne veţi osîndi cu drept, şi noi vom pleca capul. Dar pînă atunci noi vă rugăm ca punîndu-ne mai presus de susceptibilităţile noastre, mai presus de luptele noastre, la înălţimea cea mare a nevoielor ţărei, a pericolelor din întru şi din afară, cari pericole sînt foarte mari şi pe cari vi le-am arătat noi, domnilor; noi, cu mult mai nainte de a le arăta dumneavoastră în proiectul de adresă, vi le-am arătat chiar de la deschiderea Adunării; în faţa, zic, a atîtor nevoie, să ne punem, domnilor, pe lucru şi atunci ţara va vedea cine greşeşte şi cine merită să fie osîndit. Iacă propunerea. Veţi zice: curtoazie. Ei bine, noi, cari sîntem apărătorii tronului, zicem că cea mai bună curtoazie este amînarea adresei şi votarea proiectelor. De astăzi, chiar din momentul acesta, puneţi-vă la lucru, şi Dumnezeu să pedepsească sau pe unii sau pe alţii, pe acei cari vor lipsi acestei solemne făgăduinţe. Noi v-am promis a vă da proiecte; le vom da. Şi d[umnea]voastră aţi promis, nu nouă fiindcă şi noi sîntem numai nişte oameni, ci ţărei aţi promis organizarea ce ea aşteaptă. Ei bine, ţara vă va judeca şi pe D[omniile] voastre, şi pe noi după fapte. Încă o dată dar zic, domnilor: La lucru!

Supliment nr. 22 la M.O., 1863, p. 160, col. 2 — p. 162, col. 1.

NOTE

[1] Guvernul prezidat de N. Creţulescu (24.VI.1862—12.X.1863).

[2] Guvernul prezidat de M. Kogălniceanu (12.X.1863—26.I.1864). Programul guvernului a fost prezentat de K. în şedinţa Adunării din 5.XI.1863. Vezi supra p. 367.

[3] Vezi textul respectiv în nota 3 de la discursul din 25 noiembrie 1863 „cu privire la răspunsul la Mesajul tronului".

[4] Acest text a fost citit în şedinţa din 29 noiembrie 1863 de către C. A. Rosetti. Îl dăm *in extenso*:

„Măria ta!

Adunarea în sesiunea trecută a arătat Măriei tale suferinţele ţărei. D-atunci în întru regimele nostru constituţionale a primit lovituri şi mai grele, şi astăzi vedem că buna opiniune de care se bucura ţara în afară şi încurajările ce primeau de la puterile garanţi s-au prefăcut în apreţieri cari pun în cestiune autonomia noastră.

În prezinţa unui pericol atît de imininte, Măria ta, ne mărginim a răspunde la Mesagiul tronului că sîntem nerăbdători a da guvernului Măriei tale sprijinul cel mai energic pentru toate reformele şi creaţiunile menite a organiza şi a întări România cu o oră mai nainte, mai cu seamă pentru elaborarea unei Constituţiuni, ce ar fi astăzi un scut puternic pentru ţară.

Fie miniştrii Măriei tale la înălţimea misiunii lor, şi nu te îndoi, M[ăria] ta, că vor găsi naţiunea şi reprezentanţii săi gata pentru orice sacrificii spre a înlătura pericolele ş-a ne împlini tacitele angajamente luate de noi în faţa Europei.

Măria ta! Aceste sînt simţimintele, aceste sînt dorinţele reprezintaţiunii naţionale. Dacă din nenorocire ele vor rămînea neîndeplinite răspunderea nu va putea cădea pe dînsa.

Grig. Sturdza, Dimitrie Ghica, Dimitrie Brătianu, Ion Cantacuzino, C. A. Rosetti".

Supliment nr. 21 la M.O., 1863, p. 159, col. 2.

[5] C. A. Rosetti.

Intervenție în care cere ca sediul Curții de Apel să fie la Focșani și nu la Galați *

Fiecăruia din D[omniile] voastre îi este permis de a vorbi, întîi ca deputat al țărei, și apoi ca deputat al orașului sau județului ce au avut onoare de a-l trimite aci. Așa îi este permis și domnului Catargiu să vorbească ca deputat de Galați. Pozițiunea mea însă de ministru mă oprește pe mine de a vorbi ca deputat de Focșani, și de aceea las altor deputați aleși la Focșani să vorbească pentru orașul Focșani. Eu voi vorbi numai ca ministru, și daca nu voi izbuti să apăr interesele Focșanilor și să nu mă mai trimită aici la alte alegeri, tot voi găsi în România vreun *bourg pourri* ca să mă trimită pe mine aci deputat să apăr interesele acelui oraș. Acum voi răspunde că nu sînt în contrazicerea în care a voit domnul Catargiu să mă puie ca ministru în Moldova și ca ministru acum al României[1]. Atunci am cerut desființarea tribunalului comercial din Galați, pentrucă era o anomalie, pentrucă era un ce care înfățișa un contrast cu sistema care era să se introducă în toată România, votată și adoptată de Comisiunea Centrale, și cînd am vorbit ca ministru am vorbit aducîndu-mi aminte de acele proiecte care le-am votat în 1859 ca membru al Comisiunii Centrale. Deunăzi cînd ați votat aplicarea codicelui comerciale și pentru partea de dincolo de Milcov, ați votat și desființarea Curții de Apel de Comerciu din Galați, care era un tribunal cu drepturi foarte întinse și care din lipsa de oameni era rău compus, căci nu primeau a ședea în Galați cu lefuri mici fiind scumpetea prea mare, și astfel, pentru că statul nu putea să le dea lefi mai mari, de aceea tribunalul era totdeauna rău compus, pentrucă trebuie să știți, domnilor, că Galații este un oraș unde un străin care merge pentru cîteva zile cheltuiește mai mult decît la Paris, și prin urmare lefile ce se dau în Galați sînt mai mari decît în alte districte ; așa vedeți prefectul, polițaiul, cari sînt mult mai mult plătiți, încît astfel și membrii de la Curtea de Apel din Galați trebuie să fie bine plătiți, mai bine poate decît în București, și aceasta este o sarcină pentru stat ; apoi vine totdeodată și în sarcina împricinaților, și mai cu seamă a celor mici, cari ar preferi mai bine să nu mai meargă deloc acolo, fiindcă își cheltuiesc chiar capitalul care este în litigiu.

Am mai auzit zicîndu-se că Galații ar fi un centru. Eu nu știu că centrul poate fi altundeva decît în centru, nu știu că centrul poate fi la periferie, și pentru ca Galații să poată fi centru ar trebui să avem Dobrogea și malurile de dincolo ale Dunării ; dar precum Dorohoiul, Severinul, Caracalul și alte orașe de pe malul Dunării nu formează un centru pentru județele limitrofe, asemenea și Galații nu poate fi centru decît numai oarecum pentru Ismail și Brăila.

Domnul ministru de justiție[2] a întrebuințat cuvîntul cum că Focșanii e mai romănesc decît Galații ; D[omnia] lui zicînd aceasta a esplicat ce înțelege prin asemenea cuvînt. Dumnealui înțelege că Focșanii, fiind un oraș cu o populațiune eminent românească, ar putea să dea o curte apelativă precum o dorim, o curte unde să se întrunească nu numai funcționarii, ci și populațiile vecine ; eu crez că nimic nu poate consolida Unirea mai mult decît dacă se vor pune în contact populațiunile printr-o neîntreruptă țesătură de relațiuni între dînșii, printr-un continuu *va et vient*, cum se zice. Acolo s-ar aduna avocații din ambele părți, acolo s-ar esprima mai multe nevoie și s-ar căuta mijloacele de a le întîmpina; acolo s-ar putea găsi membrii curții dintre propietarii Tecuciului, Tutovei, Brăilei și alte județe. Iată ce mă face a sprijini necesitatea de a se așeza în Focșani Curtea de Apel. Cînd din contra la Galați vă spun că chiar astăzi e un ce foarte greu de a se găsi fonctionari care să primească a merge acolo, afară numai daca li se va da salarie mari, căci altminteri nu se pot susține și i-ați sili să trăiască în atmosfera Galațului, să se ocupe de comerciu. Voiți dumneavoastră ca judecătorii să fie speculanți de grîu, de coloniale etc.? Daca nu voiți să fie și comercianți, atunci cată să-i plătiți bine pentru a se putea susține într-un oraș așa de scump. Galații au pozițiunea cea mai frumoasă ce poate avea un oraș, poate mai bune și decît București, pentru că are Dunărea, vapoarele care se duc în sus și-n jos, pe urmă drumul de fer care are să vie pe acolo și alte condițiuni favorabile, cu un cuvînt Galații sînt Alexandria Dunării. Prin urmare, domnilor, nu mai puneți această Curte tot la Galați. Dacă voiți însă, dați o secțiune comerciale, iar la Focșani e nevoie a se consolida Unirea prin deasa frecventare și viețuire împreună a unei și altei populațiuni, e o necesitate de a fi curtea în Focșani, pentru că găsim mai cu ușurință funcționari, și împricinații merg cu mai multe înlesniri acolo.

---

* Ședința din 11 decembrie 1863.

Focșanii prin Convențiune aveau un viitor foarte mare, era rezidența Comisiunii Centrale, a Curții de Casațiune, avea două administrațiuni, două tribunale, toate autoritățile publice îndoite.

Oamenii de acolo bazîndu-se pe aceste făgăduințe au făcut sacrificie mari, au fost oameni care au vîndut moșiele lor, cari au espus capitalurile lor și le-au prefăcut în stabilimente pentru autoritățile publice și astăzi Focșanii regretează sistema separatistă, căci în vremea aceea aveau, cum am zis, doi prefecți, două vămi, două tribunaluri, erau atîtea autorități duble care făceau din Focșani un centru de interese vitale, pe cînd azi e nemulțumit, se crede mort, și d[umnea]v[oastră] sînteți chemați aci ca să vindecați toate ranele și să faceți ca toată țara, nu numai un oraș, dar nici un om să nu blesteme Unirea. (*Numeroase aplauze.*)

Supliment nr. 24 la M.O., 1863, p. 187, col. 1 — p. 188, col. 2.

NOTE

[1] Lascăr Catargiu în intervenția sa spusese: „Domnul Kogălniceanu la 1860, fiind ministru președinte, la votarea budgetului a făcut o propunere și zicea: orașul Galați are acum un tribunal comercial. Socotesc de trebuință acolo înființarea unei curți de apel pentru întocmirea proceselor de comerciu, căci este o anomalie ca un oraș comercial ca Galații să aibă numai un simplu tribunal de comerciu și a nu avea o curte de apel, cum au și alte orașe de aceeași însemnătate în alte staturi [...]". *Supliment nr. 24 la M.O.*, 1863, p. 186, col. 2.

[2] Ministru de justiție era Al. Papiu Ilarian.

Intervenție în care cere luarea în discuție de urgență a proiectului de lege referitor la secularizarea averilor mînăstirești *

Domnilor, nu noi vom veni să zicem Adunării: Cercetați, studiați, amînați. Dacă d[umnea]voastră binevoiți a intra în fondul inimei d[umnea]voastră și vă veți coborî pînă la cele din urmă clase ale societății veți găsi că cestiunea e studiată. Așa ați zis-o la 22 decembrie anul trecut[1]. Și noi ce facem astăzi? Venim să vă prezentăm sancționarea domnitorului. Acum aud discusiuni pentru cestiuni personale. Într-o asemenea cestiune mare socotiţi d[umnea]voastră că asemine discusiuni au să dea acestei cestiuni greutatea ce i se cuvine? Socotiţi d[umnea]voastră cum că în urma unei discusiuni de personalităţi, cînd se va da un vot pentru sau contra, votul acela ar avea greutate? Nu. Nu ne aşteptăm, domnilor, la una ca aceasta. Ce voiţi să vedeţi? Acte? Să vă spui eu. Voiţi să vedeţi că unii miniştri au mers pe calea protocoalelor? Voiţi să vedeţi pe alţii că au chemat pre consuli? Acestea voiţi să vedeţi? Dar cine vă opreşte de a le vedea mîne sau poimîne? Nu voiţi ca cestiunea să devină glasul ţărei? Ce a zis lord Clarendon? Că e totdeauna bine de a se ţine seamă de dorinţele unei naţiuni. Ce zice proverbul nostru? Glasul norodului, glasul lui Dumnezeu. (*Aplauze.*)

---

* Ședința din 13 decembrie 1863.

Această cestiune e cestiunea ţărei, cestiunea care o reclamă străbunii noştri din morminte. Socotiţi că Europa văzîndu-ne strîns uniţi va zice nu ? Aceasta nu se va întîmpla.

Noi sîntem nişte oameni mici. Împrejurările au făcut de a ne afla astăzi pe această bancă. De aici, de unde sîntem, purtăm asupra noastră o grea sarcină, luăm o grea răspundere, luăm poate blestemele naţiunii. Cu toate aceste venim şi vă zicem : Trataţi cestiunea în ţară şi pentru ţară[2].

Supliment nr. 27 la M.O., 1863, p. 214, col. 1—2.

NOTE

[1] În ședința adunării din 22 decembrie 1862 s-a dat un vot pentru înscrierea în bugetul statului a venitului provenit din exploatarea moșiilor mînăstirilor închinate.

[2] În continuare protocolul ședinței menționează :

„Se pune la vot prin sculare și ședere propunerea de a se discuta proiectul de urgență și se primește în mai unanimitate. Mai mulți deputați cer a se zice : În unanimitate.

Domnul președinte [Ion Ghica] : Nu pot să declar unanimitate căci văd doi deputați care sînt contra. Aci votul e liber, nu au să dea seamă decît înaintea lui Dumnezeu și a conștiinței. Onorabila Cameră primește mai în unanimitate și eu îmi fac datoria a vă spune că în cestiune de regulamentul Camerei nu încape afecțiune, nu încape bună plăcere.

În păzirea regulamentului Camerei nu e nici popularitate, nici admiteri de escepțiuni, fie și în cazuri de cestiuni mari, după cum s-a zis : Toate cestiunile sînt mari și naționali în Camera aceasta. Mi s-a făcut imputare de unul dintre domnii deputați, și de domnul președinte al consiliului un fel de aluziune, că în această cestiune ar putea fi tolerată tribuna publică [s]ă aplaude. Domnilor, nu pot tolera niciodată ceea ce regulamentul oprește. Dacă altfel sînt simțimentele Camerei în felul aplicării regulamentului, atunci pe mine să mă ierte a mă da jos după acest fotoliu. *(Semne de aprobare.)*

Domnul președinte al consiliului : N-am făcut nici o imputare biroului și națiunea va judeca pentru imputarea care domnul președinte al Adunării îmi face astăzi cînd viu să mă înfățișez Adunării cu un asemenea act”. *Ibidem*, p. 214, col. 2 — p. 215, col. 1.

Vezi și intervenția următoare.

Intervenţie în care arată că votînd proiectul de lege referitor la secularizarea averilor mînăstireşti se pune în aplicare votul dat de Adunare la 22 decembrie 1862 pentru „înscrierea în bugetul statului a venitului moşiilor monastirilor zise închinate” *

Mai ales din partea onor[abilului] domn Ştirbei[1], care totdauna a avut o deosebită amabilitate pentru mine, nu mă aşteptam să văz că mi se impută un fapt care nu există şi pe care cu procesele-verbale ale Adunării pot dovedi că nu este. Ce am zis eu, domnilor? Eu am zis că în ziua de 22 decembrie anul trecut, cînd s-a votat de Adunare înscrierea în budget a veniturilor acestor monastiri, nu eram aci. Binevoiţi şi căutaţi în procesele-verbale şi veţi vedea că eu în ziua de 20 decembrie am căpătat congediu şi la 22 nu eram aci. N-am vorbit deloc de cele petrecute în secţiune; în secţiuni poate să vorbească cineva după cum socoteşte. D[umnea]voastră vedeţi bine că eu nu am răspuns nici la cele ce domnului Catargiu i-a plăcut adineaori să vorbească, de blestemul ţării, de încriminări şi altele la care n-am dat nici un răspuns[2]. Eu atîta am zis, şi repet, că am găsit un vot la care eu nu am luat parte şi care vot e comunicat guvernului de preşedintele Adunării, de onor[abilul] domn Catargiu. Necontenit s-a făcut imputări ministeriului trecut că nu întăreşte acel vot. Ei bine, noi astăzi vă încredinţăm că se întăreşte acel vot. Mesagiul domnesc zice: în conformitate cu votul de la 22 decembriu. Acum d[umnea]voastră veniţi şi ziceţi că noi voim cearta. Dar, domnilor, ce v-am spus noi? V-am spus că acest act l-au votat părinţii d[umnea]voastră, l-aţi votat d[umnea]voastră, l-a votat naţiunea întreagă, ca să se secularizeze aceste averi, şi conform scopului acelor închinători cari din acele averi au lăsat ca să se dea un agiutor spre întreţinerea în Oriinte a bisericei ortodoxe din care facem parte. Conform acelei voinţe, noi venim acum şi vă înfăţişăm un proiect de lege în cestiunea aceasta şi domnul Ştirbei vine şi ne vorbeşte de cele petrecute în secţiuni. Ne face istoricul cestiunii, ne aminteşte de note, de protocoale etc. Ei bine, domnilor, voiţi protocoale? Bucuros, căutaţi-le, cercetaţi-le. Însă vă spunem că, atunci cînd veţi umbla după protocoale, noi vom ieşi pe uşa aceea, fiindcă să nu socotiţi, domnilor, că noi ţinem aşa de mult la locul acesta. În timpul de astăzi postul de copist e mai bun decît al ministrului, şi ţinem aceste locuri pînă ce se vor găsi alţii care să le ocupe[3].

---

* Ședința din 13 decembrie 1863.

Supliment nr. 29 la M.O., 1863, p. 223, col. 1 — p. 224, col. 1.

NOTE

[1] Principele G. Ştirbei afirmase între altele: „[...]Onor[abilul] domn preşedinte al consiliului a venit adineaori să răspundă onor[abilului] domn Catargiu şi, ca să puie în contrazicere pe domnul Catargiu cu urmarea d[umnea]lui din anul trecut, a venit să spuie că domnul Catargiu a fost chiar preşedinte al acelei comisiuni care pusese atunci în budget venitul acestor monastiri. Însă, domnilor, onor[abilul] domn Kogălniceanu ne-a spus că D[omnia] lui nu era atunci în Cameră. Şi încă voi aduce aminte onor[abilului] domn preşedinte de azi al consiliului că D[omnia] lui a lucrat an * cu noi împreună, şi cînd a fost vorba a pune în budget venitul monastirilor D[omnia] lui a fost contra. Aici, domnilor, dacă fiecare ia responsabilitatea actelor sale, să le punem pe faţă. Eu nu învinovăţesc pe domnul Kogălniceanu de acea faptă a D[omniei] lui. Cunosc patriotismul D[omniei] lui, D[omnia] lui credea atunci că un pas înainte ar compromite cestiunea [...]". *Ibidem*, p. 222, col. 1—2.

[2] În final Lascăr Catargiu a arătat: „[...] Precum am fost pentru cestiunea aceasta, sînt şi acum, însă nu de a se vota de urgenţă fără a ni se lăsa vreme de a se cerceta de către o comisiune, mai ales cînd este, după cum am mai spus, a se da atîtea milioane de lei". *Ibidem*, p. 223, col. 1.

[3] Vezi şi intervenţia precedentă.

* Acum un an.

Discurs cu privire la proiectul de lege privind libertatea individuală și inviolabilitatea domiciliului *

Domnilor, onor[atul] domn G. Costaforu a adresat Atotțiitorului cerului și pămîntului rugămintea ca să nu ne supărăm[1]. D[omnia] lui e foarte bun la Dumnezeu, căci rugămintea D[omniei] sale s-a realizat: noi nu ne supărăm, și cu atît mai puțin nu ne supărăm căci Domnia sa a ridicat o piatră de pave ca să ucidă o muscă. Domnia lui a spus un adevăr foarte mare, a spus că în sînul comisiunii onor[atul] domn D. Brătianu a fost mai catolic decît papa, a fost mai guvernamentale decît alții cari se zic guvernamentali. Niciodată nu m-am îndoit de acest adevăr și niciodată nu m-am temut nici de domnul Brătianu, nici de toți amicii săi politici. Asemenea niciodată nu m-am temut de acel partid care se zice conservator, ci m-am temut de amicii mei, potrivit proverbului care zice : Păzește-mă, Doamne, de amicii mei, căci de dușmani mă voi păzi eu însumi ! (*Rîsete.*)

Și m-am temut și mă voi teme de aceia cari pretind că au fost, sînt și vor fi guvernamentali, de aceia cari zic că susțin guvernul și că niciodată în viața lor nu au făcut opozițiune. Iată, domnilor, persoanele de care ministeriul actual se teme. Onor[atul] domn Costaforu, în ardoarea sa de a sprijini ministeriul actual, l-ați văzut ce sprijin ne-a acordat. Atîta am de zis, domnilor, în cît se atinge de domnul Costaforu, pe care îl asigur că rugămintele D[omniei] sale a găsit prinos înaintea cerului, căci noi nu ne-am supărat.

Să venim acuma la cestiune. Cînd eram la Comisiunea Centrală, am elaborat un proiect de lege prin care voiam ca deodată, fără a ne uita la metehnele ce puteau fi în legislațiunea unei țări și a celeilalte, să facem unificarea legilor care erau mai mult la una și de lipsă la cealaltă țară. Astfel, s-a făcut un proiect prin care se zicea că unele legi din Moldova, precum aceea de presă, de epitropie și încă o a treia să se introducă și în Țara Românească, și viceversa : legea penală cu procedura ei și legea comercială de aici să se introducă și în Moldova. Acest proiect de lege s-a înfățișat onor[atei] Adunări îndată după unirea țărelor, și Adunarea a numit o comisiune. În comisiunea aceea era domnul Șt. Catargiu, N. Docan, M. Costache Iepureanu, și onor[ata] comisiune a primit însărcinarea ca pînă în Paște — căci știți, domnilor, că Paștele, mai ales în Țara Românească, sînt zile însemnate —, ca pînă în Paște, zic, să prezente acea reviziune a Codicelui penale din Țara Românească, ca să se aplice și în Moldova, astfel cum se va fi modificat de comisiune; căci vă aduceți aminte că deputații moldoveni ziceau să nu se aplice în Moldova acea lege fără modificări, fiindcă se zicea că este o lege draconiană. Și atunci, fiindcă mi-era și mie permis să fac spirit ca fiecare din d[umnea]voastră, și precum a făcut domnul Boerescu în ședința trecută, am făcut și eu spirit și aceleași aplauze care le-a avut domnul Boerescu le-am avut și eu cînd am zis : Știți, domnilor, că fiecare părinte își iubește pruncii săi oricît de urîți ar fi și prin urmare domnul Brăiloiu, care este tatăl Condicei penale, are dreptate să o iubească ca pe o fiică a sa, oricît de slută ar fi. Și de atunci a rămas vorba că Condica penală era fiica slută și urîtă a domnului Brăiloiu. (*Rîsete.*)

---

* Ședința din 14 decembrie 1863.

Astăzi după doi ani de zile, aceeaşi Condică penală iarăşi se arată, dar de astă dată ca paladiul *nec plus ultra* al libertăţilor noastre cetăţeneşti. Astăzi ni se zice că nu mai avem trebuinţă de nimic alt spre a garanta libertatea individuală şi inviolabilitatea domiciliului, că totul se găseşte acolo, în acea condică, cu singura deosebire că acel tot se găseşte numai de către oamenii de legi, iar ceilalţi cetăţeni nu găsesc nimic, nu găsesc cum că acea condică ar fi aşa de perfectă, şi dovadă că n-o găsesc toţi astfel este că s-a crezut de trebuinţă a se amenda de către Adunare.

Dar cîtă vreme, domnilor, este de cînd s-a luat acea hotărîre şi în cîtă vreme să se facă acea lucrare? De atunci sînt doi ani şi lucrarea avea să se termine în şase săptămîne, adică pînă în Paştele acelui an. A trecut acel Paşte, a trecut şi alt Paşte şi va trece şi al treilea Paşte fără ca Condica penală să fie revăzută şi aplicată în toată ţara. Dar să zicem că vor veni Paştele acelea fericite şi binecuvîntate la anul 1864 şi că atunci Condica penală din Ţara Românească se va modifica şi se va face pentru amîndouă ţările. Ei bine, domnilor, o condică penală şi civilă se aplică oare îndată ce se promulgă? Eu socot că nu, şi voi ruga pe domnul Costaforu să binevoiască a lua în privire că condica d[umnea]lui din Ţara Românească s-a promulgat în 1851, şi aplicarea ei nu a început decît în 1853. Aşadar, chiar dacă în anul acesta se va termina lucrarea, totuşi condica nu se va putea aplica în Moldova decît peste un an şi jumătate; Moldova dar va fi sub legislaţiunea actuală încă un an şi jumătate. Voi ruga pe domnii deputaţi moldoveni, între cari pui şi pe domnii Costaforu şi Boerescu, căci Domnia lor nu trebuie să uite că nu sînt aici deputaţi munteni, ci moldoveni, ca unii ce în colegie din Moldova sînt aleşi, îi voi ruga dar să-mi arate că în ţara de dincolo de Milcov nu poate fi cineva arestat, măcar cum se zice aici, din porunca preşedintelui. Nu, domnilor, acolo fiecare arestează, şi arestează cel de pe urmă individ. Eu am zis că iau toată responsabilitatea actului de a aresta pe domnul Boerescu cînd va trece Milcovul, chiar în judeţul pe care îl reprezentă D[omnia] lui, şi îl defiez să poată dinaintea tribunalului, cu tot talentul său necontestat, a dovedi că este în contra legii arestat. Iată legislaţiunea Moldovei, care-mi dă dreptul să-l arestez, precum şi pe fiecare altul:

”Vorniceilor şi fruntaşilor satelor, precum şi vătaşilor boiereşti şi orîndarilor de moşii li se porunceşte ca să privigheze, şi arătîndu-se vreun drumeţ necunoscut să-l cerceteze de are răvaş de drum, şi de unde vine, şi unde merge, şi dacă va fi avînd răvaş de drum şi nu va putea dovedi pentru sieşi că este om bun, atuncea, sub paza a doi sau trei săteni, să-l ducă la cea mai de aproape căpitănie sau isprăvnicie ca să se cerceteze, şi de se va afla nevinovat îndată să aibă slobozenie, luînd şi răvaş de drum, fără a i se lua ceva pentru aceasta; iar daca se va arăta cu prepus, atuncea să se puie sub pază, şi să cerceteze ca să dea cel adevărat tacrir* al său”.

Va să zică, domnilor, poate să fie arestat şi numai după ce va merge la căpitănie sau isprăvnicie, dupe ce va putea dovedi singur pentru sineşi că este om bun şi nevinovat (cum am să pot dovedi eu singur pentru mine că sînt om bun?), numai atunci se pune în libertate Această lege e din 1822, de atunci altă legiuire nu mai avem. Tot această legiuire care dă dreptul ce am văzut orîndarilor boiereşti şi vătăşeilor, tot această legiuire, cînd un foncţionar mănîncă bani publici, îi dilapidează, nu-l pedepseşte cu 150 de toiege, precum îl pedepseşte legea de aici, ci-l pedepseşte cu globire de 500 lei la cutia milelor. Fură adică cinci milioane şi-l pune să plătească ştraf de 500 lei! Iată legea ce esistă în Moldova, iată toate garanţiele libertăţii individuale.

---

* Declaraţie (tc.).

Acum, domnilor, viu la motivele care ne-au îndemnat pe noi să vă înfăţişăm un proiect de lege special în această cestiune.

Domnilor, fiecare ministru are linia sa de purtare şi programa sa. Onor[atul] domn Costaforu, cînd a fost la putere, a avut programa sa; să ne permită şi nouă să avem pe a noastră, care este aceeace o cunoaşteţi şi la aşternerea căria, ca unii ce sîntem cei mai mulţi din ţara de peste Milcov, am avut în vedere şi ceea ce s-a urmat în Adunarea mumă, în Divanul Ad-hoc al Moldovei, chemat în 1857 a rosti dorinţele ţărei. Adunarea aceea, sub punctul de vedere al autonomiei şi al libertăţii sale, poate au comis o greşeală, ce nu s-au mărginit în cele patru punturi, ci prin formă de dorinţe a aşternut, pot zice, toată organizaţiunea ţărei, arătînd abuzurile trecute şi arătînd totdeodată care sînt mijloacele de vindecare. A fost numită o comisiune de 12 persoane care să aşterne seria celor patru punte, între care persoane era domnii Panu, Mavrogheni, Iepureanu, eu şi alţii, şi acea Adunare mumă a emis şi această dorinţă, care arată starea în care se afla Moldova atunci şi pînă în cît libertatea individuale şi inviolabilitatea domiciliului se respectau, şi au zis:

„Luînd aminte că, pe lîngă libertatea conştiinţei şi a opini[e]i, libertatea individuale şi respectul domiciliului sînt cele mai sînte drituri cetăţeneşti.

Luînd aminte că respectul domiciliului încă de la anul 1741 este consfiinţit în ţară prin reforma domnului Constantin Mavrocordat.

Că de la un timp încoace, slăbindu-se toate legămintele legilor, a predomnit arbitrariului.

Că numai o simplă ordonanţă sau un ordin verbal era de ajuns spre a lipsi pe oricine fără deosebire de libertatea sa individuale şi de a-i călca domiciliul său.

Luînd aminte că sub scutul legii fiecare individ în societate trebuie să fie asigurat despre pacinica şi liniştita sa petrecere.

Că orice încălcări asupra dritului altuia, sau înfrîngeri a legilor bunei orînduieli, sînt prevăzute prin legi.

Că ori pentru ce cazuri sînt menite tribunale şi judecătorii obşteşti spre cercetarea vinei şi hotărîrea pedepsei fiecărui fără osebire.

Luînd aminte că oricine ar fi sau lipsit de libertatea sa individuale, sau i s-ar încălca domiciliul său, afară de cazurile prevăzute prin legi, şi n-ar fi supus judecăţii tribunalelor anume hotărîte, ar fi lăsat în voia arbitrariului.

Adunarea Ad-hoc a Moldovei doreşte şi primeşte ca principii fundamentali la reorganizarea statului român:

Respectul domiciliului şi al libertăţii individuale" [2].

Mai toate proiectele, domnilor, ce am avut onoare a vă înfăţişa, şi chiar considerantele lor, sînt scoase din această chartă a Ţărei Moldovei, pe care a avut-o în vedere Congresul de la Paris cînd ne-a făcut Convenţiunea. Daca d[umnea]voastră veţi binevoi a lua în consideraţiune articolele din proiectele de lege şi rezultatele dorinţelor Adunării Moldovei, toate consacrate prin raportul adresat la Congres, veţi vedea că Convenţiunea nu e decît reproducerea în scurt a dorinţelor de organizare manifestate de Adunarea Ad-hoc. Şi o mai repet, domnilor, că proiectele de lege ce v-am înfăţişat noi sînt testuale luate din dorinţele acelei Adunări.

Ne-am fost zis dar ce trebuie să facem? Să stăruim ca libertatea individuală şi respectul domiciliului să fie lăsate sub domenul legii actuale pînă cînd vor veni condice complecte, cari Dumnezeu ştie cînd vor veni? Sau să facem nişte legi speciale în privinţa aceasta? Ne-am fost zis că trebuiesc legi speciale, pentru că am văzut pretutindeni că astfel s-a făcut. Dar, zice domnul Costaforu, asemenea legi izolate s-au făcut în Francia atunci pe cînd nu avea o sistemă completă de legislaţiune, pe cînd nu avea un codice penale. Eu însă îi voi dovedi D[omniei] sale că asemenea legi nu s-au făcut numai în timpii aceia şi nu s-a făcut numai în Francia, ci s-au făcut chiar în timpii de astăzi, şi nu numai în o ţară, ci în toată Europa. Pretutindeni, domnilor, în anul libertăţii şi al mîntuirii naţionalităţilor, 1848, pretutindeni unde au fost un progres, principiele cele dîntîi care s-au garantat au fost aceste două : libertatea individuale şi respectul domiciliului.

Şi mai cu seamă Germania, patria pandectelor, corpurilor de *jus*, a nenumăratelor comentarii, unde nu este ţară cît de mică care să nu aibă condicele sale, au venit şi au făcut legi speciale pentru garantarea acelor principii. Austria are condica sa civile, penală, şi cu toate acestea în *Reichsrath* şi-au făcut legi speciale pentru libertăţile cetăţeneşti. Tot aşa au făcut toate ţărele germane cînd s-a adunat în dieta de la Francfort şi au făcut renumita lege din 1848, cu toate că fiecare ţară avea legile sale speciale. Din legile parţiale a sutelor de fracţiuni în care e împărţit poporul german, s-a făcut o lege comună pentru libertăţile cetăţeneşti.

Eu socotesc că în privinţa acestei cestiuni sînt două feluri de teorii, care se sprijină de două feluri de oameni : unii zic că omul, îndată ce ajunge în vîrstnicie, poate el singur a se cîrmui pe sine, a-şi cunoaşte datoriele sale şi a şti a şi le împlini, a-şi cunoaşte drepturile sale şi a şti a şi le apăra. Sînt însă alţii cari au altă şcoală şi cari vor ca cetăţenii, dupe ce au fost prunci subt epitropia dadacelor, după ce au ajuns adolescenţi şi au fost subt epitropia părinţilor şi pedagogilor, apoi şi cînd au devenit bărbaţi să se puie subt epitropia oamenilor de legi, să nu poată şti, fără a merge la advocat, pînă unde se întinde şi unde se mărginesc drepturile lor, să nu-şi poată singuri apăra libertatea lor, să nu poată, ca să zic mai bine, niciodată a zice ca cetăţeanul englez : Dumnezeu şi dreptul meu. Noi însă nu sîntem de această şcoală, noi n-am voit ca oamenii de la naştere pînă la mormînt să nu poată fi liberi şi să aibă trebuinţă de epitropi. Am voit să facem două legi cari să intre în vinele poporului, care să meargă pînă la ţăran, să cunoască şi ţăranul care este dreptul său, şi cînd îl va aresta zapciul ţăranul să-i poată zice : Aidi cu mine la tribunal, că m-ai arestat pe nedirept. Astăzi nu este dat fiecăruia a cunoaşte legile noastre, nu este dat fiecăruia a cunoaşte pe de rost condice întregi. Şi eu, domnilor, am fost advocat, şi poate să mai fiu, cu deosebire însă că domnii Boerescu şi Costaforu au venit dupe 1848, mult mai în urmă decît mine, şi au găsit aci un regim nou, o stare nouă de lucruri, întemeiată prin luptele şi strădaniele celor veniţi înainte de Domnia lor. Domnii Costaforu şi Boerescu nu ştiu că înainte de 1848 era destul ca un advocat să vie a sprijini drepturile unei comune ca a doua zi să fie luat de jandarmi şi arestat chiar prin pivniţe, cum am fost chiar eu la monastirea Rîşca. Domnia lor cunosc numai libertatea, dar libertatea aceasta de care să bucură azi d-a gata s-a adus prin multe munci, şi ea se găseşte mai mult în fapt decît în legi.

Noi, domnilor, v-am zis : iată două legi speciali, precum mai sînt multe altele și cum vom mai avea încă ; așa e de exemplu legea căsătoriei mixte, mai ales pentru Moldova, unde a treia parte din populațiune este catolică, protestantă etc. Astăzi căsătoriele mixte sînt poprite de lege, prin uz însă se fac. Așa, cînd un român ortodox să căsătorește cu o eterodoxă și murind eterodoxa lasă copii, și cînd se găsesc și colaterali cari sînt interesați la moștenire, aceștia vin atuncea cu legea în mînă și cer să nu se recunoască testamentul, pentru că căsătoria a fost mixtă, cum s-a întîmplat fiilor răposatului întru fericire domnul Grigore Ghica, numai pentru că consoartea sa era catolică.

Cînd vom veni mîine cu o lege în care vom zice : „căsătoriele mixte sînt permise", ne veți acuza oare că sîntem neliberali? Ne veți acuza că nu prezentăm o organizațiune completă a sistemului nostru sociale, un codice civile întreg? Dar oare legea sistemului constrîngerii corporale, acea lege pe care o apără și cere cu atîta ardoare domnii Boerescu și Costaforu, este ea un ce complect sau o parte a unui tot? Nu va fi făcînd și ea parte din vreun codice oarecare? Ei bine, domnilor, prin legile ce v-am prezentat, venit-am noi să vă cerem credite de bani, putere mai mare, restrîngerea libertăților cetățenești? Nu. Noi v-am zis : iată o lege care să garanteze libertatea individuale și inviolabilitatea domiciliului. Daca nu e bună, daca nu e liberale, vă rog, binevoiți a o îndrepta, binevoiți a o face oricît de liberale, și noi luăm îndatorirea a o supune la aprobarea domnitorului și domnitorul o va aproba, sîntem siguri, căci altfel n-ar fi trimis-o cu mesagiu în deliberarea Domnielor voastre.

De două zile de cînd se urmează această discursiune, în loc să fim combătuți pe tărîmul cel mare al libertății, ni se fac șicane de paragraf, încît discusiunea a degenerat în persiflagiu și atacuri personali, încît domnul ministru [al] justiției a fost amenințat pînă a i se zice că va fi pus la locul său. Dar pe cît timp va fi ministru locul său va fi acela unde stă acum.

Acum să əvedm ce ne face să dorim a se primi această lege? Ceea ce ne îndeamnă la aceasta e că acest ministeriu are mulți sprijinitori, și pentru că știm că acești sprijinitori au să facă ca ministerul nostru se fie scurt și mîine vom fi deputați, și poimîne simpli cetățeani, și fiindcă am gustat din fructele libertății, ni s-ar părea greu să ne fie ridicată. Iată care e temerea noastră, căci de nimic nu ne temem mai mult decît de legi echivoce ; legea ce nu e precisă lovește și apără pe cine voiește acela care o aplică.

Domnul Costaforu ne cere legea pentru responsabilitatea ministeriale [3]. D[omnia] lui a fost ministru nouă lune și n-a înfățișat-o. Noi, abia sîntem miniștri de două lune, și vedem că ni se face o crimă că n-am prezentat acea lege. Noi, domnilor, vă vom înfățișa-o, tocmai pentru că sub ministeriul nostru voim ca două și cu două să facă patru, iară nu cinci.

Mi-a fost dat în viața mea să aud pe Victor Hugo, pe Lamartine făcînd cele mai frumoase cuvinte ale lor în favoarea libertăților cetățenești. Mi-a fost dat asemeni să auz aci frumoasele cuvinte ale domnilor Costaforu și Boerescu în contra acestor libertăți ; căci amînarea acestor legi pînă la complectarea condicii noastre criminale e totuna cu respingerea lor, și vă pot încredința că condica noastră așa cum este e o apă turbure unde fiecare pescuiește cum vrea.

Noi, domnilor, retragem aceste două proiecte. Guvernul le retrage și lasă onorabililor domni Costaforu și Boerescu [4] ca D[omnia] lor să facă alte legi mai perfecte și guvernul nu va pune în aceasta amor propriu și nu va zice : de ce tu și nu eu ; ci vom primi binele ori de unde va veni și orice legi va fi mai bune decît acestea, noi le vom sancționa.

Suplimentele nr. 31 și 32 la M.O., 1863, p. 241, col. 2 — p. 247, col. 1.

NOTE

[1] În intervenția sa G. Costaforu încheiase : „[...] Și terminînd, vă mai rog, domnilor miniștri, să nu vă supărați de cîte v-am spus. Eu nu voi să iau în ajutorul meu medicina sau patologia, ci voi să invoc religiunea, după cum a zis domnul C. Rosetti, cu care mă unesc și eu o dată, și zic : Dumnezeu să vă ajute și să vă inspire să nu luați lucrurile acestea ca o cestiune de discordie între noi și d[umnea]voastră ! Să meargă dar acest proiect la comisiunea judecătorească. Acolo ne vom uni cu toții și vă făgăduiesc că oricînd va fi ceva de admis din cele ce veți propune vom admite noi, iar cînd nu, singuri d[umnea]voastră aveți să cunoașteți că buna-voință nu ne lipsește, și să nu puneți la îndoială dorința noastră de a fi în acord cu d[umnea]voastră". *Ibidem*, p. 241, col. 2.

[2] Cf. în prima parte a acestui volum regestele nr. 99 și 100, de la p. 446.

[3] Cuvîntarea lui G. Costaforu în *Supliment nr. 30 la M.O.*, 1863, p. 234, col. 2 — *Supliment nr. 31 la M.O.*, 1863, p. 241, col. 2.

[4] Raportul lui Vasile Boerescu la aceste două proiecte de legi, în *Supliment nr. 25 la M.O.*, 1863, p. 194, col. 2 — p. 196, col. 1.

Intervenție în care arată că, avînd în vedere programul de lucru foarte aglomerat al miniștrilor, proiectele de legi nu pot fi prezentate mai repede *

Dacă ziua ar fi de 48 de ore am putea să înfățișăm toate proiectele de lege cîte s-ar cere. Dar binevoiți a lua seama că pe săptămînă sînt trei și patru zile pentru ședințe publice, mai avem două zile pentru ședințele Consiliului de Miniștri, mai trebuie cel puțin o dată pe săptămînă să ne ducem și pe la birou și prin urmare tot ce am putut am făcut și vedeți că din proiectele de lege ce am înfățișat onorabila Adunare are de lucru cel puțin două luni de zile.

Acum, pentru proiectul de lege ce ni-l cere domnul Costaforu[1], nu este o cestiune care se poate face în 24 ore. Este o cestiune care privește generațiunea viitoare. În adevăr o comisiune a făcut un asemenea proiect, și socotim că acel proiect este bun, dar trebuie să ni se lase și nouă timpul de a-l studia, căci declarăm de mai nainte că nu putem noi să ne apropriem o lucrare făcută de alții fără ca s-o studiem mai întîi și să știm ce propunem. Prin urmare, noi vom studia acel proiect și-l vom înfățișa.

Cît pentru ceea ce se zice că trebui să se înfățișeze înaintea budgetului, vă declar că d[umnea]voastră nu puteți subordina budgetul la votarea acelui proiect, și apoi chiar dacă s-ar discuta acel proiect înaintea budgetului nu se poate aplica decît cu începerea anului școlar care începe la septembrie viitor. Nu se poate dar prevedea în budgetul pe 1864 decît instrucțiunea după *statu quo*.

Domnul C. A. Rosetti: Tocmai pentru că voim ca acel proiect de lege să se aplice de la septembrie 1864, tocmai de aceea domnul Costaforu l-a cerut, căci cu modul cum propune domnul ministru nu se poate pune în lucrare de la septem-

---

* Ședința din 30 decembrie 1863.

> brie 1864, ci de la septembrie '865, căci cum o să poată fi aplicat la 1864 dacă nu va fi prevăzut formal în budgetul acelui an? Fiindcă eu tot mai am încă simplitatea de a crede că nu se poate aplica acel proiect şi a se face cheltuielile fără un vot al Adunării.
>
> Tot aici sînt dator a releva un cuvînt al domnului preşedinte al consiliului. D[omnia] lui a zis că a dat proiecte pentru care Adunarea are de lucru pe două luni. Da, domnilor, poate să avem materie de a lucra şi trei luni, dar sînt lucrări în lucrări, proiecte între proiecte, proiecte însă de adevărată aşezare a bazelor viitorului ţărei nu s-au dat încă.

Onor[abilul] domn Rosetti are simplitatea de a se deosebi de opiniunea noastră, dar şi noi avem simplicitatea de-a ne deosebi de opiniunea D[omniei] lui.

D[omnia] lui zice că proiectele de adevărată organizare a ţărei nu s-au dat, dar, domnilor, noi am făcut tot ce am putut şi am depus destule proiecte, socotesc, de asemenea natură, precum proiectul de lege asupra consilierilor generale [sic] de judeţe, pe care vă rog să binevoiţi a-l număra între acele unul, două şi trei din proiectele menite a reorganiza ţara; legea pentru comptabilitatea finanţiară, asemenea, legea pentru unirea bisericei, asemenea, legea depusă astăzi pentru chinovii, proiectul pentru Consiliul de Stat şi multe altele, toate acestea sînt proiecte pentru reorganizarea ţărei şi astfel în cît priveşte lucrarea Camerei socotesc că are destulă materie de lucru. Din toate proiectele acestea care sînt înfăţişate nu cunosc nici unul care să fie cercetat de Cameră în şedinţa publică. Sînt cercetate de secţiuni într-adevăr, dar în Cameră nu sînt discutate pentru că discuţiunea proiectului de lege pentru pensiuni a întîrziat dezbaterea celorlalte. Aşadar resping imputarea că nu s-a[u] înfăţişat proiecte de adevărată organizare a ţărei. În trei luni de zile am înfăţişat tot ce activitatea omenească poate să facă. N-avem machină cu vapor spre a face legile; domnului Rosetti îi este foarte uşor d-a le face şi aş dori să văz pe domnul Rosetti pe banca aceasta ca să poată înfăţişa mai multe proiecte decît noi.

Cît pentru darea proiectului de lege pentru instrucţiunea publică, şi eu am simplicitatea D[omniei] lui a crede ca să nu se poată cheltuieli fără autorizaţiunea Adunării. Însă cînd se va vota acel proiect pentru instrucţiunea publică, atunci, văzîndu-se deosebirea ce există între legea cea veche şi între cea nouă şi dacă va trebui un adaos oarecare la cifra din budget, se va cere un credit extraordinar pe acele trei luni de zile.

Fie mai bine încredinţat domnul Rosetti şi aibă mai puţină simplicitate să crează că nu vom aplica o lege fără a cere de la d[umnea]voastră creditul trebuincios pentru aplicarea ei.

Supliment nr. 50 la M.O., 1863, p. 401, col. 1 — p. 402, col. 1.

NOTE

[1] G. Costaforu în intervenţia sa a spus următoarele:

„Voi să trag atenţiunea Adunării în privinţa proiectului de lege pentru instrucţiunea publică.

Vă aduceţi aminte, domnilor, că într-una din şedinţele trecute, în urma raportului meu asupra proiectului de lege pentru instrucţiunea publică arătam că părerea comisiunii într-aceasta e d-a se invita ministerul să ne prezente cît mai curînd un proiect de lege pentru instrucţiunea publică în genere, fiindcă cel prezentat era special, numai pentru Consiliul superior, şi d[umnea]voastră aţi binevoit a încuviinţa acea părere. Acum, dar, cu atît mai mult socotesc că trebuie să vă atrag atenţiunea asupra acestei cestiuni, căci în concluziunile raportului meu mai adăogam că comisiunea crede că ministerul trebuie să vie la Cameră cu proiectul de instrucţiunea publică mai nainte chiar de aducerea budgetului instrucţiunii publice, căci budgetul trebuie să fie făcut în asemănare cu legea instrucţiunii publice ce se va vota. Acum budgetul a venit, este dat la comisiunea budgetară şi aş ruga pe minister să binevoiască a grăbi cu trimiterea acelui proiect de lege, ca să nu apucăm a lucra budgetul şi apoi să fim siliţi a reveni asupra lui din cauza îndreptărilor ce ar necesita acea lege". *Ibidem*, p. 400, col. 2 — p. 401, col. 1.

Intervenţie cu privire la acordarea unor credite pentru reorganizarea armatei şi despăgubirea „locurilor sfinte" *

Cuvintele ce a zis onor[atul] principe D. Ghica, cum că naţiunea întreagă e gata a susţine legiuirea care s-a prezentat D[omniilor] voastre şi aţi votat-o în 13 decembre [1], e un adevăr necontestat de nimeni şi cunoscut astăzi pînă şi de străini; şi daca n-ar fi a se cauta alte dovezi întru aceasta, de ajuns ar fi numai adresele de felicitare ce se trimit la guvern şi la Adunare spre a vedera că naţiunea întreagă e pentru acest vot şi gata a-l susţine. Aşadar nu e cestiunea aici, domnilor; nu e cestiunea acum de a se mai discuta asupra acelui vot şi sînt sigur că nici are să fie discusiune în această privinţă, dar e cestiunea ca acest vot, ca votul naţiunii, să se traducă în fapt îndeplinit, să devie un adevăr în toate părţile sale, precum pentru guvern a devenit un adevăr, şi proiectele de lege ce vi s-au înfăţişat în urmă v-au dovedit, crez, că guvernul priveşte acel vot ca un fapt eminamente îndeplinit. Fiind aşa, domnilor, trebuie ca şi Adunarea din parte-i să dovedească că votul ei este un fapt îndeplinit, să dovedească că naţiunea e pentru acel vot, şi să o dovedească nu prin vorbe, ci prin fapte. Mie ca ministru nu-mi e permis a fi atît de esplicit cît poate să fie un deputat sau un raportator. Onor[atul] domn Vernescu, în partea întîi şi a doua a raportului, v-a arătat cum înţelege ca Adunarea să dovedească că priveşte votul său ca un fapt eminamente naţional, pe care e otărîtă a-l susţine şi realiza pe deplin [2]. Cînd veţi da, domnilor, acele 31 milioane, binevoiţi a cerceta totdeodată şi cît luaţi? Şi veţi vedea că meritul nu este de a acorda această sumă, meritul este de a da acele mijloace care să serve de dovadă că naţiunea înţelege acel vot ca fapt îndeplinit, ca un drept al ţărei.

Pentru acele 18 milioane ce au a servi la cumpărarea materialului armatei, ziceţi d[umnea]voastră că vă trebuie proiecte osebite să le studiaţi?

Ei bine, domnilor, fiecare din d[umnea]voastră cerceteze şi întrebe-se: Oare 18 milioane este o sumă care poate fi de ajuns pentru a face ca noi să avem o armată, nu pentru ca să facă rezbel Europei, dar pentru ca să poată realiza măcar ceea ce Convenţiunea, ceea ce Tractatul de Paris şi Europa cer de la noi: să ne apărăm hotarele şi drepturile noastre?...

Domnul I. Oteteleşianu: Cer cuvîntul!

Ştiam că ai să ceri cuvîntul tot cum l-ai cerut şi la cestiunea secularizării averilor monastireşti.

Ce vă cerem noi, domnilor? 18 milioane, pentru ce? V-am spus-o; v-am zis: daţi-ne atîtea milioane ca să cumpărăm puşte, fiindcă ne sînt de cea mai neapărată trebuinţă, cînd acelea ce avem astăzi sînt cu mult departe de perfecţiunea ce a adus noua ştiinţă. Vă cerem tunuri, 40 tunuri, nu mai mult; tunurile ce avem sînt numai de preumblat pe strade, dar nu pot servi ca tunuri.

---

* Şedinţa din 30 decembrie 1863.

Vă cerem fonduri pentru înfiinţarea unui corp de grăniceri pentru paza fruntarielor noastre şi în interesul chiar al proprietarilor, al proprietarilor mai cu seamă munteni, care reclamă pe toate zilele să li se păzească pămînturile ce li se calcă la graniţă de către pichetaşii străini; chiar unul dintre onorabilii deputaţi care cere studie şi iar studie, pe fiecare zi cere a se păzi bine graniţa despre partea moşiei D[omniei] sale Breaza...

O voce: Prin negocieri...

Prin negocieri?... Acest cuvînt se zicea atunci cînd se susţinea că soartea acestia ţăre este de a fi în veci smerită.

Negocieri să zicem şi astăzi, dar deosebirea să fie că negocierile să se facă cu demnitate şi cu sprijinul ţărei.

Domnilor, ce v-am zis noi pentru acele 18 milioane? V-am zis: Daţi-ne cît ne trebuieşte spre a cumpăra material necesariu pentru oştirea actuală, iar cît pentru celelalte, nu vom pune mîna pe bani pînă cînd nu veţi hotărî, nu veţi vota D[omniile] voastre proiectele ce vi s-au prezintat; daţi-ne cît ne trebuieşte spre a introduce dorobanţii şi grănicerii în partea de dincolo de Milcov; şi daca ne veţi întreba pentru ce stăruim ca să ne daţi tot acum acest credit, vă vom răspunde că asemenea împrumuturi nu se pot face în toate zilele, pentru că, cu toate zisele domnului Oteteleşianu, că cu cît un împrumut este mai mic, cu atît şi cheltuielile sînt mai puţine şi că ori a face o dată un împrumut mare, ori a face [în mai multe] rînduri mai multe împrumuturi mici este totuna, îi voi răspunde că nu este aşa; că aceasta poate să fie pentru împrumuturile între patru ochi, cînd se ia la sută 12—16 şi 28, atunci cheltuielile pot fi totuna, datornicul plăteşte cît cere cămătarul; dar cînd este ca să se facă un împrumut mare, la bance, comercianţii cei mari din Europa, atunci sînt cheltuiele de publicaţiune şi altele, şi cheltuielile de publicitate, ori pentru 8, ori pentru 16, ori pentru 40 milioane sînt tot aceleaşi, linia de inserţiune are tot acelaşi preţ şi prin urmare, daca e să faci un împrumut, fă-l o dată pentru toată suma de care ai trebuinţă, ca să plăteşti o singură dată acele cheltuiele, iar nu de mai multe ori. De aceea noi cerem un singur împrumut, ca să împuţinăm aceste cheltuiele; de aceea voiam să-l facem întreg acum, fiindcă nu ştim dacă mîne ne vor mai fi deschise mînile şi pungile care ni se oferă azi şi cari mîne se pot strînge, dupe împrejurări, dupe politică, şi ceea ce putem găsi azi nu ştim dacă vom putea găsi mîine.

Pentru cea de a treia cestiune, pentru cele 13 milioane, socotesc că nu avem trebuinţa să aşteptăm socotelele, deficitul există şi trebuieşte împlinit; dar pentru aceasta noi nu vă facem dificultăţi, putem să lăsăm ca împrumutul pentru aceste 13 milioane să se facă mai tîrziu; [Domniile] voastre sînteţi cei mai în drept să chibzuiţi mijloacele de a regula budgetul şi veţi decide cum veţi voi. Cît însă pentru cele 18 milioane cerute pentru armare, vă rugăm să le uniţi cu cele dîntîi, căci din amînare în amînare putem merge în infinit; aţi votat secularizarea monastirilor, aţi zis, şi cu D[omniile] voastre ţara întreagă, că sînteţi gata a susţine votul prin orice mijloace, şi dovadă că ţara este pătrunsă de aceleaşi simţiminte sînt adresele ce onorabila

Adunare și guvernul a primit din toate orașele și județele țărei, dovadă că unele dintr-însele au contribuit spre a da tunuri armatei, căci țara a înțeles că de la această cestiune atîrnă toată autonomia noastră. Ceea ce a făcut țara îndeosebi, sînt sigur că va voi să facă și Adunarea, că va da armatei ceea ce îi trebuie spre a apăra această autonomie.

Vă rugăm dar ca cu un minut mai nainte să ne puneți în pozițiune de a plăti banii ce sîntem datori pentru monastirile secularizate și totodată de a îmbunătăți materialul armatei, în proporțiuni modeste, căci negreșit e foarte modest acest credit ce vi se cere pentru armată. Noi trebuie ca să aducem din streinătate și arme și tunuri, pentru că la noi nu avem nici fabrică de arme, nici fonderie de tunuri; vă cerem să ne dați mijloacele de a face și la noi fonderie ca să nu mai alergăm totdeauna la străini; dați-ne aceste mijloace, puneți-ne în pozițiune de a răspunde la o dorință a d[umnea]voastră esprimată în atîtea rînduri, ca armata noastră să fie pusă în pozițiune a putea corespunde în orice moment la datoriele misiunii ei.

Viu acum la cele din urmă cuvinte ale domnului raportatore, prin care D[omnia]lui zice că deodată cu acest proiect guvernul ar fi trebuit să înfățișeze și un alt proiect, în care să se stipuleze condițiunile împrumutului[3].

Domnilor, un asemenea proiect vă este înfățișat în toate condițiunile sale, guvernul precedent a făcut o negoțiațiune cu domnul Lefevre pentru un împrumut de 2 milioane livre sterlinge, proiectul de lege pentru acest împrumut s-a fost prezintat, guvernul actual, ca solidar cu actele guvernului trecut, bineînțeles în ceea ce privește afacerile din afară, nu a putut decît să vă prezinte același proiect pe care era obligat guvernul anterior a-l supune la ratificarea Adunării. Daca Adunarea va respinge acea concesiune, noi atunci vom căuta a intra în tratare cu alți capitaliști, și apoi vă vom prezinta un alt proiect. Vă spunem însă că actualmente nu avem alte mijloace de a face acest împrumut; dar Adunarea să hotărască, să fixeze condițiunile acestui împrumut, adică dacă nu voiaște cu 8 la sută să zică cu 6, cu 3, cu cît va voi, și noi vom cerca; dar pînă cînd să încercăm, acest împrumut fiind negociat, noi nu puteam să vă înfățișăm un alt proiect; de aceea am și pus în budget dobînda conform cu condițiunile împrumutului negociat cu domnul Lefevre. Vă rugăm dar să ne acordați creditul și apoi să cercetați proiectul de împrumut, căci aduceți-vă aminte că voturile d[umnea]voastră nu pot avea putere de nu se vor sprijini prin fapte; d[umnea]voastră înțelegeți că, votul din 13 decembrie ca să fie un ce sacru, trebuie să votați astăzi acest proiect, scoțînd cele 13 miloane, cu toate că va trebui peste puțin să le dați și pe acestea, căci resursele țărei nu ajung spre a acoperi deficitul ce rămîne în budget. Am mers pînă acum cu un deficit din an în an, anul 1862 a plătit deficitele anului 1861, anul 1863 pe acele din 1862 și daca voiți, cum o doriți, ca financele să fie regulate de acum înainte, trebuie ca trecutul să fie lichidat, trebuie ca să votați aceaste 13 milioane; de voiți să o faceți astăzi, mîne sau poimîne, însă tot veți fi obligați a o face.

Lăsînd dar acum la o parte cestiunea celor 13 milioane, vă cerem însă cu toată stăruința a ne da cele 38 milioane, pentru ca să arătăm că românii și-au împlinit toate obligațiunile ce au luat, și cele 18 milioane pentru armată, căci fiecare din d[umnea]voastră știe cît este de necomplect materialul din arsenalul nostru. Cît pentru celelalte sume, pentru grăniceri și dorobanți, nici nu cred că banii vor fi încasuiți pînă cînd d[umnea]voastră veți vota proiectul de lege pentru organizarea armatei, al cărui raport am auzit că este deja gata. Veți zice atunci cum că să fie mai puțin, însă în împregiurările de față lăsați să fie mai bine mai mult două, trei milioane în tezaurul public, decît să vedem în tot momentul la ușa visteriei oameni în batalioane viind și cerînd plata drepturilor lor și statul amînînd răfuirea* unor datorie pe care nici cu un moment nu trebuie a le întîrzia[4].

Supliment nr. 52 la M.O., 1863, p. 409, col. 1 — p. 412, col. 1.

---

* Achitarea.

NOTE

[1] Legea de secularizare a averilor mînăstirești.

[2] În raportul lui G. Vernescu se spuneau următoarele referitor la cele trei împrumuturi :

„Domnilor deputați !

Comitetul delegaților numiți de secțiile D[omniilor] voastre ca să ia în discuție și deliberare proiectul de lege prezintat de guvern pentru împrumutul de 70 814 030 lei vine a vă supune prin organul meu rezultatul lucrărei sale.

Domnilor, delegații D[omniilor] voastre au încuviințat împrumutul pentru suma de 38 milioane în unanimitate, cu fericire și, poci adăoga, fără multă dezbatere. Acest împrumut, domnilor, este o consecință logică și neapărată a legii ce Camera a votat pentru secularizarea averilor monastirești. Prin urmare delegații dumneavoastră l-au încuviințat îndată, ca astfel secularizarea să devie cu totul un fapt îndeplinit și să se demonstreze încă o dată că țara s-a pronunțat ultimul cuvînt într-această cestiune.

Pentru împrumutul de 18 564 688 [sic !] lei, majoritatea delegaților D[omniilor] voastre, domnilor, s-a convins că încuviințînd această sumă își îndeplinește în parte o datorie sfîntă către țară. Suma de 18 574 688 lei s-a încuviințat dar, și într-adevăr, domnilor deputați, ca un popor să facă să i se respecte drepturile și hotărîrile sale trebuie să se puie în stare de a le putea apăra și să încredințeze prin fapte pe toți că nu va suferi nici un amestec în afacerile sale. Este evident, domnilor deputați, că noi, în situația politică în care ne găsim, n-avem mult a ne teme. Dar, domnilor, este de o înaltă prudință pentru un popor mic a se afla totdauna gata și pregătit la orice eventualități.

Îmi veți permite, domnilor deputați, a vă arăta că partea din suma de 18 milioane ce privește la creațiuni precum grăniceri, dorobanți de dincolo de Milcov etc. s-a încuviințat a se lua cu împrumutare de guvern numai sub condiție ca guvernul să nu poată dispune de dînsa decît după ce se vor vota legile ce au de scop crearea și regularea acestor servicii. Motivele pentru care delegații d[umnea]voastră au încuviințat și această sumă înainte de votarea legilor sînt cele următoare :

1. Granițele României de dincolo de Milcov fiind astăzi rău păzite, este neapărat ca, oricum s-ar organiza armata, păstrîndu-se sau nu sistemul grănicerilor, să fie însărcinat cineva cu paza și apărarea lor. Prin urmare această sumă este trebuincioasă armatei și n-ar putea fi înlăturată decît probîndu-se că cu resursele ordinare s-ar putea crea și îndestula serviciile menționate, ceea ce delegații d[umnea]voastră au fost departe a crede. Motivul acesta, domnilor deputați, d[umnea]voastră o simțiți, este deopotrivă aplicabile la toate celelalte servicii ce se creează, dorobanți, vătășei etc.

Al doilea motiv este bazat pe un principiu de economie, căci dacă este adevărat, domnilor, că serviciile sus arătate nu se pot îndestula cu resursele ordinare, deși sînt neapărate armatei noastre, apoi nu este mai puțin adevărat că suma de care este vorba, de nu s-ar cuprinde în împrumutul actuale, ar trebui noi cheltuieli pentru contractarea altui împrumut spre acoperirea ei [...]". *Supliment nr. 51 la M.O.*, 1863, p. 403, col. 1 → p. 404, col. 1.

[3] În încheierea raportului G. Vernescu preciza :

„Terminînd însă, îmi permiteți, domnilor deputați, să-mi îndeplinesc o datorie ce în unanimitate mi s-a impus de delegații d[umnea]voastră, să-mi împlinesc datoria de a vă esprima părerea de rău a delegaților că cu primirea proiectului guvernului pentru împrumut nu pot să dea guvernului o adevărată lege de împrumut, căci guvernul n-a socotit de cuviință a arăta condițiile sub care dorește și poate a face împrumutul și prin urmare nouă, delegaților, ne-a fost peste putință a ne ocupa de ele, a le discuta și mai cu seama a le fixa.

Acum dar nu ne rămîne alt decît a invita pe guvern ca să ne prezinte îndată un nou proiect de lege, care să reguleze și să determine condițiile împrumutului și mijloacele stingerii lui [...]". *Supliment nr. 51 la M.O.*, 1863, p. 404, col. 2 — *Supliment nr. 52 la M.O.*, 1863, p. 405, col. 1.

[4] Vezi mai jos și intervențiile de la p. 400, 401, 402, 406 și 408, cu notele corespunzătoare.

Intervenție în care insistă ca Adunarea să examineze cu multă atenție problema împrumutului de 18 milioane de lei necesar pentru înarmare *

Domnilor, socotesc că în cestiunea celor 13 milioane m-am rostit îndestul, spuindu-vă că, deși crez că este mai avantajos a se face o dată un singur împrumut decît în mai multe rînduri, nu țin însă de a se vota acum și acest credit, fiindcă recunosc Adunării dreptul suveran de a decide singură cum va voi asemenea cestiuni de budget, și mai cu seamă de a le decide dupe ce va fi avut toate lămuririle trebuincioase.

Nu ne dați bani? Vom urma cu ceea ce avem, sau ne vom retrage și, cînd ne vor asedia creditorii statului ca să le dăm bani, noi le vom zice : Aveți dreptul de petiționare, duceți-vă la Cameră.

Pentru cele 18 milioane însă, guvernul și-a făcut datoria, guvernul a făcut fapte, și aceasta o dovedește proiectele pe care le-a prezintat. Camera dar, la rîndul său, să facă și ea fapte, să puie pe guvern în pozițiune de a da armatei arme bune, pe care prințul D. Ghica pînă ieri le cerea necontenit și astăzi voiește să le aibă mîine, poimîne sau nu știu cînd, zicînd că pentru aceasta îi trebuie legi speciale. Dar prin acele legi speciale nu se poate hotărî nimic mai mult decît suma puștilor și a tunurilor și prețul lor și nimic alt; dar toți din d[umnea]voastră știți că tunul costă o mie galbeni și aceasta o știți și astăzi și tot aceasta va fi și în proiectul special. În ceea ce s-a zis pentru garda națională, dați-ne puște și atunci vom da gardei naționale, și gardei civile. Le vom da *Landwehr*-ului, *Landsturm*-ului, cum veți hotărî; să avem numai ce da, căci le vom da tot în mîna românilor; nu aveți să hotărîți astăzi cestiunea banilor, decît prin acest proiect puneți pe guvern numai în pozițiune de a negoția aducerea acestor arme. Nu pui în îndoială patriotismul nimănui**, dar sînt fel de fel de patriotismuri, e patriotism de a amîna lucrările, e patriotism de negoțiațiune, ca acela al prințului Costache Ghica[1], e patriotism de fapte. Tot ce se face aci în Cameră, tot ce se zice aci este patriotism; numai dacă este cestiunea de patriotism de amînare, aceasta nu este de gustul meu, căci sînt de opiniune că patriotismul cel mai bun este de a avea arme în țară. La patriotism este gust ca și la bucate, unuia îi place un fel, altuia-i place altfel. Dar d[umnea]voastră voiți ca cestiunea aceasta să rămîie pentru altă dată? Liberi sînteți să o decideți cînd veți voi; noi nu facem dintr-aceasta o cestiune ministerială, aceasta este o cestiune de domenul național, noi ne-am împlinit datoria aducîndu-vă acest proiect, d[umnea]voastră sînteți în tot dreptul de a-l adopta sau a-l respinge, națiunea va judeca care din Cameră sau guvern își face mai bine datoria[2].

Supliment nr. 54 la M.O., 1863, p. 424, col. 2 — p. 425, col. 1.

---

* Ședința din 30 decembrie 1863.

** În text : nimului.

NOTE

[1] În realitate D. Ghica. Cf. *ibidem*, p. 407, col. 1 — p. 409, col. 1.

[2] Vezi și intervențiile de la p. 396, 401 și 402.

Intervenție în care combate opinia lui Lascăr Catargiu de a se vota mai întîi proiectul de lege pentru organizarea armatei și apoi creditul pentru procurarea de armament *

Văd [a]cum că cestiunea armării, după propunerea on[orabilului] domn Catargiu[1], s-a subordonat organizărei armatei. Dar ce are a face armarea cu organizarea armatei, cu puștele? D[omniile] voastre vă plîngeți că prin discusiuni de ore întregi perdem timpul, dar pentru ce n-ați zis tot așa și la discusiunea legei pensiunilor, care a ținut atîtea zile? Pentru ce n-ați căutat atunci să se termine acea lungă discusiune și să se ia întîi proiectul de lege pentru armată, căci, domnilor, la un pericol ce ar fi asupra țărei, nu sînt pensionarii cari vor apăra țara, ci sînt soldații. D[umnea]v[oastră] ați vorbit cît v-a plăcut, și astăzi, cînd se găsește un deputat care face apel la patriotismul D[omniilor] voastre pentru a îndeplini una din cele dintîi dorințe ale țărei, D[omniile] voastre aruncați asupră-i imputări de limbuție, că a vorbit mult. Domnilor, despre acele treisprezece milioane nici nu încape vorbe. Ministeriul v-a zis de la început: Daca voiți, ștergeți acele 13 milioane. Veți vedea pe urmă dacă ministerul trecut a făcut acest deficit, sau ministerul anterior, sau al domnului Catargiu, sau al domnului Moruzi, sau al domnului Ghica, sau al domnului Lascar Catargiu, sau în fine al meu, veți vedea de unde vine deficitul.

Prin urmare nu mai este vorba de cele 13 milioane, este vorba acum pentru cumpărarea de material. Fără frică, fără amenințare, noi ne armăm. Nu ne amenință nimenea, este adevărat, dar D[omniile] voastre singuri ați strigat: Arme, armare! D[umnea]v[oastră] ați zis că soldații noștri trebuie să aibă arme de preciziune ca toți soldații statelor europene. Dar pentru acestea ne trebuie bani, aceasta nu se face cu o suflare. Noi nu avem o vărguță magică ca să aducem armele îndată ce ne va trebui, trebuie să ne pregătim dinainte, trebuie să vă cerem bani și d[umnea]v[oastră] trebuie să ni-i dați. Are să se discute condițiunile împrumutului și acolo iarăși de economii și prudință, tot pentru economie spre a scăpa pe acei bieți patentari, pe acei săraci contribuabili, o să cereți să se facă împrumutul cu trei, cu 2 1/2 sau chiar cu două la sută.

Ei bine, voiți armare, voiți neatîrnare? Trebuie să plătiți. Trebuie ca și cel cu moșie să dea mai mult și cel cu patentă, mai mult. Nu trebuie să închidem punga în astfel de ocaziune. Cine voiește să joace un rol în Europa trebuie să dea bani. Este adevărat că e dureros cînd vine momentul de plată, dar trebuie să plătească.

Este un proiect special de organizare? Dați-mi aceste milioane ca să cumpăr arme, și cît pentru celelalte subordonați-le proiectului de organizare. Alții caută șicană și ne zice că este o tactică parlamentară; tactică parlamentară sau nu, rezultatul este nevotarea. Daca discusiunea este o tactică parlamentară, apoi este mai mare tactică parlamentară de a ne duce din amînare în amînare. Dacă nu voiți armarea, atunci spuneți-o curat și nu mai votați nimic. D[umnea]voastră sînteți răspunzători, căci d[umnea]voastră așterneți viitorul țărei. Noi ne-am făcut datoria și ne-o vom face pînă în capăt. Dacă d[umnea]voastră, reprezentanții țărei, nu votați, atunci noi miniștrii vom face apel la alegătorii d[umnea]voastră și le vom cere... *(Zgomot.)*

---

* Ședința din 30 decembrie 1863.

Domnul principe D. Ghica: Ei bine! faceți apel la alegători. Eu declar că în urma acestei amenințări votez contra acestui proiect de lege.

Domnul președinte al consiliului: Și le vom cere cu talerul în mînă să ne dea bani ca să armăm țara[2]! *(Aplauze, zgomot.)*

Supliment nr. 54 la M.O., 1863, p. 427, col. 1 — p. 428, col. 1.

NOTE

[1] Lascăr Catargiu în aceeași ședință, între altele, a propus: „[...] De aceea rog pe domnii deputați să ne declarăm în permanență și să luăm în discuțiune proiectul pentru organizarea militară, să-l votăm, și după aceea să venim cu proiectul de împrumut, să vedem ce este de făcut, și în urmă pe lîngă 38 milioane care se cer pentru monastirile zise închinate să adăugăm, domnilor miniștri, oricîți bani le-ar trebui pentru punerea în lucrarea legii ce vom vota [...]". *Ibidem*, p. 427, col. 1.

[2] În aceeași problemă, vezi și intervențiile de la p. 396, 400 și 402.

Intervenții polemice cu principele D. Ghica și cu G. Costaforu cu privire la creditul de 18 milioane cerut pentru dotarea armatei *

Sînt dator să dau oarecare lămuriri despre cuvintele ce am zis și care au speriat pe principele D. Ghica[1]. D[omnia] lui este apărătorul libertății, negreșit, ca toți d[umnea]voastră. Prin urmare D[omnia] sa, care este pentru libertate, va permite, socot, și miniștrilor și cetățenilor ca unii să ceară bani și alții să zică: Voim să dăm ceva pentru înarmarea țărei. Cînd am zis dar că daca nu ni se va da ceea ce cerem, sau ni se va da mai puțin, ne vom adresa și vom întinde chiar mîna la cetățeni...

Domnul principe Ghica: Vom face apel la alegători, ați zis.

Se înțelege că și la alegători. Socotesc că acei cari au avut onoare a alege pe principele D. Ghica nu încetează de a fi cetățeni români, că lor nu avem** dreptul să le zicem: Dați-ne o pușcă, nu pentru noi, ci pentru țară. D[omnia] sa a văzut aci o amenințare de dizolvare. Dar o Cameră care reprezintă țara nici nu putea să-i treacă prin cuget că poate să fie amenințată; și cu atît mai puțin că un ministru ar putea să aibă cutezanța să o amenințe. Dar cînd va fi ca să fac un apel la alegători, în sensul cum a crezut prințul Ghica, atunci nu e trebuință să vă ameninț, ci am să mă sui la tribună și voi citi dizolvarea și voi face apel la alegători. Am zis că mă voi adresa la alegători și la țară, mă voi adresa la bunăvoința și patriotismul fiecărui român și în momentul de pericol le voi zice: Dați-ne mai multe mijloace ca să avem mai multe tunuri la arsenal. Aceasta am zis; voiți să mă dați în judecată pentru aceste cuvinte?

Acum viu la observările onor[abilului] domn Costaforu[2]. D[omnia] sa mi-a făcut o imputare: de ce n-am cerut mai mult decît 18 milioane? În adevăr, această imputare mi se cuvenea, nu după teoria D[omniei] sale, pentru că s-a constatat aci că cu cît se vorbește mai mult cu atît se face mai mult patriotism, de vreme ce tot ce se zice nu e alt decît cuvinte patriotice. Dar, cînd aş fi cerut 50 milioane, cîte vorbe patriotice s-ar mai fi zis, de vreme ce pentru abia 18 milioane facem de patru ore numai patriotism! Spre a mă rezuma, domnilor, zic că guvernul nu înţelege a ameninţa pe nimeni, guvernul prin creditul ce vă cere nu voieşte să facă nimenui vreo ameninţare, pentru că nici nu poate fi aceasta o ameninţare, dar guvernul socoate că în momentul cînd toate naţiunile, chiar cele mai mari, sînt nesigure de viitor, este datorie sacră, mai ales pentru naţiunile cele mici, ca chiar în marginirile acele trase prin tratatul ce regulează relaţiunile noastre esterioare, prin Convenţiune, precum a zis căldurosul şi energicul apărător al Convenţiunii, domnul I. Oteteleşanul, că este datorie chiar în marginea Convenţiunei ca soldaţii să fie înzestraţi cu arme şi încă cu arme de preciziune, pentru ca să ajungă de departe pe acei care de departe îi ucid. Acum, domnilor, încă o dată declar: Voiţi să despărţiţi creditul în două? Fie în două, în trei? Fie în trei; în patru? În patru; noi dintr-această cestiune nu voim să facem cestiune ministerială, ci lăsăm ca naţiunea să judece actul şi al acelora ce vor vota pentru, şi al acelora ce va vota contra acestui proiect[3].

---

* Ședința din 30 decembrie 1863.

** Citește: avem.

Supliment nr. 54 la M.O., 1863, p. 431, col. 2 — p. 432, col. 2.

NOTE

[1] Principele D. Ghica întrerupînd pe K. a afirmat: „Ei bine! faceţi apel la alegători. Eu declar că în urma acestei ameninţări votez contra acestui proiect de lege”. *Ibidem*, p. 428, col. 2. Cf. şi intervenţia precedentă.

[2] G. Costaforu în cuvîntarea sa spusese: „[...] Dacă am un scrupul, este că poate cuiva să i se pară că lucrăm într-un chip prea mic cînd propunem numai 18 milioane. De aceea ministeriul trebuia să zică că are trebuinţă de..., nu spui cît, dar, în fine, trebuia să fie o sumă mai mare pentru ca fiecare să înţeleagă că este vorba de o pregătire serioasă. Să mai ştie ministeriul că cu această sumă nu va speria lumea despre planurile noastre. Însă nu face nimic, este o mică bagatelă, dar care are însemnătatea ei şi cred că ministeriul are să complecteze mai tîrziu ceea ce a omis acum, şi trebuie să ne aşteptăm la aceasta [...]” *Ibidem*, p. 431, col. 1.

[3] Vezi şi intervenţiile de la p. 396, 400 şi 401.

Intervenţie în care arată motivele pentru care se opune ca membrii Curţii de Conturi să fie aleşi de Adunare numai prin scrutin fără alte condiţii *

Precum am avut onoarea a vă zice de la începutul discusiunii acestui proiect de lege, Convenţiunea dă domnitorului dreptul de a numi singur la toate funcţiunile administraţiunei publice[1]. Cu toate acestea însuşi Convenţiunea şi multe legi votate de onor[ata] Adunare a căutat să îngrădească acest drept prin condiţiunile de admisibilitate. Aşa, bunioară, membrii la Comisiunea Centrală, ce se numeau de domn, aveau oarecare condiţiuni pentru a putea fi numiţi. Aşa, la Curtea de Casaţiune, iarăşi sînt condiţiuni de admisibilitate; aşa, la proiectul pentru organizarea Consiliului de Stat, care este la ordinea zilei, iarăşi sînt condiţiuni de admisibilitate. Tot aşa şi comisiunea a pus condiţiuni de admisibilitate în proiectul pentru înfiinţarea Curţii de Conturi. Citind acel proiect întreg, în tot sistemul său, guvernul a venit și a zis că voind a da o garanție Adunării și țărei despre voința sa, ca lumina să se facă în toate cestiunile financiare, ca socotelele și cercetarea lor să nu mai fie o armă de rezbel, ci numai o datorie sfîntă, adică ca ele să fie bine, cu conștiință cercetate, în fața întregului mecanism al proiectului de lege guvernul a declarat că pentru această dată și pentru Curtea de Conturi consimțea * a mărgini dreptul său de numire numai dupe prezintarea listelor, făcînd și pe Adunare părtașe prin urmare la numirea Curții de Conturi.

---

* Şedinţa din 8 ianuarie 1864.

Îndată însă ce] articolul II[2] s-a desființat ca articol de principiu și se combate și ca articol tranzitoriu, legea nu mai înfățișează chezășia de mai nainte. Iată de ce chiar legea Curții de Conturi din Belgia prezintă garanții că nu face pe membrii curții pe viață, ci se reînnoiesc din 6 în 6 ani. Așadar, de îndată se ce reînnoiesc, în aceasta chiar este o garanție mai mare decît în a-i alege fără nici o condițiune și pe viață. Cum voiți, domnilor, ca Curtea de Conturi, care vine dupe Curtea de Casațiune, Curtea de Conturi, care este o curte înaltă se trebuie să prezinte toate garanțiele de moralitate și capacitate, cum voiți să o lăsați la soarta scrutinului? Dar ce garanție poate fi că nu va ieși din aceasta o curte politică? Dar aci trebuie să lipsească politica, să fie numai oameni speciali, oameni de cifre. Ei bine, dacă cum a zis și domnul Boerescu[3], se va întîmpla și cu aceasta ca la mai multe legi care la început, în teorie, au fost bune și pe urmă puse în aplicare a ieșit rea, cine oare va răspunde de relele ei?

Așadar, de voiți o Curte de Conturi dreaptă, de voiți a da o garanție țărei, vă rog, domnilor, nu lăsați a se face din aceasta o curte politică. Binevoiți a prevedea ceea ce aveți să faceți, îngrădiți scrutinul. Puneți-vă și d[umnea]voastră mărginiri cum puneți și puterii esecutive. Nu faceți din Curtea de Conturi o curte politică. Arătați că voiți o cercetare dreaptă, rece, a socotelelor statului. Guvernul ați auzit ce v-a zis: Deși numirea în funcțiuni este un drept al meu, dar pentru cazul acesta voiesc și primesc bucuros ca și Adunarea să se împărtășească la acest drept. Așadar, binevoiți a pune și d[umnea]voastră condițiuni de admisibilitate. De aceea eu sprijin amendamentul domnului Văleanu[4].

Supliment nr. 63 la M.O., 1864, p. 496, col. 1 — p. 497, col. 1.

* În text: care consimțea.

NOTE

[1] Cf. *Acte și documente*..., vol. VII, p. 309, art. 14.

[2] În realitate este capitolul II, „Despre admisibilitate". Cf. *Supliment nr. 60 la M.O.* 1864, p. 469, col. 1 — p. 470, col. 1.

[3] Cf. *Supliment nr. 63 la M.O.*, 1864, p. 495, col. 2 — p. 496, col. 1.

[4] G. Văleanu spusese: „Am a propune următorul amendament: « Deocamdată la cea dintîi formare a listelor nu se vor admite între candidați pentru membrii la Curtea de Comptturi decît persoanele cari se vor fi distins printr-un serviciu de cinci ani, cel puțin, mai cu seamă în ramul financial pînă la funcțiunile de membri la curțile de apel, președinți la tribunaluri, procurori de curți, membri la fosta Comisiune Centrală, membri sau directori la fosta Eforie a Școalelor, directori de ministere, prefecți de districte și casieri centrali »". *Ibidem*, p. 494, col. 1.

Vezi și intervenția următoare.

Intervenție în care combate opiniile principelui D. Ghica cu privire la recrutarea membrilor Curții de Conturi *

Domnilor, nu voi intra în discusiunea de a vedea dacă o Adunare de la noi sau o Cameră din Belgia sau de oriunde alt poate fi infailibile sau nu. Nu mă voi ocupa să demonstru că, precum persoanele individuale pot fi fa[i]libile, tot asemenea sînt și colectivitățile. Nice voi cita ca exemplu de infailibilitate a colectivității pe famoasa Cameră din Francia, care, știți toți, cît a fost de infailibile. Nu voi urma dar discusiunea pe tărîmul pe care a pus-o principele D. Ghica[1], căci este cunoscut, domnilor, că precum indivizii asemenea și corpurile politice greșesc, și încă acestea mai de grabă, și cînd se atinge de rezultate practice adesea indivizii sînt mai puțin fa[i]libili decît corpurile politice.

Vin însă la o altă idee a principelui D. Ghica, la aceea că membrii Curții de Compturi nu ar fi trebuit să fie numiți pe viață, ci numai pe timpul cît durează o legislatură[2]. Dar atunci ce ar fi această Curte? Nimic alt decît o delegațiune a Adunării, care ar face ca Adunarea să nu mai cerceteze scrupulos, să nu mai studieze amănunt socotelile, ci să treacă pe deasupra lor. Și tocmai aceasta nu am voit noi să fie și nici D[omniile] voastre nu trebuie să o voiți. Curtea de Compturi trebuie să fie un tribunal al administrațiunii publice. Curtea de Compturi să fie ceea ce e astăzi controlul[3]. Ea să nu rădice, nici să împuțineze întru nimic drepturile Adunării în cercetarea socotelelor, și singura diferință între această Curte și Ministeriul Controlului pe care ea îl înlocuiește să fie numai că cercetarea socotelelor, că dovedirea abaterilor și urmărirea lor să devie mai scrupuloasă și mai eficace cînd se face de un corp, decît de un singur om, de ministrul controlului. De aceea controlul omului se înlocuiește cu controlul colectivității.

Puterea esecutivă vine și zice azi: Voim ca socotelile ce se prezintă Adunării să-i inspire mai multă încredere. Așadar, primim lista de prezentațiune făcută de Adunare, dar prin instituirea Curții de Compturi nu voim să se vatăme nici unul din drepturile ce are Adunarea prin Convențiune întru cercetarea socotelelor.

Socot dar că respect toate drepturile Adunării cînd viu și apăr și drepturile puterii esecutive și arăt necesitatea de a face ca și în ochii puterii esecutive, nu numai ai Adunării, aceasta Curte de Compturi să nu se arate ca un corp politic, ca o machină de resbel. Sînt sigur că lista de prezentație va fi bună. Dar, domnilor, această listă fiind alcătuită fără nici o condițiune, fără nici o îngrădire, ci numai după aprețierile personali ale fiecăruia din D[omniile] voastre, s-ar putea întîmpla ca guvernul să nu o aprețieze ca D[omniile] voastre și atunci ar trebui oare ca din aceasta să urmeze dizolvarea Adunării? Fiindcă s-a zis acest cuvînt de principele D. Ghica. Eu, domnilor, nu cred că ar fi politic în ziua de azi ca puterea esecutive sau cea legiuitoare să provoace dizolvarea Adunării, ci trebuie deopotrivă**, făcînd concesiuni una alteia, să facem ca Adunarea aceasta să nu fie dizolvată, ca această Adunare și*** fie mama organizațiunei țării *(aplauze)*, și de aceea vă rog nu creiați în lege nici o greutate. Gîndiţi-vă, domnilor, că ceea ce veţi face d[umnea]voastră personale poate să treacă ca persoanele noastre muritoare, iar legea rămîne. Ceea ce e în lege rămîn şi dupe noi, şi de aceea încă o dată vă rog nu respingeţi amendamentul[4].

---

* Ședința din 8 ianuarie 1864.

** Citește: dimpotrivă.

*** Citește: să.

Supliment nr. 63 la M.O., 1864, p. 498, col. 1 — p. 499, col. I.

NOTE

[1] Principele D. Ghica afirmase : „[...] În Belgia se face apel la patriotismul Adunării, şi ţara şi guvernul au toată încrederea că Adunarea va şti a-şi împlini cu sfinţenie datoria [...]". *Ibidem*, p. 497, col. 2.

[2] Tot principele D. Ghica spusese : „[...] În Belgia, dupe cum ştiţi, domnilor, Curtea de Compturi este mai mult o delegaţiune a Camerei, căci membrii acelei Curţi nu sînt numiţi pe viaţă ca la noi, şi funcţiunile lor au a dura pe timpul cît durează o legislatură [...]". *Ibidem*.

[3] Prin Regulamentele organice, în ţările române s-a introdus o instituţie specializată, „Obştescul control", care avea misiunea de a verifica toate socotelile oficiale.

[4] Referire la amendamentul lui Gh. Văleanu. Textul cf. intervenţia precedentă, nota 4.

Intervenţie în care arată condiţiile în care urmează să fie contractat împrumutul de 50 de milioane de lei de la Lefevre *

Binevoiţi, domnilor, vă rog, a lua în privire cele următoare. Cînd s-a votat legea secularizării monastirilor s-a fixat o ţifră care să se dea ca ajutoriu locurilor sînte şi o altă ţifră pentru înarmarea ţărei. Acea sumă se urcă în total la 48 430 000 lei. Banii aceştia nu-i putem găsi din resursele noastre ordinarie. A intrat dar din început în cugetarea fiecărui de a găsi aceşti bani făcînd apel la capitalurile străine. Pentru aceasta am venit cu un proiect, cerînd autorizarea d[umnea]voastră de a face acel împrumut, după care d[umnea]voastră, Adunarea, aţi votat legea din 30 decembre, în care se zice că Adunarea va determina condiţiunile acestui împrumut.

Înaintea onor[atei] Adunări este înfăţişat un proiect pentru o concesiune dată de ministeriul precedente în urmare închiderii Adunării, concesiune pentru care toate ministeriile sînt legate. Aşadar, noi astăzi venim şi adoptăm concesiunea aceasta care n-are a face nimic cu destinaţiunea primitivă, care va primi destinaţiunea ce onorata Adunare va voi să-i deie. Astăzi n-avem trebuinţă de 2 mil[ioane] livre sterlinge şi de aceea cerem a se vota concesiunea numai pentru 48 milioane lei. Concesiunea aceea ne dă putere să cerem mai puţin decît 2 milioane, căci acolo se zice : împrumutul se va putea face sau în totul, sau în serii de 500 000 livre sterlinge. Noi dar astăzi venim să zicem prin amendamente ca această concesiune să se reducă la o sumă mai mică, la aceea de 48 milioane lei.

Acum să venim la condiţiuni. Noi astăzi nu avem alte condiţiuni decît cele din această concesiune, care, pe cît era obligatoare pentru guvern sub ratificarea onor[atei] Adunări, pentru domnul Lefevre este *sine qua non* obligatorie.

D[omnia] lui şi de ar voi să se retragă nu ar putea căci D[omnia] lui e obligat a primi concesiunea cînd se va ratifica de Adunare şi a nu se putea retrage decît numai în cazul cînd D[omniile] voastre aţi respins-o. Cestiunea dar se reduce a şti dacă am face bine să respingem concesiunea eseastă [sic !], astăzi noi nu avem pe nimeni altul care să se ofere a ne procura acest împrumut, mai cu seamă astăzi, cînd în Europa s-a făcut un apel capitalelor de pretutindeni şi se cere o sumă care se urcă la un miliard de franci. Rusia caută un împrumut, Franţia, Prusia, Italia, Austria, Spania, toate aceste state voiesc a se împrumuta şi nu ştiu dacă toate vor izbuti a găsi bani.

---

* Şedinţa din 8 ianuarie 1864.

Fiind astfel, se naşte întrebarea : Cînd am respinge concesiunea domnului Lefevre, putea-vom apoi găsi altă concesiune mai avantajoasă? Mai bună? Rămîne dar la Adunare să se gîndească la aceasta. Acum cerceteze proiectul ce-i este prezintat, cerceteze condiţiunile ce ni se ofere şi dacă le va găsi grele, exorbitante, dacă va crede că alte sînt capitaluri care să ne poată procura fondul necesariu cu condiţiuni mai avantajoase, atuncea negreşit că concesiunea domnului Lefevre se va respinge. Dar în starea actuală nu avem ofertă posibilă, decît această concesiune Lefevre.

Onor[abilul] domn raportor[1] întreabă dacă domnul Lefevre primeşte a ne împrumuta cu o sumă mai mică. Prin însăşi concesiunea ce i s-a dat e dator a primi aceasta, căci în concesiune se zice : această sumă se va răspunde sau deodată, sau prin serii de cîte 500 mii livre sterling. Singura deosebire e că, prefăcînd-o în serii speciale, atunci trebuie să i se dea mi se pare cîte 8 mii livre sterlinge de fiecare serie drept cheltuielele de publicaţie. Am onoare a vă arăta că cheltuielele de publicaţie sînt aceleaşi oricît de mare sau mică va fi suma. Cu toate astea, dupe o scrisoare a domnului Lefevre, comunicată domnului ministru de finanţie, de-mi permiteţi să vă o citesc în traducţiune de pe textul francez, veţi vedea că domnul Lefevre reduce cheltuielele a două serii, care ar face 16 mii livre sterlinge, pentru cifra de 48 milioane cît ne trebuie nouă, le reduce acele cheltuiele la 8 mii livre sterlinge. *(Citeşte scrisoarea [2].)*

Supliment nr. 65 la M.O., 1864, p. 512, col. 1 — p. 513, col. 1.

NOTE

[1] Raportor era D. Văsescu.

[2] În legătură cu acest împrumut vezi studiul lui Gh. Zane *Politica economică a Principatelor în epoca Unirii şi capitalul străin*, în „Studii", XII, 1959, nr. 1, p. 223—261. Reprodus şi în : G. Zane, *Studii*. Studiu introductiv de Costin Murgescu. Cuvîntul editorului de Valeriu Râpeanu. Ediţie îngrijită de Elena G. Zane, Bucureşti, 1980, p. 163—203.

Vezi de asemenea şi supra intervenţia de la p. 396 şi infra „Discurs cu privire la votarea împrumutului Lefevre", şedinţa din 15 ianuarie 1864.

Intervenţie în care explică de ce nu este nevoie să se prezinte proiecte de legi separate pentru dorinţele ieşenilor de îmbunătăţiri necesare oraşului *

Domnilor, Mesagiul domnesc din 3 noiembre[1] vă arăta procedura ce era să se păzească cu cererile ieşenilor pentru îmbunătăţirea oraşului lor. În acel mesagiu se zice că s-a numit o comisiune care să consulte dorințele ieșenilor și lucrările acelei comisiuni să se comunice onor[atei] Adunări. Lucrările acelea vi s-a prezintat și comitetul numit de d[umnea]voastră a găsit că dorințele esprese* de ieșeni în mare parte se referă la lucrări care privesc pe țara întreagă. Spre esemplu, cînd se va vota legea constrîngerii corporale și altele asemenea, negreșit că și Iașii își vor avea partea lor din foloasele ce vor aduce asemenea creațiuni. Vedeți dar, domnilor, că multe din cererile ieșenilor sînt de acelea pe care le reclamă țara întreagă. Sînt însă și alte cestiuni care sînt cu totul locale pentru orașul Iași, dar și din acelea cea mai mare parte se cuprind în budget și pentru care nu trebuie proiecte de lege, căci la discutarea fiecărui budget voi susține tot ceea ce va privi la îmbunătățirea orașului Iași. După cum vedeți dar nu e nevoie de proiecte de lege. Însă am crezut că onor[atul] comitet avea trebuință să știe ce gîndește și guvernul asupra cererilor ieșenilor și, dacă onor[atul] comitet ar fi binevoit să cheme pe minister să-i facă cunoscut ziua cînd studiază cestiunea aceasta, atunci și sarcina sa ar fi fost mai ușoară, așa încît s-ar fi putut distinge care îmbunătățiri sînt practice pentru Iași și care intră în rîndul himerelor, pe care guvernul le sprijină și pe care nu le susține. De exemplu cererea pentru trimiterea unei garnizoane la Iași, aceasta va veni cînd se va discuta proiectul pentru armată, și altele asemenea. Iar dacă voiți ca pentru orice cestiune guvernul să facă proiect de lege, noi le putem face, dar eu socot că ar fi bine să venim cu proiecte de lege numai pentru cestiunile locale și [a]cum avem să venim cu un proiect de lege prin care să vă cerem un credit pentru zidirea catedralei[2] și a cazarmei din Iași. Iertați-mă, domnilor, să spun că noi nu sîntem deprinși a arunca mingea, ci vom veni să spunem categoric : Iată unde Iașul se cuvine să aibă dreptate și iată unde nu. Și eu am dreptul ca ieșan să susțin multe lucruri care le cere Iașul, dacă mai înainte de toate țin la Unire și pentru Unire poate să peară nu numai Iașul, ci și alte zece orașe ca dînsul[3].

---

* Şedinţa din 15 ianuarie 1864.

Supliment nr. 67 la M.O., 1864, p. 525, col. 1 — p. 526, col. 1.

* Citește : expuse.

NOTE

[1] Cf. supra ,,Discurs cu privire la răspunsul la Mesajul tronului'' din 25 noiembrie 1863, nota 3.

[2] Cf. Preot Scarlat Porcescu, *Catedrala mitropolitană din Iași*, Iași, 1977, 156 p.

[3] Intervenția se referă la concluziile raportului comisiei de cercetare a Adunării, citite de A. Arion. În protocolul ședinței se consemnează : ,,[...] Raportorul comisiunii delegaților dă cetire raportului prin care se propune « a se invita guvernul să prezinte Adunării în formă de proiecte de lege oricare din acele dorințe la care el va adera și pe care Adunarea le așteaptă cu nerăbdare spre a dovedi și prin faptă orășanilor din Iași îngrijirea ei pentru interesele lor, precum și iubirea ei pentru dovezile de patriotism ce au dat în toate ocaziunile »''. *Ibidem*, p. 525, col. 1.

Discurs cu privire la votarea împrumutului Lefevre *

E astăzi o lună și două zile, de cînd s-a dat memorabilele vot al secularizării averilor de mînă moartă, s-a dat în 13 decemvre, și astăzi sîntem în 15 ianuariu ; în acea zi toată țara, căci nu pot zice altfel decît toată ţara, domnitor, guvern, Adunare şi ţara întreagă au făgăduit o sumă de bani comunităţilor religioase streine ca ajutor; au trecut 30 de zile mai mult decît se cuvenea ca acei bani să fie răspunşi. Guvernul avea datoria să vie cu acel proiect de lege. Guvernul avea datoria să-l sprijine înaintea Adunării. Guvernul avea datoria să-l sancţioneze, iar în cestiune de bani, atunci guvernul nu mai are decît rolul secondar, rolul principal e al onor[atei] Adunări, chiar dupe toate teoriele cele mai constituţionale. Am venit dar şi am cerut de la onor[ata] Adunare să ne dea bani, şi în ziua de 30 decembre, cînd s-a discutat autorizarea de a contracta un împrumut, am zis : în starea actuale a lucrurilor, găsim o concesiune provizorie care leagă pe o casă de bancă foarte importantă, nu pe domnul Lefevre, căci D[omnia] lui e numai un împuternicit al unei case mari, o leagă să ne dea bani în sumă de 50 milioane de franci. Suma aceasta azi este prea mare, însă prin concesiune avem dreptul să reducem acea sumă; şi, la toate întrebările ce ni s-a făcut daca mai avem şi alte propuneri în această privinţă, am răspuns că pînă în momentul de faţă nu avem nici o altă concesiune posibile care să ni se fi oferit, decît acea înfăţişată de domnul Lefevre.

---

* Ședința din 15 ianuarie 1864.

Ministeriul actual a putut izbuti de a dobîndi de la reprezentantul acestor case nişte condiţiuni succesive, care le-aţi văzut. A fost întîi amendamente care reduceau cifra de 16 000 livre sterlinge ce se cere pentru cheltuielile publicităţei la 8 mii; pe urmă am mai dobîndit lămuriri asupra tutulor acelor cazuri care pot să inspire îngrijiri, adică că împrumutul întreg nu s-ar putea efectua. Aşadară noi din partea noastră am făcut tot ce am putut, am venit şi v-am arătat posibilităţile; nu contestăm nici într-un fel dreptul Adunării ca să zică că, cu toate acestea, acele concesiuni, acele condiţiuni sînt oneroase, şi o dată ce noi am acceptat şi am sprijinit ca oameni de onoare acel împrumut, acele concesiuni ale ministerului precedent, ca o îndatorire luată din partea ţărei către streini, pentru care noi trebuie să fim solidari şi acceptăm solidaritatea, o dată ce am făcut acestea, rămîne la voinţa Adunărei şi la dreptul ei ca se aprobeze sau să respingă. Aşadar trec acuma de o parte cestiunea domnului Lefevre.

Adunarea are dreptul să încuviinţeze sau să respingă; dar venim la cestiunea cealaltă, la cestiunea cea mare, unde nu e vorba de a cerceta cifre, unde este o trebuinţă naţională, un angajament naţional, ţara este datoare azi cu 38 milioane către locurile de jos, ţara este datoare asemenea să puie la dispoziţiunea guvernului, cu o oră mai nainte, 9 milioane pentru cumpărarea de material la oştire. Noi venim la Adunare şi zicem : cu toate că s-au votat o lege prin care se zice că să se ia această sumă prin împrumut, cu toate că avînd această autorizare noi am putea îndeplini concesiunea ce găsim acordată domnului Lefevre, cu toate acestea voim ca tot prin d[umnea]voastră să hotărîm toate amănuntele împrumutului; binevoiţi dar a determina singuri d[umnea]voastră condiţiunile acelui împrumut şi, cînd cerem aceasta, cerem îndeplinirea unei legi, care trebuie să fie sîntă nu numai pentru guvern, ci şi pentru Adunare, căci acea lege zice în art. 5 că Adunarea va hotărî condiţiunile împrumutului, şi acea lege a servit de bază pe urmă şi la votul care a numit comisiunea şi care a precizat îndatoririle comisiunei[1].

Modificările nu s-au făcut de comisiune, amendamentele cari le-am propus noi nu s-au luat în privire de comisiune, acea comisiune a zis : Respingem. Ei bine, domnilor, dreptul acesta e al d[umnea]voastră, respingeţi. Dar acum în puterea votului d[umnea]voastră, în puterea legii de la

30 decembre[2], binevoiţi a ne spune pe ce condiţiuni avem noi a negoţia acel împrumut? Şi pentru ce cerem noi aceasta? Pentru că, fără condiţiuni bine determinate chiar de Adunare şi pe care să fim încredinţaţi că Adunarea le susţine, nu mai putem veni noi cu un alt proiect de concesiune, pentru că s-a făcut, sînt vreo doi ani iarăşi, o încheiere, convenţiune, dată chiar de Comisiunea Centrală, şi a căzut; s-a făcut o altă convenţiune pentru 50 milioane franci, s-a redus la 20, şi iarăşi se respinge şi aceea. Ei bine, cînd se va şti cum că noi nu sîntem autorizaţi decît a cerca, precum am fost autorizaţi şi precum e autorizat un guvern totdauna să cerce, ei bine pînă cînd nu e decît o autorizaţiune aşa deşartă, bani nu vom găsi. Aşa, onor[atul] domn Vernet s-a adresat la minister, zicînd: Şi eu sînt amator, şi eu am bani, dar dîntîi să cadă concesiunea lui Lefevre şi atunci voi vedea. Ei bine, domnilor, tot aşa zic şi alţii, şi totdauna cînd e o concesiune vin mulţi şi zic: Cadă o casă şi apoi vom vedea.

Ceea ce se zice acum şi ceea ce zice domnul Vernet seamănă cu proverbul francez: Mîine, poimîne, astăzi nu, sau daca voiţi cu proverbul românesc care zice: Mai bine astăzi un ou decît la anul un bou. Cine este domnul Vernet? D[omnia] lui se înfăţişasă pe de o parte că are bani, milioane, şi pe de alta îl văd figurînd ca mandatar al unui cetăţean din Paris care propune să înfiinţeze o brutărie mecanică. Obicinuit oamenii aceia care au milioane nu se însărcinează cu nişte trebi aşa de mici, precum şi advocaţii mari nu merg să pledeze la poliţie pentru doi galbeni.

Se mai zice iarăşi că sînt în ţară bancheri care s-ar însărcina cu realizarea acestui împrumut. Noi pînă astăzi nu ştim aceasta, am fi foarte fericiţi daca ar fi aşa. Domnul D. Ghica a zis să-i deprindem cu un împrumut de 10, 15 milioane, dară este astăzi vremea, în faţa împrejurărilor în care sîntem puşi, în faţa îndatoririlor ce avem luate către streini, să ne apucăm a deprinde lumea la noi cu operaţiuni financiale şi să ne apucăm de asemenea încercări într-o epocă cînd o întîrziere de o zi poate să ne coste foarte scump?

Domnilor, acum dupe ce cestiunea secularizării acestor monastiri s-a hotărît cum am dorit-o toţi, de ţară, prin ţară şi pentru ţară, avem dreptul să vorbim de protocoalele conferinţelor din Paris şi să zicem: Să luăm bine seama, ca nu prin amînarea împrumutului, prin întîrzierea de a ne plăti această datorie, să revenim acolo de unde am voit cu toţii a ieşi, să revenim la protocoale. Împregiurările din afară ne sînt favorabile azi şi nu ştim daca ne vor fi şi mîine (*aplauze*), daţi-ne dar bani, domnilor!

Daca găsiţi că condiţiunile cerute de casa pe care o reprezintă domnul Lefevre sînt oneroase, determinaţi d[umnea]voastră altele, numai determinaţi-le ca să ştim şi noi pe ce să negoţiem şi bancherii pe ce se obligă, astfel că, la moment ce ni se vor oferi nouă capitaluri pe acele condiţiuni, banii să fie şi vărsaţi. Noi nu apărăm aci pe domnul Lefevre, ci îndeplinim o obligaţiune luată de guvernul ţărei către străini; nu apărăm pe domnul Lefevre, ci apărăm cestiunea urgenţei împrumutului, apărăm votul d[umnea]v[oastră], pe care ţara întreagă l-a salutat cu călduroasele felicitări ce primim, Adunare şi guvern, din toate unghiurile ţărei. Daţi-ne dar bani cu orice chip veţi voi; nu vă place a ne împrumuta? Puneţi atunci impozite nouă asupra ţărei, dar în fine daţi-ne bani!

Iată dar, domnilor, pentru ce vă cerem bani. Daca deunăzi aţi fost în drept a zice că împrumutul e oneros, astăzi nu mai aveţi acest drept. Împrumutul acesta astăzi devine favorabile, pentru că bursa atîrnă totdeuna de împregiurările politice. D[umnea]voastră ştiţi că resbelul Danemarcei s-a declarat, și apoi că în Anglia scontul s-a urcat la 9 la sută, și cine ne garantează că mîne nu se va urca la 10 la sută? D[umnea]voastră ne autorizați a negoția un alt împrumut în condițiuni mai avantagioase pentru țara noastră. Ei bine, noi vom face aceasta, dar cine ne va garanta că pînă atunci bursa nu se va sui mai mult? Banul e nestatornic și mai cu seamă pentru țara noastră, care are în fața Europii vorba ce avem și noi: „Bună țară, rea tocmeală". De șapte ani încercăm să facem un împrumut. Încă din timpul domniei principelui Știrbei și pînă azi n-am realizat nimic. De șapte ani voim să dăm concesiune pentru căile ferate și încă n-am reușit[3]. Toate țarele s-au acoperit de drumuri de fer și noi n-avem nici o linie.

Aceasta e pentru că totdauna am voit să ne punem alături cu statele mari și mai sus încă, am voit binele absolut. Trebuie să trecem cu întîiul împrumut și cu cele dîntîi drumuri de fer în condițiuni mai puțin bune. Faceți întîiul împrumut, faceți întîiele căi ferate și atunci celelalte împrumuturi, celelalte drumuri ferate se vor face în condițiuni mai bune. Iată ce primesc în momentul acesta de la domnul Lefevre. (*Citește.*) Citindu-vă aceasta, nu voi să zic că sînt dator a apăra pe domnul Lefevre, ci că sînt dator să apăr înaintea d[umnea]voastră cele mai bune condițiuni de împrumut ce găsesc. Daca însă d[umnea]voastră găsiți că condițiunile aceste sînt oneroase, binevoiți potrivit votului din 30 decembre a statua alte condițiuni și acestea va fi foarte ușor, mai cu seamă că principele D. Ghica a zis că bancherii noștri au declarat că vor lua ei asupră-le acest împrumut. Hotărîți condițiunile în care să facem împrumutul și fiți siguri că ne vom face o onoare daca vom putea reuși a scoborî mai jos de maximum, precum colegul meu de la financie[4] a reușit a efectua împrumutul de 10 000 000 cu un procent de 9 și 8 la sută. Ne vom sili, zic, să facem și acest împrumut cît se poate mai bun și ușor, dar dați-ne condițiunile în cari trebuie să-l facem. A ne zice: Căutați a face împrumutul și veniți apoi la Cameră e a ne pune în pozițiune a nu face nimic. D[umnea]voastră ați votat secularizarea monastirilor[5]. Ei bine, dați-ne și bani, nu ne îndatorați pe noi se căutăm acești bani; căci cine ne garantează că și atunci cînd vom găsi banii spiritul Camerei va fi acela ce e astăzi? Cine ne garantează că voința sau nevoința va fi tot aceasta? Majoritatea e schimbătoare, căci ea atîrnă de la un număr mai mic sau mai mare, și ne va zice poate: Nici condițiunile acestea în cari ați găsit a face împrumutul, fie ele oricît de favorabili, nu ne plac. Atunci votul Adunării, votul țării întregi rămîne suspens. Noi avem, n-avem alte antipatii și simpatii decît antipatiele și simpatiele ce are țara. Avem simpatie ca votul țării să fie un adevăr, avem antipatie contra celor cari lucrează ca votul țării să nu devie o realitate[6]. (*Aplauze.*)

Supliment nr. 68 la M.O., 1864, p. 535, col. 2 — p. 538, col. 1.

NOTE

[1] Dăm *in extenso* textul proiectului de lege citit în Adunare în ziua de 30 decembrie 1863 de către George Vernescu, raportorul comitetului de delegați:

„Proiect de lege
pentru autorizarea unui împrumut de 70 814 030 lei

Art. I. Se autoriză guvernul a contracta un împrumut de lei 70 814 030 în cursul fiscului.

Art. II. Acest împrumut va servi:

a) La acoperirea capitalului votat de Adunare ca ajutor pentru locurile sfinte din Orient 38 430 000

b) La acoperirea creditelor cerute pînă astăzi pentru materialul oştirei după alăturata listă	18 574 688
c) La soldul neajunsului din exerciţiul 1862 rezultînd din deficite anterioare şi apăsînd astăzi asupra exerciţiului corent	13 809 342
	70 814 030

Art. III. Suma afectată pentru locurile sfinte se va depune de-a dreptul de împrumutătorul la o bancă din Europa, ce va oferi toate garanţiile şi unde va sta pînă la definitiva aşezare.

Art. IV. Pentru întrebuinţarea sumei de 18 574 688 lei afectate materialului armatei se va destina un capitol special în budgetul anului 1864, avînd a se supune verificărei Adunărei piesele justificative.

Art. V. Condiţiile cu care se va efectua acest împrumut şi modul stingerii sale se vor regula de Adunare.

Art. VII. Atît procentele, cît şi anuităţile pentru amortizare se vor trece în budgetele anuale a cheltuielilor.

Ministrul finanţelor, L. Steege''

Ibidem, nr. 52, p. 405, col. 1–2.

Raportul prezentat de G. Vernescu, *ibidem*, nr. 51, p. 403, col. 1 — nr. 52, p. 405, col. 1.

În urma discuţiei ce a urmat în ziua de 15 ianuarie, proiectul prezentat de A. G. Golescu ca raportor pentru împrumutul Lefevre a fost modificat şi votat în forma următoare :

,,Pentru acoperirea sumei de 48 141 167 lei votată prin legea din 30 decembrie 1863, se încuviinţează următoarele condiţiuni, conform cu art. 5 din acea lege.

1. Dobînda nu va trece peste 7% cu obligaţiunile negociate pe preţul emiterei de 88%.
2. Pentru amortizarea capitalului se va adăoga la procentul de mai sus de la una pînă la două la sută pe an.
3. Se acordă pentru realizarea împrumutului o proviziune pînă la 5% din capitalul realizat, care nu se va plăti decît în proporţiune cu vărsările efectuate.
4. Totalitatea împrumutului se va vărsa în termen de trei luni de la înmînuirea concesiunei definitive.
5. Concesionarul va fi dator a efectua totalitatea acestui împrumut în condiţiunile stipulate, cu riscul şi pericolul său.
6. Pentru osebite cheltuieli, la caz de trebuinţă, se acordă ministeriului un credit de 3000 galbeni.
7. Pentru garantarea plăţii anuale a dobînzilor şi a amortizării se vor afecta veniturile vamale.
8. Anuităţile acestui împrumut se vor trece anual în budgetul cheltuielelor''.

Legea a fost adoptată cu 71 bile albe şi 16 bile negre.

Supliment nr. 68 la M.O., 1864, p. 543, col. 1–2.

[2] Cf. nota 1.

[3] Pentru concesiunile de căi ferate vezi :

Pe valea Siretului, şedinţa din 12 martie 1862, *Supliment la M.O.*, 1862, nr. 60, p. 2 ; şedinţa din 28 martie 1862, nr. 87, p. 3, col. 2 — p. 5, col. 2 ; nr. 88, p. 2, col. 1, 2 ; şedinţa din 29 martie 1862, nr. 88, p. 3, 4, 6, col. 1–2 ; nr. 89, p. 1, col. 1–2 ; p. 4, col. 1 — p. 5, col. 2 ; p. 8, col. 1 ; nr. 90, p. 67 ; nr. 93, p. 6, col. 2.

Pe valea Jiului, şedinţele din 19 aprilie, 20 iunie şi 22 iunie 1862. *Ibidem*, nr. 140, p. 5–8 ; nr. 141, p. 1–8 ; nr. 142, p. 1–8 ; nr. 143, p. 1–4.

[4] Ministru de finanţe era L. Steege.

[5] Pentru secularizarea averilor mînăstireşti, cf. C. C. Giurescu, *Viaţa lui Cuza Vodă*, Bucureşti, 1966. Tot aici şi bibliografia corespunzătoare, precum şi Nicolae Corivan, *op. cit.*, p. 120–128. Pentru împrumutul Lefevre, vezi supra nota 2 de la p. 407.

[6] Pentru aceeaşi problemă, vezi mai sus şi intervenţiile de la p. 396 şi 406.

Intervenţie cu privire la legea pentru organizarea armatei *

Domnilor, totdauna ţara a fost mîndră de instituţiunile sale militarie şi, daca sînt aspiraţiuni naţional unanime fără osebire de partit, este ca totdeodată ţara noastră, pe lîngă puterea morală ce-i dau tratatele, să aibă şi puterea materiale de a sprijini acele drepturi consfinţite prin tratate : hotarele şi autonomia din întru. Aşadar, domnilor, sînt încredinţat că acest project, în principiu, va fi bine văzut de toată Adunarea, fără osebire de partit. Dar odată aceste zise, domnilor, veţi înţelege că la nici un project nu este mai mare trebuinţă de cunoştinţe speciale decît în cestiunea de faţă, şi o esperimentare neîntemeiată pe studie, pe o cercetare conştiincioasă, pe cunoştinţa practică a lucrurilor, a oamenilor, a împrejurărilor, a mijloacelor, poate din acest project să facă un ce foarte funest pentru ţară.

---

* Şedinţa din 18 ianuarie 1864.

Iată, domnilor, gîndirea care a prezidat la formarea acestui project din partea guvernului; el a chemat oameni speciali, oameni care au îmbătrînit sub cască şi purtînd spada sau puşca, a chemat pe toţi şefii de corpuri, a chemat în ajutorul său şi pe misiunea franceză, şi acest project este rezultatul lucrărilor acestei comisiuni. Voi zice mai mult, domnilor, acest project este rezultatul secolelor trecute, a vechilor noastre instituţiuni, care sînt mai cu seamă descrise în cartea nemuritorului nostru istoric N. Bălcescu, intitulată: *Despre puterea armată a României*[1]. Aşa au înţeles şi comisiunea d[umneavoa]stră, căci vedem de la început că zice: „Comisiunea a adoptat în unanimitate etc."[2].

Tot asemenea şi în titulul proiectului de lege prezentat de comisiunea D[omniilor] voastre se zice: „Proiectul de lege pentru organizarea puterii armate în România, amendat şi adoptat de comisiunea militară a ono[ratei] Adunări Legislative"[3].

Aşadar, nu urma a vi se înfăţişa decît un project amendat, decît un amendament. În loc de aceasta văz că vi s-a prezintat un contraproject. Nu contestez nicidecum Adunării dreptul de a prezinta contraprojecte, cum s-a şi făcut cu ocaziunea înfiinţării Curţii de Conturi şi cu legea de pensiuni, dar în aceasta cestiune socot că onor[ata] comisiune ar fi făcut o lucrare mai lesne de înţeles, de discutat pentru mulţi din domnii deputaţi care nu sînt militari, dacă s-ar fi mărginit în ceea ce zicea în espunerea sa, să se ia de bază proiectul guvernului şi la articolile unde ar fi avut opiniuni deosebite să scrie alăturea amendamentele ce voia a introduce, căci, cum vedeţi, domnilor, sînt multe dispoziţiuni ale proiectului guvernului priimite în unanimitate de comisiune şi comisiunea ar fi trebuit să se mărginească a arăta numai că în cutare sau cutare punt difere de guvern. Daca ar fi făcut aşa, ar fi fost mai lesne de discutat. Dar acum care proiect avem să discutăm? Se va zice, am auzit, al comisiunii; dar de ce? Înţeleg să se discute proiectul comisiunii cînd s-a respins al guvernului, dar comisiunea zice: l-a amendat, l-a găsit mai în toate bun. Pentru ce dar să se respingă proiectul guvernului şi să vie un contraproiect, care nu este decît o repetiţiune al aceluia al guvernului cu oarecare amendări? Şi ce are să se facă cu aceasta? Are să se facă o discuţiune din cele mai întinse, şi chiar miniştrii, permiteţi-ne espresiunea, vor vedea foc, scînteie, şi din aceasta poate să rezulte un ce foarte necomplet, foarte dezorganizator, un ce care n-are să se poată pune în aplicaţiune, şi iată că dorinţa d[umnea]voastră şi trebuinţa ţărei n-are să fie împlinită, pentru că are să facă ca acel proiect să nu poată fi sancţionat sau să fie supus din nou la deliberările d[umnea]voastră. Cînd din contra, daca comisiunea s-ar fi mărginit, alături cu proiectul guvernului, să facă amendările sale, ar fi înfăţişat d[umnea]voastră un tablou mult mai lămurit, mai esplicit, şi fără ca să fiţi militari, ci numai chemaţi ca un juriu, v-aţi fi putut pronunţa, aţi fi zis: Da, sîntem pentru proiectul guvernului; da, sîntem pentru amendamente;

cînd acum, înainte de toate, aveţi să judecaţi proiectul şi apoi contraproiectul şi care în fond este tot acelaşi cu oarecare modificări. Iată dar de ce zic că sarcina d[umnea]voastră acum are să fie mai grea. Aceasta e prima greşeală a comisiunii.

Acum vine a doua, care e de principiu. Nu este tăgăduit, şi Adunarea a dat dovezi că spiritul său, că buna sa voinţă, că interesele ţărei, simţite de Adunare, cer ca în această iarnă să se organizeze ţara, ceea ce nu s-a făcut în patru ani să se facă într-o sesiune. Guvernul şi Adunarea şi-au dat mîna cu francheţă şi cu lealitate ca să lucreze.

Ei bine, cum poate fi această francheţă, această lealitate susţiţinută de ambele părţi, decît respectîndu-se drepturile reciproce ale puterii legiuitoare şi ale puterii esecutive? Pe cît timp aceste drepturi se vor respecta şi de o parte şi de alta, vom putea merge înainte şi ţara vă va binecuvînta. În acest proiect, drepturile acestor puteri nu sînt lămurite. E confuziune, sînt încălcări ale unor drepturi, pe cari noi, reprezentanţi ai puterii esecutive, nu le putem primi. Eu, ca ministru, pe cît sînt dator să respect drepturile puterii legiuitoare, pe atîta sînt dator să apăr şi drepturile tronului. Ce se zice în acest project? Domnitorul nu e şeful armatei, comanda se dă ministrului de resbel[4]. Arătaţi-mi o constituţiune în lume unde să se zică că domnitorul nu e şeful armatei. În orice ţară domnitorul e şeful armatei, nici o constituţiune, nici o convenţiune nu poate ridica acest drept acelui ce are datoria şi răspunderea înaintea istoriei şi a posterităţii să ne apere hotarele, să ne apere autonomia. Comisiunea a înţeles să facă din domnitor mai puţin decît un preşedinte de republică. Aşa ea zice : Rezervele nu se pot chema subt arme decît cu consimţămîntul Adunării[5]. Rog să mi se arate în care lege a vreunei ţări din lume e zis aceasta? Pretutindeni domnitorul are dreptul să facă resbelul sau pacea, să cheme subt arme rezervele. Adunarea nu se poate amesteca, nu se poate opune ca domnitorul să-şi esercite acest drept decît zicîndu-i : Nu-ţi dau bani. Pe tărîmul banilor, aveţi dreptate, dar nu ziceţi că domnitorul n-are drept a chema rezervele fiindcă aceasta necesită cheltuiele. Aşa, domnitorul are dreptul să cheme rezervele şi Adunarea de a nu vota cheltuieli, şi în acest caz rezervele nu se pot chema decît pe răspunderea miniştrilor.

Apoi se mai zice : Rezervele nu pot ieşi din sate decît cu consimţămîntul Adunării[6]. Aceste rezerve astfel nu vor putea învăţa nimic, căci cum vor putea învăţa serviciul de batalion, de regiment etc., neieşind din sate? Atunci peară legea de organizare a armatei dacă omul nu e armat decît ca să poarte de paradă baioneta pe uliţa satelor sau oraşelor, fără să poată prezenta la caz de nevoie armatelor streine un corp compact şi bine instruit!

Aşa, iată pentru ce guvernul, fără a respinge amendamentul comisiunii, cu care se uneşte în multe punturi, vă roagă să luaţi în dezbatere projectul guvernului, căci şi guvernul nu doreşte mai bine decît a se primi projectul acela care să ne dea cu o zi mai nainte organizarea armatei, nu numai votată, dar şi pus[ă] în lucrare. Cel mai bun răspuns la ameninţările din afară e să organizăm armata noastră, mai cu seamă cînd toţi ştiţi proverbul acela latin : *Si vis pacem para bellum.* De voieşti pace, prepară resbelul. Noi, domnilor, în poziţiunea în care ne aflăm, nu ne gîndim nicidecum a face resbele de conc[u]istă, trebuie însă să ne apărăm teritoriul nostru. Da; puterile înalte ne-au garantat autonomia, dar ne-a pus, cum zicea domnul Costaforu, îndatorirea să avem o armată bine organizată ca să putem să ne apărăm odorul acesta, ce e al nostru și pe care puterile ni l-au garantat. Vă rog să luați în privire projectul guvernului. De nu-l veți lua, nu mă opui, dar cel puțin, în cît privește cestiunea de atribuțiuni, dați puterii esecutive ce e al ei, ca să aibă nu numai îndatorirea, dar și fericirea de a respecta drepturile Adunării[7]. *(Aplauze.)*

Supliment nr. 71 al M.O., 1864, p. 561, col. 1 — p. 563, col. 1.

NOTE

[1] N. Bălcescu, *Puterea armată și arta militară de la întemeierea Principatului Valahiei pînă acum*, Iași, 1844, 85 p. Cf. și N. Bălcescu, *Opere*, vol. I, Ediție critică de Gh. Zane și Elena Zane, București, 1974, p. 298—324.

[2] Cf. „Espunerea de motive generale asupra proiectului de lege pentru organizarea puterei armate". *Supliment nr. 70 la M.O.*, 1864, p. 549.

[3] *Ibidem*, p. 552, col. 2.

[4] Articolul 13 din capitolul II „Armata permaninte" prevedea : „Armata este pusă subt ascultarea ministrului de rezbel și se comandă numai prin intermediul său, carele este responsabil după Constituțiune de întrebuințarea ei și a fondurilor ei". *Ibidem*, p. 553, col. 2.

[5] În aliniatul 2 al articolului 11 se prevedea : „[...] Chemarea acestei rezerve, motivînd nouă cheltuieli pentru întreținerea ei, se va face de guvern numai dupe un vot al Adunărei Legiuitoare". *Ibidem*, p. 553, col. 2.

[6] În articolul 59 se prevedea : „Concentrările estraordinari de miliție, la cari oamenii ei sînt siliți a ieși din orașele, tîrgurile și satele unde se află domiciliați, sau și pre loc, cînd aceste concentrări au o durată de 72 ore, motivînd cheltuieli estraordinari peste creditele alocate în budgetul statului, se vor putea face de guvern numai după o încuviințare a Adunării Legiuitoare". *Ibidem*, p. 558, col. 1.

[7] Pentru aceleași probleme vezi și intervenția următoare.

Intervenție cu privire la lipsurile din proiectul de lege privind organizarea armatei *

Domnilor, nimeni nu tăgăduiește că principiele fundamentali se pun în constituțiune. Dar iarăși acele principie se dezvoltă în legile organice, se dezvoltă, iar nu se revoacă. Cu atît mai mult am fost în tot dreptul a zice că se neagă dreptul domnitorului, cu atît mai mult cînd văd că în art[icolul] 8 al proiectului guvernului se zice așa : „...În capul armatei se afla domnitorul încungiurat de casa sa militară, compusă din adjutanții și oficiarii de ordonanță. El se serve de ministrul de rezbel ca intermediar pentru comandarea armatei și transmiterea ordinilor"[1].

Iată stilul corect și ortodox : domnul comandă, însă prin ministru. Ce face domnul raportor? Domnitorul de o parte. Armata e pusă subt ascultarea ministrului de resbel[2] și se comandă numai prin intermediul său, care e responsabile, dupe Constituțiune, de întrebuințarea ei. Comparați acum cuvintele și judecați apoi d[umnea]voastră ca juriu ce a mai zis domnul raportor?...

Domnul raportor[3]*:* Comisiunea.

Am dreptate să zic că domnul raportor în loc de comisiune, pentru cuvîntul că majoritatea comisiunii e în voiaj (*rîsete*), astfel că și prințul Sturdza, cu care aș fi avut mare dorință să discut, și prințul Știrbei și domnul Brătianu, toți aceștia lipsesc acuma. Prin urmare, am dreptul să zic mai cu seamă domnul raportor, ale cărui cunoștințe strategice sînt incontestabile. Domnul raportor, dar, zice : Și noi am întrebat și noi am chemat, nu pre șefii corpurilor, dar am luat legile altor state și am făcut ceea ce a[u] făcut și oamenii care a[u] compus comisiunea guvernului al căruia proiect s-a supus Camerei. Da, domnilor, guvernul n-a voit să-și pună mîna tocmai aicea. A avut modestia a crede că sînt alții mai speciali, a căror lucrare poate să fie de mai mare folos. Domnul raportor zice că și noi am luat legea Prusiei[4]. Dar această lege a avut-o în vedere și comisiunea, căci toată ideia guvernului de a se lua de model legea Prusiei și a Elveției, toată această ideie comisiunea a avut-o în vedere în dezvoltarea proiectului său. Vă voi dovedi, domnilor, cine s-a băgat mai mult pe legea Prusiei : comisiunea Adunării sau comisiunea guvernului? Și cred că voi dovedi că în multe comisiunea orînduită de guvern a profitat mai bine de legea Prusiei, pe care a adaptat-o după cum zice domnul raportor numai la trebuințele țărei, și cînd a făcut o modificațiune a luat de model instituțiunele vechi ale țărei. D[omnia] sa zice însă că, deși a făcut și D[omnia] lui aceasta, dar totuși s-a socotit în drept a opina ca rezervele să nu se poată întruni decît cu voia Adunării, și-mi cetește drept lege, drept autoritate pe domnul Lefevrière și legea contigentului.

---

* Ședința din 18 ianuarie 1864.

Cine, domnilor, contestă Adunării dreptul de a vota birurile? Însă aici nu este vorba de biruri, de contingent, ci de rezerve. Trebuie să știm dacă guvernul are dreptul să cheme pe acestea sau nu, și dacă poate să le trimeată oriunde, sau nu. Domnul raportor ne zice că guvernul nu a înțeles, că guvernul trebuie să ceară voie de la Cameră pentru a face concentrări. Dar, domnilor, să citim articolul privitor la aceasta și vom vedea că se zice în acel articol curat și anume că guvernul nu poate chema rezervele decît cu un vot al Adunării[5].

Vedeți dar, domnilor, că nu am esagerat deloc. Iată că dupe acest articol, cînd guvernul ar avea trebuință să concentreze o trupă cît de mică, pentru ca să prinză niște hoți, de esemplu, trebuie să convoace Adunarea în sesiune estraordinară pentru ca să-i dea voie pentru aceasta. Vorbele, dar, ale domnului raportor sînt în contrazicere cu cele scrise. Domnul raportor zice că nu a voit să înțeleagă aceasta. Dar aceasta este scris și vorbele zboară, iar ce este scris rămîne scris. Prin urmare, iată de ce guvernul a zis că aici e o confuziune de atribuțiuni. După cuvintele însă ale domnului raportor sîntem de acord. D[omnia] lui zice ca și noi că toate cheltuielile pentru armată trebuiesc votate de Adunare, căci guvernul acela care ar voi să concentre trupe va avea trebuință de bani și atunci va trebui ca sau să convoace Adunarea pentru aceasta, sau să ia pe răspunderea lui o asemenea operațiune.

Guvernul, dar, nu poate să facă dupe legi concentrări de trupe, fiindcă-i trebuie bani. Cu toate acestea, mișcările trupelor depinde de guvern.

Încă o dată, dar, vorbele domnului raportor sînt aceleași cu opiniunile noastre. N-are dar decît să le scrie în proiectul comisiunii și ne-am învoit[6].

Supliment nr. 71 la M.O., 1864, p. 564, col. 2 —
Supliment nr. 72 la M.O., p. 565, col. 2.

NOTE

[1] Textul guvernului nu ne-a fost accesibil.
[2] Cf. intervenția precedentă, nota 4.
[3] Raportor era colonelul G. Adrian.

[4] Iată textul intervenției raportorului : „Ministerul apoi vine și ne spune că proiectul său a fost lucrat de oameni speciali competinți. Prea bine. Aceasta se va vedea la dezbatere [...]. D[umnea]lor au chemat pe șefii de corpuri și pe misiunea franceză. Dar și noi am consultat instituțiuni bătrîne ; am chemat în ajutorul nostru instituțiunea Prusiei, ale cării merite nu se poate contesta. În adevăr, sistemele militari au mai multe punturi care coincid. Noi n-am adoptat un sistem întreg, dar sistemul ce am adoptat noi se apropie mai mult de acela al Prusiei". *Supliment nr. 72 la M.O.*, 1864, p. 563, col. 2.

[5] Cf. intervenția precedentă, nota 5.

[6] Pentru aceleași probleme vezi și intervenția precedentă.

Discurs referitor la înființarea gărzii naționale *

Domnilor, eu nu mă voi sui în istorie nici pînă la Xerxes, nici pînă la Por împărat, nici pînă la Alexandru Macedon, ca să mă pot rosti în cestiunea gardei naționale, precum văd că am contractat obiceiul de a ne rosti în toate cestiunile[1]. Citarea unui articlu din ziarul scris oarecînd de domnul Dimitrie Bolintineanu nu pune nicidecum în contradicțiune pe ministrul Bolintineanu, nici pe președintele Consiliului Miniștrilor, care a chemat la ministeriul său pre domnul Bolintineanu; din contră, cuvintele citate de la tribună vă vor dovedi, domnilor, că acest minister este compus din oameni cari nu sînt nici contra gardei naționale, nici contra a oricărei instituțiune liberale, a orice garanție a instituțiunilor liberali; și, fiind astfel, putem asigura pe onor[abilul] domn principele D. Ghica că foarte tîrziu va avea onoarea de a fi salutat cu respect de onor[abilul] domn Costache Rosetti, adică de a fi aruncat pe fereastră; cît pentru mine, asigur pe principele D. Ghica, care e o persoană foarte onorabile, că nu voi aștepta aceasta așa de mult ca domnul Rosetti, căci pururea cînd îl întîlnesc îl salut cu respect[2].

Vin acum la cestiunea de fond. Domnul D. Ghica, spre a susține necesitatea gardei naționale, a pus pe tapet drept argumente un dialog ce l-ar fi avut D[omnia] sa cu un ofițer. Iată acel dialog : vorbind, zice Domnul D. Ghica, cu un ofițer, amic al meu, fără a-i provoca ideile sale, mi-a spus : „Sînt pe deplin de opiniunile d[umita]le", însă mi-a zis : „O să fiu silit a vă arunca pe fereastră, căci trebuie să ascult și să mă supui la ordinile generalului meu". Așa este, domnilor? Așa e, domnule Ghica?

Domnul principe D. Ghica: Da, așa e.

Domnilor, anul trecut a mai fost un principe, principele Știrbei, care v-a spus că se zicea cum că Adunarea e încungiurată de oștiri, că se pregătește un *coup d'état.* Știți, domnilor, ce oștiri erau acelea? Erau copii de la Davila, școlari de medicină și de farmacia (*rîsete*); cu toate acestea, lovirea de stat ați văzut că nu s-a făcut, și iacă pentru ce nu s-a făcut, pentru un cuvînt foarte simplu : fiindcă nu se știa și nu se știe cui ar folosi acea lovire de stat; tot asemenea nu s-ar ști cui ar folosi și dictatura; și de aceea nici nu s-a făcut lovire de stat și nici s-a făcut dictatura. La vorbele prințului Știrbei, ministrul trecut de culte[3] (sper că în anul acesta colegul meu de la culte va fi mai prudinte decît predecesorul D[omniei] sale de atunci) a zis : Vorbă pentru vorbă, să vă spun și eu o vorbă; ați arătat numai o parte a medaliei; să vă arăt și eu cealaltă parte a medaliei. Se zice că Adunarea conspiră, că are un guvern provizoriu pregătit etc., şi aceste două vorbiri au provocat o discuţiune de trei luni de zile, unde Adunarea a vorbit mult şi ministeriul şi mai mult, iar ţara a rămas dezorganizată.

---

* Ședința din 20 ianuarie 1864.

În anul acesta, domnilor, noi nu vom urma vorbele prinţului Ghica, nu vom spune şi noi ce se vorbeşte, nu vom întîmpina nici la spusele D[omniei] sale de zisele acelui ofiţeriu; ci ne mărginim numai a întreba: Ce puneţi garda naţionale într-o lege care nu se atinge de guarda naţionale? Pentru ce aici? Şi mă voi servi ca să vă dovedesc această confuziune de înseşi cuvintele onor[atului] domn Panu şi ale domnului raportatore.

Ce avem la ordinea zilei? Proiectul de lege pentru înarmarea ţărei; pentru ce s-a cerut înarmarea? Pentru apărarea ţărei; cu ce vine acum acest amendament? Cu garda naţionale; pentru ce se cere garda naţionale? Pentru apărarea instituţiunilor şi libertăţilor publice; şi cînd se cere această apărare? Cînd vine un ministeriu care vă declară franc că va recunoaşte toate drepturile Adunării; care v-a dovedit în mai multe rînduri că pentru dînsul dorinţele Adunării sînt o lege, şi dovadă sînt proiectele de lege ce v-a înfăţişat, toate coprinse în adresa majorităţii din anul trecut, toate făgăduite în mesagiu[l] din 3 noiembre anul acesta şi care toate vi s-au dat, afară de trei, care şi acestea sînt gata. Ministeriul dar n-avea trebuinţă să vină cu un proiect de lege care să dea reprezentaţiunii naţionale o armată, deoarece s-a zis că garda naţionale e armata Adunării, căci el avea trebuinţă să dea ţărei o armată, şi aci este locul să întrebăm că daca garda naţionale este armata Adunării, adică a ţărei, atunci armata de linie a cui e? P-a cui seamă rămîne ea? A cui, domnilor, de vreme ce nu e a ţărei, pe care Adunarea o reprezintă?

Noi am venit, domnilor, cu proiectul de înarmare în faţa alianţilor cari se fac pretutindeni, zicîndu-ne că trebuie şi ţara noastră să fie pregătită, nu ca să facă rezbel ofensiv, nu ca să se ia la ceartă cu Poarta, nici cu puterile garanţi, dară, pentru ca să poate îndeplini ceea ce-i e impus de către Poartă şi puterile garanţi, de către Europa întreagă: neutralitatea teritoriului, apărarea hotarelor ţării contra oricui s-ar încerca a le călca! Ca să oprească pe o putere care ar voi, contra voinţei celorlalte puteri mai multe, care ar voi să între în ţară.

Şi de aceea v-am înfăţişat un proiect, un proiect bazat însuşi pe vechile noastre instituţiuni militare, ce au multă analogie cu sistemul prusian, rămîind apoi ca d[umnea]v[oastră] să otărîţi de primiţi ori armata singură fără miliţii, cum a zis domnul Costaforu, ori armata cu rezervele ei, cu rădicarea gloatelor, precum sînt sigur că o voieşte majoritatea Camerei, a naţiunii...

Mai mult voci: Da, da!

Şi de aceea, o repet, domnilor, am venit cu un proiect de înarmare. Ce faceţi d[umnea]voastră? Confundaţi cestiunea libertăţii cu cestiunea autonomiei şi a naţionalităţii; lipiţi cestiunea armatei cu cestiunea gardei naţionale; dar pentru un asemenea caz, pentru garda naţionale, tot ce puteţi face era să ne cereţi un proiect speciale, căci pretutindeni armata îşi are legea sa speciale, şi garda naţionale iarăşi legea sa speciale. (*Surîsuri.*)

Nu zîmbiţi, domnilor, legea armatei este contrasemnată de ministrul de rezbel, pe cînd legea guardei naţionale se subscrie de ministrul din întru, şi la care prin urmare colegul meu de rezbel[4] n-are a face întru nimic.

Aşadară, mare cată să fie mirarea noastră cînd văzurăm cestia gardei naţionale pusă pe tapet afară din lucrarea comisiunii numită într-adins de Adunare, în care figurează toţi generarii, colonelii, unii în slujba noastră, alţii cu numiri turceşti : miralii, ferici, liva şi zău nu ştiu cum încă, în fine specialităţile noastre strategice. Această comisiune, unde sînt persoane pe cari le stimez foarte mult, dară cari nu sînt sprijinitoare guvernului nostru, cari cu toate astea au lucrat şi v-au înfăţişat un proiect de lege, deşi amendat, însă mai în totul acelaşi cu al guvernului, nu v-au zis nici un cuvînt măcar de garda naţionale; mare, zic, cată să fie mirarea noastră cînd, dupe ce comisiunea, compusă de oamenii cei mai competinţi, de oameni, ca să zic aşa, de spadă, de sînge, şi-a săvîrşit lucrarea sa, vedem garda naţionale pusă pe tapet prin un amendament prezintat, domnilor, de cine? ... de un fost ministru de justiţie[5]; de tot ce e mai pacinic în lume şi prin urmare de tot ce este mai contrariu armelor, rezbelului, sîngelui. (*Rîsete.*)

De trei luni de zile şi guvernul şi Adunarea şi mai presus de toate ţara zice : dupe o perdere atît de mare de timp, să lăsăm de o parte certele şi teoriele, să ne punem serios la lucru, ca ceea ce nu s-a făcut în patru ani să o facem în iarna aceasta; să ne ocupăm de organizarea ţărei. Acest glas a fost ascultat şi de Adunare şi de guvern; am amînat discusiunile şi ne-am pus la lucru. În mijlocul acestui lucru iată însă că vine un amendament care deschide iarăşi calea discusiunilor şi a luptelor de partidă, care pune iarăşi pe puterea esecutivă şi pe puterea legislativă faţă în faţă şi în stare ostile; ce zice acest amendament? Zice că, ca să asigurăm libertăţile noastre, să formăm o armată a Adunării, care să ne apere şi să ne încurajeze, aplaudînd pe cei buni şi şuierînd pe cei răi. Dar cu o asemenea teorie unde aţi merge? Dacă o asemenea armată ar fi esistat cînd se discuta legea rurală, mulţi din d[umnea]v[oastră] ar fi fost şuieraţi; atunci v-aş fi văzut eu zicînd că nu puteţi vota sub presiunea acelor baionete, pe care astăzi le numiţi inteligente; din ispită însă trebuie să ştiţi că pot fi şi cuţite inteligente şi mi se pare că asemenea cuţite s-au văzut pe la aceste ferestre.

Sînt liberal, domnilor, dar voiesc ca libertăţile să vie de sus, iar nu de jos; de sus prin legi, iar nicidecum prin baionete, oricît de inteliginte ele ar fi; şi nu aş voi nici pentru mine, nici pentru d[umnea]v[oastră], nici pentru Ludovic Filip[6], nume ce s-a pus spre a înfăţişa pe altul.

Domnul Panu: Cer cuvîntul !

Nu aş voi ca, cînd avem [a] face vreo lege, să fim aplaudaţi sau şuieraţi de garda naţională.

Revin acum la însuşi principiul gardei naţionale, şi apoi, domnilor, teoria d[umnea]voastră] d-a fi şuierat sau aplaudat de garda naţionale este contrarie principiului a orice gardă naţionale, căci chiar în Francia, sub Louis Philippe, legea organică a gardei naţionalea zicea că garda naţionale sub arme este eminent ascultătoare (*éminemment obéissante*) ca oricare armată şi nu are dreptul nici să şuiere, nici se aplaude, căci nu are dreptul nici măcar de a discuta; altfel fiind, guvernul şi Camera ar fi conduse nu de conştiinţa sa, ci de voturile gardei naţionale, în care d[umnea]v[oastră] voiţi a vedea voinţa naţiunii; dar, fiind aşa, ar trebui măcar să convocăm gardele naţionale din toate oraşele României, căci nu sînt în această Adunare numai deputaţi ai Bucureştilor, şi Adunarea nu este a oraşului Bucureşti, ci a ţării întrege, şi de aceea va trebui să se convoace gardele naţionale de pretutindeni şi adunîndu-le aci să hotărească prin majoritate şi minoritate de trebuie să ne şuiere sau să ne aplaude. Aceasta este consecenţa teoriei prinţului Ghica.

Toate acestea mă aduc a conchide că instituţiunea gardei naţionale, ca armată a Camerei, ca apărătoare a libertăţii, nu este la ordinea zilei; azi e în discusiune legea pentru armarea ţărei, a naţiunii, în faţa pericolelor din afară; voiţi ca să se instituie garda naţională? Atunci ori cereţi un proiect de lege organic, îndeosebi, ori respingeţi sistema de organizare a armatei propusă de minister şi amendată de comisiune şi care esclude garda naţionale, căci toate sistemele din toate părţile lumei nu se pot pune într-o singură lege. Ce ar fi, de esemplu, daca în codul nostru de procedură civile am lua şi am vîrî toate sistemele din Francia, din Anglia, din Grecia etc.? Am ajunge, cum a zis domnul general Florescu, la un vinograd sau la un talmeş-balmeş.

Tot aşa ar fi şi pentru armată; garda naţionale nu poate fi la un loc cu sistemul prusian sau elveţian; sistemul prusian esclude garda naţională, garda naţională este în sistemul francez; de voiţi aceasta din urmă sistemă, votaţi armata permanente, respingeţi miliţiele şi ridicarea gloatelor şi cereţi ca ministerul să vie cu un proiect de lege pentru garda naţională, dar de primiţi sistemul prusian nu mai cereţi garda naţională.

Uniţi-vă la ceea ce a făcut Camera Prusiei într-o asemenea cestiune, şi daca Camera noastră ar fi, dupe cum trebuie să fie, oarecum modestă în faţa Adunării de la Berlin, după cum şi fiecare deputat în parte modest în faţă cu deputaţii prusiani, vom putea să ne folosim în multe din esemplul Camerei prusiane. Ce a făcut acea Cameră?

În lupta cea mare ce a esistat în anul trecut între puterea esecutivă şi cea legislativă a Prusiei, tocmai pentru organizarea armatei, nimeni nu a cerut garda naţională, nici domnul Gneist [7], profesorul domnului Apostoleanu, nici Virhoff[8], nici Vinke, nici Schwerin[9], nimeni în fine n-a rostit cuvîntul de gardă naţionale, ci la cererea guvernului de a se spori anii de serviciu ai armatei de linie de la 3 la 5 ani sub cuvînt că interesul Prusiei cere ca de acum înainte să facă şi rezbele ofensive, iar nu numai defensive, Camera a răspuns : Nu ! armata noastră să urmeze a fi pe sistem defensiv, nu voim dar întărirea armatei de linie cu slăbirea *Landwehr*-ului* şi *Landsturm*-ului**, căci aci este puterea Prusiei, aci este tot poporul subt arme, *das bewafnete Volk****. Scoateţi dar miliţia, scoateţi ridicarea gloatelor şi ziceţi ministeriului să vă aducă o lege de gardă naţională, şi fiţi încredinţaţi că daca garda naţională este atît de unanim cerută de naţiune, precum o pretinde prinţul Ghica, daca o mare majoritate a Adunării va vota pentru dînsa, guvernul vă va aduce acel proiect de lege, iar astăzi nu confundaţi două legi organice cu totul osebite, nu permiteţi ca un fost ministru de justiţie prin formă de amendament pe fereastră să introducă garda naţională, care reclamă un proiect de lege cu totul special, care în Francia formează objectul a unei legislaţiuni coprinsă nu mai puţin decît în trei volume; nu este destul a zice : garda naţională, trebuie a se determina formarea ei, ierarhia ei, cine s-o comande, ce tribunale are s-o judece în cazuri de delicte, ce serviciuri are să facă etc. etc. Toate acestea, domnilor, trebuie să fie coprinse într-o lege speciale.

---

* Armata de rezervişti.

** Miliţia, gloatele.

*** Poporul înarmat.

Apoi d[umnea]voastră cari cereţi totdauna, cu atîta stăruinţă, respectul Convenţiunii, cari ştiţi că ea coprinde desfiinţarea de privelegiuri, egalitatea tuturor înaintea legilor, cum veniţi acum şi ne cereţi un privilegiu şi o scutire totodată, garda naţională pentru oraşe şi miliţiile pentru sate? Garda naţională este un drept sau o datorie? De este un drept, trebuie să fie al fiecăruia român; de este o datorie, trebuie se fie impusă tuturor; şi d[umnea]v[oastră] acum veniţi să faceţi categorii de oameni armaţi, adică: unii să apere ordinea în oraşe, la casele loı, şi alţii să se bată la hotar, unii să atîrne de Ministeriul de Rezbel şi alţi de Ministeriul din Întru, de domnul preşedinte al municipalităţei. Ş-apoi, domnilor, daţi-mi voie să vă spun că, dacă e vorba numai de gardă pentru oraşe, n-aveţi d[umnea]voastră dreptul să hotărîţi această cestiune, şi mai ales acum. Aceasta e o cestiune municipală şi dovadă de aceasta este ceea ce chiar acum se petrece la municipalitatea de Bucureşti. Veţi şti, domnilor, că noi în Bucureşti nu avem numa o Cameră, avem două Camere, care discută, care hotărăsc şi care fac legi, una în Dealul Mitropoliei şi alta la otelul municipalităţi[10]. Nu sîntem numai noi legislatori, cînd şi on[orabilii] deputaţi de mahalale, cari în puterea votului d[umnea]v[oastră] din anul trecut, convocaţi pentru ca să creeze venituri oraşului Bucureşti spre a se îmbunătăţi soartea oraşului, spre a i se da strade bune, spre a se reînnoi instrumentele pompierilor, care prinţul D. Ghica ştie foarte bine că nu au mai fost înnoite de cînd era D[omnia] sa agă. Ei bine, domnilor, acei onor[abili] deputaţi de suburbie, în loc să ne dea acele îmbunătăţiri ce aşteptăm, în loc să se ocupe de instrumentele cu care să facem a nu se mai primejdui cîte trei-patru pompieri la fiecare foc, cum s-a întîmplat mai ieri şi alaltăieri, se ocupă cu constituţionalism, cu garda naţională, cu legi municipale şi alte cestiuni, şi, daca-mi permiteţi, vă voi spune că oraşul Bucureşti are instrumente de tot mai rele şi mai necomplecte decît chiar cel mai din urmă oraş din Moldova. Aşadar onor[abilii] deputaţi de mahala, în loc să hotărască veniturile, cînd ştiu tare bine că cheltuielele sînt foarte mari, că ele sînt supuse controlului şi în curînd Curţei de Compturi, d[umnea]lor s-a[u] apucat să facă guarda naţională, pe care o califică de paza oraşului, spre a se conforma purismului limbei.

Această pază însă are treizeci mii de oameni, căci iată ce zice proiectul:

„Corpul de gardă se compune de cinci diviziuni, una de fiecare culoare.

Fiecare diviziune se subîmparte în atîtea companii cîţi deputaţi sînt în acea culoare.

Comandantele general, capii de diviziune şi locotenenţii lor, fiind în serviciu permaninte, primesc diurnele fixate prin budgetul aci alăturat" etc.

Sînt, domnilor, 22 de articole în acest proiect, pe care nu vi le mai citesc.

Vedeţi acum şi statul acestei garde:

„Comandantele generale, diurnă 1000 lei pe lună, face 12 000 lei pe an.

Cinci capi de diviziune a 700 lei pe lună fac pe an 42 000 lei.

Capii de biurouri, 24 000; chirii 30 000 lei", şi altele, şi altele.

Domnilor, toate oraşele, Brăila, Giurgiu, Craiova, Ploieşti, toate au votat venituri, toate au simţit nevoia de a îmbunătăţi soarta oraşelor lor, numai Bucureşti stă pe loc, şi pentru ce?

Cu toate concesiunile ce am făcut, cu toate reintegrările unor deputaţi, scoşi de ministeriul anterior, n-am putut dobîndi nimic, şi noi moldovenii, ca să zic acum aşa, sîntem siliţi să plătim garda de noapte, să plătim medici, să plătim pompieri şi chiar grădinele publice ale oraşului Bucureşti. Pentru ce? Pentru că trei, patru deputaţi de mahalale ţin în loc pe tot corpul lor, pentru că toată lupta lor, tot scopul lor stă să dăm jos pe Stoica, să dăm jos pe Stan, să dăm jos pe Bran etc.

Domnilor, în principiu nimeni nu e din partea ministeriului contra gardei naţionale; să nu să socotească că, dacă s-ar admite un sistem logic care ar fi compatibil cu garda naţionale, ministeriul ar fi în contră-i. Nu, domnilor; sînt însă consideraţiuni politice care, mai ales în împregiurările actuale, ar putea aduce greutăţi acestei legiuiri. Spre a o dovedi aceasta, mă voi mărgini a vă face o singură întrebare: Socotiţi oare că este prudent, că se cuvine de a întroduce această instituţiune astăzi cînd organizaţiunea ţărei nu este încă îndeplinită, cînd legea noastră electorale este încă atît de neperfectă, cînd legea comunale e nevotată şi cînd legea rurale este rău votată?

Cît pentru garda naţionale, noi, guvernul, nu ne temem de dînsa; d[umnea]voastră aveţi mai mult a vă îngriji întroducînd-o mai nainte de a se regula toate cestiunile cele mari administrative şi sociale care încă stau nedezlegate şi care numai dupe soluţiunea lor ar putea face ca garda naţională să fie o chezăşuire a ordinii publice. Pînă atunci însă eu cred că amendamentul d[umnea]voastră este un ce pripit.

Garda naţională, domnilor, ca toate instituţiunile, ca şi armata, are paginile sale cele frumoase, dar are şi pe cele negre. Am văzut cu ochii, domnilor, cu ochii mei, n-am auzit, ca alţi onorabili oratori care vorbesc despre garda naţionale fără să o fi văzut vreodată, am văzut multe garde naţionale. Am văzut garda naţionale a Franciei, am văzut pe aceea din Viena, pe aceea din Madrid şi Barcelona; am mai văzut, domnilor, şi pe cea din Cernăuţi şi Sadagura. Am văzut garda naţională din Spania; acea din oraşele cele mici şi din sate se lupta voiniceşte în contra Carliştilor, pe cînd cea din Madrid, din Barcelona, din Valencia nu făcea alt nimic decît *pronunciamentos*, rostindu-se în toată seara la *Puerta del sol* cînd pentru un minister, cînd pentru altul, cînd pentru Espartero[11], cînd pentru Narvaez[12], cînd pentru un general, cînd pentru altul.

Am mai văzut, domnilor, garda naţională din Viena, compusă din tot altceva decît din burghezii din Viena. Am mai văzut funcţionînd şi garda naţională din Cernăuţi şi Sadagura, care era compusă numai din ebrei, cum are să fie bunăoară şi aceea din toate oraşele de peste Milcov mai cu seamă. Aşadar am avut fericirea să văz o guardă naţională evreiască cu oficierii săi, cu căpitanii săi, acea de la Sadagura, care, primind un ordin de la autoritatea superioară să oprească ieşirea din oraş a 12 husari ce voiau a ieşi din Sadagura şi a se uni cu Bem şi Coşut, acei 12 husari au pus în goană pe garda naţională evreiască, care abia mai striga: *Gevald, gevald*!.. *(ilaritate)* şi am văzut cu ochii mei această gardă naţionale, cum husarii în faţa oficerilor gardei au îngenuncheat pe toboşari şi le-au spart tobele în cap. Mai aşa are să fie garda naţională în toate oraşele de peste Milcov, căci acolo din nenorocire cetăţenii români prin oraşe sînt în minoritate şi ovrei în majoritate, şi fiindcă garda naţionale are să-şi aleagă oficerii, vom avea fericirea să vedem pe domnii Moisi, Idel Wechsler, Leib Kahana şi alţii deveniţi coloneli ai gardei naţionale, viind în Bucureşti şi salutînd pe colegii lor din Bucureşti, cari negreşit vor fi români.

Daca dar, domnilor, voiţi să aveţi guardă naţională prin oraşe, gardă naţionale curat română nu veţi avea decît în Bucureşti, Craiova şi Ploieşti, şi atuncea vă declar o asemenea gardă nu este o instituţiune naţionale ce se cuvine a face parte din organizarea armatei. Garda orăşenească menită de a se pune în locul păzitorilor de noapte nu este treaba D[omniilor] voastre, astăzi nu aveţi a vă ocupa decît de înarmarea ţărei. Însuşi on[orabilul][domn Panu a zis : „Armata este creată în prevederea pericolelor din afară, gardă naţională e creată in vederea pericolelor din întru", şi on[orabilul] domn raportatore a zis : „Armata atîrnă de ministru[l] de rezbel, pentru apărarea hotarelor; garda naţională atîrnă de Ministerul din Întru, pentru apărarea ordinii". Proiectul de faţă, domnilor, n-are nimic în vedere decît organizarea armatei, a puterei care să apere neutralitatea şi autonomia noastră. Aceasta sînteţi chemaţi a discuta şi a vota; odată această lege votată, daca este voinţa Adunării să se înfiinţeze şi garda naţională, exprimaţi-vă dorinţa şi credeţi, domnilor, fiţi siguri că, de va fi dorinţa Camerei, dorinţa aceasta va deveni şi a guvernului.

Suplimentele nr. 78 şi 79 la M.O., 1864, p. 616, col. 2 — p. 622, col. 1.

NOTE

[1] Cf. intervenţia lui A. Panu, *ibidem*, p. 616, col. 1—2, şi V. Boerescu, *ibidem*, p. 584 col. 2 — p. 590, col. 2.

[2] K. se referă la următorul pasaj din cuvîntarea principelui D. Ghica : „[...] În anul trecut mă aflam conversînd cu un june oficier [...] care asistase adesea la şedinţele noastre şi aplauda cu căldură şi pasiune lucrările Adunării. Cu toate acestea, îmi zise că într-o zi ne va arunca pe fereastră. La mirarea ce mi-am esprimat pentru contrazicerea ce era între această ameninţare şi sentimentele de care îmi vorbise, fără ca eu să-l fi provocat a mi le arăta, junele oficier îmi răspunse că în ziua cînd îi va veni de la generalul său, pe care e de prisos să-l numesc, ordine de a ne arunca pe fereastră, el va trebui să esecute întocmai acea ordine [sic] [...]. Dar tocmai pentru acest cuvînt că armata trebuie să aibă o misiune mult mai înaltă decît aceea a unui corp poliţienesc, tocmai pentru aceasta cerem o gardă naţională, o poliţie de cetăţeni. Voim acele baionete inteligente de cari să se teamă oricine ar voi să surpe instituţiunile noastre, de cari să se sfiască generalul căruia ar trece prin minte să arunce pe fereastră pe reprezentanţii naţiunii [...]". *Ibidem*, p. 576, col. 1 — p. 577, col. 1. Vezi şi infra.

[3] Ministrul cultelor fusese Al. Odobescu (31 iulie — 11/12 octombrie 1863).

[4] Ministru de război era generalul Al. Iacovache (12 octombrie 1863 — 12 aprilie 1864)

[5] Grigore Arghiropolu ; el a prezentat următorul amendament :

„Art. 1. Puterea armată a României cuprinde 5 elemente destincte :

a) Armata permanentă cu rezerva ei.

b) Miliţia activă, care se compune de dorobanţi şi grăniceri.

c) Garda orăşenească în toate oraşele României.

d) Miliţia activă de III clase.

e) Gloatele de III clase în toată ţara afară de oraşe". *Ibidem*, p. 622, col. 2.

Acest amendament a fost acceptat de Adunare. *Ibidem*, p. 622, col. 2.

[6] Ludovic Filip, rege al Franţei (1830—1848).

[7] Rudolf Gneist, jurist şi om politic german (1816—1895).

[8] Rudolf Virhow, membru al Camerei Deputaţilor în Prusia (1821—1902).

[9] Kurt Cristoph Schwerin, general prusian (1684—1757). A dictat în 1744 capitularea oraşului Praga şi a participat la războiul de şapte ani.

[10] Primăria.

[11] Baldomero Espartero (1792—1879), general şi om politic spaniol, regent al regine Izabela între anii 1841—1843, cînd fuge în Anglia, de unde s-a reîntors în 1848.

[12] Ramon Maria Narvaez, duce de Valencia, general şi om de stat spaniol. În 1843 a înlăturat de la conducere pe Espartero.

Amendament şi intervenţie privind componenţa Consiliului de Stat *

Iată ce amendament propun eu:

„Pot fi asemenea numiţi membri la Consiliul de Stat: preşedinţii Consilielor generale de districte, preşedinţii municipalităţilor de Bucureşti, Iaşi, Craiova şi Galaţi, directorii pămînteni ai companielor de căi ferate şi bancelor publice după un eserciţiu de cinci ani''.

Domnilor, personalmente chiar astăzi am onoarea a cunoaşte cîţiva mari proprietari, oameni cari au destul[e] cunoştinţe, dar care n-au voit să serve, n-au voit să ia o funcţie salariată în stat. Toţi voim asemeni să dăm comunelor şi municipalităţilor toată importanţia ce trebuie să aibă, voim să ridicăm pe magistraţii municipali. Eu socot că un preşedinte de municipalitate, ca aceea a Bucureştilor sau Ieşilor, după trei ani de funcţiune, chiar de n-ar fi avut cunoştinţe pregătitoare, şi nu crez că un oraş mare poate încredinţa administrarea intereselor sale unui om fără cunoştinţe de administraţiuni, fără capacitate. Nu crez, zic, că un asemenea cetăţean, care a ocîrmuit 5 ani interesele unui oraş întreg, nu va aduce cunoştinţele trebuincioase în Consiliul de Stat. Nu crez asemenea că un directore de bancă, de căi ferate, n-ar avea cunoştinţele necesare a fi în Consiliul de Stat şi a ne aduce mare folos în cestiunile speciali. Permiteţi-mi acum a face o digresiune. Ni se prezintă astăzi un proiect de căi ferate. Ministerul îl studie din punctul de vedere politic sau de bursă, căci în ministere nu sînt mai niciodată oameni cu specialităţi aparte. La ce sîntem reduşi dar noi? Sîntem reduşi a consulta Consiliul technic. Ar fi dar o mare garanţă cînd am avea în Consiliul de Stat şi oameni cu asemenea specialităţi. De aceea trebuiesc admişi şi preşedinţii de municipalităţi însemnate. Asemenea să fie primiţi şi preşedinţii Consilielor districtale. Ei bine, prestigiul Consiliului de Stat nu s-ar realţa cînd am avea într-însul asemenea oameni, cari pe lîngă cunoştinţe speciale au şi un număr oarecare de ani? Cari pe lîngă teorie vor avea şi cunoştinţele practice dobîndite din serviciu ca preşedinte de Consiliu districtal? Nu socotesc că mărginim competinţa Consiliului de Stat dacă am admite şi pe aceşti bărbaţi[1].

Supliment nr. 80 la M.O., 1864, p. 635, col. 1–2.

---

* Şedinţa din 21 ianuarie 1864.

NOTE

[1] Amendamentul a fost admis.

Intervenţie în care cere Adunării să nu oblige guvernul să intervină în probleme electorale *

Îndată ce onor[ata] Adunare va binevoi a preface în scris ca lege teoria onor[abilului] domn Panu[1], eu atunci pentru viitor voi face blam pentru acei prefecţi cari vor călca aceea lege. Pînă astăzi însă în legea esistentă nu se zice cum că, pentru acei care odată prin acte publice ş-au însuşit şi au complectat censul electoral, nu se cuvine să se mai primească contestaţiuni. Hotărîţi ca dovada aceasta, că a sporit sau a scăzut averea unui alegător, să se dea la tribunal. Sau hotărască-se legea ca să nu se mai priimească asemenea dovezi, cînd un alegător ş-au format odată censul, şi atunci nu mai am nimic de zis.

---

* Şedinţa din 22 ianuarie 1864.

Însă, daţi-mi voia, domnilor, să vă fac o observaţiune : în ce calitate vine domnul Sihleanu * să ridice această cestiune ? Ca deputat pentru congediu ? Dar atunci cestiunea congediului este rezolvată, căci eu am zis de la început că nu se cuvine să i se facă citaţiune prin telegraf şi m-am unit îndată cu teoria domnului Rosetti, care a arătat drumul ce este tras de legea actuală într-aceasta [2]. Domnul Sihleanu însă văz că vine cu cestiune de congediu şi vă pune persoana alegătorului sau a[e]ligibilelui. Ei bine, domnilor, să-mi permită domnul Sihleanu a-i zice şi D[omniei] lui acele cuvinte ce le-am zis şi rudei mele, că nu-i recunosc dreptul să vie să vorbească în această Cameră decît ca deputat. Teoria domnului Panu ar trebui să primească o soluţiune. Dar azi eu nu crez că sînt competent a da ordine la prefecture să priimească contestaţiunile ce vin. Aceasta nu este în anexul II din Convenţiune. Nu siliţi pe minister a interveni. Siliţi-l a nu interveni, de voiţi să faceţi bine. Dar nu-l siliţi a interveni, căci ministerul, avînd acest drept, va face după voinţele sale, după interesele sale. După cum a zis bine domnul Rosetti, nu e vorba de ministerul actual. Poate eu nu voi abuza de acest drept şi-l voi întrebuinţa bine. Dar poate să vie alt minister după mine care să nu facă tot aşa. Lăsaţi astfel lucrurile încă cîtva timp pînă va veni noua lege electorală.

Domnul Sihleanu zice : Iată că sînt chemat prin citaţiune, trebuie să mă duc ca să nu fi[u] osîndit în lipsă. Dar, domnilor, nu este trebuinţă să se ducă ; poate să ceară a i se prelungi termenul după lege. Dar, pentru cestiunea dacă starea D[omniei] lui a scăzut sau a crescut, nu trebuie să se preocupe de aceasta, şi mă mir pentru că tocmai prefectul de care se plîngea D[omnia] lui este cumnatul D[omniei] sale.

Nu vă place, domnilor, legea electorală ? Aidem să o rectificăm, aidem să facem altă lege...

O voce: Aduceţi legea cea nouă.

O vom aduce, domnilor, dar din minutul cînd o veţi vota această Cameră nu va mai esista şi va face loc la alţi reprezentanţi ai naţiunii. De aceea v-am spus eu că voi veni cu ea la finele sesiunii, pentru că voi ca această Cameră să aibă onoarea întîi să organizeze ţara şi apoi să facă loc la alta. Dar pînă atunci vă repet : lăsaţi lucrurile aşa cum sînt. Voieşte domnul Sihleanu să aibă congediu ? Daţi-i congediu. Voieşte să i se prelungească termenul de judecată ? Să ceară aceasta de la tribunal în virtutea legii, arătînd că se află în sesiune. Nu ziceţi însă ministerului să intervie în afacerile electorale. Noi voim să ne împlinim datoriele cu legalitate şi nu putem ** interes în aceasta în nici un chip direct sau indirect.

Supliment nr. 82 la M.O., 1864, p. 648, col. 2 – p. 649, col. 1.

---

* În text : Sichleanu.

** Citeşte : nu punem.

NOTE

La începutul ședinței din ziua de 22 ianuarie 1864, între altele, se aduce la cunoștința Adunării „Cererea de congediu a domnului A. Sihleanu, pe lîngă care alătură o telegramă ce a priimit de la prefectura de Putna, prin care este citat a se înfățișa la acea prefectură pentru ziua de 26 curent, spre a dovedi că posede capitalul de 6000 galbeni, fiind o contestare din partea a opt alegători din orașul Focșani”. *Ibidem*, p. 645, col. 2.

[1] Anastasie Panu a susținut următoarele:

„Domnilor, eu văz cestiunea cu totul simplă. Se zice că domnul Sihleanu este astăzi cu mai puțină avere decît se afla an, cînd a fost înscris în liste și s-a recunoscut de alegători...

O voce: Mai multă are.

Altă voce: Nu, are mai puțină.

Domnul A. Panu: Nu? Dacă nu e nici un act public care să dovedească că estimp averea domnului Sihleanu nu mai este acea din anul trecut, cînd D[omnia] lui a căpătat dreptul în puterea legii ca să fie alegător, nimeni astăzi nu poate priimi o reclamațiune în contra dreptului sfințit și acoperit de inviolabilitatea legii electorale [...].

De aceea zic că în cestiunea de față domnul Sihleanu nu are să numească nici advocat, nici nu are să se ducă acolo. D[omnia] lui este recunoscut de alegător după dreptul care i s-a recunoscut în anul trecut și care stă acoperit de sfințenia ce-i dă legea, și de aceea cer să se blameze prefectul care a priimit o reclamațiune în contra dreptului scris, drept care trebuie respectat de toate autoritățile”. *Ibidem*, p. 648, col. 1—2.

[2] C. A. Rosetti în intervenția sa a arătat: „[...] Negreșit că domnul ministru, în virtutea legii de astăzi, a avut dreptate a zice că D[omnia] lui nu poate face nimic. Însă tot domnul ministru a recunoscut că prefectul a comis o abatere din lege chemînd pe domnul Sihleanu prin telegraf. Iată dar, domnilor, că ministerul vine și recunoaște că prefectul a făcut o abatere. Prin urmare ne asigurează că acel prefect va fi dojenit și va lua pedeapsa conform cu ilegalitatea ce a comis. Așadar, părerea mea este că, lăsînd pe minister să-și împlinească datoria, această chemare va fi nulă pentru că e în afară din lege. Și, cît pentru domnul Sihleanu, ar fi bine să numească un advocat să-și înfățișeze documentele procesului, și în urmă, de nu va fi satisfăcut, conform cu dreptatea, avem Curtea de Casațiune, înaintea căreia va merge și va reclama.

Domnul Sihleanu are actele prin care toată averea D[omniei] lui e constatată. Va merge și va reclama la Casațiune și, dacă nici înaintea acestui mare corp nu i se va face dreptate, atunci nu mai avem nimic de sperat și D[omnia] lui n-are decît a-și pleca capul”. *Ibidem*, p. 647, col. 1—2.

*Intervenție în care cere respectarea regulamentului financiar în vigoare **

Onor[abilul] domn Golescu singur vă spune cum că există o lege veche, legea Regulamentului, și că regulamentul făcut în 1860 n-au derogat nicidecum principiile acelei legi[1]. Așadar, iată că regulamentul financiar nu este nicidecum o abatere din lege, ci din contră e regulamentarea legei vechi, și aceasta în favoarea economielor, iar nu a delapidării banilor. D[omnia] sa ne-a vorbit de paragraful estraordinar din vremea Regulamentului. Să-mi permită onor[abilul] domn Golescu, ca unul ce am avut ocaziune de a vedea, cel puțin în Moldova, cum se aplică acel paragraf extraordinar, să-i spui că garanția regulamentului era numai iluzorie. Iată ce se făcea de la 1834 la 1848 și de la 1849 pînă la 1860, cînd s-a publicat regulamentul financiar. Domnilor, paragraful estraordinar era o pungă magică în care să fi fost un galben măcar, sau nu, totdauna se lua dintr-însa milioane. Toate cheltuielile, toate risipirile, toate gratificațiunile se încuviința din paragraful estraordinar, fără a se ști ce este acest paragraf. Iată, domnilor, să vă spun eu ce era. Se vota paragraful estraordinar și apoi se didea și din economiele tezaurului.

---

* Ședința din 22 ianuarie 1864.

Regulamentul organic[2] nu statorniceşte nimic pozitiv în privinţa virementelor, nici a economielor. Se puteau face virementele din economii. Bunioară, Ministerul de Rezbel din Moldova niciodată economiile sale nu le-a vărsat în tezaurul public pînă la 1860. Toţi banii care-i lua în puterea budgetului îi ţinea, să fi fost sau nu numărul soldaţilor complect, şi se făcea viremente şi să zică din economii. Astăzi, dupe acest regulament nu e aşa. Bunioară, cu atîa scrupulozitate se prevăd cheltuielile banilor publici, încît e destul ca un ban, chiar ca depozit, să intre în tezaur, este destul ca la o casă un ban să intre, care la altă casă să se cheltuiască, pentru ca o parte să se scoată ca venit şi de alta ca cheltuială. Astfel este şi creditul de 12 000 lei ce am cerut pentru depeşele telegrafice ale particularilor. De esemplu, cînd un particular voieşte a espedia o depeşe telegrafică mai departe decît unde e staţiunea, adică cu ştafetă, plăteşte la staţiunea ce o trimite cheltuielile curierului. Acea cheltuială devine aci îndat' venit, şi la cealaltă cheltuială, pe cînd dincolo nu se prevedea un paragraf de unde să se plătească cheltuielile. De aceea am venit şi am cerut autorizaţiune de la d[umnea]voastră ca să putem lua din casa statului 12 000 lei ca bani străini pentru acele cheltuiele.

N-au făcut nimic rău regulamentul financiar. Dacă un ministru a întrebuinţat facultatea care-i dă regulamentul, şi această facultate i-o da şi legea cea veche, ca să-şi deschiză credite suplementare şi estraordinare, aceasta rămîne la apreţiarea Camerei şi cu regulamentul acela veţi ajunge la răspundere. Îndată ce-l veţi da de o parte, vă pot încredinţa că multe teorie făcute de Cameră nu pot să tragă după sine consecinţa de răspundere pentru că legea veche învoieşte şi cheltuiala de economie şi viremente şi multe altele. Aşadar, cît pentru noi, care n-am făcut nici o cheltuială rea, nu ne pasă dacă veţi şterge cuvîntul : regulamentului. Sînt şi eu de opiniunea domnului Golescu că notificaţiunile n-au putere de lege. Însă toate frumoasele teorii ale D[omniei] sale, sau ale Camerei, trebuia să le facă în ziua cînd a venit un ministru şi prin mesagiu domnesc a lăudat acel regulament. Atunci trebuia să iasă un deputat şi să-l atace şi să zică că nu-l primim, că voim virementele. S-au atacat şi creditele suplimentarie şi estraordinarie pe temeiul regulamentului şi aceasta pentru că s-au notificat, şi acum, după trei ani de zile, în loc să mergem înainte, zicem că nu recunoaştem acel regulament priimit în faţa Adunării, în faţa responsabilităţii ministeriale.

Pentru noi nu este nimic. Stergeţi, puneţi, dar vă zic că veţi dobîndi un efect cu totul contrariu aceluia ce voiţi să dobîndiţi. Nu veţi avea nici o normă, nici o regulă după care să controlaţi cheltuielile de la 1860 pînă azi. Dacă se va declara că regulamentul n-are nici o valoare legală, veţi zice că miniştrii care le-a[u] făcut sînt responsabili? Nu, domnilor, acel regulament trebuie respectat, pentru că dacă Camera în adresa sa către tron n-a răspuns nimic contra lui, dacă nu l-a dezaprobat, apoi l-a priimit, cel puţin *de facto* dacă nu *de jure*. Să nu facem, domnilor, o lucrare retrospectivă. Dar dacă voiţi puteţi să-l desfiinţaţi. Încă o dată zic, domnilor, acum vorbesc ca deputat, căci ca ministru n-am nimic de zis, dacă-l desfiinţaţi faceţi o confuziune, şi-mi pare rău că în loc să mergem înainte mergem înapoi. Au fost miniştri, precum domnul Panu, care n-au voit să aplice regulamentul fiindcă nu era votat de Cameră. Dar în Ţara Românească toţi miniştrii s-au servit de acel regulament, şi dincolo de Milcov asemenea de la 1862 încoace. Apoi sînt două sesiuni de cînd se esecută acel regulament, şi tocmai acum venim, sub cuvînt de constituţionalism, să declarăm că nu e valabil, nu e legal!

Domnilor, dacă n-ar fi acel regulament aş dori să fiu ministru de financie, să fac viremente şi cheltuieli şi apoi să-mi dau socoteala cu legea cea veche.

Supliment nr. 84 la M.O., 1864, p. 664, col. 2 — p. 665, col. 2.

NOTE

[1] Pentru cuvîntarea lui A. G. Golescu vezi *ibidem*, p. 663, col. 2 — p. 664, col. 2.

[2] Cf. Cap. al treilea. Pentru finanţă, din *Regulamentul organic acum a doua oară tipărit cu slobozenia înaltei stăpîniri în zilele prea înălţatului prinţ şi domn stăpînitor a toată Ţara Rumânească Gheorghie D. Bibescu V. V.*, Bucureşti, 1847, p. 25—154.

Intervenţie în care cere să se amîne discuţia asupra dreptului ofiţerilor de a avea ordonanţe *

Dacă ar fi să cercetăm cestiunea aceasta numai din punctul de vedere al unui principiu pe care socotesc că fiecare din noi îl admite, adică din principiul de egalitate, negreşit că eu nu pot să fiu decît în contra îndatorirei sau chiar facultativ a unui soldat ca, în loc să fie soldat purtător de puşcă, să fie soldat, precum a zis onor[abilul] domn Rosetti, purtător de mătură. Căci chiar mie, domnilor, mi s-a întîmplat să văd cînd au venit regimentele de aici în Moldova, unde nu era mai nainte aceste ordonanţe, cum se numesc, mi s-a întîmplat, zic, să văd ostaşi purtînd livrele de vizitii şi alţii de slugi, şi vă mărturisesc că am fost scandalizat.

Mi s-a întîmplat să văd şi altceva. Obiceiul d-a se da servitori de ordonanţă s-a introdus şi peste Milcov, şi mi s-a întîmplat de am văzut un ofiţer superior luînd un soldat în serviciul său, un soldat, domnilor, care îşi făcuse studiile în Francia, şi îl ameninţa. Şi drept să vă spun că am fost scandalizat.

Aşadar, zic, dacă ar fi să lăsăm de o parte practica şi să luăm principiul, aş fi cu totul încontra sistemului actual ca domnii ofiţeri să ia soldaţi în slujba dumnealor. Însă cum a zis şi domnul Florescu[1], în starea actuală a lucrurilor, cînd cazarmele sînt foarte rele, cînd** mijloacele care sînt date ofiţerilor, cu depărtarea locuinţei lor de cazarmă, a le sustrage dreptul acesta d-a lua soldaţi de ordonanţă ar fi o asuprire. De aceea socotesc că nu este momentul sosit unde noi putem opri într-un chip absolut d-a lua ofiţerii soldaţi în serviciul lor. Tot ce putem face e să dăm facultate soldaţilor d-a primi sau nu aceasta.

În cît priveşte subamendamentul domnului Rosetti[2], în teorie e foarte bun, dar în practică socotesc că în starea actuală a lucrurilor, în starea actuală a şoselelor, a pavelelor, a noroaielor, care fac ca cineva nu numai să nu poată merge pe jos, dar nici cu trăsura, dacă am întreba noi pe soldaţii aceia, eu sînt sigur că ei singuri s-ar ruga să-i lase să doarmă de pomană acasă la oficiar.

---

* Şedinţa din 29 ianuarie 1864.

** Citeşte: cu.

Cum a înţeles domnul Rosetti acest serviciu? Ca un drept sau ca o datorie? Eu socotesc că, ca un drept. Şi astfel crez că tot soldatul ar privi aceasta ca cea mai mare asprime pentru acel soldat; mulţumită municipalităţii ar fi o sclavie, o tortură ca să le zicem : Du-te şi dormi la cazarmă.

De aceea eu socotesc că, decît a intra în discuţiunea aceasta, să lăsăm cestiunea în rezervă pînă cînd va veni proiectul de lege pentru serviciul interior.

Guvernul ia act de aceste observaţiuni şi vă declară că în principiu este în contra acestui lucru.

Vom face dar un regulament astfel încît să ţie seamă cît se poate de opiniunile d[umnea]voastră, dar nu îngreuiaţi proiectul de faţă cu o cestiune care este cu totul afară din lege.

Supliment nr. 90 la M.O., 1864, p. 711, col. 1—2.

NOTE

[1] Generalul I. Florescu arătase în intervenţia sa : „[...] Este adevărat că ordonanţele ofiţereşti în Francia, după ce au terminat cu serviciul lor la oficieri, se întorc la cazarmă. Dar în Francia, domnilor, oficierii ş-au locuinţele lor chiar în cazarme, sau dacă au locuinţe particulare, aceste locuinţe sînt abia de 50 sau 100 de paşi de cazarme, şi acolo soldatul poate lesne să se întoarcă la cazarmă. Dar la noi, unde oficierii sînt răspindiţi prin oraş, şi unii într-o depărtare foarte mare, cum se poate ca un soldat să se ducă din nu ştiu ce mahala tocmai la Malmaison sau la Dealu Spirii? [...]". *Ibidem*, p. 710, col. 2.

[2] C. A. Rosetti arătase : „[...] Cel puţin dacă Adunarea e dispusă să primească ceea ce a zis domnul Florescu, să se zică că ordonanţa noaptea să se întoarcă în cazarmă. Căci altfel i chemăm a servi sub stindardul patriei şi ei se pomeneşte sub stindardul măturei. Noi zicem : ai să plăteşti tributul de sînge, şi-i punem să plătească tributul dezonoarii, tributul slugăriei. Acest abuz, dacă nu se poate desfiinţa, cel puţin se poate îmbunătăţi, şi de aceea zic ca ordonanţa să se întoarne seara la cazarmă". *Ibidem*, p. 709, col. 1.

În timpul discuţiei C. A. Rosetti ş-a retras propunerea.

Intervenţie în care arată că a trimis la mînăstirile lor mai mulţi egumeni care se aflau în Bucureşti fără concedii şi făceau agitaţii *

Eu socot că nimeni nu mă poate împiedica pe mine ca funcţionarii guvernului care vin fără congediu într-un oraş şi care fac fel de fel de necuviinţe, care agitează, care conspiră, să-i trimet acolo unde au funcţiunile lor, în monastirile lor, şi le-am zis : N-aveţi ce să căutaţi aci, duceţi-vă la monastirile d[umnea]voastră. Precum fac cînd vin subprefecţii fără voia ministrului de interne, şi precum domnul ministru de finanţe cînd vede că vin casieri aici, fără să-i cheme, îi trimite înapoi la funcţiunile lor şi chiar îi dăm afară din funcţiune. Funcţionarii aceştia, egumenii, au lipsit la multe datorii. Guvernul, în dreptul său, pe unii i-a trimis la urmă, şi pe alţii a făcut mai mult, ceea ce nu ştie domnul Teohari, i-a şi destituit. Aceasta este treaba puterii executive, de a destitui şi de a numi. Am găsit egumeni vinovaţi către guvern, şi guvernul i-a destituit prin decret domnesc. Aceasta ce priveşte pe domnul Teohari? Ce libertate cetăţenească este jicnită? Li s-a făcut cunoscut să se întoarcă la egumenatele lor precum în toate zilele facem, cînd vedem pe oficieri fără congediu afară din garnizoană îi trimetem la garnizoanele lor, pe subcomisari îi trimetem la urma lor. Îndată cum am intrat la minister, ca vro 20 de poliţai, comisari şi subprefecţi vineau să ceară înaintare fără voia şefilor, a miniştrilor lor. Tot aşa, într-o zi, ne-am văzut cu 20 de egumeni în Bucureşti, adunaţi la un loc, făcînd petiţiuni în dreapta şi în stînga, ca în cestiunea calindarului, a secularizării şi altele. Noi trebuie să păzim ordinea şi nu cunosc domnului A. Teohari dreptul să întrebe pentru ce guvernul ş-a trimis funcţionarii la locul lor, pentru ce i-a destituit? Aceasta e treaba guvernului[1].

---

* Şedinţa din 31 ianuarie 1864.

Supliment nr. 90 la M.O., 1864, p. 712, col. 2 — p. 713, col. 2

NOTE

[1] Acest răspuns s-a dat la următoarea interpelare făcută de A. Teohari, în aceeaşi şedinţă :

„«Am onoare a interpela pe domnul ministru din întru cu ce drept şi dupe care lege a izgonit pe mai mulţi sfinţi părinţi, surprinzîndu-i în puterea nopţii şi ridicîndu-i chiar din căminele în care se repausau ».

Domnul preşedinte al consiliului declară că voieşte a răspunde îndată.

Domnul preşedinte dă cuvîntul domnului Teohari* spre a-şi dezvolta interpelarea.

Domnul A. Teohari * : Alaltăieri noaptea, domnilor, miercuri spre joi, au venit chiar aici la catedrală jandarmi însoţiţi de comisari ai poliţiei, de a pofti, să zicem aşa mai politicos, şi pe chiar vicarul să se ducă la urma lui. Urma lui e, mi se pare, la o monastire la Snagov. Dar nu l-a poftit aşa, ci i-a zis că îndată să plece. A cerut [cu] respect ca să-şi poată lua măcar rufe, n-au fost cu putinţă. Şi nu numai preasfinţiei sale i-a făcut aceasta, dar şi la mai mulţi călugări. I-a surprins noaptea pe unde se aflau şi cu convoi i-a dat peste barieră afară. Dacă aceasta e o purtare a unui ministru constituţional, atunci să judece onor[ata]. Cameră”. *Ibidem*, p. 712, col. 2 — p. 713, col. 1.

După răspunsul lui K., Adunarea a cerut închiderea discuţiei.

* În text : Teochari.

Intervenţie în care arată că interpelarea lui A. Sihleanu referitoare la încălcarea moşiei Străjescu este neserioasă *

Onorez prea mult pe Adunare şi aceasta am dovedit-o în trei luni de sesiune ordinară, cît m-am aflat în prezenţa sa. De cîte ori am vorbit Adunării m-am exprimat în chipul cel mai respectuos.

Am onorat-o şi o onorez atîta încît nu socotesc de cuviinţă ca să-i iau timpul spre a răspunde la o interpelaţiune care nu priveşte pe ministerul actual. Domnul Sihleanu ** v-a citat un proces-verbal cu data din 3 martie 1863. De atunci în minister nu mai esistă nici o lucrare. Nu dau nici o importanţă acestei interpelaţiuni, care este făcută numai pentru ca să se zică cuvîntul de tumba[1].

> *Domnul preşedinte:* Rog pe domnul preşedinte al cabinetului să nu mai revie asupra acestui cuvînt, căci domnul Sihleanu l-a retras şi este ca *non avenu*.

Prea bine, dar a zis că o face spre a atrage pe iubitul său cumnat din braţele celui necurat. Credeţi, domnilor, că respect mult Adunarea ca să-i mai fur timpul cu asemenea interpelaţiuni. O respectez atît încît voi să-i arăt calea ca să se convingă de adevăr, şi aceasta nu prin trecerea la ordinea zilei. Aţi numit o comisiune cercetătoare. Acea comisiune binevoiască a veni la minister şi voi pune la dispoziţiunea sa dosarul. Dar încă o dată declar că nu mă priveşte pe mine, că eu nu sînt în cestiune, că n-am luat parte la aceasta. Domnul Sihleanu, după ce pledează cestiunea în ziare, după ce o perde în ziare, vine apoi să vă răpească timpul D[omniilor] voastre cu cuvintele cum ați auzit, și pentru un inemic al D[omniei] sale, politic, după cum a zis-o însuși, sau cu cestiuni locale care nu ating pe stat întru nimic. D[omnia] lui a zis că un inemic politic a avut. Acel inemic politic este Dăscălescu, care azi este mort. Dar D[omnia] lui, ca Dumnezeul evreilor, voiește să-și răzbune pînă la al noulea neam. Cu toate acestea, în această cestiune ministerul actual nu a făcut nimic. În minister nu se află nici o lucrare. Nu e cestiune decît de o călcare și prefectul a pus pe fiecare în dreptul său. Aceasta ar fi chiar o abatere de la procedură. Ar fi, cum zice francezul : *Le jeu ne vaut pas la chandelle*. D[umnea]voastră aveți o comisiune parlamentară. Dați-i misiunea de a cerceta dosarile. Aceasta nu mă privește pe mine, ci pe onor[atul] meu predecesor, domnul Crețulescu. Ar fi bine, domnilor, ca nu numai miniștrii, dar și unii deputați, cînd țara își așteaptă organizare[a], să fie mai mărginii în asemenea cestiuni, cari compromit demnitatea Adunării. Domnul Sihleanu a tratat cestiunea prin ziare, a persecutat pe domnul Tufelcică, l-a tras la gemonii, ca judecător, ca divanist, ca logofăt al dreptății. M-am interesat și eu ca particular, să cunosc împrejurările acelea și am văzut că nu e nimic. Cu toate acestea binevoiți, domnilor, a invita comisiunea D[omniilor] voastre să vie la minister, să-i pui la dispozițiune dosarile. Vorbesc cu atît mai multă franchețǎ că cestiunea, cum v-am spus, privește pe ministeriul precedent, dară socotesc că e interesul tuturor ca să nu se mai producă asemenea fapte, ca un deputat, avînd o monomanie sau după cum se poate numi dăscălescomanie, să vie necurmat să vă ia prețiosul timp ca să vă ocupe cu nimicuri.

---

* Şedinţa din 3 februarie 1864.

** În text peste tot : Sichleanu.

Supliment nr. 94 la M.O., 1864, p. 741, col. 2 — p. 742, col. 2.

NOTE

[1] În ședința din 31 ianuarie 1864 A. Sihleanu a citit următoarea interpelare :

„Am onoare a întreba pe onor[atul] domn ministru de culte dacă are cunoștință de răpirea unei părți de pămînt din moșia Străjescu, proprietatea statului, de la districtul Putnei și lipită în anul trecut, 1863 martie 5, de moșia Pomii Străjescu, tot din acel district, proprietate particulară. Să binevoiască onor[atul] domn ministru de culte a arăta reprezentațiunii națiunii pe ce capete de lege s-a făcut acea rupere din bunul țărei, căci după știința ce am eu faptul s-a săvîrșit fără nici o formă de proces.

Pentru orientarea onor[atului] domn ministru îi voi spune că în această cauză se află în Ministerul de Interne reclamațiunile egumenului monastirii Răchitoasa, îngrijitorul acelei proprietăți, și călcarea s-a comis în virtutea unui proces-verbal al prefecturei, din anul 1863, martie 5”. *Ibidem*, nr. 90, p. 72.

Dezvoltarea interpelării s-a făcut în ședința din 3 februarie 1864. *Ibidem*, p. 739, col. 1 — p. 740, col. 2. În timpul discuției A. Sihleanu a arătat că prefect era cumnatul său. În timpul dezvoltării interpelării, vorbitorul a făcut și următoarea afirmație :„[...] Sînt sigur că domnul Kogălniceanu, precum a făcut de mai multe ori aci în Cameră, ori are să spună ceva de rîs, ori are să facă o tumbă, și Adunarea rîzînd are să treacă la ordinea zilei [...]”. *Ibidem*, p. 740, col. 1.

Intervenții cu privire la structura gărzilor naționale și a miliției *

Domnilor, negreșit că nu eu voi veni și voi cere să se mobilizeze locuitorii. Însă îmi permit a face o întrebare : D[umnea]voastră ați hotărît pentru garda națională un cens, censul acela are să facă garda naţională foarte restrînsă şi aţi lăsa în oraşe un număr foarte mare de locuitori care n-au să fie în garda naţională. Prin votul D[omniilor] voastre se zice că populaţiunea ce nu intră în garda naţională să aibă îndatorirea către garda naţională pe care o are gloatele către miliţii.

---

* Ședința din 3 februarie 1864.

Domnul raportor: S-a respins această ideie.

Va să zică o să avem miliţii şi prin oraşe? Mă rog dar să se voteze mai întîi aceasta şi apoi îmi voi face rezervele mele. Eu socotesc că aceasta e cel dîntîi lucru de votat. Voiţi prin oraşe să fie şi gardă naţională şi miliţii? Aceasta e cestiune foarte mare. Pînă acum s-a zis numai că la ţară sînt miliţii şi în oraşe garda naţională.

Domnul raportor: S-a votat pentru tinerii aceia cari sînt de la 17—20 ani ca să facă parte din garda orăşenească în aceleaşi condiţiuni precum gloatele fac în miliţii. Însă pentru acele elemente care n-au censul prescris pentru a face parte din garda naţională, s-a votat numai aşa : „ca să fie îndatoraţi la esercițiu", însă nu s-a zis să facă şi ei parte din garda naţională. Acum sînt de părere să se zică pozitiv că aceştia să facă parte din miliţii ca gloate şi la cazuri estraordinari.

Va să zică au să facă parte din gloate nu ca gardă naţionale?

Domnul preşedinte[1]*:* Domnule ministru, de voiţi să se introducă ceva, binevoiţi a redige o propunere.

Nu pot discuta în privinţa aceasta pînă nu voi şti ce sînt acei oameni cari n-au censul cerut pentru garda naţională şi care stau în oraşe.

Domnul Lascăr Catargiu: Domnilor, aceasta s-a prevăzut în articolele 5 şi 6[2]. Acum domnul ministru vine şi ne vorbeşte de o cestiune votată şi hotărîtă. Dar mai putem noi oare reveni asupra ei şi a face alte amendamente?

Va să zică e votat. Prea bine. Eu respect voturile D[omniilor] voastre. Îmi pare bine că aţi votat, dar voi să vă fac numai o observaţiune. Aţi zis că toată populaţiunea din oraşe care nu face parte din gardă nu este altceva decît ceea ce sînt în sate gloatele pe lîngă miliţii, şi ce vîrstă au acei oameni? Vîrsta care în sate compune miliţiile. Acum vine principiul că fiecare are drept a se strămuta oriunde va voi, şi în ţară şi în afară din ţară. Să vedeţi dar ce are să rezulte. Populaţiunea din oraşe care nu face parte din gardă are mult mai multe avantaje decît aceea din sate care se află în aceeaşi condiţiune de vîrstă, căci aceasta face parte din miliţii[3]. Şi o să vedeţi o mare parte din săteni părăsind satele ca să scape de sarcinile la care sînt supuşi acolo şi să vie în oraşe ca să se bucure de avantajele orăşanilor. Va fi cu această lege ceea ce a fost cu legea de clacă. Singur onor[abilul] domn Iorgu Ghica a spus că împrejurul Bucureştilor sînt o mulţime de sate. Ei bine, cu această lege ca locuitorii de prin sate să aibă îndoită obligaţiune decît cei din oraş, veţi vedea pe toţi acei săteni venind în oraş. Iată ce rezultă din o lege neconsecuentă. E votată? O primesc, dar se înfăţişează o anomalie : creaţi acestor oameni o poziţiune mult mai avantagioasă decît oamenilor de aceeaşi vîrstă din sate, căci oamenii din sate sînt comandaţi de militari. Ei ies o dată pe săptămînă la esercițiu şi alte obligaţiuni, de* vreme ce cei din oraşe nu au nici comandă, nici organizaţiune, nici nimic. Guardia cum aţi făcut-o d[umnea]v[oastră] nu este guardia naţională, nu este *Landwehr*. Dacă aţi fi întins-o în toată ţara ar fi fost altceva. Ar fi pus aceleaşi îndatoriri pe capul tuturor. Dar astfel cum aţi făcut-o vedeţi unde ne duce : sustrage pe orăşeni de la nişte obligaţiuni pe care le lăsaţi numai pe capul sătenilor.

---

* Citeşte : în.

Domnul preşedinte: Domnule ministru, s-a făcut greşeală. Acest articol nu s-a votat, ci s-a înlocuit cu un amendament al domnului Prijbeanu.

Acesta e votat? Cu aceasta nu mai e greşeala? Ei bine, fiţi buni acuma şi luaţi acest vot, cercetaţi-l, vedeţi ce îndatoriri pune la acea populaţiune care nu intră în cadrele guardiei active şi comparaţi-le cu îndatoririle populaţiunii de aceeaşi vîrstă din sate şi veţi vedea că ale acestora sînt mult mai grele. Fiind aşa, aveţi să-i vedeţi golind satele şi viind prin oraşe ca să scape de greutăţile miliţiei. Am zis.

Supliment nr. 95 la M.O., 1864, p. 753, col. 1 — p. 754, col. 1.

NOTE

[1] **Ion Ghica.**

[2] În articolul 2 al proiectului de lege pentru înarmare, amendat de Gr. Arghiropol şi admis, se prevedea :

,,Toţi românii şi împămînteniţii români de la vîrsta de 20 la 50 ani sînt chemaţi a lua armele în modul următoriu :

a) De la vîrsta de 20 la 26 ani, în armata permaninte şi miliţia activă (dorobanţi şi grăniceri).

b) În oraşe de la 20 la 50 ani, cîţi nu vor fi ieşit la sorţi pentru serviciul armatei permaninte şi miliţiei active, şi de la 26 la 50 ani, cîţi vor fi îndeplinit acest serviciu, şi de la 17 la 20 ani vor face parte din garda orăşenească, în condiţiunile arătate mai jos.

c) Afară de oraşe, de la 20 la 40 ani, cîţi nu vor fi ieşit la sorţi pentru serviciul armatei permaninte şi miliţiei active, şi de la 26 la 40 ani, cîţi vor fi trecut prin acest serviciu, vor face parte din miliţia neactivă în condiţiunile arătate mai jos.

d) Afară de oraşe, de la vîrsta de 40 la 50 ani şi de la 17 la 20 ani vor face parte din gloate în condiţiunile arătate mai jos''. Şedinţa din 27 ianuarie 1864. *Ibidem*, p. 683, col. 1—2. Pentru art. 5 şi 6, *ibidem*, p. 552, col. 2 — p. 553, col. 1 şi p. 693, col. 2.

[3] Cf. *ibidem*, p. 552, col 2 — p. 553, col 1.

În acelaşi timp S. Cesianu propunea la art. 51 următorul amendament : ,,Garda orăşenească se compune de toţi locuitorii oraşelor care posed în capitală şi în Iaşi o casă de valoare de 5000 lei sau plătesc o chirie 500 lei, iar prin celelalte oraşe, care posedă o proprietate sau plătesc o chirie de 200 lei, de la vîrsta de 20 la 50 ani, cari n-au ieşit la sorţi''. *Ibidem*, p. 721, col. 1. Amendamentul a fost admis ca articolul nr. 51. Cf. *ibidem*, p. 723, col. 2.

Discurs privind proiectul de lege referitor la ,,organizarea puterei armate'' [*]

Domnilor, voi vorbi în cestiunea proiectului de lege prezintat de guvern pentru înarmarea ţărei dupe sistemul vechi românesc şi adăogit cu garda naţională, voi vorbi, zic, şi ca ministru, şi ca deputat, şi mai cu seamă ca român. Ca ministru, nu cunosc cîtă vreme am să şez pre bancele acele *(arătînd banca ministeriale)*, ca deputat voi fi cît va fi şi Adunarea; ca român am fost eu, părinţii mei, şi voi să mor român, şi copiii mei voi să trăiască şi să moară români, şi de aceea voi vorbi mai mult ca român. Voi vorbi, domnilor, v-am zis, şi ca deputat, căci sînt personal interesat în această cestiune, fiindcă de n-aş fi fost deputat, de n-ar fi fost tribună, n-aş fi acolo *(arătînd banca ministeriale)*.

Cînd s-a făcut Unirea, domnilor, puterile statului ş-au perdut echilibrul lor. Altele erau atributele, alte erau drepturile puterii esecutive, şi altele erau atributele, altele erau drepturile puterii legislative. Era un al treilea corp al statului. Acel corp venea prin spiritul său conservatoriu, prin moderaţiunea lucrărilor sale, depărtat fiind de toate agitaţiunile din afară, pus de o parte într-un oraş izolat, unde n-avea decît a se ocupa în linişte de lucrările ambelor puteri şi a se rosti ca un mare juriu. Acest al treilea corp, Comisiunea Centrale, s-a desfiinţat. Ea s-a desfiinţat şi celelalte două corpuri au simţit o zdruncinare atît de mare, încît şi guvernul şi majoritatea acestei Camere, a doua zi dupe Unire, au venit şi s-a încercat de a crea o umbră a unui al treilea corp al statului, adică Comitetului [sic] legislativ.

---

[*] Şedinţa din 7 februarie 1864.

Comitetul acela, fiind efemer, nu a produs nimic, a căzut fără ca să producă măcar acel proiect pentru organizarea corpului ponderator între puterile statului. Iată în ce stare ţara s-a găsit la deschiderea sesiunii din anul trecut : două puteri deopotrivă tari faţă în faţă — o putere Adunarea, care avea majoritatea, numărul voturilor, puterea morale de legislatrice* ; cealaltă, puterea esecutivă, avea unitatea de acţiune, puterea materială. De la întîia lor întîlnire, ele s-au pus faţă în faţă într-o stare ostile şi o luptă de patru luni a fost tot rezultatul a unei întrege sesiuni, a nenorocitei sesiuni din anul trecut, luptă care a făcut să zică nu pe inimicii noştri, ci chiar pe puterile amice nouă, chiar pe geniul tutelariu al României [1], să zică că anarhia domneşte la Dunărea de Jos. Dar aceste cuvinte nu pot privi pe ţară, căci ţara nu este în anarhie, poporul rabdă şi legile cele veche şi lipsa legilor celor nouă cerute de art. 46 al Convenţiunii [2]. Anarhia este numai aici, anarhia este numai în lupta, în conflictele dintre puterea esecutivă şi cea legiuitoare, luptă care, de nu va conteni, trebuie neapărat să se sfîrşească printr-o grozavă ciocnitură, din care neapărat că trebuiesc să cază sau o putere sau cealaltă, ceea ce ar fi una din cele mai mari nenorociri pentru naţiune.

Prin închiderea Adunării în anul trecut, conflictul nu s-a precurmat, ci el avea să se renască mai grozav la deschiderea acestei sesiuni [3]. Iată starea lucrurilor cînd tronul ne-a chemat ca consiliari ai săi. Am venit dar la ministeriu. Vom** face apel la cei mai înverşunaţi inimici ai noştri să mărturisească de n-am pus toate silinţele noastre spre a împăca lucrurile, de n-am respectat drepturile Adunării, ba încă de n-am făcut chiar concesiuni pe cari cu testul Convenţiunii în mînă aş putea zice că sînt concesiuni. Ne-am silit dar, încă o dată o zic, a împăca marele conflict ce am găsit, căutînd a împlini toate dorinţele acestei Adunări, şi aceasta mai cu deosebire în interesul instituţiilor noastre constituţionale, fiindcă eram şi sîntem încă convinşi că cea mai mare garanţie a consolidării libertăţilor noastre, a organizaţiunii noastre era şi este ca măcar sesiunea aceasta să treacă fără ca să se repete izbirile şi conflictele din anul trecut între puterea legislativă şi cea esecutivă, făcîndu-se mutualmente concesiuni din amîndouă părţile şi lăsînd ca mai tîrziu, dupe votarea legilor organice, să venim prin o nouă operă a preciza drepturile respective ale ambelor puteri şi a statornici echilibrul lor prin înfiinţarea unui corp ponderator, unui corp care să ferească ţara de ciocniturile dintre cele două puteri ale statului. Intenţiunea noastră s-a tradus în fapte, căci noi n-am făcut alta decît a ne însuşi mai toate dorinţele emise de Adunare prin adresa majorităţii din anul trecut, pe care, daca eu am combătut-o, a fost numai în forma ei neconstituţionale. Atît mesagiul domnesc la deschiderea sesiunii, cît şi programa noastră v-au făgăduit toate acele legi cerute de dumneavoastră şi ne-am ţinut făgăduinţa; căci, afară de două şi care şi acestea în curînd vor veni, vi le-am dat toate*, ba încă v-am dat și mai mult decît v-am făgăduit, v-am dat soluțiunea acelui nod gordian care se cheamă cestiunea monastirilor închinate și dinaintea căruia au reculat toate ministeriele trecute. În prezentarea acelui proiect, tronul nu s-a uitat la pericolele în care se punea în față cu Europa, căci daca miniștrii sînt răspunzători în întru, către țară, în afară, către Poartă, către puterile garante, mai mult este răspunzător tronul.

---

* Legislaţie *(M.O.)*.
** Voi *(M.O.)*.

Domnul dar, consultînd numai dorințele D[omniilor] voastre și interesele țărei, nu s-a uitat, o mai zic, la pericolele în care se punea, ci ne-a autorizat a vă înfățișa soluțiunea cestiunii monastirilor închinate. Acea soluțiune v-am înfățișat-o astfel cum o dorea Camera, cum o dorea națiunea [4], fără a ne uita, cum zisei, la greutățile din afară, contînd pe concursul națiunii.

Acum vin la cestiunea de astăzi. Între proiectele de lege ce v-am** înfățișat, unul dintre cele mai importante a fost proiectul acesta de înarmare a țărei. Tot consecințe a celor ce v-am zis mai sus era și aceasta ; un mare curaj, și meritul nu e al nostru, ci al domnitorului, de a vi se înfățișa acel proiect, căci și acest proiect nu este mai puțin de natura acelora care ne pot aduce greutăți din afară. Cu toate acestea, noi v-am înfățișat organizarea militară și v-am înfățișat-o astfel cum a [u] avut-o strămoșii noștri în secoli glorioși, cum ne-au descris-o istoricii noștri cei mai competenți, cum de cinci ani o reclamă țara. Nu ne-am uitat la greutățile din afară, sperînd că cu toții, și guvern și Adunare, vom fi uniți și vom pune toate stăruințele noastre spre a liniști îngrijirile din afară, spre a arăta că noi nu voim a face resbel nimenui, că nici scopul, nici interesele noastre nu sînt de a ne pune în luptă nici cu Poarta Otomană, nici cu Austria, nici cu Rusia, că nu voim să aruncăm nimănui mănușa, decît numai că voim să devenim în destul de tari spre a ne putea împlini misiunea ce ne-a dat Europa, aceeea de a ne apăra autonomia noastră, aceea de a fi bulevardul Orientului.

Cînd pr[ințul] D. Ghica a zis acele frumoase cuvinte, că voiește ca pe români în viitor să nu-i mai vază înjugați la tunurile streine [5], inima noastră a tresărit de bucurie, căci și noi cu aceleași gîndiri v-am înfățișat acest proiect. Proiectul acesta dar avea un scop mare, era un proiect naționale. Speram dar că și în votarea acestui mare proiect, ca în toate cestiunile mari naționali, ne vom uni cu toții pentru reușirea lui, cînd deodată văzui că acel proiect lua o altă direcțiune cu totul opusă ideii ce a prezidat la redijerea lui, și că într-însul se intercalează, sub formă de amendament, o altă lege organică, aceea a gardei naționale. Dar, domnilor, garda națională este o instituțiune deosebită, care pretutindeni face obiectul unei legi organice. Astfel a înțeles-o și comisiunea d[umnea]v[oastră], deși o califică de amendament, căci vedeți lucrarea ei. În capul ei se zice, ca în capul fiecării legi organice : Dispozițiuni generale ; la finit să zice asemenea : Dispozițiuni tranzitorie ; nu veți tăgădui dar că aici este o lege organică și cu toate acestea că vi se înfățișează prin formă de amendament. Și apoi cum să operă*** [sic] înfățișarea acestui proiect? Care sînt argumentele ce se pun înainte? Ni se zice că acest amendament este menit a apăra libertățile publice amenințate prin puterea esecutivă.

Vă întreb acum, domnilor, daca garda naționale sau orășenească, cum se califică una din instituțiunile cele mai mari ale unei țări, putea să se înfățișeze sub formă de amendament? Dar veți zice cum că Adunarea are i nițiativa. Cine ridică această cestiune astăzi? Dar daca o are, domnilor, de ce încaile nu venea și nu veniți cu un proiect îndeosebi? De ce a recurs la mijlocul indirect al amendamentelor? De ce nu vine ea însăși cu proiectele de legi pe care și în sesiunea trecută și în cea actuală le așteaptă și le reclamă de la puterea esecutivă? De ce nu vine ea însăși cu acele proiecte? De ce nu vine cu proiectele de lege rurală, electorală și altele? ...

---

* v-am dat toate legile cîte v-am făgăduit; *(M.O.)*.

** s-au *(M.O.)*.

*** apără.

Domnul C. A. Rosetti: A venit.

În loc să acuze pe ministeriu că nu i-a înfățișat cutare și cutare proiect, ei bine, de ce nu le-a înfățișat însuși Adunarea? Aceasta nu s-a făcut însă și, în loc de aceasta, iată că legea gardei naționale, o lege organică, se înfățișează într-un alt proiect de lege, asemenea organic, acel al organizării puterii armate, în formă de amendament [6].

Permiteți-mi a zice că aceasta nu e o lucrare serioasă, și aceasta cu atît mai mult o zic, cu cît că însuși comisiunea d[umnea]v[oastră] din început a recunoscut că legea care vi s-a înfățișat de ministeriu era o lege curat militară, care nu avea de scop decît organizarea puterilor noastre militare în privința apărărei naționalității noastre, cînd garda orășenească este mai mult o instituțiune municipală, căci o faceți numai pentru orașe. Dovadă că comisiunea d[umnea] voastră a înțeles ca și noi că acest proiect de lege trebuie să trateze numai de elemente curat militari este că în lucrarea sa dîntîi nu a zis un cuvînt în privința gardei orășenești; ba a făcut și mai mult, a socotit că în acel proiect eminent militar nu se cuvenea să figure și jandarmeria, cum o proiectase guvernul.

Iată ce a zis comisiunea d[umnea]voastră: „Cît pentru jandarmii propuși prin art. 32 din proiectul guvernului pentru orașele București, Iași și Craiova, comisiunea îi înlătură pînă cînd guvernul va prezinta un un proiect de lege deosebit pentru aceasta" [7].

Guvernul, domnilor, privea acest corp de jandarmerie ca un corp militar care trebuie să facă parte din organizațiunea armatei; comisiunea d[umnea]voastră nu numai că respinge acea jandarmerie, dar încă nu se socotește competinte ca prin amendamente să modifice și să completeze corpul jandarmeriei, spre a-l face să figureze în organizațiunea armată, ci zice că guvernul să prezinte un proiect de lege deosebit; și astfel comisiunea înlătură corpul jandarmeriei, care prin două-trei amendamente, prin două-trei linie, se putea complecta spre a face parte din organizarea militară, și apoi ea tot introduce prin formă de amendament legea organică a gardei națională.

Iată, domnilor, modul de procedură în contra căruia ministeriul e dator să-și facă rezervele sale.

Acum venim, domnilor, la însăși coprinderea legei precum s-a votat în articole de d[umnea]voastră. Ce se face în această lege? Se introduce într-un sistem cu totul speciale, cu totul studiat, sistemul prusian, organizat astfel precum l-a avut în vechime națiunea și precum a cerut-o, adică armată de linie, milițiele și ridicarea gloatelor, se introduce, zic, în acest sistem ce formează un totul, se introduce și garda orășenească; și pentru ce numai garda orășenească? Pentru ce adică numai garda în orașe? Se răspunde: pentru a se apăra libertățile publice. Poate să fie, domnilor! ... Poate! ... N-avem nimic de zis în principiu în contra acestei garde. Însă, domnilor, oare sistemul propus de noi poate să primească și instituțiunea gardei orășenești? Oare într-o organizare militară se pot introduce toate sistemele? Eu nu o crez.

Am auzit zicîndu-se cum că în Belgia ar fi şi gardă naţională, şi miliţii, aceasta nu este. S-a întîmpinat că acum se discută. Ei bine, domnilor, se discută acum, fie, dar aceasta nu va să zică că în Belgia acum esistă şi gardă civică şi miliţii. Dupe discuţiune să vedem ce se va hotărî şi cum se va aplica. Pînă astăzi, pretutindinea unde este sistemul miliţielor, nu poate să fie şi gardă naţională, după sistemul francez. Miliţiele în Prusia se numeşte *Landwehr*, şi acestea sînt singurile garde naţionale ce le comportă organizaţiunea prusiană. *Landwehr*-ul este garda naţională a Prusiei, căci *Land* şi *Wehr* însemnează ţară şi gardă, adică garda ţărei.

S-a zis că în Prusia a fost şi gardă naţională. Aşa e, a fost în 1848, dar ea a fost în lunele terorismului, şi* în momentul cînd lumea s-a liniştit, cînd puterile statului şi-au reluat echilibrul, garda naţională a căzut ca incompatibilă cu miliţiele.

Ei bine, domnilor, dacă d[umnea]voastră dar aţi voit să aveţi garda naţională, cel puţin trebuia să înlăturaţi miliţiile şi gloatele, şi să faceţi garda naţională cum este în Belgia, în Francia, în Italia, şi atuncea am fi introdus un alt sistem, şi astfel am fi avut o armată de linie, sprijinită de garda naţională, municipală sau rurală. Dar astăzi, domnilor, d[umnea]voastră puneţi laolaltă armate de linie, miliţia activă, dorobanţii, grănicerii, miliţia neactivă, garda orăşenească, rezervele gardei orăşeneşti şi în urmă gloatele. Vă întreb** dar, domnilor, ce socotiţi că poate să devie un asemenea proiect în aplicaţiunea sa? Rog pe domnul raportator să ia acest proiect de lege, cît pentru noi primim a i se vota şi cheltuielile de drum, şi să meargă cu dînsul în Europa şi astfel amendat să-l înfăţişeze la comisiunile militare ale naţiunilor celor mai înaintate, în Francia, Prusia, Austria, Italia şi dacă una singură comisiune din acestea, compusă de celebrităţile militare ale acelor ţări, ar declara că acest proiect se poate aplica, ei bine, atunci vă pot încredinţa că proiectul de îndată va fi şi sancţionat. Vă asigur, domnilor, că de acest proiect, nu puterea esecutivă are să se teamă, nu, domnilor, puterea esecutivă nu are nicicum să se teamă de proiectul d[umnea]voastră cum este amendat. Dar puterea esecutivă, care, fie compusă de oamenii cei mai demagogi, trebuie să fie, mai presus de toate, eminent conservatoare, este datoare a mănţine ordinea. Ei bine, domnilor, în interesul ordinii, vă încredinţez că un asemenea proiect n-ar putea fi aplicat decît în riscul de a aduce pericole ordinii. Libertăţii nu văd nici o garanţie în acest proiect, dar ordinii văz multe pericole, şi cînd zic aceste cuvinte nu fac decît a repeţi ceea ce a zis un bărbat pe care mai totdauna l-am văzut în contra opiniunilor mele, dar care are toată stima mea, le-a zis chiar membrul comisiunei d[umneavoa]stră, domnul Teodor Brătianu. Ce v-a zis domnul Brătianu, domnilor? „Văz în oraşe armata de linie, miliţia activă, dorobanţii, grănicerii, mai văz în urmă gloatele, mai văz apoi şi garda naţionale şi rezervele ei. Aceasta va produce o confuziune foarte periculoasă”[8]. Acestea le-a zis onorabilul domn T. Brătianu. Aşadar cum aţi voi d[umneavoa]stră ca noi , fără să facem rezervele noastre, să putem fi pentru acest proiect?

Lucrarea votată de D[omniile] voastre nu mai e proiectul nostru, domnilor, nu mai e acel proiect pe care-l reclamă ţara, acum ea e proiectul unei partide***, proiectul majorităţii de an. Nu mai e acel proiect minunat, cum s-a calificat chiar de unii din acei ce nu sînt amicii ministeriului actual.

---

* dar *(M.O.)*.

** Vă rog *(M.O.)*.

*** e proiectul unui partid *(M.O.)*.

El astăzi este un proiect de confuziune, amestecat cu garda națională, cu *Ladwehr*-ul, cu rădicarea gloatelor, cu rezervele gardei naționale etc., și încă cu ce rezerve, domnilor? Nouă zecimi a populațiunii orașelor, căci d[umnea]voastră ați hotărît că gardiști nu pot fi decît cei care au o proprietate în valoare de 5000 lei sau plătesc o chirie de 500 lei, iar toți ceilalți să fie numai o rezervă a gardei naționale fără nici o organizațiune, și tocmai aceștia formează greul populațiunilor orășenești [9]. Aceștia vor fi oameni fără căpătîi, căci au să se deprinză cu eserciţiul armelor, dar nu li se dă nici o organizare, tocmai pe acești * oameni fără proprietate și prin urmare și mai periculoși, d[umnea]voastră îi deprindeți la arme și nu-i puneți sub disciplină! Și ce mai faceți încă? Această mulțime din ce în ce o faceți mai mare prin orașe, căci nu le dați acele sarcine care sînt impuse milițielor neactive de prin sate. Acestea sînt datoare să facă eserciţiuri mari 15 zile primăvara, 15 zile toamna și încă o dată pe săptămînă eserciții mici [10]. Va să zică, domnilor, milițiele sătești au să aibă pe an cîte două luni de zile cel puțin pentru eserciții și servicii militare **. Aceasta e o sarcină foarte mare, mai ales pentru acei ce sînt și trăiesc cu brațele lor. Ce vor face dar aceștia ca să scape de aceste greutăți? Au să fugă din sate, domnilor, au să vie în orașe, unde ei ca rezervă a gardei naționale nu vor avea aceleași sarcine și unde prin urmare vor spori populațiunea tocmai aceea care vă pare mai periculoasă. Pe aceasta proiectul d[umnea]voastră o supune la îndatorirea de a se deprinde la arme, fără a o supune vreunei discipline. Ei bine, domnilor, nu socotiți d[umnea]voastră că aci e un pericol pentru ordine? Calculați acum marea deosebire ce va fi între numărul acestei populațiuni și între numărul acelor ce au a face parte din garda naționale cum s-a votat de d[umnea]voastră. Cercetați cîți vor fi în garda naționale și cîți vor fi în rezervele ei, și așa cu acești oameni cărora pe de o parte nu le dați nici dreptul de a face parte din garda naționale, nici de a deveni sau alege oficieri; iar pe de alta, nu le otărîți nici o organizațiune, faceți mai rău decît fac proprietarii de sclavi în America, cari cel puțin opresc pe negrii lor de a merge la școale. D[umnea]voastră deprindeți pe rezerve cu armele, dar nu le dați arme, le arătați cum să poarte armele, dar nu le dați organizarea celor ce poartă arme.

Ca ministru sînt dator a vă arăta aceste contraziceri, sînt dator a vă spune că proiectul primitiv a pierdut din greutatea sa, din elementele sale de ordine, din eficacitatea sa pentru apărarea țărei. Oare nu socotiți că rezervele gardei naționale în față pe de o parte cu armata de linie și pe de altă parte chiar cu garda națională privilegiată [poate] să meargă într-o zi și să smulgă armele din însuși mîinele acestei garde naționale?

Îmi permit, domnilor, a face acum și o altă întrebare: Nu socotiți oare că acest proiect așa amendament este de natură a inspira îngrijiri în afară? Îmi veți zice: Dar cum guvernul a înfățișat acest proiect, dacă el era de natură a inspira asemenea temeri? Întrebarea nu e dreaptă. Întîiul proiect sporea puterea noastră armată, dar garanta ordinea din întru, la care sînt interesate și puterile din afară. Acel proiect, astfel cum l-am adus noi, împrumutat după modul unui stat eminent conservator [11] și aplicat cu inteligență, putea să nu provoace nici o temere din afară; cînd, din contra, astfel cum l-ați făcut d[umnea]v[oastră], cu garda națională și cu rezervele ei neorganizate, nu poate aduce decît mari greutăți în aplicarea sa și prin urmare și îngrijiri pentru ordine și așa a justifica tocmai aceea de care se teme Europa : anarhia ; anarhia, domnilor, nu numai între guvern şi puterea legiuitoare, dar şi anarhia între armata de linie şi între garda naţionale, anarhia în ţară.

---

* aceștia, (*M.O.*).

** exercițiu și serviciu militar (*M.O.*).

Vedeţi dar, domnilor, că acest proiect, după părerea noastră, nu mai răspunde la necesităţile ţărei de naţionalitate, de libertate şi de ordine totodată.

Sînt sigur însă, domnilor, că nimeni din d[umnea]v[oastră] nu voieşte licenţa, căci libertatea fără ordine este licenţă.

Iată, domnilor, de ce ne rostim contra acestui proiect cum s-a votat de d[umnea]voastră. Noi nu sîntem în contra gardei naţionale, noi nu sîntem în contra nici unei instituţii care poate garanta libertăţile publice, dar sîntem în contra tot ce poate aduce conflicte între puterile statului, în contra tot ce poate aduce anarhia, căci acestea trebuie neapărat să se termine cu o ciocnitură, şi nu ştiu în capul cui se va sparge ciocnitura. Gîndiţi-vă că pînă acum noi nu sîntem cu desăvîrşire independenţi. Autonomia noastră este pusă sub garanţia puterilor europene şi ele au drept să studieze ce facem noi din această autonomie. Puterile ne-au lăsat nouă putinţa de a ne pregăti viitorul, dar prezentul nostru este mărgint prin Convenţiune. Din această Convenţiune noi am ieşit făcînd un pas mare către viitor prin proclamarea Unirii ; am mai făcut un pas* cu secularizarea monăstirilor. Aceste acte sînt mari, sînt naţionale, dar ele au adus îngrijiri din afară şi noi nu vom asigura Europa decît păşind în organizaţiunea noastră din întru cu multă prudinţă, decît asigurînd ordinea şi înlăturînd mai ales conflictele între puterea esecutivă şi puterea legislativă şi numai prin acest chip putem a ne feri de intervenirea străină.

Toate aceste regule de prudenţă au lipsit la votarea acestui proiect. El surpă drepturile puterei esecutive, un *soi-disant* amendament a introdus o întreagă lege organică, şi această lege în fondul ei coprinde elemente de dezordine. Iată, domnilor, cauza pentru care noi nu putem primi acest proiect. Dar chiar zicîndu-vă acestea, nesancţionîndu-se acest proiect, să nu credeţi, domnilor, că ţara nu va avea organizarea sa militară. O chezăşuiesc, domnilor, şi aceasta nu numai în numele guvernului, dar şi în numele domnitorului ; da, domnilor, în numele domnitorului vă declar, sînt însărcinat întru aceasta, vă declar că ţara va avea şi organizarea sa militară, va avea chiar şi garda naţionale, însă o gardă naţionale care să fie un element de ordine şi de libertate, iar nu de licenţă şi de anarhie[12].

* un al doilea pas *(M.O.)*.

Reprodus după: *Cuvînt asupra proiectului de organizarea militară rostit de d. M. Kogălniceanu, preşedinte al Consiliului de Miniştri, în şedinţa Adunării de la 7 februarie 1864*, Bucureşti, 1864, 16 p. Se publică şi în: *Supliment nr. 99 la M.O.*, 1864, p. 782, col. 2 — p. 788, col. 2.

NOTE

[1] Aluzie la Napoleon al III-lea.

[2] Pentru articolul 46 al Convenţiei de la Paris vezi partea I a acestui volum, p. 291, nota 2.

[3] Pentru aceste probleme, vezi *Istoria Parlamentului şi a vieţii parlamentare din România pînă la 1918*, Bucureşti, 1983, p. 126—135. Tot aici şi bibliografia.

[4] Vezi şedinţa din 13 decembrie 1863.

[5] Principele D. Ghica în discursul său afirmase:

„[...] Atîta numai mă voi mărgini a zice că, dacă în adevăr nu am făcut îndestul pentru această ţară, ţara ar fi oare în drept să ne zică că cu această lege îi impunem un nou sacrificiu? Ce sacrificiu, domnilor? E oare a cere un sacrificiu ţărei cînd îi dăm o asemenea lege şi zicem românilor: Dacă nu am putut face pentru voi atît cît dorinţele noastre au fost, atît cît trebuinţele voastre au reclamat, cel puţin iată că venim astăzi a vă da garanţia că de aci înainte nu veţi mai fi înjugaţi a tîrî tunurile streinilor. *(Vie aplauze.)* Venim a vă da mijloacele de a nu fi trataţi ca vite ale oştirilor de invaziune; de a nu vă mai vedea soţiele şi fiicele batjocorite; de a vă asigura respectul familielor şi apărarea căminelor voastre! *(Aplauze prelungite.)*

Iată, domnilor, ce voi răspunde ţărei mele cînd mă va întreba de ce i-am dat această lege. Şi crez că ţara va primi acest răspuns şi această lege cu aclamaţiuni entuziaste, iar nu o va privi ca un sacrificiu ce i se impune [...]". *Supliment nr. 98 la M.O.*, 1864, p. 777, col. 1.

[6] Vezi amendamentul propus de Gr. Arghiropol la articolul 2 din proiectul de lege pentru înarmare, în şedinţa din 3 februarie 1864, supra p. 433, nota 2.

[7] Cf. *Supliment nr. 70 la M. O.*, 1864, p. 550, col. 2.

[8] Cf. *ibidem*, nr. 96, p. 764, col. 1.

[9] Cf. nota 6.

[10] Cf. articolul 101 din lege. *Supliment nr. 103 la M.O.*, 1864, p. 816, col. 2 — p. 817, col. 1.

[11] Prusia.

[12] Vezi şi intervenţia următoare.

Intervenţie polemică cu principele Dimitrie Ghica pe marginea legii de organizare a armatei *

Eu vă voi ruga pe d[umnea]voastră ca peste cîteva zile cînd vor ieşi procesele-verbale să le citiţi ca să vedeţi dacă vreodată eu am cerut răsplată naţională cum o pretinde prinţul D. Ghica [1]. Defiez pe oricare să-mi dovedească că vreodată am cerut sau am primit răsplată naţională şi pot încredinţa că chiar cu blestem la moarte voi lăsa şi asupra femeii şi copiilor mei mărginirea de a cere vreodată o asemenea răsplătire. Nu, domnilor, eu mi-am făcut datoria, iar nu am cerut răsplătire.

În discusiunea de faţă a fost datoria mea să vă arăt rezultatul unde vom ajunge cu neînţelegerile noastre. V-am arătat că astăzi avem faţă în faţă şi în stare de ostilitate două fiinţe abstracte, două puteri ale statului, şi în interesul instituţiunilor noastre, în interesul ţării, v-am rugat ca aceste neînţelegeri să contenească prin respectarea drepturilor reciproce. Din parte-mi v-am arătat că guvernul respectă drepturile Adunării, şi făcînd aceasta nu va să zică că am cerut răsplătire, ci mi-am împlinit o datorie, şi aş dori ca alţi miniştri, astăzi apărători ai Adunării, să fi făcut tot aşa cînd era[u] pe banca aceasta.

S-a vorbit de oamenii plătiţi de poliţie cari ar fi ameninţat în 1861 Adunarea cu cuţitele scoase [2]. Am întrebat cine era atunci ministru şi domnul D. Ghica, deşi deputat de dincoace de Milcov, a răspuns că nu-şi aduce bine aminte. Ei bine, ca deputat de dincolo de Milcov, am mai bună memorie ; atunci era ministru domnul Ştefan Golescu, şi dar declar că nu crez cum că domnul Şt. Golescu ar fi fost capabil de a plăti oameni şi a-i pune cu cuţitele la ferestrele Adunării, căci D[omnia]lui este omul cel mai onest ce cunosc.

---

* Şedinţa din 7 februarie 1864.

S-a mai vorbit asemenea că la ziua de 24 ianuari 1859 era rea poziţiunea deputaţilor, fiind iarăşi ameninţaţi de cuţite[3]. Era, domnilor, rea acea zi pentru cei ce nu voiau a ţine seamă de glasul poporului. Această frumoasă zi şi pe acel nobil popor care a făcut pe 24 ianuarie, nu-l voi apăra eu, las domnului C.A. Rosetti onoarea de a-l apăra. Voi zice numai atîta că în acea zi garda naţionale ar fi fost de prisos, căci tot poporul era gardă naţionale.

Mi s-a zis apoi că am o rancună către fosta Comisiune Centrală. Nu am, domnilor, nici o rancună, căci Comisiunea Centrală a fost adevăratul corp conservator al Constituţiunei ţării. Eu cunosc şi stimez pe mulţi din membrii ei, deşi unii din aceştia nu sînt amicii mei politici de astăzi. Eu nu pot avea nici o rancună în contra Comisiunii Centrale, cu atît mai mult că Comisiunea Centrale, cît am fost ministru în Moldova, totdeauna mi-a dat sprijinul ei binevoitor [4].

Mi s-a mai imputat că voiesc a se institui un senat[5]. Nu este aşa, domnilor, şi mă mărginesc a vă întreba : oare numai senatul poate fi corp ponderator atît de trebuincios pentru ferirea de conflicte între Adunare şi guvern? Cel puţin în aceasta trebuie să credeţi că sînt consecinte, căci am fost şi voi fi totdeauna în contra unui senat. Sînt, domnilor, în contra senatului şi din interes personal, căci nu sînt nici prinţ, nici fiu de prinţ, ca să fac parte din el, şi, bănuială pentru bănuială, permiteţi-mi de a zice că senatul nu are trebuinţă de sprijinul meu, văzînd că mulţi prinţi lipsesc astăzi dupe aceste bance. S-a mai zis că Adunarea a cerut Constituţiunea şi că eu, care am luat parte la lucrarea ei, ar trebui să fiu consecuent şi a o înfăţişa[6]. Pentru ce D[omniile] voastre toţi cîţi aţi fost miniştri, toţi de la 1859, n-aţi înfăţişat-o? Eu, cît pentru mine, vă încredinţez că ea va fi înfăţişată, însă la vreme şi cînd se va cuveni, şi aceasta nu prin streini, o mai declar o dată, ci în ţară şi pentru ţară. Trebuie însă să vă aduc aminte că şi Danemarca şi-a dat Constituţiune, Danemarca însă este astăzi somată să-şi rupă acea Constituţiune, şi Danemarca are armată de 70 000 oameni. Danemarca are astăzi resbel în ţară şi e ameninţată de a fi stăvilită numai pentru că a făcut o Constituţiune care cerea îndatoriri internaţionale. Şi noi avem îndatoriri internaţionale; cu toate acestea d[umnea]v[oastră] cereţi Constituţiunea. Aceasta se face, însă la vreme, şi vă încredinţez că ea se va face în ţară; v-o declar solemnel că, cît vom fi pe aceste bănci, mijlocire la streini nu se va face.

Termin, domnilor, declarîndu-vă că din legea aceasta a organizării armatei nu facem o cestiune ministeriale. Nu ţiu la minister, dar, ca român, mă rostesc în contra amendamentelor D[omniilor] voastre, fiindcă ele nu corespund la ceea ce a dorit ţara, dar încă o dată vă pot încredinţa că ţara va avea tot şi pentru apărarea ei şi pentru paza ordinei şi libertăţii [7].

Supliment nr. 100 la M. O., 1864, p. 794, col. 1— p. 795, col. 2.

NOTE

[1] M. K. se referă la următorul pasaj din discursul principelui D. Ghica ţinut în aceeaşi şedinţă: „[...] Viu acum la discursul domnului preşedinte al consiliului. D[omnia] lui a făcut istoricul Cabinetului ce prezidă şi, dacă l-am înţeles bine, D[omnia] sa zice că dupe atîtea jertfe ce ne-a făcut s-ar fi aşteptat la o mai bună răsplătire decît la aceea ce-i dăm noi astăzi, amendînd proiectul de lege ce ne-a prezentat [...]". *Supliment nr. 100 la M. O.*, 1864, p. 789, col. 2.

[2] Referire la următorul pasaj din discursul principelui D. Ghica:

„Un alt fapt mai în urmă, de acelaşi caracter şi care asemenea cu o gardă naţională niciodată nu s-ar fi putut produce, este, domnilor, faptul acela odios cînd pe la ferestrele acestei Adunări se vedea lucind cuţitele a 50—60 de mişei adunaţi şi plătiţi de poliţie...

Domnul preşedinte al consiliului: Sub care minister?

Domnul principe D. Ghica: Nu-mi aduc bine aminte ce minister era la putere. Faptul însă a esistat şi îl cunosc toţi deputaţii care erau atunci aici...

O voce: Cine era prefect al poliţiei?

Domnul principe D. Ghica: Tot domnul Marghiloman, îmi pare.

Domnul M. Marghiloman: Vă înşelaţi, nu este aşa.

Domnul principe D. Ghica: Nu vă încercaţi, domnilor, a-mi da vreo de[z]minţire şi mai cu seamă a vă pune pe tărîmul de a mă desfide să spui mai mult decît voiesc a spune. Destul a vă zice că protestările şi de[z]minţirile d[umnea]voastră, la mine cel puţin, nu pot avea trecere. Am fost prefect al poliţiei şi cunosc foarte bine toate aţele cu care se urzesc asemenea ţesături. Şi tot pe acei oameni îi plăteam şi eu cîteodată, dar ca să-mi prinză hoţii...

Domnul N. Catargiu: Dar la tribună cine aplauda pe domnii deputaţi?

Domnul principe D. Ghica: Dacă aplauzele publicului care ne ascultă astăzi din tribune sînt pentru domnul Nicu Catargiu tot atît de înfiorătoare ca cuţitele unei adunări de răspintii, dea-ne voie nouă a nu le privi tot astfel.

În fine, domnilor, concluziunea celor ce vă spui acum este că cu o gardă naţională niciodată un asemenea scandal nu se va produce, nu vom vedea aceste scene infame [...]". *Ibidem*, p. 793, col. 1—2.

În legătură cu această problemă, vezi Dan Berindei, *Frămîntări politice în Ţara Românească în primăvara şi vara anului 1861. Petiţia de la 11 iunie 1861*, în „Revista de istorie", nr. 1/1981, p. 75—109.

[3] În acelaşi discurs principele Ghica s-a referit la manifestarea maselor făcută la 24 ianuarie 1859, sub ferestrele Adunării Ad-hoc a Ţării Româneşti, în favoarea alegerii ca domn a lui Alexandru Ioan Cuza. Fruntaşii unionişti de aici, în cap cu C. A. Rosetti, nu erau străini de organizarea acestei manifestaţii, dezaprobată în termeni categorici de către vorbitor. Dăm pasajul respectiv:

„[...] Îmi pare rău că domnul Boerescu e în cealaltă sală şi nu pot face apel la memoria D[omniei] lui ca să-l rog a vă spune în ce poziţiune se afla această Adunare în ziua de 24 ianuarie din anul 1859, deşi aveam şi atunci o armată tot ca astăzi. Era trist lucru, domnilor, de a vedea că o naţiune care după atîţia ani de suferinţe reintra, în fine, în vechile ei drepturi nu putea să esercite aceste drepturi fiind împedecată de o mînă de oameni adunaţi de pe uliţe. Era trist de a vedea că mandatarii ţării sînt reduşi în poziţiunea de a nu se putea întruni spre a-şi face datoria cu care naţiunea îi însărcinase. Îşi va aduce aminte domnul Boerescu cu cîtă stăruinţă umblam atunci a înlătura pericolul, pentru ca reprezentanţii naţiunii să se poată aduna, şi cum cu D[omnia] sa împreună am venit aici şi întrunindu-ne cu toţii ne-am făcut datoria.

Ei bine, domnilor, dacă am fi avut atunci o gardă naţională, ea ne-ar fi scutit de a da Europei, care avea privirile aţintite asupra noastră ca să vază cum începem a face uz de drepturile pe care ea, cu atîtea sacrificii, ni le garantase, ne-ar fi scutit, zic, de a da un spectacol atît de trist şi umilitor pentru ţara noastră [...]". *Ibidem*, p. 792, col. 2— p. 793, col. 1.

[4] Referire la următoarele afirmaţii ale principelui D. Ghica: „[...] Domnul preşedinte al consiliului ne-a spus că echilibrul s-a perdut cu desfiinţarea Comisiunii Centrale şi m-am mirat cum D[omnia] lui nu a venit să verse o lacrimă în memoria desfiinţatei Comisiuni Centrale. Dar ceea ce m-a mirat şi mai mult e cum D[omnia] sa, ca ministru, poate crede că desfiinţarea Comisiunii Centrale a fost cauza ruperii echilibrului. Dar oare poate domnul Kogălniceanu, astăzi, [...] ca membru al guvernului, ca preşedinte al ministeriului, poate D[omnia] sa cu bună seamă a zice că echilibrul s-a rupt prin desfiinţarea Comisiunii Centrale? Oare D[omnia] sa astăzi ca ministru n-are oarecare rancună contra acelei Comisiuni? Ca ministru domnul Kogălniceanu are acea rancună şi dovada e că nu ne prezintă proiectul de Constituţiune făcut de acea Comisiune Centrală *(aplauze)*". *Ibidem*, p. 790, col. 1—2.

[5] Referitor la senat principele D. Ghica a spus: „[...] Domnul ministru ne zice că nu putem ieşi din starea de anevoinţe în care ne aflăm astăzi, nu putem face un pas înainte dacă nu vom creia un al treilea mare corp în statul nostru. Cu un cuvînt, dacă nu ne vom uni cu toţii să înfiinţăm un senat. Aceasta se vede că este visul de aur al puterii esecutive. Acesta negreşit este scopul, aceasta e concluziunea cuvintelor domnului preşedinte al consiliului cînd ne zicea că cuvintele dintre puterile statului, confuziunea în atribuţiunile lor nu va conteni decît atunci cînd se va institui un al treilea corp ponderator care să restabile echilibrul, sau, cu alte cuvinte, că dacă nu voim a perpetua o stare de lucruri atît de anormale trebuie să ne grăbim a înfiinţa un senat. Dar nu, domnule ministru, nu vă mai faceţi acest păcat. Nu veniţi cu un proiect de lege pentru înfiinţarea unui senat. Senatul este un cei care nu poate prinde rădăcini la noi, care nu-l voim. *(Aplauze.)* Nu ne trebuie senat, domnilor miniştri, şi nu vă temeţi că are să se perpetue o stare de lucruri anormale [...]". *Ibidem*, p. 828, col. 1.

[6] Dimitrie Ghica referitor la aceasta spusese: „[...] Nu crez, domnule Kogălniceanu, că D[omnia] ta astăzi, ca membru al guvernului, ai putea vărsa o lacrămă pentru desfiinţarea Comisiunei Centrale, căci atunci va trebui să fii consecuent cu dragostea ce-i arăţi şi să vii să ne înfăţişezi cea mai mare, cea mai frumoasă operă elaborată de acea Comisiune, să ne înfăţişezi Constituţiunea *(aplauze)*". *Ibidem.*

[7] Vezi în această problemă şi discursul precedent.

Intervenţie în care arată că guvernul pe care îl conduce nu va tolera tulburări în ţară *

Mulţumesc domnului L. Catargiu pentru sinceritatea şi francheţea cuvintelor D[omniei] sale. D[omnia] sa a răspuns pentru mine prinţului Ghica[1]. D[omnia] sa a dovedit că am avut dreptate de a zice că cestiunea gardei naţionale a fost pusă pe tapet spre a reînnoi incriminările din sesiunea trecută în contra puterii esecutive. Domnul Lascar Catargiu, cu francheţa sa cunoscută, a redeschis discusiunea din anul trecut, a făcut proces ministeriului trecut : adresa, refuzul de budget, impozite prelevate fără consimţămîntul Adunării, iată toate la ordinea zilei. D[omnia] sa sfîrşeşte cu nişte cuvinte pe care, în interesul ţărei mele, nu voi să le ridic [2]. Mă mărginesc a zice cîteva vorbe în privinţa lui Mircea Mălăierul, care se pretinde că ar întărîta pe locuitori[3]. Ca ministru de interne vă declar că aceasta nu este, dar că de ar fi, fie Mircea Mălăierul, fie oricare altul, eu voi păzi ordinea şi voi pedepsi pe tulburătorii ei. Şi în ceea ce se atinge de anume Mircea Mălăierul, eu rog pe domnul Rosetti să ridice puternicul său glas şi să-l apere. Mircea Mălăierul şi la 1862 împreună cu alţi mulţi locuitori a[u] fost pîrîţi ca turburători ai liniştei, arestat şi ţinut multe lune închis [4]. Mulţi din aceşti nenorociţi au murit în închisoare şi trupurile lor au fost îngropate în băligar. Atunci domnul Rosetti şi cu domnul I. Brătianu au cerut Adunării dreptate pentru acei nenorociţi şi, refuzîndu-[l]i-se, d[umnea] lor şi-au dat demisiunea. Astăzi, iată iar că Mircea Mălăierul se învinovăţeşte [5]. Ei bine, domnule Rosetti, scoală-te şi-l apără sau fă ceea ce ai făcut şi acum doi ani. Cît pentru noi miniştrii, vă declarăm cît vom fi pe aceste bance nu vom suferi ca ordinea să se tulbure în sate sau în oraşe. Dar, asemenea, în timpul guvernului nostru nu se vor vedea ţărani pe nedreptate arestaţi şi trupurile lor îngropîndu-se în băligar.

Supliment nr. 101 la M. O., 1864, p. 803, col. 2 — p. 804, col. 1.
Pentru alte editări, vezi Al. Zub, *op. cit.*, nr. 1 732.

* Şedinţa din 7 februarie 1864.

NOTE

[1] Cuvîntarea lui L. Catargiu, *ibidem*, p. 801, col. 2 — p. 803, col. 2.

[2] Aluzie la finalul cuvîntării lui L. Catargiu:

„[...] Un alt motiv care mă face a fi pentru gardia naţională este că, dacă va mai veni un caz ca acela cînd Camera va zice: nu am încredere în minister şi nu-i dau bani, şi un proprietar va zice nu dau bani pentru că aşa e votul Camerei, să nu-l mai trimeată guvernul la moarte sau la ocnă. *(Întreruperi, murmure.)* Aşa, domnilor, da, eu sînt franc, nu sînt deprins a spune unele şi a cugeta altele. Aceasta este intenţiunea mea, aceasta e dorinţa mea: ca oricînd Adunarea va da un vot legitim, pentru că este în dreptul Adunării de a zice guvernului: n-am încredere în tine şi nu voi să-ţi dau banii ţărei, să fie susţinută de gardia naţională în toate tîrgurile şi să nu poată guvernul să împlinească acei bani pe care Adunarea i-a refuzat.

De cinci ani, de cînd guvernul nu ţine seama de nici un vot al Adunării, şi de aceea nu am putut face nici un pas înainte. Prin garda naţională acest rău se va curma şi de aceea susţin eu garda naţionale: întîi, pentru că cel puţin prin tîrguri proprietarii să-şi găsească adăpostul, siguranţa vieţei lor şi a familielor lor cînd ordinea s-ar turbura prin măsura aceea nechibzuită de a se împărţi puşte în sate în chipul [ce] s-a făcut, şi al doilea, pentru că prin garda naţională legalitatea pentru ca paza legilor să fie asigurate cînd guvernul n-ar * cerca să treacă peste legalitate, peste voturile Adunării, precum a făcut ministeriul trecut cu ocaziunea votării Adresei şi a refuzului budgetului". *Ibidem*, p. 803, col. 1—2.

[3] În legătură cu această mişcare, vezi Dan Berindei, *Mişcarea ţărănească condusă de Mircea Mălăeru (ianuarie 1862 st. v.)*, Bucureşti, 1951, 27 p. Extras din „Buletinul ştiinţific. Secţiunea de ştiinţe istorice, filosofice, economico-juridice", tomul III, 1951.

[4] Cu privire la aceasta vezi regestul nr. 273 din sesiunea parlamentară 1861—1862.

[5] K. se referă la următorul pasaj din cuvîntarea menţionată mai sus: „[...] Eu sper, domnilor, în bunul-simţ al locuitorilor, căci au fost mulţi care au voit să-i scoale şi nu au izbutit. În zadar s-au făcut o mulţime de victime şi au murit prin închisori, în zadar aleargă un Mircea Mălăeru prin ţară şi va să-i escite, căci nu va reuşi. Bunul-simţ al locuitorului sătean nu se lasă amăgit de asemenea propagande. Dacă este, domnilor, să ne îngrijim de dezordine şi anarhie, apoi tocmai prin ceea ce se face astăzi, prin această neregulată împărţire de arme prin ţară, prin această aţîţare a spiritelor, se primejduieşte proprietatea şi ordinea, şi tocmai ca să evităm nenorocirile de care societatea ar putea fi ameninţată prin nişte asemenea machinaţiuni, tocmai de aceea noi trebuie să votăm acest proiect, ca cel puţin prin tîrguri să găsească oamenii scăpare în protecţiunea gardei orăşeneşti cînd ar veni nenorocirea ca aceste propagande de răscoală să reuşească prin sate.

Iacă întîia consideraţiune pentru care primesc proiectul". *Ibidem*, p. 802, col. 2.

* Citeşte: s-ar.

Intervenţie în legătură cu problema unei concesiuni de cale ferată *

Domnilor, permiteţi guvernului să zică şi el cîteva cuvinte în această cestiune mare. Moldova întreagă aşteaptă de la Adunarea României cît mai curînd votarea căilor ferate, pentru că, cu drept sau fără drept, toate acele oraşe, toate acele judeţe cred că au perdut ceva prin strămutarea centrului guvernului în Bucureşti şi văd în căile ferate ancora de mîntuire. Este o opiniune generală, înaintea căreia nimic n-ar fi cu putinţă să stea împotrivitor. De aceea, guvernul doreşte din toată inima ca această cestiune mare să se voteze cît mai curînd. De aceea guvernul nu face nici o greutate de[cît] în contra modului de procedare în privinţa acestor două societăţi, care, după ce s-au fuzionat, azi pentru întîia dată, cînd a venit cestiunea dezbaterilor înaintea D[omniilor] voastre, s-a înfăţişat, notificîndu-se guvernului această fuziune[1]. Nota am primit-o acum în mijlocul şedinţei. Nu ştiu cum şi ce fel s-a făcut această fuziune, însă de mai nainte guvernul este dator să declare, şi în aceasta socoate că e interpretul D[omniilor] voastre, că va fi pentru acele condiţiuni care vor fi mai favorabile ţărei, că înţelege ca fuziunea să se facă în folosul ţărei, iar nu în folosul companielor. Guvernul nu este angajat întru nimic către o companie, nici către alta, guvernul va fi angajat către aceea care va primi votul d[umnea]voastră. Însă, domnilor, văd aici cum că articolul cel mai important s-a schimbat, nu în folosul lucrului public, ci al companiei, acela al lucrărilor de arte, care mai întîi în concesiunea Salamanca era făcute pentru două linii şi azi se fac numai pentru o linie; în concesiunea Salamanca se zicea cum că acele lucrări de arte au să se facă pentru acele două linii şi *à forfait*, preţul era *à forfait*, prin urmare cele două linii către stat costă tot atît cît şi [a]cea lucrare de artă făcută numai pentru o linie [2]. Guvernul dar nu poate din început să primească această modificaţiune. Nu înţeleg cum domnul Sutzu vine astăzi şi şterge un ce pe care dintîi l-a primit şi chiar D[omnia] sa l-a oferit cînd au venit şi au zis : Cu preţu[l] *à forfait* voim să facem lucrările de artă pentru două linii. Acum, după ce se face fuziunea, vine şi zice că le va face numai pînă va veni în faţa apei, şi atunci să facă înainte numai pentru o linie. Nu putem primi aceasta. Prin urmare, domnilor, vă rugăm ca să luaţi în privire şi o propunere şi alta, însă noi sîntem datori a vă arăta aspiraţiunile ţărei de peste Milcov, care voieşte a avea o linie întreagă, care nu voieşte a avea numai două secţiuni, căci toată trebuinţa căilor ferate nu e atît pentru Ţara de Jos, depărtată de 3, 4, 5 poştii de Galaţi, ci e pentru acele părţi ale ţărei care sînt depărtate cu 10, 20 de poştii, judeţile Iaşi, Roman, Botoşani şi Neamţ. Aceste reclamă mai cu deosebire drumurile de fer, iar nicidecum Galaţii, Tecuciul, care au pe de o parte apropierea şi care pe de alta îşi pot transporta productele pe Prut.

---

* Şedinţa din 10 februarie 1864.

De aceea noi, fără a ne rosti într-un chip pozitiv pentru o concesiune sau alta, sîntem datori a vă arăta că concesiunea Salamanca ne înfăţişează nişte garanţii mai mari în privinţa liniei întrege. În adevăr, domnul Mavrog[h]eni ne dă 200 000 franci garanţie [3], însă numai pentru liniele cele mai avantagioase, cele mai apropiate de Galaţi, acele care în privinţa Ţărei de Sus n-au nici un folos. Judeţele de sus au mai cu seamă trebuinţa pentru rumuri de fer şi, pe lîngă dezagrementele care le au, ar trebui, dacă se vor face numai în Ţara de Jos, să mai contribuie la dobînda ce se garantează de ţara întreagă numai pentru folosul a două, trei judeţe din Ţara de Jos. Şi apoi, domnilor, pentru o companie atît de mare, atît de serioasă cum este aceea a domnilor Mavrog[h]eni şi Sutzu, întîmpinînd o greutate pentru formarea capitalului, poate perde prea bine acea cauţiune de 200 000 franci. Oare aceasta nu e alta decît o operaţiune de bursă? Eu nu văz că aceasta să fie o garanţie pozitivă. Sînt prea fericit de a vedea că ambele companii s-a fuzionat, însă de la început declar că această fuziune să se facă spre a înlesni posibilitatea de a avea drumuri de fer şi spre a înlesni condiţiunile în care să se dea acea concensiune, iar nicidecum ca să se facă o fuziune care apoi să vie să ne dicteze legi.

Nu primim dar nicidecum o modificaţiune în concesiunea domnului Salamanca, care ar fi de natură a o îngreuia [4].

Supliment nr. 105 la M. O., 1864, p. 833, col. 1— p. 834, col. 1.

NOTE

[1] Cele două concesiuni erau: I) Societatea reprezentată prin P. Mavrogheni şi principele L. Sapieha, şi II) cea a marchizului don Jose de Salamanca şi a lui G. Delahante, reprezentată de C. N. Şuţu. Cf. *Supliment nr. 104 la M. O.*, 1864, unde se află publicat *Raportul comitetului delegaţilor pentru drumurile de fer de peste Milcov*, p. 827, col. 1— nr. 105, p. 830, col. 2.

[2] În raportul prezentat din partea comisiei parlamentare de către Ion Ghica, în paragraful 4 se preciza: „[...] Asemenea comitetul s-a pronunţat în unanimitate că mai toate condiţiunile de construcţie din caietul de sarcini, acele propuse de domnii Salamanca şi Delahante, sînt mai avantagioase decît ale domnului Mavrogheni, atît pentru că lucrările de artă cel dintîi se obligă a le face pentru două căi, cît şi pentru că dă mai bune condiţiuni de solidaritate şi oferă statului la espirarea concesiunei o proprietate de o valoare de cel puţin 10 000 000 fr. mai mare". *Ibidem*, p. 828, col. 1.

[3] Paragraful 6 din raport arăta: „Prin art. IX concesionarii se obligă a depune o cauţiune. Domnul Mavrogheni, chiar înaintea înmînării concesiei, 200 000 fr., dupe cum a decla-

rat-o prin înscris în 10 ghenarie 1864, iar domnul Şuţu 300 000 fr. în termen de 3 luni dupe darea concesiunei". *Ibidem*, nr. 105, p. 829, col. 1—2.

[4] În legătură cu această problemă, vezi şi intervenţia următoare.

*Intervenţie în care explică de ce s-a pronunţat ca prim-ministru împotriva concesiunii de căi ferate companiei Mavrogheni **

Domnilor, iată nenorocirea de a se adopta principiul înterpretării cuvintelor şi obligaţiunea miniştrilor de a-şi lămuri cuvintele rostite. Domnul Moruzi zice că noi am voi a respinge aceste proiecte [1]. Cel puţin domnul Moruzi e mai bun, căci a venit să ne observe îndată, alminterni, lăsîndu-se şi această nedomirire pe ziua viitoare, ne-am fi pomenit şi mîine cu o altă interpelaţiune.

Ce-am zis noi, domnilor? Am zis oare că respingem aceste proiecte? Nu, domnilor; noi nu am zis decît ceea ce sîntem datori a zice în avantagiul ţării [2]. Vă mărturisesc, domnilor, că cîţi sîntem aci pe bancă nici că avem onoarea de a cunoaşte pe persoanele ce sînt membri ai concesiunilor presintate astăzi d[umnea]voastră.

Astăzi se înfăţişează două proiecte pentru drumurile de fier şi fuzionate, fără ca noi să fi studiat fuziunea aceasta. Aceste două proiecte reprezintă, domnilor, milioane şi angajează ţara pe 95 de ani. Noi nu putem să venim acum şi să zicem bravo! fără a fi studiat, fără a cunoaşte care sînt rezultatele ce ar decurge pentru stat din această fuziune.

Domnul raportatore a venit şi a arătat care sînt desosebirile între concesiunea de mai nainte şi fuziunea actuale [3]; domnul Iorgu Ghica a vorbit asupra dezavantagiului ce ar rezulta pentru ţară din această fuzionare [4], şi noi miniştrii să nu putem în o asemenea cestiune mare să ne facem profesiunea de credinţă ca fiecare altul? Cu atît mai mult, domnilor, aceasta ne poate fi permis, şi cu atît mai mult nu ni se poate zice că combatem înfiinţarea drumului de fier, că ar fi şi un titlu frumos pentru noi ca să se voteze în timpul nostru căile ferate.

Aşadar, ca să amînăm discusiunea nu avem nici un interes, dar vedem că această fuziune îngreuiază condiţiile concesiunii drumurilor de fer pentru ţară. D[umnea]voastră aveţi să vă rostiţi căreia din aceste concesiuni fuzionate daţi preferinţă şi pe aceea — cum a zis domnul raportatore — aveţi s-o modificaţi. Ministeriul din început v-a declarat că e pentru aceea din concesiuni care va prezenta ţării nişte condiţiuni cît se poate mai avantagioase. Sîntem dar, o repet, pentru project, îl sprijinim, şi din început v-am spus pentru care sîntem: pentru acela care ar da Moldaviei o întreagă linie de cale ferate. Francia a făcut trista experienţă de a îmbucătăţi căile ferate şi pe urmă a trebuit a face sacrificie mari pentru a le uni. Fuziunea aceasta eu o văz în dezavantajul ţărei şi nu crez că veţi da concesiunea unei companii care cere nişte asemenea condiţiuni.

Aşadar guvernul e pentru concesiunea Salamanca şi nu admit agravarea condiţiunilor anterioare prin cele nouă de astăzi. Domnul Salamanca a propus două linii ferate, două lucrări de arte, două tuneluri, acuma se propune numai pentru o singură cale[5].

Supliment nr. 105 la M. O., 1864, p. 835, col. 1—2.

---

* Şedinţa din 10 februarie 1864.

NOTE

[1] A. Moruzi în intervenția sa afirmase:

„Domnilor, îmi pare rău că astăzi, cînd sîntem chemați a ne pronunța asupra unuia din aceste două proiecte, guvernul vine și, după ce constată dorința vie a județelor din Moldova pentru construirea căilor ferate, se pronunță apoi în contra și a unuia și a celuilalt din aceste două proiecte.

Socotesc dar de datoria mea de a desluși pe domnul ministru și a-i arăta că clauza ce l-a îndemnat a se pronunța asupra unuia din proiecte nu este atît de serioasă încît să vie a cere respingerea celuilalt și încă a amîndoror [...]". *Ibidem.*

[2] Cf. intervenția precedentă.

[3] Cf. raportul prezentat de Ion Ghica, *ibidem*, p. 827—830.

[4] Nu Iorgu Ghica, și G. Ghica. Cuvîntarea acestuia este *ibidem*, p. 831, col. 2— p. 833, col. 1.

[5] În legătură cu concesionarea căilor ferate, vezi și intervenția precedentă, precum și pe cele următoare.

Intervenție în care arată motivele pentru care a avut rezerve în ce privește concesiunea de căi ferate, în principiu fiind de acord cu construirea lor *

Îmi pare bine că principele Moruzi[1] vine astăzi să deie dreptate cuvintelor mele. Era cu neputință a se crede cum că guvernul, care mai cu deosebire e în pozițiune de a prețui nevoile și dorințele țărei, să vie astăzi a se declara contra drumurilor de fer, cînd noi mai ales, am făcut toate chipurile ca să stimulăm activitatea capitalelor streine și să atragem pe cît se va putea de mult concurența.

Nu ne-am rostit, dar, contra drumurilor de fer. Din contra, le sprijinim cu toată rîvna și energia. Am fost dator numai, ca guvern, în interesul Adunării, în interesul țărei să venim să vă arătăm că chipul de procedare al fuziunii acesteia era cam ciudat, fără ca prin aceasta să osîndim concesiunea îndeosebi, nici chiar fuziunea.

În rezervele ce am făcut ne-am povățuit chiar de cele zise de onorabilele domn raportore. D[omnia]sa v-a zis că vine să prezinte astăzi o propunere de fuziune. Cu cîteva momente mai nainte de această declarațiune a domnului raportor noi am primit încunoștiințarea fuziunii. Prin urmare nu am putut a o studia. Timpul material ne-a lipsit și am găsit numai că chipul de procedare era neregulat, căci dacă în cestiunile cele mai mici guvernul se cuvine să studie, cît ** mai mult în o cestiune atît de mare, ca a drumurilor de fer. Dar tot atunci am declarat că în cestiunea drumurilor de fer, ca și în a împrumutului, recunosc dreptul Adunării de a se rosti, iar rolul nostru e de a chema luarea-aminte a Adunării.

Așa, cînd am văzut că în loc să se facă două lucrări de artă, pentru două linii, se face numai una, aceasta ne-a părut un ce care sare în ochi și am trebuit să relevăm cestiunea, fără ca prin aceasta să facem un caz de respingere.

Negreșit, cuvintele din urmă ale principelui Moruzi merită a fi luate în considerațiune, dar și noi sîntem datori a nu lipsi datorielor noastre. Astfel, cînd am văzut că o concesiune oarecare primește modificări mai grele pentru țară, eu ca ministru m-am crezut dator a le comunica d[umnea]voastră să le apreciați.

---

* Ședința din 12 februarie 1864.

** Citește: cu atît.

Ce ar fi zis țara cînd în fața unei cereri de concesiune guvernul ar fi stat mut? Negreșit că ar fi bănuit că nu ne facem datoria și de aceea am zis că fuziunea aceasta nu este bună dacă se menține acea clauză.

Așadar, în cît privește cestiunea drumurilor de fer în general, guvernul în principiu e pentru dînsele și lasă pe onorabila Adunare să se rostească, căci drepturile Adunării în această privință sînt cel puțin deopotrivă cu ale guvernului.

În cît privește cealaltă cestiune atinsă de domnul Moruzi, cestiunea împrumutului, las ca colegul meu, domnul ministru de finanțe, care e mai competent, să dea deslușirile cuvenite[2].

Supliment nr. 106 la M. O., 1864, p. 844, col. 1—2.

NOTE

[1] Principele A. Moruzi spusese: „[...] S-a zis că clădirea căilor ferate de la Adjud în jos nu va produce nici un folos ținuturilor de sus din Moldova, și de altă parte că ținuturile de jos nu au atîta necesitate de căile ferate, căci își pot transporta productele lor la Galați cu mare înlesnire. Dar eu găsesc, domnilor, că condițiunile sînt tot aceleași pentru Țara de Sus, ca și pentru Țara de Jos. Țara de Sus pînă acum nu poate coborî deloc grînele la Galați, căci prețul transportului absoarbe prețul marfei. Mergînd drumul de fer pînă la Adgiud, scutim 9 zile de călătorie pentru locuitorii ce ar voi a transporta, facem putincios transportul obiectelor din Țara de Jos și folosim și Țara de Sus, transportul are să se ieftinească, și găsesc că linia de la Galați la Adgiud e de mare folos pentru țară". *Ibidem*, p. 843, col. 2— p. 844, col. 1.

[2] A. Moruzi declarase:

„[...] S-a cerut un imprumut, Camera l-a aclamat cu entuziasm, negreșit îndemnată de interesul național.

Ei bine, domnilor, eu fără a combate votarea acelui împrumut vă spun numai că în privința realizării drumurilor de fer el a creat o dificultate. Împrumutul s-a primit cu procentul de 8 la sută. Concesiunea căilor ferate nu cere decît asigurarea unei dobînzi de 7 la sută.

Sîntem în fața a două concesiuni, una de împrumut, cealaltă de căi ferate. Una financiară și alta comercială, care se ivește în condițiuni nefavorabile pe lîngă cea financiară. Prin urmare, chiar de la început noi nu dăm condițiuni favorabile.

Întreprinderile comerciale sînt totdeauna mai preferabile. Așa vă întreb: la care din aceste două concesiuni are să alerge capitaliștii?

Contopirea ambelor concesiuni prezintă un beneficiu de mai multă probabilitate și de vreme ce văd această probabilitate nu voi veni eu a face o dificultate și a contraria realizarea căilor ferate [...]". *Ibidem*.

Pentru răspunsul ministrului de finanțe, L. Steege, vezi *ibidem*, p. 844, col. 2 — p. 845, col. 2.

În legătură cu problema căilor ferate și concesionarea lor, vezi de asemenea, supra, intervențiile din ședința de la 10 februarie 1864, ca și pe cele următoare de la p. 448, 451 și 452.

Discurs în legătură cu concesiunile de căi ferate *

Domnilor, dinainte am avut onoare a declara onor[atei] Adunări că guvernul în această cestiune ține a subordona opiniunea sa discusiunilor și votului on[oratei] Adunări. Prin urmare, cît pentru guvern, și concesiunea no. 1 Mavrog[h]eni și concesiunea no. 2 Salamanca sau Șuțu, votată, va fi bine primită. Însă, domnilor, guvernul totdeauna a declarat că, după părerea sa, crede că concesiunea Salamanca înfăţişează condiţiuni mai favorabile ţărei decît concesiunea Mavrog[h]eni, pentru că concesiunea Salamanca, dacă se va realiza, are să dea ţărei un rezou * întreg şi are să puie pe ţară în poziţiune a nu plăti o garanţie atît de mare cît ar fi silită să plătească pentru acele două secţiuni care s-ar face dacă s-ar da domnului Mavrog[h]eni. De aceea guvernul socoteşte că concesiunea Salamanca este mai bună. Dar ni se zice că concesiunea domnului Mavrog[h]eni e mai sigură în starea actuală a lucrurilor. Daţi-mi voie, domnilor, să vă spun că eu nu cred aceasta. Şi unul şi altul nu înfăţişează decît probabilităţi. Domnul Mavrog[h]eni nu se obligă ca în patru luni de zile să înceapă lucrările şi nu se espune la nici o penalitate ; ci fiecare din aceşti concesionari se subordonează la forţe majore ... (*Întreruperi.*) Rog pe domnul Costaforu, care zice întotdauna că nu e bine a întrerumpe, să binevoiască a nu mă întrerumpe, a nu da asemine esemple prin însuşi D[omnia] sa. Vin la cestiune, domnilor. Tocmai aceia cari sînt pentru concesiunea Mavrog[h]eni mă face să cred că cealaltă e mai favorabile ... (*Întreruperi, protestări.*) Te rog, domnule Costaforu, nu mă întrerumpe, căci cînd e vorba a întrerumpe eu vă voi întrerumpe cu recidivă.

---

* Ședința din 14 februarie 1864.

Domnul B. Boerescu: Domnul Kogălniceanu a insultat Camera, domnilor! *(Zgomot.)*

N-am insultat pe nimeni, domnilor! Vă rog să nu mă mai întrerumpeţi!

Domnilor, amîndouă companiele s-au fuzionat. Ei bine, dacă s-au fuzionat, pentru ce acum unii din aderenţii la fuziune vin şi se pun pe concesiunea Mavrog[h]eni? Chiar aceste persoane care mai nainte era[u] în contra domnului Mavrog[h]eni vin astăzi şi sprijină pe domnul Mavrog[h]eni. Se zice că concesiunea domnului Mavrog[h]eni ne înfăţişează probabilităţi mai multe. Se zice că D[omnia] lui are să înceapă lucrarea în patru luni; nu, domnilor, nu va începe în patru luni; se mai zice că domnul Mavrog[h]eni, începînd, are să facă lucrarea mai sigur decît domnul Salamanca. Ei, domnilor, cînd vor începe, şi unul şi altul are să facă lucrarea sigur; cu deosebire numai că domnul Salamanca, înainte de a emite obligaţiunile, are să pună 25 milioane în acţiuni; va să zică 25 milioane fiind strînse, ce are să facă cu aceşti bani? Are să-i ţie-n ladă? Sau să-i joace-n cărţi? Eu cred că nu, domnilor, ci are să lucreze ceva serios. Domnul Mavrog[h]eni zice că face o secţiune din acele 8 milioane. Ei bine, domnilor, socotesc că aceste opt milioane nu prezintă nici lucrări mai bune, nici mai serioase decît acele care are să se facă cu 25 milioane ale domnului Salamanca.

Apoi, afară de acestea, să vedem şi trecutul. Cunosc şi ştim pe domnul Mavrog[h]eni personal, recunosc că a lucrat foarte mult în această cestiune, a călătorit pe la Londra, Paris etc. Foarte bine! Acestea toate le-a făcut. Dar domnul Mavrog[h]eni a luat o concesiune provizorie de la ministeriul din Moldova înaintea Unirii şi n-a izbutit a face nimic. Apoi a venit aci în Cameră şi a zis : Domnilor, acum n-am trebuinţă decît de ratificare, căci lucrul e gata. Mi-aduc aminte că era onor[abilul] domn Manolache Costache, care combătea această concesiune şi eu o sprijineam zicînd : Iată că ni se spune cum că capitaliştii nu aşteaptă decît ratificarea noastră; să o dăm şi să nu întîrziem lucrul. Tot aşa a fost şi cu domnul Brîncoveanu, care ne zicea că a primit şi depeşe că acţiunile s-au şi vîndut şi capitalul s-a realizat. Ei bine, domnilor, n-a fost nimic gata, nici unul, nici altul n-aveau capitaluri, a fost numai niște concesiuni impuse la bursă, unde au căzut. Acum ni se zice că în concesiunea domnului Mavrog[h]eni este un ce pozitiv. Nu e nimic pozitiv, domnilor. Nici într-o parte, nici în cealaltă nu e decît numai că unul voiește să ia o concesiune pe două linii fiindcă sînt mai avantagioase și ca să facă condițiunile mai grele pentru celelalte linii.

---

* Reţea *(fr. réseau)*.

S-a mai pus un argument foarte mare, cum că domnul Brassey ar fi dobîndit concesiunea drumului de fier din Galiția. Nu este așa, domnilor. Imperatorul Austriei a declarat la închiderea *Reichsrath*-ului din Viena cum că îi pare rău că concesiunea din Galiția nu s-a putut realiza. Va să zică dar că domnul Brassey nu are concesiunea drumului de fier din Galiția, și dacă voiți vă pot aduce chiar acea concesiune, căci o am acasă la mine. S-a mai zis că domnul Brassey are concesiunea pînă la granița Moldovei. Și aceste este neadevărat, domnilor, căci în art. 29 guvernul Austriei zice cum că nu dă concesiunea decît pînă la Cernăuți și că guvernul păstrează dreptul a concede preferința companiei Sapieha. Așadar acea temere a unora, cum că dacă nu vom da concesiunea domnului Mavrog[h]eni atunci D[omnia]lui, fiind concesionarul căilor ferate pînă la graniță, ar putea să ducă drumurile de fier pînă la Marea Neagră prin Basarabia, această temere, zic, nu poate fi, căci căile ferate din Galiția după cum am spus nu sînt date D[omniei]lor.

Prin urmare, cestiunea din afară nu poate să ne preocupe atît de mult în această privință. Ori dăm concesiunea domnului Brassey, ori domnului Salamanca, n-avem a ne teme că linia austriacă are să ia drumul la Marea Neagră prin Basarabia. De va merge pe acolo se poate întîmpla numai din cestiuni politice, cari ar fi independinte de înrîurirea noastră, numai prin interese esterioare, la cari n-am putea face nimic. Cestiunea este care e concesiunea cea mai favorabilă. Mai favorabilă este acea care ne dă un sistem întreg. Pentru aceasta nu e nici o garanție în nici una din concesiuni, și una și alta este o probabilitate. Căci fie concesiunea cu o linie sau cu cinci, trebuie mai întîi să vedem dacă vom merge mai sus de Adjud, să vedem ca nu cumva, concesionarii făcînd numai două secțiuni, dobînda care atunci va fi peste 7 % va intra numai în folosul concesionarilor. Așadar repet, sîntem cu totul și pentru o concesiune și pentru alta. Însă una ne pare mai favorabile. În starea actuală amîndouă sînt o probabilitate, căci și una și alta admit cazuri de forță majoră. Concesiunea Mavrog[h]eni a primit pînă acum cinci, șase modificațiuni; nu văz nici o chezășie că aceasta va fi cea de pe urmă. Declar însă că, dacă Camera va primi pe aceasta, noi o primim cu bucurie. Dar dupe ce se va hotărî una în principiu, vom propune mai multe îmbunătățiri, în interesul statului. Controlul guvernului dupe cum este propus în concesiuni nu e îndestulător; asemenea și pentru dreptul de a fixa tarifele; asemenea și pentru dreptul de răscumpărare. Condițiunea pentru răscumpărare e mai bună în concesiunea Salamanca; trebuie ca oricînd statul o va socoti de folos să o poată răscumpăra. Cu aceste rezerve și altele mai multe, rugăm pe Cameră să considere cele ce am espus ca respectoase observațiuni; dar sentimentul nostru este că concesiunea Salamanca e mai favorabilă pentru stat [1].

Supliment nr. 111 la M. O., 1864, p. 878, col. 2— p. 880, col. 1.

NOTE

[1] În această problemă, vezi supra intervențiile de la p. 444, 446, 447, precum și pe cele două următoare.

Intervenție în legătură cu concesionarea de căi ferate *

Sînt dator a face întîi o rectificare a unui cuvînt zis aici în privința căilor ferate.

Am citit în ziarul „l'Europe" că din eroare tipografică se zice Galiția în loc de Transilvania, în alte ziare am văzut că imperatorele Austriei, în discursul său, a vorbit în adevăr de Transilvania. Această rectificare făcută, opiniunea mea e tot aceea, căci în adevăr, dacă domnul Brassey are concesiunea căilor ferate din Galiția, are din partea guvernului tot sub condițiunea sub care a avut-o acum doi ani domnul Mavrog[h]eni; prin urmare lucrarea nu e încă definitivă și, chiar de ar fi, nu privește pe domnul Salamanca, căci domnul Brassey are a face linia prin Cernăuți, iar printr-un articol special statul își rezervă dreptul de a da altuia facerea liniei pînă la otarele Basarabiei.

Viu acum la imputarea ce onorabilul domn Boierescu mi-a făcut că aș fi atins onorabilitatea sa cînd am vorbit de unii deputați carii sînt mai mult pentru concesiunea Mavrog[h]eni[1]. Vă pot încredința, domnilor, că nu am vorbit de D[omnia] sa, căci cînd D[omnia] sa a vorbit în ședința trecută eu nici nu eram în Cameră și prin urmare nu știam dacă e pentru sau contra concesiunei domnului Mavrog[h]eni. Apoi, cînd am văzut sprijinindu-se mai mult concesiunea domnului Mavrog[h]eni, am zis că fuziunea nu e făcută în scopul de a dărui milioane statului, ci spre a se asicura interesele particulare ale concesionarilor. Prin aceasta însă nu atac nicidecum onorabilitatea domnului Mavrog[h]eni sau Șuțu. Ca guvern însă, nu ne-a cam părut bine cînd am văzut fuziunea, căci condițiuni favorabile speram a le dobîndi prin concurență, iar nu cînd vedem pe concesionari fuzionați în scopul de a ne impune legi.

Mi s-a imputat apoi că aș fi voit să disprețuiesc știința; numai aceasta, domnilor, nu mi se poate imputa. Disprețuiesc în adevăr o știință și știți care? Știința fără conștiință. (*Aplauze.*)

Acum vin la cestiunea de fond. În această cestiune și o parte și alta s-a rostit pe larg și guvernul a zis că nu e nici pro, nici contra, ci că lasă cestiunea la aprețierea Camerei. Guvernul își rezervă dreptul și se crede dator dupe ce se va hotărî cestiunea să vină a vă comunica observările sale în interesul țărei și spre a asicura drepturile guvernului, căci aicea se atinge de un viitor de 95 de ani.

Camera are toată latitudinea de a primi una sau alta din aceste concesiuni, dar o declar franc că condițiunile propuse de domnul Brassey ne îngrijește foarte mult, căci D[omnia] lui are o clauză în concesiune prin care își rezervă dreptul de a refuza lucrarea unei ramure ce nu o va găsi favorabile pentru dînsul. Aceasta a pus în îngrijire pe mulți și am văzut chiar o broșură a domnului Iacovencu [2], care a studiat cestiunea cu multă maturitate, care atingea oarecum această îngrijire. Deci, cum am mai zis, Camera va vota pe oricare din aceste concesiuni [î]i va plăcea și noi nu vom face alta decît rectificările noastre [3].

Supliment nr. 112 la M. O., 1864, p. 885, col. 2— p. 886, col. 1.

---

* Ședința din 14 februarie 1864.

NOTE

[1] Vezi cuvîntarea lui V. Boerescu, *ibidem*, p. 880, col. 2— p. 881, col. 1.

[2] Cf. Paul Iacovenco, *Căile ferate de dincoace de Milcov*, Bucureşti, 1864, 22 p., şi *Cîteva cuvinte asupra căilor ferate în România*, Bucureşti, 1864, 28 p.

[3] Punîndu-se la vot, a fost admisă concesiunea Salamanca cu 49 voturi pentru şi 37 contra.

Cf. şi intervenţiile anterioare începînd cu şedinţa din 10 februarie 1864, precum şi pe cele următoare.

Intervenţii polemice cu Petru Mavrogheni privind concesionarea căilor ferate din Moldova *

Fac apel, domnilor, la procesul-verbale că eu n-am făcut decît a repeta cuvintele mele ca deputat. Cînd domnul Mavrog[h]eni era atacat în concesiunea sa de către domnul Manolachi Costachi, care susţinea că este iluzoriu, atunci am arătat mai multe onorab[ile] persoane străine care se afla în tribuna diplomatică, cari se zicea că sînt chiar directorii nouei concesiuni şi spuneau că toate sînt săvîrşite şi nu aşteaptă decît confirmarea guvernului ca să înceapă lucrările. N-am vorbit însă de operaţiunile de bursă ale domnului Mavrog[h]eni, n-am vorbit despre D[omnia] lui, nici de acţiuni. Pentru acţiuni am zis de domnul Brîncoveanu, care după votul general al Adunărei pentru concesiunea sa a scos o depeşă şi a arătat că acţiunile sînt înscrise. Şi apoi n-a izbutit N-am zis că domnul Mavrog[h]eni nu merită încredere. Am spus numai fazele prin cari a trecut concesiunea. Domnul Mavrog[h]eni a luat o concesiune provizorie întîi sub ministeriul domnului Panu, în Moldova. Apoi o concesiune definitivă de la Cameră. S-a dus, n-a putut izbuti şi a intervenit cu o nouă concesiune la ministerul trecut. În fine, acum se prezintă cu alte modificaţiuni şi cu fuziune. N-am pus în joc personalitatea domnului Mavrog[h]eni, dar mi-am făcut datoria ca guvern. Am făcut ceea ce şi domnul Mavrog[h]eni, dacă era în locul meu şi eu într-al D[omniei] sale, ar fi făcut.

Pentru scrisoarea ce domnul Mavrog[h]eni a arătat subscrisă de domnul baron Eder, n-avea trebuinţă să o producă. Am şi eu chiar actul acelei concesiuni. Dar în şedinţa trecută, după ce am văzut că nu era vorba de căile ferate galiţiane şi mi s-a spus că e vorba de cele din Transilvania, am rectificat îndată. Am zis că o citisem în ,,l'Europe'', pe urmă am rectificat după celelalte ziare şi în consiliu am arătat domnului Mavrog[h]eni actul concesiunii şi din ,,Europe''. Vedeţi dar, domnilor, că ceea ce am făcut am făcut *bona fide*[1].

Permiteţi-mi acum să întreb care este procedura domnului Mavrog[h]eni ? D[omnia] lui este concesionarul, şi acum îl văz că vine să vorbească aci ca deputat. Eu am zis în cestiunea domnului Nicolae Milo, moşul meu, că nu poate vorbi în cestiunea D[omniei] sale. Acum văd pe domnul Mavrog[h]eni că vine să vorbească în această cestiune. Dacă e aşa, sînt pentru această procedare : să dăm voie şi domnului Şuţu şi domnului Salamanca să vie să vorbească şi să-mi răspunză la cele ce voi zice, căci am să vorbesc şi asupra concesiunii d[umnea]lor. Unde mai este dreptatea, domnilor? Eu știu, după toate datinele sistemului reprezentativ, că un deputat amestecat într-o concesiune ce se discută în Cameră stă la ușă cu ceilalți concesionari și nu are voie să se amestece în discusiune. Dar acum, dacă ați permis domnului Mavrog[h]eni să vorbească, haidem să chemăm și pe domnul Șuțu și pe toți ceilalți să-și apere și ei concesiunea. Dacă dar faceți așa, atunci eu mai aș veni să propui și pentru Camera noastră ceea ce este la Parlamentul Engliterei, ca un deputat să nu poată fi concesionar. Pentru că, dacă ar fi permis să vorbim aci în cestiunile care ne privesc, apoi toți sîntem concesionari de cîte ceva : unii contraccii de poște, alții de moșii etc. și toți am vorbi ca deputați în cestiunile care ne privesc. Am ascultat tot ce a vorbit domnul Mavrog[h]eni, dar cînd l-am auzit zicînd că eu i-am aruncat piatra, cînd nu i-am aruncat nici o peatră, atunci am văzut că D[omnia] lui nu a vorbit ca să dea o lămurire, după cum spunea, ci a vorbit ca să mă combată. Și dacă dați acest drept domnului Mavrog[h]eni, trebuie să-l dați la toți ceilalți concesionari.

---

* Şedinţa din 17 februarie 1864.

Supliment nr. 112 la M. O., 1864, p. 890, col. 1 — p. 891, col. 1.

NOTE

[1] Găsim că este interesant pentru cercetătorul care se ocupă de istoria acestor concesiuni să-i punem la îndemînă textul întreg al intervenției lui Petru Mavrogheni:

„*Domnul Petru Mavrog[h]eni:* Rog pe onorata Adunare să fie indulgentă și să mă ierte dacă am cerut cuvîntul într-o cestiune personale, căci am fost tras pe acest tărîm de către onor[abilul] domn președinte al consiliului. În ședința trecută, domnul președinte al consiliului discutînd ambele proiecte de concesiune care se află pe biroul Adunării a atacat condițiunile concesiunilor. N-am a zice nimic în această privință, însă domnul președinte al consiliului a găsit de cuviință a ataca și persoane, s-au mai bine zis a combătut și persoanele cari reprezintă acea concesiune. Sînt dator, dar, a face oarecare rectificări. Iată ce a zis domnul președinte al consiliului: a zis cum că o concesiune [care] se prezintă cu numele de prințul Sapieha, T. Brassey și al meu nu poate inspira confiență, fiindcă noi am fi mai avut odată o concesiune, că noi atunci am declarat că totul ar fi gata și n-am fi așteptat decît încuviințarea Adunării spre a realiza acea întreprindere. Însă în realitate, nefiind nimic gata, acea concesiune a căzut.

Eu, domnilor, mă apăr despre aceasta, și fiecare din domnii deputați care au fost prezinți în acel timp poate dovedi că am zis că avem acoperit o a treia parte a capitalului, iar nu capitalul întreg, și că celelalte două părți atîrnau de la subscrierile publicului. Acesta a adevărul, domnilor, fiindcă o a treia parte era acoperită de domnul Brassey, carele luase asupră-i îndatorirea de a complecta această parte. Așa, domnilor, dacă concesiunea de la 1862 a căzut, a[u] fost osebite împregiurări, și în fața celor zise de domnul președinte al consiliului sînt dator a le arăta. Domnul Cornea a fost atunci ministru al lucrărilor publice și însărcinat să discute condițiunile caietului de însărcinări, și domnul Cornea părea foarte sigur de întreprindere și eu i-am arătat îndoială și atuncea despre reușita subscrierii capitalului. Prin urmare nu putem zice că tot capitalul era subscris. De acolo, domnilor, cînd m-am dus la Londra am intrat în relațiuni cu casele cele mai mari, și după discuțiunile care am avut am trimis o telegramă guvernului, cum că să ne permită a emite întreprinderea pentru a treia parte a capitalului numai pentru linia de la Galați pînă la Roman, arătîndu-i imposibilitatea în care ne aflăm de a putea conta asupra subscrierilor capitalului întreg. Guvernul n-a găsit aceasta de cuviință și ne-a răspuns prin telegramă cum că să ne mărginim strict în condițiunile concesiunii. Fac apel despre aceasta la onor[abilul] domn Arsache.

Domnul Arsache: E adevărat.

Domnul Mavrog[h]eni: Așadar, domnilor, am fost nevoiți a emite întreprinderea la bursă, și neputînd reuși a picat, și a picat, domnilor, deși domnul Brassey se obligase a priimi asupra sa a treia parte a capitalului, jumătate în acțiuni și jumătate în obligațiuni. Astfel, domnilor, vă încredințez că, dacă s-ar fi dat acea autorizare de către guvern, desigur că astăzi am fi avut o parte terminată sau cealaltă parte asigurată pînă la Roman. Așadar nici o promisiune n-am dat. Au dat alții poate, și domnul președinte al consiliului a citat pe domnul Brassey, noi însă n-am promis.

Domnul președinte al consiliului, în ședința trecută, din eroarea care era în gazeta „Europe", a zis că noi am fi arătat că prințul Sapieha și Brassey a[u] luat linia de la Galiția și că am fi făcut o amenințare că dacă nu ni s-ar concede tot nouă căile ferate de aici am putea face o concurență la Marea Neagră prin Rusia. Domnilor, în adevăr am făcut o declarațiune cum că linia aceasta s-a concedat către domnul Brassey et comp. și spre a mă convinge [de] adevăr cînd am văzut aceasta m-am adresat generalului consul al Austriei spre a mă informa, și iată ce-mi răspunde *(citește)*. Așadar, n-am pus înainte un neadevăr. Aceasta e un fapt pozitiv, domnul ministru a fost indus în eroare văzînd în gazeta „Europa" citîndu-se linia Galiției în loc de Transilvania.

Așadar, dacă concesiunea din 1862 a picat, n-a fost greșeala mea. N-am venit să înșel nici statul, nici Adunarea. N-am înșelat pe nimeni. Dacă am înșelat [pe] cineva, m-am înșelat pe mine. De aceea nu văd pentru ce domnul ministru mi-a aruncat peatra cu atîta mînie și nedreptate". *Supliment nr. 112 la M. O.*, 1864, p. 888, col. 2— p. 890, col. 1.

În legătură cu aceste probleme vezi supra și intervențiile precedente, începînd cu ședința din 10 februarie 1864.

Intervenție în care arată că trebuie înființate cît mai multe spitale, care însă să nu greveze asupra bugetului statului *

A se pune cuvintele într-o lege care să se prescrie ca fiecare comună treptat, după mijloacele sale, să-și înființeze un spital este a da tocmai vornicului, precum a zis domnul Costaforu, dreptul acela care nu trebuie să i-l dăm[1]; dacă, domnilor, este să se modifice acest articol ca la Cîmpulung să se facă spitale și la Rîmnicul Vîlcei să nu se facă, mai bine să se șteargă cu totul. Dar, domnilor, eu nu sînt pentru ștergere. Avem să înființăm consiliile generale. Cari au să fie atributele cele mai însemnate ale acestor consilii decît interesele locale, școalele, spitalele, drumurile, apele, toate, în sfîrșit, ce privesc județul? Acestea au să dea județului o viață care astăzi nu o are. Care are să facă din județ o persoană juridică, compusă din sute de alte persoane juridice mai mici.

Nimic în starea actuală a lucrurilor nu poate să atragă atențiunea D[omniilor] voastre decît spitalile, și nu este sacrificiu care ar fi prea mare pentru înmulțirea spitalelor, căci, nu trebuie să ne ascundem, în cele mai multe părți ale României sînt două viciuri care slăbesc, corump nu numai generațiunile actuale, dar și cele cari sînt în germine. Trebuie să o spunem cu durere: beția și sifilis ... (*Mișcare.*) Da, domnilor, trebuie să spunem cuvintele cum sînt. Noi sîntem toți bărbați, nu sîntem aici între dame.

Domnul Costaforu a zis că pe la munți nu sînt așa trebuincioase spitalele [2]. Se vede că D[omnia]lui nu cunoaște bine țara, cel puțin partea de dincolo de Milcov.

Să binevoiască D[omnia] lui a cerceta în ce stare sînt locuitorii din Munții Domnei**, unde copii de 12 ani sînt fără nas.

Sînt dar de părere a se înființa spitale pretutindeni, dar să se specifice în lege cine are să le înființeze: statul sau comuna? Eu zic să fie în sarcina comunei. Ea este privighetoare la toate, la școale, spitale etc., iar de veți lăsa pe seama statului, budgetul are să se îngreuieze. În Moldova doctorii spitalelor se plătesc de municipalitate. Aci, doctorii aceștia se plătesc de stat, și chiar cheltuielele polițienești și cheltuielele arestanților.

Așa, astăzi cînd am zis orașelor a-și plăti doctorii și arestele întîmpin pretutindenea rezistențe. Mai mult încă, în Moldova sînt orașe în cari toate veniturile muncipali se absorbă pentru areste, și n-au cu ce-și plăti doctorul, încît am fost silit a-i amenința că le voi desființa spitalele.

---

* Ședința din 25 februarie 1864.

** Citește: Dornei.

De aceea trebuie prevăzut în lege desărcinarea statului de spitale, şcoale etc. Cu aceasta dezvoltaţi şi spiritul de caritate şi cred că va fi o glorie pentru acele oraşe care vor fi în stare a aduce toate îmbunătăţirile locale. Aceasta o văz în Moldova, unde veniturile spitalelor s-au lăsat la destinaţiunea lor, şi fondurile sporesc din an în an. Pe cînd aici, aceste venituri ale Epitropiei spitalelor s-au centralizat în vistierie şi cu modul acesta s-a stins spiritul de filantropie al donatorilor, căci ele s-au luat de la destinaţiunea lor şi s-a[u] întrebuinţat la alte trebuinţe. Cît pentru de a se pune în termen de 2 şi 3 ani, nu mă opui nicicacum[3].

Supliment nr. 128 la M. O., 1864, p. 1019, col. 2— p. 1020, col. 1.

NOTE

[1] G. Costaforu se opunea înfiinţării de spitale comunale, pentru că, după opinia lui, ar fi grevat mult asupra locuitorilor. El susţinea: „[...] Pentru ce această obligaţiune? Poate că comuna să nu aibă trebuinţă de un spital; bolnavii să se caute acasă. Pentru ce se impune într-un mod imperativ o sarcină care nu este din cele indispensabile pentru prosperitatea acelei comune? Nu se ştie dacă în cutare sau cutare comună va fi trebuinţă de un spital. Sînt localităţi sănătoase, unde nu sînt boale — pe la munte. Du-te acum şi-i obligă să clădească spitale ca în alte părţi [...]". *Ibidem*, p. 1019, col. 1.

[2] Cf. nota 1.

[3] Intervenţia se referă la art. 17, devenit 16, din legea comunală, care avea următorul cuprins: „Art. 17. Fiecare comună de la şase mii de suflete în sus va fi datoare a avea un spital pentru bolnavii săi". *Supliment nr. 123 la M. O.*, 1864, p. 280, col. 1.

Discurs cu privire la legea organizării contabilităţii statului *

Domnilor, de cînd avem onoare a fi pe aceste bănci, niciodată nu am venit să tăgăduim onor[atei] Camere dreptul de a controla în chipul cel mai aspru întrebuinţarea banilor publici, şi onor[abilul] meu coleg de la finanţe[1] a zis că chipul cel mai bun de a nu se risipi banii publici este, pe de o parte, de a avea miniştri oneşti, şi pe de alta, Camera să ie un control aspru.

Noi cei întîi care ştim ca miniştri cît de dorită e astăzi o lege financiale, cu atît, ca cetăţeni, am dorit şi mai mult să vedem ţara noastră cu o oră înainte dotată cu o bună lege de contabilitate. Însă această lege va fi bună cînd, pe de o parte, va păstra libertatea de acţiune guvernului ca să îndestuleze toate trebuinţele publice şi cînd, pe de alta, va da dreptul Camerei, dreptul plin, dreptul de a controla întrebuinţarea acelor bani. Cînd domnul ministru de finanţe a zis deunăzi că o lege de contabilitate, ca să fie bună, îi trebuie a fi studiată ani întregi, am văzut pe mulţi minunîndu-se de aceste cuvinte, şi cu toate acestea niciodată mai mare adevăr nu s-a zis de pe această bancă, şi nimeni nu s-a însărcinat să o dovedească mai bine aceasta decît onor[abilul] domn Golescu. D[omnia] lui vine şi vă arată legile de contabilitate a naţiuni care de sute de ani au sistemul reprezentativ şi D[omnia[lui vine şi le osîndeşte pe toate; osîndeşte sistemul englez ...

Domnul A. Golescu: Cer cuvîntul!

Da, aţi osîndit sistemul englez zicînd că acest sistem nu e aplicabil la noi[2]. Aţi osîndit sistemul francez[3], aţi osîndit sistemul ministrului Fould[4], care se rosteşte contra creditelor suplementare şi extraordinare şi cere virementele, şi aţi osîndit şi sistemul acesta, şi ce găsiţi d[umnea]voastră mai bun în 24 ore? Sistemul reglementar. Bine, domnilor, aşa fie, daţi-ne acest sistem, daţi-ne legea Reglementului, însă cu toată libertatea ei, cu bunul şi cu răul ei, nu cu suma de 1 milion rezervă, ci cu toate ale ei. Şi sistemul Reglementului, înainte de toate, era întemeiat pe viremente, pe iconomii. D[umnea]voastră aţi zis că s-a dat 120 mii lei şi s-a cheltuit 1 milion 200 mii. N-am fost vistier atunci, las pe aceia cari au fost să vină şi să spună pentru ce au cheltuit mai mult. Îi cunosc, ştiu că au fost oneşti, deşi au fost şi ei tîrîţi la noroi. După legea Regulamentului, miniştrii aveau dreptul de a face viremente, căci după ce se vota budgetul fiecare ministru din trei în trei luni făcea ceea ce se numea statul pentru funcţionari, lua şi schimba lefurile, lua de la unii şi de la alţii. Aşa era, aşa făcea[u] domnii şi vistierii. Nu se poate să fie o sistemă care să meargă numai cu credite de 120 mii lei şi fără dreptul de a întrebuinţa iconomiile. Aceasta era în dispoziţiunea puterei esecutive. Defiez pe oricine să-mi dovedească cum că în timpii Reglementului economiele miliţiei se vărsau în casa statului. Defiez pe orişicine, şi-mi pare rău că eu nu am fost ministru atuncea ca să viu acum să vorbesc şi să arăt ce a fost pe aceea vreme, cînd văz pe foştii miniştri de atunci cari se află azi între noi şi nu vin să arate cît e de imposibile propunerea domnului A. G. Golescu.

---

* Şedinţa din 28 februarie 1864.

Sistema reglementară să o voiţi? Era bună acea sistemă, domnilor, şi orice guvern mergea bine cu acea sistemă. Daţi-ne şi nouă acel paragraf estraordinar, daţi-ne-l cu facultatea în care se didea pe atunci, pe cînd nici vorbă nu era de cestiunea de încredere sau neîncredere în guvern. Apoi, daţi-ne economiele. Eu nu sînt pentru acest sistem, dar cel puţin e un sistem [5]. Voiţi sistema engleză? Ei bine, fie sistema engleză, deşi eu nu sînt nici pentru dînsa, dar poate vor veni alţii care o vor primi. În starea actuale, unde patimile politice sînt în ferbere, e cu neputinţă ca un ministru să voiască a face cheltuiele neprevăzute de Cameră şi să vină să ceară un bil de indemnitate pentru nişte cheltuiele cari poate au scăpat ţara dintr-un grav pericol.

Ziceţi că vă spăimîntaţi de creditele suplementare? Ei bine, domnilor, credite suplementare şi d[umneavoastră] înşivă propuneţi şi daţi. Închipuiţi-vă că pentru Adunare e destinat un număr de 30 stînjeni lemne, aceştia nu ajung; ei bine, nu daţi D[omniile] voastre credite suplimentare, nu autorizaţi D[omniile] voastre pe cestură a cumpăra ceea ce nu se ajunge? Nu e acesta credit suplementar?

Puteţi, domnilor, să otărîţi ca [a]semine credite să nu fie întrebuinţate decît la cazuri estraordinare? Puteţi negreşit să nu recunoaşteţi ministeriului dreptul să se folosească de această facultate pentru ca să facă lucrări estraordinare, zidiri publice? Aceste lucrări nu se pot face cu decrete domneşti pînă cînd mai întîi Camera nu va veni şi nu le va hotărî. D[omniile] voastre recunoaşteţi ministeriului dreptul de credite suplementarie şi estraordinare, iar pe d-altă parte nu voiţi să ne daţi economiele, să ne daţi voia să facem viremente, sau să ne mărginiţi cu o parte a acestui drept în suma paragrafului estraordinar care e de unul sau două milioane. Oare, domnilor, d[umnea]v[oastră] voiţi să faceţi mai mult în finance decît ce s-a făcut în Francia, Belgia şi în Germania în această privinţă?

Ei bine, vă zic că noi nu am ajuns încă ştiinţa acelora, nu sîntem încă aşa tari în această ştiinţă pentru ca noi să facem o lege mai practică, mai completă decît celelalte naţiuni cari sînt astăzi în capul civilizaţiunii.

Domnilor, orice vom face, să facem aşa ca această lege să poată fi aplicată de orişice ministeriu, pentru că nu facem această lege pentru cutare sau cutare ministeriu care ne convine sau nu, sau numai pentru ministeriul actuale; nu, domnilor, noi trebuie să facem această lege să fie aplicabile şi de ministeriul actual şi de toate celelalte care vor fi chemate să ne schimbe pe noi. Dar dacă d[umnea]voastră voiţi să faceţi această lege numai din pasiuni politice, ei bine, această lege nu va fi altceva decît o lege rea şi imposibile.

Supliment nr. 133 la M.O., 1864, p. 1059, col. 2 — p. 1660, col. 2; *Supliment nr. 134, la M. O.*, p. 1061, col. 1—2.

NOTE

[1] Ludovic Steege.

[2] Referitor la sistemul englez, vezi cuvîntarea lui A. G. Golescu, *ibidem*, p. 1058, col. 1. După ce a făcut prezentarea sistemului, el afirmase: „[...] Domnilor, dacă s-ar putea priimi acest sistem în alte ţări decît în Englitera, aceasta nu aş lua asupră-mi ca să o afirmez. Însă o să am curagiul să declar că aci, în ţară la noi, nu crez că acest rigorism s-ar putea aplica [...]".

[3] După ce a prezentat în mod analitic sistemul francez, A. G. Golescu declarase: „[...] Rămîne acum să hotărîţi d[umnea]voastră dacă o asemenea mărginire se poate aplica la patria noastră în situaţiunea ei de astăzi [...]". *Ibidem*, col. 2.

[4] Vezi supra p. 263, nota 3.

[5] Cf. *Regulamentele organice*..., p. 35—37, „Chipul contabilităţii Casii vistierii, adică a ţinerii şi dării socotelilor cu bună orînduială", art. 133—137. De asemenea cf. şi p. 35, art. 132 din capitolul „Împlinirea birului şi a altor venituri ale statului".

Intervenţie în care arată pentru ce cere ca în buget să se fixeze „un maximum pentru creditele extraordinare" *

Domnilor, onor[abilul] domn Golescu a zis că nu ştie care sînt motivele pentru cari noi cerem să se hotărască un maximum al creditelor estraordinarie în legea de compatibilitate. Socotesc că aceste motive dintru început le-am spus, dar le voi repeta şi acum.

Avem astăzi două legi financiarie după cari a urmat ţara: Regulamentul organic şi Regulamentul financiar.

Regulamentul de financie, cu toată critica noastră, cu toate că ispita a dovedit că este bun, că creditele anulate au covîrşit totdeauna creditele deschise, s-a declarat de D[omniile] voastre că nu este obligatoriu. Am arătat, domnilor, că în toate părţile, chiar după definiţiunea domnului Golescu[1], nu sînt decît două sisteme de financie: sistemul virementelor şi sistemul creditelor suplimentarie şi estraordinarie.

S-au respins sistemul creditelor estraordinarie lăsate la răspunderea miniştrilor, s-a zis că să revenim iarăşi la sistemul Regulamentului vechi. Acesta avea un paragraf estraordinariu. Dar am cerut să ne bucurăm şi de foloasele acestui sistem, care autoriza pe guvern a dispune de economii. S-au respins toate cererile noastre. S-a priimit amendamentul domnului Golescu, care zice să se otărască suma astfel încît să ne mărginească creditele estraordinare la o limită fixă. Eu am zis că să hotărîţi cestiunea aci, în această lege financiară, şi iată pentru ce: pentru că, dacă veţi hotărî-o în legea contabilităţii, atunci vom vedea că voiţi a regula cestiunea într-un chip statornic, definitiv. Iar dacă nu veţi hotărî-o aci şi va rămînea la budget, atunci în ce poziţiune ne aflăm noi? Noi vedem că legea de faţă restrînge toate drepturile puterii esecutive. Îi zice : îţi dau voie de credite estraordinare şi suplimentare, însă prin budget. Ei bine, dacă se lasă la budget, atunci dupe politica zilei, dupe pasiunile momentului, se poate pune numai zece lei. Apoi cum voiţi d[umnea]voastră să ne lepădăm noi mai întîi de drepturile ce avem astăzi, şi să rămînem cum? La dispoziţiunea în care veţi fi D[omnii]le voastre cînd veţi vota budgetul. Mai nainte, domnilor, după legea organică ni se dă[dea] dreptul d-a dispune de economie avînd a da seama de întrebuinţarea lor. Acum d[umnea]voastră nu numai că nu hotărîţi prin lege o sumă, dar ne luaţi şi dreptul acesta, zicîndu-ne că virementele nu sînt permise. D[omniile] voastre trebuie astăzi să mărginiţi, să hotărîţi un ce care să asigureze şi pe puterea esecutivă, nu pe noi. Domnilor, vă rugăm, vă conjurăm, dacă voiţi să aveţi o lege de contabilitate bună, binevoiţi a hotărî dupe acum în această lege cît trebuie să fie acel maximu, ca să ştim şi noi atunci ce avem. Căci altminteri cum voiţi să luăm asupra noastră însărcinarea de a sancţiona legea, şi pe urmă, după ce o vom sancţiona, de a doua zi să daţi numai zece lei prin budget, zicînd : Atîta dăm şi nimic mai mult. Nu avem încredere în d[umnea]voastră, duceţi-vă ! Noi, domnilor, nu putem lua asupra noastră însărcinarea de a sancţiona această lege fără să se arate o sumă, căci altfel se leagă mîinile guvernului, şi nu va putea să ia asupră-i facerea cheltuielelor pentru ca să întîmpine împrejurările ce s-ar ivi, precum invaziuni de armate streine, foc, inundări şi altele. Nu putem dar să ne însărcinăm cu sancţionarea unei asemenea legi, după care nu ştim ce avem de făcut. Vă conjurăm încă o dată, domnilor, faceţi ceva ! Daţi-ne o lege, ori din ce ţară ar fi, numai daţi-ne o lege esperimentată, fie a Franciei, a Belgiei, oricare vă place. Otărîţi, domnilor, o cifră pentru a putea guvernul să întîmpine cheltuielele estraordinare şi, dacă acea cifră veţi găsi-o mai tîrziu că a fost prea mare, o veţi reduce. Zic să faceţi aceasta ca să ştim şi noi cînd vom supune legea la sancţionare că e bună, pozitivă. Dar, dacă la început, vedem că un singur amendament al nostru[2] nu se priimeşte, apoi atunci cum voiţi D[omniile] voastre să priimim şi noi a supune la sancţiunea domnitorului o asemenea lege?

---

* Şedinţa din 29 februarie 1864.

Supliment nr. 135 la M. O., 1864, p. 1075, col. 2— p. 1076, col. 2.

NOTE

[1] Cf. intervenţia precedentă, notele 2 şi 3.

[2] Amendamentul a fost propus de Ludovic Steege, iniţial în următoarea redactare:

„Creditele extraordinare se pot crea numai în cazuri de trebuinţe care nu s-au prevăzut la votarea budgetului, nici s-ar putea amîna pînă la întrunirea Adunării.

În asemenea cazuri, domnul poate deschide miniştrilor respectivi credite extraordinarie, în marginile articolului... şi dupe rînduiala nr. 24.

Regularea acestor credite se va urma conform art. 27.

Fără un vot espres al Adunării, suma creditelor extraordinarie şi suplimentare, deschise de guvern, nu va putea întrece 5 la sută din totul budgetului cheltuielelor". Acest amendament se referă la art. 29. *Supliment nr. 135 la M. O.*, 1864, p. 1072, col. 1. Ulterior amendamentul a primit următoarea modificare, anunţată de raportorul la proiectul de lege: „Domnilor, domnul ministru a modificat amendamentul D[omniei] lui, adică a pus 3 în loc de 5 la sută, şi a şters cuvintele: *credite suplimentare*, pentru că din scăpare de vedere le pusese aci, şi acum iată cum s-a modificat acest amendament *(citeşte amendamentul modificat)*". *Ibidem*, p. 1074, col. 1.

În final: „în locul art. 29 al comisiunii, devenit 31, se adoptă următorul amendament al domnului A. G. Golescu:

« Creditele deschise prin legea anuale de finanţe pentru cheltuielele unui eserciţiu nu pot fi întrebuinţat[e] la cheltuielele unui alt eserciţiu. Nici acelea alocate pentru un ministeriu nu se pot întrebuinţa la cheltuielele unui alt ministeriu »". *Ibidem*, p. 1 082, col. 2.

Intervenţie în legătură cu problema întreţinerii străzilor principale din Bucureşti *

Domnilor, acea lege votată de onor[ata] Adunare şi sancţionată de domnitor obligă pe toate consiliele muncipali a-şi crea venituri nouă, însă nu zice nimic despre modificarea corpului alegătorilor. Dacă s-ar fi zis aceasta atunci, şi eu aş fi cu totul de părerea domnului D. Ghica[1], dar nu se zice. Acea lege a provocat oarecare neînţelegeri între alegători şi aleşi, în Piteşti, în Ploieşti, în Buzău şi pretutindine, şi cu toate astea toate acele oraşe s-au înţeles şi au votat venituri nouă. Numai oraşul Bucureşti nu a făcut nimic. Şi aici pentru ce nu s-a făcut nimic? Pentru că toţi din toate părţile strigă că la alegerea membrilor Consiliului municipal s-au spart urna şi acum, fiindcă atunci s-a spart urna, trebuie să suferim şi noi şi să aşteptăm pînă ce vor sparge şi capetele noastre.

Să vă spui însă, domnilor, ce e aici în Bucureşti.

Eu sînt aici străin. Nu am nici un interes să părtinesc nici pe membrii Consiliului municipal, nici pe deputaţii de mahalale, şi, dacă aş fi eu unul dintre alegători, vă încredinţez că mulţi din deputaţii mahalalelor nu ar fi avut votul meu. Însă m-am găsit în faţa unei legi scrise, care zice că acest corp nu se poate casa, nici Consiliul municipale. Legea zice însă un lucru, adică, dacă esistă un conflict între Consiliu şi guvern, atunci sau o parte sau alta să vie la Cameră, şi aceasta şi eu eram să fac. Căci ce am găsit cînd am fost numit ministru? Am găsit pe domnii deputaţi convocaţi ca să creeze venituri nouă, şi d[umnea]lor ce au făcut? Cu totul altceva decît a crea venituri.

Eu am găsit pe domnul Arion şters din liste şi l-am reînscris în listele de alegători, fiindcă am găsit că nu trebuie să fie şters. Dar D[omnia] lui ce a făcut? A făcut legea de comptabilitate cu întîietate asupra legii comunale şi, cît pentru veniturile comunale pe care le-a[u] făcut d[umnea]lor, sînt neşte venituri iluzorie, pe care nu le putem încuviinţa, căci sînt nişte venituri propuse nu pe productele oraşului, ci pe mărfuri străine; fac ţara întreagă contribuabile, iar nu numai pe orăşanii Bucureştilor. Şi aceasta guvernul nu o poate tolera, căci ne vom găsi beleaua cu toate statele megiaşe, fiindcă să ştiţi că, dacă un stat vecin plăteşte vama pentru o marfă, acea marfă devine naţională. Prin urmare, nu se poate zice ca mătăsăria de Lion să plătească atît, şi borangicul de mahalale să plătească atît.

Iată, domnilor, principul economic care a prezidat atunci la acea creare de venituri, şi declar că, chiar dacă s-ar fi votat o asemenea creare de venituri, guvernul n-ar fi sancţionat-o.

Este o nenorocită discordie între domnii deputaţi de suburbii şi între domnii membri municipali, şi mijloacul de remediu la aceasta este că prin punerea în lucrare a legii comunale să-i poftim d-a se duce şi unii şi alţii acasă, căci, permiteţi-mi s-o spui cu toată franchețea, aici este un rău spirit.

---

* Şedinţa din 4 martie 1864.

Iaşii, care este în stare de ruină, plăteşte de cinci ori mai mult ca Bucureştiul. Plăteşte 5 lei de vadra de rachiu, plăteşte 20 de parale pentru vadra de vin.

Aici nu voieşte să se facă nimic, deşi Bucureştii au cîştigat foarte mult, căci populaţiunea a crescut şi chiriile s-au ridicat cu 50 la sută. Ei bine, domnilor, domnii deputaţi nu se uită de loc la aceste avantagie, nu vor să ţie seamă că, dacă Bucureştii capitala României are avantagie mari, trebuie să aibă şi sarcine mari ca să se intreţie în stare bună şi să fie de model celorlalte oraşe. Dar vedeţi că aci statul plăteşte udatul, plăteşte garda de noapte, subvenţionează în mare parte la întreţinerea pompierilor şi în fine plăteşte şi alte lucruri care nu e dator statul să plătească, şi domnii deputaţi nu voiesc să creeze venituri, şi astfel fac să fie capitala în starea cea mai înapoiată. Am propus mai mult, am zis : Faceţi , domnilor, un proiect şi de va fi bun îl voi supune sancţionării, şi în loc d-a face aceasta acele adunări era să degenereze în bătaie. Şi atunci am zis : Lasă să se amîne pînă la votarea legii comunelor.

De aceea binevoiţi, domnilor, a vota legea comunelor căci nu mai cu chipul acesta s-ar putea introduce sînge sănătos în acel corp putred. Astfel, domnilor, nu e remediu.

Acum, cît pentru ce s-a zis ca guvernul să vie cu un proiect de lege, acest guvern [sic !] socot că ar trebui să se facă cel puţin astăzi. Lăsaţi dar aceasta a se subordona votării legii comunale.

În Moldova, domnilor, esistă principiul acesta, care totdeauna s-a consfiinţit, că stradele cele mari şi prin care trece poşta, de sînt în oraş, însă să se facă de către stat. Astfel în Iaşi Uliţa cea Mare e plătită de către stat şi întreţinută, mi se pare, cu două sute mii lei pe an. Tot asemenea este şi în Roman, Bîrlad şi Bacău.

Sînt strade mari aci în Bucureşti pe care statul trebuie să le subvenţioneze. Acum, dacă este cum că municipalitatea să facă lucrarea şi guvernul să dea subvenţiunea, sau guvernul să facă lucrarea şi municipalitatea să dea subvenţiunea, aceasta puţin importă. Aş socoti că ar fi mai bine ca municipalitatea să facă lucrarea, dar în starea actuală a lucrurilor permiteţi-mi, domnilor, să zic un cuvînt. Orbeşte votaţi, căci ştiţi în ce stare se află pavajele acestui oraş. Poate să vie vremea să nu puteţi ieşi din casă. Poate chiar la un pericol de foc toate sacalele şi pompele să se piardă pe drum şi să se strice. Iată starea în care ne aflăm astăzi cu pavajele [2].

Supliment nr. 141 la M. O., 1864, p. 1121, col. 2 – p. 1123, col. 1

NOTE

[1] Principele D. Ghica afirmase următoarele:

„Domnilor, domnul prim-ministru, anul trecut, a făcut o propunere pe care Adunarea a încuviinţat-o şi prin care se obligă toate municipalităţile să-şi creeze venituri nouă prin înţelegerea cu obştea oraşului. Această obşte sînt deputaţii mahalalelor şi aceştia după legile noastre au nişte drepturi şi îndatoriri foarte mărginite, adică să legalizeze cîte o subsemnătură a vreunui mahalagiu şi să aleagă membrii Consiliului municipal, care iarăşi după atunci nu era altceva decît o secţiune a Departamentului din Întru şi care nu avea dreptul să cheltuiască fără aprobarea vornicului decît o sumă pînă la 500 lei.

Ca să se poată dar aplica acel vot, trebuie să se facă o lege nouă, după care să poată lua parte la alegeri persoane care astăzi sînt pe din afară, deşi ar fi foarte competente a esersa acest drept. Numai astfel văz că am putea aduce un remediu real [...]". *Ibidem*, p. 1 121, col. 1–2.

[2] Vezi şi cele două intervenţii următoare.

Intervenție în care arată dificultățile pe care le fac deputații de mahala cînd este vorba să se ia hotărîri privind gospodărirea orașului București *

Domnul Boerescu a înfățișat cestiunea cum trebuia a fi pusă[1], că adică întîi să se așeze principiul că toate stradele de comunicare generale trebuiesc a fi subvenționate de stat. Acum, în ceea ce privește propunerea domnului Grădișteanu [2], voi răspunde că aș avea o mustrare de cuget, că n-aşi voi ca în ajunul legii comunale, o lege de libertate, să viu propunîndu-vă un budget, să ridic o libertate. Mă tem însă că voi fi nevoit să ajung acolo. Am făcut de mai multe ori cunoscut domnilor deputați de suburbii a veni la muncipalitate spre a vota venituri nouă, și au răspuns că nu voiesc a vota nimic membrilor actuali. Voi încerca și de astă dată.

Domnul C. Rosetti: Și iar nu vor veni.

Vedeți, domnilor, domnul Rosetti este așa de stăpîn pe el, cu toate că nu e nici deputat de suburbie, încît știe că nu vor voi să vie. Prin urmare, tot ce am zis adineaori : *Pas d'argent, pas de Suisses.*

Să lăsăm dar oamenii în pericol să-și spargă capul, să lăsăm pruncii în pericol pe ulițe, fiindcă colonelul Stoica și nu mai știu cine nu este espresiunea majorității comunei. Se vor aduna dar deputații iar degeabă. Domnul Antim Grămăticescu va face iar scandele, se vor sui iar pe tribună și făcînd zgomot vor striga : „Nu vă lăsăm să luptați'' ! Și iată la ce va servi și această nouă convocare.

Domnilor, acestea sînt fapte petrecute pentru că am respectat libertățile municipale pînă acolo, nu am chemat poliția ca să-i pună la ordine.

Ați auzit, domnilor, ce s-a zis. Nu vor voi ! Prin urmare, deputații se vor aduna, se vor sfătui, domnii Dertman și Grămăticescu vor face scandale, vor bate în mese, se vor întoarce acasă și nu vor face nimic. (*Zgomot, întreruptiuni.*)

Aceasta s-a mai făcut și altă dată și am respectat atît de mult libertățile municipale încît nu m-am amestecat, n-am trimis nici poliția chiar să-i ia de acolo. (*Zgomot.*)

În fine, domnilor, socotesc că pînă se va vota budgetul acest scandal va înceta și prin urmare cer să binevoți a vota propunerea prințului D. Ghica[3].

(*Mai mulți deputați cer închiderea discusiunii.*)

Supliment nr. 192 la M. O., 1864, p. 1128, col. 1—2.

---

* Ședința din 4 martie 1864.

NOTE

[1] V. Boerescu arătase în aceeași ședință că, „neavînd municipalitatea venituri, toate sînt degeaba; și ar trebui dar ca noi să admitem principiul că, dacă comunele nu vor voi ca să-și creeze venituri, să avem dreptul ca, după un budget prezintat de minister, să le impunem noi. Fiindcă, domnilor, sînt deputați comunali care nu știu ce este viața comunale din alte țări, care au crescut și s-au învățat în viața rea, sînt oameni cărora le place să umble prin noroi pînă la gît, fără să se gîndească că ar putea să fie mai bine, și aceasta numai ca să nu plătească cîțiva lei mai mult, pe care plătindu-i ar scăpa de noroi și de pulbere și-și scapă și sănătatea''. *Ibidem*, col. 1.

[2] C. Grădișteanu propusese: „[...] Domnul ministru, în lipsa bunei-voințe a municipalității de a-și creia un venit, după cum vedem că s-a creiat de cele mai mici orășele, să vină

cu un proiect de lege prin care să ceară creditul necesariu pentru pavarea acelor strade, și apoi să constrîngă pe municipalitatea de a plăti cheltuielile, și la din contra să o [în]caseze. Altfel, domnilor, nu văd mijlocul de a ne scăpa de această stare deplorabilă [...]. Domnilor încă o dată, nu mai putem comunica, se primejduiește lumea pe ulițe [...]". *Ibidem*, p. 1121, col. 1.

[3] Principele D. Ghica spusese următoarele: „[...] Eu aș propune, pentru că noi nu putem aștepta ani întregi pînă ce să facem un pavagiu cu granit, cu canaluri, precum se cere, să reparăm cel puțin pavagiul în starea în care se află, să acordăm guvernului un credit de 400 000 lei pentru prefacerea uliților [...]". *Ibidem*, p. 1126, col. 1.

Această propunere a fost adoptată de Adunare împreună cu următoarea concluzie a comisiunii: „Să se invite guvernul de a veni cu un proiect de lege ce să cuprinză legislațiunea drumurilor țărei întemeiată pe principiul din împărțirea lor în drumuri mari, naționale și districtuale, pentru a căror clădire și întreținere rămîne dator statul, și în drumuri vecinale, a cărora construire să rămîie în greutatea comunelor. Și în privirea drumurilor de categoria întîi, întrucît acelea vor cădea în orașe, datoria statului să se mărginească la plata de subvențiune către municipalitate în vederea întinderii acelor strade ce vor cădea în rezoul marilor căi de comunicațiune ale țărei". *Ibidem*, p. 1132, col. 1.

Vezi în această problemă și intervenția precedentă, ca și pe cea următoare.

*Intervenție în care arată că dificultățile pe care le fac deputații de mahala nu pot fi înlăturate pînă nu se va vota o nouă lege comunală **

Din început, domnilor, m-am rostit și aci în Cameră, și că guvernul prin „Monitor" și printr-o sută de porunci către municipalitate, și mi-am exprimat opiniunea mea. De aceea, dar, numai eu nu voi putea fi taxat că sînt protectorele personalului muncipalității actuale. Însă trebuie să spun lucrurile cum sînt. Trebuințele orașului București sînt cu totul în neproporțiune cu veniturile actuale. Nu 20 de căruțe vor putea curăți noroiul de pe stradele Bucureștilor și a-l transporta dincolo de bariere. Sînt prea fericiți oamenii aceia care pot vedea noroiul luat de pe strade și aruncat pe piețe.

În cît privește iluminatul, iată întîiul caz. Gazul din pregiurul Bucureștilor e foarte rău fabricat și dovadă este că în Iași toate casele proprietarilor se iluminează cu gaz, în vreme ce aci nu poate cineva lumina nici anticamera din cauza calității sale inferioare. Al doilea caz este că mașinăria lampelor este prea veche, trebuiesc înnoite, și aceasta ține o cheltuială foarte mare. Al treilea caz e că contracte încheiate în ast chip, nu știu de cine, fac ca poliția să nu poate prinde în faptă pe antreprenor, căci pentru a se putea constata că o lampă nu arde bine trebuiesc să se aducă trei martori. Iată, domnilor, cazuri în care cu toată buna-voință nu se poate îndrepta lucrurile. Acestea sînt fapte care esistă și astăzi. Eu din început am zis că singurul chip de a scăpa este votarea legii comunale, ca să se facă un apel la noii alegători să aleagă alți municipali. În starea actuală, domnilor, nu pot face alt decît să repet ordinile ce am mai dat, să rog și pe alegători și pe municipali să puie lucrurile pe calea lor adevărată, dar din nenorocire nu voiesc să mă asculte, sînt surzi și unii și alții, se fac să nu înțeleg.

Nu e vorba de municipalii de astăzi, aceștia au să se ducă mîine, și vor veni alții, care, dacă se vor alege tot după legea de azi, nu vor fi nici aceia mai buni. Nu sînt buni pentru că sînt rău aleși și de aceea nu țin nici un cont de interesele orașului. Nu vor să facă nimic, nu vor gaz, nu vor apă, și lucrurile merg atît de rău, și cu sistema care este tot așa vor merge și nu se vor găsi membri mai buni. Sistema este vițioasă. Pe de o parte, guvernul nu are nici un drept de a-i destitui sau reprime, şi nu numai în Bucureşti, dar în toate oraşele. Pe de altă parte, nu are nici un drept de control, nici un drept de a chema la datoriele lor pe domnii deputaţi de suburbie cînd stau numai de sfadă. Nu atac, domnilor, onorabilitatea nimănui, nici pe a domnului Arion[1], zic numai că D[omnia] lui împiedică lucrurile. Domnul Rosetti v-a spus adineauri că acei oameni nu vor voi să facă nimic, şi v-o spui şi eu că nu vor voi nimic, nu vor crea nimic. Nu am zis ca domnul Catargiu[2] că membrii municipali de azi nu merită să reprezinte capitala. În adevăr aş dori şi eu ca s-o reprezinte oamenii cei mai străluciţi ai oraşului. Însă asta vine din defectuozitatea alegerilor. De ar fi să se facă aceste alegeri mai bine, am vedea în acel corp inimi generoase care ar lăsa de o parte pasiunile meschine şi s-ar ocupa de interesele oraşelor, care nu se află într-o stare prea mulţumitoare.

---

* Ședința din 4 martie 1864.

Dar alegerile se fac rău, şi alegătorii şi deputaţii nu fac decît să se sfădească[3].

Supliment nr. 142 la M. O., 1864, p. 1129, col. 2— p. 1130, col. 2.

NOTE

[1] Cf. mai sus „Intervenţie în legătură cu problema întreţinerii străzilor principale din Bucureşti", p. 459.

La cele afirmate de M. K. în intervenţia citată, A. Arion a replicat:

„[...] Vă rog, domnilor, să nu vă grăbiţi a vota propunerea făcută de domnul Grădişteanu, nici a lua în consideraţiune acel blam pe care domnul prim-ministru a binevoit a-l da comunei Bucureştilor, căci în adevăr ar fi un blam care nu l-ar merita comuna Bucureşti [...].

Comuna a fost însărcinat o comisiune care a pregătit lucrările pentru pavarea acestor patru uliţi principale. Dar ştiţi care e cauza că municipalitatea nu a făcut nici un proiect de lege şi nici un caiet de sarcine şi astfel nu s-a putut începe facerea pavagiilor". *Supliment nr. 142 la M. O.*, 1864, p. 1 125, col. 1.

[2] Lascăr Catargiu afirmase între altele:

„Mai îmi rămîne dar a zice şi eu ceva, cu părere de rău, în privinţa neînţelegerilor de la municipalitate, că trebuie să zic fiind şi eu locuitor de aci.

Domnilor, este adevărat că oamenii aceştia nu sînt la înălţimea misiunei lor. Să nu mai vorbim acum, domnilor, cum că n-a[u] voit să creeze venituri şi alte asemenea. Să venim la lucruri pozitive. Să vedem ce se face cu banii care i-au în mînă.

Ei bine, domnilor, municipalitatea, care se zice că are toată îngrijirea, pune şi rădică noroiul din uliţe şi-l pune în locuri slobode, astfel încît întrerupe comunicaţiunea, în loc de a înlesni. Mai pune de ridică glodul din uliţe şi-l reazimă de zidurile caselor. În fine, domnilor, aceşti oameni pare că ar voi să ne priveze şi de aer, şi de apă, şi de curăţenie, şi de tot, şi această urmare ar provoca boale epidemice de holeră şi de ciumă, dacă s-ar mai continua această stare de lucruri.

Cu apa se cheltuieşte pe fiecare an mii de galbeni, şi se cheltuieşte această sumă pentru ca să dea oraşului apă bună de băut, strecurată prin maşine. Ei bine, domnilor, în loc de asemenea apă strecurată, orăşanii au apă cea mai rea, cea mai necurăţită, şi machinele de strecurat stau lepădate şi nepuse în lucrare. Să venim acum la ecleragiu. Tot asemenea şi cu ecleragiul, se cheltuieşte o mulţime de bani să se eclereze oraşul. Eu şed într-o uliţă unde nu văd lumină". *Ibidem*, p. 1129, col. 1—2.

[3] Vezi în această problemă şi intervenţiile precedente.

Intervenţie în care susţine propunerea lui V. Boerescu în legătură cu întreţinerea spitalelor de către comune *

Domnilor, sistemul de azi este ca statul să vie în ajutor deosebitelor spitale. Eu însă crez că noi trebuie să căutăm cît se poate mai mult să despovărăm statul de asemenea ajutoare, pentru ca statul să rămîie a îndestula numai trebuinţele generali. Acum se zice că, comunele să dea numai localul pentru spital, iar nu să-l întreţină. Nu ştiu, domnilor, pentru ce am prejudeca sau am hotărî această cestiune, că, comunele chiar dacă s-ar îmbogăţi să nu fie datoare a da decît localul şi să nu întreţie spitalul, pe cît timp dincolo de Milcov sînt comune care au spitale, precum Sf. Spiridon şi altele, care au veniturile lor făcute prin donaţiuni pioase.

---

* Şedinţa din 5 martie 1864.

Aceste venituri nu sînt date ca să fie împărţite prin toată ţara, ci numai anume pentru cutare sau cutare spital, din cutare sau cutare oraş sau comună. Bunăoară o doamnă de dincolo de Milcov, mai acum un an, a lăsat o sumă de bani pentru întreţinerea unui spital anume. Ei bine, domnilor, nu putem lua noi acum acea sumă destinată pentru acel spital şi s-o întrebuinţăm la întreţinerea unuia sau a mai multor alte spitale, căci dacă vom urma astfel, apoi atuncea trebuie să ştiţi că precurmăm, pot zice, simţimintele filantropice ale oamenilor şi-i vom aduce acolo încît să zică: Noi nu mai trebuie să facem asemenea donaţiuni de binefacere, fiindcă guvernul are să înstrăineze acea sumă pentru altă întrebuinţare. Acolo, domnilor, unde într-o comună va fi trebuinţă de un spital şi care spital nu va avea anume donaţiuni pentru întreţinerea lui, acea comună, dacă va fi numai pentru dînsa, trebuie să-l şi întreţie, iar acolo unde, deşi spitalul se află într-o comună, serveşte şi pentru trebuinţele judeţului întreg, atunci şi acel judeţ trebuie să vie cu o subvenţiune anuală pentru întreţinere. Însă, ca să hotărîm noi acum, într-un mod definitiv, ca să fie datoare a da numai localul pentru spital şi statul să întreţie acel spital, atunci nu ştiu, domnilor, pînă unde avem să ne urcăm cu asemenea subsidii.

De aceea eu nu pot face decît a mă uni cu ideia domnului Boerescu, emisă prin amendamentul D[omniei] sale, care după părerea mea este foarte bună pentru stat, fiindcă nu-i cere nimic [1].

Supliment nr. 143 la M. O., 1864, p. 1138, col. 1—2.

NOTE

[1] Vasile Boerescu a prezentat o completare la amendamentul propus de C. Brăiloiu la art. 17, devenit 16, din legea comunală. Amendamentul lui C. Brăiloiu avea următoarea redactare:

„« Fiecare comună urbană de la şase mii suflete în sus va îngriji a avea un spital pentru bolnavi sau scăpătaţi, în marginile trebuinţelor şi mijloacelor sale ».

Domnul B. Boerescu propune a se adăogi la finele acestui amendament subamendamentul următor:

« Dacă nu esistă spitaluri centrali şi fără a se prejudeca subsidiele ce asemenea spital comunal ar primi din casa judeţului sau a statului". *Ibidem.*

Vezi şi intervenţia următoare.

Intervenţie în care arată necesitatea pentru comune de a întreţine spitalele *

Mulţămesc domnului Brăiloiu care a binevoit a explica mai bine articolul din proiectul guvernului [1]. Îmi pare rău că domnul Văsescu, care, fiind tocmai din judeţele ale căror sate le-a citat [2], vine şi le citează astfel, cum nu-şi închipuieşte că se va găsi aci un altul care să le cunoască mai bine şi să citeze fapte care să arate citaţiunile D[omniei] sale cu totul inesacte. Domnilor, în toată Moldova nu cunosc nici o comună rurală care să aibă şase mii locuitori sau şase mii suflete. Domnul Văsescu vorbeşte în chipul cel mai neesact, căci Paşcanii, deşi în adevăr are 1000 locuitori, însă Paşcanii e numai o proprietate, dar care are 12 comune. Asemenea a mai vorbit domnul Văsescu şi pentru Ruginoasa, care are şapte sate. Dar aci nu e vorba de comune rurale, ci este vorba de comunele urbane.

---

* Şedinţa din 5 martie 1864.

Nu ştiu cum este în Ţara Românească. Poate să fie o comună, două, care să aibă 1000 de familii. Dar mă mir că domnul Văsescu citează un fapt socotind că eu nu cunosc Moldova. În Moldova, şi chiar aci, un centru de populaţiune de 1200 familii este oraş; şi mai mult, e oraş de rezidenţă. Astfel este Huşi, care n-are nici 700 familii, Vaslui asemenea, şi altele. Şi toate acestea au spitaluri. La Fălticeni spitalul se întreţine de comună şi se dă şi de la stat o mică subvenţiune. Huşi acum îşi face spital. Vedeţi dar că un spital la asemenea centruri de populaţiune nu este un lucru nou, extraordinar, dar este oarecare dificultate. Ei bine, nu se cere să se facă în 24 de ore. Să se puie un an, doi, trei. Dar populaţiunea este prea mică? Cine vă opreşte de a pune 8000, 10 000 suflete? Dar nu putem să lăsăm comunele libere de această îndatorire, căci în toate părţile comuna este datoare să-şi ţie bolnavii şi neputincioşii. Dar este comuna prea mică şi nu poate să-i ţie? Cine o opreşte să vie la rezidenţă, şi dacă nu are nici rezidenţă să se adreseze la guvern? Şi guvernul îi va da un ajutor din fondurile destinate pentru aceasta.

Aşadar, domnilor, prelungiţi termenul. De voiţi, măriţi numărul populaţiunii. Ca să nu sugrumaţi copilul puneţi 10 000, 12 000 suflete. Dar să hotărîţi ca baze că statul să ţie spitalele din toate comunele şi comunele să dea numai locul este a da viaţă comunii luînd din viaţa statului. Este un ce contra principielor ce trebuie să dăm comunei.

Aceea ce cereţi d[umnea]v[oastră] nu este nicăieri. Legea Belgiei, legea Engliterei, pe care le invocăm de atîtea ori, obligă pe fiecare comună a-şi avea spitalul său. Şi a[u] ajuns spitalele pe acolo de nu numai că nu sînt o sarcină pentru comună, dar încă cu timpul s-au creat un venit din taxele ce primesc de la unii din bolnavi, pentru că nu primesc gratis decît pe cei săraci, iar cei bogaţi plătesc un sfanţ, doi sau cum va fi taxa. Aşa este şi în Germania şi aşa ar trebui să fie şi în spitalele noastre.

Cei bogaţi care vor să meargă în spital, şi slugile noastre pe care le trimitem la spital, să plătească ceva.

Noi nu am socotit că cu asemenea principie, pe care le-am luat din legea Belgiei, vom sugruma comuna. Am pus în proiect ceea ce este în toate părţile, că o comună e datoare să-şi ţie bolnavii şi neputincioşii, să ţie o şcoală etc. Cît pentru respectarea voinţei testatorilor, să nu se sune prea tare aceste vorbe aci, căci tot acestea se sună şi la Constantinopole[3].

Domnul C. A. Rosetti: Atît mai bine.

Ba atît mai rău[4].

Supliment nr. 144 la M. O., 1864, p. 1141, col. 1— p. 1142, col. 1.

NOTE

---

[1] În stenograma şedinţei nu este menţionată această intervenţie a lui C. Brăiloiu sub nici o formă.

[2] D. Văsescu, în intervenţia sa, ceruse:

„[...] Să lăsăm dar, domnilor, facultativă pentru comune această condiţiune, sau să lăsăm în dispoziţiunea consiliilor districtale ca să aplice îndatorirea acolo unde se vor uni mai multe comune pentru facerea unui spital. Căci, mai repet, este peste putinţă a se realiza această îndatorire mai cu seamă pentru comunele care n-au nici un fond, şi [a]cum sînt mai multe de acestea.

Eu cunosc, domnilor, trei comune în partea de dincolo de Milcov: Păşcanii, Ruginoasa şi Cristeşti, care fiecare abia au pînă la numărul de cinci mii de suflete. Ei bine, domnilor, fiecare comună trebuie să aibă cel puţin un spital cu treizeci de paturi, şi pentru fiecare spital se va cheltui cîte 50 galbeni numai pentru paturi. Acum, punînd întreţinerea anuală cu 1200 galbeni şi alţi 2000 pentru construit, plus o grădină, o spiţerie, întreţinerea infirmilor, întreţinerea şcoalelor şi institutelor de binefacere, de unde dar vor avea comunele atîtea fonduri? În adevăr, domnilor, s-a zis foarte bine cuvîntul: Atît de dragă ne e comuna, încît voim să o sugrumăm în braţe [...]". *Supliment nr. 143 la M. O.*, 1864, p. 1140, col. 1—2.

[3] K. se referă la faptul că la Constantinopol reprezentanţii clerului grec acuzau guvernul român că prin secularizarea din 13 decembrie 1863 s-a încălcat voinţa testatorilor de moşii pentru mînăstirile închinate.

[4] În final amendamentul lui C. Brăiloiu, completat cu subamendamentul lui V. Boerescu, a fost aprobat. *Ibidem*, p. 1143, col. 2.

Vezi şi intervenţia precedentă.

Intervenţie în care cere ca în legea comunală să se stipuleze anumite obligaţii pentru comune în ceea ce priveşte îmbunătăţirea culturii de pomi, creşterea vitelor şi îngrijirea săracilor *

Domnilor, nu înţeleg această îngrijire mare de libertatea comunală, căci fără un îndemn mai mult obligatoriu comunele n-ar mai prospera niciodată. Dacă nu s-ar fi găsit guverne ca al principelui Ştirbei care să îndatoreze pe săteni a planta duzi, nu am fi văzut atîtea sute de mii de napoleoni care intră azi în Ţara Românească, şi care nu vin şi în Moldova, fiindcă acolo nu s-au pus duzi. Aşadar nu ştiu ce rău s-ar face cînd s-ar zice satelor să aibă cîte o pepinieră de duzi. Asemenea nu ştiu ce rău s-ar face satelor cînd s-ar zice să aibă cîte o mică grădină de pomi roditori, şi mai ales că aţi văzut ce număr mare de locuitori am dat acelor comune care ar avea să poarte asemenea obligaţiuni: de la zece mii de suflete în sus. În Moldova, domnilor, a fost o dispoziţiune care din nenorocire a căzut şi care zicea cum că fiecare sat să planteze un număr de pruni sau alţi copaci roditori. Dacă s-ar fi păzit acea dispoziţiune, cu bună seamă soarta comunelor nu s-ar fi înrăutăţit.

În cît priveşte pentru biroul de binefacere, aceasta nu este o sarcină pentru comune. Din contra, este un punt de asociaţiune ce se formează pentru binefaceri, nu este o îndatorire care să coste, ci municipalitatea care este capul comunei, prin înrîurirea ei face îndemnări la cetăţenii binefăcători ca să se asocieze la asemenea binefaceri. În oraşele cele mai mici vedem că se asociază oameni şi femei de a veni în ajutorul omenirii pătimaşe. De mai multe ori am văzut chiar clasa cea înaltă a societăţii viind în ajutor prin concerte, reprezentaţiuni teatrale, loterie şi altele. Aceasta este un stimul, un îndemn pentru toţi. Eu socotesc că, printr-o lege care venim să facem, dacă am face asemenea îndemn, n-ar fi nici un rău. Dacă se zice: să le lăsăm libertatea, dar cînd fundăm o comună să-i impunem şi oarecari îndatoriri pentru folosul ei şi al omenirii. Nu ştiu în ce aceste articole ar îngreuna comuna. Din contra eu cred că ar dezvolta-o, încît în cîțiva ani satele noastre și comuna ar avea o altă privire.

---

* Şedinţa din 5 martie 1864.

Asemenea pentru tauri. Socot că mai cu seamă în Țara Românească ar fi de necesitate niște tauri buni, pentru că boii de azi parcă sînt pisici. Ce ar strica dacă s-ar îmbunătăți rasa boilor, cailor, oilor? Am găsit atunci cai în țară, iar nu să mergem și să-i cumpărăm în Rusia cu prețuri îndoite decît aci. Uitați-vă la Francia, care este în altă pozițiune decît noi, cîtă îngrijire dă pentru îmbunătățirea soiului cailor, și noi, a căror țară era renumită prin caii săi, care vindeam Bavariei, Rusiei și Austriei, de unde și pînă astăzi se numește *Valach*, adică cai veniți din Țara Românească. Astfel a fost pînă în 1816. Noi, zic, să fim siliți astăzi a merge să cumpărăm cai din Rusia și Austria? Ce ar strica dacă am zice noi comunelor să îmbunătățească soiul animalelor și a[1] arborilor, care le sînt atît de folositoare chiar lor? Să le lăsăm libertatea? Apoi libertate este a-i lăsa liberi a se tîrî în noroi, în loc de a se ridica cu civilizațiunea? Aceasta n-o înțeleg [1].

Supliment nr. 144 la M. O., 1864, p. 1143,
col. 2— p. 1144, col. 1.

NOTE

[1] În urma punerii la vot, articolele 18 și 19 din proiectul de lege comunală s-au respins.

Discurs în legătură cu acordarea de drepturi prin legea comunală pentru evrei *

Domnilor, din cuvintele onorabilului domn L. Catargiu înțeleg numai atît, dorința ce ne insuflă pe toți de a vedea ziua fericită pentru România unde fiecare din fii ei să aibă aceleași drepturi și deosebirea de religiune să nu se recunoască decît în templu [1]. Nimeni, domnilor, mai mult decît guvernul nu dorește să vază mai curînd această zi, căci acea zi a înfrățirei va fi ziua întărirei României. Nu dar guvernul actual se va opune la emanciparea evreilor. Eu sînt din școala aceea care la Divanul Ad-hoc a cerut drepturi politice pentru eterodoxi [2] și știți că acea cerere de drepturi a căzut. Dar a venit Convențiunea în urmă, care a dat drepturi tutulor eterodoxilor de a fi cetățeni în țară, și să aibă drepturi politice, și țara trebuie să se căiască pentru darea acestor drepturi. Vedeți că nu înțelegem ca românii să fie escluși de la vreun drept. Dar am avut a face cu niște stări de oameni cari erau de mai nainte pregătiți pentru aceste drepturi. Așa n-am a zice nimic de trebuie să emancipăm pe evrei în privința religiunii; și, daca ar fi vorba de religiune, atunci aș propune emanciparea tutulor. Dar avem a face cu ignoranța, cu degradarea secularie în care i-a adus starea lor de pînă azi; avem a face cu partea cea mai nemernică din această seminție, cu jidanii poloni, lehi, galițiani.

Domnul Lascar Catargiu v-a spus că mulțimea acestor evrei sîntem datori lui Mihail Sturza. Așa este, domnilor. Mai nainte erau prea puțini evrei în țară și aceia erau spanioli, cum sînt și aci. De la 1834 însă pînă la 1840, fiind granița nepăzită, o mulțime de jidani au inundat Moldova fără pașapoarte, fără nici un căpătîi. Dar de atunci pînă astăzi, în termen de 30 de ani, acei vagabonzi, prin industria lor, nu mai sînt tot cei dintîi, ei sînt astăzi cei mai mari bancheri, ei au trei pătrimi din proprietățile orășenilor noștri.

---

* Ședința din 6 martie 1864.

Fiii lor, deși născuți în țară și în etate de 20—24 ani, au și ei prejudițiele părinților lor.

Guvernul n-a făcut nimic pentru emanciparea graduale a acestei seminții. La 1839 erau unii tineri israiliți cari au cerut să li se dea voie a purta costumul european spre a nu mai fi ridiculați. Dar atunci părinții lor au alergat la Mihail Sturza de a-i opri sau cel puțin de vor purta să se oblige a purta și o frunză galbenă pe spate, căci alminterea se calcă credința seminției israelite.

Și guvernul de atunci a încuviințat, și aceasta s-a urmat pînă la proclamarea Convențiunii. Această seminție a rămas în starea înapoiată în care se află jidovii Poloniei, Galiției, Prusiei, Olandei și Austriei, deși proprietari, căci proprietatea în Moldova se dă și sudiților, și dacă ei au înlocuit pe români în proprietatea orășeană, au înlocuit se înțelege și pe vechii evrei, și cei de astăzi sînt leși. În vremea Unirii, toate semințiele au luat parte la regenerarea țărei. Aș face un apel la comitetul Unirei din Moldova să mărturisească dacă în luptele acelea s-a văzut un galben din partea acelora cari joacă milioane. Cu toate astea, guvernul de la 1859 încoace s-au ocupat necontenit de astă seminție, și a cătat să aleagă una din două : ori s-o civilizeze, ori s-o extermineze. S-o estermine, nu mai e azi veacul faraonilor ; așadar trebuia s-o civilizeze ; trebuia făcut într-un mod astfel, încît să nu se mai deosibească această seminție decît în sinagogă, și de aceea toate guvernele din Moldova au căutat să facă să dispară acest stat în stat, ca să nu mai zic cuvîntul de națiune, cum a zis domnul Costaforu ieri[3], și am vrut să nu mai fie pe pămîntul nostru decît națiunea română ; a fost dar stăruință mare. Li s-a cerut să frecventeze școalele române, n-au voit ; li s-a mai zis să încuviințeze israeliților români să aibă profesori români și israeliți. Cu multă anevoință și stăruință s-a putut înființa acele școli la 1860, și pot zice cu măsure draconiane. Dupe un mic timp, școalele acele au ajuns a fi cunoscute și stimate chiar de părinții israeliților, căci vedeau pe fiii lor învățînd bine, și astfel numărul școlarilor s-a suit în Iași peste 1200 la școala centrală, și o mulțime alții la școalele filiale.

În 1863, urmînd o ceartă religioasă între israeliții spanioli și israeliții leși, Consiliul Miniștrilor a făcut o încheiere prin care zice că să se lase israeliților dreptul de a-și căuta înșii de interesele lor comunale ; majoritatea să impună minorității și această să se supuie.

Această încheiere a fost o mare fatalitate pentru Moldavia, căci din ziua aceea majoritatea ignorantă a impus minorității, a fost ceva monstruos, toate școalele s-au închis și toată lupta israeliților luminați aflați în comitetele acelor școale a fost în van, așa încît la 1863 nu mai esista decît o singură școală. Tot în această vreme s-a văzut un ce foarte curios. Oamenii acei luminați, evreii din minoritate, au venit și a[u] rugat pe guvern de a-i sili să meargă înainte zicînd : Nu ne lăsați pe mîna majorității, nu dați hotărîrile în mîna ei. Acele cuvinte vi le voi citi textual, căci am aici petițiunea lor.

Tot aceste cuvinte s-au zis și aici : Impuneți-ne, nu sacrificați minoritatea majorității, care este atît de ignorantă.

Iată petiţiunea israeliţilor din Iaşi:

„Domnule ministru! Şi subscrişii membri ai comitetului şcolar israelit-român din Iaşi salută cu bucurie acest norocit eveniment şi speră că D[omnia] voastră, domnule ministru, veţi redeschide şcoalele israelito-române de aici, pe care le-aţi înfiinţat şi spre a apăra şi garanta cea mai departe a lor esistenţă în contra tutulor eventualităţilor posibile.

Domnule ministru! Domnia voastră cunoaşteţi bine tristele consecuinţi din 3 iuliu 1862, care au ruinat toate instituţiunile de binefacere ale comunei israelite de aice; ştiţi foarte bine că o partidă retrogradă, neamică oricărui progres şi oricărei educaţiuni, a aplicat toate intrigile posibile spre a surpa şcoalele publice israelite! Domnia voastră, domnule ministru, ştiţi bine că cei mai buni a cărora număr este foarte puţin, fiind persecutaţi de către vulg şi abandonaţi de către guvern, n-au putut să reziste în contra calomnielor, ci s-au retras din sfera activităţii lor, conservîndu-şi speranţa pentru un timp mai favorabile. Ştiţi toate aceste, domnule ministru, însă nu cunoaşteţi încă de ajuns trista poziţiune a şcoalelor publice israelite.

De la ianuarie anul curinte, subscrisul comitet n-a primit nici un bun pentru susţinerea şcoalelor. Rămăşiţa din anul contenit şi dobînzile fondului şcolar d-abia au ajuns pentru susţinerea a celor trei şcoale filiale pînă la aprilie anul curinte, cînd comitetul au fost silit a închide şcoalele filiale, ca să se poată continua cel puţin şcoala centrale pînă la esamenul anual public, referind totodată despre aceasta onor. ministeriu.

Din cei 600 de şcolari cari capătă în aceste şcoli educaţiune şi instrucţiune, şi parte dintr-înşii şi hrană şi îmbrăcăminte, cinci sute au rămas acuma fără de învăţătură şi fără de creştere, şi mulţi dintre aceştia şi fără hrană şi fără de îmbrăcăminte, căci numai vreo sută de copii s-au putut primi în şcoala centrale cu două clase, ce mai subziste încă, şi pe cînd partida retrogradă trage şi administrează venitul gabelelor* de pe vin şi de pe carnea cuşeră, fără nici o regulă şi fără nici un control legiuit, şcoala israelito-română publică, recunoscută şi autorizată de guvern, şcoala israelită prima şi unica, în care se pune toată atenţiunea asupra limbei şi datinelor ţărei, ca o instrucţiune regulată sistematică, este lipsită de tot felul de resurse şi este espusă a se susţine mai mult din oferte elemosinice**, fiindcă dobînzile fondului şcolar nu sînt suficiente pentru deplina ei susţinere, pentru acoperirea budgetului şcolariu aprobat de înaltul Ministeriu de Culte prin oficiul no. 21 303 anul contenit, nu se dă nimic, şi referatele comitetului şi rugăminţile făcute în anul 1862 sub numerile 103 şi 107 şi în anul curent sub numerile 7, 13 şi 19 au rămas fără răspuns.

Domnule ministru, încredinţaţi că veţi aplica puternica d[umnea]voastră influenţă pentru cea mai departe esistenţă a şcoalelor publice israelito-române din 1860, subscrişii membri ai comitetului îşi permit a vă propune d[umnea]v[oastră], domnule ministru, următoarea:

Să binevoiţi a lua în consideraţiune fatalele urmări ce le-au produs edictul din 3 iuliu 1862 şi a regula revocarea acelui edict ca înaltul guvern să ia iarăşi interesele şcoalelor sub ejida şi ocîrmuirea sa, precum s-au urmat înaintea acelui edict".

Domnilor, cînd s-a[u] deschis şcoalele în Moldova li s-a citit şi un mesagiu adresat Comisiunii Centrale, prin care aceea „Comisiune era invitată să se ocupe cu un proiect de lege pentru emanciparea străinilor. Acel proiect de lege s-a trimis aci și ministeriul de dincoace de Milcov prezidat de domnul Manolache Costache și din care făcea parte și domnul Costaforu l-a ținut aici două luni de zile și după aceea l-a trimis înapoi cu observațiunea că nu se cuvine să cugetăm la emanciparea israeliților mai nainte de a se termina emanciparea românilor, și acest mesagiu l-a trimis ministeriului din Moldova.

---

* Impozit pe sare, aici impozit (fr. *gabelle*).

** Din subscriere publică.

Vedeți, domnilor, că nu am fost nici atunci în contra emancipării israeliților, însă gradat; dar ministeriul de atunci nu a primit să se emancicipe nici chiar israeliții caraibi, cari erau niște oameni pregătiți pentru emancipare. Acum însă ce văz? Văz că deodată se propune emanciparea absolută a insraeliților. Dar cînd ați propus aceasta oare gînditu-v-ați ce perturbațiune aveți să aduceți peste Milcov cu această emancipare? Domnilor, nu împărtășesc opiniunea domnului Văsescu, care poate fi prea severă [4]. Sînt a li se acorda oarecare drepturi mărginite, pentru că nu putem noi, în secolul în care ne aflăm, să escludem pe evrei cu totul de la orice drepturi, dar trebuie să căutăm mijloace de a-i aduce la această emancipare gradat, astfel cum și pentru dînșii să fie o adevărată emancipare, pe care să știe a o prețui și a căuta să o merite, iar nu să le-o impunem atunci cînd ei nu voiesc să aibă nimic de amestec cu noi.

Am auzit mai altăieri pe domnul Rosetti zicînd cu ocaziunea cestiunii strămutării cimitirelor că asemenea prefaceri nu se fac deodată lovind într-un chip brusc prejudițiuri înrădăcinate în popor, și D[omniile] voastre ați ținut seamă de această observațiune și nu ați scăpat-o din vedere la votarea acelui articol privitor la strămutarea cimitirelor. Ei bine, domnilor, cu atît mai mult trebuie să luați în vedere această observațiune și la legea de față, și cu aceasta nu voi să zic alt decît că ei înșile, ovreii, nu voiesc să fie români, nu voiesc nici limba, nici moravurile, nici nimic românesc; ei au tot deosebit, au carnea deosebită, apă deosebită, tot e deosebit și îmi pare foarte rău că sînt așa de puțini deputați din Moldova aici, căci fiecare din D[omnia] lor ar fi venit și ar fi zis cîteva cuvinte spre a mă sprijini. De aceea, domnilor, am stăruit atîta asupra acestui articol, fiindcă majoritatea de azi a Adunării nu cunoașteți nimic din toate acestea; întrebați însă pe toți moldovenii ce sînt evreii în Moldova, și veți da dreptate cuvintelor mele. Întrebați-i ce impresiune le-au făcut purtarea ovreilor la 1859? A trebuit ca guvernul să dea ordine serioase să consigneze soldații prin comune pentru ca să mențină ordine publice, și pentru a vă încredința și mai bine de aceasta fac apel la domnul Adrian, care pe atunci era ministru de resbel, să spuie D[omnia] sa în ce stare ajunseserăi lucrurile.

Domnilor, pentru ca să cunoașteți pe ovreii din Moldova, nu aveț decît să vă duceți la teatru să vedeți piesa: *Lipitorile satelor*, și credeți că nu este o ficțiune acea piesă, este adevărul cel mai real. Sînt o mulțime de ovrei, mai ales prin sate, cari nu voiesc nici un progres, nu voiesc nimic decît menținerea obiceiurilor lor, a ignoranței lor, nu voiesc în fine cea mai mică schimbare, cea mai mică îmbunătățire în starea în care se află. Dumnezeu a dat omului dorința de a se lumina, de a progresa, dar acești ovrei nu voiesc lumină, se sperie de progres; căci, daca ar fi voit și ei să se civilizeze, să iasă din starea înapoiată în care zac, ar fi avut sute de mijloace spre a o face: prin studie, prin oștire, prin industrie, printr-un comerciu onorabile; ar fi venit în școalele române, care le sînt deschise; ar fi intrat în armata română, care-i priimește și de care au fugit chiar cînd au căzut la sorți; dar ei nu voiesc nimic din toate acestea; nu voiesc decît capitaluri, pe care să le întrebuințeze în specule de zaraflîc, iar nu ca să se constituie în societăți, ca să fondeze fabrice sau vreo industrie din care să tragă foloase și ei și țara.

Teoria domnului Costaforu prin care a apărat ieri pe ovrei o înțeleg și eu, și eu sînt cu totul de opiniunea D[omniei] lui ca teorie, și nu împărtășesc pe aceea a domnului Văsescu. Dar vă spun, domnilor, că nu este nici o cestiune mai mare pentru Moldova decît cestiunea israeliților și de aceea vă conjur să nu procedați cu ușurință; lăsați drepturi și pentru evrei, lăsați însă pentru aceia cari le cer, care voiesc să fie israeliți români, iar nu pentru aceia cari nu voiesc nimic alt decît să facă bani în țară; nu faceți, domnilor, nimic ce ar prejudeca aceasta cestiune, pentru că o să vedeți toată populația română de prin orașe strigînd pînă la Dumnezeu că au așteptat de la Adunare cu totul altceva decît de a-i da pe mînele jidanilor mai rău de cum sînt astăzi.

Înțeleg domnilor, principiul cel mare ca să ne punem pe tărîmul filozofic și să zicem: *emancipare*! Da, domnilor, să-i emancipăm, dar cel puțin să-i convocăm ca să hotărască mai întîi ei înșile reformele ce trebuie a aduce în obiceiurile lor; să dea cel puțin un rabinat, după cum li s-a cerut de toate guvernele trecute și necontenit s-au refuzat.

Întrebați, domnilor, ce este astăzi rabinatul lor actual! Acest rabinat este tot ce poate fi mai retrograd, tot ce poate fi mai ignorant, este dușmanul progresului și civilizațiunii, și cu toate acestea, sau tocmai pentru aceasta, rabinul acela este venerat ca un sînt de masa cea mare a sectei lor, care este cea mai întinsă și cea mai numeroasă. Întrebați, domnilor, pe deputații de dincolo de Milcov, ce este rabinatul de la Leova și cel de la Dorohoi? Și veți afla că acești rabini esploatează populațiunea lor pentru a face ei cîte un voiaj la Hamburg cu cîte trei cupele și opt cai la fiecare. Toată populațiunea contribuiește cu tot ce are pentru acești oameni, care nu fac alt nimic decît să întrețină ignoranța și ura în contra a tot ce e progres. Ei bine, domnilor, înainte de a emancipa comunele noastre rurale, înainte de a hotărî cestiunea rurală, trebuie să facem n o o asemenea reformă?

Înțeleg, domnilor, să le dăm acele drepturi pe cari le vor merita; să vie acel israelit care o dobîndi epolete să le arate că le-a dobîndit prin merit; căci, fiți siguri, domnilor, omul acela va fi cel mai bun advocat al israeliților. Să între, domnilor, în asemenea drepturi acela care va lua licența, să între, domnilor, acela care a absolvit cursul gimnazial, și acela va fi cel mai bun advocat al cauzei lor; să între domnilor, fabricanții, manufacturierii, comercianții cei mari, acei cari vor veni cu cunoștințe speciali, cu lumina; dar nu să luăm noi și să introducem dodată această grămadă de oameni în starea cea mai mare de ignoranță și să le dăm drepturi politice. Nu, domnilor, nu puneți acest principiu, căci o dată ce ne va scăpa nu știu în ce chip se vor mai face restricțiuni. Dar voiți să să ne înțelegem, voiți să facem ceva bine calculat, bine cugetat? Ei bine, precum a zis și onor[abilul] domn Lascar Catargiu [5], comisiunea va merge dincolo, va discuta ambele articole; și cînd condițiunile se vor cunoaște, cînd vor fi cerute și adoptate de toți, D[omniile] voastre, nu ministerul se va împotrivi. Sîntem miniștri, domnilor, care dorim ca toți fiii României să fie români și frați și deosebirea să esiste numai prin sinagoge și biserici; dar, înainte de a cunoaște acele restricțiuni, sînt dator a apăra cauza românilor *(aplauze)*; și, fiindcă majoritatea acestei Adunări nu cunoaște împregiurările din Moldova, a cărei soartă e în mîna d[umnea]voastră, vă rog, domnilor, vă conjur să fiți cu luare-aminte și să țineți mai cu osebire seama de acele voci care răsună de peste Milcov[6]. *(Aplauze.)*

Supliment nr. 146 la M. O., 1864, p. 1157, col. 1 — p. 1161, col. 2.
Pentru alte editări, vezi Al. Zub, *op. cit.*, nr. 1759.

NOTE

[1] Lascăr Catargiu în intervenția sa arătase:

„[...] Evreii din Moldova sînt de trei categorii: cei născuți din părinți pămînteni și supuși la toate îndatoririle puse de stat. Acești evrei au drepturi întărite prin hrisoave domnești a-și alege efori, a se impune, a-și administra spitalele, școalele etc. Sînt apoi evreii supuși străini, cărora după restricțiunile ce esist[ă] nu li se pot da drepturi. Sînt dupe aceea evreii vagabonzi, cari s-au introdus în țară.

Acum cestiunea e să știm dacă noi mai putem ține în starea de lucruri în care ne aflăm astăzi, sub guvernul constituționale, cînd facem o lege comunale generale, drepturile ce au evreii să-și aleagă efori, să-și țină școalele, spitalele, cu alte vorbe, să fie stat in stat. Crez prin urmare că ar fi de trebuință să se deslușească bine această cestiune [...]". *Supliment 145 la M. O.*, 1864, p. 156, col. 1—2.

[2] Cf. „Discurs cu privire la acordarea de drepturi politice pămîntenilor", 12 noiembrie 1857, în prima parte a acestui volum, p. 50—66.

[3] Cf. intervenția lui G. Costaforu din ziua de 5 martie 1864. *Supliment 144 la M. O.*, 1864, p. 1153, col. 1 — p. 1154, col. 1.

[4] Cf. intervenția lui D. Văsescu din ziua de 5 martie 1864, căreia îi răspunde G. Costaforu (vezi nota 3). *Ibidem*, p. 1 152, col. 1 — p. 1153, col. 1.

[5] Lascăr Catargiu ceruse următoarele: „[...] Comisiunea care a elaborat acest proiect să binevoiască a observa bine drepturile, împregiurările și restricțiunile ce se vor propune Camerei să voteze. Ori să-i lăsăm [pe evrei, *n.n.*] a fi tot stat în stat, ori să le luăm paralele, cum a zis domnul Costaforu, să le zicem: plătiți și iar plătiți, și nu faceți nimic, și școalele, spitalurile și săracii lor, pe care le țin dupe drepturile ce au, să fie abandonați. De aceea aș propune ca, Camera să amîne votarea și discutarea acestui articol [25 din proiectul de lege, devenit 22, *n.n.*] pentru ca să fie în cunoștință de cauză, mai înainte de a vota restricțiuni". *Ibidem*, p. 1 156, col. 2.

[6] Cf. și următoarele două intervenții.

În final articolul 25, devenit 22, s-a votat în următoarea redactare a comisiei:

„Sînt alegători în comună:

a) Românii.

b) Străinii care vor fi dobîndit împămîntenirea mică.

c) Toți aceștia vor trebui să aibă vîrsta legiuită, să fie domiciliați în comună cu șase luni înainte și să plătească către stat contribuțiunea directă în următoarea proporțiune:

În comunele rurale o dare către stat de lei	48
În comunele urbane de la 3000 la 15 000 locuitori lei	80
În acele de la 15 000 locuitori în sus lei	110

Aceste impozite în comunele urbane se compun de 48 lei, contribuțiune personală și de șosele, iar restul de impozit fonciar.

d) Sînt asemenea alegători patentarii pînă la a 5-a clasă inclusiv care se vor bucura de calitățile însemnate la litera a) și b) și care vor avea și timpul domiciliului însemnat a litera c)". *Supliment nr. 146 la M. O.*, 1864, p. 1162, col. 1.

*Intervenție în legătură cu problema acordării dreptului de „alegători comunali" pentru anumite categorii de evrei**

Domnilor, domnul M. Costache a pus foarte bine cestiunea[1]. Nimeni mai mult decît guvernul n-ar dori să vază pe toți fii țărei înzestrați de aceleași drepturi, însă este silit să ție seama de greutățile care ar aduce ignoranța izraeliților și chiar de menținerea ordinei. În cît privește escepțiunea ce onorabilul domn M. Costache voiește să întemeieze între izraeliții din Moldova și între acei din Țara Românească, acea diferință exista pînă la 1860, pentru că pînă atunci era o restricțiune, era granița de la Focșani și se oprea năvălirea izraeliților aci în Țara Românească, unde esistă izraeliți spanioli, care pururea s-au deosebit prin spiritul și patriotismul lor. Îmi aduc aminte de multe acte care i-au făcut foarte recomandabili. De la 1860 a[u] năvălit aci o mulțime de evrei, nu însă din cei luminați, ci din cei ignoranți, mai necivilizați. În Moldova minoritatea este care se află în progres, iar majoritatea este ignorantă, și dintre aceștia au venit aci, de la 1860 încoa, peste 6000 de individe. Astăzi am fost chiar silit să ordonanțez espulziunea unui rabin ignorant și îndărătnic, ca toți rabinii din Moldova. A mers pînă a publica și scrisori de afurisanie contra acelora care vor mînca carne de la cutare măcelar. Făcea o propagandă contra ideilor de progres, de libertate, în contra drepturilor ce se reclamă astăzi pentru dînșii. Iată starea izraeliților, care e astăzi mai aceeași în București și în Iași. Este să se dea drepturi izraeliților celor vechi din București, mă unesc și eu, numai dacă se poate face această esceptiune și dacă nu e dificil. Dar vă zic că nu puteți decît să veniți prin o emancipare graduală la aceea ce doriți. S-a înființat la 1860 în Moldova școli românești unde să învețe copiii izraeliților. Pe cît timp guvernul a luat măsuri despotice de a-i sili să meargă la școale, au mers. Dar, îndată ce li s-a lăsat libertatea de a-și vedea singuri interesul lor [la] învățătură, care a fost rezultatul acestei libertăți? A fost că școalele de a doua zi s-au închis.

---

* Ședința din 6 martie 1864.

Eu m-aș uni cu propunerea domnului M. Costache [2], dacă este cu putință de a deosebi marginea a ceea ce desparte din masa coruptă și îndărătnică a evreilor pe cei care în adevăr sînt și merită a fi români. Pînă astăzi însă nu știu să esiste de asemenea evrei în Moldova, afară de mici, foarte mici și foarte unice escepțiuni. Toată ținta lor este de a strînge bani și iar bani, cu orice preț, și a nu face nimic pentru țară, ba încă a fi cu românul în ostilitate, a-l privi ca un inamic, și țara aceasta ca datoare a-i înavuți pe dînșii. Am auzit deunăzi pe domnul Rosetti vorbind de unul Paciurea, ei bine, domnilor, toți evreii din Moldova sînt Paciuri [3].

Supliment nr. 147 la M. O., 1864, p. 1169,
col. 1 — p. 1170, col. 1.

NOTE

[1] Cf. cuvîntarea lui Manolache Costache, *ibidem*, p. 1167, col. 2 — p. 1168, col. 2.

[2] Manolache Costache a propus în cuvîntarea menționată următoarele: „[...] Apoi o dată ce s-a recunoscut că comerciul este în mîna evreilor, atunci pentru ce să nu primim clasa cea mai inteligintă a acestor evrei, care este înscrisă între patentarii de clasa I și II? Oare credeți D[omniile] voastre că e mai mare inteligința și capacitatea românilor acelora care ar vinde chibrituri și rachiu, decît a acelor mari comercianți evrei care au credite în străinătate de mii de galbeni și care concură la folosul țărei? Eu cred, domnilor, că acest atestat de încredere ce s-a creat în străinătate îi slujește lui de titlu care ține loc de diplomă academică. Din acest punct de vedere am socotit cum că trebuie să admitem și clasa I și a II [...]". *Ibidem.*

[3] În aceeași problemă vezi și discursul precedent și intervenția următoare.

Intervenție cu privire la situația evreilor din Moldova *

Nu viu, domnilor, să iau cuvîntul spre a intra în fondul cestiunii, căci în fond toți sîntem uniți. Dar sînt silit a împăca două considerațiuni de mare importanță. Prima este aceea că noi voim ca toți fiii acestei țăre să aibă drepturi egale. Dar de ce[al]altă parte trebuie să ţinem seamă şi de durerile legitime ale populaţiunii române de dincolo de Milcov.

---

* Ședința din 6 martie 1864.

Domnul Miclescu v-a spus o parte din aceste dureri[1]. Nu voi veni eu dar ca ministru a le mări; nu voi veni, zic, a zugrăvi eu aceste dureri în toată goliciunea lor. Ceea ce doresc însă este ca această lege să fie primită cu aplauze şi în Moldova, şi să nu vă zică comunele că în loc de a le îmbunătăţi soarta n-aţi făcut decît a le subjuga libertatea.

Domnul Costaforu în şedinţa trecută a zis că cunoaşte Moldova, că este ales în Moldova şi că vorbeşte în numele ei. Să-mi permită dar domnul Costaforu a-i spune că D[omnia]lui este ales în Moldova numai după reputaţiunea numelui D[omniei] sale, iar nicicum că cunoaşte pe alergătorii săi. Dacă i-ar cunoaşte n-ar vorbi astfel[2] şi nu ar apăra asemenea principe, căci îl încredinţez că cuvintele D[omniei] sale vor avea un trist răsunet, vor face o tristă impresiune în colegiul acela.

Sînt şi eu, domnilor, pentru emanciparea evreilor, însă astfel precum au făcut şi cele[l]alte naţiuni civilizate. Cînd Francia sub Napoleon I a emancipat pe evreii de la Metz, aceştia nu se deosebeau în nimica de francezi; ei ajunseră într-o linie cu cei mai luminaţi francezi.

Cînd Germania au emancipat pe israeliţi, ei îşi făcuseră acolo un renume prin ştiinţă, prin arte şi prin patriotism. Voi spune numele lui Mandelsohn, lui Loewe, cari fac onoare Germaniei.

Polonia i-a emancipat asemenea; dar întrebaţi ce fac ei azi acolo? Ungaria asemenea, şi ştim toţi ce fac ei pe acolo, ce au făcut în 1848. Noi voim să le dăm drepturi mai mari decît Galiţia; Galiţia nu le-a dat alte drepturi decît cele cari sînt în acest amendament[3]. Li s-a zis: Făceţi-vă ofiţeri, puneţi-vă în stare prin ştiinţă, artă şi civilizaţiune de a vă face folositori ţărei şi veţi avea toate drepturile. Cît pentru drepturile municipale, eu le socotesc drepturi politice, căci, domnilor, daca astăzi îi introduceţi în comune, mîne veţi fi nevoiţi a-i introduce în Adunare.

Şi cine sînt acei evrei cari astăzi au toate bogăţiele pe mîna lor? Cine este cel dintîi bancher din Iaşi, acela care în vremea lui Grigorie Ghica avea intrarea liberă la domnie, pe cînd miniştrii făceau anticameră? Acest bancher, Leib Cahanne, a venit în Moldova ca simplu dascăl, de aceia cari poartă copii pe umeri, sau în spinare, şi astăzi el are, nu mă sfiesc a o zice, pe toţi proprietarii în buzunar. *(Aplauze.)* Acum să vorbesc de cei de aci: e o comunitate care n-are măcar clerul său care să-i propage progresul, care are pre însuşi rabinul ei de duşmanul cel mai neîmpăcat al progresului. Am aci, domnilor, petiţiunea ce am primit de la mai mulţi israeliţi progresişti de aci pentru rabinul din Bucureşti; să v-o citesc, căci e un act foarte important:

„Domnule preşedinte,

Dezordinea şi dezordinea [sic!] ce domneşte în comunitatea israeliţilor poloni (lehi) de peste cinci ani de zile de cînd au sosit aicea fostul rabin M. Malvin au silit pe acest onor[at] ministeriu a-l distitui cu titlul de incapabil şi imoral, prin jurnalul ce a încheiat la 5 iulie, anul 1862, făcînd cunoscut tutulor autorităţilor atît administrative, cît şi poliţieneşti distituirea lui, ordonînd totdeodată de a nu mai primi nici un raport sau petiţiune din partea numitului cu titlul de rabin sau haham al zisei comunităţi. Cu toate aceste, de atuncea pînă acum nu încetează de a se subscrie cu acest titlu, şi prin desele sale predice ce ţine pe la mai multe sinagoge, provoacă pe coreligionarii noştri la ură şi dispreţ unuia* contra altuia, zicîndu-le de esemplu : « Nu vă luaţi dupe ideile acelor oameni cu capetele stricate carii, sub masca de progresişti şi că voiesc a vă face şcoale, ospitale şi alte, ţintează să vă facă să vă depărtaţi de sacrele voastre datorii religioase ».

---

* Citeşte: unul.

Domnule preşedinte, numitul Malvin nu se mărgineşte numai aici, ci merge şi mai departe, pune nişte panflete pe la uşa măcelăriei, arătînd că această carne nu este coşer (este spurcată) şi astfel am ajuns ca tată şi fiu, frate şi frate de acelaşi sînge şi religiune să nu mănînce unul de la altul, zicînd că hahamul, capul religiunii, astfel a poruncit (ştiţi foarte bine, domnule ministru, că şi la noi, ca în toată lumea, se găsesc oameni superstiţioşi şi bigoţi).

Vedeţi dar, domnule preşedinte, că acest fost rabin, prin conduita şi predicile sale, voieşte să ne aducă în stare de retrogradare în loc să ne îndemne la progres şi civilizaţiune, potrivit secolului în care trăim.

Domnule preşedinte, în numele dreptăţei şi umanităţii ce vă caracteriză, vă rugăm ferbinte să binevoiţi ca prin mijloacele de care dispuneţi să luaţi necesariele măsure spre contenirea anarhiei şi a urii ce domneşte între coreligionarii noştri din cauza numitului rabin, ca prin iubire şi înfrăţirea noastră să putem lucra împreună cu confraţii noştri români spre înflorirea şi prosperarea prea iubitei noastre România”.

Vedeţi, domnilor, că chiar şi în Bucureşti se întîmplă ceea ce e în Iaşi.

Eu sînt cu totul pentru emanciparea evreilor, dar această emancipare presupune drepturi, şi drepturile cer îndatoriri. Viie această populaţiune, pe care dorim să o facem română, viie în starea în care a fost populaţiunea israelită cînd s-a emancipat în Francia de Napoleone cel mare ; viie cum a fost populaţiunea israelită în Germania, şi atunci cu toată bucuria să le dăm drepturi municipali şi politice ; prin artă, prin muncă, prin ştiinţă facă-se demni de îngrijirea noastră, şi atunci li se vor deschide porţile cele mari ale naţiunii române. În cîtă vreme li se vor deschide alte porţi laterale, vom avea atunci numai pe cei cari au bani, şi aceştia vor uza de drepturile ce le-am acorda numai pentru ca să poată cumpăra moşii ; cu toate că şi astăzi chiar s-au găsit români cari au împrumutat evreilor numele lor, pentru ca evreii să poată fi proprietari de moşie, şi pentru ca bisericile satelor după acele nenorocite moşii să stea astăzi închise[4]”. *(Aplauze prelungite.)*

Supliment nr. 147 la M. O., 1864, p. 1170,
col. 1 — p. 1172, col. 2.

NOTE

[1] Cf. cuvîntarea colonelului D. Miclescu, *ibidem*, p. 1170, col. 1—2.

[2] Cf. cuvîntarea lui G. Costaforu din ziua de 5 martie 1864. *Supliment nr. 144 la M. O.*, 1864, p. 1153, col. 1 — p. 1154, col. 1.

[3] Articolul 29 devenit 26 a fost redactat de comisia Camerei împreună cu guvernul; la el C. Brăiloiu a propus amendamentul la care se referă K: „Izraeliţii pămînteni, născuţi în ţară, care nu sînt supuşi străini, care vor plăti patenta de prima şi a doua clase, care vor fi făcut studie gimnaziale sau de vreo facultate în şcoalele române sau străine, cu diplome, sau vor fi dobîndit un rang militar în serviciul statului, au dreptul de a fi alegători şi eligibili municipali, de vor îndeplini şi celelalte cauţiuni cerute de legea de faţă”. *Supliment nr. 147 la M. O.*, 1864, p. 1 166, col. 2.

[4] În legătură cu aceeaşi problemă vezi şi discursul şi intervenţia precedentă.

În final amendamentul a fost respins şi s-a votat articolul comisiei în următoarea redactare:

„Izraeliţii pămînteni pînă ce vor arăta că au simţimintile şi moravurile româneşti, şi pînă la o modificare a legei de faţă, nu vor putea esercita drepturile comunale decît în condiţiunile următoare:

a) Dacă servind în armata română au dobîndit rangul de subofiţer.

b) Dacă a săvîrşit cursul de colegiu sau de facultate în România.

c) Dacă după studii regulate au dobîndit de la o facultate străină diploma de doctor, sau de licenţiat în orice specialitate, trebuind însă ca această diplomă să fie recunoscută de guvernul ţărei.

d) Dacă au întemeiat în România o fabrică sau o manufactură folositoare ţărei şi care ocupă cel puţin 50 meseriaşi''. *Supliment nr. 148 la M. O.*, 1864, p. 1173, col. 2 — p. 1174, col. 1. Redactarea articolului corespunde întru totul vederilor lui K.

Intervenţie la articolul 85 din proiectul de lege comunală în legătură cu sistemul de alegere a primarilor *

Legea comunelor actuale diferă cu totul de legea municipale coprinsă în regulamentele noastre. Legea comunelor actuale are două corpuri. Precum am mai spus, are corpul deliberant, are adunarea comunei şi are funcţionarul care este însărcinat cu executarea. Acest funcţionar este totdeodată agent al guvernului. Prin urmare, el nu este numai un funcţionar municipal, ci e şi reprezentantul puterei esecutive.

Acest funcţionar trebuie dar să fie numit de către puterea esecutivă şi aceasta, domnilor, nu este un nou, este ceea ce esistă în legea Belgiei, care totdeauna s-au reclamat să se introducă în ţara noastră, şi iată ce zice acea lege. *(Citeşte.)*

Ceea ce în Belgia nu se prevede ca un abuz de putere, în ţara noastră trebuie să se prescrie ca o necesitate, mai ales acum la introducerea noii legi comunale.

Ce vedem în amendament? Se zice că primarii în comunele rurale se aleg de comună[1]. Nu se dă puterei esecutive nici măcar dreptul acela ce are astăzi, de [a] numi pe preşedinte din corpul întreg al celor aleşi. Modul acesta nu înfăţişează nici o garanţie nici guvernului, nici comunei însăşi. Tocmai în comunele rurali trebuie să aibă dreptul acesta, mai cu seamă cînd îl are în oraşe, şi trebuie să aibă dreptul a alege pe primariul, nu numai din corpul celor aleşi, dar chiar dintre alegători şi chiar afară din aceştia. Dacă guvernul nu va avea dreptul a alege pe primariul, iată ce se poate întîmpla. Dacă se aleg trei oameni cari nu ştiu nici citi, nici scrie, oare a[r] strica guvernul să ia pe proprietar şi să-l facă primar, bourgmestre, ca în Belgia? În comunele municipale primarul se alege din corpul întreg, cu aceasta lege se alege numai dintre trei membri. Iacă ce zice legea Belgiei. *(Citeşte art[icolul] din leg[ea] Belg[iei].)* Cel dintîi principiu, vedeţi, este că din corpul întreg domnul alege pe primari, la cazuri estraordinarie poate să-l ia şi afară din acesta. Astfel zice legea Belgiei. Iată ce zice şi legea noastră. *(Ceteşte art[icolul] 85 şi 86 din proiect.)* Va să zică, toate garanţiele se dau spre a nu se putea face abuz de putere. Dreptul ce reclamă puterea esecutivă este numai la cazuri de mare necesitate la caz de ordine.

Nu putem noi pretinde să fim mai liberali decît statele cele mai liberale. Legea comunale a Belgiei este un cap d-operă. A voi să trecem noi peste dînsa este a o anula cu totul. Nu putem de la o centralizare aşa de mare să coborîm deodată la o descentralizare escesivă. Luaţi seamă că-n Moldova sînt multe interese cari nu sînt în Ţara Românească. Luaţi seama că în sate sînt populaţiuni străine, sînt elemente eterogene, şi este în drept neapărat ca guvernul să numească primarii, căci dacă-i ridicaţi acest drept îl desărcinaţi şi de responsabilitatea sa. De aceea socotesc că nu jicnesc interesele comunali cînd spijin propunerea proiectului guvernului, care este luată din statul cel mai liberale, din Belgia.

---

* Şedinţa din 7 martie 1864.

Supliment nr. 149 la M. O., 1864, p. 1185, col. 1–2.

NOTE

[1] Comisia Camerii dăduse următoarea formulare acestui articol: „Primarii comunei, în comunele rurale, se alege de alegătorii comunei o dată cu membrii consiliului şi se aprobă de prefect. În comunele urbane se numeşte de domn dintre acele trei consiliuri * care vor fi întrunit voturi mai multe la alegeri". *Ibidem.*

* Citeşte: dintre cei trei consilieri.

Intervenţie în care arată că este împotriva legii de libertate a presei, în vigoare, şi în legătură cu „libertatea comunală" (art. 58) *

Cît pentru cestiunea libertăţii presei, nu voi vorbi nimic Am votat în contra legii de azi a presii şi ca ministru am dovedit că sînt în contra ei. Ce uzagiu, ce întrebuinţare a făcut presa de acea libertate care i s-a dat? Veţi vedea mîine, dacă nu aţi văzut pamfletele ce se scriu.

O voce: Este o graţie.

Nu este graţie. Am voit să fac o experimentaţiune. Am voit ca ţara să se experimenteze şi presa singură să-şi me[rite] libertatea ei absolută. Alţi miniştri decît noi vor cerceta ce întrebuinţare a făcut presa de acea libertate, cum se respectă acela care i-o dă. Cît voi fi ministru, proces de presă nu voi face. Cu toate că n-a rămas nimic sacru, nici chiar familia, nici pacea ei, nici pacea soţilor. Am dovedit, domnilor, în fapt, respectarea libertăţii presei, deşi am fost înjurat pe toate zilele pentru că n-am voit să-mi deşert buzunarele. Nu voi să-mi vinz averea copiilor mei.

O voce: Onoarea d[umi]tale.

Dar am şi eu răzbunarea mea. Ministeriul care ne va succede va cerceta ce întrebuinţare s-a făcut de libertatea absolută care a dat presei ministerul actual, şi-i va fi o lecţiune. Aceasta, domnilor, este răzbunarea mea, este profesiunea mea de credinţă.

În cît se atinge de libertatea comunală, puţinele amendamente care le-aţi făcut dovedesc cum am lucrat această lege. Am lucrat nu numai ca ministru, ci şi ca român. Am lucrat nu ca, Cavour, căci nu-mi e permis nici în depărtare a mă uita la acel colos mare, ci ca unul care am cetit şi am studiat pe Cavour, şi văz că nu este momentul încă astăzi să sărim mai sus decît legea Belgiei.

Domnul C. A. Rosetti: Regulamentul.

Onor[abilul] domn D. Ghica ne-a spus în mai multe rînduri că, dupe Regulamentul organic, municipalitatea, chiar aceea a capitalii, nu este decît o secțiune a Departamentului din Întru[1]. Eu, ca membru al comunei din care voi fi, nu voiesc Regulamentul. Cînd consiliele comunale au drepturile cele mai mari, acele de numire la funcțiuni, de apărare a tuturor intereselor, cînd controlul comunei este în mîna comitetului permanent, care e ales de toți aceia care vă trimit aci, în Adunare, în ziua aceea socot că am lua puterei esecutive toate drepturile ce le-am da acelora cari vă trimit pe d[umnea]voastră aci. Dar este un ce foarte nenorocit, este că nu gîndim că, precum puterea esecutivă de mai multe ori se orbește și face escesuri care o pot ucide, asemenea nu gîndește, nu voi să zic Adunarea, ci unii din Adunare, că și puterea legislativă poate să facă escesuri, și nimic nu e mai fatal decît escesurile, ori de o parte, ori de alta. Noi sîntem aceia care apărăm puterea esecutivă. Nu avem alt drept decît a apăra un proiect de lege ce v-am înfățișat și apoi de a-l supune la sancțiune, și Camera are un îndoit drept, de a modifica legea, și, după teoria domnului C. Rosetti[2], de a nu da nimic miniștrilor care nu sancționează. Ei bine, unde e puterea cea mai mare? La d[umnea]v[oastră]. Prin urmare d[umnea]voastră nu faceți escesuri, căci nimic nu e mai fatal decît escesurile în toate. Să ne mulțumim să ajungem fără pregătire, fără a avea acele libertăți, acea viață comunală din Belgia, să ajungem la legea Belgiei, și acum D[omniile] voastre mergeți la Regulament, vă repet, mergeți la secțiunile Departamentului din Întru[3].

---

* Şedinţa din 7 martie 1864.

Supliment nr. 148 la M. O., 1864, p. 1188, col. 2;
Supliment nr. 150 la M. O., p. 1189, col. 1—2.

NOTE

[1] Referire la capitolul al patrulea, art. 147, aliniatul b din Regulamentul organic al Țării Românești, care avea următoarea redactare:

„Art. 147. De acum înainte Ministerul Trebilor din Lăuntru este însărcinat cu toată ocîrmuirea cea din lăuntru a prințipatului [...].

b) cu ocîrmuirea tuturor municipalităților (obștimilor), către care va trimite poruncile stăpînirii și va avea cu dînsele o corespondenție neîncetată pentru toate cele ce vor avea înclinare cu osebitele interesuri ale obștimilor [...]". *Regulamentele organice*..., p. 69. O prevedere similară și în Regulamentul organic al Moldovei, art. 139, aliniatul b. *Ibidem*, p. 268.

[2] K. se referă la următorul pasaj din cuvîntarea lui C. A. Rosetti:

„[...] Eu prefer Regulamentul, care nu dă voie guvernului să-și trimeată oamenii lui ca să vie în familia mea și să-mi reguleze trebile mele. În satele noastre este astăzi un simplu notar și el regulează totul, și prin el guvernul s-amestecă în totul. Ce va fi dar cînd vom da puterii esecutive dreptul să numească ea pe primariu? Cine nu vede e * atunci ea, și numai ea, va dispune de la un capăt al țărei pînă la celulalt de totul?

Domnilor, Belgia, sînt 33 de ani de cînd are o Constituțiune, pe care o aplică cu cea mai mare religiozitate. Ș-apoi, cînd și unde s-a mai văzut o asemenea monstruozitate în lume ca ceea ce vedem în Belgia? În adevăr, o monstruozitate, căci vedem o putere esecutivă mergînd de 33 ani tot înainte, luînd ea inițiativa tuturor reformelor politice și luptînd în contra acelor renumiți clericali, făcînd ea educațiunea publică pe tărîmul libertăților publice, dînd libertatea întrunirilor, libertatea de presă. Unde este libertatea de presă și de întrunirii la noi? Domnul ministru, cînd m-a auzit zicînd că nu avem libertate de presă, rîse, se miră. Dar de ce se miră? Pentru că nu înțelege în minutul acesta, și are cuvîntul. Nu poate să înțeleagă, căci trebuie să uite tot ca să poată intra cu totul în sistema ce apără acum. Și intrînd cu totul în această sistemă, nu mai înțelege decît bunurile ce le avem prin grația unui om, [care] poate peste două minute să-mi ie îndărat tot ce mi-a dat. Libertatea însă nu este acea care atîrnă de bunăvoință a unui ministeriu, și care mîine, poimîine poate să mi-o ia înapoi, ci e aceea ce mi-o dă legea și pe care nu mai poate să mi-o ia omul. Dumneata, domnule ministru, n-ai adus legea de libertate a presei și a întrunirilor. Legea Belgiei are libertatea întrunirilor, și prin libertatea întrunirilor cînd un ministeriu face un rău putem să ne adunăm și să dovedim acel rău, și să ne întrunim ca să petiționăm la Cameră și în contra minist[e]rului. Astăzi nu putem nici petiționa, căci nu putem să o facem în public, n-avem voie a ne întruni și, prin urmare, voind a ne duce din casă în casă ca să subscriem o petițiune, oamenii guvernului se vor duce mai iute decît mine și le vor zice: « De veți subscrie, nu veți mai ține prăvăliile deschise, vă voi face cutare și cutare neajunsuri », și astfel nu putem nici să ne înțelegem, nici să petiționăm.

---

* Citește: că.

Dă-mi Constituțiunea Belgiei, dă-mi în timp de 33 ani o monstruozitate, o mai repet, căci nu cunosc o altă țară c-un asemenea guvern care să meargă 33 de ani înainte și națiunea să nu să poată să se țină de dînsul. lucru cu atît mai curios, pentru că obicinuit națiunile împing pe guvern, cum în o familie cei juni împing înainte, iară nu capul familiei. Guvernul pășește încet, încet. Ei bine, în Belgia e monstruozitatea aceasta d-a vedea guvernul înaintea tuturor și cu toate acestea chiar în Belgia s-a propus de mai multe ori, și chiar acum două luni, alegerea primarilor, și cred că se va și face.

Domnul min[istru] primariu: După 30 ani.

Domnul C. A. Rosetti: Dă-mi libertatea, căci eu iți-o [sic] cer, nu pe 30 ani, ci după sute de ani de sclavie și învățămîntul cel mai fatal, acela care îl am plătit atît de scump și pe care nu voi să-l mai plătesc și în viitor tot așa.

Domnule ministru, cînd ai vorbit de Belgia de ce nu ți-ai adus aminte și de Italia și de Cavour? Care, cînd i se zicea că comunele nu sînt în stare a se guverna prin însele, zicea:

— « Ai fi oare dispus a părăsi administrațiunea averii voastre unui străin, numai fiindcă el are reputațiunea unui bun administrator?

Aceasta trebuie să fie și în ceea ce privește comunele. Interesele contribuabililor este cea mai sicură garanție că administrațiunea va fi bine controlată. Cu o bună sistemă colectivă, cu o presă liberă, denunțînd abuzurile, nu văd pentru ce locuitorii comunei n-ar putea să administreze mai bine ei singuri decît supraadministrațiunea agenților guvernului ».

Iacă credința ce avea Cavour și de aceea a izbutit că Piemontele din 5 milioane a izbutit să se facă o națiune de 24 milioane, și de aceea și astăzi suspină o națiune întreagă că nu a putut merge mai înainte, fiindcă a murit omul acela care a susținut libertățile ei.

Ei bine, ca să nu ne moară și nouă Cavour, de aceea nu voi să depindem de guvern, căci un ministru se duce, moare, dar o națiune nu moare. Căci totdauna o națiune va alege mai bine, va ști să-și facă trebile mai bine decît cel mai bun, cel mai inteliginte ministru, decît acela care fiind la putere nu poate să cunoască pe toți oamenii și pe toți proprietarii, care, după cum a zis domnul ministru, ar putea fi aleși de către guvern. Ei bine, proprietarii aceștia către care se adresa domnul ministru vor prefera să fie aleși, cînd vor merita, de către alegători, decît să fie numiți de către puterea esecutivă. Dacă veți lăsa această misiune guvernului, mai cu seamă la noi, care nu ne-am deprins încă să respectăm libertățile publice, să respectăm libertatea publică, care n-avem mijloace de a ne manifesta legale, ați păcătui toți, ați ucide o familie la începutul formării ei, ș-atunci mă veți sili să binecuvintez acel Regulament care-mi lăsase cel puțin să-mi aleg pe administratorul familiei, decît pe ministeriul cari voiește a-mi da astăzi o lege care ne crede mai necapabili decît furăm cu 33 de ani înapoi”. *Supliment nr. 149 la M. O.*, 1864, p. 1187, col. 1 — p. 1188, col. 1.

[3] Legea organizării comunale s-a votat de Adunare în ziua de 9 martie 1864. Textul votat este publicat în *Supliment nr. 154 la M. O.*, 1864, p. 1222, col. 2 — nr. 156, p. 1[illegible]37, col. 2.

Intervenție în care arată că salariul de 4000 de lei pe lună pentru un ministru nu este prea mare, avînd în vedere obligațiile pe care le are *

Domnilor, în țara noastră miniștrii nu țin mult. Ministerul nostru ține de 5 luni și jumătate și trage mai mult spre moarte decît spre viață. *(Ilaritate).* Așadar, cînd vorbim în favoarea apuntamentelor miniștrilor, socotesc că o facem mai mult în favoarea succesorilor noștri decît în a noastră. Noi de 5 luni ocîrmuim cu aceste legi și sîntem mai puțin de a patra parte interesați în cestiune. Pentru trei pătrimi sînt interesați succesorii noștri.

---

* Ședința din 18 martie 1864.

După aceste rezerve, dați-mi voia a mă rosti contra amendamentului ce se propune și mai nainte declar că, dacă aș fi în Iași ministru, aș fi mulțumit cu 1000 de lei pe lună; pentru 3, 4 sau 6 ore ce le-aș da țărei pe zi, mi-ar fi prea destul. Dar aci nu este așa: Cînd s-a strămutat capitala din Iași, s-a sfărîmat o generațiune întreagă a oamenilor politici, a miniștrilor, a deputaților, a funcționarilor. În ziua cînd unul din aceștia se hotărăște a veni la București, atunci rupe cu toate obiceiurile sale, cu toate comoditățile sale, casa sa rămîne pustie, și în București, din nenorocire, este tot atît de străin ca în Paris sau Viena. Dacă are mijloace de acasă poate trăi, dacă nu, e silit să trăiască cu datorii sau leafă.

Acum spuneți, vă rog, dacă 4000 de lei pe lună este destul pentru un ministru care vine din Moldova și este dator să-și mobileze o casă oricît de simplă și peste trei luni trebuie să-și facă pachetele și să se pornească? Vedeți lefile ce ați acordat membrilor Curții de Casație — fără a face o imputare —, cari aceia n-au nici o cheltuială de reprezentație, și comparați cu un ministru, care are cheltuieli pe care pentru onoarea țărei trebuie să le facă. Punga lor și mai cu seamă masa lor trebuie să fie pururea deschisă, trebuie un ministru să aibă cel puțin putința de a întoarce o masă ce i se dă. Miniștrii nu cer mijloace de a se îmbogăți, dar cel puțin de a întoarce onoarele ce li se dă.

Nu cer o pozițiune mai mare decît aceea a unui agent diplomatic în principate, cu toate că agenții diplomatici din principate nu ocupă rangul cel dintîi în corpul diplomatic. Ei bine, un agent diplomatic are 4000 galbeni leafă și cheltuieli de reprezentație și casă. Astfel este consulul francez, consulul rus.

Domnul Plagino (intrerupe): Nu are întocmai această sumă.

Consulul rus are 2500 galbeni și cheltuielile de reprezentație 1500 galbeni și casă.

Dar aveți d[umnea]v[oastră] să dați ministrului o leafă mai mică? Atunci dați-i casă și cheltuielile de reprezentațiune, cum se dă în toate țările din lume, nu numai ministrului, dar și prefecților. E ușor domnului Plagino să zică că e mult. D[omnia] lui are casă în București, dar casa mea în Iași este pustie. Cu asemenea măsure dați monopolul ministerului numai bucureștenilor, dar nu veți face aceasta, domnilor, pentru că destul sîntem de loviți în altele [1].

Supliment nr. 168 la M. O., 1864, p. 1340, col. 1—2.

NOTE

[1] În proiectul prezentat de comisia bugetară s-a propus suma de 5000 de lei leafă pentru un ministru. Al. Sihleanu a prezentat un amendament în care cerea să se reducă la 4000 de lei. V. Boerescu a combătut amendamentul propunînd suma de 8000 de lei. În final s-a votat suma de 5000 de lei. *Ibidem*, nr. 169, col. 1.

Intervenție în care arată de ce este necesar creditul de 500 000 de lei pentru propagandă în străinătate *

Vă declar mai întîi, domnilor, că de cînd sînt la ministeriu o singură hîrtie nu s-a trimis în străinătate care vă vorbească de vreun conflict între Adunare și guvern sau care să acuze Adunarea. Din contra, politica noastră a fost şi este să arătăm că în ţară nu e anarhie, că toţi sîntem una, că ţara merge spre progres şi că toţi ne ocupăm ca ţara să ajungă la destinaţiunea ei. Pretutindenea a răsunat în ţară trebuinţa de a avea în străinătate un organ care să se ocupe cu apărarea României, nu cu apărarea Camerei, sau a ministerului Creţulescu, sau a ministerului I. Ghica, sau a lui Kogălniceanu, ci apărarea ţărei.

---

* Ședința din 18 martie 1864.

Vedem ţările cele mai puternice, acelea care pot să vorbească şi prin tun, că cere presa în străinătate, cum de esemplu Rusia, Italia şi altele, care au recurs la presa străină. Se zice că era un moment cînd presa străină vorbea în favoarea ţărei noastre. Ei bine, atunci, domnilor, vorbea prin mijloacele, prin activitatea unor persoane esilate şi altora din ţară, în fine de la mulţi carii sînt astăzi în Adunare, şi argumentele, mijloacele, activitatea care o întrebuinţam atunci prin individe, astăzi să o întrebuinţăm cu Camera, cu ţara. Iată pentru ce cerem aceste 500 mii lei, mai cu osebire parte pentru presă şi parte pentru ca să fim pregătiţi să avem comisari deosebiţi de acei carii sînt astăzi oficioşi.

Cît pentru fondul secret, vă zicem numai că sîntem în o stare anormală şi nu vă putem acuma spune nimica mai mult. Asemenea şi pentru lagăr[1] nu vă putem zice mai mult decît vă rugăm să numiţi o comisiune astăzi sau mîine căreia să-i dăm lămuriri mai multe decît vă putem da aici. Aşa, acuma mai adaog că avem nevoie de presă în străinătate, avem nevoie de oameni cari să fie gata a ne susţine la conferinţele ce au să se facă şi care nu se ştie dacă vor fi la Paris sau la Constantinopole.

Nu pot vorbi mai esplicit, dar aş voi să înţelegeţi rezerva mea. Recunoaşteţi că Tratatul de Paris ne dă dreptul să avem o armată naţională [2]? Recunoaşteţi că un art[icol] zice că putem să sporim armata noastră decît cu o a treia parte [3], ceea ce e o contrazicere [a] art[icolului] din Tractatul de Paris, care dă dreptul de a avea o armată naţională? Recunoaşteţi că armata care e chemată a apăra autonomia şi drepturile ţărei trebuie să se mărească şi care după regulament se mărgineşte la 8 sau 9 000 de oameni? Recunoaşteţi că pentru ca să înarmăm armata noastră trebuie să cerem consimţămîntul altora ca să aducem arme în ţara noastră? Avem dreptul să ne adresăm la areopagul european că articolul din Convenţiune este în contrazicere cu art[icolul] din Tractatul de Paris? Şi alte multe cestiuni. Iată cestiunile cari trebuie să le cerem prin presă, precum am şi început de la areopagul european [5].

Supliment nr. 170 la M. O., 1864, p. 1352, col. 1—2.

N O T E

[1] Cîmpul de concentrare al armatei.

[2] Pentru articolul XXVI din Tratatul de la Paris vezi prima parte a acestui volum, p. 31, nota 13.

[3] În articolul 42 al Convenţiei de la Paris, între altele se prevedea: „[...] Le chiffre des milices régulières, fixé par les Réglements organiques, ne pourra être augmenté de plus d'un tiers, sans une entente préalable avec la Cour suzeraine". *Acte şi documente...*, vol. VII, p. 313.

[4] „Se pune la vot amînarea sumei de 500 000 lei pînă ce domnul ministru va da lămuriri comisiunii Adunării şi se primeşte". *Supliment nr. 170 la M. O.*, 1864, p. 1 352, col. 2.

[5] Vezi şi intervenţiile următoare.

*Intervenție în care arată necesitatea de a se aproba Ministerului de Externe o sumă de 500 000 de lei pentru cheltuieli de propagandă**

'Mi pare rău că astăzi s-a schimbat angajamentul luat în ședința trecută. Atunci s-a hotărît ca cifra de 500 000 lei să se voteze la finele budgetului Ministerului de Esterne ca să avem timpul să dăm oarecare esplicări. Acele esplicări le-am dat cît se poate mai lămurite și am pus întrebări la care Adunarea a binevoit să răspunză. Dar, fiindcă văz că s-au uitat, dați-mi voie a vi le aduce aminte. Așa, am pus întrebarea dacă recunoașteți că Tratatul de Paris ne dă dreptul a avea o armată pentru apărarea autonomiei și naționalității noastre. Am pus întrebarea dacă recunoașteți că Convențiunea, mărginind armata principatelor la un număr oarecare, nu se pune în contrazicere cu Tratatul de Paris. Am pus întrebarea dacă autonomia noastră garantată prin Tratatul de Paris nu se calcă prin dispozițiuni ulterioare, ca protocoalele. Și am zis: N-avem dreptul și datoria ca adunîndu-se conferențe să apelăm contra Convențiunii la Tratatul de Paris? Ba v-am spus încă că am și început a pleda cauza noastră, naționalitatea noastră garantată prin Tratatul de Paris. Și am cerut numai ca la caz de a fi conferințe să putem cheltui din acest credit [1].

Ni s-a zis: Aveți agenți, aceștia pot pleda prea bine cauza noastră. Dar nu socotiți d[umnea]voastră că pe lîngă acești agenți oficiali, deși pînă astăzi sînt numai oficioși, e bine să fie și alții, nu numai în fața conferințelor, dar și pe la curți? Iată care e necesitatea de vă cerem, nu pentru ministeriu, ci pentru țară, o sumă pe care o vom întrebuința cînd vor fi conferințe, ca să pledăm cauza țărei.

S-a mai vorbit aci de presa străină. Pentru presă eu v-am declarat că nu sînt pentru aceea care vine și dezvăluiește plăgile din întru, ci pentru presa care apără drepturile noastre naționali. Nu sînt pentru presa aceea care nu se teme a învinovăți puterea esecutivă și a dezvinovăți puterea legislativă; nici pentru aceea care acuză puterea legislativă și apără pe cea executivă. Presa aceea s-a subvenționat nu de guvern, ci de oamenii în joc. Sînt oameni care plătesc a se apăra puterea esecutivă, precum știu că sînt și oameni care dau din punga lor pentru a se susține drepturile puterii legislative. Sînt pentru presa aceea care ar apăra drepturile țărei în cestiunea monastirilor închinate. Sînt pentru presa aceea care ar susține armarea țărei și ar combate oprirea armelor noastre în portul de la Sulina.

Se zice: Presa nu se cumpără. Voi spune la aceasta că „Nordul" și alte ziare care ies la Bruxelles, în Paris, în Londra spre a susține cauza, unele a Rusiei, altele a Italiei, altele a Austriei, nu se nutresc cu vînt. Singur principele D. Ghica a recunoscut că publicarea articolelor se plătește [2], și știți toți că inserarea articolelor de fond în „Constituționalul" și, în „Débats" nu se dobîndește așa lesne.

În adevăr, asemenea ziare nu se vînd a sprijini principie contra credinței lor. Dar cer ca articolele ce inserează susținînd principiele ce susțin ele să li se plătească.

Așa fiind, socotesc că avem interes ca presa cea mare să vorbească pentru noi. Apoi ar strica prestigiul Adunării cînd am avea în Paris un ziar special, un ziar mare, la a cărui fundare am contribui și noi? O asemenea propunere avem din partea mai multor ziare mari. Iată ce vă cerem.

---

* Ședința din 20 martie 1864.

Cît despre ceea ce se zice, că vom trata și cestiunea aceasta cînd vom trata și pe aceea a celor trei milioane, noi ne îndoim, căci s-a amînat votarea acestei sume la finele budgetului de esterne, și acum se amînă la finele budgetului întreg.

Domnilor, paragraful estraordinar pe care d[umnea]voastră după legea comptabilității aveți să-l votați nu este de o asemenea natură, ci e destinat pentru a veni în ajutorul acelor cheltuieli estraordinare care nu se pot prevedea cînd Camera funcționează. Astăzi avem dreptul să cerem Camerei, și Camera este datoare să dea, să încuviințeze toate acele cheltuiele care, deși sînt estraordinare pentru anul 1864, sînt însă cheltuieli pozitive, prevăzute, știute. Legea comptabilității zice cum că miniștrii au dreptul să-și deschiză credite suplementare și estraordinare, în marginile unei cifre votate, pentru niște cheltuiele neprevăzute. Dar banii pe care-i cerem astăzi nu sînt bani de aceia, o repet, care pot intra în paragraful acela, prescris de legea de comptabilitate [3].

Supliment nr. 171 la M. O., 1864, p. 1357, col. 1 — p. 1358, col. 1.

N O T E

[1] Cf. intervenția precedentă.

[2] Principele Dimitrie Ghica în intervenția sa afirmase între altele:

„[...] Ne-ați spus în două trei cuvinte că se așteaptă oarecari eventualități, că vorbește de conferințe, că poate vom avea trebuință de agenți care să apere cauza țării noastre în acele conferințe. Ei bine, domnilor, cînd toate aceste ipoteze s-ar realiza una dupe alta, guvernul are deja agenți în străinătate, agenți permanenți, iar nu numai de circonstanță, și care tocmai această misiune și îndatorire au, de a apăra cauza naționalității noastre întotdauna, și cu atît mai mult în împregiurări ca acelea cînd se vor deschide conferințe. Aceste conferințe, de se vor deschide în adevăr, au a se ține sau la Constantinopole, sau la Paris, sau la Londra, și în aceste orașe noi avem cîte un agent, afară de Londra, unde nu va fi cu greu celui de la Paris de a se duce și a se afla acolo în cîteva ore.

Cît pentru cestiunea presei, mă voi sili a fi și în această ședință tot atît de laconic ca și în cea precedente. Nu voi să vorbesc nici astăzi despre chipul cum ne-a tratat unele gazete străine, nici despre calomniele revoltante cu care ne-au gratificat. Iar dacă vă trece prin minte a cîștiga acele mari jurnale ca « Times » din Englitera, ca « Allgemeine Zeitung » din Germania, ca « Débats », « Presa » și altele din Francia, acelea nu se cumpără prin bani, domnilor miniștri, acelea judecă faptele și știu a-și stima îndestul publicul ce le citește spre a nu-i da nuvele și opiniuni vîndute pe 15 sau 20 mii de lei, sau chiar pe întreaga sumă de 500 mii de lei.

Cu toate acestea eu nu zic să respingem acum definitiv această sumă, dar cer să nu o băgăm aci, într-un budget unde figurează cheltuielele ordinarie ale anului, ci să ne rezervăm a o dezbate și decide cînd vom vota paragraful estraordinar pentru toate budgetele în genere și, dacă atunci ne vom convinge de necesitatea și urgența unei asemenea cheltuieli, să o înscriem în acel paragraf, după cum a propus onor[abilul] domn Lascăr Catargiu și după cum prescrie și legea comptabilității ce am votat''. *Ibidem*, p. 1356, col. 1—2.

[3] Vezi și intervenția următoare.

Intervenție în care arată necesitatea de a se plăti anumitor ziare din străinătate pentru a susține interesele României *

Domnilor, la început am spus că vom da explicațiuni în ședință secretă. Dar, cînd am văzut pe principele D. Ghica că se opune [1], am voit să am curajul a spune și eu în public ceea ce aș fi voit să spui în particular, deşi cîte am spus în şedinţa trecută şi în cea de azi era destul ca să conving pe domnul Ghica că aceşti bani nu se cer pentru a face o poziţiune mai bună agentului nostru în Francia. Şi întrebările pe care le-am făcut în şedinţa trecută şi pe care le-am repeţit şi în şedinţa de azi, socot că au fost îndestulătoare ca să vă convingă că cerînd bani nu-i cerem nicidecum ca să facem poziţiunea agentului din Paris mai avantajoasă decît acum; nici nu ne-a trecut prin minte aceasta. Voi spune onor[abilului] principe D. Ghica cum că, în cît priveşte dezinteresarea presei, negreşit din început am fost şi sîntem de opiniune că un ziar mare nu se cîştigă prin bani pentru a apăra nişte principie care sînt cu totul contrarie principielor ce reprezintă acel ziar. Dar nici un ziar iarăşi nu admite fără plată înserţiunea articolelor menite a sprijini principie pe care însuşi acel ziar le propagă. Şi îl pot încredinţa pe D[omnia] sa că, precum toate guvernele de la 1856, 1857 şi 1858 cheltuiau mari sume cu presa străină, tot asemenea mai erau şi alţii în afară de guvern, în Ţara Românească şi mai ales în Moldova, care au de dat mulţi bani, îndestui bani, cum zice domnul Rosetti, pentru meetingurile din Englitera. Vă pot încredinţa că mulţi bani au trecut prin mîinele mele, care s-au dat de noi spre a ne face cunoscuţi Europei, care ne ţinea de o populaţiune obscură, şi nu ştiu dacă altmintrelea am fi avut sprijinul presei şi dacă lumea ne-ar fi cunoscut. Dacă de la 1859 încoace presa ne-a părăsit, negreşit cauza este că nu am putut face acte mari. Dar desigur că, dacă noi am fi păstrat amicii noştri care-i avem în străinătate, ne-ar fi apărat. Şi nu ştiu dacă presa streină pornind personalităţi în contra Camerei n-a primit subvenţiuni? Dar am văzut şi ziarele care au primit articole în contra guvernului, şi oare credeţi d[umnea]v[oastră] că acele articole nu se subvenţiona? Dacă am fi în camera secretă eu v-aş spune şi care sînt aceia care subvenţiona acele jurnale. Ei bine, domnilor, noi nu voim să se încrimineze nici Camera, nici guvernul. Noi voim să avem o presă în străinătate, să avem mijloace de a atrage opiniunea publică către noi luminînd-o prin articule de presă, prin broşuri şi alte asemenea. Cestiunea monastirilor închinate am văzut că a făcut în străinătate mare efect în favoarea grecilor şi ştiţi pentru ce? Pentru că noi nu facem nimic, pe cînd pe de altă parte arhimandritul Nil făcea meetinguri, da banchete, plătea articole în presă, publica broşure, şi acestea toate cu banii de la moşiile monastirilor închinate[2]. Dar ni se zice că la timp, la momentul de nevoie vom da şi noi. Ei, domnilor, totul este să nu dăm pentru anale, să nu dăm pentru revistă despre actele de la finele anului, ci să dăm presei cotidiane, care pregăteşte, care formează opiniunea publică pentru acel moment de nevoie. Conferinţele cînd se vor aduna nu vor aştepta pînă să se formeze opiniunea publică. Şi de aceea noi trebuie să fim pregătiţi mai dinainte. Dacă domnul Ghica voieşte să ne asculte, îi voi dovedi că avem un ministru din afară, îi voi spune un fact de cestiune din afară. Şi voi spune că anul trecut teritoriul României a fost violat la Turnu Severinului. Că un deţaşament de austrieci a debarcat, a intrat în oraş, a spart închisoarea şi a luat un marinar austriac. Noi am cerut satisfacţiune, după cum era datoria, şi pînă astăzi nu am dobîndit nimica. Ei bine, acuma trebuie să declarăm rezbel Austriei pentru aceasta? Nu! dar de ce? Pentru că... pentru că nu putem... dacă ne veţi da fonduri şi oameni, poate că am face-o. Însă cînd toată presa ar fi strigat că teritoriul României era violat...

---

* Ședința din 20 martie 1864.

Domnul principe D. Ghica: Pentru ce n-aţi făcut-o?

Pentru ce? Pentru că... (*face din degete semnu[l] că nu a avut parale*).

Domnul principe D. Ghica: Aveţi un milion.

Fiţi siguri, domnilor, că milionul acela nu intră în punga noastră. Acuma pentru cele 7 sute mii lei ziceţi că aţi tălmăcit rău cuvintele mele. Ziceţi că noi voim să avem un jurnal în Francia, şi mai că n-ar strica cînd am avea un jurnal cu numele de „La Roumanie", cînd tot acolo este unul sub numele de „L'Italie", „La Grèce". Dar eu nu am cerut aceasta, că* am zis numai ca să susţinem un jurnal în străinătate. Oare ar strica dacă şi România s-ar face un acţionar la vreun jurnal din streinătate? Şi mai ales în timpurile de astăzi, acum cînd se fac conferinţe şi au să fie cestiuni pentru principate? Oare nu e bine să ne pregătim şi noi? Dar d[umnea]voastră ziceţi că dacă veţi da bani îi vom mînca. Ei bine, domnilor, cum nu i-aţi mîncat D[omniile] voastre, nu-i vom mînca nici noi.

D[umnea]voastră aveţi comisiunea parlamentară, aveţi Curtea de Compturi, dar repet încă o dată că, în cît priveşte ministerul nostru, sîntem foarte liniştiţi despre Curtea de Compturi şi ne culcăm pe amîndouă urechile şi vă defiem să găsiţi să dovediţi că noi am cheltuit un ban fără votul Camerei. Astfel vom face şi cu banii care-i cerem acum. Nu-i cerem pentru noi, ci pentru ţară, îi cerem ca România să aibă un vot în străinătate, să avem un jurnal care să ne susţie. Şi dacă veţi refuza, noi nu vom spune străinătăţii, însă voturile Camerei se văd, şi cînd se va auzi că, Camera României a refuzat cinci sute mii lei, care nu sînt toţi pentru presă, ci sînt şi pentru conferinţe, ei bine, atunci prestigiul Camerei se va împuţina.

Îi voi mai spune principelui D. Ghica încă un esemplu. Ştiţi cît a cerut Schmerling [3] în cestiunea Holsteinului ca să cîştige sprijinul presei pentru acesta care ţine azi o armată de peste o jumătate de milion de baionete? A cerut 150 000 de fiorini pentru presa străină. Vă mai spun încă un fapt, că guvernu[l] Austriei, cu toate că presa nu se cumpără, a plătit 200 mii fiorini unui ziar mare englez ca să sprijine întrunirea în Congres a regilor germani la Francfort [4].

Supliment nr. 171 la M. O., 1864, p. 1362,
col. 2 — p. 1363, col. 1.

* Citeşte: ci.

N O T E

[1] Cf. intervenţia precedentă, nota 2.
[2] Cf. N. Corivan, *op. cit.*, p. 120—128.
[3] Anton Schmerling (1805—1893), magistrat, om politic şi diplomat austriac.
[4] Vezi şi cele două intervenţii anterioare.

Intervenţie în care arată cît de mult lucrează personal, precum şi rostul pe care trebuie să-l aibă secretarul Ministerului de Interne *

Domnul Docan face o confuziune [1]. Preşedintele miniştrilor nu are a face nicidecum cu Ministeriul din Întru. Preşedintele consiliului poate să fie şi ministru de finance, cum a fost domnul M. Costache, poate să fie și ministru la orice minister. Mă înscriu în contra zicerei că e creațiune nouă, pentru că aceasta nu e creațiune nouă, ci e creațiune votată în budget de onor[ata] Adunare. Adunarea României nu a votat pînă acuma nici un budget, ci a mers cu budgetele votate de Camerele separate, și ministeriul Barbu Catargiu a luat din amîndouă budgetele ce i-a plăcut. În Moldova ministrul de interne a avut un secretar. De aceea eu nu cer decît ceea ce s-a votat la 1860, iar nu o creațiune nouă. Apoi veți ști, domnilor, că directorele era mai bine plătit atunci cînd ministerele era separate și cînd avea mai puțin de lucru decît acuma. Vedeți dar că nu e o creațiune nouă, și voi spune, domnilor, și cred că măcar atîta drept îmi veți da că lucrez, bine, rău, dar lucrez. Și-mi permit a vă spune cum că toate proiectele de lege care am avut onoarea a vă supune sînt redijate de mine, scrise de mîna mea și chiar cele mai multe prescrise de mine, ba încă chiar și corectura tiparului s-a făcut de mine. Legea comunală am scris-o cu mîna mea în ziua de Crăciun, cînd alții se duceau la biserică. Și sînt mîndru că am scris-o, că am muncit și rabd mult ca să ajung la ziua aceea cînd am putut scrie o asemenea lege.

---

* Şedinţa din 20 martie 1864.

Acum dați-mi voie să vorbesc și în privința serviciului. Știți foarte bine, domnilor, că la minister vine pe toată ziua două, trei sute de petițiuni, și ce se fac cu acele petițiuni? Se trimit la registru și de acolo la secțiune și împricinatul uneori nu știe ce rezultat a dobîndit petițiunea sa. Domnilor, în Francia am văzut că, dacă se trimite o petițiune Ministeriul de Interne, peste trei zile persoana care a trimis-o primește un răspuns subscris de secretar, care-i zice: Petițiunea d[umi]tale a primit cutare rezultat. La noi oamenii care n-au mijloacele să vie în București și care trimit cu poșta petițiunile nu știu niciodată ce soarte dobîndește petițiunea sa, și această nemulțumire e foarte mare în Moldova, neștiind ce s-a făcut cu petițiunile lor aici.

Supliment nr. 172 la M. O., 1864, p. 1368, col. 1—2.

NOTE

[1] I. Docan afirmase: „Mai adineori vă cetii cancelaria Consiliului Miniștrilor, și acolo nu s-a făcut* sporire de leafă la secretarul consiliului, dîndu-i-se totodată și un ajutor, căruia i s-a pus însărcinarea a ține și corespondința ministrului. Pe acel temei numai, comisiunea s-a sprijinit luînd de bază aceea ce s-a otărît odată, cum că nu se admite creațiuni nouă. Anii trecuți nu au fost asemenea creațiuni și de aceea nu s-a pus nici acuma, cu atîta numai că s-a admis un secretar care să facă corespondința miniștrilor". *Ibidem*, p. 1367, col. 2.

* Citește: acolo s-a făcut.

Intervenție în care arată importanța serviciului de statistică și se opune la desființarea lui *

Domnilor, discutăm legi sau cifre? Și putem noi prin budget să desființăm servicie care, chiar de nu ar fi înființate prin lege, au căpătat dreptul de lege prin aplicarea de patru ani? Ceea ce ne spune domnul Prijbeanu în privința statisticei, că e înființată fără lege, nu e esact, și cînd vin să zic cuvintele acestea vin să sprijin actele unui minister pe

* Ședința din 20 martie 1864.

care adesea l-am combătut şi care m-a combătut şi pe mine. În Adunarea din Moldova a voit să se facă un act de acuzare ministeriului domnului L. Catargiu [1], pentru înfiinţarea statisticei. Dar domnul a făcut statistica pentru că i s-a cerut de Comisiunea Centrale. În momentul de a organiza o ţară cele dintîi trebuinţe sînt datele statistice, şi mai ales acuma cînd sîntem tocmai în acea organizare ne trebuie statistica.

Statistica, domnilor, e trebuitoare pentru tragerea la sorţi, pentru aşezarea contribuţiunilor şi alte asemenea cestiuni. Aşadar, domnilor, statistica e trebuitoare, şi, dacă oamenii sînt răi, aceasta e o cestiune de oameni, şi nu putem pretinde că, dacă oamenii care ocupă un post sînt răi, să se desfiinţeze postul, căci, dacă ar fi să se urmeze aşa, apoi atunci nu ştiu care instituţiune nu s-ar desfiinţa. Ei bine, atunci aide să desfiinţăm Curtea de Compturi, Curtea de Casaţiune! Cînd am auzit pe domnul Rucăreanu împutînd unui raportore ingnoranţa sa în privinţa unor cestiuni care nu sînt de atribuţiunea lor [2], eu nu am înţeles, căci ei nu sînt topografi. D[omnia] lui cînd a făcut procesul unui om a cărui poate am avut nenorocirea [sic] să-i displacă figura, apoi noi trebuie să desfiinţăm statistica fiindcă omul care e acolo nu place domnului Rucăreanu? Dacă ar fi aşa, aide să desfiinţăm şi Adunarea pentru că sînt oameni care discută ceea ce nu cunosc, şi atuncea unde am merge, domnilor? Noi trebuie deocamdată să mergem cum putem. Se zice că să desfiinţăm raportorii statistici pe care îi avem şi să lăsăm acest serviciu în sarcina prefecţilor. Ei, păcatele lor! Acuma nu le mai lipseşte decît să facem pe prefecţi şi raportori statistici! Mă mir de domnul Prijbeanu care şade la ţară că nu ştie că subprefecţii sînt numai cu numele, dar în adevăr tot zapcii, şi dacă i-am alătura cu subprefecţii din Francia, aceia ar rîde şi încă cu mare hohot. Vă mai repet, domnilor, că nu putem desfiinţa acest serviciu. Dar dacă voiţi să-i daţi alt nume daţi-i [3], însă nu trebuie să desfiinţăm pentru aceasta funcţiunea. Oare se cuvine, domnilor, ca noi astăzi cînd facem budgetele să discutăm principie? Ei bine, dar atunci va trebui luni întregi spre a mîntui budgetele. Să ne aducem aminte că în anul trecut s-a[u] votat budgetele, s-a discutat fiecare articul şi, prin urmare, cînd comisiunea v-a înfăţişat lucrările ei, a fost rezultatul opiniunii majorităţii Camerei, şi cu toate că Camera a refuzat în bloc budgetul, însă această cestiune s-a discutat atunci şi toată Adunarea a văzut că e de trebuinţă statistica. Anul trecut eram membru la comisiunea budgetară şi anul acesta nu fac alta ca ministru decît a cere ceea ce am sprijinit ca deputat.

Domnilor, Adunarea în anul trecut a făcut mari reducţiuni. Ministerul nu vine acuma decît a cere menţinerea statisticei în reducerile votate an de Adunare. Acum, dacă voiţi să le reduceţi mai jos, atunci ziceţi curat că nu aveţi trebuinţă de statistică şi să mergem cu sistemul patriarhal. Să nu ştim cum să organizăm starea civilă, să nu ştim să lucrăm dupe cifre. Foarte bine, sistemul acela e bun, dar atunci să nu mai vorbim nici de noua organizare, nici de nimica, ci să trăim în bătrîna naivitate.

Supliment nr. 172 la M. O., 1864, p. 1372, col. 2;
Supliment nr. 173 la M. O., p. 1373, col. 2.

NOTE

---

[1] Guvernul prezidat interimar de Lascăr Catargiu a condus Moldova între 7 mai 1859 – ?.

[2] Cf. intervenţia lui N. Rucăreanu, *Supliment nr. 172 la M. O.*, 1864, p. 1368, col. 2 — p. 1370, col. 1. Într-o altă intervenţie, în care aducea precizări la cele afirmate în cea menţionată, acesta spunea: „[...] Apoi nici eu nu am zis altceva decît că ei nu ştiu carte [raportorii statistici, *n.n.*] şi că nu merită să ocupe posturile acelea. Că trebuie să înveţe întîi la şcoală şi apoi să se facă raportori, ca să nu ne spuie basme [...]. Acum votaţi dumneavoastră cum veţi voi. Eu mi-am făcut datoria să pui înaintea ochilor Adunării aceasta. Eram dator s-o fac ca român şi ca mandatar al naţiunei". *Ibidem*, nr. 173, p. 1372, col. 1.

[3] A. Prijbeanu afirmase următoarele:

„Domnilor, şi la budgetul de an am vorbit de raportori şi m-am pronunţat în contra lor, fiindcă ei se ocupă puţin, deşi li s-a dat o competinţă destul de mare de a lua ştiinţe şi de a le raporta la biroul central, la minister.

Ei dau astfel de ştiinţe după seama creşterii, a moralei şi a apreţuirei lor, cum vă arată de esemplu domnul Rucăreanu. Aşadar, decît o asemenea instituţiune să dea în pruncia ei ştiinţe neezacte, mai bine să nu le mai dea deloc, să dea pe cît pot. Aşadar zic că sau să dea ştiinţe după puterea lor şi aşa să li se plătească pe cît merită, ca la ajutori sau ca la scriitori, şi să se încredinţeze supt îngrijirea prefecţilor, căci aceştia se bazează pe ştiinţele raportorilor şi numai le subscrie.

Aşadar, domnilor, ori să se mărginească dreptul lor de a raporta, şi atunci să fie statistică ciuntită, adică mai nimic pînă nu ştiu cînd, sau să se rădice numirea de raportori statistici şi să se dea în sarcina prefectului, şi acesta să rînduiască pe unul dintre scriitorii săi, care-l socoteşte mai capabil, [...] iar cînd vor fi oameni competenţi atunci se [vor] lua alte măsure. Apoi daţi-mi voie să vă mai spun că această instituţiune nu e creată prin o lege [...].

Prin urmare, vedeţi că ei nu au nici o lege, nu ştiu care sînt atribuţiunile lor, care e răspunderea lor dacă va da asemenea ştiinţe neezacte, şi de aceea fac ce le vine prin minte". *Ibidem*, p. 1 372, col. 1—2.

Intervenţie în care demonstrează necesitatea existenţei tipografiei statului şi greutăţile cu care se lucrează în această tipografie *

Domnilor, de mai înainte vă declar că eu ca ministru sînt cu totul indiferent în această cestiune, pe care o las în apreţierea Adunării. Otărască Adunarea desfiinţarea tipografiei, eu aderez. Încuviinţeze susţinerea ei, eu aderez. În fine, otărască orişice, eu aderez. Dar ca particular, vă spun, sînt în opiniunea că nu trebuie sacrificată această tipografie, ci trebuie îmbunătăţită; şi aceasta am susţinut şi ca deputat anul trecut. Însă ziceţi că de mai mulţi ani s-a făgăduit îmbunătăţirea şi nu s-a făcut nimica. Vă înşelaţi, domnilor, pentru că anul trecut era tipografia în trei stabilimente. Una se adusese de la Comisiunea Centrală, alta a lui Nifon şi alta din Iaşi, şi acuma s-au unit toate la un loc. Eu, de cînd am intrat la minister, vă declar că numai o singură dată am fost la tipografie, fiindcă nu am avut timp să mă ocup cu tipografia şi prin urmare nu iau asupra mea nici una din risipele ce s-au făcut, poate. Numirea unei comisiuni cu toată bucuria am primit-o. De aceea am zis că comisiunea n-a studiat această cestiune, pentru că această cestiune nu se poate studia decît de oameni competenţi. Aşa e şi cestiunea literilor. Sînt litere de 3 feluri, aduse de la trei tipografii, şi nu poate merge astfel tipografia, căci nu sînt potrivite literile la înălţime. Vedeţi cum merge acum tipografia cu mijloacele de care dispozăm. Sîntem în 23 martie, şi abea avem acum procesele-verbale de la 7 martie. Reducînd acum acest buget al tipografiei, o să aveţi procesele-verbale peste două luni de zile. Este votul Camerei de a se numi o comisiune, numiţi-o[1].

---

* Şedinţa din 23 martie 1864.

Acum avem opt machine, patru aduse anul acesta, și nu voiți a da decît patru roteri? Cu chipul acesta o să aveți tipărite hîrtiele peste trei luni. Acum o să se mai tipărească și Condica penală. Știți d[umnea]voastră ce e această lucrare, domnilor? E una din cele mai grele. Pentru aceea n-am sancționat-o pînă acum ca să o promulgăm tipărită gata. Apoi Condica de comerciu care s-a tipărit, să ierte domnul Rosetti, că nu este așa de lepădat. Eu, în fine, nu zic ca să luați o otărîre sau alta. Sînt musafir aici la putere. Nu țin la ceea ce s-a făcut și tot ce mă silesc este de a îndrepta pe cît se poate starea actuală a tipografiei. Nu putem sancționa Condica penală pentru că și d[umnea]voastră ați votat după un manuscris care nu e aici copiat măcar. De aceea noi preferim să o tipărim și apoi să o sancționăm.

Asemenea cînd avem a tipări și Legea instrucțiunii publice, toate registrele din țară dupe Legea rurală. În loc să ne dați mai multe mijloace, d[umnea]voastră veniți și tăiați. Dar e mult mai practic, domnilor, cum ați binevoit a vota pentru trimestrul dintîi al acestui an, să binevoiți a vota acum și aceasta, și cînd va veni raportul comisiunei veți șterge sau veți face cum veți voi.

Acum viu la cestiunea hîrtiei. Ei bine, domnilor, cu cît tipografia are să lucreze mai mult, cu atîta cheltuiala hîrtiei și cernelei are să fie mai mare. De aceea trebuie să dați și o sumă mai mare.

Supliment nr. 174 la M. O., 1864, p. 1381, col. 2 — p. 1382, col. 1.

N O T E

[1] Toată intervenția de față este răspuns la următoarea intervenție a lui Dimitrie Ghica: „Dacă s-a cerut anul trecut a se numi o comisiune care să ne dea oarecari lămuriri în cestiunea aceasta, este că, în adevăr, an aveam trebuință de aceste lămuriri. Estimp însă nu mai avem trebuință de acea comisiune fiindcă ne-am făcut o esperienție mai mare decît ceea ce aveam an în această privință, și putem pînă la oarecare punt, din propriele noastre mijloace, fără a avea nevoie de ajutorul unei comisiuni, să judecăm foloasele sau pagubele ce tragem dupe urma acestui serviciu [...]. Domnul președinte al consiliului, anul trecut, a fost între cei dintîi a critica starea de atunci a tipografiei și a ne promite tot concursul D[omniei] sale spre a se aduce un remediu, o îmbunătățire. Îmbunătățire nu vedem nici una, starea aceea se continuă și azi [...]. Lucrul tipografiei, atît în ceea ce privește celeritatea, cît și în ceea ce privește calitatea, este foarte departe, poate mai departe decît an, de a fi satisfăcătoare.

Lucrările cele mai urgente, dezbaterile acestei Adunări, le dă peste o lună [...]. Cît despre felul lucrului, n-aveți decît a vă arunca ochii pe orice coală veți găsi pe pupitrele d[umnea]voastră și veți vedea pe o pagină cîte trei feluri de litere, unele mai mari, altele mai mărunte, unele mai rotunde, altele mai colțurate, astfel cum în adevăr nu veți găsi în cea mai scăpătată tipografie de sat din Austria.

Ce trebuie să facem noi astăzi? [...] Propui ca cel puțin să avem oarecare economie, să mai scutim din cheltuielile însemnate ce ni se cer fără nici un folos, și anul acesta să mergem tot așa șchiopătînd, dar cel puțin rămînîndu-ne ceva bani în casă, pe cari în zadar i-am da acestei tipografii [...]". *Ibidem*, nr. 173, p. 1380, col. 2 — nr. 174, p. 1381, col. 1.

*Intervenție în care arată că prefectului județului Iași trebuie să i se acorde cheltuieli de reprezentare mai mari decît celorlalți prefecți **

În anul trecut, cînd eram în comisiunea budgetară, am arătat necesitatea ce este a se concentra administrațiunea districtului Iași împreună cu administrațiunea poliției, și comisiunea a recunoscut această necesitate.

---

* Ședința din 24 martie 1864.

A trecut un an d-atunci, domnilor, și vorbele ce le-am zis ca deputat mă văd silit să le repet ca ministru.

Am avut onoare a vă spune dorințele iașenilor, am arătat pe acelea cari le pot sprijini. Dar onor[ata] Adunare a înapoiat aceste dorințe zicîndu-mi a se preface într-un proiect de lege.

Domnilor, mai toate proiectele cele mai neapărate am avut onoare a comunica onor[atei] Adunări, iar cît pentru acela privitor la dorințele iașenilor, astăzi, cu ocaziunea budgetului, vom începe a ne ocupa și de dînsul.

Iașii, domnilor, se află astăzi într-o pozițiune cu totul anormale, mai anormale decît pînă acum. Înainte era în Iași domnul și Ministerul din Întru, care slujea de legătură la toate serviciele publice. Astăzi însă domnul și ministeriul s-a[u] retras din Iași și Iașii a rămas cu o poliție supusă numai Ministerului din Întru și cu o prefectură a județului, care e necontenit în neînțelegere cu aceea de poliție.

Pentru cele mai mici lucruri, pentru orice tînguire contra prefectului de poliție trebuie să se adreseze la București, pentru că în Iași nu e o instanță ca în toate celelalte județe, unde cînd se atinge ceva despre atribuțiunile prefectului de poliție se* adresează prefectului de județ. În Iași, precum avui onoare a vă mai spune, pentru cel mai mic lucru trebuie să se adreseze Ministerului din Întru la București, nefiind o administrațiune superioară acolo.

Afară de acestea, domnilor, lucrările publice în Iași sînt lăsate, sînt administrate de un singur inginer, finanțele de Ministerul de Finanțe și, în fine, toate cele[l]alte servicii sînt lăsate ministerelor respective din București.

În toate celelalte județe știți bine că prefectul este reprezintantele guvernului, în unele atribuțiuni ca parte directă , în altele ca parte morale. Ei bine, domnilor, în Iași nu e tot astfel, și de aceea am cerut ca deputat, anul trecut, în comisiunea budgetară, ca prefectul de Iași să se înalțe la rangul de prim-prefect, adică să i se dea aceleași atribuțiuni și aceleași cheltuieli de întreținere ca și prefectului din Galați și Craiova, și comisiunea a recunoscut această necesitate.

Domnilor, orice vom face nu putem ucide acel oraș, care coprinde o societate, care cuprinde un comerciu. Viu dară și vă rog, binevoiți a pune pe guvern în pozițiunea de a avea acolo un reprezintante mai bun, care să fie luat dintr-o categorie de funcționari mai înaltă, și în cît privește leafa să fie ca toți cei [l]alți prefecți, iar în cît privește cheltuielile de reprezentare să fie în pozițiune de a reprezinta pe guvern în fața societății și a consulilor. Aceste cheltuieli s-au încuviințat și anul trecut de comisiunea budgetară, și de aceea viu și reclam și ca ministru ceea ce am sprijinit anul trecut ca deputat și care a fost luat în privire și de onorabila Adunare [1].

Supliment nr. 175 la M. O., 1864, p. 1391,
col. 2 — p. 1392, col. 2.

* În text: să se.

NOTE

[1] Cf. „Intervenție în care explică situația dificilă care s-a creat în Iași după Unire. Susține salariul de 4 000 de lei pentru prefect și menținerea postului de secretar al acestuia", ședința din 27.II.1863, și „Intervenție în care cere să se reducă salariile funcționarilor de la poliția din Iași și cu suma economisită să se sporească cele ale funcționarilor prefecturii", aceeași ședință.

În final, Adunarea a aprobat un amendament al lui Dimitrie Ghica care prevedea pentru prefectul de Iași un salariu de 1500 de lei și cheltuieli de reprezentare 2500 de lei, în total 4000 de lei pe lună.

*Intervenţie în care arată starea grea în care se află subprefecturile şi rolul pe care trebuie să-l aibă**

Voi să mulţămesc principelui D. Ghica pentru bogăţia ce ne-a spus că vede în argumentele mele [1]. În adevăr, domnilor, sînt bogate argumentele mele de vreme ce văz că principele Ghica n-a răspuns la nici unul dintr-însele. D[omnia] lui ne vorbeşte despre deficit. Dar nu e aici cestiunea. Aţi strigat cu drept cuvînt că ţara nu se organizează. Ei bine, domnilor, toate acele proiecte de organizare avem să le dăm afară. Vreţi dar să fie aplicate sau nu? Vreţi să amînăm şi anul acesta această organizare ce am cerut-o cu toţii? Vreţi să mergem tot aşa neorganizaţi? Aici e cestiunea.

Cum credeţi D[omniile] voastre că se va putea aplica legile ce aţi votat? Cui se va putea încredinţa aplicarea lor în starea actuală a subprefecturelor?

Domnilor, subprefectul trebuie să fie profesorele consiliului comunal, profesorele primarului. Subprefectul trebuie să meargă de mai multe ori în sat. Ei bine, domnilor, se poate face una ca aceasta în starea în care azi se află subprefecturele? Vreţi să organizaţi ţara? Daţi mijloacele necesarii ca să se poată organiza într-un chip pozitiv şi practic. Organizaţi mai întîi subprefecturele. Subprefecţii astăzi chiar sînt înnăpădiţi, îngreuiaţi de lucrările lor. Dar încă, cînd va veni facerea listelor cu legea comunală, legea consilielor districtale şi legea rurală?

Socotiţi d[umnea]voastră că va fi de ajuns pentru aplicaţiunea acestor legi actualul personal al subprefecturelor? Ei bine, ziceţi aceasta şi bucuros mă închin. Aţi redus apuntamentele raportorilor, raportorii-şi dau dimisiunile, căci oricum va fi, domnilor, oricît de ignoranţi ar fi, precum a zis domnul Rucăreanu, vă încredinţez că nu va fi cu putinţă ca un raportor să primească a servi pentru 350 lei pe lună. V-am spus aceasta de mai multe ori. Aci însă, cu ocaziunea subprefecturei, e de datoria mea a vă spune că cea mai de căpetenie reformă trebuie făcută în subprefecturi. Trebuie ca subprefecţii să fie puşi în poziţiune de a putea funcţiona, de a putea îndestula toate trebuinţele plăşei. Fac apel la toţi aceia cari au fost prefecţi şi-i rog să spună dacă cancelariele subprefecturilor, dupe cum sînt organizate, vor fi în stare a rădica greutatea lucrărilor care vor veni prin nouăle legi. Cu ocaziunea legii comunale trebuie sute de instrucţiuni, trebuie să le comunice şi trebuie să meargă din comună în comună. Să-mi permită, dar, principele D. Ghica a-mi esprima mirarea ce am văzînd că tocmai D[omnia] sa, care a fost atîta timp ministru, tocmai D[omnia] sa vine cu cestiunea deficitului[2] şi opreşte toată administrarea. Din parte-mi, domnilor, mai declar încă o dată, nu putem înţelege că am putea reforma administraţiunea noastră dacă cancelariele subprefecturelor vor rămîne şi în viitor în starea în care se găsesc astăzi.

Supliment nr. 176 la M. O., 1864, p. 1403, col. 1 — p. 1404, col. 2.

---

* Şedinţa din 27 martie 1864.

NOTE

[1] K. se referă la începutul intervenţiei lui D. Ghica, ce avea următoarea formulare: „Eu, domnilor, din firea mea nu prea am obicei să admir îndată, dar acum trebuie să arăt admiraţiunea mea pentru bogăţia de argumente a domnului preşedinte al Consiliului, cum

la fiecare articol găsește cuvinte a ne cere adăogiri și totdauna adăogiri de cheltuiele. Cu toată însă această bogăție și varietate de argumente, am băgat de seamă că în fond toate discursurile D[omniei] sale se reduc la una și singură concluziune, care e aceasta: « Ștergeți de oriunde veți voi, numai aci încuviințați sporirea ». *(Ilaritate.)* Așa, domnilor, aceasta este tema favorită a ministeriului, pe care apoi fac Domnia lor toate variațiunile ce auzirăți [...]". *Ibidem*, p. 1403, col. 1.

[2] În continuare D. Ghica a arătat că ministrul de finanțe a făcut apel la comisia Adunării să chibzuiască bine bugetul, și deși s-a făcut o economie de 2 milioane numai la Ministerul de Interne totuși bugetul nu s-a echilibrat, „[...] căci văz că din contra mergem cu pași mari spre un însemnător deficit, care este cu atît mai amenințător, cu cît nu putem încă prevede la ce proporțiuni va ajunge pînă la finele budgetului. Apoi mai adăogați și nenumăratele credite, ce prin proiecte îndeosebi vi s-a acordat de Adunare și pe care veți avea a le anexa la budgetul pe 1864, și veți vedea, domnilor miniștri, că nici cu acele 5 la sută ce cereți ca sporire la contribuțiunea fonciară, nici cu 6, nici cu 7 la sută nu veți acoperi esorbitantul deficit ce ne așteaptă [...]". *Ibidem.*

Discurs cu privire la legea rurală *

Domnilor, învinovățiți ministerul că nu a dat la acest proiect o espunere de motive [1]; daca merită aceste învinovățiri, apoi trebuia să i le dați de la începutul sesiunii, pentru că de la venirea noastră la minister nu am făcut decît proiecte, și pe cînd Camera vota, noi proiectam, și daca unele din aceste proiecte nu aveau espunere de motive, este pentru că nu aveau trebuință de dînsa, pentru că d[umnea]voastră le cunoșteați dinainte. Astfel și cu acest proiect, n-avea trebuință de espunere de motive. Cestiunea rurală nu este nouă pentru d[umnea]voastră; a fost întîi proiectul Comisiunei Centrale; v-a venit pe urmă în Cameră, și s-a discutat patrusprezece ședințe, acum doi ani. Prin urmare fiecare are în sine, în inima sa, în aducerea sa aminte și motivele și espunerea și principiul și finitul. Dar să zicem că aceasta este o greșeală. Ei bine, noi această greșeală am îndreptat-o pe de o parte scuzîndu-ne cu puținul timp ce am avut, și al doilea dînd comitetului toate esplicările ce ne-a cerut, și dîndu-i timp a lucra și a face obiecțiunile sale. Dar, domnul raportator imputîndu-ne nouă aceasta, face D[omnia] lui o greșeală mai gravă. Domnilor, după ce s-a citit raportul, apoi s-a tipărit și ni s-a dat în astă clipă. Prin urmare, cum poate ministerul să vie în momentul acesta să răspunză la gravele acuzațiuni ce-i face comisiunea? Vedeți dar că scurtul timp, precum este o dezvinovățire pentru onor[ata] comisiune, așa este, și mai ales, și pentru minister. Comisiunea a avut trei zile spre a-și face raportul. Eu n-am avut nici trei minute spre a-l studia. Cu toate acestea sînt gata a răspunde. Voi răspunde.

Domnilor, din ziua cînd am avut onoare a figura pe aceste bănci, nu putea nimeni să se înșele despre ce proiect aveam să înfățișez.

De la 1837 și pînă acum am fost totdauna pentru împroprietărirea țăranilor și toate luptele ce am avut și toate căderile mele le datorez ideii din acest proiect. La 1857, la Divanul Ad-hoc, am luptat [2] alături cu unii membri, cari astăzi sînt membri și aici în această Adunare. Am fost deputat împreună cu domnul Lascăr Catargiu, D[omnia] lui a fost de altă opiniune, eu am avut alta. Am fost ministru în Moldova, m-am arătat pentru împroprietărirea țăranilor; deputat, m-am arătat pentru împroprietărirea țăranilor.

---

* Ședința din 13 aprilie 1864.

Şi atunci, ca minoritate faţă cu majoritatea, care sprijinea teoriele domnului Arsachi, autorul legiuirei din 1851[3], autorul proiectului de la Comisiunea Centrală[4] şi care susţine teoriele libertăţei absolute a muncii cu libertatea absolută a proprietăţii. În faţă cu aceste idei, am căutat a dobîndi tot ceea ce am putut. Cu toate acestea, cînd ne-am unit a face un proiect al minorităţii, ne-am învoit a face o concesiune de timp, iar nu de principie. Am recunoscut cu toţii că ţăranii nu se pot deposede din drepturile lor ; am zis că claca, boierescul trebuie răscumpărat. Am zis că nu este cestiunea pămîntului, ci cestiunea desfiinţărei clăcei, a boierescului, cum a cerut-o ţăranii la 1857.

Am propus să se prefacă în dare bănească, rămîind ca un alt legiuitor să o capitalizeze, cu o trăsură de condei s-o facă rentă. Ei bine, cînd din mică minoritate, am fost chemat la minister, cum socotiţi d[umnea]voastră că aveam să viu să-mi abjur credinţele vieţii mele întregi ? Că eu, astăzi, ministru, să viu să sfîşiu lucrurile vieţei mele întregi ? Ce am făcut ? M-am adresat la amicii mei, cari cred ca şi mine că nu e mîntuire pentru ţara aceasta decît cînd această plagă urîcioasă se va desfiinţa, decît cînd se va ridica claca, boierescul, care nu se face altminterea decît cu sila, cu biciul, chiar dacă e proprietarul omul cel mai milostiv. Şi eu sînt proprietar, şi cu toate ordinele ce dau, nu pot garanta pentru slugile mele.

De aceea am venit cu acest proiect, cu această idee mare : descărcarea pămîntului, liberarea ţăranilor. Şi n-am venit cu ideile mele, am venit cu idee puse sub patronagiul unui guvern mare, guvernul cel mai liberale, care a proclamat Condica civilă, care apără proprietatea absolută, căruia datorăm Tractatul de Paris, căruia datorăm totul. Iacă ce a zis acel guvern :

(Citeşte protocolul al XIV al conferinţelor din Paris tipărite de guvernul franceze, în care cele zise în art. 46 al Convenţiunei sînt pe deplin lămurite :

„Ea va procede, zice acolo ca şi în Convenţiune, fără întîrziere la revizuirea legei rurale care regulează raporturile proprietarilor de pămînt cu cultivatorii, cu scop de a îmbunătăţi soarta sătenilor, împroprietărindu-i pe pămîntul ce-l au astăzi în posesiune"[5]).

Sînt cinci ani de cînd monopolurile nu sînt oborîte, cu toate acestea nu mai tîrziu decît anul trecut se striga că nu sînt monopoluri[6]. Mă bucur de a vedea acest progres căci şi an, şi la Comisiunea Centrală se striga că băuturile nu sînt monopoluri. Aşadar cinci ani au trecut de cînd aţi văzut că se zice în cartea din care vă citii : Fără întîrziere . . .

Domnul Costaforu: Ce carte este aceea?

Protocolul Convenţiunei, ideia guvernului francez reprezentat de comitele Walewski.

Domnul Man. Costache: Citaţiune neesactă.

Tipărită în Tipografia statului, ediţiune oficială. Ei bine, domnilor, onor[atul] domn Manolache Costache se îndoieşte de acest principiu, zice că citaţiunea nu e esactă ; domnilor, eu vă arăt ediţiunea originală şi oficiale ; dar să vedem, poate să iau opiniunea D[omniei] sale şi să vă dovedesc că şi D[omnia] lui este de opiniunea aceasta. Iată ce zice D[omnia] lui. *(Citeşte.)*

Iată domnilor, că D[omnia] lui a reprodus ideia comitelui Walewski, ba încă merge mai departe, cere a se înzestra şi însurăţeii, pînă la două treimi.

Aşadar, domnilor, cum am zis, proiectul guvernului nu conţine într-însul alt nimic decît principiul că ţăranul să devie proprietar pe casa şi pămîntul ce are astăzi în stăpînire după legea în fiinţă, nici mai mult, nici mai puţin, dîndu-se totodată proprietarului o despăgubire.

În cestiunea despăgubirii, domnilor, vin a vă declara că las la d[umnea]voastră s-o faceţi cît de mare, cît de plină, cît de sigură veţi chibzui. Guvernul în această cestiune adoptă orice amendament, afară decît acela, o declar mai dinainte, care ar veni să ceară pămînt pentru pămînt, pentru că aci, domnilor, nu se atinge de pămînt, ci se atinge de despăgubirea clăcei, de despăgubirea boierescului într-un chip satisfăcătoriu. Mulţumesc domnului raportator că măcar într-aceasta a venit şi a dat dreptate ministeriului, căci citează cuvintele pe care le-a zis şi în comitet cum că „în cît se [a]tinge de despăgubire guvernul va fi fericit să găsească un mijloc mai bun", şi fără a şti care este opiniunea majorităţii şi a minorităţii, căci şi majoritatea şi minoritatea nu a făcut decît a interoga, dar n-a spus ministerului nici un cuvînt despre ideele sale, a zis numai care e opiniunea domnului ministru în cutare şi cutare cestiune, şi n-am fost tratat ca ministru, ci am fost pus la protocoale, a zis secretariului : Notează. Cu toate acestea am zis că mai este un chip, este că în tot anul să se vînză un număr de pogoane de pămînt şi să se poată cumpăra acel pămînt al statului cu bunuri în valoarea lor întreagă şi deplină. Iar în cît se atinge ca să schimbe pămîntul cu pămînt, nu putem admite, pentru că tocmai atunci vătămaţi principiul cel mai vital al proprietăţii, căci recunoaşteţi dreptul de vînzare silnică a pămîntului ; cînd, din contra, otărînd desfiinţarea clăcei prin despăgubire, o dată ce s-a desfiinţat, nu se mai repetează şi în fine nu va putea veni cineva să zică : Mai vindem pămînt.

Iată, domnulor, a doua cestiune. Va să zică noi am înfăţişat proiectul acela care nu face decît a dezvolta ideile guvernului francez, ideile şi cererile ţăranilor de la 1857, ideile cele mai conservatoare, desfiinţînd claca de pe o parte şi aşezînd pe ţărani în stăpînirea pămîntului pe care-l au. Şi nici nu se poate face altmintrelea, căci nu se poate zice cum ca ţăranul să dea atîta pentru palme, atîta pentru vacă, atîta pentru bou.

Domnilor, ţăranul a lucrat şi cu palma şi cu vaca şi cu boi, şi au lucrat pentru ca să-şi păstreze pămînturile şi ştiind că pămînturile au fost ale lor, şi mai cu seamă în partea de dincolo de Milcov, şi cu condiţiune de a avea boi, pentru că legea însuşi le cere aceasta. La 1857, precum a zis domnul I. Marghiloman, care pare că singur cunoaşte, dintre toţi deputaţii de dincoace de Milcov, legile de dincolo de Milcov, domnul Gr. Ghica a desfiinţat dijma şi a pus-o în muncă, şi atunci s-a făcut o mare prefacere în pămînturile ţăranilor. Proprietarii şi mai cu seamă arendaşii nu le mai da pămînturi pentru că nu erau interesaţi, pentru că nu le mai lua dijmă, sau le-au luat pămînturile bune şi le-au dat pămînturile acoperite numai cu spini şi mărăcini.

O voce: Nu e adevărat!

Ba e prea adevărat şi pot cita Cosmeştii şi Cristeştii ai pr[inţului] Mihail Sturdza, pe care le cunosc ca pe această Cameră, unde s-a dat ţăranilor mai multe asemenea locuri, cu condiţiune însă de a le curăţi, şi pravila însuşi zice aceasta.

Cum vedeţi, domnilor, dupe ce aceşti ţărani în timp de 13 ani de la '51 încoace au îmbunătăţit aceste locuri, numai cu condiţiune să aibă boi, cum a putut majoritatea comitetului d[umnea]voastră să zică : N-au avut pămînturi, au avut numai pentru vacă, pentru boi. Nu împroprietăriţi boii, ci pre ţăranul care 13 ani a îmbunătăţit pămîntul acela. Iată legea, domnilor, iată pentru ce am stăruit şi stăruim ca să stăpînească ţăranii în fiitor şi pămînturile stăpînite de dînşii, care sînt ale lor pentru condiţiunile că vor munci cu boii.

Odată acest principiu aşezat, în cît se atinge de monopoluri, de ideile de socialism, nu voi răspunde nimic. Anul trecut am răspuns ca deputat şi am avut destule pe capul meu şi prin urmare nu voi să duc acum cestiunea mai departe. Monopolurile sînt desfiinţate prin Convenţiune, 5 ani de zile s-a zis că nu sînt monopoluri, şi acum se propune prin acest proiect să se menţie legea de faţă, adică să fie monopoluri, căci la fine se zice : „Se va aplica această lege trei ani după toamna promulgării". Daca d[umnea]voastră aţi zis că nu e monopol şi apoi cereţi să se menţie şase ani şi cu trei nouă, ei bine permiteţi şi ţăranilor ca să-şi formeze ei un monopol ca să se răscumpere. Dară, domnilor, ideia e greşită? Ei bine, guvernul e fericit a [o] vedea greşită şi a se vedea întrecut în cestiunea aceasta de către comitet; puneţi alta în locul ei.

Între alte acuzaţiuni care s-a făcut ministerului s-a zis că a consfiinţit principiul cum că să se vîndă bunurile statului la ţărani fără să se hotărască vremea, şi că aceasta e o spoliaţiune. Ei bine, dară şi d[umnea]voastră ce aţi făcut alt? Şi d[umnea]voastră aţi hotărît să se vîndă bunurile, să se dea pămînturi, pămînturi absolute, neatîrnate, pentru pămînturi subjugate care era[u] ale ţăranilor, *moyennant corvée*, în cîtă vreme ţăranul făcea clacă. S-a zis că aceasta este o teorie socialistă ; dar ce am zis altă dată zic şi acum : Ei bine, sînt ferice de a fi socialist precum a fost legislatorul aşezămîntului de la 1851, domnul B. Ştirbei, căci tot acest capitol, cu mici variante, nu e decît soluţionarea propusă de principele Ştirbei.

Pînă şi preţul a pus principele Ştirbei şi numai de 2 1/2 galbeni, nu ca mine, şi pe mine mă trataţi de socialist! Aţi zis că am hotărît un preţ variabil, mi se pare că şi aci e greşeală, căci iată ce se mai zice în proiectul nostru de lege. (*Citeşte* : După trecerea de 10 ani etc.)

Unde, domnilor, am hotărît să se vînză la toate seminţiele cu 5 galbeni pogonul? Eu am zis în proiectul meu să se vînză pămînturi ale statului pînă cînd se vor lichida obligaţiunile. Dar nu voiţi să se vînză? Ei bine, ce voiţi d[umnea]voastră? Ce aţi îmbunătăţit? Soluţiunea este în vînzarea pămînturilor, spre a ţine obligaţiunile la înălţimea lor.

Pe urmă s-a luat în rîs şi cuvintele de contribuţiune fonciară. Daca facem o ceartă de gramatică, o primesc şi n-am nimic a zice ; dar această numire s-a întrebuinţat de mai multe ţări civilizate ; puteţi să o numiţi, dacă voiţi, dare pentru desărcinare, *Grunderlassungssteuer* ca în Austria, adică contribuţiune sau plata de despăgubire a pămîntului. Noi ţinem la lucru, iar nu la nume. Numele puneţi-l cum voiţi. Păstraţi principiul. Nu intraţi cu prăjina în ogorul ţăranului ! Nu măsuraţi, că atunci veţi avea lege agrară ! Nu luaţi nimic din mîna ţăranului ! Nu puneţi principiul că să se dea pămînt pentru pămînt ! Nu amînaţi cestiunea pentru trei ani de zile căci n-aveţi dreptul să o faceţi ! Chiar singură Convenţiunea zice că să se facă o îmbunătăţire în favorul ţăranului fără întîrziere ; *et il sera procédé sans retard*, zice Convenţiunea[7].

Aşa, domnilor, n-aveţi dreptul ca sub măsure tranzitorie să duceţi încă pentru trei ani starea de lucruri de astăzi, n-aveţi dreptul să consfinţiţi încă pentru trei ani regimul actuale.

În cît se atinge de despăgubire, de suma ei, faceţi cum voiţi ; nu sporiţi însă darea ce trebui să dea ţăranul, căci e destul de mare chiar astfel cum e pusă de guvern. Adunarea regulamentară a Moldovei din 1851 a prefăcut claca în 2 1/2 galbeni[8]; noi am suit-o la 5 galbeni. Şi D[omniile] voastre veniţi astăzi în Moldova şi hotărîţi să plătească pentru două fălci şi jumătate 60 galbeni! Hotărîţi ca în Cahul să se plătească această sumă pe 2 1/2 fălci? Dar aici faceţi pe domnul Grigorie Iepureanu milionar. D[omnia] sa trebuie să voteze acest proiect cu amîndouă mîinile. În districtul Cahul e o legiuire în parte, şi să-mi permită onor[atul] comitet a-i spune că a trecut cu uşurinţă, nu cunoaşte legea de peste Prut, căci nici nu face amintire de dînsa. Concuista sau trecerea unui loc în stăpînirea altuia nu schimbă legea care reglează proprietatea. Aşa, cînd Basarabia a trecut către Moldova, a avut legea sa şi acea lege esistă şi astăzi. După această lege pălmaşul are trei fălci şi cel cu doi boi şase fălci, şi valoarea unei fălci este de şase galbeni. Aşa d[umnea]voastră, pentru 2 1/2 fălci cari astăzi fac 15 galbeni, hotărîţi să se ia 60 galbeni. Nu socotiţi însă că toţi ţăranii din Basarabia se vor duce la ruşi? Nu vedeţi d[umnea]voastră că toate satele se vor deşerta cum s-au deşertat în 1861, pentru că proprietarii s-au încercat să introducă boierescul? Dar nu ştiţi d[umnea]voastră raporturile prefecţilor din acel timp, prin cari spuneau că în Basarabia n-a mai rămas nimic român? Nu vedeţi d[umnea]voastră satele de pe malul Dunării? Şi comitetul hotărăşte preţul la 60 de galbeni[9]!

În cît se atinge de celelalte imputări ce ni se aduce, nu voi răspunde nimic; trebuie să mă ţin la înălţimea cestiunii. Aci nu încape ceartă. Faceţi împroprietărirea şi, de voiţi să vă binecuvinte ţara întreagă, nu intraţi cu prăjina în ogorul ţăranului; iar pentru celelalte, guvernul va fi cu d[umnea]voastră să facă ca ziua de Paşte se răsară mai strălucitoare de cum a răsărit în 400 de ani. (*Numeroase aplauze în tribune.*)

Gîndiţi-vă, domnilor că sînteţi chemaţi a dezlega un nod gordian. Cestiunea rurală a fost dată numai unei mari Camere să o rezolve, Constituanta din timpul republicei. De atunci această lege nu s-a făcut decît în timp de revoluţiune sau prin măsure silnice ale stăpînitorului.

E de datoria d[umnea]voastră să prezentaţi Europei frumosul spectacol că era dat şi Camerei acestia a rezolva această cestiune, astfel vom cere libertatea şi dreptatea[10]. (*Aplauze prelungite.*)

Supliment nr. 204 la M. O., 1864, p. 1626, col. 1 — p. 1628, col. 2; *Supliment nr. 205 la Monitor*, p. 1629, col. 1 — p. 1630, col. 1. Pentru alte editări, vezi Al. Zub, *op. cit.*, nr. 1801.

NOTE

[1] K. se referă la următorul pasaj din raportul comisiei Adunării, care discutase proiectul de lege prezentat de guvern, raportor fiind V. Boerescu: „[...] Vă este cunoscut, domnilor deputaţi, modul cum vi s-a prezentat acest proiect. O lege atît de importantă, care se leagă cu atîtea interese private, care se raportează la atîtea interese publice, care atinge atîtea convincţiuni şi chiar poate atîtea prejudeţe, ni se prezintă fără espunerea de motive, fără adică o espunere de principii după carii să se judece mai bine şi lămurit cari au fost ideile primordiale ale acestei legi, care este spiritul său, care este scopul ce vrea să ajungă. Dacă această procedare a fost foarte neîndestulătoare pentru d[umnea]voastră şi pentru ţara întreagă, care a citit acest proiect în „Monitor", ca cum ar fi fost promulgat şi fără să-l poată înţelege, cu atît mai mult a fost neîndestulătoare pentru noi, cari eram chemaţi a ne pronunţa pozitiv şi a vă da opiniunea noastră.

A trebuit dar să chemăm pe domnul ministru din întru în sînul comitetului nostru şi a-i cere în ziua de 3 aprilie o esplicare verbală, care pînă la un grad oarecare să poată ţine loc, cel puţin pentru noi, de espunere de motive. Totodată, cu ocaziunea acestei reuniri, comitetul d[umnea]voastră a sperat că va fi posibilitate ca să amendăm proiectul, în unire chiar cu guvernul, aşa încît Adunare şi guvern să fie de acord, spre a opera cea mai mare, cea mai vitală reformă socială a noastră.

Comitetul însă în urma acestor esplicaţiuni s-a convins şi mai mult că din nefericire nu va putea ajunge la asemenea înţelegere [...]". *Supliment nr. 203 la M. O.*, 1864, p. 1613, col. 2 – p. 1614, col. 1.

[2] Cf. prima parte a acestui volum p. 75 şi 83, precum şi regestele nr. 64–67 de la p. 444 şi nr. 72–73, 77–79, 81–83 şi 85 de la p. 445.

[3] Cf. *Acte şi legiuiri...*, vol. I, p. 699–710.

[4] Cf. *Acte şi legiuiri...*, vol. II, p. 314–319.

[5] Pentru protocolul nr. 14 vezi *Acte şi documente...*, vol. II, p. 1032; pentru articolul 46 al Convenţiei de la Paris vezi prima parte a acestui volum, p. 291, nota 2.

[6] Referitor la monopoluri vezi raportul lui V. Boerescu, în *Supliment nr. 203 la M. O.*, 1864, p. 1616, col. 1–2.

[7] Cf. art. 46 din Convenţia de la Paris. Vezi supra nota 5.

[8] Cf. *Acte şi legiuiri...*, vol. I, p. 536–548.

[9] Textul proiectului de lege în *Supliment nr. 204 la M. O.*, 1864, p. 1621, col. 1 – p. 1626, col. 1.

[10] Vezi şi discursul următor.

*Discurs cu privire la necesitatea votării de urgenţă a legii rurale**

Domnilor, în una din şedinţele trecute domnul Dimitrie Ghica a zis că, de cînd a văzut legea rurală, nu mai are mintea să trateze cestiunea – aceasta este în protocoale. Prin urmare, nu trebuie să mă mir dacă îl văz mîniindu-se şi rîvnind pe Nichipercea ...

Mai multe voci: Ce zice? Ce zice?
Domnul principe D. Ghica: Să se explice, nu-l înţeleg.

E vorba de trăsuri; imitează pe Nichipercea spuind lucruri într-un chip pe cînd ele sînt cu totul altfel.

Acum viu la această moţiune pe care, după cum auz pe unii din domnii deputaţi, o tratează ca o cestiune din cele mai mari. De ce e vorba? E vorba de a se vota cu urgenţă cestiunea rurală, de se vota chiar înaintea cestiunei lagărului, şi pentru că ministeriul a zis că cu cestiunea de opt milioane face o cestiune ministerială[1] dumneavoastră aţi zis: Nu, noi nu trebuie să votăm întîi legea lagărului, ci trebuie numaidecît să votăm legea rurală în interesul ordinii şi al sicuranţei ţării. Această hotărîre aţi luat-o în şedinţa trecută, şi azi, în loc să discutaţi cestiunea rurală, ce văz? Văd deodată o moţiune care n-are nici o legătură cu cestiunea rurală [2]. Văd că discutaţi în adevăr tot cestiunea rurală, însă ca cestiune prealabilă, cum a spus-o domnul M. Costache[3], şi toate acestea pentru că azi este în 13 şi domnului Ghica [4] nu-i place să trateze în 13 cestiunea rurală.

Dar ce imputare ni se face? Proiectul s-a publicat în „Monitor"! S-a aruncat tăciunele în ţară! Ah! ce constituţionali sînteţi! Ce fel? D[umnea]voastră, care voiţi să imitaţi necontenit pe Englitera, d[umnea]v[oastră] care aţi zis în sesiunea trecută că de rîndul celălalt aţi tratat cestiunea ca copii nevîrstnici, d[umnea]voastră nu voiţi să consultaţi nici pe aceia care nu au drept nici chiar să vie la Cameră, pentru că ziceţi că i-am adus cu poliţia? (*Aplauze.*) N-am drept să public în „Monitor" proiecte aşa mari, ca se ştiu ce gîndeşte neguţătorul, ce gîndeşte ţăranul, ce gîndeşte poporul? Toţi aceştia cărora d[umnea]voastră nu daţi dreptul să petiţioneze, cărora dumneavoastră nu daţi voie nici să se roage la Dumnezeu. Dar, domnilor, leşii au voie să se roage !

---

* Şedinţa din 13 aprilie 1864.

Ziceţi dezordine? Unde este dezordinea? Curs-a sîngele pe uliţele Ploieştilor sub ministeriul meu? Venit-au ţăranii să salute această lege cum au venit să salute subt un alt ministeriu ziua de 24 ianuari, cînd au fost trataţi de revoluţionari şi întemniţaţi? Şi mai vorbiţi de ordine? Vorbiţi de ordine, domnule Manolache Costache, nu amestecaţi coloniele bulgare cu populaţiunile districtului Cahul, cu populaţiunile din Basarabia, care au fugit şi au voit mai bine să treacă dincolo sub scutul muscălesc şi aceasta din cauza unei persoane care vă e tare bine cunoscut, domnule Manolache Costache.

Mai multe voci: D-ta ai silit pe bulgari să treacă dincolo!

Da, eu i-am silit la egalitate, căci nu voiam ca privilegiul care-l lepădase boiarul să se dea bulgarului, care conspiră neîncetat împotriva ţărei [5].

Vorbiţi de mitropolit? Ei bine, pentru ce mîna care a făcut acuzaţiunea a rupt-o a doua zi? Îmi pare rău că e mort şi respectul mă opreşte de a vorbi, dar cînd veţi vedea, dar cînd veţi auzi de ce mănăstirile nu mai au venituri în Rusia, de ce s-au împuţinat moşiile din Basarabia, şi cînd veţi vedea şi alte catastihuri, atunci nu mă mai veţi întreba de ce l-am arestat, şi atunci cînd veţi vedea acele catastihuri mulţi din cei cari stau aici se vor da la o parte. Voiţi să vi le arăt? *(Arătînd în mînă mai multe hîrtii.)* Iată-le, le am aci.

Libertate? Dar sub care minister a fost mai mare libertate decît sub ministeriul meu? Nu există nici un proces politic; temniţele sînt deşerte şi paza n-au fost nici măcar supărat[ă].

Şi acum voiţi să mă faceţi pe mine un fel de Spartacus [6] al României, fiindcă am arătat ţărei proiectul guvernului şi proiectul D[omniilor] voastre? D[umnea]voastră faceţi pe toţi ţăranii pălmaşi, luaţi pămîntul boilor şi apoi vorbiţi de spoliaţiune.

Voiţi să mă ucideţi? Nu mă ucideţi pe mine; am zis împăcăciune, dar pe tărîmul constitutţoinal, nu pe tărîmul minciunilor, nu pe tărîmul neadevărului. Aţi zis că v-am surprins credinţa [7]? Dar oare nu erau toate lucrurile pe faţă? Prinţul Dimitrie Ghica zice că nu era acele principie care le-am adus aici în lucrările comisiunei europene [8], dar nu se află în raportul comisiunei anexat la protocolul XIV şi înfăţişat de comitele Walewski [9]? Dacă am venit aci cu principii socialiste, nu sînt principiile mele, sînt ale lui Walewski, ale lui Hardenberg [10] şi Stein [11], ale acelor bărbaţi cari au scăpat monarhia la '48, ale bărbaţilor de stat ai Rusiei cari au scos pe ţărani din starea de sclavie şi care le-au dat mai mult decît d[umneavoa]stră [12]. Dacă acei oameni sînt socialişti, atunci primesc şi eu să fiu socialist [13]. Dar nu este aceasta, domnilor. Toată lumea ştie că aici nu este vorba de Kogălniceanu, nu este vorba de ministeriu, este vorba că nu voiţi un minister care să trateze cestiunea aceasta subt un punt de vedere naţional, care s-o apere ca o cestiune naţională, care să facă o lege pentru ţară, iar nu pentru proprietari.

Daca am a face cu legiuitorii ţărei, cu reprezintanţii naţiunii (căci se zice că d[umnea]voastră sînteţi reprezentanţii ţărei, deşi nu este tocmai aşa, fiindcă nu sînt toate clasele societăţii noastre reprezintate), tocmai atunci, domnilor, nu mă tem. Iar dacă sînt într-o Adunare de proprietari cari precum a zis-o onor[abilul] domn Dimitrie Ghica că legea rurală este o cestiune de avere, atunci am să mă tem și dați-mi voie să vă zic, daca o fi așa că d[umneavoa]stră ați fost și sînteți foarte generoși, prin urmare blamul nostru de care e vorba nu poate să fie glumă, ci un ce foarte sigur, și cu atît mai sigur, domnilor, cu cît noi nu numai că nu am găsit un alt mijloc, o altă soluțiune a acestei cestiuni de avere, ci, pe lîngă proiectul ce v-am prezintat, am venit în această Adunare și am zis că daca ea tratează această cestiune ca o cestiune de avere, noi, ca români, o vom privi, o vom trata azi, mîine, în sfîrșit pînă cînd vom fi pe aceste bănci, ca o cestiune națională, o cestiune din cele mai mari, de la care depînde toată avuția, independința și forța a acestor 5 milioane de români ce locuiesc într-această țară și pe cari d[umnea]voastră îi priviți ca pe niște paria, și cînd îi vedeți aici în curtea Mitropoliei ziceți că sînt aduși de poliție. Iată, domnilor, cum noi miniștrii vrem să tratăm această cestiune, dați-ne blam, și mai mult încă, spînzurați-ne !

Dar s-a zis că am făcut o mare perturbațiune, că nu mai este ordine. Ordinea, ordinea, domnilor, este și va fi menținută, dar oare, domnilor, ordine legală să cheamă aceea cînd un deputat, sub cuvînt că a voit un cutare individ să-l asasineze, să-l ție aproape trei luni în temniță și pe care îl ține și acum închis? Da, domnilor, precum am mai zis, ordinea legală nu va fi zdruncinată pe cît vom fi noi miniștri și să nu să teamă prințul D. Ghica de ucigași. Poate să se ducă la moșiile D[omniei] sale, poate să se plimbe cu mîinile în buzunar și fiți siguri că nu veți avea trebuință să veniți în toate zilele și să-mi ziceți că cutare sau cutare voiește să mă asasineze...

Domnul principe D. Ghica: D[umnea]ta îl ții închis.

Da, domnule, l-am închis dupe pîra d[umi]tale.

Prințul D. Ghica: Nu e nici o pîră, nu e adevărat!

Domnule președinte, dacă din dezbaterea aceasta vom face o conversație, atunci eu nu mai pot urma pe tărîmul acesta, căci eu am ascultat pe D[omnia] sa cu cea mai mare atențiune și l-am lăsat ca în toată liniștea să-mi arunce în față cele mai nedemne acuzațiuni. Vă rog dar binevoiți a-mi înlesni și mie ca să mă pot apăra și ca să pot cel puțin răspunde la acuzațiunile ce mi s-au făcut.

Domnul președinte[14]: Urmați, domnule ministru, și fiți sigur că voi ști a-mi împlini datoria ce-mi impune regulamentul.

Acum, domnilor, pentru că nu sînt fericit să mă ascultați și pe mine, nu voi zice nimic mai mult decît că doresc să se otărască odată, adică să binevoiți a-mi da cît se poate mai curînd blamul d[umnea]voastră, căci sînt foarte setos de gloria ce are să producă el.

Domnul Dim. Ghica: Aceasta da!
Domnul Lascăr Catargiu: Domnule președinte, binevoiți a consulta Adunarea dacă voiește să mergem înainte fiindcă sînt 5 oare.

Domnilor, vă rog să binevoiți a declara permanința, căci noi dorim ca chiar azi să se otărescă cu această moțiune[15].

Supliment nr. 207 la M. O., 1864, p. 1652, col. 2; *Supliment nr. 208 la M.O.*, p. 1653, col. 1 — p. 1655, col. 1. Pentru alte editări, vezi Al. Zub, *op. cit.*, nr. 1802.

NOTE

[1] În legătură cu aceasta vezi şedinţa din 10 aprilie 1864, în care M. K. a cerut să se voteze creditul de 8 milioane de lei necesar pentru concentrarea armatei, pentru care prezentase un proiect de lege, a cărui aprobare era amînată de către Adunare. În acea şedinţă, cînd trebuia iarăşi să fie votat, votul a fost amînat sub pretextul că trebuia votată mai întîi legea rurală. Aceasta atitudine este explicabilă întrucît partidul conservator se temea să fie armata concentrată într-un lagăr în momentul în care intra în discuţie spinoasa problemă a reformei agrare. În situaţia creată, K., într-o intervenţie foarte categorică, a afirmat: „[...] Prin urmare, îndată ce vom vedea că ne refuzaţi acest proiect, noi nu vom şedea un minut aci, ci ne vom duce şi vom da demisiunile noastre, şi atunci tronul va avea a se rosti. Iată, domnilor, scurt şi cuprinzător". *Supliment nr. 198 la M. O.*, 1864, p. 1 573, col. 1. Vezi infra şi regestul nr. 345, p. 550.

[2] Textul moţiunii:

„Adunarea naţională, în urma nenumăratelor probe ce a dat în sesiunea aceasta de al său devotament pentru binele public; în urma marilor concesiuni ce a făcut unui minister carele n-au ieşit din sînul său; în urma trecerii cu vederea asupra arbitrarelor fapte ale preşedintelui Consiliului de Miniştri denunţate în mai multe rînduri, era în drept a se aştepta, cel puţin în cestiunea rurală, la sentimente de bună-credinţă din partea sa. Văzînd că acest ministeriu, dupe mai multe provocări, se servă azi de cestiunea rurală ca de o armă de răzbunare şi de învrăjbire între clasele agricole şi proprietari.

Văzînd că, mai înainte de a se dezbate şi a se otărî această mare cestiune sociale de Camera legiuitoare, care e reprezentantul legale al naţiunei întregi, domnul preşedinte al consiliului a cugetat a esercita o adevărată presiune asupra Camerei prin oficiala şi întinsa publicare însoţită cu circularii de natură a da caracterul unui act definitiv proiectului său, declarat de comitetul delegaţilor Adunărei ca o iluziune.

Văzînd că cu această procedare ministerul pune în luptă pe mandatarii naţiunii cu puterea esecutivă, împrăştie neîncrederea şi spaima în toate cercurile societăţii, dărîmă creditul şi încurajază ura şi răzbunarea între cei avuţi şi cei neavuţi, încît s-au văzut publicate şi împrăştiate prin sate rugăciuni către Dumnezeu de a face ca să se niveleze societatea pogorînd pe cei ridicaţi şi ridicînd pe cei prea jos împilaţi.

Considerînd că este peste putinţă chiar de a se dezbate legea rurală cu un asemenea ministeriu, care nu oferă cea mai mică garanţie oricare ar fi soluţiunea ce s-ar da acestei cestiuni.

Camera, dupe toate aceste, temîndu-se de a nu se face complice prin a sa tăcere la dezordinele ce pot rezulta şi ale cărora semne prevestitoare au şi început a se vedea chiar de pe acum, în şedinţa de vineri 10 aprilie a şi manifestat, în o mare majoritate şi în mod destul de înţelegător, a sa neîncredere în ministeriul actual.

Astăzi însă, văzînd că ministeriul nu s-a retras în urma acelui vot, Adunarea declară că nu mai poate lucra cu acest minister, care merită toată a sa dezaprobare". Şedinţa din 13 aprilie 1864. *Supliment nr. 205 la M. O.*, 1864, p. 1636, col. 1—2.

Referitor la votul din 10 aprilie, în protocolul şedinţei respective se spune:

„Se pune la vot propunerea domnului preşedinte al consiliului de a se lua în dezbatere cestiunea lagărului [de concentrare a armatei, *n.n.*], prin vot secret, dupe cererea a zece deputaţi, şi rezultatul scrutinului este cel următor: votanţi 91; majoritate absolut[ă] 46; bile albe 38; bile negre 53.

Domnul preşedinte [*al Adunării*]: Propunerea este respinsă!" *Supliment nr. 197 la M. O.*, 1864, p. 1569, col. 2.

[3] Manolache Costache îl acuzase pe M. K. că seamănă agitaţie în rîndurile ţăranilor, şi mai ales ura faţă de proprietate, şi caută să-l izoleze pe domn de o serie de persoane care ar putea să-l influenţeze „în bine" în rezolvarea anumitor probleme, în primul rînd a acelei ţărăneşti. *Supliment nr. 207 la M. O.*, 1864, p. 1648, col. 2 — p. 1650, col. 1.

[4] G. Ghica motivează votul pentru moţiunea de neîncredere în guvern prin aceea că guvernul a dovedit că şi-a călcat promisiunea de „conciliaţiune" cu Adunarea, anunţată în momentul preluării puterii. *Ibidem*, p. 1645, col. 2 — p. 1648, col. 2.

[5] Încă din dezbaterile Divanului Ad-hoc al Moldovei s-a pus problema coloniilor bulgare din sudul Basarabiei. În legătură cu această problemă vezi şi partea întîi a acestui volum, p. 267, nota 1, p. 281 şi p. 402, nota 11.

Referitor la coloniile bulgare M. Costache afirmase următoarele în cuvîntarea sa: „[...] În ceea ce a zis domnul ministru cum că în Basarabia s-ar fi strămutat o parte din locuitori, binevoiască D[omnia] lui a-şi aduce aminte că, cauza primordială a fost D[omnia] sa. Din cauza D[omniei] lui s-au sculat 100 000 colonişti bulgari şi au lăsat locuinţele pustii. Fac apel la deputaţii din Moldova cari ştiu că domnul ministru primar cu sila a voit să instituie recrutaţie silită. Aceste motive au făcut pe colonişti a emigra, iar nicidecum cestiunea aşezămîntului, căci în Basarabia nu se lucrează pontul nici astăzi [...]". *Supliment nr. 207 la M. O.*, 1864, p. 1 648, col. 2.

[6] Spartacus, conducător al răscoalei sclavilor din anii 73—71 î.e.n. la Roma.

[7] În prima parte a cuvîntării sale principele D. Ghica arătase motivele pentru care nu a prezentat o moțiune de neîncredere în guvern chiar de la venirea acestuia la putere, acuzîndu-l între altele de inducerea în eroare a Adunării și de „lingușală" a acesteia. Adversar politic permanent al lui K., el afirmă: „[...] Ei bine, domnilor miniștri, cînd un om vine și surprinde conștiința mea prin asemenea lingușiri și făgăduieli, cînd ne spune, după cum vă aduceți aminte că ați spus, că sînteți miniștri de conciliare și cînd ține în sîn tăciunele cu care este gata a pune focul de patru părți ale țărei; cînd invocă cu ocaziunea moțiunii domnului Docan sprijinul și concursul nostru și dupe aceea îndată împrăștie acel proiect incendiariu, pe care pînă atunci îl ținea ascuns, un asemenea ministeriu din acel moment nu mai poate merita încrederea Adunării, ci din contra, cea mai severă dezaprobare [...]". *Supliment nr. 207 la M. O.*, 1864, p. 1651.

[8] Întreaga cuvîntare a principelui D. Ghica, *ibidem*, p. 1650, col. 2 — p. 1652, col. 2.

[9] Cf. supra p. 228, nota 13.

[10] Cf. supra p. 198, nota 46.

[11] Cf. supra p. 199, nota 45.

[12] Aluzie la desființarea șerbiei și împroprietărirea țăranilor din 1862.

[13] Așa cum arătam și mai sus, pentru moșierimea din România oricine se atingea sub vreo formă de proprietatea asupra pămîntului era „socialist" sau „comunist". În legătură cu acest aspect vezi și prima parte a acestui volum, p. 90, nota 6.

[14] Președintele ședinței era C. Crețulescu.

[15] Moțiunea s-a aprobat de Adunare în aceeași ședință. *Supliment nr. 207 la M. O.*, 1864, p. 1 662, col. 2.

Vezi și intervenția următoare.

Intervenție în care combate acuzațiile de ordin personal aduse de V. Boerescu și arată că vot de blam s-ar da nu miniștrilor, ci legii rurale *

Crez, domnilor, că veți ști a apreția motivele care-mi impun o datorie de a nu răspunde la ambele personalități îndreptate de domnul Boerescu în contra mea [1]. Nici respectul ce datoresc onora[tei] Adunări, nici demnitatea pozițiunii în care mă aflu nu-mi permit de a mă coborî pe tărîmul unei asemenea discusiuni.

Vorbiți, domnilor, de trecerea la ordinea zilei și punerea la dosar a acuzării ce mi s-a făcut în Adunarea din Iași[2]? Ei bine, domnilor, scoateți la lumină acel dosar, luați d[umnea]voastră acea acuzațiune, formulați-o, însușiți-v-o și sînt gata în acest moment a vă răspunde și a limpezi situațiunea mult mai bine de cum ș-au lămurit-o domnii Boerescu, Costaforu și Epureanu. Luați, domnilor, dosarul și veți găsi că atunci mi s-a făcut un act de acuzațiune că am alungat pe mitropolit, pe urmă că am introdus în Moldova regulamentul slugilor, al domnului Ion Ghica. În comitetul acela care a fost numit ca să mă acuze și să mă dea în judecată a fost onor[abilul] domn L. Catargiu, Cornea și Epureanu Grigore.

Domnul Lascăr Catargiu: Vă înșelați, domnule, cer cuvîntul!

Era[u] domnii Grigore Epureanu și Cornea și prin urmare nu e greu de înțeles pentru ce acești onor[abili] domni figurează și în prezenta moțiune.

---

* Ședința din 13 aprilie 1864.

Domnilor, cît pentru mine și colegii mei, noi nu voim să ne punem în luptă cu Camera. Camera nu are încredere în noi? Ei bine, n-are decît să-și dea votul. Ne vom duce la tron și ne vom da demisiunea și tronul va alege. Nici un moment nu vom ședea pe aceste bance sub votul d[umnea]v[oastră] de b[l]am. Dar încă o dată am onoarea a vă zice, dupe cum v-a spus-o și colegul meu de la financie, binevoiți, domnilor, a vă gîndi că astăzi d[umnea]v[oastră] nu dați un vot de blam persoanelor miniștrilor, ci legii rurale. Legii rurale care vi s-a înfățișat de ministerul Kogălniceanu, și dovadă, domnilor, este că cu ocaziunea acestui vot ați analizat și ați criticat toate părțile legii rurali. Spuneți-o dar curat și nu vă mai ascundeți. Spuneți-o că nu voiți să vedeți, nu voiți să fie față un ministeriu care să aibă altă opiniune decît aceea a maiorității de anul trecut. În cît privește amendamentul d[umnea]v[oastră], nu-mi ziceți cum că voiți să vă împăcați, căci atunci nu veneați cu un asemine proiect fără a vă înțelege cu ministeriul, căci atunci nu vă ascundeți de către chiar minoritatea delegaților comitetului D[omniilor] voastre. Pînă în ziua dupe urmă d[umnea]voastră n-ați voit a vă arăta lucrarea colegilor d[umnea]voastră. Dovadă e că proiectul d[umnea]voastră a venit tipărit, și tipărit unde? Nu în tipografia statului, dupe cum s-a fost tipărit acela al guvernului, ci într-o tipografie clandestină. Oare proiectul minorității s-a citit manuscris? Așadar, domnilor, să fim sinceri și să nu mai tot vorbim de împăcare.

Ați votat o lege de presă pe care eu am combătut-o și [Domniile] voastre care cereți paza ei v-ați ferit de a se face cunoscut numele tipografiei atît pe raport, cît și pe amendament. Cum se poate numi aceasta? Eu, domnilor, am intentat proces tuturor tipografilor și sper că voi dovedi acea tipografie clandestină.

Acum, domnilor, terminînd, îmi permit a vă mai face o singură întrebare : Oare, domnilor, pentru că veți putea vota o lege în deplină libertate și cum se cuvine, oare pentru aceasta ne dați blamul?

Încă o dată, în numele guvernului constituțional vă rugăm nu vă pripiți [3].

Supliment nr. 208 la M. O., 1864, p. 1657, col. 1 — p. 1658, col. 2.

N O T E

[1] Cele două acuzații personale aduse lui M. K. de către V. Boerescu sînt cuprinse în următoarele pasaje din cuvîntarea pe care a ținut-o în aceeași zi:

A) „Domnilor, domnul prim-ministru a pus cestiunea pe un tărîm care într-adevăr este pentru D[omnia] sa cel mai favorabil.

D[omnia] lui pune cestiunea constituindu-se într-un chip benevol și gratuit ca apărător al țăranilor și vine a constata că noi, cestilalți, sîntem în contra țăranilor. Înțeleg această tactică. Cînd e vorba de public, din norocire am avut foarte multe ocaziuni să văz că, cînd vorbește cineva în favoarea publicului, se înalță foarte mult în ochii lui. Astfel și domnul ministru se face azi apărătorul publicului înaintea Camerei, unde, în loc să pledeze ca legiuitor, ca putere esecutivă, pledează ca tribun popular apărător al țăranilor [...].

B) * Mai nainte de a se proceda la dezbaterea acestei legi, mai nainte de a fi votată, se publică în « Monitor », în partea oficiale, acolo unde se promulgă legile [...]. Ei bine, anul trecut proiectul de adresă s-a publicat în procesele-verbale.

Domnul președinte al consiliului: În foi zburătoare.

Domnul Boerescu: Tot astfel să fi publicat și d[umnea]voastră această lege, dar nu în capul « Monitorului » ca să o faceți cunoscută maselor mai nainte de a fi votată și să le faceți a crede că aceea este legea. A mers și mai departe. S-a citit și la biserici. Toată lumea e unanimă a spune...

* Numerotarea cu A și B ne aparține (Vl. D.).

Domnul președinte al consiliului: « Monitorul » se citește în toate comunele.
Domnul Boerescu: Ei bine, aceasta este oare un respect al drepturilor? Aceasta este oare constituționalismul cu care ne împuie urechile toată ziua? Nu te mai arăta dar liberal și constituțional, domnule ministru. Nu te împodobi cu pene străine ca pasărea din fabulă, căci acele pene se pot scoate toate și rămîi iarăși gol dupe cum ești [...]". *Ibidem*, p. 1655, col. 1 — p. 1656, col. 2.

[2] Vezi în partea I a acestui volum, p. 349—405.

[3] Moțiunea s-a aprobat în aceeași ședință (vezi textul integral supra p. 500, nota 2). *Ibidem*, p. 1662, col. 2. Vezi de asemenea mai jos nota 3 de la p. 507.

Intervenție cu privire la necesitatea de a se vota legea electorală *

Domnilor, în ziua cînd Adunarea a socotit de cuviință a da blam ministeriului[1], ministeriul s-a dus la domnitor și și-a dat demisiunea. Domnitorul, după o matură chibzuire, a binevoit să nu primească demisiunea ministeriului. Așa fiind, domnitorul avea un alt drum, acela de a dizolva Adunarea. Domnitorul a socotit de cuviință să facă apel la țară. Însă d[umnea]voastră singuri în mai multe rînduri ați recunoscut că această Adunare nu reprezintă pe deplin țara. *(Murmure, protestări energice.)* D[umnea]voastră singuri ați cerut de atîtea ori reforma legii electorale și această dorință s-a votat în toate sesiunile. Cînd domnul Rosetti m-a chemat în secțiuni ca să ceară și opiniunea mea asupra acestei cestiuni, am zis : Voim să lăsăm acestei Camere onoarea de a organiza țara ; și astfel fiind, legea electorală nu va fi înfățișată Adunării decît la finele sesiunii, afară numai de nu va surveni vreun conflict între puterile statului. Domnitorul dar are dreptul a face apel la țară, însă la țară reprezentată dupe o nouă lege electorală. Domnitorul a convocat Camera în sesiune estraordinară ca să voteze legea electorală și, precum Camera declară că nu poate discuta cu ministerul acesta, așa și noi miniștrii zicem că nu putem să primim a se rosti Adunarea decît asupra legei electorale și creditelor cerute pînă la 15 august, cînd are să vie o nouă Cameră ; căci pe aceasta avem să o dizolvăm.

Pretutindeni unde ministerul zice : Am să dizolv Camera, Camera este datoare să voteze credit ministerului pînă va veni noua Cameră. Așa noi nu putem primi ca Adunarea să se ocupe de altceva decît de reforma legii electorale și de creditul pînă la 15 august. Orice moțiune, orice alt proiect de lege guvernul nu le poate primi. Camera nu are de ce să se ocupe în secțiuni. Camera n-are să trateze decît numai două cestiuni, a creditului pe trei luni și reforma legii electorale.

Așa, vă rog, domnilor, să nu primiți această propunere, fiindcă lucrați contra misiunei ce vă este încredințată prin convocarea d[umnea]voastră în sesiune estraordinară.

Suplimentul nr. 209 la M. O., 1864, p. 1667, col. 1—2 ce nu mai are încrederea sa, şi nici procedările şi actele sale, prin care se dă o lovire regimului constituţional.

---

* Ședința din 2 mai 1864.

N O T E

[1] Propunerea fusese făcută de Vasile Boerescu și se încheia astfel:
„Considerînd dar că, în cazul de față, puterea legiuitoare menținîndu-se pe drumul legal ce-i este deschis de Convențiune are dreptul și datoria a nu recunoaște un minister

Pentru aceasta

Şi sub rezerva oricărui alt drept ce Adunarea ar voi să esersiteze în contra ministerului domnului Kogălniceanu

Subsemnatul propune:

1) Adunarea Electivă a României va lucra numai în secţiuni pînă cînd se va termina în mod constituţional conflictul creiat prin votul de neîncredere dat ministerului domnului Kogălniceanu.

2) Adunarea va numi o comisiune de cinci membri spre a lucra un răspuns la Mesagiul tronului din 15 aprilie". *Ibidem*, p. 1666, col. 2 — p. 1667, col. 1.

Intervenţie în care cere să se acorde creditele necesare întrucît urmează ca Adunarea să fie dizolvată *

Conform cu cele zise de domnul Boerescu[1], rog pe onor[ata] Adunare ca înainte de orice altă discusiune să binevoiască a ne da credit, pentru că avem să dizolvăm Camera. Dacă este să lucraţi în secţiuni, atunci binevoiţi a vă întruni în secţiuni şi să ne daţi bani.

Nu putem primi nici o moţiune[2], moţiunea e refuzul şi, precum foarte bine a zis prinţul D. Ghica că nu e de demnitatea Adunărei să lucreze cu un minister care a primit votul său de blam, aseminea, domnilor, permiteţi-ne şi nouă să credem că nici noi nu putem—nu întrebuinţez cuvintele care s-au zis pentru puterea esecutivă—, nici noi nu putem, zic, domnilor, să discutăm cu onorabila Adunare.

De aceea vă rugăm să binevoiţi ca mai nainte de moţiune să faceţi ce se cuvine. Voiţi să se respecte drepturile ţărei? Daţi-ne mai întîi fonduri, pentru că avem să dizolvăm Adunarea[3].

Supliment nr. 210 la M. O., 1864, p. 1671, col. 2.

* Şedinţa din 2 mai 1864.

N O T E

[1] V. Boerescu afirmase: „Domnilor, poziţiunea regulată a unei Adunări este că, atunci cînd ministerul îi anunţă că are să o dizolve, Adunarea trebuie să acorde un credit pe timpul necesariu. Ea nu poate face altfel, căci guvernul trebuie să fie regulat în marşa sa, iar răspunderea consecinţelor şi a faptelor este a ministeriului [...]". *Ibidem.*

[2] La deschiderea şedinţei din ziua de 2 mai 1864 M. K., în calitate de prim-ministru, a citit următorul mesaj domnesc:

„Domnilor deputaţi,

Prin mesagiul meu din 15 aprilie din urmă, v-am arătat misiunea pentru îndeplinirea căria d[umnea]voastră sînteţi convocaţi în sesiune estraordinară. Această misiune este mărginită în votarea proiectului de lege electorală şi împuternicirea dată guvernului meu pentru a strînge dările şi a face cheltuielile publice pînă la convocarea unei noue Adunări în termenul prevăzut de art[icolul] 17 din Convenţiune.

Vă invit dar, domnilor deputaţi, ca de îndată să vă ocupaţi cu îndeplinirea misiei de mai sus.

Sesiunea estraordinară a Adunării Elective este deschisă.

Dat în Bucureşti la 2 mai 1864.

Alesandru Ioan

Ministru secretar de stat de Departamentul din Întru, Kogălniceanu

No. 512".

„*Domnul ministru ad-interim de finanţe* prezintă proiectul de lege pentru a se autoriza guvernul a strînge veniturile şi a face cheltuielele pentru îndestularea serviţielor publice pînă la 15 august viitor.

Adunarea decide ca acest proiect de lege să se trimiță de urgență în cercetarea secțiunilor.

Domnul B. Boerescu dă citire următoarei propuneri:

« Considerînd că Adunarea Electivă a României încă de la începutul sesiunii acesteia a căutat toate mijloacele de conciliare cu un minister care nu era din sînul său, lucrînd cele mai numeroase și mai importante proiecte de legi numai cu scop ca pe tărîmul faptelor să aducă armonie între puterile statului, să liniștească spiritele și să realizeze cele mai urgente și mai folositoare reforme ale țărei.

Considerînd că, după terminarea și votarea a o sumă de lucrări însemnate, conduita ministerului domnului Kogălniceanu a fost astfel încît majoritatea acestei Adunări, uzînd de dreptul său constituțional, i-a dat un vot de neîncredere pentru motivele espuse în acel vot.

Considerînd că un asemenea vot, în toate statele constituționali și după dreptul și uzul parlamentar, constituie un conflict între puterea esecutivă și cea legislativă și trebuie ca sau Adunarea să se dizolve, sau ministerul să dimisioneze.

Fiindcă însă nu s-a urmat nici una, nici alta și ministerul, care însuși recunoscuse conflictul și declarase formal înaintea Adunării că în urma unui vot de blam se va retrage sau va dizolva Adunarea, vine, din contra, în ziua de 15 aprilie și în contra testului Convențiunei, în contra uzului parlamentar, în contra regimului constituțional, amînă conflictul, proroagă Adunarea și prezintă încă și alte proiecte de legi într-un mod și cu un ton insultător pentru această Adunare, reprezentațiunea legală a țărei.

Considerînd însă că Adunarea, pe cît cată să respecteze drepturile și prerogativele puterei esecutive, pe atît cată să mențină în toată integritatea drepturile și prerogativele puterei legislative.

Fiindcă numai din astă reciprocă respectare de drepturi se naște echilibrul puterilor statului și esistă în realitate un guvern constituțional.

Fiindcă îndată ce acest echilibru se rumpe, îndată ce puterea esecutivă atacă drepturile puterei legislative și un minister voiește [a] se impune țărei în contra voinței Adunărei și nețiind seamă de un vot de neîncredere dat de această Adunare, atunci regimul constituțional nu mai esistă în fapt. Atunci încetează toate garanțiele ce prezintă acest regim pentru conservarea libertăților publice.

Considerînd că mandatarii țării au misiunea espresă de a veghea la respectarea regimului constituțional și de a nu tolera acte care ar da o lovire acestui regim.

Considerînd că conduita ministeriului domnului Kogălniceanu din ziua de 15 aprilie, prin procedarea sa este o lovire din cele mai directe dată acestui regim, iar mantia de popularitate cu care voiește a se învăli această lovire, adică proiectul de lege rurală și acela al legei electorală, este numai un vestmînt de apărat, a cărui falsitate se cunoaște de națiunea întreagă, căci Adunarea n-a avut timpul a discuta și a vota proiectul legei rurale spre a-și esprima astfel opiniunea sa. Iar imputarea făcută prin mesagiul de la 15 aprilie că Adunarea n-a voit să intre în discuțiunea proiectului de lege rurală este cu atît mai nedreaptă, că toate secțiunele s-au pronunțat pentru principiul de împroprietărire a cultivatorilor, însă cu o despăgubire dreaptă și reală, iar nu ca acea iluzorie despăgubire a guvernului, care în realitate ar fi o spoliație.

Cît despre proiectul reformei electorale, reformă pe care însăși Adunarea a cerut-o de mai multe ori și astăzi chiar ar fi gata a o discuta și a o rezolva, îndată ce am avea un ministeriu constituționale, acest proiect s-a prezintat de ministrul actual în urma votului de blam, adică într-un mod vicios și ilegal, așa cum Adunarea să nu se poată pronunța asupra acestui proiect. Fiindcă, chiar dacă ministerul credea într-un mod abstract și fără a escepta un vot că ideile Adunării în privința acestor proiecte nu sînt identice cu ale sale, aceasta încă nu putea fi un cuvînt pentru ca el să se depărteze de la calea legală, ci trebuia sau să se dizolve Adunarea și a convoca o alta în virtutea legilor în ființă, sau să demisioneze pentru ca un minister constituțional să-i ia locul.

Considerînd că nici o promisiune, nici o precauțiune oricît de liberale și populară ar fi nu pot justifica sau acoperi culpabilitatea unei loviri ce s-ar da regimului constituțional și libertăților noastre publice, și că națiunea română sătulă de regimele absolute ale trecutului, neîncrezătoare în promisiuni frumoase, care mîine pot deveni realități crude de un despotism desfrînat, voiește a-și asigura fiitorul, a-și întări autonomia și a realiza reformele sociale de care are nevoie, prin calea legală, prin garanția unui regim liberal, recunoscut printr-un act internațional, subscris de puterile cele mari ale Europei.

Considerînd dar că, în cazul de față, puterea legiuitoare menținîndu-se pe drumul legal ce-i este deschis de Convențiune are dreptul și datoria a nu recunoaște un minister ce nu mai are încrederea sa, și nici procedările și actele sale, prin care se dă o lovire regimului constituțional.

Pentru acestea

Şi sub rezerva oricărui alt drept ce Adunarea ar voi să eserciteze în contra ministeriului domnului Kogălniceanu

Subsemnatul propune:

1) Adunarea Electivă a României va lucra numai în secţiuni pînă cînd se va termina în mod constituţional conflictul creiat prin votul de neîncredere dat ministerului domnului Kogălniceanu.

2) Adunarea va numi o comisiune de cinci membri spre a lucra un răspuns la Mesagiul tronului din 15 aprilie»". *Ibidem*, p. 1 665, col. 2 — p. 1667, col. 1.

[3] Cf. şi intervenţia şi notele următoare.

Intervenţie în care arată că în timpul dezbaterilor pentru legea rurală nu a primit nici un fel de sprijin din partea lui Ion Brătianu *

Domnilor, aş avea foarte multe de zis la căldurosul apel ce on[orabilul] domn Brătianu îmi face [1]. A trecut însă vremea, domnilor, cînd şi cuvintele mele să vă uimeze pe d[umnea]voastră, precum şi cuvintele on[orabilului] domn Brătianu să mă uimeze pe mine. D[omnia] sa vorbeşte de sprijinul ce mi-au dat. Ştiu cum m-a sprijinit pe mine on[orabilul] domn Brătianu. Sprijinul ce domnul Brătianu a binevoit a-mi da, să vi-l spun ce era. Domnia sa m-a sprijinit cum frînghia sprijină pe spînzurat. De aceea domnul Brătianu fie bine încredinţat că cuvintele D[omniei] sale, oricît de dulci sînt astăzi, nu mă vor depărta nici de credinţa mea, nici de datoria ce mi-am prescris. De ar fi fost ca D[omnia] sa să se gîndească la ţară, ar fi trebuit aceste cuvinte să le adreseze nu mie, ci Adunării, şi aceasta înaintea moţiunei de blam din 13 aprilie [2], pe care şi astăzi o declar că n-am meritat-o şi nu o merit [3].

Supliment nr. 210 la M. O., 1864, p. 1672, col. 2.

---

* Şedinţa din 2 mai 1864.

NOTE

[1] Ion Brătianu spusese următoarele:

„Domnilor, n-aş fi luat cuvîntul. Îmi rezervasem acest drept să-l ezersez la discusiunea generală a propunerei domnului Boerescu. Însă vorbele onor[abilului] domn preşedinte al consiliului şi ale domnului ministru de esterne m-au obligat să iau cuvîntul fiindcă ne-a ameninţat că, chiar urgenţa dacă am vota-o, n-o să mai putem vorbi. De aceea doresc ca să adresez cîteva cuvinte on[orabilului] domn prim-ministru.

Cum, domnule prim-ministru! D[omnia] ta care de douăzeci şi şapte de ani lupţi pentru legea rurală, lupţi pentru desăvîrşita împroprietărire a clăcaşilor pe pogoanele legiuite, D[omnia] ta, domnule prim-ministru, care ţi-ai făcut o credinţă din aceasta, cum n-ai simţit tot ca noi care sîntem mai tineri decît D[omnia] ta, care am venit în urma D[omniei] tale şi am îmbrăţişat această credinţă, cum n-ai simţit tot această fericire cînd ai văzut că, Camera în unanimitate vine şi declară că are să realizeze credinţa D[omniei] tale? Ar fi trebuit să te consideri omul cel mai fericit din lume. Şi cînd s-a[u] zis acele vorbe de la tribună, D[omnia] ta ar fi trebuit să zici nu cum a[u] zis membrii Convenţiunei Franciei: « Să piară numele nostru, numai să scape patria ». D[umnea]voastră n-aveaţi decît să ziceţi: « Să scape patria şi să perim noi dupe bancele ministeriale ». Cum, domnilor, d[umnea]voastră puneţi mai presus poziţiunea D[omnii]lor voastre decît credinţa d[umnea]voastră? Vedeţi că printr-un singur fapt, domnule prim-ministru, să nu daţi drept lumei întregi, fără osebire, nu să lămurască, ci să creadă ceea ce s-a zis, că proiectul de lege înfăţişat e numai o stratagemă, iar nicicum espresiunea credinţelor D[omniei] tale, şi că nu voieşti întărirea şi mărirea naţiunei române. *(Aplauze prelungite.)*

Sînt încredințat, domnule prim-ministru, căci cred că e adevărata credință a D[omniei] tale. Cred că, în fața declarărilor unanime ale Adunării că are să realizeze condițiunea socială a țăranilor, care are să dea în viitor puterea și mărirea națiunei române, nu vă veți gîndi la băncile ministeriale, decît ca într-o unanimitate cu noi să esprimi fericirea D[omniei] tale [. . .]". *Ibidem.*

În continuarea discuției s-a pus la vot propunerea lui V. Boerescu, care a fost acceptată, după care K. a cerut cuvîntul „pentru o comunicare". În tribune și în Adunare s-a făcut „mare zgomot", după care K. „dă citire mesagiului domnesc de disoluțiune a Adunării", care după cum se vede era pregătit dinainte.

„Domnul vicepreședinte L. Catargiu voiește a pune la vot propunerea [lui V. Boerescu, *n.n.*]*; zgomotul și dezordinea crește și domnul președinte ridică ședința anunțînd că propunerea e primită și că Adunarea e disolută". Președinte era mitropolitul Nifon. *Ibidem.*

[2] Cf. supra ședința din 13 aprilie 1864, p. 500, nota 2.

[3] Pentru a ușura urmărirea dezbaterilor în problema agrară, dăm în final o listă a intervențiilor și discursurilor tipărite în volumul de față. Publicate integral, cele din 25 V, 1 VI, 2 VI, 4 VI (2 texte), 11 VI 1862; 14 II 1863; 13 IV (3 texte), 2 V 1864; regestele nr. 232 și 246/1861—1862; 194, 241, 249, 255—257, 333, 346—348, 350, 354, 356—359, 361/1863—1864.

---

* Vezi supra p. 505—506.

Activitatea parlamentară a lui Mihail Kogălniceanu

1861 — 1864

— REGESTE —

SESIUNEA 1861 – 1862

1 Intervenţii în care susţine necesitatea numirii biroului definitiv al Adunării Legislative. Şedinţa din 4 decembrie 1861. În *Suplement estraordinar al M.O. al Moldaviei*, p. 2, col. 2; p. 3, col. 1; p. 4, col. 1.

*2 Raportul cu privire la validarea alegerilor parţiale din judeţele Tutova şi Iaşi. Opinează pentru validarea alegerii lui Gheorghe Cuciureanu în colegiul proprietarilor mici din Iaşi şi invalidarea alegerii lui Manolache Costache Epureanu în colegiul proprietarilor mari din judeţul Tutova. Şedinţa din 4 decembrie 1861. În *Suplement estraordinar al M.O. al Moldaviei*, p. 6, col. 2; p. 9, col. 1. p. 23

3 Intervenţie în care susţine că autorităţile administrative de la Bîrlad sînt vinovate de falsificarea listelor electorale din acel judeţ. Şedinţa din 4 decembrie 1861. În *Suplement estraordinar al M.O. al Moldaviei*, p. 9, col. 2.

4 Intervenţie în care zice „că mai întîi Camera trebuie a se rosti asupra validităţii sau nevalidităţii alegerei domnului M. Kostachi" ca deputat de Tutova. Şedinţa din 4 decembrie 1861. În *Suplement estraordinar al M.O. al Moldaviei*, p. 9, col. 2.

5 Intervenţie în care susţine că rapoartele comisiilor de validare a alegerilor deputaţilor nu se tipăresc. Şedinţa din 4 decembrie 1861. În *Suplement estraordinar al M.O. al Moldaviei*, p. 10, col. 1.

6 Intervenţii în care respinge propunerea lui Grigore Sturdza de a fi dat în judecată prefectul de Tutova pentru abuzurile comise cu prilejul alegerilor parţiale. Susţine că ilegalităţile nu au fost săvîrşite de prefect, ci de locţiitorul lui, care era şi deputat. Ca atare, înainte de a se lua o hotărîre, cere ca acesta să fie audiat. Şedinţa din 4 decembrie 1861. În *Suplement estraordinar al M.O. al Moldaviei*, p. 10, col. 1—2.

7 Intervenţie în care cere ca Adunarea, înainte de a lua o hotărîre privind darea în judecată a funcţionarilor de la prefectura Tutova vinovaţi de abuzurile săvîrşite cu prilejul alegerilor parţiale, să se cerceteze şi să se stabilească nominal vinovaţii. Şedinţa din 4 decembrie 1861. În *Suplement estraordinar al M.O. al Moldaviei*, p. 11, col. 1.

8 Intervenţie în care arată că, în cazul în care justiţia ar găsi pe C. Costăchescu, prefect de Tutova şi deputat, vinovat de ilegalităţile comise în judeţ cu pilejul alegerilor, Adunarea va trebui să cerceteze cazul şi să avizeze urmărirea. Respectîndu-se astfel inviolabilitatea deputatului, se declară pentru propunerea de trimitere în judecată. Şedinţa din 4 decembrie 1861. În *Suplement estraordinar al M.O. al Moldaviei*, p. 11, col. 2.

9 Intervenţie în care arată că petiţia a 11 alegători din judeţul Tutova atrage numai atenţia Adunării asupra abuzurilor comise cu prilejul alegerilor parţiale. Şedinţa din 4 decembrie 1861. În *Suplement estraordinar al M.O. al Moldaviei*, p. 12, col. 1—2.

10 Intervenţia în care arată că N. Catargiu a demisionat din Comisia Centrală şi ca atare cere să i se facă cunoscut motivul absenţei de la şedinţa Adunării. Şedinţa din 7 decembrie 1861. În *Suplement estraordinar al M.O. al Moldaviei*, p. 2, col. 1.

11 Intervenţii în care cere să fie citită o reclamaţie a avocatului Fătu împotriva unei sentinţe a Curţii Princiare într-un proces de presă. Cere instituirea unei comisii care să cerceteze cazul şi să refere Adunării. Şedinţa din 7 decembrie 1861. În *Suplement estraordinar al M.O. al Moldaviei*, p. 3, col. 1—2.

12 Subscrie, alături de E. Alcaz, I. Sturdza, L. Catargiu şi A. Grigoriu, propunerea de a se „rîndui de îndată o comisie de urgenţă, şi compusă din cinci membri, spre a cerceta cît mai în grabă cazurile de tînguire cuprinse în petiţia advocatului Fătu". Propunerea a fost respinsă. Şedinţa din 7 decembrie 1861. În *Suplement estraordinar al M.O. al Moldaviei*, p. 3, col. 2—4, p. 4, col. 1.

*13 Intervenţie în care arată neajunsurile ce au avut în sesiunea precedentă din cauza absenţelor nemotivate ale deputaţilor. Şedinţa din 7 decembrie 1861. În *Suplement estraordinar al M.O. al Moldaviei*, p. 4, col. 1—2. p. 29

14 Intervenţii în care susţine supunerea la vot a unor membri ce trebuie să completeze o comisie de validare a unor alegeri parţiale. Şedinţa din 7 decembrie 1861. În *Suplement estraordinar al M.O. al Moldaviei*, p. 8, col. 1.

15 Intervenţie în care susţine că pînă acum, în cazurile de contestare a alegerilor, comisia de validare a lăsat mandatele contestate în suspensie „pînă ce Adunarea s-au pronunţat asupra acelor alegeri". Şedinţa din 9 decembrie 1861. În *Suplement estraordinar al M.O. al Moldaviei*, p. 3, col. 2.

16 Raport al comisiei de validare a alegerilor colegiului alegătorilor direcţi: din oraşul Iaşi, care a ales deputat pe N. Docan; din oraşul Cahul, care a ales deputat pe Iancu N. Cantacuzino; din districtul Ismail, care a ales deputat pe Costachi Negruzzi, şi din districtul Vaslui, care a ales deputat pe Alexandru C. Moruzi. Şedinţa din 9 decembrie 1861. În *Suplement estraordinar al M.O. al Moldaviei*, p. 2, col. 2; p. 3, col. 1.

*17 Intervenţie în care contestă validitatea alegerii lui Neculai Docan în biroul colegiului direct din Iaşi, întrucît acesta nu a întrunit majoritatea absolută de voturi. Şedinţa din 9 decembrie 1861. În *Suplement extraordinar al M.O. al Moldaviei*, p. 4, col. 1—2. p. 30

18 Răspuns lui D. Cracte în care arată că cererea de invalidare a alegerii de la Iaşi a lui N. Docan nu este o chestiune personală. Şedinţa din 9 decembrie 1861. În *Suplement estraordinar al M.O. al Moldaviei*, p. 6, col. 2.

19 Intervenţie în care arată că este împotriva actualului sistem electoral, cu colegii „ce nu sînt măcar umbră de reprezentaţie a ţinuturilor sau a colegiurilor lor respective. Sînt dar în contra alegerei de la Cahul şi Ismail şi sînt pentru reforma legei electorale". Şedinţa din 9 decembrie 1861. În *Suplement estraordinar al M.O. al Moldaviei*, p. 7, col. 1.

20 Intervenţie în care arată că propunerea făcută în anul precedent de a se desfiinţa colegiul electoral de la Ismail se bizuia pe faptul că acel colegiu avea un singur membru, pe Vladimir Stoica. Şedinţa din 9 decembrie 1861. În *Suplement estraordinar al M.O. al Moldaviei*, p. 9, col. 1.

21 Intervenţie în care arată că propune desfiinţarea colegiului de la Cahul întrucît rămăseseră numai cei doi membri, un candidat — Iancu Cantacuzino — şi un alegător, care singuri nu puteau constitui un colegiu. Şedinţa din 9 decembrie 1861. În *Suplement estraordinar al M.O. al Moldaviei*, p. 9, col. 1.

22 Intervenţia în care anunţă că îşi retrage contestaţia referitoare la alegerea de la Ismail. Şedinţa din 9 decembrie 1861. În *Suplement estraordinar al M.O. al Moldaviei*, p. 11, col. 1.

23 Intervenţie în care arată că Grigore Cuza, susţinînd cauza lui Alexandru Moruzi, oferă mai mult decît împămîntenirea revendicată de acesta. Şedinţa din 9 decembrie 1861. În *Suplement estraordinar al M.O. al Moldaviei*, p. 20, col. 2.

*23 bis Discurs cu privire la alegerea lui Al. C. Moruzi ca deputat al judeţului Vaslui. Şedinţa din 9 decembrie 1861. În *Suplement estraordinar al M.O. al Moldaviei*, p. 11, col. 1 — p. 20, col. 1. p. 31

24 Intervenţie în care cere să se anexeze la procesul-verbal al şedinţei precedente nota consulatului rusesc din 1836 şi listele electorale din 1847, privind situaţia politică a cneazului Moruzi. Şedinţa din 11 decembrie 1861. În *Suplement estraordinar al M.O. al Moldaviei*, p. 1, col. 1—2.

25 Intervenţie în care arată că propunerea lui A. Panu de a se trimite la comisia Adunării, însărcinată cu redactarea răspunsului la Mesajul tronului, obligaţia de a chibzui măsurile necesare mutării Camerii la Bucureşti trebuie considerată ca o moţiune votată de Adunare. Şedinţa din 11 decembrie 1861. În *Suplement estraordinar al M.O. al Moldaviei*, p. 4, col. 2.

*26 Intervenţie în care arată motivele pentru care nu este de acord cu acţiunea ministerului lucrărilor publice prin care a aprobat vînzarea de către guvernul rusesc a materialelor rezultate din demolarea cetăţilor Ismail şi Chilia după semnarea Tratatului de la Paris. Şedinţa din 11 decembrie 1861. În *Suplement estraordinar al M.O. al Moldaviei*, p. 6, col. 1 — p. 7, col. 1.

p. 51

*27 Intervenţie în care arată că vînzarea de către guvernul rus a materialelor rezultate din demolarea cetăţilor Ismail şi Chilia este o acţiune ilegală, de natură juridică, ce păgubeşte ţara. Şedinţa din11 decembrie 1861. În *Suplement estraordinar al M.O. al Moldaviei*, p. 9, col. 1.
p. 52

28 Intervenţie în care atrage atenţia asupra faptului că în încheierea Consiliului de Miniştri referitoare la vînzarea demolărilor de la Ismail se arată că în final problema va fi rezolvată în acord cu consulatul rusesc şi nu cu Adunarea Moldovei. Şedinţa din 11 decembrie 1861. În *Suplement estraordinar al M.O. al Moldaviei*, p. 9, col. 2.

29 Intervenţie în care arată că este de acord ca problema vînzării demolărilor de la Ismail să fie înaintată spre cercetare secţiei Adunării. Şedinţa din 11 decembrie 1861. În *Suplement estraordinar al M.O. al Moldaviei*, p. 9, col. 2.

30 Proiectul de răspuns la Mesajul tronului. Tot el citeşte acest proiect şi în Adunare. Şedinţa din 13 decembrie 1861. În *Suplement estraordinar al M.O. al Moldaviei*, p. 1, col. 2—p.2, col. 2.

31 Intervenţie în care propune ca proiectul de răspuns la Mesajul tronului să fie votat de Adunare „prin aclamaţiune şi fără discuţiune" pentru a „putea dovedi ţărei şi puterilor garante că sîntem şi astăzi tot aceea ce am fost în 1857 şi 1859". Propunerea a fost acceptată. Şedinţa din 13 decembrie 1861. În *Suplement estraordinar al M.O. al Moldaviei*, p. 2, col. 2.

*32. Intervenţie în care arată că nu este de acord cu propunerea lui Teodor Ghica de a se renunţa la sporul de 2 galbeni pe zi propus de guvern pentru deputaţii ce vor merge la Bucureşti. Şedinţa din 14 decembrie 1861. În *Suplement estraordinar al M.O. al Moldaviei*, p. 4, col 1—2. p. 53

*33 Intervenţie în care respinge oferta lui Teodor Ghica de a suporta sporul diurnei deputaţilor ce merg la Bucureşti şi nu au mijloace. Propune ca fiecare deputat să suporte cheltuielile deplasării. Şedinţa din 14 decembrie 1861. În *Suplement estraordinar al M.O. al Moldaviei*, p. 6, col. 1. p. 54

34 Intervenţie în care arată că, întrucît uşierii Adunării au fost angajaţi pe durata întregii sesiuni, ar trebui să li se plătească salariile pe acest interval. Propunerea a fost adoptată. Şedinţa din 14 decembrie 1861. În *Suplement estraordinar al M.O. al Moldaviei*, p. 5, col. 1.

*35 Propunere şi intervenţie cu privire la închiderea lucrărilor sesiunii pînă la 24 ianuarie 1862, cînd Adunarea se va întruni la Bucureşti. Şedinţa din 14 decembrie 1861. În *Suplement estraordinar al M.O. al Moldaviei*, p. 6, col. 1—2. p. 55

36 Intervenţie în care cere ca discutarea cererilor de concediu ale deputaţilor să fie amînată pînă după votarea regulamentului Adunării. Propunerea a fost acceptată. Şedinţa din 25 ianuarie 1862. În *Supliment la Monitorul*, nr. 20, p. 1, col. 2.

37 Intervenţie în care propune ca să se adopte unul din cele două regulamente ale Adunărilor din Bucureşti şi Iaşi, din care sînt mai multe exemplare. Şedinţa din 25 ianuarie 1862. În *Supliment la Monitorul*, nr. 20, p. 3, col. 2.

38 Intervenţie în care cere să i se dea un exemplar din regulamentul Adunării Ţării Româneşti, care se va aplica şi în noua Adunare. Şedinţa din 25 ianuarie 1862. În *Supliment la Monitorul*, nr. 20, p. 3, col. 2.

39 Intervenţie în care întreabă dacă biroul Adunării s-a constituit, pentru a putea adresa o serie de interpelări guvernului. Şedinţa din 25 ianuarie 1862. În *Supliment la Monitorul*, nr. 21, p. 4, col. 2.

*40 Interpelări adresate guvernului în privinţa unor măsuri ce trebuiesc luate în vederea consolidării Unirii. Şedinţa din 25 ianuarie 1862. În *Supliment la Monitorul* nr. 21, p. 4, col. 2 — p. 6, col. 1. p. 56

*41 Intervenţie în care mulţumeşte lui Barbu Catargiu şi Gr. Balş pentru modul leal în care au răspuns interpelărilor sale. Şedinţa din 25 ianuarie 1862. În *Supliment la Monitorul*, nr. 21, p. 8, col. 1—2. p. 59

42 Propunere de a se preveni cei ce vor arenda moşii ale mînăstirilor închinate în baza condiţiilor publicate în Moldova în decembrie 1861 că Adunarea îşi rezervă dreptul de a rezolva problema acestor moşii atunci cînd va crede de cuviinţă. Şedinţa din 25 ianuarie 1862. În *Supliment la Monitorul*, nr. 21, p. 8, col. 2; nr. 22, p. 1, col. 2.

43 Intervenţie în care arată că este necesar să fie preveniţi cei ce ar dori să arendeze moşii ale mînăstirilor închinate din Moldova că Adunarea îşi rezervă dreptul de a suspenda contractele cînd va socoti necesar, întrucît călugării greci „vor săvîrşi arendările”. Şedinţa din 25 ianuarie 1862. În *Supliment la Monitorul*, nr. 22, p. 2, col. 2 ; p. 3, col. 1.

44 Intervenţie în care cere ca Adunarea să-şi continue lucrările în vederea rezolvării sesizărilor abuzurilor electorale. Şedinţa din 25 ianuarie 1862. În *Supliment la Monitorul*, nr 22, p. 8, col. 2.

45 Intervenţie în care arată că ar fi bine ca Filip Manoliu să fie eliberat din funcţia de deputat al oraşului Piatra din cauza prea numeroaselor concedii ce cere. Şedinţa din 24 ianuarie 1862. În *Supliment la Monitorul*, nr. 22, p. 3, col. 2.

46 Intervenţii în care cere ca discutarea tuturor cererilor de concedii ale deputaţilor să fie amînată pînă după votarea regulamentului Adunării. Şedinţa din 29 ianuarie 1862. În *Supliment la Monitorul*, nr. 22, p. 4, col. 1.

47 Intervenţie în care arată că nu este de acord „ca sorţii să hotărască în cestiunile de principiu”. Şedinţa din 30 ianuarie 1862. În *Supliment la Monitorul*, nr. 24, p.1, col. 2.

*48 Discurs cu privire la întocmirea listelor electorale. Şedinţa din 30 ianuarie 1862. În *Supliment la Monitorul*, nr. 24, p. 5, col. 1 — p. 7, col. 1. p. 60

*49 Intervenţie polemică cu D. Ghica în care enumără abuzurile făcute cu prilejul alegerilor din Moldova. Şedinţa din 30 ianuarie 1862. În *Supliment la Monitorul*, nr. 25, p. 5, col. 2 ; p. 8, col. 1. p. 64

50 Intervenţie în care arată că s-ar putea să crească numărul reclamaţiilor referitoare la întocmirea listelor electorale întrucît cetăţenii din Moldova n-au ştiut că trebuie să trimită plîngerile la Bucureşti. Şedinţa din 30 ianuarie 1862. În *Supliment la Monitorul*, nr. 26, p. 2, col. 1—2.

51 Intervenţie în care arată că propunerea depusă de I. Brătianu trebuie supusă dezbaterii Adunării. Şedinţa din 1 februarie 1862. În *Supliment la Monitorul*, nr. 26, p. 6, col. 2.

52 Intervenţie în care arată că, pentru a exista o atmosferă bună între deputaţi, „cea dintîi condiţiune pentru împăcăciune este de a nu ne închide gura”. Şedinţa din 1 februarie 1862. În *Supliment la Monitorul*, nr. 28, p. 3, col. 1.

53 Alături de C. Bosianu, A.G. Golescu, C. Grădişteanu, A.Panu, propune „a se prelungi termenul contestaţiilor la tribunal pînă la sfîrşitul lunii curente, a se numi de guvern o comisie pentru constatarea tuturor abaterilor făcute în listele electorale, a se ataca de părţi la Curtea de Casaţie toate sentinţele vicioase pronunţate asupra contestaţiilor electorale şi a se destitui şi a se da în judecată toţi funcţionarii abătuţi”. Şedinţa din 1 februarie 1862. În *Supliment la Monitorul*, nr. 28, p. 3, col. 1.

*54 Discurs polemic cu principele Gr. M. Sturdza cu privire la întocmirea listelor electorale. Şedinţa din 1 februarie 1862. În *Supliment la Monitorul*, nr. 28, p. 3, col. 1—p. 5, col. 2. p. 68

*55 Intervenţii în care cere să se urgenteze alegerea secţiilor Adunării pentru a se putea trece la o activitate efectivă a acesteia şi susţine adoptarea proiectului de lege penală votat de Comisia Centrală. Şedinţa din 2 februarie 1862. În *Supliment la Monitorul*, nr. 29, p. 4, col. 2 ; p. 5, col. 2. p. 70

56 Intervenţii în care cere să se amîne pentru şedinţa următoare discutarea demisiilor din Cameră a deputaţilor Radu Rosetti, Nicolae Pisoski, Iordache Lambrino şi G.C. Iamandi. Şedinţa din 6 februarie 1862. În *Supliment la Monitorul*, nr. 30, p. 4, col. 1.

57 Intervenţie în care propune să se trimită secţiei spre studiu două plîngeri ale municipalităţii Galaţi, referitoare la înstrăinarea unor terenuri făcută de Vogoride pentru nişte companii străine de navigaţie, „astfel că toată lumea are un drept pe acest litoral, afară de noi”. Şedinţa din 6 februarie 1862. În *Supliment la Monitorul*, nr. 30, p. 4, col. 2.

58 Intervenţia în care cere punerea în discuţie a propunerii lui Gr. M. Sturdza de a se infirma alegerea lui Manolache Costache ca deputat în colegiul alegătorilor direcţi din judeţul Tutova. Propunerea a fost acceptată. Şedinţa din 6 februarie 1862. În *Supliment la Monitorul*, nr. 30, p. 8, col. 1.

*59 Discurs în legătură cu alegerea de deputat a lui Manolache Costache. Şedinţa din 6 februarie 1862. În *Supliment la Monitorul*, nr. 31, p. 2, col. 1 — p. 4, col. 2. p. 71

*60 Raport la proiectul de răspuns la Mesajul tronului. Şedinţa din 8 februarie 1862. În *Supliment la Monitorul*, nr. 32, p. 6, col. 1 — p. 8, col. 2. p. 75

*61 Intervenţie în care în calitate de moldovean luptător pentru Unire mulţumeşte Adunării pentru realizarea acesteia. Şedinţa din 8 februarie 1862. În *Supliment la Monitorul*, nr. 33, p. 3, col. 1 p. 81

62 Intervenţie în care susţine propunerea de a se trimite la secţia Adunării plîngerea monahului Sofronie Vîrnav de la mînăstirea Neamţu, împotriva fostului guvern din Moldova, pentru arestarea sa. Şedinţa din 8 februarie 1862. În *Supliment la Monitorul*, nr. 33, p. 5, col. 1.

*63 Intervenţie în care arată motivele pentru care nu este de acord cu respingerea întregului capitol I din proiectul de regulament al Adunării. Şedinţa din 10 februarie 1862. În *Supliment la Monitorul*, nr. 34, p. 2, col. 1 — p. 3, col.1. p. 83

64 Intervenţie în care susţine că raportorul unui proiect de lege nu trebuie să aibă dreptul să răspundă tuturor celor care au luat parte la discuţii. Şedinţa din 10 februarie 1862. În *Supliment la Monitorul*, nr. 34, p. 3, col. 2.

65 Intervenţie în care susţine că articolul 1 din regulament să fie adoptat în redactarea comisiei. Propunerea a fost acceptată. Şedinţa din 10 februarie 1862. În *Supliment la Monitorul*, nr. 34, p. 5, col. 1—2.

66 Intervenţie în care propune suprimarea articolului 2 din proiectul de regulament al Adunării, redactat de comisie. Şedinţa din 10 februarie 1862. În *Supliment la Monitorul*, nr. 34, p. 5, col. 1.

67. Intervenţii şi propunere de a se şterge din proiectul de regulament al Adunării articolul 4, care privea incompatibilitatea demnităţii de deputat cu calitatea de funcţionar, problema urmînd a fi dezbătută atunci cînd se va discuta legea de necompatibilitate. Propunerea a fost adoptată. Şedinţa din 10 februarie 1862. În *Supliment la Monitorul*, nr. 35, p. 1, col. 1, 2; p. 2, col. 1, 2.

68 Intervenţii în care susţine suprimarea taxelor ce se percepeau în Moldova pentru exportul produselor pămîntene. Şedinţa din 10 februarie 1862. În *Supliment la Monitorul*, nr. 35, p. 4, col. 1, 2; p. 5, col. 1.

69 Intervenţie în care atrage atenţia că orice hotărîre ce trebuie luată în legătură cu desfiinţările de taxe trebuie bine chibzuită întrucît ea afectează veniturile statului. Arată totodată starea deplorabilă în care se află industria naţională, luînd ca exemplu fabrica sa de postav. Şedinţa din 10 februarie 1862. În *Supliment la Monitorul*, nr. 35, p. 7, col. 1—2.

*70 Intervenţie în care cere ca suprimarea taxelor de export să afecteze numai produsele pămîntene. Şedinţa din 10 februarie 1862. În *Supliment la Monitorul*, nr. 35, p. 5, col. 1—2, p. 84

71 Intervenţie în care anunţă că va vota pentru proiectul de lege privitor la desfiinţarea Comisiei Centrale de la Focşani. Şedinţa din10 februarie 1862. În *Supliment la Monitorul*, nr. 36, p. 2, col. 1.

72 Intervenţie în care aminteşte Adunării că într-una din şedinţele precedente s-a hotărît să se amîne discutarea cererilor de concediu ale deputaţilor, pînă după votarea regulamentului de funcţionare a Camerii. Şedinţa din 13 februarie 1862. În *Supliment la Monitorul*, nr. 36, p. 4, col. 1.

73 Intervenţie în care, discutînd articolul 6 din proiectul de regulament al Adunării, întreabă ce se întîmplă cu un deputat arestat în vacanţa dintre sesiuni. Şedinţa din 13 februarie 1862. În *Supliment la Monitorul*, nr. 36, p. 5, col. 2.

74 Intervenţie şi amendament la articolul 6 din proiectul de regulament al Adunării, care prevedea: „Cînd un deputat este arestat în intervalul sesiunilor, dosarul în ziua deschiterii Adunării se comunică preşedintelui ei. Camera hotărăşte după modul arătat la art. 6 dacă arestarea trebuie a conteni sau a se menţine şi în timpul sesiunii". Amendamentul a fost adoptat. Şedinţa din 13 februarie 1862. În *Supliment la Monitorul*, nr. 36, p. 6, col. 1.

75 Intervenţii în care arată că în una din şedinţele precedente a cerut Adunării să ia în discuţie legea incompatibilităţii votată de Comisia Centrală şi nu să prezinte un nou proiect. Şedinţa din 13 februarie 1862. În *Supliment la Monitorul*, nr. 36, p. 6, col. 2; p. 7, col. 1.

76 Intervenţie în care dă lămuriri în legătură cu legea incompatibilităţii votată de Comisia Centrală. Şedinţa din 13 februarie 1862. În *Supliment la Monitorul*, nr. 37, p. 1, col. 2.

77 Intervenţie în care anunţă că sprijină amendamentul lui Ion Brătianu la articolul 21 din proiectul de regulament al Adunării după care membrii comisiei de validare a alegerilor parţiale trebuie să fie „aleşi prin sorţi”. Şedinţa din 13 februarie 1862. În *Supliment la Monitorul*, nr. 37, p. 6, col. 1—2.

78 Intervenţie în care cere ca discutarea cererii de concediu a deputatului Radu Rosetti să se amîne pînă după votarea regulamentului Adunării. Şedinţa din 13 decembrie 1862. În *Supliment la Monitorul*, nr. 38, p. 2, col. 1.

*79 Amendament şi intervenţie la articolul 24 din proiectul regulamentului de funcţionare al Adunării. Şedinţa din 14 februarie 1862. În *Supliment la Monitorul* nr. 38, p. 4, col. 1—2.
p. 85

80 Intervenţii în care arată că amendamentul propus la articolul 24 din proiectul Regulamentului de funcţionare al Adunării nu înlătură articolul, ci îi înlocuieşte numai partea a 2-a. Şedinţa din 14 februarie 1862. În *Supliment la Monitorul* nr. 38, p. 8, col. 1, 2.

81 Intervenţie şi amendament la articolul 39 din proiectul de regulament al Adunării. Textul amendamentului era: „Deputaţii se întrunesc în toate zilele în şedinţe în sala Adunării, afară de duminică, joi şi sărbătorile cele mari hotărîte de Cameră”. Şedinţa din 14 februarie 1862. În *Supliment la Monitorul*, nr. 39, p. 3, col. 1.

82 Intervenţie în care arată că dacă C.A. Rosetti este împotriva amendamentului său înseamnă că este şi împotriva articolului 39, „căci acest amendament nu este decît o consecinţă a acelui articol”. Şedinţa din 14 februarie 1862. În *Supliment la Monitorul*, nr. 39, p. 3, col. 2.

83 Intervenţie în care se arată de acord cu propunerea unui alt deputat ca ziua de repaus al Adunării din cursul săptămînii să fie miercuri şi nu joi. Şedinţa din 14 februarie 1862. În *Supliment la Monitorul*, nr. 39, p. 3, col. 2.

84 Intervenţie în care cere ca mitropolitul să prezinte Adunării o listă cu sărbătorile mari din cursul anului pe care să le respecte Adunarea. Şedinţa din 14 februarie 1862. În *Supliment la Monitorul*, nr. 39, p. 4, col. 1.

85 Intervenţie în care respinge ideea de a se introduce în regulamentul de funcţionare al Adunării dreptul de a ţine şedinţă secretă. Şedinţa din 14 februarie 1862. În *Supliment la Monitorul*, nr. 39, p. 4, col. 1.

86 Intervenţie în care susţine că este necesar să se precizeze prin regulament ora de închidere a şedinţelor Adunării. Şedinţa din 14 februarie 1862. În *Supliment la Monitorul*, nr. 39, p. 5, col. 2.

87 Intervenţie în care se declară de acord cu amendamentul lui C.A. Rosetti la articolul 40 din proiectul de regulament al Adunării privind orele de începere şi închidere ale lucrărilor Adunării. Şedinţa din 14 februarie 1862. În *Supliment la Monitorul*, nr. 39, p. 6, col. 1.

88 Intervenţia în care cere a se stabili un număr minim de deputaţi prezenţi, pentru ca Adunarea să-şi poată desfăşura activitatea. Şedinţa din 14 februarie 1862. În *Supliment la Monitorul*, nr. 39, p. 7, col. 2.

89 Intervenţie ironică drept răspuns principelui D. Ghica, care cerea penalizarea deputaţilor ce absentează în mod abuziv de la şedinţe. „În această privinţă, de voiţi, să-i imităm pe americani şi englezi, oameni foarte practici, cari şi-au închisoarea alături cu Parlamentul”. Şedinţa din 14 februarie 1862. În *Supliment la Monitorul*, nr. 39, p. 8, col. 1—2.

90 Intervenţie în care susţine propunerea lui A. Forăscu ca la finele fiecărei şedinţe să se facă apelul nominal al deputaţilor. Şedinţa din 14 februarie 1862. În *Supliment la Monitorul*, nr. 40, p. 2, col. 1.

91 Intervenţie în care cere amînarea cererilor de concediu ale deputaţilor pînă după votarea regulamentului. Şedinţa din 15 februarie 1862. În *Supliment la Monitorul*, nr. 40, p. 4, col. 1.

92 Interpelare în care întreabă biroul Adunării dacă a comunicat guvernului să preia cei 2000 de galbeni donaţi de Teodor Ghica în şedinţa Camerei din 14 decembrie 1861 la Iaşi. Şedinţa din 15 februarie 1862. În *Supliment la Monitorul*, nr. 40, p. 5, col. 1.

93 Intervenţii şi propunere în care cere ca Adunarea să treacă la ordinea zilei. Şedinţa din 15 februarie 1862. În *Supliment la Monitorul*, nr. 40, p. 8, col. 1—2.

94 Intervenţie în care susţine că „Monitorul oficial” nu trebuie să publice şi plîngeri ale cetăţenilor. Şedinţa din 15 februarie 1862. În *Supliment la Monitorul*, nr. 41, p. 1, col. 1—2.

*95 Intervenţie în care susţine că „Monitorul” nu trebuie să publice decît acte oficiale. Şedinţa din 15 februarie 1862. În *Supliment la Monitorul*, nr. 41, p. 1, col. 1—2. p. 86

96 Intervenţie în care arată că retrage propunerea în care susţinea că „Monitorul” nu trebuie să fie un „organ de partid”. Şedinţa din 15 februarie 1862. În *Supliment la Monitorul*, nr. 41, p. 5, col. 1.

97 Intervenţia în legătură cu amendamentul lui Constantin Bosianu la articolul 66 din proiectul de regulament al Adunării. Anunţă că va face unele „observaţii de redacţiune”. Şedinţa din 16 februarie 1862. În *Supliment la Monitorul*, nr. 42, p. 4, col. 1.

98 Intervenţie în care cere ca redactarea articolului 66 din proiectul de regulament al Adunării să fie mai explicită pentru cazurile cînd se votează cu bile sau bilete. Şedinţa din 16 februarie 1862. În *Supliment la Monitorul*, nr. 42, p. 5, col. 2.

99 Intervenţii în care arată că amendamentul propus de G.M. Ghica la articolul 66 din proiectul de regulament al Adunării poate fi luat în discuţie, chiar dacă amendamentul lui C. Bosianu a fost respins. Amendamentul Ghica cuprindea modalităţile de vot ale Adunării. Şedinţa din 16 februarie 1862. În *Supliment la Monitorul* nr. 42, p. 6, col. 1—2.

100 Intervenţie în care susţine ca prevederea articolului 73 din proiectul de regulament al Adunării, că orice propunere a unui deputat pentru a putea fi luată în discuţie trebuie să fie subscrisă de alţi 15 deputaţi, este exagerată. El propune să fie subscrisă de maximum 7. În final s-a acceptat. Şedinţa din 16 februarie 1862. În *Supliment la Monitorul*, nr. 42, p. 8, col. 2.

101 Intervenţie în care arată că atunci cînd a făcut propunerea precedentă s-a referit la „acele propuneri care nu sînt amendamente la proiectele de lege înfăţişate la secţiuni sau birouri”. Şedinţa din 16 februarie 1862. În *Supliment la Monitorul*, nr. 43, p. 2, col. 1—2.

102 Intervenţie în care arată că, dacă o propunere poate fi susţinută de 8 deputaţi, este normal ca un amendament la acea propunere să fie susţinut de un număr mai mic de deputaţi. Şedinţa din 16 februarie 1862. În *Supliment la Monitorul*, nr. 43, p. 3, col. 2.

103 Intervenţie în care susţine ca propunerile vizînd anumite proiecte să fie discutate şi în plenul Adunării. Şedinţa din 16 februarie 1862. În *Supliment la Monitorul*, nr. 43, p. 5, col. 1.

104 Intervenţie în care susţine articolul 78 din proiectul de regulament al Adunării referitor la dreptul guvernului de a amenda proiectele prezentate în plen. Şedinţa din 16 februarie 1862. În *Supliment la Monitorul*, nr. 43, p. 5, col. 2.

105 Intervenţie în care susţine că un proiect de lege poate fi discutat de Adunare şi în lipsa ministrului de resort. Şedinţa din 16 februarie 1862. În *Supliment la Monitorul*, nr. 43, p. 6, col. 1.

106 Intervenţie în care susţine că articolul 87 din proiectul de regulament al Adunării privind regimul interpelărilor trebuie completat cu o frază în care să se precizeze că în final se poate pune la vot „propunerea urmată asupra interpelaţiunii”. Şedinţa din 16 februarie 1862. În *Supliment la Monitorul*, nr. 43, p. 7, col. 2.

107 Intervenţie în care cere ca propunerile să se depună în scris (nu în rezumat) la biroul Adunării. Şedinţa din 16 februarie 1862. În *Supliment la Monitorul*, nr. 44, p. 2, col. 1.

108 Amendament şi intervenţie referitoare la o redactare mai precisă a articolului 87 din proiectul de regulament al Adunării privind regimul propunerilor ce vizează diferite proiecte aduse în discuţie. Şedinţa din 17 februarie 1862. În *Supliment la Monitorul*, nr. 44, p. 4, col. 2; p. 5, col. 1.

109 Intervenţie în care propune crearea unei secţii a Adunării care să examineze petiţiile primite din partea particularilor — articolul 88 din proiectul de regulament. Propunerea a fost acceptată. Şedinţa din 17 februarie 1862. În *Supliment la Monitorul*, nr. 44, p. 5, col.1.

110 Intervenţia în care atrage atenţia că este o suprapunere de redactare între articolele 105 şi 111. Şedinţa din 17 februarie 1862. În *Supliment la Monitorul*, nr. 44, p. 7, col. 1.

111 Intervenţii în care cere ştergerea articolului 119 din proiectul de regulament al Adunării, care dădea dreptul preşedintelui ei ca în cazuri grave să poată acorda concedii deputa-

ţilor. Propunerea a fost acceptată. Şedinţa din 17 februarie 1862. În *Supliment la Monitorul*, nr. 45, p. 1, col. 1–2.

*112 Intervenţie cu privire la redactarea articolului 121 din proiectul de regulament al Adunării, cerînd o mai mare exigenţă faţă de absenţa deputaţilor de la şedinţe. Şedinţa din 17 februarie 1862. În *Supliment la Monitorul*, nr. 45, p. 1, col. 2 ; p. 2, col. 2. p. 87

113 Intervenţii în care cere lămuriri privind noţiunea de boli cronice şi situaţia absenţelor deputaţilor foşti membri în Comisia Centrală, care n-au cerut concedii actualei Adunări. Şedinţa din 17 februarie 1832. În *Supliment la Monitorul*, nr. 45, p. 3, col. 1.

114 Intervenţie în care cere ca, în vederea considerării ca motivată a absenţei unui deputat de la şedinţe, certificatul medical să fie legalizat de tribunal. Şedinţa din 17 februarie 1862. În *Supliment la Monitorul*, nr. 45, p. 3, col. 1–2.

* 115 Intervenţii cu privire la articolul 136 din proiectul de regulament al Adunării, referitor la modul de redactare a proceselor-verbale ale şedinţelor. Şedinţa din 17 februarie 1862. În *Supliment la Monitorul*, nr. 46, p. 1, col. 2 – p. 3, col. 1. p. 89

116 Intervenţii la articolele 140 şi 141 şi 143 din proiectul de regulament al Adunării în care arată că o serie de atribuţii sînt de resortul „cestorului'. Şedinţa din 17 februarie 1862. În *Supliment la Monitorul*, nr. 46, p. 4, col. 1–2.

117 Interpelare adresată guvernului în care arată că, condiţiile publicate în „Monitorul oficial" privind vînzarea a 15 milioane ocale de sare sînt foarte grele şi în actuala criză nu crede că se vor găsi mulţi concurenţi. Şedinţa din 20 februarie 1862. În *Supliment la Monitorul*, nr. 46, p. 5, col. 2.

118 Intervenţie în cadrul discuţiei generale asupra proiectului de regulament al Adunării. Se opreşte la articolul 4 privitor la incompatibilitatea mandatului de deputat cu anumite funcţiuni administrative. Problema a fost tratată şi în legea electorală elaborată de către Comisia Centrală de la Focşani. M. K. subliniază că cine votează pentru prevederea legii de la Focşani respinge acest articol 4 şi viceversa. Şedinţa din 20 februarie 1862. În *Supliment la Monitorul*, nr. 46, p. 7, col. 1.

*119 Intervenţie polemică cu ministrul de justiţie referitor la articolul 4 din proiectul de regulament al Adunării. Şedinţa din 20 februarie 1862. În *Supliment la Monitorul*, nr. 46, p. 7, col. 2 ; p. 8, col. 1. p. 90

120 Intervenţie în care arată că discuţiile în jurul articolului 4 din proiectul de regulament al Adunării sînt zadarnice. Şedinţa din 20 februarie 1862. În *Supliment la Monitorul*, nr. 47, p. 2, col. 1.

121 Intervenţie cu privire la articolul 24 din proiectul de regulament al Adunării în care arată că cei ce vor vota amendamentul propus de el vor vota implicit împotriva amendamentului propus de deputatul Văleanu. Şedinţa din 20 februarie 1862. În *Supliment la Monitorul*, nr. 47, p. 2, col. 1.

122 Intervenţii în care susţine ca deputaţii absenţi să depună certificate medicale. Şedinţa din 26 februarie 1862. În *Supliment la Monitorul*, nr. 48, p. 2, col. 1–2.

123 Intervenţii în care întreabă dacă guvernul poate să răspundă la interpelarea făcută în legătură cu vînzarea a 15 milioane ocale de sare. Şedinţa din 26 februarie 1862. În *Supliment la Monitorul*, nr. 48, p. 3, col. 1 ; p. 5, col. 1.

* 124 Intervenţie în care arată că este de acord să se voteze guvernului „o sumă de 400 000 lei afectaţi în plată de dobîndă la împrumuturile ce ar fi silit să contracte în cursul anului 1862". Cere guvernului să prezinte Adunării o situaţie clară a tezaurului ţării. Şedinţa din 26 februarie 1862 . În *Supliment la Monitorul*, nr. 48, p. 5, col. 2; p. 6, col. 1. p. 92

125 Intervenţii în care arată că, „precum este drept ca statul să ceară dobînda de la cei ce nu plătesc la termen, tot asemenea este drept ca şi el să plătească dobînda acelora cărora le întîrzie plata mandatelor". Aceasta în legătură cu creditul de 400 000 lei menţionat mai sus. Şedinţa din 26 februarie 1862. În *Supliment la Monitorul*, nr. 49, p. 6, col. 1; p. 7, col. 2.

126 Intervenţie în care arată că în urma precizărilor făcute de D. Cracte relativ la creditul de 400 000 lei votează pentru acordarea acestuia. Şedinţa din 26 februarie 1862. În *Supliment la Monitorul*, nr. 49, p. 6, col. 2.

127 Intervenţii în care arată că în Moldova Ministerul de Finanţe nu putea cere un împrumut fără aprobarea Consiliului de Miniştri. Şedinţa din 26 februarie 1862. În *Supliment la Monitorul*, nr. 49, p. 8, col. 1—2.

* 128 Intervenţie în care se declară împotriva „proiectului de lege privitor la instituirea unui comitet legislativ provizoriu". În principiu se declară împotriva oricărui gen de provizorat. Şedinţa din 26 februarie 1862. În *Supliment la Monitorul*, nr. 50, p. 3, col. 2 — p. 4, col. 2. p. 93

129 Intervenţie în care arată că guvernul are drept de iniţiativă legislativă şi ca atare cere să prezinte proiecte de legi definitive. Şedinţa din 26 februarie 1862. În *Supliment la Monitorul*, nr. 50, p. 6, col. 2.

130 Intervenţie în care arată că Moldova are nevoie în primul rînd de „o bună administraţie". Şedinţa din 26 februarie 1862. În *Supliment la Monitorul*, nr. 50, p. 7, col. 1.

131 Intervenţie în care arată că, întrucît regulamentul îl opreşte a vorbi a treia oară în aceeaşi şedinţă, îşi rezervă dreptul de a vorbi în şedinţa următoare. Şedinţa din 26 februarie 1862. În *Supliment la Monitorul*, nr. 50, p. 8, col. 2.

132 Intervenţie în care cere aplicarea regulamentului în suspendarea şedinţei. Şedinţa din 26 februarie 1862. În *Supliment la Monitorul*, nr. 51, p. 1, col. 2.

133 Intervenţie în care arată că toate proiectele de lege votate înainte de 24 ianuarie 1862 numai de către una din adunările legislative „sînt a se vota din nou de Parlamentul României". Şedinţa din 28 februarie 1862. În *Supliment la Monitorul*, nr. 51, p. 8, col. 2.

134 Intervenţie în care cere reglementarea prin lege a modului de verificare a executării bugetelor municipale. Şedinţa din 28 februarie 1862. În *Supliment la Monitorul*, nr. 5, p. 1, col. 2; p. 2, col. 1.

135 Intervenţie şi propunere în care susţine ca cererile de pensii să fie reţinute la biroul Adunării pînă la votarea unui „proiect de lege pentru pensiuni, ce este şi elaborat de desfiinţata Comisiune Centrală şi aceasta spre unificarea legii". Şedinţa din 28 februarie 1862. În *Supliment la Monitorul*, nr. 52, p. 3, col. 2; p. 4, col. 1.

136 Intervenţie în care arată că adresa Ministerului de Finanţe relativ la plata chiriei teatrului de la Copou trebuie trimisă la toate secţiile Adunării, „pentru că se zice a se trage în judecata pe un ministru din Moldova care n-a ţinut un angajament luat de un ministru anterior". Şedinţa din 28 februarie 1862. În *Supliment la Monitorul*, nr. 52, p. 4, col. 1.

137 Interpelare cu privire la menţinerea unei prevederi din legea recrutării din Moldova care interzice „căsătoriile tinerilor ce nu vor fi mai înainte tras la sorţi". În Moldova recrutări nu se mai făcuseră de doi ani şi totuşi prevederea se menţinea, fapt care aducea prejudicii înmulţirii populaţiei, în special în mediul rural. Şedinţa din 28 februarie 1862. În *Supliment la Monitorul*, nr. 52, p. 4, col. 1.

* 138 Discurs cu privire la condiţiile de vînzare a 15 milioane de ocale de sare. Şedinţa din 28 februarie 1862. *Supliment la Monitorul*, nr. 52, p. 4, col. 2; p. 7, col. 1. p. 59

139 Intervenţie în care face unele precizări în legătură cu expresiile folosite în discursul precedent şi propune ca „toate actele atingătoare de exportaţia sării pe anul 1862 să se ceară de la guvern şi să se trimită spre cercetare secţiunilor Parlamentului, cari în termen de 5 zile să fie datoare a-şi face raportul către Adunare". Şedinţa din 28 februarie 1862. În *Supliment la Monitorul*, nr. 53, p. 3, col. 2; p. 4, col. 1.

* 140 Intervenţie în legătură cu articolul 6 din proiectul de lege pentru formarea comitetului legislativ provizoriu. Şedinţa din 28 februarie 1862. În *Supliment la Monitorul*, nr. 54, p. 1, col. 2 — p. 2, col. 2. p. 100

141 Intervenţie în care recomandă să se aducă în Bucureşti tipografia şi biblioteca „răposatei Comisiuni Centrale" de la Focşani. Şedinţa din 2 martie 1862. În *Supliment la Monitorul*, nr. 54, p. 6, col. 2.

142 Interpelare adresată guvernului în legătură cu măsurile de ajutorare a satelor de pe malul Dunării care au fost inundate. Şedinţa din 2 martie 1862. În *Supliment la Monitorul*, nr. 54, p. 6, col. 2 — p. 7, col. 1.

* 143 Intervenţie în legătură cu libertatea presei şi problema juriului care să judece delictele de presă. Şedinţa din 2 martie 1862. În *Supliment la Monitorul*, nr. 56, p. 2, col. 1— p. 3, col. 2. p. 102

144 Intervenție în care susține că, Codul penal al Țării Românești este depășit. Cere unificarea legilor și administrației pe întreaga Românie. Ședința din 2 martie 1862. În *Supliment la Monitorul*, nr. 56, p. 7, col. 2.

*145 Discurs cu privire la proiectul de lege pentru instituirea unui comitet legislativ provizoriu. Ședința din 5 martie 1862. În *Supliment la Monitorul*, nr. 57, p. 3, col. 2 — p. 7, col. 2. p. 104

146 Intervenție și propunere ca „deputații să fie scutiți de a fi îndatorați a se prezenta la citațiunile tribunalelor în interesele lor private pe timpul sesiunii". Ședința din 9 martie 1862. În *Supliment la Monitorul*, nr. 58, p. 7, col. 1.

147 Intervenție în care cere ca deputații moldoveni care au primit diurnele și nu s-au prezentat la sesiunea de la București să fie obligați a restitui sumele de bani. Ședința din 9 martie 1862. În *Supliment la Monitorul*, nr. 58, p. 7, col. 2.

148 Intervenții în care își arată nedumerirea în legătură cu următoarea propunere a lui D. Văsescu: „Recunoscînd necesitatea ca să se așeze Curtea de Casațiune în orașul Iași, pînă la înființarea căilor ferate care să lege Iașii cu Bucureștii, propun să se recomande secțiunilor a căuta de urgență propunerea ce s-a făcut în acest scop, în privire că termenul deschiderii acestei înalte Curți s-a apropiat". Ședința din 9 martie 1862. În *Supliment la Monitorul*, nr. 58, p. 8, col. 1—2.

149 Intervenție în care arată că în cazul în care toți deputații sînt de acord se pot lua în dezbatere patru proiecte de legi referitoare la organizarea armatei, chiar dacă ele nu au fost tipărite în prealabil, așa cum prevede regulamentul. Ședința din 12 martie 1862. În *Suplimentul la Monitorul*, nr. 58, p. 5, col. 1—2.

150 Intervenție în care cere să se citească în fața Adunării textul integral al demisiei din Adunare a deputatului D. Miclescu. Textul s-a citit. Ședința din 12 martie 1862. În *Supliment la Monitorul*, nr. 59, p. 5, col. 1—2.

151 Intervenția în care cere să se ia în cercetare de urgență o plîngere a arhimandritului Cotroceanu că a fost înlocuit cu arhimandritul Nil la administrarea unor mînăstiri din țară. Arată că „noi am făcut Unirea pentru țară, iar nu am făcut ca să vedem toate sau cele mai mari monastiri ale țărei întrunite în mîna unui singur individ străin. Dacă e ca monastirile să se întrunească, să se întrunească sub administrațiunea țărei, iar nu în mîna arhimandritului Nil, care pînă acuma a pus mîna pe o mare parte din monastirile României". Ședința din 12 martie 1862. În *Supliment la Monitorul*, nr. 59, p. 6, col. 2.

*152 Intervenție cu privire la urgentarea discutării proiectului de lege pentru construirea unei căi ferate pe valea Siretului, de la Galați pînă la granița cu Austria. Ședința din 12 martie 1862. În *Supliment la Monitorul*, nr. 60, p. 2, col. 1. p. 110

*153 Intervenții referitoare la „proiectul de lege privitor la dotațiunea oastei". Ședința din 12 martie 1862. În *Supliment la Monitorul*, nr. 60, p. 4, col. 1 — p. 5, col. 1. p. 111

*154 Intervenție și propunere în care cere „amînarea votării legii pentru Casa de dotațiune a armatei". Propunerea a fost respinsă. Ședința din 12 martie 1862. În *Supliment la Monitorul*, nr. 61, p. 5, col. 2 — p. 6, col. 1. p. 113

155 Intervenție în care arată că procesul-verbal pe care a trebuit să-l întocmească în calitate de membru al comisiei ce urma să studieze problema creditului necesar instalării Curții de Casație nu este definitivat. Ședința din 14 martie 1862. În *Supliment la Monitorul*, nr. 61, p. 2, col. 2 — p. 3, col. 1

* 156 Raport cu privire la rezidența Curții de Casație. Ședința din 14 martie 1862. În *Supliment la Monitorul*, n. 63, p. 3, col. 1— p. 4, col. 2. p. 114

* 157 Discurs polemic referitor la redactarea raportului cu privire la rezidența Curții de Casație. Ședința din 14 martie 1862. În *Supliment la Monitorul*, nr. 63, p. 6, col. 2 — p. 7, col. 2. p. 118

* 158 Discurs în legătură cu stabilirea Curții de Casație la București. Ședința din 14 martie 1862. În *Supliment la Monitorul*, nr. 64, p. 3, col. 2 — p. 4, col. 2. p. 119

* 159 Intervenție polemică cu privire la rezidența Curții de Casație la Iași. Ședința din 14 martie 1862. În *Supliment la Monitorul*, nr. 65, p. 1, col. 2 — p. 2, col. 1. p. 121

160 Intervenții în probleme de regulament privind votarea proiectului de lege referitor la rezidența Curții de Casație. Ședința din 14 martie 1862. În *Supliment la Monitorul*, nr. 65, p. 6, col. 1, 2.

*161 Interpelare cu privire la „conflictul survenit între ministrul instrucţiunii publice (Alexandru Cantacuzin) şi între Consiliul superior al învăţămîntului public din Moldavia". Şedinţa din 16 martie 1862. În *Supliment la Monitorul*, nr. 66, p. 1, col. 1— p. 2, col. 1. p. 122

162 Intervenţii în care arată că A. Catargiu, directorul Ministerului de Finanţe, nu poate fi numit ministru interimar de finanţe deoarece, în conformitate cu prevederile Convenţiei de la Paris, „postul vacant de ministru nu se poate ocupa *ad interim* decît de un alt ministru". Şedinţa din 16 martie 1862. În *Supliment la Monitorul*, nr. 66, p. 2, col. 2.

* 163 Intervenţie în legătură cu proiectul de lege care interzice ofiţerilor în retragere a se încadra din nou în armată. Şedinţa din 16 martie 1862. În *Supliment la Monitorul*, nr. 67, p. 1, col. 2 — p. 2, col. 2. p. 123

164. Intervenţie în care cere ca Grigore Văsescu să prezinte un amendament la articolul 24 din „proiectul de lege pentru înaintarea în armată" privind situaţia tinerilor care au slujit ca ofiţeri în armate străine. Şedinţa din 16 martie 1862. În *Supliment la Monitorul*, nr. 67, p. 4, col. 2.

165 Amendament şi intervenţie la articolul 25 din „proiectul de lege pentru înaintarea în armată", prin care propune ca tinerii care vor intra în şcoli militare sau în armate străine să ceară consimţămîntul guvernului român. „Acei ce nu se vor conforma acestei dispoziţiuni nu se vor putea folosi de dreptul primirii în oastea română cu gradul dobîndit în străinătate". Amendamentul a fost adoptat. Şedinţa din 16 martie 1862. În *Supliment la Monitorul*, nr. 67, p. 5, col. 1; p. 6, col. 1.

166 Intervenţie în care arată că nu se mai pot face amendamente la legea pentru ierarhia militară. Legea trebuie discutată în ansamblu şi apoi adoptată sau respinsă. Şedinţa din 19 martie 1862. În *Supliment la Monitorul*, nr. 68, p. 5, col. 1—2.

167 Intervenţie în care arată că prin amendamentul propus la articolul 25 din proiectul de lege privind ierarhia militară a înţeles „tinerii care servind în armata străină au făcut studiu pentru ţara lor, iară nu oamenii care au servit în străinătate ca să-şi facă o carieră". Şedinţa din 19 martie 1862. În *Supliment la Monitorul*, nr. 68, p. 6, col. 2.

* 168 Propunere în care cere să se prezinte de către guvern, spre dezbatere, mai multe proiecte de lege referitoare la ameliorarea situaţiei oraşului Iaşi după mutarea capitalei la Bucureşti. Şedinţa din 19 martie 1862. În *Supliment la Monitorul*, nr. 68, p. 7, col. 2; p. 8, col. 1. p. 125

* 169 Interpelare în care arată abuzurile comise de către arhimandritul Teoctist Scriban în calitate de „cap" al consistoriului de Ismail şi persecutarea monahului Sofronie Vîrnav. Şedinţa din 19 martie 1862. În *Supliment la Monitorul*, nr. 68, p. 8, col. 1 — nr. 69, p. 1, col. 2. p. 126

* 170 Dezvoltarea interpelării „în privinţa aşezămintelor de instrucţiune publică din Iaşi". Şedinţa din 19 martie 1862. În *Supliment la Monitorul*, nr. 69, p. 1, col. 1 — p. 4, col. 2. p. 128

171 Intervenţii cu privire la „revizuirea legii presei şi a Codicelui penale". Şedinţa din 19 martie 1862. În *Supliment la Monitorul*, nr. 70, p. 4, col. 2 — p. 6, col. 2.

* 172 Propunere subscrisă de mai mulţi deputaţi prin care se preconizează o serie de măsuri menite să consolideze Unirea. Propunerea a fost respinsă. Şedinţa din 20 martie 1862. În *Supliment la Monitorul*, nr. 72, p. 4, col. 2— p. 8, col. 1. p. 133

* 173 Discurs în legătură cu propunerile menite a consolida Unirea. Şedinţa din 20 martie 1862. În *Supliment la Monitorul*, nr. 73, p. 4, col. 2— p. 6, col. 1. p. 138

174 Intervenţie în care contestă că ar fi susţinut în Adunarea de la Iaşi că o lege care împărţea ţara în provincii ar fi consolidat Unirea. Şedinţa din 20 martei 1862. În *Supliment la Monitorul*, nr. 73, p. 6, col. 2.

175 Intervenţie în care atrage atenţia lui Grigore M. Sturdza, care vorbea despre legea presei, că „nu e în cestiune". Şedinţa din 21 martie. În *Supliment la Monitorul*, nr. 76, p. 2, col. 2.

176 Intervenţie în care arată că în timpul în care a fost ministru nu a închis ziarul „Tribuna română". Şedinţa din 21 martie 1862. În *Supliment la Monitorul*, nr. 76, p. 3, col. 2.

* 177 Discurs în legătură cu delictele de presă. Şedinţa din 21 martie 1862. În *Supliment la Monitorul*, nr. 76, p. 6, col. 2— p. 8, col. 1. p. 139

178 Intervenţie în care cere cuvîntul pentru a răspunde generalului I. Em. Florescu la acuzarea că lungeşte inutil şedinţa. Şedinţa din 21 martie 1862. În *Supliment la Monitorul*, nr. 77, p. 2, col. 1.

179 Intervenţie în care anunţă că renunţă la cuvînt. Şedinţa din 21 martie 1862. În *Supliment la Monitorul*, nr. 77, p. 2, col. 2.

180 Intervenţie în care arată că persoana domnitorului nu poate fi adusă în discuţiile Camerei, fiind sacră şi inviolabilă. Şedinţa din 21 martie 1862. În *Supliment la Monitorul*, nr. 77, p. 3, col. 1.

181 Intervenţie cu privire la articolul 9 din legea presei, care stabilea obligativitatea depozitului legal. Şedinţa din 21 martie 1862. În *Supliment la Monitorul*, nr. 77, p. 6, col. 2.

182 Intervenţie în care arată că indicaţiile Adunării au fost să se modifice legea presei în vigoare în Moldova, iar nu legea presei din 1856. Şedinţa din 21 martie 1862. În *Supliment la Monitorul*, nr. 77, p. 7, col. 2.

* 183 Intervenţie la articolul 44 din proiectul de lege a presei, referitor la delictele de presă. Şedinţa din 21 martie 1862. În *Supliment la Monitorul*, nr. 78, p. 1, col. 2— p. 2, col. 1. p. 144

* 184 Intervenţie în care aduce precizări în legătură cu vînzarea celor 15 milioane de ocale de sare. Şedinţa din 21 martie 1862. În *Supliment la Monitorul*, nr. 79, p. 7, col. 2— p. 8, col. 1. p. 145

185 Intervenţie în care explică propunerea ce a făcut privind vînzarea a 15 milioane de ocale de sare. Şedinţa din 21 martie 1862. În *Supliment la Monitorul*, nr. 80, p. 7, col. 1— p. 8, col. 1.

186 Intervenţie în care se arată de acord cu cumpărarea de către stat a unei case în care să se instaleze prefectura din Focşani. Şedinţa din 27 martie 1862. În *Supliment la Monitorul*, nr. 82, p. 5, col. 2— p. 6, col. 1.

* 187 Intervenţie în care arată că va vota proiectul de lege referitor la „strîngerea veniturilor şi răspunderea cheltuielilor [statului, *n.n.*] după *statu quo* pînă la finele anului". Totodată cere ca taxa pe băuturi spirtoase ce în Moldova se încasa de stat să fie lăsată municipalităţilor. Şedinţa din 27 martie 1862. În *Supliment la Monitorul*, nr. 83, p. 1, col. 1— p. 2, col. 1. p. 146

188 Amendament la proiectul de lege referitor la strîngerea veniturilor statului, în care cere: „Darea de vinuri şi spirtoase ce se strînge peste Milcov va trece de la 1 aprilie şi pînă la finele anului în folosul respectivelor oraşe". În continuare anunţă că întrucît lămuririle date de preşedintele Consiliului de Miniştri l-au satisfăcut îşi retrage amendamentul. Şedinţa din 27 martie 1862. În *Supliment la Monitorul*, nr. 83, p. 5, col. 1—2.

189 Intervenţie la proiectul de lege „privind încasarea veniturilor şi răspunderea cheltuielilor [statului — *n.n.*]" prin care cere să nu se ia o contribuţie de 10% de către stat şi de la Casa Sfîntului Spiridon din Iaşi. Şedinţa din 27 martie 1862. În *Supliment la Monitorul*, nr. 83, p. 5, col. 2; p. 6, col. 1.

190 Intervenţie în care arată că în Moldova, spre deosebire de Ţara Românească, averile mînăstirilor sînt administrate de către stat. Şedinţa din 27 martie 1862. În *Supliment la Monitorul*, nr. 83, p. 6, col. 1—2.

191 Intervenţii în care cere ca în următoarele şedinţe ale Adunării ministrul de finanţe să facă precizări în legătură cu încasarea taxei de 10% din veniturile mînăstirilor pămîntene. Şedinţa din 27 martie 1862. În *Supliment la Monitorul*, nr. 83, p. 6, col. 2— p. 7, col. 1.

*192 Discurs cu privire la concesionarea construcţiei de căi ferate. Şedinţa din 28 martie 1862. În *Supliment la Monitorul*, nr. 87, p. 3, col. 2—p. 5, col. 2. p. 148

193 Intervenţie în care arată că în urma Unirii definitive s-au creat o serie de servicii paralele prin ministere. Susţine dreptul guvernului de a desfiinţa unele dintre ele. Şedinţa din 28 martie 1862. În *Supliment la Monitorul*, nr. 87, p. 8, col. 1.

194 Intervenţie în care atrage atenţia Adunării că se încalcă regulamentul în discuţia referitoare la construcţia de căi ferate de pe valea Siretului. Şedinţa din 28 martie 1862. În *Supliment la Monitorul*, nr. 88, p. 2, col. 1.

195 Intervenţie în care arată că statul ar trebui să susţină sub diverse forme redeschiderea minelor. Şedinţa din 28 martie 1862. În *Supliment la Monitorul*, nr. 88, p. 2, col. 2.

196 Intervenție în care arată că amănunte în legătură cu garanția ce trebuia depusă de către concesionarii construcției căii ferate de pe valea Siretului, conform articolului 8 din proiectul de lege, se găsesc în articolul 37 din caietul de sarcini. Ședința din 29 martie 1862. În *Supliment la Monitorul*, nr. 88, p. 3, col. 2.

197 Intervenție în care arată că, avînd în vedere condițiile puse concesionarilor construcției căii ferate de pe valea Siretului, contractul nu se va realiza. Ședința din 29 martie 1862. În *Supliment la Monitorul* nr. 88, p. 4, col. 1—2.

198 Amendament la articolul 8 din proiectul de lege referitor la construcția căii ferate de pe valea Siretului, în care propune ca valoarea cauțiunii ce trebuie să fie depusă de către concesionarii Mavrogheni și Sapieha să fie de 150 000 lei, „care i se va înapoia de către tezaur în fracțiuni la revizuirea și punerea în esploatațiune a fiecărei secțiuni a drumului...". Amendamentul a fost retras. Ședința din 29 martie 1862. În *Supliment la Monitorul*, nr. 88, p. 6, col. 1—2.

199 Intervenții în care arată că se duc discuții sterile asupra articolelor proiectului de lege privind concesionarea construcției de căi ferate. Ședința din 29 martie 1862. În *Supliment la Monitorul*, nr. 89, p. 1, col. 1—2.

200 Intervenție în care arată că ramificația căii ferate de pe valea Siretului spre Tîrgu Ocna se justifică prin aceea că s-ar putea valorifica zăcămintele de cărbuni, exploatarea pădurilor de stejar, zăcămintele de sare, transportul grînelor din regiune, transportul mărfurilor din Transilvania. Ședința din 29 martie 1862. În *Supliment la Monitorul*, nr. 89, p. 4, col. 1—2.

201 Intervenție în care arată că scutirea de taxa de timbru pentru contractul construcției căii ferate de pe valea Siretului trebuia să fie hotărîtă în Consiliul de Miniștri (art. 13 din proiectul de lege). Ședința din 29 martie 1862. În *Supliment la Monitorul*, nr. 89, p. 5, col. 2.

202 Intervenție în problema de regulament privind desfășurarea discuțiilor la proiectul de lege referitor la construirea căii ferate de pe valea Siretului. Ședința din 29 martie 1862. În *Supliment la Monitorul*, nr. 89, p. 8, col. 1.

*203 Intervenție în care arată că unii deputați doresc să pună „condițiuni esorbitante antreprenorilor" liniei ferate de pe valea Siretului încît „să nu mai avem drumuri de fier". Ședința din 29 martie 1862. În *Supliment la Monitorul*, nr. 90, p. 6, col. 2—p. 7, col. 1. p. 151

*204 Intervenție în care cere ca Ministerul de Interne să ia măsuri pentru curmarea unor nereguli în administrarea averii Casei Sfîntul Spiridon din Iași și a altor bunuri de mînă moartă. Ședința din 30 martie 1862. În *Supliment la Monitorul*, nr. 92, p. 4, col. 2 — p. 5, col. 1. p. 153

205 Intervenții în care face precizări cu privire la administrarea averilor Casei Sfîntul Spiridon din Iași. Ședința din 30 martie 1862. În *Supliment la Monitorul*, nr. 92, p. 5, col. 2.

206. Intervenție în care arată că dacă s-ar face o publicitate mai mare pentru arendarea exploatării poștelor s-ar găsi antreprenori cu prețuri mai avantajoase. Ședința din 31 martie 1862. În *Supliment la Monitorul*, nr. 92, p. 8, col. 1.

207 Intervenție în care arată că „deputații din Moldova vor vota cu cea mai mare bucurie și grăbnicie" proiectul de lege privind construirea căii ferate de pe valea Siretului, de la Galați pînă la granița cu Bucovina, cu două ramificații, una pînă la Iași și alta pînă la Tg. Ocna. Ședința din 31 martie 1862. În *Supliment la Monitorul*, nr. 93, p. 6, col. 2.

208 Propunere prin care cere să se oblige guvernul să urgenteze luarea măsurilor pentru exploatarea poștelor. Propunerea a fost acceptată. Ședința din 31 martie 1862. În *Supliment la Monitorul*, nr. 94, p. 4, col. 1.

*209 Intervenție în care susține propunerea ca guvernul să fie obligat să ia măsuri urgente pentru exploatarea poștelor după data de 1 mai, cînd expiră contractele în vigoare. Ședința din 31 martie 1862. În *Supliment la Monitorul*, nr. 94, p. 5, col. 1—2. p. 154

210 Propune ca Adunarea să ia vacanță pînă la data de 5 mai 1862. Ședința din 30 mai 1862. În *Supliment la Monitorul*, nr. 94, p. 6, col. 1.

211 Intervenții în care arată că găsește nejustificată absența lui Panait Balș din Adunare și cere ca „onor[ata] Cameră să-l invite sau a-și îndeplini mandatul, sau a da locul altuia". Ședința din 15 mai 1862. În *Supliment la Monitorul*, nr. 95, p. 3, col. 2; p. 4, col. 1.

212 Intervenţii în care cere să i se acorde un concediu de 20 zile lui A. G. Golescu, care îşi prezentase demisia din Cameră. Şedinţa din 15 mai 1862. În *Supliment la Monitorul,* nr. 95, p. 4, col. 2; p. 5, col. 1.

213 Intervenţie în care susţine cererea lui V. Alexandrescu (-Urechia, *n.n.*) de a i se acorda un ajutor de 300 galbeni, pentru a putea merge în Spania ca să culeagă documente referitoare la istoria naţională. Şedinţa din 15 mai 1862. În *Supliment la Monitorul,* nr. 95, p. 6, col. 2; p. 7, col. 1.

*214 Intervenţie în care demonstrează utilitatea călătoriei în Spania a lui V. Alexandrescu (-Urechia, *n.n.*) cu scopul colectării de documente referitoare la istoria naţională. Şedinţa din 15 mai 1862. În *Supliment la Monitorul,* nr. 95, p. 8, col. 1—2. p. 156

215 Propunere prin care se cere ca Adunarea să dea o hotărîre ca apelurile făcute de cetăţeni împotriva „sentinţelor tribunalelor date în cestiuni electorale" la Curtea de Casaţie să fie scutite de taxa de 20 de galbeni. Propunerea a fost acceptată. Şedinţa din 15 mai 1862. În *Supliment la Monitorul,* nr. 96, p. 5, col. 1.

216 Intervenţia în legătură cu absenţele deputaţilor din Adunare. Şedinţa din 22 mai 1862. În *Supliment la Monitorul,* nr. 96, p. 5, col.2.

217 Intervenţie în care propune ca o petiţie a locuitorilor din Focşani, prin care cereau înfiinţarea unei Curţi de Apel în acel oraş, să fie trimisă spre studiu la toate secţiile Adunării. Propunerea a fost acceptată. Şedinţa din 22 mai 1862. În *Supliment la Monitorul,* nr. 96, p. 5, col. 2.

218 Intervenţie în care susţine o cerere a locuitorilor din satul Răducani din Basarabia de a ocupa o serie de locuri părăsite de coloniştii bulgari care se strămutaseră în Rusia. Arată că în aceeaşi situaţie erau şi locuitorii din satul Leuşneni. Şedinţa din 22 mai 1862. În *Supliment la Monitorul,* nr. 96, p. 6, col. 2.

219 Intervenţie în care arată că alegerea lui N. A. Şuţu ca deputat este ilegală. Şedinţa din 22 mai 1862. În *Supliment la Monitorul,* nr. 98, p. 1, col. 1, 2.

220 Intervenţie în care arată că alegerea lui N. A. Şuţu este ilegală întrucît s-au făcut ingerinţe din partea prefectului. Şedinţa din 22 mai 1862. În *Supliment la Monitorul,* nr. 98, p. 3, col. 1.

*221 Discurs cu privire la mînăstirile închinate. Şedinţa din 22, 25 mai 1862. În *Supliment la Monitorul,* nr. 98, p. 6, col. 2—p. 8, col. 2; nr. 99, p. 1, col. 1—p. 2, col. 2. p. 157

222 Intervenţie în care arată că nici un reprezentant al călugărilor greci nu va participa la discuţiile comisiei create pentru rezolvarea situaţiei moşiilor mînăstirilor închinate. Aceasta întrucît „este mai uşor a cîştiga cauza lor la Constantinopole decît în faţa unui guvern şi a unei Camere române". Şedinţa din 22 mai 1862. În *Supliment la Monitorul,* nr. 99, p. 4, col. 1—2.

223 Intervenţie în care cere să se recomande guvernului să grăbească terminarea procesului intentat unui număr de 200 de ţărani acuzaţi că ar fi organizat o răscoală pentru ziua de 24 ianuarie 1862. Şedinţa din 25 mai 1862. În *Supliment la Monitorul,* nr. 99, p. 5, col. 2.

*224 „Îmbunătăţirea soartei ţăranilor". Şedinţa din 25 mai 1862. În *Supliment la Monitorul,* nr. 100, p. 1, col. 1 — nr. 103, p. 4, col. 2. p. 162

225 Intervenţie în care cere urgentarea cercetării plîngerii tîrgoveţilor de la Fălciu cum că proprietarul Grigore Costache îi obligă în mod abuziv să presteze clacă. Cererea a fost aprobată. Şedinţa din 1 iunie 1862. În *Supliment la Monitorul,* nr. 109, p. 2, col. 1.

226 Propune ca o petiţie a cca 200 de comercianţi din Bucureşti „prin care cer respingerea legii timbrului" să fie trimisă spre cercetare comitetului de delegaţi ai secţiunilor Adunării. Cererea a fost acceptată. Şedinţa din 1 iunie 1862. În *Supliment la Monitorul,* nr. 109, p. 2, col. 2.

227 Propune ca Adunarea să hotărască, ca secţiunile să poată ţine şedinţele indiferent de numărul membrilor prezenţi. Propunerea a fost acceptată. Şedinţa din 1 iunie 1862. În *Supliment la Monitorul,* nr. 109, p. 3, col 2.

*228 „Îmbunătățirea soartei țăranilor. Al doilea cuvînt". Ședința din 1 iunie 1862. *Supliment la Monitorul*, nr. 109, p. 4, col. 2 — nr. 111, p. 8, col. 1. p. 203

229 Intervenție în care arată că expresia de „împămîntenit" folosită în discursul precedent nu s-a referit la prințul Alexandru Moruzi. Ședința din 1 iunie 1862. În *Supliment la Monitorul*, nr. 112, p. 2, col. 2.

230 Intervenție în care arată că prețul pămîntului în județul Cahul este de 12—14 lei pogonul. Ședința din 2 iunie 1862. În *Supliment la Monitorul*, nr. 112, p. 8, col. 1.

231 Intervenție în problemă de regulament. Ședința din 2 iunie 1862. În *Supliment la Monitorul*, nr. 113, p. 7, col. 2.

232 Intervenție în care cere să nu se discute un amendament propus de deputatul C ostăchescu la proiectul de lege rurală votat de Comisia Centrală de la Focșani. Propunerea a fost acceptată. Ședința din 2 iunie 1862. În *Supliment la Monitorul*, nr. 113, p. 8, col. 1.

*233 Amendament și intervenție la „proiectul de lege rurală de la art. 2 (inclusiv) înainte". Ședința din 2 iunie 1862. În *Supliment la Monitorul*, nr. 114, p. 4, col. 1 — p. 7, col. 2. p. 231

234 Intervenție în care propune ca secțiile să discute de urgență „punerea în acuzațiune a ministerului de la 13 iuliu" întrucît „sînt mai mulți miniștri care reclamă dreptatea țărei, cari cer cît mai curînd sentința învinovățirei ori disculpărei lor". Ședința din 4 iunie 1862. În *Supliment la Monitorul*, nr. 114, p. 4, col. 2.

*235 Amendament și discurs cu privire la proiectul de lege rurală prezentat în ședința din 2 iunie 1862. Ședința din 4 iunie 1862. În *Supliment la Monitorul*, nr. 115, p. 6, col. 1 — p. 8, col. 2; nr. 116, p. 1, col. 1 — p. 3, col. 1. p. 236.

*236 Intervenție polemică cu privire la proiectul de lege rurală. Ședința din 4 iunie 1862, în *Supliment la Monitorul*, nr. 117, p. 1, col. 1—2. p. 243

237 Intervenție în care arată că atunci cînd a făcut propunerea ca cererile de pensii să fie trimise la secția competentă spre studiu nu a înțeles ca prin aceasta să se amîne rezolvarea lor la infinit. Ședința din 5 iunie 1862. În *Supliment la Monitorul*, nr. 117, p. 7, col. 2 — p. 8, col. 1.

238 Intervenție în care arată că prezentarea cererilor de pensii trebuie însoțită și de o serie de lămuriri privind situația financiară a țării. Ședința din 5 iunie 1862. *În Supliment la Monitorul*, nr. 117, p. 8, col. 1, 2.

239 Intervenție în care arată că de la 24 ianuarie și pînă atunci (8 iunie 1862) nu s-a primit nici un raport de la secția petițiilor. Ședința din 8 iunie 1862. În *Supliment la Monitorul*, nr. 121, p. 8, col. 1.

*240 Intervenție în legătură cu măsurile de ordine ce trebuie luate după asasinarea lui Barbu Catargiu. Ședința din 9 iunie 1862. În *Supliment la Monitorul*, nr. 125, p. 3, col. 2 — p. 4, col. 1. p. 244

241 Intervenție în care cere să se dea guvernului „siguranța că, oricînd ordinea publică va fi tulburată, Adunarea va da tot concursul său guvernului spre a o liniști". Ședința din 9 iunie 1862. În *Supliment la Monitorul*, nr. 126, p. 3, col. 2.

*242 Intervenție în legătură cu măsurile de ordine ce se preconizau după asasinarea lui Barbu Catargiu. Ședința din 9 iunie 1862. În *Supliment la Monitorul*, nr. 126, p. 8, col. 1 —2 ; nr. 127, p. 1, col. 1. p. 246

243 Intervenție în care cere să se trimită grabnic la secție o plîngere a locuitorilor din Iași împotriva municipalității, care încasează taxe de trei ori mai mari decît în Țara Românească. Ședința din 11 iunie 1862. În *Supliment la Monitorul*, nr. 127, p. 3, col. 2; p. 4, col. 1.

244 Intervenție în care arată că „de mai multă vreme s-a propus a se aduce biblioteca Comisiunii Centrale". Ședința din 11 iunie 1862. În *Supliment la Monitorul*, nr. 127, p. 4, col. 1.

*245 Intervenție în legătură cu cap. III din proiectul de lege rurală, referitor la vînzarea de pămînt din moșiile statului. Ședința din 11 iunie 1862. În *Supliment la Monitorul*, nr. 128, p. 7, col. 1 — p. 8, col. 1. p. 248

246 Intervenţii polemice în care cere să nu se închidă discuţia asupra proiectului de lege rurală şi cere dreptul de a vorbi. Şedinţa din 11 iunie 1862. În *Supliment la Monitorul*, nr. 129, p. 2, col. 2; p. 3, col. 1.

*247 Intervenţie în legătură cu construirea unei căi ferate pe valea Jiului. Şedinţa din 19 iunie 1862. În *Supliment la Monitorul*, nr. 135, p. 7, col. 1 — p. 8, col. 1. p. 249

248 Intervenţie în care recomandă tratatul de medicină legală al doctorului Fătu, care „nu are decît a căpăta încuviinţarea Camerei spre a putea avea putere de lege". Şedinţa din 20 iunie 1862. În *Supliment la Monitorul*, nr. 137, p. 2, col. 2.

*249 Interpelare referitoare la afirmaţia preşedintelui Consiliului de Miniştri cum că arestările care s-au făcut în ultimul timp — după asasinarea lui Barbu Catargiu — s-au făcut cu autorizarea domnului. Şedinţa din 20 iunie 1862. În *Supliment la Monitorul*, nr. 137, p. 2, col. 2 — p. 3, col. 2. p. 251

250 Intervenţii cu privire la punerea sub acuzare a guvernului din 13 iulie. Şedinţa din 20 iunie 1862. În *Supliment la Monitorul*, nr. 138, p. 2, col. 1; p. 3, col. 2.

251 Intervenţie în care cere închiderea discuţiei la articolul 16 din proiectul de lege referitor la construirea căii ferate pe valea Jiului. Şedinţa din 20 iunie 1862. În *Supliment la Monitorul*, nr. 139, p. 8, col. 1.

252 Intervenţie în care arată că nu mai este timp pentru prelungirea şedinţei. Şedinţa din 22 iunie 1862. În *Supliment la Monitorul*, nr. 140, p. 2, col. 2.

253 Intervenţii prin care se opune prelungirii şedinţelor de lucru, în şedinţe de noapte. Şedinţa din 22 iunie 1862. În *Supliment la Monitorul*, nr. 140, p. 3, col. 2.

254 Intervenţie în care arată că Adunarea are lucrări mai urgente de rezolvat decît cumpărarea de către stat a caselor Forăscu. Şedinţa din 22 iunie 1862. În *Supliment la Monitorul*, nr. 140, p. 4, col. 1.

*255 Intervenţie în legătură cu proiectul de lege referitor la construirea de căi ferate. Şedinţa din 22 iunie 1862. În *Supliment la Monitorul*, nr. 142, p. 2, col. 1 — p. 3, col. 1. p. 253

256 Susţine propunerea prinţului Gr. Brîncoveanu de a se acorda o pensie de 2000 de galbeni pe an văduvei lui Barbu Catargiu. Şedinţa din 22 iunie 1862. În *Supliment la Monitorul*, nr. 142, p. 3, col. 2.

* 257 Intervenţie în care arată că este prematură discutarea cu urgenţă a proiectului de lege referitor la crearea unei bănci naţionale. Şedinţa din 22 iunie 1862. *Supliment la Monitorul*, nr. 142, p. 4, col. 1. p. 254,

*258 Intervenţie în care îşi arată nedumerirea privind divergenţele dintre preşedintele Consiliului de Miniştri şi ministrul de finanţe cu privire la proiectul de lege referitor la concesionarea creării unei bănci naţionale. Şedinţa din 22 iunie 1862. În *Supliment la Monitorul*, nr. 142, p. 5, col. 2; p. 6, col. 1. p. 255

259 Intervenţie în care prezintă ca oameni demni de încredere pe Toussaint şi Huter, solicitanţi pentru concesiunea Băncii Naţionale. Şedinţa din 22 iunie 1862. În *Supliment la Monitorul*, nr. 143, p. 2, col. 2.

SESIUNEA 1862 — 1863

1 Intervenție în care arată că deputatul Filip Manoliu a absentat de la ședințe aproape întreaga sesiune precedentă, fapt care ar putea dăuna intereselor colegiului pe care îl reprezintă. Ședința din 10 noiembrie 1862. În *Adunarea generală a României*, p. 2, col. 1.

2 Intervenții în care se opune propunerii lui Alexandru Em. Florescu de a nu se mai acorda deputaților nici un fel de concediu sau vacanță pînă „la hotărîrea budgetelor și a proiectelor de lege anexate, afară numai de cazurile de forță majoră". Ședința din 10 decembrie 1862. În *Supliment la M. O.* nr. 3, p. 7, col. 2.

3 Intervenție în care arată că a venit la timp la dezbaterile Adunării asupra bugetului și ca atare cere să se aprobe concediile cerute și vacanța de sărbători. Ședința din 10 decembrie 1862. În *Supliment la M. O.* nr. 4, p. 1, col. 1.

*4 Intervenție în care atrage atenția Camerei asupra necesității de a se urgenta lucrările comisiei însărcinate cu unificarea legislativă a țării. Ședința din 10 decembrie 1862. În *Supliment la M. O.*, nr. 4, p. 2, col. 1—2. p. 257

5 Intervenție în care arată că Adunarea are dreptul să ceară secțiunilor ei urgentarea lucrării de unificare legislativă. Ședința din 10 decembrie 1862. În *Supliment la M.O.*, nr. 4, p. 3, col. 1.

*6 Discurs asupra situației financiare, pe marginea proiectului pentru un credit special de 150 000 de lei. Ședința din 15 ianuarie 1863. În *Supliment la M. O.*, nr. 22, p. 1, col. 1 — p. 3, col. 2. p. 258

7 Intervenție în care combate pe Dim. Ghica, care se opunea cererii ministrului cultelor de a i se da cuvîntul. Ședința din 15 ianuarie 1863. În *Supliment la M. O.*, nr. 23, p. 2, col. 2.

8 Intervenție în care arată că mitropolitul țării, nemulțumit de felul în care fusese întocmit bugetul Ministerului de Culte, dacă dorește să uzeze de dreptul de deputat pentru a protesta „poate veni la comisiune, dar ca funcționariu trebuie a se adresa la ministeriu". Ședința din 18 ianuarie 1863. În *Supliment la M. O.*, nr. 23, p. 4, col. 1.

9 Respinge principiul expus de G. Văleanu conform căruia Camera „nu ar putea lua în considerare decît lucrările ce i se prezintă de comisiune". Arată că „fiecare din noi are dreptul a face orice propunere". Ședința din 18 ianuarie 1863. În *Supliment la M. O.*, nr. 24, p. 1, col. 1.

*10 Intervenție în care arată temeiurile pentru care consideră că alegerea lui Gr. Cozadini ca deputat de Piatra nu este valabilă. Ședința din 18 ianuarie 1863. În *Supliment la M. O.*, nr. 24, p. 3, col. 1—2. p. 262

11 Intervenție în care susține ordinea de zi propusă și discutarea proiectului de lege privind majorarea pensiilor mai mici de 500 de lei. Ședința din 19 ianuarie 1863. În *Supliment la M. O.*, nr. 25, p. 7, col. 2.

12 Intervenție în care se opune reducerii numărului de stenografi ai Adunării în vedere a realizării unor economii bugetare. Propune „ca, în loc de a se reduce, sau să se recomande guvernului a-i pune pe lîngă Curtea de Casațiune, sau a se elimina prin vacanță". Ședința din 21 ianuarie 1863. În *Supliment la M. O.*, nr. 28, p. 4, col. 2.

13 Intervenție în care se opune ca procesele-verbale ale ședințelor Adunării să fie tipărite în „Monitorul oficial", întrucît „ce s-ar face cu procesele noastre verbale cînd le-am vedea amestecate cu rădicările de sechestru, cu licitațiele și cu vitele de pripas"? Ședința din 21 ianuarie 1863. În *Supliment la M. O.*, nr. 28, p. 7, col. 2.

*14 Intervenție în care respinge principiul incompatibilității funcțiilor administrative și preoților cu mandatul de deputat. Ședința din 21 ianuarie 1863. În *Supliment la M. O.*, nr. 28, p. 7, col. 2 — p. 8, col. 2. p. 263

15 Intervenţie în care mulţumeşte prinţului D. Ghica pentru că i-a dat prilejul să aducă un omagiu unor mitropoliţi ai Moldovei care în timpul vieţii s-au situat „în capul naţiunii". Şedinţa din 21 ianuarie 1863. În *Supliment la M. O.*, nr. 29, p. 4, col. 2.

16 Intervenţie în care cere ca amendamentele lui C. Brăiloiu la art. I şi II din proiectul de lege asupra incompatibilităţii să fie votate separat. Şedinţa din 21 ianuarie 1863. În *Supliment la M. O.*, nr. 29, p. 4, col. 2.

17 Intervenţii în care cere precizări în legătură cu situaţia celor care au contracte cu statul, în lumina prevederilor proiectului de lege asupra incompatibilităţii. Şedinţa din 22 ianuarie 1863. În *Supliment la M. O.*, nr. 30, p. 2, col. 2.

18 Intervenţii în care cere să se tipărească un proiect de răspuns la Mesajul tronului subscris de patruzeci de deputaţi pentru a putea fi studiat mai temeinic. Şedinţa din 22 ianuarie 1863. În *Supliment la M.O.*, nr. 30, p. 6, col. 2; p. 7, col. 2.

19 Intervenţie în care arată că înaintea votării proiectului de lege referitor la vitele de pripas trebuie să se voteze alte proiecte mai importante. Şedinţa din 28 ianuarie 1863. În *Supliment la M. O.*, nr. 33, p. 3, col. 2.

*20 Intervenţie în care răspunde lui Constantin Creţulescu susţinînd că proiectul de lege referitor la organizarea armatei este mai important decît cel referitor la vitele de pripas. Şedinţa din 28 ianuarie 1863. În *Supliment la M. O.*, nr. 33, p. 7, col. 1. p. 266

21 Intervenţie în care arată că D. Cornea ca ministru de justiţie a înlocuit mai mulţi magistraţi capabili de la Tribunalul din Tîrgovişte cu persoane mai puţin corespunzătoare. Şedinţa din 26 ianuarie 1863. În *Supliment la M. O.*, nr. 34, p. 3, col. 1.

22 Amendament în care propune salariul de 1500 de lei pe lună pentru un şef de „secţiune" la „afacerile consularie". Amendamentul a fost respins. Şedinţa din 1 februarie 1863. În *Supliment la M. O.*, nr. 35, p. 6, col. 1.

23. Intervenţie în care arată că numai plătind salarii bune se putea avea personal bine pregătit în Ministerul de Externe. Şedinţa din 1 februarie 1863. În *Supliment la M. O.*, nr. 35, p. 6, col. 2.

*24 Intervenţie în care cere suprimarea „Foaiei publicaţiunilor oficiale" din Moldova, ca „un vestigiu de separatism". Şedinţa din 1 februarie 1863. În *Supliment la M. O.*, nr. 35, p. 7, col. 2 — p. 8, col. 1. p. 267

*25 Amendament şi intervenţie pentru decretarea „Monitorului României" ca singurul organ de publicare a legilor şi regulamentelor. Amendamentul a fost admis. Şedinţa din 1 februarie 1863. În *Supliment la M. O.*, nr. 36, p. 1, col. 1 — p. 3, col. 1. p. 268

26 Intervenţie în care susţine ca ministrul de externe „să fie un om capabil de a trata cestiuni din afară" şi ca atare să fie bine plătit. Şedinţa din 1 februarie 1863. În *Supliment la M. O.*, nr. 36, p. 3, col. 2 — p. 4, col. 1.

27 Intervenţie în care susţine ideea existenţei unei unităţi militare care să facă anumite servicii ministerelor. Totodată recomandă acordarea de pensii vechilor funcţionari de la fostele ministere din Iaşi. Şedinţa din 1 februarie 1863. În *Supliment la M. O.*, nr. 36, p. 5, col. 1.

28 Intervenţie în care susţine necesitatea unei unităţi militare care să facă anumite servicii pe lîngă ministere. Propunerea nu a fost admisă. Şedinţa din 1 februarie 1863. În *Supliment la M. O.*, nr. 36, p. 5, col. 2.

29 Intervenţie în care susţine că pentru secretarul Consiliului de Miniştri este suficient salariul de 1500 de lei pe lună. Propunerea a fost admisă. Şedinţa din 1 februarie 1863. În *Supliment la M. O.*, nr. 36, p. 6, col. 2.

30 Intervenţie în care susţine că unele ministere sînt plasate în clădiri închiriate, mult prea mari în raport cu nevoile curente şi că s-ar putea ca în anumite clădiri să se concentreze mai multe ministere. Şedinţa din 1 februarie 1863. În *Supliment la M. O.*, nr. 36, p. 8, col. 2.

*31 Intervenţie în care susţine înfiinţarea unui ziar de propagandă românească pentru străinătate intitulat „La Roumanie". Şedinţa din 1 februarie 1863. În *Supliment la M. O.*, nr. 37, p. 2, col. 1. p. 270

32 Interpelare adresată miniştrilor de justiţie şi de culte în care arată că mitropolitul din Bucureşti nu înţelege să prezinte Curţii de Casaţie unele dosare de divorţ ale instanţelor bisericeşti şi cere să se precizeze ce măsuri s-au luat. Şedinţa din 4 februarie 1863. În *Supliment la M. O.*, nr. 38, p. 2, col. 2.

*33 Intervenţie în care susţine subvenţionarea convenabilă a agentului român la Constantinopol. Şedinţa din 4 februarie 1863. În *Supliment la M. O.*, nr. 38, p. 6, col. 1 — p. 7, col. 2 — p. 8, col. 1. p. 270

34 Intervenţii în care susţine să se suprime din bugetul Ministerului de Externe suma prevăzută pentru delegatul din Comisia dunăreană. Şedinţa din 4 februarie 1863. În *Supliment la M. O.*, nr. 39, p. 1, col. 1.

35 Intervenţie în care cere să se precizeze ce insule de pe Dunăre urmează a fi delimitate de către Comisia europeană. Şedinţa din 4 februarie 1863. În *Supliment la M. O.*, nr. 39, p. 1, col. 2.

*36 Intervenţie în care cere delimitarea hotarelor României atît pe Dunăre, cît şi spre Austro-Ungaria. Şedinţa din 4 februarie 1863. În *Supliment la M. O.*, 1863, nr. 39, p. 2, col. 1—2. p. 272

37 Intervenţie în care susţine propunerea guvernului „ca o a treia parte din apuntamentele tuturor funcţionarilor statului să se considere ca diurnă ce nu dă dreptul la pensiuni şi două părţi ca retribuţiuni cu dreptul de pensiune". Şedinţa din 4 februarie 1863. În *Supliment la M. O.*, nr. 39, p. 3, col. 2.

38 Intervenţie în care se opune propunerii guvernului ca agentul nostru diplomatic de la Paris să ne reprezinte şi la Torino, cu atît mai mult cu cît el ne reprezintă şi la Londra ; „trebuie să numim un agente speciale pentru Turin". Şedinţa din 4 februarie 1863. În *Supliment la M. O.*, nr. 39, p. 3, col. 2.

*39 Intervenţie în care susţine înfiinţarea de agenţii diplomatice la Viena, Petersburg şi Belgrad. Şedinţa din 4 februarie 1863. În *Supliment la M. O.*, nr. 39, p. 4, col. 2 — p. 5, col. 1. p. 273

40 Intervenţii în care susţine necesitatea de a înfiinţa agenţii diplomatice, „că e de mare necesitate de a fi reprezentaţi, de a avea apărători nu numai înaintea acelor puteri binevoitoare, dar chiar şi înaintea acelor ce poate nu ne prea voiesc binele, şi dar cînd e necesitate, cînd e vorba de interesele vitale ale ţărei, nu mă uit nicicum la cifre, votez cu mîna largă şi cu ochii închişi". Şedinţa din 4 februarie 1863. În *Supliment la M. O.*, nr. 39, p. 6, col. 1.

41 Intervenţie polemică cu Manolache Costache Epureanu şi acceptă ca deocamdată agenţii noştri diplomatici să fie oficioşi, fiind sigur că foarte curînd vor deveni oficiali. Şedinţa din 4 februarie 1863. În *Supliment la M. O.*, nr. 39, p. 7, col. 2.

42 Intervenţie în care susţine dreptul miniştrilor acuzaţi în dezbaterile Adunării de a se apăra. Şedinţa din 8 februarie 1863. În *Supliment la M. O.*, nr. 52, p. 2, col . 2.

43 Intervenţie polemică cu principele Gr. Brîncoveanu. Şedinţa din 8 februarie 1863. În *Supliment la M. O.*, nr. 54, p. 2, col. 1.

*44 „Cuvînt în contra adresei rostit în şedinţa Adunării Generale a României din 9 februarie 1863". Şedinţa din 9 februarie 1863. În *Supliment la M. O.*, nr. 55, p. 6 — nr. 58, p. 8. p. 274

45 Intervenţii polemice cu Ion Brătianu referitoare la dispoziţiile care s-au dat de guvernul moldovean prezidat de K. pentru transportul de arme ale revoluţionarilor unguri, care s-au returnat de la Galaţi la Genova. Şedinţa din 11 februarie 1863. În *Supliment la M. O.*, nr. 61, p. 6, col. 1.

46 Intervenţie polemică cu Ion Brătianu în problema Constituţiei. Şedinţa din 11 februarie 1863. În *Supliment la M. O.*, nr. 61, p. 6, col. 2.

47 Intervenţie în care cere lui C. Creţulescu, preşedintele Adunării, să aplice regulamentul pentru a restabili ordinea în Adunare. Şedinţa din 11 februarie 1863. În *Supliment la M. O.*, nr. 61, p. 8, col. 1.

48 Intervenţii polemice cu Ion Brătianu în care neagă faptul că şi-a depus candidatura la tronul Moldovei în 1859. Şedinţa din 11 februarie 1863. În *Supliment la M. O.*, nr. 62, p. 1, col. 2.

49. Intervenţie în care susţine că ar dori ca armata cu stindardul României să meargă la toate hotarele ţării. Şedinţa din 11 februarie 1863. În *Supliment la M. O.*, nr. 63, p. 2, col. 1.

50. Intervenţie polemică cu D. Văsescu. Şedinţa din 13 februarie 1863. În *Supliment la M. O.*, nr. 65, p. 8, col. 2.

51. Intervenţie polemică cu D. Văsescu în care susţine că personal a dat ordinul de returnare a armelor revoluţionarilor unguri. Şedinţa din 13 februarie 1863. În *Supliment la M.O.*, nr. 66, p. 1, col. 1.

*52 Intervenţie în care aduce unele precizări în legătură cu reforma legii electorale şi transportul de arme destinat revoluţionarilor unguri. Şedinţa din 13 februarie 1863. În *Supliment la M. O.*, nr. 66, p. 5, col. 1—2. p. 336

*53 Intervenţie asupra urgenţei chestiunii rurale. Şedinţa din 14 februarie 1863. În *Supliment la M.O.*, nr. 68, p. 3, col. 2 — p. 4, col. 1. p. 338

54 Intervenţie în care arată că în 1859 cînd a fost consultat de către deputaţii din Bucureşti asupra legii presei din Moldova a susţinut că „legea din Moldova era una din legile cele mai liberali pe lîngă cenzura rusească, şi noi cu dînsa am luptat şi am dobîndit Unirea, şi am stăruit să se adopte şi aici fiindcă se arată dorinţa de a se face unificare în legi şi cu atîta mai mult că acea lege pentru aplicarea ei cerea juriu”. Şedinţa din 15 februarie 1863. În *Supliment la M. O.*, nr. 69, p. 4, col. 2 — p. 5, col. 1.

55 Intervenţie în care susţine amendamentul şi discursul de dezvoltare a lui prezentate de C. Creţulescu la adresa de răspuns la Mesajul tronului. Şedinţa din 15 februarie 1873. În *Supliment la M.O.*, 1863, p. 7, col. 2 — p. 8, col. 1. p. 340

56 Intervenţie în care arată că nu este de acord cu desfiinţarea corpului de jandarmi. Şedinţa din 16 februarie 1863. În *Supliment la M. O.*, nr. 72, p. 2, col. 2 – p. 3, col. 1.

57 Intervenţie în care se arată de acord cu propunerea comisiei bugetare „ca serviciul administrativ să se ia din mîna jandarmilor şi să se dea în mîna dorobanţilor ca şi dincoace de Milcov”. Şedinţa din 16 februarie 1863. În *Supliment la M. O.*, nr. 72, p. 3, col. 1.

*58 Intervenţie în care susţine că pentru organizarea armatei va trebui alocată în buget o sumă mai mare de 9 milioane de lei. Şedinţa din 16 februarie 1863. În *Supliment la M. O.*, nr. 72, p. 4, col. 1. p. 342

59 Intervenţie în care susţine că un colonel are nevoie de trei cai, doi pentru trăsură şi unul de călărie. Şedinţa din 16 februarie 1863. În *Supliment la M. O.*, nr. 79, p. 8, col. 1.

60. Intervenţie în care aduce precizări în legătură cu sumele de 30 000 lei şi 40 000 lei prevăzute în bugetul Ministerului de Război pentru rechizite de birou şi cumpărare de cărţi. Şedinţa din 16 februarie 1863. În *Supliment la M.O.*, nr. 74, p. 2, col. 1.

61. Intervenţie în care cere generalului Ion Emanoil Florescu, ministrul de război, precizarea dacă cei patru generali ceruţi prin proiectul de buget sînt ceruţi pentru a prelua comanda celor patru regiuni militare ale României ce urmează să fie create printr-un viitor proiect de lege. Şedinţa din 18 februarie 1863. În *Supliment la M.O.*, nr. 75, p. 5, col. 1.

*62. Intervenţie referitoare la cei patru generali ai armatei române. Şedinţa din 18 februarie 1863. În *Supliment la M. O.*, nr. 75, p. 6, col. 1 — p. 7, col. 1. p. 343

63 Intervenţie în care întreabă dacă cei patru generali ceruţi de ministrul de război „vor fi puşi în capul diviziunilor teritoriali”, Şedinţa din 18 februarie 1863. În *Supliment la M.O.*, nr. 76, p. 2, col. 1.

*64 Intervenţie în care susţine necesitatea existenţei unor generali în armata română. Şedinţa din 18 februarie 1863. În *Supliment la M.O.*, nr. 76, p. 2, col. 1—2. p. 344

*65 Intervenţii în care susţine propunerea ministrului de război de a se acorda cheltuieli de reprezentare ofiţerilor. Şedinţa din 18 februarie 1863. În *Supliment la M. O.*, nr. 76, p. 3, col. 1—2. p. 345

66 Amendament şi intervenţie în care propune „ca comandantelui superior al trupelor din Iaşi să se însemneze ca cheltuielile de reprezentare suma de 9000 lei pe acest an fără a se prejudeca viitoarea lege de soldă”. În urma discuţiilor suma fost scăzută la 6000 de lei. Amendamentul a fost respins. Şedinţa din 18 februarie 1863. În *Supliment la M. O.*, nr. 76, p. 6, col. 1—2; p. 7, col. 2.

67 Intervenţie în care arată că avînd în vedere cheltuielile de reprezentare comandantul militar superior „ar urma să se ducă să ia ceai la comandantele pieţii”. Şedinţa din 18 februarie 1863. În *Supliment la M. O.*, nr. 76, p. 8, col. 1.

68 Intervenţie în care se opune la desfiinţarea femeilor şi copiilor de trupă. În final s-au suprimat din buget sumele prevăzute pentru femei, iar numărul copiilor de trupă s-a redus la 40. Şedinţa din 18 februarie 1863. În *Supliment la M. O.*, nr. 76, p. 8, col. 2.

69 Intervenţie în care precizează că „scutierul" prevăzut în bugetul escadronului Şcoalei de cavalerie nu are sarcina „ca să îmblînzească caii cei sălbateci, ci ca să înveţe călăria, care e şi ea o arte ca toate artile". Şedinţa din 19 februarie 1863. În *Supliment la M. O.*, nr. 77, p. 4, col. 2.

70 Intervenţii în care susţine să se prevadă în buget cîte 2 copii de trupă pentru fiecare companie şi escadron şi unul de fiecare baterie. În final s-a aprobat numai cîte un copil pentru fiecare unitate din cele menţionate. Şedinţa din 19 februarie 1863. În *Supliment la M. O.*, nr. 77, p. 5, col. 1, 2 — p. 6, col. 1.

71 Intervenţie în care susţine utilitatea înfiinţării unui aşezămînt pentru soldaţii invalizi. Şedinţa din 19 februarie 1863. În *Supliment la M. O.*, nr. 77, p. 8, col. 2.

72 Intervenţie în care susţine menţinerea în buget a maiorului comandat al trenului militar. În final, postul a fost suprimat. Şedinţa din 19 februarie 1863. În *Supliment la M.O.*, nr. 77, p. 6, col. 2 — p. 7, col. 1.

*73 Intervenţie în care arată că postavurile indigene prezentate la licitaţie pentru furniturile armatei sînt superioare calitativ celor străine. Şedinţa din 19 februarie 1863. În *Supliment la M. O.*, nr. 79, p. 1, col. 1—2. p. 346

*74 Intervenţie în care susţine interesele industriei naţionale de postav în cadrul licitaţiilor armatei. Şedinţa din 20 februarie 1863. În *Supliment la M. O.*, nr. 80, p. 2, col. 2 — p. 3, col. 2. p. 348

*75 Intervenţie privind „tipicul după cum trebuie a semna" în cazul adreselor şi deputăţiilor către domnitor. Şedinţa din 20 februarie 1863. În *Supliment la M. O.*, nr. 81, p. 5, col. 2 — p. 6, col. 2. p. 349

*76 Intervenţie polemică privind atitudinea comisiei care a prezentat răspunsul la Mesajul tronului. Şedinţa din 22 februarie 1863. În *Supliment la M. O.*, nr. 82, p. 1, col. 2 — p. 3, col. 1. p. 351

77 Interpelare adresată ministrului de culte în care arată că „legea Curţii de Casaţiune la art. 3 zice că toate materiale[le] de despărţenie sînt de resortul Curţii de Casaţiune. Preasînţia sa părintele mitropolit a socotit a se pune deasupra acestei legi, refuzînd trimiterea unor dosare ce se cer într-un caz ce-şi făcuse recurs la acea Curte". Şedinţa din 23 februarie 1863. În *Supliment la M. O.*, nr. 83, p. 2, col. 1.

78 Intervenţie în care susţine ca grănicerii să aibă aceeaşi soldă pe tot întinsul ţării şi că „statul este dator a despăgubi pe grăniceri de munca întrebuinţată cu facerea drumurilor". Şedinţa din 23 februarie 1863. În *Supliment la M. O.*, nr. 83, p. 3, col. 1.

*79 Intervenţie polemică cu C. Creţulescu în apărarea industriei naţionale. Şedinţa din 23 februarie 1863. În *Supliment la M. O.*, nr. 84, p. 1, col. 2 — p. 2, col. 1. p. 353

80. Intervenţie în care susţine mesajul domnesc prin care „se trimite în deliberarea Adunării un proiect de lege pentru a se da domnului Veggezi Ruscala titlul de cetăţean român şi onorariele de 1000 lei pe lună spre a ţine un curs de istoria şi literatura românilor, în Universitatea din Turin". Şedinţa din 23 februarie 1863. În *Supliment la M. O.*, nr. 84, p. 4, col. 2.

81 Propunere făcută de M. K. şi susţinută de 22 deputaţi în care se cere discutarea de urgenţă a proiectului de lege din regestul precedent. Propunerea a fost admisă. Şedinţa din 23 februarie 1863. În *Supliment la M. O.*, nr. 84, p. 4, col. 2.

*82 Intervenţie în care susţine urgenţa votării proiectului de lege pentru împămîntenirea şi acordarea unui salariu lui Veggezi Ruscala. Şedinţa din 23 februarie 1863. În *Supliment la M. O.*, nr. 84, p. 6, col. 1. p. 354

*83 Intervenţie în care susţine împămîntenirea lui Veggezi Ruscala şi acordarea unui salariu pentru cursul de limba şi istoria românilor pe care urmează să-l ţină la Universitatea din Torino. Şedinţa din 23 februarie 1863. În *Supliment la M. O.*, nr. 84, p. 7, col. 1 — p. 8, col. 1. p. 355

84 Intervenţie în care susţine propunerea lui I. C. Brătianu „de a se acorda împămîntenirea la mai mulţi străini care au apărat cauza română" (Saint-Marc Girardin, E. Quinet, W. E. Gladstone, Y. A. Roebuck). Cere ca propunerea să fie trimisă şi discutată în secţiuni. Şedinţa din 25 februarie 1863. În *Supliment la M. O.*, nr. 85, p. 6, col. 2.

85 Intervenție în care arată că desființarea anumitor servicii în vederea economiilor bugetare afectează situația unor funcționari, dar aduce servicii țării. Ședința din 26 februarie 1863. În *Supliment la M. O.*, nr. 87, p. 3, col. 1.

86 Intervenție în care susține desființarea revizorilor de la Ministerul de Interne. Adunarea a acceptat suprimarea. Ședința din 27 februarie 1863. În *Supliment la M. O.*, 1863, p. 6, col. 2.

*87 Intervenție în care arată importanța pe care trebuie să o aibă serviciul de statistică în țară. Ședința din 27 februarie 1863. În *Supliment la M. O.*, nr. 90, p. 7, col. 2 — p. 8, col. 1. p. 357

*88 Intervenție în sprijinul modernizării tipografiei statului. Ședința din 27 februarie 1863. În *Supliment la M. O.*, nr. 91, p. 3, col. 2 — p. 5, col. 1. p. 357

89 Intervenție în care întreabă pe ministrul de interne dacă prefectul de Galați continuă să-și însușească veniturile provenind din „biletele de drum". Ședința din 27 februarie 1863. În *Supliment la M. O.*, 91, p. 7, col. 2.

*90 Intervenție în care explică de ce salariul prefectului de Putna trebuie să fie mai mare decît cel propus de comisia bugetară. Ședința din 27 februarie 1863. În *Supliment la M. O.*, nr. 91, p. 7, col. 2 — p. 8, col. 1. p. 359

91 Intervenții polemice cu raportorul comisiei bugetare și cu deputații Gh. Adrian, Lascăr Catargiu și Ion Brătianu și amendament prin care cere ca prefectului de Putna să i se acorde o sumă de 12 000 de lei pe an cu titlul de „cheltuieli de reprezentare". Amendamentul a fost respins. Ședința din 27 februarie 1863. În *Supliment la M. O.*, nr. 91, p. 8, col. 1, 2; nr. 92, p. 1, col. 1, 2.

92 Intervenție în care explică condițiile grele în care trăiesc prefecții de Ismail și Cahul, ceea ce necesită un salariu mai mare decît al altor prefecturi. Ședința din 27 februarie 1863, În *Supliment la M. O.*, nr. 92, p. 2, col. 1—2.

*93 Intervenție în care explică situația dificilă care s-a creat în Iași după Unire. Susține salariul de 4000 de lei pentru prefect și menținerea postului de secretar al acestuia. Ședința din 27 februarie 1863. În *Supliment la M. O.*, nr. 92, p. 3, col. 1 — p. 4, col. 1. p. 360

94 Propunere de a se menține funcționarul de la serviciul de pașapoarte din Iași. Propunerea a fost admisă. Ședința din 27 februarie 1863. În *Supliment la M. O.*, nr. 92, p. 4, col. 1.

*95 Intervenție în care cere să se reducă salariile funcționarilor de la poliția din Iași și cu suma economisită să se sporească cele ale funcționarilor prefecturii. Ședința din 27 februarie 1863. În *Supliment la M. O.*, nr. 92, p. 4, col. 1 — p. 5, col. 2. p. 362

96 Intervenții în care susține acordarea unei pensii lui I. Heliade Rădulescu „ca om literat", pe care l-a combătut în „cestiunile politice". Pensia a fost acordată. Ședința din 1 martie 1863. În *Supliment la M. O.*, nr. 93, p. 3, col. 2.

97 Intervenție în care arată că propunerea de a se încasa o taxă suplimentară de import și export în folosul tîrgurilor și orașelor riverane Dunării nu este o problemă de buget. Susține încasarea acestei taxe de 0,5 % peste taxa vamală. Ședința din 1 martie 1863. În *Supliment la M. O.*, nr. 93, p. 7, col. 2 ; p. 8, col. 1.

98 Intervenție în care arată de ce este necesar ca taxa de 0,5 % din valoarea exportului și importului efectuate prin tîrgurile și orașele dunărene să fie încasată de municipalitate. Ședința din 1 martie 1863. În *Supliment la M. O.*, nr. 94, p. 1. col. 1 — p. 2, col. 1. p. 363

99 Intervenție în care își exprimă mirarea că o propunere așa de bună ca cea prin care se recomandă legiferarea taxei de 0,5 % din valoarea importului și exportului din orașele și tîrgurile dunărene întîmpină opoziție. Ședința din 1 martie 1863. În *Supliment la M. O.*, nr. 94, p. 3, col. 2.

100 Intervenție în care susține votarea cu urgență a unei propuneri privind formarea surselor de venit ale muncipalităților. Ședința din 1 martie 1863. În *Supliment la M. O.*, nr. 94, p. 5, col. 2 — p. 6, col. 1—2.

*101 Intervenție în care cere să se adopte și pentru Muntenia și Oltenia sistemul din Moldova de a se crea surse de venit muncipalităților. Ședința din 1 martie 1863. În *Supliment la M. O.*, nr. 94, p. 6, col. 2 — p. 7, col. 2. p. 365

102 Intervenție polemică cu G. Apostoleanu și principele D. Ghica cu privire la dreptul municipalităților de a stabili și încasa dări. Ședința din 1 martie 1863. În *Supliment la M.O.*, nr. 95, p. 2, col. 2.

SESIUNEA 1863 – 1864

*1 Discurs cu privire la programul de guvernare și răspuns la întrebarea lui C. A. Rosetti în legătură cu caracterul ordinar sau extraodrinar al sesiunii Adunării. Ședința din 5 noiembrie 1863. În *Supliment nr. 2 la M. O.*, p. 6, col. 2—p. 8, col. 1. p. 367

2 Intervenție în legătură cu cererea de a se acorda pensii mai multor funcționari. Ședința din 6 noiembrie 1863. În *Supliment nr. 3 la M. O.*, p. 14, col. 2.

3 Intervenții în care cere a se cerceta dacă toate persoanele trecute pe lista de pensionări au acest drept. Ședința din 6 noiembrie 1863. *Supliment nr. 4 al M. O.*, p. 23, col. 2; p. 24, col. 2; p. 25, col. 1.

4 Intervenție în care cere să se ia în discuție o serie de proiecte de lege fără a se mai tipări în prealabil. Ședința din 9 noiembrie 1863. *Supliment nr. 6 la M. O.*, p. 43, col. 2.

*5 Intervenție în care cere ca pe lîngă proiectul de lege a pensiilor să se mai ia în discuție și proiectele de legi referitoare la Consiliul de Stat, Curtea de Conturi, Curtea de Apel a Moldovei, precum și cel referitor la atribuțiile prefecților din Moldova. Ședința din 9 noiembrie 1863. În *Supliment nr. 7 la M. O.*, p. 46, col. 1—2. p. 369

6 Intervenție în care cere ca să se rezolve de urgență, în secțiunile respective, proiectele de legi prezentate de guvernul precedent și pe care noul guvern le susține; lămuriri în legătură cu Consiliul de Stat. Ședința din 9 noiembrie 1863. În *Supliment nr. 7 la M. O.*, p. 47, col. 2.

7 Intervenții în care arată că funcționarii municipali trebuie să primească pensii din fondurile municipalităților. Ședința din 9 noiembrie 1863. *Supliment nr. 7 la M. O.*, p. 48, col. 1.

8 Intervenție în care arată cum s-a stabilit retribuirea membrilor Curții de Casație din Moldova. Ședința din 9 noiembrie 1863. În *Supliment nr. 7 la M. O.*, p. 50, col. 2.

9 Intervenție în care arată sistemul preconizat pentru fixarea diurnei membrilor Curții de Casație. Ședința din 9 noiembrie 1863. În *Supliment nr. 7 la M. O.*, p. 51, col. 1.

10 Intervenție în care cere să se ia în discuție proiectul de lege referitor la moneda națională. Ședința din 18 noiembrie 1863. În *Supliment nr. 9 la M. O.*, p. 64, col. 2; p. 65, col. 1.

11 Intervenție în care se declară de acord cu întocmirea unei liste a proiectelor de lege ce urmează să fie discutate cu precădere. Ședința din 18 noiembrie 1863. În *Supliment nr. 9 la M. O.*, p. 65, col. 1.

12 Intervenție în care susține votarea de urgență a proiectului de lege referitor la constrîngerea corporală. Ședința din 18 noiembrie 1863. În *Supliment nr. 11 la M. O.*, p. 81, col. 2.

13 Intervenție în care arată că o petiție a mai multor locuitori din Iași „relativă la dările municipale din acel oraș" nu mai are obiect întrucît situația s-a schimbat. Ședința din 18 noiembrie 1863. În *Supliment nr. 12 la M. O.*, p. 86, col. 1.

14 Intervenții cu privire la construirea șoselei București — Alexandria — Turnu Măgurele. Susține că trebuie să se facă cu aprobarea Adunării. Ședința din 18 noiembrie 1863. *Supliment nr. 12 la M. O.*, p. 87, col. 1, 2; p. 88, col. 1.

15 Intervenție în care arată că pentru efectuarea lucrărilor publice mărunte nu trebuie să se ceară aprobarea Adunării, aceasta este necesară numai pentru lucrările mari. Ședința din 18 noiembrie 1863. În *Supliment nr. 12 la M. O.*, p. 87, col. 2.

16 Intervenție în care susține acordarea naturalizării lui Van Saanen. Ședința din 20 noiembrie 1863. În *Supliment nr. 14 la M. O.*, p. 105, col. 2.

17 Intervenție în care justifică de ce a ținut să facă cunoscută Adunării starea finanțelor țării. Ședința din 20 noiembrie 1863. În *Supliment nr. 16 la M. O.*, p. 107, col. 1—2.

18 Intervenţie în care cere să se reexamineze proiectul de lege referitor la taxa tutunului. Şedinţa din 22 noiembrie 1863. În *Supliment nr. 16 la M. O.*, p. 118, col. 2.

19 Intervenţie în legătură cu necesitatea creării unei bănci funciare. Şedinţa din 22 noiembrie 1863. În *Supliment nr. 16 la M. O.*, p. 119, col. 2.

* 20 Intervenţie în legătură cu situaţia financiară a municipalităţii Iaşi şi taxa tutunului. Şedinţa din 25 noiembrie 1863. În *Supliment nr. 17 la M. O.*, p. 127, col. 1— p. 128, col. 1. p. 370

* 21 Discurs cu privire la răspunsul la Mesajul tronului. Şedinţa din 25 noiembrie 1863. În *Supliment nr. 17 la M. O.*, p. 129, col. 2— p. 132, col. 2. p. 372

22 Intervenţii cu privire la necesitatea cercetării dosarului referitor la venitul municipalităţii Iaşi din taxa tutunului. Şedinţa din 29 noiembrie 1863. În *Supliment nr. 18 la M. O.*, p. 136, col. 1—2.

* 23 Intervenţie cu privire la modul defectuos în care se licitează veniturile statului. Şedinţa din 29 noiembrie 1863. În *Supliment nr. 18 la M. O.*, p. 138, col. 2— p. 140, col. 2. p. 379

24 Intervenţie în care arată situaţia grea în care se găseşte tezaurul public. Şedinţa din 29 noiembrie 1863. În *Supliment nr. 20 la M. O.*, p. 152, col. 2— p. 153, col. 1.

* 25 Intervenţie asupra celui de al doilea proiect de răspuns la Mesajul tronului. Şedinţa din 2 decembrie 1863. În *Supliment nr. 22 la M. O.*, p. 160, col. 2— p. 162, col. 1. p. 383

26 Intervenţie în legătură cu sumele trebuitoare cumpărării hîrtiei necesare pentru tipărirea lucrărilor oficiale. Şedinţa din 7 decembrie 1863. În *Supliment nr. 22 la M. O.*, p. 167, col. 2; p. 168, col. 1—2; p. 169, col. 1.

27 Intervenţie referitoare la sumele ce se cheltuiesc cu tipografia statului. Şedinţa din 7 decembrie 1863. În *Supliment nr. 22 la M. O.*, p. 169, col. 2; p. 170, col. 2; p. 171, col. 1—2.

28 Intervenţie în care susţine acordarea unei recompense doctorului G. Cuciureanu Şedinţa din 7 decembrie 1863. În *Supliment nr. 23 la M. O.*, p. 176, col. 1—2.

29 Intervenţie în care cere să se ia de urgenţă măsurile necesare pentru a se putea încasa patentele. Şedinţa din 11 decembrie 1863. În *Supliment nr. 23 la M. O.*, p. 180, col. 2.

30 Intervenţie în care arată că de jurisdicţia Curţii de Apel din Galaţi sau Focşani trebuie să ţină şi coloniile bulgare. Şedinţa din 11 decembrie 1863. În *Supliment nr. 24 la M. O.*, p. 184, col. 2— p. 185, col. 1, 2; p. 191, col. 1.

* 31 Intervenţie în care cere ca sediul Curţii de Apel să fie la Focşani şi nu la Galaţi. Şedinţa din 11 decembrie 1863. În *Supliment nr. 24 la M. O.*, p. 187, col. 1— p. 188, col. 2.. p. 385

32 Intervenţie în care arată că retrage proiectul de lege referitor la „admisibilitatea candidaţilor de preoţi” întrucît se va aduce în discuţie proiectul pentru „unificarea bisericii”. Şedinţa din 11 decembrie 1863. În *Supliment nr. 25 la M. O.*, p. 193, col. 2— p. 194, col. 1.

33 Intervenţie în care cere să se amîne discuţia asupra proiectului de lege referitor la „libertatea individuală şi inviolabilitatea domiciliului”. Şedinţa din 11 decembrie 1863. În *Supliment nr. 27 la M. O.*, p. 206, col. 1—2.

34 Intervenţie în care arată că „comunicările particulare” nu trebuie trimise Adunării cu mesaj domnesc. Şedinţa din 13 decembrie 1863. În *Suplimentul nr. 27 la M.O.*, 1863, p. 207, col. 1.

35 Intervenţii în care cere a se numi o comisie care chiar în aceeaşi zi să facă raportul ca Adunarea să poată vota îndată proiectul de lege referitor la secularizarea averilor mînăstireşti; desluşiri mai ample în legătură cu situaţia acestor averi nu poate da. Şedinţa din 13 decembrie 1863. În *Supliment nr. 27 la M. O.*, p. 210, col. 1, 2; p. 211, col. 2.

* 36 Intervenţie în care cere luarea în discuţie de urgenţă a proiectului de lege referitor la secularizarea averilor mînăstireşti. Şedinţa din 13 decembrie 1863. În *Supliment nr. 27 la M. O.*, p. 214, col. 1—2. p. 386

37 Intervenții cu caracter polemic personal cu C. A. Rosetti. Ședința din 13 decembrie 1863. În *Supliment nr. 28 la M. O.*, p. 217, col. 2— p. 218, col. 1; p. 219, col. 2.

* 38 Intervenție în care arată că votînd proiectul de lege referitor la secularizarea averilor mînăstirești se pune în aplicare votul dat de Adunare la 22 decembrie 1862 pentru „înscrierea în bugetul statului a venitului moșiilor monastirilor zise închinate". Ședința din 13 decembrie 1863. În *Supliment nr. 29 la M. O.*, p. 221, col. 2; p. 222, col. 1; p. 223, col. 1— p. 224, col. 1. Publicăm *in extenso* numai ultima intervenție. p. 387

39 Intervenție în care arată că averile eparhiilor și bisericilor de mir nu se secularizează. Ședința din 13 decembrie 1863. În *Supliment nr. 29 la M. O.*, p. 225, col. 1.

40 Intervenție în care arată că este de acord cu amendamentul propus de G. Costaforu referitor la redactarea articolului 2 din proiectul de lege al secularizării averilor mînăstirești, privind despăgubirea „locurilor sfinte". Ședința din 13 decembrie 1863. În *Supliment nr. 29 la M. O.*, p. 225, col. 2.

41 Intervenție în care arată că suma de 51 de milioane ce urmează a se plăti pentru averile secularizate este calculată „după cursul din Constantinopol". Ședința din 13 decembrie 1863. În *Supliment nr. 29 la M. O.*, p. 226, col. 2.

42 Intervenție în care dă unele lămuriri referitoare la dreptul de a amenda proiectul de lege pentru secularizarea averilor mînăstirești. Ședința din 13 decembrie 1863. În *Supliment nr. 29 la M. O.*, p. 227, col. 1.

43 Intervenții cu privire la fixarea datei și orei la care urmează ca domnul să primească o delegație de deputați care să prezinte asigurarea devotamentului Adunării ori de cîte ori va fi nevoie să se ia hotărîri însemnate. Ședința din 13 decembrie 1863. În *Supliment nr. 29 la M. O.*, p. 228, col. 1. Ședința din 14 decembrie 1863. În *Supliment nr. 30 la M. O.*, p. 229, col. 2.

*44 Discurs cu privire la proiectul de lege privind libertatea individuală și inviolabilitatea domiciliului. Ședința din 14 decembrie 1863. În *Supliment nr. 31 și 32 la M. O.*, p. 241, col. 2— p. 247, col. 1. p. 389

45 Intervenții în care arată motivele pentru care retrage proiectul de lege referitor la libertatea individuală și inviolabilitatea domiciliului. Ședința din 14 decembrie 1863. În *Supliment nr. 32 la M. O.*, p. 249, col. 1—2; *Supliment nr. 33 la M. O.*, 1863, p. 253, col. 2— p. 254, col. 1.

46 Intervenție în care arată care este situația proiectului de „Condică penală". Ședința din 14 decembrie 1863. În *Supliment nr. 33 la M. O.*, p. 254, col. 2— p. 255, col. 1.

47 Intervenție polemică cu G. Costaforu. Ședința din 14 decembrie 1863. În *Supliment nr. 33 la M. O.*, p. 257, col. 2— p. 258, col. 1.

* 48 Intervenție în care arată că, avînd în vedere programul de lucru foarte aglomerat al miniștrilor, proiectele de legi nu pot fi prezentate mai repede. Ședința din 30 decembrie 1863. În *Supliment nr. 50 la M. O.*, p. 401, col. 1— p. 402, col. 1. p. 394

49 Intervenție în care arată că acceptă amendamentul propus de C. A. Rosetti referitor la criteriul de strîngere a impozitelor pe trimestrul I al anului 1864. Ședința din 30 decembrie 1863. În *Supliment nr. 51 la M. O.*, p. 403, col. 1.

50 Intervenție cu caracter polemic cu C. A. Rosetti. Ședința din 30 decembrie 1863. În *Supliment nr. 51 la M. O.*, p. 403, col. 1.

* 51 Intervenție cu privire la acordarea unor credite pentru reorganizarea armatei și despăgubirea „locurilor sfinte". Ședința din 30 decembrie 1863. În *Supliment nr. 52 la M. O.*, p. 409, col. 1— p. 412, col. 1. p. 396

52 Intervenție polemică cu G. Vernescu referitor la modul de acoperire a împrumutului de 13 milioane de lei pentru dotarea armatei. Ședința din 30 decembrie 1863. În *Supliment nr. 53 la M. O.*, p. 420, col. 1—2.

* 53 Intervenție în care insistă ca Adunarea să examineze cu multă atenție problema împrumutului de 18 milioane de lei necesar pentru înarmare. Ședința din 30 decembrie 1863. În *Supliment nr. 54 la M. O.*, p. 424, col. 2— p. 425, col. 1. p. 400

54 Intervenție polemică cu deputatul Oteteleșanu în care arată obligația morală pe care o are ca deputat și ministru de a vota creditul pentru procurarea de armament necesar armatei. Ședința din 30 decembrie 1863. În *Supliment nr. 54 la M. O.*, p. 426, col. 1.

* 55 Intervenţie în care combate opinia lui Lascăr Catargiu de a se vota mai întîi proiectul de lege pentru organizarea armatei şi apoi creditul pentru procurarea de armament, Şedinţa din 30 decembrie 1863. În *Supliment nr. 54 la M. O.*, p. 427, col. 1— p. 428, col. 1. p. 401

* 56 Intervenţii polemice cu principele D. Ghica şi cu G. Costaforu cu privire la creditul de 18 milioane cerut pentru dotarea armatei. Şedinţa din 30 decembrie 1863. În *Supliment nr. 54 la M. O.*, p. 431, col. 2— p. 432, col. 2. p. 402

57 Intervenţie în care combate amendamentul colonelului G. Adrian care cerea ca creditele acordate pentru armată să nu poată fi folosite pînă la votarea legii de organizare a armatei. Şedinţa din 30 decembrie. În *Supliment nr. 55 la M. O.*, p. 434, col. 1—2.

63 Intervenţie polemică cu Lascăr Catargiu. Şedinţa din 4 ianuarie 1864. În *Supliment nr. 59 la M. O.*, p. 462, col. 2.

64 Intervenţie cu privire la procurarea noilor arme necesare armatei. Şedinţa din 4 ianuarie 1864. În *Supliment nr. 59 la M. O.*, p. 463, col. 2.

65 Intervenţie cu privire la numărul şi salarizarea funcţionarilor Curţii de Conturi; cere sporirea numărului lor. Şedinţa din 4 ianuarie 1864. În *Supliment nr. 60 la M. O.*, p. 475, col. 1—2.

66 Intervenţie în care arată necesitatea unui procuror la Curtea de Conturi. Şedinţa din 4 ianuarie 1864. În *Supliment nr. 60 la M. O.*, p. 476, col. 2; *Supliment nr. 61 la M. O.*, p. 477, col. 1.

67 Intervenţii în care arată că acceptă ca bază de discuţii proiecul de lege referitor la Curtea de Conturi prezentat de comisia Adunării cu condiţia ca numărul membrilor Curţii să fie 8. Şedinţa din 4 ianuarie 1864. În *Supliment nr. 61 la M. O.*, p. 478, col. 2; p. 479, col. 1.

68 Intervenţie în care arată că este de acord ca domnitorul să numească pe membrii Curţii de Conturi. Şedinţa din 4 ianuarie 1864. În *Supliment nr. 61 la M. O.*, p. 479, col. 2.

69 Intervenţie în care arată ce diplome de studii trebuie să posede membrii Curţii de Conturi. Şedinţa din 4 ianuarie 1864. În *Supliment nr. 61 la M. O.*, p. 480, col. 2.

70 Intervenţie în care combate propunerea ca membrii Curţii de Conturi să fie aleşi prin vot secret de către Adunare fără alte condiţii. Şedinţa din 4 ianuarie 1864. În *Supliment nr. 61 la M. O.*, p. 482, col. 2— p. 483, col. 1.

71 Intervenţie în care combate propunerea ca să se dea dreptul Curţii de Conturi de a suspenda „pe funcţionarii săi". Şedinţa din 4 ianuarie 1864. În *Supliment nr. 61 la M. O.*, p. 484, col. 1—2.

72 Intervenţie în care combate propunerea ca Curtea de Conturi să aibă dreptul de a suspenda pe contabilii instituţiilor publice în caz de abateri. Şedinţa din 4 ianuarie 1864. În *Supliment nr. 61 la M. O.*, p. 485, col. 1—2.

73 Intervenţie în care arată că miniştrii trebuie să ţină seama de recomandările Curţii de Conturi în ce priveşte înlăturarea contabililor incorecţi. Şedinţa din 4 ianuarie 1864. În *Supliment nr. 61 la M. O.*, p. 486, col. 1.

* 74 Intervenţie în care arată motivele pentru care se opune ca membrii Curţii de Conturi să fie aleşi de Adunare numai prin scrutin fără alte condiţii. Şedinţa din 8 ianuarie 1864. În *Supliment nr. 63 la M. O.*, p. 496, col. 1— p. 497, col. 1. p. 403

* 75 Intervenţie în care combate opiniile principelui D. Ghica cu privire la recrutarea membrilor Curţii de Conturi. Şedinţa din 8 ianuarie 1864. În *Supliment nr. 63 la M. O.*, p. 498, col. 1— p. 499, col. 1. p. 405

* 76 Intervenţie în care arată condiţiile în care urmează să fie contractat împrumutul de 50 de milioane de lei de la Lefevre. Şedinţa din 8 ianuarie 1864. În *Supliment nr. 65 la M. O.*, p. 512, col. 1— p. 513, col. 1. p. 406

77 Intervenţie în care arată de ce nu este necesar un nou proiect de lege pentru împrumutul Lefevre. Şedinţa din 8 ianuarie 1864. În *Supliment nr. 65 la M. O.*, p. 513, col. 2. p. 406

78 Intervenţie în care arată că banii pe care statul îi va primi prin împrumutul Lefevre vor fi folosiţi pentru a se plăti despăgubirile pentru secularizare. Şedinţa din 8 ianuarie 1864. În *Supliment nr. 65 la M. O.*, p. 515, col. 1—2.

* 79 Intervenţie în care explică de ce nu este nevoie să se prezinte proiecte de legi separate pentru dorinţele ieşenilor de îmbunătăţiri necesare oraşului. Şedinţa din 15 ianuarie 1861. În *Supliment nr. 67 la M. O.*, p. 525, col. 1— p. 526, col. 1. p. 407

* 80 Discurs cu privire la votarea împrumutului Lefevre. Şedinţa din 15 ianuarie 1864. În *Supliment nr. 68 la M. O.*, p. 535, col. 2— p. 538, col. 1. p. 408

81 Intervenţie în care cere să se voteze de urgenţă împrumutul Lefevre din cauza complicaţiilor politice dintre Prusia şi Danemarca. Şedinţa din 15 ianuarie 1869. În *Supliment nr. 69 la M. O.*, p. 541, col. 1—2.

82 Intervenţii cu privire la citarea deputaţilor în faţa instanţelor judecătoreşti în timpul sesiunilor parlamentare. Şedinţa din 18 ianuarie 1864. În *Supliment nr. 69 la M. O.*, p. 545, col. 1—2.

83 Intervenţie în care arată că a retras donaţia făcută pentru „înfiinţarea unei catedre de ştiinţele comerciale” la Focşani, întrucît nu s-a înfiinţat catedra. Şedinţa din 18 ianuarie 1864. În *Supliment nr. 69 la M. O.*, p. 546, col. 2.

* 84 Intervenţie cu privire la legea pentru organizarea armatei. Şedinţa din 18 ianuarie 1864. În *Supliment nr. 71 la M. O.*, p. 561, col. 1— p. 563, col. 1. p. 412

* 85 Intervenţie cu privire la lipsurile din proiectul de lege privind organizarea armatei. Şedinţa din 18 ianuarie 1864. În *Supliment nr. 71 la M. O.*, p. 564, col. 2— *Supliment nr. 72 la M. O.*, 1864, p. 565, col. 1—2. p. 415

86 Intervenţii în care propune să se ia în dezbatere întîi proiectul de lege privind reorganizarea armatei, prezentat de guvern. Şedinţa din 18 ianuarie 1864. În *Supliment nr. 72 la M. O.*, p. 566, col. 1, 2.

87 Intervenţii în probleme de regulament. Şedinţa din 20 ianuarie 1864. În *Supliment nr. 78 la M. O.*, 1864, p. 615, col. 1.

* 88 Discurs referitor la înfiinţarea gărzii naţionale. Şedinţa din 20 ianuarie 1864. În *Supliment nr. 78 şi 79 la M. O.*, p. 616, col. 2— p. 622, col. 1. p. 417

89 Intervenţie în care arată că acceptă ca Adunarea să ia drept bază de discuţii proiectul prezentat de comisiune referitor la Consiliul de Stat. Şedinţa din 21 ianuarie 1864. În *Supliment nr. 80 la M. O.*, p. 631, col. 2.

90 Intervenţie în care arată că primeşte amendamentul propus de C. Brăiloiu la articolul 1 al proiectului de lege privind rolul Consiliului de Stat. Amendamentul a fost acceptat. Şedinţa din 21 ianuarie 1864. În *Supliment nr. 80 la M. O.*, p. 632, col. 1.

91 Intervenţie în care arată că acceptă amendamentul lui C. A. Rosetti referitor la articolul 2 al proiectului de lege privind înfiinţarea Consiliului de Stat, în care se arată că proiectele de legi nu pot fi susţinute în Adunare decît de guvern. Şedinţa din 21 ianuarie 1864. În *Supliment nr. 80 la M. O.*, p. 632, col. 2; p. 633, col. 1.

92 Intervenţie în care arată din cine ar trebui să fie compus Consiliul de Stat. Şedinţa din 21 ianuarie 1864. În *Supliment nr. 80 la M. O.*, p. 634, col. 1—2.

* 93 Amendament şi intervenţie privind componenţa Consiliului de Stat. Şedinţa din 21 ianuarie 1864. *Supliment nr. 80 la M. O.*, p. 635, col. 1—2. p. 424

94 Intervenţie în care cere să se precizeze natura petiţiilor ce pot fi înaintate Consiliului de Stat. S-a admis. Şedinţa din 21 ianuarie 1864. În *Supliment nr. 80 la M. O.*, p. 636 col. 1.

95 Intervenţie în care cere să se precizeze că, Consiliul de Stat trebuie să aibă corespondenţă numai cu miniştrii. S-a admis. Şedinţa din 21 ianuarie 1864. În *Supliment nr. 80 la M. O.*, p. 636, col. 2.

96 Intervenţie în legătură cu termenul în care se pot face contestaţii împotriva hotărîrilor Consiliului de Stat. S-a admis. Şedinţa din 21 ianuarie 1864. În *Supliment nr. 80 la M. O.*, p. 636, col. 2.

97 Intervenţie în care cere să se suprime articolul 38 din proiectul de lege referitor la precizarea categoriilor de avocaţi care au voie să pledeze în faţa Consiliului de Stat. S-a respins. Şedinţa din 21 ianuarie 1864. În *Supliment nr. 81 la M. O.*, p. 637, col. 1—2.

98 Intervenție în care arată ce calități trebuie să aibă secretarul general al Consiliului de Stat. Ședința din 21 ianuarie 1864. *Supliment nr. 81 la M. O.*, p. 638, col. 2.

99 Intervenție în care arată că, întrucît guvernul a acceptat toate propunerile referitoare la proiectul de lege privind înființarea Consiliului de Stat, se poate trece la votarea proiectului în ansamblu. Ședința din 21 ianuarie 1864. În *Supliment nr. 81 la M. O.*, p. 639, col. 1.

100 Intervenții în care arată a cui este competența (a guvernului sau a Camerei) să stabilească dacă A. Sihleanu are sau nu dreptul de a fi eligibil. Ședința din 22 ianuarie 1864. În *Supliment nr. 82 la M. O.*, p. 646, col. 1; p. 647, col. 2.

* 101 Intervenție în care cere Adunării să nu oblige guvernul să se amestece în probleme electorale. Ședința din 22 ianuarie 1864. În *Supliment nr. 82 la M. O.*, p. 648, col. 2— p. 649, col. 1. p. 424

102 Intervenții cu privire la regulamentele după care s-au acordat creditele de către Cameră. Ședința din 22 ianuarie 1864. În *Supliment nr. 84 la M. O.*, p. 661, col. 1—2; p. 662, col. 1, 2.

* 103 Intervenție în care cere respectarea regulamentului financiar în vigoare. Ședința din 22 ianuarie 1864. În *Supliment nr. 84 la M. O.*, p. 664, col. 2— p. 665, col. 2. p. 426

104 Intervenții în care arată că se opune cererii orașului Călărași ca fiscul să-i împrumute, fără dobîndă, bani pentru curățirea brațului Borcea. Ședința din 25 ianuarie 1864. În *Supliment nr. 85 la M. O.*, p. 670, col. 1—2 — p. 671, col. 1.

105 Intervenție în care arată că nu acceptă ca funcționarii să vină și să se plîngă direct Adunării (referitor la plîngerile unor stareți privind bugetele mînăstirilor pe anul 1864). Ședința din 27 ianuarie 1864. În *Supliment nr. 86 la M. O.*, p. 682, col. 1—2.

106 Intervenție în care anunță că retrage proiectul de lege privind înființarea unei „comisiuni permanente a socotelilor". Ședința din 27 ianuarie 1864. În *Supliment nr. 86 la M. O.*, p. 683, col. 1.

107 Intervenție în care arată că guvernul trebuie să aibă dreptul „de a convoca oastea și rezervele". Ședința din 27 ianuarie 1864. În *Supliment nr. 88 la M. O.*, p. 694, col. 1.

108 Intervenții în care arată cum urmează să se achite cheltuielile survenite de pe urma concentrării rezervelor armatei. Ședința din 27 ianuarie 1864. În *Supliment nr. 88 la M. O.*, p. 694, col. 2.

109 Intervenții polemice cu C. A. Rosetti. Ședința din 29 ianuarie 1864. În *Supliment nr. 88 la M. O.*, p. 696, col. 1; p. 699, col. 2.

110 Intervenții în care arată că este de acord ca plata pompierilor din orașe să se facă de către municipalități, statul urmînd să contribuie numai parțial la cheltuieli în „orașele unde se va găsi de cuviință". Ședința din 29 ianuarie 1864. În *Supliment nr. 88 la M. O.*, p. 700, col. 1; *Supliment nr. 89 la M. O.*, p. 701, col. 1.

111 Intervenție în care arată că pompierii din Moldova sînt ostași puși în serviciul orașelor. Ședința din 29 ianuarie 1864. În *Supliment nr. 89 la M. O.*, p. 702, col. 1.

* 112 Intervenție în care cere să se amîne discuția asupra dreptului ofițerilor de a avea ordonanțe. Ședința din 29 ianuarie 1864. În *Supliment nr. 90 la M. O.*, p. 711, col. 1—2 p. 428.

* 113 Intervenție în care arată că a trimis la mînăstirile lor mai mulți egumeni care se aflau în București fără concedii și făceau agitații. Ședința din 31 ianuarie. În *Supliment nr. 90 la M. O.*, p. 712, col. 2— p. 713, col. 2. p. 429

114 Intervenții în care cere ca articolul 73 din proiectul de lege referitor la înarmare să se completeze cu precizări privind obligațiile gărzii naționale. Ședința din 1 februarie 1864. În *Supliment nr. 90 la M. O.*, p. 728, col. 1; p. 729, col. 1, 2.

115 Intervenții în legătură cu problema regulamentelor ce urmează să fie respectate de către garda orășenească. Ședința din 1 februarie 1864. În *Supliment nr. 72 la M. O.*, 1864, p. 732, col. 1, 2; *Supliment nr. 93 la M. O.*, p. 733, col. 1.

116 Intervenţii în legătură cu interpelarea făcută de A. Sihleanu ministrului cultelor relativ la încălcarea moşiei Străjescu. Şedinţa din 3 februarie 1864. În *Supliment nr. 93 la M. O.*, p. 739, col. 2; p. 740, col. 1.

* 117 Intervenţie în care arată că interpelarea lui A. Sihleanu referitoare la încălcarea moşiei Străjescu este neserioasă. Şedinţa din 3 februarie 1864. În *Supliment nr. 94 la M. O.*, p. 741, col. 2— p. 742, col. 2. p. 430

118 Intervenţii în care combate cererea de infirmare a alegerii lt. colonelului N. Pisoschi ca deputat de Cahul. Alegerea a fost validată. Şedinţa din 3 februarie 1864. În *Supliment nr. 94 la M. O.*, p. 744, col. 1, 2; p. 745, col. 1.

119 Intervenţii cu privire la organizarea comandamentelor miliţienilor. Şedinţa din 3 februarie 1864. În *Supliment nr. 94 la M. O.*, p. 746, col. 2; p. 747, col. 1.

120 Intervenţie în care se declară de acord cu suprimarea articolului 59 din proiectul de lege referitor la înarmare. Şedinţa din 3 februarie 1864. În *Supliment nr. 94 la M. O.*, p. 747, col. 1.

121 Intervenţii în care arată că găseşte insuficient timpul afectat pentru instruirea miliţienilor. Şedinţa din 3 februarie 1864. În *Supliment nr. 94 la M. O.*, p. 748, col. 1—2; *Supliment nr. 95 la M. O.*, 1864, p. 749, col. 2; p. 750, col. 1.

122 Intervenţii în care arată că zilele pentru instruirea miliţienilor nu trebuiesc fixate duminica sau sărbătorile. Şedinţa din 3 februarie 1864. În *Supliment nr. 95 la M. O.*, p. 750, col. 1, 2; p. 751, col. 1, 2.

123 Intervenţie în care arată cînd şi cît timp ar trebui să dureze instruirea militară a miliţienilor. Şedinţa din 3 februarie 1864. În *Supliment nr. 95 la M. O.*, p. 752, col. 2.

* 124 Intervenţii cu privire la structura gărzilor naţionale şi a miliţiei. Şedinţa din 3 februarie 1864. În *Supliment nr. 95 la M. O.*, p. 753, col. 1— p. 754, col. 1. p. 431

125 Intervenţii în care arată că sistemul de avansare a membrilor miliţiei trebuie să fie cel prevăzut de disciplina militară. Şedinţa din 5 februarie 1864. În *Supliment nr. 96 la M. O.*, p. 758, col. 2— p. 759, col. 1; p. 760, col. 1—2.

126 Intervenţie în care arată că delictele comise de militari trebuie deferite tribunalelor militare, iar magistraţii militari nu trebuie să fie inamovibili. Şedinţa din 5 februarie 1864. În *Supliment nr. 96 la M. O.*, p. 761, col. 1—2.

127 Intervenţii în care combate inamovibilitatea magistraţilor militari. Articolul s-a admis. Şedinţa din 5 februarie 1864. În *Supliment nr. 96 la M. O.*, p. 761, col. 2; p. 762, col. 1—2; p. 763, col. 1.

128 Intervenţie în legătură cu articolul 114 din legea înarmării referitor la votul Adunării în materie de chemare sub arme a ostaşilor. Articolul s-a respins. Şedinţa din 5 februarie 1864. În *Supliment nr. 97 la M. O.*, p. 764, col. 1.

129 Intervenţie în care arată că legea înarmării se va aplica pe un termen foarte lung. Şedinţa din 5 februarie 1864. În *Supliment nr. 96 la M. O.*, p. 764, col. 2.

130 Intervenţii în care arată că nu trebuie să se mai discute problemele legate de organizarea justiţiei militare întrucît acestea au fost discutate. Şedinţa din 5 februarie 1864. În *Supliment nr. 96 la M. O.*, p. 764, col. 2; *Supliment nr. 97 la M. O.*, p. 765, col. 1, 2.

131 Intervenţii în care cere să se amîne discuţia proiectului de lege privind acordarea pensiei lui A. Vaillant. Şedinţa din 5 februarie 1864. În *Supliment nr. 97 la M. O.*, p. 768, col. 2.

* 132 Discurs privind proiectul de lege referitor la „organizarea puterei armate". Şedinţa din 7 februarie 1864. În *Supliment nr. 99 la M. O.*, p. 782, col. 2— p. 788, col. 2. p. 433

* 133 Intervenţie polemică cu principele Dimitrie Ghica pe marginea legii de organizare a armatei. Şedinţa din 7 februarie 1864. În *Supliment nr. 100 la M. O.*, p. 794, col. 1— p. 795, col. 2. p. 440

* 134 Intervenţie în care arată că guvernul pe care îl conduce nu va tolera tulburări în ţară. Şedinţa din 7 februarie 1864. În *Supliment nr. 101 la M. O.*, p. 803, col. 2— p. 804, col. 1. p. 443

135 Intervenţii polemice cu C. A. Rosetti, în care arată că nu răspunde decît la interpelările care privesc faptele sale, iar nu vorbele pe care le spune. Şedinţa din 10 februarie 1864. În *Supliment nr. 103 la M. O.*, p. 820, col. 1; *Supliment nr. 104 la M. O.*, 1864, p. 821, col. 1—2; p. 823, col. 2; p. 824, col. 1.

136 Intervenţie polemică cu G. Costaforu în care arată că nu se teme că acesta îi va lua locul de prim-ministru. Şedinţa din 10 februarie 1864. În *Supliment nr. 104 la M. O.*, p. 825, col. 2.

137 Intervenţie în care arată că este de acord a se supune votului Adunării hotărîrea dacă intervenţia lui C. A. Rosetti în legătură cu unele afirmaţii ale lui M. K. din şedinţele anterioare poate fi considerată ca o interpelare. Şedinţa din 10 februarie 1864. În *Supliment nr. 104 la M. O.*, col. 1, 2.

138 Intervenţii în care arată că se va supune votului Adunării şi va răspunde peste trei zile interpelării făcute de C. A. Rosetti. Şedinţa din 10 februarie 1864. În *Supliment nr. 104 la M. O.*, p. 826, col. 2.

139 Intervenţie în care arată că „mai multe corpuri votate de Adunare şi sancţionate" vor fi înfiinţate in momentul în care se vor găsi fondurile necesare. (Este vorba de Curtea Apelativă din Focşani, personalul Curţii de Conturi, Consiliul de Stat.) Şedinţa din 10 februarie 1864. În *Supliment nr. 104 la M. O.*, p. 826, col. 2.

*140 Intervenţii în legătură cu problema unei concesiuni de cale ferată. Şedinţa din 10 februarie 1864. În *Supliment nr. 105 la M. O.*, p. 833, col. 1— p. 834, col. 1. p. 444

*141 Intervenţie în care explică de ce s-a pronunţat ca prim-ministru împotriva concesiunii de căi ferate companiei Mavrogheni. Şedinţa din 10 februarie 1864. În *Supliment nr. 105 la M. O.*, p. 835, col. 1—2. p. 446

142 Intervenţie în care cere amînarea discuţiei asupra raportului privind concesiunea de căi ferate. Şedinţa din 10 februarie 1864. În *Supliment nr. 106 la M. O.*, p. 837, col. 1.

143 Intervenţie în care arată că răsplata naţională acordată lui A. Vaillant se va plăti dintr-un fond special, nu din fondul de pensii. Şedinţa din 10 februarie 1864. În *Supliment nr. 106 la M. O.*, p. 837, col. 2.

144 Intervenţie în legătură cu interpelarea făcută de C. A. Rosetti. Şedinţa din 12 februarie 1864. În *Supliment nr. 106 la M. O.*, p. 839, col. 2— p. 840, col. 2.

145 Intervenţii în care arată că este de acord ca să se aprobe o recompensă naţională lui Gr. Alexandrescu. Pensia s-a aprobat. Şedinţa din 12 februarie 1864. *Supliment nr. 106 la M. O.*, p. 841, col. 2; p. 842, col. 1, 2.

146 Intervenţie în care arată că s-a supus domnitorului aprobarea naturalizării d-rului C. Davilla. Şedinţa din 12 februarie 1864. În *Supliment nr. 106 la M. O.*, p. 843, col. 1.

*147 Intervenţie în care arată motivele pentru care a avut rezerve în ce priveşte concesiunea de căi ferate, în principiu fiind de acord cu construirea lor. Şedinţa din 12 februarie 1864. În *Supliment nr. 106 la M. O.*, p. 844, col. 1—2. p. 447

148 Intervenţie în care cere să se pună în aplicare proiectele de lege referitoare la pensia urmaşilor lui Barbu Catargiu. Şedinţa din 14 februarie 1864. În *Supliment nr. 109 la M. O.*, p. 864, col. 1.

*149 Discurs în legătură cu concesiunile de căi ferate. Şedinţa din 14 februarie 1864. În *Supliment nr. 111 la M. O.*, p. 878, col. 2— p. 880, col. 1. p. 448

150 Intervenţii cu caracter polemic în legătură cu concesionarea căilor ferate. Şedinţa din 14 februarie 1864. În *Supliment nr. 111 la M. O.*, p. 880, col. 2. p. 451

*151 Intervenţie în legătură cu concesionarea de căi ferate. Şedinţa din 14 februarie 1864. *Supliment nr. 112 la M. O.*, p. 885, col. 2— p. 886, col. 1.

*152 Intervenţii polemice cu Petru Mavrogheni privind concesionarea căilor ferate din Moldova. Şedinţa din 17 februarie 1864. În *Supliment nr. 112 la M. O.*, p. 890, col. 1— p. 891, col. 1. p. 452

153 Intervenţii în legătură cu naţionalitatea funcţionarilor căilor ferate din Moldova. Şedinţa din 21 februarie 1864. În *Supliment nr. 115 la M. O.*, p. 909, col. 2— p. 910, col. 1.

154 Intervenţie în care cere ca din localităţile unde sînt domenii ale statului să se defalce locuri de cimitir; cere ca vechile cimitire să fie păstrate ca parcuri. Şedinţa din 21 februarie 1864. În *Supliment nr. 118 la M. O.*, p. 940, col. 1.

155 Intervenţie în care arată că nu este nevoie ca cimitirele săteşti să aibă capele. Este de acord cu prelungirea termenului de strămutare a cimitirelor. Şedinţa din 21 februarie 1864. În *Supliment nr. 118 la M. O.*, p. 940, col. 2.

156 Intervenţie în care arată că nu este de acord ca în lege să se prevadă îndemnuri pentru strămutarea cimitirelor. Şedinţa din 21 februarie 1864. În *Supliment nr. 119 la M. O.*, p. 941, col. 1.

157 Intervenţie în care arată că, în localităţile unde sînt locuitori puţini de alte rituri decît cel ortodox şi nu-şi pot face cimitire, trebuie să li se permită acestora îngroparea în cimitirul ortodox. Şedinţa din 21 februarie 1864. În *Supliment nr. 119 la M. O.*, p. 941, col. 2— p. 942, col. 1, 2; p. 943, col. 1—2.

158 Intervenţie în care cere ca pentru oraşe şi sate să se prevadă în lege un termen mai lung de strămutare a cimitirelor. Şedinţa din 21 februarie 1864. În *Supliment nr. 119 la M. O.*, p. 943, col. 2. — p. 944, col. 1—2.

159 Intervenţie în care arată în cît timp înţelege să se facă strămutarea cimitirelor. Şedinţa din 21 februarie 1864. În *Supliment nr. 119 la M. O.*, p. 945, col. 1, 2.

160 Intervenţii în care cere să se amîne discuţia asupra proiectului de lege privitor la contabilitatea generală a statului, pentru a i se putea aduce completări mai substanţiale. Şedinţa din 22 februarie 1864. În *Supliment nr. 122 la M. O.*, p. 959, col. 2; p. 960, col. 1—2.

161 Intervenţii în care arată neajunsurile care se ivesc de pe urma respingerii creditului cerut „pentru acoperirea cheltuielilor de cancelarie a serviciului telegrafic" pe ultimele două luni ale anului 1863. Şedinţa din 22 februarie 1864. În *Supliment nr. 122 la M. O.*, p. 965, col. 2; p. 966, col. 1—2.

162 Intervenţie în care arată formalităţile ce trebuie îndeplinite pentru schimbarea regulamentului de funcţionare a Adunării. Şedinţa din 24 februarie 1864. În *Supliment nr. 122 la M. O.*, p. 970, col. 1.

163 Intervenţie în care arată prejudiciile ce se aduc intereselor alegătorilor prin absentarea deputaţilor de la şedinţe. Şedinţa din 24 februarie 1864. În *Supliment nr. 122 la M. O.*, p. 970, col. 2.

164 Intervenţie în care arată că unii deputaţi solicită concedii de boală fără a fi bolnavi. Şedinţa din 24 februarie 1864. În *Supliment nr. 122 la M. O.*, p. 971, col. 1.

165 Intervenţii în care arată că discuţiile ce se duc pe marginea proiectului de lege referitor la unele pensionări sînt premature. Şedinţa din 24 februarie 1864. În *Supliment nr. 123 la M. O.*, p. 975, col. 2— p. 976, col. 1.

166 Intervenţie în legătură cu definirea noţiunei de „comună". Şedinţa din 24 februarie 1864. În *Supliment nr. 125 la M. O.*, p. 993, col. 2; p. 994, col. 2; p. 995, col. 2.

167 Intervenţii în care susţine amendamentul propus de G. Costaforu, în care se precizează că orice comunitate „urbană sau rurală care este în stare a susţine sarcinile formează o comună". Şedinţa din 24 februarie 1864. În *Supliment nr. 125 la M. O.*, p. 998, col. 1—2.

168 Intervenţie în care arată că în organizarea comunelor trebuie pornit de la realităţi şi nu de la abstracţiuni. Şedinţa din 24 februarie 1864. În *Supliment nr. 126 la M. O.*, p. 999, col. 1—2; p. 1000, col. 2 — p. 1001, col. 1.

169 Intervenţie în care arată ce s-a făcut cu anumite obiecte luate de la călugări la secularizarea averilor mînăstirilor închinate. Şedinţa din 25 februarie 1864. În *Supliment nr. 126 la M. O.*, p. 1003, col. 2.

170 Intervenţie polemică cu A. Sihleanu. Şedinţa din 25 februarie 1864. În *Supliment nr. 126 la M. O.*, p. 1005, col. 2.

171 Intervenţie în care arată că pentru ca o comună rurală să fie declarată urbană nu este nevoie să se facă o lege specială. Şedinţa din 25 februarie 1864. În *Supliment nr. 126 la M. O.*, p. 1007, col. 2; p. 1008, col. 1,2.

172 Intervenție în care explică folosirea în textul proiectului de lege comunală a cuvîntului *maire* pentru șeful municipalității — primar. Ședința din 25 februarie 1864. În *Supliment nr. 126 la M. O.*, p. 1009, col. 1.

173 Intervenții în care atrage atenția asupra neajunsurilor care se pot ivi dîndu-se învățămîntul rural în mîna preoților. Ședința din 25 februarie 1864. În *Supliment nr. 126 la M. O.*, p. 1009, col. 2; p. 1010, col. 1.

174 Intervenție în care aduce precizări la un amendament propus de I. Docan privind poziția comunei față de respectarea dreptului de ctitor al unei biserici. Ședința din 25 februarie 1864. În *Supliment nr. 126 la M. O.*, p. 1010, col. 2.

175 Intervenție în care se opune de a se prevedea în legea comunală că biserica poate fi întreținută de proprietarul satului respectiv. S-a admis. Ședința din 25 februarie 1864. În *Supliment nr. 126 la M. O.*, p. 1010, col. 2; p. 1011, col. 1, 2.

176 Intervenție în care arată că trebuie să se mențină în proiectul de lege comunală articolul care prevede pentru comună obligativitatea de a întreține infirmii și copiii găsiți. S-a admis. Ședința din 25 februarie 1864. În *Supliment nr. 126 la M. O.*, p. 1012, col. 1.

177 Intervenție în legătură cu problema sistemului de vot a articolului 15 din proiectul de lege comunală referitor la școlile primare. Ședința din 25 februarie 1864. În *Supliment nr. 126 la M. O.*, p. 1012, col. 2.

178 Intervenție cu privire la articolul 16 din proiectul de lege comunală, în care arată că este bine ca pompierii comunali să fie organizați militărește. Ședința din 25 februarie 1864. În *Supliment nr. 128 la M.O.*, p. 1013, col. 2.

179 Intervenție în care arată că în Moldova, deși corpul pompierilor e organizat militărește, el nu ține totuși de Ministerul de Război, ci de municipalități. Ședința din 25 februarie 1864. În *Supliment nr. 128 la M. O.*, p 1014, col. 1.

180 Intervenții în care arată că este bine ca toate satele care au peste cinci mii de locuitori să aibă un corp de pompieri, așa cum este în Moldova. Ședința din 25 februarie 1864. În *Supliment nr. 128 la M. O.*, p. 1014, col. 1, 2.

181 Intervenție în care arată necesitatea ca pompierii să facă instrucție militară. Ședința din 25 februarie 1864. În *Supliment nr. 128 la M. O.*, p. 1015, col. 2 — p. 1016, col. 1.

182 Intervenție în care arată de cînd în Moldova pompierii au fost organizați militărește. Ședința din 25 februarie 1864. În *Supliment nr. 128 la M. O.*, p. 1016, col. 1.

183 Intervenție în care arată că guvernul acceptă amendamentul ca să se prevadă în lege că pompierii trebuie supuși jurisdicției Ministerului de Interne. Ședința din 25 februarie 1864. În *Supliment nr. 128 la M. O.*, p. 1018, col. 1.

*184 Intervenție în care arată că trebuie înființate cît mai multe spitale, care însă să nu greveze asupra bugetului statului. Ședința din 25 februarie 1864. În *Supliment nr. 128 la M. O.*, p. 1019, col. 2 — p. 1020, col. 1. p. 454

185 Intervenție în care arată că nu este bine ca Adunarea să fie împărțită în două tabere în ce privește discuția asupra legii contabilității statului. Ședința din 26 februarie 1864. În *Supliment nr. 130 la M. O.*, p. 1033, col. 1—2.

186 Intervenție în care arată că în cursul dezbaterilor trebuie păzit textul Convențiunii. Ședința din 25 februarie 1864. În *Supliment nr. 130 la M. O.*, p. 1035, col. 1.

187 Intervenție în care cere ca în privința punerii în vigoare a bugetului să fie respectate prevederile Convențiunii. Ședința din 26 februarie 1864. În *Supliment nr. 130 la M. O.*, p. 1035, col. 2 — p. 1036 col. 1.

188 Intervenție în care cere ca în discuțiile din Adunare să nu fie amestecată persoana domnului. Ședința din 26 februarie 1864. În *Supliment nr. 131 la M. O.*, p. 1041, col. 2.

*189 Discurs cu privire la legea organizării contabilității statului. Ședința din 28 februarie 1864. În *Supliment nr. 133 la M. O.*, p. 1059, col. 2 — p. 1060, col. 2; *Supliment nr. 134 la M. O.*, p. 1061, col. 1—2. p. 455

190 Intervenții polemice cu D. Ghica. Ședința din 28 februarie 1864. În *Supliment nr. 134 la M. O.*, p. 1061, col. 2.

191 Intervenţii în care arată că este absolut necesar ca într-o guvernare să se lucreze cu credite extraordinare, aşa cum a lucrat şi guvernul D. Ghica. Şedinţa din 28 februarie 1864. În *Supliment nr. 134 la M. O.*, p. 1062, col. 2 — p. 1063, col. 1—2.

*192 Intervenţii în care arată pentru ce cere ca în buget să se fixeze „un maximum pentru creditele extraordinare". Şedinţa din 29 februarie 1864. În *Supliment nr. 135 la M.O.*, p. 1075, col. 2, — p. 1076, col. 2. p. 457

193 Intervenţie în care arată calităţile pe care a căutat să le aibă noua lege a contabilităţii statului. Şedinţa din 29 februarie 1864. În *Supliment nr. 136 la M. O.*, p. 1080, col. 1—2.

194 Intervenţie în care anunţă că va prezenta în curînd proiectele de lege rurală şi electorală şi roagă deputaţii să participe la discutarea lor. Şedinţa din 3 martie 1864. În *Supliment no. 137 la M. O.*, p. 1088, col. 1.

195 Intervenţii în care cere ca şedinţele de noapte ale Adunării să fie limitate, guvernul avînd şi alte îndatoriri, de ordin administrativ. Şedinţa din 3 martie 1864. În *Supliment no. 137 la M. O.*, p. 1088, col. 2, p. 1089 col. 1.

196 Intervenţii polemice cu Lascăr Catargiu; cere aprobarea bugetelor. Şedinţa din 3. martie 1864. În *Supliment no. 137 la M. O.*, p. 1090, col. 1, 2.

197 Intervenţie polemică cu G. Costaforu referitor la propunerea acestuia de a se da vot de blam guvernului. Şedinţa din 3 martie 1864. În *Supliment nr. 138 la M. O.*, p. 1093, col. 2.

198 Intervenţii în care cere să se discute propunerea de a se da vot de blam guvernului; Şedinţa din 3 martie 1864. În *Supliment nr. 138 la M. O.*, p. 1094, col. 1; p. 1096, col. 1, 2. p. 1098, col. 1.

199 Intervenţie în care arată că este imposibil a se face întreaga organizare a ţării într-o singură sesiune parlamentară. Şedinţa din 3 martie 1864. În *Supliment nr. 138 la M. O.*, p. 1099, col. 1—2

200 Intervenţie în care anunţă că s-au luat măsuri ca soldaţii invalizi în urma ciocnirii de la Costanglia să fie trimişi în „ospiţiul invalizilor", care e întreţinut de domnitor. Şedinţa din 3 martie 1864. În *Supliment nr. 139 la M.O.*, p. 1103, col. 2.

*201 Intervenţii în legătură cu problema întreţinerii străzilor principale din Bucureşti. Şedinţa din 4 martie 1864. În *Supliment nr. 141 la M.O.*, p. 1121, col. 2 — p. 1123, col. 1. p. 459

202 Intervenţii în care arată că proiectul de lege referitor la întreţinerea străzilor din Bucureşti de către stat se referă numai la străzile mari, pe care circulă poşta şi diligenţele. Şedinţa din 4 martie 1864. În *Supliment nr. 141 la M. O.*, p. 1123, col. 2; p. 1124, col. 1, 2.

203 Intervenţie în care arată că municipalităţile fac foarte multe abuzuri. Şedinţa din 4 martie 1864. În *Supliment nr. 142 la M. O.*, p. 1125, col. 2; p. 1126, col. 1.

204 Intervenţii în care arată că va cere Adunării să hotărască dacă trebuie menţinut contractul încheiat pentru pavarea străzilor. Şedinţa din 4 martie 1864. În *Supliment nr. 142 la M.O.*, p. 1126, col. 2; p. 1127, col. 1.

*205 Intervenţie în care arată dificultăţile pe care le fac deputaţii de mahala cînd este vorba să se ia hotărîri privind gospodărirea oraşului Bucureşti. Şedinţa din 4 martie 1864. În *Supliment nr. 142 la M.O.*, p. 1128, col. 1—2. p. 461

*206 Intervenţie în care arată că dificultăţile pe care le fac deputaţii de mahala nu pot fi înlăturate pînă nu se va vota o nouă lege comunală. Şedinţa din 4 martie 1864. În *Supliment nr. 142 la M. O.*, p. 1129, col. 2 — p. 1130, col. 2. p. 462

207 Intervenţii în care arată că deputaţii comunali au dreptul să ia diurne. Şduinţa din 4 martie 1864. În *Supliment nr. 142 la M. O.*, p. 1131, col. 2; p. 1132, col. 1.

208 Intervenţii în care susţine acordarea unei pensii de 500 de lei văduvei lui Constantin Stoianovici. Şedinţa din 4 martie 1864. În *Supliment nr. 143 la M. O.*, p. 1134, col. 2; p. 1135, col. 1, 2. p. 1136, col. 1—2.

209 Intervenţie în care cere să se precizeze dacă N. Servano a lucrat în contra ţării în problema mînăstirilor închinate. Şedinţa din 5 martie 1864. În *Supliment nr. 143 la M. O.*, p. 1137, col. 2.

*210 Intervenţie în care susţine propunerea lui V. Boerescu în legătură cu întreţinerea spitalelor de către comune. Şedinţa din 5 martie 1864. În *Supliment nr. 143 la M. O.*, p. 1138, col. 1–2. p. 463

*211 Intervenţie în care arată necesitatea pentru comune de a întreţine spitalele. Şedinţa din 5 martie 1864. În *Supliment nr. 144 la M. O.*, p. 1141, col. 1–p. 1142, col. 1.
p. 464

212 Intervenţie în care arată că susţine amendamentul propus de deputatul C. Brăiloiu cu privire la problema întreţinerii spitalelor de către comune. Şedinţa din 5 martie 1864. În *Supliment nr. 144 la M. O.* p. 1143, col. 1.

*213 Intervenţie în care cere ca în legea comunală să se stipuleze anumite obligaţii pentru comune în ceea ce priveşte îmbunătăţirea culturii de pomi, creşterea vitelor şi îngrijirea săracilor. Şedinţa din 5 martie 1864. În *Supliment nr. 144 la M. O.*, p. 1143, col. 2 – p. 1144, col. 1.
p. 466

214 Intervenţie în care arată că prosperitatea comunelor de colonişti din Moldova se datoreşte în largă măsură anumitor prevederi ale legii de organizare a lor. Şedinţa din 5 martie 1864. În *Supliment nr. 144 la M. O.*, p. 1144, col. 2.

215 Intervenţie în care arată că va fi greu ca în toate satele să se găsească primari care să ştie să scrie şi să citească. Şedinţa din 5 martie 1864. În *Supliment nr. 144 la M. O.*, p. 1147, col. 2.

216 Intervenţii în care arată că numai evreii născuţi în ţară trebuie consideraţi români atunci cînd este vorba de dreptul de vot pentru alegerea consiliilor comunale. Şedinţa din 5 martie 1864. În *Supliment nr. 144 la M. O.*, p. 1147, col. 2; p. 1148, col. 1–2; *Supliment nr. 145 la M. O.*, p. 1149, col. 1–2.

*217 Discurs în legătură cu acordarea de drepturi prin legea comunală pentru evrei Şedinţa din 6 martie 1864. În *Supliment nr. 146 la M. O.*, p. 1157, col. 1 – p. 1161 col. 2
p. 467

218 Intervenţie în care susţine dreptul institutorilor de a fi alegători pentru consiliile comunale. Şedinţa din 6 martie 1864. În *Supliment nr. 147 la M. O.*, p. 1166, col. 1.

219 Intervenţie în care arată că se opune la suprimarea articolului 28 din proiectul de lege comunală referitor la censul electoral. Şedinţa din 6 martie 1864. În *Supliment nr. 147 la M. O.*, p. 1166, col. 2.

*220 Intervenţie în legătură cu problema acordării dreptului de „alegători comunali" pentru anumite categorii de evrei. Şedinţa din 6 martie 1864. În *Supliment nr. 147 la M. O.*, p. 1169, col. 1 – p. 1170, col. 1. p. 472

*221 Intervenţie cu privire la situaţia evreilor din Moldova. Şedinţa din 6 martie 1864. În *Supliment nr. 147 la M. O.*, p. 1170, col., 1 – p. 1172, col. 2. p. 473

222 Intervenţie în care arată că guvernul nu-şi asumă nici un fel de responsabilitate în cazul că se dau drepturi prea mari evreilor. Şedinţa din 6 martie 1864. În *Supliment nr. 148 la M. O.*, p. 1173 col. 2.

223 Intervenţie în care arată unele lipsuri în redactarea articolului 55 din proiectul de lege comunală. Şedinţa din 7 martie 1864. În *Supliment nr. 148 la M. O.*, p. 1178, col. 1–2.

224 Intervenţii în care atrage atenţia asupra procedurii complicate pentru cazurile cînd membrii consiliilor comunale îşi dau demisia. Şedinţa din 7 martie 1864. În *Supliment nr. 148 la M. O.*, p. 1178, col. 2.

225 Intervenţie în care arată că alegerea în consiliul comunal trebuie considerată ca o onoare. Şedinţa din 7 martie 1864. În *Supliment nr. 148 la M. O.*, p. 1178, col. 2; p. 1179, col. 1.

226 Intervenţii în care cere să se lase consiliului comunal dreptul de a stabili impozitele comunale. S-a votat redactarea guvernului. Şedinţa din 7 martie 1864. În *Supliment nr. 148 la M. O.*, p. 1179, col. 1–2; *Supliment nr. 149 la M. O.*, p. 1181, col. 1, 2.

227 Intervenţii în care aduce precizări în legătură cu încasarea brudinei. Şedinţa din 7 martie 1864. În *Supliment nr. 149 la M. O.*, p. 1183, col. 1.

228 Intervenţie în care cere să se şteargă din proiectul de lege comunală alineatul privitor la păşunarea vitelor. Propunerea a fost acceptată. Şedinţa din 7 martie 1864. În *Supliment nr. 149 la M. O.*, p. 1183, col. 1.

229 Intervenții în legătură cu dreptul consiliilor comunale de a adresa petiții Camerei. Ședința din 7 martie 1864. În *Supliment nr. 149 la M. O.*, p. 1184, col. 1, 2.

*230 Intervenție la articolul 85 din proiectul de lege comunală în legătură cu sistemul de alegere a primarilor. Ședința din 7 martie 1864. În *Supliment nr. 149 la M. O.*, p. 1185, col. 1—2. p. 476

231 Intervenții polemice cu C. A. Rosetti. Ședința din 7 martie 1864. În *Supliment nr. 149 la M. O.*, p. 1185, col. 2; p. 1187, col. 2.

*232 Intervenție în care arată că este împotriva legii de libertate a presei, în vigoare, și în legătură cu „libertatea comunală" (art. 58). Ședința din 7 martie 1864. În *Supliment nr. 149 la M. O.*, p. 1188, col. 2; *Supliment nr. 150 la M. O.*, p. 1189, col. 1—2. p. 477

233 Intervenție în care susține dreptul guvernului de a numi primarii. Ședința din 7 martie 1864. În *Supliment nr. 150 la M. O.*, p. 1191, col. 1.

234 Intervenții în care cere Adunării să respingă amendamentul depus de deputatul I. Grigorescu la articolul 85 din legea organizării comunale, în care se propunea ca primarul să fie ales de comună. Ședința din 7 martie 1864. În *Supliment nr. 150 la M. O.*, p. 1193, col. 1.

236 Intervenții în care arată că procesele-verbale ale Adunării nu se pot tipări mai repede din cauza nevotării la vreme a unor credite. Ședința din 9 martie 1864. În *Supliment nr. 150 la M. O.*, p. 1194, col. 1.

237 Intervenție în care cere să nu se ia în discuție proiectul de lege a contabilității statului din cauza absenței ministrului de finanțe. Ședința din 9 martie 1864. În *Supliment nr. 150 la M. O.*, p. 1194, col. 1

238 Intervenție în care cere să se precizeze cine alege pe ajutorii de primari. Ședința din 9 martie 1864. În *Supliment nr. 153 la M. O.*, p. 1213, col. 2.

239 Intervenție în care arată cum trebuie să se aleagă ajutorii de primari. Ședința din 9 martie 1864. În *Supliment nr. 153 la M. O.*, p. 1213, col. 2; p. 1214, col. 1—2; p. 1215, col. 1, 2; p. 1216, col. 1; p. 1217, col. 1.

240 Intervenție în care arată că în proiectul de lege a organizării comunale este prevăzut timpul după care aceasta urmează să intre în vigoare. Ședința din 9 martie 1864. În *Supliment nr. 153 la M. O.*, p. 1219, col. 2.

241 Intervenție în care arată că legea rurală nu va putea fi lucrată pînă cînd nu va intra în alicare legea de organizare comunală. Ședința din 9 martie 1864. În *Supliment nr. 154 la M. O.*, p. 1221, col. 2.

242 Intervenție în care arată că nu poate admite ca guvernul să voteze Codul penal înainte de a-l fi examinat cu atenție. Ședința din 10 martie 1864. În *Supliment nr. 161 la M. O.*, p. 1279, col. 1.

243 Intervenție în care anunță că guvernul va prezenta un proiect de lege „pentru capitalizarea embaticurilor". Ședința din 10 martie 1864. În *Supliment nr. 161 la M. O.*, p. 1280, col. 1

244 Intervenție în care cere ca Consiliul Instrucțiunei Publice să fie ales de către guvern. Ședința din 11 martie 1864. În *Supliment nr. 161 la M. O.*, p. 1184, col. 1—2; *Supliment nr. 162 la M. O.*, p. 1286 col. 2.

245 Intervenție în care arată că nu este de acord ca în legea învățămîntului să se prevadă recompense pentru cei ce frecventează școala, ci cere să se prevadă penalități pentru cei ce nu o frecventează. Ședința din 11 martie 1864. În *Supliment nr. 162 la M. O.*, p. 1288, col. 2.

246 Intervenție în legătură cu obligativitatea învățămîntului primar. Ședința din 11 martie 1864. În *Supliment nr. 162 la M. O.*, p. 1289, col. 1.

247 Intervenții în legătură cu sancțiunile prevăzute în legea învățămîntului pentru abaterile comise de profesorii din învățămîntul superior, precum și drepturile lor în cazurile de boală. Ședința din 11 martie 1864. În *Supliment nr. 162 la M. O.*, p. 1297, col. 1, 2; p. 1298, col. 1, 2; p. 1299, col. 1.

248 Intervenție în care arată că Universitatea trebuie să fie considerată persoană morală. Ședința din 11 martie 1864. În *Supliment nr. 162 la M. O.*, p. 1299, col. 2.

249 Intervenție în care anunță că în curînd va prezenta „proiectul de lege rurală” Ședința din 13 martie 1864. În *Supliment nr. 164 la M. O.*, p. 1301, col. 1.

250 Intervenție în care cere să se amîne discutarea în ansamblu a „proiectului de lege pentru instrucțiunea publică” pînă la venirea ministrului cultelor. Ședința din 16 martie 1864. În *Supliment nr. 165 la M. O.*, p. 1310, col. 1.

251 Intervenție în care anunță că proiectul de lege electorală este pregătit, urmînd să fie prezentat Adunării. Ședința din 16 martie 1864. În *Supliment nr. 165 la M. O.*, p. 1310, col. 2.

252 Intervenție în care cere să se ia în discuție moțiunea propusă de I. Docan ca urmare a abuzurilor comise de autoritățile din jud. Dorohoi și tolerate de guvern. Ședința din 16 martie 1864. În *Supliment nr. 165 la M. O.*, p. 1312, col. 2 — p. 1313, col. 1.

253 Intervenții în care cere ca Adunarea să hotărască dacă ia în considerare moțiunea propusă de I. Docan avînd în vedere că este făcută în termeni injurioși. Ședința din 16 martie 1864. În *Supliment nr. 165 la M. O.*, p. 1313, col. 2; p. 1314, col. 1—2; p. 1315, col. 2.; p. 1316, col. 1.

254 Intervenție polemică cu D. Ghica în care arată motivele pentru care nu poate accepta amînarea discuției asupra moțiunei propuse de I. Docan. Ședința din 16 martie 1864. În *Supliment nr. 165 la M. O.*, p. 1316, col. 2; *Supliment nr. 166 la M. O.*, p. 1317, col. 1—2.

255 Intervenție în care cere ca Adunarea să se ocupe serios de legea rurală, lăsînd la o parte orice alte chestiuni. Ședința din 16 martie 1864. În *Supliment nr. 166 la M. O.*, p. 1318, col. 2.

256 Intervenție în care arată că guvernul va pune la dispoziție mijloacele de transport pentru toți deputații plecați în provincie pentru ca să ia parte la discutarea proiectului de lege rurală. Ședința din 16 martie 1864. În *Supliment nr. 166 la M. O.*, p. 1318, col. 2 — p. 1319, col. 1.

257 Intervenție în care arată că se opune să se amîne discutarea proiectului de lege rurală; anunță că s-au luat toate măsurile ca în țară să fie liniște totală. Ședința din 16 martie 1864. În *Supliment nr. 166 la M. O.*, p. 1319, col. 1—2.

*258 Intervenție în care arată că salariul de 4000 de galbeni pe lună pentru un ministru nu este prea mare, avînd în vedere obligațiile pe care le are. Ședința din 18 martie 1864. În *Supliment nr. 168 la M. O.*, p. 1340, col. 1—2.

259 Intervenție în care arată de ce sînt necesare anumite cheltuieli la Ministerul de Externe. Ședința din 18 martie 1864. În *Supliment nr. 169 la M. O.*, p. 1343, col. 1—2.

260 Intervenție în care arată cum trebuie echilibrat bugetul și de ce funcționarii Ministerului de Externe trebuie plătiți mai bine decît cei de la alte ministere. Ședința din 18 martie 1864. În *Supliment nr. 169 la M. O.*, p. 1345, col. 2; p. 1346, col. 1.

261 Intervenție în care arată cum s-a ajuns la crearea funcției de „secretar politic” al Ministerului de Externe. Ședința din 18 martie 1864. În *Supliment nr. 169 la M. O.*, p 1346, col. 2.

262 Intervenții polemice cu D. Văsescu în legătură cu crearea secției consulare din Ministerul de Externe. Ședința din 18 martie 1864. În *Supliment nr. 169* la *M. O.*, p. 1347, col. 1.

263 Intervenție în care susține necesitatea secretarilor din Ministerul de Externe. Ședința din 18 martie 1864. În *Supliment nr. 169 la M. O.*, p. 1348, col. 1.

264 Intervenții în care arată că cel de al doilea redactor al „Monitorului” ar urma să se ocupe de publicarea unei ediții franceze a lui. Ședința din 18 martie 1864. În *Supliment nr. 169 la M. O.*, p. 1348, col. 2; *Supliment nr. 170 la M. O.*, p. 1349, col. 1.

265 Intervenții în care arată că nu este de acord să se reducă salariul translatorului otoman din Ministerul de Externe. Ședința din 18 martie 1864. În *Supliment nr. 170 la M. O.*, p. 1349, col. 2; p. 1350, col. 1.

266 Intervenție în care arată că scopul pentru care s-a cerut un fond de 200 000 de lei cheltuieli de reprezentare pentru Ministerul de Externe este acela al conferințelor diplomatice. Ședința din 18 martie 1864. În *Supliment nr. 170 la M. O.*, p. 1351, col. 1—2.

*267 Intervenţie în care arată de ce este necesar creditul de 500 000 de lei pentru propagandă în străinătate. Şedinţa din 18 martie 1864. În *Supliment nr. 170 la M. O.*, p. 480, col. 1—2.

268 Intervenţie în care anunţă că va cere un credit necesar delimitării frontierei către Austro-Ungaria. Şedinţa din 18 martie 1864. În *Supliment nr. 170 la M. O.*, p. 1352, col. 2.

269 Intervenţie în care cere ca problema sumei afectate în bugetul Ministerului de Externe pentru cheltuielile de drum ale domnitorului să fie discutată în şedinţa următoare. Şedinţa din 18 martie 1864. În *Supliment nr. 170 la M. O.*, p. 1353, col. 1.

*270 Intervenţie în care arată necesitatea de a se aproba Ministerului de Externe o sumă de 500 000 de lei pentru cheltuieli de propagandă. Şedinţa din 20 martie 1864. În *Supliment nr. 171 la M. O.*, p. 1357, col. 1—p. 1358, col. 1. p. 482

*271 Intervenţie în care arată necesitatea de a se plăti anumitor ziare din străinătate pentru a susţine interesele României. Şedinţa din 20 martie 1864. În *Supliment nr. 171 la M. O.*, p. 1362, col. 2 — p. 1363, col. 1. p. 483

272 Intervenţie în care cere Adunării să nu mai amîne aprobarea sumei de 500 000 de lei pentru propaganda românească prin presa străină. Şedinţa din 20 martie 1864. În *Supliment nr. 171 la M. O.*, p. 1364, col. 1—2.

273 Intervenţii în care arată necesitatea de a se spori salariul secretarului Consiliului de Miniştri. Şedinţa din 20 martie 1864. În *Supliment nr. 172 la M. O.*, p. 1365, col. 2 — p. 1366, col. 1.

274 Intervenţie în care susţine menţinerea postului de subsecretar al Consiliului de Miniştri. Şedinţa din 20 martie 1864. În *Supliment nr. 172 la M. O.*, p. 1366, col. 2.

275 Intervenţie în care cere să se ia în dezbatere bugetul Consiliului de Stat. Şedinţa din 20 martie 1864. În *Supliment nr. 172 la M. O.*, p. 1366, col. 2.

276 Intervenţie în care cere să se prevadă suma de 100 000 de lei cheltuieli neprevăzute ale Consiliului de Stat. Şedinţa din 20 martie 1864. În *Supliment nr. 172* la *M. O.*, p. 1367, col. 1.

*277 Intervenţie în care arată cît de mult lucrează personal, precum şi rostul pe care trebuie să-l aibă secretarul Ministerului de Interne. Şedinţa din 20 martie 1864. În *Supliment nr. 172 la M. O.*, p. 1368, col. 1—2. p. 485

278 Intervenţie în care arată necesitatea de a se perfecţiona pregătirea cadrelor de la biroul statistic al Ministerului de Interne. Şedinţa din 20 martie 1864. În *Supliment nr. 172 la M. O.*, p. 1370, col. 2.

279 Intervenţie în care se opune la desfiinţarea posturilor de raporturi statistici. Şedinţa din 20 martie 1864. În *Supliment nr. 172 la M. O.*, p. 1371, col. 1.

*280 Intervenţie în care arată importanţa serviciului de statistică şi se opune la desfiinţarea lui. Şedinţa din 20 martie 1864. În *Supliment nr. 172 la M. O.*, p. 1372, col. 2; *Supliment nr. 173 la M. O.*, p. 1373, col. 2. p. 486.

281 Intervenţie în care susţine un spor de salariu pentru doi copişti cl. I la Ministerul de Interne. Şedinţa din 20 martie 1864. În *Supliment nr. 173 la M. O.*, p. 1374, col. 2.

282 Intervenţie în care se opune la reducerea bugetului tipografiei statului. Şedinţa din 23 martie 1864. În *Supliment nr. 173 la M. O.*, p. 1378, col. 2; p. 1379, col. 1; p. 1380, col. 1.

*283 Intervenţie în care demonstrează necesitatea existenţei tipografiei statului şi greutăţile cu care se lucrează în această tipografie. Şedinţa din 23 martie 1864. În *Supliment nr. 174 la M. O.*, p. 1381, col. 2 — p. 1382, col. 1. p. 488

284 Intervenţie în care cere ca Adunarea să voteze suma cerută de guvern pentru îmbunătăţirea situaţiei tipografiei statului. Şedinţa din 23 martie 1864. În *Supliment nr. 174 la M. O.*, p. 1382, col. 2; p. 1383, col. 1, 2.

285 Intervenţie în care arată că lucrările tipărite în tipografia statului, deşi se vînd cu preţuri scăzute, aduc totuşi şi beneficii. Şedinţa din 23 martie 1864. În *Supliment nr. 174 la M. O.*, p. 1383, col. 2; p. 1384, col 1.

286 Intervenție în care cere să se precizeze pe ce bază s-au făcut reducerile bugetare de la paragraful „material, cancelaria Ministerului" de Interne. Ședința din 23 martie 1864. În *Supliment nr. 174 la M. O.*, p. 1384, col. 1—2.

287 Intervenții în care arată prețul cu care au fost legate registrele Ministerului de Interne. Ședința din 23 martie 1864. În *Supliment nr. 174 la M. O.*, p. 1384, col. 1—2, p. 1385, col. 1.

288 Intervenție în care cere să se respingă propunerea comisiunii bugetare de a se reduce suma din bugetul Ministerului de Interne prevăzută pentru abonamente la periodicele străine. Ședința din 23 martie 1864. În *Supliment nr. 174 la M. O.*, p. 1385, col. 1.

289 Intervenții în care cere mărirea sumei prevăzute în buget pentru „cheltuieli mărunte" ale Ministerului de Interne. Ședința din 23 martie 1864. În *Supliment nr. 174 la M. O.*, p. 1385, col. 1—2.

290 Intervenție în care arată că pentru articolul „menținerea ordinii publice" din bugetul Ministerului de Interne este necesar să se prevadă 150 000 de lei. Ședința din 23 martie 1864. În *Supliment nr. 174 la M. O.*, p. 1385, col. 2; p. 1386, col. 1.

291 Intervenție în care arată că sporirea bugetului la capitolul „menținerea ordinii publice" este necesară pentru a se putea preveni acțiunile pe care le întreprind străinii în țară. Ședința din 23 martie 1864. În *Supliment nr. 174 la M. O.*, p. 1386, col. 2.

292 Intervenție în care arată că este absolut necesar să se sporească personalul poliției secrete, avînd în vedere că numărul străinilor intrați în țară și mai ales în București este foarte mare. Ședința din 23 martie 1864. În *Supliment nr. 174 la M. O.*, p. 1387, col. 1—2.

293 Intervenție în care arată cum au fost cheltuite sumele prevăzute pentru întreținerea poliției; emigrația ungurească s-a întreținut cu bani ai prefecturii de Galați. Ședința din 23 martie 1864. În *Supliment nr. 174 la M. O.*, p. 1388, col. 1—2.

294 Intervenții în care arată de ce este necesar să se prevadă în buget 100 000 de lei, pentru progoane*. Ședința din 23 martie 1864. În *Supliment nr. 175 la M. O.*, p. 1389, col. 1—2 ; p. 1390, col. 1, 2.

295 Intervenție în care cere ca plata transportului autorităților la anchete să fie suportată de către partea vinovată. Ședința din 23 martie 1864. În *Supliment nr. 175 la M. O.*, p. 1390, col. 2.

*296 Intervenție în care arată că prefectului județului Iași trebuie să i se acorde cheltuieli de reprezentare mai mari decît celorlalți prefecți. Ședința din 24 martie 1864. În *Suplimen. nr. 175 la M. O.*, p. 1391, col. 2 — p. 1392, col. 1; p. 1393, col. 1, 2. Se publică integral numai prima intervenție. p. 489

297 Intervenții în care se opune la reducerea salariilor funcționarilor prefecturii Iași. Ședința din 24 martie 1864. În *Supliment nr. 175 la M. O.*, p. 1393, col. 1—2; *Supliment nr. 176 la M. O.*, p. 1396, col. 1—2; p. 1397, col. 1—2.

298 Intervenție în care arată că administrația și gospodăria Iașului nu trebuie să rămînă în stare de părăsire. Ședința din 24 martie 1864. În *Supliment nr. 175 la M. O.*, p. 1394, col. 1—2.

299 Intervenție în care cere să se trimită la Iași o anchetă spre a vedea nevoile orașului Ședința din 24 martie 1864. În *Supliment nr. 175 la M. O.*, p. 1398, col. 2.

300 Intervenție în care cere reînființarea postului de funcționar pentru eliberarea pașapoartelor la prefectura Dolj. Ședința din 24 martie 1864. În *Supliment nr. 176 la M. O.*, p. 1398, col. 2; p. 1399, col. 1.

301 Intervenție în care arată că biroul pașapoartelor se plătea în trecut de către municipalități. Ședința din 23 martie 1864. În *Supliment nr. 176 la M. O.*, p. 1399, col. 1.

302 Intervenții polemice în legătură cu desființarea posturilor de funcționari ai pașapoartelor. Ședința din 24 martie 1864. În *Supliment nr. 176 la M. O.*, p. 1399, col. 2; p. 1400, col. 1.

---

* Bani pentru întreținerea cailor și plata deplasărilor prefecților și miniștrilor.

303 Intervenţie în care cere să se precizeze din ce sume vor fi plătiţi funcţionarii care se ocupă de paşapoarte. Şedinţa din 24 martie 1864. În *Supliment nr. 176 la M. O.*, p. 1400, col. 2 — p. 1401, col. 1.

304 Intervenţie în care combate propunerea de reduceri bugetare la subprefecturi. Şedinţa din 24 martie 1864. În *Supliment nr. 176 la M. O.*, p. 1402, col. 2 — p. 1403, col. 1.

*305 Intervenţie în care arată starea grea în care se află subprefecturile şi rolul pe care trebuie să-l aibă. Şedinţa din 27 martie 1864. În *Supliment nr. 176 la M. O.*, p. 1403, col. 1 — p. 1404, col. 2; p. 1406, col. 2 — p. 1407, col. 1. Se publică integral numai prima intervenţie. p. 491.

306 Intervenţie în care arată imposibilitatea ca subprefecturile să facă faţă nevoilor cu personalul existent. Şedinţa din 27 martie 1864. În *Supliment nr. 177 la M. O.*, p. 1407, col. 2 — p. 1408. col. 1.

307 Intervenţie în care cere să se treacă în buget „un milion lei leafă şi cheltuieli comitetelor permanente". Şedinţa din 27 martie 1864. În *Supliment nr. 177 la M. O.*, p. 1408, col. 2.

308 Intervenţie în care cere biroului să trimită spre sancţionare legile votate de Adunare. Şedinţa din 27 martie 1864. În *Supliment nr. 177 la M. O.*, p. 1408, col 2; p. 1409, col. 1.

309 Intervenţie în care arată că acceptă reducerile propuse de comisia bugetară la capitolul „despre materialul prefecturilor şi subprefecturilor". Şedinţa din 27 martie 1864. În *Supliment nr. 177 la M. O.*, p. 1409, col. 2.

310 Intervenţie în care arată că nu are cunoştinţă despre unele abuzuri pe care le fac prefecturile de pe marginea Dunării în procurarea lemnelor. Şedinţa din 27 martie 1864. În *Supliment nr. 177 la M. O.*, p. 1409, col. 2.

311 Intervenţie în care cere ca subcomisarii şi sergenţii prevăzuţi pentru paza oraşului Bucureşti să fie plătiţi de către municipalitate. Şedinţa din 27 martie 1864. În *Supliment nr. 177 la M. O.*, p. 1410, col. 1.

312 Intervenţii în care cere menţinerea în buget a sergenţilor paznici de noapte. Şedinţa din 27 martie 1864. În *Supliment nr. 177 la M. O.*, p. 1411, col. 1.

313 Intervenţie în care arată că sergenţii paznici de noapte îşi îndeplinesc cu conştiinciozitate obligaţiile. Şedinţa din 27 martie 1864. În *Supliment nr. 177 la M. O.*, p. 1411, col. 2 — p. 1412, col. 1.

314 Intervenţie în care arată că are în program, ca ministru de interne, să desfiinţeze „direcţiunea împlinitoare". Şedinţa din 27 martie 1864. În *Supliment nr. 178 la M. O.*, p. 1414, col. 1.

315 Intervenţii în care cere ca şi unele din cheltuielile poliţiei din Iaşi să fie plătite de stat. Şedinţa din 27 martie 1864. În *Supliment nr. 178 la M. O.*, p. 1441, col. 1—2.

316 Intervenţii în care cere trecerea întreţinerii poliţiilor orăşeneşti în seama statului, iar a corpului medical în seama muncipalităţilor. Şedinţa din 27 martie 1864. În *Supliment nr. 178 la M. O.*, p. 1414, col. 2 — p. 1415, col. 1, 2; p. 1416, col. 1.

317 Intervenţii în care susţine plata de către stat a unor posturi ale poliţiei. Şedinţa din 27 martie 1864. În *Supliment nr. 178 la M. O.*, p. 1416, col.1.

318 Intervenţie în care cere să se continue discuţiile la proiectul de buget. Şedinţa din 30 martie 1864. În *Supliment nr. 178 la M. O.*, p. 1117, col. 2.

319 Intervenţie în care arată că domnitorul a sancţionat legea comunală şi legea consiliilor generale. Şedinţa din 30 martie 1864. În *Supliment nr. 178 la M. O.*, p. 1419, col. 2.

320 Intervenţii în care arată pentru ce este nevoie să se sporească bugetul telegrafelor Şedinţa din 30 martie 1864. În *Supliment nr. 178 la M. O.*, p. 1419, col. 2; p. 1420, col. 1.

321 Intervenţie în care citeşte şi raportul şefului telegrafului privind starea în care se află această instituţie. Şedinţa din 30 martie 1864. În *Supliment nr. 179 la M. O.*, p. 1421, col. 1; p. 1424, col. 1.

322 Intervenţie în care susţine sporirea bugetului telegrafelor. Şedinţa din 30 marte 1864. În *Supliment nr. 179 la M. O.*, p. 1423, col. 2 — p. 1424, col. 1.

323 Intervenţie în care arată că votîndu-se sporul bugetar cerut pentru telegraf nu mai poate fi vorba de risipă întrucît a intrat în vigoare legea contabilităţii statului, care face verifi-

carea bugetelor. Şedinţa din 30 martie 1864. În *Supliment nr. 179 la M. O.*, p. 1426, col. 2; p. 1427, col. 1–2.

324 Intervenţie în care arată că va studia problema înfiinţării unei staţii telegrafice la Bechet. Şedinţa din 30 martie 1864. În *Supliment nr. 179 la M. O.*, p. 1427, col. 2.

325 Intervenţie în care arată necesitatea schimbării stîlpilor telegrafici. Şedinţa din 30 martie 1864. În *Supliment nr. 179 la M. O.*, p. 1427, col. 2.

326 Intervenţie în care arată că licitaţia pentru procurarea stîlpilor telegrafici se va face conform legii contabilităţii statului. Şedinţa din 30 martie 1864. În *Supliment nr. 179 la M. O.*, p. 1428, col. 1.

327 Intervenţie în legătură cu problema veniturilor statului. Şedinţa din 30 martie 1864. În *Supliment nr. 179 la M. O.*, p. 1428, col. 1.

328 Intervenţie în care arată de ce s-a sporit bugetul închisorilor. Şedinţa din 30 martie 1864. În *Supliment nr. 179 la M. O.*, p. 1428, col. 1–2.

329 Intervenţie în care arată că este de acord cu propunerea lui Manolache Costache privind prevederile bugetare pentru repararea închisorilor. Şedinţa din 30 martie 1864. În *Supliment nr. 180 la M. O.*, p. 1429, col. 2.

330 Intervenţie în care cere să se prevadă din buget suma necesară pentru plata personalului de pe lîngă Curtea de Apel din Focşani. Şedinţa din 30 martie 1864. În *Supliment nr. 180 la M. O.*, p. 1429, col. 2.

331 Intervenţie în care arată îmbunătăţirile pe care le-a introdus în starea închisorilor şi regimului deţinuţilor. Şedinţa din 30 martie 1864. În *Supliment nr. 180 la M. O.*, p. 1430, col. 1.

332 Intervenţie în legătură cu prevederile bugetare necesare „materialelor pentru spitale". Şedinţa din 30 martie 1864. În *Supliment nr. 180 la M. O.*, p. 1430, col. 1–2.

333 Intervenţie în care arată că legea rurală nu are nevoie de expunere de motive, Şedinţa din 30 martie 1864. În *Supliment nr. 180 la M. O.*, p. 1430, col. 2 – p. 1431, col. 1.

334 Intervenţie în care arată necesitatea votării „creditului trebuincios spre îndestularea serviciilor publice pînă la finele lunei în care se va vota bugetul pe exerciţiul 1864". Şedinţa din 1 aprilie 1864. În *Supliment nr. 180 la M. O.*, p. 1433, col. 1–2 – p. 1434, col. 1.

335 Intervenţii în care arată necesitatea onorării contractelor încheiate de guvernele precedente. Şedinţa din 1 aprilie 1864. În *Supliment nr. 180 la M. O.*, 1864, p. 1434, col. 2 – p. 1435, col. 1; p. 1436, col. 1.; *Supliment nr. 181 la M. O.*, p. 1438, col. 1.

336 Intervenţie în care cere a se vota articolul 5 din bugetul Ministerului de Interne în redacţiunea propusă de guvern. Propunerea s-a acceptat. Şedinţa din 1 aprilie 1864. În *Supliment nr. 181 la M. O.*, p. 1442, col. 1.

337 Intervenţie în care se opune a se da altor tipografii decît a statului tipărirea lucrărilor oficiale; în mod special se opune să se încredinţeze aceste lucrări tipografului Rasidescu. Şedinţa din 3 aprilie 1864. În *Supliment nr. 182 la M. O.*, p. 1446, col. 2; p. 1447, col. 2.

338 Intervenţii în care arată avantajele care se trag de pe urma tipografiei statului. Şedinţa din 3 aprilie 1864. În *Supliment nr. 183 la M. O.*, p. 1449, col. 1; p. 1454, col. 1–2; p. 1456, col. 1.

339 Intervenţie în care se opune desfiinţării medicilor „de arondismente", arătînd utilitatea lor. Şedinţa din 4 aprilie 1864. În *Supliment nr. 183 la M. O.*, p. 1459, col. 2 – p. 1460, col. 1.

340 Intervenţie în care cere urgentarea votării concesiunii căilor ferate din Moldova. Şedinţa din 6 aprilie 1864. În *Supliment nr. 185 la M. O.*, p. 1473, col. 2; *Supliment nr. 188 la M. O.*, p. 1499, col. 1.

341 Intervenţie în care cere Adunării să ia în discuţie votarea unui credit de 8 milioane de lei pentru concentrarea urgentă a trupelor. Şedinţa din 7 aprilie 1864. În *Supliment nr. 189 la M. O.*, p. 1502, col. 1; p. 1516, col. 1.

342 Intervenţii în care susţine acordarea unei pensii doctorului Schmidt. Pensia a fost aprobată. Şedinţa din 7 aprilie 1864. În *Supliment nr. 191 la M. O.*, p. 1517, col. 2; p. 1518, col. 1, 2.

343 Intervenții în care arată că sînt cazuri cînd foștii funcționari municipali primesc pensii. Ședința din 7 aprilie 1864. În *Supliment nr. 191 la M. O.*, p. 1518, col. 2; p. 1519, col. 1—2.

344 Intervenții în care acuză Adunarea că tergiversează votarea creditului de 8 milioane de lei pentru concentrarea imediată a trupelor; cere votarea de urgență. Ședința din 10 aprilie 1864. În *Supliment nr. 197 la M. O.*, p. 1568, col. 2; p. 1569, col. 1—2; p. 1570, col. 1, 2; p. 1571, col. 1—2; p. 1572, col. 1, 2.

345 Intervenție în care arată că, în cazul cînd s-ar respinge proiectul de lege referitor la creditul de 8 milioane de lei pentru concentrarea armatei, guvernul demisionează. Ședința din 10 aprilie 1864. În *Supliment nr. 198 la M. O.*, p. 1573, col. 1.

346 Intervenție în care aprobă afirmația lui Manolache Costache că chestiunea rurală trebuie rezolvată fără presiuni. Ședința din 10 aprilie 1864. În *Supliment nr. 198 la M. O.*, p. 1573, col. 2.

347 Intervenție în care arată că pentru a se lua în discuție legea rurală mai întîi să se tipărească raportul comisiunii. Ședința din 10 aprilie 1864. În *Supliment nr. 198 la M. O.*, p. 1573, col. 2.

348 Intervenție în care arată că va face „chestiune ministerială" atît din problema concentrării trupelor, cît și din problema rurală. Ședința din 10 aprilie 1864. În *Supliment nr. 198 la M. O.*, p. 1574, col. 1.

349 Intervenție în problemă de regulament. Ședința din 10 aprilie 1864. În *Supliment nr. 198 la M. O.*, p. 1574, col. 1.

350 Intervenție în care arată că nu a căutat sub nici o formă să întîrzie tipărirea proiectului de lege rurală. Ședința din 10 aprilie 1864. În *Supliment nr. 198 la M. O.*, p. 1577, col. 1—2.

351 Intervenție în care arată absoluta necesitate a votării creditului de 8 milioane de lei pentru concentrarea trupelor. Ședința din 10 aprilie 1864. În *Supliment nr. 198 la M. O.*, p. 1578, col. 2 — p. 1579, col. 1.

352 Intervenție în care justifică necesitatea jurămîntului magistraților față de domnitor. Ședința din 13 aprilie 1864. În *Supliment nr. 200 la M. O.*, p. 1594, col. 1—2.

*353 Discurs cu privire la legea rurală. Ședința din 13 aprilie 1864. În *Supliment nr 204 la M. O.*, p. 1626, col. 1 — p. 1628, col. 2 ; *Supliment nr. 205 la M. O.*, p. 1629, col. 1 — p. 1630, col. 1. p. 492

354 Intervenție în care arată că propunerea prezentată președintelui Adunării, și la care se referă D. Ghica în intervenția făcută, nu are nici o legătură cu legea rurală, ci este o propunere de vot de blam. Ședința din 13 aprilie 1864. În *Supliment nr. 205 la M. O.*, p. 1630, col. 1.

355 Intervenție cu caracter polemic referitoare la respectarea regulamentului. Ședința din 13 aprilie 1864. În *Supliment nr. 205 la M. O.*, p. 1630, col. 2.

356 Intervenții în care arată că nu a afirmat niciodată că la nevoie ar putea provoca o răscoală a țăranilor. Ședința din 13 aprilie 1864. În *Supliment nr. 206 la M. O.*, p. 1639, col. 2 — p. 1640, col. 1—2.

357 Intervenție în care cere să se voteze concomitent atît legea rurală, cît și moțiunea pentru vot de blam. Ședința din 13 aprilie 1864. În *Supliment nr. 206 la M. O.*, p. 1641, col. 1—2.

358 Intervenții polemice cu G. Costaforu referitoare la legea rurală. Ședința din 18 aprilie 1864. În *Supliment nr. 206 la M. O.*, p. 1642, col. 1; p. 1643, col. 1.

359 Intervenții polemice cu Manolache Costache referitoare la problema agrară. Ședința din 13 aprilie 1864. În *Supliment nr. 27 la M. O.*, p. 1649, col. 1.

*360 Discurs cu privire la necesitatea votării de urgență a legii rurale. Ședința din 13 aprilie 1864. În *Supliment nr. 207 la M. O.*, p. 1652, col. 2; *Supliment nr. 208 la M. O.*, p. 1653, col. 1 — p. 1655, col. 1. p. 497

361 Intervenții polemice cu V. Boerescu referitoare la legea agrară. Ședința din 13 aprilie 1864. În *Supliment nr. 208 la M. O.*, p. 1656, col. 1, 2.

*362 Intervenţie în care combate acuzaţiile de ordin personal aduse de V. Boerescu şi arată că vot de blam s-ar da nu miniştrilor, ci legii rurale. Şedinţa din 13 aprilie 1864. În *Supliment nr. 208 la M. O.*, p. 1657, col. 1 — p. 1658, col. 1. p. 501

363 Intervenţie în care arată că este de acord cu cele spuse de I. Brătianu în intervenţia sa. Şedinţa din 13 aprilie 1864. În *Supliment nr. 209 la M. O.*, p. 1662, col. 1.

*364 Intervenţie cu privire la necesitatea de a se vota legea electorală. Şedinţa din 2 mai 1864. În *Supliment nr. 209 la M. O.*, p. 1667, col. 1—2. p. 503

365 Intervenţie în care cere ca Adunarea să nu discute nici un fel de probleme în afara legii electorale. Şedinţa din 2 mai 1864. În *Supliment nr. 210 la M. O.*, p. 1669, col. 1.

366 Intervenţie polemică cu D. Ghica. Şedinţa din 2 mai 1864. În *Supliment nr. 210 la M. O.*, p. 1670, col. 1.

*367 Intervenţie în care cere să se acorde creditele necesare întrucît urmează ca Adunarea să fie dizolvată. Şedinţa din 2 mai 1864. În *Supliment nr. 210 la M. O.*, p. 1671, col. 2. p. 504

*368 Intervenţie în care arată că în timpul dezbaterilor pentru legea rurală nu a primit nici un fel de sprijin din partea lui Ion Brătianu. Şedinţa din 2 mai 1864. În *Supliment nr. 210 la M. O.*, p. 1672, col. 2. p. 506

CITEŞTE

369 Mesajele domneşti „prin care se trimit în dezbaterea Adunării mai multe proiecte de lege". Şedinţa din 22 noiembrie 1863. În *Supliment nr. 16 la M. O.*, p. 117, col. 2; p. 118, col. 1.

370 Mesajul care însoţeşte proiectul de lege pentru deschiderea unui credit necesar cumpărării hîrtiei trebuincioase tipografiei statului. Şedinţa din 29 noiembrie 1863. În *Supliment nr. 19 la M. O.*, p. 140, col. 2.

371 Mesajul domnesc care însoţeşte proiectul de lege referitor la „consiliile generale de districte şi declară că retrage pe acela care se află deja înaintat Adunării din sesiunea trecută". Şedinţa din 11 decembrie 1863. În *Supliment nr. 24 la M. O.*, p. 183, col. 1.

372 Mesajul domnesc cu care se înaintează Adunării „proiectul de lege pentru secularizarea averilor monastireşti". Şedinţa din 13 decembrie 1863. În *Supliment nr. 27 la M. O.*, p. 207, col. 2.

373 Raportul înaintat domnului referitor la necesitatea secularizării averilor mînăstireşti. Şedinţa din 13 decembrie 1863. În *Supliment nr. 27 la M. O.*, p. 207, col. 2; p. 209, col. 1.

374 Mesajele prin care se înaintează Adunării mai multe proiecte de lege. Şedinţa din 5 februarie 1864. În *Supliment nr. 97 la M. O.*, p. 767, col. 2.

375 „Mesagiul domnesc prin care se prelungeşte sesiunea Adunării pînă la 1 aprilie viitor". Şedinţa din 3 martie 1864. În *Supliment nr. 137 la M. O.*, p. 1087, col. 2 — p. 1088, col. 1.

376 „Mesagiul pe lîngă care se comunică proiectul de lege rurală". Şedinţa din 16 martie 1864. În *Supliment nr. 165 la M. O.*, p. 1310, col. 1.

377 „Mesagiul domnesc prin care sesiunea Adunărei se mai prelungeşte pînă la 1 mai". Şedinţa din 30 martie 1864. În *Supliment nr. 178 la M. O.*, p. 1417, col. 1.

378 Raportul comisiunii de anchetă asupra situaţiei tipografiei statului. Şedinţa din 3 aprilie 1864. *Supliment nr. 182 la M. O.*, p. 1446, col. 2.

379 Mesajul domnesc prin care se comunică Adunării că demisia guvernului în urma votului de neîncredere nu a fost primită, că guvernul a fost însărcinat să prezinte proiectul de lege electorală şi că lucrările Adunării se suspendă pînă la 2 mai. Şedinţa din 15 aprilie 1864. În *Supliment nr. 209 la M. O.*, p. 1665, col. 1—2.

380 Mesajul domnesc de dizolvare a Adunării. Şedinţa din 2 mai 1864. În *Supliment nr. 210 la M. O.*, p. 1672, col. 2.

SUMAR

STUDIU INTRODUCTIV 5

NOTA EDITORULUI 17

DISCURSURI, INTERVENŢII, PROPUNERI, AMENDAMENTE 21

– SESIUNEA 1861–1862 23
– SESIUNEA 1862–1863 257
– SESIUNEA 1863–1864 367

ACTIVITATEA PARLAMENTARĂ A LUI MIHAIL KOGĂLNICEANU. 1861 – 1864. REGESTE 509

– SESIUNEA 1861–1862 510
– SESIUNEA 1862–1863 526
– SESIUNEA 1863–1864 532

Redactor: DOINA POPESCU
Tehnoredactor: DOINA NORD

Bun de tipar: 13. IV. 1987. Format 16/70 × 100.
Coli de tipar: 34,5.
C.Z. pentru biblioteci mari: 9(498)(081).
C.Z. pentru biblioteci mici: 859(M.101).

Cd. 822 — I. P. Informaţia
Str. Brezoianu nr. 23–25
Bucureşti